БРОЈ 1. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 3. ЈАНУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА [illegible] ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ ЕРШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXX. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

НА ТРИ ЈЕРАРХА (30. ЈАНУАРА) ОВЕ ГОДИНЕ У 9. ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ У СВОМЕ ДОМУ (НЕМАЊИНА УЛИЦА БР. 11.).

ДНЕВНИ ЈЕ РЕД ПРЕМА ЧЛ. 45. ДРУШТВЕНИХ ПРАВИЛА ОВАЈ:

1. Председник или његов заменик (чл. 24.) отвара Збор;
2. Подноси извештај о радњи Управног Одбора, у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге Одбора, Подружина и појединих чланова а затим долазе предлози појединих чланова на самоме Збору;
4. Бирају се чланови Управе према чл. 20. и 21. друштвених правила;
5. Подноси се предрачун прихода и расхода за идућу годину, која почиње од 1. Јануара; и
6. Бирају се редовни и почасни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и њихови чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде да дођу на овај Збор.

Бр. 6181/98. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 1. Јануара 1899. год. у Београду.

Г.Г. ЧИТАОЦИМА ТЕЖАКА

Тежак ће и у 30. години свога живота, у коју овим бројем ступа, излазити недељно као и досада и то на целом табаку. У њему ће и одсада бити одељци;

1. **Чланци.**
2. **Подлистак.**
3. **Белешке.**
4. **Гласник.**
5. **Питања и одговори.**
6. **Дописи.**
7. **Извештаји** о пословима пољопривредне струке.
8. **Цене** земаљских производа.
9. **Записници** одборских седница.
10. **Искрице,** (нов одељак, у који долазе: мудре речи, изреке, пословице, изводи из беседа, из здравица, из животописа чувених пољопривредника и државника итд).
11. **Стечаји.**
12. **Обзнане**
13. **Огласи.**
14. **Цене огласима.**

Како ће Друштво ускоро почети да издаје и свој **Повремени спис** под именом **Пољопривредни Гласник** и како ће тај *Гласник*, као научан и повремен спис, примати научне и веће пољопривредне радове, то ће *Тежак* одсада све више постајати *практичан* лист за радове практичније, савременије према добу године и краће, тако, да се ниједан од њих не продужава кроз више бројева *Тежака*, те ће се тако све више и више приближавати своме правоме задатку, који му је именом и Правилником намењен.

Радови, намењени *Тежаку*, шиљу се непосредно Друштву, у коме, сем уредника, постоји нарочити Књижевни Одбор, који радове оцењује и за штампу одобрава.

Српско Пољопривредно Друштво и овом приликом лепо моли све своје чланове и све своје пријатеље, да га и у погледу уређивања и издавања *Тежака* што обилатије и одсада помажу, неки сарадњом неки скупљањем претплате а неки ширењем *Тежака* у народ, коме он од почетка свога излажења искрено служи.

У то име сретна нова година свима члановима и свима пријатељима Српског Пољопривредног Друштва!

ЧЛАНЦИ

ЖИВОТ И РАД

од

Др. Милована Спасића

Човек је створен да живи и ради. Рад је дакле прави живот. Но да се може живети треба јести и благо ономе, који једе да живи и ради, а не живи да једе и неради; јер ово је против опредјелења људског, ово је морална смрт. За живот пак човека није довољно да једе; он има и друге млогоструке потребе, без којих не би могао живети и слободно се кретати као члан друштва и као грађанин. Има дакле обвеза и дужности, којима треба одговарати и без којих не би био сигуран са својим животом, имањем и радом.

Да би човек горепоменутим потребама и дужностима одговарао, треба што више и што боље да привређује, а ово чинити и при најбољој вољи и знању није у стању, ако нема нужна средства, која су према занимању врло различна. Узмимо ма коју радњу, ковачку, столарску, пољопривредну итд. па ћемо се уверити, да за сваку радњу нужна су различна и млогострука средства, без којих није могуће ни радити, а камо ли је унапредити.

Но, како наша намера није овде говорити о другим радњама осим земљоделачке, зато се ограничавамо о њој неколико речи проговорити.

Земљоделство или у опште пољска привреда, врло је трудно занимање и по својој разнострукости захтева много и велика средства. Сваком народу, особито оном, који је у почетку развића свог, нужно је давати поуке у пољској привреди и то колико је више могуће практично радећи савршенијим справама, о чему се и Пољопривредно Друштво озбиљно стара. У исто време нужни су закони, који одклањају штетне навике од народа и уређују односе пољопривредне, о чему се и наше законодавство брине.

Ми рекосмо, да су земљораднику потребна велика средства за обрађивање своје земље коју има и која му је главна основица за његов живот и рад. Но, да би ову обрађивао и од ње принос добијао, нужна му је стока, без које не може се ни замислити пољска привреда. Осим овога треба му имати и савршеније справе и алате, који му радњу олакшавају, производњу усавршавају и увеличавају, јер без овога и најбољи радник није у стању своју радњу унапредити.

Напоменули смо и то, да су пољопривредни закони нужни; али у исто време кад се то чини, треба законодавна власт да има на уму и велике потребе пољопривредника, па да га не доводи у стање, у ком се он не може кретати и толико привређивати, да свој и своје породице живот одржи, а камо ли државне и опште дажбине даје и нужна средства набавља за савршенију радњу. Штедити дакле треба радну снагу привредника у сваком обзиру и то је први услов за напредак народа и државе. Иначе умножаваће се сиротиња и безкућништво, а ово је не само штетно него је и опасно за друштво и државу.

Мудро је рекао руски цар, ослободиоц мужика од спахија: „власт треба да штеди радну и привредну снагу народа и ову потпомаже, јер без овога не може народ и држава напредовати.“ Ово колико вреди за руски народ, много више вреди за наш, који је почетник у кућењу и који се у особитим приликама и околностима налази.

ЦРТА ЧУВАРНОСТИ У НАШЕГ НАРОДА

Чувај беле паре за црне дане.
Нар. изрека.

У часу кад точак наше народне привреде дочекује Ново Лето — хиљаду осам стотина деведесет девето после Христа — убрзан снагом наших општих тековина привред-

них и просветних, држимо, да у томе часу не може бити на одмет један, ма и летимичан, поглед на црту и одлику народа, у којој врло често лежи и тајна материјалне му моћи и величине, али у којој се увек налази најјача залога материјалног му одржања у светској му утакмици, у борби за опстанак. Та црта, извесно прва међу првима код свију народа способних за привредни напредак, и све што такав напредак собом природно доноси, то је црта *чуварности;* и ми са не малим *поносом* народним узимамо данас перо у руке да о њој у овим скромним ступцима проговоримо.

Ново је *лето* — празник за честитке, и народима као год појединцима — али ће и поред тога, зар, мало чудно звонити и нама самима овакав један *поносити* поздрав. Разумемо, нама *Србима*, нарочито *школованим* Србима, који су, и као живи сведоци и као млађи питомци тако зване „културе“ јевропске, свикли да у свом народу гледају једног непривредног, свакако *првобитно* привредног, члана светске фамилије. Чак, лако може бити, да још не можемо ни да се отмемо од оних критичарских оцена разних јевропских „ауторитета,“ који су у нашем племенском карактеру чашли сваку другу црту и врлину, само не црту и врлину стварне, материјалне тековине, или општом речју, *привреде.*

Међутим, питање је од савршено практичног, од стварног и материјалног, па дакле и од опште *привредног* значаја: да ли српско племе, да ли српски народ уопште, примајући тако радо и тако безусловно ту слављену „*цивилизацију*“ јевропску — па с њоме, дабогме, и све благодети савремене *технике* — да ли он није и у опасности да изгуби једно од највећих *привредних* блага и дарова својих — без спора тековину *вековног* васпитања, домаћег и друштвеног — благо и дар домаћинске *чуварности!?...*

Попављамо, чудновато може да звони, чак и нама самима, глас који би нас о оваквом једном преимућству уверавао. Али, ако се у ствар мало дубље загледа, видеће се да се српско племе не јавља у историји јевропског Истока само и искључно као један одлично војнички, или и превратни, елеменат — дакле као извесни, ако и племенити, расипач свога зноја — па и нечег млого скупљег и од самог зноја, као проливач скупе крви — него се јавља, и то код свију тегоба географског му положаја, јавља се и као самостални *привредник*, али нарочито као суревњиви *чувар*, сваке имаовине и тековине своје!

Далеко би нас, дабогме, одвео и сам покушај историјског излагања о томе, како су се. на пример, наше старе *задруге*, те моћне *привредне* установе наших вредних предака, економски одржале кроз толике векове. И то не само векове *државна* нам страдања и верских искушења, него и *илененска* нам истреблења — кроз толике сече и покоље, кроз толике *ратне* пустоши, па се одржале и при пустошном *расељавању* читавих покрајина народних — путем одбегавања у туђе државе, или допадања у далеко и неизбавно ропство. *Факт* је, да су се те старинске *задруге* наше — тај сан и идеал савременог социјализма, и државног и превратног, — *економски* одржале, одржале кроз све те буре и олује, одржале, чак, и кроз најстрашнији могући низ народног разорења, кроз низ насилног *расељавања;* као и да су се одржале — али не заслугом какве „цивилизације,“ или „културе“, или и „технике“, савремене — јер такву ни Јевропа није онда имала — него простом снагом урођене или наслеђене црте *чуварности* домаћинске!... Наравно да ми не истичемо овде ову златну одлику својих старих, о трошку, било њихове рођене, било и модерно туђинске црте *радљивости,* црте искључно привредничке. Да и овај драгоцени дар, као такав, но краси искључно ни друге народе, може се судити по томе: што, ваљда, нигде ничије око у свету не гледа тако попреко на човека нерадника и непривредника као око *српских* задруга и задругара, као што смо уверени, да ниједан *језик* на свету није богатији у заслуженој оцени или осуди тако *непривредних* чланова друштвених. Али, није, доиста, без мучног искуства, ни без довољне *стварне* подлоге, дошла на свет, ни у свету се српском одржала, она *изворна* изрека нашег народа, која вели: „*теже је сачувати, него ли стећи.*“ Преведен на језик *привредне* науке, овај потез народне философије нама убедљиво сведочи: да наш народ цени, доиста, и начело привреде и закон тековине, као такве, али још више цени ону другу црту и врлину, личну и задружну, црту и врлину *чуварности.* У млогом случају, чуварност је њему само друго име за мудру штедњу и штедљивост, као што је за њ најбољи и најсигурнији превод оне туђинске речи — *економије.*

И доиста, шта би вредело нашим старима, и самосталним домаћинима и задругарима, да су имали и *паране* плугове и пољопривредне машине, и циновске повластице и капитале суврсмених енглеских, француских, или немачких кумпанија, да их није једновремено красила и висока црта домаћинске *чуварности?*.... Или, шта би, опет, нама вредели — нама, њиховим потомцима, нама сведоцима толиких огромних усавршица у свету — шта би нам, хоћемо да кажемо, и могли вредети, сви благослови нове науке и нове технике — а поред њих и сви милијуни, па и *милијарди*, земаљског кредита, — ако би изгубили ону доиста *узориту* црту и особину наших старих, црту и особину *чуварности?...*

Па значи ли то, да ми Срби, са примањем и усвајањем савремене културе светске, губимо и тако драгоцене особине својих узоритих предака?

На жалост, *значи;* али, на срећу, *не мора да значи.* Јер, ништа на свету нама не смета, да све нове тековине човечанства, све успехе и подвиге савремене науке пригрлимо и усвојимо *без* губитка и једног једитог наслеђа из доба класичне нам старине. Управо, и као год што ново оружје, нове пушке и топови, не треба да униште у нама оне *херојске* клице, које су из толиких неравних бораба изнеле толике победе, тако не треба, као што не мора, ни нов плуг, ни нов трг, ни нов кредит ни светски обрт, да ишчупа из груди српског домаћина — а језгро је српског народа рођени домаћин — ону веру у чаробну моћ *чуварности*, без које је доиста узалудно и тећи ма какво благо или сијати на ма којем пољу светске утакмице...

Нека ничу, дакле, и „банке“ и „заводи“ обртна нам капитала; нека се гордо подижу и фабрике и палате домаће нам индустрије; нека се нижу и гранају железнице и електрике у све могуће углове наше Краљевине; нека се регулисавају реке и потоци, а исушују баре и мочари, где год их, на жалост, још има; нека се и заведу и цветају оне чувене *земљорадничке задруге*; једном речју нека се привредна моћ наше благословене отаџбине попне на висину земаља и држава, које броје силне *милијарде* са лакоћом какве ми још немамо у бројању ситних милијуна али нека, и са *новим летом* и са *новим привредним полетом*, остане и даље у срцу српског домаћина у опште, српског сељака, српског *тежака* на по се, оно урођено, или наслеђено, *поштовање тековине*, она узорита црта *чуварности*, која је у ненадмашној ревности својој измислила и оних чувених, али драгоцених, „*девет чворова*“, „*девет завежљаја,*“ и која је у тим скромним, првобитним доиста, али не мање за то *класичним*, благајнама народне нам језгре сачувала и српској снази и српској идеји, и српској држави и српској застави млогу спасоносну залогу и резерву; јер је за *црне дане* који Србу, на жалост, тако често у госте долазе очувала млогу *белу пару!!!*... **Конс.**

ЗНАЧАЈ ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ЗА ПРОИЗВОДЊУ СУВИХ ШЉИВА У СРБИЈИ

Прошле године, скоро у ово исто доба, саопштени су у Тежаку резултати добивени упоредним сушењем шљива у Топчидеру 1897. год. на домаћој, Рибовој и Главинићевој

сушници. Из тога саопштења читаоци су могли видети: да је Главиниħева сушница осушила шљиве за најкраће време, да је дала највећи проценат сувих шљива, и да је утрошила најмање горива; а исто тако, да је и знатно јевтинија од страних сушница. Али, због извесних махна које су примећене, и од којих су само неке (2 на броју) биле стварне, а друге (4 на броју) привидне, комисија, која је руковала упоредним сушењима, није тада дала пресудно мишљење о сушници Главиниħеве конструкције, већ је предложила господину Министру Народне Привреде: да се и 1898. године изврше упоредна сушења на постојећим сушницама у Топчидеру, како би се на основи резултата који се буду добили тим новим упоредним сушењима, могао донети коначан суд о Главиниħевој сушници.

По одобрењу Господина Министра Народне Привреде, који је усвојио поменути предлог комисије, извршена су и прошле године у Топчидеру три сушења од 31. августа до 4. септембра, којима је руковала нарочита, господином Министром одређена комисија образована од господе: Милутина Савића, управитеља школе за винодеље и воћарство у Букову, Благоја Д. Тодоровића, секретара министарства народне привреде, Милоша Гоħевца, трговца, Ристе Параноса, трговца и Војтеха Бурјана, воћара топчидерске економије. Осим тога, по предлогу ове комисије и одобрењу господина Министра, извршена су у времену од 11. до 14. септембра, и два упоредна сушења на сушници Главиниħеве конструкције, која је, благодарећи усталаштву Пожешке Подружине Срп. Пољопривр. Друштва, подигнута у Горњој Добрињи у срезу Пожешком. Сушења на овој сушници извршена су под надзором комисије, коју је такоħе, одредио господин Министар а коју су састављали г. г. Благоје Д. Тодоровић, секретар министарства народне привреде и Дамњан Јововић, званичник топчидерске економије. Поред ове господе, били су присутни још и г. г. Драг. Н. Лапчевић, председник Пожешке Подружине Срп. Пољопривред. Друштва, Никола А. Јовановић, благајник, Миленко Ђ. Поповић, свештеник, Грујица Софронијевић, економ и Добросав Тодоровић, економ, чланови управе подружинске.

Сушница подигнута у Горњој Добрињи разликује се од оне у Топчидеру у овоме: 1. Што је већа од Топчидерске; 2. Што се лесе умећу и ваде само са једне стране; 3. Што су лесе велике (као код домаħих сушница) и што их има само 12; 4. Што су затварачи отвора, кроз које се лесе увлаче и извлаче, као код домаħих сушница једногуби, а код топчидерске су двогуби, и 5. Што је дужина лиманих цеви, које спроводе дим, мања за 30% од оне код топчидерске сушнице.

Извештаји обеју поменутих комисија у којима су изложени добивени резултати, као и оцена у Топчидеру подигнуте сушнице, штампани су у „Тежаку“ бр. 47., 48. и 49., 133. и 134. бр. „Трговинског Гласника“ и 250. и 251. „Српских Новина“ од пр. године, и ми ħемо, на овоме месту изнети из тих извештаја само главне резултате, будући помоħу њих можемо утврдити значај, који би могла имати за производњу сувих шљива код нас, Главиниħева сушница, а исто тако исписаħемо и мишљење, које је о сушници у Топчидеру, на основи добивених резултата, изказала комисија у своме извештају од 7. септембра пр. год., а које гласи:

„1. *Главиниħева сушница, овака каква је, одговара потпуно свима захтевима добре сушнице за сушење шљива од стране произвођача;*

2. *Она је у погледу добивања сувих шљива боља од домаће за 5·26% а у погледу количине дрва потребних за сушење, троши за 4·58 кгр. мање од сваког килограма сувих шљива но домаћа;*

3. *Са тих разлога министарство народне привреде требало би да препоручује ову сушницу на евентуално и да награди,* **и то, у толико пре, што се свака домаћа сушница може претворити лако у ову сушницу,** *и што и ова сушница, кад се изнова подигне, стаје ирема другим сушницама сразмерно јевтино — (око 300 динара).*

У погледу осталих захтева који се од нас траже поменутим решењем, част нам је известити господина Министра:

1. *Све сушнице на којима се могу добро осушити шљиве, удесне су и за сушење и осталога воħа, и то у толико више, што је у овоме мањи проценат воде но у шљива;*

2. *Такве сушнице удесне су и за сушење поврħа;*

3. *По томе и Главиниħева сушница биħе сасвим добра и за сушење осталога воħа и поврħа.*“

ПОДЛИСТАК

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ

пише Др. Лава М. Д.

Добили смо 8-му књигу државне статистике за 1891. годину, која говори о рођењу и умирању у Краљевини Србији за ту годину; ту смо нашли да је те године у Србији *рођено: 98.538. деце.*

Те пак године умрло је:

1. Од срдобоље *4.345* душа
2. Од в. богиња 1.154 детета*)
3. Од гушобоље 2.156 детета
4. Туђом руком убијено 436 лица
5. Од повреде тела умрло је 569 лица.

Свега је у 1891. год. у Србији умрло: 58.149 лица.

Од овога броја мртвих пада на децу до **5-те године: 28.437 детета.**

Из овога се види, да скоро *половина* смртних случајева пада на малу децу до 5-те године, што је знак рђава нега и лоша рана.

У последње време кукурузна рана отима све већи и већи ма. То је за дечији желудац врло рђава рана. Желудац дечији има велике муке да прође савлада и већи део несварене проје истуре деца напоље.

Отуда она пупавост трбуа, бледило и буавост у лицу.

Ово ħе сваке године све више и више да буде, — јер се сеоска имања непрестано парчетају и на малим имањима рентира се *за израну* породице само кукуруз сејати.

Исто тако и општинске утрине су раздељене и разграбљене и сад сирома човек нема где ни краву ни овцу на пашу да истера. То је пре било згодно. — Предаду се краве и уопште говеда једноме чувару и овај ħ истера на општинску утрину, ту се напасу, а увече иде свако грло својој кући. — Тада су и матори и деца и сиротни и имућни имали и млека и сира и онда проја није могла бити тако штетна, јер оно дете није морало своју глад да засићује искључиво сувом и рапавом прођом, кад је имало: млека, сирутке*) и сира.

Варошанину ħе бити чудно кад му кажем: да је млеко по селима скупље но у Београду. Учитељи плаћају по два гроша литар млека на селу и опет му сељак каже: да му то даје више за љубав! Болесници, које шаљем да проведу неко време на селу, жале ми се да имају муке, да добију млека. Ово је и мене испрва зачудило, па сам се доцније и сам о истинитости овога уверио.

(свршиħе се)

*) *Примедба.* Како од в. богиња и одрасли болују и умиру, то би требало да Статистика и њих узме у рачун а не саму децу.

*) *Примедба.* Сурутка се некад просипала свињама и сматрала се као помије. Међу тим она садржи доста рањиви састојака и сад би многа сељанка била срећна да децама прође у сурутци потони.

Ради боље прегледности сложили смо резултате добивене упоредним сушењима у Топчидеру и Горњој Добрињи у следећи таблични преглед, у који смо, опет, због веће потпуности, унели и резултате добивене упоредним сушењима у Француској на неким онамошњим сушницама.

ТАБЛИЧНИ ПРЕГЛЕД

средњих резултата добивених упоредним сушењима шљива 1898. год. у Топчидеру на домаћој, Рибовој и Главинићевој. у Горњој Добрињи на домаћој и Главинићевој, а 1879. год. у Вилњеву у Француској на Рибовој, Казниловој, Мершероновој и Сплакруновој сушници.

СУШНИЦА	Примила сирових шљива, просечно кгр.	Прве суве шљиве изашле после	Последње суве шљиве изашле после	Док су се све шљиве осушиле требало је просечно	Од 100 кгр. сир. доб. је сув. шљива просечно кгр.	За 100 кгр сув. шљива утрошено је горива просечно, кгр.	За 1 кгр. сув. шљ. утро. је горива, просечно, кгр.	За 1 кгр. утрош. гор. доб. је сув. шљ., прос., кгр.
Домаћа (Топчидер)	258·50	21½ час.	40 ч. 11 м.	31 ч.	27·10	603·166	6·03	0·166
Рибова (Топчидер)	353·70	13½ час.	33 ч. 6 м.	23 ч. 18 м.	28·46	256·040	2·56	0·391
Главинићева (Топчидер)	*336·25*	*13* час.	*26* ч. *10* м.	19 ч. 35 м.	32·36	144·263	1·44	0·701
Домаћа (Г. Добриња)	536·00	19¼ час.	58 ч.	38 ч. 37 м.	24·21	664·00	6·64	0·150
Главинићева (Г. Добриња)	*469·50*	*14* ½ час.	*33* ч. *36* м.	24 ч.	30·39	176·00	1·76	0·599
Рибова у Вилњеву у Француској	309	—	38 ч.	—	40·00	188·84	1·88	0·530
Козинилова у Вилњеву у Француској	300	—	41 »	—	46·50	132·33	1·32	0·755
Маршерон. у Вилњеву у Француској	335	—	31 »	—	44·00	228·90	2·28	0·434
Солакруов. у Вилњеву у Француској	373	—	29 »	—	39·00	253·37	2·53	0·395

Пре но што би приступили извођењу закључака из података изложених у горњем табличном прегледу, сматрамо за потребно да напоменемо ово што следује:

1. При упоредним сушењима и у Топчидеру и у Гор. Добрињи, одређено је време за које су се шљиве осушиле на тај начин, што је прво забележено време у које су лесе са сировим шљивама угуране у сушницу, а за тим време у које су и последње суве шљиве извађене, *и увек се, због неколико кила недосушених шљива чекало по неколико часова.* Да се овако никад не ради при обичном сушењу на домаћим сушницама, познато је свакоме који се бави сушењем шљива. Према томе, лако је увидети, да ће право време, за које ће се шљиве у Главинићевој сушници осушити, кад се на њима буде радило онако како се обично ради на домаћим сушницама, бити знатно краће од онога које је упоредним сушењем добивено као средње.

2. Француске су шљиве крупније но наше, а француски пољопривредници остављају своје шљиве много јаче, но наши, јер их њихови трговци после дотерују на праву меру, и отуда долази онако велики проценат сувих шљива код француских упоредних сушења.

3. За време упоредних сушења у Топчидеру, време је било топло и без ветра, а сушнице су подигнуте на врло заклоњеном месту, док, међу тим, за време сушења у Горњој Добрињи, падала је киша, дувао је ветар и било је хладно, а Главинићева је сушница подигнута на месту које је изложено ветру. Да се, пак, на ветровитом и хладном времену и у најзаклоњенијим сушницама морају шљиве дуже сушити, зна сваки који је шљиве сушио. Према томе, лако ће моћи сваки увидети, да је поред неких других узрока, рђаво време главни узрок, због кога је сушење у Главинићевој сушници у Горњој Добрињи, трајало скоро 7½ часора дуже но у оној у Топчидеру.

Ако после ових напомена пажљиво разгледамо податке у „табличном прегледу“, видећемо да Главинићева сушница у Топчидеру:

1. Осуши шљиве за краће време но ма која у прегледу означена сушница, и то. осуши брже од домаће за 14 часова, од Рибове у Топчидеру за 7 часова, од Рибове у Вилњеву за 11 час. и 50 мин., од Казнилове за 14 час. и 50 мин., од Маршеронове за 4 часа и 50 мин. и од Солакрдове за 2 часа и 5 мин.

2. Да од сваких 100 кгр. сирових шљива даје сувих 5·26 кгр. више но домаћа;

3. Да после Казнилове троши најмање горива, јер је за 100 кгр. сувих шљива потрошила 458·903 кгр. дрва мање но домаћа, а 111·70 кгр. мање но Рибова, и

4. Да после Казнилове даје за 1 кгр. утрошеног горива највише сувих шљива, и то од домаће даје 0·535 кгр. више (преко 3½ пута више), а од Рибове 0·310 кгр. више (скоро два пута више).

Осим тога из овога прегледа види се још и то, да је Главинићева сушница у Г. Добрињи, упоређена са домаћом сушницом у истоме месту, дала бољи резултат у погледу времена за које су шљиве осушене, количине добивених сувих шљива и утрошеног горива но она у Топчидеру, јер, докле је Главинићева сушница у Топчидеру осушила шљиве за 14 часова раније, дала 5·26% више сувих шљива и утрошила за 1 кгр. сувих шљива 4·59 кгр. горива мање но домаћа, дотле је Главинићева сушница у Г. Добрињи осушила шљиве за 24 часа и 24 минута раније, дала је 6·18% сувих шљива више и утрошила за 1 кгр. сув. шљива 4·88 кгр. горива мање но домаћа у истоме месту.

(свршиће се)

ИЗВЕШТАЈИ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

Министар Народне Привреде одобрио је био осуство г. Живојину Белићу, путном наставнику виноградарства за округ крајински, и новчану помоћ да пропутује важније лозне расаднике и виноградарска места у Мађарској, па да о свом путовању поднесе извештај.

Извештај тај који је поднео г. Белић пун је интересности и пун поуке и за нас и сваког оног, који ради на обнављању винограда америчком лозом. С тога Министарство Народне Привреде има част у препису под ⁄. послати тај извештај Српском Пољопривредном Друштву с молбом, да га штампа у *Тежаку*.

По наредби
Министра Народне Привреде
Начелник
М. М. Поповић

Господину Министру Народне Привреде.

Решењем Господина Министра од 12. Августа 1898. г. ЗБр. 5119. пошао сам на пут у Угарску 25. Августа, а вратио сам се 3. Септембра.

Част ми је у понизности известити Господина Министра да сам у Араду-Ћала и околним местима, као: у Паулишу, Баратцкој, Менешу, Ђороку, Кубину, Ковасинцу и Вилагошу, затим у Новоме Саду и Каменици видео ове радове виноградарске при обнављању винограда на америчкој подлози:

У расаднику *Удеоничарског Удружења* у Араду-Ћали и Паулиш-Баратцкој засађен је простор од 1120 катастралних ланаца и то Рупестрис-Монтиколом, Рупестрис-Металиком, Солонисом и Р. Порталисом за производњу резница, и са 3,600.000 калемова, које су у овој години каламили зрелим ластарима.

Каламљење зрелим ластарима почињу 15. марта а завршују 15. маја, по новоме календару. Начин је каламљења *енглеско спајање* помоћу справе по методи Рихтера. Каламљење врше радници, везивање раденице, и калеме у врло пространим и видним за то спремљеним зградама, у којима раде по 100—200 раденика. Калеме везују рафијом а премазују иловачом, и каламе само на једно окце. Сву количину коју окаламе одмах и саде у банковима. Каламове не мећу нити у топле леје нити пак у сандуке ради клијања.

Каламе на овим подлогама: Рупестрису-Монтиколи, Р.-Металики, Сононису и Р.-Порталису, а подлога је дугачка 50 сантиметара. Овако су окаламили у овој години 3,600.000 каламова на поменутим подлогама а овим домаћим врстама: Мускател Лунел, Шасла, Скадарка, Бакатор, Апрофехер, Опорто, Талијански ризлинг, Фурминт и други.

Подлогу на коју каламе бирају само добро зрелу и по могућству само први и други метар од чокота, који и даје најбољи проценат примања.

Проценат примања каламова зависи од врсте како подлоге тако и калама; тако: Мускател Лунел не прима се више од 5—10% ма на којој подлози; скадарке и осталих средњи је проценат од 20—25%, а Шасла и Талијанског ризлинга прима се 40—50%.

Највећи је проценат примања на Порталису, затим на Р.-Монтиколи, Р.-Металики, а најмањи на Солонису. Уопште на Солонису у најбољим приликама примање је највеће од 20—25%.

У Паулиш-Барацкој ове је године средњи проценат I. и II. квалитета каламова 30% а у Ћали просечно 10%. Где су прво каламили и одмах засадили ту је најбољи проценат примања; што год су доцније каламили ту је проценат примања све мањи.

На прошлу се годину жале, јер је услед великих киша лоза била бујног пораста, и није до јесени добро сазрела. У опште су врло пажљиви при избору подлоге као и при бирању зрелих ластара за каламове.

Како при самоме каламљењу тако и при сађењу каламова у банковима врше рад под врло строгим надзором. Преко целога лета праше банкове и, после сваке јаче кише, разгребавају врло пажљиво кору земље са површине банкова, и чисте их од жилица каламових и ластара који из подлоге избијају.

Каламове у банковима одгрћу концем јула само са северне стране ради сазревања а јужна страна остаје да чува спојно место каламова од јаке сунчане топлоте. При концу августа одгрну и земљу са јужне стране да би каламови добро сазрели.

(свршиће се)

ИСКРИЦЕ

Народна мудрост каже: Поштуј хлеб који једеш.

*

Кад се у народу поведе реч о поједином занимању и кад се та занимања оцењују по приносима, које доносе, тада се често чује: Попуј а помало и приоруј.

*

Земљорадња је тешко занимање; све што земљорадник има, на ударцу је свију ветрова под небом; све што ради, зависи од свију могућних случајности. Бије га киша, гори га сунце, леди га студ, злобе му суседи, налећу свакојаке штеточине и болешчине, — па опет и преко свега тога и после свега чује се изрека: У орача црне руке ал бела погача — што, опет, хоће ваљда да значи: Подноси све то само кад на крају крајева имаш белу погачу, т.ј. задовољан принос. А је ли то још и сада тако?

БЕЛЕШКЕ

Петролеум као средство за чување дрвета. — Сви предмети од дрвета када се претходно натру петролеумом, постају веома издржљиви, нарочито према влази. Само дрво ваља да је суво и да се неколико пута натре, док не буде примало никакву масноћу. Клупе, столови и столице по вртовима најпре се натру петролеумом, па се онда обоје. Петролеум је такођер одлично средство и против црвоточине, коју уништава.

Ср.

Извоз воћа из Чешке у Немачку. — Извоз воћа из Чешке у Немачку с године у годину расте веома живо. Али тај извоз добио је прави полет истом у прошлој години. Не мање него 96 товарних лађа испраћено је из Чешке за Немачку у прошлој години, а то је количина, која представља огромну вредност.

Ср.

ГЛАСНИК

Буџет пољопривредне струке Министарства Народне Привреде за 1899. годину. — За годину 1899. одобрени су на пољопривредну струку ови кредити:

I *Одељење за земљорадњу и сточарство* (лични издаци) . . . . . 41.343·20 дин.

На унапређење земљорадње, сточарства и осталих пољопривредних грана, на унапређење сточарства у ужичком округу; на помоћ Српском Пољопривредном Друштву, Колима Јахача и осталим пољопривредним удружењима; на приређивање пољопривредних изложаба и практичних пољопривредних курсева; на потпомагање пољопривредне књижевности, одкупљивање и штампање пољопривредних списа . . . . . 100.000·— дин.

На оснивање држав. сточарског завода у Добричеву,

експроприацију потребног земљишта, подизање грађевина, набавку стоке и остале његове потребе . . 100.000·— дин.

На издржавање питомаца по пољопривредној струци на страни, њихове школарине, путне, подвозне и све остале трошкове . . . . . 15.000·— дин.

На уређење и све остале потребе агрикултурне огледне станице . . . . . 2.000·— дин.

На Управу Државне Ергеле . . . . . 231.986·— дин.

На Управу Топчидерске Економије . 55.685·40 дин.

На Управу Ратар. школе у Краљеву . 64.660·70 дин.

На Управу Винодел.-воћ. шк. у Букову 72.591·10 дин.

На лозне расаднике . . . . . 157.924·80 дин.

Свега . . 841.191·20 дин.

II *Одељење за Шумарство* (лични изд.) 27.744·40 дин.

На издржавање питомаца на страни и све остале њихове трошкове . . . . . 25.000·— дин.

Шумски фонд: На плату инспектора, шумара и т. д. подмирују се из прихода шумског фонда . 52.744·40 дин.

Укупно . . 893.935·60 дин.

У личним издацима Одељења за Земљорадњу и Сточарство налазе се и плате главног марвеног лекара, марвених лекара инспектори; али како још није донет закон, по коме би марвено-лекарска струка имала потпасти под Министарство Народне Привреде, то ће се плате ових заузети звањима *стручних економа* (за свиларство и општинске кошеве) и *агрикултурног хемичара.*

Ново је још у буџету сума на унапређење пољске привреде и потпомагање пољопривредних удружења, која износи 100.000 дин. Поред прихода Државне Класне Лутрије, ова ће сума обилато пружати помоћ нашој пољској привреди.

На уређење пољопривредне хемиске и огледне станице такође је нов кредит (у 2.000 дин.); који, и ако је скроман, допринеће да се и у нас створи један модеран пољопривредни завод, који има такође задатак да креће пољопривредни напредак у нашој земљи.

Сума на лозне расаднике знатно је повећана, како у циљу умножења особља расадничког, тако и ради проширења рада на овај грани; а све је то неопходно потребно било, да би се обновљење винограда у нас кренуло бржим током.

— — Ђ.

ДОПИСИ

Крушевац, 27. децембра 1898.

Ма да је ова јесен врло лепа била, пошто је снег тек 9. ов. м. пао, те би се, према томе, могло мислити, да је за наше пољопривреднике врло подесна била, опет морамо рећи, да наши пољопрвредници ни у пола нису поорали колико би требало за озиме стрмине нити су их засејали. Томе је узрок тај, што је цела јесен била сува без кише, те према томе наши пољопривредници при најбољој вољи, нису могли довољно поорати и засејати. И према оваквом стању ствари, ништа друго не остаје, већ да се ово надокнади пролећним усевима. Јер и ако је ова година врло родна била, опет, поводом прошле рђаве године, ова се летина још на зелен појела и распродала, тако, да ће многи пољопривредници бити принуђени још пре пролећа храну куповати.

И ако је време било врло лепо и топло до закључно 8. ов. м., то је опет 9. почео падати снег и 12. била је највећа цича тако да је било 17° Ц. хладноће; 13. = 12° Ц. 14. = 10° Ц. 15. = 14° Ц.; 16. = 16° Ц. Снег је нападао 10 с. м., а по планинама и до 50 с. м. Лед у Расини дебео је пређо 10 с. м.

Р. М. С. Пешић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

У ком расаднику државном има произведених пресада од ценерике, по што их могу добити, и шта ће ме коштати пренос до поште у Тополи (ср. јасенички) и то 500 пресада?

Има ли пресада таквих да се одмах могу садити на стално место т. ј. трогодишњих да се и калемити могу као економно воће?

У Овсишту.

Поизван Друштву
Петар М. Јовичић
економ.

Многи који су свршили калемарски курс помињу да се при *нези* калемљених ластара на *зелен* врши и некакво *штројење окца*, дакле молим вас да ми објасните на који начин то бива и у ком случају?

Александровац
(Пожаревац)

С поштовањем
Данило Марковић
трговац.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Како се наш народ храни, од *Д-ра Милана Јовановића-Батута*, I. *Жито.* — *Брашно.* — *Хлеб.* (Јавно предавање, држано 12. априла 1898. год. у сали В. Школе у Београду). Београд. 1898. г.

Др. Милан Јовановић-Батут, који се последњих година радо јавља погдекојим приложцима и у *Тежаку*, штампао је своје јавно предавање, које је држао на Вел. Школи, у књижицу, којој наслов горе исписасмо. Предмет је: *Жито*, — *Брашно* и *Хлеб.* Пре овога говори се о *телу* и *храни;* и у томе парочито има писац у виду односе у нас, користећи се при том обилатим подацима лекарских испитивача, статистике итд. Поређење са другим земљама још више нас убеђује, како је стање у нас врло неповољно: опадање млађега нараштаја, велики проценат умирања и по томе просечно кратак век. Тим неповољним односима писац налази узрока у — *лошој храни.*

Ради тог објашњења најпре су узете у преглед врсте жита, које се у нас производе и од којих се хлеб меси, њихова чистота и једрина, па се прелази на начин, како се меље и начин како се хлеб меси и пече. Разматрања и подаци који су овде изнесени од јаког су интереса за нас пошто се тичу скоро искључиво пољопривредног становништва.

(свршиће се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXV СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 28. новембра 1898. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Вучко С. Богдановић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко, Милан Јованић и Паја Т. Тодоровић.

Бележио Павле М. Радосављевић економ друштвени.

Прочитан XXII, XXIII. и XXIV. записник одборске седнице. — Усвојен са неким малим изменама.

Председник извештава да је Друштво добило нове чланове и то: за *утемељача* г. Стојана Данчевића трговца из Прокупља са улогом од 100 динара; и за *помагача* г. Милана Ст. Данчевића, трговца из Прокупља са улогом од по 4 динара на годину. Г. Стојан положио утемељачки а г. Милан улог чланski за 1899. годину. — Примљено са захвалношћу.

203. Прочитан извештај изасланика друштвених г.г. Раше Милошевића и Милана Јованића о држаној *Смотри пољопривредног напретка* ове јесени у Пожеги. — Одбор прими к знању с тим, да се извештај штампа у *Тежаку*.

204. Чита се извештај г. Милутина Јовановића, и г. Николе Вељковића, о томе шта су све као друштвени изасланици урадили у Прокупљу за приређивање Изложбе говеда и оваца, и шта им је ко и колико помогао. — Решено да се умоле господа да свој извештај допуне у овоме: колико је и каквог рода стоке пријављено за Изложбу, колико су утрошили новаца око припремања изложбе, да уз извештај приложе и нацрт изложбеног простора и да извештај потпише и г. Милан Јованић, јер је и он изабран у овај одбор (види записник XXI. тач. 176.).

205. По акту Управе државне штампарије од 25. овог месеца Бр. 19.989., којим тражи, да јој се исплати 7273·77 динара што јој Друштво дугује за штампање *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у 1896. и 1897. години, а да неби обуставила даље штампање Пољопривредног Календара за 1899. годину — Решено: да се код Управе државне штампарије депонује сума у 2000 динара за штампање Пољопривредног Календара за идућу годину.

ЦЕНЕ ЗЕМАЉСКИМ ПРОИЗВОДИМА

Крушевац, 27. децембра 1898.

У току овога месеца цене овоземаљским производима на овдашњој су пијаци ове и то:

Пшеница од 100 клгр. 17—17·50 динара,
Јечам „ „ „ 9— 9·50 „
Овас „ „ „ 8— 8·50 „
Кукуруз „ „ „ 7— 7·50 „
у кореву без одбитка.

Пасуљ од 100 клгр. 11—11·50 дин. Њему је добра проходња јер је досада извезено 10 вагона.

Ракија шљивовица од 8—10° 25—30 динара од 100 литара.

Вина страна 50—60 динара од 100 литара.
Свиње 65—70 пара динарских од килограма.
Пар кожа овчијих 3·— динара.
Пар кожа јагњећих 2·40 динара.
Пар кожа јарећих 3·80 динара.
Ћурке од килограма 0·65 динара.
Кајмак од килограма 1·20 динара.
Сир од килограма 0·50—0·60 динара.
Масло од килограма 1·20 динара.
1. јајце 4 паре динарске.
Кола дрва 2·00—2·50—3·50 динара.
Кубни метар дрва 3·80—4·00 динара.

Дрва су, као што се из овога види, врло јевтина. Ова јевтиноћа не долази, што овде има и сувише много горе, већ због велике навале, а ова опет долази, због велике оскудице у новцу.

Довоз земаљских производа, у овоме месецу, био је слаб.

ОБЗНАНЕ

Претплатници Тежака — моле се да пошљу претплату за *Тежак* за ову (1899.) годину, јер се *Тежак* неће слати ником на вересију. Ово важи и за општине, подружинске чланове и помажуће чланове.

Исто тако моле се сви дужници друштвени да ускоро измире сва своја дуговања, јер је Друштву потребан новац за разне набавке.

Бр. 219. Од Српског Пољопривредног Друштва 1899. године у Београду.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 1. броја Тежака: Позив. — Г.Г. Читаоцима Тежака. — *Чланци:* Живот и рад. — Црта чуварности у нашег народа. — Значај Главинићеве сушнице за производњу сувих шљива у Србији. — *Подлистак:* Народно здравље. — *Извештаји Српском Пољопривредном.* — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Дописи.* — *Питања и Одговори.* — *Књижевни преглед.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене земаљским производима.* — *Обзнане.* *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 2 и 3. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 10. и 17. ЈАНУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ИЗВЕШТАЈ
О раду Српског Пољопривредног Друштва за 1898. г.

Према чл. 40. друштвених правила, Управи друштвеној част је поднети Збору извештај о раду Друштва и његових подружина у 1898. години, у овоме што иде.

Као сваке тако и ове године, Управа је одмах још у почетку свога рада изабрала нарочити одбор, који је саставио програм друштвенога рада за ову годину; ово с тога, да би друштвени рад што боље одговарао Правилима друштвеним.

Програм тога рада, који је Управни одбор у целини усвојио, штампан је у бр. 39. и 40. *Тежака* 1898. год.

Управни Одбор, на основу чл. 9. пословника Друштва изабрао је за тим *уже одборе*, који су му били на руци за извршење овога програма.

Шта је и у колико урађено по утврђеном програму, излаже се овде у овом извештају.

I. Практични радови.

1. На друштвеном добру у Шапцу.

Ни у току 1898. год. није извршена ранија зборска одлука, да се Друштвено имање у Шапцу уступи Министарству Народне Привреде за нижу пољопривредну школу и пастувско станиште, јер је Министарство Нар. Привреде актом својим од 8. Априла 1898. год. ЗБр. 2178, известило Друштво, да ни ове године не може имање примити. Према томе на добру овом Друштво ни ове године није ништа ново предузимало, него се старало само да одржи стање како је раније било.

Шта је посебице рађено на добру у 1898. год. види се из овог извештаја управника друштвеног добра.

ИЗВЕШТАЈ
Управе Добра Срп. Пољопривредног Друштва за 1898. г.

Година ова, у опште била је добра и подесна за гајење разноврсних усева који се на добру и у овој околини сеју. У почетку културне године а у месецу Децембру и Јануару изгледало је, да ће стрмни усеви, због голомразице, остати ретки. Овоме је помогла још и та околност, што се земља, која се због дуготрајног кишног лета у прошлој години тако стврдла, поред свега рада није могла да уситни те се због тога вијале многе грудве по њивама које нису дале усевима, да се као што треба развију. Но доцније, у пролеће рано, благодарећи лепом и пријатном времену, усеви су знатно коракнули унапред, те су о Ђурђев дану већ прилично покрили земљу.

И ако су, као што је споменуто, стрмнине пошле у напред, опет зато нису имале густину — нажањ — као других година, али су за то дале довољно рода и доброг квалитета, те је отуда попуњена она празнина, која се у народу осећа од прошло-годишње неродице.

У колико је прошла зима била неподесна за развијање стрмнина, у толико је она била услед суше и мраза врло подесна за обделавање. Све окопавине посејане на овакој земљи, напрадовале су брзо и у своје време донеле изванреднога прихода. Осем тога и сама земља врло се лако обрађивала тако, да се сваки пољопривредник могао послужити и слабијом радном снагом.

У месецу Мају и Јуну падао је град с ветром који је причинио штете родном воћу у воћњаку и винограду. Род воћни био је тада у половини свога развића, те је тако у пола омлађен. Остатак рода што је остао на дрвећу, тако је изубијан, да је једнако опадао све до самог зрења; а оно мало што га је остало, био је непотпун — неразвијен.

Виноград је тада био већ увелико развијен и гроздови тек што нису почели цветати, али је град онако младе ластаре просто све исекао. После овога избио је нов ластар који је истина донео доста греша, али он није могао узрети у овако равном положају.

Због ове непогоде друштво је оштећено око 500 дин. јер се приход предвиђен буџетом за ову годину по овим позицијама није могао добити.

Очекујући на предају имања држави, управа овога добра није могла да газдује у ратарству како је то до сада радила. Луцериште, које је служило за производњу семена и пиће, морало се разорати из узрока тог, што је од прошлогодишњих киша искварено. У овакој неизвесности подизати друго луцериште, не би имало оправдања, јер је скопчано са великим издацима. — Само је остављен један хектар, са кога се косило и стока зеленом пићом преко лета хранила

А. *Ратарство.* Цело земљиште било је подељено и посејано овим усевима:

1,	под пшеницом озимицом било је земљишта	16	хектара
2,	под овсом било је земљишта	9	»
3,	» кукурузом било је земљишта	16	»
4,	» луцерком » » »	1	»
5,	» воћним и четинар. расадн. и воћњаком	5	»

Отуда је добивено:

Пшенице	27.271	килогр.
Овса	17.961	»
Кукуруза без одб. кочанке	67.739	»

Сламе је добивено:

Пшеничне	35.000	килогр.
Овсене	24.000	»
Шаше, кукурузовине	30	пластова
Бундева	20	кола

На земљишту на коме је пшеница посејана била, покварила је вода 0·75 хектара. Ово зато, што је то земљиште тако удубљено — ниско —, да се нема куда вода да изведе.

Овас је био бујан те је се морало ½ хектара употребити за хранење стоке у зелено. Сем тога, у недостатку, дават је коњима у сноповима, на што је потрошено око 150 снопова.

Да није било ових неприлика, онда би био већи принос.

Бундеве су употребљене као храна за свиње.

Б. *Сточарство.* Од како је комисија инвентирала имање, не држи се стока за приплод и друге користи, но само коњи за рад, од којих има 4. Њима се свршавају сви послови на имању, а приплод од кобила продаје се.

Управа добра набавила је свиње бекширске расе. Од њих има сада 19 грла.

Да приступи држању и гајењу свиња управу је руководила та околност што се на добру сеје увек доста кукуруза који даје великог приноса. Он је, кад добро роди увек јефтин, али употребљен за храну свиња даје добар приход.

Сем коња и свиња. на добру има још пчела. Има 20 кошница са покретним сађем и 3 вршкаре. У главноме пази се да се ради на размножавању и, кад се достигне до 50 кошница онда ће се отпочети са производњом меда.

В. *Воћарство.* У расаднику се увек засађује потребан број дивљака за каламљење.

Воћњак је приновљен са 100 садница. Он је већ почео доносити рода и сада би требало постарати се за прерађивање воћа. Услед тога, управа овога добра, поднела је Друштву предлог, да се у овој години подигне на добру једна Главиниђева сушница на којој ће се поглавито сушити шљиве и јабуке, које врсте воћа у воћњаку има у изобиљу. Сем тога, сушница би послужила и околини за углед.

Поднешен је још предлог, да се на добру подигне једна добро уређена казанџиница. као и справе за прављење јабуковаче.

У воћњаку су заступљене све сорте воћа, којих има у расаднику, а понајвише од оних, које имају економне вредности,

Продаја воћних садница ишла је у пролећној сезони врло добро, док у јесењој много лошије. Опет се толико продало, да је предвиђена сума буџетом скоро подмирена

По окрузима овако је продаја распоређена:

Подрински округ купио је	2678	садница	
и 3700 шибља			
Ваљевски округ купио је	284	садница	
Подунавски » » »	310	»	
Моравски » » »	500	»	
Тимочки » » »	102	»	
Крушевачки » » »	38	»	
Пожаревачки окр. » »	14	»	
Крајински » » »	26	»	
Ужички » » »	4	»	
Аустро-Угарска купила је	151	»	
Свега	4107	садница	

Тражња садницама је из године у годину све већа, зашто је неопходно потребно, да се воћни расадник прошири. Због тога управа овога добра основаће нарочити турнус — обрт за наше шљиве пожеге — мацарке. По овоме турнусу, моћи ће се годишње да производи 8 до 10.000 садница шљива, чиме ће се дати могућност да се саднице продају у пола цене. Разуме се, да ће ово зависити од друштвених новчаних средстава. У шљивама је пробрат материјал који се у нашој земљи налази, те ће сваки купац моћи да добије шљиву далеко бољег квалитета, него што је то до сада било. Још ове зиме изриљаће се једна парцела која ће моћи у себе да прими 8 до 10.000 дивљака.

За остале врсте воћа, мораће се имати нарочити обрт, из којих ће се парцела вадити и продавати пресаднице у народ за оне особе које хоће ради сортимента и уживања.

И расадник четинарски узео је повелики размер; за то ће и за њега требати нарочити турнус. Догодине могу се већ издати народу по веће количине садница, које се могу употребити за украс и пошумљивање.

Г. *Посредничка радња.* Управа овога добра као сваке, тако је и ове године радила на распростирању у народ семена, алата, машина, књига итд. Сем тога, управник је добра држао три практична предавања: у Мачви и Поцерини о употреби врстачне сејалице. Како су ова предавања испала, поднет је друштву нарочити извештај.

Калемарски курс који се обично сваке године држи, ове године није се могао држати.

Д. *Приход и расход.* Примања је у овој години било:

Од стрмнина	4930·64	дин.
» окопавина	3099·74	»
» продаје воћ. садница	2285·90	»
» стоке и сточних производа	390·—	»
» непредвиђених прихода	481·36	»
» ванредног	180·—	»
Свега	11377·63	дин.

Расхода је било:

Плата економу	480·—	дин.

Тантијема управнику добра од продатих воћ. садница	455·58	„
Две слуге	1152·—	„
Оправка: справа, алата, машина, кола и ков коња	164·85	„
Аренда — кирија — туђих земаља	1330·75	„
Набавка радне и приплодне стоке	928·—	„
Набавка садница	189·90	„
Набавка семена	153·45	„
Сточна храна	635·99	„
Оправка стана економовог, направа нове шупе управнику и оправку једне куће на имању г-ђе Магазиновићке	151·—	„
Ситнице предвиђене	289·85	„
Ситнице непредвиђене	241·85	„
Нове алатке	31·—	„
Надничари	3521·77	„
Свега	9725·99	„

Остаје дакле чистог прихода 1651·64 дин.

Кад се овој суми дода вредност беркширских свиња у 800 дин, једне приплодне кобиле 500 и од продате стоке што се има да наплати 150 дин.; онда излази чистог прихода 3106·64 дин. Сасвим је право да се ово урачуна у приход, јер су све ове суме исплаћене из овогод. буџета.

Приход био би нешто већи, кад се не би морали сви производи уновчавати до краја рачунске године. Цена пољопривредним производима у највише случајева буде у Фебруару и Марту. И град, који је два пут, преко лета падао, причинио је штету, у винограду и воћњаку да је приход умањен по тим партијама са 4—500 дин.

Па и у расходу било је изненадних издатака а ти су: ситнице непредвиђене 241.85 дин.; набавка нових алатки 31 и оправка зграда 151 дин., што све износи 423·85 дин. Сем тога при састављању буџета није се могла предвидети набавка једне приплодне кобиле и беркширских свиња, што опет износи 920 дин.

Према овоме, и само се Друштво може уверити, како стоји са напретком овога добра, Оно може, кад би имање и даље остало друштвено, поред толике кирије на туђа земљишта, подићи за 3—4 године све зграде и то једино из прихода добра. Даље, не би се бојало више дефицита и народу овога округа показало би још боље: како се земља рационално обделава, па да се отуда има што веће и сигурније користи.

Друштву понизан
Светол. А. Петковић
управн. добра.

2. Друштвени врт и пчеланик.

Врт и ове године одржаван је у добром стању, главна је пажња обраћена неговању засађених воћака и попуњавању празних места у колико је добивено спремљених пресадница са друштвеног добра у Шапцу. Парцеле између воћака у колико је било потребно обрађиване су и засејаване разним усевима. У овој години приновљено је 12 крушака 8 трешања и 2 вишње пирамидалне, и засађено три парцеле јагодастих воћака. Ово је посађено између пирамида тако да једно другом у порасту не смета. У врту сада има: 26 високих, 36 средњих — пирамида, 122 једно и двокраких кордона и јагодастог воћа 36, свега 220 разних воћака. Осим овога има с две стране око врта покрај ограде 40 чокота разних сората винове лозе, окалемљених на америчкој подлози за подизање шпалира. Како воћке у пирамидама тако и оне у кордонима, напредовале су ове године врло добро, и већина је од њих донела и по нешто рода; поједине сорте воћа, које су се могле очувати, изложене су на другој поучној изложби која је приређена уз друштвену славу.

Пчеланик је ове године смањен; јер је у њему остављено само 4 кошнице и то 1 Албертојева, 2 српске почетничке и 1 вршкара, а све остале кошнице с пчелама поклоњене су Српском Пчеларском Друштву, из побуда напоменутих у прошло-годишњем извештају друштвеном. И са овим бројем кошница продужен је рад са огледима вештачкогројења и обезматичавања у време главне паше. Од ових кошница добивено је 5 ројева, који су смештени у кошнице са покретним саћем, те тако сада Друштво има свега 9 кошница с пчелама, и то: Албертијеву 1 и српских почетничких 8.

3. Подизање винограда домаћом лозом на живом песку.

Као што је из прошло-годишњег извештаја познато Друштво је намеравало да подигне виноград домаћом лозом на живом песку и да се тога ради обратило Министру Народне Привреде преставком, да му за овај циљ изволи прибавити до 200 хектара земљишта и потпомоћи га новчано око заснивања овог угледног винограда. Министарство се радо одазвало жељи друштвеној и учинило све што му је у моћи било. И поред све наде, да Друштво добије час пре потребно земљиште како би могло одмах приступити подизању винограда, оно је добило извештај да су утрине: Сурчевић, Поглед и Топови, у окр. пожаревачком, које је Друштво изабрало за подизање винограда на живом песку, својина општине пожеженске, и да је Одбор исте општине одлучио: да се напред поменуте утрине не могу уступити Друштву на намењени циљ, из узрока, што споменута места служе истој општини за издржавање домаће стоке.

Према овоме, Друштву сада не остаје ништа друго, но да јавно позове све општине онога краја, где има песковитих земљишта на коме се лоза успешно може гајити, да му потребну површину таквог земљишта уступе бесплатно.

4. Гајење лана.

И ове године продужен је рад на гајењу лана у нас у ширим размерама. Тога ради Друштво је набавило и произвођачима бесплатно раздало 1000 килограма семена од ческог и 100 килограма од ришког лана.

Семе је по окрузима, раздељено овако:

У окр. ваљевском	ческог	90	ришког	—
„ „ врањском	„	49	„	7
„ „ крагујевачком	„	54	„	2
„ „ крајинском	„	40	„	20
„ „ крушевачком	„	70	„	20
„ „ моравском	„	157	„	5
„ „ нишком	„	10	„	—
„ „ подринском	„	45	„	5
„ „ подунавском	„	105	„	10
„ „ пожаревачком	„	85	„	—
„ „ рудничком	„	82	„	3
„ „ тимочком	„	54	„	8
„ „ ужичком	„	160	„	20
Свега килограма	ческог	1000	ришког	100

По извештајима, које је Друштво добило од појединих одгајивача, лан је врло добро напредовао и дао врло повољне резултате, као што се лепо могло видети и на II поучној изложби.

5. Гајење свилених буба.

Друштво се и ове године одазвало жељи Господина Министра Народне Привреде, и разаслало је мању количину семена свилених буба одгајивачима у оне крајеве домовине, где је свиларство мање развијено, а главну количину овога семена (419·8 кгр.) Министарство уступило је г. Морицу А. Тајтацаку, трговцу из Крушевца, да је разда одгајивачима и да од њих откупи мехурке по утврђеној цени. Семе је послато:

Жичкој подружини у Краљеву	0·200
Подружини у Великој Крсни	0·300

Пожешкој подружини	0·200
Љубићској подружини у Мрчајевцима	0·1o0
Драгачевској подружини у Гучи	0·100
Обреновачкој подружини	0·500
Пиротској подружини	0·200
Крајинској подружини у Неготину	0·300
Смедеревској подружини	0·300
Горњо Милановачкој	0·200
Лужничкој подружини у Белој Води окр. пиротског	0·200
Колубарској подружини у Лазаревцу	0·300
Грочанској подружини	0·300
Моравичкој подружини у Ивањици	0·100
Топличкој у Прокупљу	0·400
Ужичкој	0·200
Књажевачкој	0·200
Тимочкој у Зајечару	0·300
Ариљској подружини	0·100
Моравској подружини у Прњиловици	0·300
Заводима, установама и појединцима	0·500
Свега кгр.	5·330

Из извештаја, које је Друштво добило од Привредних Завода, Установа и појединаца, види се, да су бубе у овој години веома лепо напредовале, да нису боловале ни од каквих болести и да су добивени мехурци изврсни.

Као прошле, тако и ове године, Друштво је добило према одобрењу Министра Нар. Привреде позајмицу од Управе Класне Лутрије 10.000 динара, ради откупљивања мехурака од оних одгајивача којима је Друштво непосредно или преко својих подружина семе дало.

Чим је добивена ова позајмица, у Друштву је образован нарочити одбор за откупљивање мехурара свилених буба, у коме су били: г.г. Благоје Д. Тодоровић, секретар Министарства Народне Привреде, референт за свиларство и благајник друштвени, Павле М. Радосављевић, екочом Друштвени и Раде Симеуновић, свилар Управе топчидерске економије. Одбор је каквоћу чаура поделио у три класе и одредио ону исту цену, по коју је г. Тајтацак, мехурке откупљивао; и то мехурци I. класе 2·30, II. 1·15 и III. 0·25 динара од сваког килограма. Цене ове објављене су преко свију домаћих листова.

Откупљено је мехурака само:

I класе	36·430 кгр.	за	83·79 динара
II „	10.060 „	„	11·54 „
III „	0.500 „	„	0·13 „
Свега	46.990 кгр.	за	95·46 динара

Од откупљене количине сирових мехурака, добивено је 27.р50 кгр. сувих мехурака, који су продати г. Тајтацаку по 7 динара килограм и отуда добивено 191·45 дин.

6. Курсеви и практична предавања.

Курсеви предвиђени тач. 5. програма друштвеног нису се могли држати као што је поменуто у извештају управника добра у Шапцу.

Под руковођењем Управника друштвеног добра, држана су три практична предавања о сејању врстачном сејалицом у Поцерини и тиме пола извршена тач. 6 програма друштвених радова.

Предавања су држана у овим местима: *Општини мишарској* 26. септем. на имању г. Митра Јевтића, *Општини накучанској* у селу Синошевићу, на дан 6. октобра, на имању г. Стевана Дамњановића, и *Драгојевцу* 17. октобра пр. године на имању г. Павла Божића.

Резултат на предавањима био је овај: на првом предавању посејано је озиме пштенице за час (сат) 62, на другом 57, на трећем 75 ара; ова разлика у величини засејане површине показује се због јачине, крупноће и мењања запреге преко дана. На свима предавањима. Овако мали број посматраоца рад је трајао по цео дан. Свако предавање посетило је по 15—20 посматраоца, објашњава се тиме, што су предавања држана у радне дане.

Посетиоци предавања, махом били су задовољни радом сејалице; а нарочито тим што штеди 30% семена, а то код високе цене пшенице није мала ствар.

Због тога, што је касно изабран економ за друштвено добро у Шапцу, није се могао изашиљати г. Светолик А. Петковић, управник добра у иностранство ради практичко изучавања и савршенијим начинима прављења јабуковаче и прераде воћа, те за то се и није могла извршити тач. 7 програма.

Из непредвиђеног случаја ни 8 тачка програма друштвених радова није се могла извршити.

Ради извршења тач. 9 програма, Друштво је о своме трошку изашиљало г. Димитрија Буринчића, у Ратарско-Ланарску школу у Хумполцу у Ческој, ради изучавања гајења и прераде лана, на ком је послу провео од 22. фебруара до 6. јуна пр. године. Затим га је Друштво слало у Апатин у Бачкој, ради изучавања мочења и прераде конопље. На овом послу г. Буринчић је пробавио у Бачкој 31 дан. Вративши се крајем прве половине септембра исте године он је за II. поучну изложбу припремио савршеније справе за прераду лана и конопље, којима је и демонстрирао.

Практична предавања о мућању грожђа и цеђењу шире у округу: тимочком, врањском и околини Власотинаца, предвиђена под тач. 10 програма, држана су. Предавања су приређена: у *општини врбичкој* среза тимочког 24. септембра, *Лесковцу*, 28, 29. и 30. истог месеца, и Власотинцима 1. октобра исте године, а држао их је као изасланик друштвени г. Цетар Стојадиновић, руковаоц државног лозног расадника америчке лозе у Топчидеру. Извештај о овим предавањима, поднесен Друштву, штампан је на стр. 230. и 231. *Тежака* за исту годину.

По тач. 11. програма, нарочитим позивом преко свију домаћих листова позване су све српске занатлије, који се занимају израдом пољопривредних справа, да пошљу Друштву своје израђевине, ради испитивања и пробе. Напоменуто им је још и то: да ће се на проби ценити не само доброта и употребљивост изложене справе, него још и то: колико дотична справа има примене у дотичном крају и у коликом се броју израђује и протура у народ. Због тога, што се врло мали број занатлија пријавио, испитивање ових справа није извршено, већ је остало за 1899. годину.

Од Подружина приредиле су курсеве и предавања ове године: 1, *Ресавска Подружина* приредила је курс за зрело калемљење лозе од 20—28. априла и други курс за зелено калемљење лозе од 26—30. маја На првом курсу било је 9 курзиста из околине, од којих су двојица положили испит са одличним а остали с врло добрим успехом. Као награду добили су двојица по 200 а петорица по 100 резница америчке лозе. По утврђеном програму курзистима је предавано:

1. О избору земље за виноград;
2. Како се узима проба за анализу;
3. Како се и на колико начина врши анализа земље;
4. Како се припрема земља за виноград;
5. На колико се начина размножава винова лоза;
6. Како се врши размножавање семеном и у којим приликама;
7. Како се врши размножавање резницама, положницама и калемљењем;
8. На шта треба пазити при избору резница;
9. Како се преносе и чувају резнице;
10. Како се припремају резнице у циљу поузданијег примања;
11. Како се врши избор и припремање лозе за калемљење;

12. У које доба треба вршити калемљење;
13. Потребни алати за каламљење;
14. Начини каламљења;
15. Калемљење на инглески начин;
16. Калемљење у пун процеп и у пола процепа;
17. Калемљење на исечак;
18. Увезивање калема;
19, У чему се састоји нега калема преко лета;
20. Како се чувају калеми преко зиме;
21. Како се справља бордовска чорба за прскање лозе противу перонospоре; и
22. Које су прскалице најбоље за прскање винове лозе и где се могу добити.

На другом курсу било је 10 слушалаца, од којих су њих 7 показали успех одличан а 3 врло добар.

Предавања су држана у подружинском расаднику у Свилајнцу, а њима је руковао калемар подружински г. Тодор Николић, уз припомоћ Управе.

2, *Пожешка Подружина* приредила је: *калемарски курс* 8, 9 и 10. марта у Пожези, *иредавања из пчеларства и свиларства* на други дан Ускрса (6 априла) у Јежевици, *пчеларски и калемарски курс* на дан 17, 18 и 19 маја на свом пчеланику и расаднику, и *курс за употребу прашача* и *огртача* у првој половини јуна у Отњу.

Курсеви и предавања била су многобројно посећена и изведена на потпуно задовољство слушалаца. — Извештаји штампани су у Тежаку и то: О курсу држаном у марту, на стр. 111. и 112. о предавањима из пчеларства и свиларства на стр. 114, о пчеларском и калемарском крсу држаном у мају на стр. 175, и употреби прашача и огртача на стр. 205 у којима је детаљно објашњено што је и у колико урађено.

Осем овога, Подрржина је уз припомоћ Срп. Пољпр. Друштва а позајмицом од Управе Класне Лутрије подигла једну Главинићеву сушницу у Добрињу, о чему је нарочита комисија поднела извештај који је штампан у 47—48 и 49. броју *Тежака* за 1898. годину.

3. *Крушевачка Подружина* приредила је: *Практично иредавање* о каламљењу за грађане и ђаке из места на дан 8 марта у ондаш. основној школи. *Први курс калемарски* о зрелом калемљењу лозе и воћака од 9—16 марта и *други курс калемарски* за зелено калемљење лозе и очење воћака за срез расински и околину држан је у подружинском расаднику од 1—6 јуна Предавања је посетило 73 слушаоца, а на курсевима је било свега 94 курзиста који су окалемили свега 4021 калем; проценат примљених калема, повољан је.

4. *Ужичка Подружина* држала је *калемарски курс* 12,13 и 14. марта.

5. *Жупска Подружина* приредила је *калемарски курс* 26. маја у Трнавцима. Курзиста је било 100, који су се показали веома вредни и пажљиви у раду, тако да су калемљење вршили на потпуно задовољство свију присутних. Одличним слушаоцима раздато је 10 Кундеови ножева у вредности 36 динара.

6. Обреновачка Подружина приредила је у своме расаднику *калемарски курс* за летње калемљење (очење) воћака од 10—15 јула. Слушалаца је било 25, и сви су при раду показали врло добар успех, те су за то и награђени, сваки по једним Кундеовим ножем за калемљење. Овај курс посетио је једног дана и г. Благоје Д. Тодоровић благајник, као друштвени изасланик.

7. Изложбе.

Изложба говеда и оваца, која се у прошлој години није могла приредити због заразне болести шапа, ове године приређена је на дан 14. октобра у Прокупљу.

За приређивање ове изложбе, Друштво су помогли: *Министарство Нар. Привреде* и *окр. топлички* са по 1000, *Општина Прокупачка* са 200 и *Задруга Прокупачка за међусобно потпомагање и штедњу* са 100 *свега 2300 динара.* Осем овога, Општина прокупачка подигла је трибину и дала сву грађу за преграде и ограде свију одељења изложбе и сву радну снагу. Друштво је на десетак дана пред изложбу изаслало нарочити Приређивачки Одбор, са задатком да уз припомоћ начелства окр. топличког и општине прокупачке, спреми све што је нужно за изложбу, и настане да ова буде што више посећена, како би се већи број пољопривредника уверио о користи оваких изложаба. У овај Одбор били су одређени: г.г. Милан Јованић, члан друштвене управе, Милутин Јовановић и Никола Вељковић, редовни чланови Друштва.

Пријаве су примане само из округа топличког; и до дана изложбе пријавило се за изложбу 249 одгајивача и то:

За I одељење	крава с теладма		54
„ II	„	62 јунца и 94 јунице	156
„ III	„	41 крава и 22 бика	63
„ IV	„	гојазних волова	92
		Свега говеда	365
За одељење оваца		. . . . .	320
		Укупно грла	685

Осем Приређивачког Одбора, Српско Пољопривредно Друштво на овој изложби представљали су; г.г. Раша Милошевић, председник Друштва, Александар М. Секулић, Драгутин М. Јовановић и Коста Д. Главинић, чланови друштвене Управе и Павле М. Радосављерић, економ Друштва.

Сва пријављена и доведена грла на изложбу, оценио је нарочито за то изабрани оцењивачки суд у коме су били: председник суда г. Александар М. Секулић чланови: г.г. Милан Јованић, Јоца Марковић, економ ратарске школе, Никола Вељковић, Живко Радојевић, марвени лекар окр. топличког и Милан Влашковић подшумар, и секретар г. Павле М. Радосављевић.

При оцењивању стоке Оцењивачки суд придржавао се *Упуства*, које је прописао Управни Одбор и које гласи:

УПУТСТВО
за оцењивачки суд

А. За говеда

1. Оцењивачки суд састоји се из најмање седам чланова које бира и то:

Управни Одбор Пољопривредног Друштва пет.

Месна Пољопривредна Подружина два, али из реда својих чланова који нису интересовани на изложби.

Међу овим члановима мора бити најмање један дипломисани марвени лекар.

Ако на изложбама има више одељења оцењивачки суд може се поделити на Секције у којој морају бити најмање три члана али укупну оцену и досуђивање награде врши цео оцењивачки суд.

2. Оцењивачки суд бира међу собом председника који руководи рад.

3. Оцењивачки суд почиње свој рад општим осматрањем и одваја најпре сва она грла која због јако уочљивих мана не могу да се такмиче за награду. У те мане долазе:

а) Худљивост.
б) Јако испољене мане лепоте; или мане у формама;
в) Мане здравља и мане услед неправилног неговања.

4. Оцењивање вршиће се *мереньем* и *давањем бележака* (поентирањем).

5. Пошто је грло издржало претходно осматрање, треба га привести на равно место и нарочито удешеним штапом за мереље приступити мереньу.

Најпре треба измерити *висину гребена*, па онда висину крсне кости, затим *висину леђа над слабинама* (средину леђа) и најзад висину *каика* (корена репног) те тиме добити леђну линију и ову оценити белешком.

После овога мери се *дужина трупа* и она се оцењује белешком. За тим се мери *ширина од једног бока ребара*

до другог иза илећака (ширина прсију) и *од једног кука до другог* (ширина карлице) и оба се ова мерења оцене белешком.

Напослетку се измери дубина прсију и ова оцени белешком.

После овога оцењује се:

Раса (степен чисто-крвности).

Кожа (каквоћа).

Млечност (млечни знаци).

Глава и рогови (број главе, број и строј рогова).

Форма и став ногу.

Кретање (ради чега треба грло провести) и

Укупна појава грла, и сваком овом осматрању дати белешку.

6. Сва оцењена грла треба још измерити и на ваги да се сазна њихова тежина.

7. Белешке се дају ове:

3 значи одлично
2 „ добро
1 „ средње
0 „ рђаво

Само код „укупне појаве“ може се белешка удвојити место 3=6, место 2=4, место 1=2.

8. Пошто се тако измере и осмотре сва грла онда се чланови оцењивачког суда повлаче ради договора, и извођења суме бележака.

9. Оцењивачки суд имаће свагда пред очима да се не награђује човек него грло и да се особине домаћих раса не само одрже него да се и облагороћавају.

10. О величини награде одлучује сума белажака. Прву награду могу добити само апсолутно добра грла.

Ако два или више грла добију исту суму бележака а нема довољан број једнаких награда. онда ће се претпоставити одгајивач сопственику *купљеног грла*. У другом реду одлучује: раса и укупна појава, а у трећем реду — коцка.

Грла која на овај начин изгубе већу награду, долазе у први ред ниже награде.

11. Оцењивачки суд о овом свом раду води записник и објављује га у целини на изложби.

Записник потписују сви чланови оцењивачког суда.

Записник и свеколики материјал којим се оцењивачки суд служио председник предаје шефу изложбе а он Управи Српског Пољопривредног Друштва.

Б. За овце.

Оцењивање оваца вршиће се по договору чланова оцењивачког суда на самој изложби.

Бр. 5183. Из Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва. 11 октобра 1898. год. у Београду.

По одлуци оцењивачког суда награђени су:

У изложби говеда

Главном наградом Министарства Народне Привреде од 300 динара у сребру, г. Јован Богдановић, мајор у пензији из Прокупља

У I. Одељењу за изложене краве с овогодишњим теладма.

1. Јован Нешић из Мрамора II наградом вејалица у вредности 120 динара.

2. Коста Владисављевић из Александрова III наградом у новцу 100 динара.

3. Риста Велић, мех. из Прокупља IV. наградом преса винска за пресовање грожђа у вредности 125 динара.

4. Лазар Поповић из Тмаве V. наградом плуг за обично орање у вредности 50 динара.

5. Гаврило Стојановић из Балајнца VI. наградом плуг амерички обртач за брдске пределе у вредности 45 дин.

6. Јован Новаковић из Житораћа VII. наградом прскалица Аустрија модел од 1897. год. са пет килограма плава камена све у вредности 30 динара.

7. Велимир Маркушић из Александрова VIII. наградом прскалица и 5 кграма плава камена све у вредности 30 динара; и

8. Гаврило Ристић из Балајнца IX. наградом разни млекарски судови у вредности 20 динара.

У II. Одељењу за изложене јунице и јунце који нису спаривани.

1. Милентије Алексић из Куршумлије I наградом сејалица у вредности 120 динаре.

2. Стојан Цакић из Прокупља II. наградом 100 динара у сребру.

3. Вучко Станковић из Балајцна III. наградом крунач који круни по један клип и уједно веје у вредности 100 динара.

4. Стојан Миљановић из Бресничића IV. наградом Саков плуг у вредности 80 динара.

С. Стоша Николић из Цигоља V. наградом плуг за обично орање у вредности 50 динара.

6. Адам Стаменковић из Бресничића VI. наградом сечка за репу, дулеке и бундеве у вредности 45 динара.

7. Милун Јевтић из Водице VII. наградом плуг прашач и огртач (комбинован) у вредности 25 дипара.

8. Радош Миладиновић из Стубла VIII. наградом прскалица и 5 килограма плава камена све у вредности 30 дана.

9. Јанко Куштримовић из Доње Коњуше IX. наградом српска почетничка кошница са најнужнијим пчеларским прибором све у вредности 25 динара; и

10. Јанко Ђорђевић из Крушца X. наградом прашач и огртач (комбинован) у вредности 25 динара.

У III. Одељењу за изложене краве и бикове.

А. КРАВЕ СТАРИЈЕ ОД 2 ГОДИНЕ

1. Гаврило Стојановић из Балајнца I. наградом 200 динара у сребру.

2. Браћа Велићи, трговци из Прокупља IV. наградом муљача за муљање грожђа у вредности 85 динара.

3. Антоније Симоновић из Орљана VI. наградом истресалица (центрифуга) за мед у вредности 30 динара.

4. Никола Стојановић из Орљана VIII. наградом плуг обртач за брдске пределе у вредности 45 динара.

5. Милета Ристић из Доње Коњуше X. наградом српска почетничка кошница са најпотребнијим пчеларским справама у вредностима 25 динара; и

6. Милан Мијаиловић из Меровца XII. наградом гарнитуром млекарских судова све у вредности 20 динара.

Б. БИКОВИ

1. Најдан Ристић из Статовца I. наградом из I. одељења 200 динара у сребру.

2. Илија Крстић из Александрова III. наградом 100 динара у сребру.

3. Манча Коцић, шпекулант из Прокупља V. наградом гвозденом дрљачом за њиве у вредности 65 динара.

4. Веселин Ружић из Кончића VII. наградом плуг за обично орање у вредности 50 динара.

5. Стеван Нешовић из Стубла IX. наградом прскалица са пет килограма плава камена све у вредности 30 динара.

6. Светозар Јовановић из Рашиловца XIII. наградом 20 динара у сребру.

У IV. одељењу за изложене волове и гојазну стоку.

1. Михаило Младеновић из Градишта I. наградом требило (тријер) за чишћење пшенице у вредности 160 динара.

2. Стојан Данчевић трговац из Прокупља II. наградом 100 динара у сребру.

3. Дина Грујић из Дешиновца III. наградом крунач за крунење и уједно вејање кукуруза у вредности 100 динара.

4. Мита Стојић из Волчинца IV. наградом плуг за обично орање у вредности 50 динара.

5. Милош Видић из Волчинца V. наградом прскалица са пет килограма плава камена све у вредности 30 динара.

6. Петар Ђинић из Доње Бреснице VI. наградом кошница са најнужнијим пчеларским справама све у вредности 25 динара.

7. Милан Благојевић, из Ђакуса VII. наградом плуг прашач и огртач (комбинован) у вредности 25 динара.

8. Милун Вуксановић из Доње Јошанице VIII, наградом 20 динара у сребру.

9. Прока Петковић из Волчинца IX. наградому новцу 20 динара; и

10. Милован Митровић из Прокупља X. наградом 20 динара у сребру.

У изложби оваца:

1, Стојан Данчевић, трг. из Прокупља за изложене овце рамбуље — мелез I. наградом 100 динара у сребру.

2. Бранко Ивановић из Прокупља за изложене овне косовске, наградом II. саков плуг у вредности 80 динара.

3. Сава Арсић из Концеља за изложене овце зване пећанске III. награда плуг за обично орање у вредности 50 динара.

4. Коста Црноглавац ит Драгуше IV. награда у новцу 50 динара.

5. Вучко Савовић из Колчића V. наградом прскалица са пет килограма плава камена све у вредности 30 динара.

6. Марјан Стошић из Житораће VI. наградом српска кошница са најнужнијим пчеларским прибором све у вредности 25 динара.

7. Вукомир Ристић из Концеља за изложене овце пећанске VII. прскалица са пет килограма плава камена све у вредности 30 динара.

8, Арса Ристић из Концеља, за изложене пећанске овце VIII. наградом српска кошница са најнужнијим пчеларским справама све у вредноти 25 динара.

9. Зарије Ристић из Концеља, за изложене овце пећанске IX. наградом плуг за обично орање у вредности 90 динара.

10. Марко Даце Костић из Гарића за изложене овце зване добричке X. наградом у новцу 20 динара.

11. Стојан Стевановић из Прокупља XI. наградом 20 динара у сребру: и

12. Стојиман Стојановић из Прекадина XII· наградом у новцу 20 динара.

Осем ових награда у обема изложбама издато је излагачима:

100 килограма семена од детелине луцерке у вредности 190 динара; 40 килограма семена од сточне репе у вредности 40 динара; млекарских судова у вредности 61 динара, 100 књига Набавка приплодних говеда од г. Паје Т. Тодоровића — Ђаковчића у вредности 200 динара; 100 књига Практичних поука. Гајење пиħних биљака за исхрану стоке од г. Душана М. Спасића у вредности 60 динара; 100 Пољопривредпих Календара за 1898. годину у вредности 50 динара, и 100 књига Поуке из пољске привреде (1888. год.) у вредности 20 динара; а излагачи говеда 10 пари кожних улара у вредности 76·20 динара.

У целој изложби награђено је за изложена грла по одељењима и иначе овако:

У изложби говеда	Излагачи	Свега Динара
Главном наградом	1	300
У I. одељењу	8	520
„ II. „	10	610
„ III. „	12	870
„ IV. „	10	560
„ Изложби оваца	12	500
„ Обема изложбама у семену	—	230
„ „ „ „ књигама	—	330
„ „ „ у млекарским судовима	—	61
„ Изложби говеда кожним уларима	—	72·20
Свега	53	4052·20

Осем ових награда Друштво је многим излагачима дало на поклон разне пољопривредне справе, прибори, књиге и семење од пиħних биљака.

Уз изложбу било је засебно уређено *Одељење пољопривредних сирава*, где су биле изложепе, све оне пољопривредне справе прибори и материјали који су одређени за издавање на награде или поклон излагачима; показивано посетиоцима и излагачима употреба и руковање тим справама; онде на изложби приправљана је храна за стоку и давана пољопривредницима потребна обука у хранењу стоке на тај начин приготовљена храном.

Близу саме изложбе показиван је посетиоцима и излагачима практичан рад Саковим плугом, или тако званим универзалним — свеопштим — плугом.

Осем користи дубоког орања, које се врши овим плугом, показано је присутнима и удешавање истог, и обраћана им пажња и на ту околност, што се ови плугови за време орања, кад се удеси како ваља, не морају придржавати за ручице и њима управљати.

Како по броју изложене стоке тако и по учешћу одгајивача и осталих посетилаца ове Изложбе, успех је био повољан. Ова прва изложба говеда и оваца у Прокупљу, а нарочито оне многобројне и обилате награде, учинила је велики утисак, и сви су изгледи, да ће друга изложба, кад се буде приредила у оном крају, бити много јаче посећена.

На овој изложби било је врло лепих но ситних мелеза говеда оберинталске расе, од 8 бикова ове расе набављених у 1894 години из окружног прireза.

Да овако лепо буде посећена изложба и да у њој узме учешћа оволики број излагача, има се захвалити на првом месту г. Светозару Магдаленићу, окружном началнику, на његовом енергичном заузимању; затим председнику општине прокупачке г. Ђивђановићу, на заузимању да општина прокупачка дâ помоћи у радницима и материјалу, г. Радојевићу, марвеном лекару, који је израније објашњавао пољоприведницима значај ове изложбе, г. Милану Влашковићу, држ. подшумару председнику Подружинеи, који та које потстицао одгајиваче на суделовање на изложби, као и на указној помоћи око набавке грађе, и г- Мићићу, учитељу на помоћи око попуњавања пријава.

Уједно, са задовољством напомиње да је *општина прокупачка*, поред помоћи у новцу, радницима и материјалу за изложбу и преноса ствари које су одређене за награђивање излагача од Ниша до Прокупља о свом трошку, врло предусретљива била наспрам друштва и да је тога ради у вече приредила и забаву и давала банкет у част Српског Пољопривредног Друштва и изасланика на који је позвала представдника месне власти, чланове Српског Пољопривредног Друштва и оцењивачког суда и поједине одгајаваче. Банкет је био одлично посећен.

*

Од Подружина у овој години приредиле су: *Крајинска Подружина* Прву изложбу домаће стоке, сточних производа и пернате живине на дан 23. августа у Неготину. — Исложби је присуствовао као друштвени изасланик г. Милутин М. Савић, управитељ школе за воћарство у Букову.

По извештају поднетом Друштву, који је штампан на стр. 322 и 323 *Тежака* за исту годину, види се, да је изложба како по броју изложених грла и изложбених предмета тако и по броју излагача била повољна. На име награде издато је око 3000 динара.

Ужичка подружина држала је изложбу говеда и оваца на дан 14. септембра у граду Ужицу. По извештају који је штампан на стр. 372 и 373 *Тежака* за исту годину, награђено је 77 излагача новцем и пољопривредним алатима а тројица похвалницама. — Свега 50. Вредност награда износи суму од 1495 динара.

На овој изложби откупљено је 8 бикова за округ ужички зд суму од 1800 динара.

Пожешка подружина приредила је „Смотру пољопривредног напредка за срез пожешки," на дан 27, 28 и 29. септембра у Пожези. Смотри су присуствовали као друштвени изасланици: г. г. Раша Милошевић, председник друштва и Милан Јованић, члан друштвене управе. Из извештаја поднесеног од стране изасланика, који је печатан на стр 373 и 374 *Тежака* за исту годину, види се, да је ова изложба била обилна. Изложених предмета било је 9385. На целој изложби раздата је награда у новцу 1382 динара. Поред новчаних награда, на овој изложби одликовани су: *златном медаљом* 1, *сребрним медаљама* 6, *бронзаним медаљама* 7 и похвалницама 4 излагача,

Жичка подружина приредила је изложбу стоке, сточних и осталих пољопривредних производа на дан 4. октобра у Краљеву. Умољен је г. Љуба Новаковић, инспектор министарства народне привреде, вршилац дужности управника Ратарске школе и редован члан друштва, да изложби присуствује као изасланик друштвени. —

И на окружну пољопривредну изложбу за округ руднички, која је приређена на дан 6. октобра у част доласка Њихових Величанства у Чачак, друштво је изаслало: г. г. Мату Јовановића, потпредседника Љубу Новаковића, редовног члана друштвеног, да овој свечаности присуствују као друштвени изаслсници, давши им и 100 динара у сребру ради награђивања најбољег грла говеда на изложби као друштвеном наградом. Само у изложби говеда 360 одгајивача пријавило је 826 грла, у изложби свиња 59 одгајивача пријавило је 150 брава, осталих изложених објеката, било је 1150. На целој изложби раздато је награда које у новцу које у пољопривредним справама, алатима и књигама око 6000 динара.

8. Испитивање земље калциметром.

Друштво је и ове године испитивало послане пробе земље калциметром, ради одређивања процента креча како би се према томе могла одредити врста америчке лозе за подизање винограда на земљашту са кога је проба узета.

Проба је добивено и испитано:

Из Београда	12
„ округа ваљевског	1
„ „ крагујевачког	14
„ „ крушевачког	1
„ „ моравског	5
„ „ подринског	1
„ „ подунавског	16
„ „ пожарерачког	11
Свега проба	61

9. Награде за напредније начине радње

У овој години Друштво је према расписаном стечају награда за напредније начине радње издало по оцени оцењивачких судова три награде, и то:

а). За добро уређену школску башту

I награду од 300 динара г. Мијаилу Ступаревићу, учитељу из Лелића, среза ваљевског, за уређену башту у Келијама, и

II награду од 200 динара г. Василију Терзићу, учитељу у Бивољу окр. крушевачког, за школску башту у Варварину.

в). Г. Милићу Милојевићу, економу из Горње Драгуше округа топличког 200 динара за правилно подигнут воћњак; и

б). Г. Огњану П. Луковићу, економу из Александровца 300 динара за виноград засађен америчком лозом окалемљен домаћом од најбољих сората.

Као чланови оцењивачког суда били су:

1. За оцену школске баште: г. г. Коста Црногорац, и Алекса М. Живановић, чланови друштвене Управе и Никола Вељковић, редован члан Друштва;

3. За оцену воћњака: г. г. Милутин М. Јовановић и Никола Вељковић, редовни чланови друштва.

2. За оцену винограда, подигнутог на америчкој подлози: г. г. Коста Д. Главинић и Паја Т. Тодоровић, чланови друштвене управе и Велимир Витровић, председник крушевачке пољопр. подружине, (њихов извештај о овоме, штампан је на стр. 292 и 293 *Тежака* за 1898. годину).

За награду која гласи: ко од поткивача отпочне поткивање волова по модерном начину радње. *Награда 300 динара. Рок за пријаву до конца 1898. године*, пријавили су се: г. г. Мирко Вељковић, поткивач из Шапца, Вујица Антић, поткивач из Краљева, Милован Бошњаковић, поткивач из Шапца, Милан Стојановић, поткивач из Мионице (поднео за њега пријаву г. Вића П. Матић, економ онд.), Светозар Н. Коркановић, поткивач из Д. Милановца и Пожешка Подружина Српског Пољ. Друштва.

За четири награде није било такмичара. Те су награде:

1. За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине на неодређеној површини. *Награда 200 динара.* Могу се такмичити привредници из округа подринског, ваљевског и подунавског. Цепиће се изникли усев. *Рок за пријаву до 1. априла 1898. године.*

2. За сталну употребу прашача и окопача у вези с правилним сејањем. *Награда 150 динара.* Могу се такмичити привредници из Добрича и срезова лесковачког и нишког. *Рок за пријаву до 1. априла 1898. г.*

3. За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста, на површини најмање од 20 ара, с тим, да свака врста буде издвојена. *Награда 200 динара.* Могу се такмичити привредници из околине Ниша. *Рок за пријаву до 1. септембра 1898. године;* и

4. Првом Удружењу у Србији са показаним успехом и резултатом за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа. *Награда 300 динара. Рок до конца 1898. године.*

II. Посредовање

1. Набавка пољопривредних машина, алата и справа, семена и др. потреба

Друштво је и ове године посредовало у набавци: пољопривредних справа, машина, алата, семења и других потреба. Све што се могло набавити у земљи, набављено је, а оно чега није било, набављено је из иностранства.

У овој години набављено је и протурено:

Вршећи машина	1
Жетелица	3
Тријера Мајерових	16
„ Пернолетових	4
Вејалица Бакерових	2
„ Кинеових	2
Прекрупача с геплом	1
Крунача великих	8
„ Ексцелзиора	10

Сечке за сено и сламу	2	
„ „ репу	2	
Преса за грожђе	1	
Плугова Сакови	22	
„ обични	5	
„ обртача	10	
„ прашача и огртача	43	
Раоника	25	
Машина за одвајање бобица грож. од петељака	1	
Ножева за сечење сена	2	
Трокара за говеда	5	
Коса „Крунски“	6	
Прскалица Аустрија	545	
„ Сифонија	10	
Калциметра	2	
Мотика и мотичица	8	
Мехова за посипање лишћа винове лозе сумпором противу еринозе	6	
Плуте	6000	
Брусева	33	
Маказа за скидање гусеничних гнезда	27	
Тестерица воћарски	82	
Маказа воћарски	210	
„ виноградарских	30	
Ножева калемарски	363	
„ кресаћи и баштенских	105	
Ножева за зелено калемљење винове лозе	77	
Ножева за калемљење на исечак	17	
Маказа за сасецање живе ограде	2	
Берила за брање воћа	12	
Лампи за спаљивање гусеница	10	
Лупе	2	
Широмера	1	
Машина за љушћење воћа	1	
Тегова за вагу	21	
Делова за маказе	14	
„ „ прскалице	387	
Каучукних црева за прскалице	83	мет.
Жице округле за шпалире	1200	„
„ бодљикаве за ограду винограда	14820	„
Плавога камена	28440	кгр.
Рафије за везивање	11536	„
Фула	5	„
Фостита	50	„
Штанола	10	„
Сумпора	50	„
Сумпорног цвета	10	„
Гуме за везивање калема	15	„
Гипса за ђубрење	1000	„
Копче за утврђивање жице за ограду	66·750	„
Семе од луцерке детелине	4920	„
„ „ црвене „	100	„
„ „ шарене „	10	„
„ „ секлерског кукуруза	140	„
„ „ сточне репе	231	„
„ „ граорице	894	„
„ „ угарњаче	5	„
„ „ ситне проје (проса)	100	„
„ „ мухара	1777	„
„ „ енглеске траве	154	„
„ „ еспарзете	200	„
„ „ сунцокрета	1	„
„ „ багрема	100	„
„ „ гледичија	148	„
„ „ крушака	4	„
„ „ дуда	1	„
„ „ кајсија	1	„
„ „ трешања	1·500	
„ „ елде	50	„
„ „ црног бора	5	„
„ „ мрквe	1	„ и
Колекција повртарског семена	50	ком.

2. Сузбијање пероноспоре и еринозе

Друштво је у овој години само посредовало у набавци материјала за сузбијање пероноспоре и еринозе, и као што је раније споменуто оно је у овој години протурило 555 прскалица, 6 мехова, 28440 килограма плавога камена, 50 кгр. фостита, 50 кгр. сумпора и 10 кгр. сумпорног цвета. Оволики потрошак материјала уједно нам показује, да су се наши виноградари уверили о користи сузбијања ових болести.

За сузбијање пероноспоре, Друштво је добило из Управе Класне Лутрије а према решењу Господина Министра Народне Привреде 10000 динара.

3. Рад с Подружинама

До краја 1898 године Друштво је имало 38 својих подружина, од којих су приновљене једанаест и то: Моравска у окр. пожаревачком, Грделичка, Левачка, Б. Баштанска, Голубачка, Стишка, Трстеничка, Пожаревачка, Сићевачка, Лепеничка и Сврљишка.

Свима подружинама, које су поднеле програм својих радова за 1898 годину, Друштво је, с погледом на тач. 14 друштвеног програма, за споменуту годину одредило помоћ. Колико је којој подружини дато у име помоћи за 1898 годину, види се из VII записника одборске седнице, који је штампан на стр. 320 *Тежака* за исту годину.

Све подружине, а нарочито оне које су имале више материјалних средстава, показале су врло добар успех у раду.

4. Помоћ за напредније начине радње

И у овој години Друштво је из својих средстава помагало неколико основних школа, манастира и пољопривредника, дајући им, или као поклон или по спуштеним ценама: справе, семена, књиге, друштвени лист и друге потребе.

III Књижевни рад

У књижевне послове Друштва спада:

1. Издавање *Тежака*.
2. „ *Пољопр. Календара.*
3. „ *Повременог Списа.*
4. „ *Практ. пољ. поука.*
5. Откупљивање књига од пољопр. писаца по њиховој понуди.
6. Обдржавање и попуњавање *библиотеке* с *читаоницом.*
7. Прикупљање и чување *дрвореза*, употребљених у овим издањима друштвеним.

1 *Тежак* је и у 29. години излазио седмично на једном табаку са садржином више практичном, у смислу Правилника, који о томе постоји.

Тежак се у овој години печатао у 1800 примерака и овај се број скоро сав разашиљао.

Тежак се даје бесплатно добротворима; утемељачима и редовним члановима друштвеним, а ђацима и војницима, земљорадничким задругама и манастирима упола цене, тако исто и члановима помагачима, ако претплату унапред положе.

За оцењивање радова, који се Тежаку намењују, постоји *Књижевни Одбор*, који сада с уредником *Тежака* има 7 чланова.

У овој години израђена је и за штампу спремљена *Садржина радова, штампаних у Тежаку за први 25 година* излажења, као што је раније решено и за шта је и кредит одобрен.

2. *Пољопривредни Календар* за 1898 годину штампан је у 10.000 примерака и сав је распродат.

3. Што се тиче *Повременог Списа*, овде се излаже, да је: осигуран кредит за штампање његово, да су прикупљени радови и неки примљени већ за штампу, а неки се налазе још на оцени, па кад се и они врате уредништву приступиће се одмах издавању овог Списа.

4. У току 1898 године Друштву су приспела 2 рада за Практ. пољ. Поуке, који су саобразно Правилима, дати на оцену. Пред свршетак године, приспеле су и оцене ових рукописа и Друштво ће учинити даље, што му у овом погледу у дужност спада. Кредити су за ове Поуке раније одобрени и за штампање обезбеђени. Које би поуке биле понајпотребније, изложено је у Стечају, који је и у *Тежаку* и у *Календару* објављен, ма да је г. г. писцима остављено да бирају по својој оцени поуке, које ће разрађивати и Друштву ради оцене и штампања подносити.

5. У току 1898 године Друштво је откупило 3 дела и то:

а.) За унапређ. дом. свиларства од Б. Д. Т. у 500 примерака.

б.) Гајење лозе на шпалирима од П. Стојановића у 300 комада.

в.) Набавка приплодних говеда од П. Тодоровића 100 комада.

6. *Библиотека* друштвена у 1898. попуњена је са 22 дела. Она сада броји 604 дела, на српском, руском, чешком, немачком и француском језику.

Ове је године Друштво примало стручних листова и часописа:

А. Које плаћа:

Centralblatt f. Forstwesen — Oesterr landw, Wochenblatt — Wiener illustr. Gartenzeitung — Fricks Rundschau — Der Prakt. Landwirth — Wiener landwirt. Zeitung — Mittheilungen über Obst u. Gartenbau — Weinlaube — Ungariche Weinbau — Revue d. viticulture — Oester. ung. Bienenzeitung — Bienenzeitung von Vogel — Deutsche illustrite Bienen Zeitung — Journal d' agriculture pratique — Centralblatt für Bacteriologie — Allgemeine Weinzeitung — Oesterr. Forst und Jagdzeitung.

Б. Које добија у зајму:

Hrvatska Pčela — Ossek — Gospodarski List — Zagreb — Školski Vrt — Zagreb — Šumarski List — Zagreb — Списанието на Блгарското сономическато дружество. — Орало. — Њива — Пешта. — Hospodarski list — Hospodar — Трудіы Императорскаго Вольнаго Економическаго Общества. — Сельскохозяйствени Журналъ — Хуторянинъ. — Земљорадничка Задруга — Привредник — Српски Пчелар — Пчелар — Витез — Учитељ — Просветни Гласник — Наставник — Војни лист — Вјесник српске цркве — Учитељски весник — Српски технички лист — Ловац — Српски Архив целокупног лекарства — Женски Свет — Школски лист — Школски вјесник — Просвјета — Луча — Блгарка — Бранич — Домаћица — Ручни рад.

7. *Дрворези*, набављени ове године и употребљавани у *Тежаку* и *Пол. Календару*, прикупљени су и придати онима из ранијих година, чији се отисци лепе у књиге за то спремљене а сами дрворези чувају се у полицама, које су нарочито за то удешене.

Напослотку се додаје, да је Друштво, сматрајући своје *књижевне послове* још и сада као подједнако важне са *практичним* утицањем било својим *имањем у Шапцу* било *практичним радовима* својих *Подружина* на унапређење пољске привреде у Краљевини, од досадашње Збирке направило два одељења и једно од њих наменило *искључно* уредништвима *Тежака*, *Календара*, *Повременог Списа* и *Библиотеци*. Тиме је Друштво хтело да од тог одељења, где су му сва уредништва створи зборно место свију пољопривредних писаца, који су у месту и који би из унутрашњости овда — онда у Београд дошли и у Друштво се навраћали. Успеси су досада повољни а даље прилике, којима Друштво иде на сусрет, те ће успехе, надати се, само повећати.

IV Друштвена друга поучна изложба на дан славе

Према тач. 13 програма друштвеног рада, Друштво је и ово године славило своју славу на дан Св. Краља Милутина, 30. октобра 1898 године у своме дому, и приредило другу поучну изложбу из области: Воћарства, Млекарства, Пчеларства. Техничких усева и Помоћних Срестава за ове гране.

За извршење овога посла, изабран је нарочити Прирећивачки одбор.

У овај Одбор ушли су: г. г. Раша Милошевић, председник, Живко Шокорац, Паја П. Тодоровић, Милош Х. Поповић, редовни чланови и Благоје Д. Тодоровић, благајник Друштвени.

На дан Славе било је богослужење у Вазнесенској цркви, коме је присуствовала Управа друштвена, чланови друштвени и остали пријатељи Српске пољске привреде, који су се дотле били скупили у дому Друштвеном. После тога било је водоосвећење с благодарењем и сечењем колача, у друштвеном дому. Сечењу колача благоволео је присуствовати и Његово Величанство *Краљ* **Александар I.** Највиши Заштитник Друштва.

Водоосвећење и сечење колача извршио је Владика господин Димитрије, друштвени члан утемељач а на јектенија одговарало је певачко друштво „Станковић“.

По свршеном сечењу колача председник Друштва г. Раша Милошевић, поздравио је Његово Величанство Краља говором, који је штампан на стр. 314. *Тежака* за 1898. годину.

На поздрав председника Друштва, Његово Величанство Краљ благоволео је одговорити беседом, која је штампана у 44 броју *Тежака* за 1898 годину.

После послужења Његово Величанство Краљ благоволео је отворити Изложбу, и разгледати изложене предмете по свима гранама и одељењима.

Отварању Изложбе присуствовали су: г. г. Сима Лозанић, министар народне привреде и Стева Д. Поповић, министар финансије, Лаза Р. Јовановић, начелник Земљоделско-сточарско одељење министарства народне привреде, као и многобројни пријатељи пољске привреде како из места тако и из Србије. Славу и Изложбу друштвену изволели су походити и ова г. г. Министри: унутрашњих дела г. Јефрем Андоновић, и грађевина г. Јован Атанацковић, као и неки од страних г. г. посланика, многи од пређашњих г. г. министара, више државних саветника и представника овдашњих културних завода и удружења, као што је све то споменуто у дотичном броју Друштвеног листа.

Излагача је било 217 са 572 изложбени предмета.

По окрузима излагачи били су подељени овако:

Из врањског	2
„ ваљевског	1
„ крајинског	4
„ крушевачког	18
„ моравског	2
„ пиротског	6
„ подринског	11
„ пожаревачког	2
„ рудничког	5
„ тимочког	3
„ топличког	7
„ ужичког	127 и
Београда	11

Изложбених предмета било је и то:

I	Из воћарства	419
II	„ млекарства	17
III	„ пчеларства	55
IV	„ технички усева	67 и
V	„ помоћних срестава	14

Изложене предмете прегледао је и оценио *Оцењивачки Суд;* у коме су била ова господа и то:

I За воће: Благоје Д. Тодоровић, благајник друштвени, Светолик Петковић, управник друштвеног добра у Шапцу, Антоније Мајеровић, баштован Ратарске Школе и Војтех Бурјан, воћар управе топчидерске економије.

II За пиће и остале производе прераде воћа: Јован Бадемлић, Управник државне штамарије, Милутин М. Савић, Управитељ винодељско-воћарске школе у Букову и Др. Марко Т. Леко, члан Друштвене Управе.

III За пчеларство: Драгутин М. Јовановић и Алекса Живановић, чланови Друштвене Управе и Димитрије Буринчић редован члан Друштва.

IV За млекарство: Милан Јовановић — Батут проф Вел. Школе, Александар М. Секулић и Душан М. Спасић чланови Друштвене Управе и Др. Коста Јовановић, хемичар Министарства Народне Привреде.

V За техничке билке: Стеван Т. Јакшић, професор Вел. Школе, Вучко С. Богдановић, члан Друштвене Управе, Борисав Тодоровић, директор држ. трговачке школе и Милан Трајковић, члан фирме Трајковић и Живановић из Београда.

Ова Изложба и ако по броју излагача и изложбених предмета није била тако велика, ипак се одликовала квалитетом изложених предмета а наро чито из воћарства, тако да је у пуној мери задовољила све посетиоце. И ове године одабране су боље сорте воћа, које су како за ј ло и прераду тако и за трговину од већег значаја и послане ради моделисања.

Изложба је трајала као и 1897 године 5 дана; и за то време било је посетилаца око 4.500. Петог дана (3 новембра 1898 год.) у вече изложбу је затворио складним говором председник Друштва г. Раша Милошевић.

Опширније о овој изложби изнеће се у засебном Извештају о Слави и II поучној изложби, која ће се предати јавности.

V Број чланова

У 1898 години знатно је увећан број чланова: добротвора, утемељача и помагача.

Приновљени су *добротвори:*

Српска Кредитна Банка;
Никола Крсмановић трговац из Београда;
Срез поцерски;
Љубомир Крсмановић. трговац из Београда;
Илија Спасојевић, трговац из Шапца.

Приновљени *утемељачи:*

Инђа и Милосав Радосављевић, из Медвеђа среза ресавског;

Миливоје Пражовић, члан касацион. суда у пензији,
Лазар Најдановић, мар. лекар држ. ергеле,
Банковић и Брат, шпедитери из Београда,
Јосиф Волфнер, трговац из Београда,
Алекса Поповић, шпедитер из Београда
Хајим Д. Азријел, трговац „ „
Исидор Брамер „ „ „
Алекса Н. З. Поповић, индустр. из Београда
Алберт Филип, трговац из Београда,
Илија М. Јовичић, трговац из Београда,
Јосиф Дитрихштајн, шпедитер из Београда
Ђорђе Н. Вучо, трговац из Београда
Велимир Табаковић, трговац из Београда,
Сава Кнежевић, трговац, из Београда,
Таса Неранџић, „ „ „
Драгомир Здравковић, трг. из „
Манојло С. Торбица и Комп. шпед. из Београда
Едуард Шатнер, трговац из Београда
Милош С. Тодоровић, правник из Београда
Ђорђе П. Радојловић, трговац „ „
Илија Антоновић, трговац из Београда
Стеван Радивојевић, економ из Дубравице
Хенрих Флајшер, трг. из Београда,
Светозар Боторић, гостионичар из Београда,
Инжињер М. Слуцки и Комп. из Београда,
Стојан Данчевић, трговац из Прокупља,
Лука Милишић, „ „ Београда,
Јосиф Матковић, трговац из Београда.

Помагача је Друштво на крају године бројало 223.

На XXIX Главном Годишњем Збору, који је држан 30 јануара 1898 године, изабрани су за почасне чланове Српског Пољопривредног Друштва: Његово Величанство *Краљ Милан* и Њено Величанство *Краљица Наталија*, те тако сад Друштво има живих чланова:

Добротвора	18
Утемељача	69
Почасних	63
Редовних	157
Помажућих	223
Свега	530

У току 1898 године, Друштво је изгубило смрћу: почасног члана Павла Крстића, свештеника из Свилајнца и редовне чланове: Радоја Костића економа из Стубла окр. крушевачког, Др. Фрању Копша лекара из Врање, Анту Голубовића, учитеља и члана друштвене управе, Лазара П. Најдановића сточног лекара држ. ергеле и Франца Тоболара, индустријалца из Београда. Бог да им душу прости!

VI О набавци земљишта за заснивање новог угледног друштвеног добра

Управа друштвена, старајући се да изврши тач. 24 програма рада за 1898 годину, изашиљала је *Одбор за друштвена имања*, у коме су били: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Драгутин Јовановић и Паја Т. Тодоровић, чланови друштвене управе, у Гроцку, ради прегледа земљишта, које је општина грочанска понудила Друштву, за угледно друштвено добро.

Извештајем поменутог одбора који је поднесен Друштву, утврђено је: да имање, које је општина грочанска понудила Друштву, није ни по своме положају, ни по погодбама, под којима га општина уступа, за угледно имање Српског Пољопривредног Друштва.

VII. О измени друштвених правила

Према тач. 15 програма рада за 1898 годину Друштво није могло приступити изменама и допунама друштвених Правила; а међутим Управа друштвена решила је, да се друштвена правила пропусте кроз *Тежак* како би и подружине и остали чланови Друштва у току 1899 године дали своје мишљење о њима. Кад буду добивена мишљења од подружина и чланова, тада ће се на основу њих спремити пројекат правила и изнети на решење XXXI Главном Годишњем Збору.

VIII. Друштвене финансије.

По буџету за 1898. годину предвиђено је *прихода* 90213·75 динара и толико исто *расхода*.

Као што показује приложени *рачун прихода и расхода, Српског Пољопривредног Друштва*, стварно и примање и издавање било је *знатно веће* но што је предвиђено поменутим буџетом.

Примање је било веће за 65830·04 динара а издавање за 63974·96 динара.

По дневнику касе од 1 до закључно 1450. броја примљено је 156043·79 дин, а издато од 1 до закључно 653. броја 154188·71 динара.

По томе, *обрт* друштвени у 1898. години износио је 310232·52 динар.

Већи обрт пада поглавито отуда, што је у 1898. години, као што се то види из поменутог рачуна било знатно већег примања од *семена, сирава и илава камена*, по чему се даје извести да је Друштво и поред многих семенара и посредника у продавању справа, ипак најјачи стожер наших пољопривредника, као и да је и у нас настало доба

да се без савршенијих средстава не може постићи никакав напредак.

Приметан вишак јавља се и од *чланова добротвора* и *утемељача*, који новац, као што је познато утиче у Пољопривредни Фонд, а исто тако знатно је повећано и примање од *ванредних прихода друштвених*. Па и на *друштвеном добру у Шапцу*, успех је повољан, јер се и отуда добило више но што се очекивало, нарочито у овим приликама, кад су Друштву због тога што не зна докле ће радити на томе имању, доста везане руке у газдовању.

Исто тако важно је поменути да је и *већи број дужника друштвених* похитао с пречишћавањем својих рачуна, јер се од преко 14000 динара, колико из ранијих година дугују Друштву поједина лица наплатило у 1898. години, преко 3600 динара. За отплату осталог дуга изгледа да ће Друштво морати употребити озбиљније мере, и то у толико пре, што многи на друштвена потраживања не сматрају за дужност ни да пошљу свој одговор.

Мање се и ове године добило но што је предвиђено буџетом од *претплате Тежака и Календара*. Од њих ваља да се добије преко 10.000 динара, међутим, као што то рачун показује и за *Тежак* и за *Календар* и књиге, примљено је једва 6329·37 динара. На тај начин Друштво сваке године изгуби у најмању руку преко 4000 динара. Зато да би се то прекратило, Управни Одбор одлучио се на то, да се у будуће *Тежак* не шаље ником на вересију.

Буџетом државне штампарије одређено је Друштву за штампање *Тежака и Календара* свега 6000 дин. и тако од 1896 године, Друштво има да плати Државној штампарији преко 7000 динара. *Пољопривредни Календар* примила је штампарија у посао тек онда кад је Друштво депоновало 2000 динара.

Питање ово има да расправи Народна Скупштина којој се Друштво ради тога обратило, а дотле и доцније, потребно је да се друштвени приходи од његових издања а нарочито од *Тежака* прибирију најтачније, и да се нађе начин, како да се од претплатника прикупи остала вересија, која износи преко 50.000 динара.

Осем сума предвиђених буџетом, Друштво има и 22250·52 динара непредвиђених буџетом.

Да би Друштво могло на време и што јевтиније набавити потребну количину плава камена, није имало друга начина, до да за ову потребу тражи позајмицу, Позајмицу ради тога у 10.000 динара добило је по одобрењу г. Министра Народне Привреде од Управе Класне Лутрије. Осем тога, Друштво је такође по одобрењу г. Министра Народне Привреде добило од Управе Класне Лутрије и 10.000 дин. за откупљивање свилених мехурака.

Не издата помоћ неколиким Подружинама у 1897. години у суми од 1840 динара, депонована је у 1898. год. те је увођењем из депозита у дневник касе показана и она ван буџета.

Да се буџетска сума ванредног прихода од 500 динара увећа на 3567·81 динар, Друштво има да благодари г. Министру Народне Привреде, окр. топличком, Заводу новчаном у Прокупљу и општини прокупачкој од којих је добило помоћи у циљу приређивања изложбе говеда и оваца у Прокупљу, затим, округу моравском, срезу моравском у окр. нишком и општинама белопоточкој и вел. мокродушкој у срезу врачарском окр. подунавском, од којих је Друштво такође добило помоћи.

Новац који се добивао у име прихода друштвених, није држан у друштвеној каси, већ је предаван Београдској Задрузи од које је узиман по потреби, те је тако и интересом на овај новац увећан ванредни приход. Овде је уврштена и ажија на злато, које се затекло у каси на крају прошле године.

За *Пољопривредни Фонд* примљено је, као што се види из рачуна 6398·74 динара. Од ове суме издато је.

1. Управи Фондова на приплод 3818·74
2. За 6 акција Срп. Бродарског Друштва 600·—
3. За 20 обавезница 6% за грађење локалне железничке пруге у Београду 1980·—

Свега 6398·74

У горњу суму урачуната је и сума од 686·04 динара колико се добило на крају године у име интереса на капитал Пољопривреднога Фонда.

Тако капитал Пољопривредног Фонда износи:

а) у готовом 14611·24
б) у хартијама од вредности 5539·50

Свега 20.150·74

На *потпомагање пољопривреде* (награде за напредније начине радње, приређивање изложаба, помагање подружина и остала помагања) Друштво је издало више но што је предвиђено буџетом 4114·55 динара. Но то је могло учинити с тога, што је за ово имало средстава. Тако добивено је од Министарства Нар. Привреде за приређивање изложбе у Прокупљу . . . . . 1000·—

Од округа топличког општ. прокупачке и Задруге новчане за изложбу . . . . . 1300·—

За подружине депоновано је из 1898. године 1840·—

Свега 4140·—

По партији на утакмице справа није ништа утрошено и зато се сума одређена на овај циљ и показује у рачуну као мање издата по буџету.

Благодарећи помоћи коју је Друштво добило, оно је било у стању да према праву које му даје тач. 1 у буџету за 1898. годину учини јаче издатке на потпомагање Пољопривреде и да оне своје Подружине које се одликују својим радом, помогне више но дојако.

Управник друштвенога добра у Шапцу поднео је рачуне, по којима је било примања 13385·85 динара а издавања у 12300·79 динара. Кад се овим његовим сумама дода 3530·05 дин. колико је друштвена благајна примила у име прихода од добра и 3053·95 динара колико је издала на терет добра, онда је стварно примање добра било 16915·15 а издавање 15354·74 динара. Према томе добро је било у могућности показати вишак од 1561·16 динара.

Предвиђена сума буџетом на издавање *Практичних Пољопривредних Поука, Повременог Саиса и Садржине Тежака*, није стварно издата, већ је депонована, како би се ова издања за које је спремљен материјал, могла издати у току 1899. године.

Извесне ванредне потребе, биле су узрок те се кредит по неколиким партијама, морао прекорачити. Тако:

По партији *набавке књига, новина и дрвореза*, издато је више 935·25 динара, зато, што је одавде ванредно исплаћена сума у 350 динара, за израду једног ормана за друштвену библиотеку и преграђивање Збирке орманима у два одељка, као и 195·50 дин. за штампање друштвеног извештаја, јер се ови издаци нису могли учинити из других кредита. Највећи издатак по овој партији пада на израду клишета 399·20 дин. затим за стручне новине 349·20 дин. и за повез књига 73·90 динара, а остали су издаци незнатни.

По партији *канцеларијских потреба на огрев* и *осветљење* издато је више 858·35 дин. но што је буџетом предвиђено, зато, што је из ове партије исплаћен повез Календара за 1898. годину у 619 динара и што се одавде поред набавке огрева, осветљења, писаћег материјала и канцеларијскога намештаја чинили издаци и на експедиције Тежака и осталих друштвених издања. Издаци по овој партији управљају се у осталом понајвише од друштвенога рада на посредовању, и како је ова година у томе била врло обилата, јер је као што је поменуто примљено више но што је буџетом предвиђено 65830·04 дин. *дакле више од половине, но што износи сам буџет*, то се унапред и очекивало да ће код издатака на повез Календара по овој партији морати бити прекорачења.

По партији *ванредних трошкова* прекорачен је кредит, за 785·18 дин. Из ове позиције плаћан је за два месеца привремени секретар друштвени, затим привремени писара, а одавде је плаћена за последња три месеца и повишица садањем писару друштвеном. Осем тога из ове партије чињени су сви издаци о слави друштвеној, пошто нема нарочите позиције за то, а из ње се чини издатак и на друштвенога питомца.

Све ове издатке који износе укупно 2579·28 динара одобрио је Управни Одбор на основи чл. 33. друштвених правила, а моли да то одобри и Главни Збор.

По партији набавке и продаје семена и набавке и продаје илава камена и прскалица, издато је више но што је примљено 8235·82 динара. Међутим по партији *набавке и продаје справа* издато је мање 3078·51 динара но што је примљено. Кад се ова сума коју треба издати одузме од више издате суме, онда се јавља разлика за 5157·31 динар. Ова је разлика отуда, што су у овој години ис-

Р А Ч У Н

Прихода и расхода Српског Пољопривредног Друштва у 1898. години

РЕДНИ БРОЈ	ПРИХОДИ	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО		ПРИМЉЕНО		ВИШЕ ПРИМЉЕНО		МАЊЕ ПРИМЉЕНО	
		ДИН.	ПР	ДИН.	ПР	ДИН.	ПР	ДИН.	ПР
1	Остатак готовине од 1897. г.	2713	75	2713	75				
2	Од претплате Тежака	3500	—	3436	03			63	97
3	» улога чланова добротвора и утемељача	5000	—	6398	74	1398	74		
4	» улога чланова помагача	500	—	454	60			45	10
5	» друштв. добра у Шапцу	9000	—	16915	90	7915	90		
6	» продаје књига и календара	4000	—	2893	34			1106	66
7	Државна помоћ	20000	—	20000	—				
8	Од набавке и продаје семена и наплате дуга за семе	10000	—	11276	50	1276	50		
9	Од набавке и продаје справа и наплате дуга за справе	15000	—	36532	40	21532	40		
10	Од набавке и продаје плава камена и прскалица	20000	—	29604	20	9604	20		
11	Ванредни приходи	500	—	3567	81	3067	81		
12	Од продаје свилених мехур.			410	52				
13	Депонована сума од неиздате помоћи Подружинама у 1897. години			1840	—				
14	Позајмица од Управе Класне Лутрије			20000	—				
	Свега примљено	90213	75	156043	79	47795	55	1216	03
	Примљено је више но што је буџетом предвиђено							44795	55
	Примљеао је ван буџета под Бр. 12., 13. и 14.							22250	52
	Свега више примљено							67046	07
	По одбитку суме која је мање примљена по буџету							1216	03
	Стварно је више примљено							65830	04
	Додаје се сума предвиђена буџетом							90213	75
	Свега је дакле примљено							156043	79
	По одбитку издавања у							154188	71
	Остаје за пренос у 1899.							1855	08

РЕДНИ БРОЈ	РАСХОДИ	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО		ИЗДАТО		ВИШЕ ИЗДАТО		МАЊЕ ИЗДАТО	
		ДИН.	ПР	ДИН.	ПР	ДИН.	ПР	ДИН.	ПР
1	Пољопривредном фонду	5000	—	6398	74	1398	74		
2	На награде за напредније начине радње	3050	—	3198	85	148	85		
3	На приређивање и држање изложаба	3000	—	5047	50	2047	50		
4	На помагање подружина	2000	—	3912	65	1912	65		
5	На приређивање утакмице справа	1000	—					1000	—
6	На остала помагања пољопривреде	1000	—	1005	55	5	55		
7	На обрађивање друштвеног добра у Шапцу	9000	—	15354	74	6354	74		
8	На набавку књига, новина и дрвореза	600	—	1535	25	935	25		
9	На издавање практичних пољопривредних поука	1500	—	1500	—				
10	На издавање пољопривредног списа	1000	—	1000	—				
11	На издавање садржине Тежака за 25 година	1500	—	1500	—				
12	На награде сарадницима Тежака и Календара	3000	—	2787	24			212	76
13	На плату управника друштвеног добра у Шапцу	3000	—	3000	—				
14	На плату економа	1680	—	1680	—				
15	На плату писара	1000	—	986	40			13	60
16	На награду благајнику	960	—	960	—				
17	На награду уреднику Тежака	840	—	840	—				
18	На плату двојице служитеља	1800	—	1698	—			102	—
19	На набавку и експедовање семена	10000	—	11488	—	1488	—		
20	На набавку и експедовање справа	15000	—	26526	19	11526	19		
21	На набавку и експедовање плавог камена и прскалица	20000	—	37628	52	17628	52		
22	На канцеларијске потребе	2000	—	2850	35	858	35		
23	На непредвиђене потребе	2283	75	3086	93	785	18		
24	На куповину свилених мехурака			210	80				
25	Депоновано за Управу Класне Лутрије			20000	—				
	Свега издато	90213	75	154188	71	44919	22	1328	36
	Издато је више но што је буџетом предвиђено							44919	22
	Издато је ван буџета под бр. 24. и 25.							20384	10
	Свега више издато							65303	32
	По одбитку суме која је мање издата по буџету							1328	36
	Стварно је више издато							63974	96
	Додаје се сума предвиђена буџетом							90213	75
	Свега је дакле издато							154188	71

Бр. 461
20. јануара 1899. год.
Београд.

Благајник
Српског Пољопривредног Друштва
Благ. Д. Тодоровић с. р.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Раша Милошевић с. р.

плаћени неколики рачуни од прошле (1897) године у суми од 7828·10 динара међутим набавка семена и плава камена у 1898. год. *била је везана за рок* те се и те исплате морале учинити. Због тога пак, што су исплаћени рачуни нарочито за плави камен, на велике суме, нису се могли делити на рачуне с мањим сумама, да би се могли неки пренети у идућу годину, те је вишак издавања у овој години морао бити неизбежан. Наравно, за колико је Друштво платило више у овој години, за толико ће платити мање у 1899. те отуда за њега нема никакве штете, међутим корист од тога рада у томе је: што је Друштво могло тачно одговорити својим обавезама па тиме стећи себи кредита и у земљи и на страни.

Да такву манипулацију изврши, Друштво је било принуђено и с тога, што није могло распродати целу количину плава камена колико је набављено. Претекло је плава камена за читав вагон и тај ће се новац као и новац од непродатих справа показати у 1899. години.

Из тих обзира што та количина плава камена није продата, и што су друштвене обавезе биле *везане за рок* Друштво је одложило враћање позајмице Класној Лутрији 10.000 динара за набавку плава камена до продаје заостле количине, а из депоноване суме за Класну Лутрију поисплаћивало готово цео свој дуг који се има укњижити у 1899. години у колико се то није могло учинити у 1898. години.

За Класну Лутрију депоновани су и 10.000 динара позајмљених за откупљивање свилених мехурака, зато што је Г. Министар Нар. Привреде захтевао, да Друштво из те суме исплатити 35 килограма семена свилених буба набављених у овој години у вредности 6650 динара у злату и да остатак до 10.000 динара у сребру сматра као позајмицу за откупљивање свилених мехурака у 1899. години.

* * *

Пошто је секретарима друштвених секција према чл. 12 Пословника Српског Пољопривредног Друштва истекао дво-годишњи рок, то су у заједничкој седници свих секција која је држана 17. ов. месеца поново изабрани и за 1899 и 1900 годину и то: за секцију за *Ратарство* г. Вучко С. Богдановић; за секцију за *Сточарство* г. Паја Т. Тодоровић; за секцију за *Шумарство* г. Алекса Стојковић, за *Технолошку* секцију г. Борисав Б. Тодоровић и за секцију за *Установе* и *Законодавство* г. Александар М. Секулић.

На завршетку овог извештаја износи се још и то да по чл. 21 друштвених правила иступају из Управе: председник г. Раша Милошевић; одборници: г. г. Александар М. Секулић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко, Паја Т. Тодоровић, Милан Јованић и Драгутин М. Јовановић и на њихова места има Збор да изабере нове одборнике на две године. Осим ових има да се изаберу на једну годину три члана одбора на место умрлог Анте Голубовића и г. Косте Црногорца, који се стално одселио из Београда и Вучка Богдановића, који је премештен у Љубичево.

ИСКРИЦЕ

Г. Мелин је један од оних државника, који је најбоље сватио, каква треба да је влада Републике, те се с тога и јесу сви гласови чланова овога Друштва скупили око имена старог Председника Министарског Савета и Министра народне привреде, који је тако одан заштити пољске привреде.

„А г. *Хезе*, то вам је познати ветеран агрономије; ако се у библиотеци овога Друштва прелиста списак свезака, којих је он писац, не ће их се наћи мање од 48. У овим књигама г. *Хезе-а*, ја сам се од пре 30 година упознавао с пољопривредним питањима.

„Француско Пољопривредно Друштво најстарије је друштво у Француској, па на сву прилику и у Јевропи. Од 1761. године, доба његова оснивања, његова је историја славна; оно је међу својим члановима бројило све људе, који су од пре једног века остављали име у ма којој грани пољске привреде; оно је у себи имало и још и сада има многе и најтемељније ауторитете пољопривредне науке".

Г. *Мелин*, који у то доба није био у Паризу, послао је главном секретару овај брзојав:

Поздравите, лепо вас молим, моје другове и реците им, како сам дирнут врло великом почасти коју су ми указали и која је највећа награда, за којом може жудети икоји бранилац пољске привреде".

БЕЛЕШКЕ

Фалсификовање вина у Угарској. — У прошлој 1898. години оптуживани су у Угарској јавно многи великопродавци онамошњи, због фалзификовања вина, то јест с тога, што су вештачки справљана — фабрикована — вина, продавали као природна, и над некима је већ и пресуда изречена и извршена, а над некима се још води истрага. Па како се надамо да ће и читатеље „Тежака" интересовати да што год о овоме сазнаду, изнећемо неколико следећих примера:

1.) У пролеће 1898 године један послужитељ велике винарске радње Лудвика Армута у Столноме Београду, доставио је надлежној власти да се у подрумима поменуте радње находи фалзификованога вина.

Званичном истрагом, која је поводом доставе предузета и хемијском анализом, утврђено је, да је већи део вина, од кога су пробе узете за анализу, вештачки грађено, односно фалзификовано, и надлежна власт осудила је Лудвика Армута, због фабриковања и продавања фалзификованога вина *на месец дана затвора и 4277 динара новчане казне.*

2.) Некакав велики газда (великопоседник), Мартин Биргер, из Кракау-а, у Ердељу, код кога је нађено 155 хектолитара фалзификованога вина, осуђен је надлежним судовима на новчану казну 25 fl. један дан строгога затвора, на плаћање свију трошкова учињених око истраге и испитивања вина, да плати 3100 fl. = 7280. динара у корист сиротињске благајнице места Кракау-а а осим тога да плати још и 150 fl. за то, што није ставио прописани натпис на вину, које је било фалзификовано а за које је он, кад му је подрум прегледан и пробе за анализу узете, рекао да је „комињак."

3.) Угарска варош Печуј чувена је нарочито и с тога, што се у њој водила велика трговина с угарским винима, пређе док филоксера није упропастила угарске винограде, па и многи српски винарски трговац и гостионичар снабдевао се некада вином из Печуја. Филоксера је упропастила угарске винограде, али Печујски винарски трговци нису због тога, како изгледа, ништа изгубили, него су, шта зише, још и добили, јер, судећи по најновијим вестима из

Угарске они већ одавно фабрикују потребно вино за знатан део Угарске.

Једна од највећих печујских винарских радњи, *Јосиф Енгел и синови*, која је у 1897. години имала у својим подрумима више од $6^1/_2$ милиона литара вина, што је износило више од $^1/_{20}$ дела приноса свију угарских винограда, те године; фирма, која, како јављају, ужива код Аустро-Угарске банке и других онамошњих новчаних завода, отворен кредит од 2.350.000 динара, којој је, због увоза велике количине талијанског вина, отворила угарска држава код царинарнице кредит од 235.000 динара; која има скупљени велики виноград, стоји под званичном оптужбом да прави вештачка вина и да их таква, дакле фалификована, продаје под именом природних, правих вина. Исто тако, подигла се је у јавности оптужба и противу других печујских винарских фирама, да фабрикују вино и да га под именом природнога продају.

Противу овога зла дигли су се и посланици у Угарскоме сабору, а и сви званични чиниоци нарочито министар пољске привреде: и вероватно је, да ће наћи начин да му се један пут стане на пут, као што је с друге стране, доста вероватно и то, да ће се богата фирма Енгелова умети ослободити казне. Да су овде поменуте оптужбе врло основане, лако је увидети из овога што ћемо даље навести по немачкоме листу: „Ung. Weinbau“, што излази у Будим-Пешти:

Пре 3—4 године, било је у Печују винарских трговаца, који су фабриковали годишње по 2 до 3 милиона литара вина. Један угарски виноделски лист јавио је био у своје време, како печујски винари још у Јануару вино производе, а да би своме фабричкоме раду дали и законом одобрени вид, купују комину коју затим, са пето до шестогубом количином воде преливају и на тај начин „комињак“ справљају. По себи се, пак, разуме, да у овоквој фабрикацији комина игра сасвим незнатну улогу.

Ово, овако фабриковано вино, продају печујски винари или „чисто“ — само за себе, или мешано с *талијанским и далматинским винима*.

У колико се више вина фабриковало у Печују, у толико је више требало талијанског и далматинског за мешање, и печујски винари нарочито набављају *јако концентрисана*, алкохолом богата талијанска вина (од којих је већи део такође фалзификован), те на тај начин и знатне количине алкохола *криумчаре и без царине* увозе са стране.

Али то није све, јер су у последње време почели увозити и знатне количине талијанске комине.

Природна талијанска вина по себи су богата алкохолом, јер га садрже по 10 до 12 процената, те из њихове комине могу лако справљати угарска вина са мањом али њима одговарајућом количином алкохола.

Угарске надлежне власти нису водиле потребну бригу, те су се без икакве сметње увозиле и још и сада увозе велике количине талијанске комине у Тапалчу, Еденбург, Вилан, Сегсард, Немет-Керестур и Весприм, *а нарочито у Печуј*. Да се, пак, увезена талијанска комина запста употребљава за фабрикацију вина, даје се закључити из тога, *што се највише комина увози за време главне угарске бербе а то је месеца октобра*. У октобру стигло је у Ријеку (Фиуму) *107* а преко Трста *150 пуних вагона* талијанске комине, што је све одмах отправљено даље за угарске станице. Колике ли ће се количине вина изфабриковати помоћу те увезене комине?!

По званичним подацима бродарских друштава, увезено је октобра прошле године *344.300* кгр. талијанске комине, а ове године истога месеца увезено је 1,069.200 кгр. дакле скоро три пута више.

Агенти печујске фирме Јосиф Енгел и синови, допиру и до најмањих села угарских, нудећи *старо 9 до 10% јако вино*, до најближе железничке или паробродске станице по 14 до 16 fl. или по 32,90 до 37,30 дин хектолитар.

ГЛАСНИК

Распис о набавци прскалица и плавог камена. — Господин Министар Народне Привреде издао је строг распис свима окружним начелствима, да најозбиљније настану да општине у којима има винограда безусловно ставе у предлог буџета својих потребне суме за набавку потребног броја прскалица и плавог камена; уједно је умољен Господ. Министар Финансија да општинама те суме одобри. Распис је овај издан на основи новог *Закона о уништавању штетних животиња и биљака и заштићавању корисних животиња*, којим су прописане осетне казне за председнике општина, ако не изврше тачно наредбе које се оснивају на том закону.

Пољска привреда у народним школама. — По новом закону, који носи назив *Закон о народним школама*, поред осталих коренитих и важних измена које су наступиле у досадашњем основном образовању наше омладине, дато је видно место, у свима врстама ових школа, — наукама које су у вези с *радом* По томе у мушким школама заведени су предмети: *Пољопривредне поуке*, *Пољска привреда* и *Ручни рад*; а у женским школама: *Поуке за домаћице* и *Домаћа економија*, поред досадашњег *Женског рада*. Пољопривредне поуке предаваће се у основним школама, а Пољска привреда у грађанским школама, и то оба предмета *само* у сеоским школама.

Приступајући извршењу закона Г. Министар Просвете и Црквених Послова издао је у јавности већ неколико расписа, који се тичу и предмета Пољске привреде. Тако у распису о програму и распореду предмета за *грађанске школе* речено је за предмет *Пољску привреду*, да ће програм *доцније* следовати. У распису о програму и распореду предмета за *основне школе* наређено је за *Пољопривредне поуке*, да се предају „за сада у главноме уз *Познавање природе* у III и IV разреду и уза *Земљопис* у II разреду, а нешто и у засебним часовима“. У распису о завођењу *продужних школа* враћена је такође пажња на *Пољску привреду* и рад у школској башти. Најзад, у последњем распису од 17 нов. о. г. ПБр. 20.796[1] препоручено је *Школским одборима*, да у школском буџету предвиде и потребе *Школске баште*.

Сматрамо да смо дужни г. Министру Просвете и Црквених Послова одати нашу захвалност на овако живахном раду да се намере и одредбе закона у дело приведу. На кад то изјављујемо, ми желимо да ускоро видимо и тачно обележене *програме* за предавање Пољопривредних поука у основним школама, као *засебнога* предмета, јер Закон не познаје мешавине с другим предметима. Исто тако бисмо желели: да ускоро видимо готов и објављени програм *Пољске привреде* за грађанске школе, као и прописане дужности учитеља у *Школској башти*.

[1] *Српске Новине* од 28 новембра 1898. број 260.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

(свршетак)

Напоменувши шта све од жита наш народ употребљава за храну, писац се задржао на *кукурузу*, који се у нас највише производи, па и највише за храну употребљава; пошто је, по статистици од 1893. год., овога у земљи произведено 450 милиона кгр., и од тога је извезено на страну само 25 милиона, а остало је у земљи 435 милиона. Што се кукуруз у нас тако много производи, и што је он сузбио производњу пшенице, има и својих привредних разлога, а не само то, што народ хоће да се храни тим плодом. Пре свега, кукуруз је један поузданији усев од пшенице; далеко мање подлежи болестима и штетама од инсеката. На новинама он је као поручен, где год може још да успева. Уз то је и родан, тако да може, што се каже: да израни, а да се и стока с њиме зарани. Изврсан је за гојење свих врста стоке, а нарочито свиња; па како је наша земља у претежности још сточарска земља, како је већ у свету чувена са своје интензивне производње и гојења свиња, то је та околност јако допринела, да се гајењу кукуруза даду тако широке границе, — нарочито још и услед престајања жирородне горе.

Један поглед дакле, на ове односе може да нам објасни: од куд да се у нас сад гаји више кукуруза: и од куда је кукуруз могао да сузбије гајење пшенице. Кад износимо укратко ово објашњење, ми не мислимо да тиме узимамо у одбрану наш народ, што се храни кукурузом као лошијим, и, по рачуну писца, — скупљим хлебом. Напротив, ми смо у погледу здравственом потпуно на страни г. писца; и желили бисмо јако, када би се разлози који говоре за употребу бољег хлеба у нас саслушали.

За нас пољопривреднике од особитог су интереса разлагања о чистоти и једрини жита која су основана на испитивањима, вршеним од самога писца. Шта више, нас мора јако да боли, кад морамо да читамо: како је наше жито врло нечисто и уродичаво; и како у пшеници има 64% нечистоће, а у ражи чак и 69·5%, — дакле ни трећина чиста зрна (стр. 13.) Не мање нас јако дира, кад се као узрок овоме наводи: како је наш сељак лен да уложи труда око чишћења... Ми верујемо бројевима; али кад то кажемо, не можемо да не признамо, да је се до тако страшних резултата у нечистоти нашега жита дошло једним доста неправилним путем. Свакоме је познато, како је прошла година за жито била до зла Бога рђава. Корова, уродице, болести било је тако много, да се већ с пролећа видело, да ће свега другог бити више него ли правог жита. И жетва доиста била је тако рђава да се не памти таква, и то баш у погледу на *чистоту* и *једрину* зрна. Кад сад бројеви тако једне до крајности лоше жетве улазе у један ред података ранијих година, онда, ма како да су прошле године давале добре жетве, та *једна* кадра је да просечни број повуче, те да буде далеко од нормале. Хоћемо да кажемо, да жито из те године није требало апсолутно да се узима у рачун; јер просто на просто — за *то* оно није било. Оно је према осталим годинама — очинац; јер се састојало скоро само од незрелог или на силу узрелог и штурог зрневља, и уз то је било пуно семења од свакојаког корова и уродица, гари (главнице) и ражање главнице. Мимо то на житу је те године беснила *рђа* (пламењача), која је развијање стабљике, па доцније и класа, јако омела.

И овде имамо да додамо, да не мислимо овим сасвим побијати вредност богатих података, који су трудом г. писца прикупљени. У нас се збиља још не употребљава свуда ветрењача, већ се на много места веје лопатом; у нас је још ретко видети чистилицу (тријер), а вршилицу још ређе. Даље, у нас се још не схвата важност ђубрења, те с тога, са исцрпљењем земаља и ђубревита снага њихова опада, а тиме и жито по тежини бива лакше. У нас се такође не схвата још ни значај дубоког орања, па ни врстачне сејалице не могу да нађу приступа. Ваља доста рада; ваља још много културних измена, па да се производња жита у нас подигне и квалитативно и квантитативно. А држимо да нећемо погрешити ако изјавимо, да нисмо далеко од тог времена, када ће и наши пољопривредници корист од свих ових средстава и мера правилно схватити и брижљиво их примењивати....

При свем том, књижица о којој је реч заслужује пуно призрења; и ми је свесрдно препоручујемо читаоцима *Тежака*, јер ће наћи поуке, која многе неупутности у храњењу у нас може да поправља. Књижицу је ову, у извесном броју, откупило и Министарство Народне привреде за поклањање ученицима нижих пољопривредних школа.

— — **Ђ.**

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва,** Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 2. и 3. броја Тежака: Извештај о раду Срп. Пољопривредног Друштва за 1898. г. — *Искрице. Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевни преглед.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 4. и 5. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 31. ЈАНУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ. АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

О СОРТАМА АМЕРИЧКЕ ЛОЗЕ КОЈЕ РАЂАЈУ

О сортама америчке лозе које рађају, без каламљења, било је спомена у *Тежаку*. Мимо оне сорте, које су нам дошле непосредно из Новога Света, има неке које су и у Јевропи, а нарочито у Француској, произведене: састављањем сората америчких са сортама домаће лозе. Али ниједна на тај начин произведена сорта није још таква да нас род њен може задовољити; нарочито вино = нити се може добити у толикој количини, нити тако добро, као од наших старих Винифера — сората. И ма да многе сорте, поред тога имају својих недостатака, нарочито што од филоксере не остају поштеђене, опет има људи који их још цене, јер их у другом погледу задовољавају. С тога ћемо да опишемо укратко особине неких важнијих сората које рађају, те да видимо шта је на њима добро, а шта лоше, или управо — шта на њима ваља? То је потребно, да би се и у нас једанпут с тиме било на чисто.

Ми ћемо се у овоме послужити поглавито искуствима, које су нам дали Французи, а ограничићемо се на оне које су по мишљењу неких, задобили право на живот. Од тих су поглавитије ове сорте: *Отело, Клинтон, Ноа, Хербемон, Жакез* и *Терас*.

Отело је врло родна сорта, и сазрева у обично време. У јесен неће да труне, а и Блекрот му не може шкодити. Штета само што од Пероноспоре и Оидиума ужасно страда. По томе ова сорта није за мање имућнијег него за богатијег, који може да уложи доста ђубрета и да марљиво прска; и тада Отело може много да̂ да рода. Али незгода је опет и то, што Отело није довољно издржљив од филоксере, па ни кречну земљу не подноси.

Клинтон је полако скренуо пажњу француских винограда на себе. Који га кратко орезује не даје му рода; али који га може подићи на притке, томе се обилато плаћа. Против филоксере издржљив је прилично а и криптогамским (гљивичастим) болестима даје добро отпора; само за кречна земљишта није најбољи. Од Пероноспоре и Блекрота не страда много, а противу Оидиума мора се лечити сумпором. Његовом вину мора се додавати винске киселине да би добило боју, воде да би се растворили свуи густи — екстрактивни — делови и, најзад, шећера који би воду преобратио у вино. Просту човеку може се доиста допасти; али винар и познавалац вина радо се на њему захваљује.

Ноа (Noah) има понајвише. На кречним земљама не напредује, али је издржљив противу филоксере. Има здрав чокот, који се мора прскати само противу Блекорта. На слбој, збијеној, рђавој земљи од Пероноспоре и Антракнозе пропада. Поправљањем Ноа је постао родан и вино му је доста добро. Штета је само што му се грожђе не држи на петељкама. Каже се, — „треба кроз редове ове лезе да пројури кудраво псето, па је већ сасвим обран.“

Хербемон и **Жакез** могу да поднесу само за жупна, јужна, места. Који их је једном окусио, тај се неће целог свог века њих сетити. И сваки ће учинити најпаметније, да их из винограда сасвим истреби.

О **Терасу** вели се, да је једна од најроднијих и најиздржљивијих сората које рађају. Чувени научник *Фоекс*, извештавајући о њему Министарство француско? каже: „То је сорта која добро успева у свакој земљи, доста обилато рађа, рано зре, вино има јаку боју но мало киселине, али додавањем винске киселине може се побољшати. Алкохола у вину има 11% 310 килограма грожђа дају 228 литара вина.“ Као лоша особина ове је сорте, што криптогамским болестима не може довољно да се одупире и што јој лоза не сазрева. Од вина његовог пече се добар *коњак*. На сваки начин — једна сорта, која заслужује за сада понајвеће пажње и коју ваља огледати. По Фоексу то је једини Хибрид, који је на путу да задовољи очекивања оних, који немају воље да се занимају каламљењем.

И шта се укратко може из овога извести? — Тамо, где је рад скуп, где је неугодно прскати, запрашивати сумпором, каламити, накратко: где виноградари нису у положају да у винограду проводе много времена, тамо Хибридима који рађају може бити места. Али где се хоће од грожђа *право вино* и, како би неко рекао, без помоћи апотеке и дрогерије, тамо нема другог начина за сада него подизати винограде *каламљеном лозом*. — — Ђ.

УПОТРЕБА И ЗНАЧАЈ ЦЕРОВИНЕ У НАС

Док је у нас било горе у изобиљу, употреба и значај церовине била је ограничена скоро једино за гориво; јер је од свију осталих дрва највише хваљена и чувена као најбоље дрво за гориво и жар. Но, као на дрво за какву јапију на церовину није се нико ни освртао, пошто јој грађа не може да поднесе нигде у земљи и у опште где је изложена влази и ваздуху, јер брзо труле. И жир је церов сувише опор, да га стока тешко може јести, пре но што мало промрзне; а кожасти му лист стока једе само кид нема што друго да брсти. Забрани церове горе у опште мање су цењени, но забрани остале растове горе, и у толико мање у колико још нису били ни на подвозу, јер јапијарски трговци церовину као дрво за грађу нису ни у шта ни рачунали. С тога ови церајци не бејаху баш тако по вољи сопственицима, јер, и ако им, често, много и, као што је познато, крупна жира рађају — нису знали како ће и само дрво употребити, кад су иначе далеко од саобраћаја и могуће потрошње као дрва за гориво.

Међутим, у оскудици остале растовине у поједнним нашим крајевима није ретко видети церове греде употребљене у кућним грађевинама, где у сувоти добро и дуго трају, па тако и сасвим у води, где ни ваздух никако не допире, употребљена церова грађа траје врло добро као и остала растовина. Али, од како је омалило граничевине, бељиковине (горуновине) и лужниковине у нашим шумама и забранима, почео је богме растити и значај церовине.

Далеко од тога, да овде истичемо и то, што по неки качари невештим купцима подмећу кад и кад своје судове израђене в од церових дуга сасвим или од чести, ми ћемо овде нарочито истаћи, један тако рећи сасвим нов и од скора врло важан предмет наше извозне трговине, који

ПОДЛИСТАК

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ

пише Др. Лаза М. Д.

(свршетак)

До скора, а и сад, где је мало утрине остало или поред путова видиће путник малу цурицу или шипарца, да чува 3—4 овчице. То је за сиротињу била велика благодет, ту су деца имала бела смока а домаћице вуну. Али дођоше сукметице и њиове пришипетље, те кидисаше на ове утрине — сиротињску мајку, па поред општинске шуме разграбише и њи, а полиција одозго благослови, те сад сиротиња и њиова деца немају чим ону опору пројy да разблаже, но је онако суву по ваздан у устима преврћу, — само да забашуре глад.

Сваки залогај да би се правилно у човечјем желуцу сварио, треба да се у устима прво пљувачком раскваси. — Из почетка с првим залогајима то иде — али она сува пројетина у неколико залогаја попије сву ону пљувачку, да доцнији залогаји оду суви у желудац и сад овај треба да узме посао и оних устни жљезда̂ и мора да преврће и ваља пројy задуго, док је колико толико сломије и у кашу претвори, да је може у дванаесто-палачно црево да прогура. Тако из дана у дан — и онда није чудо, што добију деца раширеност желудца — пупавост и што толики грдан број помре до 5-те године.

Што реко г. Миша Михајловић енжењер — овака деца нису никад сита, она су физиолошки *увек гладна*; с тога ова сирота деца место пређашњег сира или сланине, носе у торбици бели или црни лук, да би њиовом љутином у устима и желудцу јаче лучење жљезда изазвали.

И сад и вазда удараћу гласом. да је овоме злу једини лек: *да се заустави даље дељење задруга*. Хоће наш народ да остане са једним ектаром земље и онда хоћенеће мора суву пројy да једе, јер са једног ектара уккурузом засејаног, не само што ће се изранити, но кад је добра година може још нешто и да прода; жито пак мањэ роди, и како је оно вазда дупло скупље од кукуруза, то сељак данас сматра тај стрмни хлеб као беснило и луксуз. А како се не може сваке године једна иста њива кукурузом засејавати, а узевши у обзир и неродне године, — онда овај са једним ектаром није чудо, кад ускочи у *надничаре*. Онај му ектар појео порез.

Док је наш народ поред пројe имао још каквога смока — дотле кукурузни хлеб није био толико штетан по здравље ни мале деце — ни одраслих. — И онда сам имао право, да кажем да хра̂на одраслог сељака у Србији није рђава, према другим народима.

Али данас и код средњих газда чељад његова преко целе године једе пројy — па чак и код врло добрих домаћина она се увуккла, и кад им ја замерим, они се изговарају, да морају пројом да се ране због слугу, који с њиовом задругом по нашем обичају заједно једу, па се не

је својом појавом сасвим случајно повукио у велико и употребу церовине, а то је наше *пекмезарство*.

За паковање и пренос пекмеза потребна су многа бурад, која се праве скоро искључиво од церових дужица, и тиме је сада значај церјака у велико скочио и охрабрио сопственике. За цепање и израду ових дужица не треба бог зна какав мајсторлук, а и сама лакоћа преноса ових дужица приближила је купца и продавца. И, у колико се у нас кување пекмеза за трговину све више развија, у толико је тражња и потрошња церових дужица за пекмезарску бурад све већа. Само у округу крагујевачкоме пр. године израђено је на 500.000 ком. ових дужица. Отуда је изненада скочила цена церовим дрветима способним за дужице, која су иначе као матора већ и за гориво изгубила своју снагу. Тако, из шуме манастира Боговеђе у 1896. години продати су 340 старих церових дрвета по 9·70 динара, а у 1895. год. општина кумодрашка у срезу врачарском продала је из своје шуме 20 церових дрвета од 40—50 см. дебљине у пречнику по 11·90 динара. У прошлој и овој години иоле боље церова за ове дужице продавали су сопственици и по 12 динара, а у изгледу је и све већа цена, само да, да Бог да нам и шљиве чешће рађају.

Сопственици церјака нека ове напомене имају на уму, како ће церово дрво у будуће корисније употребити.

Јов. М. Јекић.

ГУСЕНИЦЕ НА ЛИШЋУ ВОЋАКА

(СВРШЕТАК)

Дувна
(Ocneria или Liparis monacha)

Лептири по знацима на крилима и по начину живота, доста су слични лептирима главоње. (сл. 14 и 15). Разликују се од њих поглавито у томе, што су мужјак и женка дувне међу собом више сличнији но лептир и лептирица главоње, и што женка на стражњем трупу нема рожасти израштај, већ се овај завршује поширом легалицом.

И у лептира и у лептирице предња су крила беле боје као креда ишарана више мање црним пегама. Стражња су крила отворено сива а на окрајцима тракасто мрка. Ресе су црне с беличастим пољцима. Глава и труп су беле боје с црним мрљама. Стражњи труп у мужјака који је витак завршује се китком подужих длака и на њему су прстенасте црне и црвенкасте мрље. Пипци су у женке црни и двојно тестерасти а у мужјака мрки и чешљасти на сивом пёру. Дужина је лептира 18 а распон крила 38 mm.

Лептир није увек с поменутим знацима; нарочито су нестални знаци на предњим крилима мужјака, који су по

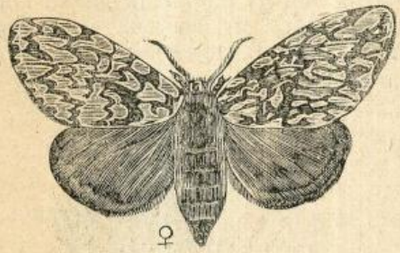

Сл. 14. лептир дувне

који пут и сиви, и тада су црне ћошкасте мрље нешто блеђе, управо као испране. По кад што, на крилима ових лептира, црнила никако и нема, или је ово доста нејасно. Лептири се јављају у јулу и августу.

Сл. 15. лептирица дувне

може онда башка за слуге проја, башка за његову чељад хлеб да меси, а међутим не рентира му се, да за све стрмни хлеб пече, јер је овај дупло скупљи и што је најглавније, може се много јести, а проја брзо засити.

Да ово није празан изговор, но да је у истини, тврдим и ја.

Али ми лекари не можемо да водимо рачуна о скупоћи и јефтиноћи онде где знамо да је у питању људско здравље. Ове године већ сам имао прилике први пут у моме животу да видим болеснике, који су годинама изједна проју и качамак јели и сад им је та болест избила по лицу, рукама и ногама, а у тежим случајевима наступила је и блесавост. Два овака случаја послао сам у београдску општу-државну болницу — један који се налази у почетном стадијуму а други у последњем. Ова се болест зове: *Пелагра*.

У Италији где се кукурузни хлеб у велико троши тамо су читаве болнице искључиво за оваке болеснике подигнуте.

Познато је, да се до пре неколико година у Србији једино Власи хранили свакодневно кукурузним брашном — мамаљугом. И ова храна по мом мишљењу оставила је код овог народа и једну душевну особину. Влах је ћутљив, подмукао и према Шумадинцу умно ограниченији. Доказано је насигурно, да од ове кукурузне болести — Пелагре страда душевна моћ човека, као што рекох горе — постане блесав и онда није чудо ако од искључиво кукурузне хране душевна моћ отупави код оних, који још нису Пелагру добили.

Недалеко од Смедерева има два села у чијим се атарима никад пшеница није сејала, јер и' Дунав и Морава сваке године у пролеће топи. Људи из та 2 села — Шалинца и Кулича на први поглед одвојили су и мурдарлуком и ограниченошћу умном од осталога нашег сељака. Вазда изгледају жалосни и троми. Ти сељаци преко целе године једу проју. Они, који имају оваца, ти не изгледају болесни, јер блаже проју белим смоком; али они, који голу проју једу, ти су бледи и изгледају као да се сад придигли од неке тешке болести.

Стари Срби нису за кукуруз знали. Ова је биљка релативно нова за српски народ. Кукуруз се тек пре 200 година почео у Србији да сеје и био је до скора код Србина познат као свињска храна и само у оскудним годинама помагао се свет проју.

Сад је наш свет кренуо жито да сеје за продају, а кукуруз за исрану и последице ове хране видиће се јасно тек кроз 10 година и онда ће меродавни и надлежни тражити лека, да се овом злу стане на пут.

То је и узрок што су сад редки крупни људи у Србији и што оволико крдавих има.

Рекли смо горе — да је 1891. год. у Србији умрло од срдобоље *4.345 лица!*

Остајем и даље при ономе, да је тој зарази узрок нечиста вода и што свака сељанка своју тикву забрбочи у извор (бунар) и ту се по ваздан испирају ове тикве и врагови из разних кућа и свет тако заражену воду пије. Сем

Гусенице имају 16 ногу; врло су сличне гусеницама главоње, само су мање (сл. 16). Боје су зеленкасте с преливима црвенкасто сивим; по телу им се протежу црне пруге и због ових су гусенице отвореније или затвореније боје. На другом прстену је пега кадифасте боје. Од ове пеге протеже се преко леђа мрка пруга све до последњег прстена. На осмом прстену и на окрајцима седмог и деветог прстена, виде се пеге отвореније боје. Од кадифасте пеге протежу се у два реда у правцу пругâ рожасте жлезде, којих нема само на трећем и осмом прстену. Из сваке жлезде које су зелене боје, избија по прамичак краћих чекињастих длака. И на врату, односно на окрајцима првог прстена, такође су две жлезде, но ове су нешто ближе једна другој. С једне и с друге стране пруге протежу се још две пруге поред којих су такође по две жлезде у истом реду као и по првој прузи те тако на сваком прстену стоје напоредо по 7 жлезда. Највећи су прамичци длака који избијају из првих жлезда до главе, и због њих глава гусенице која је и иначе доста велика, изгледа још већа. Гусеница је дугачка 54 mm. Сасвим младе гусенице су прљаво жуте; глава им је црна, пруге су мрке а жлезде отвореније боје. Јављају се *првих дана априлска и на воћкама (дрвећу) су до јуна.*

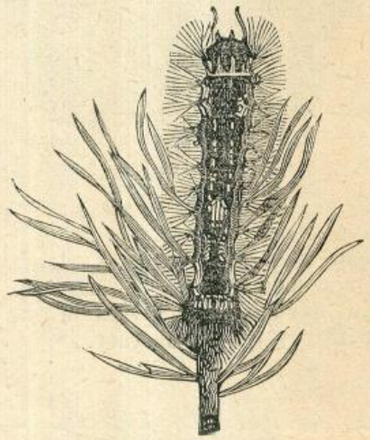

Сл. 16. гусеница дувне

Лутка је бронзано сјаја с повише прамичака од жуто белих и плаветникасто мрких и кудравих длака на темену и предњем трупу (сл. 17). Налази се у преживу од неколико конаца, обично између лишћа или четине дрвећа које брсти. Вија се у другој половини јуна или почетком јула, за 15 до 20 дана.

Сл. 17. чаура и јаја дувне

И лептир и лептирица мирују обдан (у јулу) на дрвећу и то обично на гранама круне. Лептир је тада с раширеним крилима а лептирица крилима поклапа стражњи труп, те ова стоје као цреп на крову. Лептири лете ноћу, тада облећу дрвеће ради проналажења лептирица с којима се у то доба паре. По који пут се могу пред зору видети и лептир и лептирица, но тада окренути лицем једно другом.

Лептирица по спаривању носи јаја тек после неколико дана. За то време она пронађе на дрвећу пукотине, нарочито оне између одљуснуте коре, па у ове, уназа својом дугачком легалицом подубоко своја јаја, која на тај начин заштићава од влаге и хладноће; снесе до 150 јаја, но у пукотине смешта их у неколико гомилица по 20 до 50 заједно, која, да би се држала између себе, залепи једно за друго неким лепком. Озго их више ничим не заштићава. Ако је у доба, кад носи јаја лепо време, онда лептирице укрију добро и повисоко сва јаја, али ако дува ветар, онда

тога лако се ови бунари заражују и тиме, што се заражене кошуље и у опште рубље код ових извора перу, о чему сам подробније у мојој књизи „Како живи наш народ“ описао.

Статистика изводи, а и ми лекари то знамо, да срдобоља влада највише у *јесен* и то потврђује горње мишљење, јер се зна, да у јесен бунари омале водом и усану те нечистоћа остане концентрисана, док у друга годишња времена ова се множином воде разблажује.

Да се овом злу стане на пут има 2 лека: ниједан није из апотеке, а то су:

1. Да се они извори по селима озидају, да свака домаћица подмете суд под лулу и онда никакву нечистоћу из своје куће неће моћи оставити у бунару.

За 13 година мога борављења у Смедереву нисам ни један случај срдобоље имао у овој вароши, јер сиротиња пије воду из артејских бунара, који су по 300 метара дубоки, а остали су бунари под брдом у песку и тек кад се близином нужника ови заразе — може се тифус и срдобоља појавити.

Ваљево пије врло рђаву — нечистоћом загађену воду из авлијских бунара, и ако им је дивна „пећинска“ вода из стене 10 минута далеко од вароши, коју треба само спровести. У тој вароши има и тифуса и срдобоље, од које сам последње и ја једно дете онамо изгубио.

2. Друго је „предварително“ средство, да се код сваке сељачке куће ископа нужник. Ту не треба много. Једна рупа, преко ње даска и около шашом заградити. Цела ствар кошта један динар.

Сад баш имам код Смедерева у селу Удовици срдобољу. Донело је једно циганче. То сви сељаци знају. Три случаја има већ смртних и 11 њих леже, што сам могао дознати.

Ови болесници непрестано чуче иза куће а ноћу крвљошу одмах до прага. Кад се ови измети осуше и на њи се ногом ступи или ноћу на свеже нагази, онда ето вам и начина како се ова зараза шири. Човек или дете ухвати се за ону опогањену ногу, после узме хлеб иуне се заразу у црева, где се после направе чиреви, као код дифтерије у гуши.

Овако кад има нужника здрави и лакше оболели ићи ће рад себе у те нужнике, теже болесни и деца у карлице које треба пепелом посути, па ће се после опет у нужник изручити.

Сем тога ће нужник по селима сузбити и пантљикару, која се добија такође од људског измета, кад свиње до њих дођу.

Срдобоља по варошима никад не може ни да узме оволики мâ као по селима — а то је зато, што у вароши и најсиромашнија кућа мора да има нужник.

На завршетку овога писма осећам потребу и дужност, да се захвалим неуморном статистичару г. Богољубу Јовановићу. Чисто ме стра обузме, кад помислим: да је и он смртан и да ће после њега доћи какав трут, гурнут тамо у то одељење женином рођацима, да се у тој заветрини провуче до пуне пензије — и онда ће у Србији исто овако много боловати и умирати, али бар нећемо знати броја!

Смедерево Октобра 1898.

су због тога што их ветар носи, приморане оставити јаја где било, дакле и по деблу, маховини итд. само да час пре олакшају. Јаја су глатка, округла, нешто стиљења и по средини мало удубљена; боје су у почетку ружично црвене, доцније сиво мрке, а пре но што ће изаћи гусенице, седефасте.

Из јаја, које лептирица снесе најдаље до августа, измиле гусенице у другој половини априла или у почетку маја идуће године. Ако је лепо време, кад се гусенице испиле, онда су оне у друштву за 4 до 6 дана и тада се хране само љуском јајета, чекајући да дуне ветар. Кад се ветар покаже, онда се пусте низ кончић које испреду и ветром се преносе на место где ће брстити, јер су им у то доба па и доцније ноге врло млитаве да с тога не могу одмилети до брста. Тек кад у пола одрасту, крећу се саме с места на место, не пуштајући тада никакво предиво све до пред само учауравање. Брсте само ноћу, те се зато преко дана гусенице не виђају на лишћу већ, и то појединце, испружене на гранама и деблу. Ако гусенице нападну штогод њихови непријатељи, готовани (паразити), онда се све болесне гусенице збију у клупче, и то обично по врховима грана, те их је тада лако уочити.

Гусенице најрадије брсте четине борове и смрчеве али у недостатку ових, прелазе у мешовитим шумама и на раст, букву, брезу, ариш, јелу, клеку, боровницу (у парковима и на кисело дрво Rhus typhina) итд. Од воћака највише сатиру јабуке и шљиве. Брсте сасвим распикућски, јер једу лист од средине ка петељци, те се зато по врховима лишћа или четина, које опадају на земљу, могу лако запазити да су на дрвету. Лептирице обично не носе јаја у своме завичају, већ се крећу даље, те се зато гусенице овога лептира не јављају идуће године на истом вотњаку, па шта више ни у једном крају.

Штеточину овог најлакше је таманити скупљањем јаја и спаљивањем ових приликом чишћења воћака и уклањања одљуснуте коре. Због тога, што су јаја слепљена лепком, треба их с дрвета чиме састругати, но тако, да не падну на земљу. На тај начин, као што вели *Раценбург:* убија се зло у самом корену, за само уништавање има се и сувише времена, читавих осам месеци, није потребна бозна каква вештина итд.

Гусенице и лутке могу се стресати с воћака и уништавати а исто тако и лептири, за време спаривања.

Шареник

(Огрожњак; Geometra, Zerena или Abraxas grossularia сл. 18)

У *лептира* су крила млечне боје, широка и заокружена. На предњим крилима су мрке пеге у редовима. Исто су тако оваке пеге и на стражњим крилима, само нису у тако правилним редовима због неколиких крупнијих пега по средини крила. Дужина је лептира 17 а крила му у распону имају 43 мм. Глава је црна, труп жут с црним пегама и тачкама. Лептири се јављају у *јулу и августу.*

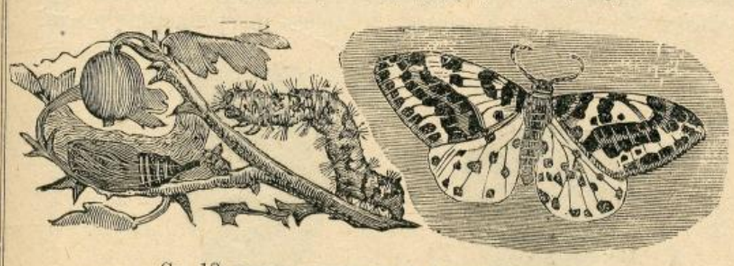

Сл. 18 чаура, гусеница и лептир шареника.

Гусенице имају 16 ногу и главу црну с појединим чекињама; више су змијасте; црне пеге по телу омеђене су белим и жутим пољцима. На воћкама су у *септембру до маја идуће године.*

Лутка је црна, љаштн; са стране је нешто жута и налази се у слабом предиву на земљи. Вића се у *јуну.*

Лептири лете с вечери доста кривудаво, тражећи женке ради спаривања. Лептириие слажу јаја у гомилицама између нерава лишћа на огрозу, рибизли, шљиви, кајсији и разном шибљу. Јаја су овална нешто зашиљаста и сламно жута. Већ после 12 до 14 дана, *првих дана септембра,* измиле из јаја гусенице које одмах почну брстити лишће поменутих воћака, но у то доба без штете, јер су тада још мале. Кад се пресвуку један пут или два пут, спусте се на земљу, завуку се у шушањ и у овоме преспавају зиму. На пролеће попну се поново на воћке, и тада су, пошто су одрасније, много штетније; нарочито огроз обрсте често толико, да се не види ни цвет ни лист. До јуна пресвуку се још два пут и тада се учауре на лишћу или на стабљикама у предиво од неколико конаца. Из лутке, после 20 до 25 дана изађе лептир.

Услед тога, што гусенице не живе у друштву, нису тако опасне, али ако их има у већим количинама, могу причинити знатне штете. Да се униште, треба скупљати шушањ испод круне дрвећа и спаљивати га, а кад су гусенице на дрвету, стресати их и гњечити.

*

Да споменемо и средство, које за уништавање гусеница препоручује *К. Е. Линдеман.* Он вели:

„И ако гусенице могу причинити воћкама веће штете но крвава ваш и пипе (рилаши) ипак оне нису тако опасне, једно с тога, што тамане лишће воћака, а друго и поглавито зато, што за њихово уништавање имамо сигурно, просто и јевтино средство.

„То је средство: *раствор сичана* (арсеника, мишомора).

„Да се начини раствор, треба на 16 литара воде узети 4 грама сичана. Најпре треба растворити сичан у топлој води, јер се у хладној раствара тешко, па кад се раствори, усути га у одмерену количину воде.

„Раствором тим треба затим попрскати воћке као и лозу — прскалицама.

„Поменута количина раствора довољна је за четири и више воћака, према томе, које су величине воћке и у којој су мери лиснате. Због тога што на 1600 литара воде не треба више до само 400 грама сичана и што толика количина не стаје више од 25 копејка (1 динара) могућно је том количином и за тако незнатну суму попрскати преко 400 воћака и то највише за два дана.

„Гусенице отроване сичаном, падају мртве с воћака као снопље, међутим, воћкама се не причињава никаква штета. Раствор који с воћака, приликом прскања падне на земљу, није такође нимало опасан — осем за мишеве.

„У једном повећем вотњаку у предграђу Москве, мишеви су страшно сакатили жиле воћака, да им се тиме причињавала знатна штета, но од како се воћке у овоме вотњаку почеше прскати раствором сичана, нестаде их сасвим. Сигурно су се отровали тиме, што су се хранили лишћем и травкама попрскане овим раствором.

„Шта више, рибизле, огроз, малине и јагоде убране одмах по прскању раствором сичана, могу се јести без опасности, јер се прскањем не уноси толико сичана, да би био од штетних последица.

„Гусенице, које на воћкама живе у предиву, нпр. јабучни мољац, не отрује се одмах поменутим раствором, ако им је предиво често, већ кад се прошире, т. ј. кад побрсте попрскано лишће, које је раније било ван предива."

Свакојако, средство ово требало би и у нас опробати и у толико пре, што је оно у Русији већ у примени, а у Северној Америци, као што Линдеман вели, оно је потпуно одомаћено, јер га ондашњи сељаци употребљавају у велико.

*

Напослетку и средства, којима се постиже бујније развијање лишћа и младара, свакојако су врло удесна ако не за потпуно уништавање гусеница, а оно за смањивање штете коју оне причињавају воћкама, јер у колико се лишће

брже и *боље развија*, у толико ће се оно *лакше одупирати* свима незгодама па и гусеницама.

Та су средства: прскање воћака *раствором плава камена*, и прскање воћака *раствором зелене галице*.

Да се начини раствор плава камена, ваља растворити 2 килограма плава камена у 100 литара воде па том раствору додати 4 кгр. живог креча. Раствором овим треба прскати воћке у доба кад на њима нема још развијеног лишћа и то два пут у години: с *јесени* и с *пролећа*. Што се воћке боље попрскају, тим ће и успех бити повољнији.

Употребом овога раствора вели *Хауат**) не само да се уништава штетна гамад (инсекти) с воћака, већ се стаје на пут и ширењу рака, јер се њиме уништавају гљивице које изазивају ову болест, а уништавају се и све гљивице на лишћу и воћу и зато је особито добро средство, да њиме треба прскати све воћке. У нас је прошле год. опробано прскање шљива овим раствором и то кад су већ у велико биле листале, а и преко лета и на њима се род одржао не може бити боље, међутим на шљивама које су патиле од пламењаче, род је опадао, а заостали, остао је доста зеленчив.

Да се начини раствор зелене галице, треба узети на 10 литара воде 10 до 20 грама зелене галице**) па тим раствором прскати воћка и то по заходу сунца или кад је облачно, а могу се прскати преко целог лета, дакле и кад је род на воћкама. Ужутело лишће добије поново зеленило, а род буде знатно крупнији. *Гоше*, шта више нарочито на ниском воћу премазује род овим раствором поглавито јабуке и крушке с тврдом кожицом (љуском) па вели, да је особито задовољан крупноћом, коју постиже на овај начин. Воћке, које су слабог раста и у којих лишће ужутне он шта више и залива овим раствором но у том случају на 10 литара воде узме 20 до 30 грама зелене галице. Воћке залива подаље од дебла, јер су на том месту сисалице, т. ј. најситније кончасте жиле воћака, којима се воћке једино и хране.

Услед тога што су и плави камен и зелена галица *отровни*, налазимо, да ће поменути раствор бити удесан и за уништавање гусеница, нарочито оних које живе у друштву. Да пак раствор не може имати никаквих штетних последица за наше здравље, то је доказана ствар и за то се не треба ни мало плашити.

Благ. Д. Тодоровић.

*) Управник пољопр. школе у Брегу у Шлеској.

**) Витриол гвожђа, карабоја, гвожђа сулфат.

ДВЕ НАЈКРУПНИЈЕ СОРТЕ ЛЕШНИКА

(СА ДВЕ СЛИКЕ)

Чудновато је то, да се по нашим градинама ретко виђа *лéска*, а она је, с које ју год стране узмемо, врло корисна воћка; па ако ју у некој градини и нађемо. то је обично ситна сорта, коју у дивљини и по шумама налазимо. Зато, што је лéска односно места и земљишта врло скромно дрво, сади се обично уз ограду, или као предњи шиб у групама по перивојима, или по удаљеним ћошковима у већим градинама, воћњацима итд., и то увек у виду жбуна, шиба, а никад у високом стаблу, или неком другом угледнијем, вештачком облику, а има разних сората, које се у најразновиднијим облицима као и свака друга воћка подићи и одгеговати могу.

Плодови — *лешњици* — свакоме су мили, и старом и младом у тој мери, да нема потребе да их особено препоручујемо, али ћемо препоручити две сорте, које заслужују да се и код нас размноже и у свакој градини ил' двориштy нађу.

Осим *лешњика*, лéска даје и врло добро дрво за обруче, за спице на финијим точковима, за лепе природне штапове и за гориво, а неке сорте, нарочито оне с црвеним ил' рецкастим листом, служе свуд и на сваком месту још и за украс, јер, и појединце као и у групама, врло се лепо представљају.

Поменуо сам, да лéска у свакој земљи добро успева и рађа, само неће у хладној смолници; у такву је земљу, дакле, не треба ни садити. Да боље рађа, треба око сваког жбуна или дебла направити повећу „тепсију“ (⌣), да се може боље кишница да задржава. Пред зиму треба у ове тепсије нанети сагорелог ђубрета, тако га површно оставити да презими, а с пролећа га ту и закопати, па ће бити не само више него и крупнијих лешњика.

Лéска се најприроднije размножава семеном, то јест. лешњицима, с јесени ил' с пролећа, али из семена изведене лéске никад не рађају онакове лешњике, као што су били они посејани; то се само може случајно догодити, да ће из семена изведена лéска, крупније лешњике родити. За сејање треба увек узети најлепше и најкрупније лешњике па посејати, а после — како Бог да! Но да одржимо и размножимо извесну сорту у истој крупноћи стално и сигурно, ми ју морамо размножавати *положницама* из жбуна пораслим једногодишњим шибљикама, исто онако, као што размножавамо положницама и винову лозу. Онај део шибљике, који ће под земљу доћи, треба на више места, а на одстојања од 1—2 сантиметра, оштрим ножем до дрвета засећи; на тим усецима образоваће се кврижице, из којих ће избити жиле. После године дана можемо ове положнице од жбуна одсећи, и, као самосталан шиб, на одређено место пресадити. Положнице можемо правити с пролећа, или у месецу јулу и августу. Старије жбунове можемо размножавати и дељењем бокора; исто тако можемо за размножавање употребити и изданке из жилâ.

Добро неговани жбунови могу добро да рађају 20—30 и више година, што од сорте зависи, а после тога времена треба их *подмлађивати;* то се чини, или кад се жбун, т.ј. сви шибови до земље посеку, у ком ће случају нови младари из корена (бокора) порастити, или кад се стари шибови на 50 сантиметара више земље скрате, и онда ће младари из тих остављених батрљицâ и из корена избити. Прве године треба све порасле младаре оставити, а друге их године треба проредити и само неколико најјачих оставити. При подмлађивању треба уједно и земљу око жбуна добро прекопати и зрелим ђубретом нађубрити.

Ми данас имамо сијасет сорти лéске, које се *по облику и боји листа, по облику и крупноћи лешњикâ и по времену сазревања ових*, једна од друге разликују. Лешњик је онда зрео, кад сам из чауре испадне. кад се мало само по грани куцне; потпуно зрели лешњици најбоље и најдуже се у *шуној мезгри* одржати могу.

Од свију соратâ, ми смо овде за наши циљ изабрали следеће две, најбоље сорте, које приложене слике у правој, природној крупноћи показују, и то:

„Столник“ (Truchvess-Zellernuss). Од свију данас познатих соратâ, ова је *најкрупнија;* лешњици су *облика* дугуљасто-бокастог и купастог, а *љуска* је сразмерно танка.

Столник.

Халски див.

Лешњици расту појединце на гранама, не као друге ситније сорте, код којих ћемо по 2, 3, 4, 5 и више у једној кићици срашћене наћи; *месо* је бело, пуно уља и врло укусно.

Халлски див (Hallesche Riesennuss). Изврсна сорта, са плоснато-округлим, крупним *лешњицима*. Жбун снажно и бујно порашћује и обилато рађа. *Месо* је такође бело, пуно уља и пријатно. Ово је једна, истина, старија сорта, али, између свију сродних јој новијих сората, заслужује на прво место сваку препоруку, да се и код нас у велико гаји.

Радић.

ПРВА ШУМАРСКА ШКОЛА У АМЕРИЦИ

Ради потврде правца којег је „*Тежак*“ давнашњи заступник на важноме пољу српског шумарства, приказујемо данас, кроз перо ученог Француза и професора шумарске школе у Нансију, г. *Е. Анрија*, најновију тековину практичних универзитета америчких: *прву шумарску школу Уједињених Држава*. Тај је приказ изашао у парискоме *Журналу Практичне Земљорадње** и ми мислимо да ћемо најбоље учинити, ако га у ступце „Тежакове“ без икаква преводничка објашњавања донесемо.

Тај приказ професора Анрија у српском преводу гласи:

„У држави *Њу-Јорку* отворена је ово дана једна шумарска школа — *прва* шумарска школа у Америци. Ово је чин од највишег значаја по будућност Шумарства у тој земљи, као што је најречитији сведок *обрта* који је наступио у јавноме мишљењу с оне стране Атлантике.

Све до године 1870., огромне, величанствене шуме Северне Америке ништене су немилице — и огњем и гвожђем. Нико се на њих није осврtao, јер их је свако сматрао као неисцрпне. Али од двадесет и пет година на овамо, увиђавни људи почеше се и плашити за будућност и бунити противу народног слепила, које је немилице уништавало ово природно благо на целоме пространству новога света. И прво се почеше оснивати *друштва* која су себи стављала у задатак: да бране постојеће шуме, а подижу нове на местима где се потреба осећала, или где су оне безочно утамањене биле. Тако се, на пример, друштво Arbor Day — склопљено са оваким програмом године 1872 у држави *Небрасци* — распростpло за двадесет година у *тридесет и седам других држава* Уније; док је године 1876. узела ту ствар у своје руке и сама америчка *влада*, одредив г. Д-ра *Хофа* да то питање проучи са разних гледишта, и да га проучи у Јевропи као и у Америци. Извештај овога господина био је само речити прилог одбрани шума, њиховој корисности, њиховом одржању и разумном гајењу; па, како је исти извештај по красноме обичају америчком, и штампан и бесплатно растурен,*) то је он само могао допринети да порасте број људи који су тражили да се одлучним мерама стане на пут пустошној горосечи.

Државна интервенција би заслуга ових разних лига и дружина, на првом месту *Лиге америчког шумарства*, која се склопи у години 1875., и којој је Др. *Хоф*, начелник шумарског одељења у министарству народне привреде, био вредни благајник. Пред овим удружењем, које је, поред опште заштите шума, имало у задатку и сађење корисног дрвећа, Др. *Хоф* прочитао је једну споменицу у чијем и самом *наслову* лежи читав програм, а на име споменицу: *О дужностима државне власти у одржању шума.*

У години 1886., г. *Роб*, сенатор државе Њу-Јорка долазио је у Париз да проучи француско шумарско законодавство, и да законодавном телу своје државе (Њу-Јорка) поднесе предлог за закон о заштити шума.

Најзад, г. *Ферно*, неуморни наследник Д-ра *Хофа* у министарству народне привреде, успе да, *и* својим писанем *и* својим истраживањима од тако очито практичног значаја убеди шири круг својих земљака: да је крајње време да се америчке шуме подвргну разумном неговању које би *и* доносило трајна прихода *и* осигуравало њихово подмлађивање.

Дакле, овај патриотски покрет, — но којег се ми овде само узгред можемо дотаћи — био је најживљи у држи Њу-Јорку; па је ево најзад, после тридесет година борбе, и победио: отворив, преко њу-јоршког законодавног тела, *прву шумарску школу у Америци!*

И тако, законодавном одлуком државе Њу-Јорка, од 26. марта 1898. године основа се у *Итаци* — где већ постоји чувени *Корнелов Универзитет* и као додатак самом Универзитету — *Шумарска школа државе Њу-Јорка.*

Наставничко тело школе састоји се из једног председника, и то председника самог универзитета; из једног директора, у овом случају самог г. *Ферноа*, као професора шумарства и технике, и *тридесет* других професора и помоћника Корнеловог Универзитета! Од овог последњег броја *четрнаест* њих долазе као предавачи *природних наука;* док сама та цифра показује, колику важност, и са колико разлога, практички Американи придају учењу природних наука, као и примени њиховој на област шумарства. (У Француској, у *школи шумарској*, има свега *два* професора за ову и оваку наставу).

По гласу исте одлуке законодавне овлашћени су дотични администратори: „да на Корнеловом Универзитету отворе школу, у којој ће се учити и теорија и практика шумарске науке“; док уз исто решење иде и *дар* државе школи од неких *петнаест хиљада хектара* земље под гором у планинама *Адирондака*,*) која има служити као *опитно* и поље и имање.

Ево, у осталом, којим се речима представља задаћа овог завода у књизи, која објављује установљење саме школе. Ми молимо за допуштење да у верноме тексту прикажемо дотични лист из дотичне књиге, јер смо уверени: да читање истог неће шкодити оној Француској, у којој су извесни законодавци нашли за добро, да оставе *општинама* слободну употребу њихових шума.

„Шумарство је вештина за коју се готово и не зна у нашој Америци“ — вели та књига. „Сем простих пустиња, или полу-пустиња, нема земљишта на свету на коме неко шумско дрвеће неће нићи, ако га само на миру оставимо. Али, доиста, треба и разумне управе и шумарске науке, па да се највећа корист може видети од природних услова шумског растиња, као и да се за најкраће могуће време дође до највеће количине таквог блага.

Годишња потрошња дрва у Америци (Уједињеним Државама) рачуна се на неких *двадесет милијарда кубних стопа;* што представља вредност од најмање једне *милијарде долара*, или преко *пет милијарди динара!* И овај се капитал до сада извлачио из прастарих недирнутих шума наше отаџбине. Али вашарска навала на та наша шумска блага, небрига о икаквом подмлатку, и страхотна пустош шумске ватре и других узрока — сви другови општега немара — довели су дотле пропаст наших шума, да нам се сада ваља најозбиљније побринути: и о будућности њиховој и о паметном обнављању њиховом, као што нам ваља прегнути да изучимо и науку и здраву научну примену *шумарства*... Шумарство је, дакле, та наука која ће нас научити: како се највећа корист може добити од производње шума; и *први* задатак ове *школе шумарске* биће: да даје питомце који ће такву производњу научно познавати, а шумом умети *технички* управљати. Ну, није само то. Разлог за што се ваља што пре постарати о разумном неговању наших шума, лежи и у *жалосним* последицама пустошне нам горосече на доброту самог земљишта и количину водâ и извора. Ко је тај ко не зна, колико је страдала *и* плодност наших земаља *и*

* Види новембарски број (47) тога листа од 1898. године.

*) Види „*Бележних општих станица*“ — који је најпотпунији преглед радова и издања опитних станица целога света; и који се продаје по 0·25 п. д. од месечног броја, или по *три* динара од дванаест годишњих свезака.

*) Ланцу планинском, чији највиши врх достиже *1639* метара над морском површином, и који лежи на северу државе *Њу-Јорка.*

моћ наших река и потока од греха, који је са наших планина и висина збрисао горски им оклоп?!...

Увидев, најзад, неопходност паметног газдовања нашим шумама, нарочито гором у *Адирондаку* — чија земља и није за друге пољске усеве, но само за производњу дрва а из које извиру толики извори, и која нам је *резервоар* најважнијих водâ — *држава* Њу-Јорк дала је законска израза своме осећању преке потребе одржавања и неговања шуме, па је на ту циљ одредила и научном газдинству подарила огромни један *забран*. Као логично следство ове прве мере дошло је установљење *школе шумарске*, где ће потоњи управљачи овог имања државног моћи добити потребна им знања научна... Ну, ако су интереси државе, и природно и првенствено, узети у обзир и у школи и на опитну јој добру, нису ту заборављене ни потребе оних који изучавају шумарство са других тачака гледишта. Централна влада у Вашингтону такође је ударила путем државе Њу-Јорка, задржавајући себи шуме у планинама запада; док се и неке друге државе Уније спремају да то исто учине. Наравно, да ће овакав покрет створити потребу за *стручним* шумарима. Сем тога, и поседници великих шума, дрварски трговци, фабриканти хартије, и други индустријалци којима требају дрво и његови састојци, почињу увиђати; да примена стручног знања и научних правила у управи шумских добара, дакле примена *шумарства*, може само добра донети"...

Дакле, шумарска *школа* државе Њу-Јорка имаће да спреми стручно-образоване шумаре, шумске чуваре и настојнике, као год и контролоре горосече.

Течај школски за добијање шумарске дипломе биће четири године.

Остаје нам, дакле, још само да пожелимо — као што и желимо од свег срца — сваку срећу и напредак овој новој просветној тековини новога света. Ми у њој видимо и сигурну залогу за будуће очување шумског блага Северне Америке. Више сумње не може бити, да је она сада, и за сва времена, изван сваке опасности. Јер, онога часа кад се *и централна* влада *и* поједине државе решавају да себи задржавају огромне шуме у крајевима где је шумско рашће и најпотребније, онога часа кад оне настоје да спреме себи и војску стручних шумара — *људи* т.ј. образованих у школи која ће умети *и* просути светлост науке *и* бранити и ширити здраве појмове о шумарству, од тога часа, Америка нека се не боји за своју будућност на томе пољу... **Конс.**

ЗНАЧАЈ ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ЗА ПРОИЗВОДЊУ СУВИХ ШЉИВА У СРБИЈИ

(СВРШЕТАК)

Ови бројеви, које смо узели из већ поменутих комисијских извештаја, биће, држимо, за многога читатеља довољни, да и сам изведе закључак о употребљивости Главинићеве сушнице, али, како и поред тога, посматрани површно, могу на први поглед изгледати без особите вредности, потрудићемо се да им изнесемо праву вредност а тиме и значај који би могла имати Главинићева сушница за производњу сувих шљива код нас.

Предпрошле године извезено је из Србије по званичним податцима 37,558.119 килограма сувих шљива, у вредности 12,570.292 дин., из чега излази да је предпрошле године просечна цена 100 клгр. сувих шљива била око *33* дин. Прошле године прегледано је комисијски и продато на домаћим трговима до 15. новембра 31,177.134 клгр. Колико су новаца наши пољопривредници узели прошле године за суве шљиве, није нам познато, јер о томе нисмо могли прибавити потребне податке, али, што смо могли сазнати, то је, да су суве шљиве прошле године продаване на београдскоме тргу по следећим ценама:

	до	80	ком.	у	½	кгр.	100	кгр.	по	24—28 дин.
од	80	до	90	„	„	„	„	„	„	22—26 „
„	90	до	100	„	„	„	„	„	„	14—19 „
„	100	до	105	„	„	„	„	„	„	13—16 „
„	105	до	110	„	„	„	„	„	„	11—14 „

По једноме извештају у 137. бр. „Трговинског Гласника" од прошле године, цене српским сувим шљивама у Будим-Пешти биле су у првој половини новембра ове:

1897.	год.	до	85	ком.	у	½	кгр.	100	кгр.	22¾—23 fl.
„	„	„	100	„	„	„	„	„	„	19¾—20 fl.
„	„	„	120	„	„	„	„	„	„	17¾—18 fl.
1898.	„	„	85	„	„	„	„	„	„	14¾—15 fl.
„	„	„	100	„	„	„	„	„	„	8¾ fl.
„	„	„	120	„	„	„	„	„	„	7 fl.

Из горњих бројева види се, да је цена шљивама, од којих мање има у ½ клгр. знатно већа од цене шљива којих има више у ½ клгр., а осим тога и то, да је та разлика у ценама прошле године још много већа но предпрошле, јер, док су предпрошле године у Будим-Пешти плаћане шљиве од којих је било у ½ клгр. до 85 ком. 3 fl. скупље по 100 клгр. од оних којих је било до 100 ком. у ½ клгр. а ове опет по 2 fl. скупље по 100 клгр. од оних које су ишле по 120 ком. у ½ клгр. дотле су прошле године прве плаћане по 6¼ fl. скупље по 100 клгр. од оних других. Између друге и треће класе, прошле је године нешто мања разлика у цени но предпрошле.

На београдском тргу плаћане су прошле године шљиве од којих је ишло до 90 ком. у ½ клгр. 7—8 дин. скупље од оних од којих је ишло од 90 до 100 ком. у ½ клгр. а 9 до 10 дин. скупље од оних, које су ишле по 100—105 ком. у ½ клгр.

Ови нам бројеви јасно казују: да је поред све ниске цене, прошле године, боље прошао онај пољопривредник, који је имао *тежу али добро осушену шљиву*. Исто тако они нам показују, *да су на београдском тргу 100 клгр. најкрупнијих сувих шљива плаћани колико 200 клгр. најситнијих, а то треба да буде наук свакоме трезвеноме пољопривреднику, да је боље произвести и мање али боље робе.*

Колико ће сувих шљива бити у ½ клгр. зависи, истина, на првоме месту од крупноће сирових шљива, али исто тако и од тога, како се шљиве суше, јер, ако шљиве испуцају и за време сушења цуре, биће, кад се осуше много лакше и ићи ће их више у ½ клгр. но ако то не буде случај. Да у обичним сушницама сирове шљиве не би пуцале и за време сушења цириле, тражи се много пажње и труда. Код добрих сушница може се са врло мало пажње и без икаквог труда, спречити цурење шљива. Шта се, пак, добром сушницом може у томе погледу постићи показују најбоље ови примери:

Од шљива осушених у Топчидеру
на Главинићевој сушници било је 90— 95 ком. у ½ клгр.
„ Рибовој „ „ „ 104—108 „ „ „ „
„ домаћој „ „ „ 118—126 „ „ „ „

Од шљива осушених у Г. Добрињи
на Главинићевој сушници било је 79—80 ком. у ½ клгр.
„ домаћој „ „ „ 102 „ „ „ „

Сирове шљиве употребљене у Топчидеру биле су ситније од оних употребљених у Г. Добрињи, с тога је и са свим појмљива разлика која се показује у горњим резултатима.

Ако се, сад, обазремо на цене, по којима су суве шљиве продаване на београдскоме тргу, нашли би, да би се шљиве, осушене на Главинићевој сушници у Топчидеру, продале по 8 до 10 дин скупље од оних осушених на домаћој; а шљиве, осушене на Главинићевој сушници у Г. Добрињи продале би се по 11 до 12 дин. скупље но оне осушене на домаћој сушници у истоме месту.

Кад се, сад, само с обзиром на ове последње бројеве, израчуна, колико би више новаца због веће цене узели српски пољопривредници за своје суве шљиве у предпро-

шлој и прошлој години, да су их сушили на сушницама као што је Главиниħева, добивају се скоро невероватне суме од преко 2¼ милиона динара за сваку годину. Да би се, пак, и сваки читатељ могао о овоме уверити, молимо га да с нама заједно приступи израчунавању те суме.

По извештају у „Трговин. Гласнику“, који смо мало час споменули, претпрошле године плаћане су српске суве шљиве у Будим-Пешти, до 85 ком. у ½ клгр, по 3 fl. или 7·20 дин. скупље од оних од 85 до 100 ком. у ½ клгр., а по 5 fl. или 12 дин. скупље од оних од 100 до 120 ком. у ½ клгр. Какве су у овоме погледу биле цене претпрошле године код нас, ниемо могли сазнати, али, како се, према ценама на будим-пештанском тргу управљају и цене на нашим трговима, држимо да нећемо погрешити, ако узмемо да је иста разлика у ценама постојала и на нашим трговима.

Према резултатима, добивеним упоредним сушењима у Топчидеру и Г. Добрињи, било је од шљива осушених на Главиниħевој сушници 79 до 95 ком. у ½ клгр. а од оних, осушених на домаħим сушницама било је 102 до 126 ком. у ½ клгр. Ако, дакле, узмемо као просечну разлику у цени шљива, осушених на Главиниħевој и домаħој сушници, само 6 дин. од 100 клгр. или 1 метар-центе, онда имамо за 1897. год. овај рачун:

37,558.119 клгр. = 375.581 мет.-цента по 6 дин. чини:

2,253.486 динара.

Прошле јесени, као што смо видели, плаħане су у Београду суве шљиве од 80 до 90 ком. у ½ клгр. по 11 до 12 дин. скупље но оне од 105 до 110 ком. у ½ клгр., и, ако узмемо као просечну разлику у цени шљива осушених на Главиниħевој и домаħој сушници само 8 динара по 1 мет,-центи, имамо за прошлу годину до 15. новембра следеħи рачун.

31,177.134 клгр. = 311.771 мет.-цента по 8 дин. чини:

2,494.168 динара.

Дакле, укупна разлика у цени, за претпрошлу и прошлу годину, изнела би по горњим рачунима:

4,747.654 динара;

али то још није сва корист, коју би пољопривредници имали од сувих шљива, да су нам сушнице боље. Колике би могле бити и остале користи, покушаħемо да покажемо опет простим рачуном.

У претпрошлој години и прошлој до 15. новембра, продато је укупно 687.352 мет.-центе сувих шљива, а за ову количину морале су домаће сушнице употребити, (према подацима у „табличном прегледу“) најмање 700.000 кубних метара дрва. Да су, пак, све те шљиве осушене на Главиниħевим сушницама, утрошило би се само 175.000 кубних метара дрва, дакле, уштедело би се 525.000 куб. метара, и ако рачунамо сваки кубни метар дрва само по 2½ дин. изнела би уштеда на гориву:

525.000 куб. мет. по 2.50 дин. = **1,312.500 дин.**

Ако, даље, узмемо у рачун и то, да је Главиниħева сушница у Топчидеру дала од сваких 100 клгр. сирових шљива 5,26 клгр. а она у Г. Добрињи 6,18 клгр. сувих шљива више но домаћа, што просечно чини 5,72 клгр.; онда, излази, да би од исте количине сирових шљива, које су осушене у претпрошлој и прошлој години добили више сувих шљива:

претпрошле године 375.581 м.-центи по 5,72 = 21.483 м.-центе, што по просечној цени 1 м.-центе од 30 дин. чини:

21.483 мет.-центе по 30 дин. = **644.490 дин.**;

прошле године 311.771 мет.-центи по 5,72 = 17.833 м.-центе, што по просечној прошлогодишњој цени од 20 дин. по којој би се шљиве осушене на Главиниħевој сушници, могле продавати, чини:

17.833 мет.-центе по 20 дин. = **356.660 динара**;

дакле, због више добивених сувих шљива, од исте количине сирових, добило би се претпрошле и прошле године укупно више:

1,001.150 динара.

Пођимо сад и даље, да видимо шта нам још казују неки бројеви из „табличнога прегледа“.

Из „табличнога прегледа“ види се да Главиниħева сушница у Топчидеру осуши шљиве просечно за 19 часова и 35 мин. а она у Горњој Добрињи за 24 часа, а кад се узме средње време од ова два, онда излази да она осуши шљиве за *21 час и 47 минута*. Домаћа у Топчидеру, осуши шљиве просечно за 31 час, а она у Г. Добрињи за 38 часова и 37 минута, а кад се узме средње време од ова два, онда добивамо да домаћа сушница осуши шљиве просечно за *34 часа и 48 минута*.

Помоћу ових бројева даје се сад извести следеħи рачун:

Ако време сушења рачунамо 30 дана и ноħи, онда то чини: 30 × 24 = *720 часова*. За ово време може се домаћа сушница напунити изнова сировим шљивама:

$$\frac{720 \text{ час.}}{34 \text{ часа и } 48 \text{ мин.}} = 20 \text{ и } \tfrac{3}{4} \text{ пута, дакле } \textbf{21 пут.}$$

Главиниħева, пак, сушница, може се за то исто време напунити изнова сировим шљивама:

$$\frac{720 \text{ час.}}{21 \text{ час и } 47 \text{ мин.}} = 33 \text{ и } \tfrac{1}{10} \text{ пута, дакле око } \textbf{33 пута.}$$

Домаћа сушница са 12 леса, може да прими у себе до 540 клгр. сирових шљива, а Главиниħева, такође са 12 леса, може да прими до 470 клгр. сирових шљива.

Према томе, на домаћој сушници може се осушити за 30 дана: 540 клгр. × 21 = 11.340 клгр. или око 113½ м.-центи сирових шљива, и од њих добити *29* до *30* мет.-центи сувих, а на Главиниħевој, могло би се за то исто време осушити: 470 клгр. × 33 = 15.510 клгр. или 155 мет.-центи сирових шљива и од њих добити 48½ м.-центи сувих. Крајњи, пак, резултат овога рачуна јесте:

На Главиниħевој сушници, са 12 леса, могло би се са мање послуге и горива осушити за 30 дана **41½ м.-цента** *више сирових шљива, и од њих би се добило 18½ м.-центи више сувих шљива но на домаћој са истим бројем леса.*

При одређивању значаја Главиниħеве сушнице, треба, дакле, имати на уму и ово:

а). Да су домаће сушнице биле као Главиниħева, осушили би претпрошле и прошле године за време сушења од 30 дана, најмање још 1,005.183 мет.-центе више сирових шљива и од њих би добили 315.376 мет.-центе сувих, што по просечној цени од $\frac{30 \times 20}{2} = 25$ дин. износи **7,884.400 дин.** Дакле, оволика би била вредност више произведених сувих шљива у претпрошлој и прошлој години.

б). Око домаће сушнице морају бити по три одрасла раденика, од којих сваки с храном стаје најмање 40 дин. месечно, с тога 40 × 3 чини 120 дин. за сваку сушницу, а како једна домаћа сушница може да избаци за 30 дана највише 30 мет.-центи сувих шљива, излази да послуга за сваку метар-центу сувих шљива стаје код домаће сушнице $\frac{120}{30} = 4$ дин. Око Главиниħеве, пак, сушнице потребна су два одрасла раденика од по 40 дин. и 1 дечко од 20 дин. што укупно чини: 40 × 2 + 1 × 20 = 100 дин., с тога ħемо добити да послуга код Главиниħеве сушнице. на 1. м.-центу сувих шљива, стаје: $\frac{100}{48{,}5} = 2{,}06$ дин., из чега излази, да се на послузи код Главиниħеве сушнице уштеђује на свакој мет.-центи: 4 — 2,06 = **1·94 дин.**

На укупној количини продатих сувих шљива у претпрошлој и прошлој години изнела би, дакле, та уштеда:

687.352 м.-центе по 1,94 дин, = **1,333.462 динара,** и

в). Да би се сваке године, кад год се шљиве суше, сачувала гдна сирова гора, која се сада ради сушења шљива немилосрдно упропашћује, јер, док се, колико је

нами познато, у домаћим сушницама употребљава скоро искључиво сирово дрво, дотле је за Главиниђеву сушницу најбоље суво буково дрво, а исто се тако добро може употребити и свако друго суво дрво, па, **шта више и суво грање и камени угаљ.**

Ако, сад, пажљиво размотримо и проучимо све што смо довде изнели, видећемо да је значај Главиниђеве сушнице за нашу производњу сувих шљива у овоме:

1). Што би се, *због теже а добро суве робе*, могло добити у већој цени, за суве шљиве продате претпрошле и прошле године, више . . . . . 4.747.654 дин.

2). Што би се при сушењу предпрошлогодишње и прошлогодишње количине шљива могло уштедети на гориву . . . 1,312.500 дин.

3). Што би се, за више добивену количину сувих шљива од исте количине сирових, могло добити при продаји претпрошле и прошле године, још . . . . . 1,001.150 дин.

4). Што би поред оне количине шљива, коју смо за време сушења осушили и продали претпрошле и прошле године, могли за исто време осушити и продати још за 7,884.400 дин.

5). Што би на осушеним и проданим шљивама претпрошле и прошле године могли уштедети на послузи . . . . . 1,333.462 дин.

Што би, дакле, на бољој цени, уштеди на гориву и послузи, већој количини сувих шљива, добивених од исте количине сирових, и више осушених шљива за сезону, могли више добити или уштедети за две године равно: . . . . . **16,279.166 дин.**

Морамо признати, да је ова сума, која, као што се види, износи преко 16¼ милиона динара, изненадила и нас, јер, и ако смо, приступајући писању овога написа, знали значај појединих података у „табличноме прегледу“, ипак се нисмо надали да ће рачун показати овакав резултат, *који, поред осталога, може да послужи као најочитији доказ, и за то колики и какав утицај могу имати на народну привреду и такве, на први поглед незнатне ствари, као што је поправка наше домаће сушнице за сушење шљива.* Овај број од 16¼ милиона, изгледаће, можда, многоме читатељу невероватан, али он није измишљен нити произвољно исписан, већ је, као што се сваки могао уверити, добивен простим а чистим рачуном, помоћу бројева добивених упоредним сушењима, под надзором званичних комисија, дакле, помоћу бројева, који не умеју лагати, већ казују чисту и за нашу народну привреду врло важну истину: *да ми, само употребом боље сушнице, можемо сваке године кад се шљиве суше, које уштедети које више добити 7 до 8 милиона динара.*

Сматрајући да смо извођењем резултата, који су изложени у овом нашем напису, учинили своју дужност, изјављујемо: да ћемо се сматрати за сретне, ако фактима, која су овде рачуном утврђена, допринесемо, да и надлежни чиниоци у Министарству Народне Привреде и Српском Пољопривредном Друштву као и српски пољопривредници, увиде прави значај добре сушнице, и што пре из тога и могуће користи извуку. **К. Д. Г.**

ИЗВЕШТАЈИ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

(СВРШЕТАК)

При вађењу каламова из банкова бирају само оне који су врло добро срасли и то је I. квалитет, а у други квалитет долазе они који су такође добро срасли но мањи у порасту.

Земљиште где каламове прпоре ђубре сваке треће године и оставе незасађено.

Каламове продају по цени уговореној са Министарством Народне Привреде, и то: I. квалитет хиљада 100 форинта, а други по 70 форинта.

Земљиште на коме је матичњак подигнут у Ћали, риголовано (орано) је помоћу парне машине, у дубини од 70—80 сантиметара.

Сва лоза која се гаји за производњу резница подигнута је пирамидално: четири чокота на једну притку, од којих је од сваког чокота жица привезана за врх притке, у висини од 5 метара.

Чокоће у матичњаку орезано је све на по једно окце. Чишћење од заперака врше ножевима привезаним на мотка ма од 2—2½ метра.

Никакве лозе америчке не гаје за непосредну производњу, јер, веле, производ њихов није за трговину. Због разних болести винове лозе, законом је најстрожије забрањен увоз ма какве лозе са стране у Угарску.

У матичњаку са чокота добију 30—50 резница. Овим начином гајења чокота у матичњаку уопште нису задовољни, јер није било случаја ни у најповољнијој години да цела резница од 5 метара сазре и буде употребљива. Највише сазре до 3½ метра у висини, и зато препоручују да у матичњацима буду притке 3½ метра високе, јер је толика висина и потребна за сазревање лозе.

Резнице режу у јесен и у пролеће.

У јесен орезане резнице од 5 метара и преко зиме утрапљене положено у песку дале су при одбирању с пролећа, код Порталиса, овај резултат:

Од 500 комада		I	квалит.	добивено	416	ком.	здравих
„ „ „		II	„	„	423	„	„
„ „ „		III	„	„	369	„	„
„ „ „		IV	„	„	305	„	„
„ „ „		V	„	„	303	„	„
„ „ „		VI	„	„	225	„	„
„ „ „		VII	„	„	190	„	„
„ „ „		VIII	„	„	127	„	„
„ „ „		IX	„	„	154	„	„
„ „ „		X	„	„	77	„	„

У пролеће орезане резнице, које су преко зиме биле на чокоту положене, и покривене земљом, дале су код Порталиса овај резултат:

Од 500 комада		I	квалит.	добивено	452	ком.	здравих
„ „ „		II	„	„	473	„	„
„ „ „		III	„	„	445	„	„
„ „ „		IV	„	„	324	„	„
„ „ „		V	„	„	267	„	„
„ „ „		VI	„	„	174	„	„
„ „ „		VII	„	„	83	„	„
„ „ „		VIII	„	„	46	„	„
„ „ „		IX	„	„	—	„	„
„ „ „		X	„	„	—	„	„

Орезане резнице у јесен од 3 метра и у песку преко зиме утрапљене положено, а с пролећа прегледане дале су овај резултат, и то:

Од 685	резница	Порталиса	добив. је	500	здр. комада
Од 595	„	Солониса	„ „	500	„ „
Од 875	„	Р.-Монтиколе	„ „	500	„ „
Од 575	„	Р.-Металике	„ „	500	„ „

Од поменуте четири врсте америчке лозе за подлогу сазревање је најбоље и најбрже код Солониса, а много теже

код Р.-Монтиколе и Металике. Истина да и то много утиче што је положај матичњака у равници, а и земљиште је врло плодно, док у опште препоручују Р.-Монтиколу за суво, високо и кречно земљиште.

У прошлој години добили су 4,000.000 резница добрих, ове године имаће 12,000.000.

Резнице продају 12 форинata хиљаду од Солониса и Порталиса, а по 15 форинata од Монтиколе и Металике.

Зелено калемљење отпочели су у овој години обично енглеско спајање на висини од 60—70 сантиметара. Калемили 42.000, но проценат је примања врло мали због невештих раденика у овоме раду.

По своме матичњаку врло много имају лисне филоксере.

Трошкови за прошлу годину: за обрађивање матичњака, каламова, порезе на земљиште и плата особљу износи укупно 242.000 форинata а приход је био 200.000 фор.

У Менешу, школа за виноделје и воћарство прима само одрасле питомце, од којих само сиротињу бесплатно. Учење почиње 1. децембра и траје годину дана. У овој години у њој је 37 питомаца.

Поред саме школе има 14 катастралних ланаца земље под виноградом, окаламљеним зеленим и зрелим ластарима. Начин је калемљења *енглеско спајање* зрелим ластаром по методи Рихтеровој.

Резнице каламе с пролећа зрелим ластаром и саде их у прпориште. Примљене каламе ваде у јесен из прпоришта, и саде у виноградима на стално место.

Зеленим ластаром каламе на чокоту у висини 50—70 сантиметара енглеским спајањем, а у јесен потапају те каламове на сталноме месту

Подлога је како на зеленим тако и зрелим каламовима: Селекта, Порталис, Солонис и Р.-Монтикола.

Сада највише за подлогу употребљавају Р.-Монтиколу, јер на моје распитивање о томе на којој подлози каламови најбоље напредују, школски руковалац винограда одговорио ми је, да је Монтикола најбоља и то с тога што, као окаламљена, расте упоредо у дебљини као и калам, док код свих осталих подлога увек је калам много јачи и дебљи од подлоге; о чему сам се и сâм уверио.

Један крај засађеног земљишта има од 5—10% креча а остало је земљиште бескречно. Све земљиште под виноградом риголано је од 60—70 сантиметара.

Школа ова не производи америчку лозу за подлогу, већ када јој потребује она и сама купује.

Прошле године засађена је једна парцела домаћом лозом ради одржавања сумпор-угљеником противу филоксере. До сада је успех добар.

Виноград обрађују примерно: врло добро окопан, притке од 2 метра, цепане и доле нагореле. Зелено је тако заламано, да су сви чокоти потпуно равни, очишћени од заперака. Спојно је место окаламљених чокота за 2—5 см. у земљи; очишћени од жилица; ревносно прскани бордовском смешом противу пероноспоре, као и запрашени један пут противу оидијума, који се у овој години доцно јавио.

Антракнозе било је мало с пролећа, с почетка, али су одмах заражене ластаре побрали и спалили, и тиме је престало и ширење болести.

Орезивање врше с јесени и то: чокоће које је напунило 4 године па на више режу на лук, остале изданке из главе чокота режу на једно и два окца. Кондире који у овој години донесу рода идуће јесени одсеку, а другу једногодишњу лозу оставе за идућу годину за кондир, и тако продужавају.

Зреле каламове које су у овој години с пролећа окаламили и у прпориште засадили обделавају као и у Паулиш-Баратцкој, и проценат примања је до 40%.

Испод школске зграде има подрум за смештај вина из поменутог винограда. Вино продају по 32 форинте хектолитар. Подрум је врло добар, сув, и лети и зими одржава топлоту подједнако.

У околини Менеша, Ђорока, Кубина, Ковесинца и Вилагоша обновљени су врло многи виногради калемљењем на издржљивој подлози америчкој, и махом су груписани, тако да су и радови око обнављања винограда сви скоро подједнаки, а и сам је положај једнак; само у земљишту има разлике.

Радови су ови: земљишта сва риголају у дубини од 50—80 сантиметара; чокот од чокота саде у даљини од 1 метра.

Већи део винограда засађен је зрелим, готовим каламовима, више купљеним но оним што сами производе; а мален је број оних винограда који су обновљени зеленим каламовима.

Зелено калеме *енглеским спајањем* на висини од 50—90 сантиметара; и такве каламове потапају само у јесен, а никако не потапају зелене каламове преко лета, као што то раде Вршчани.

Изгледа ми да су зеленим калемљењем више задовољни јер је сада већи број виноделаца у тој околини за зелене каламове но за зреле и већина сада подиже винограде зеленим но зрелим каламовима.

За подлогу узимају Селекту, Порталис, Солонис, а најрадије Рупестрис-Монтиколу. Чак како им који чокот у винограду пропадне попуњују га само Монтиколом.

Виногради су сви махом добро окопани, заломљени, снабдевени добрим приткама, ревносно прскани бордовском смешом противу пероноспоре. Орезивање је врло различито а највише режу на лук на високим кондирима, које неки остављају по две године, а поједини опет секу сваке године и новим замењују; понеки, пак, само једне године остављају кондире а друге орезују ниско.

У виноградима где сваке године орезују на високе кондире доста је ослабило чокоће; у онима, пак, у којима једне године режу на високе кондире а друге на ниске, много су јачи чокоти у порасту.

Спојно окаламљено место на многим местима је над земљом за 5—8 сантиметара, док у другим виноградима спојно место калама је у земљи. Први веле, да је сечење жилица врло тежак посао, јер се при сечењу жилица може да засече и калам, од чега доцније калам и пропада; други, међутим, тврде, да калам боље успева који су са спојеним местом у земљи за 5—10 сантиметара.

Чокоти у порасту немају готово никакве разлике како они који су са спојеним местом у земљи тако и они који су са спојеним местом над земљом.

Врста лозе којом каламе иста је као и у Паулиш Баратцкој.

Изузетно од свих винограда у тој околини, у винограду Г. Бохоша Ласло, Барона од Вилагоша, радови се разликују.

Он има засађених и окаламљених чокота 175.000. од којих је 32.000 чокота, којима је сада 8 година, набавио из Монпељеа у зрелим каламовима на подлози Порталиса, Селекте, Жакеза, Јорк-Мадере и Р.-Монтиколе, окалемљеним са 300 врста француске домаће лозе. Чокоти су сађени на растојању по $1\frac{1}{2}$ метар један од другог.

Другу партију засадио је такође зрелим каламовима с том разликом, што је садио један ред каламова, а један резница које је у трећој години каламио зелено и потопио на стално место.

Земљиште на коме је виноград засађен врло је различито: један мали део је лапорача, други део шљунковит са тешком иловачом, а трећи део чист лискун. Најнапреднија је лоза на чисто лискуновитом земљишту, а најслабији пораст лозе је на лапорастом земљишту, где су и многи чокоти, који су на подлози селекте и Јорк-Мадере, клоротични.

Прашење винограда врши плугом, а на лискуновитом делу земљишта јаким грабуљама од челика са 4 зуба.

Први засађени каламови — пре осам година — стоје над површином земље са спојним местом за 5—10 сантиметара. А последњи су каламови засађени тако, да спојено место каламова стоји равно са земљом.

Орезује највише на ниске кондире од 10—15 сантиметара по 2 до 3 на чокоту према јачини чокота. Те кондире у јесен одсече при орезивању, а за идућу годину остави овогодишње ластаре, и тако продужава; сем тога има извесне врсте лозе које мора орезивати на лук, јер иначе, орезане ниско, не доносе рода.

У околини Арада има обновљених винограда на америчкој подлози и то од 1888 до 1894 године 2.800 катастралних ланаца. Приватна лица продају вина по 18—20 форинata хектолитар.

Каламљену лозу, зреле каламове, продају приватна лица по 120 форинata хиљаду, а зелене по 70 форинata.

У расаднику и винограду Г. Александра Адамовића у Новом Саду и Каменици у овој је години каламљено зрелим ластарима 2,180.000. Начин је каламљења *енглеско спајање* у руке; каламе везују рафијом и премазују иловачом.

Окаламљене резнице ређају у сандук од 60 сантиметара — у квадрату који нема горњег капка — а дно му је све шупљикаво. У такав сандук, у мокрој маховини, поређају до хиљаду каламова. Тако спремљене каламове у сандуцима носе и сместе на „стелажима“ у већ спремљеној топлој кућици.

Кад каламови истерају ластаре од 8—20 сантиметара ваде их из сандука и саде у бапковима; а не ваде их пре из сандука док не буде најмање 15 степени топлоте на пољу.

Каламе на овим подлогама: Р.-Монтиколи, Порталису, и Солонису.

Проценат примања зрелих каламова, вели, да ће бити 45, што је мени невероватно, јер ако добро срасле одаберемо, онда неће бити више од 25—30%.

Поред тога је врло велики простор засађен разном америчком лозом за производњу резница, коју гаји по истом начину као и удружење у Паулиш-Баратцкој.

За чување резница преко зиме има четири „земунице“ (бурдеља). Оне су два метра укопане у земљу а 5 метара широке и 20—30 метара дугачке; покривене су трском у дебљини од 50—80 сантиметара, са вратима од дасака.

У тим „земуницама“ поређају у јесен орезану резницу по 50 комада у снопу, у два реда, па мало покрију песком.

Зелени каламови које су у овој години каламили доста су слаби, и проценат примања је врла мален. За узрок наводи недовољно знање раденика, и због тога што зелене ластаре за каламове није имао при руци, но их морао доносити из другог винограда који је удаљен скоро 2 сахата.

У Каменици има 110 катастралних ланаца под окаламљеним виноградом и нешто мало америчке лозе за производњу резница: Р.-Монтиколе, Солониса, Р.-Арамон и других.

Виноград је засађен зрелим каламовима, а попуњује пропорцима — за сада само Р.-Монтиколом, коју у другој или трећој години калами зелено и потапа на сталном месту.

Подлоге су зрелих каламова: Селекта, Порталис, Солонис, Р.-Монтикола и друге.

Спојно место каламова већини чокота је над земљом; сада пак што попуњује и досађује већином је спојно место калама у земљи.

У винограду има врло много врсти европских сората лозе, а највише француских.

Резање чокота врши само с јесени; једне године орезује на високе кондире (лук) а друге ниско.

У свима виноградима, које сам овога пута у Угарској обишао, приметно сам да се грожђе суши и квари, а највише скадарка.

На моја питања, ниједан ми од онамошњих виноделаца није могао објаснити од чега то долази.

Завршујући овај свој извештај, слободан сам и овом приликом назвати се Господина Министра Нар. Привреде

Понизан,
Живојин Белић,
путни наставник виноградарства
за округ Крајински.

ИСКРИЦЕ

У Француском Пољопривредном Друштву постоји правило, по коме се сваке године бира само потпредседник а председник постаје дотадашњи потпредседник и тако редом.

У години 1898. био је председник *Густав Хезе* а потпредседник *Левасер*. Почетком 1899. године *Хезе* је одступио а *Левасер* заузео председничко место. Та размена ових часних положаја извршена је у првој седници од ове године и том приликом измењани су ови поздрави:

„После читања записника г. Хезе, председник који одступа, устаде и обрати се одбору овим речма:

Господо и драги другови,

Не могу да оставим председничко место а да вам сасвим топло не заблагодарим на великој почасти коју сте ми учинили позивајући ме на председничку столицу. Ја сам желео потпуније извршити своју дужност, али болест, која ме снађе још с пролећа прошле године била је за ме сметња, и ја сам могао остати ваш председник само благодарећи услужности г. *Левасера*, потпредседника и г. *Паси*, главног секретара. Било како било, тек моја благодарност према мојим друговима неће никад престати све до онога дана, када будем оставио Друштво. Уступам председничку столицу г. *Левасеру*, толико достојном у сваком погледу ове почасти. Жалим што г. *Мелин*, нови потпредседник и тако одани бранилац пољске привреде, није овде, те да будем срећан позвати га да заузме своје потпредседничко место у одбору Друштва“.

Г. *Левасер*, заузимајући место г. *Хезе-а*, обраћа се говором, који је често прекидан одобравањем његових другова. па између осталога рече:

„Француско Пољопривредно Друштво, бирајући сваке године потпредседника, који ће бити председник идуће године, даје му тако један рок од године дана, у течају којег он има времена да смисли изразе како ће изјавити своју благодарност; али што се мене тиче овај је рок био некористан, јер ни сада ја не умем да кажем с коликим сам признањем примио ову почаст.

Г. Мелин је један од оних државника, који је најбоље сватио, каква треба да је влада Републике, те се с тога и јесу сви гласови чланова овога Друштва скупили око имена старог Председника Министарског Савета и Министра нар. привреде, који је тако одан заштити пољске привреде.

„А г. *Хезе*, то вам је познати ветеран агрономије; ако се у библиотеци овога Друштва прелиста списак свезака, којих је он писац, не ће их се наћи мање од 48. У овим књигама г. *Хезе-а*, ја сам се од пре 30 година упознавао с пољопривредним питањима.

„Француско Пољопривредно Друштво најстарије је друштво у Француској, па на сву прилику и у Јевроии. Од 1761. године, доба његова оснивања, његова је историја славна; оно је међу својим члановима бројило све људе, који су од пре једног века остављали име у ма којој грани пољске привреде; оно је у себи имало и још и сада има многе и најтемељније ауторитете пољопривредне науке“.

Г. *Мелин*, који у то доба није био у Паризу, послао је главном секретару овај брзојав:

Поздравите, лепо вас молим, моје другове и реците им, како сам дирнут врло великом почасти коју су ми указали и која је највећа награда, за којом може жудети икоји бранилац пољске привреде“.

БЕЛЕШКЕ

Српско воће у Угарској. — У стручном винодељском листу „Ungarischer Weinbau“ који се штампа у Будимпешти, има у броју од 24. нов. по новоме оваква белешка: „Са свију страна чују се жалбе, да од овогодишње богате бербе воћа немају пољопривредници скоро никакве користи, будући воће нема никакву цену. И, у толико је непријатнија за домаће воћарство та околност, што се и из Србије увози велика количина воћа те још више отежава продају нашег домаћег воћа по бољу цену. *Српско воће, које је до скора увожено само за Будимпешту, илави сад целу земљу тако, да је у току последње четири недеље увезено скоро 500 вагона српскога воћа. Провинцијске вароши, у које је овај непријатни и нежељени гост ушао, јесу нарочито: Земун, Нови Сад, Петровдрадин, Суботица, Сента, Индија, Врбас, Топола и Hódmező-Vásárhely*“.

Gl.

Сеча и припрема грађе за домаће потребе. — У зимње доба тежак има да посвршава извесне послове и да припреми све што му је потребно, да лакше може дочекати и савлађивати хитне пролетње и неодложне летње радове. Тако, поред осталих радова, у ово зимње доба па све до краја Фебруара, пољопривредник не треба да смете с ума набавку свеколике потребне му дрвене јапије за грађевину нових или оправке постојећих стаја, кошева, амбарева итд. за набавку и спрему потребног му лијеса за разноврсне своје наступајуће пољске радове. Сечи, куповини и у опште набавци ове дрвене грађе, било из сопствених забрана, било из државних и општинских шума или ма с које друге стране треба одмах приступити, у колико ово до сада није већ урађено; једно, што је осечени дрвени материјал у ово доба године најпостојанији као јапија у грађевини, јер га жижак не квари; а друго, што је ово сада најлакше радити, јер не стоје на путу остали хитни пољски радови, а и наднице су јевтиније.

Према томе сваки тежак треба сада добро да види, све што му треба за идућу годину од јапије и дрвеног материјала, као: греда, дирека, дасака, летава, баскија, лемезова, кола, притака за винограде и друге потребе. Треба имати у резерви јармова, палица, руда, осовина, гредеља, главчина, спица, наплата; довољно вила, лопата, грабуља, косишта, разних држаља, итд. Видети треба ли ђерам на бунару, корита за сточна појила, дуга и срећева за качарске судове итд. О свему се дакле треба постарати на време, да се и лети не дангуби садањим немаром.

J.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVI СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 12. децембра 1898 год. у Београду.

Били су: потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Вучко С. Богдановић и Паја Т. Тодоровић.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

Прочитан записник XXV. седнице — Одбор усваја са неким малим изменама.

Пре но што је приступљено раду по дневном реду, прочитана је депеша *Његовог Величанства Краља* **Милана,** почасног члана Друштва, као одговор на честитку, коју Му је председништво упутило о Његовом крсном имену Св. Николају која депеша гласи: Срдачна хвала Пољопривредном друштву на честитци и срдачан поздрав вредним трудбеницима који својим радом јачају и земаљску одбранбену снагу. **Милан.** — Примљено са највећом захвалношћу.

Потпредседник саопштава да је Друштво добило нове чланове и то: *за утемељача* г. Луку Милишића, трговца из Београда са улогом од 100 динара; и *за помагаче:* г. г. Јована Недељковића, Николу Дунду, Јанка Вулкана и Марка Миленковића трговце, Љубу Грујића кафеџију, Васу Крстића инспектора дунавског паробродског друштва из Београда и Отокара Бајлона, економа из Малог Црнића окр. пожаревачког. — Господин Милишић положио је утемељачки улог, а остала господа улог чланови за 1899. год. по 4 динара. — Примљено с благодарношћу, с тим да се имена чланова објаве преко *Тежака.*

206. По молбама: г. г. Ђоке Димитријевића, бившег железничара из Ниша, којом моли, да му се дозволи, да може на друштвену адресу увозити из иностранства разне пољопривредне машине за своје стовариште које мисли отворити у Нишу, и да му Друштво даје справе за продају које ће он сам на својим колима носити по селима и продавати пољопривредницима са врло малом зарадом; Јанаћка Величковића, тежака из Лопушне среза власотиначког, којом моли да му се даду две прскалице у пола цене или бар са 30% попуста; Ђорђа П. Ђорђевића из Пирота којом моли да му се да једна сецкалица за сено, сламу и шашу, на отплату за три месеца; Велимира Ристића, економа из Багрдана, који моли да му се да један тријер на отплату; Ужичке пољопривредне подружине од 9. октобра ове год. Бр. 167., којом мали да јој се поклони стелаж за чување воћа и машине за одвајање семена луцерке; Пожешке подружине од 5. октобра Бр. 299.; којом моли да јој се пошаље један стелаж за чување свежег воћа; и исте подружине од 7. октобра ове године Бр. 302., којом моли да јој се одреди и пошље 250 динара, за набавку алата и материјала и за награду окружном марвеном лекару, руководиоцу подкивачког курса, који је Подружина отворила, и који ће трајати онолико недеља, док се курзисти довољно не спреме у поткивању коња и волова — Усвојено мишљење Одбора за напредније начине радње да се г. Димитријевићу не могу дати справе у комисијон с тога, што и Друштво нема слагалишта справа, већ ове набавља само по наручбинама и што Друштво не ради с процентом; г. г. Ђорђевићу и Ристићу не могу се дати справе на отплату, пошто Друштво ником не даје справе на отплату; г. Величковићу и Подружинама: ужичкој и пожешкој не може се учинити по молбама с тога, што за сада нема буџетске могућности с тим да се подружинама обрати пажња да сва своја тражења ставе у програм радова, који подносе Друштву за сваку годину. Што се тиче израде саме справе, — стелажа — она је тако проста, да се и онамо може израдити, а Друштво ће се постарати да Подружине упозна са цртежом ове справе.

207. По молби Тимочке Подружине, да јој се са друштвеног добра у Шапцу поклони ма која количина облагорођених воћака, садница: багренових, дудових и гледичија а по мишљењу Одбора за напредније начине радње — Решено: да се пита Управа друштвеног добра, да ли има потребан сортименат воћака и садница.

208. Чита се одговор Обреновачке подружине који је тражен у седници XVI. од 14. августа ове године (тач. 133) на шта мисли употребити помоћ коју ће добити од Министарства Народне Привреде — Усвојено мишљење одбора

за напредније начине радње, да се тражи од Подружине да поднесе извештај, у колико је извршила свој програм рада.

209. Благајник чита биланс о стању друштвене благајнице за октобар и новембар ове године који гласи:

ТЕК. БР.	ПРИМАЊЕ	ДО ОКТОБРА		ЗА ОКТОБАР		УКУПНО	
		ДИН.	П.	ДИН.	П.	ДИН.	П.
1	Капит. пољ. фонда код У.Ф.	11475	20	—	—	11475	20
2	Капит. пољ. фонда у лозов.	3559	50	—	—	3559	50
3	Депоз. од разн. лица у харт	520	—	—	—	520	—
4	Депоз. од разн. лица у новц.	3912	15	—	—	3912	15
5	Примање по дневн. касе.	304199	97	30941	98	335141	95
6	Камата по књижици	173	30	—	—	173	30
	Свега	323840	12	30941	98	354782	10

ТЕК. БР.	ИЗДАВАЊЕ	ДО ОКТОБРА		ЗА ОКТОБАР		УКУПНО	
		ДИН.	П.	ДИН.	П.	ДИН.	П.
1	По дневнику касе	83917	73	3258	45	87176	18
2	На штедњу код Б. Задр.	10043	30	—	—	10043	30
3	Капит пољ. фонда код У. Ф.	11475	20	—	—	11475	20
4	Капит. пољ. фонда у вред. хартијама (у каси)	3559	50	—	—	3559	50
5	Готова новца у каси	—	—	12507	54	12507	54
6	Готовина у хартијама	520	—	—	—	520	—
7	Готовина по днев. касе	220282	24	—	—	220282	24
8	У привременим издацима	—	—	9218	14	9218	14
	Свега	329797	97	24984	13	354782	10

ТЕКУЋИ БРОЈ	П Р И Х О Д	ДО ОКТОБРА		ЗА ОКТОБАР		УКУПНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	Остатак готовине	195997	57	26998	42	222995	99
2	Од претплате „Тежака“	2669	58	106	—	2775	58
3	Од улога чланова добротвора и утемељача	1782	70	1900	—	3682	70
4	Од улога чланова помагача	268	60	78	—	346	60
5	Од друштвеног добра у Шапцу	45	20	—	—	45	20
6	Од продаје књига и календара	2612	05	30	30	2642	35
7	Државна помоћ	10000	—	—	—	10000	—
8	Од распродаје семена и наплате дуга за семе	10727	20	2	—	10729	20
9	Од распродаје справа и наплате дуга за справе	28682	60	784	—	29466	60
10	По партији сузбијања пероноспоре	28372	40	28	95	28401	35
11	Ванредни приходи	793	40	1014	31	1807	71
12	Од продатих свилених мехурака	408	67	—	—	408	67
13	Депонована сума неиздате помоћи у 1897. г.	1840	—	—	—	1840	—
14	Позајмица од Класне Лутрије	20000	—	—	—	20000	—
	Свега	304199	97	30941	98	335141	95
	По одбитку расхода	83917	73	3258	45	37176	18
	Остаје за 1. новембар	220282	24	27683	53	247965	77

ТЕКУЋИ БРОЈ	Р А С Х О Д	ДО ОКТОБРА		ЗА ОКТОБАР		УКУПНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	Пољопривредном фонду	1282	70	—	—	1282	70
2	На потпомагање пољопривреде	4138	85	1385	70	5524	55
3	„ обрађивање друштвеног добра у Шапцу	2430	90	420	—	2850	90
4	„ набавку књига новина и дрвореза	1055	05	24	35	1079	40
5	„ издавање практичних пољопр. поука	50	—	—	—	50	—
6	„ награде сарадницима Тежака и Календара	1623	29	29	30	1652	59
7	„ плату управника друштв. добра у Шапцу	2000	—	500	—	2500	—
8	„ „ економа	1260	—	—	—	1260	—
9	„ „ писара	666	40	160	—	826	40
10	„ награду благајнику	720	—	80	—	800	—
11	„ награду уреднику „Тежака“	420	—	—	—	420	—
12	„ плату I послужитеља	720	—	80	—	800	—
13	„ „ II „	560	—	—	—	560	—
14	По партији набавке и распродаје семена	5116	63	—	—	5116	63
15	„ „ „ „ „ справа	23305	49	405	05	23710	54
16	„ „ сузбијања пероноспоре	33614	24	—	—	33614	24
17	На канцеларијске потребе	2734	40	—	—	2734	40
18	„ непредвиђене потребе	1837	53	174	05	2011	58
19	„ куповање свилених мехурака	208	95	—	—	208	95
20	Београдској Задрузи	173	30	—	—	173	30
	Свега	83917	73	3258	45	87176	18

ТЕК. БР.	ПРИМАЊЕ	ДО НОВЕМБРА		ЗА НОВЕМБАР		УКУПНО	
		ДИН.	П.	ДИН.	П.	ДИН.	П.
1	Капит. пољ. фонда код У. Ф.	11475	20	—	—	11475	20
2	Капит. пољ. фонда у лозов.	3559	50	—	—	3559	50
3	Депоз. од разн. лица у харт.	520	—	—	—	520	—
4	Депоз. од разн. лица у новц.	1802	—	—	—	1802	—
5	Примање по дневн. касе	335141	95	36033	27	371175	22
6	Камата по књижици	173	30	—	—	173	30
	Свега	352671	95	36033	27	388705	22

ТЕК. БР.	ИЗДАВАЊЕ	ДО НОВЕМБРА		ЗА НОВЕМБАР		УКУПНО	
		ДИН.	П.	ДИН.	П.	ДИН.	П.
1	По дневнику касе	87176	18	18799	68	105975	86
2	На штедњу код Б. Задр.	10043	30	—	—	10043	30
3	Капит. пољ. фонда код У.Ф.	11475	20	—	—	11475	20
4	Капит. пољ. фонда у вред. хартијама (у каси)	3559	50	—	—	3559	50
5	Готова повца у каси	—	—	2094	04	2094	04
6	Готовина у хартијима	520	—	—	—	520	77
7	У привременим издацима	—	—	—	—	247965	—
8	Готовина по днев касе	247965	77	7071	55	7071	55
	Свега	360739	95	27965	27	388705	22

ТЕКУЋИ БРОЈ	П Р И Х О Д	ДО НОВЕМБРА		ЗА НОВЕМБАР		УКУПНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	Остатак готовине	222995	99	27683	53	250679	52
2	Од претплате „Тежака“	2775	58	393	65	3169	23
3	Од улога чланова добротвора и утемаљача	3682	70	1850	—	5532	70
4	Од улога чланова помагача	346	60	100	—	446	60
5	Од друштвеног добра у Шапцу	45	20	33	80	79	—
6	Од продаје књига и календара	2642	35	153	64	2795	99
7	Државна помоћ	10000	—	—	—	10000	—
8	Од распродаје семена и наплате дуга за семе	10729	20	396	30	11125	50
9	Од распродаје справа и наплате дуга за справе	29466	60	3726	50	33193	10
10	По партији сузбијања пероноспоре	28401	35	376	60	28777	95
11	Ванредни приходи	1807	71	1317	40	3125	11
12	Од продатих свилених мехурака	408	67	1	85	410	52
13	Депонована сума неиздате помоћи Подруж.	1840	—	—	—	1840	—
14	Позајмица од Управе Класне Лутрије	20000	—	—	—	20000	—
	Свега	335141	95	36033	27	371175	22
	Под одбитку расхода	87176	18	18799	68	105975	68
	Остаје за 1. децембар	247965	77	17233	59	265199	36

ТЕКУЋИ БРОЈ	Р А С Х О Д	ДО НОВЕМБРА		ЗА НОВЕМБАР		УКУПНО	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	Пољопривредном фонду	1282	70	—	—	1282	70
2	На потпомагање пољопривреде	5524	55	4598	20	10122	75
3	„ обрађивање друштвеног добра у Шапцу	2850	90	38	30	2889	20
4	„ набавку књига, новина и дворeза	1079	40	96	90	1176	30
5	„ издавање практичних пољопр. поука	50	—	—	—	50	—
6	„ награде сарадницима Тежака и Календара	1652	59	259	45	1912	04
7	„ плату управника друштв. добра у Шапцу	2500	—	—	—	2500	—
8	„ „ економа	1260	—	280	—	1540	—
9	„ „ писара	826	40	80	—	906	40
10	„ награду благајнику	800	—	80	—	880	—
11	„ награду уреднику „Тежака“	420	—	130	65	550	65
12	„ плату I послужитеља	800	—	48	—	848	—
13	„ „ II „	560	—	140	—	700	—
14	По партији набавке и распродаје семена	5116	63	6235	90	11352	53
15	„ „ „ „ „ семена	23710	54	1838	20	25548	74
16	„ „ сузбијања пероноспоре	33614	24	4011	78	37626	02
17	На канцеларијске потребе	2734	40	114	30	2848	70
18	5 непредвиђене потребе	2011	58	846	15	2857	73
19	„ куповање свилених мехурака	208	95	1	85	210	80
20	Београдској Задрузи	173	30	—	—	173	30
	Свега	87176	18	18799	68	105975	86

Одбор прими к знању прочитане билансе.

210. По питању о узимању имања г-ђе Магазиновићке, под закуп за нових пет година за друштвено добро у Шапцу а по подигнутој цени од 420 на 600 дин. кирије годишње — Решено да се ово имање више не узимље под закуп, јер има изгледа, да ће и остало имање, које Друштво држи, прећи у државне руке.

211. Приступи се избору комисије за отварање оферата на дан 15. ов. месеца за набавку плава камена — Решено да оферте отворе и ураде даље шта треба г. г. председник односно потпредседник, Др. Марко Т. Леко и Коста Д. Главинић.

212. Чита се писмо Пожешке подружине, од 3. овог месеца Бр. 351., којим јавља да ће на дан 27. ов. месеца држати Главни годишњи скуп у Пожези за избор Управе за 1899. годину и свршавање осталих послова подружинских. — Примљено к знању.

213. По молби г. г. Гаврила Поповића и синова, трг из Власотинаца, да им се одобри куповина друштвене мућаче, коју су добили од г. Петра Стојадиновића, изасланика друштвеног за држање предавања о мућању грожђа и цеђењу шире у округу тимочком, врањском и околини Власотинаца у овој год. — Одбор одлучи: Пошто се из поднесених извештаја г. Стојадиновића (акт Бр. 5165 од ове год.) види, да је он уступио молиоцима мућачу којом је држао практична предавања у пола цене само тако, ако му поступак одобри и Управни Одбор; да је ово учинио за то да би се виноградари онога краја уверили о користи ове справе и у што већем је броју набављали или је израђивали сами, то Одбор одобрава уступање мућаче по спуштеној цени за 36·30 динара, остала сума за ову мућачу да се стави на партију потпомагања пољске привреде за ову годину.

ОБЗНАНЕ

Такса за паковање и пренос садница из расадника у Топчидеру. — По решењу г. Министра Нар. Привреде од 28. децембра 1898. г. ЗБр. 7336 Управа топчидерске економије наплаћиваће од 1. јануара 1899. године и то:

1, За паковање и пренос садница воћних, украсног дрвећа и четинара до Београда или најближе железничке и паробродске станице у Београду по 10 пара динарски од комада, но не мање од 1 динара на пошиљку.

2, За пренос до Београда без паковања, за сваку садницу на количине до 10 комада по 10 пара а преко 10 комада по 5 пара комад, но не мање од 40 пара на сваку пошиљку.

3, За саднице од јагода, огроза, малина, рибизла и украсног шибља половину од напред наведених цена како у случају под тачком 1, тако и у случају под тачком 2.

Цене садницама изложене су у штампаном каталогу, који се по захтеву даје бесплатно. Ценовник се може добити од Управе Топчидерске Економије у Топчидеру.

Државним надлештвима, општинама, школама, црквама, манастирима и осталим јавним заводима, установама и удружењима од 1. јануара 1899. г. даваће се саднице воћа, украсног дрвећа и шибља из Топчидер. расадника по 20% јевтиније од цена, које су ценовником за 1898 г. утврђене.

Овим су замењена ранија решења Г. Министра Нар. Привреде о спуштеној цени истих садница, која је важила за државна надлештва општине и манастире.

Пољопривредни Календар за 1899. годину. — Изашао је из штампе Календар који издаје Срп. Пољопривредно Друштво, са веома лепом и стручном садржином, и сав је разаслат повереницима.

Календар је печатан у 10.000 примерака. Цена му је само пола (0·50) динара, а велики ће скоро 11½ табака.

Обраћамо пажњу пољопривредницима и свима пријатељима српске пољске привреде на овај Календар, са жељом, да га сваки писмени пољопривредник набави, јер ће у њему наћи пуно занимљиви и поучни ствари које ће му бити од велике користи. Он је за пољопривредника најподеснији а при том и најјевтинији па зато не би требало да без њега остане ниједна српска кућа, у којој има писменог лица.

Календар се може добити, осем код Друштва (Немањива улица бр. 11.) још и код свију пољопривредних Подружина, земљорадничких Задруга, Управе винодељско-воћарске школе у Букову код Неготина, Управе ратарске школе у Краљеву, Управе државне ергеле у Љубичеву код Пожаревца, Одељка Управе државне ергеле у Добричеву код Ћуприје, Управе добра Српског Пољопривредног Друштва у Шапцу, Пчеларско-воћарске задруге за округ моравски у Параћину, свију среских власти, већине окружних шумара и подшумара и већине друштвених чланова: утемељача, почасних и редовних и извесних пријатеља Друштва у Краљевини Србији.

Књижарима даје се 20 а осталим 10% рабата, свима за готово са 25% рабата. Наруџбине се шаљу и на доплату. На молбе се не лепе никакве марке. Поруке ваља адресовати: *Српском Пољопривредном Друштву* — Београд. Сва писма са оваквом адресом, све поште у Краљевини Србији носе бесплатно.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 4. и 5. броја Тежака: *Чланци*: О сортама америчке лозе које рађају. — Употреба и значај церовине у нас. — Гусенице на лишћу воћака (свршетак). — Две најкрупније сорте лешника. — Прва шумарска школа у Америци. — Значај Главинићеве сушнице за производњу сувих шљива у Србији (свршетак). — Извештај Српском Пољопривредном Друштву (свршетак). — *Искрице.* — *Белешке.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 6. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 7. ФЕБРУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 дин. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

СПРЕМАЊЕ И СПРАВЉАЊЕ ХРАНЕ ЗА ДОМАЋУ СТОКУ

Кад имамо при руци више врсти хране па или их не можемо да употребимо онакве какве су, или се не могу међу собом да мешају, или најзад, да би се већа употребљивост постигла, потребно је, да се такве врсте хране пре употребе претходно спреме.

Према томе, спремити храну значи: из више врсти хране саставити такву храну, која ће постављеном циљу одговорити како треба. Разумним спремањем хране иде се на то, да јој се повећа укус и сварљивост; чиме се наравно и у количини добија. Од добро спремљене хране не остају „огризине“ као што то бива када се храна не спреми како треба. И према томе: спремање хране може бити тројако: механичко, хемијско и термичко.

Механичко спремање — хране састоји се у томе: да се храна исече, издроби, прекрупи, самеље, једно да је стока боље једе, а друго да је и лакше свари. Ситњење хране има још и тај циљ, да се једна врста са другом лакше меша приликом састављања оброка.

Кад је потребно да се коњима сечка даје, а она се махом даје теретним и старијим коњима; онда ова не сме бити сувише кратка, јер је тада коњи не би жвatали, него гутали, а то би им причињавало колику.

Сено и зелена храна, никада се коњима не даје као сечка. Сечка је од врло велике вредности, али само за преживаре и то зими.

Како ће се кртоласти и коренасти плодови сећи, зависи од тога, каквој ће се стоци давати. Сечка мора бити у главном таква, да је стока може лако устима узимати и да се добро меша са другом храном.

Кад се сечка од кромпира или репе сама даје стоци, онда је треба дати чим се исече, јер дужим стајањем на ваздуху вода из ње испари, а она поцрни и постане кожаста, те је стока после не једе баш тако радо. Комање

треба да је умерене величине, јер већим комаћем гладна и халапљива стока може лако да се задави.

Хемијско сиремање. — Врло често бива, да се зрно пре употребе мора покиселити; иначе га стока не би могла јести ни сварити, без рђавих последица по здравље.

Само пак кисељене врши се овако: Наспе се храна у какву кацу или корито, па се онда сипа толико воде, колико је потребно да сва храна огрезне у њој. Том приликом, дигне се из ње на површину воде доста ђубрета, корова и кварних зрна, што треба сплавити руком или каквим чешћим ситом, па одбацити. Јер врло често бива, да се баш у оном ђубрету и кварним зрнима налази клица за какву болест. Тако преливена храна, остави се неко време да стоји у води, па кад се добро раскисели, онда се вода одлије и остави да се још боље оцеди, а по том тек даје стоци на утрошак.

Прекрупу, коју дајемо говедима, овцама и свињама, увек је боље раскиселити, па онда давати.

Понекада потребно је, да се храна прелива врућом водом или још и кува, и то је: *Термичко сиремање хране.* — Оно се обично предузима онда, кад је храна лошија, да би је стока радије јела. Или, кад посумњамо, да храна није како треба чиста, и да у њој може имати гљивица штетних по здравље стоке, па на овај начин хоћемо да их уништимо, или бар донекле безопасним учинимо.

Осим тога, нешто топлију храну ваља давати зими, нарочито кравама музарама, јер добро утиче на лучење млека. Сувише топлу храну, не треба стоци давати, јер слаби стомак.

Кад имамо доста кромпира, па хоћемо њиме да хранимо свиње, морамо га претходно кувати, јер тада га боље једу и лакше сваре. Тако исто, и сва она зрна, што су омотана тврдом и јаком љуском, треба претходно прокувати, па онда давати, јер ће их стока у том случају боље јести и лакше сварити. Воду од овако искуване хране, треба одмах што боље оцедити и оставити, јер је добар напитак за стоку, пошто у себи има доста хранљивих делова. Само воду од искуваног кромпира, треба одбацити, пошто је горка, а иначе не садржи у себи никаквих хранивих делова.

(Вернер.) **И. К.**

СЕЉАЧКА УДРУЖЕЊА У РУСИЈИ

Криза, од које страда пољска привреда, није ни Русију више пощтедила но остале земље у Јевропи; у јужној Русији она се с економског гледишта осетила по појавама особене природе. С тога се и јесу на широким основама образовала многобројна *Удружења сељака*, која се у записима, из којих ми ове појединости позајмљујемо, зову *арћељ*.

По подацима, који су скупљени по руским новинама, прва два удружења или друштва ове врсте образовала су се септембра 1894. године у александријском округу херсонске губерније. Што се тиче *главне мисли* која је била баква овој заједници самопомоћи, она се врло јасно испољава у уређењу једне од првих арћеља, чији увод овако гласи:

„Од пре много година, по примеру својих отаца и својих дедова, ми живимо *„сваки за себе“*, али дуго и жалосно искуство, поглавито ових последњих година, под утицајем читавог низа неродних година убедило нас је, да нам је, при ниским ценама стрмнина, већ немогућно подносити беду, ако у *усамљености* у којој смо, и даље останемо при истом начину живота, остављајући потпуну привредну независност сваком од нас.

„Ми немамо ни плугова ни других машина и справа, нити запрежне стоке. С тога нам земље остају савршено необрађене или се закупљују по ништавну цену. Сем тога, ми смо тврдо убеђени да се, у садашњим приликама, онај, кога снађе каква болест или буди која невоља, од оскудице коју трпи, тек највећим напором може да опорави“.

И по самој својој сиротињи, усамљени сељак такође је у савршеној немогућности да поправи свој положај; непрестано и по сили околности у назатку с плаћањем својих пореза, он нема никаква *лична кредита* и не може да нађе помоћи и стварне потпоре нигде и никако другче *до само удруженьем својих сила у цилу заједничког благостања.*

Пример, показан оснивањем двеју првих арћеља, није остао усамљен; одмах се на њ почело угледати и није прошло ни четири месеца а оно се на истим основима у александријском округу образовало већ тридесет нових Удружења. По Правилима, чланови не само што обрађују имања, која им у својину припадају, него још и она, која под закуп узимају. Све то спада у област арћеље и све се обрађује за рачун или на корист заједнице. И доиста, нарочита једна одредба помиње, да се орање, сејање и жетва врше као да би земља била својина једног јединог и истог сопственика, а да ниједан од чланова нема права обрађивати своје имање по старинском обичају, одвојито и за свој властити рачун.

Покретност, мртву и живу, у коју долазе оруђа, справе, стока, што је све потребно за обрађивање земље, купује по погодбама, које су у Правилима утврђене, било само удружење било чланови, или и страна лица, која раде у име заједнице. Што се тиче наднице, њу дају чланови и њихове породице, послови се отправљају у заједници и договором распоређују на чланове, или их по потреби распоређују најстарији чланови. Не изгледа да се обавеза рада у заједници простире и **ван** *пољопривредних послова* у правом смислу те речи, јер Правила сваком остављају слободно располагање својим временом, кад у зимње доба године нема рада или и из буди ког другог узрока. Сваки, по самим одредбама Правила, може по својој вољи и за своје властите послове употребити време које му остаје слободно после свршених радова у заједници.

Пошто су до ситница уредила производњу, Правила ових Удружења не мање обилују и у појединостима у погледу деобе стрмнина и других производа летине, који се најпре свозе и скупљају на једно место, где се овршу и чисте. После ових претходних послова долази деоба која обухвата пре свега одвајање једног дела за семе, а други један део као готовину за сваки случај, ако обиље летине то допушта. Остатак дели се на једнаке делове међу чланове арћеље, који су, без разлике пола, улагали своју снагу у послове заједничког имања. У овом дељењу на главе, младићи од 13—17 година рачунају се као полу-раденици; сем тога, дечаци од 10 до 14 и девојке од 10 до 13 рачунају се као четврт радника. Деца испод 8 година искључују се из деобе и њихово издржавање пада на терет породице; такво је бар опште правило, али оно допушта изузетак у корист породица, које немају више од једног или два одрасла радника, тако, да се четворо или петоро мале деце рачунају у једног целог радника. У овом случају арћеља у извесној мери може да увећа удео дотичној породици.

Неподобност за рад због болести и несреће или из буди које друге побуде, не повлачи смањивање удела који би припадао дотичноме лицу. Болест и несрећа по Правилима арћеље сматрају се као узроци више силе или да не зависе од воље појединаца и чију казну они да морају

подносити. И онда осталим члановима Удружења спада у дужност да продуже рад без помисла на преоптерећеност која отуда за њих настаје.

Као год болесници тако ни старци нису остављени самима себи, и једна нарочита одредба наређује да им се у највећој мери притиче у помоћ, да им се дају лекови према њихову стању и да се, ако се разболе, носе у болницу.

Што се тиче животних намирница, које арђеље не могу да зарађују, Правила налажу да се оне *увелико* набављају за заједницу, да би се користили попуштањем у цени што се у овој прилици лакше може да добије.

Питање о порези нашло је такође своје напомене у једној одредби, која обухвата готово целу ту ствар. О овој посебној тачки, Правила наређују да све порезе и све кулуке који падају на земљу, као год и издатке, који се односе на обавезно обезбеђавање имања арђеље, подноси заједница. Порези буди које врсте морају се, у колико је то само могућно, редовно и целокупно плаћати о одређеном року; иста се тачност одређује и за враћање зајмова и у опште свију дугова закључених за заједницу и заједницом.

Оваква смотреност у Правилима распростире се још и на случај, кад, поводом увећања броја чланова, пољопривредно имање не би више било у сразмери с бројем оних, који га обрађују. Питање се тада решава закупљивањем нових земаља уз припомоћ *Пољопривредне Банке*. На ово ново имање настањују се најчешће младе породице које, са своје стране, образују нове задруге (арђеље), које раде у заједници, претпостављајући на сваки начин, вели се паметно у Правилима, да поштовање и љубав узајамна и даље владају међу члановима арђеље, која је тако састављена. Истичући велики значај школовања и сматрајући за слепца сваког оног, који не уме ни читати ни писати, Правила оснивање и обрдржавање школе сматрају као заповедну обавезу за мушку и женску децу.

Ма како добре да су намере које су задахњивале покретаче и оснивачe установа, којих смо сад изложили главне основе можемо се питати, да ли ће се ова Удружења или боље рећи ове врсте заједница моћи и даље да развију ван граница предела, где су поникле? Сем тешкоћа против којих се имају да боре оваква предузећа, која претпостављају потпору од добре воље свију и потпуне сагласности свију напора, ваља водити рачуна и о пријаму који ће им указати влада и о потпори коју ће им она пружити.[1]

Правила о потпомагању пољопривредних просветних установа и огледних завода у Швајцарској

Швајцарско Савезно Веће по закону о Потпомагању пољске привреде од стране Савеза прописало је ближе одредбе у погледу потпомагања пољопривредних просвветних установа и огледних завода, које су одредбе од значаја и које ми овде доносимо:

I Прописи у погледу благодејања

„Молбе за школска благодејања ученика који се желе спремити за учитеље пољске привреде или за културне техничаре, морају се подносити швајцарском Пољопривредном Одељењу преко кантонске управе, којој дотични ученик припада или у којој станује.

Уз молбу морају се приложити ови писмени докази:

а) Школска сведоџба, из које се види, да је молитељ стекао она претходна знања и да има оне подобности које су потребне па да се може спремити за пољопривредног учитеља или културног техничара;

б) Уверење о томе да се молитељ најмање годину дана занимао пољопривредном праксом;

в) Изјава управе кантона, коме молитељ припада, да ће му се дати најмање онолико исто благодејање као и оно од Савеза;

г) Обавеза молитеља да ће све своје учење предузети и довршити на пољопривредном одсеку Савезне Политехнике или по нарочитом одобрењу швајцарског Пољопривредног Одељења на којој другој пољопривредној Великој Школи или Вишој стручној школи, чији се програм мора поднети;

д) Изјава молитеља да се обавезује да ће по свршетку свог учења за *шест година свој рад посветити швајцарској пољској привреди*, или да ће примљено благодејање вратити, ако се ове дужности довољним разлозима не би ослободио. (Разлоге ове има да цени Швајцарско Пољопривредно Одељење, а по могућству и Савезно Веће).

Издавање савезног благодејања које у највећу руку износи по 600 дин. на годину бива преко дотичне управе кантона сваки пут по истеку једног семестра. Из признаница мора се видети издатак и савезног и катонског благодејања. Продужење благодејања за идући семестар одобрава се само онда, ако се управитељ дотичне школе повољно о благодејанцу изрази.

Молбе за добијање *благодејања ради путовања* морају се преко кантонских управа подносити швајцарском Пољопривредном Одељењу.

Молба мора садржавати:

а) Опширну представку циља и трајања путовања;

б) Потврђење молбе од стране органа, преко којих се подноси, и

в) Напомене о начину како ће се успеси, постигнути на путовању, употребити на корист швајцарске пољске привреде.

Величина благодејања управља се с једне стране по циљу и трајању путовања, а с друге стране по суми која је молитељу с друге које стране одређена.

Исплата савезног благодејања бива тек после подношаја прикладног извештаја о путавању.

II Прописи о потпомагању пољопривредних просветних установа

„Кантони који оснивају теориско-практичне ратарнице, пољопривредне зимње школе, млекарске школе, воћарске, винодељске и баштованске школе или друге пољопривредне просветне заводе и хоће да траже савезну потпору за текуће издатке, ваља да се благовремено споразумевају са Швајцарским Пољопривредним Одељењем и њему на одобрење да шиљу план оснивања, наставни програм, имена наставника, које намеравају узети, погодбе о примању и буџет дотичног завода.

Савезна потпора која се издаје пољопривредним просветним заводима, не сме превазилазити половину издатака, које ти заводи подносе за наставнике и за научни прибор.

За одређивање величине савезне потпоре не смеју се узимати у рачун:

1) Издаци за општу управу, канцеларијски трошкови, кирија за зграде, обдржавање зграда, осветљење и огрев;

2) Издаци за школски намештај и прибор (рафови за збирке ит.д.), обичан школски материјал, одређен за употребу ученика (артија ит.д.);

3) Издаци за техничко уређење и за рад теориско-практичних завода, и

4) Издаци за издржавање ученика.

Наставници за практичну наставу смеју се само онда узимати у рачун ако су и они стекли и извесно теориско стручно образовање.

Исплата обезбеђене савезне потпоре бива редовно на свршетку школске године.

Кантонске управе треба пре тога Швајцарском Пољопривредном Одељењу да пошљу:

[1] Опширније о *арђељама*, може свако читати у *Земљорадничкој Задрузи*.

1) Извештај о напредовању, похођењу и пословима школе;

2) Рачун о укупним приходима и расходима, а посебице о утрошку савезне потпоре;

3) По три примерка свију штампаних састава, који се тичу школе, и

4) Инвентар предмета, набављених савезном потпором.

Кантонске управе примају на се обавезу, да они предмети, који су набављени из савезне потпоре, увек служе јавним циљевима, ако би завод, коме првобитно припадају, кад доцније пропао.

III Прописи у погледу путних предавања и пољопривредних стручних курсева

„Кантонима, који приређују пољопривредна путна предавања и стручне курсеве или их потпомажу, могу се одобравати савезне потпоре. У томе погледу вреде ове одредбе:

1) Могу се узимати у вид само она предавања и они курсеви, који се односе на пољску привреду или поједине пољопривредне гране, које с њом стоје у вези;

2) На свршетку сваке године кантонске управе треба Швајцарском Пољопр. Одељењу да подносе извештај по обрасцу, који им оно одреди".

IV Прописи у погледу потпомагања пољопривредних огледних станица

„Кантони, који би хтели да оснивају млекарско-огледне станице, воћарске и винодељске огледне станице, као год и друге пољопривредне станице за оглед или за истраживања и који би хтели на име трошкова око оснивања и рада да траже савезне потпоре, имају се благовремено споразумевати са швајцарским Пољопривредним Одељењем и подносити му опширан *Програм о циљу, уређењу, особљу, раду и трошковима завода.*

У случају, ако ови преговори доведу до повољне одлуке, овима се заводима могу ставити у изглед савезне потпоре до *половине* оних трошкова око уређења и рада, који настану због истинских огледних послова.

При томе *не смеју* се узети у рачун:

1.) Трошкови за општу управу;

2.) Издаци на зграде и имање, које се истински за огледе не употребљава;

3.) Издаци и исплата за радове, који не служе оним циљевима огледа, који су у програм унесени.

На против *морају* се узети у рачун:

1.) Приходи са огледног имања и свега утрошеног материјала;

2.) Приходи од свију истраживања и послова, извршених у корист приватних лица, удружења и задруга.

Исплаћивање обезбеђених савезних потпора бива по правилу на свршетку пословне године.

Кантонске управе имају швајцарском Пољопривредном Одељењу подносити:

1.) Извештај о раду и напредовању завода;

2. Рачун о приходима и расходима заједно с документима за оправдање;

3.) По 3 примерка свију списа, што их завод објави и чим их објави, и

4.) Инвентар о набавкама, учињеним из савезних потпора, које на случај затварања завода треба да служе јавним циљевима.

Остали пољопривредни огледи могу изузетно очекивати савезне потпоре, ако те огледе врше лица или задруге, које за то имају особина. Такве молбе имају се благовремено упућивати швајцарском Пољопривредном Одељењу. Оне морају садржавати податке о *циљу, уређењу и вероватним трошковима* око огледа, као год и напомене о *научној и практичној подобности* оних који их подносе.

V Опште одредбе

„Молбе за савезне потпоре упућују се швајцарском Пољопривредном Одељењу по правилу пре 15. августа оне године, која претходи извршењу предузећа, које се хоће да потпомогне.

Оно се има бринути да се савезним потпорама не ослабљавају бриге удружења и задруга у корист дотичних пољопривредних завода и предузећа.

Њему припада право да се уверава о свима заводима и предузећима, која уживају потпору по савезном закону о Потпомагању пољске привреде, у свако доба и преко својих потчињених органа.

Исплаћивање савезних потпора бива у свима случајевима само по подношају рачунских докумената и по подношају извештаја о заводима и предузећима, која потпору уживају. Ови рачуни и ови документи морају се одмах подносити чим је остварено предузеће или свршена школска година, не чекајући свршетак календарске године. Извештаји који се и после 15. јануара поднесу, не могу се више узиммти у оцену.

БЕЛЕШКЕ

Два начина обнављања винограда америчком лозом. — Поглавита су два начина обнављања винограда америчком лозом: кад се калами на месту — у винограду —, и кад се калами у расаднику, па се у винограду саде готови каламови. Питање је сад, који је од ова два начина бољи? Не узимајући у обзир то, што се каламљењем на сталном месту — у винограду:

1, каламови сразмерно врло мало примају, те треба дуже времена док се подигне виноград;

2, што се не може добити једначити виноград;

3, доказано је још упоредним огледима, да је тако подигнути виноград *мање родан.*

Тако, по једном извештају из Француске,*) на двема парцелама једне исте површине, које су од једне исте земље и сасвим у једним истим погодбама, од чокоћа који су каламљени на сталном месту (после године дана по сађењу) добивено је у току 8 година мање рода, него ли од чокоћа, које је сађено од примљених каламова. Тај мањак био је *за 46%*.

*) Revue de Viticulture, св. X стр. 662. 1898 г.

Из тога се види, да је много корисније садити виноград од каламова — произведених у расаднику, него каламити у самом винограду.

Песак као средство за чување воћа. — Ситан суви песак је изврсно средство за чување воћа. Ваља воће у њему уровити као год кромпир и др., па ће се тако моћи дуго одржати.

Нешто о одгајивању телади. — На одгајивању телади ваља свагда обратити особену пажњу; јер од тога зависи, хоће ли се доцније добити грло које ће бити од веће користи и вредности. Телад не треба пуштати да сисају више од четири до шест недеља. Ако се она одмах одбијају од матере, онда их за толико време ваља хранити јомужним млеком. Што год се дуже теле пушта да сиса, или се дуже храни млеко, то ће одгајивање скупље бити. Првих дана, по одбијању, ваља теладима давати још јомужно млеко; а после осам дана већ може се ово заменути обраним млеком и куваном лаженом чорбом, док се сасвим не пређе на само обрено млеко. Овас је добра

храна за телад, поради његове масноће: зато ваља сваки дан телету давати 1 до 2 килограма овса, поред остале хране.

Багренове притке. — Један случај доказао је, да су багренове притке трајашније од растових. На једном месту био је плот од обе врсте дрвета, који је подигнут 1886 године. При оправци ограде нађено је, да су шиљци у земљи од растовине већином били већ иструнули, док су ови на багреновом колу били још здрави.

Најиздржљивије лозе на кречном земљишту. — Сорта америчке лозе позната под именом Берландијери, држи се, да може, међу свима америчким сортама, најбоље да поднесе кречно земљиште. Али мâна је опет ове сорте, што се врло тешко прима кад се посади. Зато се у Француској старају да произведу нову сорту, која ће као подлога бити без те мане, — а која ће, међутим, бити потпуно издржљива противу филоксере и да издржи на јачим кречним земљама. Међу тим сортама изашле су на глас: *Шасла-Берландијери* и *Каберне-Берландијери*. Чињени су огледи с обема сортама; на је нађено: да је *последња*, која носи број 333 (Tisserand) потпуно издржљива противу филоксере, јер на њеном корену нису никако нађене туберозе и гуке од филоксере. У виноградарској станици у Коњаку (у Француској), где је земљиште најкречније, сађене су обе сорте на земљи у којој нема мање од 50% кречњака. Па и ту је сорта Каберне-Берландијери Бр. 333 била потпуно зелена и напредна, док је Шасла-Берландијери била слабија, назадња. По томе се, дакле, Каберне Берландијери истиче као — озбиљан такмац сорти Шасла Берландијери на кречним земљиштима.

Биљне боје. — Пожешка Подружина још од постанка свога ради на томе: да у својој околини потисне анилинске боје, са стране набављане, а да се прошири употреба биљних боја.

Биљне су боје јевтине, јер их можемо сами неговати: биљне су боје здравије од аналинских; биљне су боје постојаније од аналинских: сви су разлози да их треба протежирати.

Успех Пожешке Подружине у препоручивању биљних боја опазили су и изасланици Друштвени приликом изложаба. Изасланици са изложбе 1897 г. нарочито су у извештају своме истакли и похвалили тај успех Подружински.

И ове године на смотри, коју је Подружина приредила 27, 28 и 29 септембра, биљне боје биле су богато заступљене.

Подружина сама ради угледа негује у нарочитом одељењу свога расадника биљке за бојење, и то се исто сад да приметити и по селима, где се на биљке за бојење много полаже и где су биљне боје већ у доста већој употреби.

На жалост, довоз боја са стране у последње време узео је ужасне размере. Тако, увезено их је

1886	године	у вредности	456.257	динара
1887	„	„	326.187	„
1888	„	„	236.492	„
1889	„	„	248.839	„
1890	„	„	341.529	„
1891	„	„	399.585	„
1892	„	„	349.402	„
1893	„	„	438.355	„
1894	„	„	384.025	„
1895	„	„	289.962	„
1896	„	„	388.541	„
1897	„	„	527.411	„

Што је још горе и несрећније увози се преко 80.000 динара: руја, брезе, јове, брође итд., а Пожешка Подружина пита: *ко купује руј, да му она испоручује потребну количину.*

Збиља, човека обузме туга кад види: како се стално из године у годину извлаче из земље грдне суме новаца за боје; а наше биљне боје, куд камо јевтиније, здравије и постојаније, пропадају...

Да се човек просто заплаче! *Л—ћ.*

Стогодишњи платан. — Није, истина, ништа ретко видети у француској стогодишње платане, али овај о коме се овде говори и који је с годином 1898. која тек што је истекла, дочекао да преко своје главе претури своје стото лето, сасвим је необично дрво.

Дан његовог сађења тачно је познат, јер пада у исти дан када се родно један од пишчевих предака, у чијој је породици био обичај, као у више њих у опом крају, садити, у част првог мушког детета, оног дана кад оно дође на свет, какво дрво ма какве врсте.

Платан, о коме говоримо, једно је такво дрво; он је уосталом, за више но пола века надживео већ онога, коме је рођење означавао. Посађен је близу неког дворца у Малом Брду, у Изеру, на сунчевитом избрешку који надвишава оближњу долину. И при свем овом положају на нагибу избрешка, он је налазио потребне влаге те да се величанствено развије.

Обим овог платана у дну износи 7·35 метара, а мерен 1 метар над земљом, има 4·35 метара у обиму. Дебло се диже право до 7 метара, тачке одакле се одваја огромна једна грана, затим, увек право, оно достиже висину од 26·50 метара, пуштајући правилно споредне гране.

Површина, коју покрива хлад овога платана, износи 520 квадр. метара.

Снага овога платана тако је велика, да је његова кора потпуно покрила две грдне ране; једну која је дошла отуда што је одсечена једна грана од 50 сантим. у пречнику и то само с тога да би се дебло појачало а друга рана настала је од још теже повреде коју су неваљали радници нанели тиме, што су метнули при дну дрвета велику гомилу негашена креча који им је требао за неке грађевине у близини.

Његова чврстина је огромна; у 1879 он се победнички одржао пред претерано јаком олујом; он се само повијао а посматраоци су мислили да се искорутио. У малој оближњој долини олуја је тада стотине дрвећа посваљивала.

У прилог гајењу и нези спрасних крмача. — Нема сумње, да гајење и нега спрасних крмача долази у најсавременија питања, која по својој важности заслужују најозбиљнију пажњу сваког пријатеља нашег привредног напретка.

И претпрошла неродна година, поред других узрока, на многим местима, а нарочито у нашим планинским пределима, веома је утицала на јако прорећивање домаћих свиња. Како је ова врста стоке, нарочито у недостатку жира, упућена скоро искључиво на зрнасту храну, у којој је и сам народ јако оскудевао, то се број свиња морао ограничити и свести на најмању меру. Тако смо имали прилике да видимо, да су људи средње имућности, који нигда нису били без двоестак — тридесет брава, остали само са две, три маторије крмаче и једним вепром намењеним домаћлуку. А од колике је штете по општенародно благостање оскудан запат свиња, излишно је нарочито истицати, када се зна: *како је наше свинче важан извозни предмет.*

Да би наши привредници најкраћим и најпоузданијим путем умножили и повећали онај знатно смањен број свиња, потребно је пре свега да обрате поглавиту пажњу на крмаче, домаћлуку намењене. Прво је правило при храњењу и нези крмача чистота у свињцима и разумно храњење, како би сачувале плодност и добро здравље.

Крмаче нашег домаћег соја при јакој храни веома се и брзо гоје; с тога се неће да букаре а када то и буде тешко остају спрасне. С тога на исхрану крмача ваља добро пазити, како не би штета била већа од користи.

Храна за крмаче ваља да је течна и ретка, која садржава у себи оне састојке, који пуне желудац, али нису толико снажне да изазивају гојазност. — Истом тада, када смо тврдо уверени да је крмача остала спрасна, а то је лако познати, можемо је поистиха привикивати на јачу храну. Течна храна ваља да је не само лако сварљива, већ и много јача од оне, која је раније давата крмачама. Она уобичајена *међа* из смеше зелене пиће са разним прекрупама — врло је добра храна, нарочито када се помеша са њом заједно 10 грама прашка од костију, кога је лако прибавити, само ако не зажалимо мало више труда.

Ако спрасне крмаче будемо разумно гајили и уредно хранили, оне ће нам опрасити крупну, снажну прасад, за коју ће крмача доцније имати доста млека, те ће се брзо подићи.

Пловка (патка, шотка) „Ајлсбери.“ — Данас је у целом свету најчувенији овај сој пловака, не само са њене чисто беле боје и крупноће, него и с тога, што се у младости брзо развија и зато за клање брзо доспева. Осим тога, ниједан други страни сој пловака, не може тако лако и брзо да се на стране прилике привикне, као „Ајлсберка.“ Она је увек само *чисто бела*, па се с тога њено перје исто тако употребљује за пуњење јастука, перина итд. као и гушчије. С привредног гледишта, надмашује „Ајлсберка“ све остале сојеве европских пловака. *Кљун* треба у ње „да је румен као нокат неке отмене госпође“ — вели Енглези, а то је њихова домаћа пловка; свака друга боја кљуна, био би доказ, да дотична пловка није чистог соја, но да је мелез с неким другим сојем. *Ноге* морају бити чисто наранџасте боје. За добро успевање овога соја пловака, може храна бити сасвим обична, ал у пијаћу воду треба свакојако насути по мало *чистог, речног* песка, јер јој то бољем развијћу много годи.

Р.

Јечмена плева опасна је стоци као храна. — Као што је познато, употребљава се у опште плева разних стрмнина, па и *јечмена*, за изхрану стоке. Марвени лекар *Ерт* опомиње сточаре, да своју стоку не хране јечменом плевом, јер се у својој пракси уверио, да је више говеди и оваца од ове плеве оболело, па неколико од њих и угинуло, а то услед тога, што се оштро јечмово осје у цревима заболо и као клупче нагомилало; услед овога се пореметило правилно варење, живинче није могло да балега, па је с тога и угинуло.

Р.

Како треба поступити с јајима, која се са стране за насађивање добављају? — Пријатељи лепе живине, добављају у новије доба јаја од разне племенитије врсте живине — кокошака, ћурака, гусака и пловака — са стране, па често и из врло велике даљине. На тако добивена јаја не треба одма, чим их добијемо, насађивати квочку, него их треба оставити једно 5—6 дана на неко суво, тамно и хладно место да постоје, па тек онда квочку на њих насадити. Добивена јаја не треба трести ни мућкати, него их полагано с једног места на друго пренашати и с њима уопште пажљиво поступати. На тај ће се начин и већи проценат испилити.

Р.

ГЛАСНИК

Пољопривредни музеј. — Тридесетогодишњи рад Српског Пољопривредног Друштва показао је несумњивог успеха у унапређењу пољопривреде. На све стране се стаза трајног рада опажа; свуда се осећа напредак.

Тридесет година Српско Пољопривредно Друштво тихо али истрајно и снажно уништава престарелу примитивност, а уводи напредније начине рада, савршеније справе и алате, боља семена итд.

Стара, лоша семена ишчезавају, старе справе и алати једва се где могу видети, стари начини каламљења воћа узмичу, а мало по мало осећа се прилив напретка и у обради земље, и у одгајивању усева итд.

У овоме прелазноме добу, кад наша пољопривреда отпочиње понајлак свлачити старо рухо, а облачити ново, савремен је предлог: *да се оснује пољопривредни музеј.*

Стара, препотопска, онако грозно извикана и осуђена ралица наша у домашају Подружина друштвених већ је готово ишчезла. Још се тек по нека врзе, да се и она избаци. Грех би био, да се та алатка, која је толико извикана и проклета преко „Тежака,“ изгуби за нараштај који наступа.

Дрвени плуг брзо, форсирано узмиче гвозденоме, да је већ постао доста редак. Срамота би била, да будући земљоделци не виде ону алатку, која је чинила прелаз с ралице на гвоздени плуг.

Дрљаче су све боље, савршеније, полугвоздене или иначе за сврху, којој су намењене, удесније. Старе, мале, кратке, с лошим зупцима истурају се свуда. Па зар да се не сачува успомена!

Још пуно и пуно старина, којима сунце залази, *имало би се склонити у музеј и сачувати успомена.*

Но, музеј би имао и тај задатак, да прикупља и у себе прима збирке свакогодишње жетве свих пољопривредних производа, минерала, алата, справа итд. *да у истини у њему буде представљено и прошло и дано стање наше пољопривреде.*

Тај музеј био би богат извор за студију свакоме ономе, који би се пољопривредом бавио, као и свакоме другоме, који културни живот наше земље проучава.

И ради успеха, који би се установом овога музеја желео, најприроднije је да га установи и њиме рукује Српско Пољопривредно Друштво, *коме би држава за тај циљ потребан кредит одредила.*

Желети је да се о овој мисли поведе рачуна, а ја на крају могу додати још само то: да је пожешка Подружина Српског Пољопривредног Друштва такав музеј за своје циљеве већ установила ових дана (октобра 1898) и отпочела на прибирању потребних старина и пољопривредних производа. Она већ има лепе збирке.

Л—ћ.

ДОПИСИ

Ужице крајем јануара 1899. г.

Кад сам ту скоро био у Београду својим приватним послом, обећао сам Уреднику *Тежака* да ћу одмах по повратку писати Друштву о бројном стању *бикова* које је држава набавила и уступила народу ужичкога округа на даљу негу и употребу. Испуњавам то обећање и овим Друштву јављам, да данас у округу ужичком има свега 23 бика државна, и то: у срезу црногорском 4, срезу ужичком 4, рачанском 3, ариљском 1, пожешком 4, моравском 2, златиборском 2 и у граду Ужицу 3.

Од ових бикова начелник окружни набавио је на окружној изложби говеди 1897 године 7 бикова за 1300

динара од појединих излагача и у све срезове дао по једног. На окружној изложби говеди 1898 год. начелник окружни набавио је опет 6 бикова од излагача за 1270 динара и раздао у 6 срезова.

Министар народне привреде у септембру 1898. год., поклонио је ужичком округу 10 бикова који су из Добричева амо доведени и који су такође распоређени у све срезове.

Бикови су раздати појединим домаћинима из села са условом да их хране 3 године и сваком пуштају на краве бесплатно, а после три године сваки бик постаје својина домаћина.

Што је округ набављао бикове, то је учињено по предлогу окружног начелника г. Вула Вукотића, а он се заузимао и код г. Министра народне привреде, те је у име државе поклонио оних 10 бикова народу ужичког округа. О осталом, — други пут.

Светислав П. Јеремић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Из новина дознах: да је у Добрињи подигнута за сушење шљива сушница „Главинићеве конструкције". У истим новинама хвали се како лакоћа у руковању, тако и каквоћа шљива, осушених у тој сушници. Осем тога и много мања количина дрва, утрошена при сушењу у тој сушници него у досадањим учинила је, да сам се решио, ма на који начин, по могућству подићи једну такву сушницу.

Више сам пута у време сушења шљива мислио о воћу и шуми, па, гледајући колико се шуме сруши, помислим: да ће најпосле вотњаци уништити шуму, јер се ова ретко нова подиже а непрестано се руши. С тога разлога сушница, која би трошила мање дрва него досадање, учинила би велику уштеду у дрвима. По описивању у новинама, Главинићева поред те има и још добрих страна.

С тога и молим Друштво, да ми изволи дати ближа обавештења о истој сушници, јер бих био рад, ако бих икако могао, подићи једну такву сушницу у мом месту, колико због мог малог вотњака, толико да се и у овом крају одомаћи та сушница.

Ако Друштво мисли давати ми какво упуство, онда бих ја желео да то што пре буде, како бих још зимус могао дрвене делове (ако их има) набавити. Пошто се из новина онде не види потпун састав сушнице, ја бих Друштво молио: да ми до најмањих ситница објасни, какви и колики делови требају за сушницу од 24 лесе. Осем тога треба да знам и предрачун, јер кад би била велика цифра, не бих се смео упустити у то предузеће, по материјалном свом стању.

Ако све тражено добијем што пре и будем готов да се рад предузме, мораћу доћи у Београд с мајстором, који ће исту правити, да разгледамо, јер овде и нема мајстора, који би то умео оправити, без проматрања.

Испуњењем моје молбе, Друштво би ме много обвезало, а и многе друге, који би моју радњу прихватили, чим би видели да је кориснија, него досадања.

Ако Друштво практикује слати своја Правила на захтев, не би иста била на одмет да се и овамо пошљу. Јер сва немарност овог народа спрам такве установе у томе је, што му нема ко лепо да објасни важност те установе. Тако исто у овом крају нисам ни у кога видео *Тежака*, и ако се друге новине радо читају; и томе је узрок, што народу тај лист нико и не препоручује.

Недељице.

С особитим поштовањем
Драгутин Тешић
учитељ у Недељицама
(ср. јадрански окр. подрински).

*

Да ли је добро да садим лозу од овогодишњег сада америчке лозе и то одмах као резнице, или је боље да их припорим па после у виноград садим?

Макце
(Бр. 5905).

Лалко М. Савић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVII. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 22. децембра 1898. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Душан М. Спасић и Милан Јованић.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

Прочитан XXVI. записник одборске седнице — Усвојен је.

Председник саопштава да је Друштво добило нове чланове и то:

за *утемељача* г. Јосифа Матковића, трг. из Београда са улогом од 100 динара; и

за *помагача* г. Мијаила Радивојевића, пензионара из Београда са улогом од по 4 динара на годину.

Господа: Матковић положио је одмах цео утемељачки улог а Радивојевић положио улог за 1899. год. — Примљено са захвалношћу.

214. По питању о исплати рачуна г. Милана Петровића столара из Београда, за израду справа по нацрту г. Димитрија Буринчића за прераду лана којима је демонстрирано о овогодишњој инструктивној изложби, која је приређена уз друштвену славу — Решено да се г. Петровићу исплати поднесени рачун у 542 динара с тим, да администрација засебно покрене питање о растурању ових справа у народ.

215. Приступљено избору одбора за израду буџета за 1899. годину. — Изабрани су: г.г. Раша Милошевић председник, Благоје Д. Тодоровић благајник, Вучко С. Богдановић, Алекса М. Живановић и Александар М. Секулић, чланови друштвене управе.

216. По питању кад ће се држати главни Збор друштвени — Решено: XXX. главни годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва да се држи на дан 30, јануара идуће 1899. године у друштвеном дому, а с дневним редом означеним у чл. 45. друштвених правила.

217. Прочитан је протокол комисије о отвореним офертима на дан 15. ов. месеца за набавку 30.000 кгр. плава камена, из којег се види да г. Глиша Т. Андрејевић, трг. из Београда нуди горњу количину плава камена по *59·65 динара* 100 килограма по прописним погодбама, но с тим да му се цела количина одмах по предаји исплати готовим новцем. И ако је понуда г. Андрејевића најповољнија Управни Одбор — Решава: да се понуда г. Андрејевића

не усвоји, с тога, што Друштво не може да исплати целу количину плава камена одмах по предаји. Одбор који је отворио оферте да се умоли, да поднесе предлог за набавку потребне количине плава камена.

218. Председник извештава, да је у договору са неколико чланова Управе паредио, да се из друштвене благајнице изда 100 динара најбољем одгајивачу говеда, на изложби у Чачку, која је приређена у првој половини октобра ове године па моли да му Одбор одобри поступак. Одлучено: Одобрава се у свему поступак председника.

219. Благајник пита колика дневница да се изда члановима Управе и економу друштвеном за одлазак у Прокупље о изложби говеда и оваца, коју је Друштво приредило 14. октобра ове године. — Решено: да им се изда по 10 динара дневно и да им се накнади путни трошак по рачуну.

220. Економ реферише о наградама за напредније начине радње којима је рок прошао, а нико се није пријавио за такмичара. — Решено: да се са неиздатим наградама поступи по чл. 28. друштвених правила.

221. Читају се реферати благајника о депоновању сума за издавање: практичних поука повременог списа и 25. годишњег садржаја „Тежака.“ — Решено: да се суме по рефератима благајника депонују и то: за Практичне Пољопривредне Поуке 1450 динара, за Повремени Спис 1000 и за садржај „Тежака“ 25 година 1500 динара.

СТЕЧАЈИ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је *секретар* и један *експедитор*.

Плата је годишња секретару 3000 а експедитору 960 динара, колико је предвиђено буџетом друштвених расхода за ову годину.

Право на стечај за *секретара* имају према чл. 21. друштвених правила редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су његове према чл. 25. друштвених правила ове: да води записник у седницама одбора и зборова (осем повремених), да води друштвену коренспонденцију, да рукује пољопривредним справама које Друштво наручује, да се стара о издавању и распростирању оних дела, која Друштво прими и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осем новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина предаје јавности — и за све то одговара морално и материјално.

Право на стечај за *експедитора* имају лица која су свршила нижу пољопривредну школу код нас или на страни.

Његове дужности одредиће се уговором.

Према чл. 23. друштвених Правила са лицима, која буду изабрана за секретара или експедитора, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његова рока.

Рок пријаве до 1 марта ове године.

Позивају се они који желе добити једно или друго место да се до означеног рока пријаве Српском Пољопривредном Друштву у Београду, и поднесу доказе о својој спреми.

Бр. 753. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 1. Фебруара год. у Београду.

ОБЗНАНЕ

Такса за паковање и пренос садница из расадника у Топчидеру. — По решењу г. Министра Нар. Привреде од 28. децембра 1898. г. ЗБр. 7336 Управа топчидерске економије наплаћиваће од 1. јануара 1899. године и то:

1, За паковање и пренос садница воћних, украсног дрвећа и четинара до Београда или најближе железничке и паробродске станице у Београду по 10 пара динарски од комада, но не мање од 1 динара на пошиљку.

2, За пренос до Београда без паковања, за сваку садницу на количине до 10 комада по 10 пара а преко 10 комада по 5 пара комад, но не мање од 40 пара на сваку пошиљку.

3, За саднице од јагода, огроза, малина, рибизла и украсног шибља половину од напред наведених цена како у случају под тачком 1, тако и у случају под тачком 2.

Цене садницама изложене су у штампаном каталогу, који се по захтеву даје бесплатно. Ценовник се може добити од Управе Топчидерске Економије у Топчидеру.

Државним надлештвима, општинама, школама, црквама, манастирима и осталим јавним заводима, установама и удружењима од 1. јануара 1899. г. даваће се саднице воћа, украсног дрвећа и шибља из Топчидер. расадника по 20% јевтиније од цена, које су ценовником за 1898 г. утврђене.

Овим су замењена раније решења Г. Министра Нар. Привреде о спуштеној цени истих садница, која је важила за државна надлештва општине и манастире.

Преглед 6. броја Тежака: *Чланци*: Спремање и справљање хране за домаћу стоку. — Сељачка удружења у Русији. — Правила о потпомагању пољопривредних просветних установа и огледних завода у Швајцарској. — *Белешке. — Гласник. — Дописи. —Питања и одговори. — Друштвени и подружински послови. — Стечај. — Обзнане.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 7. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 14. ФЕБРУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ПОД МОЋНОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I.
ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПР. ДРУШТВА
ТЕЖАК
ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на годину 8 дин. на пола године 4 динара; друштвени чланови помагачи чланови свих друштв. подружина, војници сталног кадра и ђаци, манастири и земљорадничке задруге добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину, ВАН СРБИЈЕ, на годину 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ примају и поште. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЧЛАНЦИ

КАКО СЕ УПОТРЕБЉАВА СТАЈСКО ЂУБРЕ

Уопште узевши, разастирање ђубрета по њивама још је непотпуно и по многим имањима земљорадници, који извозе ђубре на своје њиве, још се непрестано придржавају старих начина, који су штетни и који се морају напуштати.

Многи земљорадници греше још при самом товарењу ђубрета, јер имају обичај да ђубре с ђубришта узимају слој по слој водоравно и тако га товаре на кола. Како ђубриште има слојева, који су више згорели но други и како су они од разне простирке, то је јасно, да су поједини товари и по природи и по саставу врло разни, па по томе да је и ђубрење једне исте њиве тим самим неправилно. Неопходно је потребно да се ђубре с ђубришта узиме товарењем озго па на ниже, у одвесним банковима. На тај разни слојеви ђубрета добро се измешају и ђубрење је тада потпуније.

Ђубре се по њиви оставља у малим гомилицама које треба да су једнаке и правилно разређене, јер од правилног раздељења ових гомилица у великој мери зависи једнообразност разастирања и ђубрења. Свака гомилица треба да покрије по један простор, у средини којег она стоји; растојање којег се ваља придржавати, треба да буде толико, да један радник средње снаге не мора да баца ђубре на већи простор од 3·50 метра; већи простор зактевао би одвећ велико напрезање радника.

Разастирање гомилица треба да се врши одмах по изношењу ђубрета, нарочито ако је ђубре сасвим згорело. На жалост, тако се увек не ради, него се у многим местима ђубре онако у гомилицама оставља самом себи, да се по земљи разастре при самом заоравању. Овај је начин савршено штетан, јер се тада од ђубрета и ђубрења нема истинске добити. Кад је времо сушно, у оним гомилицама се опажа неједнако превирање, а то значи да се губе амо-

нијачне соли. Ако, напротив, наступе кише, оне ђубре спирају и растворне материје, однесене водом у дубину земљишта, засићавају само оно место где су биле гомилице на штету осталих делова њиве. На местима ових гомилица увек се усеви прекомерно развијају, докле су унаоколо спори и тим самим неједнаки. Треба, дакле, ђубре одмах разастирати чим се на њиву извезе и стовари; тиме се спречава растварање и ако буде спирања, његово ће се дејство осетити подједнако по целој површини њиве.

Да би разастирање било што потпуније, треба да се ђубре разбаца по *целој* површини, која се има покрити. И не треба никад сметати с ума: неправилно разастирање ђубрета по њиви увек за собом повлачи неједнаке усеве, често чак и усеве без вредности.

Ђубре се са земљом меша обичним орањем; свакако још нема сагласности о томе, кад ђубре ваљо заоравати. Једни остављају доста дуг размак између разастирања и заоравања; други, напротив, сматрају да од ђубрења и нема никакве користи ако се ђубре у танким слојевима по њиви остави утицају атмосферских чинилаца.

Заоравање одмах после разастирања треба да буде правило; овај се начин поступања сматра као најповољнији у великој већини случајева. Међутим, ако прилике не допуштају да се земља оре, нарочито ако се ђубре износи на смрзнуто земљиште, онда разастрто ђубре неће много губити од своје вредности, те се не треба ни плашити задоцњења у заоравању које би због тога настало.

Ђубре поврх усева примењује се обично код природних ливада а по некад и код усева, који су страдали; оно се тако исто препоручује и за лаке, песковите или кречовате земље.

Овим начином младе биљке у ономе слоју ђубрета, које их покрива, налазе повољан заклон од зимских непогода. Од тога начина има, истина, повољна дејства, али у исто доба то је начин при коме се азота највише губи. Нарочито на природним ливадама употребљавање ђубрета поврх трава није економно и инглески научари то су потпуно осудили. Боље је, дакле, ђубре оставити за оране земље, којима оно одржава родност и повећава хумус, а ливаде ђубрити на који други начин.

НОВО ГРАДИНАРСКО ОРУЂЕ.

Сваки добар и савршенији рад, условљава добро и савршеније оруђе, оруђе којим ће се известан посао, не само добро и циљусходно, него и брзо и са што мање напора извршити моћи. То је нарочито врло важно у градинарству, где се сви послови, како они лакши, тако и они заморнији, ручним оруђем извршују. Добрим оруђем сваки се посао, не само боље, него и много брже сврша, но што је то могуће учинити неким незгрално и нецељисходно направљеним. И ако сваки вредан пољопривредник своје послове „у зноју лица свога“ извршити мора, опет зато треба сваки посао да му се мили, а мио ће му моћи да буде само онда, ако га подесним оруђем у руци вршити може.

Сваки мислен пољопривредник, набавиће себи трајашан и добро подешен плуг, ашов, мотику, дрљачу, грабље итд. не устручавајући се, да за таково оруђе и више плати, јер добро оруђе, није никад скупо.

Док смо некад радили само мотиком — јер ја познајем српских крајева, у којима се до пре десетину петнајест година није ни познавао ашов — данас имамо за сваки особени рад, и особено оруђе, а сваки пољопривредник треба од тота оруђа да изабере увек само оно, којим ће дотичан посао лако и добро, а и у што краћем времену свршити моћи, јер при раду треба и на ону мудру изреку да помишљамо, која нас уверава: „да је време новац.“

У нас и већи граданари, још ни данас нису довољно снабдевени добрим оруђем; то се не може узети као штедња, но као урођена и тешко излечима немар.

Ниједно од нашег оруђа не игра толику улогу у градинарству као *мотика*, јер њоме, не само да *копамо, загрћемо* и *огрћемо*, него и *земљу површно само коикамо и ситнимо, између засејаног и засађеног усева земљу трошимо, за сејање на врсте одређеног поврћа бразднце правимо, алевимо и травуљину ископавамо, по леји ђубре растурујемо и коренасто и кртоласто поврће вадимо итд.* Све те послове не можемо обичном мотиком извршити, па с тога направише за разне те послове и разне, кобиноване мотичице, од којих једну показује наша приложена слика.

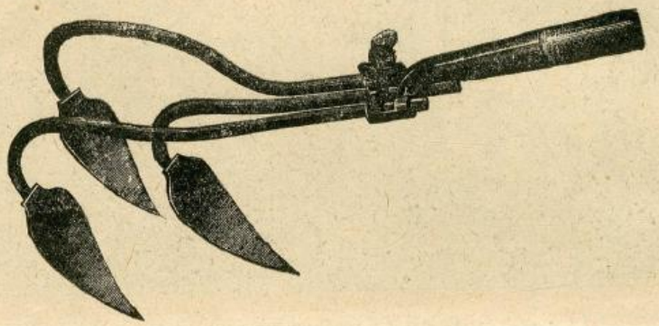

Ово је једна америкаиска комбинована, *тројна мотичица*, која се тако удесити може, да према потреби, на држаљу остане само оно *једно* средње „перо,“ или она *два* крајња, или могу остати сва *три*, кад се, нпр. празна леја копка, ђубре по леји растурује и затрпава итд. Са *једним* пером вади се корење, са *два* се копка и ситни земља између засејаног и засађеног поврћа: са *два* и са *три* пера праве се браздице за сађење итд., јер се према потреби могу појединa пера на потребну даљину размакнути.

И ако је цело оруђе од доброг челика сграђено, опет је зато лако и врло подесно за *све* напред поменуте послове, — с тога га сваком мисленом домаћину, који о себи и својим пословима тачна рачуна води, топло препоручујем.

д-р. Радић.

Пелегринова пећ за умртвљивање и сушење мехурака и за сушење кукуруза

Умртвљивање мехурака на обичан начин као и умртвљивање ових паром у пећима удешеним за ову потребу, има доста својих незгода. Свила изгуби више мање од своје доброте, а мехурци, умртвљени на буди који начин, морају се затим смотрено сушити за 12—20 недеља па да буду трговинска роба.

У местима, где се производњи свиле, односно гајењу свилених буба, поклања велика пажња, питање о томе: да се пронађе каква пећ у којој би се мехурци могли ваљано умртвити а да се при свем том не панесе квара, и да се затим у истој пећи мехурци осуше за сразмерно што краће доба, те да се могу што пре продати или до продаје безбрижно чувати, — сматра се као посве важно, и на њему се ради већ поодавно.

За ову потребу постоје више пећи а као најновија је *Пелегринова* од Браће Пелегрино из Турина.

Похвале о овој пећи чују се с многих страна, и зато на овом месту износимо о њој најважније податке. Ово у толико пре, што је такву пећ поручио за своју потребу и наш свилар, г. *Мориц А. Тајтацак* из Крушевца.

Пећ има три дела: 1) *Пећ* за загревање ваздуха до извесног степена; 2) *Вентилатор* за произвођење струје за сушење мехурака и 3) *Сушару*, за смештај мехурака.

Мехурци се уносе, управо убацују у сушару озго, т.ј. не слажу се у котарице као у сушарама пећи других система, а из сушаре ваде се кроз отвор који је у дну сушаре, т.ј. сручују се у подметнуте вреће или сандуке.

У сушари је топлота подједнака, т.ј. свагда равномерна а може се лако одржати на сваком степену који се жели имати.

Загрејан ваздух кружи кроз сушару час у једном час у другом правцу, што се удешава нарочитим вентилима и тако је омогућено да мехурке прожима подједнако са свих страна. Влагу, која се налази у мехурцима, усисава загрејан ваздух, па овај, кад се засити, изгони се напоље, такође уз припомоћ нарочитих вентила.

Умртвљивање мехурака, као што се види, не врши се паром, већ загрејаним ваздухом. За време од 2 часа, умртве се потпуно лутке у мехурцима и том приликом мехурци се осуше од прилике за 18%, а за 15 часова мехурци су потпуно суви, спремни за продају.

Пећи су двојаке: *сталне* и *покретне*. Прве могу бити удешене за 2000—4000 килограма мехурака, и имају више одељења, а друге су обично за 500 кгр. мехурака. Изглед сталне пећи, показује приложена слика.

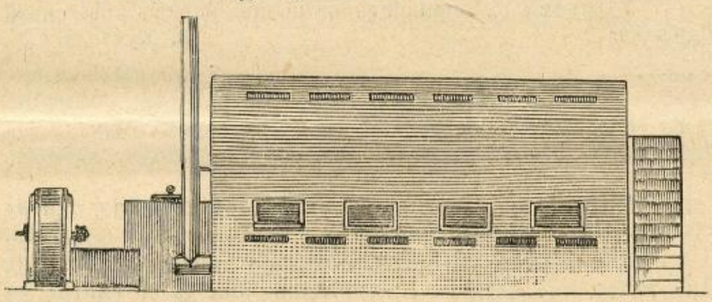

Г. Тајтацак, како смо извештени, поручио је сталну пећ. Какве ће ресултате показати, прилика је, да се лично уверимо.

У *Бергаму* у Италији основано је нарочито Друштво за набавку двеју сталних *Пелегринових* пећи, са задатком: да помогне одгајивачима свилених буба, те да мехурке могу умртвити у тој пећи и спремити их што пре за продају. За ову услугу наплаћује од одгајивача од кгр.

1) за умртвљивање и потпуно сушење мехурака 0·08 динара.

2) за умртвљивање и половно сушење мехурака 0·06 динара.

3) за умртвљивање 0·04 динара.

У Талијанском листу: „*Il Lavoro Bergamasco*“ у 23. броју од пр. г. изашао је чланак под насловом: *Друштвене пећи за мехурке и сушење кукуруза*, у коме се напомиње да је *Пелегринова пећ* удесна и за сушење кукуруза. Осем тога, у томе чланку напомиње се, да је за савлађивање послова на овој пећи потребан један радник који има пазити да у одређено време отвара и затвара вентиле, и неколико жена за пуњење и испражњивање сушаре.

Истом чланку приложена су и неколика писма од стране оних којима су Браћа Пелегрино продали своје пећи, изјављујући у исто време, да су с радом пећи потпуно задовољни, и да свила од мехурака умртвљених и осушених у тим пећима не губи нимало од своје каквоће.

Кад се учине огледи на пећи г. Тајтацаковој, онда ћемо се накнадно вратити на ову пећ.

СА ПЛЕТАРСКЕ ИЗЛОЖБЕ

Прву плетарску изложбу у Краљевини Србији приредила је *Плетарска школа Пожешке Подружине* Српског Пољопривредног Друштва, у Београду на дан 30. и 31. јануара и 1 фебруара ове године.

Ко је покретач ове изложбе не нађосмо у књижици, коју је ова Подружина приредила. Али ако и сувишна скромност није допустила да се са вредним људима упознамо ипак не мање тој вредној управи припада свака хвала, за онај пријатан утисак, који је чинила на нас она слика у Дому Српског Пољопривредног Друштва.

Читаоци нека не мисле, да је ова изложба била у каквом пространом павиљону — не, она је била малена и скромна, јер њу приређује само једна школа која је пре два-три месеца отпочела радити.

Гледајући на ову изложбу на нас чини упечатак лепота, не само израда ствари, јер смо их у трговинама виђали и лепших и бољих, већ практичност њихна, јер их по трговинама нема таквих.

Ми ћемо изређати поједине врсте радова, те да се види шта се има и шта се све ради за сад у школи. Но и овде морамо одати хвалу управи, која је у своме ревносном раду толико далеко ишла, да је и имена израђеним предметима измењала за разлику од страних. Од изложених предмета видесмо:

1) *Ињат, ират*. То је котарчица или тацна за излагање воћа или за посетнице, према томе како је и од чега израђена. Основа јој је увек пруће а преплета се пампуром, прућем белим или обојеним или и страним материјалом. Цена им је од 0·40—1 дин.

2) *Пољарка* је котарица од љушћеног прућа за све пољопривредне потребе звана у Ческој *економска* котарица. Цена јој је од 0·60—1 дин. према величини.

3) *Сточарка* је широка котарица са разведеним обимом за храњење стоке. Стаје 0·80—1·50 динара од ољушћеног прућа а од неољушћеног 0·60 динара.

4) *Дрварка* је лепа четвртаста, укусно исплетена котарица за слагање дрва. Гради се од куваног љушћеног прућа. Цена јој је 4—10 дин.

5) *Повртарка* је за збирање поврћа. Прави се од павитине. Цена 0·60 динара.

6) *Рада* је ручна котарица за рад. Продаје се за женске радове по дућанима. Стаје 1·50 динара.

7) *Бачка торба* је проналазак нашег учитеља плетарског у Пожези. Исплетена је од пампура. Лепа је, јака и укусна. Желети је, да се на њој по више уради те да замени страни фабрикат. Цена јој је 3 динара.

8) *Ручна торба* исплетена од рогоза а направљена да је женске носе у руци. Цена 3—4 динара.

9. *Намирница* је котарица пијачна са два заклопца. Прави се од куваног прућа само или се преплеће пампуром. Цена 4—6 динара.

10. *Шешира* има од пампура али не видесмо и од сламе како се помиње у књижици. Шешири су енглеског кроја као они у Букову и стају 3—6 динара.

11. *Воћарка* је котарица за пренос воћа а цена јој је 0·40—2 динара.

Било је свега 120 предмета али по врсти радова свега ових 11.

Не мање је вредна пажње и изложба поткивачке школе и радионице пољопривредних алатака ове Подружине.

Из извештаја видимо, да је на овој школи порадио највише г. Пера Димитријевић марвени лекар окр. ужичког, под чијом је управом отворена *поткивачка школа* у Пожези. До сад је оспособила школа 19 младића за практички самостални рад. Поткивачка је школа била представљена лепим бројем модерних потковица за коње и говеда према величини копита.

Радионица је била представљена са неколико плугова и алатака, које се у тој школи израђују јефтиније од фабричне цене.

Оваким радом Подружина је себе приказала тако, да јој се мора указати свака хвала са жељом, да на томе путу истраје, те да постигне онај задатак, који је на својој застави истакла.

Ова је Подружина показала шта се све може код добре воље и са мало новчаних средстава, и са мањом наставном снагом.

Крајње је време да и ми почнемо озбиљније мислити о плетарству. Плетарски је занат један од најлакших а при том најкориснији, и који најлакше може да се пресади у масу, као домаћа индустрија.

Ј. С. Ј—ић.

ИСКРИЦЕ

Кад се краве **зими** *теле, двапут се теле.*

Овом изреком, коју земљорадници често понављају, хоће као што је познато да се каже, да краве које се зими теле, у то доба године и при сувој храни дају много више млека а доцније и лети при зеленој храни дају велики принос млека, те тако дају већу годишњу количину млека но оне краве, које се теле при зеленој храни и тада, наравно, дају много млека али доцније при сувој храни у приносу млека јако попуштају.

Истина је, да је ово гледиште у садашње доба од мање вредности онде, где се земљорадници старају да и зими својим кравама справљају снажну храну, али где тога старања нема, као што је по невољи у нас још на много места, ту горња изрека има свога великога оправдања.

О утицају доба телења крава на давање млека чињене су у туђини огледне муже и о томе има ових закључака:

Краве, које су се телиле у новембру и априлу, дају подједнаке количине млека;

Краве, које су се телиле од маја до октобра, дају најмање млека;

Краве, које су се телиле од новембра до децембра, дају све више млека, и

Краве, које су се телиле у јануару, дају све мање млека.

Највише млека дају краве, које су се телиле у децембру, фебруару или марту.

Између свију занимања, пољска је привреда најбоље, најкориснije, најпријатније и слободног човека најдостојније занимање. **Цицерон.**

Пољска је привреда прва од свију вештина; без ње не би било ни трговца, ни песника ни философа; само је оно истинско богаство које земља производи.

Фридрих Велики.

У рукама пољопривредника почива управо моћ, снага државе. **В. Хумболт.**

БЕЛЕШКЕ

Горивост појединих врста дрвета. — Многи мисле да тврде врсте дрвета имају јачу горивост од меких. Но ово може да важи само код *једнаке количине* дрвета, а не и код *једнаке тежине*. Код једнаке тежине разних врста дрвета однос је међу њима сасвим друкчији. Тако је горивост од 1 килограма, — узевши липу као јединицу за поређење према осталима — овака:

Липе	40·47=1·00
јеле	40·24=0·99
бреста	39·95=0·98
смрче	39·82=0·98
врбе	39·64=0·97
кестена	39·55=0·97
ариша	39·53=0·97
јавора	39·15=0·96
тополе	39·04=0·95
јове (јелше)	38·74=0·94
брезе	38·69=0·94
раста	37·83=0·92
багрена	37·64=0 91
граба	37·64=0·91
букве	37·35=0·90

Сечење врбовог прућа за плетарство. — Врбово пруће за плетарске радове, као и за везивање, не треба сећи док су врбе у соку или кад се сок крене. По томе, у пролеће или позно у јесен не треба никад сећи; него тек онда када с прућа опадне и последњи лист. Пре друге половине новембра и после јануара тај посао не треба радити. То важи не само за пруће, које ће, неољуштено, да се употреби за тако званe црне плетарске радове, него нарочито још за пруће које ће се љуштити. Ово последње ваља везати у снопове, па оставити под сув наслон (у шупи). У пролеће, у марту, потопиће се у плитку ладну воду, и држати све док се не могадне лепо љуштити.

Начин како се пруће сече није никако без утицаја на жетву која следује. Као правилно има да се сматра, да се сече свагда што краће, до пања; и да сечење не буде косо, него округло, равно. Исто тако, треба сећи *све* пруће, а не само неко; јер ће сок после ићи у заостале прутове и гонити их на гранање, те се после ово неће моћи љуштити и употребити за плетарство. Особито је погрешно, кад се сече косо; јер тада заостају на пању дугачки, коси чапури, а на овима има много пупољака, из којих се развије пуно танких шибљика, те услед тога пањ пре времена може да изда.

Суво земљиште и Рупестрис. — Као што је знано, супротно *Рипарији*, који се сади на земљи обилној и родној, истакнут је *Рупестрис*, као лоза за земљишта иловача кречна, кршевита, ма било и сува, а уз то и за земље слабе, посне и неродне. Искуства прибрана у Француској о двема најважнијим сортама *Рупестриса*: Рупестрис ди Ло (Монтиколе) и Рупестрис Мартена, показују:

1, да ја *Рупестрис ди Ло*, као подлога за земљишта кречна, слаба и релативно сува, али и не плитка;

2, да је *Рупестрис Мартен* подлога за земљишта посна и сува не плитка.

По томе, ако је реч само о издржљивости на сувом земљишту Рупестрис Мартен може се у томе претпоставити Рупестрису ди Ло.

Америчке лозе на кречном земљишту. — По испитивањима која су чињена у *виноградарској станици* у Коњаку (у Француској) показале су се:

1, Рипарија-Монтикола, Рупестрис Монтикола и Берландијери-Монтикола да могу поднети врло кречно земљиште;

2, Рипарија-Берландијери и Рупестрис-Берландијери да могу такође поднети врло кречне земље, док сорте Рипарија-Рупестриса (101·14 Миљардеа и Грасеа, 3306,3309 Кудерка) само су за средње кречне земље.

Један особени случај криумчарења талијанскога вина у Угарској. — У почетку Октобра прошле године, ухваћен је у Ријеци (Фиуми) један морски брод на једрила, који је хтео да увезе у Ријечко пристаниште око 1000 хектолитара талијанскога вина, под лажним печатом и са лажним уверењем о хемијској анализи тога вина. С тога, што је начин, на који је ова превара извршена и откривена врло интересан, ради смо да га у кратко саопштимо на овоме месту.

Талијанска једрењача *Петар*, која је донела горњих 1000 хектолитара вина у Ријеку, сопственост је поморских капетана А. Галоа и Месине, који су у исто време и винарски трговци.

Чиновници Ријечке царинарнице сумњали су и раније, да су винска бурад поменуте двојице винарских трговаца и капетана, запечаћена лажним печатима, с тога се царинарница обрати писмом кастеламарском општинском суду*) (у Италији) у коме му изложи да се са његовим званичним печатом врше преваре, а у исто га време замоли, да на свој печат стави какав било знак. Кастеламарски општински суд учини по овој молби и саопшти ријечкој царинарници знак који је на свој печат ставио. Господа Гало Месина, служили су се, пак, и на даље старим печатом (без знака), те су царински чиновници лако открили ову превару која је, као што се види, врло вешто удешена.

По достави ове преваре од стране царинарнице, ријечка је полиција ухапсила оба фалзификатора, капетана и трговца, који су на саслушању признали да им је лажни печат кастеламарске општине начинио ријечки гравер Исидор Пораш. После овога запечатила је царинарница све вино (око 1000 хектолитара) од кога је пробе послала ради анализе централном хемијском заводу, јер је врло вероватно да је фалзификовано додавањем водо и шпиритуса. Оба фалсификатора задржати су у затвору.

На крају извештаја, из кога смо ово узели вели се: „Која је ваљда од тога, што су уверења о пореклу и хемијској анализи уредна, ка се вина при преносу кваре? Треба озбиљно мислити на то, да се изнађе ма какав начин којим ће се коначно спречити слични случајеви.“

По „Ung.W-bau.“ Gl.

Хибриди Себл (Seibel). — Како пише Revue de Viticulture, Хибриди Себл сврати ли су велику пажњу виноградара на југо-истоку Француске. Брезно (Brézenaud), инспектор пољске привреде, који те хибриде гаји на свом имању, саопштава ове ресултате.

Себл Бр. 1 врло је поуздан. Издржљив је од филоксере. Од пет година на овамо није имао ни трага од пероноспоре, и ако није прскан плавим каменом, а по неких година само је по два пут запрашиван сумпором. Начин гајења је сасвим као код старе лозе. Вино од њега има мало боје, али у трговини лако пролази.

Себл Бр. 1 је чист; али, у истој колекцији налазе се и други типови. Но сви су одлично издржљиви противу филоксере, као подлоге су такође изврсни и као да су каламови потпуно издржљиви („имуни“) од свих криптогамских болести. Брезно држи, да им се може дати број 60 издржљивости. Вино има сталну боју и мери се са шпанским винима. По анализи показује алкохола 8·5 до 11·2%; екстракта сувог 22·12 до 29·32 и киселине 3·6 до 6·4.

По томе Брезно констатује, да су до сада сви садови хибрида Себла били код њега врло родни и лоза снажног пораста.

*) Вино је утоваривано у талијанској вароши Кастеламаре, и на бурад је ударан печат општине кастеламарске.

ГЛАСНИК

Размештај по пољопривредној струци. — Указом од 20. јануара ове године постављени су:

У министарству нар. привреде: Милутин М. Савић, за инспектора у одељењу за земљорадњу и сточарство, с унапређењем, и Александар М. Секулић за секретара у истом одељењу.

У управи државне ергеле: Вучко С. Богдановић, за управитеља, и Мирко Миљковић, за помоћника, с унапређењем.

У управи топчидерске економије: Душан М. Спасић, за управитеља.

У ратарској школи: Александар Мијоковић, за управитеља.

У винод.-воћарској школи: Љубомир Ј. Новаковић, за управитеља, и Милан Грковић. за професора, с унапређењем.

У лозном расаднику у Смедереву: Петар Стојадиновић, за руководитеља, с унапређењем.

У лозном расаднику у Топчидеру: Павле Мијић, за руководитеља.

Набавка семена свилених буба. — И ове године набавило је Министарство Нар, Привреде потребну количину семена свилених буба од г. *Ф. Бертета* из Вáрâ у Француској преко г. *Морица А. Тајтацака* трговца и свилара из Крушевца.

Набављено је 35 килограма, више 10 килограма но прошле године. Од ове количине семена има се преко г. Тајтацака бесплатно раздати одгајивачима свилених буба из окр. крушевачког и окр. моравског по 15 килограма, свега 30 кгр. а 5 кгр. раздаће одгајивачима из осталих округа, Српско Пољопривредно Друштво, који му се за то буду обратили.

Г. Тајтацак обвезао се:

1. да ће дати бесплатно сваком одгајивачу свилених буба из округа *крушевачког* и *моравског* потребну количину семења свилених буба;

2. да ће од сваког одгајивача откупити најмање половину произведених и *неумртвљених* мехурака (чаура) а на случај, да би одгајивач хтео продати и другу половину мехурака, да је дужан откупити и те мехурке ценом као и за мехурке прве половине; и,

3. да ће *неумртвљене* (живе) мехурке плаћати по њиховој каавоћи, и то мехурке I. класе 2·30 динара, II. класе 1·15 дин. и III. класе 0·25 динара од килограма.

Одгајивачи пак, који узму семе свилених буба од г. Тајтацака дужни су:

1.) Потписати један примерак *свиларске листе* ради потврде примања добивене количине семена а други примерак такве листе задржати за уписивање осталих података и ради предаје г. Тајтацаку приликом продаје мехурака. С тога је потребно да сваки одгајивач чува добро свиларску листу;

2. Гајити свилене бубе по упуству која ће добити у исто време кад и семе;

3. Да неће ни од кога другог примати семе ради гајења као и да ће добивено семе употребити једино за производњу мехурака;

4. Да од добивених мехурака неће производити семе ради гајења;

5. Да ће најмање половину произведених мехурака продати г. Тајтацаку и том приликом предати му свиларску листу и показати целокупну производњу мехурака а од г. Тајтацака узети признаницу на откупљену количину мехурака;

6. Да ће пре него што однесу мехурке на продају ове сортирати по њиховој каквоћи најмање у три класе и то овако:

а) *У прву класу* да уврсте све лепе, здраве, тврде и чисте мехурке (не смеју бити нимало прљави) и све тврде и чисте мехурке, чије су бубе боловале од кречавице;

б). *У другу класу* да уврсте све слабе, мекане и мало прљаве мехурке као и оне чије су бубе боловале од сањивице и тако зване *двојке* т.ј. мехурке у којима има по две или више лутака;

в). *У трећу класу* да уврсте све слабе и влажне мехурке, т.ј. у опште врло лоше мехурке који могу упрљати и друге.

Ко узме семе, не може га давати другоме, т.ј. не треба да га с ким дели. За количину лишћа од 5—6 добро развијених белих дудова, довољно је 10 грама семена.

Млекарска задруга. — Навршила се година од како су потврђена *Правила Млекарске Задруге* и ова заснована у Београду.

Овој задрузи мора се обрадовати свако ко зна колику вредност има млеко и његови производи у животу народа.

Једна јача Млекарска Задруга која би разгранала свој рад по свој земљи нашој, — врло је потребна у нас, зато, што само *изврсност млечних производа* одржавају превагу над страним производима ове врсте и могу да имају општу трговинску вредност. А ми, као што је познато, таквих производа немамо, и ако нам је млеко као сировина, у опште говорећи, изврсне каквоће, или бар може такво да буде поред природног начина живота и хране наше млечне стоке.

Нисмо поборници великих образовања капитала у руке неколицине који би успорили или угушили тежњу појединаца али и распарчаност имања и мала газдинства као што је код нас не дају производе земљорадничко-сточарске који се могу да равњају са производима са већих газдинства, где има довољно снаге у сваком правцу и за сваку привредну грану.

Једини начин да се отклоне незгоде што долазе од малих газдинстава; да се дође до жељене равнотеже између оног која производи и оног што прерађује јесте заснивање задруга у којима би и земљораднички наш свет удела имао.

Ми се овој установи, *Млекарској Задрузи*, коју засад овако укратко приказујемо читаоцима *Тежака*, радујемо и од ње се доста надамо, — а и сами ћемо ускоро коју више проговорити о овим Задругама.

Казне по закону о лову. — Као што се из наведених прописа види, закон о лову врло је строг, а власти га још строжије примењују. Од многих случајева до сада, навешћемо ниже само три примера, како су по неки тежаци искусили већ строгу казну по овоме закону. Тако један је негде у шуми убио четири дивља голуба, не знајући да је законом забрањено ловити и ову дивљач, па је зато кажњен са 40 динара а убијена дивљач продата је само за 1 динар! Други је, вели, пошао да обиђе поље, па му је случајно однекуд истрчао зец на сусрет, а он је имао при себи пушку, па није могао одолети срцу да не пуца и тако га је убио, па кад је ово учинио, јавио се сам власти и молио да му опрости, али му ово није помогло, стао га је овај зец на 50 динара. Трећи је опет, како вели, орао своју њиву, у том долети на његову несрећу дивља гуска и падне на суседну њиву. Он није био ловац нити је имао при себи пушку, али баш није могао ни гледати гуску која му се није мицала испред очију; с тога отрчи на чобанску колибу свога суседа где се за сваки случај налазила по једна пушка, те пуца на гуску и убије је. Како је ово био сељак из околине Београда, помислио је да може и ову дивљач продати у Београду као и све остало, па сасвим слободно понесе је у град и пријави се да плати градску трошарину, али трошаринске стражари одузму му гуску и спроведу га стражарно надлежној полицијској власти (пошто није имао дозволу за лов), која га је узела на одговор. Али, он је још једнако мислио да се с њиме тера нека шала, а тек кад му је саопштена пресуда да је кажњен са 40 динара што је ловио без дозволе, а поред тога још оштете 5 динара за убијену гуску скаменио се је од чуда да га и ова „беда“ може снаћи!?

У памет се тежаци! Незнање закона никога не извињава, немојте чинити оно без чега се може, те да се без нужде излажете трошковима и неприликама; а имајте на уму да је још строжија казна за државне и општинске органе прописана (чл. 42.), који би прикрили недозвољени лов, или у опште не би се придржавали наређења закона о лову. У памет се, незнање закона никога не извињава!

Ј.

Шумски ценовник. — На основу чл. 47. и 92. закона о шумама, Г. Министар Нар. Привреде прописао је шумски ценовник (таксу) за ову 1899. г. по коме ће се ценовнику из државних шума продавати дрва за грађу и огрев, паша, жиропађа, саднице, пруће, камен и други шумски производи и предмети за домаће потребе.

По овоме Ценовнику досадашња такса јелове, смрчеве, борове и растове (лужникове, бељикове, граничеве) горе знатно је повишена, исто тако липова и брестова дрвета нешто су скупља; напротив, цена букове, церове и остале горе остала је иста. И садницама је цена знатно већа.

Цена пак сувих дрва која по земљи леже за огрев знатно је спуштена и то на 50 пара динарских од кубног метра.

Такса за пашу и жиропађу повишена је само за *козе* и то од досадашњих 70 пара динарских на један динар као што је прописана и за осталу крупну стоку.

Такса за *свиње* остала је иста, док на против за *овце* је спуштена од 50 пара на 20 пара динарских што је врло важно по сточаре, а и право је да им се учини олакшица за држање ове посве корисне сточице која не штети шуму као остала рогата идр. крупнија стока, а особито козе.

Овај Ценовник важи само за сечу горе за домаће потребе а поред тога и за мајсторе, који израђују виле, лопате, вејалице, држаљице, косила, четке, дрвене клинце, корита, кашике, заструге, чабрице, каце, бурад, сељачка кола, колица, чутуре, клупе, астале, столице и ормане; за занатлијска удружења и индустријска и рударска предузећа; за земљорадника за нужне им пољопривредне алате, као и за оне планинце, који се поред земљорадње занимају још и прерадом дрвета као кућевном радњом.

Само ће се сува дрва што по земљи леже за огрев продавати по овој такси и за шпекулацију, а иначе сирова и дубећа за шпекулацију продаваће се оферталном лицитацијом, ако њихова вредност износи преко 2000 динара, иначе како се нађе за најкорисније по државну касу.

Таксу за сечу, пашу и остале домаће потребе у општинским шумама одређује општински одбор, али она не сме никако бити мања од половине одређене таксе у државним шумама.

По овоме Ценовнику такса је двојака и то: I. реда која је скупља и II. реда која је доста јевтинија од првог реда, само нема никакве разлике у такси за саднице, шуму за лиснике, за попашу и жиропађу. Но у *други* ред долазе само ови срезовима и то: звишки, омољски, бољевачки,

заглавски, сврљишки, моравички, пожешки и ариљски, а сви остали срезови у првом су реду, те и по томе се овај Ценовник знатно разликује од досадашњег ценовника.

Ко би, дакле, хтео да која кола сувих дрва из државних шума прода, не мора ова више красти но да се јави надлежној власти и плати само 50 пара динарских од кубног метра за шумски фонд, па да иде слободно на трг с прописном објавом за то. *Ј.*

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVIII СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 28. децеммбра 1898. год. у Београду

Били су: Благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Вучко С. Богдановић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко и Паја Т. Тодоровић.

Председавао члан Одбора г. Др. Марко Т. Леко.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

Прочитан XXVII. записник Одборске седнице од 22. ов. мес. — Одбор усвоји са врло малим изменама.

222. Чита се извештај Трговинске Агентуре и Музеја у Будим Пешти, о држаној изложби пољопривредних машина за чишћење жита ове године у Солноку у Угарској, Решено: да се Агентури благодари на пажњи, а извештај да се упути Одбору за набавку и испитивање справа и обрати му пажња нарочито на центрифугалну сортиралицу Кајзерову, коју би требало набавити и учинити пробу њом.

223. Чита се реферат економа о прештампавању 1—6 броја *Тежака* од ове године. — Решено: да се приберу подаци о броју који се има прештампати па по том упути предмет Књижевном Одбору на мишљење.

224. По молби грочанске Подружине од 22. августа ове године Бр. 61 — Решено: да јој се даду 100 комада воћака окаламљених са друштвеног добра у Шапцу; вредност воћака да се стави на терет помоћи Подружине за 1899. годину.

225. По молби пожешке Подружине од 20. августа ове године Бр. 228. за дејство где треба да од државе добије 10.000 динара, ради заснивања сточарског завода у онамошњем крају — Решено: да се овај предмет упути сточарској секцији на мишљење.

226. Г. Алесандар М. Секулић, члан друштвене управе пита, шта је са живинарником који је постојао код Друштва — Решено: Секретаријату ставља се у дужност, да изнађе сва акта како о живинарнику и пчеларнику, тако и о уређењу друштвеног врта.

227. По реферату економа о ђубрењу друштвеног врта — Решено: Овлашћује се економ, да може утрошити до 100 динара на ђубрење друштвеног врта, и то оног дела земљишта који није засађен воћкама. Ако би требало предузимати још какве радове у врту сем ђубрења, да се спреми предлог до идуће седнице.

228. На предлог г. Благоја Д. Тодоровића, благајника друштвеног — Решено: да се свима начелницима Министарства Нар. Привреде, који нису редовни чланови Друштва поклони по један Пољопривредни Календар за 1899. годину у тврдом повезу.

ЗАПИСНИК XXIX. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 9. јануара 1899 год. у Београду.

Били су: Потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Вучко С. Богдановић, Коста Д. Главинић и Паја Т. Тодоровић.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

229. Чита се мишљење Књижевног одбора о изменама и допунама друштвених правила. — Решено: да се за сада одложи ово питање, а међутим да се друштвена правила пропусте кроз *Тежак* како би и Подружине и остали чланови Друштва у току 1899. године дали своје мишљење.

230. По рефератима благајника о прекораченим кредитима — Решено: да се преко сума предвиђеним у буџету за 1898. годину учине издаци још и то: по партији на канцеларијске трошкове 857·65 динара; по партији за набавку књига, новина и дрвореза 935·25 динара; по партији за непредвиђене потребе 785·18 динара.

231. По молбама: Српско-православне основне школе у Тетову и г. Милосава Јовановића, ђака пољопривреде у Табору, а по мишљењу Књижевног Одбора — Решено: да им се *Тежак* за 1899. годину да у пола цене с поштарином.

232. По молбама: Српске Читаонице „Србадија“ у Минхену и Српске Читаонице у Цириху, о давању Тежака бесплатно или по спуштеној цени — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се овим читаоницама шаље *Тежак* за 1899. годину бесплатно и с поштарином.

233. Чита се молба г. Жарка М. Ружића штудента пољопривреде у Табору, да му се да Тежак за ову годину у пола цене и од свију друштвених књига по нешто спуштеној цени. — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се г. Ружићу да *Тежак* за 1899. годину у пола цене, а такође и књиге којих повише има у пола цене.

234. По молби крушевачке пољопривредне Подружине да јој се пошаљу 5—6 комада Извештаја о раду Друштва и његових Подружина у 1897. години ради поклањања својим члановима добротворима и утемељачима — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се пошље Подружини 5 комада ових извештаја.

235. По молби Павла М. Радосављевића економа друштвеног, да му се накнади 15 динара за књиге „Ти ћеш бити земљорадник“ и „Марвени лекар“ које су погрешно издате излагачима на изложби говеда и оваца у пр. години у Прокупљу — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се ова ствар упути Одбору за изложбе итд.

236. Чита се мишљење Књижевног Одбора о рукопису г. Ђорђа Окановића економа из Смедерева. — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, које гласи: Књижевни Одбор Срп. Пољопривредног Друштва не бави се питањима изложеним у овој књизи.

237. По реферату Уредника о награђивању радова штампаних у 37—52 броја *Тежака* за прошлу годину — Одбор одреди награде.

238. По реферату Уредника о награђивању радова штампаних у Пољопривредном Календару за 1899. годину — Одбор одреди награде.

239. По питању о пласирању капитала за пољоприв. фонд — Решено: за суму која још није положена Управи Фондова на приплод, да се купе обвезнице 6% за грађење локалне железничке пруге у Београду.

240. По питању, хоће ли се предстојећем збору чинити предлог за нове чланове, а тако исто и за расписивање награда за напредније начине радње — Решено: да се за 17. јануар ове године сазову у седницу конференцијску све секције и за исту стави на дневни ред: 1 избор нових чланова; 2, о наградама за напредније ничине радње; 3, предлози појединих чланова и 4, избор секретара свију секција, пошто досадањим секретарима мандат истиче.

241. Приступљено расправљању питања: колико чланова Управног Одбора имају да иступе крајем овога месеца, како би се знало колико чланова треба Збор у Управу да изабере сходно правилима. — Одлучено: да се идућем Збору изнесе да изабере на две године и то: председника

на место г. Раше Милошевића, одборнике на место г.г. Александра М. Секулића, Косте Д. Главинића, Др-а. Марка Т. Лека, Паје Т. Тодоровића, Милана Јованића и Драгутина М. Јовановића, којима мандат истиче. Тако исто да се попуне места у Одбору г. Косте Црногорца, који је одсељен из Београда и пок. Анте Голубовића, који је умро, а обојица су изабрани за одборн. на прошлогодишњем збору.

242. По молби г. Ј. Исајиловића из Београда, да му се исплати прскалица у 38·05 динара, коју је 1897. године предао Друштву на оцену — Решено: да му се прскалица исплати у 38·05 динара и иста задржи за друштвену потребу.

243. Приступљено одређивању у колико бројева да се штампа Тежак у овој години. Већином гласова — Решено: да се *Тежак* за 1899. годину печата у 2000 примерака; том приликом решено је и то: да се Тежак ником не даје на вересију.

244. Уредник Тежака предлаже да се заглавље Тежака измени — Решено: да се заглавље измени по скици која је поднесена и учини на то издатак по рачуну.

245. Услед тога што је столар управе топчидерске економије о првој и другој слави друштвеној потрошио 33·60 динара приликом доласка овде ради прављења и намештања стелажа за изложбу. Решено да му се накнади 33·60 динара.

246. По молби г. Максима Флајшера овд. да му се исплати 66·65 динара на име накнаде за судове које је дао Друштву на послугу о прошлогодишњој слави као да му се плате и они судови који су поразбивани — Решено: да му се исплати по рачуну 66·65 динара.

247. По рефератима економа да је за време прошлогодишње изложбе приређене уз друштвену славу, нестало 3 ножа г. Светозара Јанковића, овд. у вредности 6, и ножева и маказа друштвених које су биле изложене у вредности 38·10 динара — Решено: да се г. Јанковићу накнади 6 динара за нестале ножеве, а друштвени ножеви и маказе да се расходују по магацинској књизи.

248. Читају се писма: Суда општине градашничке, којим јавља да не може положити утемељачки улог од 100 динара с тога, што је била поплава, па је услед ове и општински прирез ослобођен, одакле би се ова сума имала исплатити, али ће гледати да се ова сума у наступајућој години пошаље; Суда општине костурничке, којим извештава, да не може платити 100 динара који му се траже за улог члана утемељача, зато што нема у буџету за то позицију; Начелника среза добричког, којим извештава да не може послати Друштву 200 динара у име помоћи, с тога што је ова сума при прегледу буџета избрисана; и Начелника среза темнићског којим јавља да не може другу уплату у 125 динара положити за срез као добротвора с тога, што сума стављена на овај циљ није надлежно одобрена у буџету за 1898. годину — Примљено к знању.

249. Чита се мишљење Књижевног Одбора, које стране листове треба Друштво да држи и плаћа. — Усвојено у свему мишљење Књижевног Одбора.

СТЕЧАЈИ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је *секретар* и један *експедитор*.

Плата је годишња секретару 3000 а експедитору 960 динара, колико је предвиђено буџетом друштвених расхода за ову годину.

Право на стечај за *секретара* имају према чл. 21. друштвених правила редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су његове према чл. 25. друштвених правила ове: да води записник у седницама одбора и зборова (осем повремених), да води друштвену коренспонденцију, да рукује пољопривредним справама које Друштво наручује, да се стара о издавању и распростирању оних дела, која Друштво прими и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осем новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина предаје јавности — и за све то одговара морално и материјално.

Право на стечај за *експедитора* имају лица која су свршила нижу пољопривредну школу код нас или на страни.

Његове дужности одредиће се уговором.

Према чл. 23. друштвених Правила са лицима, која буду изабрана за секретара или експедитора, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његова рока.

Рок пријаве до 1 марта ове године.

Позивају се они који желе добити једно или друго место да се до означеног рока пријаве Српском Пољопривредном Друштву у Београду, и поднесу доказе о својој спреми.

Бр. 753. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 1. Фебруара год. у Београду.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 7. броја Тежака: *Чланци*: Како се употребљава стајско ђубре. — Ново градинарско оруђе — Пелегринова пећ за умртвљивање и сушење мехурака и за сушење кукуруза. — Са плетарске изложбе. — *Искрице. — Белешке. — Гласник. — Друштвени и подружински послови. — Стечај. — Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 8. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 21. ФЕБРУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЛУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЧЛАНЦИ

О СЕМЕНУ

Успевање усева и принос од њих зависи од тога, на који се начин усевима спреме погодбе за успевање. Ради тога се земља обрађује и ђубри. Али није непозната истина, да мимо то има великог значаја и *каквоћа семена*. Од доброг семена поврасте густ и здрав усев; од таквог семена добива се и већи принос, који, поред накнаде трошка, даје и добит. И по томе, није никаква погрешка што се добро семе упоређује са добром стоком. Као год што у сточарству има грла која добро или лоше храну уновчују тако и код усева има — који добро или лоше уновчују земљане храниве састојке; и као што се пажљивим одабирањем, добрим храњењем и брижљивим неговањем код стоке изазива већа подобност за произвођење, тако се и код усева бољим семеном може принос знатно да повећа. Није редак случај, да је од семена једне исте сорте и у једнаким приликама добиван различит принос; али је начин добивања семена и каквоћа његова била различна, те је и принос услед тога различит. Практичарима се та чињеница није могла измаћи из вида. Па при свем том — на добивање семена и одабирање овога још се недовољна пажња обраћа. Да ли се за произвођење семена земља особено припрема, ђубри итд.; да ли се сврађа довољна пажња на потпуно сазревање плода, на чување овога до употребе итд., јесу још увек питања, на које практичари још не могу дати одговора који ће задовољити. Скоро исто то важи и за одабирање семена и припремање овога за сетву. По томе напомене о овим питањима свагда су и умесне и савремене; и с тога ћемо ми на неке од ових скренути пажњу.

Правило је да семе за сетву треба да је: довољно зрело, једро, тешко, крупно, да је од здравога усева, и да је чисто и клијаво. Зрело семе има и зрелу клицу, потпуно развијену и здраву, која у подесним јој погодбама брзо клија и даје јаку биљку. Једро семе има у себи довољно сакупљених састојака, који су потребни клици и

младој биљци за прво доба њеногa развијања. Крупно семе даје напреднији усев и роднији усев; а код семена од здравога усева отпада опасност, да ће се и на нов усев пренети заразна болест. И ово су појаве и чињенице, које практичар, више или мање, треба да има у виду још док је усев на њиви. Обере ли се усев за семе, онда се ваља постарати да се до употребе добро очува, да се за време чувања не напусти те да подлегне утицајима, који га могу покварити.

Употреби ли се своје семе, или се оно набавља од другога, главно је пред сетву свратити пажњу на ово: да је семе *истоветно;* да је *чисто* и да је *клијаво*. Испитати истоветност семена потребно је колико ради самих особина семена, толико и ради приноса који је везан са појединим врстама, одликама и сортама усева. Што се тиче истоветности *врсте*, ту не може бити лако преваре. Иоле бољи познавалац врста може дати одмах оцену. Тако на прилику врсте детелине разликују се лако по боји и облику; мало је теже то разликовање код семена од трава, нарочито код ситнијег, а простим оком још теже је распознати семе од купусних биљака од семена репичних биљака. Док се то код врста усева може још и постићи, код одлика и сората појединих усева у многим случајевима је већ савршено немогућно разликовати их. Тако је на прилику и дугом практичару тешко двојити јечам „империјал“ од јечма „шевалије,“ пропштајску раж од обичне итд. У многим случајевима се семе од усева може да распозна по примесама, које га редовно прате. Тако на прилику детелинско семе из Америке, — ако се по боји и облику не разликује од јевропског, само зато што се у семену првоме налази као примеса семе корова који не расте у Јевропи, може му се порекло свагда поуздано констатовати. Па и семе од руског лана, из Источних покрајина, има обично уза се и семе од биљака које су искључиво тамошњих крајева (као Camelina dentata — зупчасти жуманац).

По томе, кад год се семе набавља од другога, као прво правило којега се ваља држати јесте: набављати га из области где се усев гаји; или га поручити код признатих семењара, који за истоветност дају јамства. Српско Пољопривредно Друштво старало се, да овако ради; те је по томе у нас за сада понајјаче јамство поручити *ново* семе од Друштва.

Семе онакво како се производи није никад толико чисто; никад се оно не састоји само из семена, зрна или плодова своје врсте. У њему има свакад, некад више некад мање, туђих састојака, примеса, који се зову једним именом: *нечистота семена.*

Нечистота семена у сваком случају умањује његову вредност у употреби; она је један терет који, осем осталога, утиче на однос количине семена за сејање; она непосредно шкоди развијању и растењу усева.

Туђи састојци, који чине нечистоту семена, могу бити порекла мртвог, а ту долази: земља, песак, плева, остаци осја итд.; и биљног, а то је семе од корова, уродице. Први могу доћи у семе приликом сређивања; а бива и то, да се *хотимично* семену додају, што чине понеки семенари и препродавци семена. Несазрело зрневље, штуро и повређено јесу такође непотребни састојак семену.

Семе од корова већином је теже познати; па зато је у толико оно шкодљивије од осталих примеса — својом обично великом количином и што, растући заједно са усевом, спречава га у развијању: одузимајући му места, заклањајући му светлост, гушећи га и трошећи му храну и влагу из земље. У том погледу нарочито су шкодљиви: паламида, врсте жиловлака идр. Но, још горе је семе од биљака, које се увија око стабљике, као: код жита попонац, код лана и детелине самовила (вилина косица), која је овим усевима и готованка. Најзад ваља споменути и семе од отровних биљака, услед којега плод буде шкодљив по здравље; те је с тога веома потребно пазити да се њиме њиве не заразе. Житни кукољ не само да, самљевен са житним зрном, даје брашну мрку боју, него и хлеб од таквог брашна добива љут укус, а када тог семена има више, — заноси и главу. Нису ретки случајеви тровања стоке, која је храњена лошим житом пуним кукоља.

У семену које ће се сејати не треба да буде семена ни од *других* усева. Тако често се додаје семену од црвене детелине или луцерке семе од жуте детелине или ждраљике. Овакве додатке чине често семенари; јер је семе од последњих јевтиније, а прости га људи не могу да разликују.

По томе, неопходно је потребно семе *пречистити*. Примесе и крупније семе уродичаво очистиће се на *решету* или *чистилицом* (тријером). Само семе од самовиле (вилине косице) мора се одвајати на нарочитим „детелинским ситима“ (са ширином рупица од 0·5—2·5 мм.), или нарочитом машином за пречишћавање детелинског семена.

Од велике је важности, даље, за припрему семена: *клијавост семена*. Не само за оцену вредности и цене, него и за одређивање количине семена за сејање, клијавост је од значаја. Тако на прилику, ако неко семе има 60% клијавости, то ће од тога требати да се узме за сејање једну четвртину више, него ли од семена са 80% клијавости.

Практичан пољопривредник обично мери клијавост по годинама. По *Хаберланду*, раж добро клија само једну годину; пшеница, јечам, овас и кукуруз две године. У опште сматра се као најкорисније сејати семе од последње жетве; само је изузетак код лана, бостана и краставаца, код којих се претпоставља старије семе. Старије семе бубри у води полако, те с тога му за клијање треба више влаге. То исто важи и за презрело семе. Код многог семена може се његова клијавост ценити самим гледањем. Тако закржљало, учмало или повређено семе, ако већ није сасвим изгубило клијавост, највише још може дати болешљиве биљке. По промењеној боји семена може се такође судити о клијавости његовој. Тако на прилику, — свеже семе свих детелина изузевши луцерку, има сјајност; ако је угаситије но обично, и црвено-мрко, значи, да је семе старо, или је било на влази.

Код жита је боја зрна већ мање важна за оцену клијавости. Код њега се може клијавост брзо да оцени тако названим *„сечењем клице.“* Ради тога се већи број семена оштрим ножем располути, тако да се клица у семену расече по средини, од врха на ниже. После се полутке гледају кроз лупу (стакло што увећава); и кад је

клица, која је добро развијена, жута, воштано жута са слабим прелазом у зелено, онда је семе здраво. Врх клице или стабленце је отвореније боје него коренић. Ако је боја друкчија, и то прљаво-жута, труложута, плавичаста, сива, онда је то знак слабе клијавости; мрка клица с прелазом у црвено-мрку боју, показује да је клијавост сасвим изумрла. Кад се само почешће посматра овако, може се код семена поуздано извести закључак о клијавости његовој.

При свем том, у највише случајева клијавост семена мора се испитати на *огледу* (проби). Најпростије се то ради у влажном песку, земљи и струготинама. Али да би се могло дознати колико семена на број клија, оглед се мора извршити на *апарату за клијање*. Најпростији је апарат: кад се узме хартија упијача, пресавије се на двоје, покваси и онда на њој пореда семе које хоће да се испитује. Преко овога метне се друга опет таква хартија, поквашена, и одозго покрије комадом обичног стакла прозорског. У локалу где се испитивање врши треба да је топло 15—20° Ц. Два пут дневно ваља откривати семе, на исклијане семенке танком штипаљком уклањати, избројити их и забележити, и ако устреба хартију опет овлажити. Овакав оглед траје код жита 8 дана; код детелине 10 дана, код репе и тоболастих биљака до 12 дана.*)

Нека би и ове напомене наше послужиле практичарима као опомена на озбиљност припремања семена, чему је сад време. — — **Т.**

РАСПОРЕД ДРЖАВНИХ ПАСТУВА

Распоред државних пастува по станицама утврђен је. Управа државне ергеле разаслаће их у другој половини овога месеца ради опасивања народних кобила. Сви ће пастуви бити на својим станицама, концем овога месеца, тако да првог марта већ могу отпочети опасивање.

По окрузима и станицама они су овако распоређени:

Из овога распореда, види се, да пастувских станица има и то у једном округу седам; у два по шест; у једном пет; у четири по четири; у четири по три; у два по две а само у крајинском округу једна пастувска станица.

Највише пастува има на станицама у округу пожаревачком и моравском, а најмање у округу пиротском и топличком.

Целокупно издржавање пастува сноси држава на пастувским станицама: Љубичеву, Добричеву, Богатићу и Шапцу. На свима осталим станицама сем плата коњара, које падају на терет државне касе, остале трошкове сноси народ дотичних срезова.

Ове године отворене су нове пастувске станице у Брусу окр. крушевачког и Обреновцу окр. ваљевског.

Овај број пастува, који ће бити разаслат и сувише је мали, да би могао подмирити потребу како ваља. Желети је, дакле, да се овогодишњи број пастува повећа макар са четвртином његовом како би се већи број могао идуће године расаслати ради опасивања кобила, пошто је држање пастува код приватних скопчано са великим трошком, те се мало ко и одаје одгајивању и држању пастува.

За све време описивања кобила ваља пастуве добро неговати и хранити, како би се што боље у снази одржавали ради вршења задатка због кога се држе.

РЕДНИ БРОЈ	ОКРУГ	ПАСТУВСКА СТАНИЦА	СВЕГА ПАСТУВСКИХ СТАНИЦА У ОКРУГУ	БРОЈ ПАСТУВА НА СТАНИЦИ	УКУПАН БРОЈ ПАСТУВА У ОКРУГУ	ПРИМЕДБА
1	Ваљевски	Ваљеву		3		
		Обреновцу		2		
		Убу	3	2	7	
2	Врањски	Врању		2		
		Лесковцу		4		
		Сурдулици	3	2	8	
3	Крагујев	Аранђеловцу		3		
		Крагујевцу		6		Међу овима налази се и *Блесак* крви енглеске
		Рачи	3	3	12	
4	Крајински	Неготину	1	5	5	
5	Крушевач.	Александровцу		2		
		Брусу		2		Међу овима налази се и *Шахин* купљен у Цариграду
		Крушевцу		4		
		Ражњу		2		
		Трстенику	5	2	12	
6	Моравски	Варварину		2		
		Добричеву		12		
		Рековцу		2		
		Свилајенцу	4	5	21	
7	Нишки	Алексинцу		3		
		Дервену		2		
		Нишу		3		
		Соко-Бањи	4	2	10	
8	Пиротски	Бабушници		2		
		Пироту	2	2	4	
9	Подрински	Богатићу		5		Међу овим пастувима налази се и *Дијамант* крви енглеске
		Лозници		2		
		Љубовији		2		
		Шапцу	4	8	17	
10	Подунавски	Гроцкој		2		
		Лазаревцу		3		
		Паланци		2		Међу овима је и *Давинчи* енглеске крви
		Смедереву		2		
		Сопоту		2		
		Топчидеру	6	6	17	
11	Пожаревач	Градишту		2		
		Жабарима		2		На овој су станици *Радост* и *Вихор* англонормански, Акакевски и Кандит крви енглеске
		Љубичеву		33		
		Петровцу	4	2	39	
12	Руднички	Г. Милановцу		2		
		Гучи		2		
		Краљеву		2		
		Пријељини		2		
		Рашкој		2		
		Руднику		2		
		Чачку	7	2	14	
13	Тимочки	Бољевцу		2		
		Зајечару		6		Међу овима је и *Черес* поклон Њ. В. Краља
		Књажевцу	3	2	10	
14	Топлички	Куршумлији		2		
		Прокупљу	2	2	4	
15	Ужички	Б. Башти		2		
		Ивањици		2		
		Косјерићима		2		На овој је станици *Зариф* поклон Њ. Величанства Краља
		Пожеги		2		
		Ужицу		2		
		Чајетини	6	2	12	
		Свега	57	192		

Под пастуве ваља подводити кобиле прописне величине мерене на дрвеној мотци; здраве, добро развијене и распасене. Иначе, ситне и кржљаве кобиле, не треба подводити под пастуве, што слаба и неразвијена кобила не може никад донети здраво и развијено ждребе.

Сваки одгајивач треба добро да мотри, па чим се знаци пасења код кобила примете, да је одмах пастуву ради

*) Пажљивије и савршеније врши се овај оглед у *Станицама за испитивање семена*, или управо за контролисање семена. Сви признатији семенари стоје у вези са тим станицама, и уверење које им оне дају важи као јамство да продају клијаво и чисто семе. Наша *Пољопривредна хемиска и огледна станица*, као саставни део Министарства Народне Привреде врши такође такве огледе; и интересованима препоручује се, да се њој обраћају.

оплођења одведе. Не учини ли то на време, може му лако кобила остати јалова, а то би било од велике штете. Упамтите то одгајивачи! Пастуви вам ускоро долазе. Користите се њима. **И. К.**

ГУСЕНИЦА ЗОЉА

Гусенице (ларве) извесних зоља брсте лишће воћака исто као и гусенице лептира те су на тај начин исто тако штетне као и гусенице лептирова. Између њих најштетније су:

Крушкова зоља

(Lyda piri, L. clypeata или Tenthredo piri)

Зоља има црну главу, а исте су боје и груди и жилице на стражњем трупу (сл. 1.). Уста, жилице на пипцима, љуспе на крилима и ноге боје су жуте. У женке, а по који пут и у мужјака, стражњи труп је чешће и плавичасто црн с пет жутих пега са стране или на трбуху

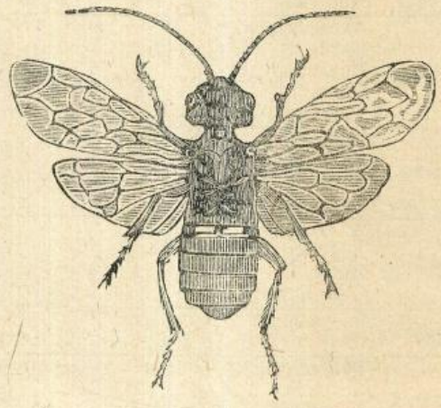

Сл. 1. Крушкова зоља

и жутим павтама (тракама). Предња су крила по целој ширини више као замагљена (бледо црна) но при врху су отворениje боје. Дужина је зоље 11—12 мм. а распон крила је од 20—24 мм. Прва је мера за мужјаке, јер су они мањи од женака. Јављају се у мају и јуну.

Лептирица по спаривању снесе јаја у реду (низу) на доњој страни лишћа најрадије крушковог па затим шљивовог и глоговог (сл. 2.) Из тих јаја измиле ларве (црвићи, гусенице) у доба између јуна до половине августа, и за време од 4—5 недеља брсте лишће поменутог дрвећа.

Сл. 2. Крушкова зоља у природној величини и наличје листа на коме су јаја.

Гусеница је прљаво жута с пругама по дужини тела отвореније и затвореније боје (сл. 3). Има осам ногу, од којих су шест на грудима једнаке, а иза ових две знатно дуже и више удешене за пёдање — ђипање. Пипци су врло дугачки. Стражњи труп завршује се двама бодљивам израштајима. Дугачка је на 23 мм. Важно је напоменути да се ларва не може кретати по површини листа нарочито, ако је овај по-

Сл. 3. Гусенице крушкове зоље. (увећана)

ложен (водораван) већ се, да би ишла, помаже неком врстом пёдања. Ради тога изврне се на леђа, извије главу на једну страну, којом приликом испреде свиласти конац, па овај причврсти најпре с једне а потом и с друге стране (сл. 4). Кад то уради, онда на ову паучину, као на степеницу (лествицу) нагази првим паром ногу, пёдне се до висине до које жели ићи, држећи се при том за испреден конац. На тој висини до које се педа, испушта нове конце,

Сл. 4. Гусенице крушкове зоље.

преко којих иде даље. На овај начин ларва се креће невероватно брзо. Предиво прави од попречно утврђених конаца, као што слика показује, а ако се оно чиме било уништи, онда се хитро спуштају на земљу низ кончић који очас испреду. Предиво се може приметити из далека. Кад потпуно израсту, спусте се на земљу низ кончић и у овој зарију за 4—5 см. дубоко. Ту у земљи не праве никакву прећу. У њој проведу лето, јесен и зиму, па пошто се претворе у лутку, чауру, изађу из њих на пролеће савршени инсекти — зоље.

Да се уништи овај штеточина треба чистити или лампом спаљивати ларве у предиву, но при томе ваља имати на уму, да су оне врло хитре, т.ј. спуштају се низ кончић на земљу, те обично већим делом умакну. Зато је добро да се по земљи разастре какав чаршав, те да се ухвате оне ларве које су хтеле умаћи. Чауре ће се потаманити знатно, ако се земља око воћака прекопа зими да се тако изложе утицају мраза.

Лисна зоља на коштунавом воћу

(Lyda или Tenthredo nemoralis)

Ова је зоља нешто мања од поменуте, иначе је с њом врло слична (сл. 5). Дугачка је 8 мм. На глави и средњем трупу има многе беле пеге; стражњи јој је труп озго црн а са стране бео. Ноге су мрке жуте с црним бедром. Крила су отвореније боје но у крушкове зоље. Ларва је зелена. Глава, рожасти штит, пипци и ноге, црне су боје. Ногу има осам а на леђима мрку пругу. Прави слично предиво као и крушкова зоља а брсти лишће кајсија, бресака, шљива, трешања и вишања, управо највећи део коштуница, по којима је и добила име.

Зоља у мају или јуну снесе 30—40 жутих дугуљастих јаја у више редова на доњој страни поменутих воћака.

Кад ларве потпуно одрасту, спусте се као и ларве крушкове зоље низ кончић на земљу, у ову зарију, у њој пре-

Сл. 5. Коштуничина зоља (увећана.)

образе у чауру, па на пролеће појаве као свршени инсекти — зоље.

Уништава се на исти начин као и крушкова зоља.

Црна трешњева зоља

(Thentredo — Eriocampa — adumbrata).

И мужјак и женка боје су црне; а само им је предња страна бедра бледо мрка. Крила су, као и других зоља, осута мрежастим жилицама и више су замагљена. Пипци су им дугачки колико и половина тела с главом, имају девет чланака (прстенова); трећи је чланак најдужи; идући наниже нешто су задебљали. Дужина је зоље 5·5 мм. а крила у распону износе 11 мм. Јављају се у *августу*.

Гусеница има двадесет ногу; ноге су прилично дебеле и с подужим длакама. Око главе је више као надувена а одатле почев све ужа те тако личи више мање на пуноглавца. Оздо је зеленкаста а исто тако и предњи део главе. Озго је љаштаво црна и више као поливена црним мастилом. По телу имају ситне бодљиве длачице и на воћкама је од јуна до септембра. Дугачка је 10 мм.

Лутка је у танкој пређи од септембра до јуна идуће године када се претвори у савршеног инсекта — зољу.

Гусенице штете лишће трешања, крушака, шљива, трна и кајсије. По три, четири и више гусеница налазе се на горњој страни листа. Лист на коме су поједу тако да остане само скрама (покожица) са скелетом. Лист се због тога осуши и виси, а с тога што се спречи у развијању, омете се и сам род, јер и овај — опадне. Кад се гусенице пресвуку и четврти пут, што бива у септембру, зарију се у земљу и у овој се претворе у лутку (чауру). Из чауре изађе савршен инсекат тек у јуну идуће године.

Градинари у циљу уништавања ове зоље прскају воћке одваром од искуваног лишћа артичоке и дувана. За овај циљ узму 14 килограма лишћа артичоке које за пола часа кувају у 50 литара и онда од воде у којој је кувано лишће дувана додаду за половину, колико се кувањем добило одвара од артичоке. Раствором прскају воћке пошто се исхлади. Осем тога прскају воћке и раствором креча. За овај циљ узму 7 килограма креча у 100 литара воде, па кречници додаду 1 кгр. пераћег сапуна, 0·5 кгр. истуцана сумпора и трећину воде, па тим прскају воћке више пута. А да се униште чауре у земљи препоручује се прекопавање земље од новембра до маја идуће године и да се земља затим што боље утаба, те да се тиме изгњече све чауре.

Белоножна трешњева зоља

(Thentredo — Cladius – albipes)

Од поменуте трешњеве зоље разликује се у главноме по белим ногама и крилима, нешто је већа (6 мм.) а исто тако већа је и гусеница (13 мм). Гусеница је зелена мање сужена у доњем делу тела, те с тога не личи на пуноглавца.

Зоља носи јаја на доњој страни лишћа трешње, крушке, шљиве, трна и кајсије, обично између нерава, ребара. Из јаја измиле наскоро гусенице које одмах почну штетити лист на коме су, да га поступно избуше свог и једу. До краја маја или половине јуна, често се због њих не може видети на воћки ни један цео лист. Кад се развију потпуно, зарију се плитко у земљу у танку чауру, но који пут учауре се и на самој воћки и то између лишћа и тада се већ после неколико дана појаве савршени инсекти, чије женке још истог лета носе јаја, дакле два пут у години. Зоља је тада далеко штетнија но онда кад чауре презиме у земљи, јер у последњем случају за годину дана дају само једну генерацију, међу тим у првој — две.

Да се штеточина уништи препоручују се иста средства као и против црне трешњеве зоље, а нарочито не треба пропуштати окопавање воћака у обиму круне.

Зоља на огрозу и рибизли

(Tenthredo или Nematus ventricosus).

Зоље имају црну главу иначе су црвенкасто жуте. Женке имају по три мрље на горњем делу средњега тела. Пипци су чекињави, прилично дебели и састоје се из девет прстенова — чланака. Крила су танка с мрким жилицама и окрајцима отворените боје. Дужина је зоље 6—7мм.

Зоља се јавља у априлу. Женка снесе до 150 јаја на лишћу огроза и рибизла из којих наскоро измиле гусенице (ларве).

Гусенице су зелене, но груди и последња три прстена боје су жуте. Имају по 20 ногу. Глава им је љаштаво црна. По целом телу имају црне брадавице из којих избијају црне чекиње. Гусенице су дугачке 15 мм. Лишће на коме су оштете толико да од њега остану само ребра, а кад их је повише, ошуте сасвим целу биљку. Ако се чиме поплаше онда се згрче у облику S и у том стању спусте се на земљу.

Кад потпуно израсту, што бива при крају маја, зарију се плитко у земљу, у којој се и учауре. Чаура је измешана с грудвама земље. Из ње излази савршен инсекат, зоља, већ после четири недеље и ова одмах отпочне носити јаја. На тај начин гусенице ове зоље јављају се у два маха: једном крајем априла а други пут у августу. Гусенице које се јаве други пут презиме у земљи, одакле као савршени инсекти излазе у априлу.

Да се гусенице униште треба их стресати с воћака, а добро је и кад се воћке праше пепелом. Осем тога могу се таманити на исти начин као и зоље на трешњама.

Благ. Д. Тодоровић.

Шта је потребно за Главинићеву сушницу и колико она стаје?

Пре краткога времена обратио се Српском Пољопривредном Друштву г. Драгутин Тешић, учитељ у Недељицама, срезу јадранском, окр. подринском, једним писмом, у коме моли да му се ближе опише Главинићева сушница и да му се до ситница каже: какви и колики делови требају за сушницу од 24 лесе, а и предрачун, шта стаје? јер из досадањих саопштења у новинама није могао то сазнати, а рад је да идуће године подигне једну за своју властиту потребу и ради одомаћења у своме крају; па, како се ми надамо да ће имати још пољопривредника, који би, као и г. Тешић, желели што више сазнати о овој сушници, а нарочито, колико стаје (кошта), решили смо се да му овим путем одговоримо, како би се и други користили, које ова ствар интересује.

У овоме одговору биће мо кратки, будући се без потребних цртежа неможемо упуштати у детаљно описивање сушнице, а цртеже, за сада, не можемо предавати јавности.

Главиниħева сушница, која је подигнута у Г. Добрињи, ср. пожешком, окр. ужичком, по својој спољашности неразликује зе готово ништа од обичне, домаће сушнице, а у унутрашњости врло мало. Зидана је блатом, темељи су јој од камена а надземни зидови од опеке (цигље). Има дванаест леса (у два реда, по шест у реду), једну гвоздену пећ (од лима) и лимане цеви за спровођење дима. Пећ је смештена у нарочитоме собичку у средини сушнице, у коме се с поља долазећи хладни ваздух загрева, и загрејан кроз нарочите канале у сушницу спроводи. За сушење шљива употребљава се загрејан, сув ваздух, и зрачна топлота (јара) цеви за спровођење дима, канала за спровођење загрејаног ваздуха и собичка у коме је пећ смештена. За одвођење ваздуха, засићеног воденом паром из шљива, удешени су нарочити канали са затворима на крајевима. Лесе су од врбовог пруħа, прикованог танким јексерчиħима за пречаге, дугачке су $2^1/_2$ метра а широке су 90 сантиметара. По измењеноме плану, пак, имаħе лесе од сада чисту дужину од 2 метра и 20 сантим. и чисту ширину од 1 метра.

Сушница са 12 таквих леса, може да прими у себе 470 до 480 крг. сирових шљива, а толико прима и она у Г. Добрињи. Али, без икаквог скоро поскупљивања и умањења њених добрих особина, може се Главиниħева сушница удесити да има 14 или 16 леса, и тада би могла примити у себе 550 до 630 крг. сирових шљива, а ако би се шљиве пажљиво на лесе ређале онда и више.

Да би се што потпуније користили свима добрим особинама ове сушнице, треба лесе начинити од прикованога пруħа. Са таквим лесама ради се много боље и лакше, јер су знатно лакше од обичних, плетених, а нису много ни скупље, пошто за њихово граħење није потребна никаква особита вештина. Обични, отреснији раденици, могу их лако градити.

Главиниħева сушница може се градити од опеке (цигље), ħерпича, пруħа и блата (чатме), и камена Темељи треба увек да су од опеке или камена.

Најлакше и најбрже зида се од опеке или ħерпича.

Ражњеви на којима леже лесе, могу се удесити исто онако као и код обичних сушница, само треба да су четвртасти а не округли. Затварачи отвора, кроз које се лесе увлаче и извлаче, удешени су као и код обичних сушница.

За кров су најбољи цреп или ħерамида, али без велике опасности од пожара, могла би се употребити шиндра или папрат, а да и не помињемо и камене плоче, где их има.

Пећ је, као што смо раније већ напоменули, метална — од лима, и сасвим је одвојена од простора у коме се шљиве суше, а цеви за одвођење дима толико су удаљене од дрвених делова, да је сушница, ако се поле пази при раду, скоро сасвим сигурна од пожара.

Сушење шљива довршује се само на лесама најгорњега реда, с тога при раду треба само на тај ред леса и пазити, а не морају се све прегледати, као код обичних сушница,

По извештају, који смо добили из Г. Добриње, за све време сушења, радила су само два момка.

Према резултатима, добивеним упоредним сушењима у Топчидеру и Г. Добрињи, излази да Главиниħева сушница може да избаци за тридесет дана 18 до 23 мет. центе (нових товара) сувих шљива, више но обична — које су за 5 до 6% теже од оних са обичних сушница. Које се и какве све користи могу имати од ове сушнице, изнесено је у напису: „Значај Главиниħеве сушнице за производњу сувих шљива у Србији“ штампаном у 1. 4. и 5. бр. „Тежака“ од ове године.

Што се цене тиче, може се уопште рећи да се једна Главиниħева сушница са 12 леса, потпуно спремна за рад, може начинити за 250 до 300 динара. Права, тачна цена, за поједине крајеве, зависи, пак, од цене потребнога материјала, цене радне снаге, од времена кад се гради и од тога, да ли се употребљава властита радна снага и материал, или се све мора новцем плаħати.

Ми ħемо овде изнети: колико стају пеħ и остала гвожħарија, колико је од кога материјала потребно, и колико, отприлике, треба надница, па ħе према тим подацима сваки моħи ухватити приближно тачан рачун, шта ħе га једна сушница са 12 леса стати (коштати) у ħеговоме месту, само при склапању тога рачуна треба имати на уму и то: да ħе се, скоро сав материјал старих сушница, а нарочито крововски, моħи употребити и за нову сушницу, те с тога вредност овога материјала треба одбити од укупне цене.

Пеħ, цеви за одвођење дима и остала потребна гвожħарија за једну сушницу са 12 до 16 леса, стаје у Београду сада 60 динара.

За зидове, кров и остало потребан је, пак, следеħи материјал:

1.) 2000 до 2200 *планских опека* (цигаља), ако се и темељи зидају опеком, а 1700 до 1750 ако се темељи зидају каменом. У овоме другоме случају потребна су и 2 кубна метра камена;

2.) 1700 до 1750 ħерпича (за планску опеку) и 2 кубна метра камена за темеље, ако се гради од ħерпича:

3,) Око 7 до $7^1/_2$ кубних метара камена ако се цела сушница зида каменом;

4.) За таван, отворе кроз које се лесе увлаче и извлаче, ражњеве и затвараче, потребно је:

2	гредице	јаке	$^8/_{15}$	см.	дугачке	320 см.
2	„	„	$^8/_{10}$	„	„	320 „
2	„	„	$^{12}/_{16}$	„	„	320 „
2	„	„	$^{10}/_{15}$	„	„	280 „
2	„	„	$^{10}/_{10}$	„	„	280 „
12	штафли	„	$^5/_{7^1/_2}$	„	„	400 „
16	„	„	$^5/_{7^1/_2}$	„	„	250 „
16	летава	„	$2^1/_2$ $7^1/_2$	„	„	320 „
20	дасака дебелих		$2^1/_2$	„	„	380 „

5.) За кров потребно је:

3.	греде	јаке	$^{15}/_{15}$ см.	дугачке	420 см.
6.	растових дирека		$^{15}/_{15}$ „	дугачких	230 „
2	греде	јаке	$^{15}/_{15}$ „	дугачке	700 „
15	рогова	јаких	$^8/_{10}$ „	дугачких	290 „
2	рога	јака	„ „	дугачка	375 „
4	„	„	„ „	„	240 „
4	„	„	„ „	„	140 „
8	пајанти	јаких	„ „	дугачких	250 „
90	летава	„	$2^1/_2$ „	„	380 „

$\frac{}{5}$

1700 до 1800 црепова, и потребан број ħерамиде за слеме.

Овоме треба додати још и потребну земљу и плеву за блато и воду, а исто тако и потребну дрвенарију и пруħе за 12 леса. За успешан рад при сушењу врло је добро да има и резервних леса, и то бар 6.

Надница обичних, зидарских и тесачких (сеоских), може се рачунати 35 до 40.

На завршетку имамо да учинимо и ове напомене:

1.) да се свака обична сушница, која на задњој својој страни није сувише укопана у земљу, може доста лако претворити у Главиниħеву сушницу, али ми не препоручујемо то преправљање, јер је много боље стару сушницу порушити па материјал од ħе употребити за нову;

2.) да се вредност Главиниħеве сушнице потпуно исплаħује прве године ħене употребе, јер вишак, који се јавља због више добивених сувих шљива од исте количине сирових, због веħе цене, због уштеде на гориву и радној снази, износи код једне сушнице за време рада од 30 дана преко 400 динара.

К. Д. Г.

БЕЛЕШКЕ

Утицај воде за пиће на млеко код крава музара. Топлота воде, која се даје стоци за пиће, од утицаја је не само по здравље стоке, већ и по саму млечност код крава. На једној економској огледној станици чињени су у томе правцу врло интересантни покушаји, које ниже саопштавамо.

Изабрато је шест крава, које су храњене у два одељења. Свака музара добијала је дневно на име хране: 2½ кгр. мекиња, помешаних са једним кгр. овсене јарме и 3 кгр. сена, а поред тога још сечке колико су могле јести. Време тих огледа трајало је девет недеља, а стока је дневно једном појена. При подесном времену пуштана је још и на испуст.

Али при тако једнакој храни, грла у оба одељења појена су водом неједнаке топлоте и то она у I одељ. водом од 0°C. а она у II одељ. водом од 21°C, топлом. Време огледа било је подељено на три периоде и на крају сваке периоде давана је појединим музарама вода неједнаке топлоте, да би се утицај њезин могао поузданије определити. Стока тако појена, дала је овакав млечни приход:

1. При појењу умереном водом једна музара давала је дневно просечно за ½ литра више млека, но када је појена хладном водом од 0° C.

2. Музаре су свакодневно пиле просечно по 31½ литар хладне воде а 36½ литара умерене воде; пиле су, дакле, за 5 литара више дневно.

3. При појењу умереном водом појеле су краве сразмерно више хране, него при појењу студеном водом и то дневно више за 0·37 кгр.

4. За добијање једног литра млека било је музарама потребно при појењу студеном водом 1·54 кгр. суве хране, а при појењу умереном 1·44 кгр.

5. Што су музаре више пиле, то је млеко било воденије.

Наведени покушају довољно су јасан доказ, од каког је значајног утицаја на количину млека појење крава музара умереном водом.

Ср.

ГЛАСНИК

Управа Српског Пољопривредног Друштва. — На XXX Главном Годишњем збору изабрано је више од обичне половине чланова и то:

За председника г. Раша Милошевић, а за одборнике: г.г. Александар М. Секулић, Коста Д. Главинић, Милутин М. Савић, Милан Јовановић, д-р Марко Т. Леко, Пајо Т. Тодоровић, Драгутин М. Јовановић, Илија Кремић и Вучко Богдановић, — те тако Управу за 1899. годину састављају још: потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић и одборници: г.г. Стеван Јакшић, Душан М. Спасић и Алекса М. Живановић.

Нови редовни и почасни чланови Српског Пољопривредног Друштва. — На XXX Главном годишњем Збору изабрани су и то:

а), *За редовне*:

Г.г. Јован Жујовић, професор Велике Школе; Милан Недељковић, професор Велике Школе; Михаило Бончић, председник првостепеног суда у Прокупљу; Андрија С. Јовановић, хонорарни наставник Учитељске Школе у Алексинцу; Љубомир Ђулаковић, порезник у пензији; Ђорђе Христодуловић, сточни лекар; Василије Терзић, учитељ; Милоје Спасић, учитељ; Никола Јовановић, учитељ; Паун Димитријевић, учитељ; Радован Кречковић, ђакон; Милан Јовановић, окружни шумар; Јован Буковала, окружни шумар; Добросав М. Јовановић, економ; Радосав Живановић, економ; Станисав Р. Симић, економ: Веселин Ћоћић, руководитељ окружног лозног расадника; Божидар Миловановић, подблагајник; Огњан Луковић, економ; Милић Милојевић, економ и Тодосије Радичевић, економ.

б) *За почасне*:

Г.г. Никола Тесла, електротехничар; Јован Станојевић, прото; Петар Лелековић, цариник и Павле Стојановић, цариник.

ЦЕНЕ ЗЕМАЉСКИМ ПРОИЗВОДИМА

Београдска Берза, житарски трг од 3—9 фебруара 1899. године.

Слабе цене нашег жита на пештанском тргу, као најглавнијем за наш извоз, спречавају готово сваки извоз. Услед тога као и услед обилатости жита у овд. стоваришима, наши млинари не беху расположени за куповину, бар у почетку ове седмице. При закључку седмице пак, и поред лабаве тражње, било је ипак већих закључака, и то младеновачке (по 17·80) а нарочито средње робе београдске по 17·60 дин., шабачке по 17·50 од 100 кгр. У прошлој недељи продато је 330.000 кгр.

Цене остадоше без промене и то: чачанској пшеници 18·10—18·30 дин.; паланачкој 18—18·20; младеновачкој 17·18—18; београдској 17·60—17·80; шабачкој 17·30—17·50 овсу 9·50—9·70; јечму 11—11·20; све од 100 кгр. и купчев магацин Београд-Сава.

По берзанским правилима (узансима) један берзански закључак мора износити најмање 100 мет. центи или 10.000 кгр. и бити прописне каквоће, или по мустри.

Каквоћа утврђена за 1898/99 год.

Пшенице	(у једном	хектолитру)	75	кгр.	са	10%	уродице		
Јечма	„	„	„	58	„	„	8	„	„
Ражи	„	„	„	70	„	„	10	„	„
Овса	„	„	„	41	„	„	4	„	„

Код пшенице, ражи и јечма уродица се рачуна бројно, а код овса од тежине. Код пшенице, ражи и јечма, роба је испоручива и онда, кад је преко правила (узанса) са 2% више уродице. У томе случају продавац одбија купцу за сваки 1% више 0·05 дин. за 100 кгр. робе.)

— a. —

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXX. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 19. јануара 1898. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Драгутин М. Јовановић, Коста Д. Главинић, Милан Јованић, и Паја Т. Тодоровић.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

250. Прочитан извештај о раду Друштва и његових Подружина за 1898. годину. Одбор усвоји с тим, да се штампа гармондом у идућа 2—3 броја *Тежака*. Бројеви у којима буде штампан овај извештај да се печатају у 50 примерака више но обично, како би се ови сувишни бројеви могли раздати члановима о идућем Главном Збору. Извештај да се не одштампава. А о штампању извештаја подружинских да се реши доцније.

СТЕЧАЈИ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је *секретар* и један *експедитор*.

Плата је годишња секретару 3000 а експедитору 960 динара, колико је предвиђено буџетом друштвених расхода за ову годину.

Право на стечај за *секретара* имају према чл. 21. друштвених правила редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су његове према чл. 25. друштвених правила ове: да води записник у седницама одбора и зборова (осем повремених), да води друштвену коренспонденцију, да рукује пољопривредним справама које Друштво наручује, да се стара о издавању и распростирању оних дела, која Друштво прими и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осем новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина предаје јавности — и за све то одговара морално и материјално.

Право на стечај за *експедитора* имају лица која су свршила нижу пољопривредну школу код нас или на страни.

Његове дужности одредиће се уговором.

Према чл. 23. друштвених Правила са лицима, која буду изабрана за секретара или експедитора, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његова рока.

Рок пријаве до 1 марта ове године.

Позивају се они који желе добити једно или друго место да се до означеног рока пријаве Српском Пољопривредном Друштву у Београду, и поднесу доказе о својој спреми.

Бр. 753. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 1. Фебруара год. у Београду.

ОБЗНАНЕ

Претплатницима Тежака. — По решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 9. јануара, *Тежак* се у будуће неће слати ником на вересију. Умољавају се претплатници, да што пре пошљу претплату за *Тежак* за 1899. годину. Ово важи и за општине, помажуће и подружинске чланове.

Цена је листу као и до сада: *За Краљевину Србију*, на годину 8 динара; друштвени чланови помагачи, чланови свију друштвених подружина, војници сталнога кадра и ђаци, манастири и земљорадничке задруге, добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину. *Ван Краљевине Србије*, на годину 10 франака или 5 фор. аустријске вредности; но српска пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредности кад унапред положе претплату, и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист и слати. Претплата се шаље Српском Пољопривредном Друштву у Београду.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 8. броја Тежака: *Чланци*: О семену. — Распоред државних пастува. — Гусеница зоља. — Шта је потребно за Главинићеву сушницу и колико она стаје? — *Белешке.* — *Гласник.* — *Цене земаљских производа* — *Друштвени и подружински послови.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 9. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 28. ФЕБРУАРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВ ИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и В. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПРАСЕЊЕ И НЕГОВАЊЕ КРМАЧА

Приплодне крмаче треба добро хранити. Али њихова храна треба да је таква, да утиче на развиће мишића и костију. Храну од које би се крмаче гојиле, ваља избегавати, пошто гојазне крмаче нису довољно плодне. Тако исто, не треба крмачама давати плесњиву и сувише киселу храну, јер од ње могу да побаце а рђаво утиче и на каквоћу млека.

Кад се време прасењу приближи, треба још већу пажњу обратити на храну и негу крмача. У то доба не треба их никуда далеко гонити од места, где ће се прасити. Не треба их јурити, а нарочито не допуштати да их у то доба пси гоне и узнемиравају. Хране им не треба такође много давати, а нарочито ова не сме бити сувише чврста, јер услед супрасности производи болове у стомаку.

Правило је, да крмача носи прасад 120—125 дана. Бива да по неки пут носи и више; но то је само у изузетним случајевима.

Пре но што ће прасење наступити, оно место, где ће се крмача опрасити, треба подастрети сувом а подужом сламом. Чим крмача осети, да ће прасење ускоро наступити, она у оној слами направи место где ће лећи. Кад је прасење правилно, онда оно не траје више од пола сахата.

Код крмача које први пут прасе, појаве се прво породиљски болови, иза којих обично долази прво прасе. Отприлике после 5—10 минута, без великих тешкоћа опраси и осталу прасад. После, пошто опраси и последње прасе, појаве се болови поново, и тада крмача избаци и постељицу. Њу треба одмах уклонити од крмаче, како је не би појела и тако се острвила на прасад. Тако исто ваља одмах од ње уклонити и мртву прасад, па било да је које мртво донесено, или да га је крмача пригњавила.

Јер се врло често дешава, да крмача мртву прасад поједе, па после острвљена и живу ждере.

Прасење крмача иде обично лако, и није им потребна нарочита помоћ. Деси се по неки пут, да прво прасе теже пође, и тада га треба повући и тако излаз олакшати. Осталу прасад крмача сама избаци. Ако се пупчана врвца сама не откине, треба је прекинути на 2—3 сантиметра пред пупком па завезати, да крв не отиче. Кад и то буде, онда треба прасад од кошуљица ослободити, обрисати и осушити, па онда оставити на суво и топло место. По себи се разуме, да крмачу не треба одвајати од прасади.

Пошто је крмача од порођајних болова слаба, не треба је тада много узнемиривати, а нарочито да је склоњена од других свиња, да је ни оне не узнемиравају.

Развијенија и кочопернија прасад одмах траже да сишу и обично узимају предње сисе у којима више млека има; док слабија и неразвијенија прасад узимају оне сисе што су на трбуху у којима мање има млека. Кад прасад навикну да сишу, тада крмача лежи, докле се год ова не насишу. Дешава се често да крмача тако легне, да онај други ред сиса прасад не могу да посисају; и тада је треба дићи, па ће она онда лећи на другу страну, те прасад могу и друге сисе посисати. Онда, кад је прасад сишу, крмача нерадо леже на влажно и мокро место, и зато оно треба да је суво. За време докле крмача лежи и прасад је сишу, не треба ништа да је узнемирава. Јер, ако се деси, да је у то време што узнемири, она у оном скакању често пригњечи или осакати по које прасе.

За неко време по прасењу не треба давати крмачи много чврсте хране, јер тада још трају порођајни болови. Најбоље је давати јој течну и млаку храну, како се желудац не би преоптерећивао. Од чврсте хране може јој се давати без опасности зелена храна као: трава, детелина, зелен овас, сточна и шећерна репа. Зелену храну треба исећи а репе кувати, па тек онда давати. Као напој треба јој давати скуван па угњечен кромпир, ражињен сплављеним млеком. У место овога напитка може јој се давати скувана јечменя или кукурузна јарма са пшеничним или ражаним мекињама. Било да се даје један или други напитак, треба да је топао.

Сувише киселу храну, не треба давати крмачама, које имају малу прасад, јер рђаво утиче на млеко, од кога прасад добивају пролив.

Кад се крмача довољно опорави и прочисти, може јој се давати и нешто чвршћа храна, али и тада постепено. Храна треба да је таква, да крмачу не гоји, него да је одржава у средње уређеном стању, а при том да добро утиче на лучење млека.

Пошто крмача за време дојења има да храни себе, а и прасад, то јој је потребно давати више хране но обично. Најмање три пута на дан треба је хранити, и то да храна, по могућности, буде једне топлоте. Оброци треба да су тако удешени, да се крмача никада не преједе. — Давати храну почешће а по мање много је боље.

Судови из којих се крмаче хране, треба да су чисти, да се храна у њима не кисели. Наши многи одгајивачи на ово врло мало пазе. Валове из којих свиње па и крмаче хране, не одржавају у потребној чистоћи, те се храна у њима квари, само ако мало дуже постоји.

Доста а при том сувише јаке хране не треба крмачама давати, јер тада је и млеко јаче но обично, те прасад обољававе и добију рому, услед измене мишићног у масно ткање. И, чим се то примети, треба одмах крмачама давати мање и слабије хране.

Држи се, што свињче свуда иде, ришка, да за њега није потребна особита чистоћа. Али то није тако. Свињац треба да је сув, чист, промајан а у хладно време добро подастрт сувом сламом. Топлота у њему зими да је умерена, а лети за време топлих дана и јаких врућина да се свињац може поливати хладном водом ради одржања потребне хладовине.

За време јаких врућина треба давати крмачама по чешће свеже воде да пију, јер добро утиче на лучење млека.

Кад је време благо и топло, треба крмачу са прасадима пуштати на поље ради кретања.

Ово кретање врло је корисно, јер тада крмаче и прасад лакше варе храну. А сем тога, прасад добијају лепо, витко тело и правилнији облик. Напротив, ако крмаче и прасад немају довољно потребнога им кретања, онда им је варење хране непотпуно, па због тога, а и због рђавог ваздуха, закржљају у порасту, те добију ружан телесни облик.

Таква прасад нису добра за даљи запат а доцније и не гоје се како треба.

С тога ваља крмачама и прасадима поред добре и здраве хране, одржавати и потребну чистоту а тако и кретање, које је од великог утицаја по добро развиће и пораст грла.

И. К.

ОСОКА И ЊЕНА УПОТРЕБА У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

Осока је течност која отиче из сточних стаја, у којима бораве коњи и говеда. Но има још и сада много земљорадничких имања, у којима се она разлива одмах у самом дворишту или чак и по путу, који поред сточних зграда пролази; по добро уређеним имањима она се скупља у озидану и затворену јаму, која се копа обично било у близини сточних зграда било насред ђубришта, којему она служи за поливање. Према храни, коју домаћа стока добија и према количини воде, која се и поред мокраће слива у јаму, осока има разан састав, па по томе и разну вредност за ђубрење земаља.

Осока, која на један литар има долеозначени састав, може се сматрати као осока средње вредности:

Воде	982·5 грама
Органских материја	7·0 „
Минералних материја	10·5 „
Свега	1000 грама

по тежини или један литар по запремини

Садржина осоке у погледу азота, поглавито у стању амонијака или амонијачних соли, износи од прилике 1·5 грам на 1 литар (1·5 килограм на кубни метар). Поташа која у њој постоји нешто у стању карбоната нешто у стању соли (клорића или сулфата), износи до 4·9 на 1 литар, дакле отприлике 5 килограма на кубни метар. Фосфорне киселине у осоки се налази до 100 грама на кубни метар. Густина осоке (тежина једног литра) колеба се од 1000·6 до 1000·7 грама.

Осока се може употребљавати на више начина:

1. *Разливањем или поливањем из буради* по њивама а понајпре по ливадама. Она је од велике користи поглавито на земљама које су лаке, песковите, са мало креча, магнезије и фосфорне киселине. Осоку треба разблаживати, т.ј. доливати у њу од четири до шест пута толико воде колико она износи, не само да се избегне дејство амонијака којим он биљке разједа, него да би поливање захватило већи простор земље. Осоку не треба разливати по земљи, која је засићена кишама. Корисне састојке, које осока садржава у раствору (амонијак, фосфорна киселина и поташа) задржава тако рећи оног тренутка онај део земље, с којим се ова течност додирне. Осока се може употребљавати и ради ђубрења зиратне земље: у овом случају, најбоље је ако се осока разлије нешто пре самог сејања. У глиновитим земљама осока много мање користи но у лаким, песковитим, мршавим. Искуство је доказало, нарочито у Инглеској, да испред употребе овог течног ђубрета у збијеним глиновитим земљама треба да иде одводњивање или подубљивање здравице.

2. Ако се осока не употреби за разливање по ливадама и њивама, може се у самом дворишту употребљавати на два начина: било да се остави да је упија простирка у сточним зградама било да се одводницама из сточних зграда скупља у какву јаму близу ђубришта и да се одатле шмрком вади за поливање ђубришта.

Било би врло важно убедити земљораднике о големим губицима који за њих настају што никакву бригу не указују скупљању осоке.

Ако се усвоји средњи састав осоке, који је мало час изнесен, лако је уверити се о издатку, који би се чинио па да се добијају корисне материје, које у већини села један кубни метар ове течности, **на штету здравља људи и родности земље носи на путеве и у потоке.**

Од кубног метра осоке:

1·5 кгр. амонијака	по 1·50 дин.	1 кгр. = 2·25	динара
5 кгр. поташе	по 0·40 дин.	1 кгр. = 2·—	„
100 грама фосф. кис.	по 0·40 . . .	. —	„

Вредност кубног метра 4·25 динара.

Било да се осока употребљава разблажена водом за разливање, било да се употребљава за натапање простирке, што ће у толико увећавати каквоћу ђубрета, било напослетку да она служи да се њоме ђубре на ђубришту овлажава, марљиви земљорадници неће никако више имати оправдања да не устану против небриге и пренебрегавања, које се још тако много виђа, у погледу скупљања осоке.

ЈАБУЧНА ПИПА

(Јабучни рилаш Curculio или Rhynchites Bacchus)

Личи доста на Лозара (Curculio Rhyncites Betuleti), но од њега је нешто лепша.

Тело јој је обрасло подужим длакама. Боје је метално румене но често с љубичастим, златоликим или зеленкастим сјајем — преливањем. Рилица је плава, дужине је од прилике као глава и врат и кроз њу пролази стрелица за убадање.*) И пипци и ноге такође су плаве боје. Глава и врат виде се лепо, на њима су многобројне тачкице. Имају четири крила, но на горњим (поклопцима) види се ред од покрупних и ситних тачкица поређаних наизменично. Мужјак има са обе стране врата и спреда и позади по једну малу бодљу.

Пипа се јавља рано у пролеће а налази се на цвету јабука и крушака. Држи се, да у доба, кад се појаве младари и ове набада, да би се спорије развијали те да с њима напоредо расте, али то као да не постоји у ствари јер још нико није запазио ову пипу на делу т.ј. да и оваку штету причињава. Она штети род јабука и крушака и то на овај начин: Женка по оплођењу начини убод на роду јабука или крушака и у овај снесе по једно а често и 3 до 4 јаја. Рилицом намести јаје да у јами, која је дубока до 2 мм. буде подубоко, па затим оштећену покожицу заравни што боље, и онда из стражњег дела пусти лепљиви сок, те њиме начињен отвор залепи потпуно.

После неколико дана измиле из јаја беличасти црвићи који одмах отпочну штетити семенову кућицу и правити ходник кроз цео род тако, да овај излази и напоље. Ходник им је овај потребан зато, да кроза њ одилази напоље сав кужан ваздух. Род тако оштећен, опадне пре но што сазри. Црвићи, чим опадне род, изиђу кроз ходник, зарију се у земљу и у овој учауре. Из чауре изиђе савршен инсекат — пипа — на пролеће, пред цветање јабука и крушака, чекајући да се цвет појави и да се на овоме настане.

Где се ова пипа одомаћи, може причинити знатне штете.

Да се утамани, потребно је, да се с воћака пре но што цветају, стресају у чаршаве и да се род, који опадне, по могућству сваког дана збира и даје свињама, ако се на шта друго не би могао употребити.

Б. Д. Т.

*) Уста су им удешена за сисање, те зато стрелицом из рилице да би ову могли завући у род, начине пре тога убод.

БЕЛЕШКЕ

Ожиљавање резница у маховини. — Виноградарима који имају посла са америчком лозом познато је, да се америчке подлоге, и ако се иначе лако примају, као накаламљене тешко прпоре. Покушавало се на разне начине да се постотак примања каламљене лозе повећа. Између осталога, доста добро утиче на то: резање лозе на доњем крају кроз сам чвор, непосредно или до саме дијафрагме (преграде) у чвору. Ово се објашњава тиме, што су ту највише прибрани резервни састојци у лози, те је природно да ће ту бити и јача моћ избијања жила. Други начин је пиљење лозе пре каламљења; али како се нежне жилице (бркови) на ваздуху брзо исуше, тако да се у земљи више не враћају, то је тај начин напуштен. Једино још може се у томе терати док се на резотинама ожиљак (калус) образује; па и тада је потребно велике обазривости.

Понајуспешније је ожиљавање накаламљених резница у маховини. Тај је начин у употреби у Француској, где год се у велико производи каламљена лоза. Ради тога се каламљене резпице сложе у сандуцима с маховином, држе у локалу где је блага топлота па се тако убрза образовање ожиљака (калуса), а у исто време наступа и срашћивање каламова. У новије доба иде се још даље, па се за ожиљавање накаламљених резница производи нарочита врста маховине, која се зове: Jadoo Fibre. Jadoo је маховина која се збира са влажних и тресетних места; она се најпре искува, па се по неком особеном начину засићује хемикалијама и концентрисаним врстама ђубрета, те се у њој може лоза, као и друго неко биље, гајити без земље. Извештаји потврђују да је ожиљавање лозе у овој маховини потпуно успешно. По томе, у овоме имамо једно средство, које ће можда ускоро имати важну улогу у каламљењу лозе.

Да се ускори клијање глоговог (и трновог) семена — коштица, — треба га претходно распоредити у слојеве у свежој земљи и тако држати до почетка априла; тада га треба извадити из земље и држати 24 часова у води која

је закишељена са 10% хлороводоничне киселине. Али ипак ће само мали део тако припремљеног глоговог семена проклијати исте године, већи део проклијаће тек друге године. *В.*

Плетарство. — Једна врло важна грана привреде без сумње је плетарство. Код нас се истина њиме нико — сем нешто цигана — не занима, али зато је у напреднијим земљама знатно раширено.

Немачка сама извози годишње на 5,000.000 динара врбовог прућа. И при томе раду занима се на 39.000 радника, не рачунајући у то оне који се њиме као узгредним занимањем баве.

Сама пак цена прућу врбовом из године у годину расте, и док је године 1860. продавано у Немачкој за 10—14 фор. 100 кгр. године 1870. била је већ 16 фор. а данас је између 18—20 фор. а код неких бољих врста и 30.

Просечно узето један хектар засађен врбом даје на 300 фор. прихода. Но при овоме ваља имати на уму да се она сади на таком земљишту, које за ништа друго није.

Сем тога што се продаје пруће, и кора се да разно употребити, као: израду боја, приправу компоста, простирку стоци, гориво и др.

И кад се све ово узме мислим да ће се свако уверити од какве би користи било, кад би се и код нас многе баруштине и подводна места засадила врбом, која иначе леже празна. *Ж. М. Р.*

Добар прашак за зубе. — „Fundgrube“ препоручује ову смесу: Узми 1 део ситно стуцаног камфора, 2 дела ситног напреног корена (у апотеци Veilchenwurzel) и 5 дела ситне креде; све то добро измешај, накапај на ову смесу неколико капљица зејтина од нане (Ol. Menthpe piper.) и саспи у неку кутију да не ветри. *Р.*

Дојкиња не треба да није никакво дражење пиће. — Француски лекар *др. Валин*, доказао је у медецинској Академији са више живих примера, из своје праксе, да неспавање, трзање, па и честри грчеви код одојчади, долазе већином услед тога, што дојкиње пију много дражења пића као пиво, вино, ракију, црну кафу, и с тога је осудно против тога, да дојкиње у опште пију поменута пића. *Р.*

Средство да се фитиљ на лампи не дими. — Често не може домаћица да удеси фитиљ на лампи, па се услед тога лампа дими, и онда, не само да поцрни, почађави стакло, него се од тога дима распростире по одаји и смрад а дим се таложи и на плућа. Да се лампа, односно фитиљ не дими, а да уједно и фитиљ и стакло много не чађаве, треба фитиљ, пре употребе добро наквасити љутим винским сирћетом, затим га добро осушити и онда у лампу увући. Лампа ће јасније светлити, неће се димити, нити ће смрдити. *Р.*

Рудина ће бити преко лета зеленија и гушћа — кад ју с јесени, или пред саму зиму, сасвим сагорелим, зрелим ђубретом нађубримо. Што трава на рудинама по парковима преко лета жути, није томе узрок ни случајна суша, колико слабо земљиште. За ђубрење рудине треба да је ђубре у тој мери сазрело, сагорело, да изгледа као црна земља. Скорашње ђубре није с тога добро за ђубрење рудина, што испод њега трава жути и труне. За рудине је најбоља ситна, енглеска трава, јер је у порасту најнижа а то се за рудине и хоће. *Р.*

Финије сорте зимских јабука — најбоље се одрже на следећи начин: Сваку јабуку треба замотати у танку проливаћу хартију, као што се оно замотавају лимуни и неранџе, па их тако сложити у сандуке, или поређати на полице. На овај начин одржаће се свака јабука — претпостављајући да је свака здрава и руком убрана — до самога лета, изгледаће као да је скоро с дрвета убрана и неће на себи имати ни најмање боре, него ће бити глатка и светла, као да је воском преливена. Пре но што би их у хартију замотавали, морамо их после брања оставити неко време да престоје, да се мало испаре, изноје, да љуска буде потпуно сува. *Р.*

Талог од црне кафе (кафесац), — врло је добро средство за гојење гусака, па га зато не треба бацати на ђубре, него га прикупљати у један суд, па га онда за наведену циљ овако спремити: Треба узети $^2/_3$ пшеничних мекиња и $^1/_3$ талога, па обоје водом замесити и направити као лешњик велика зрна, затим их осушити и њима гуске кљукати. Од овога се гуске врло брзо угоје и добију врло укусно месо и џигерицу. *Р.*

ГЛАСНИК

Приновљени чланови Српског Пољопривредног Друштва у 1899. години. — На свршетку 1898. године Српско Пољопривредно Друштво имало је чланова, и то:

Добротвора	18
Утемељача	69
Помагача	223
Почасних	63
Редовних	157

У току 1899. године **приновљено** је, и то:

Редовних 22 (на Збору од 30. јан.);

Почасних 4 (на Збору од 30. јан.);

Добротвора 2: г. *Филип Јовановић*, трг. из Крушевца и г. *А. С. Фарков*, агент г. Бертота и Комп. из Вара, у Француској;

Утемељача 7: г. Јосиф Алмули, трг. из Шапца, Риста Дамјановић, трг. из Шапца, Игњат Винтерштајн, трг. из Шапца, Филип Павловић, трг. из Шапца, Нахман Аврамовић-Којен, трг. из Шапца, Јаков Ранкола, трг. из Ниша и Љубомир Н. Стојановић, бив. судија, кога је уписала мајка, госпођа Тана, удова пок. Николе Стојановића, члана апелационог суда у пензији.

Помагача 15: Димитрије М. Марковић, ревизор шабачке царинарнице, Милош К. Бранковић, магационар шабачке царинарнице, Милан Игњатовић, прегледач царинарнице шабачке; Милан Весовић, прегледач царинарнице шабачке; Селимир Весовић, гимназиста шабачке гимназије; Дамјан М. Павловић, званичник шабачке царинарнице; Стеван Д. Лазаревић, шпедитер шабачке царинарнице; Илија Палић, шпедитер шабачке царинарнице; Петар Митровић, шпедитер шабачке царинарнице; Милан Јанковић, шпедитер шабачке царинарнице; Јоца Пупић, агент Српског Бродарског Друштва; Васа Богићевић, агенат аустријског Бродарског Друштва; Врачарић Вучковић, трг. из Шапца; Коста Паранос, трг. из Шапца; Божа Лазаревић, трговац из Шапца.

Тако Срп. Пољопривредно Друштво **сада** има чланова:

Редовних	179
Почасних	67
Добротвора	20
Утемељача	76
Помагача	238

Улози од чланова Добротвора и Утемељача иду у **Пољопривредни Фонд,** који је на свршетку 1898. године износио **20.150·74 динара.**

У току 1899. године овај се Фонд увећао и то:

У месецу *јануару* са 1700 динара, тако да Пољопривредни Фонд **сада** износи суму од **21.851·74 динара.**

Нове награде виноградарима. — У белешци нашој, којом смо јавили о издатим наградама за правилно подигнуте винограде америчком лозом, по раније расписаном стечају, изјавили смо жељу да се на том путу и даље настави; јер у томе налазимо јак подстрек, а уједно и помоћ, од стране државе да се обнављање винограда у нас крене бржим током. Нама је драго што можемо забележити, да је г. *Министар Нар. Привреде*, користећи се законским овлашћењем, расписао нове награде, које се имају издати такмичарима у 1900-тој години. Распис је штампан у *Српским Новинама*, и садржи у главноме ове тачке:

Награде се имају овако поделити: за *округ крајински* три, и то једна од 300 динара, а две по 200 динара; за *округ крушевачки* две, и то једна од 300 динара и једна од 200 динара; за *округ нишки* две, и то једна од 300 динара и једна од 200 динара; за *округе тимочки, подунавски, моравски, пожаревачки, и крагујевачки* по једна од 300 динара.

Погодбе (услови) који се траже од такмичара ове су:

а, да је земља, на којој је виноград риљана у дубини најмање 60 сантиметара;

б, да сорта подлоге (америчке лозе) одговара земљи и да је земља претходно испитана на кречомеру (калциметру);

в, да је виноград окаламљен домаћом лозом и од сората које се највише гаје у дотичноме крају, и да су у првом реду сорте за вино („винске“);

г, да су сорте домаће лозе (којима су подлоге каламљене) у винограду издвојене у групе („у чистом саду“), а не помешане;

д, да виноград има најмање 2000 чокота од добро сраслих и здравих каламова, и да су ови посађени у правилне редове и у растојању најмање 1 м.;

ђ, да се виноград одржава у добром стању, да има јаркова (ендека) и олука за отицање воде, а по потреби и заравњака (тераса) противу сношења земље.

Рок пријаве за такмичаре је *1 август* 1900 год. Уз пријаву ваља поднети: *уверење* општинског суда да је виноград својина такмичара и да је земља припремљена као што се захтева тачком *а*; и *уверење* да је земља испитана на кречомеру, по тачци *б*.

Осем појединаца за награде могу се такмичити и удружења.

Као што се види, овим је Стечајем дата могућност, да се може такмичити већи број, па и мање имућнијих пољопривредника, јер је број чокота смањен на 2000. Осем тога и број награда је повећан, па су узети у такмичење и нови окрузи, у којима је виноградарство било вазда на гласу. Најзад, у такмичење могу улазити и привредна удружења, која подижу винограде за углед или за своје чланове, као: Подружине Срп. Пољопривредног Друштва, Виноградарске Задруге, итд.

Први срески расадник воћа и лозе. — Министар Нар. Привреде решио је, да се у *Сурдулици* заснује први расадник воћа и лозе за срез масурички. Ради тога је општина сурдуличка уступила један део своје утрине *Дубрава*, у величини од 3 хектара, врло подесног земљишта за намењени циљ. До овога је друго земљиште, које припада општини, у величини око 4 хектара, које ће се поступно употребити такође за сврхе расадника. По наређењу Г. Министра, ишли су г.г. В. Бурјан, воћар управе Топчидерске Економије, и Петар Матејић, калемар, са среским начелником примили земљиште од општине и приступили уређењу његовом.

Ми поздрављамо овај први корак на извршењу закона о унапређењу воћарства и радујемо се, што ће овим један од најлепших и најпријатнијих за летње уживање крајева у нашој лепој домовини, у лепоти још више добити и у привреди се унапредити.

Подружина сићевачка. — Ова најмлађа друга осталих Подружина Срп. Пољопривредног Друштва, већ на првом кораку показује од себе особите живости. Она је срећна, да су јој добротвори: *Његово Величанство Краљ Господар* и *Његово Величанство Краљ Милан*. Њу, осем тога, лепо прихватају сви виђенији људи у селу и околини; па и општина сићевачка решила је, да, и поред оскудице у утринама, уступи Подружини за оснивање *расадника лозе и воћа* земљиште од око 3 хектара. Одобрење од надлежне власти већ је готово; и Подружина је прегла, да, још докле је време, посвршава све послове око заснивања расадника. Те ће послове руководити нарочито стручно лице, те је гарантија да ће се они и правилно вршити. Сићево и околина јесу један од најважнијих виноградарских крајева у нас; али су виногради, на жалост, на издисају, поглавито услед филоксерне заразе, но доста и од Пероноспоре. Већ с тога што им је близу нишки лозни расадник у изгледу је, да ће се вредни Сићевчани кренути на обнављање својих винограда америчком лозом; али оснивање расадника у њиховој средини на сваки начин још ће јаче тај посао потпомоћи. Подружина је решена, да својим члановима даје лозу временом и бесплатно. Питома и прекрасна долина сићевачка подесна је много и за воћарство; и расадник подружински потпомоћи ће такође да се одабране и подесне сорте одомаће, од којих ће становништво имати не мање лепе користи.

Набавка припилодних говеда. — Министарство Нар. Привреде набавило је пре неколико дана осам стеоних јуница и два јунца *сименталске* расе, *ради оснивања једног* чистог сименталског запата говеда у нас. Говеда ова купљена су на јавној лицитацији прекобројних грла запата говеда државног сточарског зазода у Баболни у Угарској. О сименталској раси говеда мишљење је стручњака врло повољно и нарочито у новије доба све се више цени. У Мађарској нпр. све се више одомаћава сименталска раса говеда и већина њихових државних економских завода гаји *ту* расу говеда ради распрострањења у земљи. Привредници њихови купују приплодна грла сименталска по врло велике цене. — Приплодна грла која је купило наше Министарство Нар. Привреде смештена су у Топчидеру, где се има засновати запат сименталних говеда. То ће бити у нас први већи запат чистих сименталаца, па с тога ћемо ускоро проговорити у овом листу коју више о сименталској раси говеда.

Златиборски сувати. — Решењем Г. Министра Нар. Привреде од 8. децембра пр. год. извесни државни сувати у Златибору уступљени су за ову годину околним сељанима, и то: „Беле Воде“ сељанима села Бранешћа за 1000 динара; „Бучје“ општини негбинској за 700 динара: „Вел. Шајиновци“ сељанима села Доброселице за 1200 динара. и „Д. Рибница“ сељанима села Јабланице за 900 динара, с тим условима: да их употребе само на пашу своје домаће стоке, а туђу стоку не могу пуштати ни траву ни сено продавати, у противном стока ће им се одмах истерати, а наплаћена сума задржати за шумски фонд. А остали пак сувати и то: „Густо брдо,“ „Крајеви,“ „Честе,“ „Брегови“ „Пола Кобиље Главе“ и „Обудовице“ („Краљева Вода“) издаваће се под трогодишњи закуп офералном лицитацијом, коју ће држати начелство окр. ужичког.

Јов. М. Ј.

Жупљани и обнављање винограда. — Једну врло пријатну појаву имамо да забележимо из Жупе. Лозном расаднику у Александровцу (у Жупи) пријавило се за лозу близу 500 молитеља, и то скоро искључиво само за лозу

за подлогу. Жупљани су дакле, отпочели озбиљно да раде на обнављању својих винограда, који су већ сасвим поништени, и то на поузданој основи — каламљењу. И Жупа као и Крајина живела је од винограда; нити се Жупљани, услед прилика у којима су, могу обрнути на коју другу страну, него опет на винограде. Али колико су они у томе увиђавнији од Крајинаца, који се тако тешко решавају на обнављање винограда америчком лозом!

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXXI. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 22. јануара 1899 год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Драгутин М. Јовановић, Коста Д. Главинић и Паја Т. Тодоровић.

Као гост г. Светолик А. Петковић, управник друштвеног добра у Шапцу.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

Пре но што је приступљено раду по дневном реду, председник извештава, да је Друштво добило нове чланове, и то:

за *Утемељаче:* г.г. Јосифа Алмули, Ристу Дамњановића, Игњата Винтрихштајна, Филипа Павловића и Нахмана Аврамовића-Којена, трговце из Шапца, Јакова Ранкла, трг. из Ниша, и пок. Љубомира Н. Стојановића, судију смедеревског суда у пензији (уписала га г-ђа Тана удова пок. Николе Стојановића, члана апелационог суда у пензији); и

за *Помагаче*: Димитрија М. Марковића, ревизора, Милоша К. Бранковића, магационара, Милана Игњатовића, и Милана Весовића, прегледаче, Дамњана М. Павловића, практиканта, Стевана Д. Лазаревића, Илију Паљића, Петра Митровића, и Милана Јаковљевића, шпедитери царинарнице шабачке, Селимира Весовића, гимназисту, Вречерића Вучковића и Косту Параноса трговце, и Божу Лазаревића, гостионичара из Шапца, Јоцу Пупића, агента српског и Косту Параноса аустријског бродарског друштва.

Улози утемељачки положени су; а помагачи положили улог за 1899. годину. — Примљено са захвалношћу.

Прочитан XXIX. и XXX. записник одборске седнице Усвојен је.

251. Чита се писмо Г. Министра Нар. Привреде од 13. ов. месеца ЗБр. 7457, којим извештава да је набавио од Ф. Бертота из Вара у Француској 35 килограма семена свилених буба, да ће семе доћи на друштвено име, с тим да Друштво семе прими, од које количине да преда 30 кгр. г. Морицу А. Тајтацаку, трг. из Крушевца, ради раздавања под извесним погодбама одгајивачима из окр. крушевачког и моравског, а осталих 5 килограма да Друштво разда одгајивачима из осталих места.

Набављену количину семена да исплати Друштво из новца који му је позајмљен у прошлој години за откупљивање мехурака свилених буба па још није враћен. Сума која претекне од узајмљених 10.000 динара, да се задржи за откупљивање мехурака у овој год. Примљено с благодарношћу с тим, да се у свему поступи по писму Г. Министра.

252. Прочитан пројекат буџета о приходу и расходу Друштва за 1899. годину, који је израдио изабрани Одбор. Усвојен је с тим, да се предложи Главном Збору да га одобри.

ЗАПИСНИК XXXII. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 28. јануара 1899. год. у Београду

Били су: Председник, г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Драгутин М. Јовановић, Коста Д. Главинић, и Паја Т. Тодоровић.

Као гост г. Драгутин Н. Лапчевић, председник Пожешке пољопривредне Подружине, и редован члан Друштва.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

Председник саопштива да се г.г. Филип Јовановић, народни посланик из Крушевца, и А. С. Фархов, агент г. Ф. Бертота и Комп. из Вара у Француској, за продају семена свилених буба у Србији и Бугарској, изволели уписати за чланове добротворе овога Друштва, са улогом од по 500 динара. Улоге су положили друштвеној благајници. Примљено са захвалношћу.

Прочитан записник XXXI. седнице — Одбор усвоји.

253. Чита се записник заједничке седнице свих секција Друштва, држане 17. јануара ове године, који гласи:

ЗАПИСНИК ЗАЈЕДНИЧКЕ СЕДНИЦЕ
Свих Секција Српског Пољопривредног Друштва
држане 17. јануара 1899. год. у Београду.

Били су: г.г. Алекса Ђурић, Александар М. Секулић, Благ. Д. Тодоровић, Димитрије Путниковић, Илија Кремић Јован Червенко, Јеврем П. Гудовић, Јован Екеровић, Јован Јекић, Јеврем Мићић, Коста Б. Ђорђевић, Коста Д. Главинић, Милован Јанковић, Милован Спасић, Милан Андоновић, Мата Јовановић, Милоје Вучковић, Милан Јованић, Нинко Јованотић, Паја Т. Тодоровић, Павле М. Радосављевић, Раша Милошевић, Светозар Милојевић, и Савко Кучпарић.

Председавао: председник, г. Раша Милошевић; бележио, Павле М. Радосављевић, економ друштвени.

I.

Председник, г. Раша Милошевић, пошто је констатова да има довољан број чланова за решавање, колико се према члану 14. Пословника тражи за сваку секцију, извештава да је по дневном реду прва тачка о кандидацији нових редовних чланова. Моли секције, да на основу чл. 10. Правила и чл. 16. Пословника друштвеног, кандидују лица за нове чланове. — Кандидовани су:

1. Јован Жујовић, проф. Велике Школе, за секцију: за ратарство;

2. Данило Игуман Св. Романа у округу нишком, за секцију: за сточарство:

3. Љуба Ђулаковић, порезник у пензији, из Велике Дренове, среза трстеничког, за секцију: за ратарство;

4. Мијаило Рашковић, порезник у пензији из Зајечара за секцију: за ратарство:

5. Ђорђе Христодуловић, марвени лекар у Вел. Градишту, за секцију: за сточарство;

6. Драгутин Димитријевић, поштар из Параћина, за секцију: за сточарство;

7. Милоје Спасић, учитељ из Рековца, за секцију: за ратарство;

8. Василије Терзић, учитељ у Бивољу, за секцију: за ратарство;

9. Никола Јовановић, учитељ из Пожеге, за секцију: за ратарство;

10. Паун Димитријевић, учитељ из Неготина, за секцију: за ратарство;

11. Радован Кречковић, ђакон из Ужица, за секцију: за сточарство;

12. Милан Јовановић, окружни шумар у Трстенику, за секцију: за шумарство:

13. Јован Буковала, окружни шумар у Добри, округа пожаревачког, за секцију: за шумарство;

14. Добросав М. Јовановић, економ из Параћина, за секцију: за ратарство;

15. Радосав Живановић, економ из Црљенца, округа пожаревачког, среза млавског, за секцију: за ратарство;

16. Светислав Р. Симић, писар Срп. Пољопривредног Друштва, за секцију: за ратарство;

17. Веселин Ћокић, руковалац лозног расадника на Илиној Води код Крагујевца, за секцију: за ратарство;

18. Божа Милановић, подблагајник из Неготина за секцију: за сточарство;

19. Милан Недељковић, професор Велике Школе за секцију: за ратарство;

20. Андра С. Јовановић, хонорарни наставник учитељске школе у Алексинцу, за секцију: за ратарство;

21. Огњан Луковић, економ из Александровца, за секцију: за ратарство;

22. Милић Милојевић, економ из Горње Драгуше, за секцију: за ратарство; и

23. Тодосије Радичевић, практикант Топчидерске Економије, за секцију: за ратарство.

24. Мих. Бончић, предс. прв. суда у Прокупљу.

II.

По свршеном кандидовању чланова, прочитане су све награде за напредније начине радње, и то: прво, којима рок још није истекао: друго, које су по други пут објављење, рок им протекао а нико се није јавио за такмичара; треће, које треба поновити због тога, што нису издане са оскудице такмичара; и четврто, којима је рок истекао, такмичари се пријавили али радови још нису оцењени. Секције се сагласиле, да се распише још и ова награда за напредније начине радње.

За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине на неодређеној површини. Награда 200. диннара. Могу се такмичити привредници из округа: моравског и пожаревачког. Цениће се изникли усев. Рок за пријаву до 1. априла 1900. године.

III.

Пошто је досадашњим секретарима секција крајем прошле године истекао мандат, то је приступљено избору нових секретара за сваку секцију посебно. — Једногласно изабрани су дојакошњи секретари секција, и то: *за секцију за ратарство:* г. Вучко С. Богдановић; *за секцију за сточарство:* г. Паја Т. Тодоровић; *за секцију за шумарство*: г. Алекса Стојковић; *за технолошку секцију:* г. Борислав Б. Тодоровић; и *за установе и законодавство:* г. Александар М. Секулић.

254. — Решено: Из одлуке под I. да се предложе Главном Збору за редовне чланове Друштва ова господа:

1. Јован Жујовић, проф. Велике Школе.
2. Милан Недељковић, проф. Велике Школе.
3. Мика Бончић, председник топличког првостепеног суда.
4. Андра С. Јовановић, хонорарни наставник учитељске школе у Алексинцу.
5. Љуба Ђулаковић, порезник у пензији из Велике Дренове.
6. Мијаило Рашковић, порезник у пензији из Зајечаа.
7. Ђорђе Христодуловић, марвени лекар у Великом Градишту.
9. Милоје Спасић, учитељ у Бивољу.
10. Никола Јовановић, учитељ из Пожеге.
11. Паун Димитријевић, учитељ из Неготина.
12. Радован Кречковић, ђакон из Ужица.
13. Милан Јовановић, окр. шумар у Трстенику.
14. Јован Буковала, окр. шумар у Добри округа пожаревачког.
15. Добросав М. Јовановић, економ из Параћина.
16. Радосав Живановић, економ из Црљенца, округа пожаревачког.
17. Станислав Симић, писар друштвени.
18. Веселин Ћокић, руковалац лозног расадника на Илиној Води код Крагујевца.
19. Божидар Милановић, подблагајник, из Зајечара.
20. Огњан Луковић, економ из Александорва.
21. Милић Милојевић, економ из Горње Драгуше, округа топличког; и
22. Тодосије Радичевић, практикант Управе Топчидерске Економије.

Одлука под II. да се изнесе Збору на решење, а

Одлука под III. примљена к знању.

255. По реферату о истакнутим лицима која би требало предложити Глав. Збору да их изабере за почасне чланове Друштва — Одлучено: да се предложе Главном Збору да их изабере за почасне чланове Српског Пољопривредног Друштва, ова господа:

1. Никола Тесла, Србин који живи у Америци;
2. Јован Станојевић, прота из Неготина;
3. Петар Д. Лелековић, цариник из Београда; и
4. Павле Стојановић, цариник из Шапца.

256. Г. Александар М. Секулић, члан управе пита, да ли је било каквог прихода од друштвеног пчеланика? Решено да економ друштвени о овоме поднесе извештај.

257. По питању, за што се престало са вођењем магацинске књиге у Друштву решено: да друштвени економ и о томе поднесе извештај.

СТЕЧАЈИ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је *секретар* и један *експедитор*.

Плата је годишња секретару 3000 а експедитору 960 динара, колико је предвиђено буџетом друштвених расхода за ову годину.

Право на стечај за *секретара* имају према чл. 21. друштвених правила редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су његове према чл. 25. друштвених правила ове: да води записник у седницама одбора и зборова (осем повремених), да води друштвену кореспонденцију, да рукује пољопривредним справама које Друштво наручује, да се стара о издавању и распростирању оних дела,

која Друштво прими и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осем новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје Управном Одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина предаје јавности — и за све то одговара морално и материјално.

Право на стечај за *ексиедитора* имају лица која су свршила нижу пољопривредну школу код нас или на страни.

Његове дужности одредиће се уговором.

Према чл. 23. друштвених Правила са лицима, која буду изабрана за секретара или експедитора, начиниће се уговор најмање на једну а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два месеца унапред с једне и с друге стране, а продужење уговора вршиће се само у току последња два месеца његова рока.

Рок пријаве до 1 марта ове године.

Позивају се они који желе добити једно или друго место да се до означеног рока пријаве Срп. Пољопривредном Друштву у Београду, и поднесу доказе о својој спреми.

Бр. 753. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 1. Фебруара год. у Београду.

ОБЗНАНЕ

Претплатницима Тежака. — По решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 9. јануара, *Тежак* се у будуће неће слати ником на вересију. Умољавају се претплатници, да што пре пошљу претплату за *Тежак* за 1899. годину. Ово важи и за општине, помажуће и подружинске чланове.

Цена је листу као и до сада: *За Краљевину Србију*, на годину 8 динара; друштвени чланови помагачи, чланови свију друштвених подружина, војници сталнога кадра и ђаци, манастири и земљорадничке задруге, добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину. *Ван Краљевине Србије*, на годину 10 франака или 5 фор. аустријске вредности; но српска пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредности кад унапред положе претплату, и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист и слати. Претплата се шаље Српском Пољопривредном Друштву у Београду.

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва,** Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

Српско Пољопривредном Друштву у Београду потребна је повећа количина семена од: граорице, мухара, багрена и гледичија. Који би од наших домаћих произвођача имао овог семена на продају, нека што пре пошље своју понуду Друштву. У понуди треба да означи: колико и каквог семена има и по што ће га уступити Друштву. Сваки понуђач треба да пошље уз понуду и пробу понуђеног семена.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 9. броја Тежака: *Чланци*: Прасење и неговање крмача. — Осока и њена употреба у пољској привреди. — Јабучна пина. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 10. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 7. МАРТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВ ИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ВАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

КУТЊА БАШТА

Вађда из сећања на земни рај, љубав баштованству као да је човеку урођена; и можда нема никога међу смртнима, ко би био равнодушан према задовољству, које баштованство пружа. Богат или сиромах, млад или стар, сви воле башту. Од саме колевке, дете воли да се по њој игра; још од саме младости, младић замишља да је баштован; као одрастао човек он у њој ради; као старац, он се у њој одмара.

Имати башту за све је потреба и сваки је сретан да у њој проводи своје часове одмора. Ту свако заборавља бриге о пословима, и трговци и богаташи одлазе тамо да се разгале. Ту неко чисти стазе, неко прекопава земљиште, неко сади и залива поврће и цвеће; једни поткресују своје дрвеће, други надгледају своје воће; једном речи сваки ради оно што уме и сваки је задовољан; јер човеку је тако пријатно добијати производе који се виде како онде на очи расту и које он сам својом руком бере.

У осталом башта је свагда била у части, и у давнини помињу се баште, које су достизале врхунац баштованске вештине.

Историја је описала чувене баште у Вавилону као једно од седам чуда на свету а данас баште, које би се могле ставити у ред чуда не могу се ни пребројати, нити се зна броја славним баштованима, којих су имена међу тим опште позната и поштована.

* * *

Баште се деле у три оделите врсте: *кутња башта, украсна башта и воћња башта.*

Ми ћемо овде проговорити неколико речи о кутњој башти.

Шта има корисније и може се рећи шта има пријатније но што је кутња башта?

Па и опет, колико се мало земљорадника њоме баве, били они богати или сиромаси? Колико их је, који у огради која им дом окружава, немају ни један кут који би истински као кутњу башту обрађивали! И колико ових башта има, оне су и сувише напуштене. Људи просто немају довољно сазнања о користима, које могу имати од сразмерно малог земљишта близу куће које би вешто обрађивали, то јест које би уредили и неговали као кутњу башту, из које производи могу увек да служе бар потребама дома и од којих се најлепши примерци увек могу врло корисно чак и да продају.

Када се тако човек неосетно упозна с овом врстом занимања, он се и не сумњајући у томе послу извешти, само ако је иоле пажљив. Онда, упознав добит, која се отуда може да вуче, он ту грану свога занимања шири све више и више и брзо на тај начин увећава своје приходе.

А баштованство доиста је лако изучити, само ако је човек иоле смотрен. Осврћући се на напомене, које се црпе из практичних књига, човек без бојазни може да почне, јер ако се која ствар испитује и оцењује, она се после и схвати.

Кад се само почне онда се свакодневним радом сазна толико и толико тајни, о којима се није ни сањало.

Што је главно то је то, да земљиште буде ограђено, било зидом било другом којом оградом, да брани приступ нарочито живини; јер живина је, као што је свима добро познато, она сметња, којој се може приписати она запуштеност кутњих башта по селима. У највише случајева башта се сматра као нешто опште и заједничко и сва живина што је има и сва деца из куће иду право у башту да се по својој вољи забављају. На тај начин за један тренут ока рад од читаве једне седмице а можда и од читавог једног месеца савршено је уништен. — Кад би башта била ограђена, тога се већ не би имали плашити, а оно што је произведено у тако једном малом простору који би се смишљено обрађивао, доиста је огромна уштеда за дом и огромна добит за здравље домаће чељади.

Кад свако има своју њиву и свој дом, свако би могао имати и своје плодове и своје поврће за целу годину, те на тај начин доста приштеђивао у своме газдовању.

Кад се умеју гајити кокошке и остала живина па и домаћа крупна стока, зашто се не би умела обрађивати и башта, кад је ово простије но оно? — Све је у томе да се само — почне.

Земљиште кутње баште, ако би га човек могао по својој вољи бирати, треба да је добра ливадска земља, пре лака но тешка, то јест земља иловачасто-песковита; другим речма, земља свежа и блага, сасвим чиста и на присојном, сунчаном месту.

Ма колика била кутња башта по простору, она се дели на два или четири дела, и то широким стазама, које олакшавају послове у њој. Дели се само на двоје кад је уска а на четворо кад је у четврт.

Ако је башта ограђена зидом, онда се поред зида саде шпалирске воћке али тако, да између зида и воћака с једне и воћака и поврћа у башти с друге стране остане довољно простора, да се ово дрвеће може неговати и да му се баш до самог корена не прекопава земља за поврће које се ту гаји, чиме би се жиле повређивале.

Сем тога да би се послови олакшавали, сваки се део баште дели на табле, које су 1·5—2 метра широке а између њих остављају се стазице од 35 сантиметара ширине.

Како поврће слабо напредује у заклону дрвећа, то кутња башта треба да буде без дрвећа, а да би се табле лакше заливале, треба да је свака табла равна. Ако је земљиште нагнуто, табле се праве у малим степеницама

ПОДЛИСТАК

ЈОШ НЕКОЛИКО РЕЧИ

О ПЛЕТАРСКОЈ ИЗЛОЖБИ У БЕОГРАДУ

Пише Срета А. Поповић

Вредна и подузетна *Пожешка Подружина* Српског Пољопривредног Друштва приредила је на сасвим скроман начин, у самоме ходнику дома Срп. Пољоприв. Друштва, *плетарску изложбу* у дане 30. и 31. јануара и 1. фебруара ове године.

Да о њој проговоримо још неколико речи.

I.

Плетарству, као грани пољске привреде и домаће радиности, није код нас све до скора ни приближно указивана она пажња, коју оно заслужује по својој важности и своме значају. С тога смо све те плетарске производе ми по скупе новце добављали са стране (као лесе за кола котарице у свима врстама и намењене сваковрсним потребама и многе друге плетарске артикле), или смо се задовољавали примитивном израдом наших коритара, који су били једини представници плетарства у нас. У самоме пак народу плетарство, поред свију практичних потреба, било је од врло мала значаја, те с тога и на врло ниском ступњу јер док су се плетарске израде овде онде ограничавале само на незнатне и безначајне почетке, дотле се на другом месту за плетарство знало само по имену.

Истом у потоње доба, како је свет постао материјално потребитији, како су се саобраћајне и пољопривредне прилике јаче развиле, како се услед извоза нашег воћа на стране тргове осетила јака оскудица у добрим, лаким и јевтиним котарицама за пошиљање — плетарство је постало предмет живљег интереса.

Нема сумње, да, кад је реч о напретку плетарства код нас, похвалног помена заслужује наша прва плетарска школа у Букову и покушаји Дома за сиротну и напуштену децу.

Па ипак, ко зна за које би се време, поред све потребитости, побудила пажња за наше зачамало плетарство *као народно занимање* у једноме од најпространијих али и најсиромашнијих округа наших, да се Пожешка пољопривредна Подружина, *по угледу на плетарску школу у Букову*, није тако одано и свесрдно прихватила тога посла који води народном бољитку и општем напретку. Она је ставила себи за задатак, да, поред осталих корисних послова својих, у своме крају подигне, одомаћи и прошири плетарство. А да би одговорила томе свом задатку, она је послала свога питомца у *плетарницу у Букову, где се потпуно изучио плетарству*. За тим је Подружина отворила и *Плетарску школу*, која има циљ: да темељно спрема младиће из села и варош за добре плетаре. Рад је у тој школи почео истом 1 новембра минуле године, а већ данас

тако, да им се дужина простире у правцу, противном према нагибу земљишта.

Ако кутња башта није ограђена зидом, но се мора ограђивати којом другом оградом, онда је ограда плетеном жицом или тарабом или летвама боља од живе ограде; јер поред тога што жива ограда и сама црпе земљиште, још баца и хлад, који близу себе спречава поврће у порасту и на тај начин смањује простор зиратног земљишта у кутњој башти.

Главно је питање имати воде колико је за кутњу башту потребно. Кутња башта без воде јесте огњиште без огња, лето без сунца, новчаник без новаца, богатство без среће, живот без здравља. — *Ако немаш воде, немаш поврћа*, могло би се понављати, кад год се поведе реч о кутњој башти.

* * *

Пролеће је на помолу а с њим пастаје нов живот у природи и нови послови у пољопривредном газдовању. Уређивање и обрађивање кутње баште јесте један од тих послова, коме је сад доба.

Приступимо томе послу!

О ОРЕЗИВАЊУ ВИНОГРАДА ПОДИГНУТИХ КАЛАМЉЕНОМ ЛОЗОМ

Сваки разуман виноградар сложиће се с нама у томе, да је између многих редовних радова, које рационално гајење винограда захтева, орезивање један од најважнијих јер од тога, како се виноград орезује, не зависи само, хоћемо ли имати доста и доброга рода, већ, врло често, и будућност и опстанак целога винограда, па макар био и најрационалније засађен. И кад ово што рекосмо, вреди за винограде подигнуте на досадањи начин, домаћом лозом, онда то још у много већој мери мора важити за винограде подигнуте каламљеном лозом, који се с много више и трошка и труда подижу.

Већина наших виноградара није до скора обраћала озбиљну пажњу на правилно орезивање винограда, већ је и овај најважнији рад, као и све остале, вршила готово од беде и без плана. Последице таквога рада биле су, пак: да смо по нашим виноградима имали много лозе а мало грожђа, и да, скоро ни један наш виноград, и у најбољим годинама није давао ни приближно онолики принос колики би имали кад би се орезивање вршило као што треба.

Благодарећи, прво, особинама наших главних сората винове лозе, које су се задовољавале и најлошијим орезивањем; друго нашем благословеном поднебљу и треће, тој околности, што сађење и обрађивање наших старих винограда није захтевало ни сувише труда ни многе издатке, могли смо и бити задовољни негдашњим приносима наших винограда, али данас, кад морамо подизати винограде на америчкој подлози, који нас стају и много труда и доста новаца, и код којих не можемо рачунати да ће бити онако дугог века као стари, од домаће лозе, морамо се старати да нам обилате бербе у што краћем времену исплате и уложени новац и труд, а то ћемо моћи постићи само добрим и правилним сађењем и обрађивањем винограда, у опште, а разумним орезивањем на посе.

О орезивању винограда а нарочито оних, који су подигнути домаћом лозом, писано је више пута у *Тежаку* и *Пољопривредном Календару* из ранијих година али, о орезивању каламљене лозе, с обзиром на најновија искуства колико нам је познато, писано је мало; тога ради решили смо се, да сада, кад се приближује доба пролетње резидбе, скренемо пажњу на орезивања каламљеног чокоћа, оним нашим виноградарима који подижу винограде каламљеном лозом

На питање: треба ли каламљени чокот у свима приликама орезивати сасвим онако, као и некаламљени (од домаће лозе), даје се одговор лако извести из овога што ћемо сад изложити:

Већина сората америчке лозе, које се употребљавају за подлогу имају и јаких жила, које усишу из земље велику количину хране с тога су оне много бујније од наших домаћих сората; а кад се томе дода још и то, да се земљиште за нове винограде мора дубоко прекопавати (риљати), чиме се даје жилама могућност, да се брже, на већи простор пруже а

школа је у могућности, да се прикаже богатом изложбом радова својих. И сви ти разноврсни изложени предмети плетарски јесу радови ученика, *који још ни пуна три месеца нису провели у плетарници.* Човеку се и нехотице намеће мисао: шта се све може постићи, када се једног посла лате трудбеници, прожмани истинском љубављу према своме народу! Жив нам је и очити пример зато усталашна Пожешка Подружина.

Сви изложбени предмети одликују се лепом, укусном израдом, те поред своје **ванредно јевтине цене,** *потпуно могу да задовоље оне потребе, којима су намењени.*

Једну само примедбу, од споредна значаја, имали би смо да учинимо код тих плетарских производа. Мислимо на сковане називе њихове.

И ако плетарство код нас због своје неразвијености нема још израђених назива, ипак се темељ плетарској терминиологији не може одређивати ни постављати тако на пречац ни од ока. Тај посао ваља оставити бољем и вичнијем мајстору. Када кроз најкраће време продру ти производи дубље у народ и тамо се већ одомаће, то ће народ сам, *у своме духу*, сковати потребне називе, који ће доћи као поручени.

II.

Поред изложених плетарских предмета, Пожешка пољоприв. Подружина ставила је похођачима изложбе на углед *и све радове иоткивачке* из њезине скорим отворене *Поткивачке школе у Пожези.* И појаву те школе изазвала је крајња потреба. Ко није живео у народу, тај само не може знати: колико се наш сеоски свет нужди, што у својој околини нема спремних поткивача. Колико је и колико стоке, најбољих теглећих грла, пропало и онеспособило се само за то, што наши самозвани „налбанте“ нису дорасли своме позиву!

Поткивачка је школа отворена у Пожези пре три месеца и већ је до данас оспособила за рад једно коло младих људи, које је отишло у народ, уступивши своје место у школи другом колу. А како нас очевици уверавају, сваким даном и варошани и сељаци све више догоне своју стоку на поткивање у Поткивачку школу, у којој се поткивање врши на разуман и суврем ен начин. Копита се не догони према готовој потковици, као што то раде непозвани посленици, већ баш обратно; нити се тако неразумно исеца, да клинци оду у месо, те се стока порама. Волови се поткивају без обаљивања, те је на тај начин отпало оно право мучење радних грла.

Од колике је важности ова по све корисна установа, може сваки појмити, када зна: да огроман део наших ужичких горштака живи искључиво од кириџилука и рабаџијања.

III.

Уз Плетарску и Поткивачку школу Подружина је отворила и *Радионицу пољопривредних сирава и алата*, за коју је набавила једног изврсног радника са стране, три мајстора из Србије и седам ученика из своје околине.

тиме и више хране усишу, онда је сасвим јасно, да ће лоза нових винограда, и кад неби била каламљена на бујне америчке подлоге, много се бујније развијати но у нашим старим виноградима. Услед овога, придолазак сокова у онај део калемљенога чокота, што је над земљом, врло је јак, и, ако се чокоће орезује *у главу*, а ластари пре времена и јако скраћују, неће имати довољно лишћа и лозе, да преради све оне сокове што их жиле шаљу, те ће наступити згушњавање сокова на спојноме месту калема с подлогом, а ово је опет повод образовању *гука*, због којих многи калемљени чокот пре времена пропадне. Осем тога, због бујнога придоласка сокова, код многих сората домаће лозе, остају најдоња окца неродна, и, ако се чокот орезује у главу или у опште сувише кратко, онда избијају бујни али неродни ластари, те имамо јаке лозе и сувише а рода или нимало или врло мало. Држимо, пак, да ће многи наш виноградар и из сопственог искуства знати, да ни све домаће сорте (и кад нису накаламљене), не подносе једнако орезивање, јер оне, које су бујније, као нпр. дренкови, морају се орезивати на кондире, са најмање 2—3 окца, а друге, које су слабијег пораста, подносе и резидбу на *резнике*.

Из горњега излази дакле, *да онај, који хоће да има родан и дуговечан виноград подигнут каламљеном лозом мора га орезивати с више пажње и знања но старе винограде*.

У већини винодељских крајева суседне нам Угарске, орезивана је винова лоза у главноме исто онако као и код нас, и стари њихови виногради, као и наши, подносили су такво орезивање, али, чим су почели подизати винограде на америчкој подлози, опазили су одмах да стари начин орезивања није погодан за каламљењу лозу. Многи чокот почео је добивати гуку на спојноме месту калама с подлогом, која смета кретању сокова; из чокота је избивала врло јака лоза а грожђа је бивало врло мало. Тражењем узрока овим појавама дошло се до закључка, да им је један од најглавнијих неподесно орезивање, па, да би се утврдио најподеснији начин орезивања калемљене лозе за Угарску, предложили су неки угледни интелигентни виноградари онамошњи да се ради решења овога питања сазове збор стручних угарских виноградара, што је у јесен 1897. године и учињено. Овај збор утврдио је *једногласно* а у главноме на препоруку Карла Енгелбрехта, главнога виноградарскога надзорника у Будим-Пешти, начине за орезивање угарских винограда подигнутих калемљеном лозом, па, како смо и ми за орезивање нашег винограда усвојили те начине, и сматрамо их за врло подесне, описаћемо их у Тежаку и објаснићемо их на што већем броју разговетних слика.

* * *

О образовању основнога облика за орезивање калемљене лозе на кондире. — У сл. 1. представљен је једногодишњи калем, посађен на своје стално место, који је, као што се види орезан на *једно око* O_1, али тако, да је лоза над њим пресечена непосредно изнад горњега зглавка

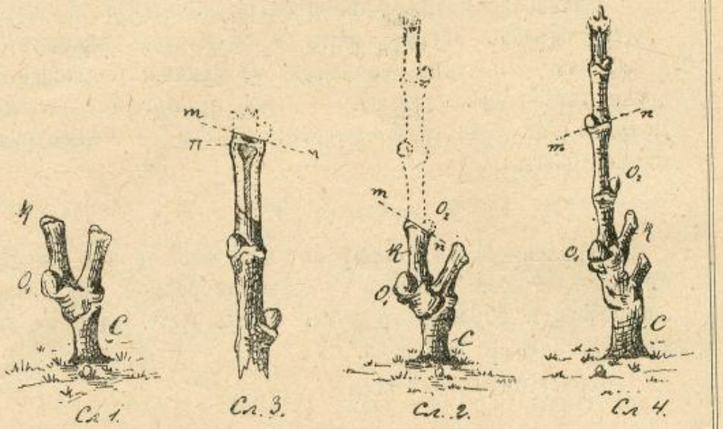

код ока O_2, онако како је означено цртицом m — n на сл. 2. При пресецању лозе треба пазити прво на то, да се препона или диафрагма (П) — види сл. 3. — у зглавку код O_2, не пресече, већ да сечиво воћарских маказа прође непосредно изнад ње, дакле, да се пресек изврши онако, како је представљено у сл. 3; и друго, да се окце O_2, ако га, случајно, маказе нису одсекле, ноктом очене.*) Из остављенога ока O_1 истераће снажан ластар и у јесен исте године имаћемо јаку зрелу лозу $л$, као што је у сл. 4. представљено. У пролеће идуће године, дакле друге године по засађивању калемљене лозе на стално место, треба лозу $л$ орезати на два ока O_1 и O_2, дакле на кондир с два ока, и то онако како је означено цртом m — n у сл. 4. па ће нам орезани чокот у пролеће друге године изгледати овако као у сл. 5.

Из окца O_1 и O_2, кондира $к_1$, развиће се преко лета два снажна ластара, и у јесен друге године имаћемо две јаке, добро зреле лозе $л_1$ и $л_2$, као што нам их сл. 6. представља.**) У пролеће треће године, треба лозе $л_1$ и $л_2$

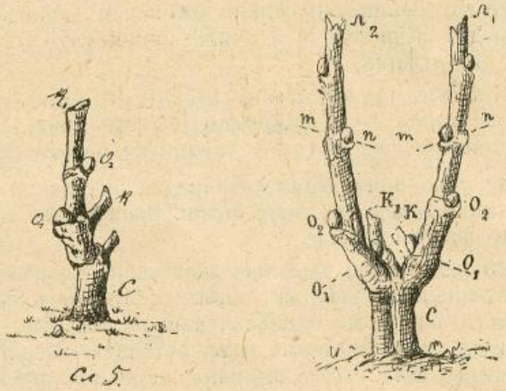

орезивати на кондире $к_2$ и $к_3$, остављајући на свакоме опет по два ока O_1 и O_2, пресецајући лозе $л_1$ и $л_2$ онако, како

*) Овако, како је показано у сл. 2—3, треба при даљој резидби пресецати сваку резницу, то јест, треба увек оставити изнад окца бадљицу, која се сасвим одсеца тек пошто буде стара пуне две године.

**) Осим из окаца O_1 и O_2, избиће, можда, ластари и из *слепих* окаца, али ове треба рано у пролеће, док још нису ојачали, оценути и оставити само оне $л_1$ и $л_2$.

У Радионици се израђују све врсте плугова, америчке ралице, бране и дрљаче, ваљци, копачице, муљаче, истресалице итд. а што је још најглавније, ту се оправљају и све врсте пољопривредних алата са стране набављених. Без оваке радионице набавка најсавршенијих пољопривредних справа минула би успех, када исте нема ко да поправи и при најнезнатнијем кварy.

Препотопска дрвена ралица, која само праши површину, давно се преживела. Крајње је и било време, да њу и у кршевитом ужичком окр. почне истискивати *американска ралица*, а већ у Пожези и околини, у Лужници и свима речним долинама пом. округа плуг у велико може да развије своје благотворно дејство.

Мора се признати, да је Пожешка пољопривр. Подружина за врло кратко време свога постојања показала тако сјајне успехе, да они излазе из реда обичних појава и скрећу на се општу пажњу. Желимо јој, да у будуће развије још и већу делатност и да око себе прикупи из своје околине све старије и млађе поборнике за постицање и развијање народног напретка.

је означено цртицама $m - n$, на сл. 6. па ће орезани чокот изгледати овако као у сл. 7.

На свакоме остављеноме кондиру $к_2$ и $к_3$, имаћемо у јесен треће године по две снажне, добро зреле лозе $л_1$ и $л_2$, дакле на целоме чокоту четири, као што се и на сл. 8. види.**) Овим у исто време добивамо и *основни облик* овога *начина одгајивања чокота*, који се састоји у томе: што се на чокоту C, образује у четири унакрсна правца, разграната круна (са четири крака), чија се једногодишња лоза с обзиром на особине домаће сорте која је на америчку накалемљена и природу земљишта, орезује идуће, дакле у пролеће четврте године, на кратке или дуге кондире.

Али, *основни облик* једнога чокота, може се у извесним случајевима добити и за једну годину раније, дакле у јесен друге односно у пролеће треће године, и то у овом случају и на овај начин:

Ако калем, који хоћемо да засадимо на стално место,

Сл 7

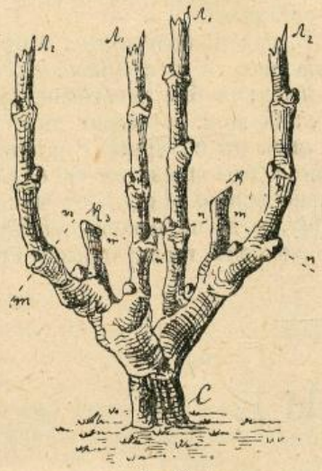

Сл 8.

има врло добре жиле и врло снажну лозу тако, да је приликом сађења можемо орезати на два ока, онда ћемо то и учинити. У сл. 9. представљен је један такав на два ока орезани и засађени калем. Из његових окаца $О_1$ и $О_2$, истераће истога лета два ластара, те ћемо већ у јесен прве године имати две зреле лозе $л_1$ и $л_2$, које су представљене у сл. 10. У пролеће идуће године, дакле друге по засађивању, треба те зреле лозе $л_1$ и $л_2$. орезати на по два ока $О_1$ и $О_2$, па ће нам орезани чокот у пролеће друге

Сл 9.

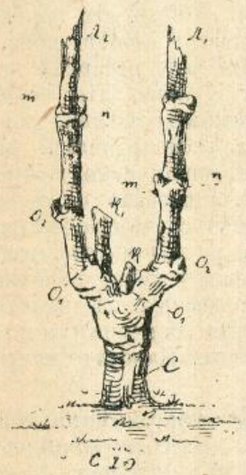

Сл 10

Сл 11

године изгледати исто онако као и онај у сл. 7. Из остављених окаца истераће преко лета четири ластара, те ћемо у јесен друге године имати четири зреле лозе $л_1$, $л_2$, $л_1$ и $л_2$, као и у сл. 8. Према овоме, на показани начин добићемо *основни облик* на крају друге односно у пролеће треће године после засађивања.

Правилно образован *овакав основни облик*, гледан одозго, треба да изгледа онако како га сл. 11. представља, то јест, треба да је крстаст.

Пошто образујемо *основни облик*, па било на крају друге или треће године, можемо отпочети редовно орезивање на кратке или дуге кондире.

(свршиће се)

**) Да би слике биле разговетније, и да би се с мање труда цртале, изостављено је лишће на су нацртани само прутови.

БЕЛЕШКЕ

Клијавост детелинског семена. — Код детелинског семена кад се испитује на апарату за клијање („клилу“) често остаје извесан број семена који не проклија, ма да је и он подобан за клијање. То су тако названа „тврда зрна;“ и ових међу проклијалим зрневљем може бити за трећину до половине. Тако при испитивању семена од: црвене детелине, луцерке, еспарзете и инкарнатске детелине („руменике“) треба од проклијалих зрна рачунати за *половину* као још добра; а од осталих детелина — за *трећину*.

Прост начин каламљења лозе. — Г. Милоје Блазнавац, трговац из Крагујевца, у чијем се дворишту а исто тако и на имању у Блазнави, могу видети најодабраније сорте воћака, покушао је да упрости каламљење лозе, тј. да ово буде што сличније каламљењу воћака.

„Каламио сам лозу, вели, плутом ,ама тај ми се начин не допада. Чини ми се, да се тиме лоза много стеже, а осем тога бојим се, да жица око калема не ће попустити у доба, кад је калему потребно да дебља.

„Зато сам на ризик окаламио 100 лоза без плуте, а у место ове употребио сам увоштањене траке од платна.

„Добио сам ужиљену зреду („суву“) лозу и ову окаламио на енглески начин.

„Чим коју лозу окаламим, ја одмах припремљену траку од платна замочим у растопљен восак, који се за време рада налази поред мене у шерпењи, па траком пажљиво завијем окаламљено место. Да се завој не би олабавио, увежем га затим „пертлом“.

„Окаламљену лозу посадио сам у дворишту за чардаклије. Посадио сам их право и толико дубоко, да врхни пупољак буде под земљом за 1 сантиметар.

„Кад се калем прими, платно и пертла поступно попопуштају, јер труну, и тако ни мало не сметају растењу калема у ширину — дебљању.

„Ја налазим, да је овај начин врло добар јер су ми се све лозе које сам тако окаламио, лепо попримале, а ове године, ако дâ Бог, имаћу и лепу бербу.

„Увоштањена крпа (трака) чини лепу услугу, јер не пропушта влагу а кад се калем прими, онда наравно и не треба.

„Ја верујем, да ће се на овај начин примити лоза сваком, само ако не буде прљав и ако буде калемио онда кад увиди, да ножем у руци прави на лози и подлози сигурне засеке, тј. да се ови потпуно поклапају.

„Као што вам је познато, ја каламим воћке од детињства, али за каламљење лозе на енглески начин морао сам издељати доста неупотребљиве лозе, док руку нисам навикао — да ме добро слуша“. *Б.*

Злољесина (леандер) је отровна биљка! Међу лепим и мирисним цвећем, које у кући и градини негујемо налази се по неко и отровно. Тако је, ето, и *злољесина*, код нас под именом *леандер* или *лејандер* позната биљка. Сви њени делови: цвет и лишће, кора, дрво и жиле — отровни су, па и само јаче испарење ове биљке може да проузрокује несвест у глави, што неће бити сваком познато. У јужним српским крајевима, као у Приморју и Боци Которској, где је злољесина домаћи, дивље растући шиб, знају онамошњи становници његову отровну особину, зато га и зову *злољесина*, а познато им је и то, да је бивало међу децом и смртних случајева употребом злољесине. И јаче трљање лишћа по голом телу, изазива јак свраб. — С тога не треба никад у кући, нарочито у одаји у којој се спава, држати злољесину, па ни шале ради не треба метати цвет, лишће или гранчице у уста, јер може у устима да проузрокује запаљење. Нарочито малу децу треба од тога чувати. *Р.*

Да ли је добро канаринкама давати мркву (шаргарепу) у храну? — На храну *канаринака* треба добро да припазити, нарочито кад оне легу. Знатан број љубитеља ове племените певачице, не може да одхрани младе с тога, што маторе неподесно храни. Хранење за време носива и лежења од врло је великог значаја за подизање младих. Семе *ситне репице*. треба да је најглавнији додатак у храни за време лежања и извођења младих. Семе ово не сме бити прашињаво, него сасвим чисто, па га с тога неки перу, суше и онда дају.

Поред овог семена, дају неки и *тврдо скувана и ситно исецкана јаја*, само у истини не стоји то да се канаринке без јаја не могу одхранити. Канаринка је птица, која се зрном храни, па с тога се не сме кљукати непрестано јајима и другом меком храном. Млади се побољевају и гину једино с тога, што их маторке непрестано јајима хране, само ако јаја у валову има; то им је најлакше. Јаја треба врло мало давати, и то два пута дневно: у 7 сати у јутру и у 2 сата по подне, а пред вече им треба дати смесу од мало згњеченог кудељног (конопљаног) семена, канаринског семена, семена од салате, мало ланеног семена и семена (белог) од мака. Ову смесу можемо добити и у каквој семенарници, а ову смесу и маторке и млади врло радо једу, и то им је ујутру и прва храна, која им је од синоћ у валову остала.

Е, сад долази *мрква*. Мркву треба на треници што ситније истрти и с *јајима само* помешати и дати, и то врло мало; ја бих саветовао, да се ова смеса даје само маторкама док се млади не излегу, а кад се млади излегу, онда да се мрква с јајима не даје, него да се *само жуманце даје* и она смеса од разнога семења, а у напред означено време. Млади од мркве добију „затвор“, тврдо балегају, а то на њихово развиће не упливише добро. Дакле с мрквом треба опрезно хранити канаринке.

Р.

ГЛАСНИК

Постављења у служби лозних расадника. — Претписима г. министра народне привреде постављени су:

1, за *руковаоце:* у нишком расаднику, Алекса Жарковић, досадашњи вршилац дужности руковаоца; у жупском расаднику Симеон Пјеротић, досадашњи путни наставник виноградарства за округ крушевачки (привремени);

2, за *калемаре:* у нишком расаднику, Милан Т. Марковић, досадашњи калемарски приправник; у јагодинском расаднику, Цветан Гроздановић (са унапређењем), досадашњи калемар нишког расадника; у смедеревском расаднику, Здравко Петровић, пређашњи настојник жуп. расадника; у топчидерском расаднику, Милутин Ристић, пређашњи настојник расадника Пчеларско-воћарске задруге у Параћину:

3, за *калемарске приправнике*: у нишком расаднику, Милан Т. Вучковић и Никодије Голубовић; у жупском расаднику, Богољуб Минић; у јагодинском расаднику Милан Бозољац и Милан Николић; у топчидерском расаднику Милан Јовановић, Драгиша Пурић и Милорад Живановић; у крајинском расаднику, Ђорђе Стојановић и Милан Љ. Никодијевић.

Од калемара *унапређени су:* у жупском расаднику Душан Максимовић и Стојан Петровић; у топчидерском расаднику, Софроније Партоњић: у смедеревском расаднику, Траило Поповић: у крајинском расаднику, Благоје Милановић; у расаднику Ресав. пољоприв. подружине у Свилајнцу Тодор Николић и у расаднику Крушевачке пољопривредреде подружине, Љубомир Владисављевић.

Коза окозила петоро јаради — Милији Миленковићу, земљораднику, из Рековца среза левачког, 16. фебр. ов. год. Јарад су жива донесена на свет и то три женска и два мушка, од којих је после 4 дана најмлађе мушко угинуло, а остала су јарад жива и потпуно здрава. Коза је још слаба, али се мисли да ће се ускоро опоравити. Коза је шарена и јарад су јој таква иста.

Пољопривредна хемијска и огледна станица. — По *правилима* која је прописао г. министар народне привреде, основана је *Пољопривредна хемијска и огледна станица*, као саставни део одељења за земљорадњу и сточарства министарства народне привреде. Ово је један сасвим нов завод код нас, који се ставља искључиво у службу нашој пољској привреди. Задатак јој је: да послужи науци и практици; да нас упознаје са природом, каквоћом и употребљивошћу свих производа пољске привреде у нас с једне стране, као и да пољопривреднике заштити од несавесне шпекулације, која се хоће од неких да тера према пољопривредницима. *Правила* то овако тачно прописују:

1, да врши све пољопривредне, научне и практичне огледе и испитивања;

2, да врши све пољопривредно-хемијске анализе,

3, да врши контролисање радња са семеном, вештачким ђубретом и сточном пићом; и

4, да даје одговора и објашњења на разна научна и практична пољопривредна питања.

Послове ове станица ће вршити у хемијској лабораторији и на земљишту, које ће се нарочито уредити да послужи огледима. Постављен је и шеф овој станици г. Милан Бајић, који се као државни питомац искључиво спремао за ову службу. За сад је станица смештена у локалима Рударског Одељења министарства народне привреде, на Врачару; и, како смо извештени, приступљено је већ потпуном уређењу њеном. Неколико послова извршила је станица на потпуно задовољство; и ми, ослањајући се на досадашње послове које нам је станица дала, надамо се, да ће, под руковођењем свога вредногa и усталашнога шефа, обилатошћу рада одговорити своме задатку и доказати најбоље потребу њену и у нас.

Правила ове станице могу се добити бесплатно од Управе станице; и ми позивамо интересоване, да их проуче.

Калемарски курсеви. — По наређењу г. министра народне привреде овогодишњи курсеви за зрело каламљење лозе биће овим редом:

1. *У расаднику крајинском* (школе за виноделье и воћарство у Букову): први курс од 15. до 23. фебруара, други курс од 23. фебруара до 2. марта, трећи курс од 3. до 10. марта. На те курсеве имају доћи слушаоци (питомци) из ових места: Кладова, Грабовице, Рткова, Михаиловца (први курс), Праова, Радујевца, Србова, Кобишнице, Вељкова (други курс) Салаша, Чубре, Метриша, Видровца и Мокрање (трећи курс), из сваког места по 5, свега 75 слушалаца. Сва су ова места у округу крајинском.

2, *У расаднику топчидерском*: од 1 до 9 марта. На овај курс позвани су слушаоци из: В. Иванче, Кораћице, М. Врбице, Амерића, Неминикућа, Ропочева, Парцана и Стојника по 3, Оструженице, Сремчице и В. Моштанице по 2, Вишњице, В. Села, Винче и Ритопека по 5, свега 50 слушалаца. Сва су ова места у округу подунавском.

3. *У расаднику јагодинском:* први курс од 1. до 10. марта, други курс од 11. до 20. марта. На ове курсеве позвани су слушаоци из ових места: града Јагодине 6 слушалаца, Мајура, Међуреча, Деонице, Црнча, Мишевића, Лозовика, Рибара, Буковчи и Рибника (први курс) по 4, Остриковца, Г. Јовца, Д. Јовца, Дворице, Трешњевице, Синђег Вира, Бачине, Својинова, Поточца, Рашевице (други курс), по 4, свега 82 слушаоца. Сва су ова места у округу моравском.

4, *У расаднику смедеревском*: од 1. до 9. марта. Позвани су слушаоци из: Голупца, Војилова, Д. Крушевице, Сладинаца, Зеленике, Клења, Петровца, Арнаут-Поповца, В. Лаола, Куле, Лучице, Пругова, Батуше, Смољинца и В. Села по 2, Врбнице, Свињарева, Пољане, Влашког Дола, Ореовице, Александровца, Ракинца, Жабара, Кушиљева, и Породина по 1, свега 40 слушалаца. Сва су места у округу пожаревачком.

5, *У расаднику нишком:* први курс од 1. до 7 марта, други курс од 8. до 15 марта. Позвани су слушаоци из општина: каменичке, горњо-матејевачке, малчанске, сићевачке, островачке, јелашничке, кутинске, габровичке, милошинске и села Чамурлије и Хума округа нишког (први курс) по 2, Власотинаца, Крушевице, Конопнице и Козара, по 5, Орашца, Дадинаца, Црнатова, Стајковца, Рајно-Поља, Липовице, Ложнице, Скрапежа, Шишове и Новог-Села среза власотиначког (други курс) по 2, свега 82 слушаоца.

6, *У расаднику жупском:* први курс од 25. фебруара до 4 марта, други курс од 5. до 12 марта. Позвани су слушаоца из ових места: варошице Александровца (и засеока) 6, Стањева, Дренче, Виткова, Тршца, Новака, Ратаја, Трнаваца, Ботуња, Шљивова, Мелентија, Рибара, Будиловине, Грчака, Вратара, Стубла, (први курс) по 3, Трстеника 5, В. Дренове, Богдања, Љубостињског Ирњавора, Медвеђе, Врњаца, Стопање, Омашнице по 3, Ступња, В. и М. Врбице, Треботина, Пепељевца, Мајдева, Купаца, Штитара, Ломнице и Наупара по 2, свега 96 слушалаца. Сва су места у округу крушевачком.

По тачки 2. члана 4. *Правила и упутства за извршење закона о обновљању и унапређењу виноградарства*, општине од којих се траже слушаоци за ове курсеве дужне су изабрати младиће: који су здрави и добро развијени и да нису млађи од 13 година, као и да су упознати с виноградским пословима. Ако се ови не би могли издржавати о свом трошку општине су дужне снабдети их трошком, који не може бити мањи од 0·80 д. дневно. Они слушаони који могу путовати железницом добивају од државе бесплатан подвоз.

На све ове курсеве, у колико буде могућно, управе расадника примаће и добровољне слушаоце; ради чега се ови имају пријавити непосредно управама.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Одговор на питање о сађењу резница или прпорака америчке лозе. — (*Тежак* бр. 6. о. г. стр. 47.). Прпорке је увек корисније садити у винограду но резнице, јер се први боље примају, те је виноград једначитији. Зато је свакоме за препоруку, да резнице најпре упрпори, па друге године да сади. Прпорци на сталном месту дају напреднију лозу. Док се резнице на сталном месту примају 30 до 60%, дотле се прпорци скоро сваки прима, само ако се ови по вађењу не држе дуго на ваздуху, ако се правилно орежу и посаде. Примање ће бити поузданије и нов чокот ће бити напреднији, ако се у сваки јамић баци по мало згорелог ђубрета и по сађењу залије. — — Ђ.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Пољопривредне књиге које су штампане у Србији у 1898 години. — *Марвени Лекар*, од Владимира Ђорђевића, наставника Ратар. Школе.

Пероноспора, пламењача на виновој лози, од Милутина М. Савића, управитеља виноделско-воћарске школе (друго поправљено и допуњено издање). Издање М. Н. Привреде.

Наука о неговању вина, од истога писца. Издање М. Н. Привреде.

Пољска Привреда, уџбеник за школу и народ: II. *Сточарство*, од П. Т. Тодоровића-Ђаковчића, секр. М. Н. П.

Нов начин подизања винограда, од истог писца.

Подизање дудова, од Благ. Д. Тодоровића, секретара М. Н. П.

За унапређење свиларства, од истог писца.

Пољопривредна читанка, од Драг. Лапчевића, економа.

Ти ћеш бити земљорадник, превод с француског, од Милов. Маринковића, управн. Упр. Фондова.

Пољопривредни календар за 1898 год., издаје Срп. Пољопр. Друштво.

Гајење свилених буба, плакат издање М. Н. Привреде.

Кратка поука о прскању винограда против аламењаче (пероноспоре), плакат, издање М. Н. Привреде.

Извештај о раду М. Н. П. по струци виноградарства у 1897 год., издање М. Н. Привреде.

Извештај о слави и поучној изложби Срп. Пољопривр. Друштва, у 1897 години, издање Друштва.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК I. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 1. фебруара 1899. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, потпредседнак г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Илија Кремић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко, и Паја Т. Тодоровић.

Бележио економ Павле М. Радосављевић.

1. Прочитан извештај комисије о добивеним понудама за набавку 30.000 килограма плава камена, према расписаном стечају од 15. прош. месеца, Бр. 321. — Решено да се умоли г. Илија Милишић, трговац овдашњи, да Друштву испоручи 10.000 у место понуђених 30.000 килограма плавог камена по цену од 72 динара за 100 килограма чисто, за сребро. Ако г. Милишић не пристане на ово, онда да се умоли г. Теодор трг. овд. да Друштву испоручи 10.000 килограма плава камена по 64 динара у злату за 100 килограма, дакле по цену коју је понудио за испоруку 30.000 килограма. Ако на ове услове пристане, да се умоли, да претходно положи прописну кауцију, па онда учини закључак са њим. На случај да ни један ни други не пристану на ове погодбе, онда да се обзнани конкурс за набавку 30.000 килограма плава камена под погодбама већ утврђеним за то. Понуде да се примају до 1. марта, а испорука да се изврши најдаље до 1. априла ове године.

2. Г. Паја Т. Тодоровић, члан управе, предлаже: да се набави најмање 500 килограма самлевеног сумпора за посипање винове лозе противу ондијума и еринозе. — Решено да се набави 500 килограма сумпора за поменути циљ.

3. Г. Благоје Д. Тодоровић, благајник Друштва реферише и предлаже, да се регулише однос између Друштва и г. Павла М. Радосављевића, друштвеног економа, пошто је звање економа у буџету за ову годину избрисано. — Решено да се г. Павлу М. Радосављевићу, економу друштвеном, на основу тачке 5. уговора закљученог између Друштва и њега, од 21. марта 1897. године, Бр. 1088, откаже служба из разлога, што на звање економа нема буџетске позиције у овогодишњем буџету.

4. Поводом тим, што је у овогодишњем буџету потирана сума од 3000 динара на плату друштвеног секретара решено: да се за секретара распише стечај у смислу друштвених правила. Рок стечаја за секретара да буде до 1. марта ове године.

5. С тога, што је буџетом друштвених расхода за ову годину стављена позиција на плату експедитора у 960. дин. решено: да се распише стечај за експедитора са предвиђеном платом у буџету. Право на стечај експедитора имају лица, која су свршила нижу пољопривредну школу код нас или на страни. Дужности експедитора да се одреде уговором. Рок стечаја за експедитора до 1. марта ове године.

6. По питању од кад се има рачунати повишица друштвеном писару, која је предвиђена овогодишњим буџетом, решено: повишица г. Станиславу Р. Симићу, писару друштвеном, од 1200 на 1500 динара годишње, колика је предвиђена буџетом за ову годину, има се рачунати од данас.

ЦЕНЕ ЗЕМАЉСКИМ ПРОИЗВОДИМА

Житарски трг од 10—28 фебруара 1899. год.

Цене забележене у прошлом извештају остале су, услед слабе тражње, исте с врло незнатним изменама све до 19 т. м. Тек од 20 фебруара па на овамо, услед побољшања цена на будим-пештанском тргу, осетило се мало побољшање и на нашем берзанском тргу. Продато је 10 вагона и то само младеновачке с почетном ценом од дин. 18·50, која је 24 т. м. достигла 19 дин. а завршила концем тек. месеца са 18·75 дин. од 100 кгр., предаја Београд купчев магацин. Сем ових 10 вагона за исто време продато је преко 200 вагона разноврсног жита, махом великих комиспонара и великих продаваца овдашњих. Но ово њихово трговање не пружа нам никакве податке нити о пореклу, нити о каквоћи нити о цени!

Ма да су цене на пештанском тргу још увек повољне, ипак се код нас купци јако уздржавају, због чега нема оне живости на тргу, какве би требало да има.

Последње цене бележене су:

За младеновачку и паланачку пшеницу и то тражња 18·60, понуда 19 динара.

Овас је у току првих 10 дана имао добру прођу. Продато је 35 вагона с ценом од 10·35 до 10·45 динара од 100 кг. предаја купчев магацин. У току последњих 10 дана купци су веома уздржљиви, због чега и цене остадоше по старом, 10·40 понуда, 10·20 тражња.

За кукуруз не беше купаца.

Терминских закључака није било. — а —

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 10. броја Тежака: *Чланци*: Кутња башта. — О орезивању винограда подигнутих каламљеном лозом. — *Подлистак:* Још неколико речи о плетарској изложби у Београду. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Питања и одговори.* — *Књижевни преглед.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене земаљским производима.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 11. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 14. МАРТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВ ИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и В. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЧЛАНЦИ

НАСАЂИВАЊЕ КОКОШАКА

Квочка за насађивање треба колико је више могуће да се бира између кокошака, које имају више од осамнаест месеци а још боље и од две године. Кокошке овога доба мирније су но младице и легу постојаније. Како је непријатно видети квочку која напусти своја јаја после осам или десет дана од насада; ту од насада ништа нема! С тога се и препоручује да се за квочке пре узимају мало старије кокошке но младице, које ипак по кад-кад добро изведу свој насад, јер — нема правила без изузетка.

Али увек је добро уверити се да ли која кокошка у истини има склоности да леже, а то бива ако јој се за више дана, ради огледа, остави да лежи на јајима; ако стално остане на својим јајима и гласно квоче кад јој се ко гнезду приближи, онда се без бојазни она јаја ради огледа могу заменити јајима, која она истински има да изведе.

Ваља узгред напоменути, да се склоност ка лежењу код домаће живине познаје по топлоти која се производи у грудним мишићима и која долази од навале крви, коме је седиште у поткожном делу малог трбуха. Осећај свежине, коју кокошка осећа онда кад легне на своја јаја, многи писци објашњавају као разлог наклоности, коју она има да леже. Боље је у један исти мах насадити пет или шест кокошака, те се на тај начин у доба извођења пилићи од свију шест насада могу скупити под четири квочке а оне две друге пустити у живинарник, те да отпочну да носе; отуда ће се имати као нека мала уштеда у кућењу.

Да изнесемо још једну важну напомену: гнезда ваља држати у највећој чистоти и добро број јаја која се насађују подесити према крупноћи квочке; одвећ велики број јаја сасвим би омео успех од насада. Тринаест до петнаест

јаја довољно је за добре обичне кокошке а осамнаест за крупне квочке, кокинкине или браме.

Квочке зактевају извесне неге, било да легу у сандуцима или у нарочитим котарицама; од преке је потребе дизати их два пут дневно и то увек у исти час. За то време, које може трајати од десет до двадесет минута, оне се нахране и мало опруже своје јадне ноге утрнуле дугим немицањем. Ако није одвећ хладно, није потребно покривати јаја док се оне хране и крећу. Кад се квочке узимају с гнезда, добро је пре тога подићи им крила, те да се избегне да јаја, која су се у крила увукла, не падну и да се не полупају, чиме би оштетила и остатак насада у гнезду.

Ако би се десило, да се насађена јаја полупају, или да се укваре или да се гнездо опогани, онда је веома потребно опрати јаја, очистити гнездо или му сасвим обновити сву сламу или сено, јер љуске од јаја, које су врло шупљикаве, упијају сва испарења а то је од велике штете за зачетке.

Кад је лепо време онда се с обичним квочкама има сасвим мало посла, јер се онда квочке, пошто имају хране на своме домашају, дижу саме и ради јела и ради потребног кретања; али их је и опет добро надгледати за време првих дана.

О ОРЕЗИВАЊУ ВИНОГРАДА ПОДИГНУТИХ КАЛАМЉЕНОМ ЛОЗОМ

(СВРШЕТАК)

О орезивању калемљене лозе на резнике и кратке кондире.[1]) — Ако је америчанска лоза окалемљена таквом домаћом сортом, код које су и најнижа окца родна,[2]) и, ако смо ради, да грожђе, па по томе и вино, буде извршне каквоће, онда треба једногодишњу лозу, већ добивеног *основног облика*, који је представљен у сл. 8., орезивати сваке године на резнике и кратке кондире. Сл. 12.

Сл. 12.

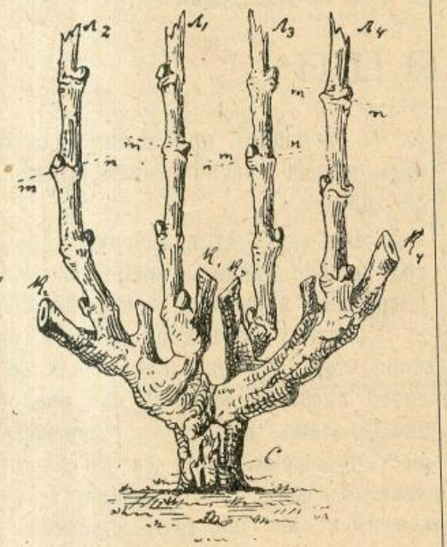

Сл. 13.

[1]) Кад се једногодишња лоза ореже на два ока, онда кажемо да је чокот орезан на кратке кондире; а ако се оставе 3—4 ока онда је орезан на дуге кондире. Кад се, пак, ореже само на једно родно (или слепо) око онда кажемо да је чокот орезан на резнике.

[2]) Скоро код свију наших црних сората родна су и најбоља окца.

која нам представља чокот са већ образованим *основним обликом* и четири кондира $к_1$, $к_2$, $к_3$ и $к_4$, показује нам како треба орезати калемљени чокот на резнике с једним оком. Из окаца $О_1$, $О_2$, $О_3$ и $О_4$, остављених резника, истераће четири, обично јака ластара, те ћемо у јесен имати четири зреле лозе $л_1$, $л_2$, $л_3$ и $л_4$, као што су у сл. 13. представљене. У пролеће идуће године, дакле пете (или четврте) од засађивања — према томе, да ли смо *основни облик* образовали за три или две године — треба орезивање опет продужити на резнике с једним оком. А, ако се даје претпоставити, да ће се добити изрсно грожђе и ако се родност (принос) повећа, онда се у томе случају, у пролеће пете односно четврте године, могу једногодишње лозе $л_1$, $л_2$, $л_3$ и $л_4$, из сл. 13. орезати на кондире $к_1$, $к_2$, $к_3$ и $к_4$, са по два *ока*, па ће нам тако орезани чокот изгледати онако како је у сл. 14. представљен.[1]) Из окаца $О_1$, $О_2$, ... $О_7$ и $О_8$, потераће с пролећа ластари с којима, пре њиховог сазревања, ради доброг одгајивања *родне* и *резервне* лозе, треба нарочито поступити; а како, показаћемо мало ниже. Сада, пак, треба нам напоменути, да је врло важно да се после свршене резидбе по могућству спречи брзо рашћење ластара и да се ради тога изврши тако *одгајивање резервне и родне лозе*.

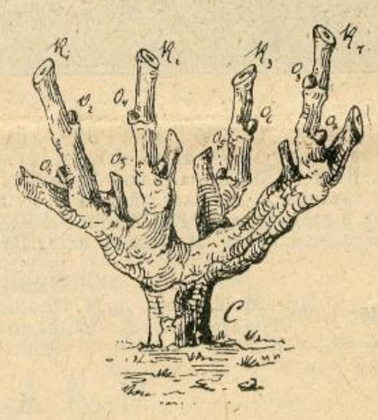

Сл. 14.

Сл. 15.

За објашњење овога може нам послужити сл. 15. у којој је, ради веће прегледности и лакшег разумевања, засебно представљен део чокота с кондиром $к_1$ из сл. 14, и у којој су представљени заједно с лишћем ластари који су у току лета истерали из оба ока $О_1$ и $О_2$.

Да би омогућили што снажније развијање тако назване *резервне лозе*, обележене у сл. 15. и 16. са *р*, коју ћемо идућега пролећа орезати на кондир, не треба је ометати у развијању све дотле, док не дође *доба заламања; родну лозу*, обележену у сл. 15. и 16. са *с* (која је истерала из горњега ока $О_2$, кондира $к_1$ и која је у сл. 16. обележена и са $л_2$), коју ћемо идућега пролећа и иначе одсећи ради тога, да чокот не би отишао сувише у висину, треба, напротив скрњити (скратити) толико, да изнад најгорњег грозда остану 2 до 3 листа, као што је представљено у сл. 15. Овим скрњивањем, које треба извршити или непосредно пред расцветавање цветова лозиних, или одмах чим лоза прецвета и пупад се заметну, спречава се јако заклањање резервне лозе излишним лишћем, и храна коју

[1]) Кад је, на пр. чокот снажан а земљиште од природе јако или скоро ђубрено.

би оно и вишак ластара за своје развијање трошили, употребљаваће се после на развијање гроздова.[1]) Овако, како смо поступили с родним ластаром *с* (односно $л_2$), кондира $к_1$, треба поступити и са ластарима $л_4$, $л_6$ и $л_8$, који су истерали из горњих окаца $О_4$, $О_6$ и $О_8$, кондира $к_2$, $к_3$ и $к_4$, чокота представљеног у сл. 16.

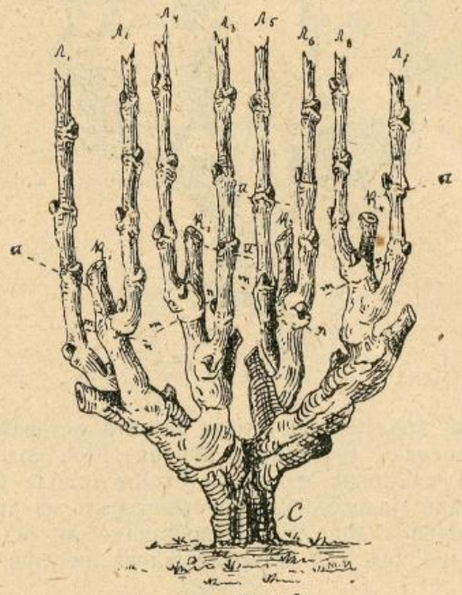

Сл 16.

Потребно је на овоме месту напоменути: *да зелене ластаре не треба никако скрњивати на горенаписани начин, све дотле, докле се* **основни облик** *са свим не образује, а исто тако ни онда, кад чокот орезујемо на резнике с једним оком, па и ако је* **основни облик** *већ образован.*

У сл. 16. представљено је, како изгледа у јесен пете или четврте године чокот који је орезан у пролеће исте године и представљен у сл. 14.

У пролеће идуће године, дакле шесте (или пете) од засађивања на стално место, морамо се приликом орезивања *вратити натраг*, да нам чокот и ластари не би отишли сувише у висину, и то на овај начин:

Лоза $л_1$, $л_4$, $л_6$ и $л_8$, у сл. 16. које су истерале из горњих окаца $О_2$, $О_4$, $О_6$ и $О_8$, кондира $к_1$, $к_2$, $к_3$ и $к_4$, одсеку се заједно са по једним делом тих кондира и то на местима обележеним цртицама *т — п*, а *резервне* лозе $л_1$, $л_3$, $л_5$ и $л_7$, што су се развиле из доњих окаца $О_1$, $О_3$, $О_5$ и $О_7$, орежу се на кондире са два ока, пресецајући их на местима означеним цртицама *и*. Како, пак, треба да изгледа у пролеће овако орезан чокот, показује нам сл. 17.

Сл. 17.

[1]) Са многих разлога боље је да се овај посао сврши чим лоза прецвета, а никако га не треба вршити за време самог цветања. У опште, пак, што год се раније сврши биће и дејство јаче и очигледније.

При орезивању на једно или два ока, дакле при орезивању на резнике и кратке кондире, треба ово *повртање натраг*, продужавати из године у годину све дотле, докле непрекидно рачвање чокота то дозвољава, а чим то развијање пређе извесну висину, преко које је тешко чокот загртати за зиму, јавља се потреба да се *основни облик* чокотов врати ближе земљи, обнављањем, на известан начин. Како, пак, ово обнављање или занављање ваља вршити, показаћемо доцније.

О орезивању каламљене лозе на дуге кондире. — Орезивање на дуге кондире разликује се од орезивања на кратке кондире само у томе, што се једногодишња лоза чокота коме је *основни облик* већ образован, орезује на три до четири ока.

Као што је означено у сл. 18., која нам преставља чокотов *основни облик*, с четири зреле лозе $л_1$, ... $л_4$, треба ове орезати на кондире с 3. до 4. ока, пресецајући их у правцима и на местима обележеним цртицама *т—п*. Како, пак, треба да изгледа један, на дуге кондире орезани чокот, који је већ добио свој *основни облик*, показује нам сл. 19.

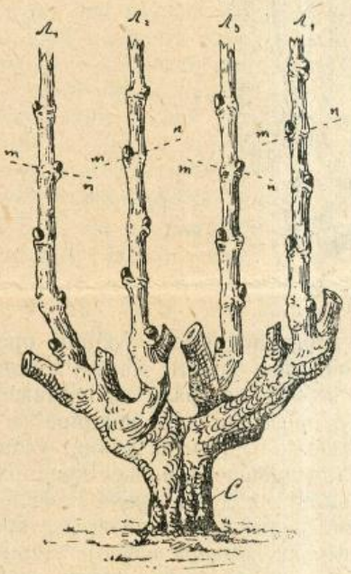

Сл. 18.

Сл 19

За одгајивање *резервне лозе* или *производнице*, а то је она лоза, коју ћемо у пролеће идуће године, ради добивања рода, орезати на кондире, треба одабрати оне ластаре који су истерали из доњих окаца $О_1$, $О_2$, $О_3$ и $О_4$, овогодишњих кондира $к_1$, $к_2$, $к_3$ и $к_4$. и њих не треба никако спречавати у порасту све дотле док не дође доба заламању (при крају јула до Преображења); а остале ластаре, који су избили из горња 2. или 3. окца остављених кондира, треба, као и код орезивања на резнике и кратке кондире, скрњити (заломити) толико, да изнад најгорњега грозда остану 2. до 3. листа. Ако, пак, на коме од тих ластара нема гроздова, онда, или га треба скратити толико да му остану 3 до 4 листа, или га, ако би осталима сметао, сасвим и уклонити.

Нужно је и овде да поновимо: *да родне ластаре треба скрњивати одмах, чим је лоза прецветала и бобице образовала*, јер, што год се доцније то учини, биће и корист све мања.

У сл. 20. очигледно је показано, како треба код оваквог начина орезивања извршити „одгајивање резервне и родне лозе“. У овој слици представља нам *А* део двогодишње лозе одсечен од чокота представљеног у сл. 19. и на коме је остављен кондир $к_1$ са четири видна ока из

којих су истерали ластари *а*, *б*, *в* и *г*. Ластар *а*, који је истерао из најнижег ока, чија је дакле основа најближа чокотовом краку, треба одгајити као *резервну лозу* (или производницу), а са осталим ластарима *б*, *в* и *г*, треба поступити онако како је горе речено и у сл. 20. представљено, то јест, ваља их одмах после цветања скрњити. Овако, како смо поступили с ластарима који су истерали из окаца O_1 ..... O_4, кондира $к_1$, треба поступити и с ластарима осталих кондира $к_2$, $к_3$ и $к_4$, у сл. 19.

Сл. 20.

У пролеће идуће и за њом следујућих година орезује се чокот на дуге кондире врло просто, на тај начин, што се једногодишња лоза, која је истерала из најнижих окаца кондира $к_1$, ... $к_4$, ореже на дуге кондире (с 3 до 4 ока), а остале, које су избиле из горњих окаца, уклањају се заједно с једним делом прошлогодишњег кондира. Приликом овог уклањања поменутих лоза, треба прошлогодишњи кондир пресећи непосредно испод основе ластара *б* (места на коме је тај ластар из кондира избио), а то је на листу и у правцу које је у сл. 20. обележено цртицом *x*.[1])

Овако орезан чокот изгледаће у пролеће пете године онако исто као и онај, представљен у сл. 19. који је први пут орезан на дуге кондире у пролеће четврте године.

О обнављању или занављању чокотових кракова на мањој висини. — При орезивању лозе на кондире, па било да се примењује рез на кратке или дуге кондире, и поред све пажње да нам кондири увек буду што ближи земљи, издизаће се *старо дрво* чокотово из године у годину све више, и на послетку после неколико година доспеће тако високо, да се окца будућих кондира не могу довољно земљом покрити приликом загртања винограда, те услед тога наступа потреба: да се краци чокотови, који носе кондире скрате и тиме чокот снизи. У оваквом случају морамо се често користити и јаловом лозом, то јест оном, која је истерала из дрвета старијег од једне године.

Нека нам сл. 21 представља један орезан чокот средње старости и доброга пораста, чији основни облик има четири крака *а*, *б*, *в*, и *г*. Краци *а* и *б* стари су већ око 8 година, и већ је потребно да се скрате.

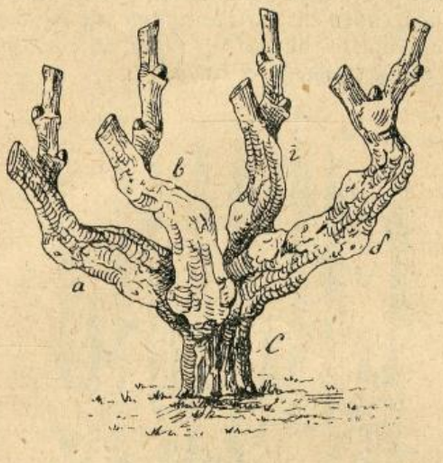

Сл. 21.

У току пролећа, као што је познато, истераће ластари не само из окаца остављених кондира, већ врло често, и из кракова чокотових или и из самога стабла *С*. Ове су лозе, неродне (јалове), будући су истерале из дрвета старијег од једне године.[1]) Претпоставимо ли сад да су из кракова *а* и *б*, (сл. 22.) истерали јалови ластари $ј_1$ и $ј_2$, то

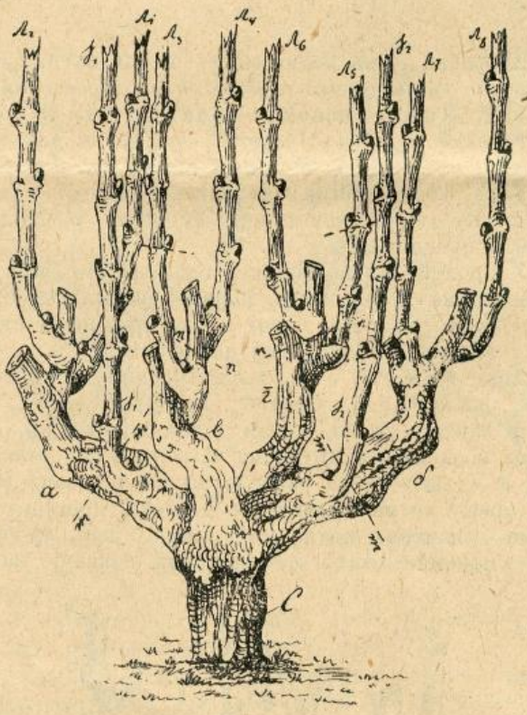

Сл. 22.

их треба преко лета одгајити за „резервну лозу," и ради тога не треба их никако скрњивати све док не дође доба заламања (крај јула), а ако је случајно из кракова и стабла избило више јаловица, онда их, све излишне, треба одмах у пролећа оченути и то што раније то боље, да не би ометале у развијању оне ластаре који су нам потребни за догодишњу резидбу, или на којима има рода.

[1]) Не ваља прошлогодишњи кондир $к_1$ (сл. 20.), пресецати непосредно изнад основе ластара *а*, већ увек треба оставити краћи или дужи патрљак, од прошлогодишње лозе, који, за тим, можемо сасвим одсећи кад наврши пуне две године.

[1]) Чокот се може и натерати да истера јаловице на месту на коме су нам потребне ради образовања нових кракова ближе земљи, и то на тај начин, што ће се врхом ножа или маказа крак или стабло набости на ономе месту на коме хоћемо да нам избије јаловица. Прве године образоваће се на месту убода *слепо* око а друге ће избити јаловица.

У пролеће идуће године треба кракове *а* и *б* одсећи испред јаловица j_1 и j_2, али тако, да уз јаловице остане и кратак део кракова. Према овоме треба кракове пресећи на местима која су у сл. 22. обележена цртицама *т—т*. По себи се опет разуме, да кракове треба пресећи виноградарском тестерицом, јер су дебели, па се не могу пресецати ножницама. Овако, како смо једне године поступили с крацима *а* и *б*, можемо идуће поступити с крацима *в* и *г*, (сл. 21.). Јаловице j_1 и j_2, као и лозе $л_3$ и $л_5$, треба затим орезати на кондире с 1—2, или с 3—4 ока, према томе да ли смо применили резидбу на кратке или на дуге кондире. Лозе $л_4$ и $л_6$ треба одсећи на местима која су обележена цртицама *п—п*, а лозе $л_1$, $л_2$, $л_7$ и $л_8$, отпале су већ приликом скраћивања кракова *а* и *б*.

Сл. 23.

У сл. 23. представљен је један овако орезан чокот, онакав какав изгледа у пролеће после орезивања.

К. Д. Г.

ЛЕК ПРОТИВУ ШАПА И УСТОБОЉЕ

Шап и устобоља, ма да није тако опасна болест, као неке друге које море стоку, због своје јаке заразљивости и што обузимају важне органе, нарочито уста, кадра је знатне штете да почини. Стока је у тој болести неупотребљива скоро ни за шта; а гојазна стока још је теже прележи. Како за економну стоку, тако и за трговачку, шап и устоболя једна је болест која се никако не жели; и она не може да се заврши без осетних штета по имаоце стоке. Из тог узрока је ова болест једна од оних, ради које се на граници ставља забрана; те и с тога је огромна штета по народно-економне интересе оне земље где она бесни.

Глас, да је пронађен лек противу те болести, мора да обрадује и пољопривреднике и трговце. И ми налазимо да ћемо извршити једну дужност, ако и наше читаоце упознамо с тим леком. Мислимо, да најпре покажемо, како је се дошло, до тог лека; па онда упознавши се с природом његовом, да покажемо и употребу његову.

Да се лек противу шапа и устобоље пронађе, има се много захвалити и немачкој Народној Скупштини. Она је комисији, којој је стављено у задатак испитивање лека, одобрила ради тога знатан издатак. Као проналазачи пак именују се: D-r Leffler (Лефлер) и D-r Frosch (Фрош). —

Још у августу прошле године, медецински саветник D-r Löffler поднео је пруском Министру Просвете извештај о резултатима његових огледа и истраживања, у коме је навео: да му је пошло за руком произвести средство за каламљење; и кад се њиме говеда каламе, годину дана не могу да се заразе.

У том свом извештају Löffler описиваше, како је дошао до тога средства. Течност, управо лимфа у младим меурићима, који постају код стоке оболеле од шапа и устоббље, сматрана је као носилац заразне материје. Том течношћу, која је с водом разблажена и процеђена (филтрована), постигло се, да се и код здравих грла каламљењем изазове болест. Тиме је, дакле, потпуно доказано, да *у течности у мехурићима има заразне материје*. Она, само ако је без бактерија, задржава и дуже време ту своју заражљиву моћ; а да се то постигне, потребно је течност — лимфу — разблажити водом десетогубо, па процедити [филтровати]. Ако се тако не уради, течност брзо изгуби своје заражљиве особине. После каламљења овом течношћу наступа побољевање редовно већ другог или трећег дана; а да се болест може накаламити, довољна је једна врло мала количина — $^1/_{50}$ ссм. — те течности. Узме ли се, даље, течност из мехурића од грла, које је на овај начин оболело, и калами ли се какво друго грло, болест ће се и код овога изазвати; па тако исто и код трећег, ако се течност из мехурића узме од другог грла и калами на треће, и т. д.

Комисија, којој је поверено било да помоћу огледа изведе ово питање на крај, хтела је да се увери, да ли заразна материја улази у тело из желудца и црева, па је течност у желатинским пилулама спуштана грлима у једњак те су их прогутала. Последица је била, да су грла и на овај начин сасвим тачно другог или трећег дана оболела. Тиме је, дакле, прибављен доказ, *да се заразна материја шири и посредством хране;* и да она кроз желудац и црева може такође прећи у крвоток.

И ма да комисији није пошло за руком, да заразну материју издвоји саму за себе — изолује — и да јој сазна право биће, ипак је успела пронаћи начин, да се грла, која се каламе, за годину дана сачувају поуздано од заразе; а то је управо за практичне циљеве и најважније. У ту сврху је течност из мехурића оболелих грла од заразе помешана са крвном течношћу заражених грла, па су тиме каламљена здрава грла. Но, при том одлучује једна важна околност. Ако се мешавина употреби одмах, грла, и ако не оболе после 2 до 3 дана, могу оболети после 10 до 12 дана. Такви се случајеви отклањају тиме, кад се мешавина причува једно извесно време, па се после њоме врши каламљење. Ти случајеви открили су и ту чињеницу, да и *сама* течност из мехурића, ако се неколико месеца чува, — ако се, дакле, не употребљава одмах, непосредно, при каламљењу даје исте последице као год мешавина од те течности и крвне течности. Да би се било једно било друго средство могло дуже одржати, потребно је додати му $^1/_2$ процентног раствора карболне киселине.

И тако, грла каламљена овим средствима не могу се за целу годину никако заразити, па било да се зараза пренесе на њих природним путем, или на вештачки начин.

Још једна је практична добит од огледа, које је споменута комисија вршила. Показало се, да се и телад, која се отеле од крава, каламљених у стеоности, не заразују од шапа и устоболе. Из крви краве, у коју има материје за одбрану од болести, одвоји се, дакле, неки део и у крв телета. Али млеком од једне каламљене краве, већ не може да се материја пренесе на теле које сиса.

Па и свиње могу се каламљењем овим лековима сачувати од заразе, као год и говеда.

Да би пољска привреда могла од ових ресултата имати користи, подигнута је, под управом D-r Löffler-a, радионица у Höchst-у (Хехсту) на Мајни за произвођење лека на фабрички начин. Леку је дато име *Серафтин* (Seraphtin). На жалост још је доста скуп. Продаје се у бочицама од 10 ссм., 15 ссм и 20 ссм. Бочица од 10 ссм. довољна је за грло испод 400 килограма; бочица од 15 ссм. за грло од

4—800 килограма и бочица од 20 ccm. за још већа грла. Бочица од 10 ccm., стаје 3 марке. Бочица од 100 ccm., колико је потребно за 10 грла испод 400 кгр., стаје 25 марака.

Лек је мало мрке боје, пенуша се. Ако се држи на умерено хладном месту и даље од сунца, може да се очува за 4 недеље. Пропис је, да га треба убризгати непосредно у плаву — венозну — крв. Најлакше је то извршити на вратној — поткључној — вени, на којој се и крв пушта. Код свиња треба иглу забости у месо — мускулатуру — бутине. Разуме се, овај посао ваља поверити само вештом сточном лекару....

Кад смо завршили ове редове, дођоше нам до руку немачке *Бечке Пољопривредне Новине (Wiener landw. Zeitung)*, у којима је једно саопштење о овом леку. По овоме, употреба лека у неким случајевима није испала повољно. Место да се њиме отклони зараза, ова се унела међу стоку која је каламљена („импфована“). Leffler је тај случај објаснио тиме, што се у споменутој радионици не израђује Серафтин онакав какав треба да је. На то је сад свраћена пажња; те је вероватно, да ће се и та мана отклонити.

Но, ма да и ми имамо пуно разлога радовати се откровењу овог лека, опет ми ово приказујемо више као новину. Очекнућемо, да стручни листови још коју о њему проговоре; па кад се апсолутно потврди његова употребљивост, онда не треба да стоји ништа више на путу, да се и у нас огледа. — — Ђ.

ЈАБУЧНИ СМОТАВАЦ

(Tortrix pomonella или Carpocapsa pomonana)

У лептира су предња крила сиво и мрко-сиво тракаста. (сл. 1.). На сваком крилу је у средини црна угласта павта а при крају до стражњих крила по једна округла и повећа

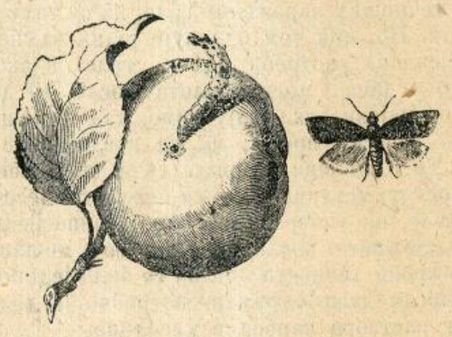

црна пега с два црвенкаста колута, један у средини, а други у обиму пеге. По ширини су крила беличасте криве (извијене) пруге. Стражња су крила мрко сива и љаште; у мужјака су нешто удубљена код средњег ребра и ту је китка од црних длака. Ресе су на овим крилима отвореније боје но на предњим а на обојим су металне сјаности. Труп је исте боје која је и на предњим крилима. Дужина је лептира 10 а распон крила износи 20 мм. Јавља се у јуну и јулу.

Гусеница је у почетку беличаста а доцније месната боје с длакавим жлездама. Глава и труп су мрке боје. Храни се семеном јабучастога воћа, нарочито семеном јабука, по чему је и лептир добио име. У роду је у јулу и августу. Кад одрасте потпуно, изађе из рода, презими у преживу које начини у пукотинама коре, вотњих слагалишта итд. па се учаури на кратко време, пре но што ће се појавити лептир.

Лутка је мрка, завршује се неколиким кукастим чекињама а налази се у свиластом преживу у коме је гусеница презимила. Као лутка је само за неколико недеља.

Лептир, као сви смотавци мирују обдан на гранама воћака, где их је доста тешко уочити, јер су скоро исте боје као и гране, а у вече чим се смрачи, лете ради спаривања са женкама. Лептирица снесе по једно јаје на зелен род јабука и крушака, а по који пут и у чашицу другог воћа. но никад их не носи на род, на коме ових јаја већ има. Јаја су жућкасто црвена и из њих измиле гусенице после 8—10 дана. Гусенице се одмах уврте у род од семена којим се хране. Да су у роду тешко их је приметити, јер иза њих остаје врло мали отвор који убрзо зарасте. Запажено је, да на овај начин страдају далеко више лепше (финије) сорте воћа но обичније. Ако се што год додирују два рода, онда гусеница прелази из једног рода у други. Исто тако гусеница прелази у други род и у случају, ако род, у коме је била, отпочне трулити. Кад су два рода заједно, онда их уплете паучином. Често уплете род концима и за лист, и у том случају род виси о преживу, концима, ако се ветром омлати. Највише штети, као што је поменуто, јабуке, и то кад су у пола зреле. У једном роду не може се никад наћи по две гусенице, па ни у случају кад ова прелази из рода у род.

Да се уништи овај штеточина, треба скупљати све „црвљиве“ јабуке и крушке, и ако су зелене, давати их свињама, а ако су зреле, употребити што се може а остало дати свињама. Осем тога добро је, да се дебло и гране овде онде увију каквим старим крпама, нарочито у случају, ако је воћка с глатком кором, јер ће се тада у крпу завући многе гусенице и у овој учаурити. Кад се затим скину крпе, наћиће се многе чауре, које је лако уништити. Многе гусенице могу се такође таманити и привезивањем лепљива појаса на воћкама, који се, као што је познато, највише употребљава противу великог и малог мразовца.

Благ. Д. Тодоровић.

ИСКРИЦЕ

Шта пијаница губи а шта добија? — Француски *Лист Умерености* пише о томе, шта пијаница губи и шта добија, па вели: Пијаница, који све јаче пада у свој порок, губи: своје време, свој новац, своје здравље, кућевни мир, уважење своје породице, уважење поштених људи, уважење према себи самоме, често свој положај и будућност, често здравље и душу своје деце.

А добија: лажне пријатеље, који га цеде, лажне насладе које увек прати грозна савест, дугове, све јаче бриге, болести, домаће непријатности, јавно презирање, мучење савести и стид од самога себе. живот пун жалости и очајања, и вечну пропаст.

БЕЛЕШКЕ

Коприва је и лековита биљка. — а). *Против пчелиног убода:* Узми коприве, пре но-што прецвета, стрпај је у једну флашу и прели јаким шпиритусом, добро запуши и остави да једно 10—14 дана на сунцу престоји. После тога времена оцеди ту течност у једну мању бочицу, добро запуши и остави за случај потребе. Кад те пчела убоде, гледај да најпре извадиш жаоку, па онда натрљај то место овим шпиритусом. И кад се опечеш, накваси крпу овим шпиритусом и метни на опечено место; после тога нећеш имати болова и неће избити пликови. — б). *За растење косе:* Где се кореп поједине длаке на глави није осушио, није још изумро, него је само ослабио, те је услед тога почела коса да опада, ту ће помоћи *жила од коприве;* она ће подстаћи и унапредити пораст косе. На ту циљ узми сигно исечених жила од коприве, прели их са ½ литре воде и ½ литра чистог винског сирћета (не прављеног), и кувај то једно ½ сата, да добро проври. После тога оцеди ову течност кроз честу крпу и саспи је у неку флашу и добро запуши. Овом течношћу добро накваси главу пре спавања. *Р.*

Против стеница. — Ама шта се све није препоручивало и употребљавало против овог несносног гада, и као да је између тих средстава доста сигурно, а при том још и најјефтиније: *обичан керећи* (погани) *сапун.* На 100 грама воде, узми 5—6 грама сапуна, па га пристави ватри, да се добро раскува, раствори. Док је ова сапуњавица још сасвим врела, кључала, преливај, или четком премазуј дрвене ствари, зидове итд. Још је боље, да се на један штап привеже крпа или сунђер, па да се тако умаче у кључалу сапуњавицу и квасе дотична места где има стеница. За финије, политиране и лакиране ствари, не може се ово средство употребити; али онај, ко има тако фине, а стеничаве ствари, биће у стању да набави и онај прашак (од Захерла) и тинктуру за утамањивање стеница, којим ће се средсвима сигурно поништити и јаја од стеница. *Р.*

ГЛАСНИК

У месецу марту забрањено је ловити — ове рибе:

Младицу	Бадорку
Штуку	Црвенперку
Смуђа	Клена
Бандара	Мишоловца и сву такозвану
Гргеча	белу рибу, а сем њих Кркушу и Пеш.
Деверику	
Шљивара	

Ако би ове рибе овога месеца ко ловио, био би кажњен са 10—50 динара (чл. 25. с погледом на чл. 14. зак. о риболову и чл. 17. Правилника од 28. децемара 1898. г. ЗБр. 7454.).

Ако би унео ко ове врсте риба, оне би му се одузеле па ако су живе, пустиле у воду, а ако су мртве, продале јавним, надметањем у корист општинске, односно државне благајнице, (чл. 26. с погледом на чл. 16. зак. о риболову и чл. 17. Правилника).

Школа пчеларско-воћарске задруге за округ моравски у Параћину. — Примиће и ове године до 15 питомаца. Предавања у школи почињу 15. марта, а свршавају се 15. новембра ове год. У школи ће се предавати: пчеларство, воћарство, винодељство, повртарство и остали пољопривредни предмети, како у теорији тако и практично. Сем тога предаваће се: наука хришћанска, српски језик, историја Срба, земљопис, рачун, практична геометрија, хигијена и сточарство. Ради боље њихове спреме они ће се употребљавати на свима практичним радовима на задругином имању. За предавање речених предмета, поред задругиног економа, управа је ангажовала општинског марвеног лекара и учитеље овдаш. основних школа. Кандидати не могу бити старији од 20 ни млађи од 15 година. Стан, храну, прање, лекара и лекове (у случају болести), задруга даје бесплатно. Првенство имају младићи из округа моравског. По свршеном испиту добиће сваки питомац сведоџбу, а који се буду одликовали добиће још и награде.

Калемарски курс у Пожези. — И ове године Пожешка Пољопривредна Подружина приређује калемарски курс; овога пута на свом добру у Расној до Пежеге. Отпочеће 1 марта и трајаће до 1 априла.

И оно мало пољопривредника онамошњих, који су изостали од ранијих курсева, на овоме се могу обучити овој лепој и племенитој вештини.

Курсом руководи велики број стручњака.

Такса за општинска уверења. — Поводом правила за сечу дрва, која је Г. Министар Нар. Привреде прописао под ШБр. 12.035 од 3. нов. пр. г. многи општински судови обраћају се питањем: да ли треба да за уверења, која они издају по чл. 51. речених правила, наплаћују и таксу по тач. 97. таксене тарифе закона о таксама. По овоме питању Г. Министар Финансија као надлежан, под Пр.Бр. 1955. од 19. фебр. ов. год. решио је: „Да нема места наплати никакве таксе за уверења, које општинска власт издаје на основу чл. 51. правилника за сечу дрва, што су оваква уверења у ствари шумске објаве, а оне у закону о таксама нису предвиђене.“ *Ј.*

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Питање — Молим да ме што пре известите, смем ли кречити воћке пошто их очистим од старе коре и маховине; исто тако, — да неће воћки шкодити да их сад за време лепих дана окречим.

Л. М. Савић.
из Макаца.

Одговор. — Смете кречити воћке и неће им то шкодити. И школа је скоро довршила тај посао, јер раније није стигла томе и не страхује од штете какве због лепог времена.

М. Савић.
управитељ школе за Виноделье и Воћарство

Питање. — На мом имању у околини Ниша намеран сам да гајим *свиње за приплод од најбољих благородних раса*, па како ми претходно треба да спремим земљиште и посејем детелину, то учтиво молим управу друштва да ми изволи дати ова објашњења:

а). Кад је време за сејање детелине;
б). Како треба да је земљиште за исту;
в). Која је врста семена за храну свиња најбоља, и
г). Колико треба кгр. семена за један ектар земљишта.

Нисам члан Друштва зато што код нас нема Подружине а да би Друштво потпомогао, претплатио сам се на друштвени лист *Тежак* потпуном претплатом те зато сам и слободан за горње се Друштву обратити.

учтив
Сотир М. Поповић
механџија.

ЦЕНЕ ЗЕМАЉСКИМ ПРОИЗВОДИМА

Пожега, марта 1899. године.

У месецу Јануару премерено је на ваги општинској у овом месту и продато.

46.983	кгр.	ракије	по	16—18	динара	од 100	кгр.
24.017	„	пшенице	„	14·50—15	„	„	„
91.074	„	кукуруза	„	6—7	„	„	„
13.763	„	браш. кукурз.	„	7—8	„	„	„
13.745	„	овса	„	5—6	„	„	„
2.422	„	пасуља	„	8—9	„	„	„
2.088	„	свиња дебелих	„	55—60	„	„	„
158	„	сира	„	50—60	„	„	„
171	„	кајмака	„	90—100	„	„	„
2.635	„	вина	„	50—60	„	„	„
1.474	„	кромпира	„	4—5	„	„	„
43	„	катрана	„	20—25	„	„	„
1.012	„	јовове коре	„	4—5	„	„	„
292	„	крушака	„	15—16	„	„	„
3.102	кгр.	јабука	по	8—10	динара	од 100	кгр.
39	„	вење	„	18—20	„	„	„
122	„	масти свињске	„	90—100	„	„	„
20	„	хељде	„	9—10	„	„	„
82	„	креча	„	4—5	„	„	„
316	„	сувих шљива	„	8—10	„	„	„
25	„	пастрме овчије	„	50—60	„	„	„
137	„	шешарке	„	8—10	„	„	„
468	„	луча	„	3—3·50	„	„	„

Ситна проја на торбице није ни ушла у овај преглед, јер није мерена на општинску вагу.

Говеда су продавана по 34—36 динара чисте тежине

Коже су у јануару биле сасма јевтине:

Овчије 1·40 дин. од комада, козије 1·80—2 од 1 ком. јагњеће 1—1·10 дин. од 1 комада, јареће 1·20—1·40 дин. од 1 комада.

Зверке мало и пада. **Л—ћ.**

ОБЗНАНЕ

Српском Пољопривредном Друштву у Београду потребна је повећа количина семена од: граорице, мухара, багрена и гледичија. Који би од наших домаћих произвођача имао овог семена на продају, нека што пре пошље своју понуду Друштву. У понуди треба да означи: колико и каквог семена има и по што ће га уступити Друштву. Сваки понуђач треба да пошље уз понуду и пробу понуђеног семена.

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва,** Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку,* било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 11. броја Тежака: *Чланци*: Насађивање кокошака. — О орезивању винограда подигнутих каламљеном лозом (свршетак). — Лек противу шапа и устобоље. — Јабучни смотавац. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Питања и одговори.* — *Цене земаљским производима.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 12. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 21. МАРТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИНАРА; ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И БАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.: НО СРП. ЉОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЛУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ЉОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ЉОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ХРАНЕЊЕ ПРАСАДИ СИСАНЧАДИ

Хранење прасади отпочиње још у утроби крмача. И што су год ове боље храњене и неговане, у толико ће им и прасад бити боља.

Прва храна прасади јесте млеко њихових матера. Хоће ли оно бити добро или не, зависи од стања здравља, начина држања и хранења крмача. Ако су крмаче слабе, старе, а притом ако се још и рђаво хране, онда оне немају довољно млека за своју прасад, те се ова не могу да развијају и расту како треба.

Прво млеко које прасад посишу, јесте грушевина. Она је масна, јер садржи доста масних делова; и у почетку служи да прасад прочисти од оне хране коју су из матера на свет донела. Из млека ње понајлак нестаје те зато и прасад докле је у млеку више има, брже расту и боље се развијају.

Млеко у свима сисама није једнаке каквоће. Боље је а и више га има у оним сисама што су на грудима. У крајњим сисама на трбуху, мање га има и лошије је. Зато и јесу она прасад боља што сишу прве сисе, од оних што сишу оне на трбуху. За време сисања млеко није стално већ променљиво. Тако, смањују му се суви делови, а повишава се протејин, млечни шећер и минерални делови. Садржина масти такође опада.

Млеко од крмача има више протејинских делова и соли него кравље, али мање има масти и шећера него оно. По испитивању *Ритхаузена* и *Шевена* у 100 делова:

	Крављег млека има:	свињског млека има:
Воде	87·50	87·17
Масти	3·50	1·03
Млеч. шећера	4·60	2·26
Сировине	3·80	7·36
Минер. соли	0·60	1·18

У крмачином млеку азотни делови према безазотним

стоје као 1 према 0·48; док међутим они у крављем млеку стоје као 1 према 2·80.

Како прасад брзо расту и развијају се, нарочито у почетку, то им је често она количина млека коју од матера добијају, недовољна, и зато их треба прихрањивати. Само добре и добро храњење крмаче могу прасад како треба одхранити до треће недеље; а после треће недеље треба и њих помало прихрањивати, пошто им свакога дана треба све више и више хране.

Прихрањивање прасади треба отпочети по навршетку треће недеље. И што се год пре прасад на прихрањивање навикну, то ће све мање *„подваљивати“* крмаче. Тога ради треба им у свинцу преградити једно место да им крмаче храну не отимају, па им ту у плитком каквом суду давати по мало крављег млека, разблаженога топлом водом. Вода не сме бити врућа, да се прасад не би опекла, јер би се после тешко на храну привикла. Хладно млеко не треба им такође давати, јер је шкодљиво по здравље њихово, пошто махом од њега добијају пролив. Давање топлога млека са водом, ваља продужити неколико дана, па кад се она добро привикну да га пију, онда се у њега може додавати по нешто пшенична или кукурузна брашна. Кад се прасад добро навикну на ову храну, онда им се може у место брашна давати овсена или јечмена прекрупа. Јесу ли се прасад већ и на ову храну обикла, она онда не траже тако често да сишу, и зато се крмачама може давати мање хране но обично, па да им се то опет у снази не примети.

Кад је храна којом крмаче хранимо слаба, као што су: кухински отпаци, и друга слаба храна, тада прасадима поред млека треба давати и друге снажније хране, у којој ће имати доста беланчевине и фосфоро-киселога креча, ради образовања мишића и костију. У тој храни треба азотни делови према безазотним да стоје као 1 према 3. Храну са овим односом хранљивих делова, даваћемо им само ако их будемо хранили млеком, ражаном, пшеничном и кукурузном прекрупом.

Овако треба продужити хранење сисанчади све док се не одбију од матера, а тада им се мора давати друга храна; о чему ће у нарочитом чланку бити говора.

Поред доброг прихрањивања сисанчади на овај начин треба обратити велику пажњу и на чистоту тела. Чистоћа тела много доприноси брзом телесном развићу. Не понуди ли им се у прво време добра храна и потребна телесна чистоћа, онда ће она закржљавити, па их је после тешко и најбољом храном поправити.

Што се год млађа прасад буду боље хранила и неговала, у толико ће она брже растити и имаће лепши телесни облик, што код свиња има особити значај.

И. К.

О ОДГАЈИВАЊУ И ОРЕЗИВАЊУ КАЛАМЉЕНЕ ЛОЗЕ НА ЛУКОВЕ

За највећи део наших домаћих сората винове лозе, најпогоднији је начин орезивања на кондире. Али, како се при обнављању наших винограда, а нарочито оних поред Дунава и у близини вароши, уносе и разне стране сорте које и некаламљене захтевају дугачку резидбу, и како има и неких наших сората, које захтевају или подносе дугачку резидбу, ради смо да у овоме напису објаснимо „орезивање на лукове“ којим се може доћи до већег приноса и који се начин може врло згодно применити при орезивању чокоћа поред путова и стаза.

Код овога начина одгајивања чокота, могу се употребити краће или дуже једногодишње лозе, из чијих ће окаца истеривати родни ластари, и које се због тога и зову *родне лозе*, а да сувишно образовање дрвета не би смањивало принос и обратно опет да не би већа родност коју очекујемо од употребе *лукова*, штетно утицала на равнотежу у исхрани чокота и да не би умањила образовање потребнога дрвета (лозе), *не сме се код овога начина чокот јако разграњавати. Обично се грана само у два, а највише у три правца.*

Сл. 24. представља нам један чокот у пролеће треће године, који је приликом засађивања на стално место био орезан на једно око, а у пролеће друге године исто онако као и за образовање основнога облика за орезивање на кондире. У пролеће друге године, изгледао је дакле овај чокот исто онако као и онај у сл. 5. а у јесен исте године изгледао је као онај у сл. 6. (у бр. 10. „Тежака“ на страни 76).

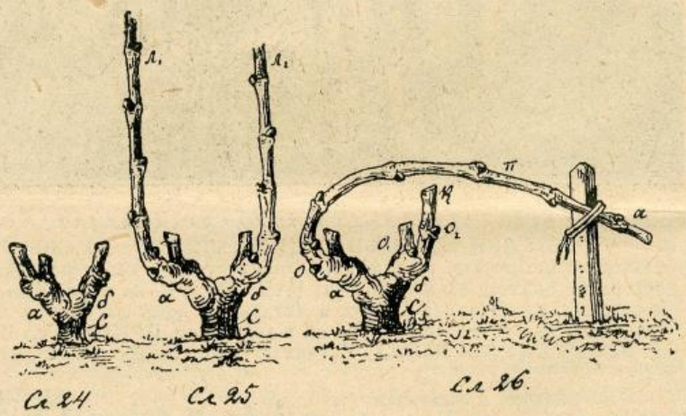

У сл. 6. представљене лозе $л_1$ и $л_2$, орезане су ради ојачавања чокота у пролеће треће године на два кондира *а* и *б* са по једним оком, као што је и на сл. 24. представљено. У јесен исте године, дакле треће после засађивања на стално место, добићемо из тих остављених окаца две снажне лозе $л_1$ и $л_2$, као што нам их сл. 25. представља.

Овако радећи добићемо у јесен треће, односно у пролеће четврте године *основни облик за начин одгајивања са луковима.* У овом нашем случају оставићемо за лук само једну лозу, и то ону која је обележена са $л_1$.

У извесним случајевима, може се и код овога начина одгајивања са луковима, као и код одгајивања с кондирима, основни облик добити и једну годину раније, дакле у јесен друге, односно у пролеће треће године, а то је ако калем има добрих и доста жила и јаку лозу коју можемо приликом засађивања на стално место орезати на два ока, као што је такав случај претпостављен и представљен у сл. 9. и 10. (у бр. 10. „Тежака“ од ове године).

Без обзира на то, да ли смо у сл. 25. претстављени основни облик добили једну годину раније или једну годину доцније, можемо од сада, према особинама сорте, применити орезивање на кратке или дугачке лукове. У пролеће идуће, дакле четврте или треће године од засађивања на стално место извршићемо орезивање на овај начин: лозу $л_1$ (сл. 25.) орезаћемо на 7. до 8. видних окаца, па ћемо је, затим, повити у десно у виду плиткога лука, чији ћемо крај *а* привезати за један кратки колац

који је побивен поред чокота у потребноме одстојању.*) Другу, пак, лозу $л_2$ (сл. 25.), орезаћемо на кондир $к$, с два ока $О_1$ и $О_2$. Како треба да изгледа један овако орезан чокот с привезаним *полу луком*, показује нам сасвим јасно слика 26.

На кондиру $к$, треба у току године одгајити резервну лозу од које ћемо идуће године начинити лук, а овогодишњу ћемо у пролеће идуће године одсећи. При одгајивању лозе с луковима треба обратити нарочиту пажњу на то, *да се лук не оставља ни две године узастопце на једноме и истоме краку чокотовом, већ, ако је једне године остављен на левоме, треба га идуће године оставити на десноме а на левоме ваља оставити кондир*. Ако се на ово не буде пазило, пореметиће се равнотежа у исхрањивању чокота, и овај ће бити на једној страни јаче а на другој слабије развијен, а то није добро.

Код одгајивања чокота са луковима, мора се обратити пажња и на *„одбирање ластара“* преко лета, који посао треба отпочети тек онда, кад смо у одгајивању чокота дошли дотле да смо већ и један лук оставили, што ће рећи: да овај посао наступа тек у четвртој, односно трећој години од засађивања на стално место. До овога доба, а и после, морају се сви сувишни и за овај начин одгајивања непотребни ластари што раније уклањати; остале, пак, ластаре, који су нам потребни, не смемо ни у коме случају скрњивати све догле, докле нисмо образовали за овај начин одгајивања подесни основни облик (а то је до пролећа треће или четврте године), већ се морају оставити да се слободно развијају, како би се упоредио и жиле што јаче развијале. У случају пак, кад би лоза у своме порасту избујала и преко притака, онда се, кад буде доба заламању, може заломити.

Па да покажемо сад, како треба вршити и то, тако звано „одабирање ластара“ код овога начина одгајивања!

Из окаца лука II, и кондира $к$, у сл. 26. развиће се преко лета ластари, који су представљени у сл. 27.

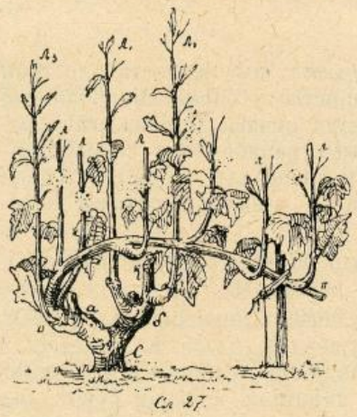

Сл. 27.

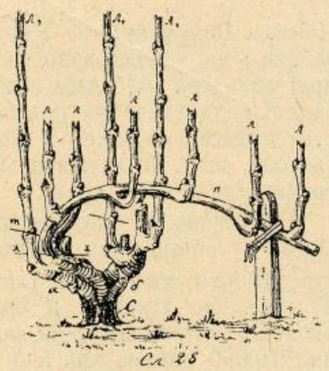

Сл. 25

Ластаре означене у тој сл, са $л$, који су већином истерали из окаца лука II, треба одмах, чим лоза прецвета, скратити (скрњити) толико, да изнад најгорњег грозда, ако га има, остану само 2. до 3. листа. Ако, пак, на коме ластару нема гроздова, а он не смета осталима, онда га треба скратити толико да му остану 4. до 5. листова, а ако смета и непотребан је, онда га ваља сасвим оченути.

У току лета треба поновити скрњивање родних ластара онолико пута, колико буде потребно, недозвољавајући да се изнад најгорњих гроздова развије много листова. Ластаре $л_1$ и $л_2$, што су истерали из кондира $к$, и $л_3$, што је истерао из крака $а$, не смемо никако скрњивати све док не наступи доба заламању, када их треба заломити у висини притака, јер нам један од ластара $л_1$ и $л_2$, који је подеснији, мора идућега пролећа дати лук који ће овогодишњи заменити, а ластар $л_3$, треба опет да нам дâ кондир, на коме ћемо однеговати лук за дондуће пролеће.

У сл. 28. представљено је како изгледа на овај начин одгајени чокот у јесен исте, дакле четврте или у пролеће идуће, дакле пете године. У пролеће идуће године (пете, односно четврте од засађивања на стално место) треба орезивање извршити на овај начин: Пре свега треба прошлогодишњи лук II, одсећи сасвим, и то на месту које је (у сл. 28.) обележено линијом $x—x$. Лозу $л_3$ треба затим орезати на кондире с два ока, пресецајући је на месту обележеном линијом. Од лозе $л_2$ начиниће мо лук, скративши га толико да на њему остану *6.* до *7.* окаца, а лозу $л_1$ орезаћемо на кондире с једним оком, пресецајући је непосредно изнад зглавка код другога ока.

Како треба да изгледа у пролеће пете године један овако орезан чокот, показује сл. 29.

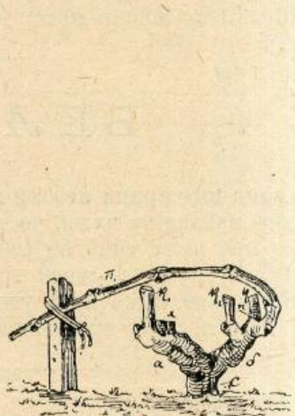

Сл. 29

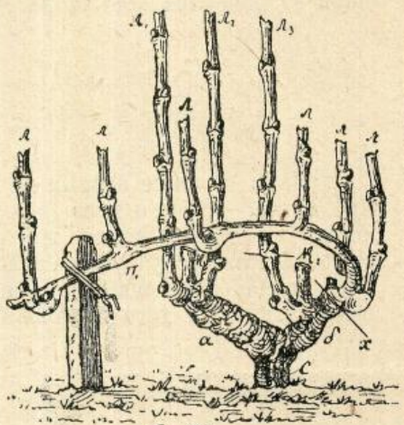

Сл. 30

Из досадањега лако је увидети, да треба обратити нарочиту пажњу на то, да најниже (прво) окце лука истера (види окце $О$ у сл. 26; ластар $л_3$ у сл. 27. лозу $л_3$ у сл. 28. и кондир $к_1$ у сл. 29.) како би, кад исту одсечемо, са што мањим „повртањем“ могли на њено место оставити један кондир. А исто тако морамо се побринути да на другој страни однегујемо једну лозу која ће нам идуће године дати лук за замену овогодишњег, што ћемо постићи орезивањем лозе $л_1$ на резник $к_2$ с једним оком; у случају пак, кад не можемо овакав резник образовати, морамо се побринути да на месту $п$ (сл. 29.), где се лук превија, однегујемо један ластар за будући кондир.

У сл. 30. представљено је, како треба да изгледа у јесен пете године чокот који је орезан у пролеће исте године онако, како сл. 29. представља, и код кога је извршено „одабирање“ ластара онако како је објашњено на сл. 27. Ластари који су изнад најгорњих гроздова скрњивани одмах после прецветавања лозе, обележени су у сл. 30. са $л$, а са $л_1$, $л_2$ и $л_3$ означени су они ластари, који су остављени да се слободно развијају до доба заламања (крај јулија) када су у висини притака скраћени.

Сл. 31. показује нам како треба да изгледа орезани чокот у пролеће шесте године. Само, пак, орезивање, извршено је на овај начин: лук II_1, у сл. 30. (која нам слика у исто време представља чокот и у јесен пете и у пролеће шесте године, пре орезивања), одсечен је од крака $б$ заједно са свом лозом на њему, на месту означеном линијом $х$, чиме смо се на краку $б$, као што се у сл. 31. види „врнули натраг,“ ближе стаблу $С$. Лозу $л_1$ орезали смо на 8. окаца и употребили смо је за лук II_2 а лозу $л_2$ употребили смо за образовање резервнога кондира $к_3$, орезав је на два ока; лозу $л_2$, пак, орезали смо такође на кон-

*) Лук можемо пружити, као што смо и раније напоменули косо или водоравно, или га можемо савити по луку, као што је учињено у сл. 26. Кад се пружи водоравно или савије по луку, биће ластари који избију из његових окаца приближно једнакога пораста и јачине. Лук треба пажљиво савијати да не би пукао, а треба нарочито пазити и на то, да се превија преко бадрљице $б$, а не од ње, јер се може лако одвалити од чокота.

дир $к_1$ с два ока. Ластар који истера из горњег ока овога кондира $к_1$, треба однеговати за лук који ће идућега пролећа заменути лук II_2, који се находи на левоме краку a, и који идућега пролећа треба одсећи на месту обележеном линијом $m—m$, чиме ћемо се опет на левоме краку a „врнути натраг“ ближе стаблу C. Одгајивање лукова продужује се на описани начин све дотле докле се један од кракова a или $б$, не издигну сувише високо. А кад тај случај наступи, онда нам не остаје ништа друго, но да један од заперака који је истерао на подесноме месту из кракова или из стабла, однегујемо за образовање новога крака, исто онако као што је показано код одгајивања с кратким или дугим кондирима.

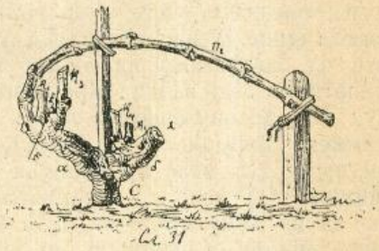

Сл. 31

На завршетку имамо да учинимо још и ове две напомене!

1.) Да овај начин одгајивања можемо применити, било привремено, за годину — две, било стално, и код чокоћа које смо до сада одгајивали помоћу кратких или дугих кондира, само треба једну од оних једногодишњих лоза, које смо дотле орезивали на кондире, а која заузима највиши положај, орезати за лук, место на кондир, па затим остало орезивање извршити онако како је горе описано;

2.) Да и овај начин одгајивања помоћу лукова, као и раније описани помоћу кондира, можемо применити, и ако можда не увек одмах, ипак највише у току од две године, поступно, и код чокоћа које је на досадањи начин орезивано, само треба пазити на правила изложена код описаних начина одгајивања, и пажљиво разгледати одговарајуће слике.*) **К. Д. Г.**

*) При изради овога као и ранијег написа послужили смо се изврсним написима г. Енгабрехта, који су излазили прошле године у стручноме листу „Ung. Weinbau“.

БЕЛЕШКЕ

Како се може избећи да млеко код крава не отиче пре муже. — Често бива, да краве мекане на мужи, често не могу да одрже млеко, већ ово пре муже само по себи отиче. У таким случајевима ваља краву мусти редовно три пута на дан и то тако, да између сваке муже буде увек осам сати. Осим тога ваља виме тако меканој крави више пута опрати у одвару од растове коре. То је прост начин а где је ближе чаршија и може се набавити, ваља узети прстенове од гуме, па натурити неко време и на сисе, код којих су нерви ослабили.

Оба су начина проста и обичнаи не стају скоро ништа. *Ср.*

ГЛАСНИК

Годишњи Збор Срп. Пчеларског Друштва — држаће се на пан 28. ов. мес., у друштвеном дому, на западном Врачару (до зграде рударског одељења Министарства Нар. Привреде).

Збор ће се отворити у 9 часова пре подне.

Дневни ред по чл. 40 Друштвених Правила.

Семе од шећерне репе. — Српско Пољопривредно Друштво добило је од Министарства Нар. Привреде извесну количину семена од шећерне репе, да га пробе ради разашље, поред Подружина, и угледнијим пољопривредницима. С тога се моле они, који би желели ради пробе сејати овог семена, да се изволе обратити Друштву и нека за то семе спреме и задрже земљишта до једног ара.

Отварање кланице Срп. Акционарског Друштва за земаљски сточни трг, клање и прераду стоке — биће данас, 21. марта 1899. године. Ми се искрено радујемо овој привредној установи српској и у броју за овим донећемо опширнији опис данашњег свечаног отварања.

Пожешко Виноградарско Удружење. — Настојавањем Пожешке Подружине установљено је ових дана у Пожези *Виногридарско Удружење*, које је поставило себи за циљ: да подиже виноградарство у ономе крају, да свој крај снабдева најбољим сортама винове лозе из свога расадника, да утиче на подизање рационалног виноградарства практичким радом у свом винограду, у опште да ради све оно, што ће служити да се развије и оснажи виноградарство у оном крају.

Пожешка је околина врло подесна за виноградарство. Негда су онамо били чувени виногради.

Нема сумње да ће удружење пожети најбоље успехе. У томе нас утврђује и одушевљен одзив и мештана и околине. Удружење броји велики број чланова и већ одмах има 10.000 динара уписаног капитала, а с том сумом, кад још и Класна Лутрија припомогне, може се онамо много учинити.

Пре неколико година Срп. Пољопривредно Друштво предлагало је Министарству Нар. Привреде: да се у Пожези оснује виноградарски расадник. Установа виноградскога удружења најбоља је потврда да је Друштво здраво судило кад је оно предлагало. *Л—ћ*

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Брезовска школа (ср. моравички окр. руднички) налази се под Мучњем на голом брду; земља је врло неродна и на њој расте бујад. Ове године заграђено је уз-а школу једно парче земље за башту школску. Ограда је дугачка 480 метара и од тачака је. Ради би били да око баште подигнемо живу ограду, па учтиво молимо: која би се жива ограда могла подићи овде; шта кошта семе од те живе ограде и колико би га требало за дужину од 480 метара?

Сем тога: шта би се овде са успехом могло сејати и садити и шта би коштало семе?

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД ВРЕМЕНА У СРБИЈИ ЗА СЕДМИЦУ ОД 28. ФЕБР. ДО 6. МАРТА 1899.

објављује: Београдска Опсерваторија

	ШАБАЦ	БЕОГРАД	ГРОЦКА	В. ГРАД.	ПОЖАРЕВ.	КРАГУЈЕВ.	РАЧА	ЈАГОДИНА	НАРАЏИН	ВРЊЦИ	КРУШЕВ.	БУКОВО	БОЉЕВАЦ	ЗАЈЕЧАР	ВРБИЦА	С. БАЊА	КЊАЖЕВ.	УЖИЦЕ	КРАЉЕВО	НИШ	ПИРОТ	ВРАЊЕ
НЕДЕЉА — 28. ФЕБРУАР																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	763·0	757·7	—	—	762·6	754·7	—	—	759·6	—	755·8	764·6	—	—	—	744·9	—	731·0	747·0	753·8	739·1	726·7
Темп. средња	6·1	9·6	4·2	11·1	10·7	8·7	8·5	11·0	7·3	7·2	8·5	3·7	4·2	3·0	3·2	6·6	2·8	5·0	5·1	10·5	8·6	9·3
Темп. максимална	14	15	—	—	14	14	—	—	12	—	14	6	—	—	—	11	9	13·	—	15	12	12
Темп. минимална	1	4	—	—	5	−2	—	—	1	—	0	−6	—	—	—	3	−4	—	—	1	−1	1
Облачност сред.	10	10	6	4	10	6	8	10	7	0	7	5	9	8	6	10	10	5	5	7	8	9
Ветар у 7. с. пр. п.	ИСИ	ИЈИ	С	ЈИ	ИЈИ	З	—	ССИ	—	ЈИ	ЈИ	—	—	—	—	И	—	—	—	—	И	—
	тих	ум.	тих	сл.	јак	тих	—	сл.	—	сл.	тих	—	—	—	—	јак	—	—	—	—	сл.	—
Киша за 24 с.	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	—	слан.	—	—	мат.	ол. д.	—	—	—	—	—	—	—	слан.	—	слан.	слан.	—	мар.	—	—
ПОНЕДЕОНИК — 1. МАРТ																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	763·3	757·8	—	—	761·0	754·4	—	—	758·5	—	754·8	762·3	—	—	760·0	—	742·7	—	731·0	750·0	752·3	737·5	734·9
Темп. средња	5·1	9·7	8·7	9·9	10·3	7·3	8·5	9·3	9·3	5·9	8·8	5·9	5·3	6·6	8·1	10·0	6·2	6·2	4·8	11·0	9·8	8·5
Темп. максимална	17	7	—	—	17	18	—	—	15	—	18	8	—	10	—	12	12	14	—	18	16	17
Темп. минимална	0	4	—	—	4	−2	—	—	3	—	1	−4	—	−2	—	4	−2	—	—	6	2	3
Облачност сред.	−5	9	0	8	10	6	9	9	9	7	10	10	8	10	7	10	10	2	7	9	10	10
Ветар у 7 с. пр. п.	ССИ	ИЈИ	—	—	—	З	З	ЗЈЗ	—	—	И	—	СИ	—	СИ	—	—	—	—	ИЈИ	—	—
	тих	тих	—	—	—	тих	—	сл.	—	—	тих	—	тих	—	тих	—	—	—	—	сл.	—	—
Киша за 24 с.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	—	—	—	—	мар.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	слан.	—	—	—	мут.	—
УТОРАК — 2. МАРТ																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	764·6	758·9	—	—	763·0	755·4	—	—	759·6	—	755·8	764·0	—	—	760·7	—	743·6	—	732·0	753·5	753·2	737·9	725·3
Темп. средња	7·1	9·1	10·5	10·0	11·6	7·3	7·8	8·9	9·9	7·2	6·9	8·5	8·7	6·7	7·8	7·2	6·0	6·7	6·4	7·7	5·6	7·7
Темп. максимална	12	16	—	—	16	15	—	—	16	—	15	11	—	13	—	18	11	13	—	17	19	15
Темп. минимална	3	2	—	—	5	−1	—	—	6	—	2	−1	—	0	—	6	3	—	—	4	1	5
Облачност сред.	10	4	0	1	3	5	4	6	7	5	6	3	6	7	6	3	7	10	5	7	7	8
Ветар у 7 с. пр. п.	З	ИСИ	ЈЗ	ЈИ	—	5	—	—	—	—	ИСИ	—	СИ	—	СЗ	ЈИ	С	—	—	—	СЗ	—
	тих	сл.	сл.	сл.	—	тих	—	—	—	—	тих	—	сл.	—	ум.	јак	тих	—	—	—	сл.	—
Киша за 24 с.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	роса	—	—	—	мар.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	роса	—	—	мар.	слан.	—
СРЕДА — 3 МАРТ																						
Прит. ваз. у 7. с. пр. п.	764·4	758·9	—	—	763·1	755·1	—	—	759·6	—	755·7	761·1	—	759·4	—	744·3	—	739·0	746·9	754·9	738·1	725·6
Темп. средња	5·7	9·1	8·7	10·1	8·5	6·9	8·8	9·3	8·2	6·7	6·6	10·9	7·9	8·9	6·8	7·3	5·7	4·0	4·5	5·1	7·5	7·4
Темп. максимална	16	17	—	—	18	16	—	—	16	—	15	12	—	13	—	12,	16	14	—	12	14	12
Темп. минимална	−2	1	—	—	0	−3	—	—	−2	—	−2	−3	—	−4	—	−3	−4	—	—	−3	−5	1
Облачност средња	0	2	2	0	0	1	0	0	0	0	0	3	1	0	0	0	1	1	3	0	3	0
Ветар у 7 пре подне	З	ЈЈИ	—	—	—	ЈИ	—	—	—	—	И	—	И	—	—	—	—	—	СЗ	—	СЗ	—
	тих	тих	—	—	—	тих	—	—	—	—	тих	—	сл.	—	—	—	—	—	—	сл.	—	—
Киша	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	слан.	—	—	—	слан.	слан.	—	слан.	слан.	—	—	слан.	слан.	слан.	слан.	слан.	слан.	слан.	слан.	слан.	слан
ЧЕТВРТАК — 4. МАРТ																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	762·2	756·8	—	—	761·0	753·0	—	—	757·7	—	753·9	758·7	—	757·0	—	741·6	—	730·0	750·0	751·8	736·6	724·3
Темп. средња	6·4	12·0	10·2	10·0	11·3	9·7	11·4	11·8	8·5	8·6	8·7	14·7	11·1	10·3	8·9	9·2	8·5	7·0	6·3	10·1	8·0	9·6
Темп. максимална	18	17	—	—	17	17	—	—	15	—	19	18	—	13	—	12	17	10	—	11	17	15
Темп. минимална	−1	3	—	—	0	−2	—	—	1	—	−1	−1	—	−2	—	−1	−2	—	—	−2	−5	0
Облачност средња	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	3	5	0	0	0
Ветар у 7 с. пре подне	ЗСЗ	ЈЈИ	ЈЗ	—	—	СИ	—	ЈИ	—	ЈЗ	И	—	—	—	—	—	—	—	СЗ	—	З	—
	тих	сл.	сл.	—	—	тих	—	тих	—	сл.	тих	—	—	—	—	—	—	—	—	сл.	—	—
Киша за 24 с.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	слан.	—	—	—	роса	ј. в.	—	слан.	слан.	слан.	—	слан.	—	слан.	роса	слан.	—	—	мар.	слан.	—
ПЕТАК — 5. МАРТ																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	758·5	753·0	—	—	752·7	749·0	—	—	754·3	—	750·7	757·4	—	754·7	—	738·5	—	728·0	747·1	748·8	734·0	721·4
Темп. средња	9·6	11·3	10·7	11·7	11·1	9·3	9·6	10·8	7·2	11·7	11·3	12·0	10·8	9·8	11·7	11·1	8·8	6·7	6·5	12·1	9·5	12·6
Темп. максимала	20	19	—	—	20	19	—	—	17	—	21	20	—	20	—	19	17	18	—	11	19	17
Темп. минимална	7	6	—	—	3	1	—	—	2	—	1	5	—	0	—	0	−1	—	—	−1	−4	2
Облачност средња	0	1	1	1	0	3	0	2	1	4	1	1	1	2	1	3	2	4	3	1	3	5
Ветар у 7. пре п.	З	Ј	ЈЗ	—	—	—	—	—	—	—	ИСИ	С	—	—	СИ	—	—	—	СЗ	—	—	—
	тих	тих	сл.	—	—	—	—	—	—	—	тих	тих	—	—	тих	—	—	—	сл.	—	—	—
Киша за 24 с.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Примедбе	—	роса	—	—	—	мар.	ј. в.д	—	—	—	—	—	роса	слан.	—	—	слан.	—	роса	мар.	слан.	роса
СУБОТА — 6. МАРТ																						
Прит. ваз. у 7 с. пр. п.	752·5	748·8	—	—	753·2	745·6	—	—	—	—	746·5	751·4	—	—	—	733·5	—	723·0	741·7	751·4	728·9	716·3
Темп. средња	18	9·1	8·7	8·0	10·2	7·6	7·5	11·4	8·1	13·2	8·8	10·6	8·7	9·4	8·3	8·4	8·0	9·7	3·7	8·6	7·6	11·9
Темп. максимална	−1	17	—	—	19	20	—	—	16	—	22	18	—	—	—	21	17	19	—	21	20	20
Темп. минимална	0·0	1	—	—	2	−2	—	—	2	—	1	6	—	—	—	0	−0	1	—	1	−2	4
Облачност средња	3	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	2	2	1	1	1	0	5	0	7	4
Ветар у 7. пре подне	тих	ЈИ	ЈИ	СЗ	—	Ј	—	СЗ	—	С	С	ЗСЗ	С	—	СИ·	—	—	—	—	—	3	—
	—	сл.	тих	тих	—	тих	—	тих	—	тих	тих	тих	тих	—	тих	—	—	—	—	—	тих	—
Киша за 24 с.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	—
Примедбе	—	роса	—	—	—	слан.	—	—	—	—	—	—	роса	—	—	—	—	слан.	роса	роса	роса	—

Примедбе. — У Београду:	28. ФЕБР.	1. МАРТ	2. МАРТ	3. МАРТ	4. МАРТ	5. МАРТ	6. МАРТ
Средња температура на земљи самој	8·6	8·9	7·4	8·3	10·4	9·5	10·5
Средња температура у дубини 0,35 m.	5·9	6·4	7·1	7·3	7·8	8·3	8·1
Средња температура у дубини 1,25 m.	7·1	7·2	7·3	7·4	7·5	7·6	7·7
Испаравање за 24 сата у mm.	4·7	2·6	2·1	2·7	2·6	3·0	7·1

Средња максимална температура на самој земљи = 28°.С. Средња минимална температура на самој земљи = — 2°.С.

Седмица 28. фебруара — 6. марта 1899.

у 7 с. пре п.	Лешница	Лелић	Умка	Коратица	Жагубица	Рибник	Дворани	Пољна	Ражањ	Жуње	И. Корито	Брезова	Чачак	Дервен	Тешница
Недеља — 28. фебруара															
темр.	3·2	4·5	5·0	—	6·5	—	3·5	3·5	—	2·0	1·1	—	2.1	-1·0	8·2
обл. (0—10)	9	1	0	10	0	2	0	8	0	0	10	10	2	10	10
ветар	С	—	—	—	ЈИ	ЈЗ	И	СЗ	—	—	И	СИ	—	—	Ј
»	тих		ум.		ум.	сл.	тих	сл.			ум.	сл.			тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
примедбе	—	сл.	сл.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	м.
Понедељак — 1. Марта															
темп.	2·8	4·5	8	—	6·8	—	1·5	4·0	—	1·5	8·2	—	4·0	1·5	1.04
обл. (0—10)	10	8	0	4	8	10	7	10	8	10	8	8	2	10	10
ветар	—	—	—	Ј	—	С	И	З	—	И	И	СИ	—	—	ЈИ
»			—	сл.		сл.	тих	сл.		сл.	ум.	ум.			тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
примедбе	—	—	сл.	ро.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Уторак — 2. Марта															
тсмп.	5·5	5·0	6·0	—	9·0	—	-1·0	-1.0	—	5·0	5·1	—	4·3	4·0	7·7
обл. (0—10)	7	8	0	0	0	2	10	0	10	10	10	10	4	10	
ветар	СЗ	—	—	—	—	С	И	И	—	—	И	И	—	И	—
»	тих					тих	тих	сл.			јак	сл.		сл.	
киша у ст.	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	—	—	—	—
примедбе	—	—	—	—	—	сл.	—	сл.	—	—	сл.	—	—	—	сл.
Среда — 3. марта															
темп.	3·8	3·5	8·0	—	6·8	—	4·5	3·0	—	4·5	0·6	—	-2·2	2·0	7·6
обл. (0—10)	1·0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	1·0	2	0	10	2
ветар	З	—	ЈИ	Ј	—	С	И	СЗ	—	—	И	СИ	—	—	ЈИ
»	тих		сл.	сл.		сл.	тих	сл.			сл.	ум.			тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—	—	—	—
примедбе	сл.	сл.	—	ро.	—	ро.	сл.	сл.	сл.	сл.	—	сл.	сл.	м.	сл.
Четвртак — 4. марта															
Темп.	6·0	5·5	5·0	—	8·0	—	7·5	5·0	—	5·5	2·3	—	4·1	-2·5	9·7
обл. (0—10)	0	0	0	0	0	0	1	4	1	0	0	6	4	0	1
ветар	З	—	—	И	—	С	З	СЗ	И	—	И	СИ	И	—	ЈИ
»	сл.			јак		сл.	тих	сл.	тих		ум.	сл.	тих		тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	—	—	—	—
примедбе	—	сл.	—	—	—	ро.	—	сл.	сл.	—	ро.	сл.	—	—	сл.
Петак — 5. марта															
темп.	9·0	8·0	6·0	—	8·8	—	6·5	4·0	—	6·0	4·4	—	6·3	-0·5	11·1
обл. (0—10)	0	2	0	0	0	0	0	0	4	1	2	5	2	2	3
ветар	ЈЗ	—	И	—	—	С	З	З	И	СЗ	И	СИ	—	—	СЗ
»	тих		ум.			сл.	тих	сл.	тих	сл.	сл.	сл.			тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	—	—	—	—
примедбе	—	сл.	—	—	—	ро.	ро.	сл.	—	ро.	сл.	—	—	—	сл.
Субота — 6. марта															
темп.	2·0	3·5	7·0	—	6·8	—	4·0	5·5	—	5·0	8·3	—	3·2	1·0	11.1
обл. (0—10)	10	0	4	0	0	0	0	8	4	1	1	0	0	10	1
ветар	СЗ	—	И	—	—	С	З	—	И	З	З	И	—	—	И
»	тих		сл.			сл.	тих		тих	сл.	ум.	сл.			тих
киша у ст.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
примедбе	сл.	сл.	—	—	—	ро.	ро.	—	—	сл.	—	сл.	ро	ма.	по.

Примедбе. *Пчеле* излазе у Нишу, Тешици, Врњцима, Врбици, Жунама, на Умци. *Жабе* излазе у Нишу, и Јагодини. *Лептир копривичар* у Краљеву. *Кос* пева у Соко-Бањи, Врњцима. *Шева* пева у Врбици, Пољни. *Кајсија* цвета у Лешници, Тешици, Нишу, Пољни. *Белошљиве* цветају у Лешници, Тешици, Пољни и Нишу.

Благодарећи сарадницима: М. Добросављевићу, (Ниш) В. Димитријевићу, (Соко-Бања), Ј. Миленковићу (Врање), Св. Обрадовићу (Крушевац), Д. Шајковићу (Буково), Б. Х. Илићу (Пожаревац), М. Марковићу (Зајечар), Св. Раденковићу (Крушевац), Ђ. Јовановићу (Параћин), В. Кушаковићу (Краљево), М. Станојевићу (Пирот), Ј. Јанечеку (Врњци,) В. Михајловићу (Врбица), П. Стаменковићу (Књажевац), С. Илићу (Тешица), Д. Протићу (В. Градиште), М. Грујичићу (Јагодина), Ђ. Димитријевићу (Рача), Д. Михајловићу (Гроцка), В. Стојановићу (Бољевац), Ст. Мијатовићу (Пољна), Ц. Цветановићу (Жуне), Ј. Крстићу (Лешница), С. Петровићу (Ражањ), М. Ступаревићу (Лелић), П. Ничићу (Умка), М. Николићу (Дервен), И. Лукићу (Жагубица), Д. Митровићу (Ново Корито), Н. Цветојевићу (Чачак), Л. Ђорђевићевој (Коraћница), М. Матићу (Рибник), Д. Милићевићу (Дворани), М. Филиповићу (Брезова). — *Опсерваторија* је на захтев г. Уредника „Тежака“ отпочела публиковање ових недељних прегледа у следећом облику, који је морао у многоме бити непотпун због недовољног простора за потпуне недељне извештаје о времену.

Температурне прилике. — Просечна средња дневна температура дотичне седмице износила је 8°.4, за 3°,4 више од одговарајуће седмице прошле године. Просечна средња највећа температура износила је 17°, а најмања — 0°. Највећа температура била је 22° (у Крушевцу), а одговарајуће седнице прошле године 20° (у Нишу); Најмања температура била је — 6° (у Букову), а прошле године — 9° (у Букову). У опште узевши источни крај Србије имао је ниже температуре, (у Букову — 6°, у Пироту 5°). — *Температура* је ваздуха у главноме расте непрекидно од 28. фебр. до 5. марта, а већ 6. марта она је отпочела свугде опадати. Карактер целе недеље у погледу температуре ваздуха био доста топао. — *Слане* су падале нарочито 2. и 3. марта, али по свему оне нису штете нанеле. — Средња температура Сврљишког Тимока (код Књажевца) 8, 7°, бунара у Књажевцу 8·5—9° средње.

Кишне прилике. Цела ова недеља прошла је готово без кише. Једино у *Гроцкој* пало 4 мм. кише 28 фебруара, и поросило је врло мало 2. 4. и 5. марта у *Новом Кориту* 6 марта у Нишу и Тешици. Укупна количина кише целе недеље неосетна. — Није ни *снега* падало, нити је падало *круне* или *циганчића*. — Одговарајуће седнице прошле године падала је киша нарочито у В. Градишту (14·5 мм.), Нишу (13·0 мм.), Параћину (8, 3 мм.) у Београду (3·9 мм.)

Поплаве није нигде било.

Непогоде — грмљавине није било у овој седмици, као ни прошле године.

Облачност. Прва два дана седмице (у недељу и понедељник) небо је било мутно готово у целој Србији, а за тим се изведрило; у опште карактер неба прве половине седмице био је доста мутан, а друге половине ведар, целе недеље просечно владала је средња наоблаченост Магле нису ове недеље биле. — И одговарајуће седмице прошле године владала је средња облачност; али је и магле било (у Нишу, Краљеву, Крушевцу).

Ветрови су махом слаби били у целој Србији, и понајчешћи су били они са западне стране, а за овим са источне стране. Јак ветар дувао је кратко време у Београду (са југо-источне стране), Врању (са северо-западне стране) Соко-Бањи са источне стране, и Књажевцу (са северне стране). У опште је превлађивала тишина ваздуха (50% просечно). Прошле године у одговарајућој седмици такође је превлађивала тишина а ветрови понајчешћи били су они са запада, па са истока, и то слаби. — Ветрова штетних није било.

Ваздушни притисак на нивоу морском био је између 770 мм. (у Параћину) и 777 мм. (у Букову) 28. фебр.; 768 мм. (у Соко-Бањи) и 774 мм. (у Крагујевцу), 1. марта 771 мм. и 773 мм. 2. марта; 771 мм. и 775 мм. 3. марта 769 мм. и 791 мм. 4. марта, 764 мм. и 770 мм. 5. марта и између 760 и 763. марта 6. Готово целе седмице зона високог притиска обухватила је Србију, а тек 6. марта зона ниског притиска почела ју је покривати. Услед оног првог карактер времена највећег дела седмице био је сталан, и у опште лепо време, са слабим ветровима, и лаком облачношћу владало је у Србији. *Земљотреса и других* особених појава није било.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК
XXX. ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА
Српског Пољопривредног Друштва
држаног 30. јануара 1899. године у Београду.

На окупу било је 31 члан и више гостију.

Рад отпочет у 9 часова и 40 минута пре подне.

Председник Друштва, г. *Раша Милошевић*, пошто је утврдио, да на окупу по списку уписаних има довољан број чланова са правом гласа, колико по члану 46. Правила друштвених треба да буде за пуноважно решавање, отворио је Збор овим говором:

Поштована Господо,

Друштвена Управа према чл. 14. друштвених Правила, одредила је данашњи дан за држање XXX. редовног годишњег Збора.

Мило ми је и сматрам за своју особиту част и пријатну дужност, што вас са овога места, као председник Српског Пољопривредног Друштва могу поздравити добродошлицом и изјавити вам топлу благодарност, на вашој свагдашњој пажњи коју сте поклањали и коју поклањате овоме Друштву.

Управни Одбор и у прошлој као и у ранијим годинама, радио је онако и онолико колико је могао и колико су му средства допуштала. Могао је, можда, и много више урадити, али за то није било материјалне могућности. У раду Друштву су помагали: Министарство Народне Привреде, чланови Подружина и Подружине.

Шта је и колико Српско Пољопривредно Друштво урадило у прошлој години, већ вам је познато из ***Годишњег Извештаја*** *који је штампан у 2. и 3. броју* ***Тежака*** *за ову годину, и који сте свакојако већ и прочитали.*

Немам потребе да ма шта кажем о раду и Извештају, јер би све било излишно, пошто је он већ у вашим рукама, па га цените онако како он заслужује и како ко о њему мисли.

Са задовољством сматрам за дужност поменути Збору, да је Друштво у прошлој години добило повећи број нових чланова. Ова лепа пажња од стране пријатеља српске пољске привреде напрам Друштва од велике је добити по напредак Српског Пољопривредног Друштва, колико са гледишта моралног, толико и још више са материјалног.

А за сада са искреном жељом, да данашњи рад XXX. годишњегЗбора уроди обилатим плодом по милу нам отаџбину а на добро, срећу и понос друштвеног Највишег Заштитника ***Његовог Величанства Краља Александра I.,*** *отварам данашњи Збор и молим вас, да нашем преузвишеном Заштитнику одушевљено узвикнемо:* ***Живео Краљ Србије Александар I!***

Збор се одазва бурним Живео, Живео, Живео!

Затим председник представи Збору комесара државне Управне власти г. Михаила Милићевића, писара Управе Града Београда. — Збор прими к знању.

Председник, На реду је 2. тачка дневнога реда „Читање Извештаја о раду Управног Одбора за 1898. годину у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу," па пита Збор, хоће ли да се чита, или не, пошто је штампан и свима благовремено раздан. — Збор реши да се не чита и да се прима административни део извештаја о друштвеном раду онакав, какав је поднесен, а финансијски део Извештаја да се прочита.

Г. Благоје Д. Тодоровић, благајник друштвени прочитао је финансијски део Извештаја, и по том објаснио све тачке како у примањима тако и у издавањима.

Председник пита има ли ко да говори о прочитаном финансијском делу Извештаја. — (Нико се не јавља).

Пошто се нико не јавља за реч, председник пита: прима ли Збор друштвени извештај о раду Управног Одбора и рачун о приходу и расходу за 1898. годину, и усваја ли прекорачене кредите. — (Прима се и усвајају се прекорачени кредити).

Председник: оглашавам да је примљен *Извештај о раду Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва* и *Рачун о приходу и расходу са прекораченим кредитима за 1898. годину.*

Г. *Милан Арсенијевић*. — Задовољан је радом Управе захваљује Управном Одбору на дојакошњим постигнутим успесима у раду и веома ће се радовати, ако се и у будуће буде тим путем гредило, јер налази, да је то пут и начин врло леп, који ће народу донети велике користи, напомиње, да је у грађанству лепо схваћена друштвена задаћа, па да би се Друштву у овоме помогло оно из године у годину добива све више и више нових чланова како добротвора и утемељача тако и помагача.

Председник. — Сад је на реду 3. тачка дневнога реда: *Писмени предлози одбора, Подружина и појединих чланова, а затим предлози појединих чланова на самом Збору.* Од писмених предлога Друштво има само о *Наградама за напредније начине радње.*

Економ чита: По чл. 28. друштвених Правила Управни Одбор, а на предпог секција, сваке године расписује, према потреби, до пет награда ради завођења напреднијих начина радње по свима гранама пољске привреде.

Тачком 6. поменутог члана прописано је, да се расписане награде објављују на Главном Годишњем Збору, а с погледом на тач. 17. истог члана, објављују се и оне расписане награде, које нису издате због тога што им рок није истекао.

Према томе Управном Одбору част је објавити да овим расписаним наградама није још протекао рок:

1. Ко постигне најбољи успех у пошумљивању једног ектара живог песка пајасеном или багреном у току од три године. Награда 200 динара. Рок за пријаву до 1. марта 1899. године.

2. За стално производење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврди сир и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос. Награда I. 500 а друга 200 динара. Могу се такмичити округи: крушевачки, рудnички, ужички, пиротски и топлички. Рок за пријаву до 1. октобра1899 г.

3. За рационално подигнут виноград на песку, а на простору најмање од пола ектара с обзиром на припремање и правилно засађивање земљишта као и на избор подесних сората винове лозе за ову потребу. Награда 400 динара. Рок 1. јули 1900. године.

4. Ко први са успехом засади на живоме песку у срезу рамском или голубачком округа пожаревачког 500 двогодих белих или црних борића и очува их у добром стању тако, да у времену оцењивања буду у 5-тој или 6-тој години. Награда 500 динара. Рок за пријаву 1. јули 1901. годину.

5. Ко на ма којој брдској страни у срезу нишком на усамљеној чистини удаљеној свуда унаоколо од ма какве

шуме на 2500 метара, подигне из семена вештачким сејањем сâд на простору 1 ектара, и то помешан највише бељиком, буквом и јасеном. Награда 400 динара. Рок за пријаву до 1. јула 1901. годину.

6. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији са села пријави писменим уверењима Друштву да је сам одгајио и држави за војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артиљерију. Награда I. пријавнику 500, а II. 400 динара. Рок за пријаву до конца 1903. године.

7. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији из вароши пријави писменим уверењима Друштву, да је сам одгајио и држави за војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артиљерију. Награда 300 динара. Рок за пријаву до конца 1904. год. Право овог такмичења оснива се на чл. 28. тач. 7. под *б*, Правила друштвених, која гласи: Сви они који се, уз друго занимање, баве једном или са више грана пољске привреде, али у ширем обиму.

8. За правилно подигнут воћњак од једне или више врста воћака с обзиром на избор врста воћака и пресадница; даље на правилност растојање воћака, начин засађивања и негу, а на површини најмање пола хектара. Награда 200 динара. Могу се такмичити срезови: нишки окр. нишког и белопаланачки окр. пиротског. Рок за пријаву до 1. септембра 1900. године; и

9. Ко подигне угледни живинарник за ове четири врсте пернате живине: кокошке, ћурке, гуске и пловке од најмање 300 комада, но тако, да једна или две преовлађују према месним приликама у којима одгајивач газдује, и према томе, шта се на најближем тргу највише тражи и плаћа. Награда 500 динара. Могу се такмичити окрузи: подунавски, подрински и пожаревачки. Рок за пријаву до конца 1900. године.

Затим за награду која гласи:

Ко од поткивача отпочне поткивање волова по модерном начину радње. Рок за пријаву до конца 1898. год.

Пријавили су се: г.г. Мирко Вељковић, поткивач из Шапца, Вујица Антић, поткивач из Краљева, Милован Бошњаковић, поткивач из Мионице, Светозар Н. Коркановић, поткивач из Д. Милановца, и Пожешка Подружина Српског Пољопривредног Друштва; — Оцена ће се извршити у овој години.

Тако исто Управном Одбору част је објавити сходно чл. 28. тач. 18 друштвених Правила, да због оскудице такмичара, нису издане четири награде којима је рок протекао. Те су награде:

1. За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине на неодређеној површини. Награда 200 динара. Могу се такмичити привредници из округа подринског, ваљевског и подунавског. Цениће се изникли усев. Рок за пријаву до 1. априла 1898. године.

2. За сталну употребу прашача и окопача у вези с правилним сејањем. Награда 150 динара. Могу се такмичити привредници из Добрича и срезова лесковачког и нишког. Рок за пријаву до 1. априла 1898. године.

3. За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста, на површини најмање од 20 ара, с тим, да свака врста буде издвојена. Награда 200 динара. Могу се такмичити привредници из околине Ниша. Рок за пријаву до 1. септембра 1898. године; и

4. Првом Удружењу у Србији са показаним успехом и резултатом за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа. Награда 300 динара. Рок до конца 1998. године.

Прве две награде већ су два пут објављивање па није било такмичара, а друге две само су по једанпут објављене. С тога, по напред поменутој тачци прве две награде имају се пребрисати и суме депоноване за њих, вратити у приход друштвене благајнице, а последње две награде да се поново објаве у оволиком истом року и за исте покрајине као и први пут.

Поред досад побројаних награда, част је Управном Одбору, на предлог секција изнети на одобрење ову нову награду за практичне радове:

За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине на неодређеној површини. Награда 200 динара. Могу се такмичити привредници из округа моравског и пожаревачког. Цениће се изникли усев. Рок за пријаву до 1. априла 1900. године.

Председник. — Пошто нема више писмених предлога, то су на дневном реду предлози појединих чланова на самом Збору; Пита: има ли ко од господе шта да предложи? — (Нико се не јавља). Оглашавам, да је 3. тач. дневног реда свршена.

Председник. — Сад је на дневном реду 4. тачка о избору чланова за друштвену Управу. Извештава, да по чл. 21. друштвених Правила иступају из Управе: председник и 6 одборника, на чија места има Збор да изабере нова лица на две године. Осем ових да се изаберу на по једну годину три члана одбора на место умрлог Анте Голубовића, г. Косте Црногорца, који се стално одселио из Београда и г. Вучка С. Богдановића, који је премештен у Љубичево. Напослетку, да су поднели оставке на дојакошња звања у Друштву: г.г. Мата Јовановић потпредседник, због званичних послова који му не допуштају да ма колико одвоји времена за рад у Друштву и Благоје Д. Тодоровић благајник, због тога, што има изгледа, да ће скорије бити премештен са службом из Београда, па да се по том не би Збор за ово звао.

Збор реши: да се оставка г. Јовановића не може уважити, већ да се умоли г. Мата, да и за ову годину остане као потпредседник друштвени.

(свршиће се)

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 12. броја Тежака: *Чланци*: Храњење прасади сисанчади. — О одгајивању и орезивању калемљене лозе на лукове. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Питања и одговори.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ. МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, В. С. Богдановић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПОЗНАВАЊЕ ЗЕМЉЕ

Стара изрека: *иознај самог себе*, која се тако често чује у обичном животу, могла би се, кад је реч о земљорадњи и земљораднику, изменити и овако гласити: *иознај своју земљу*.

И збиља, темељ свеколике данашње пољске привреде почива на потпуном познавању земље, која се обрађује. Начини обрађивања, ђубрење, даће све оно што се од њих с правом тражи, само онда, ако и примењени начин и употребљено ђубре буду били у потпуној сагласности с природом зиратне земље.

У садашње доба мало има земљорадника који тачно познају онај присни одношај, који постоји између неког земљишта и ђубрета, којим то земљиште треба снажити.

Док су, по изузетку, поједине земље, као по себи родне, давале и без ђубрења повољне жетве, дотле је, доиста, и било непотребно бринути се и о њином саставу и њином ђубрењу; али — и тога данас најчешће има — старе родне земље издају а нове потребе гоне земљорадднике да са земаља исте величине скидају не само исте но и веће приносе, те отуда потреба, да своје земље *боље иознају*, разумније обрађују па, по томе, и уредније ђубре.

Један пример, свима земљорадницима познат, и свима већ и доказан. Мислимо на подизање винограда на подлози америчке лозе.

И наш земљорадник, као и већина земљорадника у Јевроии, био је навикао да само изјами јамиће и да лозу посади, без многе даље бриге како ће лоза напредовати. Дуго искуство научило га је било, да та и та лоза ту и ту у суседству већ рађа, па што та иста лоза не би на истом виноградском положају и код њега успевала?... Али појавила се филоксера и без мало потаманила све винограде. Нестало је чувеног крајинског винодеља, нестало жупског, смедеревског, нишког, као и оног по многим другим положајима... И кад се видело да филоксера не

попушта и да је она једна велика напаст и за *наше* виноградарство, свет се окренуо послу обнављања винограда. Одмах се видело, да је са нестанком старих винограда нестало и старог искуства, старих начина сађења, орезивања и уопште неговања. Први покушаји издадоше и ствар поново — застаде.

Шта је било? Било је то, што се ни у другом свету па ни код нас није одмах знало, да свака америчка лоза, која се узима било за подлогу при каламљењу, било за чокот који без каламљења рађа, *не може да успева на свакој земљи*, то јест, видело се управо, да су неке од ових лоза врло осетљиве према кречу, и ако га у земљи има повише, оне не напредују, него се суше и пропадају.

Да се томе доскочи, *приступило се проучавању земљишта и испитивању колико у којој земљи на овом или оном виноградском положају има креча.*

То што се јуче видело и сазнало за успевање или неуспевање винове лозе, која је за Србију значила једно огромно богатство, видело се још одавно за пшеницу, за дуван, за конопље, а сутра — прекосутра видеће се и за шећерну репу, и за многе друге биљке, које, гоњени потребама времена, морамо гајити, а за које и земљу морамо познавати и нове начине усвајати и ново ђубре примењивати.

Геолошко проучавање даје нам у овом погледу, истина, драгоцених обавештења, јер нам оно показује каквог је порекла које земљиште, али хемијској анализи, тачно вршеној и стручњачки објашњаваној, припада да утврђује основе за примену ђубрета.

Поред обавештења, што их данас земљорадници могу имати од хемијских пољопривредних станица — а ми смо о нашој *Пољопривредној хемискоj и огледној станици* говорили у бр. 10. *Тежака* за ову годину — не може се више одобравати, да се и даље иде за старим заблудама. Пољопривредна хемија, која је последњих година учинила толико напредака, зна сада да се стави у службу земљорадника и да им свима буде разумљива, објашњавајући свима оне сухопарне обрасце чисте науке. На земљорадницима је, сад, да се њоме умеју служити и од ње тражити обавештења, која им је она у стању пружати!

О ГАЈЕЊУ ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

I.

Општи део: род шећерне репе и њене особине.

Шећерна репа спада у род лободњача, а добили смо је гајењем од блитве. Прве године развије се дебели корен по чему се зове и кореньача. Из главе избије зелено-глатко доње лишће; друге године тера до 3·5 м. високу стабљику, а на њој у облаку класа у пазушицама малога лишћа, два до шест зелених цветића у једном клупку (чаури). Цветић има петоролистан перигон са пет прашника и једним тучком. Чаура отпада при зрењу као плод у коме има више семењака.

Од оно неколико цветића заметне се већина, а на сваком семену остане суха зеленкасто-смеђа чашица обухватајући упола сјајно-смеђе семе, у којему је сразмерно велика клица и мала језгра.

Усавршавањем шећерна репа постала је двогодишња биљка; али семе са вршка класа, и ако се рано посеје, постане једногодишња биљка.

Особине добре шећерне репе јесу ове:

1). Облик мора да је правилан, крушкаст и дугуљаст, а не округао;

2). Спољашња кора мора да буде бела, глатка и дебела;

3). Месо мора бити једро, чврсто и дебело, јер се такво боље и лакше сече, а боја треба да је бела или црвенкасти, према врсти;

4). Глава да је мален и што мање да вири над земљом, и да је боје беле, а не зелене;

5). Да је корен једноставан, а не рачваст и да нема много коренчића;

6). Да има средњу тежину нпр. да један комад тежи један до један и по килограма. Најобичнија је тежина 400—750 грама. Међутим, дешава се да један комад буде и испод 200 грама, док други достиже тежину и преко 2 килограма. Одвећ крупне репе воденије су а посве ситне не исплаћују ни рад и приликом фабрикације шећера дају више отпадака;

7). Лишће мора бити мален и по земљи положено, а држак му мора бити крт.

Шећерну репу која не би имала бар 10% шећера не исплаћује се гајити за фабрикацију шећера.

II.

Поднебље и земља.

Шећерној репи годи топло понешто влажно поднебље, премда она успева и у оштријем поднебљу. Она је у својој младости врло осетљива од хладноће. Топлота са довољном влагом повољно утиче на развој шећерне репе У крајевима где су ређе кише, морају се бирати земљишта влажнија, но ова да су што трошнија, орање да буде што дубље, јер биљка у почетку споро расте, а корен тежи што дубље у земљу.

У усевни ред репа долази 4—5 године.

Да се постигне леп принос и за фабрикацију шећера ваљано кореље, за гајење шећерне репе морају се бирати отворена сунчана поља, и онакве земље на којима се чињеним опитима покаже најбољи принос са највећим постотком шећера.

Разне врсте земље са различитим особинама утичу на множину и доброту шећерне репе.

Разним опитима сазнало се да шећерна репа успева на свежој, дубокој, трошној хумусној иловачи, плодној песковитој иловачи или лапорњачи, једном речи, где успева пшеница успева и шећерна репа. При гајењу шећерне репе мора земљиште имати довољно вапна (креча), пошто он много утиче на умножавање шећера.

Мршава, сува пескуља, тешка умна, мокра земља и свака она, која има мало вапна а која је поред тога и плитка није за гајење шећерне репе.

Кад смо определили место за гајење шећерне изрепе, мора се земљиште дубоко преорати, добро уситнити, равнати и од корова очистити.

Разне врсте земље се на разни начин приправљају.

Ако је земља снажна, трошна, доста ђубрена, довољно је да се у јесен, месеца октобра или новембра једаред најмање 25 м. дубоко преоре, од корова очисти и овако преорана до пролећа остави. У пролеће, ако је потребно преорава се по други пут, ако није то се земља екстирпатором истроши, браном превуче, и ваљцима пређе, да се влага у земљи задржи.

У противном случају, ако је земља жилавија и желимо сејати за којом стрмнином, коју је потребно пођубрити, мора се стрњика у септембру 10 см. преорати, у месецу октобру или новембру како нам већ време дозволи с згорелим стајским ђубривом пођубрити и 25 до 35 см. где-

кад и до 40 см. дубоко поорати, те тако преко зиме орану оставити. — У пролеће се њива још једном дубоко преоре, од корова очисти, превуче браном и ваљцима пређе да се земља слегне, и да се влага задржи.

Гајењем шећерне репе одузима се земљи доста хране. Да се земља сасма не исцрпи мора се одузета храна ђубрењем надокнадити.

Сејати шећерну репу у скоро пођубрено земљиште није пробитачно, једино у случају, ако нам је то од преке потребе; јер је опитима доказано, да се оваквим обрађивањем добије обилатији принос са мање постотака шећера.

Ако смо ради, да добијемо повољан принос са доста постотака шећера, најбоље је, кад се шећерна репа сеје друге године *после* ђубрења.

Ђубриво за шећерну репу може бити:
а.) Обично стајско ђубриво,
б.) мешанац (компост),
в.) вештачко ђубриво, и
г.) отпаци, који се добију при производњи шећера.

Пошто се код нас вештачким ђубривом не ђубри, мора се у почетку обратити више пажње стајском ђубриву. — Најбоље стајско ђубриво јесте оно, које добро прегорело. Осим стајског ђубрива, може се код нас употребити и добро улежани мешанац (компост). Код ђубрења морамо пазити, да се ђубре једнолично по читавој површини разбаца и распореди и то најбоље с јесени. Ово се чини ради тога, да све биљке равномерно храну примају и једнолико се развијају. Стајског ђубрива потребно је на 1 ектар 60 до 100 кола а управља се по доброти земље.

И отпаци при фабрикацији шећера јесу добро ђубриво, јер садржавају хранљиве састојке, који су потребни, да их шећерна репа за свог растења из земље прима.

Од усевног реда зависи доброта шећерне репе. Ако се жели обилат принос са добром каквоћом, треба најмање да прође 4 до 5 година између једног и другог сејања.

Да би земља била издржљива за све усеве, који се на њој сеју, и да се у усевни ред уведе и шећерна репа навешћу овде неколико примера, а од самог ће земљорадника зависити, који ће начин усвојити:

Познато је свакоме, који се бави земљорадњом, да ниједан усев добро не рађа, ако се често на једном истом месту сеје.

Према томе могу се употребити ови усевни редови:

А.

1. Пшеница, 2. шећерна репа, 3. јари јечам, 4. детелина.

Б.

1. Репица (олајка), 2. пшеница, 3. шећерна репа, 4. јари усев, 5. детелина.

В.

1. Кромпир пођубрен стајским ђубривом, 2. шећерна репа. 3. јари усев, 4. детелина, 5. пшеница са вештачким ђубривом пођубрена.

Г.

1. Шећерна репа, 2. јечам, 3. детелина, 4. пшеница, 5. грашак или грахорица узелено посејана, 6. раж, 7. кромпир.

Д.

1. Пшеница, 2. шећерна репа, 3. јари усев, 4. детелина, 5. пшеница, 6. зоб, 7. шећерна репа.

Ђ.

1. Шећерна репа, 2. јари усев, 3. детелина, 4. пшеница, 5. кромпир, 6, зоб, 7. грашак или граорица, 8. раж итд.

(свршиће се)

ПЕПЕО НЕ ТРЕБА БАЦАТИ

Ретко који од наших пољопривредника зна, од какве је важности употреба пепела скоро у свима пољопривредним гранама. Тако пепео од дрвета или дрвеног и каменог угља, врло је корисан за потпомагање клијавости семена Зато се семе пре сејања меће у навлажен пепео да омекша, нарочито семе, које тешко клија, који га поред тога чува и од инсеката.

Пепео чисти ваздух. Зато се он посипа по загушљившим баштама, густим воћњацима, и око кућа, око којих се гаји винова лоза у облику чардаклија. Пепео је од неоцењене важности и за ђубрење воћака. Пепео се ради тога у половини лета поспе по прекопаној земљи у облику круне воћака или се избуше руне железним шиљком па у ове сипа од времена на време и водом залива. Старим воћкама које су почеле трулити пепео чини велику услугу, кад се ране њиме поспу или омажу блатом од пепела воде и глине и крпом завију, јер пепео спречава труљење.

Пепео је за ђубрење влажних и ритских земаља од неоцењене важности, јер он везује разне киселине у тим земљама а и исушује их, те се после могу употребити за производњу извесних пољопривредних биљака Зато вредни пољопривредници кад хоће ритску земљу да упитоме, они рит упале те је тако добивеним пепелом нађубре.

За уништавање инсеката, који тамане зелене биљке, као што су буачи, пужеви, лисне ваши итд. пепео чини велику услугу, јер их он утамани када се биљке потрусе пепелом или када се попрскају његовим цеђом. Кад се пепео измеша са земљом при копању или орању онда не да да се у земљи размножавају инсекти, ни пужеви, јер од њега — угину. Зато баштовани мећу пепео на дну саксија при пресађивању цвећа, да га не би црви нагризли.

Пепео је најважније минерално ђубре за ђубрење свих пољопривредних биљака нарочито за винову лозу а нарочито када се измеша са стајским ђубретом па било чврстим или течним.

Према свему изложеном, пепео је од неоцењене важности у пољопривреди, нарочито дрвени. Зато сваки пољопривредник треба да га прикупља и да се њиме користи.

Петар Стојадиновић.

БЕЛЕШКЕ

Штипаљка за хватање гусеница. — Сваки, па и онај који није гадљив, врло добро зна, како је то непријатно, кад се гусенице морају скидати голим прстима с дрва и других растиња, поврћа итд. у градини. Да не би

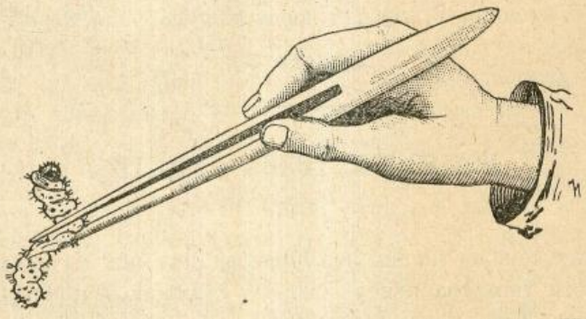

дакле, тај немио посао морали вршити голим прстима, треба направити од два дрвета штипаљку, као што ју ево приложена слика врло јасно показује. Овом штипаљком можемо, не само гусенице хватати и требити, па и онде, где голим прстима не би ни допрети могли, него можемо хватати црве и бубе, који су се под кору на дрвима завукли. Као што се види, справица је ова врло проста, и може је сваки врло лако направити и сам; но у сваком случају може је направити и сваки столар или стругар, или баш и сваки обични дрводеља. *Р.*

Треба да зна сваки живинар: у ком су добу кокоши за приплод и на колико кокошију треба један петао? — Живина даје добро потомство само у извесно доба свога живота; тако кокоши и петлови подобни су за плођење само од 1 до 4—5 година; старије држати — сасвим је неупутно. После означеног доба кокоши мало носе јаја и то већим делом неплодна. Петлови пак после 3. године отпочињу венути.

На 8—10 кокошију погребан је један здрав и јак петао. *Л—ћ.*

ГЛАСНИК

Тежак у народним школама — С осећајима највеће благодарности Српско Пољопривредно Друштво јавља поштовоним читаоцима *Тежака*, да је Г. Министар просвете и црквених послова, готов да потпомогне напоре Српског Пољопривредног Друштва у развијању пољске привреде, изволео издати овај *Распис* и њиме препоручити *Тежак* за књижнице народних школа, како би се и на тај начин што више пољопривредног знања унело у народ:

„Свима школским назорницима.

По молби Срп. Пољ. Друштва од 6. о. м. Бр. 523, одлучио сам, да се друштвени лист *Тежак* препоручи свима школским одборима за школске књижнице, како би се на тај начин, преко наставника народних школа, припомогло ширење пољопривредног знања у народ.

Ви ћете о томе известити све школске одборе у своме округу и позвати их, да своју школу одмах на овај лист претплате. Ово тим пре, што је Друштво пристало, да школама даје лист у пола цене, а то је: **4 динара** (а стаје 8) на годину.

Претплату треба слати непосредно Управи Српског Пољопривредног Друштва у Београду и том приликом назначити тачно адресу како ће се лист слати.

ПБр. 2584.

10. марта 1899. године.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић с. р.“

Постављења по пољопривредној струци. — Указом Његовог Величанства Краља од 18. марта 1899. године постављени су: г. Милош Н. Лукићевић, досадашњи државни питомац по пољопривредној струци за писара треће класе у одељењу за земљорадњу и сточарство Министарства Нар. Привреде а г. Радомир А. Нешић, досадашњи државни питомац по пољопривредној струци за економа треће класе Управе државне ергеле.

Г. Лукићевић биће на раду у Управи топчидерске економије у Топчидеру а г. Нешић у Добричеву, код Ћуприје.

Нашим младим пољопривредницима желимо срећан и успешан рад на областима, које су изабрали и којима намењују своје најбоље године!

Помоћ из Класне Лутрије. — Г. Министар Нар. Привреде решио је, да се на име позајмице из чистог прихода Државне Класне Лутрије којим располаже Министар Нар. Привреде изда:

1, г. *Петру М. Дамњановићу*, трг. и виноградару из Смедерева 3000 динара;

2. г. *Венијамину Лазаревићу*, воћару и виноградару из Смедерева 3000 динара; и

3, *ћупријском виноградарском удружењу* у Ћуприји 5000 динара.

Позајмица је дата свима на рок од 5 година а без интереса.

Сви су ови добили позајмицу на циљ подизања и проширења винограда од каламљене америчке лозе.

Поклон медвеђској Подружини. — Г. Вукашин Жижић, учитељ из Браљиче, поклонио је овој Подружини један свој мали виноград, који се налази у атару медвеђске општине. Хвала му и од стране Српског Пољопривр. Друштва.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК
XXX. ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА
Српског Пољопривредног Друштва
држаног 30. јануара 1899. године у Београду.

(СВРШЕТАК)

Г. Душан М. Спасић. — Противан је оставци благајника г. Тодоровића, с тога, што су му наводи неосновани, напослетку и да буде премештен са службом из Београда Правилима друштвеним одређено је шта у том случају Одбор има да ради. (Чује се: да му се оставка не уважи).

Председник пита, прима ли Збор оставку г. Тодоровића. — (Не прима).

Председник: оглашава да оставка г. Тодоровића на звање друштвеног благајника није уважена.

Председник: Пошто се г. Мата Јовановић, не противи предњем зборском решењу, то дајем ¼ часа одмора, ради договора за избор осталих чланова Управе.

После одмора, председник позва Збор да приступи гласању. Предлаже за бележење гласова и оверавање записника: г.г. Душана М. Спасића, Николу Вељковића и Димитрија Путниковића. — Збор прими.

По свршеном гласању добили су:

За председника:

Г. Раша Милошевић 28 гласова; и
Г. Милутин М. Савић 1 глас.

За одборнике.

Г. Александар М. Секулић	28	гласова
„ Коста Д. Главинић	27	„
„ Милутин М. Савић	27	„
„ Милан Јовановић	26	„
„ Др. Марко Т. Леко	25	„
„ Паја Т. Тодоровић	23	„
„ Драгутин Јовановић	21	„
„ Илија Кремић	14	„
„ Вучко С. Богдановић	13	„
„ Алекса Љ. Поповић	13	„
„ Никола Вељковић	7	„
„ Нинко Јовановић	6	„
„ Јован Јекић	6	„
„ Милутин Јовановић	2	„
„ Јаков Марковић	2	„
„ Милош Х. Поповић	1	„
„ Савко Кучпарић	1	„

Отишао пре отпочетог гласања г. Коста Д. Главинић; а г.г. Драгутин и Милутин Јовановић уздржали су се од гласања.

Г. Раша Милошевић, топло благодари Збору на поновном поверењу, што га је изабрао за председника Друштва. Изјављује, да му је немогућно примити се овога звања нешто због званичних послова којима је оптерећен а и иначе.

Г. Милан Арсенијевић. — У име Збора моли г. Милошевића, да се поново прими ове дужности, напомиње, да је посао у Друштву под његовим председништвом јако напредовао, да је изабран леп пут и правац у раду и да је сад потребно да се у том правцу и истраје.

Г. Милошевић, благодари г. Арсенијевићу на ласкавом говору и Збору на поновном поверењу, напомиње, да није лично његова заслуга ако је и колико Друштво напредовало под његовим председништвом, већ да је то заслуга чланова Управе, поново изјављује, да се не може примити овога звања. (Чује се: да се примите, да се примите!)

Г. Драгутин Лапчевић, кратким говором и убедљивим разлозима, моли г. Милошевића да се прими ове дужности.

Збор моли г. Милошевића, да се прими председништва јер то интереси Друштва и српске пољске привреде захтевају.

Г. Милошевић, и по трећи пут изјављује, да му није могућно примити се председништва. — Збор га прекида у говору речима „живео," „живео," „живео." — Напослетку изјављује да се прима.

А затим огласи: да су изабрани за одборнике: г.г. Александар М. Секулић, Коста Д. Главинић, Милутин М. Савић, Милан Јованић, Др. Марко Т. Леко и Паја Т. Тодоровић на по две године и Драгутин Јовановић, Илија Кремић и Вучко С. Богдановић на по једну годину.

Председник моли г. Мату Јовановића, потпредседника да предузме даље руковођење Зборм, пошто њему нешто није најбоље.

Потпредседник заузима место председника и извештава, да је на реду 5 тачка дневнога реда: *О предрачуну прихода и расхода за 1899. годину.*

Благајник, чита буџет прихода и расхода за 1899. годину, који гласи: (Види буџет на стр. 102).

Г. Милан Арсенијевић. — Обраћа пажњу Збора на 3. тач. буџета на страни издавања, с напоменом, да је то мала сума од 1850 динара одређена за напредније начине радње; предлаже да се ова сума повиси, а за толико да се повећа и сума прихода на страни примања под тач. 4 од улога чланова добротвора и утемељача, јер налази, да је ово сасвим на своме месту, да сваки онај који помогне Друштво уписивањем за члана, да зна, да се тај новац не троши на шта друго, до једино на потпомагање пољопривреде путем издавања награда приликом такмичења.

Г. Живко Шокорац. Мишљења је, да се прими буџет у начелу и предлаже: да се све позиције у буџету јаче истакну а да се за овај циљ од Краљевске владе траже јача средства. Слаже се са г. Арсенијевићем, да би требало више утицати на напредније начине радње и да би за овај циљ ваљало изашиљати у народ нарочите путне учитеље, налази да је сасвим оправдано, да се позиција на утакмице појача по предлогу г. Арсенијевића.

Потпредседник извештава, да Срп. Пољопривредно Друштво добија помоћника државу, да је донесено више привредних закона, набраја средства која ће држава предузимати за унапређење пољске привреде, и да ови радови које предговорници истичу прелазе сада у јаче руке, с тога је мишљења, да би ваљало примити буџет онакав какав је поднесен, напослетку напомиње, да је Друштву за ову годину од стране Министарства Народне Привреде повећана државна помоћ за 5000 динара, што је доказ, да се и сама држава више стара за унапређење пољске привреде.

Благајник. — Одговара г. Арсенијевићу, да се позиција на утакмице не може повећати из разлога, што су израније ове награде истакнуте и да их истичу секције.

Г. Живко Шокорац. — И поред објашњења г. потпредседника, да ће све важније послове држава узети у своје руке, налази да њој неће бити на одмет, већ веома потребна и сарадња Срп. Пољопривредног Друштва, набраја добре стране отуда и брани свој предлог.

Г. Милан Арсенијевић. — Благодари г. благајнику на лепом одговору, но вели, да је знао за обавештење које му је дато, али ипак налази, да је неопходно потребно да се позиције у буџету повећају по његовом предлогу.

Г. Драгутин Лапчевић. — Налази, да су и суме предвиђене у буџету издавања на: приређивање и држање изложбе, помагање Подружина, издржавање друштвеног питомца и остала помагања пољске привреде, итд. одређене на помагање пољске привреде а не само сума од 1850 динара одређена на утакмице, па с тога је, да се приме позиције по пројекту буџета.

Благајник објашњава г. Арсенијевићу, да се суме добивене од улога чланова добротвора и утемељача не могу трошити по његовом предлогу ни по томе, што је правилима друштвеним одређено да се те суме уносе у пољопривредни фонд на приплод, и да се камата добивена на уложени новац по овој партији у једној години може трошити у току идуће две године.

Г. Лапчевић тражи, да се у 4. тач. издавања каже изложбе а не изложбу јер би тек тада могло Друштво из те партије издавати помоћ Подружинама на приређивање изложаба, као и на помагање општинске изложбе која ће се ове године приредити у Добрињу среза пожешког, коју као прву у Краљевини Србији треба помоћи.

Благајник одговара г. Лапчевићу, да је сума, о којој је говорио, одређена за приређивање изложбе коју је намерно Друштво да држи ове године.

ПРОЈЕКАТ БУЏЕТА

Српског Пољопривредног Друштва за 1899. годину

РЕД. БРОЈ	ПРИМАЊЕ	ДИНАРА	ПАРА
1	Остатак по дневнику касе из 1898. год.	1855	08
2	Државна помоћ	25000	—
3	Од претплате Тежака за 1899. и раније год.	4000	—
4	„ улога добротвора и утемељача	4000	—
5	„ улога чланова помагача	1000	—
6	Камата на капитал Пољопривредног фонда.	956	55
7	Од продаје књига	200	—
8	„ „ календара за 1899. и раније год.	3000	—
9	„ „ семена	10000	—
10	„ „ справа	20000	—
11	„ наплате дуга за семе, справе и остале поручбине	4000	—
12	Од продаје плава камена и прскалица	25000	—
13	„ друштвеног добра у Шапцу	9000	—
14	Ванредни приход	1500	—
	Свега	109.511	63

то јест: сто девет хиљада пет стотина једанаест динара и 63 паре.

РЕД. БРОЈ	ИЗДАВАЊЕ	ДИНАРА	ПАРА
1	Пољопривредном фонду	4000	—
2	Депоновати приход (камату) по последњем ставу чл. 38. Правила	956	55
3	На награде по расписаним стечајима за напредније радње	1850	—
4	На приређив. и држање једне окр. изложбе	3000	—
5	„ помагање Подружина које имају свога земљишта	3000	—
6	На издржавање друштв. питомца за два месеца 1898. и целу 1899. годину	1610	—
7	На остала помагања пољопр. проучавања прилика у земљи и осматрање подружинских и друштвених послова	3500	—
8	На трошкове око друштвене славе	150	—
9	„ приређивање изложбе приликом славе друштвене	1350	—
10	На набавку новина, књига, дворeза, повез књига и Календара	1500	—
11	На издавање Практичних пољоприв. поука	1500	—
12	„ издавање Повременог Списа	2000	—
13	„ садржине Тежака за првих 25 година његова излажења	800	—
14	На награде сарадницима Тежака и Календара за 1899. и ранијих година	3000	—
15	На набавку и експедицију семена	10000	—
16	„ набавку и експедицију справа	20000	—
17	„ набавку и експедицију плава камена и прскалица	25000	—
18	На огрев, осветљење, кан. потребе и намештај	1600	—
19	„ експедицију Тежака, Календара и књига	500	—
20	„ плату управника друшт. добра у Шапцу (3000) и издржавање имања (6000)	9000	—
21	На плату секретара	3000	—
22	„ „ писара	1500	—
23	„ „ експедитора	960	—
24	„ „ два служитеља	1920	—
25	„ награду благајнику	960	—
26	„ „ уреднику Тежака	840	—
27	„ подизање павиљона изложбеног, претресање ограде, обрађ. врта и оправке куће	1600	—
28	На ванредне издатке	4415	08
	Свега	109.511	63

то јест: сто девет хиљада, пет стотина једанаест динара и 63 паре.

Објашњење:

1. По партији на приређивање окружне изложбе, помагање Подружина, остала помагања пољопривреде и приређивање изложбе приликом славе друштвене, може се утрошити и више но што се буџетом предвиђа, ако стање друштвених прихода то дозвољава;

2. По партији набавке и продаје семена и справа, може се издати више за онолико, за колико је мање издато (због набавке и исплате плава камена), у 1898. години.

3. У колико буду већи приходи од набавке семена, справа, плава камена и прскалица но што је буџетом предвиђено, у толико могу бити и већи издаци.

4. Плата секретара не сме се делити.

5. Плата економа, до рока уговора исплатиће се из партије ванредних издатака.

Бр. 672. Из седнице управног Одбора 22. јануара 1899. године у Београду.

Благајник
Српског Пољопривредног Друштва
Благ. Д. Тодоровић с. р.

Овлашћени потписници зборског записника:
Душ. М. Спасић, Д. Ј. Путниковић, Н. Вељковић.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Раша Милошевић с. р.

Г. Алекса Љ. Поповић. — Усваја у свему предлог Управе, да Друштво ове године у унутрашњости приреди какву изложбу и за то је, да ова позиција остане онаква каква је предложена у буџету.

Затим пита: каква је ово сума у буџету стављена на издржавање друштвеног питомца.

Благајник извештава, да је Друштво у прошлој години изабрало за свога питомца г. Павла С. Петковића, сина управника друштвеног добра г. Светолика Петковића, који је свршио винодељско-воћарску школу у Букову и да је питомца у новембру исте године изаслало у Марбург ради изучавања подрумарства и прераде воћа.

Г. Поповић. — Налази да је добро наградити фамилију једног свог службеника, али мисли да је требао то Збор да учини а не Одбор, напомиње, да је и плата управника од 3000 динара доста добра, и да је он могао сам свога сина школовати.

Потпредседник одговара на замерке г. Поповића и брани поступак Управног Одбора.

Г. Арсенијевић. — Одобрава поступак Управе и пита: да ли питомац има каквих обавеза наспрам Друштва.

Благајник. — Објашњава, да је са питомцем закључен уговор тако, да по свршеном школовању проведе у Друштву онолико времена, колико буде провео на страни као друштвени питомац.

Потпредседник. — Напомиње, да од овог питомца не може бити штете па баш и да не би био у служби код Друштва, опет ће од њега Србија имати користи, пошто ће се он свакојако бавити пољском привредом.

Г. Поповић пита, зашто је одређена овако велика позиција на непредвиђене трошкове.

Благајник. Објашњава, да је Државна Штампарија тражила, да јој се исплати дуг у 7237·77 динара који се повлачи из ранијих година за штампање *Пољопривредног Календара и Тежака*, да је напослетку припретила да ће обуставити даље штампање *Тежака* ако се овај дуг у скорије не регулише; па да не би Друштво прекидало штампање свога листа, оно је предвидело већу суму, из које би партије на случај потребе, поред осталога плаћало и штампање *Тежака*. А за суму, коју Управа Државне Штампарије тражи, поднесена је молба Народној Скупштини, и тражено, да му се ова сума опрости пошто Друштво има право бесплатног штампања *Пољопривредног Календара и Тежака* у Државној Штампарији, но да ова ствар ни до данас није регулисана.

Г. Поповић уверен је, да би влада и Народна Скупштина опростила овај дуг Друштву, само да је ово био предложио Управник државне штампарије, јер зна, да је садашња влада и Народна Скупштина одобравала оваке и овима сличне позиције.

Потпредседник објашњава, да је и Управи државне штампарије одређена сума у буџету до које може Друштво утрошити на штампање *Календара и Тежака*, а све што пређе преко суме буџетом одређене, мора се ставити на терет Друштва, те према томе, Срп. Пољопривредно Друштво има право да тражи, да се у Државној Штампарији штампа бесплатно *Пољопривредни Календар и Тежак* а Управа Државне Штампарије такође има право да стави све оне суме преко буџета утрошене за штампање *Календара и Тежака* на терет Друшта, пошто се ње не тиче закон, већ се мора држати годишњег буџета који јој се одреди.

Г. Поповић моли, да Управни Одбор настане, да се ово питање на првој идућој Скупштини реши у корист друштвену.

Потпредседник пита, има ли ко још да говори о буџету. — (Нико се не јавља). Пита прима ли Збор прочитани буџет. — (Прима). — Оглашавам, да је буџет прихода и расхода за 1899. годину примљен онако како је друштвена Управа предложила.

Потпредседник извештава, да је на реду 6. тачка дневног реда: *О избору нових чланова*, — изволте чути записник заједничке седнице свију друштвених секција, држане 17. ов. месеца.

Економ чита: Заједничка седница свију секција по праву које јој даје чл. 16. друштвених Правила кандидовала је, а Одбор на основу чл. 10. истих Правила има част предложити Збору, да изволи изабрати за нове *редовне* чланове Друштва ову господу:

За секцију за ратарство.

Јована Жујовића, професора Велике Школе;
Милана Недељковића, проф. Велике Школе;
Андру С. Јовановића хонорарног наставника учитељске школе у Алексинцу;
Љубу Ђулаковића, порезника у пензији из В. Дренове;
Мијаила Рашковића, порезника у пензији из Зајечара;
Василија Терзића учитеља из Бивоља;
Милоја Спасића „ „ Рековца;
Николу Јовановића „ „ Пожеге;
Пауна Димитријевића „ „ Неготина:
Доброс. М. Јовановића, економа из Параћина;
Радосава Живановића, економа из Црљенца округа пожаревачког;
Станислава Р. Симића, писара Срп. Пољопривредног Друштва;
Веселина Ћоћића, руководаоца лозног расадника на Илиној Води код Крагујевца;
Огњана Луковића, економа из Александровца;
Милића Милојевића, економа из Гор. Драгуше окр. топличког; и
Тодосија Радичевића, практиканта Управе топчидерске акономије.

За секцију за сточарство:

Мику Бончића, председника топличког првостепеног суда;
Ђорђа Христодуловића, марвеног лекара у Великом Градишту;
Радована Кречковића, ђакона из Ужица; и
Божидара Милановића, подблагајника из Зајечара; и

За секцију за шумарство.

Милана Јовановића, окруж. шумара у Трстенику; и
Јована Буковалу, окруж. шумара у Добри округа пожаревачког.

Потпредседник пита: прима ли Збор предложену господу за редовне чланове. — (Збор их једногласно изабра).

Потпредседник на реду је избор нових почасних чланова. Изволте чути предложена лица по чл. 21. Правила друштвених.

Економ прочита ова предложена лица: г.г. Николу Теслу, електротехничара из Србије, који живи у Америци, Јована Станојевића, проту из Неготина, Петра Лелековића цариника из Београда и Павла Стојановића, цариника из Шапца. — (Збор их изабра за чланове).

Потпредседник изволте саслушати поздраве које су упућени Збору.

Економ чита депеше:

Из Параћина. „Желим сретан и успешан рад, — поздрав". — Минх.

Из Крушевца. „Данашњи Збор и тридесету годину друштвенога рада на бољитку пољопривреде хранитељице народне, крушевачка Подружина честита, желећи да тру-

дови наши уроде обилним плодовима на срећу земље и високог заштитника друштвеног". — Председник Витровић, благајник Д. Кедровић.

Из Пожеге. „Подружина пожешка честита Друштву данашњи састанак". — У име Подружине потпредседник Ник. Милошевић.

Из Књажевца. „Збор књажевачке Подружине честита Скупштини тридесето-годишњи рад". — Подружина.

Из Зајечара. „И ми овамо са Тимока у име тимочке Подружине поздрављамо Збор српских пољопривредника са жељом нека је срећан рад". — Председник Милосав Јагодинац.

Из Сурдулице. „Данашњем скупу пољопривредног Друштва придружава се осећајима и Подружина Виногошка са жељом да гинганским корацима корача напред а у корист Краља и васцелог Српства." — Потпредседник Анђелковић, благајник Младен Николић.

Из Пожаревца. „Стишка Подружина честита рад пионерима привреде са жељом да српска привреда под моћном заштитом Његовог Величанства Краља Александра увенча славом и величином нашу милу отаџбину." — Председник Љуб. Симоничић, учитељ.

Из Сићева. „Неуморним трудбеницима на пољу српске пољопривреде честитамо данашњи Збор са жељом да он донесе обилне и трајне користи по све гране пољске привреде у славу моћног заштитника Његовог Величанства Краља Србије и на благо отаџбине." — Сићевачка Подружина.

Из Раче. „Лепеничка Подружина поздравља друштвени Збор и жели да народ у овој години види обилатије користи од нашега рада." — Председник Подружине, поп Коста П. Јовановић.

Из Параћина. „Срећан и користан рад на опште добро и напредак наше пољопривреде." — Пчеларско-воћарска задруга.

Из Зајечара. „Сакупљеним трудбеницима на унапређењу привреде, винодељска задруга жели сложан и срећан рад." — Председник Петровић.

Из Пожаревца. „Збор учитеља за Пожаревац и околину честита вам данашњи рад." — У име Збора, председник Ил. Гојковић.

Из Чачка. „Збору српских пољопривредника жели успешан плодоносан рад." — Поп Мита члан.

Из Параћина. „Пионирима српске привреде жели срећан рад и поздрав." — Драг. Димитријевић.

Из Јагодине. „Данашњем Збору жели срећан и плодоносан рад на пољу српске пољске привреде." — Тројановић.

Из Б. Баште. „Поздрављајући тридесети главни годишњи скуп српских пољопривредника срдачно желимо да Српско Пољопривредно Друштво под моћним окриљем нашег омиљеног Господара и Краља Александра првог прокрчи широка пута својој мирној привреди — културној задаћи и њоме унесе животворну снагу у наш економни и финансиски напредак." — Игњат Мирковић, окружни шумар.

Из Ваљева. „Са најлепшим жељама честитају рад Збору српских привредника." — Милорад Јов. Ћириловић, Драгутин Јелић, Тодор Мирић, војници V. пука Краља Милана.

Из Пожеге. „Честитам рад данашњег Збора Срп. Пољопривредног Друштва." — Јевто Бонцуловић, земљоделац из Отиња.

„Пољопривредници села Каленића честитају Друштву рад." — Љубомир Јакшић, Илија Јакшић, Витомир Драгутиновић.

„Данашњи скуп вредних и неуморних српских пољопривредника поздрављам и честитам њихов рад." — Радомир Кораћ, економ из Расне.

„Ученици плетарске школе пожешке Подружине честитају Друштву рад." — Милан Остојић, Милош Филиповић, Милан Видојевић, Живко Милановић, Ненад Јовичић, Драгомир Младеновић, Александар Кораћ.

„Ученици поткивачке школе пожешке Подружине честитају Друштву рад." — Михаило Јовић, Милорад Милошевић, Михаило Чупић, Радомир Бајовић, Радован Матић, Живко Обрадовић, Драгомир Кораћ, Радосав Кораћ, Нићифор Јевтић, Љубомир Бошњаковић, Драгутин Штуловић и Велисав Вистић.

Збор се на ове поздраве и честитања одазва: живели!

Потпредседник. — Пошто је исцрпљен дневни ред, заблагодари Збору и закључи га.

Рад је свршен у 11 часова и 55 минута пре подне истог дана.

ДЕЛОВОЂА — ЕКОНОМ,
Пав. М. Радосављевић

ПРЕДСЕДНИК,
Раша Милошевић

ПОТПРЕСЕДНИК,
Мата Јовановић

ОВЛАШЋЕНИ ПОТПИСНИЦИ ЗБОРСКОГ ЗАПИСНИКА:
Душан М. Спасић, Д. Ј. Путниковић, Н. Вељковић.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 13. броја Тежака: *Чланци*: Познавање земље. — О гајењу шећерне репе. — Пепео не треба бацати. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

БРОЈ 14. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 4. АПРИЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЧЛАНЦИ

ОДБИЈАЊЕ ПРАСАДИ И ЊИХОВО ХРАЊЕЊЕ

Ретко да који од наших одгајивача води рачуна о томе: кад треба да одбије прасад од крмача. И може се слободно рећи, да она остају под крмачама све донде, докле их оне саме не одбију. Овај начин посве је природан, и по себи не би био рђав, само кад би се крмаче боље храниле и неговале. Али, како се оне уопште узев слабо хране, веома је потребно прасад, чим буду могла јести чврсту храну, одбити од крмача, да их не подваљују.

Прасад намењена за доцније гојење, треба одбити после 8—10 недеља; а она која буду одабрана за запат, могу се оставити да сишу коју недељу више, како би се што боље развила. Напротив, она прасад што су намењена за клање, могу се одбити после 3—4 недеље од прасења. Тако исто могу се раније одбити прасад и од оних крмача, које се први пут прасе. Јер њихова прасад нису добра за запат, па нема разлога остављати их да подваљују крмаче.

Рано избукарене и испрасене младе крмаче, кад се прасад од њих одбију, могу још да расту и боље се развију за доцније прасење.

Познато је, да сва прасад нису подједнако развијена већ има међу њима и слабијих, те зато понеки одгајивачи добро чине што одбију најпре бољу и снажнију прасад, а слабију оставе да још неко време сишу, те да се после сва у порасту изједначе.

Докле се год прасад добро не навикну на чврсту храну, не треба их одбијати од крмача, јер тада лако могу да закржљају, што би било врло штетно по домазлук а нарочито ако су још свиње од бољега запата.

Само пак одбијање прасади најбоље ће се извршити овако: Кад дође време одбијању, на неколико дана раније, треба прасад боље прихрањивати но обично, и дозволити им да по три пута на дан сишу и то: из јутра,

у подне и у вече; но свагда после храпења. После неколико дана пустити их да сишу по два пута дневно, а затим по једном и онда престати сасвим.

Нагло одбијање прасади није добро за крмаче а ни за прасад. За крмаче није добро с тога, што лучење млека не може одједном да престане, већ оно надолази, па често од њега виме забрекне и добије запаљење. За прасад није добро с тога, што су навикла на млеко, па би нагли прелаз на чврсту а особито на суву храну могао да буде штетан по здравље. С тога, одбијање прасади и прелаз на чврсту храну, треба да је постепен, како би се избегле штетне последице по здравље прасади и крмача. Ако лучење млека по одбијању прасади ускоро не стане, онда треба крмачама смањити храну. Добро је, том приликом, виме натрти мало ракијом.

Кад се прасад одбију и кад престане лучење млека, онда се крмаче почну поправљати, пошто обично свака добра крмача за време дојења прасади омршави.

После свршенога одбијања прасади, крмаче треба неко време тако одвојити, да не виде прасад, а ни ова њих, како би лакше једно друго заборавили.

Да би прелаз на чврсту храну за прасад био лакши, храна треба да буде по могућности што приближнија млеку. На тај ће начин она тај прелаз лакше поднети. И, зато, ако је икако могуће треба им уз чврсту храну давати по мало обраног млека, јер ће веома добро утицати на пораст и развиће прасади. Још боље ће им пријати, ако се прекрупа замете са млеком. А ако им се млеко не може давати уз чврсту храну, онда им треба прекрупу замести врућом водом, па тако давати. Ове меће не треба им много правити, већ по онолико, колико је за тај оброк потребно. На тај ће начин прасад увек имати скорашњу храну, коју ће у сласт јести. Иначе, буде ли се она спремала у већој количини и за више дана, може се лако покварити, а нарочито лети.

Храна треба да је умерено топла. Сувише врућа храна шкодљива је за свиње.

Са ове кашасте хране — меће, треба такође постепено прелазити на суву. А то се може постићи на овај начин: Треба ситније пројармити пшеницу, па је онда давати прасадима и то после хранења мећом. Тада ће она ришкајући полако, отпочети јести јарму. То тако треба продужити неколико дана, па кад се на њу навикну, онда им се поред ове може дати и кукурузна или која друга јарма. Ово поступно давање јарме, треба продужити све донде, докле се прасад и на зрно не навикну. Хране им не треба никада много од једном давати већ увек по мало, али почешће. На тај ће је начин прасад увек у сласт појести и неће је растурати.

Кад им се даје течна или кашаста храна, треба да је суд тако удешен и прегрђен, да свакопрасе на свом месту једе, а не да једно на друго скачу и гуше се. Тако исто кад им се зрнаста храна даје, не треба је сипати на гомилу, већ разасути дуж, тако, да свако грло може слободно и нестешњено јести.

Храна којом одбијену прасад хранимо, треба да је снажна, и да је има у довољној количини. Јака и снажна храна нарочито у почетку, врло добро дејствује на образовање мишића и костију. Ако пак храна у почетку није добра и јака, онда прасад застају у порасту и закржљају, да се ни најбољом храном не могу лако да поправе.

Судови из којих се прасад хране, треба да су чисти. Свињац такође треба да је чист; како се прасад у њему не би каљала. Топлота да је умерена. Вода за напој да је умерене топлоте, а притом увек свежа.

Кожа младе прасади осетљива је, па зато ваља их чувати од сваке нечистоће, јер се врло лако окрастају, а то их после задржава и омета у порасту. Нарочито их ваља чувати од шуге и вашију док су млада. Шугава и вашљива прасад тешко се лече, те у порасту закржљају да се за дуго времена ни најјачом храном не могу да поправе.

И. К.

ЈЕДАН „НОВ“ НАЧИН ОЖИЉАВАЊА (ПРПОРЕЊА) ЛОЗЕ

Познато је, да многе сорте америчке лозе врло рђаво пуштају жиле и да се много теже примају од наших домаћих сората кад се саде као резнице било на сталном месту, било у прпорипту.

Том рђавом особином, да се мучно ожиљава и да се врло тешко прима, нарочито се истиче једна сорта америчке лозе, *Берландијери*, која се данас сматра за најдрагоценију подлогу за обнављање винограда на кречном земљишту јер је ненадмашна у издржљивости против хлорозе и на земљи са највећом мером кречњака.

Покрај својих других драгоцених особина, као што су: изврстан афинитет за наше домаће сорте, јака плодност која са старошћу чокота обилно и необично расте, као и веома знатан утецај његов на раније и савршено дозревање плода,[1] — Берландијери је, по речима професора *Миљарде*-а, јединствена подлога будућности за обнављање винограда на оним сувим, топлим и јако кречним земљама, где све остале сорте америчке лозе неминовно пропадају од хлорозе, — само кад би му проценат примања био бољи

Међу тим, ожиљавање је код ове сорте америчке лозе врло тешко и слабо и проценат примања посађених резница тешко да превазилази 20, а обично се колеба од 10 до 15%. Такав се проценат примања показао и у нашем државном лозном расаднику школе за Винодеље и Воћарство у Букову где се због тога, размножава из семена, или се прпорци производе „полажући резнице поред чокоћа да жиле пусте“.[2]) Чињени су, нарочито у Француској, многи покушаји и огледи ради бољег ожиљавања ове сорте лозе, — али махом са слабим успехом. *Хибридирањем* (мележењем) Берландијери-а са другим сортама америчке и француске домаће лозе *(Berlandieri × Riparia, Rupestris × Berlandieri, Chasselas - Berlandieri 41.)* постигло се, истина, боље ожиљавање ових хибрида, али се процент примања резница повећао *на штету издржљивости чокота* на јако кречном и хлоротичном земљишту.

У последњем броју (бр. 275 од 25. марта ове год.) *Revue de Viticulture* износи проф. *Л. Фонтен* један „нов“ начин припремања резница за прпорење, који је „изумео“ г. *М. Ф. Конт* у Сигоњу, по коме ће, како изгледа и како професор *Фонтен* мисли, бити решено питање бољег ожиљавања и примања оних сората америчке лозе које су се

[1]) Reconstitution de vignobles en terrains calcaires, par *Prosper Gervais*, у „*le Progrès agricole et viticole*“, № 11. од 12. марта 1899 год. — *Опширан извештај анкетне комисије фран. Пољопривредног Друштва.*

[2]) Извештај о раду Министарства Нар. Привреде по струци Виноградарства у 1897. г., стр. 20.

досада слабо примале, јер је овим начином постигнуто 95 од сто примања код *Рупестрис-а ди Ло*, *Жакеза и Отело*, па се мисли, да ће се задовољавајући и слични резултати постићи и код *Берландијери-а*, на коме до ове године још нису огледи чињени.

Поступак г. *Конта* састоји се у овоме:

Сл. 1.

За резнице се узима само доњи део лозе у дужини 40—50 с. м. Свака се резница, тик испод најдоњег пупа, глатко и равно заруби па се ударом дрвеним маљићем на доњем крају (основици) *о*, слика 1., узмељи, да кора нешто испрска (*а*), како би се изазвало јаче избијање кржица (калуса), а пазећи при том послу, да се притајани пупи (спавајућа окца) *и* много не повреде. Овако приправљене резнице улажу се у ископане јаркове (шанчеве) нешто косо, али *насатице* (сл. 2.), т. ј. да доњи крај *о* буде окренут према површини земља, а горњи *В.* да почива на дну јарка, а потом се јарак за нешто више од $^3/_4$ своје висине испуни обичном уситњеном земљом а на врху добрим компостом (мешовитим ђубретом) тако, да лоза буде покривена једним слојем ђубрета на 10—12 с. м. више последњег окца и површине земље (сл. 2.).

После 8—10 дана почну се појављивати жилице, а за месец и по дана жиле су се толико развиле да се резнице могу вадити и пресађивати или на стално место или, још боље, у прпориште.

Кад се ожиљене резнице пресађују на стално место саде се у јамиће (сл. 3.) добро засуте компостом или сгорелим ђубретом помешаним са земљом. а улажу се у прпориште или по обичном или по *Рихтеровом* начину, само треба пазити да се при затрпавању земљом нежне жилице не окруне и не очену. Пресађене резнице, било на сталном месту, било у прпориштy, покрију се ситном земљом (а још боље земљом помешаном с песком) на 5—10 с. м. више последњег пупа из кога ће ластар *л* (сл. 3.) избити. Да би се одржало правилно растење пресађене резнице треба заливати, и ако не буде ускоро кише то понављати с времена на време да би се одржала свежина земље, а то је у прпориштy, на малом простору, лак посао. Ожиљавање се много боље врши ако је место, па и редови резница, окренуто југу, а не сеѣеру.

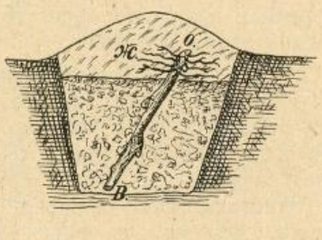

Сл. 2.

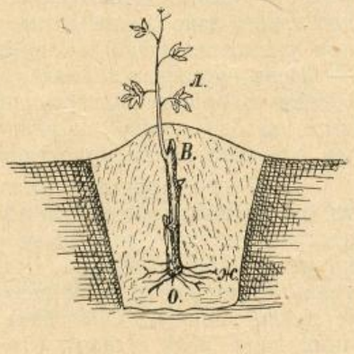

Сл. 3.

Најповољније време за прво ожиљавање резница половина марта, а резнице остају под земљом до половине маја, када их треба вадити и пресађивати....

* * *

Као што се из свега види, овај „нов“ начин г. *Конта* није скоро ништа друго него наше од вајкада познато *„пилење“ лозе* (стављање лозе у пило), које је толико уобичајено код наших виноделаца, а нарочито у Жупи и Левчу, и који смо начин сађења лозе морали сузбијати, јер се нежне жилице лако очењавају, а био је и непотребан код наших сората, које се и иначе лако и добро примају.

Износећи овај нови француски а наш стари начин припремања лозе за сађење, ми би желили, да се у нашим државним лозним расадницима још ове године учине огледи код оних сората америчке лозе (а нарочито код Берландијери-а), које тешко пуштају жиле и рђаво се примају.

Љ. Н.

О ГАЈЕЊУ ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

(СВРШЕТАК)

III

Сејање нега, непогоде, болести и непријатељи

За сејање шећерне репе узима се најслађе семе; зато се за семењаке одабирају средњи семењаци 750 до 1000 грама тешки са прописаним обликом, јер су такви обично најбољи.

У пролеће како се земља преорала и поравнала, сеје се шећерна репа у редове или у кућице, руком или машином. Време сејању је од Благовести па до половине месеца маја, али боље је увек, да се сејање до почетка маја доврши.

Када се сеје не сме се семе штедити, јер боље је увек више семена потрошити, само да нам посао буде сигурнији.

Ако сејемо руком морамо пазити, да нам оцаци (кућице) једна од друге буду 20 до 25 с.м., а ред од реда 40 с.м. — При сејању мора се у сваки оцак спустити 2 до 3 клупчасте семенке, и да се према доброти земље дубље или плиће покрије. У лакшим земљама покрива се дубље отприлике 4 с.м., у тежим плиће, 1·5 до 2 с.м.

Данас где се гајење шећерне репе предузима за прераду шећера обично се сеје сејалицама. Сејалица имамо спрежни и ручни, за сејање у редове и оцаке, за један и више редова. Где се шећерна репа у маломе гаји врло је згодна ручна сејалица са једним и више редова, а може се добити за 90 до 200 динара.

Кад сејемо сејалицом у редове морамо је тако удесити, да буде удаљеност 40 с.м., што се постиже цевима за то удешеним, осим тога мора се пазити у коју ће дубљину семе доћи, што се удешава за то удешеним справама.

При сејању сејалицом у оцаке морамо осим редова опредилити и удаљеност једног оцака до другог, што износи 20 до 25 с.м.

Када се семе посејало, покрива се бранама, али боље је, да се употребе ваљци и њима да се семе покрије, јер ће се семе на овај начин боље уза земљу приљубити једнообразно покрити и једновремено и брже проклијати. И при сејању сејалицом мора се пазити, да семе према доброти земље дубље или плиће дође.

Користи које постизавамо сејањем сејалицама јесу: што се редови боље дају одредити, семе дође у једнаку дубљину и тако једнообразно расте.

Количина семена за сејање зависи од начина сејања; када се сеје у редове, потребно је 20 до 40 кг. семена за један хектар; ако се сеје у оцаке, доста је 9 до 12 к.г. на хектар. Семе према влази и топлини проклија за 8 до 9 дана. Да напоменемо да пресађивање шећерне репе није пробитачно; јер пресађена страда више од суше, губи облик и корен јој бива рачваст. Једино се пресађује она шећерна репа од које ћемо семе вадити.

У осталом за добре врсте семена брину се саме фабрике шећера и примају само онакву репу, која је одгајена из семена, које је фабрика препоручила или сама одгајивачима издала.

Чим је шећерна репа избила из земље, мора се горња кора прашити, да се биљке могу боље развијати и да се уништи коров, који је међу редовима проклијао. Ако је влажно и кишовито време не сме се прашити, особито тешка земља, јер би прашењем добили бусење и грудве, које би биљкама само од штете биле, јер могу добити жутицу.

Земљиште које се лако суши и отврдне, треба прашити одмах после кише, да се у земљи задржи влага; у противном случају тешко земљиште праши се касније, кад се већ просуши.

После 14 дана како смо први пут прашили долази друго прашење или окопавање. Ако смо сејали биљке у редове морамо при окопавању сувишне биље, које су редовима густо израсле одстранити (сасећи). —

Кад се овај рад врши морамо пазити, да тада уклонимо слабије и кржљавије биљке, а да оставимо јаче. Пошто нам је познато да биљка од биљке мора бити 20 до 25 с.м., то ћемо овим радом све гушће биљке проредити. Чим је шећерна репа четврти листић добила, почињемо с прорећивањем сувишни биљка, које су ипак преостале; прорећивање мора се тако вршити, да биљке, које ће остати, дођу у размак од 20—25 с.м.; и при том пазити, да остану зеленије, јаче и бујније, а слабије да се уклоне. Прорећивање у своје време извршено, утиче јако на жетву.

Биљке сејане у редове лакше се прорећују него оне посејане у кућице; јер при сејању у кућице више семенки долазе у једну кућицу, те се коренчићи појединих биљка испреплетају и при прорећивању се биљка, која има остати повреди.

При прорећивању се левом руком прихвати биљка, која ће остати, а десном се сувишне чупају и онда се заостала, ако је потребно руком још и причврсти.

Пошто се прорећивањем редови угазе, и да коров не узме маха потребно је по трећи пут окопавати. — Ово окопавање мора бити 8 до 10 с.м. дубоко, да се земља што више истроши. Ако се при овом окопавању примети, да је после прорећивања остало по две биљке једна до друге, морају се овом приликом раздвојити, тако, да јача остане, а слабија да се ишчупа.

После трећег окопавања долази слабо загртање у толико, да се главе шећерне репе из земље не могу видети.

Прашење, прорећивање и загртање је обично до Петрова дне довршено, и тако земљорадник после овог времена може вршити друге пољске послове. За време ових радова, а често и после мора се репа марљиво плевити, да коров не узме маха.

За прашења и ортање употребљавају се ручни или спрежни окопачи. Рад ручним мотикама је увек бољи него онај спрежним окопачем, једино што се спрежним рад брже доврши.

Напоменућемо, да није пробитачно кидати лишће са шећерне репе јер се тим спречава усисавање хране, а давање овако зелена лишћа марви у великој количини изазива пролив. — Слободно је кидати само лишће с биљке које почну у вис да терају и које пожуте.

На развој шећерне репе штетно делује: суша, мраз, превлажно време, разни инсекти, гљивице и други непријатељи. — Овде ћу да у неколико наведем највеће непријатеље шећерне репе.

1. Кад кâда никне шећерна репа правилно, али одједаред почну биљке венути док сасвим не угину. — Најпре су држали, да је томе узрок недовољна множина хранива, неповољни физикални састав здравице, но чувени професор Д-р Кин у Хали (Немачка) доказао је, да ту опасну болест проузрочи црвић назван *Нематоде (Heterodera Lehachtii)*. Биљци, која је оболела од овог црвића изгледа корен бео као пласом испреплетан. — Овоме се злу може доскочити, ако неко време престанемо сејањем шећерне репе на земљи у којој се појавио тај црвић, уз то треба земљу ђубрити и дубоко обрађивати. —

2. *Uromyces betae* (рђа на лишћу). — Концем месеца маја и у јуну појаве се на горњој и доњој страни лишћа шећерне репе црвене смеђе пеге, које с јесени поцрне.

Против ове болести препоручује се отргавање лишћа, скупљање опалог и одвађање сувишне влаге. —

3. Гњиљење срца проузрочи гљивица *Sporidiesmium putrefaciens*. — Знаци ове болести јесу, да поцрни средње најнежније лишће (срце), касније може и остало а и оно које наново избија поцрнити, онда потера из главе побочно пупљење да настану т. зв. секундарне розете т. ј. око срца начине се малена срца, која могу вегетирати. — Из тога се види да гљивица кратко време вегетира, јер т. зв. секундарне розете могу остати здраве. — Најбоље је средство, да оболеле биљке вадимо и употребимо.

4. На влажном тешком земљишту добије корен на вршку смеђе пеге, које на скоро преузму мах по читавом корену, док не потруне услед гљивице *Helminthosporium rhizoctonum*.

Од инсеката погибелни су у рапој младости: Cleonis punctiventris, Anthomia conformis, plusia gamma и други. — Од четвороножаца пољски миш и зец приличну штету наносе.

IV.

Жетва.

Да је шећерна репа зрела и за вађење прикладна, познаје се, ако јој лишће почне жутити. Време кад треба шећерну репу вадити опредељују саме фабрике, које шећерну репу за прерађивање шећера од гајитеља купују.

По прилици на три недеље прије него ће се репа вадити, даје фабрика својим хемичарима неколико комада шећерне репе из појединих крајева где се гаји да је у процентима шећера испитају. — Ако се повољан резултат покаже, налаже фабрика одма шећерну репу вадити. Гдекад се догоди, да се у почетку септембра почне вадити, премда обично дозрева концем септембра до половине октобра.

Вађење шећерне репе врши се или ашовима, дворогим вилама или посебним за то удешеним плуговима. — Овим се алатима покрене репа из свог положаја и тако се лакше може руком чупати. Повађена се репа од земље очисти; оштрим јој се ножем равно одреже зелени део главе, тако да не остане ни мало од зеленила; јер би при утрпљивању почела клијати и тим би губила шећер. — Осим орезивања главе, морају се све танке жилице одсећи и вршак главног корена одрезати. Ако се примети какова озледа на репи треба и њу равно одрезати, јер озлеђена почне трунути и тако квари остале.

Ако смо принуђени репу из влажне земље вадити, то се при вађењу слепи земља уз репу, коју је сада теже одстранити; зато се овакова репа сложи у мале хрпе, покрије лишћем и остави. После извеснога времена услед топлине, која се у хрпи развије, сасуши се блато и сада је лакше репу од сува блата очистити. Ово се обично чини када репу о репу отресемо. Ако смо са вађењем закаснили, па се бојимо, да нам се неће смрзнути; морамо репу на оцедито место у камару сложити и овако сложену земљом покрити. Ово се чини ради тога, ако би се репа смрзла, после кад би попустило време она би се одмрзла и пуштала би воду, а услед тога би почела трунути.

Кад је шећерна репа повађена, предаје се фабриканту уз цену која се определи, при предаји репе свака фабрика одбија обично по 5 од сто од нето тежине као „kalo“. —

Множина приноса зависи од земље, времена и обрађивања, тако да на 1 хектару добијемо 220 до 450 м. ц. корена и 50 до 80 м. ц. лишћа. —

Добивени отпаци при орезивању шећерне репе служе нам као добра пића, али тако да се меша са другом храном н. пр. мекињама и т. д.

Покрај ових радова при гајењу шећерне репе придодаћу као додатак:

V.

Врсте шећерне репе и како се семе добива?

У јесен приликом вађења шећерне репе изаберу се најлепше дугуљасто глатке од прилике 750 до 1000 грама тешке, те им се лишће 2 до 3 прста над срцем одреже, само се мора пазити, да се срце не повреди. — Овако приправљене у песак се утрапе да се не би преко зиме смрзле и да у пролеће не терају рано. Половином месеца априла вади се из трапа и пресађује у дубоку преорану или ашовима прекопану добро зађубрену и уситњену земљу. Свака репа мора да добије простор од 80 с. м. до 1 м. у квадрату. При засађивању треба пазити, да репа дође у ону дубљину у којој је била у јесен. Преко лета се окопава према потреби. Пошто стабљика високо расте до 3·5 м. мора се уз притку привезати, да ју ветар не преломи. Када већина клупчасти плодова почне добивати смеђе семење, а перигон зеленкасто смеђу боју, што се у месецу августу догађа овакве се стабљике одрежу и на згодно место обесе, да се суше. — Тако осушене кући се доважају и млате.

Производњање семена за шећерну репу врло се исплаћује јер се на 1 хектару може добити 5 до 10 м. ц. семена, којега се м. ц. продаје по 70 п. дин. до 1 дин. 30 п., а врло добре врсте могу се и по 2 динара продати. —

Ово неколико речи написао сам у намери, да и ја допринесем један мали дарак на корист милог ми српског народа, а на теби је дични српски пољопривредниче, да се латиш рада, — јер у раду је спас! **Н. Бел.**

БЕЛЕШКЕ

Хранење свилених буба лишћем поморанџастог трња (Maclura auriantiaca). — Прошле године г. Владимир Ђорђевић, професор Ратарске школе у Краљеву, чинио је оглед у овоме с лишћем поморанџастог трња и постигао леп успех. Мехурци, које је добио хранењем свилених буба лишћем ове биљке, не разликују се у каквоћи од мехурака чије се бубе хранење дудовим лишћем само су нешто ситније

А. Тихомиров у својој књизи *Основи практическаго шелководства* вели о поморанџастом трну (маклури) ово:

„Ово растиње припада лепој фамилији којој и дуд (Moraceae). За њ се сазнало у Луцијану почетком овог века. У данашње доба, њиме се у Америци у многим местима замењује дуд потпуно. Огледи учињени у Лијонској и Падовској свиларској станици показали су, да свила добивена од мехурака које су хранене лишћем маклуре, не уступа ни мало свили мехурака чије су бубе хранѣне дудовим лишћем и да је по који пут, шта више још и боље каквоће. У Јевропи, први је почео хранити свилене бубе *Бонафи* тридесетих година овога века (Ј. С. Америци, маклура се употребљава и за добивање жуте боје).“

Од новијег доба многи у нас подижу од поморанџастог трња (маклуре) живу ограду, и који је има, прилика је, да се лично увери и о овој користи од те биљке.

— *ж.*

ГЛАСНИК

Управе пољопривредних Подружина Српског Пољопривредног Друштва у 1899. години:

Ариљске: председник: Тимотије Бојовић; потпредседник: Владимир Ј. Илић; благајник: Петар М. Бјелица; секретар: Раденко Т. Јојић; одборници: Милован Г. Селаковић, Јеврем Томић, Богдан Обрадовић, Радојко Луковић, Радомир Д. Миловановић, Митар П. Савовић, Алекса Д. Васиљевић, Савко Драговић, Зарија М. Петровић, Павле Златић, Михаило О. Гудурић, Илија Симић, Филип Јањимовић и Ранко Обрадовић.

Грочанске: председник: Сретен Стевановић; потпредседник: Владимир Ђорђевић; деловођа: Милија Аврамовић; благајник: Танасије Васић; одборници: Вуја Душковић, Милутин Нишлић, Милан Матић, Трифун Славковић, Ђорђе Митровић; замењеници: Милорад Живановић, Цветко Настосић.

Жичке: председник: Стеван Савић: потпредседник: Влад. Ђорђевић; благајник: Јоца Марковић; секретар: Милоје Љ. Николић; чланови: Влад. Кушаковић, Ант. Мајеровић, Петар Богавац, Петар Спасојевић, Јеврем Златић, Милан Ковачевић, Дим. Јовановић, Мил. Миловановић, Мата Гвозденовић, Ант. Рафаиловић, Тијос. Здравковић, Мил. Чурлић.

Љубићске: председник: Сретен Лазаревић; благајник: Мијаило Новаковаћ; секретар: Павле М. Анђелић; чланови: Милан Љ. Милошевић и Ђуро Нектаријевић; чланови надзорног одбора: Крста М. Вучићевић, Филип Јосиповић и Петар Топаловић.

Медвеђске: председник: Мирча Н. Богојевић; потпредседник: Младен Стаматовић; благајник: Тодор С. Брадић; деловођа: Милисав М. Дедовић; чланови управе: Воја Т. Катунац и Петар Николић.

Пожешке: председник: Драг. Лапчевић; потпредседник: Никола Милошевић; благајник: Теофило М. Сарван; секретар: Никола А. Јовановић; одборници: Јевта М. Бопцулић, Бранислав Н. Павловић, Дмитар Т. Јовићевић, Грујица Ј. Софронијевић, Доброслав Тодоровић, Драгутин Симовић, Божидар Поповић, Јанко Протић, Миленко Ђ. Поповић, Марко М. Ристивојевић.

Ресавске: председник: Мита Исаковић; деловођа: Тодор Николић; потпредседник и да врши дужност благајника: Јулије Драшкоције; економ: Димитрије Мелентијевић.

Сићевачке: председник: Ђорђе Раденковић; потпредседник: Мата Радојковић; благајник: Мита Илић; деловођа: Никола Радојковић; одборници: Коца Првуловић, Марко Раденковић, Милош Станковић и Маринко Петровић; замењеници: Михајло Поповић, Симон Првуловић, Петко Ранђеловић и Тодор Миленовић.

Стишке: председник: Љуб. Симоничић; потпредседник: Светозар Ђукић; благајник: Отокар А. Бајлони; секретар: Живан Марјановић; одборници: Станојло Богићевић, Димитрије Радивојевић, Стојан С. Милатовић, Ђорђе М. Живковић, Игњат Младеновић и Добросав Стевић.

Ужичке: председник: Милан Ђ. Ђуруђ; потпредседник: Љуба Ћирић; благајник: Петар Топаловић; де-

ловођа: Радомир Кречковић; чланови управног одбора: Малиша Атанацковић, Средоје Јовичић, Станко Бошковић, Настас Н. Петровић и Риста Пешић; чланови надзорног одбора: Алекса Ђ. Поповић, Михаило С. Зотовић и Љуба Ђерасимовић.

Главни савез српских земљорадничких задруга. — позива на *IV. Конгрес земљорадничких Задруга*, који ће се ове године држати у **Нишу.**

Како сваке тако и ове године на Конгресу ће се већати и решавати о свим питањима, која се тичу земљорадничкога кредита, обезбеђења, штедње, организације пољскога рада итд.

По обичају који влада на Конгресима српских земљорадничких задруга, Конгрес овај држаће свакога дана две седнице — једну пре а другу после подне. У вече ће бити седељке на којима ће се објашњавати дневни рад Конгреса правила и закон о земљорадничким задругама, правила Главног Савеза и Главне земљорадничке Задруге и у опште водити разговор о стварима задружним.

Другим писмом објавиће се дан, кога ће се Конгрес састати, колико ће дана трајати, дневни ред, пословник и друге појединости.

Забрањен риболов у речицама. — По молби општине сувојничке и цеписке, у срезу масуричком округа врањског, а на основу члана 20. закона о риболову од 27. јула 1898. године, Министар Нар. Привреде у циљу размножавања риба, решењима својим од 22. марта 1899. године ЗБр. 1428 и 1474 ставио је под заштиту одсада па за *две* године *масуричку реку* у атару општине *сувојничке* и *цеписку реку* у атару општине *цеписке.*

Ово се јавља риболовцима ради знања и управљања.

Примедба. — У овим речицама има *пастрмке* и *кркуше.*

У месецу априлу забрањено је ловити ову рибу:

Кркушу и пеш	до	15. априла
Шарана	целог	априла
Јаз (братфиш)	„	„
Мрену	„	„
Сабљарку	„	„
Крупатицу	„	„
Караша	„	„
Линьака	„	„
Чикова и	„	„
Вретенара	„	„

Казне су прописане у чл. 25. закона о риболову у вези с чланом 14. истог закона и чланом 17. Правилника а поступак при увозу забрањене рибе у чл. 26. у вези с чланом 16. закона о риболову и чланем 17. Правилника.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК II. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 6. фебруара 1899. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Паја Т. Тодоровић, и Илија Кремић. Као гост г. Ранко Пешић, члан редовни и утемељач Друштва.

Бележио писар Станислав Симић.

Прочатани су записници XXXII. и I. седнице — Одбор усвоји.

Председник саопштава писма: начелника ср. млавског, којим шаље Друштву *на име помоћи* од ср. млавског 500 динара, пошто је ова сума предвиђена среским буџетем за 1997. годиру;

Начелника ср. крајинског, којим шаље 150 динара, коју је суму скупштина среза крајинског на његов предлог одредила Друштву *на име помоћи;* и

Начелника среза посавског у окр. подунавском, којим извештава, да се срез посавски уписао за *члана утемељача* овога Друштва и шаље улог у 100 динара. — Одбор прими ова саопштења са захвалношћу, с тим, да се умоли начелник среза млавског, да у препису пошље одлуку среске скупштине, по којој се даје Друштву на име помоћи 500 дин.

7. По реферату економа о пријављеним такмичарима на *Стечај за поткивање волова по модерном начину радње* од 10. априла 1896. године Бр. 1161 — Решено: администрација упита такмичаре: кад су отпочели поткивање волова по модерном начину радње; којим се справама и алаткама служе и какве потковице и клинце употребљавају.

8. По питању о рецензијама рукописа *Поука о одгајивању стоке* и *Гајење пољских усева* — Решено: да се ови рукописи заједно са њиховим рецензијама упуте књижевном одбору на мишљење.

9. Прочита се писмо г. Др. Радмила Лазаревића, којим шаље свој рад *Штетни и корисни инсекти*, према расписаном Стечају од 12. августа 1897. године Бр. 4006 — Решено: да се овај рукопис упути на рецензију г.г. Ранку Петровићу, професору гимназије Краља Александра и Паји Т. Тодоровићу, члану управе.

10. О рукопису под називом: *О производњи раног поврћа* који је послао г. Др. Ђорђе Радић, с молбом да се прими и печата као Практична поука — Решено да се упути Књижевном Одбору, где су и остали рукописи г. д-ра Радића, те да Одбор по свима да своје мишљење.

11. Прочитано је писмо г. Вучка С. Богоановића, којим изјављује да се не може примити избора за члана Управног Одбора — Одбор прими к знању.

12. Приступљено је избору чланова Одбора за израду програма друштвеног рада за 1899. годину. — Изабрани су г.г. Александар М. Секулић, Паја Т. Тодоровић, Алекса М. Живановић и Благоје Д. Тодоровић.

13. По питању уредника *Тежака* г. Александра М. Секулића о поверењу — Одбор изјави поверење г. Секулићу с тим, да га је поново изабрао за уредника *Тежака* од сад па за две године.

14. Прочитан је извештај благајника о стању друштвене благајне за месец јануар ове године — Одбор прими к знању. (Види таб. на стр. 111.).

15. Г. Благ. Д. Тодоровић, друштвени благајник, реферише, да је потребно да се што пре изврши набавка семена и справа које Друштво распростире, и предлаже да се ради овога још сад изаберу чланови Одбора за набавку семена и справа. — Изабрани су г.г- Благоје Д. Тодоровић, Милан Јованић и Илија Кремић.

16. По молби пожешке Подружине од 30. пр. мес., да јој Друштво откупи четири плуга које је донела на углед и изложбу — Решено: да Подружина пошље рачун коштања ових плугова, затим да се опробају у раду, и ако буду добри да се препоруче купцима.

17. По молби г. Драгутина Н. Лапчевића, економа из Пожеге, да се њему, г. Николи Јованићу секретару и г. Радомиру Кораћу економу пожешке Подружине, призна и

СТАЊЕ БЛАГАЈНЕ

Српског Пољопривредног Друштва за месец јануар 1899 год.

Ред. број	ПРИМАЊА	до јануара дин.	п.	за јануар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	По дневнику касе	1855	08	3566	85	7221	93
2	Депозит у новцу	—	—	36145	19	36145	19
3	Депозит у хартијама	—	—	7859	50	7859	50
	Свега	1855	08	49371	54	51226	62

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до јануар дин.	п.	за јануар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	По дневнику касе	—	—	3490	54	3490	54
2	Капитал. пољ. фон. код Упр. ф.	—	—	16111	24	16111	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	—	—	5539	50	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	—	—	2320	—	2320	—
5	На штедњу код Управе Фон.	—	—	3000	—	3000	—
6	Готова новца у каси	—	—	809	69	809	69
7	Привремени издатцима	—	—	19955	65	19955	65
	Свега	—	—	51226	62	51226	62

Ред. број	ПРИХОД	до Јануара дин.	п.	за Јануар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Остатак по днев. касе за 1898. год.	1855	08	—	—	1855	08
2	Државна помоћ	—	—	—	—	—	—
3	Од претплате „Тежака“	—	—	506	20	506	20
4	„ улога чланова добротвора и утем.	—	—	2800	—	2800	—
5	„ „ „ помагача	—	—	205	50	205	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	—	—	74	90	74	90
7	„ продаје књига	—	—	13	75	13	75
8	„ „ календара	—	—	481	10	481	10
9	Од „ семена	—	—	3	50	3	—
10	„ „ справа	—	—	181	—	181	00
11	„ наплате дуга за семе и справе	—	—	120	95	120	95
12	„ продаје плав. камена и прскалица	—	—	359	97	359	—
13	„ друштвеног добра у Шапцу	—	—	—	—	—	—
14	Ванредни приходи	—	—	620	—	620	
	Свега прихода	1855	08	5366	87	7221	95
	По одбитку расхода	—	—	—	—	3490	54
	Остаје за Фебруар	—	—	—	—	3731	41

Ред. број	РАСХОД	до Јануара дин.	п.	за Јануар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Пољопривредном фонду	—	—	—	—	—	—
2	Депозиту приход Пољпр. фонда	—	—	—	—	—	—
3	На нагр. по рас. стеч. за напреди. начине радње	—	—	—	—	—	—
4	На прирећ. и држање 1 окр. излбж.	—	—	—	—	—	—
5	„ помаг. Подруж. које имају свога земљишта	—	—	—	—	—	—
6	На издржавање друштв. питомца	—	—	—	—	—	—
7	„ остала помагања пољопр. проучавање прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	—	—	—	—	—	—
8	На трошкове око друштв. славе	—	—	—	—	—	—
9	„ прирећ. изложбе приликом друштвене славе	—	—	33	60	33	60
10	На набавку књига, новина дрвореза и повез књига и календара	—	—	846	20	846	20
11	„ издавање практ. пољоприв. поука	—	—	—	—	—	—
12	„ „ пољоприв. списа	—	—	—	—	—	—
13	„ „ 25-год садрж. „Тежака“	—	—	—	—	—	—
14	„ награде сарадн. Тежака и Календ.	—	—	548	60	548	60
15	На набавку и експедицију семена	—	—	109	95	109	95
16	„ „ „ справа	—	—	5	98	5	98
17	„ набавку и експедицију плавог камена и прскалица	—	—	—	—	—	—
18	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	—	—	501	25	501	25
19	На експед. Тежака, Календ. и књига	—	—	32	—	32	—
20	„ плату управн. друшт. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	—	—	1085	06	1085	06
21	На плату секретара	—	—	—	—	—	—
22	„ „ писара	—	—	100	—	100	—
23	„ „ плату експедитора	—	—	—	—	—	—
24	„ плату двојице послужитеља	—	—	—	—	—	—
25	„ награду благајнику	—	—	80	—	80	—
26	„ „ уреднику „Тежака“	—	—	70	—	70	—
27	На подизање павиљона изложбеног, претресање ограде, обрађ. друшт. врта, и поправку куће	—	—	17	90	17	90
28	На ванредне издатке	—	—	60	—	60	—
	Свега расхода	—	—	3490	54	3490	54

исплати трошак, који су учинили за проведених пет дана у комисији за вршење упоредних проба на Главиниħевој и домаћој сушници — Решено је: да г.г. Лапчевић, Јовановић и Кораћ поднесу Друштву претходно рачун о учињеним трошковима приликом проба сушница.

ЗАПИСНИК III. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 13. фебруара 1899. год. у Београду.

Били су: Благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Коста Д. Главинић, Милан Јованић, Милутин Савић и Паја Т. Тодоровић. Као гост др. Ђорђе Радић, редовни члан Друштва.

Председавао одборник г. Милутин Савић.

Бележио писар Станислав Симић.

18. Прочитан је предлог г. Милутина Савића, да се дом Српског Пољопривредног Друштва прошири и повећа, како би могао потпуно задовољити друштвене потребе, које су се последњих година знатно развиле — Одбор прими у начелу предлог г. Савића и реши: да се изабере нарочити одбор који ће изјавити мишљење како да се предлог овај оствари у техничком и финансијском погледу и да се стара о његовом извршењу. У одбор да уђу четири лица.

За чланове овога одбора изабрани су г.г. Мата Јовановић, Милутин Савић, Коста Д. Главинић и Александар М. Секулић.

19. По реферату уредника о награди радова штампаних у 1—5 броју *Тежака* од ове године — Одбор одреди награде.

20. Прочитан је предлог г. Димитрија Буринчића, редовног члана, који предлаже: Да управни одбор своје раније донесено решење о набавци лањеног семена измени те да се у место 1500 набави 1000 килограма лањеног семена непосредно из Риге и то изриком *пернавско*, које је за наше поднебље подесно, и које даје веома фино и дугачко влакно. Набављено семе да се издаје бесплатно само новим произвођачима, а они који су лане добили, да сеју семе од прошлогодишњег лана јер је оно боље и од самог оригинала — Усвојен је у свему предлог г. Буринчића, с тим, да се семе што пре поручи преко Српског конзулата у Варшави.

21. По реферату о прештампавању 1—6 *Тежака* од прошле године — Усвојено је мишљење Књижевног одбора да се *Тежак* не прештампава, но да се ти бројеви траже од претплатника у замену за Календар или другу коју поучну књигу.

22. По молби Ваљевске Трговачке Омладине, да јој се за њену читаоницу шиље *Тежак* у пола цене — Усвојено је мишљење Књижевног одбора да се Омладини шаље *Тежак* у пола цене за ову годину.

ОБЗНАНЕ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је један **дрворезац** за израђивање слика у *Тежаку*, *Пољоприв. Календару*, *Пољоприв. Гласнику* и *Практичним пољопривредним поукама*.

Они, који се баве овим послом а били би вољни да га се и за ова друштвена издања приме, нека се изволе јавити Друштву и означити: по што ће радити потребне слике од *квадратног сантиметра на шимшировом дрвету* а по што и како иначе.

На понуде не стављају се никакве марке.

Рок до 15 априла ове године.

Српском Пољопривредном Друштву потребни су за попуњавање свезака *Тежака* 1, 2, 3, 4, 5. и 6. број *Тежака* за 1898. годину.

Ко има ових бројева а био би вољан уступити их Друштву, нека се изволи јавити и назначити: какву књигу тражи од Друштва као накнаду за њих, (по решењу Управног Одбора од 13. фебр. ов. г. тачка 21.)

Претплатницима Тежака. — По решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 9. јануара, *Тежак* се у будуће неће слати ником на вересију. Умољавају се претплатници, да што пре пошљу претплату за *Тежак* за 1899. годину. Ово важи и за општине, помажуће и подружинске чланове.

Цена је листу као и до сада: *За Краљевину Србију*, на годину 8 динара; друштвени чланови помагачи, чланови свију друштвених подружина, војници сталнога кадра и ђаци, осн. школе манаст. и земљорад. задруге, добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину. *Ван Краљевине Србије*, на годину 10 франака или 5 фор. аустријске вредности; но српска пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредности кад унапред положе претплату, и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист и слати. Претплата се шаље Српском Пољопривредном Друштву у Београду.

Уредништво *Тежака*, *Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Клендара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

Уз овај број шаљемо, Годишњи садржај за 1898. годину.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 14. броја Тежака: *Чланци*: Одбијање прасади и њихово храњење. — Један „нов“ начин ожиљавања (прпорења) лозе. — О гајењу шећерне репе (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 15. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 11. АПРИЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЧЛАНЦИ

СПОЉАШЊИ ТРГОВИНСКИ ПРОМЕТ СРБИЈЕ У 1898. ГОД.

Српски пољопривредник треба да зна, колико се и каквих производа његових извози у иностранство, колико за њих Србија добија новаца, а колико од овога троши на стране производе, којима српски грађани подмирују своје потребе. Подаци, што ћу их изнети пред читаоце *Тежака* толико су поучни, толико су значајни за размишљање, да ће се наградити труд, што га читаоци буду утрошили на читање овог чланчића, и на размишљање о подацима, који се у њему износе.

И данас су, а биће и за дужи низ година, наше главно занимање пољопривреда и сточарство. За дуго ће још наше народно богатство лежати у нашој стоци и производима ратарства, те ће и наш извоз бити упућен у ова два правца. И данас је а биће још за дуго извоз прерађевина врло незнатан; да ли ћемо и кад ћемо на овом пољу бити виђени — лежи у далекој будућности.

Да бисмо се уверили, како смо у прошлој 1898. г. стајали у нашем међународном промету, послужићемо се подацима што нам их пружа Царинско одељење Министарства финансија.

Ослањајући се на те податке, Србија је прошле 1898. године извезла разних производа 180,041.040 кгр. 42,196 куб. метра и 1,125.167 комада, све у вредности 56,991,479 динара. Да бисмо знали, како година 1898 стоји према години 1897, навешћемо, да је године 1897. извезено 146,690.436 кгр. 61.437 куб. мет. и 1,174.534 комада, све у вредности 55,931.503 дин. Извоз је, дакле, прошле године био јачи од извоза у претпрошлој години и по количини и по вредности; по вредности извезени производи прошле године надмашају извезене производе из претпрошле године са 1,059.976 динара. Да су цене производима нашим прошле године биле боље, нема сумње, да би се за више извезену количину и више добило.

Увезено је пак прошле 1898. године у Србију 118,901.614 кгр., 160.238 куб. метара и 1,256.629 комада у вредности 40,834.465 дин., а претпрошле 1897. године увезено је 86,798.868 кгр., 154.618 куб. мет. и 752.034 комада, све у вредности 45,418.782 динара. Увоз је 1898. год. био мањи од увоза у 1897. год. за 4,584.317 динара. Из овога излази да је извоз прошле године био већи од увоза за 16,157.014 дин. а 1897. за 10,512.721 динар. Прошла година била је повољнија за наш међународни промет него што је била претпрошла година.

Важно је да видимо, колико смо чега извезли.

Наша најважнија грана извоза била је у прошлој години — *стока и производи њени*. Ових производа извезли смо за 24,587.172 динара, и то: Волова, бивола, крава и телади 66.768 комада у вредности 12,605.675 динара, док смо ових животиња извезли 1897. г. 38.116 комада у вредности 7,348.240 динара.

Свиња и прасади извезено је прошле године 88.458 ком. у вредности 10,880.103 динара а претпрошле године извезено је ових 118.508 комада у вредности 13,243.595 динара.

Оваца, коза, јарчева, јагњади и јаради извезено је прошле године, и то махом за Турску, 74.282 ком. у вредности 628.348 дин. а претпрошле године извезено је ових животиња 73.028 ком. у вредности 640.325 дин. Разлика је у извозу ових животиња између једне и друге године незнатна.

Извоз пернате живине расте из године у годину. Тако је прошле године живине извезено 438.958 комада у вредности 408.339 дин. док је претпрошле године извезено 412.995 комада у вредности 413.535 динара.

Меса, сланине и заклане живине извезено је прошле године знатно мање него што је било претпрошле године, јер док је 1898. г. извезено ових животињских производа на 1,997.962 кгр. у вредности 1,679.660 кгр. дотле је претпрошле године извезено ових производа 3,144.665 кгр. у вредности 2,473.172 динара.

Остале животиње и остали животињски производи не играју велику улогу у нашој извозној трговини; али ипак међу овим незнатнијим производима животињским вреди поменути јаја, којих је истина прошле године извезено само 35.632 дин., док их је претпрошле године било извезено за 61.330 динара.

Животиња и животињских производа увезено је прошле године у вредности 338.652 дин., знатно мање него ли 1897. г., кад је увезено самих коња за војску у вредности близу милијун динара.

По важности за наш извоз долазе одмах после животиња наши баштовански и пољски производи. Ових је производа извезено прошле године 150,794.243 кгр. у вредности 22,258.790 дин., док их је претпрошле год. извезено само 119,056.295 кгр. у вредности 21,623.465 дин.; количина извоза се повећала скоро за трећину а вредност извоза је само нешто мало већа.

Пшенице је прошле године, после једне гладне године, извезено на 61,728.056 кгр. у вред. 9,772.440 динара, док је претпрошле године извезено 30,850.044 кгр. у вредности 4,650.236 динара.

За пшеницом долази *сува шљива* и остало сушено воће. Ових производа извезено је прошле год. 40,130.632 кгр. у вредности 7,828.138 дин., док је претпрошле године извезено 37,568.469 кгр. у вред. 12,573.292 дин.; прошле године извезено је више сувих шљива него у претпрошлој, али је ипак за њих мање новаца добивено, јер је шљива јевтинија била.

И *овса* је прошле године доста извезено а и новца сразмерно доста добивено. За 20,871.684 кгр. добивено је 2,037.715 динара док је претпрошле године извезено овог производа на 17,624.942 кгр. у вредности 1,733.429 динара.

Извоз *сировог воћа* расте из године у годину. Тако је прошле године извезено сировог воћа 14,065.199 кгр. у вредности 989.587 дин., док га је 1897. г. извезено 12,272.932 кгр. у вредности 917.871 дин. Кад би се и брање и извоз сировог воћа вршили смишљено и паметно, могла би Србија зарадити на овом производу леп новац без великих тегоба.

Јечма смо прошле године извезли на 7,366.804 кгр. у вредности 787.001 дин., док смо га претпрошле године извезли на 3,547.848 кгр. у вредности 306.921 динара.

Кукуруза је извезено прошле године на 2,064.864 кгр. у вредности 236.759 дин., док га је претпрошле године — кад је била поплава — извезено 13,465.379 кгр. у вредности 968.629 динара. Извоз кукуруза из прошле године пада крајем године, док претпрошле године у почетку године. Ово стоји у вези с увозом кукуруза, кога је прошле године увезено, док није стигла нова храна, на 22,852.037 кгр. у вредности 2,448.883 динара, док га је претпрошле год. увезено на 1,954.336 кгр. у вредности 188.423. динара.

Кромпира смо прошле године много увезли, док смо га врло мало извезли; увезено га је на 1,201.928 кгр. у вредности 160.502 дин. а извезли смо га на 360.932 кгр. у вредности 122.815 динара. На ову би грану пољске привреде требало обратити већу пажњу и више је гајити, како бисмо једном престали увозити производ, који се врло добро и доста може и код нас гајити.

Ма да смо пољопривредна земља, ма да нам је ова грана главно занимање, ипак смо прошле године увезли пољских производа на 29,460.590 кгр. у вредности 4,115.905 динара.

Дрва за гориво увезено је прошле године на близу пола милијуна динара а извезено је на 81.722 динара. Коларских, качарских, столарских и плетарских производа увезено је на 481.727 динара. Ово су све сами производи, који се код нас могу израђивати. На плетарство би требало обратити велику пажњу и бригу, јер се из године у годину тражи све већа количина котарица за извоз воћа.

Дрва за грађу увезено је на 756.558 дин. а извезено је на 394.235 динара.

Пекмеза је извезено прошле године на 7,041.844 кгр. у вредности 1,503.601 дин. а претпрошле године

извезено га је 9,635.367 кгр. у вредности 3,225.763 динара.

С извозом *вина* стојимо рђаво: извезено га је само на 7.466 кгр., у вредности 3.468 динара, а увезено га је на 4,054.087 кгр. у вредности 2,268.828 динара. Некада нам је вино било наш главни извозни производ — а сад не само да га немамо за извоз него га и увозимо. Треба свима силама настати да се виноградарство што пре подигне, а тиме избегне наша очевидна штета.

Ракије извезено је прошле године на 605.926 кгр. у вредности 190.937 дин.; више за близу 200.000 кгр. него што је извезено у претпрошлој години.

У извозу *шива* коракнули смо доста. Тако га је прошле године извезено на 127.688 кгр. у вредности 32.818 дин., док га је претпрошле године извезено само на 15.108 кгр. у вредности 4.793. Извоз је овог производа порастао поглавито за Турску.

Вуне и *вунених* производа увезено је прошле године на 3,262.856 дин., док је ових производа увезено 1897. год. на 5,147.462 динара. И поред наших фабрика за прераду вуне ипак увозимо много не само вунених прерађевина него и саму сирову вуну.

Памука, лана и *куделье* како у влакну тако и у предиву и тканинама увезли смо прошле год. на 3,502.882 кгр. у вредности 6,882.024 дин., а претпрошле године увезли смо ових производа на 4,656.653 кгр. у вредности 10,495.004 динара. Крајње би време било да меродавни кругови поклоне своју пажњу гајењу предивних биљака, јер нас нехат наш на овоме пољу скупо стаје. Ми пак из ове групе производа извезли смо прошле године ужарије на 886.860 кгр. у вредности 900.959 динара, а претпрошле године извезли смо ужарије 1,008.022 кгр. у вредности 1,026.338 динара.

* * *

Читаоци су, можда, заморени овим бројевима, али су они толико корисни и поучни, тако нам лепо сликају наш међународни промет, да је вредно мало се и заморити њиховим проучавањем. Закључке из њих нисмо хтели изводити; читаоци ће и сами увидети, да још много треба радити па да не морамо увозити оно, што код куће можемо израђивати.

Средство за сузбијање пероноспоре (пламењаче) и оидиума (грожђане плесни)

Употреба средстава противу Пероноспоре (пламењаче) и Оидиума (грожђане плесни) пада у исто време. Зато се виногради старају да саставе једно средство, којим ће се моћи сузбијати и једна и друга болест. Међу осталима нарочито је себи ставио у задатак, да такав лек састави, проф. Др. *Неслер*, који је и у *Тежаку* често спомињан.

Он препоручује да се лоза прска *течношћу у којој је плави камен и креч помешан са сумпором*. Плави камен и креч, као што се зна, у бордовској чорби је поуздано средство противу Пероноспоре, а сумпор је опет јединствени лек противу Оидиума. Кад се дакле оба ова средства саставе уједно, онда имамо једну смешу која ће поуздано да делује и противу једне и противу друге болести. На тај начин постигла би се једна велика олакшица виноградарима; јер би тиме уштедили много и у времену и у радној снази.

Но, успех од овог уједињеног средства зависиће одсудно од тога: да ли ће се бордовска чорба са сумпором приуготовити као што треба, и да ли ће се то средство употребити кад треба.

Услед тога, проф. Неслер даје ово упуство:

Да се средство приуготови као што треба, ваља бордовску чорбу начинити по пропису за Пероноспору, па јој онда додати потребну количину сумпора. На 10 литара чорбе узима се 150 грама ситно истученог чистог сумпора. Најбољи је сумпор названи „сумпорно млеко“ (ситан прашак). Но овога не треба у чорбу сипати као обично; јер се он и при најживљем мешању неће с њом помешати него ће пливати на површини. Сумпор се мора најпре у неком чанку (здели) сипањем помало воде замесити у тесто. Ради тога треба на 150 грама $^1/_{10}$ литра воде. Кад је тесто добро замешено, сипаће се поступно $^1/_2$ литра бордовске чорбе и непрестано мешати док се сумпорно тесто сасвим не помеша с чорбом. После се смеша сасне у бордовску чорбу и промеша.

О деловању, које је ово средство показало, извештава проф. Неслер у једним новинама овако:

„Пре неколико дана имао сам прилику да опазим деловање које има сумпорно млеко помешано са бордовском чорбом. Успеси су ванредно повољни: лишће беше бујно и на њима, као год и на лози и грожђу, не опажаше се ни трага Оидиума; лоза је избијала нове здраве заперке. Овај начин сузбијања, изгледа ми да је много поузданији него запрашивање сумпором. Сумпор се добро припије и не спира се лако кишом, као кад се запрашује.

Професор Неслер не саветује употребу плавог камена креча и сумпора *у ирашку*; јер је овај опасан очима и органима за дисање, нарочито ако је време ветровито.

Напред је речено, да би за састављање првога средства ваљало узети *сумпорно млеко*. Како је ово скупље од *млевеног сумпора*, то је проф. Неслер наставно огледе са овим *другим*, па је нашао: да се и он може помешати с водом, односно бордовском чорбом, ако се с мало воде замеси у тесто, добро изгњечи, па се после постепено разблажи у кашу и по том помеша с чорбом.

Како је млевени сумпор јевтин, и како он убија не само Оидиум и друге врсте плесњи које од бордовске чорбе ништа не маре, то треба у сваком случају: за прскање лозе, воћака, ружа и осталих биљака, додавати на 1 хектолитар по 2 килограма ситно самлевеног сумпора. Но смеша ће ова само тада бити успешна: ако се сумпор умеље врло ситно, и ако му се најпре дода мало воде те се умеси као тесто и толико прогњечи, да у њему не остану никакве ваљушке.

На сваки начин биће од користи, да се и у нас огледа ово средство. С мало више трошка, него што стаје справљање обичне бордовске чорбе, постиже се да се стане на пут развијању Оидиума, *ако би га било*. А како је ова болест прошлога лета походила и суседне нам земље лако је могућно, да ће се и у нас где год појавити, ако јој буду погодбе за развијање. Сумпора у ову сврху може се добити од Српског Пољопривредног Друштва, као и плавог камена.

— — Ђ.

ИЗВЕШТАЈИ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

Почаствовани од Управе Српског Пољопривредног Друштва, да као друштвени изасланици присуствујемо свечаностима и окружној пољопривредној Изложби за округ руднички, која је приређена у Чачку на дан 6, 7 и 8 пр. м. у част високе посете Њихових Величанстава, Његовог Величанства Краља Александра I и Његовог узвишеног Оца. Њ. В. Краља Милана, Команданта активне војске, ми смо се томе позиву одазвали и част нам је о истој изложби поднети Друштву извештај у следећем.

И ако ова изложба није потекла, тако да се изразимо, редовним путем, јер она није приређена ни иницијативом ни суделовањем Српског Пољопривредног Друштва и његових подружина у округу, већ ју је начелник окружни, г. Свет. Шурдиловић, са својим полицијским органима а уз припомоћ ангажованих стручних лица приредио; и ако је она на брзу руку смишљена и изведена; и ако је ово била само изложба „par occasion“ — за прилику доласка Њихових Величанстава у Чачак, ипак је она, и по обилности производа и броју излагача, као и по целокупној физиономији својој, у којој се огледао осетан пољопривредни напредак овог округа, једна од ређих и значајнијих изложаба, које су се до сада код нас приређивале.

Програм изложбени обухватио је следећих 7 главних одељења: I Изложба говеди, II Изложба свиња, III Изложба сточних производа, IV Изложба воћа и прерада од истог, V Изложба ратарских производа, VI Изложба женских ручних радова и VII Угледно одељење.

За награде излагачима најбољих грла, производа и радова, по свима одељењима, предвиђено је 4000 динара у новцу и пољопривредним справама, а уз то награде у пољоприв. алатима и књигама у вредности 2000 динара, све од стране округа рудничког.

Изложба говеди подељена је била у 4 а изложба свиња у 3 одељења и предвиђене су следеће награде:

I Изложба говеди: а. *за бикове старије од 2 године* I награда један тријер у вредности 220 динара и још 24 награде у новцу од 100, 80, 70, 60, 50, 40 ит.д. у суми 810 динара; б. *за јунце и јунице од 1—2 године* које нису спариване): I награда 150 дин. II награда 100 дин. ит.д., — свега 25 награда у суми 733 динара; в. *за краве са и без телади*: I награда 150 дин. II 100 дин. ит.д. — свега 35 награда у суми 713 динара; г. *за теглеће волове*: I награда 100, II 70 дин. ит.д. свега 15 награда, у суми 420 динара. За најбоље приплодно грло из одељења под а, б и в предвиђена је награда у 250 динара.

II *Изложба свиња*: а. *за нерастове ирекo једне године* I награда 50 дин. и још 15 награда у укупној суми 180 динара; б. *за приплодне крмаче са и без прасади* I награда 50 дин. и још 15 награда у суми 180 динара; в. *за назимад обојег пола* I награда 30 дин. и још 15 награда у укупној суми 140 диоара.

III *За изложбу сточних производа* (сир, кајмак, масло, мед, свила) предвиђено је 16 награда у новцу у суми 150 динара, покрај многих награда у ситнијим земљорадничким алатима.

IV *За изложбу воћа и прерада од истог* (јабуке, крушке, шљиве, мушмуле, дуње, грожђе, ораси и лешници, сушене шљиве и остало воће, пекмези од шљива, кајсија, дрењина и шипурака) предвиђено је покрај многих награда у воћарским справама и алатима 5 награда новчаних у суми 85 динара.

V *За изложбу ратарских производа* (пшеница, раж, јечам, крупник, овас, кукуруз, пасуљ, кромпир, цвекла, бундева ит.д.) било је 12 награда у новцу у суми 85 динара покрај многих награда у ситнијим пољоприв. алатима и справама.

VI *За изложбу женских ручних радова* утврђена је 21 награда од 5, 4, 3, 2 и 1 дукат у злату. —

На овој изложби били су заступљени и представљени сви срезови рудничког округа, и то: Жички, Љубићски, Трнавски, Драгачевски, Таковски, Качерски и Студенички. И *Ратарска Школа* у Краљеву суделовала је на овој изложби са свима својим производима (320 на броју) и појединим инструктивним средствима. Она је имала како на изложби стоке тако и за остала пољоприведна одељења засебно и груписано угледно — инструктивно одељење.

Сваки срез био је посебице представљен и имао је своје засебно одељење како на изложби стоке тако и за остале изложбене објекте, што је, истина, отежавало мало рад оцењивачким судовима, али је целој овој припреми дало вид једне *Комиаративне изложбе*, где су се такмичили не само појединн пољопривредници са својим производима, рего и појединн срезови укупно међу собом представљајући једну смотру над срезовима, колико је који од другога измакао у пољопривредном напретку. И у томе лежи велика важност ове изложбе, јер се јасно показало колико је Ратарска школа учинила у овоме крају за пољопривредни напредак у свима правцима. Било је врло уочљиво, а то су и Њихова Величанства приметила и благоволела јасно исказати, да би се ова појава најбоље могла графички приказати тако, да у колико је срез ближи овој просветно-пољопривредној жижи, у толико је и његов напредак виднији, и обратно, у колико је удаљенијн и пољопривредни је напредак слабији. Срез *жички*, и ако је био и слабије заступљен *због своје среске изложбе*, која се скоро једновремено (4 и 5-ог) држала у Краљеву, однео је у сваком погледу и у свим одељењима победу; за тим су дошли по реду срезови: љубићски, трнавски, драгачевски, таковски, качерски и на послетку студенички већ и због својих теренских и климатскких незгода....

Изложба стоке (говеди и свиња) била је приређена на Михајловцу код Чачка, а сва остала одељења била су смештена, лепо и укусно груписана, у просторијама гимназијског здања.

Излагача говеди, по свима групама, било је свега 363 са 826 грла; излагача свиња 59 са 150 брава. Осталих изложбених објеката било је свега, изузимајући оних 320 Ратарске школе и женских ручних радова, 830.

Изложбу свих одељења благоволео је отворити 6-ог у 2 и по часа по подне, после свечаног молепствија, Његово Величанство Краљ Александар I сјајним говором, истичући велику важност пољопривредног напретка, који је основа свеколиком напредовању државном и културном и финансијском и војеном, и за који Он залаже првенствено старање и Своје и Своје Владе. Свршетак говора Његовог Величанства Краља био је поздрављен бурним и громогласним „Живео!“ „Живео Краљ!“ од стране пољопривредника рудничких и у непрегледној маси искупљеног народа.

По том су Њихова Величанства благоволела, у пратњи своје свите, начелника окружног и потписаних, прегледати пажљиво сва одељења изложбе на Михајловцу, а за тим, на молбу председника изложбеног одбора г. Ст. Крена, присуствовати, у укусно подигнутом и украшеном павиљону. делењу награда за најодличнија изложена грла.

Прву награду за најбоље грло на изложби (краву са телетом) добио је г. Исидор Радовановић, економ и трговац из Краљева, у суми 250 динара и истом је додељена за најбоље изложено грло и награда у 100 динара од Српског Пољопривредног Друштва.

У пододељењу *за бикове прву* награду (тријер у вредности 220 динара) добио је Исидор Радовановић из Краљева, *другу* (100 дин. у новцу) Милић Ђорђевић из Г. Ми-

лановца, *трећу* (80 дин.) Војислав Туроман из Г. Горевнице среза љубићског и *четврту* (70 дин.) Живко Буњак из Рубнице, среза жичког.

У пододељењу *за јунце и јунице прву* награду (прекрупач у вредности 150 динара) добио је Мијајло Новаковић из Горевнице среза љубићског за годишњака јунца, *другу* (100 дин. у новцу) Јован Продановић из Краљева (за јуницу), *трећу* (80 дин.) Светозар Шкрбо из Грачаца среза жичког за годишњака јунца и *четврту* (70 дин.) Лука Марковић из Краљева за јуницу.

У пододељењу за *краве са и без телади прву* награду (150 дин. у новцу) добио је Алекса Јанићијевић из Вранеша среза жичког за краву са телетом; *другу* (крунач у вредности 100 дин.) Добросав Радивојевић са Рудника, среза качерског, за краву са телетом и *трећу* (80 дин.) Милић Ђорђевић из Г. Милановца за краву са телетом.

У пододељењу *за волове прву* награду (100 дин.) добио је Перишa Дивљак из Чачка за 2 теглећа вола; *другу* (сечка у вред. 75 дин.) Сава Јанић из Крушевице, среза жичког; *трећу* (50 дин.) Васа Петровић из Јанчића среза љубићског и *четврту* (25 дин.) Живко Буњак из Рибнице, среза жичког.

У *изложби за свиње* прву награду од по 50 динара добио је Арс. Тимотијевић из Слатине (срез трнавски) за најбољег нераста и најбољу крмачу са прасадма; другу награду за нерастове Стеван Величковић из Чачка и трећу Јован Мијатовић из среза љубићског; другу награду за крмачу са прасадма добио је Милош Главинић а трећу Ст. Вендић обојица из Чачка. У пододељењу за назимад прву награду (30 дин.) добио је Милан Петровић из Чачка и другу (25 дин.) Младен Протић економ и сврш. ђак рат. школе из Гуче. Срез жички, сем Ратарске Школе, није у овом изложбеном одељењу учествовао.

У оделењу излагача *сточних производа* награђени су највећим наградама, и то: Јован Лазаревић из Станчића среза љубићског за најбољи сир и кајмак са 30 дин. и за исте производе Анка Икодиновића из Гуче среза драгач. са 20 дин. и Милан Ђурђевић економ и сврш. ђак Рат. Школе из Обрве среза љубићског. За најбољи изложени мед награђени су са по 10 динара Дим. Михајловић свештеник из Краљева и Панта Анђелић из Бечња, среза љубићског.

У изложби *воћа и воћних прерада* награђени су највећим наградама: Борисав Обрадовић учитељ у срезу љубићском за најбоље изложено воће са 30 динара, Марко Ивановић из Гуче среза драгачевског за пекмез (20 дин.), Лука Петровић учитељ у пензији из Краљева за свеже столно грожђе (15 дин.) и Драгиша Јанковић из Белог Поља, среза таковског, за суве шљиве са 10 динара.

У изложби *ратарских производа* награђени су највећим наградама за најбољу пшеницу и кукуруз: Чедомир Ђуровић економ и сврш. ђак рат. школе из Горевнице, ср. љубићског, (20 дин.) и Мијаило Новавовић из истог места (10 дин.).

Одељење изложбе за ручне женске радове било је изванредно богато разним женским израђевинама и радовима и врло укусно смештено и изложено у две простране сале гимназијске зграде. У овом одељењу били су изложени и спремљени поклони за Њихова Величанства и то: једна софа тапетована бледо плавим атласом, коју су госпоће чачанске саме израдиле и поклониле Његовом Величанству Краљу Александру I и један елегантан сто за пушење, послужавник и кутија за цигаре, које је вештачки израдио Бож. Јовичић из Краљева од *једне гране Таковског Грма*, и које је предмете поклонио округ руднички Његовом Величанству Краљу Милану, Команданту активне војске.

Оцењивачки суд за ово одељење није био свршио свој посао за време нашег бављења онамо, те за ово одељење и не можемо детаљнији извештај поднети. Примећујемо овде само, да је јако падало у очи, како западњачки укус потискује стално наше особене старинске мотиве и орнаментику, што је, свакојако за жаљење.

Оцењивачки судови били су овако састављени; а. *За изложбу стоке* (говеди и свиња): г.г. Влад. Ђорђевић професор Рат. Школе, Петар Бојић, окр. марв. лекар, Милорад Николић вој. марв. лекар у пензији, Драг. Матић окр енжењер, Срећко Ђурић и Вић. Ћировић, учитељи, Алек. Пушелић и Исидор Радовановић, трговци и Марко Ивановић тежак из Гуче;

б. *За изложбу воћа, градин. и ратарских производа као и сточних производа*: г.г. Ант. Мајеровић баштован Рат. Школе, Мијајло Милошевић, Јован Протић и Андрија Дрињаковић, учитељи;

в. *За изложбу женских ручних радова*: г-ђа Јелена Матићка, председница Подружине Женског Друштва у Чачку, г-ца Зорица Јанковићева, учитељица женских радова, г. Никола Зега, учитељ цртања у гимназији и Алекса Димитријевић, терзија из Чачка.

* * *

Завршујући овај наш кратак извештај са ове значајне окружне изложбе, част је потписаним учинити још једну, по нашем мишљењу, важну напомену.

На овој изложби као и на осталима, приметило се, да нарочито за оцену и награђивање стоке *нема једне одређене, опште директиве*. Награђују се у опште само индивидуално најбоља грла, без обзира на правац и крајни циљ шта се хоће у једном крају са унапређењем сточарства до постигне. Награђују се првим и највећим наградама грла, која су мешавина неколико раса, често врло супротних (као што је било случајева укрштања и мешања наше домаће и са бернским, сименталским и на послетку алгајским !).

Оваквим радом потире се важност онога, шта се хоће изложбама и наградама да постигне.

Да би оцењивачки судови вршили свој задатак систематски и у једном утврђеном правцу, мишљења смо, да би Пољопривредно Друштво требало да пропише правила за оцењивачке судове, у којима би се нагласило: да се *првенствено* имају награђивати најбоље одгајена грла наших домаћих говеда, за тим укрштања истих са *оним* расом или сојем, која је за побољшање домаћег соја за тај крај утврђена и одређена и тек на последњем месту остала добра грла....

Захваљујући се на указаном поверењу, част нам је изјавити, да остајемо вазда на услузи Срп. Пољопривр. Друштву

10 новембра 1898 год.

Београд — Краљево

Мата Јовановић,
Љуб. Новаковић.

Према акту Срп. Пољопривр. Друштва од 2. септембра Бр. 4316. учињено је све, те да предавања о употреби врстачне сејалице у Мачви и Поцерини испадну онако, као што би то требало.

Претходно извештено је о томе началство окр. подринског и замољено да оно нареди потчињеним властима, те да оне објаве у своје време народу, како би предавања многобројније била посећена.

Једновремено са овим замољени су извесни пољопривредници — сељаци у *Мачви и Поцерини*, да спреме сваки 3—5 хектара земљишта за сејање тако, да би сејалица могла да ради на сваком имању по један цео дан. Услови су им постављени: 1, да сами спреме потребно семе, и 2, да даду добре стоке за рад.

И ако су сви обећали да ће спремити земљиште за сејање као и све остало, што је потребно за сејање, то се опет нису одазвали сви који су зато ангажовани. Нарочито је тај случај у *Мачви, где се апсолутно није могло да држи ни једно предавање и ако су сви услови врло погодни за употребу сејалице*. Овој недаћи — бар по уве-

рењу Мачвана — много је наудила поред осталих једна врло жалосна околност; што један школовани економ, који има преко 200 хектара земље и који је врстачну сејалицу набавио, није њом апсолутно никад и ништа урадио за 6—8 год. Заиста, за дивно чудо, док се на добру друштвеном она употребљава 6 година, и њом се сеју разноврсни усеви с успехом, дотле не налази она пријема ни у најближој околини Мачве.

У *срезу поцерском*, већ је ишло боље и ако с натегом. *Држата су три предавања и ако је требало само једно*, по наређењу друштвеном. Услови су били повољнији и земљиште је било спремљено онако, како то само посао изискује.

Предавања су држата у радне дане из простог разлога: што се раднога дана дâ више урадити него празничног и, што у те дане сељак радије даје запрежну стоку и раденике. Код предавања са сејалицом више се цени поникли усев, вегетација и жетвени принос, те се сљедствено све то даје боље испитати кад је усев посејан на већој површини земљишта. Празничним данима није могуће све то постићи, јер би се предавања свела више на објашњавања и малу примену у практици.

Прво предавање држато је у општини *мишарској* 26-ог септембра тек. год. на имању Митра Јефтића. Земљиште је поугарена овсена стрњика и *добро приправљено*. Рад је почет у 7. часова из јутра и са 2 коња посејано је пшенице до 9 часова једва 1 хектар. Стока је посустала и сопственик имања већ је решио, да напусти рад. Чим је то примећено, одмах је наређено да са друштвеног имања доведу два друштвена коња који су јаки — утрвени — навикнути на све радове. Чим су коњи приспели, одмах су запрегнути у сејалицу, што је било око 10 часова. Рад је од тада ишао непрекидно и врло повољно тако да је урађено до 3 часа после подне 3 хектара. Посматралаца било је *15—20*, *више* их није било зато, што је тада радни дан и нико од сељака неће свој посао да остави сем оних из блиске околине.

Овај домаћин доброг је стања и има на 80 хектара и за чудо је да нема тако добрих коња, који би били у стању да вуку једну сејалицу од 12 редова. Шта би радио да је сејалица од 16 или 20 редова? Овде је примећено да овај домаћин, док држи 2 коња изкључиво за вожњу празником — сватове, заветина, итд. дотле му је стока радна у лошијем стању.

Друго предавање држато је у општини *накучанској* селу Синошевићу, код вредног домаћина Стевана Дамњановића, који махом све своје послове ради рационално. Он је први, који своје окопавине окопава окопачима, води рачуна о добром орању и семену, има добре волове које увек за скупе новце продаје, а за коње опет сваке године добија при тркама, изложбама прве награде. Дакле, у свему једна врло угледна задруга. По свој прилици, да ће она прва и бити, која ће набавити врстачну сејалицу.

Предавање је држато на дан *6. октобра* а отпочето је у *7 часова* из јутра. Земљиште је *поуспорито кога предваја један поток*. Предходни усев био је овас, коме је претходио пођубрен кукуруз. Оно је још било и поугарено и дозрело за сејање. Из јутра, запрегнута су била 2 добра вола и са њима је сејана *пшеница до 10 часова*, после тога 2 мања али дурашна коња и са њима је опет рађено *до 3 часа*. После опет упрегнути су исти коњи и рађено је до 5 часова у вече. За сво то време урађено је *5 хектара*. Од овога времена треба одбити 1 сахат доручка и 1 ручка из чега излази, да је за *8 часова посејана* доста велика површина земљишта.

Посетилаца на предавању било је 10—15, дакле мало, из истих разлога који су наведени код предавања држатог у Мишару.

Док је ово предавање држато у готово у најкрајњој тачци ср. поцерског, дотле је *треће предавање држато у Посављу другој крајњој тачци у селу* Драгојевцу а на имању Павла Божића, такође угледна домаћина.

Земљиште је у отвореној равници, које је врло подесно за сваковрсни машински рад. Земљиште је поорано — поугарено и добро уситњено и ако је лоших физичких особина.

17. Октобра тачно у 7 часова отпочет је рад. Овај је домаћин имућан са сваковрсном стоком па је зато и запрегао 4 добра коња. Радило се непрекидно готово цео дан и *посејано је 6. хектара пшеницом*. Да нису радници посустали, могло је се посејати још 2 хектара. *Да се оволико уради, допринела је и та околност што је парцела дугачка и широка по 8—4000 мет. без дрва и пањева*

Посетилаца је било више, него на друга два предавања и сви су махом били задовољни радом сејалице.

Код свију предавања видело се, да су посетиоци најзадовољнији с том околношћу, што врстачна сејалица троши знатно мање семена што ће код оваке високе цене пшенице много допринети њеном распростирању. Али у колико је овај факт повољнији у толико је други много неповољнији.

Зна се да наш народ, не гаји стоку онако, како би то требало да буде. За рад машински, нарочито овај, потребно је мање стоке, али и боље однеговане. Због тога кад му се каже да запрегне више стоке, као да му човек очи вади а нарочито онда, ако му је орање бусевито — ломбовито.

За рад врстачном сејалицом потребно је још и више радне снаге, него је то потребно, кад се сеје руком омашке. Сељак је наш навикао, да за сејање употреби само по једног сејача и потребне раднике, и стоку за дрљање, док код сејалице није тај случај. Код ње је потребно 3 радника: 1 на управљачу 1 да чисти левкове и да отвара и затвара сејалицу на увратинамâ и 1 који ће запрежну стоку да води. Кад би се земља рационално и урадила, а нарочито, кад би се пре орања извршило једно дрљање, онда би било потребно 2 радника.

Но једна околност, којој треба сваки љубитељ напретка да се радује та је: што ће се тек доцније у току година сваки посетилац моћи да увери о корисности ових сејалица. *Она правилност редова посејанога усева, она распоређеност семена по земљи, оно подједнако затрпавање семена у земљу и најзад она богата жетва учиниће да јој се сваки земљорадник приволе па макар он имао само 5—10 хектара свога земљишта.*

На свима овим местима посејана је ова пшеница озимица. Јечма сваки по мало сеје у колико му је потребно за хранење свиња. Репица се у овим крајевима не сеје.

Но у току других предавања, доћи ће ред и на остале усеве. Тако: у пролеће треба приредити практична предавања о употреби сејалице за усеве овас, јари јечам, детелину и кукуруз, а у јесен репицу.

Кад види наш сељак, да врстачна сејалица штеди семе код пшенице 30% код овса и јечма са 30—40 код детелине и луцерке 30%, онда ће и та добра страна много допринети њеном распростирању.

И ако је Друштво, са свога угледнога добра многу корисну новину увело у овом крају, то опет излази да је оно старо начело, да је сваки почетак тежак, по све истинито. Али не треба клонути, треба рад овај и даље продужити. Треба сељаку све учинити, треба ићи управо пред његову кућу, треба му понудити своје знање па чак и неке трошкове око рада за њ учинити; па тек онда ако би се његово назадњаштво у овом погледу сломило. Зато треба опрезно корачати напред те да се не би многа и многа знања изиграла, за које би доцније требало много напора и дуго времена, па да се у дело привреду. Због тога и Друштво не треба да замера, што се није постигао овом приликом онај успех, који је оно желило. —

На трошкове ова три предавања издато је 80 динара.

Управник добра,
Светол. А. Петковић

ГЛАСНИК

Постављења по пољопривредној струци. — Указом Његовог Величанства Краља од 31. марта ове године постављени су:

Милорад Тројановић, стручни економ Министарства Нар. Привреде и руководитељ лозног расадника у Јагодини, за државног окружног економа III. класе моравског окр., с унапређењем;

Милоје Вучковић, економ треће класе управе топчидерске економије за стручног економа Министарства Нар. Привреде шесте класе, по потреби службе;

Јеврем Мићић, писар пете класе управе топчидерске за економа треће класе исте управе, с унапређењем; и

Тодосије Радичевић, практикант управе топчидерске економије за писара четврте класе исте управе, с унапређењем.

Првоме држав. окр. економу, г. Тројановићу, и осталим младим пољопривредницима, честитамо нове положаје.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IV. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 5. марта 1899. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Илија Кремић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко, Милан Јованић и Паја Т. Тодоровић. Као гост г. Ранко Пешић, члан редовни и утемељач Друштва.

Бележио писар Станислав Симић.

24. Приступљено је претресу програма друштвеног рада за 1899. годину и — Усвојен је овакав програм:

1. Да се и у овој години продуже радови на друштвеном добру у Шапцу до предаје имања Министарству Нар. Привреде;

2. Да се продуже огледи у друштвеном врту и живинарнику и рад у пчеланику;

3. Да се по ранијем решењу набави о друштвеном трошку и бесплатно разда одгајивачима 1000 кгр. семена од *иернавског* лана, и настане да се савршеније справе за рељење лана и конопље, што више растуре по народу;

4. Да се у току ове године приреди утакмица справа за обрађивање земље, као: плугова, дрљача, ваљака, прашача, огртача итд. и то кад за коју справу буде време. Ради овога позвати све српске занатлије да спреме справе за ову утакмицу. За извршење ове тачке програма, да се умоли г. Министар Нар. Привреде за помоћ:

5. Да се на дан 29. августа ове године приреди у Паланци, или ком другом месту *Изложба говеда, свиња и справа за припремање сточне хране.* За сликање изложених грла да се набави потребан апарат с прибором, који ће се употребити и за друге гране;

6. Да се ове године приликом друштвене славе приреди изложба воћа и пшенице са њеним производима;

7. Да се првенствено помажу оне Подружине, које имају земље, које буду приређивале изложбе, курсеве и практична предавања из појединих или више грана пољске привреде, и које поднесу извештај о своме раду за прошлу годину најдаље до 10 марта ове године;

8. Да се изради и спреми предлог за измену друштвених Правила;

9. Да се продужи рад на остварењу организације и изради *Правила за заједничко бачијање. и справљање бољих врста сирева и масла,* а упоредо са овим да се израде и *Правила за задруге у циљу заједничке набавке и употребе пољопривдних грла.* Тако исто да се израде и *Правила за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа и машина;*

10. Да се продужи рад по питању *О сиречавању поилава,* а осим тога да се покрене питање *О обезбеђењу усева од града (туче);*

11. Да се поклони пажња и проучи питање *О уједињавању имања* а нарочито питање *О пољској полицији,* која су раније покренута;

12. Да се према прибављеним подацима изнесе у овој години друштвено гледиште *О раду наших кредитних земљорадничких Задруга* и њиховом утицају на унапређење пољске привреде;

13. Да се посредује у набавци материјала и справа за сузбијање пероноспоре;

14. Да Друштво и даље посредује у набавци семена, савршенијих справа и машина и да размишља о начину да се справе у јачој мери употребљавају и у земљи израђују;

15. Да се и ове године *Књижевни рад* друштвени повери нарочитом одбору, који ће поднети и програм *О целокупној друштвеној књижевној радњи* у овој години у границама буџетског кредита;

16. Да се настави рад за сазив *Повременог збора,* који се према указаној потреби а у смислу друштвених Правила имао раније држати; и

17. Да Друштво сад одмах предузме све шта треба, да се о друштвеној слави ове године, прослави и *тридесетогодишњица* друштвеног рада и опстанка.

25. По питању о избору, ужих одбора, који би били на руци Управном одбору, за извршење програма рада — Решено је да се изберу четири ужа одбора и то:

I. *Одоор за славу, изложбе, утикмице, практична предавања, курсеве и повремени збор;*

II. *Одбор за напредније начине радње*

III. *Одбор за измену Правила, и*

IV. *Књижевни одбор.*

Изабрани су за чланове у:

I. Одбору г.г. Раша Милошевић, Милутин Савић, Александар М. Секулић, Паја Т. Тодоровић, Благоје Д. Тодоровић и Илија Кремић;

II. Одбору г.г. Др. Марко Т. Леко, Коста Д. Главинић, Благоје Д. Тодоровић и Милан Јованић;

III. Одбору г.г. Мата Јовановић, Милутин Савић, Александар М. Секулић и Паја Т. Тодоровић;

IV. Одбору г.г. Др. Марко Т. Леко, Милутин Савић, Душан Спасић, Паја Т. Тодоровић, Алекса Живановић, Благоје Д. Тодоровић и Александар М. Секулић.

26. По питању о исплати ранијег дуга Управи државне штампарије у 6938·47 динара, према њеном тражењу од 21 јануара Бр. 1266. — Решено: Да Друштво не може по овом предмету донети решење, док се пред Народном Скупштином не реши његова молба, којом је тражило да му се овај дуг опрости.

27. Прочитано је писмо г. Министра Нар. Привреде од 11. прош. месеца ЗБр. 575, којим извештава, да може ставити Друштву на расположење, једног свршеног питомца плетарске школе у Букову за службеника на друштвеном добру у Шапцу, а према друштвеном писму од 12

августа пр. год. Бр. 4315. — Решено: Да се тражи од Управника друштвеног добра у Шапцу, да поднесе мишљење и предрачун о плетарској радњи, која би се имала на добру завести и да одговори на ова питања: има ли у месту или околини довољно сировог материјала за плетарство; шта би коштало сечење и пренос до радионице где би била радионица; шта би коштала станарина за радионицу и стан за плетара; колико би требало издати за алат и остале трошкове; и да ли би сви издаци око завођења ове гране могли пасти на терет добра.

28. Благајник реферише: да је предмете о издатој помоћи у справама, семену и књигама, подружинама: крајинској, жичкој, ужичкој и моравској (у Ореовици), добио пошто су закључени рачуни за прошлу годину па предлаже да се вредност издатих предмета поменутим Подружинама у 550 динара стави на терет кредита помагања Подружина за ову годину — Одбор усвоји предлог благајника с тим, да се ова сума распореди тако, да падне сразмерно на терет помагања свих Подружина за ову год.

29. Прочитани су извештаји Управника друштвеног добра, о држаним предавањима врстачном сеалицом у Мачви и Поцерини пр. године и г.г. Мате Јовановића и Љубе Новаковића изасланика друштвених о окруж. пољопривредној изложби, приређеној у Чачку прошле године — Одбор прими к знању, с тим да се ови извештаји штампају у *Тежаку*.

30. На предлог уредника *Тежака*, да се изабере уредник *Пољопривредног Календара* за 1900. годину и уредник *Пољопривредног Гласника* — Одбор изабра за уредника *Пољопривредног Календара* г. Пају Т. Тодоровића а за уредника *Пољопривредног Гласника* г. Александра М. Секулића.

21. На предлог уредника *Тежака* да се слагачима *Тежака* издаје нека мала награда — Одбор реши: да се слагачима *Тежака* на име награде издаје по 10 динара месечно, кад год уредник потврди да су *Тежак* на време сложили.

32. По молби г. Благ. Д. Тодоровића, да се неки његови радови који би се штампали у *Тежаку*, прештампавају у засебне књижице о друштвеном трошку и потом, као друштвена издања, продају или поклањају од стране Друштва — Одбор усвоји мишљење Књижевног одбора, да се Друштво не упушта у прештампавање ових чланака но то оставља г. писцу, а кад књижице буду готове, Друштво да их цени и по могућству откупљује.

33. По молби г. Владимира Ђорђевића, проф. Ратар. школе у Краљеву, којом нуди Друштву да му откупи већу количину књига *Марвени лекар* — Решено је да Друштво откупи 50 комада од ових књига, ако писац пристане да их уступи по 2·50 динара комад.

34. По молби г. Паје Т. Тодоровића секретара Министарства Нар. Привреде, којом нуди Друштву да му откупи 200 примерака књига *Набавка приплодних говеда* итд. по цени од 1 динара по комаду — Усвојено је мишљење Књижевног одбора да се од писца откупи 200 комада ових књига по понуђеној цени, и то: 100 комада да се рачуна за Изложбу у Прокупљу колико је том приликом раздато, а 100 комада за идућу Изложбу говеда и свиња.

35. По представци Министарства просвете и црквених послова од 19. Јануара ове године Бр. 216. којом тражи да се народним школама даје *Тежак* у пола цене — Усвојено је мишљење Књижевног одбора, да се *Тежак* да у пола цене школама, али да се умоли Г. Министар просвете, да школама нареди да *Тежак* примају.

36. По молби текијске читаонице да јој се *Тежак* шаље у пола цене — Усвојено је мишљење Књижевног одбора, да јој се да лист у пола цене за ову годину, ако претплату пошље унапред.

37. По молбама: ученика јагодинске мушке учитељске школе, дружине ђака алексиначке учитељске школе „*Будућност*“ и г. Иве Калуђеровића, ђака у Русији, да им се *Тежак* шаље бесплатно — Усвојено је мишљење Књижевног одбора, да им се за ову годину шаље по 1 примерак *Тежака* бесплатно.

38. По молби г. Станоја Мијатовића учитеља из Пољне да му се *Тежак* шаље за радове које би слао *Тежаку* а не би за њих тражио хонорар — Усвојено је мишљење Књижевног одбора, да молилац *Тежак* плаћа, а за радове у *Тежаку* да му се издаје хонорар као и свима сарадницима.

39. По молби смедеревске Подружине да Друштво не продаје појединим лицима из Смедерева и околине плави камен из разлога, што неки од њих овим шпекулишу, но да за онамошњи крај уступи продају плавог камена њој — Одбор реши да се поступи по молби ове Подружине, но с тим, да јој се плави камен даје за готов новац.

40. По тражењу Одељка управе државне ергеле у Добричеву, да Друштво уступи Седларској Земљорадничкој Задрузи нераста, кога је поручило за добро у Шапцу — Решено је: да се уступи нераст Седларској земљорадничкој задрузи.

41. По молби пожешке Подружине, да јој Друштво осим редовне помоћи да или позајми 1000 динара, за куповину земљишта за воћни расадник — Решено је: да Друштво нема новаца за давање на име помоћи или на зајам за куповину земљишта.

42. По молби г. Михаила Јанковића, калемара из Алексинца, да му Друштво изда *Уверење* као путујућем калемару, ради путовања у југоисточни крај Србије — Решено је: да Друштво није надлежно за издавање оваких уверења.

43. Прочитано је писмо Главног Савеза земљорадничких Задруга, од 18. новембра прошле године, којим извештава, да Тријер, који је звечанска земљорадничка Задруга набавила од Друштва пре 2 године, не ради како ваља, и моли Друштво да га прими на оправку или у замену за други Тријер — Решено: да се умоли г. Милан Јованић, да приликом свог путовања у онамошњи крај, сврати у Звечке и извиди да ли је Тријер запста неисправан.

44. По молби Главне управе свих Кола Јахача, „Кнез Михаило“ од 15. пр. месеца Бр. 29, да Друштво изборном од својих чланова попуни у њиховом одбору место г. Косте Црногорца који је одсељен из Београда — Одбор изабра г. Илију Кремића.

45. По молбама Управе топчидерске економије од 1 пр. месеца Бр. 149. и 19. истог Бр. 395. и жичке Подружине од 12 пр. месеца Бр. 6. којима моле, ди им се дозволи увоз поручених предмета из иностранства на друштвену адресу — Одбор реши да им се дозволи увоз поручених предмета на адресу Друштва и то последњи пут. У будуће да Друштво не прима на своју адресу ничије поруџбине из иностранства које су учињене *без његовог претходног одобрења*.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 15. броја Тежака: *Чланци*: Спољашњи трговински промет Србије у 1898. год. — Средство за сузбијање пероноспере (пламењаче) и оидиума (грожђане плесни.) — Извештаји Српском Пољопривредном Друштву. — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 16. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 18. АПРИЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

КРАТКО УПУТСТВО ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОГРАДА
ПРОТИВУ ПЛАМЕЊАЧЕ (ПЕРОНОСПОРЕ)

Како се познаје и како се јавља пламењача. — Пламењача је болест винове лозе; а произлази од гљивице, која се научно зове *Перономиора (витикола).*

Пламењача се најпре запази на горњој страни лишћа као зеленкасто жуте и збрчкане пеге, и то понајвише дуж ребара и жилица лишћа. Ове се мрље могу боље да виде, кад се лист посматра према сунцу. Мрље се брзо шире и пожутела места постану мрка и изумру; ивице листа се усковрче и лист опада. Ово се догађа врло брзо само ако време, које је непогодно за развијање гљивице, не омете развијање болести; и онда од заражавања па до опадања лишћа прође нека недеља.

Кад се оболело лишће погледа по наличију (доњој страни), видеће се између жила и ребара веће и мање беле зрнасте мрље, које изгледају као шалитрена навлака по зидовима, а наликују и на белу плесањ. Ове некада убрзо нестану и на место њино лист добије мрку боју.

Понекад пламењача зарази и грожђе. На зрнима се појаве плавичасте пеге које понајлак расту. Што се гљивице у зрну више множе, зрно се више збрчкава: зелена боја претвара се у мрку, налик на чињену кожу. Напослетку зрна изгледају као убрана дуванска кеса, и тако попадају на земљу.

Пламењача може да се развије само кад је време топло и кишно; докле год је време суво и хладно, она се држи у притајаности. После дуготрајних киша увек је опасност већа да ће се болест јавити у јачој мери; нарочито кад је ближе добу кад су дани топлији. Виногради у дољи и поред река изложени су више болести, јер ти положаји имају више росе и влаге.

Средства противу пламењаче и употреба ових. — Од свих средстава која се препоручују ради сузбијања пламењаче од најбољег је утицаја *плави камен*, од којега и најмањи делићи спречавају развијање болести. Но

то се деловање најбоље показује, када се плави камен употреби *ире* по што гљивица продре у лист; ако се употреби доцније, доње лишће зарази се и опадне.

Плави камен употребљава се у раствору с водом и у смеши са кречом. Ради тога треба на 100 литара (1 хектолитар) узети 1—2 килограма живог — негашеног — креча или 2 и по пута толико хладног раније угашеног. За прво прскање треба узети прву размеру: 1 и 1; а за друго и треће: 1½ или 2 и 1½ или 2.

Плави камен метнуће се у платнену кесу или котарчицу и привезати за буре (обично петролеумско, гашљиво), тако да буде ближе површини воде. Кад би се плави камен набацао у кристалима онако како се купи, растварао би се врло споро и остала би парчад која би се доцније растварала, те би тако смеша на дну бурета била јача, а где слабија. Брже још може се плави камен растворити у загрејаној води; само тада мора се чекати док се раствор сасвим охлади, па онда да се меша с кречним млеком.

Креч ваља угасити тако да буде течан као млеко. Раније угашени — зидарски — креч боље се разреди, те је с тога подеснији. И за прављење кречног млека ваља узети од премерене воде, разуме се пре но што се у воду метне плави камен ради растварања.

Охлађен креч ваља сипати у раствор плава камена кроз какво често сито, да би се крупнији делови (камичци, сено итд.) задржали и одбацили. Да би се уверили, да ли смо сипали довољно кречног млека, те тиме и смешу начинили како треба, ваља замочити комадић куркумне (црвене лакмусове) хартије*); и ако се она обоји мрко, знак је да креча има довољно, остане ли црвена, онда ваља кречног млека још доливати. Но, ово се може испитати још лакше и овим огледом: Узме се течности — смеше — у чашу, па се остави да постоји; и ако је вода, која се одвоји над плавичастим талогом, бистра онда је смеша добра, има ли она плавичасту боју знак је да треба кречног млека још додавати. Али горе споменута размера плавог камена и креча обично даје смешу, каква треба да је за прскање противу пламењаче.

Овако направљену смешу треба одмах употребити; тако: ујутру спремљену треба употребити истог дана.

Прскање винограда иротиву иламењаче. — Напред описаном смешом — названом још и „бордовском чорбом“ — ваља прскати винограде противу пламењаче. То се најбоље може извршити *ирскалицом.*

Прскалица има данас много направа; али као врло згодну и умерене цене препоручује се *Нехвилова ирскалица* (названа „Аустрија“).**) Њоме се лако рукује. Као што слика показује, њу радник упрти на леђа као телећак, па левом руком креће ручицу, а десном управља цев, кроз коју се течност растура у најситније капљице, те као роса пада на лозу.

Кратки опис ове прскалице овај је: Састављена је из једног већег бакарног буренцета, у коме се налази друго мање. У ово друго, помоћу шмрка, који је утврђен за дно његово, утерује се смеша из већег буренцета, па се истим шмрком и потискује кроз црево од гуме и сисак напоље. Делови прскалице који се понајвише кваре и које ваља замењивати новима, ови су: округла плоча од гуме која код овог шмрка замењује клип и плочице од гуме на вентилима. Често се кваре, или губе, и делови сиска. Свих ових делова, може се добити на стоваришту код Срп. Пољопривредног Друштва.

Прскалицом се овако ради:

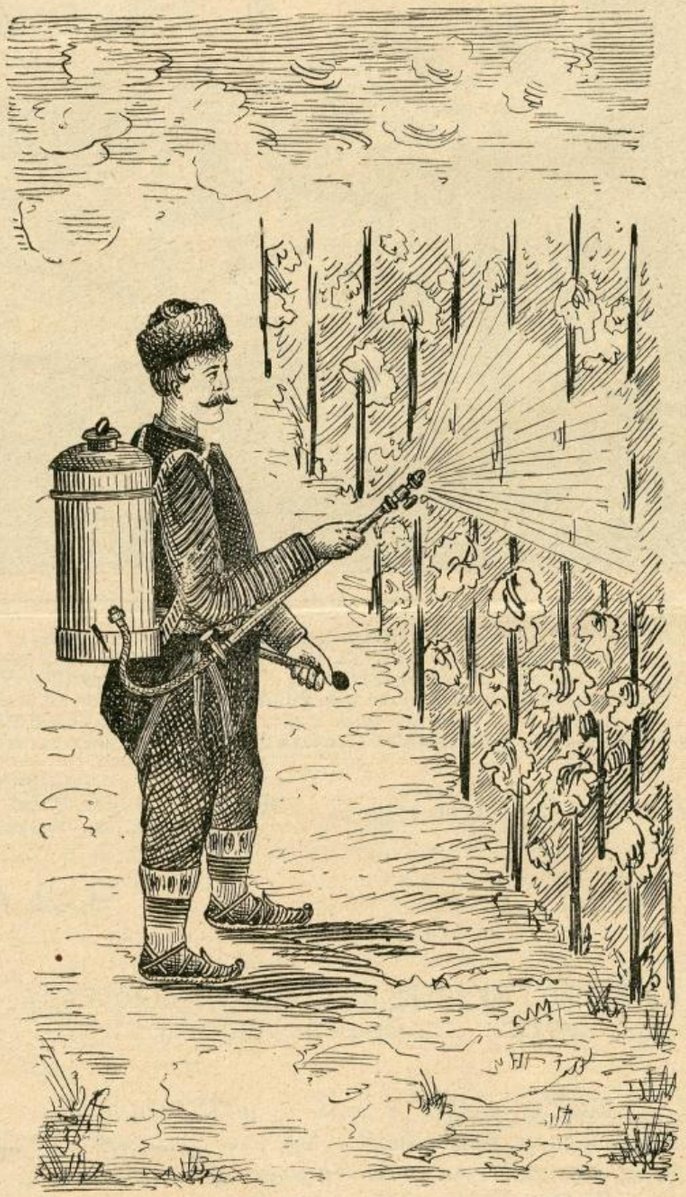

Пошто се напуни смешом и упрти на леђа, ваља пред рад неколико пута напразно ручицу покренути, а славина на сиску да је затворена. Кад се осети под руком да иде теже, онда се славина отвори и настаје прскање. Попрска се најпре спољне чокоће, покрај пута, па се онда улази између редове, те се настави даље прскање.

При прскању ваља пазити:

1, да се свеколико лишће на чокоту, па и ластар и грожђе, попрска;

2, да се лишће прска с *горње стране* његове;

3, да се највише прска *доње* лишће;

*) Ова хартија може се добити у свакој апотеци јевтино; а може се наручити и код Срп. Пољопривредног Друштва.

**) Садашња је цена Нехвиловим прскалицама код Друштва 24—31 динар.

4, да се ниједан чокот не остави не попрскан.

За време прскања ваља радник чешће прскалицу лећима да продрма, како би се талог са дна разбио у течности.

Даља правила о прскању прскалицом ова су:

1, прскати лозу не треба никад пред кишу или одмах после кише, па ни после јаке росе;

2, најбоље је прскати ујутру, пошто роса усахне, па до 10 часова пре подне, и после подне од 4 часа па до мрака, а ако није јако сунце онда може и цео дан;

3, не треба лозу ни одвећ много попрскати, те да лишће изгледа као окречено, јер је то шкодљиво, — ускраћује му се светлост.

Пре но што се почне треба прскати лежишта ручице (на осовини) подмазата уљем (зејтином); па и за време рада то учинити који пут. Кад се престане радити, ваља прскалицу опрати споља и изнутра, пропустити чисту воду кроз шмрк, лепо је обрисати, и онда оставити на суво место.

По искуствима које имамо — *два* прскања сматрају се као потпуно обавезна сваке године, а треће — ако устреба. Прво прскање треба предузети чим ластар достигне висину 30 сантиметара. И овде важи правило: што пре то боље. Ако је рана година, онда прво прскање ваља на сваки начин извршити до летњег Св. Николе (8 маја), а ако је позна онда најдаље до Константин и Јелену (21 маја) и на сваки начин *пре* цветања лозе. — Друго прскање треба извршити ускоро *после* цветања лозе, најдаље пак за 4 до 5 недеља после првог прскања. У многим случајевима, нарочито ако киша спере беличасте и плавкасте мрље које остану на лишћу од прскања, или се опази да је лишће заражено, врло је потребно одмах и по трећи пут попрскати, да би се позније лишће сачувало.

У средњу руку потребно је смеше — бордовске чорбе — за прво прскање 200 литара, за друго и треће по 400 до 500 литара на хектар винограда.

— — Ђ.

МУХАР БИЉКА ЗА СТОЧНУ ХРАНУ

Јужни предели су домовина мухара. Тамо се сеје у велико за исхрану стоке као зелена храна. а спрема се и сув као сено. Код нас расте као дивљи по ораницама и сматра се као досадан коров.

Мухар је биљка једногода, са једрим, збијеним и кратко осастим класом. Културом је сплемењен и сеје се још од прастарог времена. Предели који оскудевају сеном цене га и поштују јер даје доста доброг сена. Заслужују особиту пажњу привредника већ и стога, што се сеје касно, и у оно време године кад можемо бити начисто какву су нам изгледи на беричет и сено.

Има га више врсти, које се међусобно разликују по боји семена. Најобичнији мухар је са жутим и црним семеном. За његово успевање, главни је услов довољна топлота, и у погледу земље није пробирач, јер успева на лакој пескуши исто тако добро као и на тешкој пловачи. За сејање треба бирати висоравне и оцедита места, јер на влажној и подводној земљи не успева. Може да се сеје за сваким усеом а најбоље му прија она њива где је прошле године била која окопавина. Треба да се посеје у право време, и то је од половине априла до конца маја месеца. Семе је ситно као и оно од детелине, зато је врло упутно сејати га ручном сејалицом ако врстачном не располажемо. Када се руком сеје, треба бирати време када нема ветра, јер само тако ће се моћи што једноличније посејати. Семе треба да је прошлогодишње, старије не ваља. По ектару је довољно 20—30 кгр. када се сеје руком. Сејалицом уштеди се до 5 кгр. по ектару. Засејано семе треба лаком браном повлачити и ваљком повлачити, да га не би птице појеле.

За зелену њиву коси се у другој половину јула месеца, пре цвета, а за сено после цвета. Приход је 3—7000 кгр. сувог и доброг сена по ектару.

Мухар се почео сејати и код нас, зато написасмо ово неколико редака за оне којима би требало у томе обавештења. Семе се може добити код Српског Пољопривредног Друштва.

Ј. М.

О ПИКИРАЊУ МЛАДИХ БИЉАКА

„*Пикирање*“ је један стручан израз у градинарству, који означава *пресађивање још сасвим младих, из семена изведених биљака, с једног места на друго, а у циљу, да се умноже жилице и тиме расад или младар појача.* Па, од свију радова, који градинара потпомажу, да културне биљке у највиши ступањ развића доведе, без сумње је *најважније* „пикирање“.

„Пикирајте млади расад што чешће“ — препоручује се непрестано свима градинарима у опште, а највише онима, који још не познају важност пикирања. Младе биљке треба са својим нежним жилицама пажљиво из расадника извадити, па их онда на друго, добро спремно место поново пресадити.

Шта се хоће тиме?

Мало пре рекосмо: да се умноже жилице, да се појача онај чуперак жила, и да се на тај начин расад, или младар, у свом развићу унапреди и појача.

Више је пута у овом листу напомињато и објашњавано, како је за унапређење и снажније, темељније развиће много корисно, кад се млад расад, или млада воћкица у младости својој више пута пресађује. „Пикирање“ или пресађивање сасвим младог и нејаког расада од поврћа и цвећа, има исти циљ. Пикирањем се жиле негују и развијају, а уједно се снажи стабло и крепи лишће. Сваком мора пасти у очи, како се пикиран расад доцније бујно и темељно развија и како сваку непогоду неосетно издржава. Ја сам познавао једног признатог градинара, који је свеколико, за расађивање одређено поврће и цвеће, сејао најпре у саксије или мале сандучиће, па кад је расад развио трећи лист, он га је по реду на одређено место расађивао. На тај начин, он је имао увек најразвијеније и најлепше цвеће и најкрупније плодове, а при свем том, имао је свега и много раније од других. О томе се може сваки врло лако уверити, и треба да се увери, па у будуће увек тако да ради. Нека узме расад од неког цвећа, или од неког зеља, па нека га, до расађивања на стално место 3—4 пута пресађује у току од 3—4 недеље, па ће видети у колико ће му оно цвеће лепше, а зеље крупније и развијеније бити.

Пикирање се врло лако и брзо извршује. Ту не треба, Бог зна, неких ванредних справа. Један прост шиљак, то је све.

Пре свега треба спремити, уситнити и лепо поравнити леје, на које ће се расад пикирати. Али се то пикирање, нарочито цветних расада, може у први мах извршити и у соби и у сандучићима, али поширим саксијама, и то у оно доба већ, кад се на пољу још неда ништа радити, па се можемо пикиријем у соби забављати и време корисно употреби.

Кад је за пикирање све спремљено, и биљчице се толико развиле, да се прстима ухватити могу, онда их треба пажљиво оним шиљком из земље издићи, да се жиле не покидају, па их у спремљено сандуче или саксију пресадити. У које одстојање треба биљчице међусобно пикирати, то зависи од тога, колико ћемо времена оставити биљке на том месту. Ако мислимо биљке више пута пикирати, онда их можемо гушће расадити. Свакојако их не треба густо садити, него им оставити довољно међусобне празнине, да се могу довољно развити и на тај начин циљ боље постићи.

Сваку поједину, на речени начин извађењу биљчицу, треба левом руком, палцем и кажипрстом, за перчин ухватити, а десном руком оним шиљком убости у земљу рупицу (дубоку и широку према жилицама), па у њу правце спустити расад „до врата“, да се жиле не повију, и онда их са стране земљом земљи притиснути. На то треба добро пазити да се пикирање, на речени начин, тачно изврши, јер од тога ће зависити успех. Са повијеним жилама пикиран расад неће никад добро напредовати, и онда је промашен циљ.

Кад будемо с пикирањем готови треба расад устојаном водом, а кроз ситну решетку, добро залити, тако, да се жиле земљом „намуље“, т.ј. да их, услед оног заливања, блато обузме, јер ће само у том случају моћи да порашћују нове жиле. Овако пикиране биљке не треба — за неколико дана — излагати сунчаној препеци, него их на видику, ал' у хладовини одржати. Тек пошто се у земљи утврди и нове жилице добије, треба расад на јачу светлост и оштрији ваздух изнети. И тако то треба 2—3 пута понављати. У осталом треба те пикиране биљке чисто одржавати и умерено заливати.

Пикирање је најбоље средство, да се сваки расад, на одређено стално место пресађен, сигурно прими и од њега најразвијенији плод, односно цвет, добије.

др. Радић

БЕЛЕШКЕ

Избор пилади за приплод. За приплод се остављају пилад која су изведена што је могућно раније: у марту и у априлу. У већини случајева, код ситних сеоских сопственика постало је правило: прва, одвећ рана пилад однети у град на продају, због тога што за таква пилад богатији људи плаћају увек особито добро.

За објашњење горе наведеног савета треба сравнити рано пиле с раним телетом, које преко пролећа и лета успе порасти и оснажити се, да о јесени може одолевати мочари и хладној киши и лако поднети зиму; такав је случај и с пиладима рано изведеним, јер пиле, које се изведе преко лета, слабо је од зиме и не може се добро развијати.

Све је то нужно узети у обзир и за приплод остављати само најранију пилад. Оно, што је нужно за приплод, не треба продавати; јер јурећи за којим никлићем више, губимо главни извор искоришћавања. *Л—ћ*

Највећи млекарски завод у Чешкој. — У времену, када се једва једном код нас, и приватном иницијативом, намерава приступити оснивању једног савременог модерног завода за прераду млека и млечних производа, неће бити на одмет, да се укратко обазремо на уређење и рад сличних завода у браткој нам краљевини Чешкој, која нам у сваком погледу може да послужи за углед.

*

Заводи за прераду млека прекрилили су данас сву краљевину, али их највише има у околини Прага, и могу својим устројством послужити као грађа особите вредности за стручну школу. Од свију најважнија је у околини Прага *на Смихову*, *у Сливенци*, (иза Хухле), *у Вршовици*, *Лоубковици*, *Тахиовици*, *Ђаблицих* и најзад *у Височанима*.

Од свију не само у тој околини, већ и у целој Чешкој. највећи је млекарски завод витеза Бедриха Фраја, умног економа и председника општ. у Височанима.

ПОДЛИСТАК

СТОГОДИШЊА ПРОСЛАВА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

Управитељ *Херман Брим* изнео је ових дана, да су шећерна репа и шећерна индустрија славили своју стогодишњицу. Јануара 11, године 1799 *Ф. К. Ахард*, управитељ пруске Академије Наука, а потоњи основалац индустрије шећерне репе, предао је своме господару, краљу Фридриху Вилему III, своје огледе, чињене шећерном репом и уз то и писмо ове садржине: „Свемоћни краљу и господару! У најбољој покорности слободан сам изнети пред Ваше Краљевско Величанство своју расправу о справљању шећера од репе, која се обично гаји као сточна храна. У исто доба част ми је поднети и огледе чињене у справљању шећера од те репе. Овим ће се створити нова грана домаће радиности, која ће многим људима бити од користи и која ће знатно утицати како на повећање прихода државних, тако и на умножење самога народа.

Вашем Краљевском Величанству најпонизнији слуга,

Ахард.“

На ово значајно писмо, које је дошло за овим првим практичним доказом о могућности произвођења шећера од шећерне репе, одмах после 4 дана, а то је 15 јануара 1799 године, дошао је овакав одговор: „Његово Краљевско Величанство с очинском радошћу примило је к повољном знању представку чувеног проналаска: произвођења шећера од шећерне репе, које он сматра као ствар од велике вредности. У исто време наређено је, да се у свим крајевима отпочну увелико опити сађењем репе и произвођењем шећера од ње.“

У овом одговору а највише у новчаној помоћи, која је за тим следовала, леже први практични почеци индустрије шећерне репе, која је касније узела тако огромна маха. До тога доба у Јевропи знало се само за увезени шећер од шећерне трске из прекоморских земаља, о коме је историјски утврђено, да је 991 год. после Христа први пут донесен у Млетке, па је одатле колима, са многим опасностима, разнесен у унутрашњост Јевропе. Шећер је пређе био посластица врло скупа. Само најимућнији људи могли су се раскоши одавати. Тако се нарочито спомиње, да је трећа супруга краља Карла V после своје смрти, поред свакојаких зачина, оставила и 4 мале главе шећера, од којих је свака тежила по 5 фунта. Један од најглавнијих узрока тој великој скупоћи шећера, јесте велика увозна царина. Тако је Карло V из овога прихода царинског подмирио све трошкове око зидања својих дивних палата у Мадриду и Толеду. Па и поред све те скупоће, *Шарл Етијен* пише у години 1535: „За пића и јела шећер је данас неопходан и тражња је његова општа.“

Кад је Ахард године 1799 доказао могућност замене скупоценога шећера од трске шећером од репе, још је ипак у продаји на ситно, једна цента шећера вредела 200—300 талира. Изгледа врло вероватно, да вест о про-

Млекарски завод височански основан је године 1889 у скромним размерама и тек године 1895 проширен је до садањег обима свога, те се у њему израђује дневно 20000 литара млека, које се онамо доноси не само са огромног добра Фрајовог, него са још 48 великих добара (чак из Подрипска).

Свеколико млеко, које се онамо односи ради прераде, претходно се подвргава истпитивању, како у погледу чистоте, тако и у погледу густине његове. И тек после тих огледа излива се у нарочита одељења у резервоаре и парном снагом од 24 коњске снаге доводи се нарочитим цевима у главну дворану, у којој се изузетно од других завода, ради само пре подне. Главна дворана то је собе огромне размере, у којој се стиче васколики рад, то је лабораторијум у коме управник с једне тачке има надзорни преглед над целокупним радом. Што је могуће толики разноврсни посао радити у једноме месту, много помаже двоспратна галерија, која је ту подигнута. То усредсређивање израде млечних производа у једноме месту, зарад бољег прегледа, заведено је свуда по Скандинавији, доле по Немачкој, с других опет разлога, то се врши по одвојеним зградама.

Када се уђе у главну дворану, а то је управо на другој галерији, већ се човек сусреће с корисном новином, која још није свуда заведена у сличним заводима. Ту се, помоћу нарочитих направа, доводи све млеко, у коме се претходно уништавају све заразне туберкулозне бактерије, које се случајно у њему находе. Млеко тако очишћено и прерађено одводи се на прву галерију, где четири сепаратора (од који су два у непрестаном раду, а остали су за резерву) прерађују млеко и то 1000 литара за један сат. Те центрифугалне справе разликују се од шведских *Алфа* тиме, што су и при пуном раду вазда отворени. Разуме се да је овај начин одвајања скорупа куд и камо претежнији од онога у примитивном домаћем газдинству. Као што је познато, одваја се скоруп без употребе справе на тај прост начин, што се млеко остави у подруму да стоји 36—50 сати те се на тај начин одвоји скоруп на врх млека, али се у исто време на тај начин млеко квари, јер у њега лако доспу разне бактерије и плесањ, те рђаво утичу на укус млека, његову трајност и сварљивост.

Даље иду цеви, које проводе тако прерађено млеко, у разна одељења, у којима се најбржим путем прави масло, сир и друге врсте млечних производа.

наласку шећерне репе нису повољно примиле оне земље, које су имале искључну повластицу за производњу шећера од шећерне трске. А нарочито, како изгледа, Енглеској то се није свидело. На су одмах предузимани покушаји, да се први почеци производње шећера од шећерне репе, прогласе за сумњиве. Тако је проналазачу нуђено 200000 талира, ако он у свет пусти опис у коме би признао: да га је изневерило његово удушевљење за фабрикацију шећера од шећерне репе; да се његови огледи у великоме показали и утврдили му ништавило његових првих огледа и да се, на жалост, уверио: да шећер од репе није у стању да замени шећер од трске.

Ф. К. Ахард то није хтео учинити и гоњен несрећном судбином, умро је не оставивши никаква имања. Али зато је после себе оставио часно име. Једновремено с Ахардом радили су на производњи шећера од репе нарочито: *Лашиадије*, *Нелдекен*, професор *Хермштет* и професор *Гетинг*. Сви су они још у години 1799 умели справљати шећер од репе. Али први практични одгајивач шећерне репе и фабрикант шећера од репе беше Ф. К. Ахард. И његов је проналазак заиста — да се изразимо речима из његова писма — „умножио и становништво и државне приходе.“

На такав исти поуздан начин справља се млеко, намењено дечјој исхрани. Томе се послу поклања особита брига. Млеко се загрева у пет огромних казана помоћу паре; они могу примити 6000 литара. Остаци им, управо отпаци млека, који већ нису тако рећи ни за какву употребу као грана, продају се фабрикама боја, где се корисно употребљавају. *Ср.*

У прилог гајења сунцокрета. — Сунцекрет је код нас добро познат, али због непојимања користи, коју нам може дати, код нас се веома слабо гаји. Велика већина нашега народа сматра сунцокрет само само као украсну биљку и зарад тога тек га по неки гаји врло мало у вртовима и двориштима.

Да не помињемо већу корист, коју од сунцекрета вуку напредњији народи, као цеђење из семена уља (олаја), — он и код наших пољопривредника може имати врло важну улогу, нарочито у отхрањивању живине и побољшању паше за пчеле. Колико се жита потроши док се живива исхрани, — а то може да замени семе од сунцокрета, које је и јевтиније стаје, а од кога живина боље напредује.

И зарад само овога сваки наш пољопривредник треба бар толико да одгаји семена од суцокрета, с којим би могао живину отхрањивати. А то није никакав заметан и дангубан посао. Сунцокрет се може узгред посејати око кукуруза, конопљишта, по вртовима и двориштима, и у опште у каквим забаченим буџацима, где се други усев не би могао посејати. Њему је довољна иоле боља земља. Не тражи бог зна каке неге. Довољно му је једно окопавање и даље пазити, да трава око њега не обујми. У јесен, кад сазри, треба цветове изодсецати, па их са семеном где у сувом месту извешати, али склоњено од тица и мишева, или, што је још боље, семе повадити и где склонити, па у времену, кад живину треба боље отхрињивати, давати га уместо жита. Па и стабла не треба оставити да труну. Њих треба прикупити и где на згодном месту оставити да се просуше, па употребити за гориво, јер дају доста добру ватру.

Из свих ових разлога Пожешка Пољопривредна Подружина обратила је пажњу на распростирању и ове културне биљке у својој околини. И у томе је прилично успела. Сунцокрет је у пожешком срезу за сада најраспрострањенији у Добрињи, где се гаји за отхрањивање живине. Вредно је овде споменути да се у овоме највише одликује задруга Живка Малопарца. Она сваке године толико произведе семена од суцокрета, колико је потребно за отхрањивање живине, и за дивно чудо што сунцокрет тако однегује, да се у овом у свему одликује од осталих одгајивача. Ово је задивило и г. К. Главинића проф. Велике Школе приликом обилажења домова у Добрињи ради својих штудија. Тада су мерени цветови од сунцокрета и износили су преко 50 с.м. у пречнику.

Само ови разлози довољни су да се гајење сунцокрета препоручи сваком нашем пољопривреднику. А ко жели овог семена од најбоље врсте нек се обрати Пожешкој Подружини Српског Пољ. Друштва. *Н. А. Ј.*

Узроци неоплођености јаја. — Главни узроци неоплођености јаја кокошијих, (а то исто вреди код све пернате живине) јесу: 1, ако на једнога петла долази одвише много кокошију, или ако је петао много ситнији него оне; 2) ако је петао стар, или врло млад; 3) ако је кокош и сувише ухрањена, гојазна; и 4) ако се кокош у доба пошења налази у тесном и мрачном кокошару. *Све те узроке морамо отклонити.*

Постоји мишљење: да су јаја, снесена зими, неплодна; но то није истина. Давно је опажено, да ако се кокоши налазе у добрим условима и ходају заједно с петловима, могу јаја целе године бити плодна, и у добрих пољопривредника није реткост да се пилад изводи у јануару и фебруару месецу. На смотри пољопривредног напретка, коју је приредила Пожешка Подружина Српског Пољопривредног Друштва 1898 год., била су изложена јаја, која су снеле

кокоши у августу, а оне се биле опет изведене у јануару и фебрару. Тако, на изложби су била јаја од пилади изведених исте године! *Л—ћ*

Нова бурад. — Пре него што се преточи старо црно или бело вино у нову бурад треба дрвенасто ткање ових ослодити смоластих и разних других материја. Ево како се то може најбоље постићи: у буре обичне величине сипа се двеститну литара кључале воде и одмах се затвори па се после добро проваља. Кључалом водом и паром буре се добро запари те се раствори смола и остале материје у дугама. Ова се вода са растворењим материјама проспе пре него што се охлади. Рад се овај понови неколико пута, а потом се буре испере хладном водом и налије свежом водом па се тако остави за један или два дана. После тога буре се испразни и осуши и мало сумпориште.

Лакше се буре може ослободити страних материја кад се кључалој води дода пепео од дрвета тако да се у буретy направи као нека врста цеђа, који брже извлачи растворене материје из дрвета.

На послетку пре него што се преточе јака вина у такву бурад добро је сипати у буре 1—2 чаше каквог старог вина и овим, ваљањем бурета, овлажити дуге.

В. Ст.

ГЛАСНИК

Свечано отварање кланице Српског Акц. Друштва за земаљски сточни трг, клање и прераду стоке — извршено је 21. марта, као што је било и објављено. *Тежак* о овом свечаном отварању не може донети опширан извештај, јер Срп. Пољопривредно Друштво на ову свечаност није било позвано нити је било заступљено, — али оно, још од самог оснивања Срп. Акц. Друштва за земаљски сточни трг, клање и прераду стоке, гледа у овој установи врло јаку полугу за снажење и даље развијање сточарства и за промет сточних производа. То се све и раније могло видети како из *Тежака* тако и *Пољоприв. Календара*, а то се види и из најновијих радова по грани сточарства у *Тежаку*.

Свечаном отварању ове привредне установе благоволело је присуствовати Његово Величанство Краљ, Његово Величанство Краљ Милан и чланови Краљевске Владе, Његово Високопреосвештенство Архијепископ београдски и Митрополит српски г. Инокентије, и мноштво београдског грађанства.

На завршетку овог кратког приказа, Српско Пољопривредно Друштво, уврежено али не и ослабљено, радосно поздравља ово прегнуће Краљевине Србије и задаје своју реч, да ће и од сада с највећом готовошћу и с највећом пажњом потпомагати одгајиваче и сточаре српске и тако се што више одужити своме имену и своме задатку на коме, од пре 30 година, тако предано ради, очекујући од правичности историје да тај његов рад непристрасно оцени.

Постављење. — Указом Његовог Величанства Краља од 3. ов. месеца постављен је за члана Државног Савета, г. Лазар Р. Јовановић, начелник прве класе Министарства Нар. Привреде.

Своме дугодишњем редовном члану и ранијем потпредседнику управног Одбора, Срп. Пољоприв. Друштво искрено честита ово високо одликовање и ретко унапређење.

Правилник — за извршење закона *о унапређењу сточарства* објављен је у *Српским Новинама* и већ раздат властима ради управљања.

Измене и допуне у Правилнику — за извршење *Закона о риболову* од 28. децембра 1898. год. ЗБр. 7454. објављене су такође и раздате властима ради управљања.

Баштованска-воћарска Изложба у Петрограду — биће од 5—15 маја ове године, по програму, који је утврђен и објављен.

Четврти међународни трг пољопривредних справа и машина у Бечу — биће 20—29 маја ове године, по новом Календару. Трг ће имати 12 одељења, по којима ће бити изложене справе и машине за ратарство, пољопривредну радиност, шумарство, шумарску радиност, воћарство и виноградарство, за справљање сточне хране, за стајски прибор, за млекарство, рибарство, пчеларство, за кућарство, ветеринарство и поткивачство и за електрицитет у служби пољске привреде.

Нова подружинска управа. — На XVII главном годишњем збору крушевачке пољопривредне подружине, 28 фебруара ове год., поред осталих послова, изабрана је и нова управа подружинска, у којој су:

Председник: г. Велимир Виторовић наставник; потпредседник г. Сибин Ђорић свештеник; благајник г. Светозор Бобовић трг.; деловођа г. Љубомир Владислављевић калемар; магационар г. Димитрије Кожетинац трг. одборници: г. Васа Терзић учитељ, г. Светозар Каракушевић часовничар; г. Лаза Николић пивар; г. Ђока Будимовић штампар и г. Славољуб Илић окр. шумар; — Замењеници: г.г. Аранђел Ђокић економ из Бивоља; Лука Ристић екон. из Мудраковца; Стојан М. Стојановић механџија и Јован Поповић свештеник. — Рачуноиспитачи: г.г. Светислав Хајдуковић књиговођа, Вучко Вучковић трг. и Миладин Ристић трг.

Велики добротвори крушевачке пољопривредне подружине. На XVII главном годишњем Збору подружине од од 28 фебруара ов. г. допуњена су подружинска правила увођењем нових чланова „великих Добротвора", који од једном, или кроз више година дају подружини помоћи или потпоре новчане веће од 500 динара, или непокретност од веће вредности на подружинска предузећа. И збор је на предлог управе решио, да се упишу у Велике Добротворе Крушевачке Подружине:

1. Министарство Народне Привреде;
2. Срп. Пољопривредно Друштво;
3. Округ Крушевачки;
4. Срез Расињски и
5. Општина града Крушевца, који су подружину више пута до сада потпомагали обилним потпорам.

Утемељачи крушевачке пољопривредне подружине. За нове утемељаче крушев. подружине уписали су се, са улогом по 100 динара: г. Франц Винтер столар и г. Велимир Виторовић наставник и председник подружине.

В.

Приход златиборских сувата. — Златоборски државни сувати издати су ове године под закуп, и то: Беле Воде, Бучје, В. Шајиновци и Д. Рибница суседним сељацима за 3800 динара с тим, да овај закуп важи само за ову годину; а остали сувати: Пусто Брдо, Кречеви, Честе, Брегови, Пола Кобиље Главе и Обудовице (Краљева Вода) ужичком трговачком извозничком еснафу за 8011 динара годишње, с тим, да овај закуп важи за три године. Укупни је дакле приход за ову годину 11811 динара.

Сточни трг за Златибор. — На молбу Скупштине среза златиборског, г. Министар Нар. Привреде својим решењем од 13. марта ове године ПБр. 1479. одобрио је, да се у Чајетини, где је среска канцеларија, сваке недеље петком држи сточни трг. Нема сумње да ће овај трг бити од особите важности по Златиборце, па с тога поздрављамо покретаче овог предузећа нека им буде са срећом. *Ј.*

НЕКРОЛОГ

Добросав Петровић, свешт. мајурски, члан управног одбора јовачке подружине, преминуо је 11 марта ове године. Подружина у њему губи једног вредног члана, а српска пољска привреда јаког поборника.

Бог да му душу прости.

СТЕЧАЈИ

Одељку Управе Државне Ергеле у Добричеву потребан је један баштован који има школске спреме, што ће својом сведоџбом или добрим уверењем о својој пракси у државним економним заводима у Србији или на страни доказати.

Првенствено право имају Срба, а за тим Словени.

Плата може бити до 1000 динара годишње; а поред тога стан, огрев и послуга.

Бр. 307. Из канцеларије Одељка Управе Државне ергеле 2. марта 1899. године у Добричеву.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК III. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 8. марта 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Илија Кремић, Коста Д. Главинић, Др. Марко Т. Леко, Милан Јованић, Милутин Савић и Паја Т. Тодоровић.

Бележио писар Станислав Симић.

Прочитани су записници II, III и IV. седнице Управног Одбора — Одбор их усвоји са малим изменама.

Пре но што је се прешло на дневни ред, председник саопшти, да су се г.г. Сава Б. Милановић и Браћа, пољопривредници из Сарајорача, уписали за члана *утемељача* Срп. Пољопривредног Друштва, и утемељачки улог у 100 динара положили друштвеној благајаици — Примљено са захвалношћу.

46. Прочитано је писмо г. Министра Нар. Привреде од 10. пр. мес. ЗБр. 627, којим извештава, да је према друштвеном писму од 6. пр. мес. Бр. 2141/98 одобрио, да Друштво може задржати и за ову годину 10.000 динара коју је суму позајмило од Класне Лутрије ради набавке веће количине плава камена и прскалица, и да их тек на крају ове године, пошто прода предмете, врати. — Примљено је са захвалношћу.

47. Прочитано је цисмо г. Министра Нар. Привреде од 18. пр. мес. ЗБр. 950, којим извештава, да је у циљу потпомагања што јаче производње и што разумнијег одгајивања домаће расе свиња у земљи одлучио, да се из државних средстава повереног му Министарства стави Друштву на расположење сума од 2.500 динара у сребру, с тим, да оно ту суму изда у виду награда, било у новцу било у справама и прибору одгајивачком, оним српским одгајивачима, који на овогодишњим изложбама у округу подунавском и крагујевачком буду изложили:

I *најчистији запат домаће (шумадиске) расе свиња;* у коме има бити: крмача, нерастова, вепрова, назимади и прасади, с прибором за одгајивање тога запата;

II. *најбоља приплодна грла исте расе* како крмача тако и нерастова; и

III. *најбоље угојена грла исте расе.*

Даље услове за награђивање оставља Друштву да одреди — Прима се к знању и с благодарношћу, с тим да се упути надлежном Одбору.

48. Прочитана су писма г. Министра Нар. Привреде од 11. и 24. пр. мес. Бр. 854 и 1020, којима шаље Друштву 520 кгр. семена од шећерне репе да се разда Подружинама и напреднијим домаћинима, с тим, да половину послатог им семена засеју ове а половину идуће године, и да од одгајене репе пошљу по неколико комада пољопривредној хемијској и огледној станици ради анализе. — Одбор прими к знању и реши: да се упути Одбору за набавку семена и справа, да направи распоред по коме ће се ово семе раздати.

49. Саопштено је писмо г. Богдана Пелеша бившег приправника на друштвеном добру, којим извештава да је постављен за настојника при Управи државне ергеле, и да услед тога напушта дужност коју је имао на друштвеном добру. — Примљено је к знању.

50. Саопштена су имена чланова нових управа: жичке, ресавске, љубићске, сићевачке, грочанске, медвеђске, пожешке, ужичке, стишке, ариљске и пиротске Подружине — Одбор прими к знању, с тим, да се нове подружинске Управе објаве преко *Тежака.*

51. Прочитан је извештај благајника о стању благајне за месец фебруар ове године — Одбор прими к знању.

52. Пристапљено је избору секретара и експедитора према расписаном стечају од 1. фебруара Бр. 753. После дужег саветовања — Одбор реши: да се од пријављених особа не може ниједан изабрати за друштвеног секретара, а за експедитора изабра г. *Милована Миљковића*, економа из Врњачке Бање.

СТАЊЕ БЛАГАЈНЕ

Српског Пољопривредног Друштва за месец фебруар 1899 год.

Ред. број	ПРИМАЊА	до фебруара дин.	п.	за фебруар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	По дневнику касе	7221	95	4277	92	11499	87
2	Депозит у новцу	—	—	36166	69	36166	69
3	Депозит у хартијама	—	—	8359	50	8359	50
	Свега	7221	95	48804	11	56026	06

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до фебруара дин.	п.	за фебруар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	По дневнику касе	3490	54	2486	12	5976	66
2	Капитал. пољ. фон. код Упр. Ф.	16111	24	1200	—	17311	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	5539	50	—	—	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	2320	—	500	—	2820	—
5	На штедњу код Управе Фон.	3000	—	970	35	3970	35
6	Готова новца у каси	—	—	371	49	371	49
7	Привремени издатци	—	—	20036	82	20036	82
	Свега	30461	28	25564	78	56026	06

Ред. број	ПРИХОД	до фебр. дин.	п.	за фебруар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Остатак по днев. касе за 1898. год.	1855	08	—	—	1855	08
2	Државна помоћ	—	—	—	—	—	—
3	Од претплате „Тежака“	506	20	980	15	1486	35
4	„ улога чланова добротвора и утем.	2800	—	250	—	3050	—
5	„ „ „ помагача	205	50	108	—	313	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	74	90	—	—	74	90
7	„ продаје књига	13	75	208	82	222	57
8	„ „ календара	481	10	757	65	1238	75
9	Од „ семена	3	50	259	65	263	15
10	„ „ справа	181	—	946	60	1127	60
11	„ наплате дуга за семе и справе	120	95	141	75	262	70
12	„ продаје плав. камена и прскалица	359	97	226	85	586	82
13	„ друштвеног добра у Шапцу	—	—	205	20	205	20
14	Ванредни приходи	620	—	193	25	813	25
	Свега прихода	7221	95	4277	92	11499	87
	По одбитку расхода	3490	41	2186	12	5976	66
	Остаје за 1 Март	3731	54	1791	80	5523	21

Ред. број	РАСХОД	до фебр. дин.	п.	за фебруар дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Пољопривредном фонду	—	—	—	—	—	—
2	Депозиту приход Пољпр. фонда	—	—	—	—	—	—
3	На нагр. по рас. стеч. за напредн. начине радње	—	—	—	—	—	—
4	На приређ. и држање 1 окр. излбж.	—	—	—	—	—	—
5	„ помаг. Подруж. које имају свога земљишта	—	—	75	75	75	75
6	На издржавање друштв. питомца	—	—	609	75	609	75
7	„ остала помагања пољопр. проучавање прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	—	—	6	80	6	80
8	На трошкове око друштв. славе	—	—	—	—	—	—
9	„ приређ. изложбе приликом друштвене славе	33	60	—	—	33	60
10	На набавку књига, новина, дворореза и повез књига и календара	846	20	98	12	944	32
11	„ издавање практ. пољоприв. поука	—	—	—	—	—	—
12	„ „ пољоприв. списа	—	—	—	—	—	—
13	„ „ 25-год садрж. „Тежака“	—	—	—	—	—	—
14	„ награде сарадн. Тежака и Календ.	548	60	151	10	699	70
15	На набавку и експедицију семена	109	95	13	15	123	10
16	„ „ „ „ справа	5	98	201	70	207	68
17	„ набавку и експедицију плавог камена и прскалица	—	—	41	25	41	25
18	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	501	25	30	15	531	40
19	На експед. Тежака, Календ. и књига	32	—	72	20	104	20
20	„ плату управн. друшт. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	1085	06	267	30	1352	36
21	На плату секретара	—	—	—	—	—	—
22	„ „ писара	100	—	125	—	225	—
23	„ „ плату експедитора	—	—	30	—	30	—
24	„ плату двојице послужитеља	—	—	310	—	310	—
25	„ награду благајнику	80	—	80	—	166	—
26	„ „ уреднику „Тежака“	70	—	70	—	140	—
27	На подизање павиљона изложбеног, претресање ограде, обрађ. друшт. врта, и поправку куће	17	90	12	30	30	20
28	На ванредне издатке	60	—	291	55	351	55
	Свега расхода	3490	54	2486	12	5976	66

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.). Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 16. броја Тежака: *Чланци*: Кратко упутство за прскање винограда противу пламењаче (пероноспоре). — Мухар биљка за сточну храну. — О „пикирању“ младих биљака. — *Подлистак*: Стогодишња прослава шећерне репе. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 17. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 25. АПРИЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ЖИВИНАРНИК

а. У опште

Као корисна перната живина рачунају се: гуске, пловке, кокош, ћурке и голубови.

Од све ове пернате живине највише се пате кокошке и може се рећи да је њихово одгајивање 10 пута веће од осталих врста пернате живине.

Колико јаја може годишње кокош да снесе, зависи од саме расе. Добре сеоске кокошке носе годишње просечно 120 јаја, међу тим облагорођене расе могу да снесу до 200, а под повољним околностима и више. Количина ношења јаја поглавито зависи од особина самих кокошију, од храњења, од топлоте у живинарнику и од других околности. Свакојако за пањење треба узимати јаја најбољих кокошију, јер је њихова плодност наследна. Кокошке носе највише јаја у другој и трећој години, а с четвртом оно знатно опада, с тога не треба оставити старије кокошке од 4 године, само ако нису од какве изврсне расе.

Живинарници у мањем обиму и за мања пољопривредна имања граде се у наслонима, говедарницима, овчарницима и свињарницима. Тада су од ових стаја одвојени разделним дуваровима, у којима су направљене рупе, да би топлота из сточних стаја загревала зими и живинарник.

Живинарнике треба подизати на оцедном месту, дуварови и таваница треба да су такви, да топлоту не пропуштају, а прозори лица живинарника треба да су окренути југу или југо-западу. Живинарници за живину, која је намењена за гајење, не треба да су тако топли као за живину, која носи или лежи на јајима. Живинарници треба да су добро осветљени и да се могу добро проветравати, али при томе не сме да буде промаје. Насађена живина и она која се гоји може бити у полумрачном простору.

Чиста висина живинарника треба да је толика, да одрастан човек може по њему усправно ићи. Према томе довољна је већ висина од 1, 8 m, но обично се узима за висину 2_0 до $2,_2$ m.

Кад се сва перната живина држи у једној згради, онда долазе гуске, пловке и ћурке у приземљу, но свако одвојено; изнад ових долазе кокошке, а изнад њих голубови.

Нарочиту пажњу треба обратити да не могу да уђу у живинарник: ласице, куне, пацови и мишеви, па било то с поља или испод патоса.

б. Живинарник за гуске и пловке.

Он лежи увек у приземљу и, ако је икако могућно, у близини воде; од њега се захтева да је видан, чист и да се може добро проветравати. Са овим одељењем треба да је у вези једно мрачније, у којима ће гуске и пловке носити јаја и лежати на њима. У то мрачније одељење треба метнути сноп рогоза или сламе, где би оне могле јаја да носе а да их нико не узнемирује; јер гуске и пловке имају ту навику да своја јаја носе у скривеним кутовима, а ако таквих немају у живинарнику онда разнесу своја јаја.

Као потребна површина основе живинарника рачуна се за гуску 0,25 □ m, а за пловку 0,15 □ m, не рачунајући у ово и потребну површину за пролазе.

Најбоље је под направити од бетона или од пљоштимице положених опека у цементном малтеру и тим малтером треба га омалтерисати. Да се не би могли пацови да настане испод пода, треба испод њега метнути слој од полупаних ситних стаклених парчади у дебљини 10 см. Преко пода разастре се слој суве земље или песка, а преко њега долази слој сламе, коју треба мењати свака два дана.

За пловке треба да је под што сувљи, јер и ако су оне навикнуте да живе по води, ипак им влага у живинарнику јако шкоди.

Пошто гуске и пловке ноћивају на поду, то у њиховим одељењима нису потребне никакве пречаге за ноћивање.

в. Живинарник за ћурке и кокош.

Као потребна површина основе живинарника узима се за ћурке 0,30 □ m, а за кокош 0,12 □ m. Због потребних пролаза у живинарнику за мањи број кокошака или ћурака потребна је сразмерно већа површина, но за већи број. Тако за 12 кокошака мора се узети површина живинарника 2,0 □ m, док за 200 кокошака једно 24 □m.

Да се не би кокошке плашиле од ларме, треба да су живинарници на мирном месту, они морају бити суви, без промаје, зими да су топли, а лети да су хладни. Због овога често се за кокош праве два одељења, од којих се једно употребљава лети, а друго зими. Често пута прави се живинарник за зиму у говедарнику или свињарнику и од ових су одвојени летвама. Многи мисле да су живинарници за кокош опасни у близини стаја за крупну стоку, јер се може стока лако да напуни разним бубама и да прогута пера од кокошака, али је искуством доказано да и ако стока прогута које перо, ипак то није опасно по њихово здравље.

Дуварови живинарника треба да су што равније омалтерисани и чешће их треба кречити. Пукотине и спојнице на дрвеној грађи треба пажљиво цементом испунити, јер се иначе у тим пукотинама гнезде кокошије ваши, одакле их је тешко ишчистити. Дрвену грађу треба такође бело окречити.

На живинарницима најбоље је правити дрвене таванице. Доња површина греде обложи се даскама а за њих се утврђује трска и омалтерише се.

За под најбоље се показао цементни премаз, јер је он гладак и може се лако прати. Преко оваквог пода треба посути слој песка или суве земље у слоју 3 см. дебљине.

Врата и прозори, као и улазна и излазна вратаоца за кокош, која су 18 до 20 см. широка, а 24 до 30 см. висока, налазе се на јужној страни живинарника. Испред врата за кокош, која је најбоље затварати капком од поцинкованог лима, налазе се лествице за пењање кокошака; пречаге на лествицама леже у размаку 15 до 20 см. Да би се живинарници могли и зими да проветравају, направљени су испод саме таванице, а у супротним дуваровима, отвори од 5 см. у пречнику. Ови су отвори затворени мрежом од жица, да не би могле крадљиве животиње да уђу у живинарник.

Дрвене пречаге на којима ћурке и кокошке ноћивају, намештају се водоравно, све у истој висини, а над патосом за 40 до 50 см. За ово не треба употребљавати округле пречаге, већ летве са странама 5 до 7 см. које се горе мало заокругљене, јер је овај облик најподеснији за лежање кокошака. Пређе су се намештене пречаге степенасто, али ово није добро, јер све кокошке теже да заузму највиша места, па се око тога туку. При овоме се дешава да слабије падну доле и могу да се повреде.

Одељења за гнезда. Она треба да су где год у заклону, да су полумрачна, да нема промаје, а да се могу добро проветравати. За гнезда се употребљавају ковчези 40 см. широки и 70 до 80 см. високи. На предњој им је страни само једна даска 15 см. висока, а остали део предње стране остаје отворен, да би кокошке могле да уђу у гнездо. Осим ових ковчега често се употребљавају и котарице за гнезда. Да би се ово одељење могло да проветрава, остављају се рупе како на обимним зидовима тако и на таваници.

Кад је живинарник мали, онда се гнезда намештају у редовима једно изнад другог, а поред дуварова; при томе треба обратити пажњу да се кокошке могу лако да пењу у гнезда.

Дворишта за кокошке. Да би кокошке добро напредовале, врло је потребно да се оне крећу у слободи и за ово је врло подесно пољопривредно двориште. Али где се негују разне расе, потребно је поједине врсте држати одвојено једне од других и тада се дворишта за кокош спајају нарочитом оградом с њиховим одељењима. Дворишта треба да су сува и крупним шљунком посута или још је боље да су засејана травом, дрвећем и џбуновима. Џбунови не само да дају хладовину, већ живина може у њему да нађе сигуран заклон од тица грабљивица.

По Wright-у за сваких 5 кокошака потребно је 50 □ m, дворишта, а код крупније расе треба рачунати и више. Висина ограде дворишта за кокошке треба да је код расе која тешко лети (кохинхина и брама) 1,5 m, а код осталих врста 2,5 до 3,0 m.

Најбоље је, ако се направи ограда 2,5 m. висока, а преко целог дворишта разапне се мрежа од поцинкованих жица, која је разапета између гвоздених штапова ⊤ облика, веома је за препоруку, јер таква ограда не само да дуго траје, већ кроз њу може да уђе свеж ваздух и сунчани зраци. Рупе на таквој мрежи до висине 60 см. треба да су 2 см. а изнад ове висине рупе могу бити и 7 до 10 см.

г. Голубарник.

Још у старо доба патили су се голубови у Египту и Персији, па и данас могу се тамо наћи округли и четвороугаони голубарници.

Голубарници могу бити двојаки; једни су у вези с живинарником и заузимају његов највиши спрат, а други су сами за се.

Често се виђају голубарници и на крововима зграда као и сточних стаја. Они се обично праве од дасака, а окренути су источној или јужној страни зграде. Врло је добро правити голубарнике око димњака, јер је у њиховој близини, преко зиме, увек топло, а топлота је од великог значаја за напредовање голубова.

Голубарник мора бити висан и пространа; за једног се голуба рачуна 0,1 до 0,2 куб. м. простора, за 30 пари голубова потребно је око 1,5 куб. мет. Неки опет препоручују да унутрашња основа голубарника треба да је четири пута већа од оне, која је голубовима потребна при храњењу.

На источној и јужној страни голубарника налазе се врата, која се помоћу врпца могу одоздо да затворе и отворе. Испред врата намештена је даска или 2 до 4 пречаге за стајање голубова; пречаге су 1,0 до 1,5 m. дугачке. Даска за стајање голубова не препоручује се, јер се на њој скупи већи број голубова, па ако на њих насрне каква птица грабљивица, не могу одатле брзо да умакну.

Рупе за излетање голубова треба направити за 1,0 m. изнад патоса, како не би млади голубови излетали из голубарника. У место отвора за излетање голубова праве се по кат кад цеви од јаког лима, које су дугачке око 1,0 m, а имају пречник од 25 см.

Велики голубарници треба да имају више отвора за излетање голубова. Отвори се морају тако поставити, да не могу у голубарник да уђу: мачке, ласице, пацови итд., птице грабљивице, нарочито совуљаге. Из овога се узрока мреже на прозоре сем стакла још и мрежа од жица.

Број гнезда у голубарнику треба да је још једном толики, колико има у њему пари голубова. Гнезда се праве обично од дасака 33 до 36 см. широка и 8 до 10 см. дубока.

Да би голубарник био сув и да би се могао држати чисто, треба га премазати цементним премазом. Голубави воле чистоћу, с тога треба голубарник сваке четврте недеље добро очистити. Врло је добро чешће кречити дуварове голубарника, па и саму дрвенарију, јер се тиме утамањују разне бубе, које голубовима јако досађују.

Слободни голубарници, на каквом стубу, који је 3 до 4 m. изнад дворишта, нису од великог значаја за пањење голубова, јер су такви голубарници мали, да би голубови могли у њима да напредују. Такви голубарници служе једино као украс дворишта.

У средњем веку прављени су зидани голубарници, и то обично округли, а ређе четвороугаони; спољни изглед имали су у виду куле. Обимни зидови тих голубарника били су тако дебели, да су се у њима намештала гнезда. Па и у најновије доба праве се у Француској зидани голубарници или од дрвета. Облик им је у виду куле са округлом, четвоространом или осмостраном основом. Зидани голубарници бољи су за голубове, јер су топлији.

Н. Б. Н.

КАКО ЕНГЛЕЗИ ГАЈЕ СВИЊЕ

Енглез има четири тачке, којих се држи у гајењу свиња:

1, да има доброга *чувара;*

2, да има *подесно уређен обор*, или кочину;

3, бира за приплод грла из обора *где је пасмина призната*, и *која произлазе од добрих родитеља;* и

4, *храни правилно, чува и негује.*

Пада у очи, али је цела истина, да се за успешно гајење свиња истиче на прво место добар и поуздан *чувар*. Знамо из властитог искуства, како је у многим случајегима био узрок пропадању целог запата, или што се гајење свиња некому није исплаћивало, — то, што није било доброга чувара. По томе, није чудо, што се пажња Енглеза зауставила најпре на добру свињару. Но и захтеви, које практичан Енглез ставља једном чувару, нису тако тешки; они су: да има вољу и љубав ка неговању свиња. Кад се само руководи као што ваља, па ма се чувар и не разумевао много у гајењу свиња, само кад он има воље и љубави, може се постићи све како се жели.

Стаја, обор, треба да је на мирном и подаљем месту у дворишту, с прочељем према југу. Влага треба лако да се одводи. Близу стаје треба да су паше, или довољно пространа испуст, да би се свиње имале куд преко дан пустити на излазак. — За патосање могу се узети стари железнички прагови, да би јевтиније стало. Преграде (кочине) у стаји треба да су 9 стопа у квадрату и да буду довољне за 1 приплодну крмачу или 6 до 8 гојеница. — Ходник између прегрáда треба да буде патосан каменом, да се камен споји цементом или кречем, и да је пôд ходника нагнут како би био увек сув. Зидови који преграђују одељења у стаји треба да буду од дебелих дасака („планка"), јер су зидови од камена, или опека, много хладни. Врата на преградама треба да су проста и практична, тако да их може наместити сваки прост сеоски ковач и да за то употреби гвожђе од старих шина с точкова. — За кров препоручује се слама; јер испод сламног крова лети је хладовина а зими топло.

Енглези веома цене Беркширску расу; јер њена прасад брзо расту, лако се одгаје, лако се гоје, дају најбоље шунке, и у опште је за енглеску климу најподеснија. За сваки случај гледа се да се прибаве грла из запата који има доказано добро порекло. Никад се не плаше од мало већег трошка, јер таква грла дају потомство које даје свагда веће користи: имају већу цену као приплодна грла, добивају награде на изложбама и лакше се угоје од других.

Који хоће свиње да запати, томе се препоручује да набави 1 до 2 крмаче, које су по други пут или трећи пут спрасне, и разуме се из каквог чувеног запата. Оне треба да имају равно, протегљасто и крупно ниско тело са малим плећкама и дугачким танким чекињама. Од приплода који се добије ваља одабирати за гајење најбоље сисанчади и прибавити за то на време доброга нераста из другог запата, чије се особине слажу са домаћим. На тај начин моћи ће се за кратко време произвести велики запат који ће одговарати односима привреде; али ваља свагда на то помишљати да се, кад буде време, набавља нов нераст,

како би се тако избегло одгајивање у сопственој крви, које је у близом сродству опасно код свиња. — Изречно се захтева вођење запатних књига и регистра спаривања.

У Енглеској у опште држе, да отац предаје у наслеђе нарочито спољашње форме тела и боју, а мајка унутрашње особине, састав (конструкцију), ћуд (темпераменат) и снагу. — Што су родитељи чистије расе, то ће своје расене особине поузданије предавати у наслеђе. Кад је само једно грло чисте расе, тада отац предаје своје особине јаче него мајка. Благородна крв од оца преноси се не само на једно него на више колена.

При одабирању приплодних крмача од прасади, ваља гледати да се узму најбоље; па младе крмачице не треба да се прасе пре 12 месеца. Нерастиће не треба употребљавати за приплод пре 9 месеца, и по букарењу треба их опет одвојити од крмача. Близу пред прасење треба често прегледати виме, па кад се опази млеко на сисама, треба знати да ће прасење наступити најдаље за 12 часова. Кад се крмаче прасе, чувар треба да је ту, па да прасце одмах одвоји и у некој котарици их однесе у оближњу стају, и да им одмах поломи кљештама оштре врхове од зубића. — Кад је време хладно, прасцима по некад испуцају репићи па и отпадају; зато противу тога треба мазати репиће сланином или маслом сваки дан од прилике за 8 дана.— Као средство којим се може спречити грозница код крмача, ваља им одмах после прасења дати с млеком две унце (50 грама) иситњеног сумпора.

Кад је могућно треба прасадма додавати понешто хране, и то најбоље просејане јарме (прекрупе) од јечма. Као добра храна за њих је и овсена јарма и мекиње, као год и за саме крмаче. После 5 до 6 недеља баш је потребно давати јечмене јарме.

Код сваке зрнасте хране која се даје свињама ваља строго мотрити, да она буде потпуно добре каквоће и здрава. Храњење двапут дневно довољно је; осем тога може се на подне дати мало бобове јарме. Покаткад треба бацити помало пепела по поду, кад се свиње не истерују напоље.

Одлична је храна за свиње, нарочито за младе, кравље млеко; међутим, где се не држе краве може бити сасвим и без тога. Где се може набавити по умерену цену обрано млеко и јечмена прекрупа, свагда је препоручљиво употребити их: како за одгајивање тако и за гојење.

Кад грла поодрасту храњење кромпирима као и мрквама, куваним или изгњеченим, веома је за препоруку; репе у ту сврху нису. А тамо, где се свиње не могу изгонити на пашу, ваља им лети давати детелину, грахорицу итд. као зелену пићу.

Здраве свиње и које се правилно негују ретко да подлеже каквој болести. Кад мало занемогну најбоље је средство дијета са променом, односно умањивањем хране. Па и кад оболу прасад ваља крмачи храну мењати, да би се и млеко изменило. Код тежих болести (оток вимена, просутост пупка итд.) треба одмах грло заклати. Па и саму крмачу, кад једанпут опраси прасад са просутим пупком, треба што пре продати месару.

У неким запатима одлучује се један део на гојење. Ово је врло добро; само за то ваља узимати најбоља млађа грла, да би се брже и са мање ризика угојила. На тај начин се избегава опасност од увлачења свињске заразе. Најбоља је метода гојења, кад оно почиње код прасади од 4 до 5 месеца. — Особито добре шунке добиће се, кад се храни јечменом јармом с кромпирима, мрквама и обраним млеком. Ваља се постарати на време, да се порција давања повећава, те да не наступи прекид у прирашћивању меса и сланине. *Што је брже гојење, то је већа добит!* При свем том ваља се чувати, да се грло не прехрани. и да се тиме не изазове губљење прохтева за једење. На случај да се и то деси, препоручује се: умањивање хране и да се да̂ као лек 1—2 унце (25—50 грама) сумпорног прашка.

Више пута се на́сту́пи грчева приписују погрешкама у дијети; но како се ово дешава само у извесним стајама, то се мисли, да је узрок томе: или што су стаје влажне, или суве.

Ове редове о енглеском гајењу свиња саопштио је један добар познавалац тога у *Саксон. пољопривр. Новинама.* И ми их преносимо отуда, да се види, како су Енглези у свему па и у овом, практичних погледа, и како корисно примењују истине науке и искуства која се теку у животу; — у чему они далеко надмашују многе друге народе. Нека би и нашим пољопривредницима ови редови послужили за поуку. — — **Ђ.**

ЖИТНА ВЕШТИЦА (СОВА)

У *житне вештице* убрајају се неки ноћни лептири (ноћници, сове или вештице) из рода Agrotisa или Noctue, чије гусенице наносе често велике штете стрмнинама, нарочито у хладнијим крајевима, да се с тога сматрају као врло опасни непријатељи белих жита, а по који пут и још неких усева.

Летптири су загасите боје и лете само обноћ. Кад мирују крила им стоје као кров. Обично се виђују по земљи, на шушњу, лишћу, грудвама и камењу, а ако се поплаше, лете ниско и падају недалеко на земљу или поменуте предмете и том приликом тресу крилима за дуже доба. Крила су им нарочито предња различнога облика и боје, но у већине су неугледна и прашинаво сива. Очи су им наге т.ј. без трепавица. Пипци су им усправни а само је повијен последњи чланак.* Њима гусенице као и остали инсекти пипају, осећају па ваљда и миришу. Глава и предњи труп обрасли су маљама а од чести и дужим длакама, киткама. Стражњи труп је више пљошт. Ноге су (нарочито бутови) длакаве, а средње и стражње ноге имају и бодљиве длачице — чекиње.

Гусенице су ваљкасте, скоро наге (голе). Имају 16 ногу. Преко дана крију се, т.ј. или су плитко заривене у земљи, или су испод каквих предмета. Једу ноћу. Пресвлаче се четири пута, па се затим претворе у лутку, учауре. На глави** су четири ока у полукругу, а пето је засебно и испод ових. На другом и трећем леђном прстену имају по четири жлезде а на сваком идућем прстену до закључно деветог, још по две мање. Од ових су горње крупније а доње ситније. На десетом су прстену опет четири жлезде и то у квадрату; на једанаестом такође четири од којих су предње две удаљеније једна од друге но стражње две; на дванаестом, завршном прстену, нема никаквих жлезда. По томе на гусеници су жлезде у четири реда а простиру се испред и позади жигова*** па и на другом и трећем прстену, на којима нема жигова. По величини ових жлезда и боји њиховој, да ли су јасније

* Пипци су на предњој страни главе и изгледају као танки и витки рогови и састоје се из више чланова. Кад су чланови на пипцима сви једнаки, онда су пипци *кончасти;* кад су горњи чланови дебљи од доњих, онда су пипци *сопасти;* кад су поједини чланови у горњем крају дебљи и на једној страни изгледају као зупци у тестере, онда су *тестерасти;* кад су на једну страну продужени као зупци у чешља, онда су чешљасти, кад су у средини задебљали, па изгледају као зрна на бројаници онда су *низасти;* ако на врху имају неке листиће, онда су лепезасти, а ако су обрасли тањим члановима као што је чија на перу, онда су *ројтасти.*

** Глава им као и у осталих гусеница постаје од двеју рожина (хитинских љушчица) које су на темену где се додирују, спојене троугластом кожицом. Од мањег троугла је *мекши део* а од већег *тврђи део* лица. Штит је као краћи и шири део рожине. Пред њим је узана горња вилица, која код уста покрива широко лопатичасти део горње губе. На предњој ивици побочне рожине имају на свакој страни по један пипак у облику каквог поклопца. Пипци су четвороугални, меснати и при врку чешљасти.

*** Отвори, кроз које улази ваздух потребан гусеници за дисање.

или тампије, оснива се у главноме и разлика свих гусеница овога рода.

Лутка је мрко тамна. Гусенице се претварају у лутку идућег пролећа, дакле пошто презиме, а призиме у земљи.

Вештица има преко 80 врста, но између њих ми ћемо приказати само оне које штете жито, и то опет најштетније.

Најважније су:

Ражна вештица

(Agrotis или Noctua segetum)

Лептири су жуто сиви до жуто мрке боје и доста неугледни. Предња су им крила сиво мрка, преливају се на жуто, нарочито у мужјака, код кога су и нешто отвореније боје. Стражња су крила у мужјака бела, а по ребрима и окрајцима прашинаво жућкаста, а у женке, затвореније су боје по целој површини. На предњим крилима попречне су пруге двоструке и раздвојене једна од друге, а талласте пруге извијене су јако; простиру се скоро до ивице и због тога, што су у близини ивице јаче осенчене, по средини мање, а у дну (корену) најмање, могу се лепо запазити. Три мрље омеђене су црном пругом а прстенасте и бубрежасте пеге имају у средини по једно зрно. Пруге су по окрајцима између ребара, а састоје се из финих мрких троуглића. Ресе су на предњим крилима жућкасте и двојно тракасте (павтасте) а на стражњим беличасте и просте. Што су поједини делови на крилима затвореније боје, у толико их је теже разликовати. Дужина је крила 20 а распон им је 48 м.м. Предње су ноге бодљиво чекињасте. Пипци су чешљасти а средњи чланак ових у мужјака, длакав је по целој дужини. Лептири се јављају од *маја до јесени*.

Сл. 1.

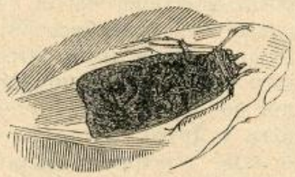

Сл 2.

Гусеница има 16 ногу, више су сиве но зелене, кожа им је провидна и масна (лаштн). Жлезде нису тако приметне, јер су мало нешто затвореније боје а ситне су. У правцу жлезда протежу се две узане, бледе, више као испране, пруге. Унутрашњи окрајак рожине на глави, затвореније је боје а исте су боје и троугласте пеге на лицу; широк и таман окрајак губе завршује се с пет зубића, од којих су три највећа. Гусенице су дугачке 52 м.м. а јављају се од *јула до августа* идуће године. Кад мирије, укотури се.

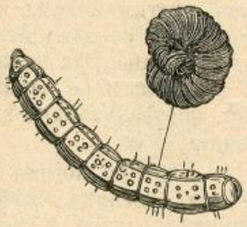

Сл. 3.

Сл. 4.

Лутка је жућкасто или црвено смеђа. На њој се лепо виде жигови јер су мрко ограничени те изгледају као крнце какве мушице. Стражњи труп завршује се двема доста тупим бодљама, које су нешто разведене једна од друге. Дужина је лутке 19 м.м. Налази се у трошној земљи од априла до прве половине маја, дакле за време од четири недеље.

У понеким крајевима виде се скоро сваке године с јесени на ражним пољима, чим раж поникне, извесна нередичава (ћелава, гола) места, која се обична изненадно, обноћ, јављају, па се затим наредичавост шири све више и више, тако, да се често затре свеколика раж у околини.

Кад се у оваком случају разгрне земља по окрајцима наредичавих места, онда се одмах могу наћи гусенице ражне вештице, које су и узрок поменутој наредичавости, јер се исхрањују лишћем ражи.

То бива овако:

У јесен, ускоро по клијању ражи, обично у другој половини августа, појаве се споменута наредичава места у виду црних пруга неодређене величине и облика. Знаци ови запажају се најпре по окрајцима њива. Влаће је у том случају неједнако, управо засечено, а корен и ако није повређен, није у стању потерати нови влат.

Кад гусенице поједу лишће биљака на којима су, прелазе на суседне, па се затим шире све даље и даље.

У местима где се појави ражна вештица, нарочито у хладнијим, причињава она ражи често врло велике штете, да је с тога, што но веле, прави бич за сељака.*

Штете ове понављују се, где се ражна вештица појави, више мање сваке године, а оне су у толико теже, што поред ражи не штеде и друге усеве, као репу, репицу, кромпир дуван поврће па и дивље растиње и корове.**

Штеточина је овај, као што се види, из реда оних штетних инсеката, који храну не пробирају тако много. Па ипак, зачудо је, да је по који пут особени пробирач, јер овда онда не једе ни овас, ни јечам па готово ни саму пшеницу.

Лептирица (женка) по спаривању снесе јаја по трави. Из тих јаја измиле гусенице још у јуну, па исхрањене у току лета лишћем суседнога растиња, зарију се подубоко у земљу, у којој, као што је поменуто, преспавају зимски сан. На пролеће идуће године гусенице се пробуде и претворе у лутку. Након четири недеље после тога, развије се из лутке лептир, који изађе из земље, па лептирица наскоро после тога почне носити јаја. Лептири лете само ноћу, пошто су, као што је поменуто, ноћници. Преко дана мирују или на травкама, под грудвама, на камењу ит.д. да се тога ретко кад запажају, изузевши, кад их има много. Јаја полажу по трави, поглавито по међама и орницама, а затим на њивама на којима су репа, дуван, кромпир ит.д. За овај циљ лептири траже таква места, на којима земља није сасвим покривена растињем, да би сунчани зраци могли допрети до њих, те да се гусенице лакше испиле, а да при том има ипак растиња, ради прикривања лептира, као и да би гусенице, чим измиле, могле наћи потребну храну. По томе, на ливадама и пашњацима где се траве бокоре, т.ј. где су ове честе и где је с тога земља доста тврда, није могућно наћи јаја овог штеточине.

Гусенице у прво доба хране се обично лишћем дивљих трава по међама и на орници. На овим местима обично се тешко примећавају, јер не причињавају растињу велику штету. Исхрањене донекле овим биљкама, оснаже се толико, да се могу кренути и на даљи пут, па зато чим никне раж, прелазе у масама на њена поља и штете је на већ описани начин. Наредичава места на ражним пољима, простиру се сасвим неправилно. По који пут наредичавост отпочне од краја њиве па се протегне до разора, а затим ствара се нова наредичавост од разора па натраг. По томе

* Примера ради наводимо неколике податке из Русије и величини штете, коју овај инсекат тамо причињава. Тако, у Вајатској губернији упропастио је 1838. године раж на површини од 81200 десјатина (1 десјатина = 1.09250 хектара). Године 1846. уништио је раж у неких 18 северних и средњих губернија а 1862 до 1864. пропала је од њега свеколика раж у многим местима Кострумске губерније. Године 1879. стаманио је раж у Чернишевској губернији на површини од 3000 хектара (дестјатина) а 1881. штету ову имали су неких десет губернија. Напослетку, 1882. у окрузима Пернске губерније, сатарио је раж на површини 52000 десјатина.

** У губернијама Ворношевској и Харковској уништила је 1879 и 1880. године на 1500 десјатина рене, а 1887 и 1892. репу у целој Подолској губернији. У Бесарабији и Полтавској губернији, причињава знатно велику штету дувану, а где се усели, затире исто тако и кромпир, репицу, угарњачу ит.д.

изгледа, да гусенице прелазе нерадо на места која нису засејана, јер чим наиђу на разор, враћају се натраг. Такве наредице стварају се ноћу, јер гусенице у то доба прелазе с биљке на биљку. Преко дана гусенице су плитко у земљи или испод грудава и камења на њиви а по који пут зарију се у земљу и за 1 до 2 см. дубоко. Но кад с јесени захладне ноћи, онда се провредне те једу и обдан, и тада се крећу слободно по површини земље. Преко дана крију се испод предмета на њиви и заривају у земљу поглавито с тога, да би се сачувале од својих непријатеља, нарочито од птица (врана ит.д.). Да би се гусенице преко дана могле зарити у земљу, преко је потребно, да је земља мекана или у најгорем случају, да има на њој грудава и камења. Отуда је највећа штета од овог инсекта на њивама с меканом и добро урађеном земљом, а на пашњацима, испустима и ливадама, као што је поменуто, тешко их је запазити.

У хладнијим местима гусенице престају јести око половине септембра, а у топлијим причињавају штете све до новембра, тако, да је овде због тога немогућно потсејавање или поновно сејање ражи.

Према наведеном, три су главне погодбе које изискује ражна вештица па да може опстати и да се може размножавати. Те су погодбе:

1. да има орница с разним коровским растињем;
2. да има њива засејаних озимим усевима и
3. да се по међама њива налазе разне дивље траве и корови, да би лептирица могла склонити јаја и да би се гусенице, кад измиле, могле прихранити толико, да могу чинити пут до ражних поља.

Од ових погодаба нема сумње, најважнije је за живот ражне сове оно поље, на коме се гусенице прихрањују с јесени у циљу да могу у земљи преспавати зиму па се након тога претворити у лутку. Растиње је то за њих у толико важније што се оно, као што је поменуто, не може запазити да болује, једно зато, што га гусенице до зиме и не оштете много, а друго и с тога, што се у пролеће могу и поправити, јер гусеница у то доба и нема, пошто су као лутке у земљи. Из лутака излазе оне тек крајем маја или у јуна, па и доцније, преко целог лета.

Исто тако важна је погодба за живот ражне вештице и угарено поље (орница) обрасло разном травуљином и коровима. У јуну и јулу, лептирице ове сове слетају на траве тих поља, па ту нанесу многа јаја. Гусенице, које се испиле из јаја, хране се одмах лишћем, а затим, кад изникне раж, прелазе на њена поља.

Да су према томе угарена поља посве удесна за размножавање овог штеточине, наравно у случају, кад се напусте да их обузму разне травуљине, доказ је тај, што раж не страда од житне сове у крајевима, где у близини нема угара. Па и онде, где је половни угар замењен чистим или тако званим црним угаром, т.ј. кад се на угару не дозвољава растење коровских или ма каквих биљака, ражна сова причињава знатно мање штете но раније.

По томе, што су познате погодбе под којима се развија ова вештица, и на који начин она доспева у ражна поља, даје нам могућности истаћи и мере за тамањење овог штеточине и за заштићавање ражи од његова напада. Пошто је насигурно утврђено, да се ражна сова јавља првенствено онамо где угар остаје за дуже доба неурађен (пооран), то је онда природно, да за заштиту ражних поља од гусеница ражне вештице, треба угар обрађивати што раније и што боље. Но услед тога, што овај рад и поред најбоље воље није могућно свакоме свршити на време, свакојако је потребно, да поред тога напоменемо још неколико, којима се привредници могу помоћи против овог штеточине.

Ево тих начина:

1. Ражним пољима на којима је с јесени било штете од гусенице ражне сове, треба обратити нарочиту пажњу. На таквим пољима потребно је рано с пролеће, чим снег окопни, дакле пре но што се земља осуши, подрљати сва оштећена места, да би се тако избациле на површину земље многе гусенице, које се у то доба слабо крећу. Избачене гусенице потаманиће птице. Не треба дрљати целу њиву, пошто би се раж на лакој земљи могла оштетити. Али, ако је на њиви много наредичавих места, онда је свакојако боље подрљати је целу, јер на сваки начин, та ће штета бити знатно мање од оне, која би се појавила на суседним њивама удуће године од подмлатка нестамањених гусеница. А да би се гусенице још с јесени ограничиле на мању површину, коју на пролеће треба предрљати, потребно је образдити њиву на којој се примете наредичава места, јер гусенице у том случају, као што је поменуто, не прелазе бразду већ се и даље задржавају на обрађеној површини.

2. Наредичава места добро је, кад се по дрљању а и онде, где се не би могло дрљати, преваљују што тежим ваљком. На тај начин земља у пролеће биће доста тврда, те из ње гусенице неће моћи изаћи на површини.

3. На површинама које су јако оштећене гусеницама ражне вештице, треба, чим се гусенице појаве, изорати дубоке бразде за десетину сантиметара и у растојању једна од друге за 3 до 4 метра, па затим у том одстојању изорати бразде и по ширини њиве и овде онде избушити коцем по коју рупу. Гусенице прелазећи ноћу из једног поља у друго, скупљаће се у браздама и рупама, где их је лако изјутра потаманити кад се погазе а велики број стаманиће и птице. Овај начин тамањења ражне вештице, употребљава се с великим успехом у Француској и то поглавито на њивама на којима се гаји шећерна репа.

4. У Северној Америци, употребљавају од новијег доба с врло добрим успехом ово средство: Повежу овлаш детелину у снопиће (или начине гомилице од купуснога лишћа) па ове пошто се разместе по њиви, навлаже што боље раствором парискога зеленила (бакра арсенијата). Гусенице се увуку тисућама у снопиће детелине (или гомилице купуснога лишћа) и отрују се. Снопиће детелине (односно гомилице купуснога лишћа) ваља на 16 литара воде узети кашику поменута зеленила (соли). Место зеленила овог може се узети и 8 до 12 грама сичана (арсена) на горњу количину воде (12 литара). У том случају сичан треба претходно растворити у омањој количини топле воде и затим додати и осталу количину воде. Раствором треба потом што боље покропити снопиће.

Осем раствора, употребљава се за овај циљ и сува смеса од једног дела париског зеленила (или сичана) и двадесет делова брашна. Том смесом треба посути снопиће детелине (или лишће купусно), пошто се претходно овлаже водом, покропе.

5. У току јуна или јула, треба покосити више пута дивље траве и корове по међама и поред путева, да на овима лептирице не би могле носити јаја. Имања наших сељака одељена су, једна од других густим међама од разних травуљина и корова, па зато, да би се одклонила ова повољна погодба за остављање и скривање јаја ражне вештице, било би сасвим опрадано, да се за међе између имања усвоје какви други знаци, нпр. бразда, укопано камење ит.д. а никако коров и травуљине.

6. Чим се раж пожање, онда оне њиве на којима је прошле године било повећих штета од гусеница, треба преорати да би се на тај начин уништиле лутке и тиме спречило излажење лептира из њих. Преоравање стрњике могле би се ограничити само на наредичава места, ако се не би могло постићи, да се преоре, угари, цела њива.

7. У доба, кад се јављају лептири (од маја до јесени), треба с вечери, овда онда наложити ватрице на више места, па ће се потаманити многи лептири, јер ови, као и сви ноћни лептири, виштице, трче радо на светлост.

8. Позно у јесен, чим наступе мразеви, треба преорати или прекопати наредичава места у ражним пољима, ако су у већој мери оштећена гусеницама. На тај начин гусенице, које у то доба спавају, изнеће се на површину земље и пропашће од мраза.

9. У северној Америци употребљава се против ражне вештице, с добрим успехом и потапање ражи пре сејања у раствор плава камена. За овај циљ, количина ражног семена одређена за сејање, саспе се у кацу и налије водом, па кад овај поодмекне, онда се метне плава камена растворена у топлој води, и то на сваки хектолитар ражи (око 70 кгр.) 1·5 килограма плава камена. У кади тако потопљено жито ваља да престоји на 12 часова (сати) па се затим источи течност (раствор) а раж распростре на суво место да се осуши па одмах сеје. Раж треба сејати што раније изјутра. Раствор не сме бити јачи, јер би у том случају могао убити клијавост ражи, а нарочито ако је ова овршена машином непажљиво, да је у овој доста нагњеченог и наломљеног (начетог) зрневља, јер ће такво зрневље усисати већу количину раствора (пошто нема кожице) и тако изгубити моћ клијања. Тврде, да је припремљену раж за сетву на овај начин могућно сасвим добро сачувати од гусенице ражне вештице, јер ове не штете влаге оваке ражи чије је семе потапано у поменити раствор. Осем тога, корист је од таквог потапања ражи у раствор плава камена и у томе, што се тада униште све клице главнице, те се ове неће појавити на њиви.

Удивка

(Agrotis или Noctua exclamacionis)

У лептира су предња крила жућкасто-црвено-сива, по средини нешто отвореније боје с попречном црном мрљом, слична знаку дивљења. Стражња крила су бела, са окрајком смеђе боје, у мужјака су нешто светлија, него што су предња крила у женке. Попречне пруге обично су нејасне, напротив три мрље, зато што су мрко омеђене, могу се добро запазити. Нарочито је приметан знак дивљења који је патрљаста мрља. Таласасте су пруге видне и отвореније боје но боја унаоколо. Дужина је крила 20 а у распону имају 37 м.м. На врату имају поширу траку која је црне боје. На предњим ногама имају чешљасте бодље, Пипци су у врху отвореније боје, а у мужјака су од половине двојно тестерасти. Лептири се јављају у јуну и јулу.

Гусеница има 16 ногу, боје је жуто сиве и сиво мрке, не лашти. Исте су боје и глава и штит, само што нешто више лаште. Рожне површине су у истом реду као и код поменуте вештице па и по боји и величини не разликују се од ње, само што више падају у очи жигови, јер су више црвени. Гусеница је дуга 42 м.м. Јавља се у јулу до маја идуће године.

Сл. 5.

Лутка је исте грађе и боје као и лутка ражне вештице. У земљи је у јуну. Обе бодље на стражњем трупу раздвојене су такође нешто једна од друге, но врхови су им повијени нешто унутра.

Гусенице удивке хране се лишћем истих биљака као и гусенице ражне вештице а с њима се често налазе и у друштву, те су отуда и средства за уништавање иста као и за гусенице поменуте вештице. Гусенице учауре се у пролеће нешто раније од гусенице ражне вештице (лептири обратно излазе из чауре нешто доцније) те је отуда нешто мања и штета коју причињава.

Коробојна вештица

(Agrotis или Noctua corticea)

Лептир је сличан лептиру ражне вештице, но од њега разликује се у томе: што је мањи, што има краћа крила и што су му стражња крила нешто отвореније боје од предњих крила, док су она код ражне вештице и то у мужјака бела, а у женке беличаста. Предња су крила мрко бела до мрко сива и јако рђаста. Таласасте пруге нису тако отворене као у лептира ражне вештице, а по окрајцима крила виде се обично црне тачке. Пипци су тестерасти. Лептири се јављају од прилике за четири недеље доцније од лептира ражне вештице, а вијају се од њих и за краће доба па и ређе.

Гусеница је мрљава (слабачка), прљаво сиво мрка и пегава а по трбуху нешто отвореније боје. Пруге леђне нису тако јасне; нешто су тамније но местимично и доста нејасне две пруге са стране. Штит је нешто блеђи од основне боје, ишаран кратким бледим цртицима. Жлезде све уочљиве, јасне; боје су црне и лаште нарочито око жигова, да је с тога цела гусеница црно пегава. Рожина на глави већим је делом црно лаштава само је знак налик на угао (<) нешто отвореније боје. Гусеница је дугачка 32·5 м.м. а широка само 4·5 м.м.

Лутка је жуто сива. У осталом слична је лутки ражне вештице. У земљи је у јуну.

Лептирице носе јаја у јуну. У септембру и октобру гусенице начадају на озиму раж и друге усеве, исто као и гусенице ражне вештице и причињавају знатне штете, ако их има у повећим количинама. Кад презиме, чине штете од прилике за четири недеље, па се по том учауре.

Тамане се на исти начин као и ражна вештица.

Пшенична вештица

(Agrotis или Noctua tritici)

Лептир је по боји и знацима врло несталан, те се отуда врло често мисли да је то нека друга вештица. Лептири су најобичније сиви с беличастим или жућкастим преливима. Предња су им крила затубаста, на њима су три црне мрље и бела ребра с доста нејасним ограницима. Стражња су крила беличаста са окрајцима затвореније боје и белим ресама. Попречне су пруге видне, мрко црвене с с мрљама затвореније боје. Таласасте пруге извијене су толико да праве јасно писмо W и излазе скоро до ивице крила. Ситне и округле беличасто сиве, као и колутасте и бубрежасте пеге, увек су приметне. Ресе су двојно павтасте (тракасте). Оковратник је извијен и мрк. Пипци су мрки с врховима отвореније боје. У мужјака су пипци тестерасти и длакави. Лептири се јављају у августу, нарочито на песковитим земљама.

Сл. 6.

Гусенице су оловно сиве и лаште нешто мало. Пруга поред жлезда доста је затворене боје. Штит је црн с прекинутим цртицама. Жлезде су мрке. Глава је смеђа а рожина више од половине мрко пегава. По окрајцима пеге се стапају. Дугачке су 32·5 м.м. а јављају се у септембру до маја. Зима их задеси док су још младе, а за учауравање траже нешто збијенију земљу но ражна вештица.

Лутка је дугуљасто бачваста, тамно риђа с двема танким бодљама на стражњем трупу.

Гусенице ове вештице причине по који пут много већу штету но гусенице ражне вештице. Највише сатиру јару пшеницу и овас а у мањој мери, јари јечам, раж и крупник. Међутим, ретко се кад примећавају на озимој ражи.

Од априла до половине маја јављају се на поменутим житима неправилна наредичава места, јер гусенице ове вештице, исто као и гусенице ражне вештице, затру обиоћ поникле усеве, да их тако рећи сруби до земље. У жиле не дирају као и гусенице ражне вештице. А кад биљке поодрасту и пусте влат, онда прогризу стабљику код чланка одмах изнад земље и завуку се унутра. Због тога свака таква биљка застаје у порасту па најзад и угине. На њивама, на којима се примете наредичава места, јављају се

због тога местимчно кружне површине на којима су усеви пожутели и угинули. По који пут оштећене стабљике гусеницама ове вештице изгледају као да су страдале од хесенске мушице.

Поменуто штећење усева продужава се тако и у јуну. А у другој половини овога месеца, готово све гусенице престану јести, зарију се у земљу и у овој се преобразе у чауру — лутку. У земљи заражених поља могу се наћи лутке ове вештице већ око 20 јуна. Лутке су у дубини земље до 4 с.м. свака је за себе у маленој јамици.

Лептири лете у јуну и августу, остављајући јаја на лишће различних дивљих трава. Свака лептирица остави на овај начин по 200 и више јаја.

Према ономе што се зна, да лептири ове вештице носе јаја у јулу и августу, потребно је, да се њиве одређене за сејање јарих жита поору у то доба, те да се делови на којима су јаја, заору и на овај начин униште. Овака рана орба за јара жита могућна је где се угари. Осем тога преко је потребно да се у јулу и августу коси трава по међама и поред путева и ова затим одмах сагорева.

Благ. Д. Тодоравић

ГЛАСНИК

Последице самовласне горосече. (Пажња земљоделцима. Навикнути на самовласну сечу све горе, што се државном, општинском или сеоском зове, многи из нашег сеоског света, још једнако олако узима, па чешће упада у погрешке, за које се после љуто каје, али доцкан. Закон је о шумама као оштра сабља. Чувари шума хватају и оптужују, судови осуђују, а полицијске власти морају најдаље за месец дана извршити пресуду по чл. 147. закона о шумама. У противном и полицијски чиновник казни се строго који не би у реченом року пресуду извршио, јер о свима осудама ове врсте води рачун Министар Народне Привреде, као највиша власт над шумама. Но има и ранијих сеча учињених још пре 5—6 година више, па учиниоце дела тек сада постиже заслужена казна, за коју су они мислили да је остала у забораву. Па пошто су већ наступила извршења судских пресуда, те многи осуђени горосечци морају издржавати затвор и плаћати велике новчане казне у корист шумског фонда, то се многи обраћају молбама Министру Нар. Привреде, и уздају се, да им он одложи извршења осуда, да не би у ово редовно доба лежали у затвору и плаћали новчане осуде продајом свога имања у бесцење. Тако, једни веле: „Осудио нас је суд да платимо неку горосечу у планини Јастрепцу, коју смо учинили још пре 6 година; среска нам је власт сада узела имање у попис па одредила и продају; није ваљде платити је морамо, ал те баш молимо г. Министре причекај нас до јесени, да се дотле састарамо за плаћање, јер ће нам дотле и планина стићи, да нам се сада имање не продаје у бесцење и душмани не свете, а имамо их доста.“ Други опет веле: „Осудио нас је суд што смо осекли само једне саоне у државној планини Јухору, и јесмо осекли пошто су нам за нашу потребу требале, али нас суд опет осуди по тужби шумаревој. Пошто смо затвор издржали, срески чиновник узео нам је имање у попис, па зато вас молимо г. Министре да нам продужите рочиште за плаћање бар до В. Госпојине, докле нам стигне беричет, да нам се не би имање продавало, јер смо и иначе пританки.“ Један пак из околине Рудника обраћа се и вели: „Осудио ме је суд за горосечу још пре три године, среска ми власт није до сада тражила наплату а сад ми у најнезгодније доба узела у попис и оће баш да ми прода два вола једине моје хранитеље; па зато те најпокорније молим г. Министре, да наредите среској власти да ме причека до јесени, да зарадим и платим казну, јер ако сада останем без волова не могу стећи!“ Но овакве молбе никоме не помажу, јер у закону о шумама за осуђене горосечце нема никаква почека, иначе казна не би била казна.

Земљоделци, пазте се самовласне сече као живе ватре. „Једна штета сто грехова“ вели народна пословица. Али ми овде нећемо узимати у обзир и остале зле последице, које наступају после затирања горе у опште, но само чинимо пажљивим наш сеоски свет да се не греши о закон о шумама лакомисленом сечом, јер се тиме упропашћује. Никоме није, а особито домаћинима, до лежања затвора ма и за најкраће време нити пак до плаћања новчаних осуда ма ове и не биле толике велике, јер и најмање осуде за земљоделца су осетне, па и само један једини предстанак суду ипак је штетан по човека радника, кад се иначе без тога може бити.

Нека се у будуће нико не вара, да ће недопуштеном сечом надлежне шумске власти олако проћи, јер у колико је шума мање, у толико се развија и све већа тежња, да се боље чувају, а то је неминовно скопчано и са применом строгих законих мера. А, како су се многи међу нашим планинцима уназадили па и сасвим материјално упропастили недозвољеном горосечом, то нека је ово свима осталима озбиљна опомена, да се недозвољене сече увек клоне и тиме себе сачувају. **J.**

Паша у Космају. — У 1897 год. било је на паши у Космају, и то: оваца 4277, свиња 28, коза 89, коња 14 и говеди 245, и отуда је добивено прихода 2459·80 динара; — а у години 1898 пасло је оваца 2154, коња 11, говеди 150, коза 48 и свиња само 1 грло, за што је добивено прихода 1309·10 дин. за шумски фонд. По томе је прошла година знатно подбацила од предпрошле; а зашто је ово, непознато нам је.

J.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 17. броја Тежака: *Чланци*: Живинарник. — Како Енглези гаје свиње. — Житна вештица (сова). — *Гласник.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 18. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 2. МАЈА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лека, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

О ОБРАЗОВАЊУ ЗЕМЉОРАДНИКА ЧИТАЊЕМ

Још један пут сам говорио о образовању пољопривредника *); но тада сам само пустио чувеног немачког научника пољопривреднога Кина, да у место мене говори, а сада хоћу сам о томе да говорим.

Задатак је сваког Србина и писменог и неписменог, и научника као и обичног земљорадника, да се брине о своме бољитку и напретку свога народа; те да и сам буде здрав, снажан, имућан, побожан, поштен и образован, а и да његов народ буде телесно развијен, имућан, моралан и побожан. Крајњи је наш циљ: јачање и снажење народа српског телесно, умно, материјално и морално, његово уједињење и заузимање достојног места међу осталим народима.

Да би се тај крајњи циљ постигао, потребно је, да сви проучавамо народни живот, да упознајемо његове мане и недостатке, и да тражимо начина, да се одржи оно што је добро, а да се поправи оно што не ваља. Ја сам и о томе говорио *) и казао сам, шта би требало радити за унапређење пољопривреде; али оно се односи више на државнике и учевније људе, који треба да се брину о напретку народном. И држава је са своје стране учинила што је могла: донела је у Скупштини прошлогодишњој врло много закона, којима је дала многе повластице нашим земљорадницима и дала им упуство и правац: како да се *сами помогну*. Наш народ и сам, многим својим пословицама, признаје то, кад каже: „Помози се сам, па ће ти и Бог помоћи“; „У се и у своје кљусе“ итд.

Дакле и држава и образованији људи (интелигенција) треба да се брину о напретку народном. *Али највише*

*) Тежак од 1895. бр. 14.

*) Трговински Гласник 1898.

треба да се брине о своме напретку сам народ, као и сваки поједини земљорадник.

Мој задатак баш се и састоји у томе, да покажем земљорадницима, како могу и треба сами да се помажу. Али циљ овоме чланку није, да броји све што би земљорадник требао да ради, јер је немогуће све то казати у једноме чланку. Но ипак ћу одмах да обратим пажњу земљорадника на три врло важне ствари: *да проуче и иригрле законе*, који су прошле године донети за земљоранике и да се њима користе; *да оснивају земљорадничке задруге*, те да се српски народ помоћу њих на место породичних задруга изведе на пут, како ће напредовати, јачати и развијати се у свима правцима; и да гледају *да што више знања прибаве.*

Без знања и умења нема имања. У колико ко више зна, у толико више и вреди, у толико ће лакше тећи и боље живети. Да покажем: како се на лак и јевтин начин може доћи до потребног знања, и које је знање земљоранику потребно?

Основно знање добива се у народним школама, и оно је потребно и корисно и за земљорадника, и за занатлију, и за трговца и за сваког човека, *па и за сваку жену.* Нарочито наглашујем — па и за сваку жену, домаћицу, јер је и нашем сеоском женскињу потребно учење школе. Та све празноверице, сујеверја и укоченост у напредовању нашега народа долази много и отуда, што наше сеоско женскиње располаже врло малим па и никаквим знањем. Камо среће, кад би само било те прилике, да и оно добије колико толико знања; а и за то је донет закон о народним и грађанским школама, само треба порадити на томе, да се те школе и оснивају.

Стручно пољопривредно знање добива се у пољопривредним школама, од којих за сада има: ратарска школа у Краљеву, винодељско-воћарска школа у Букову, тромесечна зимска винодељско-воћарска школа у Букову, шестомесечна школа пчеларско-воћарске задруге у Параћину; за тим се држе курсеви о каламљењу лозе и воћа у свима државним расадницима. У свима овим школама учење је бесплатно; још држава узима сваке године известан број младића и потпуно их издржава о своме трошку, што нигде у другом свету не постоји, него се још мора плаћати школарина, а сваки се сам брине за своје издржавање. Користите се тим државним и родољубивим благодејањем, докле оно буде, јер тога неће и не може вечито бити!

Но то знање, које се добије у народној школи, као и оно знање што се добије у стручној школи, није све оно знање које је земљоранику потребно. Њему је потребно много више знања: да би што боље текао, што боље живео, да би што боље одговорио своме позиву као човек, као муж, као отац, као грађанин, као хришћанин и као Србин. Он има разна права и разне дужности; он треба са истима добро да се упозна, па да своја права брани и њима се користи, а своје обвезе и дужности према породици, општини, држави, цркви, као и према себи самоме тачно да испуњава.

Од голог стручног образовања, под нашим данашњим приликама, нашем земљоранику не може бити много користи: он се на сваком кораку спотакне на нешто, што није у школи учио, где му стручност не може помоћи. Узмимо само несигурност његових производа и његове тековине, па да одмах учутимо са нашим прекорима: зашто не сади воћке, лозу, зашто не сеје ове или оне биљке итд. Доктору философије, медицине или чега хоћете наш би се земљорадник насмејао, кад би му казао, да не уме написати тапију, облигацију, тужбу итд.; јер то зна и његов ћата и јер је то њему више потребно, но да му говориш о парном или електричном плугу или вршалици, сејалици, ваљку итд.

ПОДЛИСТАК

ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОДУЖНЕ ШКОЛЕ

Имати 90% становништва по занимању пољопривредника, а само две пољопривредне школе у целој земљи, то је и преко сваке мере мало. А такав је случај у Србији. Но, доказивати сад како нам је потребно да имамо више пољопривредних школа, било би залишно, кад то нико не може спорити. Пре треба говорити о том, како и на који начин да добијемо више таквих школа?

На ово питање има један одговор врло лак: да држава установи више пољопривредних школа разне врсте и у разним крајевима. Али тај одговор и ако је врло лак, опет је с друге стране врло тежак. За остварење тога треба држава да има довољно материјалних средстава, а сви знамо, да је она данас у том оскудна. Што може, она ће без сумње и чинити у овом правцу, али већ видимо да много учинити не може.

Кад пак тако стоји стање саме ствари, не остаје нам друго него или чекати да место садашњих наступе боље прилике, или радити шта било с овим што нам на расположењу стоји.

Које ли је од тога боље?

Ја мислим ово друго. Јер, чекати да наступе боље прилике, можемо пропустити још много година не радећи ништа на бољитку и напретку наше пољопривреде. А кад смо до сад тако исто много времена пропустили, не можемо још и више. Време не чека него пролази, а ове друге земље, од којих смо ми до сад заостали, неће нас причекати, него ће оне и даље напредовати, а ми и даље иза њих заостајати. Боље је дакле упети се па радити макар и најмање, него скрстити руке па чекати. И онај који мили, одмиче више од онога који седи.

Узев у обзир све прилике и неприлике наше земље, ја мислим да се за напредак наше пољопривреде ипак може *школом* учинити више него данас. Има школа пољопривредних, које би ми могли отварати и издржавати баш и у овим данашњим приликама. И ја о њима хоћу да проговорим коју, ослањајући се на оно, што сам видео у Чешкој пре неколико година.

Познато је већ да словенска земља Чешка долази међу најкултурније земље. Поред многих др. привредних школа она има и доста пољопривредних. Школе, као што су наша Ратарска и Винодељско-Воћарска долазе у ниже, над којима има средњих и виших, али од којих има и још нижих. Оне које су у рангу наше садање две пољопривредне школе, стају прилично новаца, оне више стале би још више. Наша држава без сумње ће морати такве школе отварати још, али сви видимо да ће јој то потеже ићи. Зато се помозимо оним што се лакше може извести. А има пољопривредних школа које се с мало средстава могу код нас завести, па да нам опет велике користи донесу.

Код нас могу се лако завести *продужне школе пољопривредног правца.* Таквих школа има у Чешкој преко

Разуме се школа ни народна нити стручна, нити су позване, нити треба, нити могу за кратко време, да му пруже сва она знања, која ће му у животу бити потребна. Та се знања теку после школе искуством и читањем књига које о томе говоре. Нашим учитељима неумесно се пребацује, као да су они за то криви, што многи од земљорадничких синова побораве оно што су учили, пошто из школе изиђу. Узмите најнаучнијег човека па га одвојте од књиге, од додира са ученим људима, дајте му и сувише разних послова, да нема кад ни да размишља о ономе што је учио, а камо ли да то своје знање размишљањем расветљава и читањем допуњава, па ћете се кроз кратак број година уверити, да је заборавио већину од онога што је знао — а некмо ли да то неће бити са једним сељачетом, које одмах из школе оде за стоком и на разне друге тежачке радове. Потребно је дакле, да се земљораднику пруже лепе и поучне књижице за недељне и празничне дане, као и за друге зимске ноћи, када нема шта да ради, па нека чита, нека утврђује оно што је научио у школи и нека то своје знање допуњава.

Земљораднику је поред основног знања: читања, писања, рачуна, српске историје, земљописа и нешто што је научио о природи — потребно и стручно знање. У две досадашње пољопривредне школе могао се врло мали број земљорадничких синова изучити. Кад се буду основале окружне пољопривредне станице, онда ће се моћи изучити много већи број. После ће се на ове изучене угледати и остали. Али многи земљорадник, који није био те среће, да може учити стручну пољопривредну школу, може доста потребног знања прибавити и читањем из књига. Сваки динар, који буде дао за неку пољопривредну књижицу, донеће му двадесет, тридесет, па можда и стотину динара користи; у томе нико нека се не вара и нека не жали платити добру књигу!

Многи земљорадници, кад сам их питао: зашто не купе пољопривредну књигу? одговоре ми: господине пиши ти, па ћемо ми радо купити. — Ја му кажем, да већ има доста написаних књига. — Он ми одговори: е, бога ми ја то нисам знао! Дуго и дуго сам размишљао о томе па сам увидео, да је потребно одабрати књиге, које ће се народу препоручивати на читање; али сам увидео и то, да многи земљорадници заиста не би били у стању, да набаве ни најнужније пољопривредне књижице, јер немају средстава. И овде као и свуда: што не може један да учини, могу више њих: земљорадничке задруге (удружења), општине, *а најбоље би било, да се у сваком селу оснује* **сеоска читаоница**, коју би оснивали они, који имају вољу и потребу да читају, те би заједно набављали књиге, држали их у одређеној соби и долазили недељом и празницима да читају, или их на реверс узимали и носили кући на читање.

Не би било никакве муке, да се види, које би пољопривредне књиге они требали да набављају, јер се то сваке године штампа у **Пољопривредном Календару**, кога би на првом месту требао да набави сваки земљорадник, који ма и једно писмено дете има. Тамо се дакле налази списак свих важнијих пољопривредних књига и новина, које се могу добити (купити) од **Српског Пољопривредног Друштва**, које и разне друге услуге чини земљорадницима и брине се о њиховом напредовању. У том календару има и других врло корисних ствари за земљорадника, а кошта свега пола динара.

Но много сам више труда морао уложити око тога, које друге књиге да препоручим земљорадницима за набавку и за читање па да би добио што више знања, како би користио што више и себи и својим ближњима, као и држави (отаџбини).

Лако је појмити, да земљораднику поред стручног знања, треба прибавити и знање: о чувању здравља, о неговању и васпитању деце, о вери, о познавању српске

стотине и ако тамо има доста других виших и бољих школа пољопривредних. Оне се отварају по селима, и за оне младиће којима није могућно да оду у какву стручну школу пољопривредну, нижу, средњу или вишу. Њима и продужна школа доста помогне. А ове пољопривредне школе отварају се с тако мало материјалних средстава, да је то готово невероватно. Једна таква школа коју сам посетио, почела је с добивене потпоре од само 50 фор., другу сам видео која је почела рад и без једне паре, па после мало по мало добила је прилога с једне, друге и треће стране те је са 150 фор. саставила годину своју са својих 20 и неколико ђака, сеоских младића. Школе чији ћу испит описати у подлистку „Тежака“ такође није имала више потпоре од 150 фор.

Толико помоћи може и код нас бити од срезова, општина, Пољопривредног Друштва и Министарства Привреде. И зато ја овакве школе хоћу нарочито да истакнем. Нису оне најбоље, али су за наше данашње прилике најбоље, јер се најлакше могу подизати.

Ове школе у Чешкој тако рећи ничу саме. Нађе се 2—3 вредна учитеља у каквом селу, споразумеју се са сељанима, обрате се свом среском или окружном пољопривредном Друштву и школа је готова. Нешто мало помоћи за наставна средства добије се од куд било; а кад се рад отпочне, кад се већ види школа, онда долази помоћ од средишног пољопривредног Друштва, од земаљске управе и од министарства.

Учитељи ови у прво време задовољни су и с најмањим хонораром за рад у овој школи. На једном месту нпр. 100 фор. било је двојици довољно, на др. сам нашао да је 120 фор. било доста тројици. Задовољни су с једне стране зато, што у селу без такве школе не би толико зарадили, а с друге стране задовољни су зато што раде на послу за који ће их њихова околина и њихова отаџбина зацело благосиљати.

У ове продужне пољопривредне школе долазе младићи сеоски, који су свршили основну школу. Обично су од 16—20 година старости, но у једној таквој школи сам нашао ожењена човека од својих 25 год. који је имао децу и без мало што нису у истој згради били ђаци и отац и син.

Предавања у овим школама почињу у октобру или новембру, кад су већ сви пољски радови посвршавани, а завршавају се у марту, кад пољски радови настају. То су управо зимње продужне школе.

У њима се часови држе како се учитељи споразумеју са сељанима, т.ј. кад је ђацима згодније да долазе ван онога времена, кад учитељи имају часове у основ. школи. Обично су ти часови у вече од 6—8 и недељом од 9—12 пре подне. Вечерњи часови су или скоро сваког дана или 2, 3, 4 пута преко недеље.

У опште је удешено време кад сеоски младићи одиста могу доћи и провести 2—3 сахата у школи. А они радо долазе, јер виде да се имају чему научити. Налазно сам примера где младићи долазе у овакву школу из другог села 2 сахата удаљено. Пред мрак дођу и по ноћи се врате. Истина долазак и одлазак овакав олакшан им је тиме што се железницом путује; али то опет стаје нешто новаца, а љубав према послу жртвује и труд и новац.

земље и српске народне прошлости, о својим правима и дужностима, о раду, тековини и штедњи, о законима (јер незнање закона никога не извињава) итд. — Али одабрати књижице, у којима свега тога има, што му је потребно, а да га ипак не кошта скупо, — то није тако лака ствар; а написати му све оно што треба да зна у једну књигу, као што сам ја покушавао, то је још тежа ствар.

Ради тога ја сам направио списак књига, које сваки земљорадник треба да прочита. Списак тих књига навешћу другом приликом под насловом: *Књиге за народ, сеоске читаонице* и *земљорадничке задруге.*

Овде бих имао само још да додам нешто о понеким књигама. Тако;

Књига: *Ти ћеш бити земљорадник,* писана је за Французе, те не верујем да ће је моћи наши земљорадници потпуно да разумеју. Писац је доказао: да радник напредује и постаје срећан, а лењштина, нерадник и беспосличар пропада. У њој се налазе многи корисни савети за земљорадника и ја је препоручујем за наше земљораднике.

Књиге: Ђ. Радића; *Ратарство, Ливадарство* и *Градинарство;* М. Савића; *Шљива* и *Неговање вина;* П. Т. Тодоровића; *Земљорадња* и *Сточарство,* мало издање; Г. Матића: *Грађа за пољопривредни речник* и *Пољопривредна читанка; Практичне Пољопривредне науке,* које издаје Срп. Пољопривредно Друштво; Др. Лазе Димитријевића: *Како живи наш народ* и писма из народа; Др. Милана Јовановића-Батута: *Како се наш народ храни;* па *приповетке* М. Ђ. Милићевића; *српске народне песме, приповетке, загонетке* и *пословице;* Рад I и II. конгреса српских земљорадничких задруга; *књиге за народ* од епископа Мелентија; Ат. Николића: *Приче мудрих људи* и *Из књиге књига* (у Србадији); и све *књиге за народ,* које издаје Матица Српска у Новом Саду — још овде најтоплије препоручујем. **М. Т. Грковић.**

ПОТРЕБА ПРОУЧАВАЊА СРПСКЕ ПОМОЛОГИЈЕ

Још прошле године, кад је Друштво Пољопривредно позвало било подружине своје и поједина лица — привреднике —, да о слави друштвеној пошљу разне привредне производе за изложбу а нарочито воће, — та намера друштвена јако ми се допала. Да је наша премила отаџбина благословена земља за воће, које: ил су нам га Турци са истока и југа донели за време њихове владавине, па се туна одомаћило, и то не само да је своје прекрасне особине сачувало већ исте и потенцирало; ил га је сама наша земља из семена и изданака произвела, обдаривши га ваљаним особинама, и по укусу, и по крупноћи и у опште према економним врлинама, су чим многе сорте не би уступиле многим хваљеним страним сортама. — Зар се не би страни помолози задивили врањској и рготинској дуњи, и другом веома укусном воћу, што га Србија даје, и то знатан део произведен на најпримитивнији начин — из семена и изданка без икакве културе? Па ипак, тај прекрасни накит наше отаџбине, ни до данас није ни сав, ни већим делом из свих крајева њених, прибран, помолошки изучен и систематизиран, нит су називи појединих сората срећени, нит пак проучене прилике под којима који род и сорта најбоље успева.

Ми немамо још атлас нашег домаћег воћа из свих крајева наших, да би, с једне стране могли учинити преглед воћа које имамо, — сазнали дакле које воће имамо и које у ком крају успева; а с друге стране и странце упознали са тим леним и ваљаним сортама српског воћа. Ми немамо још тачна, срећена назива за поједине сорте појединих родова воћа, већ се једно у једном крају зове једнако, у другом сасвим другше, а у трећем опет другше итд., тако да му се права имена не зна. Приступити да се на овоме ради, што дотле урађено није, и јесте главна важност иницијативе Друштва Пољопривредог, у прибирању и излагању воћа из свих крајева наше отаџбине.

За време мога бављења у разним крајевима наше отаџбине, обраћао сам довољну пажњу да се упознам са воћарством дотичног места. Ја ценим и дајем важност овом проучавању помолошких прилика, јер се тиме с једне

У школама овим не уче се многи предмети. Језик матерњи (читање и нарочито писмени састави), рачун с геометријским облицима, мерењем и прорачунавањем и пауке из пољске привреде. Управо су само три предмета главна, и после учитељи сами могу додати и пауке из још чега, јер се програм рада у таквим школама кројио договорно између учитеља и људи из околине који овакву школу потпомажу, а с нарочитим обзиром на оно што је сељанима те околине потребно. Исто тако и пауке из пољске привреде узимају се о оном што је тој околини најпотребније. А да пак не би ти програми узимали негде и какве бесмислице, подносе се с правилима вишој власти на преглед и одобрење.

Као што се из свега овог види, овакве продужне пољопривредне школе могу се лако подизати и код нас. У насељенијим крајевима, где су села већа и где у месту има 2—3 учитеља могу се, тако рећи, одмах споразумети са сељанима па отпочети школу у коју би долазили сеоски младићи, који су већ основну школу свршили. Они би долазили неколико пута недељно од 5—7 сати у вече и празником до подне. Поучавали би се нешто у писмености и рачунању, а нарочито у пољопривреди. Програм рада из ових предмета саставили би учитељи, па би га могли послати на преглед и одобрење министарству просвете и привреде.

Нарочито они крајеви, који имају своје пољопривредне дружине, могу и треба први да почну с оваким школама.

За прво време требало би нешто потпоре од стране општине те да се купе лампе и нешто др. потреба и наставних средстава, а после би се сигурно добило помоћи од Пољопривредног Друштва и Министарства Привреде. Даље оваке школе сигурно ће потпомагати срезови и окрузи којом стотином динара, те учитељима рад неће бити ненаграђен.

Да би опстанак и напредак оваке школе био осигуран о њој треба да се стара нарочити одбор. У тај одбор треба узети председника или кога члана општинског суда, свештеника и неколико угледних и заузимљивих сељана. Одбор тај с учитељем, управитељем школе старао би се да се сеоски младићи у школу прикупе и да је уредно походе, да се нађе средстава за прве потребе те школе и да после ради, те да школа добије помоћи и с друге стране. Узети највећеније људе из места и околине у одбор значи осигурати школи опстанак. А сваког од њих треба ставити у положај да што уради, те да у тој школи види дело своје, па ће га после боље чувати и за напредак више радити.

Једна је невоља за све ово у том, што учитељи сами немају довољно спреме у пољској привреди. Али ако је добре воље ту, може се и то накнадити читањем пољопривредних књига. Шта би се из којих књига могло узети, могли би учитељи разабрати сами или потражити савете од Пољопривредног Друштва.

Главно је да се хоће, па ће и да се може. А да је потреба за овакве школе, о том нема спора. Не оклевајмо, почнимо још идуће зиме. Сеоска младеж зими није у послу, призовите је и поучите зими о оном шта и како треба да ради преко лета. **Д. Ј. П.**

стране сазнаје где у ком крају које воће може да успева, а с друге стране какву улогу игра воће као привредни артикал у економији тог краја. Као резултат овог проучавања дошао сам до ових закључака:

I. Махом сваки крај има веће или мање погодности за поједине родове воћа, а с тим као да има нарочиту наклоност за тај род воћа. — Тако, јабланички и пољанички срез у врањском округу, свакад су подеснији за јабуке, и тамо их збиља највише у том округу има; док у лесковачком највише крушака, камо, нарочито код Брзе, Вучја, Накривња и Бабичке, великих воћњака има и то јединствено све од самих крушака, а код Бабичке још и по планини и утрини има калемљених крушака. Трешње у срезу јабланичком веома се ретко находе, док у срезу лесковачком има веома ваљаних сората и по крупноћи и укусу. Тако исто има ваљаних сората и у Пчињи и Масурици.*)

У Врању и Лесковцу има изванредно ваљаних дуња, у Врању још кестења а по лесковачким виноградима и бадема.

II. Да су саме сорте воћа, које у којем крају успевају, изврсне каквоће. Тако, у целом врањском округу најобичније се гаје, а и као најбоље цене, сорте јабука: *тетовке*, *ђулабије* и још неке које у истини и јесу ваљане сорте, и које се већ гаје у воћњаку Топчидерске економије за размножавање. У Сврљигу се веома цени тамошња сорта, коју мештани зову „*јаблани.*“ Масларке и још неке сорте крушака које се у врањском округу, а поглавито у лесковачком срезу, находе такође су ваљане и по укусу и трајашности. У винограду пак Лазе Лазаревића, бившег трговца из Лесковца, има једна сорта крушака, којој сам назив заборавио јер је турски, која сазрева у II-ој половини месеца августа и веома је сочна, укусна и пријатног мириса. О изванредним особинама врањске и лесковачке дуње, држим, да је излишно и да спомињем, јер су оне сваком, који се воћарством занима, познате.

III. Да су већим делом сорте донесене са стране, и то махом од Турака, па су се туна одомаћиле. Негују се примитивно и у велико се калеми. Што је најглавније: калемљење се тамо сматра као нека света дужност, калеми се чувају од сваког, па ма где било — у шуми, у пољу, по усамљеним местима, и тамо ни помена нема од оне варварске навике да ниште калемове, као што се то виђа нпр. у Сврљигу, где је веома тешко сачувати калем а да га ко не очепи, и пред домом а камо л што даље од дома.

IV. Да су називи, код неких сората, постојали само за једну сорту, док код других неколико сората имају заједнички назив. Тако нпр. тетовка, ђулабија јесу називи само за једну, док има многе друге зимње сорте које се једним називом зову „озимице.“ Назив „црвенке,“ „јесенке“ итд. у многим местима важе као назив за више сорти. У Сврљигу, изгледа ми, да назив „јаблани“ није само за једну сорту, већ за сваку бољу зимњу крупну сорту. Истина оне године, када сам боравио у Сврљигу, нису биле родиле много јабуке, да би ово могао подробније да изучим, али ипак што сам у Грбавчу добио јабуку, и која, узгред буди речено, личи на *колачарку* ил *пиочанку*, коју тамошњи зову „јаблани,“ разликује се од јабуке коју сам из Гушевца добио под истим називом. И у опште с многим, кад сам тамо о јабукама говорио, изгледа ми, као да они деле јабуке: на јаблани и јабуке. И кад сам им препоручивао топчидерско воће махом су ме питали: да ли су јабуке које се поручују „*јаблани*,“ ил обичне јабуке итд. У Крајини назив „*зукве*“ — „зукваче“ — није само за једну сорту, већ се њиме казује по готову све зимње киселе сорте. Називом „јечменка“ у Крајини зову све сорте које зру за време жетве и вршидбе жита. У Крајинском Тимоку све слатке јабуке зову „слаткаче“ итд.

*) У масуричком срезу свака шума и планина, ако је иоле на висији, пуна је подивљалих шумских трешања, док се ове веома ретко виђају у шумама јабланичког среза.

V. Да воће, свуда где га има, а нарочито у местима где је железничка пруга ил где су иначе саобраћајна средства лакша, игра доста видну улогу као привредни артикал у газдинству тамошњих привредника. Навешћу један пример за доказ овоме (који уједно може послужити као поук нашим привредницима). У срезу лесковачком, готово близу саме ивице висије Бабичке планине, постоји село *Бабичка*. Земљиште атара овог села веома је мршаво. Основна подлога земљишту је исконски шкриљац који је пун инпрегнираног белутка, услед чега је орница шљунковита и каменита. Живица је у опште плитка, и укратко веома мало има њива за јечам и пшеницу, највише има за раж и овас, а гдегде има приличних ливада и пашњака. Чисто по земљорадњи може се узети за једно најсиротније село. — Али, ретко да има које њиве, које ливаде, пашњака, или луга а да нема калемљених крушака, ређе и јабука. Задивило ме је, кад сам и по самој шуми Бабичке планине видео много калемљених крушака. Сниже села, а на једној присојној страни, има винограда, а по виноградима има и трешања и брескава. По селу има много шљива, трешања, крушака и јабука. У атару овог села свуда сусрећете се са воћем, и Бабичанин почевши од дана кад трешње почну да зру, па кроз сво лето, сву јесен и целу зиму, непрестанце вуче разно воће на лесковачку пијацу, које га ретко које године и издаје. Тамо он то своје воће продаје, кад за гору кад за бољу цену, али тек за њ добре паре добија. С тога и Бабичани, који онако неплодну земљу имају, били су а и сада су *најбоље олатиште пореза у целом срезу лесковачком; дужни распоред њиховог села и најмање лица и најмању цифру* има, — мање и од свих села у Поморављу, којима је земља тако богата да два плода једне године са једне њиве скидају (после жетве саде купус, који у јесен доспева без наводњавања), и може се без замерке рећи, да воће Бабичанима плаћа порез. Дакле из овога се види, да је воће један доста важан чинилац у имаовини Бабичана, и да оно игра доста важну улогу у економији његовој као привредни артикал. — Не мање, воће има таку вредност у целом врањском округу. Лесковац је најважнија воћна пијаца у овом округу, јер се у њему доноси воће из среза лесковачког, јабланичког и од чести пољаничког; из Добрича, од чести Заплања и неких села власотиначког среза, итд. За тим доста се извози воће на станици Владич. Хан (из Масурице и Пољанице), и из Врања (из Пчиње, Масурице и Пољанице). У Лесковцу и Врању дуње се највише извозе.

Па и на воће овог краја, обратио сам довољну пажњу да га проучим. У окр. тимочком такође има веома ваљана воћа. Села: Леновац, Грљиште, Вражогрнац, Рготина, Доња Бела Река, а од чести Заграђе и Горња Бела Река у ср. зајечарском; затим сва села среза бољевачког, а нарочито Бољевац, Добрујевац, Врбовац, Праница и Ласово, веома су богата у воћу. И тимочки срез такође има доброг воћа, ал што су села ближа старом црноречком округу то и боља воћа имају. У осталом и само земљиште показује, да је веома угодно за воћарство. Шипрази амо нису од трња и гложђара, већ махом од самих дивљака крушака. У опште, чини ми се да воће амо иде за земљиштем коме као подлога служе стене: тимацит, разни туфови ил сенонски пешчари. Најзад да напоменем и то: да воће амо преовлађује где је српски елеменат, а где је румунски, забатаљеније је.

Јабуке у овом крају преовлађују но крушке, како по мноштву сората тако и по каквоћи тих сората. И амо оно што је најбоље, по свој прилици остало је још из турског доба. Истина амо не постоје код сората називи турски, што би служили као доказ од куд је сорта дошла; али постоји то, да такве сорте немају назива, док за оне које су овде произведене има назива. Нпр. и од овамошњих сората, без сумње, има које би биле истоветне са сортама: ђулабије, авајлије, зенабије, пранције итд., али се ови називи амо не чују, већ можда су стрпане у опште називе:

„зимице“ „црвенке“ итд., што значи да су ове сорте донесене са стране од поседника Турака и нису дубље унесене у народ с тога и нису добиле нарочити назив. Има сората које су и у самом месту произведене, било од семена и изданака, и те сорте имају свога властитог назива. Мноштво пак сората веома су сличне међу се, што се и ово даје протумачити да су из семена и изданака постале, или дегенеришући или потенцирајући особине првашње сорте, и такве сорте махом немају свог назива; — народ их произвео (обично случајно услед месних прилика) али им назива давао није, што ил није умео, ил није хтео назива дати, лакше му је било назвати их: црвенке, озимице тврдаје но давати им нарочите називе. Сората од крушке веома мало има а нарочито зимних, — једва неколико.

Да би што боље допринео проучавању сората јабучастог воћа из овог краја, прибрао сам по неколико комада од сваке сорте, што сам послао Друштву пред славу његову. Прикупио сам од сваке сорте која ми је до руку дошла, без обзира на њену већу или мању квалитативну вредност; а то сам чинио с тога, што све имају амо своју економну вредност, — ваљану проодњу на овдашњој пијаци. Од јабука било је највише сората, а од крушака, разуме се јесењих и зимних, само две сорте. Дуња је било најбољих из Рготине и Д. Беле Реке, да је једно преко 500 грама износила. Мушмула било је само једне сорте.

Као што се Друштво могло уверити, многе сорте јабука овамошњег краја, нарочите оне из Леновца јесу ваљане и као асталско и као економско воће, и потпуно заслужне да се у државним воћњацима гаје и размножавају. Ја ћу бити свакад на услузи и Друштву и Топчидерској Економији и у опште сваком државном воћном расаднику, ради набавке калем-гранчице поменутих ваљаних сората воћа из овог краја.

Михајло Н. Рашковић
порезник у пензији

МАЈОРАН

Међу драгоценим зачинцима, који се за мирисање разних јела употребљавају, заузима једно од првих места — *мајоран*. Добре кобасице н.пр., не могу се без мајорана ни замислити, па онда кељ, крompир ит.д., много су пријатнија јестива, кад се, према укусу, мајораном зачине. За зачињање употребљујемо још неразвијен цвет и лишће.

У јужној Европи, нарочито у Шпанији, расте мајоран по ливадама и планинама, а у нас се гаји по повртњацима.

Мајоран је једногодно поврће, а има га две сорте: *немачки* и *француски*. У немачког је лишће ситније, али је миришљавије; у француског је лишће много крупније, па и ако је слабијег мириса опет га зато радије гаје.

Још можемо напоменути и *зимски мајоран*, који може на отвореном пољу нашу зиму врло добро да издржи, али је одвише слабог мириса. Он је, истина, вишегодан, али за поменуте циљеве не вреди много.

Мајоран успева у свакој земљи, која је поле боље урађена; дакле у свакој баштинској земљи без разлике, само не подноси сув песак и много влажну иловачу. У сувој пескуши неће семе ни да никне, па и кад би уз непрестано заливање никло, пропале би поникле биљке одмах, чим би наступило мало топлије време, а у влажнијој земљи труну жиле и жути лишће, које у том случају ни мало мириса нема. У песковитој иловачи најбоље успева, и тако бујно порашћује, да се може три пута преко године сећи.

Ко би имао топлу леју, тај би у њу могао већ око Благовести посејати семе, јер што се раније изведе расал, тим ће се више пута до јесени моћи мајорач да сече. Раније можемо извести расад и на тај начин, да семе посејемо у мале сандучиће одмах у почетку месеца марта, па да их онда поставимо на прозор неке топле собе. — На отвореној и добро спремљеној леји, сеје се мајоран око Ђурђев-дана.

Ма на који начин извели расад, треба га, кад добро ојача, расадити на 10—15 сантиметара раздалеко, и то по два струка заједно.

Мајорaново семе врло је ситно, и с тога га треба, да расад буде јачи, врло ретко посејати; тога ради много је боље, да се семе измеша сувим песком, или сувом ситном земљом. Посејано семе треба врло мало, врло плитко у земљу претрпати, а ако би после сејања наступила суша, треба леју ситном решетком све дотле заливати устајалом водом, док семе никне, а кад никне, треба леју пажљиво оплевити, а уједно и биљке разредити, где су гушће поникле, да расад јачи и развијенији порасте, па га онда на горенаведени начин расадити и одмах добро залити.

За време пораста треба расађен мајоран према потреби само — кад је велика суша — заливати, јер би од премногога заливања изгубио много од мириса; треба га даље уредно плевити и између струкова земљу ситнити. Добро је, кад се између струкова, и то у месецу јуну, поспе добро сагорелог ђубрета; ово ће ђубре земљу оснажити и одржаваће јој увек умерену влагу, те ће струкови бујнији порашћивати, да се више пута могу сећи.

Кад мајоран почне да цвета, онда га треба сећи. У доброј земљи можемо га — као што напред напоменух — и три пута до јесени сећи, и то: први пут, чим се први цветови укажу; други пут исто тако, кад се цветови укажу; а трећи пут пре но што наступе одвише хладне росе, од којих би лишће пожутело и изгубило мирис. Стабљике не треба сећи до земље, него једно 3 сантиметра више земље, како ће из оних на батрљицама остављених окаца поново избити нове стабљике.

Посечене стабљике треба лабаво повезати у мале свежње и обесити их на ветровито, суво место, под стрељу ил на таван, шупу или кош, да се на доброј промаји — а никако на сунцу — добро осуше. Добро осушено лишће треба са стабљикама сљуштити и у ланене кесице, опет на суво место оставити и за домаћу потребу чувати, а за продају се и стабљике ситно изломе и измешају.

Код нас се не може да изведе *добро* семе; ја сам то на све могуће начине покушавао, али нисам успео Тај је посао сигурнији у јужној Француској, Италији ит.д., где га у великим количинама изводе и у другим, севернијим земљама продају.

др. Радић

БЕЛЕШКЕ

Везивање зрелих каламова гумом. — Кишна 1897. година, која је била за зреле каламове врло непогодна, била је узрок да се потражи један подеснији материјал за везивање зрелих каламова. Рафијом, и ако се калам лепо може да увеже, у земљи, кад се она овлажи више, иструне брзо пре но што се изврши срашћивање калама; и онда последица тога је: или да се калам упола прими, и онда остане, како се каже „шантав," или се осуши. На и друге врсте материјала за везивање мање више имају својих мана: једни што су скупи и њима споро ради (као нпр. плуто) или што брзо иструну (рафија, канап). Захтевима једног доброг завоја као да ће најбоље одговарати конци од гуме. Извештаји о употреби овога завоја гласе овако:

„Комад од прилике од 8 сантиметара округлог или четвртастог конца од гуме довољан је за најдебљи калам, а 6—7 см. за тањи.

Везивање врши се на исти начин као и канапом, пошто се конац од гуме мало и растегне. Везује се такође много брже и згодније него ли канапом, а са врло неспретним везивањем плутом није ни за упоређивање. А код каламова у погледу на срашћивање нема се шта више желети.

У земљи ти четвртасти конци од гуме не губе ништа од своје чврстине и гипкости. Кад се каламови одгрну, што бива редовно у августу, конци се сасуше и прсну кад калам одебља. У то време је завој и иначе једна стега за калам (као нпр. што је плуто), јер је срашћење већ чврсто.

Плоснате траке од гуме нису добре, јер оне сасвим покривају спојно место калама, те не може да има приступа ваздух који је на сваки начин за правилно срашћивање потребан.

Од четвртасте гуме довољан је 1 килограм за 7000 каламова. Комад од 8 сантиметара, колико је потребно за завој стаје $^1/_6$ новчића (око 1·60 паре)."

Четвртастим концем од гуме, који је мало тањи, могу се изврсно везивати и зелени каламови; и ту ова врста завоја стаје јевтиније од плоснате гуме.

Правила за сађење нових винограда. — 1. *Виноград подижи само готовим садницама.* Као разумно подизање винограда научно је признато само: сађење садница̂. Зашто се данас никоме не препоручује да на сталном месту посади дивљаку, па да ову тамо калами и одгајује? — Па кад се код сађења воћака од тога сваки одвраћа, зашто то да не важи и за виноград. Зар потрошити труд и новац за скупо припремање земље, па добивање прихода од винограда одложити најмање за две године; — а то је неминовно, кад се калами на сталном месту (зелено) па потапа. Виноград подигнут садницама пре се почиње исплаћивати. Осем тога ваља имати на уму, да већ подигнути виноград треба да је трајашан, па да је и роднији, — а то се све може постићи само сађењем готових — каламљених — садница.

2. *Не поступај са лозним садницама као са мртвим дрветом.* Често је узрок неповољном напредовању новога сада, што се саднице не чувају да се не осуше. За то на утрапљивање каламова кад се изваде из земље, и чување преко зиме, ваља особиту пажњу обратити. Пред сађење ваља их држати 1—2 дана у води, најбоље у житкој каши од иловаче и говеђе балеге, па онда их брижљиво чувати за време сађења да им се жилице не сасуше. Ради тога ваља их умотати у влажне чаршаве. Па и у орезивању жилица пред сађење не ради се свуда правилно. Место да се оне скрате на 2—5 сантиметара као обично, њих треба скратити на 10—15 см.

3. *Сади лозу само у добро риголаној — дубоко риљаној — земљи.* Многи риљају земљу на једну па и више година раније, мислећи да је то боље. Паметније је, да се земља на годину дана пре пођубри добро (ђубретом у коме има доста фосфорне киселине и калија) и онда да се посеје неки махунасти усев (да се у земљи повећа и количина азота), па да се на неколико месеца пред сађење риголује. А кад се много пре земља риголује, рано се и збије и коров се намножи. Било у јамиће, или у избушене рупе — али толико да се садница може добро да умести — ваља садницу посадити право, а не косо, јер само тако може доцније жиле на све стране да шири и да чокот буде крепчији. Стојно место треба да је равно са површином. Испод лозе не сме доћи ђубре, него само ситна земља или прегорели мешанац. Притисак земље треба да је поглавито у доњим деловима око жила. Заливање је врло корисно, јер и то попуњава празнину око саднице. На крају треба лозу ситном земљом сасвим покрити.

Убијање курјакова за награду. — Курјак је, као што је свима познато, један врло опасан, ако не и најопаснији непријатељ домаћој стоци па и самом становништву.

Отуда скоро у свима државама давање награда онима, који убију курјака, па те награде деле и према томе, да ли је ко убио скотну курјачицу, курјака или јалову курјачицу, или курјаче, јер се за скотну курјачицу даје највећа награда, па за курјака и јалову курјачицу нешто мања и за курјачад најмања.

По нашем закону о лову од 16 јула 1898. год. (члану 23) ловац, који у хајци убије курјака добија награду, коју одређује Министар народне привреде и издаје из Шумског фонда.

Немамо података колико се годишње потамани курјакова у Србији и колико је за њих досада издато награда, али имамо један преглед о побијеним курјацима и издатим наградама у Француској и тај преглед износимо овде на увиђај, с молбом, да нам наши сарадници, колико је коме познато, изнесу податке о томе, колико је ове зверади потамањено прошле зиме у Србији.

У Француској се за тамањење ове зверади дају ове награде:

За једну скотну курјачицу	150 дин.
За курјака или јалову курјачицу	100 „
За свако курјаче	40 „

За 15 минулих година, од када постоји закон о давању ових награда побијено је ових зверова и издато ових награда оволико:

Године	Побијено зверади	Издато награда
1882 (4 месеца.)	423	38 260 дин.
1883	1.316	104.450 „
1884	1.035	81.180 „
1885	900	65.510 „
1886	760	57.120 „
1887	701	48.800 „
1888	505	34.810 „
1889	515	35.720 „
1890	461	29.040 „
1891	404	25.320 „
1892	327	23.580 „
1893	261	17.130 „
1894	245	17.300 „
1895	249	17.700 „
1896	171	11.490 „
1897	189	11.840 „

За ових петнаест година потамањено је 14 курјакова, који су напали људе (и тада је награда 200 динара); 9 у 1883, 1 у 1884, 2 у 1887, 1 у 1888 и 1 у 1896. години.

Мењање длаке. — Птице мењају перје а животиње длаку с јесени и у пролеће.

Сад је време када ће и домаћа стока мењати своју длаку, па како је то мењање у вези са здравственим стањем — треба имати ту промену у виду. Треба чувати стоку од прехладе, од нагле промене топлоте и претераног рада, а највећу пажњу треба обратити на бољу и издашнију храну, чистоту и негу. Кожа има највећу улогу у брзом и правилном мењању длаке, зато је потребно стоку у ово време боље но иначе тимарити и чврстим гужвама од сламе трљати, како би се маст из коже што више лучила и боље утицала на краћи процес мењања длаке.

Искуством је доказано, да сем друге здраве и добре хране на мењање длаке особито утиче лањено семе и јечам, па ако би мењање длаке заостало, треба такво грло прихранити куваним лањеним семеном или јечмом. Покажели се застој дуже времена то је сигурно, да је грло оболело. У овом случају треба питати лекара за савет.

Ј. М.

ГЛАСНИК

Правилник о сузбијању пламењаче (пероноспоре) на виновој лози. — Као *други* Правилник за извршење Закона о уништавању штетних животиња и биљака и о заштићавању корисних животиња, Г. Министар Народне Привреде прописао је — „Правилник о сузбијању пламењаче (Пероноспоре) на виновој лози". По овоме, обавезан је сваки ималац винограда и појединог чокоња прскати свој виноград и чокоње смешом од плавог камена и креча, и то редовно *два* пута, а трећи пут по потреби. Прво прскање има се извршити до летњег Св. Николе, (9 маја) најдаље до Константин и Јелене (21 маја), но на сваки начин *пре* цветања лозе; а друго — *ускоро* после цветања лозе, а најдаље за 4—5 недеља после првог. Треће прскање има се извршити кад киша спере мрље на лишћу од смеше, или ако се покажу знаци пламењаче. Општинске власти дужне су прибавити потребан број прскалица, држати у приправности довољно плавог камена, по потреби и креча. Осем тога, оне су дужне старати се, да сваки изврши тачно прскање; а законом су овлашћене казнити сваког који то не учини. — Правилнику је придодато *„Упуство за познавање пламењаче и о сузбијању њеном"*.

СТЕЧАЈИ

Одељку Управе Државне Ергеле у Добричеву потребан је један баштован који има школске спреме, што ће својом сведоџбом или добрим уверењем о својој пракси у државним економним заводима у Србији или на страни доказати.

Првенствено право имају Срби, а за тим Словени.

Плата може бити до 1000 динара годишње; а поред тога стан, огрев и послуга.

Бр. 307. Из канцеларије Одељка Управе Државне ергеле 2. марта 1899. године у Добричеву.

ОБЗНАНЕ

Ради Објашњења. У чланку *„Кратко уиуство за ирскање винограда иротиву иламењаче (пероносиоре)"* (број 16 о. г.) стр. 122, наведено је: „Да би се уверили да ли смо сипали довољно кречног млека, те тиме и смешу начинили како треба, ваља замочити комадић куркумне (црвене лакмусове) хартије; и ако се она обоји мрко, знак је да креча има довољно..." Ово важи за куркумну хартију; а *лакмусова хартија* треба да *иоилаветни*, и онда је знак, да је смеша добра.

Српском Пољопривредном Друштву потребни су за попуњавање свезака *Тежака* 1., 2., 3., 4., 5. и 6. број *Тежака* за 1898. годину.

Ко има ових бројева а био би вољан уступити их Друштву, нека се изволи јавити и назначити: какву књигу тражи од Друштва као накнаду за њих, (решење Управног Одбора од 13. фебр. ов. г. тачка 21.)

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 18. броја Тежака: *Чланци*: О образовању земљорадника читањем. — Потреба проучавања српске помологије. — Мајоран. — *Подлистак:* Пољопривредне продужне школе. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 19. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 9. МАЈА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ИЗБОР КРМАЧА И НЕРАСТОВА ЗА ПРИПЛОД

Највидније место у нашој извозној трговини заузима свиње. Па и ако је оно тако важан извозни предмет ипак се избору приплодних грла не поклања довољна пажња. Отуда и бива, да се пâре сувише млада и неразвијена грла која дају слаб и неразвијен приплод. Или се међу собом пâре грла у најближем сродству и са таквим махнама, које се у запату не смеју трпети. Недовољна пажња при парењу а и оскудица добре хране и неге чини, те наше свиње које су пре биле на гласу, опадају бројно и каквоћом, па на светским трговима немају ону трговинску важност, коју у истини треба да имају.

Та околност даје нам повода, да скренемо пажњу одгајивачима на ове неколике напомене, које вазда треба да имају на уму при одабирању грла за запат, па било да приплодна грла купују или да их из свога запата издвајају.

О избору крмаче за приплод. — Крмача за приплод, пре свега, треба и мора да има добру *телесну грађу*. Јер без ње, не можемо очекивати добар и снажан приплод. Она треба да има прâво, дугачко тело, фине кости и да је мирне нарави. Крмача са неугледним телесним обликом, као и она, која има нерастовски изглед, није добра за приплод. Таква крмача праси мало прасади, а као слабомлечна, рђаво их подиже. Добром храном а нарочито лепим поступањем, може се љута крмача упитомити.

Крста у крмаче треба да су што шира. Под широким крстима је плодиште пространије, те се прасад у њему боље развијају а и крмача их лакше праси. Слаба и узана крста притешњавају плодиште, те се прасад не могу да развију како треба, већ остају ситна и кржљава. Зато такве крмаче не треба узимати за приплод.

Виме треба да је што веће, са меком кожом и добро развијеним сисама и брадавицама. У малом и неразвијеном вимену, мало има млека, те прасад немају шта да сишу. Крмача има обично десет сиса, али оне благороднијих раса са дугачким телом, имају 14—16 и те су крмаче обично плодније. Врло често дешава се, да крмача опраси више прасади но што има сиса. У том случају, најбоље је прекобројну прасад одбацити, како би крмача могла ону што остају боље одхранити. При том ваља одбацити слабију и неразвијенију прасад, а оставити само ону, која су снажна и правилно развијена. Кад прасад отпочну сисати, она обично за све време сисања задрже сису коју су први пут узела. Наравно, да се она међу собом о сисе отимају, али је то само тренутно, па се опет враћа свако својој сиси. Оне сисе, што леже непосредно на прсима, имају више млека и ово је боље од онога, што се налази у сисама на трбуху ближе задњем делу. И по томе, она прасад, која су на предњим сисама одхрањена, боља су и развијенија од осталих. Смотрени одгајивачи, на ово много пазе и полажу, па за запат узимају ову прасад.

Има крмача, које не могу на време да донесу прасад, већ ова пре времена побацују. Или, ако их и донесу на време, махом су слаба и кржљава, те не могу како треба да се одхране. Такве крмаче не треба у приплоду држати. Исто тако, не треба у приплоду држати ни оне крмаче, што се за време спрасности гоје. Њихова су прасад слаба и кржљава, а махом слабо и прасе. Дебеле крмаче теже се разбукаравају; а кад се разбукаре, жар им је готово неприметан, те се не зна кад треба пустити нераста. Отуда бива, да су дебеле крмаче слабо плодне.

Оне крмаче, које за време супрасности омршаве, добре су за приплод, јер обично имају доста млека, те су им прасад добра и напредна.

Крмачу не треба држати више у приплоду од 3—4 године. Јер до тога времена даје најбољу прасад. После тога времена, отпочиње да праси мање прасади, и ова су све слабија. Кад се крмача у овим годинама издвоји из приплода, може добро да се угоји; док међутим старије крмаче тешко се гоје.

Сувише љуте и дивљачне крмаче, које се не могу упитомити ни лепим поступањем, не треба такође држати у приплоду, јер су мало плодне, а и тешко се гоје. Због истих узрока и њихов подмладак није добар.

Често пута крмача има и ту неприродну навику, да своју прасад једе. Ово чине махом оне крмаче, које су храњене месом, или су случајно од њега дошле.

Многи пак одгајивачи острве своје свиње на месо тиме, што им бацају дробине од заклатих брава. С тога ваља најстрожије пазити, па свињама, да нарочито приплодним крмачама, не давати месо и такве отпадке, од којих би се оне могле острвити. Пометину, мртво донесену и пригнављену прасад, треба од крмаче одмах уклонити, јер се она на то може врло лако острвити, па после и здраву прасад појести. Ова склоност, често се и на млада грла преноси, те доцније и она бивају прождрљива. Зато, крмачу са овом махном ваља из запата уклонити.

Почешће дешава се, да крмача добро развијена и здравог изгледа праси слабу и неразвијену прасад: са кривим леђима и ногама, дебелим и накострешеним чекињама. Таква прасад не могу да се одхране и одрже, већ махом постепено пропадају. То долази с тога, што крмача има какву болест у крви, и зато је не треба држати у приплоду.

Ако хоћемо од младих прасади и запата да одаберемо које за приплод, онда треба пазити: да оно буде од здраве и крупне крмаче; да је лепог телесног облика дуго а при том заокругљено. Врат, леђа, крстине и прси, да су широке. Ноге да су правилно усађене и што размакнутије. Чекиња да лашти и да лепо на телу лежи. Поглед а тако и покрет, треба да је жив. Кад га човек зовне, да је поверљиво и да се да чешати. При избору прасади за приплод, ваља избегавати немирну и плашљиву прасад, јер се доцније слабије гоје, а нису ни плодна.

Од оних крмача које се први пут прасе, не треба узимати прасад за приплод. Тако исто ни она прасад нису добра за приплод, која су од младе крмаче и нераста. Таква су прасад слаба, а поред тога имају ружан облик. Најбоље је узети за запат прасад од другога или трећега прасења, и то она, која су испрасена у пролеће јер су боља од оних што су испрасена доцне под јесен или преко зиме, пошто се боље за време топлих дана развију и ојачају.

Напослетку, као здраво и добро прасе за запат, сматра се оно, које живо сише, а нарочито сисе на прсима, које се о сисе отима са осталим прасадима, и које такође сталну храну са вољом једе; а кад се наједе мирно лежи. Такво прасе брзо расте, правилно се развија и има леп округао облик.

Избор нераста. — Избор нераста од много већега је значаја за запат, но избор крмаче. Јер, чим се крмача опраси, па ако да рђаву прасад, може се лако и она и њен подмладак из приплода искључити. Док међутим, са нерастом ствар друкчије стоји. Он се пушта на више крмача, па ако је рђав, онда ће и прасад од свију крмача бити рђава. Уништити или учинити цео тај запат неспособним за даљи приплод, врло је тешко. Због тога нужно је обратити врло велику пажњу на избор нераста.

При избору нераста за приплод, треба обратити пажњу на то: да буде од добре приплодне крмаче, да је добро телесно развијен, и да су му сви делови тела сразмерни. *Глава* приплоднога нераста треба да је умерена. Сувише велика глава преноси се на младунце, те им даје ружан облик. Осим тога, крмаче тешко прасе прасад са великим главама, а нарочито оне које први пут прасе. *Лице* треба да му је месната а не суво. *Поглед* треба да је жив и мушкога изгледа; *уши* да су повеће и месната. *Врат* такође треба да је меснат, а она пруга што од њега полази крстинама, да је што правија. *Чапоњци* треба да су што ближе цеваници, јер му је тада ход сталнији и сигурнији. *Крстине* треба да су јаке и широке. Нераст са слабим и уским крстинама, није добар. *Прси* у нераста треба да су дубоке и широке са здравим и снажним плућима. *Трбух* такође треба да је дубок и широк, са здравим органима за варење. *Реп* треба да је на врху, увек нешто мало заковрчен. Отпуштен реп имају

троми нерастови. *Ноге*, како предње тако и задње, да су умерено високе са јаким мишићима, удаљене једна од друге и правилно постављене. *Табани* да су састављени из јаких костију, а при том да су меснати. *Кожа* не треба да им је сувише дебела. Из дебеле коже, расту дебље чекиње, а нераст са дебелим и накострешеним чекињама није добар за приплод, пошто је мање плодан, а слабије се и гоји. Тако исто, кожа не треба ни да је одвећ танка, јер би тешко сносио зимску хладноћу. Кожа треба да је обрасла лепим чекињама и да ове лепо леже по телу.

Кеса са јајима треба да је умерене величине. А ако нераст има већу кесу но обично, знак је, да има какву болест. С тога, при избору нераста ваља на то обратити пажњу.

Нераст треба да је живе нарави али при том да није зао, јер би био опасан по људе и стоку. Ако је нераст злоћуд, па још уз то води порекло од љутог и опасног нераста, онда га треба искључити из приплода, јер се та махна преноси и на подмладак. Нераст троме нарави није добар за приплод, јер не скаче с вољом на крмаче, те услед тога многе остају јалове. Много је бољи нераст за приплод живе нарави, јер са вољом скаче на крмаче и ове остају чешће супрасне.

Не треба узети за приплод нераста, који има мршаву а при том велику главу, сув врат, угнута леђа и криве ноге, јер се све ове махне преносе на подмладак.

При куповању нераста, поред свега овога што је напред казато, морамо обратити пажњу још и на то: од каквога је запата. Иначе, ако и на то не будемо при куповини добро пазили, можемо при свој обазривости учинити погрешку, која би доцније скупо стала.

Ако из запата који имамо, хоћемо да издвојимо које прасе за потоњег нераста, онда оно треба да буде од добре крмаче, да је добро развијено, и да су му сви делови тела сразмерни; да је одхрањено на оним сисама, што леже на прсима и да се у пролеће опрасило. Такво прасе развијаће се и даље добро, и биће од њега доцније добар нераст.

Висина нераста, према висини крмаче, треба да је одмерена. Ако нисмо ради да нам запат устукне, морамо пазити, да нераст буде од крмаче увек нешто тежи и већи. Но, може се и млад нераст пустити на крмачу, само ако је он иначе потпуно развијен и добро храњен снажном храном, па да запат не устукне. Али у овом погледу, сматра се као правило, да нераст буде од крмаче тежи и већи, јер су тада прасад боља и снажнија.

Ако је нераст добро развијен и потпуно здрав, а при том добро храњен јаком храном, може се употребити у десетом месецу. А ако нераст није како ваља развијен, и није добро храњен снажном храном, онда га не треба употребљавати за приплод, док не наврши бар дванаест месеци. Многи одгајивачи чине велику погрешку, што сувише рано, често у седмом или осмом месецу, почну пуштати нераста на крмаче. Јер тада, у то доба, код њега се не јавља прави жар, и за то је приплод слаб и кржљав; а он сам пре ослаби и изгуби приплодну моћ. Приплод биће у толико снажнији и развијенији, у колико се буду међу собом парила снажнија и зрелија грла. Штета је далеко мања, ако се причека, да грла потпуно сазру за парење, но кад се ова из нестрпљења пре времена паре, те цео запат почне да опада.

Па и у оном случају, кад је нераст добро развијен, не треба га прве године много пуштати, јер би се много истрошио, а то би му за даљи приплод шкодило.

Приплодна моћ у нераста, кад се добро храни и пажљиво на крмаче пушта, може да траје и до десет година. Али се до овога времена врло ретко у приплоду задржава, јер је неплоднији, а подмладак слабији и неразвијенији. После тога времена, најбоље је, ако се из приплода уклони, па или угоји или прода онакав какав је. Сувише стар нераст не може да се угоји, а уз то му је и месо рђаво. Зато га и не треба дуго у приплоду задржавати. Оно, често бива, да се и млад нераст пре времена почне гојити. У том случају, за неко време не треба му давати снажну храну, а међутим ваља да се што више креће.

Нерастови махом један на другога мрзе и боре се за право првенства у чопору, те често један другога повреде и осакате. Зато их ваља држати одвојено.

Кад се пак пуштају ради кретања, онда треба пуштати најпре једнога, па другога. Оба се могу пустити само у оном случају, кад пред свињцима има прегрђен простор, по коме може и један и други ходати, а да се не могу дохватити.

Ако се нераст држи у тесном а мрачном простору, и ако се уз то још и злоставља, онда постаје љут и опак, како за људе тако и за стоку. Кљцима може да нанесе јаку, често смртоносну повреду, и зато, да би га учинили безопасним, треба га обалити, па кљештима она два зуба поломити и турпијом их заокруглити.

И. Н. К.

ХРАЊЕЊЕ ГОВЕДА ЛЕТИ

Храњење говеда лети може се вршити на двојаки начин:

1. У штали, дакле као и зими, једино с том разликом што говеда лети зелену храну добијају, и 2. на паши што бива само у врло екстензивним приликама, тамо где има много земље а мало радене снаге, и где се само на тај начин земљиште искористити може.

Летња периода хранења рачуна се обично од почетка Маја до почетка Октобра, мало раније или доцније према положају и поднебљу газдинства, на коме се говеда налазе.

Прелаз од зимње хране на летњу зелену треба да је поступан, и то да траје 14 дана. Ако је прелаз брз, непосредан, то он утиче врло рђаво на лучење млека, сем тога што се краве лако побољевају, добијају колику и пролив.

Прелаз треба на тај начин извршити, да се зелена свежа храна помало исецкана помеша са зимњом сувом храном, и то тако да испочетка већи део хране буде од суве зимње хране, после да се поступно све више зелене хране додаје тако да је при свршетку горњих 14 дана већи део хране зелена а да је сува храна само додатак.

Најбоља зелена храна је за краве *детелина*, јер је врло хранива, а садржава све оне соли, (нарочито фосфорне соли) које су крави нужне да даје много млека, а

да при томе телесно не опада. Само не треба никада детелину влажну, орошену или покислу давати, јер се од овакве детелине краве лако могу поболети, може да им се надује бураг и трбух, да добију надим, колику и да угину, пре него што им притрчимо у помоћ.

Зато треба зелену храну, а нарочито детелину пре храњена држати на месту где ваздух пролази да би се мало исушила ако је била влажна, а да се не поквари, не побуђави. Најбоље је зелену детелину увек мешати са мало сламе, па је онда давати стоци.

Врло добра зелена храна је, осим детелине, *зелен кукуруз*, *ливадске траве*, мешанац (зелена раж и вика, зелен овас и вика, или зелен боб, грах и каква стрмнина или зелен јечам са детелином итд.) — На спахилуцима Леополдсдорфу и Миклошу употребљавали смо као зелену храну највише мешанац, и то с врло добрим успехом. Мешанац обично се састоји од зелене стрмнине, са детелином грахом или виком.

Што се тиче *сламе* која се додаје зеленој храни говедима, то је најбоље са дневним оброком зелене хране за једно грло мешати 2—5 кила сламе јечмене или овсене. За све време храпења крава зеленом храном не треба им давати толико воде као зими кад суву храну једу, јер зелена храна по себи већ млого воде садржава у себи.

Односно реда хранења имам да напоменем да је најбоље хранити три пута дневно, пре почетка муже, а треба додати соли и мало брашна од костију и креде.

За једну краву од 500 кила тежине ваља рачунати дневно: 50 кила зелене хране и 5 кила сламе.

Ако имамо разне зелене хране, кукуруза и детелине, онда је ова сразмера најбоља за једну краву дневно: 35 кила детелине (зелене), 19 кила кукуруза (зелена), 3 киле сламе. Добра смеса је и ова, ако имамо луцерке 42 киле и 4 кила сламе.

Почем је за здравље крава и бикова врло нужно, да сваки дан излазе на свеж ваздух, и да се мало крећу, то онде где нема пашњака, треба оставити једно повеће место, најбоље близу сточних стаја и ту сваки дан истеривати марву.

Што се тиче кошења зелене хране, то је најбоље само онолико покосити, колико је за свеколику марву за један дан потребно, да се не би покошена храна нарочито при великој врућини сувише исушила, јер је онда говеда не једу радо, а да се не би покварила, ако је кишовито време.

Искључиво хранење крава на пашњацима не врши се на рационално уређеним газдалуцима, већ само онде где има много земље на расположењу, а мало радене снаге, тако да сопственик земљиште не може на други начин да искористи, те да има користи од њега, већ тиме што зелену траву претвара у месо и млеко, које увек лако може продати па и даље извозити где је пијаца за те производе.

Овако се чини по руским и мађарским равницама, где млого попаша има, које се на други начин за ништа не би могле употребити, и не би никакве користи доносиле, а тако се ради много и у нашим крајевима, ма да ово код нас баш не би морало бити, да се већа пажња и већи труд обраћа пољопривреди и њеном унапређењу.

Где се говеда лети искључиво хране на паши треба пазити да се никада не истеривају на орошене паше, изјутра рано, и предвече, нарочито у јесен.

Ђ. Ст. Вилов.

О ОКОПАВАЊУ ПОВРЋА

Окопавање поврћа један је од најважнијих послова, и опет се не извршује као што треба, а за добро успевање поврћа, окопавање је исто тако важно, као копање и заливање укупно узевши.

Сваки је онај на погрешном путу, који мисли, да је окопавање само зато нужно, да се искорењује трава; окопавањем се ситни земља, да ваздух у њу боље продирати и на успевање поврћа благодетније упливисати може, а уједно се и влага у земљи боље одржава и регулише. И према томе, окопавање је за боље успевање поврћа врло важан посао, јер јачим продирањем ваздуха и влаге, у земљу, и ђубре се боље раствара и на дотично поврће јаче упливише, а поништавање трава, при копању је само споредан посао.

Све леје у повртњаку треба чешће окопавати, нарочито после заливања, кад се земља збије и окоре. Окорела и збијена земља много смета напредовању и успешном порашћивању поврћа, што се најбоље опажа код чвршћих земаља. Окорела површина смета с једне стране продирању ваздуха и растварању ђубрета, а с друге опет стране спречава испарење влаге која се у земљи налази, и тако се горњи део земљин сасуши, а чим се окорела површина разбије, растроши, одма ће у земљу да продру ваздух и роса; и, пошто се сад земља може поново да испарава, то ће и влага из доњих слојева, из здравице, да појури у горње слојеве, те ће на тај начин и жиле поново добити новог живота и свежину.

Колико ће пута бити потребно да се неко извесно поврће окопава, то се исто тако не да у опште определити, као што се не може определити ни време *кад* да се окопава; све то зависи од особине дотичног земљишта и од повремене местне топлоте. По себи се разуме, да ћемо чврсту глинушу морати чешће окопавати од неке меке и трошне пескуше; глинуша се и пре и чвршће окоре, а кора је тако чврста, да на суши пукне. У колико је време топлије, у толико чешће треба окопавати, а добро окопавање при суши баш, више вреди, него овлашно заливање, нарочито онда, кад се ово заливање као што треба не изврши. Плахо заливање с мало воде, убије земљину површину, ма да ју скроз не овлажи, и на тај се начин само још појачава горња кора. После заливања, а у размаку извесног времена, неопходно је нужно окопавање; јер ма како да је добро заливено, опет ће се површина окорети, а ову кору треба на сваки начин отклонити, разбити, ако хоћемо, да од заливања имамо праве вајде, да нам оно буде успешно.

Окопавање се извршује разним оруђем, а најцелисходније се извршује добро скованим мотикама и комбинованим мотичицама, у којих је с једне стране „перо“ (мотичица), а с противне стране исковане ракље. Пером се копа између редова и појединих струкова и нагрће на њих земља а оним ракљастим делом ситни се земља око струкова и вади траву̂ина. Нарочито је ово оруђе врло добро за окопавање у врсте посејаног першуна, мркве, паштрнака, лука итп., после неке подуже суше, јер се њим може дубоко око струкова да копа, а да се корен, односно жиле, и најмање не повреде, а доходак се знатно повећава.

На послетку морамо још напоменути и то, да је окопавање и мерило за доходак у једном повртњаку. Дубоким и чешћим окопавањем и ситнењем земље, појачава се дејство ђубрења и заливања; а без окопавања слаби и једно и друго.

Д-р. Радић.

ИСКРИЦЕ

Руски министар народне привреде тражи од француског пољопривредног Друштва обавештења **О гајењу ељде у Француској.** — У седници француског пољопривредног Друштва од 26. априла ове године прочитано је писмо руског министра народне привреде г. *А. Јермолова*, који је и члан тога Друштва, у коме писму он моли Друштво, да буде тако добро пружити му потребна обавештења *О гајењу ељде у Француској*, јер та биљка, вели, има огромна значаја у Русији, пошто ељда знатним делом улази у састав људске хране руског становништва, но која биљка од пре неколико година даје у Русији недовољне приносе а узроци томе нису познати.

Прочитавши ово писмо Друштво је изабрало г. *Густафа Хезе-а* да поднесе Друштву извештај о овом питању, извештај који ће се послати г. Јермолову. Г.г. *Вилморен* и *М. Ваше*, придати су г. *Хезе-у* у помоћ, да му при састављању овога извештаја буду на руци.

БЕЛЕШКЕ

Гора за домаћу потребу у срезовима: голубачком, косаничком и студеничком. — 1. *Голубачки срез.* Из голубачког среза пријавило се до 1. Новембра 1898. године свега 123. лица, којима је сеча горе одобрена. Од овог броја узели су прописне шумске објаве и извршили сечу 48 лица и осекла су *по такси за домаћу потребу*:

4 букова дрвета од 41—50
62 „ „ „ 51—60
8 „ „ „ 61—70 сантиметара у пречнику дебелих и 20 кубн. метара дрва за гориво.

На име таксе за горњу количину дрвета наплаћено је 206 динара.

2. *Косанички срез.* Из овог среза било је пријава до 1. Новембра 1898. год. 297. — Узела су шумске објаве и извршили сечу 103 лица, која су осекла:

а) по такси:

13 букових дрвета од 41—50
20 „ „ „ 51—60 сантиметра у пречнику дебелих и 7 кубних метара дрва за гориво. За ову количину дрвета наплаћено је у корист шумског фонда 126 динара, и

б) Од оних лица, која плаћају испод 15 динара годишње непосредне порезе а која имају права на бесплатну сечу горе за домаћу потребу, узела су шумске објаве 80 лица и осекла:

97 букових дрвета од 41—50 и
139 „ „ „ 51—60 сантиметра у пречнику дебелих.

3. *Студенички срез.* Било је пријава до 1. Новембра по којима је одобрена сеча горе, 224. Од овог броја узела су шумске објаве 33 лица и то:

а) по такси:

4 куб. метра дрва за гориво. За ову количину дрва наплаћено је 3·20 динара, и

б) 32 шумске објаве издате су сиротним лицима, која су по њима осекла:

340 букових дрвета 41—50
25 „ „ 51—60
40 смрчевих дрвета 21—30 и
5 „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих и 172 куб. метара дрва за гориво.

У сва три поменута среза осечено је за домаћу потребу свега:

40 смрчевих (лежећих) дрвета 21—30
5 „ „ „ 51—60
454 букова дрвета . . . . . 41—50
246 „ „ . . . . . 51—60 и
8 „ „ . . . . . 61—70 сантиметара у пречнику дебелих. *М.*

Колико се у Србији производи кукуруза. — Под кукурузом било је 1893

	Засејано ектара	Са 1 ект. добивено	Свега тов. (100 кгр.)	Вредност у дин.
У ваљевском округу	25.334·53	7·9	196.196	1,465.584
„ врањском „	19.960.82	7·4	161.703	1,408.433
„ крагујевач. „	37.779.88	9·0	360.244	2,337.984
„ крајинском „	28.102·42	8·9	241.076	1,718.872
„ крушевачком „	38.344·37	7·6	287·853	2,196,318
„ моравском „	51.367·65	8·4	480·150	3,601.125
„ пиротском „	16.060·71	4·0	75·764	625.053
„ подринском „	46.060·51	7·0	344.297	2,671.745
„ подунавском „	59.516·28	8·9	535.593	4,429.354
„ поморавском „	98.300 68	9·2	1,011.374	7,696.556
„ рудничком „	24.731·99	8·5	223.140	1,490.575
„ тимочком „	19.645·77	6·3	130.017	812.707
„ топличком „	21.257·44	8·0	137.671	1,057.656
„ ужичком „	16.058·43	6·9	123.439	1,108.482
„ црноречком „	28.457·13	8·0	221 246	1,508.898
Београд	256·13	11·3	5.009	43.829
Ниш	771·00	10·0	7.710	55.127
Свега	**532.005·74**	**8·1**	**4,578.482**	**34,237298**

ГЛАСНИК

Уредник Тежака, г. *А. М. Секулић*, болује од инфлуенце још од 10. априла ове године. Од 26. априла он је на путу опорављења али још ни сада не излази. Ако је за време његова боловања и поред све обилате потпоре од стране његових другова, у књижевним пословима Друштва било каквог застоја, тај је застој отуда настао, али ће се све то брзо поправити чим уредник могадне излазити и чим поново прихвати послове, који спадају у круг рада Књижевног Одбора, коме је уредник *Тежака* у исто доба и пословођа и референат.

Како се у Аустро-Угарској воће преноси. — У Чешкој се воће разашиље у округлим или четвртастим корпама од врбе, које се горе попуне лишћем, хартијом или сламом и завежу врбовим прућем или канапом. Корпе имају тежину 25—40 килограма. Рачунају се 250—390 корапа на један вагон. Број корапа управља се и по стању зрења воћа, по одношајима топлоте и по спреми вагона. Корпе с поклопцима ређе се употребљавају; само се још употребљавају у пошиљкама трешања и вишања из Горње и Доње Аустрије, Моравске и Горице. Вреће (џакови) употребљавају се само за кестење са Југа. Фино тиролско воће из предела Боцена и Мерана шиље се у сандуцима, који се пуне изрецканом хартијом, а при том се још и сваки комад обавије пажљиво у свиленој хартији. Мање вредности сорте, нарочито за цеђење јабуковаче које се преноси водом из Горње Аустрије, шиље се у обичном товарењу (alla rinfusa). Но при том се никад опет вагони не пуне а из узрока, што би се доње воће много искварило. Штајерска шиље своје воће у великим хартијом постављеним бурадма, која су тешка (бруто) око 5 мет. цен.; и онда 20 таквих бурета попуне вагон. Зимско воће шиље се из Мађарске понајвише у врбовим корпама које хватају 40—45 килограма. Ове се везују платном. Вагони су удешени са полицама (штелажама), и тада се могу натоварити само са 50 мет. цен. У опште се сирово или суво воће товари само у покривеним вагонима и отправљају се као брзовозна роба спуштеном ценом. Суво воће шаље се у врећама (џаковима) и сандуцима.

Промене у особљу државних лозних расадника. — Претписом г. Министра Нар. Привреде постављени су: за привременог руководаоца јагодинског лозног расадника, Симеон Пјеротић, привремени руковалац жупског лозног расадника; за руководаоца жупског лозног расадника, Душан Крсмановић, привремени руковалац крајинског лозног расадника (школе за Винодеље и Воћарство) и за калемара нишког лозног расадника, Стојан Петровић, калемар жуп. лоз. расадника, сви по потреби службе.

Рајфајзенове „позајмичне касе.“ — 1898. године навршено је 50 година, од како је у Фламерсфелду на Вестервалду (на Рајни) постала прва задруга за позајмичну касу по Рајфајзену. Најпре ограничене на ужи завичај Рајфајзенов, почеле су ове задруге све више расти како по броју тако и по важности и постале су у правом смислу једна истинска сила за привредни живот сеоског света. Сада у Немачкој има више од 4000 тих задруга са преко 2 милиона чланова, које велике циљеве Рајфајзенове остварују. У Аустрији их има преко 1000, а у Француској, где се пре 10 година није знало ни за једну Рајфајзенову задругу, сада има преко 400. У Белгији и Енглеској труде се на јако, да Рајфајзеновим задругама и тамо задобију право грађанства: па и сама Русија, као и Балканске Државе не изостају од тога покрета. По вестима из Кингстона као да су и у Јамајки (Источној Индији) установљене позајмичне касе по Рајфајзену.

„*Земљорадничке Задруге*“ у нас такође су основане по начелима Рајфајзенових задруга. Њих, по *Пољопривредном Календару* за ову годину (стр. 113), има 87, у разним крајевима наше земље. Њихов је представник у Београду *Савез земљорадничких задруга*, који управља *фондом* за потпомагање задруга, основаним од прихода Држав. Класне Лутрије, и из којега се фонда, по изречној законодавној одлуци даје помоћ задругама само у материјалним предметима, као: справама, семењу, стоци итд. Земљорадничким задругама се у нас поклања и од стране државе знатна пажња, и израз тога јесте споменути *фонд* и *закон о земљорадничким и занатлиским задругама*, којим су начела тих задруга боље утврђена.

Сремачка виноделска задруга. — У селу Сремчици недалеко од Београда основана је Задруга под овим именом, од које један примерак *Правила* послат је *Тежаку* на приказ. Као што и само име показује, Задруга има задатак да подиже виноградарство у свом месту. Ради тога, задруга ће:

1, да подигне виноград на америчкој подлози, те тиме буди очигледним примером околину на обнављање винограда;

2, да производи каламљену и издржљиву лозу, те да даје задругарима ради бржег подизања винограда;

3, да посредује у набавци лозе, алата и осталих виноградских потреба;

4, да се брине о проходњи задругиних производа и о свему, што би задрузи помогло да свој циљ постигне.

Капитал прибавиће се улогом, а радну снагу даваће задругари.

Покретач ове Задруге је и на пољопривредној пракси вредни учитељ сремачки г. Чедомиљ Тодоровић и председник Миливоје Миљковић. Похваљујемо ово предузеће и желимо најлепша успеха.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ПРАВИЛА
„СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“ [1])
КОЈЕ СТОЈИ ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ
АЛЕКСАНДРА I.

Правила од 24. Марта 1887. године

Измене и допуне од 18 Фебруара 1888. и 30 Јануара 1893. године.

I.

Установа и циљ друштва.

Ради унапређења целокупне пољске привреде у нашој отаџбини, постоји у Београду Друштво, које ће као самостална правна личност радити под називом „Српско пољопривредно друштво“, који ће назив имати и на свом печату, као натпис око свог символа: „плуг са запрегом.“

Српско Пољопривредно Друштво свечано слави 30. Октобра сваке године своју славу Св. Краља Милутина, као успомену на прве дане свога оснивања.

Члан 2.

Према поменутом циљу у круг радње друштвене спада:

1. Да испитује прилике, у којима се налази наша пољопривреда и да тражи пута и начина, како да се уклоне незгоде и сметње, које њеном унапређењу на путу стоје;

2. Да изучава, у нашој отаџбини, биље и животиње по свима односима, који су нужни да се унапреди наша пољска привреда;

3. Да се стара о распростирању савршених пољопривредних справа, као и о томе, да се ове у нашој отаџбини израђују и усавршавају;

[1]) У седници управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва од 9. јануара 1899. године решено је, да се Правила Српског Пољопривредног Друштва прештампају у *Тежаку* и одатле одштампају у формату *Тежака* и у виду предлога за измене и допуне у 500 примерака. Та се одлука овим извршује.

4. Да расписује, досуђује и издаје награде ради завођења напредних начина радње по свима гранама пољске привреде;

5. Да приређује опште и посебне изложбе домаћих производа по свима струкама пољске привреде, и да одређује награде свима онима, који што најбоље произведу;

6. Да издаје лист за пољску привреду;

7. Да издаје повремени спис за пољску привреду, у коме ће се предавати јавности оне расправе и испитивања, која ће осветлити стање наше пољске привреде и која су иначе пољопривредног научног садржаја;

8. Да издаје пољопривредне књиге, за распростирање најпотребнијих пољопривредних знања, и пољопривредни календар сваке године са кратком теоретичном и практичном поуком;

9. Да изашиље стручне пољопривреднике зарад поучавања наших земљорадника у бољем раду, по свима гранама пољске привреде;

10. Да се стара о прибављању земљишта за подизање угледних добара у нашој отаџбини и о њиховом уређењу;

11. Да се стара, те да се боље и удесније зграде подижу код нас за пољопривредне циљеве;

12. Да се стара да домаћим пољопривредним производима отвара у нашој земљи места у употреби свуда онде, где би се они могли као сировина употребити и да осим тога потпомаже и само прерађивање тих производа у нашој земљи;

13. Да приређује јавна пољопривредна предавања и да потпомаже оне стручњаке, који би хтели да држе таква предавања по разним крајевима наше отаџбине; и

14. Да промишља и ради и на свима осталим предметима, који спададају у круг његове радње.

II
О средствима.

Члан 3.

Материјална средства, којима ће Друштво постизавати своје циљеве, ово су:

1. Државна помоћ;
2. Улог чланова помагача;
3. Приход од листа и осталих списа, које Друштво издаје;
4. Приход од завештања и поклона, које поједини родољуби оставе Друштву;
5. Приход од друштвене привреде; и
6. Приход друштвеног пољопривредног фонда.

III
Права и дужности друштва.

Члан 4.

1. Друштво бира себи управу и чланове;
2. Друштво ступа у везу с домаћим и страним пољопривредним друштвима;
3. Друштво доставља своја посматрања и одлуке, донесене у интересу унапређења пољске привреде у нашој отаџбини, министру народне привреде;
4. Друштво може на главном збору допуњавати своја Правила, ако то не вређа главне његове основе, а тако исто и пословни ред прописивати.

Члан 5.

Осим дужности, које истичу из друштвеног циља, Друштво даје на позив министра народне привреде своје мишљење о питањима, која се тичу чисто пољске привреде.

IV.
Састав друштва.

Члан 6.

Друштво састављају чланови:
а, добротвори;
б, утемељачи;
в, редовни;
г, почасни;
д, дописни;
ђ, помагачи.

Члан 7.

Чланови добротвори јесу она лица или правне личности (окрузи, срезови општине, друштва, установе, предузећа цркве и т. д), који даду на име улога најмање 500 динара од једанпут или почесно кроз 4 године. У ред добротвора улазе, даље, они, који учине поклон друштву у непокретном или покретном имању у горњој или већој вредности.

Члан 8.

Чланови утемељачи могу бити она лица или правне личности, који положе друштву од једанпут или кроз две године најмање 100 динара на име улога.

Члан 9.

Имена чланова добротвора и утемељача, чији улози иду у непокретни капитал „друштвеног пољопривредног фонда“ (чл. 35.) штампаће се на видном месту у друштвеном календару сваке године, а и у другим издањима у којима то буде згодно.

Члан 10.

Редовни чланови могу бити стручни пољопривредници, или они, који својим књижевним или угледним практичним радом помажу да се оствари друштвена задаћа.

Њих бира Друштво на својим главним зборовима на предлог управног одбора, по саслушању дотичне секције.

Једног истог члана могу предлагати две и више секција, а збор га може изабрати у једну или више секција.

Секције су дужне учинити ове предлоге управном одбору бар на десет дана пре збора.

Све ово не односи се на досадашње редовне чланове.

Члан 11.

Редовни чланови деле се, по ближој струци, у секције, којих се име и број утврђује друштвеним Правилима.

Секције су ове:

I. Секција за ратарство, с гранама.
а, пољоделство;
б, ливадарство;
в, виноградарство;
г, воћарство;
д, повртарство.

II. Секција за сточарство, с гранама:

А. Крупна стока.

а, гајење коња;
б, „ говеди;
в, „ оваца и коза;
г, „ свиња.

Б. Ситна стока.

д, гајење живине;
ђ, „ пчела;
е, „ свилене бубе;
ж, „ риба.

В. Ветеринарство.

III. Секција за шумарство, с гранама:

а, подизање и неговање шума;
б, уређење, таксација и употреба шума;
в, шумско законодавство и установе;
г, лов.

IV. Секција за пољопривредно грађевинство и машине, за технологију и остале примењене науке у пољској привреди.

V. Секција за пољопривредне установе и законодавство с гранама:

а, попољопривредне школе;
б, пољопривредна друштва;
в, пољопривредни заводи и угледна добра;
г, кредитне пољопривредне установе;
д, пољопривредно законодавство;
ђ, пољопривредна статистика;
е, међународни уговори, у колико се тичу пољске привреде.

Досадашњи редовни чланови уписују се сами у једну или више секција.

Потоњи редовни чланови бираће се на самом збору за једну или више секција (чл. 10.).

Даље уређење о секцијама и њиховом раду изложиће се у Пословнику „Српског пољопривредног друштва."

Члан 12.

Почасни члан може бити сваки онај, кога Друштво за његове заслуге по напредак домаће пољопривреде и постижење друштвеног циља, за таквог избере на свом главном збору, а на предлог друштвене управе.

Члан 13.

Дописни члан може бити сваки, који се понуди, да ступи у стручну пословну везу са овим Друштвом и управа му друштвена прими ту понуду.

Члан 14.

Члан помагач може бити сваки, који друштву на његов циљ даје годишње 4 динара.

Члан 15.

Чланови: добротвори, утемељачи и редовни добијају од Друштва бесплатно књиге, које Друштво издаје, и друштвени лист. А чланови помагачи добијају бесплатно: пољопривредни календар и семе баштеног поврћа у вредности 2 динара. Ну ово последње само на захтев, а обоје ако уредно плаћају годишње улоге.

Сви пак чланови без разлике имају право, да их Друштво у раду пољске привреде помаже морално, па и материјално, у колико буде имало за то средстава.

Члан 16.

Сви, а нарочито редовни чланови, морално су обвезани да помажу Друштво у остварењу његове задаће било својим научним и практичним радом, саветима и руковођењем поверених им друштвених послова, било најзад и самим уредним посећивањем друштвених скупова, у колико је то коме могућно. А чланови помагачи још и редовном уплатом годишњих улога.

Члан 17.

Чланови добротрвори, утемељачи, редовни и највише по два изасланика друштвених подружина, имају право гласања на друштвеним зборовима, а сви остали имају право саветовања.

Члан 18.

Сваки члан по свом називу добија повељу (диплому) од Друштва.

Члан 19.

Чланство престаје;

а, кад сам члан изјави, да неће више да буде члан;
б, кад члан помагач не плати улог за две године;
в, кад који члан изгуби судским путем грађанску част.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

СТЕЧАЈИ

Одељку Управе Државне Ергеле у Добричеву потребан је један баштован који има школске спреме, што ће својом сведоџбом или добрим уверењем о својој пракси у државним економним заводима у Србији или на страни доказати.

Првенствено право имају Срби, а затим Словени.

Плата може бити до 1000 динара годишње; а поред тога стан, огрев и послуга.

Бр. 307. Из канцеларије Одељка Управе Државне ергеле 2. марта 1899. године у Добричеву.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 18. броја Тежака: *Чланци*: Избор крмача и нерастова за приплод. — Храњење говеда лети. О окопавању поврћа. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 20. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 16. МАЈА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

УПУТСТВА ЗА УЗИМАЊЕ ПРОБА ЗА ХЕМИЈСКЕ АНАЛИЗЕ

Често се дешава, да се разни пољопривредни предмети шаљу на испитивање. Како врло много зависи од тога, да ли је *проба добро узета* и тако послата на место опредељења а да се на путу не промени и не поквари, то држимо за потребно, да дамо кратка упутства, како пробе појединих предмета треба узимати, када су оне испитивању намењене.

У главном може се рећи: *да пробе треба узимати онако, како би оне што вернije и приближније представљале право стање онога предмета од кога су узете и одговориле ономе послу ради кога су узете.* Није све једно узети пробу ма како и ма колико, нити је ма како спаковати и послати. Ако се ово занемари и не ради како треба, биће често погрешно а често и излишно и шиљање ради анализе и испитивања. Јер на пример, ако неко хоће, да пошаље пробу земље ради анализе, па узме једну шаку — две земље са ма ког места, може случајно узети баш онај део, који случајно има више, рецимо креча, него што га земљиште у ствари има. Исто тако, ако неко хоће, да анализе усев и друге предмете, па изабере најбоље или најгоре примерке, онда свакако анализа, коју добије, неће бити она, коју његов усев и други предмети збиља треба да имају. Тако исто, ако неко пошаље вина, ракије итд. па их налије у какав прљав суд или их овлаш зачепи, често пута само артијом или кочањиком, онда се може десити, да томе пићу поквари укус, боју итд.; а сем тога пиће се може лако просути а и од испарења изгубити један део и то баш најглавнији, алкохол; те ће с тога послато пиће бити слабије и другаче него што је оно, што је у буретy, од кога је проба узета. Па и кад се недовољна количина пошаље, може често да омете испитивање.

Приликом узимања проба не треба се руководити, да она што мање труда стане, нити пак треба при одређивању количине тврдичити, већ послати како и колико треба.

* * *

Земља. — Земља није једноставна целина, већ је је она смеша многобројних састојака. Однос у коме су ти састојци помешани није увек исти ни код једног истог земљишта. За то се треба трудити, да се добије баш таква проба, која ће што приближније одговарати земљишту са кога је узета. Кад се хоће да узме проба са једне њиве или из винограда, онда треба узети земљу са што више места на томе земљишту. То се чини кад се на том земљишту ископају 5—12 рупа. Број рупа зависи од величине земљишта. *Рупе треба да су дубоке 25—30 см. а широке 30—40 см., стране рупе треба да су управне* (одвесне). Исте рупе треба да су по целом земљишту по могућству равномерно једна од друге удаљене. Сву земљу из тих рупа треба од биљних делова и крупног камења очистити и пажљиво колицама или котарицама донети на једно чисто, по могућству набијено место, и ту треба *сву земљу* (лопатом) *што је могуће боље измешати* и од такве смеше узети 4—5 килограма, па ту количину у какав платнени џачић или кесу усути па завезати или зашити и тако на анализу послати. У обичним приликама довољно је узети пробу земље само са *орнице* — 25 до 30 см. дубине —, ну кад се мисли земљиште ријати или дубоко прекопавати нарочито *за винограде*, треба поред те пробе узети одвојено и пробу са *здравице*. А то се узима из оних истих рупа из којих смо прву пробу узели; те рупе треба добро очистити од орнице, па од те дубине (30 см.) *до 60 или 80 см.* (ово последње за винограде) узети пробу на онај исти горепоменути начин т.ј. да су стране рупа управне, сву земљу донети на једно место и добро измешати итд. Ну од те пробе (здравице) довољно је слати само *по 2 килограма*. Појмљиво је, да на свакој проби треба назначити, да ли је она са дубине 30 см. — орница, или од 30—80 — здравица. Добро је поред назнаке на самој кесици у саму земљу метути и једну цедуљицу на којој треба да стоји одакле је земља.

Ако се примети, да је земља са једне исте њиве или винограда *различна* т.ј. један крај пескуша а други глинуша или кречуља итд., онда треба узимати пробе засебно од оба дела и одвојено их слати.

Зелена сточна храна. — Кад се хоће да пошаље сточна храна, која је још на њиви или ливади, онда исту треба покосити или пожњети на неколико места па све ово добро помешати и од тако измешане послати *2—4 килограма*. Ако је сточна храна већ покошена, то треба бар са десетину места узети по један руковет и све то добро измешати и од тога тек послати пробу.

Ако се хоће сено да пошаље, онда га треба узети са спољашњег и са унутрашњег дела и то са неколико места те све заједно измешати.

Сточну храну треба шиљати или у платненим кесама или у кутијама и сандуцима.

Жито. — Проба жита може се узети двојако: 1) завуче се рука на више места у жито и извуче по једна прегрешт и све ово измеша, 2) узме се једна повећа количина жита и растури на какво чисто место, платно или пољаву и то тако, да слој истог жита буде највише једну шаку дебео, па се онда преко целе дужине или ширине повуче све жито колико шака може да заузме. Проба да износи најмање *2 килограма* а треба је слати у платненој врећици.

Овако се исто узима проба и од *пасуља* и другог сличног поврћа.

Кад се шиље неокруњен *кукуруз* треба изабрати клипове разне величине, или клипове једне исте врсте одвојено од других врста.

Семење. — Као што се узима проба жита исто тако треба узети и пробу семења. Ако се налази семе у више џакова или врећа, то онда треба узети пробу из сваког џака и све заједно помешати. Слати пак треба по 200 до 500 грама према томе, како је семе; ситнијег слати мање а крупнијег више.

Воће. — Воће треба врло пажљиво слагати у котарице и то тако, да дође један слој воћа а један слој какве мекe материје, — најбоље маховине а по том плеве, сламе артије и друго. — Приликом шиљања не треба шиљати ниједан покварен, труо нити убијен примерак. Исто тако не треба шиљати ни само најбоље примерке већ узети одсеком разне врсте примерака. Од ситнијег воћа треба слати до 2 кгр. а од крупнијег до 5 кгр. Нарочито треба обратити пажњу при шиљању *грожђа*, да зрна не буду трула ни попуцала, ако такових има треба их пажљиво очистити. Сем тога треба сваку врсту засебно шиљати.

Млеко. — Млеко једне или обе муже треба добро измешати, јер се стајањем одвојила маст у горње слојеве. Пробу треба узимати у чисту добро опрану боцу и добро је зачепити запушачем од плуте. Ако проба има да дуже путује, то да се млеко не би покварило, треба му додати једно 5 кубни см. раствора калијум бихромата. Овај раствор гради се, кад се 5 грама чврстог калијум бихромата (добива се у апотеци) раствори у 100 куб. см. дестилисане воде.

Млека треба послати $^3/_4$ до 1 литра.

Млечне производе — сир, масло треба слати у стакленим плеханим или земљаним судовима или још боље у малим за тај циљ направљеним дрвеним качицама; све ово треба, да је добро затворено. Шиљати треба најмање пола килограма.

Вино и друго пиће. — Вино и друго пиће треба послати у добро опраним боцама, које треба једном и самим тим пићем исплакнути.

Ако се жели, да изврши само обична анализа довољно је послати само 1 боцу $^3/_4$ или 1 литра, а ако се жели целокупна анализа, онда послати по две боце истог пића. Боце треба да су добро зачепљене и то новим запушачима; није рђаво исте и црвеним воском запечатити.

Коренасти илодови, репе, кромпир идр. — Да би се узела што више средња проба, треба узети не само највеће примерке, већ их треба узети од сваке врсте крупне средње и ситне и то крупнијих 10 а ситнијих до 20

комада. Све примерке треба добро од земље очистити и послати их у каквом џачићу или и сандуку.

Кад год се каква проба на испитивање шаље, треба увек тачно означити шта у истој треба испитивати.

Милан Ј. Бајић

НАЈНОВИЈИ ОГЛЕДИ И ИСКУСТВА ПРОТИВУ ПЕРОНОСПОРЕ

О *Пероноспори* или „Пламењачи,“ тој опакој болести на виновој лози, која нам већ од толико година бербе грожђа омета, па је, скоро равно са филоксером, и многе винограде осушила и упропастила, — писано је прилично и код нас. Али испитивања и огледи у начину и средствима за поуздано и потпуно сузбијање ове опасне болести не заустављају се само на досада познатим. Нагло и постојано повишавање цена *плавог камена* (модра галица, сулфат бакра), који се доскора употребљавао као једино средство за сузбијање ове опасне болести, постало је животно питање за успех и корист од виноделља. Потреба и потрошња плавог камена, која се иначе ограничавала само на фарбарство, телеграфију и галванопластику и апотеку, употребом у виноделју достигла је невероватно високе размере. Сама Француска троши годишње на 35.000 тона плавог камена у вредности око два и по милијуна динара!

Велика потреба и потрошња плавог камена у виноделју, у вези са скакањем цена *бакру*, који налази све већу употребу у примени електрицитета (телефони, електрична осветљења, електрич. железница итд. итд.) утиче на стално и нагло повишавање цена овога средства за сузбијање Пероноспоре, да се не могу предвидети границе докле ће ово скакање цена ићи. У Паризу је још 1896. год. била цена плавом камену 46 дина од 100 кил., а данас му је цена 70 динара!

Страна пољопривредна штампа, а у првом реду француска, пуна је у последње време извештаја о новим практичним огледима и научним испитивањима, који се односе, с једне стране, на изналажење корисне замене плавом камену, а с друге стране на начин борбе противу ове опасне болести, како у погледу количине средстава за сузбијање, тако и у погледу справљања истих, као и о времену употребе, да се поузданије дејство постигне.

Ми ћемо у наступајућим редовима, а у најкраћим потезима, упознати читаоце *Тежака* са најважнијим новијим огледима и искуствима у овом погледу, желећи да наши виноделци извуку одатле практичну поуку за успешнију и поузданију борбу противу ове напасти на нашим виноградима.

I.

Познато је да је узрок овој опасној болести на листу винове лозе, као и на свима њеним зеленим деловима, једна ситна гљивица (Plasmopora viticola), која се у повољним за њу приликама несрављено брзо размножава и за неколико дана све наде пољопривредника упропасти. Познато је, и искуством и практиком доказано, да је као *предохрана* од ове опасности поуздано средство прскање винограда тако званом *бордоском течношћу*, т.ј. смешом раствора плавог камена и креча, — *ако се оно у време пажљиво и правилно изведе и ако је течност добро и пажљиво справљена.* Али, којим начином и *чиме* раствор плавог камена и креча дејствује на сузбијање Пероноспоре — још није науком потпуно утврђено. А то је врло важно знати и из практичних разлога ради поузданије борбе против ове болести. Чињени огледи у последње време и ако још нису унели чисту светлост у овај предмет са теоријске стране, ипак наговештавају практичне и корисне резултате.

Мислило се, а тако је држао и професор *Миљарде* који је први почео употребљавати смешу плавог камена и креча противу Пероноспоре, да бордоска течност, попрскана по лишћу, *уништава клицу* ове гљивице и, дејствујући као отров за гљивице, штити лозу од ове болести.*) Последњим научним испитивањима доказано је, да је овакво мишљење *погрешно.*

Недавно изашла је у виноделском листу „*Weinbau und Weinhandel*“ врло интересна расправа од *Др. Р. Адерхолда*, коју је и „*Weinlaube*“ у једном од својих последњих бројева у изводу прештампала, у којој износи и своја и других научника испитивања по овом предмету и са којима ћемо и ми укратко упознати читаоце.

Др. Адерхолд одмах изјављује како је погрешно мишљење да капљице бордоске течности попрскане по лози уништавају клицу или семе од Пероноспоре. *Рум* је први доказао, да споре гљивице која проузрокује болест *рђу* на житу клијају у самој бордоској течности или на капи њеној, а посматрањима и испитивањима *Франка* и *Кригера* утврђено је исто и за семе од гљивице Пероноспоре. *Др. Адерхолд* је сам чинио огледе на спорама једне гљивице *Fusicladium pirinum*, која причињава познате мрке мрље на листу, младарима и плоду крушке и која се болест такође са успехом сузбија прскањем бордовском течношћу, па је нашао, да споре ове гљивице не само што остају живе него и клијају и на самим капима бордоске течности, било пре, било после кише.

На чиме онда дејствује бордоска течност на сузбијање болести кад она, као што се види, *не трује* и *не убија* клице пероноспорине?

Многостраним посматрањима утврђено је, да виногради, правилно запрскани бордоском течношћу, увек бујнији и напреднији изгледају и у оним годинама *кад нема Пероноспоре* од винограда који нису прскани, ма да се ни на једнима ни на другима Пероноспора није појавила. Узмите и осмотрите винов лист *правилно попрскан* борд. течношћу и поредите га са *здравим* листом *који није прскан*, па ћете уочити велику разлику. Попрскани лист је дебљи, меснатији, више кожаст и здраве угасито-зелене боје, а непопрскани, и ако је здрав, тањи је, нежнији и отвореније боје. Ово су уочили и практични виноделци који одавна прскају своје виограде због Пероноспоре, па то чине и у оним годинама кад нпр. због сувог времена нема опасности од ове болести, јер су уверени да је попрскани чокот бујнији, здравији и да се ластари и плод *далеко боље развијају и ране дозревају* него код непопрсканог чокота.

Рум приписује ово повољно дејство бордоске течности *ђубрећој и хранећој моћи* њеној, чиме се чокот ојача те лакше одољева навали болести, а *Д-р. Адерхолд* и тој „ђубрећој“ моћи а и томе, што се на попрсканом листу изврше извесни, досада неиспитани, хемијски и физиолошки процеси, којима лист тако очврсне да на њему семе од гљивица истина, клија, али клица не може да пробије и продире својим пуштеним коренчићем (мицелиум) у ћелијчно ткање листа те да на наличју његовом ствара оне брашњаве мрље (конидије), које нису ништа друго него милијуни сићаних спора (семенки), способних за даље клијање кад их ветар на површину здравог листа нанесе.

(свршиће се)

*) И код наших писаца о *Пероноспори* овакво је мишљење било утврђено. Види: „*Пероноспора*“ итд. од *М. М. Савића*, Београд 1898. страна 4: „А треба неколико капи ситне росице плавог камена помешаног са нешто кречног млека па да клицу Пероноспоре уништи“ и страна 12: „Искуством и огледима сазнало се да и најмања количина плавог камена уништава клијање семена од Пероноспоре.“

ЈАБУЧНИ ОГЊАР

(Curculio или Anthonomus pomorum)

Ове *инце* глава је црна а исто тако и груди и трбух и на свима овим деловима су фине, сиве длачице. Врат и поклопци крила нешто су отвореније боје. На поклопцима крила пружа се од средине ка спољашњости по једна сивкаста трака с беличастим пегама, која је према шаву поклопаца више укошена. Око траке основа је затвореније боје такође с траговима беличастих мрља. Штитић је бео често с нејасном пругом и пегама отвореније боје по плећима. Ноге су беле а исто тако и пипци а рилица је рђасто црвена. Дужина је пипе без рилице 3·5 мм. а у распону има 1·5 мм. Јавља се у јуну, а на воћкама је до априла идуће године.

Сл. 1. Јабучна пипа

Црвић нема ногу. Глава му је црна. Више је као надувен нарочито по средини. Кожа му је мекана и голишава а на леђима има ред двојних зупчића поређаних у виду чешља. Јавља се у априлу и тада је у цветним пупољцима јабука или крушака.

Лутка је бледо жута, на леђима има кратке бодљиве израштаје, стражњи јој део зашиљаст, а по облику личи доста на будућег савршеног инсекта — пипу. Јавља се у мају; тада је у цветним пупољцима поменутих воћака. Креће се врло живахно.

Сл. 2. Рилица јабучне пипе

Сл. 3. ларва (Гусенице јабучне пипе

Пипа, *огњар* презими у пукотинама воћака, испод лишаја или у земљи, одакле излази рано с пролећа. Ако је време погодно, онда се већ последњих дана марта може запазити, било да пузи или лети, тражећи цветне пупољке јабука или крушака. Радије се задржава на јабучним пупољцима но на крушковим, зато што се пупољци на јабукама развијају нешто доцније а и спорије од крушковних.

Женка по оплођењу набоде пупољке и у овима снесе по једно јаје. Често пута набоде један пупољак и на више места али у сваки отвор не оставља јаја, већ само у један, а набада их на више места, како се држи, ради тога, да пупољке омете у развијању. Јаја су бела и мекана, њих пипа намести рилицом на дно јаме и то је све што ради око тога. Неколико само женака у стању су нанети јаја у свима пупољцима једне воћке. Ако се деси да је по ношењу јаја за 8—14 дана лепо време, па затим за 14—21 дан ружно време, онда је то жива згода за развијање овог штеточине јер у том случају црвић надвлада пупољак, т.ј. омете га у развијању а сам се при том развије потпуно. Цветни пупољак, у коме је, отпочне штетити изнутра, затируји му све делове. Пупољак због тога свене, али не опадне, а горњи листићи поцрне као да су огорели. Обратно, ако је непрестано лепо време, онда пупољци одмакну у порасту, надвладају црвиће, т.ј. цвет се отвори потпуно и црвић — сконча.

Да се црвић претвори у лутку, потребно је да у пупољку проведе од дана кад измили из јајета, што бива после 8—14 дана, а лутка, да се претвори у савршена инсекта, огњара, треба да буде у пупољку најмање 8 дана. По томе. да се развије савршен инсекат треба да прође око пет недеља.

Савршен инсектт проведе на воћкама све до јесени и за све то време оштети само неколико листића. Савршен инсекат по томе живи дуго и није штетан, а његов црвић, ларва, живи врло кратко и врло је штетна.

Сл. 4. Цветни делови нападнути јабучном пипом.

Где се огњар усели, тешко га је утаманити, па и кад се то постигне, штета се отклања само у идућим годинама. Да се утамани препоручује се стресање инсеката с воћака у чаршаве и уклањање „огорелих“ пупољака, нарочито с ниских воћака. Лепљиви појас од мале је вајде, јер пипе где не могу пузити — прелете. Зато не остаје ништа друго него да се за сађење узимају оне сорте јабука и крушака у којих су пупољци добро затворени а које цветају доцније али брзо. И чишћењем и орезивањем воћака на време, нарочито слабијих, потпомаже се брже развијање и цветање пупољака, те зато и ове радње не треба пропуштати.

Б. Д. Т.

ПРЕРАЂИВАЊЕ МЛЕКА

Питање о *Прерађивању млека* покренуто је у нас поодавно. На његовом решењу радила је и државна пољопривредна управа и Српско Пољопривредно Друштво. Помињући то само ради подсећаја и ради везе, ми ћемо овде да свратимо пажњу читалаца *Тежака* на један *Извештај*, који је аустријском министарству народне привреде поднела једна госпођа, *путна учитељица за млекарство у Чешкој*. Тим желимо и са своје стране пружити један мали приложак питању о прерађивању млека у нас а у исто доба и као предмет за размишљање пред даљим корацима, који би се у овом погледу предузели било од стране Друштва, било од стране државне пољопривредне управе.

Извештај овај говори о млекарском заводу у Хамелну у Хановеранској, писала га је госпођа Берта Полак а штампало само министарство народне привреде у Аустрији.

Сам *Извештај* гласи:

Млекарски завод у Хамелну има задатак да у служби *млекарства* свој рад развија у *три* правца и то:

1. Као *школа за млекарство* он треба да спрема ваљано особље, које би одговарало захтевима, који сваким даном у млекарству бивају све већи и већи;

2. Као *станица за испитивања и огледе* он треба да предузима сваковрсна испитивања у млекарству и да вршењем самосталних огледа доприноси решавању општих млекарских питања, и

3. Као *станица за давање обавештења* он, напослетку, треба да буде приступачан онима, којима би какав стручан савет био потребан.

Школи за млекарство као прво научно средство стоји на расположењу *млекар месног Удружења*, у коме млекару ученици практички раде под руководством руководитеља и главног сирара. Овај млекар подигнут је 1892. године по плану, који је израдио наставник млекарства *Мертенс* а машинско уређење извршила је фирма *Ед. Алборн*, из Хилдесхајма.

За павлачење млека — буђкање — при отварању школе било је: једна данска центрифуга (систем Бурмајстер и Вајн), која израђује по 1200—1400 кгр. за сат и један Алфа-сепаратор, који израђује по 800 кгр. у сату. Од тога доба набављена је још једна Баланс-центрифуга, која израђује по 750 кгр. за сат, четврти систем центрифуге заступљен је једним малим ручним Викторија-сепаратором.

Сирница има казан за сирење, одељење за сољење и подрум за дозревање сира. Свега има три казана за сирење и та су постројења тако удешена, да се могу да израђују *главни* сирци најпознатијих врста. Овакво уређење много припомаже те се ученици могу да упознају са свима радовима, који се у сирарству јављају а да се при том сирарство ипак не мора радити у великом размеру.

Да би се добили што сигурнији основи за исплаћивање млека по садржини *масних делова*, усвојено је, да месечно најмање четири пута узимају средње пробе од млека сваког појединог члана Удружења и да се одређује садржина масних делова. Даље, у циљу контроле прераде млека сваког се дана испитују и пробе *посног* и *масленог* млека по њиховој садржини масних делова.

Станици за млекарска испитивања и огледе придата је лабораторија од 48 квадратних метара основне површине, 3¼ метра висине и са 4 прозора, с цевима за довођење гаса, воде и паре. Ова лабораторија има потпуно све новије справе за испитивање млека како при одређивању масних делова тако и при ареометријском и аналитичком испитивању.

Као **Станица за давање обавештења** овај завод у великој мери налази потпоре у управитељу *Д-р Вијету*, који долази на саветовања и скупове пољопривредних и млекарских удружења, даје своје мишљење и оцене о постројавању млекара, обавештења о млекарским питањима, и тако даље.

У *млекарској школи* држе се шестомесечна предавања и док ова предавања трају, ученици се деле у три реда, којима припадају ови радови: примање млека, враћање посног млека и сирење; павлачење; — буђкање — прављење масла и испитивање млека. Ученици се задржавају при свима радовима, који обухватају прерађивање млека у заводу и ту налазе подесну прилику да *потпуно* изуче млекарске послове.

Ученици добијају стан и храну у заводу и за то као и за целокупну практичку и теоријску наставу плаћају по 360 динара.

Ванредни слушаоци плаћају: за бављење до 4 недеље по 60 динара и за сваку даљу недељу по 15 динара а за стан и храну брину се сами.

По свршетку шестомесечног курса држе се испити, после којих се сваком ученику издаје *Уверење* о успеху и учењу, о владању итд.

Теоријска настава у заводу обухвата свакодневно по три часа, које држе управитељ, помоћници и два учитеља.

Овај млекарски завод прерадио је 1895. године свега 3,545.021 кгр. млека (дакле приближно по 10.000 дневно), од којих је прерађено у масло и сир 3,342.260 кгр.

* * *

У овај завод често се изашиљу питомци аустријског министарства народне привреде, а такав један питомац била је и госпођа, чији смо *Извештај* мало час приказали.

БЕЛЕШКЕ

Каква се храна не сме давати кравама. — Берлинска полиција прописала је, каква се храна не сме давати кравама, *чијим се млеком деца отхрањују*. Тако, кравама се не сме давати: 1, фабрички отпаци, као житке тропине из шпиритусних фабрика („шлемпа“), меласа и препарати ове, репни резанци, кромпирни струганци, пшенични лепак, пиринчано брашно, брашно од меса и крви, свеже т.ј. неосушене пивске дрождине, па онда — репичне погаче, слачичне погаче, погаче од рицинуса (крље), памучног семена. 2, Прекрупа од граха, грахорице и вучца (лупина). 3, Слама од граха, леђа, грахорице и вучца. 4, Репе свих врсти и сирови кромпири. 5, Лишће од репе од купуса и друге врсте зелене сточне хране. 6, Отпаци кујнски. 7, Плесњива, ужегла, трула, кисела или на други начин укварена сточна храна ма које врсте.

Да ли ће се и у нас кадгод угледати на оваке примере?

Употребљавање шумских криваца на шумске и друге пољопривредне радове. — „Чл. 97. закона о шумама дозвољено је, да се осуђена лица, по одредбама овог закона, могу за време трајања осуде употребљавати на шумске и друге пољоприкредне радове.“

Од 1. Септембра 1898. године, када су почеле важити измене и допуне у закону о шумама, било је код полицијских власти на извршењу преко 500 судских пресуда, којима је кажњено на 2000 лица. Овај број лица имао је да издржи укупно на 20.000 дана затвора.

Вредно би било знати, да ли је ова законска одредба примењивана над кривцима у коме год срезу, на које су радове кривци употребљавани а са каквим успехом?

Мил.

ГЛАСНИК

Зимска виноделско-воћарска школа у Букову. — Ова школа, која траје 3 зимска месеца: децембар, јануар и фебруар, завршила је ове године свој течај са испитом ученика који је био 25 фебруара о. г. Школу је походило 24 ученика и толико их је испит полагало. На испиту је, као и пређашњих година, председавао председник крајинске Подружине Српског Пољопривредног Друштва, г. *Јов. Станојевић*, прота. Успех су показали: у свему одличан њих 6 ученика, а остали су били врло добри и добри. Награђени су 15 ученика, и то: 3 првом наградом по 25 воћака, 3 другом наградом по 20 воћака, 3 трећом наградом по 15 воћака, 4 четвртом наградом по 10 воћака, и 2 петом наградом по 5 воћака. Осем тога свима је дата по 1 књига „Пламењача“ од М. М. Савића.

По месту било је ученика из: Михаиловца (9), Рајца (7), Смедовца (3), Кладова, Брестовца, В. Извора, Плане и Ман. Букова (по 1). По годинама било је најстаријих од 24 године, а најмлађих од 15 година.

Овом школом Виноделско-Воћарска Школа знатно се попуњава према Крајини. Примајући у њу порасније младиће она врши јак утицај на ширење научног знања и праксе у оном крају, који је у томе потребитији можда но ма који други у нашој отаџбини. И у ствари, младићи који сврше ову школу одвајају јако својим напреднијим радом, одлучношћу и истрајношћу; и није реткост, да су они почетници многим напрецима у свом селу. С тога, као установа, зимска школа у Букову је веома оправдана; и било би, по нашем мишљењу врло корисно исто такву школу засновати и у *другој* нашој нижој пољопривредној школи, разуме се са другим задатком, — бар дотле, док се не установи у њеној близини *пољопривредна станица*, која ће предузети посао на себе. У Чешкој свака скоро нижа пољопривредна школа има и своју зимску школу, а на много места има их са засебном управом, и оне силно потпомажу ширење научног и практичног пољопривредног знања у народу.

Пошумљивање у окр. крагујевачком. — Вредни подшумар г. Коста Којчиновић продужио је започета пошумљивања, на којима је био отпочео рад пређашњи окр. шумар. Ма да се ово пошумљивање не врши сејањем и сађењем, но простим стављањем под забрану на основу *Закона о шумама*, и брижљивим чувањем од даље сече и сточијег приступа појединих оголелих шумских предела, ипак је то велика добит за наше шумске прилике. Тако, овим је осигурана околина лековите *киселе воде* у Аранђеловцу; ублажиле су се опасне пљуше у Блазнави; почели су се подмлађивати шумски предели: *Главица* у Шаторњи и *Ковиљача* у Љуљацима: озеленеле су врлетне стране у Рамаћи, а стављене су под забрану шумске голети у Бубареву брду и Претокама, у Радмиловићима, Борчу, Книћу, Драгосиљцима, Вучковици; опасне Котрашке Голети и Сабаначка Клисура и многе друге голети, које су досада од стране подшумара г. Којчиновића описане и ограничене и на његов предлог по решењима Господина Министра Нар. Привреде стављене под забрану на основу чл. 34., 66., чл. 81., под *а*, *б*, и *в*. и чл. 87. *Закон о шумама*.

Нема сумње да ће и надлежним општинама служити на понос, ако се због шки постарају и потпомогну ово пошумљивање, које ће у првом реду њима од велике користи бити, пошто су већ и саме општине увиделе зле последице непаметно исечених шума на појединим странама и литицама. *Ј.*

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ПРАВИЛА
„СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“
КОЈЕ СТОЈИ ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ
АЛЕКСАНДРА I.

Правила од 24. Марта 1887. године

Измене и допуне од 18 Фебруара 1888. и 30 Јануара 1893. године.

(НАСТАВАК)

V.

Управа друштва и њене дужности.

Члан 20.

Друштвену управу састављају: председник, дванаест одборника, благајник и секретар.

Председник, односно потпредседник, са секретаром и благајником представљају друштвено административно особље, а сви укупно са одбором сачињавају друштвену управу или „управни одбор.“

Члан 21.

Председника, потпредседника, одборнике и благајника, бира главни збор на две године; но одборнике тако, да сваке године половина од њих одступа и другима се попуњава. Који ће од првих, изабраних по овим Правилима, одборника одступити, и то првог идућег главног збора, решава ће они сами коцком између себе. Они одборници који одступају могу од истог збора поново бити бирани и изабрани.

Секретара бира друштвена управа.

Сви пак бирају се само из редовних чланова, а за секретара онај, који поред тога докаже стручну пољопривредну спрему и познавање наших пољопривредних прилика. Састав одбора ваља да је такав, да по могућству буду заступљене све струке пољске привреде.

Члан 22.

За разрађивање стручних, практичних и канцеларијских послова, административном особљу придају се у помоћ: један економ и остало особље, које се буџетом предвиди.

Њих бира друштвена управа.

Члан 23.

Секретар, економ и остало стручно особље бираће се стечајем, и са њима ће се правити уговор најмање на једну, а највише на три године. Отказ службе може бити најмање на два а највише на три месеца у напред, с једне и друге стране, а продужење уговора сме се извршити само у току последња два месеца његовог рока.

Одбор одређује ближе услове у стечајима, а у уговорима ближе дужности, одговорности и права дотичног особља.

Члан 24.

Председник председава у седницама одборским и на главном и ванредном друштвеном збору, пази да се ради по друштвеним правилима, сазива чланове у одборске седнице и на зборове, и потписује сва акта у име Друштва; пази нарочито на администрацију и редакцију друштвеног органа „Тежака".

Но ако је председник за вршење ове дужности спречен, заступа га у свему пуноправно потпредседник; кад би и овај био спречен, онда по годинама најстарији члан одбора.

Међутим, председник и потпредседник могу руковођење послова по овом члану између себе и расподелити, нарочито у погледу чисто административно-канцеларијског и спољног практичног рада.

Члан 25.

Дужности секретара ове су: да води записник у седницама одбора и зборова (осим повремених), да води друштвену кореспонденцију, да рукује пољопривредним справама које Друштво наручује; да се стара о издавању и распростирању оних дела, које Друштво прими и награди; да потписује према председнику сва друштвена акта осим новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре збора на 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности, — и за све то одговара морално и материјално.

За ванканцеларијске послове, а нарочито за руковођење радова на угледном добру и у друштвеном врту, за руковање справама и алатима у друштвеним зградама, економ је секретару стални помоћник.

Члан 26.

Благајник врши ове послове: води тачан и уредан рачун о примању и издавању друштвеном; прибира приходе и исплаћује одобрене друштвене издатке; подноси главном збору годишње рачуне, који имају ући у извештај, пошто их претходно саопшти управном одбору и овај их прими и овери; даје одбору на крају сваког месеца биланс о стању благајнице; потписује према председнику сва новчана акта и за свој рад одговоран је; рукује друштвеном благајницом и држи кључеве од ње, но за сваки издатак потребно је одобрење и потпис председников.

Члан 27.

Управни одбор врши ове послове: доноси одлуке о предметима, који спадају у круг друштвене радње (чл. 2.); бира секретара, уреднике листа и других издања, економа и остало особље, и одређује им плату из буџетске цифре; одређује услове за стечаје и саставља уговоре; наређује издатке по предрачуну, који редовни збор одбри; одржава пословну везу са свима подружинама и страним пољопривредним друштвима; саставља предрачун за главни збор и друге предлоге; одређује награде за чланке и списе: прегледа на крају сваког месеца биланс о стању благајнице, који му глагајник има поднети; израђује предлоге за унапређење пољске привреде и доставља их министру народне привреде, и ради у опште све оно чиме се друштвени циљ може постићи.

Члан 28.

На предлог секција Управни одбор расписиваће награде ради завођења напреднијих начина радње по свима гранама пољске привреде (чл. 2. тач. 4.) на овај начин:

1. Секције ће предлагати награде, а одбор ће од њих расписивати по једну две и т. д. према предлозима осталих секција и према потреби.

2. Награде ће се расписивати за један или више срезова или округа, према врсти напретка који се траже.

3. У предлогу ће секције изложити прецизне услове, који се имају испунити, па да се добије расписана награда.

4. Сваке године ће се расписивати, према потреби, до пет награда, по једна на једну од одређених покрајина (територија).

5. Која се награда, од оних што секција предложе, не распише једне, расписаће се друге године, ако секција не одустане.

6. Награде ће се објављивати на главном годишњем збору Друштва, и одмах за тим у друштвеном листу и у другим новинама.

7. За награде на такмичење имаће право:

а) Сви земљорадници и пољопривредници, којима је пољска привреда, или која грана њена, једино или главно занимање.

б. Сви они који се, уз друго занимање, баве једном или са више грана пољске привреде, али у ширем обиму.

в) Пољопривредне подружине.

г) Манастири.

д) Општине и

ђ) Свака пољопривредна задруга, основана ради рационалног обрађивања земље.

8. Према важности, коју ће имати дотичне радње у време расписивања награда, награде се деле на класе овако:

I.	Класа	од	400	до	500 динара.
II.	„	„	300	„	400 „
III.	„	„	200	„	300 „
IV.	„	„	150	„	200 „
V.	„	„	100	„	150 „

9. Ове награде даваће се из буџетске партије на потпомагање пољопривреде.

10. Једно исто лице, у једној истој наградној територији, не може добити две узастопне награде.

11. Сем горњих награда (тач. 8.) даваће се и похвалнице.

12. Да ли је ко постигао жељени напредак, и заслужио расписану награду (тач. 3.), решаваће оцењивачки суд од 3 лица, која ће изабрати управни одбор из редовних чланова овога друштва и других стручњака. Суд ће решавати на самом месту. Трошак око овог посла подноси ће ово Друштво.

13. При досуђивању награда у новцу или у похвалници, између два или више такмичара за исту награду, а кад су доказани напретци сасвим или приближно једнаки, првенствено право на новчану награду имаће онај такмац, који је по свом положају и занимању зависнији од пољске привреде.

14. Награде ће се раздавати по могућности што свечаније.

15. Ако би награђени желео, да му се место новаца набави за исту вредност справа, приплодно грло, семење и т. д. томе ће Друштво учинити то о своме подвозном трошку.

16. Имена награђених објавиће се у друштвеном листу и у другим новинама, и штампати у годишњем извештају о друштвеном раду.

17. Неиздате награде на терет буџета једне године, због неистеклог рока за такмичење, депоноваће се и издати кад се досуде, а дотле ће се понова објављивати сваке године на главном годишњем збору и после овога (тач. 6.), и

18. Ако се награда не изда у расписаном року са оскудице такмичара, онда ће се, по истеку рока, такође депоновати, па на првом главном годишњем збору понова

објавити у оноликом истом року и за исту покрајину, као и први пут, и тек ако се ни у овом другом року не изда, онда ће се по истеку истога вратити у приход друштвене благајнице.

Члан 29.

Управни одбор врши све ове послове у одборским седницама, које се редовно држе у 10 дана једанпут, а према потреби могу и више пута. Седнице сазива председник сам, односно заменик председников, а и на писмени захтев бар тројице одборника.

Члан 30.

За пуноважно решавање у одборским седницама, потребно је најмање шест чланова управе, а предмети се решавају простом већином гласова. Но ако су гласови подједнако подељени, онда решава она страна на којој је председник.

Члан 31.

Радња и целокупни напредак друштвени зависи поглавито од доброг рада и заузимљивости друштвене управе, па с тога изабрани чланови управе сматрају се изобором самим као морално обвезани, да редовно долазе у одборске седнице, осим случаја одласка из места и других важних препрека.

Кад који од одборника без узрока престане долазити у одборске седнице, па се и нарочитом писменом позиву друштвене управе не хтедне одазвати, управа ће га сматрати као да је и престао бити њен члан, а то ће и у свом годишњом извештају напоменути.

Ако би се недолажењем више чланова одбора онемогућио рад управног одбора, председник је овлашћен, да сазове ванредни збор у најкраћем року, ради попуњења упражњених места.

Члан 32.

За веће и значајније радове, као рецензије на дела, разређивање темата постављених од стране Друштва итд. који би се појединим члановима управе, па било појединце, или комисијски, поверавали да их ван седнице штудирају и израђују, управни одбор може досуђивати и хонорар према важности рада, но који не сме превазићи 50 динара једноме за поједини рад. Рецензенти биће дужни да све радове у што краћем времену прегледа и подносе. Ово вреди и за чланове, који не би били у управи, па би им се такви послови поверавали.

Члан 33.

Управни одбор може решити, да се учини какав издатак и преко одобреног предрачуна, но свега до 1000 динара; али је дужан на првом главном збору то оправдати и тражити накнадно одобрење.

VI.

Пољопривредни фонд.

Члан 34.

За ширење пољопривредног знања и за потпомагање и остварење практичнијег и савршенијег начина газдовања у Краљевини Србији, друштво има нарочити фонд под именом „Пољопривредни фонд.“

Члан 35.

Имаовина и прираштај овога фонда састоје се:

1. Из улога чланова добротвора и утемељача овог Друштва (чл. 7 и 8.).

2. Из завештања — легата, било у новцу, било у покретном или непокретном имању.

3. Из 10% годишњег прихода овога друштва, који по завршном рачуну претекне преко расхода, ако и кад тога буде, који ће се проценат израчунавати и уносити у овај фонд сваке године.

4. Из добровољних прилога.

Основни капитал овога фонда сачињавају досадашњи улози чланова утемељача, који ће се унети у фонд поступним изузимањем из друштвене благајнице најдаље до краја 1896. године, ако њено новчано стање не допусти, да се горњи улози од једанпут или раније унесу у фонд.

Члан 36.

Сав новац који уђе у овај фонд спаја се у његов стални капитал, који се не сме умањити.

Непокретно имање овога фонда може Друштво употребити за угледне практичне радове или опите, а може га, кад нађе за корисније, и продати, ако то завешталац није забранио легатом, али новац добивен продајом унеће се одмах у стални фондовни капитал, ако се и у колико не би употребио на набавку подеснијег земљишта за радове по члану 38-ом.

Члан 37.

Новчани капитал овога фонда предаваће се државним или другим јавним а безбедним новчаним заводима под камату, или сав, или ће се неки део његов, а највише 50% уложити у папире гарантоване српском државом, који вуку камату.

О овим начинима пласирања новчаног капитала овога фонда решаваће управни одбор овог Друштва.

Члан 38.

Камату, и у опште приход од фондовног покретног и непокретног имања, изузимаће Друштво, почињући од навршене 1896 године, и употребљавати:

1. На оснивање, помагање и радове угледних економија у Краљевини Србији, било да њима рукује само Друштво или његове подружине.

2. На потпомагање путних економа, које би изашиљало Друштво, било по жељи његових подружина или по понуди појединих спремних за то економа, ради практичног поучавања наших пољопривредника у бољем и савршенијем раду, газдовању, производњи и т. п.

3. На награђивање популарно написаних књига и списа ма које гране пољопривредне. Ну на овај циљ не може се у току једне године утрошити више од једне четвртине годишњег прихода овога фонда.

(свршиће се)

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 20. броја Тежака: *Чланци*: Упутства за узимање проба за хемијске анализе. — Најновији огледи противу Пероноспоре. — Јабучни огњар. — Прерађивање млека. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 21. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 23. МАЈА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

КО ЈЕ ДОБАР КОСАЧ?

Приближило се време косидби ливада и неколике напомене, пред тај важан пољопривредни посао, неће, зар, бити од штете у овоме листу. Наши земљорадници и наши сточари ослушнуће ове речи и оне ће им, можда, бити од користи при послу кошења ливада, које још многи како ваља не сватају.

Није, доиста, ништа необично видети како се неки и неки косачи просто сатиру а посао им и опет не ваља, док другима тај посао иде као од шале, и лако и лепо.

Велика тајна доброг кошења траве лежи у вештини косачевој да добро сиреми и одржава своју косу.

Добро насађеном, добро откованом и добро наоштреном косом брзо ће се научити сваки косач да рукује.

Нимало није потребно имати развијене мишиће и мишице па да се може косити; довољно је умети одржавати своју косу увек оштру, што, сасвим природно, зависи од тога, какву траву ко има да коси, ситну или крупну.

Насађивање косе — зактева сасвим особиту пажњу. При насађивању и заглављивању косе треба да врх косе буде довољно издигнут те да невешт косач не коси врхом косе, што је врло рђав обичај, но више петицом која управо и јесте део овога оруђа, који сече, који *коси*.

Откивање косе — на нарочитом наковању (бабици) јесте такође врло важан посао, који мало косача како ваља умеју извршити. У рукама невешта човека, коса коју он буде откивао, биће неједнако истањења, средина косе биће врло танка а оба краја одвећ дебели; отуда неравни рез, који ће морити косача, који се том косом буде служио и откос ће му бити неједнак.

Потребно је пазити да се коса одвећ не истањи, ако се има да коси крупна, густа и дрвенаста трава, или да се ради на неравном земљишту и на коме има камичака.

Оштриц би се брзо ишкрбио или посувратио и онда би косу ваљало наново откивати.

При кошењу ливада, које се добро одржавају, за косача има велике користи да има сасвим истањену косу, јер за кошење ове траве треба коса да има изванредни рез.

Оштрење косе — јесте, најзад, посао на који треба добро пазити. Избор доброг бруса сасвим је тежак; по некад су ови брусеви одвећ меки и не дејствују довољно на сечивицу да *изведу рез*, или су опет тако тврди, да се отков после неколико сати изгуби потпуно и онда косач мора да дангуби много у откивању косе изнова.

Своју косу, у главноме, ваља оштрити толико пута, колико је то потребно, то јест, сваки пут кад се год осети отпор и кад год ваља снажно заманути па да се трава чисто покоси. Боље је оштрити чешће но недовољно; али кад се коса оштри, треба избегавати да се одвећ дуго брусом глади, јер то отков пре времена квари. *Задатак је бруса да васпоставља рез и ако се коса двапут брусом по целој својој дужини брзо пребуче, то је довољно.*

При оштрењу косе брус треба држати сасвим одвесно и на оштриц не притискивати одвећ јако, да се рез не би кварио. То је мана многих земљорадника, који би могли бити добри косачи, али који одвећ брзо искваре оштриц своје косе, те их то приморава да се наковању враћају чешће но што би требало.

* * *

Планинци су некако бољи косачи но равничани, јер у планинским крајевима расте она ситна трава којој нема равне и коју косити права је вештина. Ту се и виђају истински мајстори косе, које она дивно слуша, који је умеју и насадити и заглавити, на наковању отковати и брусом наоштрити.

Иза ових косача и испод њихових откоса нема ниједне остављене травке нити се икоји потез њихове косе познаје по ливади, као што се види код већине обичних косача, који су, истина, издржљиви према умору и према жези, али који су тек осредњи косачи, једва добри да косе крупну и крту траву.

* * *

Избор добре косе доста је тежак. По трговинама има их под разним називима и обележјама: доста их има које су добре, али много и много које су рђаве. Најбоље су оне из Штајерске у Аустрији; оне се распознају по томе што имају прут, који фабриканти нису могли подражавати.

Добра коса треба да је у исто доба и врло лака, лепо савијена, врло доброг кова и врло издржљива и витка.

Коса, добро израђена, не треба да је тежа од 500 до 700 грама.

НАЈНОВИЈИ ОГЛЕДИ И ИСКУСТВА ПРОТИВУ ПЕРОНОСПОРЕ

(свршетак)

Ну како је познато да *бакар*, који се у бордоској течности налази, не игра скоро никакву улогу у животу и храњењу биља, Д-р *Адерхолд* је дошао до закључка: да ће то бити *гвожђе*, које се у извесној количини у свакој бордоској течности налази било као нечиста примеса (сулфат гвожђа) плавом камену, било као оксид гвожђа у кречу, а које, као што је познато, игра велику и важну улогу у животу биља, особито на стварање биљног зеленила.*) Наричитим и многим огледима он је нашао и утврдио: *да је дејство бордоске течности у толико јаче и повољније, у колико је у њој садржина гвожђа већа.*

Ну како је садржина гвожђа у бордоској течности незнатна, а да би појачао дејство њено, Д-р *Адерхолд* је чинио лањске године огледе *додавањем зелене галице* плавом камену и кречу и постигао је изврсне ресултате. Са извесним додатком зелене галице бордоској течности прскање је показало најочигледније *повољније и поузданије успехе*, а и прскање је нешто јевтиније, јер је зелена галица јевтинија од плавог камена.

До које се мере може ићи са додавањем зелене галице па да се постигне најјаче и најпоузданије дејство а да чокоту и будућем вину не шкоди (садржина гвожђа чини да бело вино добије прљаво-мрку а црно нездраву боју), још није тачно утврђено. То је задатак даљих огледа. Али количина, коју је он додавао, и коју за сада препоручује, показала је *врло повољно дејство* а на вину није оставила савршено никаквих трагова.

За справљање 10 литара течности за прскање он препоручује да треба узети 200 грама плавог камена и *томе додати једну извршно пуну кафену кашичицу истуцане зелене галице*, које се све раствори у пет литара воде па се томе дода, поступајући тако званим америкапским начином, пет литара кречног млека, справљеног од 200 грама доброг негашеног креча.

Успех од прскања винограда бордоском течношћу зависи поглавито од тога, *да ли је прскање извршено на време и кад треба*, јер је овај посао само *предохрана* од Пероноспоре, *и да ли је течност справљена пажљиво и правилно, као и да ли је само прскање исто тако пажљиво извршено.* Доцкан извршено прскање и непажљиво справљена течност показаће или никакве, или веома слабе успехе. Ту је онда само узалудан онај труд и трошак око прскања.

Како овог пролећа врло често припада киша, а време је топло, сви су изгледи да ће се Пероноспора раније јавити него других година. Према оваквој години, а и иначе ради сваке безбедности, треба свакојако *пре цветања лозе извршити два прскања*, и то *прво* сада одмах, чим је виноград потпуно изластарио, а *друго* непосредно пред само цветање. Ту је само нешто мало више трошка у раду, а у потрошку материјала незнатна је разлика, јер је ластар мали. *Треће* прскање долази пошто је виноград прецветао и оплодио се, а *четврто* кад је зрно већ потпуно развијено и испуњено. Без четири прскања, на време и пажљиво изведених, обично се не може рачунати на поуздан успех па ма какву течност справљали.

Најбољи је начин справљања течности за прскање тако звани *амерички*, који је и у Француској највише усвојен,**) и који се, уз поменути додатак зелене галице, састоји у следећем:

*) Колико је повољно дејство *гвожђа* на стварање биљног зеленила и одржавање здравог листа, а тиме и самог чокота, види се из тога, што се против *хлорозе* или жутице на виновој лози употребљава са успехом прскање раствором *зелене галице*.

*) „Le Progrès agricole et viticole“, бр. 14. од 2. априла ове г.

Да се направи један хектолитар (100 литара) течности за прскање одмери се 2 килограма истуцаног плавог камена*) и од те количине *одузме се* десет извршних кафених кашичица, а *дода се* исто тако толико истуцане *зелене галице* (разуме се ако хоћемо течност да правимо са овим додатком, иначе без зелене галице), па се ово раствори у неколико литара (5 или 10) вреле воде. Креч је најбоље узети негашен (и то добар, печен креч), па га погасити пред само справљање течности на тај начин, да се само добро водом попрска па ће се он убрзо распасти у ситну прашину, и од овако погашеног креча справи се сада у 10 литара воде „кречно млеко," рачунајући опет на 100 литара смеше 2 клгр. креча. Кречно млеко треба увек процедити кроз какву ретку крпу или стари џак, да не би његова нечистоћа прскалицу запт ивала.

Не треба радити овлаш и без мере, већ судове треба тачно подмерити а према својој потреби. Покрај нужних ведрица потребна су још три већа суда за справљање течности на овај начин, и то: два од по 50 литара и један од једног хектолитра. (Разуме се, судови могу бити и већи само на њима треба обележити докле хватају 50, односно 100 литара).

Раствор од 2. килогр. плавог и зеленог камена разблажи се сада у једном суду у 50 литара воде (40 литара хладне воде ако је камен био растворен у 10 литара топле), а тако исто и кречно млеко у другом суду. Пошто су ове две течности овако у засебним судовима приправљене настаје справљање смеше у *великом суду* на тај начин, да један радник узме ведрицу од раствора плавог камена а други кречног млека па *једновремено* сипају у велики суд, да се млазеви при сипању сједињавају и мешају, и на тај начин посао продуже докле се цела количина смеше не направи.

Како се не може унапред и тачно утврдити *колико* је креча потребно да се направи *неутрална* течност, која је и најбоља, почем то зависи од *каквоће* креча, то треба пазити па кад већ буде скоро при свршетку мешања ове две течности, онда сасути у велики суд сав раствор плавог камена а једну четвртину кречног млека задржати, и пошто се смеша добро промеша опробати је парчетом *црвене лакмусове хартије* и ако ова остаје црвена, кад се у смешу замочи, додавати још кречног млека све дотле, док замочена у течност црвена лакмусова хартија не *помодри* и тада треба са додавањем креча престати, јер је смеша готова и добра. —

Справљањем бордоске течности овим начином постизава се: да се раствор плавог камена и кречно млеко боље измеша и сједини; креч не пада на дно суда; течност је лакша и прскалицом се производе најситније капљице, које се на листу боље и дуже одржавају да постаје излишно додавање калофоније, шећера итд. којима се лепљивост капљица на листу појачава.

*) У Француској је скоро у опште усвојена *ова* количина плавог камена за сва прскања.

Многостраним искуством утврђено је, да је дејство течности на овај начин справљене, далеко поузданије и успешније од досадањег начина справљања, с тога и препоручујемо нашим виноделцима да га и они у борби противу Пероноспоре примене, како би поузданије сачували овај божији благослов, који се ове године тако обилно и тако богато на нашим виноградима излио.

Љуб. Новаковић.

Како треба да изгледа добар приплодан бик и добра крава музара

Кад се пољопривредник већ решио, који ће сој говеди држати, ваља му разабрати како треба да изгледа добар приплодан бик и добра крава музара, — јер на млечност и способност за приплод нема утицаја само сој који се изабере већ и индивидуалне способности и изглед оног говечета које изаберемо.

Добар приплодан бик треба увек да има снажне прси, ноге јаке, бутине широке, кожу јаку са фином сјајном длаком. Глава не треба да је велика, већ омања, округласта; врат треба да је кратак, пун, меснат; гребен треба да је јак, месом испуњен, али не сувише заоштрен, јер је јак, чврст гребен најважнији знак. да је бик ванредно способан за запат. Очи треба да су живе, крупне, леђа испуњена. Добар, благородан, за запат способан бик, треба у опште да је жив, вижљаст, а да изгледа углађен. Бикови са глупим, лењим изразом и држањем, које јако подсећа на волове, не треба никада куповати, јер овакви бикови нису способни за запат.

Добра крава музара, треба да има прси широке, тако исто и крстине широке, реп треба да је танак, врат да је танак, дугуљаст, а подгушњак не треба да је одвећ велики. Глава треба да изгледа фина, поглед очију да је нежан, питом, рогови мали, а да се светле, уши треба да су фине, кожа мекана, растегљива а да је покривена фином, кратком, сјајном длаком. Виме треба да је велико, али такозвано *млечно* а не дебело, месната виме. Месната, дебело виме налази се често код крава, које су врло рђаве музаре, а разликује се од млечног вимена, што се ово после муже скупља, добија боре, док дебело, месната виме и после муже остаје пуно и затегнуто. Особито важан знак велике млечности, јесте млечна жила на трбуху, која је код добрих крава музара врло приметна, набрекнута. Тако звано млечно огледало заузима код добрих музара обично велики простор, али нема ону вредност коју му млоги економи приписују, дајући разним формама овог млечног огледала разне називе, и по облику истог искључиво судећи на млечност дотичне краве. Ово је само нека сорта пољопривредне играчке, а нема никакве практичне вредности.

Т. Ст. Вилов.

ИСКРИЦЕ

Извештај француског пољоприв. друштва руском министру народне привреде *О гајењу ељде.* — Изабраници француског пољопривредног Друштва, које смо именовали у *Искрицама* прошлога броја *Тежака* поводом саопштења о тражењу извештаја *О гајењу ељде*, спремили су и у седници од 3. маја ов. г. прочитали *Извештај*, који је *О гајењу ељде* од тога Друштва тражио руски министар народне привреде.

Ево приказа тога *Извештаја:*

Да би одговорио на молбу г. *Јермолова*, министра народне привреде и државних добара у Русији, г. *Хезе* спремио је у име секције за велику производњу врло опширан извештај *О гајењу ељде у Француској* и прочитао га пред члановима Друштва. Г. *Хезе* пре свега разматра рад кнеза *Масалсвија О гајењу ељде у Русији.* Ова се биљка гаји у Русији од XV. века; њено зрно чини осно-

вицу хране сељака а пољопривредници цене да ељда има ту велику особину да угушује пораст шкодљивих трава и да добро приправљ земље, које су намењене озимим стрмнинама.

Године 1887. до 1888. површина засејана ељдом износила је 3,095.229 ектара у пределу црних земаља такозваних Чернозјом и 561.843 ектара у осталим пределима Русије. Год. 1896. ељда није заузимала више но 1,698.401 ектар у пределу црних земаља и 515.846 ектара у осталим пределима, дакле свега 2, 214.247 ектара, што значи да се за више но 900.000 ектара смањила површина која је ељдом засејавана између 1888. и 1896. године.

Принос ељде врло је слаб у Русији; од 1888. до 1895. године он је у 44 губерније износио по 6·6 ектолитара од једног ектара. Пред тако слабим жетвама засејавање, разуме се, опада из године у годину.

Ељда, која се највише гаји у Русији, јесте: *обична ељда (Fagopyrum esculentum)* и *затубаста ељда (Fagopyrum emarginatum)*. — Немарљиво гајење ове биљке, која се сеје на исцрпљеним земљама и за чије се сејање узима покварено семе, објашњава оне слабе приносе.

Г. *Хезе*, после овог кратког разлагања проучава гајење ељде у Француској и по мишљењу г. *Вилморена*, његов је *Извештај* прави енциклопедијски чланак. Он износи да ељда у Француској сваке године заузима у средњу руку по 650.000 ектара и да је њено гајење у самој ствари од значаја само у старој области Бретање, западном делу Нормандије и у планинском пределу Средње Француске. У овом погледу он наводи једну бретонску изреку, која се често заборавља: *да ељду ваља сејати у прашину и с прашином*, то јест на сасвим трошној земљи коју су плуг и дрљача уситнили, а не на грудвоитој и рђаво припремљеној земљи. У Бретањи, где се добијају врло лепе жетве, сем брижљивог неговања ељде, употребљава се фосфорно ђубриво, брашно од костију и отуда у овој области онај успех у гајењу ељде. С тога средњи принос онамо и износи 20·6 ектолитара од једног ектара.

Г. *Вилморен* додаје неколико речи овом саопштењу г. *Хезе-а*. Пре свега, што се тиче поделе на врсте и суврсте ељде, г. *Вилморен* мисли, да се може рећи да има само две врсте које се као стрмнина гаје: *обична ељда (Fagopyrum esculentum)* и *татарска ељда (Fagopyrum Tataricum)*, које имају и своје суврсте: обична ељда *затубасту ељду* као просту једну местну одлику и *белу (сребрнасту)* суврсту; татарска ељда опет две суврсте. — Г. *Вилморен* мисли, да би корисно било, да се за гајење задрже једино *бела* (сребрнаста) суврста обичне ељде и *раж-ељда* суврста татарске ељде.

И ако слаба по хранивој вредности својој, ељда ипак има извесна пољопривредна значаја, уколико служи као средство да се искористе и оне земље, које би иначе вероватно остајале непроизводне. Али како устук у засејавању обе биљке стоји у вези са ширењем гајења ражи, јечма, овса који је замењују, то смањивање њено значи— напредак. Додирујући питање о ђубрењу, г. *Вилморен* вели, да ваља водити рачуна о томе, да ељда, врло жудна поташе и доста велики потрошач фосфорне киселине, не воли креч. Може се, дакле, десити да се њеном порасту пре шкоди но што ће се потпомоћи ако се земљи додају јако кречни фосфати чији би се алкалински састојци, неупијени ељдом, у земљи нагомилавали и на крају крајева земља би била сувише кречовита за ељду.

Напослетку г. *Вилморен* помиње један начин *употребе ељде*, који се све више и више шири, а то је употреба ељде на великим ловним просторијама *као заклона и као хране за дивљач а посебице за фазане*, за који циљ *обична* и *тартарска ељда* могу подједнако послужити.

Г. *Сањије* примећава, да се у Русији принос од жетава стрмнина и жетава од ељде из године у годину много колеба и то због метеоролошких појава.

Ако киша не падне с пролећа, онда чак и у родним чернозјомским крајевима стрмнине не дају скоро никакве жетве. Напротив, кад је пролеће влажно, принос је одмах изврстан. У своме путовању 1897. године, он је у Русији из књига једног сопственика у Подолији видео *средње* приносе пшенице с једног ектара за читавих десетину минулих година. На овом имању с црним врло добро обрађиваним земљама, принос озимог жита, за низ од десет година и то од 1886 до 1895. био је по 13·80 цената, дакле по 18·40 ектолитра на ектар. А врло су велике разлике и између крајњих, највећих и најмањих, приноса; они су се колебали између 25·40 цената 1888. године (дакле скоро 34 ектолитра) и 3·81 центе у 1892. г. (дакле отприлике 5 ектолитара. — То све зависи од утицаја суше.

Г. *Лавалар* изјављује да је покушавао давати ељду као *храну коњима* омнибуског париског Друштва, коме је он управитељ, да његов закључак из ових огледа излази на то, да је ова стрмнина рђава храна, јер јој зрно садржава мало азотне материје, па коњи, који потроше иоле већу количину ељде, добију неку раздраженост коже, некакав несносан сврабе, од кога опада длака. Требало би прекрупљивати и квасити зрневље од ељде пре но што се даде коњима, иначе они га слабо сварују, него га избацују онако цело. Али ово припремање захтева извесне издатке, о којима ваља водити рачуна и који онда поскупљују ељду као храну за коње.

БЕЛЕШКЕ

Гора за домаћу потребу у срезовима: Бело-паланачком (окр. пиротског), подгорском (окр. ваљевског) алексиначком (окр. нишког), кључком (окр. крајинског) и добричком (окр. топличког). — 1.) *Бело-Паланачки срез.* Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла ове године издато је 92 шумске објаве по такси за домаћу потребу, по којима је осечено:

3 букова дрвета од 31—40
49 „ „ „ 41—50 и
73 „ „ „ 51—60 сантиметра у пречнику дебелих.

На име таксе за шумски фонд наплаћено је 300·30 динара.

Бесплатно није издата ниједна шумска објава.

2). *Подгорски срез.* — Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла ове године издато је 19 шумских објава по којима је осечено, и то:

а) *по такси:*

83 букова дрвета од 41—50 и
2 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих. Наплаћено је у корист шумског фонда 171·20 динара.

б) *бесплатно:*

4 букова дрвета од 41—50 сантиметара у пречнику дебелих.

3). *Алексиначки срез.* — Издато је шумских објава од 1. Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године 325, по којима је осечено, и то:

а) *по такси:*

63 букова дрвета од 41—50
119 „ „ „ 51—60
4 „ „ „ 61—70
9 „ „ „ 71—80
3 „ „ „ 91—100 сантиметара у пречнику дебелих;

93 кубна метра и 46 кола дрва за гориво. Наплаћено је у корист шуског фонда 903 динара.

б) *бесплатно:*

192 букова дрвета од 41—50
149 „ „ „ 51—60
31 „ „ „ 61—70
11 „ „ „ 81—90
47 „ „ „ 91—100 сантиметара у пречнику дебелих; и

60 кубних метара и 506 кола дрва за гориво.

Начелник и пореско одељење среза алексиначког за огрев својих канцеларија узели су потребну количину дрва из државних шума од сухе горе која по земљи лежи и искорутина. За дрва су платили прописну таксу, која је одређена ценовником за домаћу потребу.

Вредно би било знати, да ли су ова државна надлештва постигла каку олакшицу набавком дрва овим начином?

4). *Ключки срез.* Било је пријава од 1. Новембра 1898. год. 149. Издато је шумских објава до 1. Априла 1899. године, 68, и то:

а) *по такси:*

5 буковых дрвета 41—50 сантиметара у пречнику дебелих; и 15 куб. метара дрва за гориво. — Добивено је у корист шумског фонда 30 динара.

б) *бесплатно* је осечено:

4 букова дрвета од 41—50 и
35 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих; и 598 кубних метара дрва за гориво.

5). *Добрички срез.* — Издато је 219 шумских објава од 1.Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године, по којима је осечено:

а) *по такси:*

40 буковых дрвета од 11—20
22 „ „ „ 21—30
209 „ „ „ 41—50
11 „ „ „ 51—60
3 граничева дрвета 41—50
35 кола цепаница
40 „ облица
147 „ ограњака и 27 коњских товара све од сухе горе која по земљи лежи. Наплаћено је свега 853·90 дин.

б) *бесплатно* је осечено:

99 буковых дрвета од 41—50 и
15 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих; 10 куб. метара дрва за гориво. *М.*

Попаша у државним шумама у срезовима: поцерском, левачком, бољевачком, голубачком, поречком, расинском, темнићском, таковском, жичком и крајинском. — Од 1. Априла до 1. Октобра 1898. године, било је на попаши у државним шумама наведених срезова долеозначени број стоке, и то:

1. *У поцерском срезу* — пуштено је по такси: Оваца 221; свиња 25; коза 61; коња 20; и говеда 160 грла Свега 487 комада разне стоке. На име таксе наплаћено је у корист шумског фонда 345·70 динара.

Бесплатно: — говеди 4 грла.

2. *У левачком срезу* — било је на попаши — по такси: Оваца 315; свиња 24; коза 38; коња 6; и говеди 117. Свега 500 комада разне стоке. На име таксе добивено је 319·10 динара.

Бесплатно: Оваца 77; свиња 12; коза 10; и говеди 20. Свега 119 разне стоке.

3. *У бољевачком срезу*, — било је на попаши по такси: 36 грла говеди и за овај број стоке наплаћено је 36 динара.

Оних лица, која имају право на бесплатну попашу своје стоке није било нити су своју стоку пуштали у државне шуме.

4. *У голубачком срезу*, — пуштено је на попашу по такси: Оваца 150; коза 105; и говеди 11. Свега 266 комада. За овај број стоке наплаћено је 159·50 динара.

5. *У поречком срезу*, — било је на попаши — по такси одређеној шумским ценовником: Свиња 8; коза 1130; и говеди 36. Свега 1174 комада. На име таксе од попаше добивено је 831 динар.

6. У *расинском срезу*, — пуштено је на попашу по такси: Оваца 416; свиња 208; и говеди 225. Свега 849 комада. За овај број пуштене стоке на попашу наплаћено је 537 динара.

7. *У темнићском срезу*, — било је на попаши по такси: Оваца 721; свиња 12; коза 78; и говеди 42. Свега 853 комада. На име таксе за овај број стоке наплаћено је 463·10 динара.

8. *У таковском срезу*, — било је на попаши у прошлој години — по такси: Оваца 691; коња 16; и говеди 251 Свега 958 комада. За овај број пуштене стоке на попашу добивено је 612·50 динара.

9. *У жичком срезу*, — било је на попашипо такси: 111 грла говеди и за овај број стоке добивено је 111 дин.

10. *У крајинском срезу*, — било је на попаши — по такси:

49 грла говеди, за који је број наплаћено у корист шумског фонда 49 динара. *М.*

ГЛАСНИК

Висока пажња. — Његово Величанство Краљ *Александар I*, са својим узвишеним Оцем Његовим Величанством Краљем *Миланом*, командантом активне војске, бавећи се у Ужицу, благоизволео је посетити и плетарску изложбу учитеља̄, који су били на пољопривредном и плетарском курсу Пожешке Пољопривр. Подружине. Њихова Величанства благоизволели су изразити своје допадање на постигнутом успеху од стране учитеља у изради ових предмета.

Уз ове учитељске радове Пожешка Подружина је изложила неколико одабраних плетарских предмета, које је израдила у својој плетарској школи, а које је наменила као поклон Његовом Величанству Краљу *Александру I*, моћном заштитнику Српског Пољопривредног Друштва. Подружина је умолила г. Љ. Ћирића, школског надзорника, да од стране Подружине умоли Његово Величанство, да прими овај њен мален дарак. И веома нам је мило што можемо јавити: да је Његово Величанство Краљ драговољно примио овај мален поклон од стране Пожешке Подружине.

Поред тога, Његово Величанство Краљ *Милан*, командант активне војске, изјавио је: да ће наредити свима

командама, да за своје канцеларије код ове Подружине наруче корпе за хартију.

Ова Висока пажња мора обрадовати не само Пожешку Подружину и Српско Пољопривр. Друштво, но и сваког пријатеља пољопривредног напретка.

Н. А. Ј.

Панађури, који постоје сада до даље наредбе. — *Округ ваљевски:* — У Ваљеву 20—24 јула и 29—30 септембра — 1 октобра; Грабовцу 15—17 августа; Обреновцу 29—30 јуна — 1 јула и 14—16 септембра; Убу 1—3 маја и 18—20 октобра.

Округ врањски: — Лесковцу 21—23 маја и 4—8 септембра.

Округ крагујевачки: — Аранђеловцу 13—15 јула и 15—17 августа; Баточини 8—10 јула; Крагујевцу 21—23 маја и 21—23 новембра; Рачи 20—22 јула; Тополи 29—30 јуна — 1 јула и 8—10 септембра.

Округ крајински: — Кладову 15—17 августа; Неготину 8—10 септембра.

Округ крушевачки: — Брусу 29—31 августа; Јовановцу 29—31 августа; Крушевцу 25—27 марта, 15—17 јуна и 8—10 септембра; Ражњу 17—19 јула; Трстенику 2—4 августа.

Округ моравски: — Варварину 29—30 јуна — 1 јула и 15—18 августа; Јагодини 27—29 јула и 1—3 октобра; Параћину 24—26 јуна и 6—8 октобра; Свилајнцу 13—15 јула и 29—31 августа; Ћуприји о Духовима и 6—8 августа.

Округ нишки: — Алексинцу 29—30 јуна — 1 јула и 14—16 октобра; Долигораду 1—3 августа и 14—16 септембра; Нишу о Спасову-дну и 1—3 октобра; Соко-Бањи 7—9 августа; Тешници 26—28 августа.

Округ пиротски: — Пироту 15—17 августа.

Округ подрински: — Лозници 15—17 августа; Љубовији 8—10 септембра; Шапцу 23—27 априла.

Округ подунавски: Барошевцу 6—8 августа; Бачинцу 29—31 августа; В. Орашју 15—18 јула; В. Плани 29—30 јуна — 1 јула; Гроцкој 6—8 октобра; Коларима 6—8 авг.; Лозовику 22—24 августа; Михаиловцу 29—31 августа; Паланци 23—25 априла и 14—18 септембра; Петки 15—17 јуна; Смедереву 24—26 јуна; Стубици 21—23 маја; Тресијама 1—3 септембра.

Округ пожаревачки: Александровцу 27—29 јула; Вел. Градишту 29—30 септембра — 1 октобра и 20—22 јула; В. Лаолу 26—28 октобра; Голупцу 15—17 августв и 18—20 октобра; Жабарима 6—8 августа; Жагубици 14—16 септембра; Кучеву 8—10 септембра; Петровцу 8—12 јула и 6—8 октобра; Пожаревцу 29—30 јуна — 3 јула и 14—18 октобра; Смољинцу 15—17 августа; Средњеву 29—31 авг.; Четережу 5—8 септембра.

Округ руднички: Гор. Милановцу 9—12 маја и 6—8 октобра; Ивањици 1—3 маја; Краљеву 24—26 јуна и 24—26 септембра; Мрчајевцима 8—10 јула; Рашкој 15—17 априла и 1—3 октобра; Чачку 1—3 маја и 29—31 августа.

Округ тимочки: Бољевцу 13—15 јула; Зајечару 29 до 31 августа — 2 септембра; Злоту 15—17 августа; Књажевцу 20—24 јула; Краљеву селу 18—20 октобра.

Округ топлички: — Прокупљу 9—11 маја.

Округ ужички: Пожези 29—30 јуна — 1 јула и 8—10 септембра; Ужицу 27—29 априла и 14—16 октобра.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ПРАВИЛА
„СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“
КОЈЕ СТОЈИ ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ
АЛЕКСАНДРА I.

Правила од 24. Марта 1887. године

Измене и допуне од 18 Фебруара 1888. и 30 Јануара 1893. године.

(свршетак)

Трошење прихода од једне године бива у току идуће две године; и тако ће се приход 1896. од године трошити у току 1897. и 1898. године, од 1897. године у току 1898 и 1899 године и т. д. Што се од тога не утроши у горњем року, то ће се на свршетку друге године унети у стални капитал фонда, тако, да ће се на свршетку 1898 године унети у капитал неутрошени приход од 1896 године, на свршетку 1899 године унеће се у капитал неутрошени приход од 1897 године и т. д.

Члан 39.

Ако би завешталац (чл. 35. тач. 2.) изреком одредио на шта ће се и како употребљавати имање и приходи, које он завештава друштвеном фонду, онда ће се само тако и поступати, а не по одребама чланова 36, 37 и 38.

Члан 40.

Друштвена управа дужна је да редовно сваке године подноси главном годишњем збору извештај и рачун о стању фонда, уз годишњи извештај о друштвеном раду. Збор ће, кад нађе за потребно, одређивати начин, да се ближе испита исправност годишњег фондовног рачуна.

Члан 41.

Друштвена управа учиниће у свакој згодној прилици шта треба, осим онога што наређује члан 9, да се свагда одрже у успомени они, који су било као чланови добротвори и утемељачи, било као завештаоци и приложници, припомогли оснивању и ојачању овога фонда.

Члан 42.

На случај престанка „Српског пољопривредног друштва“ са овим фондом поступиће се по чл. 63.

VII.

О друштвеним зборовима.

Члан 43.

Зборови су:
а. главни;
б, ванредни;
в, повремени.

Члан 44.

Главни збор држи се сваке године у Београду, и то у месецу Јануару.

Члан 45.

На главном збору врше се ови послови, и овим редом:

1. Председник или његов заменик (чл. 24) отвара збор;
2. Подноси се извештај о радњи управног одбора, у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу;

3. Председник подноси на решење писмене предлоге одбора, подружина и појединих чланова, а затим долазе предлози појединих чланова на самоме збору;

4. Бирају се чланови управе према члану 20. и 21. ових Правила;

5. Подноси се предрачун прихода и расхода за идућу годину, која почиње 1. Јануара;

6. Бирају се редовни и почасни чланови.

Што се од овог дневног реда не сврши на дан главног збора, продужиће се одмах идућег дана све дотле док се не исцрпи цео дневни ред.

Члан 46.

Одлуке главног збора пуноважне су кад на збору има бар 20 чланова са правом гласања (чл. 17). Но ако не дође ни толико чланова, онда ће председних сазвати у року од 15 дана други збор, који ће пуноважно одлуке доносити са онолико чланова колико дођу.

Члан 47.

Председник друштва има право да сазове ванредни збор, кад год нађе за потребно.

Но и по решењу управног одбора, као и на захтев 16 редовних чланова друштвених, председник је дужан сазвати ванредни збор најдаље у року од 15 дана, рачунећи од дана донесене одборске одлуке, или дана кад буде примио писмени захтев чланова.

На ванредном збору решаваће се само она питања, ради којих је збор сазван.

За одлуке на овом збору вреди члан 46 ових правила.

Члан 48.

За претресање важних пољопривредних питања, сазиваће одбор преко председника повремене зборове, на којима имају право дебатовања и гости (но право гласања имаће разуме се, само они, којим то даје члан 17.). Питања (темате), која ће се на оваком збору расправљати, одредиће и објавиће одбор раније, па ће за њих одредити и стручне референте, као што ће он одредити и место, где ће се ови зборови држати. Оваки зборови држаће се по могућству бар сваке пете године, а друштвена управа дужна је о томе водити бригу и зарана припремати све што треба, да се такви зборови могу држати.

Но одбор ће сазвати овакав збор и онда, кад од појединих стручних људи добије предмете, који по његовој — одборовој — оцени треба да се претресају на оваком збору.

Председника и деловођу оваког збора бира сам збор.

Одлуке оваког збора подносиће се управном одбору на даљи рад.

Члан 49.

Сви састанци друштвени држе се јавно.

VIII.

О подружинама.

Члан 50.

Кад се у појединим срезовима или општинама јави 15 чланова, па било из друштвених чланова или иначе, који пристају да раде у правцу овога Друштва, и по његовим Правилима, могу образовати пољопривредну подружину.

Све подружине „Српског пољопривредног друштва“ сматраће се као његови саставни делови.

Члан 51.

Ове подружине стоје у непрекидној вези са „Српским пољопривредним друштвом“, а иначе своје послове врше самостално.

У круг њиховог рада спада:

1. Да непосредно утичу на своју околину, те да се што више пољопривредног знања шири, било путем списа, које Друштво а и други издају, било приређивањем јавних предавања, или и самим практичним поукама;

2. Да се стара о распростирању савршених пољопривредних справа;

3. Да се стара о распростирању бољих врста храпе и о увођењу бољих сојева стоке;

4. Да ради на подизању угледних добара за своју околину;

5. Да посредује између Друштва и оних привредника њихове околине, који би тражили ма каква обавештења, поуке или помоћи у набавци разних справа, стоке, семена итд.;

6. Да чине Друштву предлоге, ако и у колико налазе да је нужно што учинити у интересу унапређења пољске привреде у њиховој околини, или у целој земљи;

7. Да, исто тако, по предлогу овог Друштва, врше све оно, што би ишло у прилог побољшања и унапређења пољске привреде у њиховој околини.

Члан 52.

Чланови подружине могу бити сви који то желе, и које дотична подружина на својим скуповима као такве изабере. Чланови овог Друштва, који желе, постају чланови подружина, чим се јаве, и без нарочитог избора од стране подружине, но са дужностима и са правима, које имају и сви остали чланови те подружине.

Поједини од чланова подружине, по сопственој жељи, могу постати уједно и овоме Друштву чланови утемељачи, помагачи и дописни, са правом и обвезама као и остали чланови тога рода у Друштву. А исто тако и Друштво може поједине од њих бирати за своје редовне и почасне чланове, и они тада задобивају сва права и дужности, које имају чланови тога опет рода у Друштву.

Члан 53.

Хоће ли се каква подела међу подружинским члановима чинити, и да ли ће се и колико од њих, у име улога, наплаћивати, у корист дотичне подружине, оставља се подружинама да оне саме то уреде.

Члан 54.

Подружине имају своју самосталну управу, која се састоји из председника и деловође, а по могућству и из 4 одборника и благајника, ако је потребан.

Управа се бира на годину дана, и то на редовном годишњем скупу, а у прекој потреби и на нарочито сазватом скупу, по захтеву 10 чланова.

Члан 55.

Подружине држе једанпут годишње главни скуп, и то свагда у првој половини месеца Јануара.

На том скупу раде се ови послови:

1. Управа подноси извештај о свом раду;

2. Бира се нова управа;

3. Расправљају се питања о разним предметима, ако би их управа или који од чланова покренуо;

4. Ако подружина има извесног прихода, или имања којима управа рукује, прегледају се рачуни и решава предрачун издатака за идућу годину.

За расправљање питања према тач. 3. овог члана, подружине могу сазвати и држати ванредне скупове, кад год нађу за нужно, и онолико пута, колико буде потребно.

О држању ових скупова (редовних и ванредних) подружине извештавају Друштво и ово, према важности предмета, који се расправљају, може изашиљати и по једног или више својих редовних чланова на те скупове.

Члан 56.

Кад која подружина опочне у смислу ових Правила развијати своју радњу. Друштво ће је из својих средстава по могућности потпомагати набавком пољопривредних справа, семена, приплодне стоке, воћних калема итд. Но осим тога све такве поружине добију бесплатно од Друштва друштвени лист и сва друштвена књижевна издања.

Члан 57.

Српско пољопривредно Друштво дужно је да даје подружинама обавештења на захтев самих подружина.

А осим тога, Друштво је у праву, да се преко својих изасланика уверава о исправности новчанога стања појединих подружина, и да у случају опасности, која би предстојала новчаној и осталој подружинској имаовини, узме такву имаовину у заштиту.

Члан 58.

Подружине имају право слати из средине своје управе нарочите изасланике на зборове овога Друштва, а могу подносити писмено, или непосредно преко изасланика, и нарочите предлоге.

Подружински изасланици имају на друштвеном збору право гласања ако су добротвори, утемељачи или редовни чланови овог Друштва; поред ових, изасланици од нечланова овога друштва, имају права гласања највише двојица, а остали, ако би их било више, имају право саветовања (чл. 17. и 48.).

Члан 49.

Подружине подносе Друштву извештај о раду свом на крају месеца Децембра, а тако исто и извештај о стању пољске привреде дотичнога краја.

Члан 59.

Да која подружина престане решавају $^3/_4$ њених чланова. У том случају све њено имање прихватиће ово Друштво и чуваће га и њиме руковати три године од престанка подружине. Ако се за то време подружина обнови, Друштво ће јој све њено имање вратити. Ако се пак за то време не обнови, онда ће њено имање Друштво унети, по решењу главног годишњег збора, у друштвени „пољопривредни фонд".

IX.

О државном надзору.

Члан 61.

Министар народне привреде има право надзора у погледу тачног вршења друштвених Правила, која он одобрава.

Члан 62.

Друштво може престати само онда, ако би се на сазваном збору већином од $^3/_4$ гласова свију редовних чланова, који живе у нашој отаџбини, решило да тако буде.

У том случају збор ће одредити начин ликвидовања, с предохраном, да се не повреде одредбе легата (чл. 36. и 39.) и наименоваће потребан број ликвидатора, који ће поверени им посао извршити под надзором министра народне привреде.

Подружине, које се тада затекну у раду, могу образовати самостална Друштва.

Под престанком друштва ваља разумети обуставу рада на оној задаћи, коју има садашње „Српско пољопривредно друштво", а не и просту промену имена са, у неколико ограниченим или проширеним, кругом рада.

Члан 63.

По престанку Друштва, и по извршеним пословима ликвидовања, све његово имање унеће се у друштвени „Пољопривредни фонд", који ће се за тим предати „Управи фондова", или установи, која би ову заменила, на даље руковање.

Члан 64.

Овај фонд има се предати првом Друштву, које се установи у нашој отаџбини, да ради у цељи једино обележеној у овим Правилима.

Овим Правилима замењују се: Устав друштва за пољску привреду од 23. Августа 1872. као и до сад важећа правила друштвена од 16. Октомбра 1881. год. и допуне истих: од 15. Јануара 1883. год. 18. Фебруара 1888. год, и 18. Новембра 1889. године, а важиће од дана, када их надлежна власт одобри.

Заступник министра народне привреде, министар финансије, одобрава и својим потписом потврђује ова „Правила Српског Пољопривредног Друштва."

ЗБр. 7.
24. Марта 1887. год.
Београд.

Заступник министра народне привреде, министар финансија
Чед. Мијатовић с. р.

(М.П.)

Горње измене и допуне Правила „Српског пољопривредног друштва" од 24. Марта 1887. год. Збр. 7., које је усвојио збор „Српског пољопривредног друштва" 7. Фебруара 1888. год., министар народне привреде одобрава и потписује.

ЗБр. 165.
18. Фебруара 1888. год.
Београд.

Министар народне привреде,
Ст. Р. Поповић с. р.

(М.П.)

Ове измене и допуне правила „Српског пољопривредг друштва" министар народне привреде одобрава и потврђује.

ЗБр. 293.
1. Марта 1893. год.
Београд.

Министар народне привреде,
Свет. Гвоздић с. р.

(М.П.)

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 21. броја Тежака: *Чланци*: Ко је добар косач? — Најновији огледи противу Пероноспоре (свршетак) — Како треба да изгледа добар приплодан бик и добра крава музара. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 22. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 30. МАЈА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. ПА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лека, Д. М. Спасић, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

СПРАВЉАЊЕ И СПРЕМАЊЕ СЕНА

Главна храна наше домаће стоке зими, јесте сено. Још мало, па ће наступити косење ливада; а од тога како буде сено ухваћено, зависиће доброта његова. Добро сено може се спремити само онда, ако у време косидбе потраје лепо време. А ако време у то доба не послужи те сено закисне, оно онда изгуби много од своје вредности. Па једно то, а друго, што се не спреми колико треба добре хране, чини те сва наша стока преко зиме омршави да једва жива у пролеће уђе.

Наши пољопривредници знају само за тај један — обичан начин спремања сена; па ако време послужи, онда добро, а ако време буде неугодно, онда им је сено лоше каквоће.

Међутим, пољопривредници у другим земљама не држе се само овога једнога начина спремања сена. Они имају још три начина на које сено спремају за своју стоку. Па како им се кад који погоднијим учини, они га на тај начин и спремају.

Те начине спремања сена ми ћемо овде показати, па ако који од наших пољопривредника хоће, нека и сам покуша да на који од њих спреми сено за храну своје стоке.

Мрко сено. — Прави се на овај начин: Треба узети покошену траву, али не сасвим суву, већ добро провенуту, па је онда трпати на један пласт и приликом трпања добро нагажавати. Тако ваља продужити док се цео пласт не стрпа. Пласт треба да има бар 6 м. у пречнику а да је висок до 4·5 метра. Кад пласт буде готов, онда му врх треба добро сламом покрити, па тако оставити. После неколико дана, овај се пласт отпочне загревати тако, да му унутрашња топлота достиже и до 60°R. Ово загреване не траје више од 7—8 дана, па се

онда пласт стане хладити. Од прилике после шест недеља пласт се сасвим исхлади и тада се може трошити.

Код овога начина справљања сена тешко је само потревити онај степен провенутости коју трава треба да има, јер од тога зависи: хоће ли бити правилно загревање или не.

Кад се пласт начне, сено треба да изгледа као пресовано, а кад се узима, треба да се одваја у колачима. Ако се под прстима осећа масно тада није добро.

Користи овога начина справљања сена над обичним ове су: што не отпадају меки делови као: цвет, плод, семе и лишће у којима има највише хранивих делова, као кад се обично сено гради; што многе биљке постају укусније, те их стока из овога сена у сласт поједе, а које у обичном сену и не гледа.

И ако овај начин справљања сена није тежак, ко му није вичан треба да ради најпре у малом, па ако му добро за руком испадне, може га справљати у већим количинама.

Кисело сено. — Прави се овако: Ваља ископати рупу 1·5—2 метра дубоку, широку до изнад половине висине до 2·5 метра, а при врху треба да је широка око 3 метра. Ако је земља чврста, непропустљива, треба рупу само ископати па добро маљевима набити; а ако је земља песковита и растресита, онда рупу треба озидати циглом па цементирати да вода у храну не би улазила. Зидана рупа кошта више, али опет зато дуже траје. При копању рупе треба земљу бацати на ону страну са које се неће храна привлачити.

После, пошто је рупа спремљена било на један или други начин, онда треба приступити пуњењу исте. Храна коју ћемо да киселимо, треба да је сечена или кошена на дан раније, како би се мало провенула. Провенуте хране више стаје у рупу а боље се и нагажава. У рупу треба је бацати тако, да свако бацање представља по један слој дебео од прилике 30—40 сантиметара. Сваки тај слој треба добро нагазити да потпуно раван изгледа, и тако продужити пуњење рупе. Слагање и нагажавање сена врши се зато, да се што више ваздух истисне.

Кад се на овај начин рупа напуни травом, онда се истим начином продужава слагање и ван ње, од прилике за један метар висине. Па кад је то учињено, онда се та гомила хране покрије подебелим слојем крупне сламе. На сламу се набаца слој од 60—70 сантиметара земље па се она онда добро утаба и набије маљевима. Услед тога гомила ће се нешто слећи, па онда треба земљу и са стране набацати, па и њу добро набити. Кад храна почне да превире она се онда слеже. При слагању на оном покривачу од земље појавиће се пукотине и рупе, које треба земљом попунити, па онда опет добро набити, како ваздух не би унутра улазио. Исто тако, ваља строго мотрити, да киша или снежна вода не продре у храну, јер би је могла покварити. Тога ради, треба око рупе ископати јарак, како би вода отицала. Добро је, ако се над самом рупом направи каква настрешница, те да рупа не кисне.

Отприлике после 10—12 недеља врење ће се довршити, и тада се храна може отпочети употребљавати. Добро спремљена храна на овај начин, може трајати годину и по две а да од своје вредности много не изгуби.

Кад је храна ускисла, добије доста јак накисео мирис који подсећа на квасац. Боје је маслинасте, а кад на ваздуху постоји, она мало поцрни. Кисела храна губи једну трећину тежине коју је као зелена имала, а смањује јој се и запремина и са 40—60%. Губитак овај како на тежини тако и запремини накнађава се тиме, што храна постаје много укуснија.

Овај начин спремања сена није много скупљи, но што износи трошак око обичнога спремања и сушена сена, за који треба доста и то лепога времена. Међутим, овај начин спремања сена може се употребити по сваком времену, изузев наравно кад киша пљуском пада.

Кад се сено овако справља, не отпада лишће и цвет, те не губи шта од своје вредности, поред тога што се за прављене овога сена могу употребити и сви биљни делови само ако нису суви. Најбоља кисела храна прави се од зеленога кукуруза, а нарочито од онога што је доцкан у лето сејан. Тако исто врло добро може се употребити за прављене овога сена: овас засејан у смеси са граором. Даље мухар, зелена раж, луцерка и у опште ливадска трава и биље које стока иначе не једе тако радо. Превирањем храна добија изванредно добар укус, те тако је стока врло радо једе.

Кад је лето сушно, те се не може тачно да процени, какав ће принос дати ливаде, треба предузети справљање сена на овај начин. Јер за прављење овога сена, може се врло корисно употребити још: коров са увратина, шанчева, окрајака њива, који стока иначе не једе тако радо.

Храњење оваца, волова и младе стоке киселим сеном, нарочито се препоручује. Кравама музарама не треба га давати, јер од њега добија млеко накисео укус. Воловима пак, који су стављени на гојење, врло добро чини.

Уз ову храну може се врло корисно употребити и слама; и то сламе две трећине а једна трећина киселога сена. Само ваља добро измешати сено и сламу па онда исећи на сечки и тако давати да стока не пробира.

На кратко речено, користи овога начина справљања сена ове су:

1. Што справљање јевтино кошта;

2. Што се не губе хранљиви делови као при справљању обичнога сена;

3. Што се може справљати преко целога лета;

4. Што се врло корисно може употребити и такво биље, које стока у обичном сену не би јела;

5. Што се храни повећава укус и сварљивост;

6. Што нема опасности од пожара;

7. Што стока са ове хране прелази на зелену лакше но са суве.

Црно сено. — Прави се овако: Треба траву чим се покоси, стрпати у повеће пластове и онда оставити да се загреје. Загревање ће трајати од прилике два до три дана. После овога времена, треба ово плашће растурити да се осуши, па кад буде сасвим суво, онда га скупити уједно и тако оставити до употребе.

Овај начин спремања сена треба предузимати само онда, кад се са сигурношћу може рачунати на лепо време, да се сено може осушити после превирања. Иначе, ако

наступе влажни дани или га киша ухвати, онда је сасвим пропало, јер није више ни за какву употребу.

На овај начин справљено сено стока врло радо једе.

Сва три показана начина справљања сена, употребљавају пољопривредници, који воде строго рачуна о својој стоци, па зато се овде и наводе напамене ради нашим пољопривредницима, ако би се хтели користити њима.

И. К.

У ОДБРАНИ ОД ГРАДА

Није непозната истина, да грâд (туча), тај за пољопривредника у сваком погледу врло немио гост, сада чешће похађа но некада. Чешће падање грâда доводило се у везу са јачим јављањем сунчаних пёга; али ма како да те две појаве стоје у међусобној вези, чешће падање града у садање време има на сваки начин свој много важнији узрок у — сатирању горе на високим планинама и не подизању нове горе. По томе, један од најважнијих начина одбране од града био би: умерена и рационална сеча на високим планинама и вештачко подизање шума на њима. Али у томе се већ теже могу сложити интереси ратара са интересима шумара, ма да је шумско законодавство склоно, да се у извесним приликама узимају у вид и интереси ратара. При свем том, пажња ова остаје мање више једна „лепа жеља;“ и ратар је принуђен тражити средства како да се спасе од елементарних непогода које му угрожавају плодове рада па у приликама кадре су довести га врло лако и до просјачког штапа.

Ми нећемо да понављамо овде оне грозоте, које оставља за собом на њиви и ливади, у винограду, воћњаку и градини један елементаран случај као што је грâд. Довољан је само један тренутак, па да од најлепшег изгледа на богату жетву и бербу остану само трагови; да се најскупоценији рад, нарочито какав је сада у обновљеним виноградима, претвори у ништа. И ма да су тражена средства и начини, да се озбиљност те опасности уклони, ипак успех није могао задовољити. Остало је још: *обезбеђење (осигурање) од града*. Али и са овим иде врло тешко. Приватна удружења, бар у нас, не склањају се да примају таква обезбеђења, а из узрока што у нас још нису свршени неки претходни радови (као нпр. катастрирање); а да се установи државни завод за обезбеђење, није се до сада још нашла основа, на којој би се он имао установити.

Једно средство, које није ново у нас, од прошле године ушло је у неким крајевима на западу у употребу; и услед повољних успеха који су постигнути од неколиких добро организованих огледа, обећава да се може препоручити као поуздано у одбрани од града. На то желимо да свратимо пажњу читалаца *Тежака*.

Некада више, али и данданас још понегде се пред олују пуца из пушака и звони у звона, у уверењу, да то одбија олују, којој је обичан пратилац грâд. Не знамо, како се објашњава тај поступак и да ли и он нема везе са одбијањем змајева и аждаја, или има можда верску основу, као на прилику у католика, јер на глас звона пред олују последоваоци католичке вере одмах падају на колена и говоре молитву противу града.

Пуцање у ветар, као одбрана од града, извођено је прошле године по нарочитом систему у Штајерској, па и Крањској, у циљу да се сачувају виногради. Извештаји показују, да су места и срезови, где је ово средство употребљено било систематски, помогло да се облаци који су носили град разбију, и да су остала потпуно поштеђена од града, ма да је у тим местима винограде раније град тукао готово редовно сваке године.

По једном извештају,*) први оглед пуцања у ветар ради отклањања града, који је систематски изведен, био је у јужно-штајерском месту Виндиш-Фајстрицу. Извео га је градоначелник тога места именом *Алберт Штигер*, сопственик винограда на брду Шмиусбергу, једној коси Бахера. 1896. године подигао је 36 станица за пуцање, на дужини од 20 километара и у ширини од 10 километара, а које се пењу, у недалеком растојању, на висину од 400—1000 метара над морем. У почетку се то није ни у шта рачунало; али кад се претпрошле године виногради у том месту и целом подгорју Бахера спасоше од града, само услед редовног пуцања на станицама, док је град те године у свој осталој Штајерској изванредно много падао, виноградари се сви обрнуше одушевљено томе послу, и наскоро се подигоше такве станице и у суседним местима. Тако се у околини Марибора (Марбурга) подигоше шест станица, од којих је једну подигла онамошња Виноделско-воћарска школа.

По Штигеру станице се увек подижу на највишим тачкама брега. Једна таква станица састоји се из: *кућице* која је као мала колибица од дасака, те се може лако развалити и саставити; висока је 2 м., дугачка 3 м. и широка 1·5 м. За 3—4 м. пред вратима кућице наместе се *прангије*, а на ове се натакну *левкасти димњаци*, који су као димњаци на локомотавама. Димњаци су за то, да се пуцањ од прангије упути право у вис, у облаке, те да се на тај начин изазове јаче дејство. Они су дугачки 2 м., широки горе 70 см., а доле 17 см., и начињени су од јаког гвозденог лима, дебљине 2·5 мм. Дрмњак се утврди за избушени храстов *пањ*, у који се прангија увлачи. Пањ за прангију од 26 килограма треба да је усечен ради лакшег увлачења прангије. Кућица служи, даље, за смештање барута, упаљача, старе хартије, чепова од дрвета и чекића за набијање. У кућици се пуне прангије; ради чега она нема пода од дасака.

Прангије су разне величине; тако има:

од	26	кгр.	за	7·5	дека	простог барута
„	50	„	„	12	„	„ „
„	60	„	„	16	„	„ „
„	80	„	„	18—20	дека	„ „

Прангије се пуне овако: Натакне се на ваљу комад упаљаче од 10—15 см., наспе се барут и набије чекићем дрвени, округао чеп, који је дугачак 4—10 см. а треба да је за 2 мм. дебљи од рупе на прангији. Између барута и чепа треба да буде празан простор. На тај начин се појачава пуцањ, а није никаква опасност ни за кога. Потпаљивање врши се жигицом за ветар, или зажареном гвозденом шипком. Хартија не сме доћи до барута, јер има случајева да је запаљена хартија пала при пуњењу (на пољу) на барут, па учинила штете. Да киши не би омела потпаљивање, треба од кућице до димњака начинити *кров*.

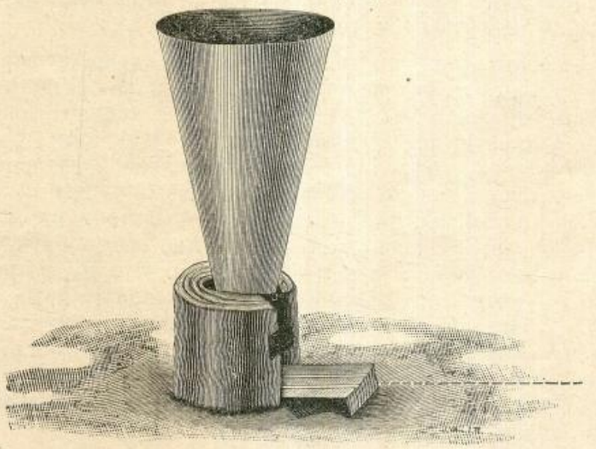

Слика 1.

*) *Weinlaube* 1898. год. № 3. стр. 25. Испореди и доцнији извештај у истом листу бр. 34. (август) стр. 398.

Слика 1. Приказује димњак на пању. Испресецана црта показује правац, у коме се налази кућица.

Слика 2. Напуњена прангија, која стоји на влачалама, с којима се увлачи под димњак. Горе је прангија у пречнику 15 см. а висока је 40 см.

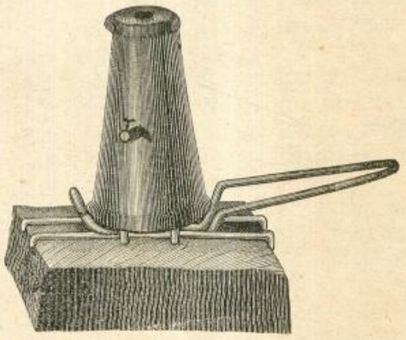

Слика 2.

Да пуцање буде успешно, по искуствима Штигеровим потребно је:

1, Да у сваком пределу, где се уводи то пуцање, буде најмање 6—8 станица, и у свакој да има најмање по 6 прангија. Станице да нису једна од друге много даље од 1 километра.

2, Пуцање да отпочне на свима станицама, чим се опазе облаци, по којима се може мислити да се приближује олуја. а то је од прилике на 30—40 километара од места. Пуцати треба без прекида и брзом ватром, па и по најжешћој киши. Као што се чини, пуцање утиче и на изравњање електричног напона у ваздуху; јер до сада, где год су огледи правилно вршени, није између станица, које су на близу биле, нигде гром ударао.

Деловање пуцања објашњава се од прилике овако.

Димњак, који је као труба за дозивање, не само да појачава глас, него се њиме постиже и много јаче и живље кретање у ваздуху. Кад год опали пуцањ, из димњака се услед збијеног ваздуха крене у вис један вртлог од ваздуха, онако вртлог као год од дима, који се састоји из загрејаног ваздуха. Овај вртлог пење се врло нагло у вис, са зујањем које траје 14—20 секунада. На тај начин горњи хладан ваздух помеша се са овим топлим, и услед тога електрични напон попусти, а ваздушни се вијор у облацима који изазива стварање града, поквари. На скоро се после тога разбију маглени облаци који се налазе над станицама и покаже се ведро небо.

Питање је сад, да ли се пуцањем на овај начин не отера олуја на друга места, па да се тамо град проспе. Учени људи дали су о томе овако мишљење:

„Прости људи мисле, да је облак олујин нешто готово, од прилике као водени резервоар, и да кретајући се све даље дотле пушта падеже, док се не испрпе. То није тако. Одавно је већ доказано, да је олуја једна радња која се развија, која поступно прима све нове партије ваздуха, тако да непрестано постају нови олујни облаци. По томе, падеж најпре ће постати у ваздушном стубу над местом одакле се посматра; пренашање може бити само на мало растојање а никако на далеко. И ако се призна да се на стварање града може утицати, онда то може бити само и искључиво над станицом; те је по томе права бесмислица изводити, да се град ако не падне на земљу код станице, *мора изручити где год на другом месту.* Овакав доказ противу вршења даљих огледа пуцања у ветар не вреди ништа.“....

Ваља напоменути, да су влада и Скупштина у Штајерској одредиле потпоре, како би се даљим огледима могли извести што поузданији ресултати. Шта више ради се на томе, да се законом заведе обавезно подизање станица по општинама.*)

Ако се успех ових огледа доиста и неоспорно докаже, онда би дужност наша била, да се, у интересу пољске привреде и благостања нам народног и у нас не чека дуго на завођење овако одсудно корисне уредбе.

— — Ђ.

ПЛАНИНСКЕ СУВАТИ И МЛЕКАРСТВО

У 7 броју *Тежака* приказујући оснивање *Млекарске задруге* у Београду напоменули смо да се и код нас поодавно почела јављати потреба за унапређењем млекарства и да је у том циљу пре извесног времена образована и *Млекарска Задруга у Београду*, као што су пре тога чињени огледи с прерађивањем млека у Топчидеру, предузимани претходни радови за оснивање завода за прерађивање млека у ужичком округу и усавршавана израда сира по нижим пољопривредним школама.

Овом приликом намеравамо обратити пажњу на неке околности које имају доста велики значај по Млекарство, нарочито на једно средство које може Млекарству доста помоћи а досад се њиме писмо како ваља служили. То су *планински сувати, јавни испусти и утрине.*

I.

Свакоме је познато на како се невешт начин ужива попаша на нашим утринама и суватима. Да ту нема ни спомена о каквом неговању као: о чишћењу корова, засејавању травом, нити поделе на поједине делове ради постепеног пуштања стоке на попашу, као ни прибрањивања попаше и заштићивања простора да би трава одрасла, док је бар с пролећа у бујном порасту. Него се пусти стока без надзора те протумара и прегази за кратко време цео простор па тиме спречи да се трава ни приближно не развије колико би иначе могла.

Последица је оваквог газдовања та, што се мали број стоке на сразмерно великом простору једва прихрани; док би се много већи број стоке на истом простору могао не само прихранити него и потпуно изранити, кад би се разумније попаша уживала.

Тако се газдује утрином свуда код нас а треба знати то, да има велика већина нашег земљорадничког света, нарочито у источном делу земље, где људи морају нарочито за време пролећа, само на утринама стоку израњивати. Оваква храна недовољна је и за јаловиње а камо ли за музну и радну стоку; нарочито за музну стоку још најгоре, пошто она на недовољној храни мора да одржи поред себе још и свој подмладак и да даје млека.

Управо о Млекарству у оваким околностима не може бити ни говора, зато, што овако непотпуна храна долази у оно пролетње време кад стоку затиче још слабу због рђаве зимње хране, па се та слабост осећа дуже или краће време и повлачи кроз главно млечно доба у првом и другом течају млечности, кад би по правилу требало највише млека да даје, па наравно и најбоље да се храни.

Оваква недовољна храна прати стоку све док се не покосе ливаде и не пожњу стрмине а то је тек друге половине или до конца месеца јуна кад већ почну и траве у велико да зру и кад стока зађе у трећи течај млечности те и по природној особини почне давати мање млека.

Истина да има и сретних изузетака где се музна стока и радна у засебним пашњацима — чаирима — храни

*) На прошлогодишњој *изложби у Бечу* међу средствима за културу винограда беше изложен и потпуни прибор за уређење станице, као што је напред описан, који је побуђивао живо интересовање у посетиоца пољопривредника.

а понегде и јаловиње има то предовољство да се не ограничава на мршаву храну са утрина. — Али то су само изузетци и на такво се стање наилази само код бољих домаћина у питомијим и богатијим местима у нас, или на великим планинским испустима и суватима на којима попаше има толико, да се стока изгони на исте не само ради израње преко лета, него и ради гојења за продају.

Са таквих пашњака у осталом и стока се разликује по крупноћи, млечности и осталим особинама, од стоке, која се на утринама израњује у сиромашним крајевима.

Тек под јесен, кад се обере кукуруз и остали усеви среде па се тиме прошири још више простор за попашу стоци, тек тада стока се поправи и обнови снагу; нарочито ако буде довољно влаге друге половине лета и буде блага јесен те се трава подмлади и израсте. У том случају српски земљорадник са мање бриге а са више поузданости и вере спрема што му је нужно за стоку преко зиме.

Ако ли се пак деси сушна година те трава прерано изгори и стока зазими слаба и мршава, онда је и њен опстанак у опасности.

Све ове појаве и овако неповољно стање Сточарства у велико уназађује и Млекарство у нас. А није било тако у оно време кад оволико земље није обрађивано; кад су шуме још биле у већој целини и кад се сразмерно мањи број стоке израњивао на пространим пашњацима.

Данас је све то измењено, било стицајем разних привредних околности, било нашом неумешношћу; па као што би било неумесно уздисање за старим временом и стањем, исто тако било било би неумесно и убитачно не трудити се да се овој недаћи стане на пут и нађе начина да се Млекарство крене у напред и да му се створе услови за развитак према нашим савременим потребама.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Колико треба садница на хектар

Кад је биљка од биљке раздалеко	КАД СЕ САДИ		КАД ЈЕ ОД РЕДА УДАЉЕН						
	у квадрату	у троуглу	1·5 m.	2 m.	2·5 m.	3 m.	3·5 m.	4 m.	4·5 m.
МЕТАРА	ТРЕБА САДНИЦАМА								
0·1	1,000.000	1,154.700	66.667	50.000	40.000	33.333	28.571	25.000	22.222
0·2	25.000	288.000	33.333	25.000	20.000	16.666	14.286	12.500	11.111
0·3	11.000	128.300	22.222	16.667	13.333	11.111	9.524	8.333	7.407
0·4	62.500	72.169	16.667	12.500	10.000	8.333	7.142	6.250	5.555
0·5	40.000	46.188	13.333	10.000	8.000	6.667	5.714	5.000	4.444
0·6	27.778	32.075	11.111	8.333	6.667	5 556	4.762	4.167	3.704
0·7	20.408	23.565	9.524	7.143	5.714	4.762	4.082	3.571	3.175
0·8	15.625	18.042	8 333	6.250	5.000	4.167	3.571	3.125	2.778
0·9	12.346	14.256	7.407	5.556	4.444	3.704	3.175	2.778	2.469
1·0	10.000	11.575	6.667	5.000	4.000	3.333	2.857	2.500	2.222
1·1	8.264	9.543	6.061	4.545	3.636	3.030	2.597	2.273	2.020
1·2	6.944	8.019	5.556	4.167	3.333	2.778	2.381	2.083	1.852
1·3	5.917	6.833	5.128	3.846	3.077	2.564	2 198	1.923	1.709
1·4	5.102	5.891	4.762	3.571	2.857	2.381	2.041	1.786	1.587
1·5	4.444	5.132	4.444	3.333	2.667	2.222	1.905	1.667	1.481
1·6	3.906	4.511	4.167	3.124	2.500	2.083	1.786	1.563	1.389
1·7	3.460	3.966	3.922	2.941	2.353	1.961	1.681	1.471	1.308
1·8	3.086	3.564	3.704	2.778	2.222	1.852	1.587	1.389	1.235
1·9	2.770	3 199	3.507	2.632	2.105	1.754	1.504	1.316	1.170
2·0	2.500	2 887	3.333	2.500	2.000	1.667	1.429	1.250	1.111
2·1	2.268	2.618	3.175	2.381	1.905	1.587	1.361	1.190	1.058
2·2	2.066	2.386	3.030	2.273	1.818	1.515	1.299	1.136	1.010
2·3	1.890	2.183	2.899	2.174	1.737	1.449	1.242	1.087	966
2·4	1 736	2.005	2.778	2.083	1.667	1.389	1.190	1.042	926
2·5	1.600	1.848	2.667	2.000	1.600	1.333	1.143	1.000	889
2·6	1.479	1.708	2.564	1.923	1.538	1.282	1.099	962	855
2·7	1.372	1.584	2.469	1.852	1.481	1.235	1.058	926	823
2·8	1.276	4.473	2.381	1.786	1.429	1.190	1.020	893	794
2·9	1.189	1.373	2.299	1.724	1.379	1.149	985	862	766
3·0	1.111	1.283	2.222	1.667	1.333	1.111	952	833	741
3·1	1.041	1.202	2.1 1	1.613	1.290	1.075	922	806	717
3·2	977	1.128	3.083	1.563	1.250	1.042	893	781	694
3·3	918	1.060	2.020	1.515	1.212	1.010	866	758	678
3·4	865	999	1.961	1.471	1.176	980	840	735	654
3·5	816	943	1.905	1.429	1.143	952	816	714	635
3·6	772	891	1,852	1.389	1.111	926	794	694	617
3·7	730	843	1.802	1.351	1.081	901	772	676	601
3·8	693	800	1.754	1.316	1.053	877	752	658	885
3·9	657	759	1.707	1.282	1.026	855	733	641	570
4·0	625	722	1.667	1.250	1.000	833	714	625	556
4·5	493	570	1.482	1.111	889	741	635	555	494
5·0	400	462	1.333	1.000	800	667	571	500	444
5·5	331	282	1.212	909	727	606	519	455	404
6·0	278	321	1.111	833	667	556	476	417	370
6·5	237	273	1.062	769	615	513	440	385	342
7·0	204	236	952	714	571	476	408	357	317
8·0	155	180	833	625	500	417	357	313	278
9·0	120	143	741	556	444	370	317	278	247
10·0	100	115	667	500	400	333	286	250	222

Потребна количина жице

За чардаклије (османлуке) воће, хмељ и т. д.

КАДЈЕ НУМЕРА ЖИЦЕ																			
Онда је она дебела	7	8	9	10	11	12	13	14	16	18	20	22	25	28	31	34	38	42	50
	МИЛИМЕТАРА																		
И тада у једном килограму има	0·7	0·8	0·9	1·0	1·1	1·2	1·3	1·4	1·6	1·8	2·0	2·2	2·5	2·8	3·1	3·4	3·8	4·2	5·0
	МЕТАРА																		
	324	252	216	176	140	120	100	88	68	52	44	36	28	22	16	14	12	10	7

Колико је у Србији 1897. године произведено кукуруза. — У 1897. години било је засејано кукуруза:

У Округу	засејана површ. у хектарима	принос 1 хект.	укупан принос у товар.	вредност приноса	
Ваљевском	19.821·81	13·00	257.684	2,569.109	дин
Врањском	17.174·47	24·75	425.068	4,913.786	„
Крагујевачком	28.937·66	22·25	643.863	6,354.928	„
Крајинском	25.668·34	33·14	850.649	6,856.231	„
Крушевачком	19.600·09	21·25	416.502	4,789.773	„
Моравском	45.352·60	17·71	803.195	7,895.007	„
Нишком	26.607·12	30.80	819.499	7,809.825	„
Пиротском	16.099·39	19·21	309.269	2,975.168	дин
Подринском	36.483·05	15·33	559.285	5,100.679	„
Подунавском	55.772·46	16·62	926.938	7,795.549	„
Пожаревачком	81.021·49	17·75	1,438.131	11,878.962	„
Рудничком	20.192·42	17·29	349.127	4,084.786	„
Тимочком	30.839·66	18·75	578.244	5,227.326	„
Топличком	9.882·69	11·33	111.971	1,057.006	„
Ужичком	14.753.08	11·00	162.284	2,151.886	„
Београду	128·39	19.23	2.469	22.270	„
Србији	**448.334·72**	**19·33**	**8,654.178**	**81,482.691**	„

ГЛАСНИК

Поздрав Српском Пољопривредном Друштву од учитеља округа ужичког са плетарског курса Пожешке Подружине: — Сакупљени на пољопривредном плетарском курсу код пожешке Подружине учитељи окр. ужичког поздрављају Друштво у коме гледају стожер нашег пољопривредног напредовања.

Школски надзорник Љуб. П. Ћирић. Учитељи: Војин Лешевић, Јанко Протић, Јеврем Чакаревић, Владимир Илић, Дмитар Јовичић, Милан Митровић, Младен Симовић, Јевто Радовић, Стеван Јовановић, Недељко Филимановић, Велимир Перишић, Матија Вујић, Живан Милијић, Драгутин Гајић, Владимир Вељашевић, Милосав Шолајић, Ник. Јовановић, Јов. Јолубовић, Миленко Нешовић, Цветко Радоичић, Божа С. Поповић, Мих. Бугариновић, Љубомир Смиљанић, Андрија Лојаница, Ранко Алексић, Драгутин Спасојевић учитељи моравичког среза, рудничког округа — Радул Перишић, Иван Николић, Милив. Филиповић, Божидар Нешковић, Миладин Стевановић.

Курсеви крушевачке, ресавске и медвеђске Подружине за зрело калемљење лозе. — *Крушевачке Подружине. — Практично предавање* за ђаке и грађане из места, о зрелом калемљењу лозе (и воћа), одржано је у недељу 7 марта.

Калемарски курс за пољопривреднике из срезова: расинског, трстеничког и ражањског, држан је од 7—14 марта у расаднику подружинском, према прописаном програму. Слушалаца било је 55.

Испит су положили: са одличним успехом 19, са врло добрим 23, са добрим 13. Свега 55.

Ресавске Подужине. — Курс је трајао 7 дана. Слушалаца било је 32. Успех су показали: 6 одличан, 17 врло добар и 9 добар. Програм је био овај:

I *Теориски део*: 1. О филоксери и њеном утицају на домаћу лозу.

2. Познавање сората америчке лозе, њихових особина и мана.

3. Познавање земље, спремање пробе за анализу и припремање земље за виноград.

4. О набавци лозе и чувању до употребе.

5. Сађење америчке лозе у матичњаку и о нези до треће године. Сечење резница, прпорење резница и неговање прпорака преко лета.

6. Калемљење лозе; значај овога рада за обнављање и унапређење нашег виноградарства. Прибор и материјал за калемљење. Набавка и сортирање домаће лозе (калемљењу лозе).

7. Главнији и употребљивији начини зрелог калемљења

8. Прпорење зрелих каламова и неговање ових до употребе.

9. Сађење каламљене лозе и неговање до навршетка треће године. Потоње орезивање винограда.

10. О криптогамским болестима винове лозе и лечењу од тих болести. Непријатељи винове лозе. Познавање важнијих одредаба закона о чувању пољских имаовина, а нарочито оних којих се тичу винограда.

Додатак. Сађење домаће лозе на живом песку.

II. *Практични део.* — 1. Показивање зараженог чокота од филоксере.

2. Показивање резница и прпорака од сората америчке лозе и каламова на разним подлогама.

3. Узимање пробе земље за анализу. Испитивање на калциметру пред слушаоцима.

4. Слушаоци се вежбају у правилном сечењу резница.

5. Калемљење на резницама, прпорцима, положницама и на сталном месту. Вежбање у тим пословима.

6. Вежбање у риголању земље, прпорењу, полагању и сађењу на сталном месту. Орезивање чокота од 1—3 године; потоње орезивање винограда.

7. Познавање срестава противу пероноспоре и справљање бордовске чорбе.

8. Рад у расаднику по потреби.

Медвеђске Подружине. — Курс је трајао 3 дана. Од стране Министарства Народне Привреде присуствовао г. Јован Марковић, економ ратарске школе. Слушаоца било је 94 младића из среза трстеничког. Успех је врло добар. По свршеном курсу био је банкет, на коме је г. Милосав Дедовић држао предавање: *О подизању винограда на подлози америчке лозе.* Затим је држао говор г. Тодор Брадић *О значају пољске привреде.*

Нова управа левачке Подружине. — На редовном годишњем скупу „левачке пољопривредне Подружине" држаном 9. марта 1899. год. а на основу чл. 54 и 55. правила Срп. Пољоприв. Друштва, изабрана је нова управа ове Подружине која је овако састављена:

Председник, Јован Поповић; благајник, Андра Цветковић; деловођа, Димитрије Ј. Стојановић; одборници: Тодор Стојиловић; Мијушко Симић; Мика Вукојичић и Петар Качаревић.

Нова је управа 22. марта 1899. год. отпочела рад.

Трећа пољопривредна станица. — Комисија, састављена према чл. 4. закона о пољопривредним станицама и чл. 6. Правилника за извршење истог закона, изабрала је ових дана врло удесно земљиште у Крагујевцу за пољопривредну станицу. Земљиште је у непосредној близини окружнога лозног расадника, с којим се спаја и везује *Илијну Воду* с *Кошутњаком*, а велико је, заједно с расадником око 100 ектара. Ово је трећа пољопривредна станица. Од крагујевчана се могло и очекивати, да ће бити међу првима у оснивању оваких и врло корисних установа по наш народ. Прегаоцу и Бог помаже.

Воћни расадници у окр. крагујевачком. — Пре неколико дана изабрана су врло погодна земљишта за оснивање среских вотњих расадника у Аранђеловцу, за срез јасенички, Рачи, за срез лепенички, Становима, за срез гружански и Петровцу, за срез крагујевачки. Земљиште у Аранђеловцу велико је 17 хектара, а у осталим местима по 10 хектара. Законом о унапређењу воћарства тражи се за ове расаднике само до пет хектара, а даје се међу тим два пут па и трипут толико. Одиста лепа појава! Мило нам је што о крагујевачком округу можемо рећи, да је први у Србији, који је сва четири среза своја снабдео потребним земљиштем за оснивање воћних расдника.

Број воћних расадника. — Досада је, према закону о унапређењу воћарства изабрано земљиште за оснивање вотњих расадника у седамнаест среских места, и то: у *Сурдулици*, среза масуричког, и Владичином Хану, среза пољаничког, окр. врањског, у Становима, среза гружанског, Петровцу, среза крагујевачког, Аранђеловцу, среза јасеничког и Рачи среза лепеничког, округа крагујевачког; В. Поповићу среза деспотовачког, и Варварину среза темнићског окр. моравског; Дервену, среза сврљишког, окр. нишког, Љубовији среза азбуковачког и Лозници среза јадранског, окр. подринског; Паланци, среза јасеничког и В. Орашју, среза орашког, окр. подунавског; Голупцу, среза голубачког и В. Градишту, среза рамског, окр. пожаревачког, и у Пожези, среза пожешког, окр. ужичког.

Само су неколика земљишта величине од пет хектара, а остала су веће површине. Највише их је од по 10 хектара, а у Аранђеловцу и В. Градишту, имају по 17 хектара. Веће површине нуде се поглавито с тога, да уз вотњи расадник буде што већи и лозни расадник.

НЕКРОЛОГ

† СТЕВАН Т. ЈАКШИЋ

Рођен 2. априла 1862. † 4. маја 1899. године.

професор Ботанике у Великој Школи, редован члан Српског Пољопривредног Друштва

Јакшић је био најмлађе дете, мезимче, у својих родитеља. Родио се 2 априла 1862. године, у Новоме Саду, где је основну школу и нижу гимназију изучио. А кад му се отац, обућар, 1877. године у Србију доселя тада је и Јакшић дошао први пут у Београд. Дошав у Србију продужио је своје школовање у ондашњој I београдској гимназији, у којој је 1880 године и испит зрелости положио. По свршеној гимназији упише се у природно математички одсек философског факултета у Вел. Школи, који је свршио 1884. год. Кроз вишу гимназију као и кроз Велику Школу Јакшић је се борио са сиромаштином те је и кондиционашио, учећи се учио је и друге, па ипак је по спреми увек био међу бољим, врло добрим ученицима. Слушајући предавања из зоологије код пок. Др. Л. Докића, у Вел. Школи, Јакшић заволе ту науку те ју је почео марљиво проучавати а нарочито инсекте (тврдокрилце) скупљати по околини београдској. Тиме привуче пажњу професора те га Докић узме за свога помоћника. Док је учио Велику Школу Јакшић је израдио тему о спектралној анализи (из физике) која је Св. Савском наградом награђена.

По свршеној Великој Школи Јакшић, као помоћник професора зоологије, буде изабрат и послат у Париз да се на тамошњом универзитету темељитије спреми у зоологији и осталим гранама Јестаственице. Бавећи се на париском универзитету он се упозна са младом францускињом Луизом која је походила универзитетска предавања из литературе, заволе је и њоме се ожени 11 новембра 1887 год. По положеном лисансу Јакшић се, крајем 1888. године, врати у Србију. Одмах буде понуђен предавачким местом у којој од београдских гимназија. Али он на то не пристане, већ је чекао да се распише конкурс за упражњење катедре Јестаственице (Зоологије и Ботанике у Вел. Школи

На расписани конкурс за упражњену катедру Ботанике јави се и Јакшић. У академијском Савету Вел. Школе буде изабрат, а 7 фебруара 1889. године (ПБр. 1930) буде постављен за суплента Ботанике у Вел. Школи. За професора те науке наименован је 14. марта 1890. године (ПБр. 4236).

Јакшић, дошав на катедру чувеног јестаственичара Панчића, почео је својим слушаоцима предавати Ботанику у модерном духу те науке, нарочито је излагао анатомију и физиологију биљака. Да би олакшао својим слушаоцима разумевање тих грана Ботанике, он се заузео те набавио микроскопе и друге потребне прибори за микроскопирање и обрађивање Ботанике код нас и у том модерном правцу. Тим путем и правцем упућивао је он своје ученике све до почетка ове године, када паде у постељу из које се више и не диже.

Као и славни му учитељ Панчић, Јакшић је поред предавања имао да управља и ботаничком градином. — Панчићем заснована и готово подигнута и уређена Ботаничка Башта на Дунаву беше 1888. год. Дунавом а после бујицом из вароши поплављена и толико оштећена да се онда одмах, још пре Јакшићева доласка, мислило о њеном измештању а по нешто се на томе и радило. Ту мисао по своме постављењу за професора Ботанике, Јакшић при-

хвати и настави даље радити на њеном остварењу, док је и не оствари.

Кад Њ. В. Краљ Милан, поклони Вел. Школи своју велику башту у Палилули с том жељом да се на томе месту подигне Ботаничка Башта, и да се ту преселе и пренесу све већ одгајене биљке из Панчићеве баште са Дунава, тада је Јакшић добио пуне руке посла. И он је у тишини, полако и постепено све те послове савлађивао и Ботаничку башту унапређивао. Пошто је прво спремљено земљиште у новој башти, пренесене су све оне биљке и дрвеће са Дунава, те је Ботаничка башта на новоме земљишту још првих година знатно кренула унапред, а доцније је све више и више напредовала. Јакшићева је заслуга што се „Јевремовац," Ботаничка башта Вел. Школе на овоме земљишту, које први Краљ поклони највишем Просветном Заводу, до тог степена развила на коме је данас виде посетиоци „Јевремовца."

Настојавањем и заузимањем Јакшићевим подигнута је кућа за стан управников, две мале стакларе и велика скалара гвоздене конструкције у којима се гаје и чувају све нежније биљке и биљке топлих предела, које су за општирно а успешно предавање Ботанике неопходно потребне. Затим, намештене су водоводне цеви и спроведена вода из општинског водовода кроз сву башту и у све стакларе, ради заливања биљака које се тамо гаје, а за које се он паштио да у што већем броју и разноврсности буду заступљене у „Јевремовцу," особито дрвеће и шибље, јер му је од тога требало и при предавању систематске ботанике.

Јакшић је особиту пажњу поклањао разним економним и техничким биљкама од којих је многе гајио у „Јевремовцу" те је после много семење а и саме биљке ради умножавања раздавао појединим привредним заводима, школама и привредницима. Као љубитељ привредне ботанике Јакшић је у два три маха тражио по Србији трифе, врло укусне и јако цењене гљиве што под земљом расту. У томе је имао и успеха, јер је трифе нашао у једном шумадијском гају, на брду Ковиљачи.*)

У „Јевремовцу" боганичкој башти Јакшић је вршио разноврсне огледе са појединим економним биљкама. Своја посматрања о двема таким биљкама: једна врста ељде (Polygonum sacchalinense) и једна одлика састрице (Lathyrus Wagneri) саопштио је прошле године у „Тежаку." Сем тога писао је неколике реферате за Просветни Савет и Коларчеву задужбину.

Нагињући привреди Јакшић је гајио и пчеле у „Јевремовцу" а почињао је гајити и рибе у нарочито за то ископаном басену.

Јакшић је за свој рад одликован орденом Св. Саве IV. реда и св. андрејском медаљом. Као професора Ботанике у Вел. Школи Пољопривредно Друштво изабрало је 1894. год. Јакшића за свога редовног члана а прошле године и за члана Управног Одбора; затим Јакшић био је изасланик г. министра просвете на испиту зрелости у бив. II. београдској гимназији (у два маха); био је члан просветног Савета; члан испитне комисије за испитивање професор. кандидата; члан комисије за набавку артије у државној штампарији; члан комисије и одбора за подизање Јестаственичког Музеја српске земље.

Јакшић је као сиромах живео, и ако се богато ожепио, он је и као сиромах умро ноћу 4 маја а сарањен 5 маја о трошку професора Вел. Школе, на новоме гробљу београдском. После себе оставио је ожалошћену супругу са двоје женске деце.

Рајско насеље духу Јакшићеву! а трошном телу нека је лака земља у коју је спуштено.

Бог да му душу прости! **Ж. Ј. Ј.**

*) Трифа (Tuber) види у „Делу" за 1897. год. св. за фебруар.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољопривредног Календара и Пољопривредног Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Клендара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 22. броја Тежака: *Чланци*: Справљање и спремање сена. — У одбрани од града. — Планинске сувати и млекарство. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Некролог.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 23. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 6. ЈУНА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

О ПОПРАВЦИ ДОМАЋЕ ЖИВИНЕ СТРАНИМ РАСАМА

Познато је, да је Министарство Нар. Привреде још прошле године издало наређење свима нашим пољопривредним заводима, да заснују угледне живинарнике, а у циљ рационалног гајења оних страних раса живине, које ће моћи утицати на поправку наше домаће живине, како би нам и ова привредна грана давала веће користи, него ли до сад. Хоће се, дакле, укрштањем страних раса с нашом да утиче на већу ношњу и крупноћу јаја, на брже развијање пилежи или на крупноћу и брже гојење. Задатак је, дакле, ових државних живинарника да гаје неке расе у чистој крви, да опробају, како ће те расе напредовати под нашим приликама, па да ваљане сојеве распростиру у својој околини.

Рад на подизању живинарника већ је отпочет, а неки наши привредни заводи *) набавали су и живину, од које ће већ ове године моћи раздавати јаја приватним одгајивачима, у колико их не употребе сами за повећање својих јата. Ова околност дала ми је повода да скренем пажњу нашим пољопривредницима, шта ваља да имају на уму при поруџбини живих грла низ наших живинарника.

Стварне користи од живине имаћемо само у том случају, ако се не поводимо за спољашњом лепотом, већ ако набавимо и гајимо ону страну расу, која ће нас задовољити у привредном погледу, па и ако није угледна. Шаренило перја, лепе, велике ћубе, гаћасте ноге итд. спољашњи су знаци, који освајају гледаоца на први поглед својом лепотом, али немају стварне вредности за оне, који хоће да се користе гајењем живине, већ искључиво за оне, који држе живину више ради свога задовољства, боље рећи уживања.

*) Ратарска Школа у Краљеву.

Ваља, дакле, пре свега да решимо, у ком правцу хоћемо да поправимо живину, па да набавимо само ону расу, којом ћемо постићи жељени циљ, кад је с нашом укрштамо.

Између свих раса, које су до сад к нама, и ако по кад-кад, ипак увожене, изгледа ми да се највише опажа траг *кокинака*. Није ни чудо, ова је раса својом крупноћом привукла на себе пажњу, па ју је сваки желео да има. Ну, ова раса не може се препоручити нашим привредницима ни за гајење у чистој крви ни за укрштање а из разлога, што јој месо није тако укусно, као у осталих раса, а кости су јој крупне, међу тим јаја, према величини тела, несразмерно мала. Сем тога има ванредну вољу за лежење јаја. Оне су, као и ћурке, живе машине за лежење јаја, а да услед тога носе мању количину јаја, разуме се и по себи. Боље су *Браме*, ну ипак нису ни оне подесне за привреднике.

Ко хоће да гаји живину у циљ што *веће производње крупних јаја* треба да држи Талијанке, Минорке и головрате Ердељанке.

Врло укусно месо имају и брзо се гоје, а при том и доста добро носе јаја, француске расе: *Худан* и *Крев-Кер*. Једна је незгода у њих, што имају повећу ћубу, која смета виду, па често болују од очних болести. *Лафлешанке* добре су у месу, као и остале француске кокоши, а немају ћубе.

Ко, пак, хоће да има *крупну* и *угледну* кокош, која има бело меко месо, која и прилично доста јаја носи, добро лежи на јајима, брижљиво води и чува пилиће и, што је за нас врло важно, која је издржљива према студени, нека држи Лангсанке (Ленгшене). Наш привредник има доста простора, по којем се може кретати живина, а под таквим околностима напредоваће Лангсанка врло добро и знатно ће утицати на поправку наших кокошака. Најзад не смемо мимоићи ни *Плиму-Рок* расу, за коју важи скоро све, што је речено и за Лангсане, с тога нема сумње, да ће ове две расе најбоље одговарати нашим приликама и задовољити наше привреднике у сваком погледу.

Разуме се, да има још много раса, које су по својој подобности сличне Талијанкама, Худанкама или Лангсанкама, али мени није ни био циљ, да упознам читаоце са свима могућим расама, већ с најважнијим представницима оних раса, које с привредног гледишта заслужују пажњу, како би сваки по потреби могао набавити ону расу, којом ће истакнути циљ заиста постићи.

Вредно је напоменути још и ово: Кад се било набавком живих грла или производњом из јаја дође до стабла расе, коју смо желели, ваља све петлове наше расе из јата шкартирати, а оставити само кокошке наше и оне чисте расе, које смо за поправку набавили с петловима те расе. На тај начин добићемо јаја чистокрвних раса за одржање чистокрвног стабла, а од наших кокошака омележена јаја за производњу мелезана. Ако увек, из године у годину, остављамо само кокошке чистокрвне и мелескиње у друштву с чистокрвним петловима, а старе наше кокоши поступно из јата издвајамо, доћи ћемо не само до већег броја чистокрвне живине, већ и до врло ваљаних мелезана. Кад мелезењем дођемо до таквих резултата, који нас потпуно задовољавају, можемо, ако нећемо и даље да производимо чистокрвна грла, оставити само мелескиње с њиховим петловима.

Из досад реченог види се, да ваља изабрати пре свега правац, у којем се мисли извести поправка наше живине, па према њему изабрати расу. С тога греше они, који без икаквог плана набављају од једном више раса. Ако мисле да ће таквом мешавином доћи до живине, која ће их у сваком правцу *потпуно* задовољити — варају се. Више разних раса може држати само онај, који хоће искључиво да се бави производњом приплодних грла чистих раса, али у том случају потребан му је и нарочито уређен живинарник, где се расе неће моћи мешати; поред тога мора располагати и с више знања по тој струци, него што га има наш земљорадник. У циљ укрштања с нашом живином довољна је једна раса. Ко баш хоће да производи мелезе не само од једне већ и од друге које расе, ваља да има два дворишта, која су толико удаљена једно од другог, — да се расе не мешају или која су таквом оградом међу собом предвојена, да пилеж не прелази из једног у друго. С тога препоручујем нашим привредницима да, било за мележење, било за гајење чисто крвне живине, набаве само једну расу, којој ће цела окућница служити за испуст. У том случају биће много напреднија и здравија, него кад се више раса сместе у мање за тај посао нарочито преграђене и скучене испусте. Нека овај посао врше наши привредни заводи у својим живинарницима; њима ће то бити и могуће, јер располажу с већим материјалним средствима и стручним особљем, а наш привредник нек тежи правце практичном циљу.

Да горе изложено изнесем пред читаоце „Тежака," дали су ми повод, већ овог пролећа, многи наши привредници, тражећи из живинарника Ратарске Школе да им се уступи по 2—3 јајета од сваке расе, и не мало ме је стало труда, да их склоним на то да се ограниче на једну расу и реше у ком правцу желе своје јато да поправе.

Вл. Ђ.

ПЛАНИНСКЕ СУВАТИ И МЛЕКАРСТВО

(свршетак)

II.

Пре него што би се шта могло предузети да се појача пораст траве на утринама потребно је довести у ред питање о утринама.

Утрина има још доста у Србији, а да је тако може се видети по томе, што сразмерно узевши има много земље што се не обрађује, већ стоји скоро неупотребљива под трњем, шибљем, шумом, голетима и камењарима, од којих простора наш земљораднички свет у истини има врло малу корист; па отуда и долази оно одрицање утрина, кад дође наплаћивање пореза на ову врсту земље.

Поред те сметње, велика је сметња и то, што нема ни приближно никаквог распореда ни поделе између зиратне земље и утрина, земље под шумом и др. већ све је измешано и у великом нереду. А колико то смета службеностима, чувању и обрађивању може се ценити према оним многобројним споровима код општина због потрица и других зађевица око земље.

Против заузимања и дељења утрина није довољно што имамо доста добар *Закон о шумама* него уз ово треба

држава у средини земљорадничког света да поради на томе да наш свет почне боље ценити ово **опште добре**; а боље ће га ценити онда кад му се покаже на делу да може од утрине веће користи имати. То би се могло постићи заснивањем *Сточарских задруга* у циљу боље неге стоке и савршеније прераде млека а и завођењем других врсти газдинства на утринама, као: заснивањем и подизањем сеоских, општинских и црквених воћњака, расадника, дудара, детелишта, рибњака итд.

За сада док се не нађе начина да се утрине доведу у ред, то јест док се не оделе од државних и приватних земаља и док се не премере, дотле требало би ове *Сточарске задруге* заснивати на планинским суватима; засад на онима који су најближе железничкој прузи и другим приступачним местима. Кад се овим задругама једанпут прокрчи пут онда их треба заснивати по свој земљи где се год нађе погодних услова за њих.

На који би се начин ове задруге имале заснивати, ми ћемо о томе нарочито говорити. Овде ћемо још да напоменемо: шта би требало у главном имати на уму при уређивању питања о утринама.

Да утрине имају врло значајну вредност у привредном погледу за наш сеоски свет, види се из тога, што су утрине — као *опште добро* — до сад послужиле нашем сиромашном сеоском свету, да код нас нема још тако осетно земљорадничких безкућника и наш земљораднички свет није спао у такво стање да живи једино од наднице, већ сваки, ма како да је сиромах, има по нешто свога иметка које је макар и на утрини раскрчио, узиратио и ту се настанио. То је ипак неки ослонац те се наш сеоски сиромашни свет не осећа тако бедан и убог као оно раденик који нема ничега осим своје две руке за себе и своју породицу,

Докле утрине буду вршиле овакву задаћу као што рекосмо т.ј. буду природан извор за уживање нашег сиромашног сеоског света; дотле не треба законом ограничити и прекинути могућност да се може дати земље од утрине сиромашним и вредним земљорадницима на уживање.

Али с друге стране досадашња олака могућност заузимања утрина прети да овај извор сасвим пресуши.

Ко познаје живот сеоски видео је да велики заватинари утринâ и нису сиромаси, који немају ни снаге ни средстава да обраде велике просторе утрина већ да су то махом имућнији и задружни људи који и иначе имају доста земље, него заузимају утрину што хоће још више да имају земље.

Ко зна како се без мало свуда по селима наплаћује порез на утрине још с главе на главу и ако закон наређује да се наплаћује према *броју стоке*, тај мора признати да и у овом погледу влада неред у питању о утринама.

С тога, кад се још можда подуже времена мора чекати на правилан и тачан премер земље и уредан катастар, — требало би што пре бар прописати Правила за уређење утрина и наћи начина да се оне доведу у бољи ред.

Ми то мислимо овако:

1. Треба спречити произвољно насељавање на утринама изван села;

2. Треба оставити могућност да се под извесним условима појединцима који немају земље, може дати утрине за обрађивање — уживање али не и у својину;

3. Треба ујемчити не само заједничко уживање него и обрађивање и чување утрина;

4. Треба ујединити поједине просторе утринске земље према родности за обрађивање и издвојити шумску земљу, земљу за пашњаке, воћњаке, винограде, места за пошумљивање итд. и све то оделити од државних и приватних земаља;

5. Треба уједињене просторе тачно премерити и план премера имати у општини, у пореском и економном одељку среском и у Министарству Нар. Привреде и Финансије;

6. Свакоме селу — општини према величини додати утрине, — одредити најмању и највећу јединицу мере колико мора имати утрине у сваком селу према пореској глави. И у оним селима која су имала утрине па изделила — одузети од заватинара и уредити колико је нужно простора за сеоску утрину;

7. Селима која немају утрина а нису их ни имала додати од државне земље или других села;

8. Истаћи и ујамчити право заокругљивања и размене утрина као *општег добра* при подели утрина између села, државе и осталих сопственика, тако да поједини простори дођу у својину оних сопственика којима буду најближе и најудеснije за службеност, обрађивање чување итд. без погледа на данашње стање и сасвим произвољан размештај утрина;

9. Прописати и ујамчити награде и прекоредну помоћ од стране државе или удружења, оним општинама, које се стварним радом и заузимањем буду одликовале на заснивању газдинства на утринама и које се буду показале вољне да ступе поради поменутог циља у везу са Српским Пољопривредним Друштвом, са Подружинама, са Земљорадничким задругама, Млекарском задругом и другим привредним установама које на томе послу раде;

10. Одобрити да се она количина хране што се сваке године или повремено скупља као кошевска храна не мора разрезом прибирати него заједничким — селски урадити на одмереном простору утрине. — Са овим би се као и са другим заједничким привредним предузећима појачавао морал, дружељубље и заједнички рад који иначе у нашем земљорадничком свету у облику позајмице, моба, спрежништва, бачијања и другим врстама удружења постоји;

11. Прописати и ујамчити прекоредну помоћ или олакшицу оним општинама — селима која прегну да откупе или замену приватне просторе земље који се по утринама налазе; као и оним селима и општинама које нађу начина да своје становнике који су се населили ван села по утринама и шумским заватима сведу у села и ту населе.

12. Укинути закону одредбу да простори непроизводне земље који су ослобођени пореза припадају држави, већ да припадну дотичном селу ако положајем и близином спадају у круг села.

Кад се год буде предузимало ма с које стране да се у чему непосредно помогне земљорадничком свету, — никад не треба заборавити да је најуместније помоћи га у његовом раду од чега он живи т.ј. дати му начина да заради.

Да ово објаснимо како ми мислимо, узећемо овај пример:

У неком селу постоји земљорадничка задруга. Савез земљорадничких задруга отворио је кредит за новчану позајмицу за задругаре из тога села и рецимо један је задругар земљорадник узајамио 60 динара из савезне задружне касе. — Да би се томе задругару учинила олакшица да не мора зајам у новцу вратити то ће он бити дужан да одваја извесну количину млека од својих крава и даје у Млекарску задругу која постоји у околини; те се на тај начин неосетно одужи. Млекарска пак задруга — или дотична управа земљорадничке задруге којој је овај задругар непосредно одговоран за дуг, — одужи исти каси савеза земљорадничких задруга.

Само овако и на подобан начин радећи можемо очекивати да се временом јави у свој јачини и жељеним последицама оно начело коме је још увиђавни *Велики Милош* поставио основу; а то је: *Да земља буде у рукама земљорадника*, које је начело доцније и закон прихватио и до неког ступња заштитио.

Савко Кучинић.

БЕЛЕШКЕ

Панађури у марту и априлу 1899 год. — I. У месецу *Марту* био је само један панађур и то у Крушевцу о Благовестима, о коме износимо ове податке:

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	1927	500·—	40·— дин.
Крава	358	180·—	30·— „
Телади	71	60·—	20·— „
Коња	232	320·—	50·— „
Кобила	156	250·—	40·— „
Ждребади	14	80·—	30·— „
Оваца са јагањцима	20	15·—	10·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	600	0·55 дин.
Ракије	18.000	0·35 „
Пшенице	5.000	0·17 „
Кукуруза	30.000	0·07 „
Јечма	2.000	0·08 „
Вуне	470	1·30 „

Укупан обрт панађура био је 637.666·— динара
Приход панађура био је 2.900·72 „
Расход „ „ „ 339·— „

II. У месецу Априлу било је седам панађура и то:

1. *Пиротски панађур 10, 11 и 12 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова и крава	252	166·—	40·— дин.
Телади	12	15·—	10·— „
Коња	67	320·—	10·— „
Ждребади	1	38·—	— „
Магараца	1	11·—	— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Ракије	300	0·50 дин.

Укупан обрт панађура био је 37·360·— дин.
Приход панађура био је 335·75 дин.
Расход „ „ „ 172·70 „

2. *Панађур на Рашкој 15, 16 и 17 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	123	110·—	45·— дин.
Крава	18	60·—	25·— „
Телади	18	8·—	5·— „
Коња	32	100·—	20·— „

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Кобила	3	330·—	20·— дин.
Ждребади	3	20·—	15·— „
Магараца	1	15·—	— „
Оваца	1148	9·—	6·— „
Коза	325	7·—	4·— „
Јагањаца	507	5·—	2·50 „
Јарића	83	3·59	2·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена једног килограма
Ракије	2·606	0·30 дин.
Пшенице	451	0·16 „
Кукуруза	669	0·08 „
Ражи	125	0·12 „
Овса	590	0·07 „
Крупника	136	0·08 „

Укупан обрт панађура био је 26.429·— дин.
Приход панађура био је 685·— „
Расход „ „ „ 360·70 „

3. *Ивањички панађур 20, 21 и 22 Априла*

Број продате стоке		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	26	104·—	30·— дин.
Крава и телади	126	80·—	22·— „
Коња	10	200·—	35·— „
Кобила и ждребади	10	110·—	30·— „
Оваца и јагањаца	1813	14·—	8·— „
Коза и јарића	422	12·—	6·— „
Свиња	25	20	5

Домаћих производа продато је килограма		Цена једног килограма
Ракије	1545	0·22 дин.
Пшенице	299	0·14 „
Кукуруза	1170	0·08 „
Ражи	540	0.08 „
Јечма	320	0·07 „
Вуне	240	1·20 „

Кожа волов. (ком.) 186 (од комада) 25·— „
Укупан обрт панађура био је 30.419·45 дин.
Приход панађура био је 592·12 „
Расход „ „ „ 291·25 „

4. *Шабачки панађур 23, 24 и 25 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	300	250·—	60·— дин
Крава	143	130·—	50·— „
Телади	3	90·—	20·— „
Коња	100	400·—	30·— „
Кобила	67	400·—	20·— „
Ждребади	2	60·—	25·— „
Оваца	334	10·—	7·— „
Јагањаца	219	13·—	3·50 „
Свиња	29	20·—	10·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	500	0·60 дин.
Ракије	1000	0·40 „
Вуне	30	1·50 „

Укупан обрт панађура био је 100.115·75 дин.
Приход панађура био је 797·— „
Расход „ „ „ 216·15 „

5, *Паланачки панађур 23, 24 и 25 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	505	630·—	50·— дин.
Крава	93	300·—	40·— „
Телади	39	150·—	10·— „
Коња	45	230·—	10·— „
Кобила	17	280·—	15·— „
Оваца	628	22·—	4·— „
Коза	2	12·—	·— „
Јагањаца	571	15·—	2·— „
Јарића	26	5‘—	2·— „
Свиња	69	60·—	8·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	300	0·80 дин.
Ракије	1500	0·40 „
Вуне	500	1·50 „
Лоја	250	0·50 „
Кожа (ком.)	800 (од комада)	1·40 „

Укупан обрт панађура био је 216·749·— дин.
Приход панађура био је 1.235·65 „
Расход „ „ „ 319·65 „

6. *Куршумлијски панађур 25, 26 и 27 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	192	130·—	30.— дин.
Крава	59	80·—	25·— „
Телади	18	30·—	15·— „
Коња	4	140·—	30·— „
Кобила	7	120·—	20·— „
Оваца	208	12·—	8·— „
Коза	32	10·—	6·— „
Свиња	1	35·—	·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Ракије	1065	0·40 дин.
Пшенице	134	0·15 „
Кукуруза	241	0·06 „
Јечма	69	0 07 „
Вуне	41	1·60 „
Кожа (ком.)	50	(од комада) 1·60 „

Укупан обрт панађура био је 22.674·49 дин.
Приход панађура био је 680·85 „
Расход панађура био је 338·80 „

7. *Ужички панађур 27, 28 и 29 Априла*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	360	140·—	40·— дин.
Крава	210	120·—	30·— „
Телади	26	30·—	10·— „
Коња	40	360·—	40·— „
Кобила	27	200·—	30·— „
Ждребади	27	50·—	10·— „
Оваца	1900	14·—	8·— „
Коза	142	14·—	8·— „
Јагањаца	1400	6·—	3·— „
Јарића	142	4·—	2·— „
Свиња	250	30·—	10·— „
Прасади	60	10·—	3·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	1300	1·— дин.
Ракије	3500	0·40 „
Пшенице	5800	0·18 „
Кукуруза	2000	0·10 „
Ражи	300	0·08 „
Јечма	100	0·10 „
Вуне	300	1·30 „
Кожа (ком.)	2000	1·60 „

Укупан обрт панађура био је 102·731·— дин.
Приход панађура био је 1.135·46 „
Расход „ „ „ 332·— „

* * *

У прегледима о панађурима у току Априла имамо у појединостима податке за сваки панађур на по се, али да би добили редан преглед о целокупном промету њиховом, скупићемо их уједно.

У месецу Априлу било је 16 панађурских дана а седам панађура; на њима је продато:

Крупне стоке	2.987 грла	у вредности	431.956·—	дин.
Ситне стоке	10.333 „	„ „	86.188·50	„
Пића	13.616 литара	у „	5.931·00	„
Хране	12.115 кгр.	у „	1.710·—	„
Других производа	1.331 кгр.	у „	1.639·—	„
Кожа животињских	3.036 ком.	у вредн.	9.050·—	„

Укупан обрт свих седам панађура изнео је 536.475·40 динара; прихода је било 5426·12 динара, а расход је износио 2031·25 динара.

Просечна цифра промета једног панађура била је 76.639·20 динара, а просечна цифра обрта једног панађурског дана 33.529·60 динара. *С.*

Виноград у цвету. — Како је пријатан и благ мирис који се по винограду шири у доба цветања!

У другој половини Маја и почетком Јуна, некад раније некад доцније, према пределима и поднепским приликама, јавља се онај цветак, који виноградар са страхом очекује.

Са страхом, велимо, с тога, што је одиста врло нежан тај мали цветић. Дуготрајне и хладне кише, магле, наизменичне росе и јаке сунчане припеке, јаки ветрови, имају неповољна утицаја на цвет винове лозе. По оваквом неповољном времену оплођавање се не врши; род се *не замеће* и онда нема грожђа.

Незаметање цвета, *опадање цвета*, долази покадшто и од одвећ снажног пораста неких врста, код којих цвет не замеће и које не рађају.

И обратно, незаметање може долазити и од какве претеране болести лозе, долазила та болест од наметника (паразита), од филоксере или од чега другог.

Много има средстава која су предлагана у циљу да се олакша заметање цвета винове лозе.

Пре свега и узев у опште, ако неплодност не долази од какве атмосферске непогоде но од каквог инсекта или какве гљивице, зло ће се отклонити, ако се уклони сам узрок зла.

Затим, ако је чокот слаб, помоћиће му се ђубрењем и кратком резидбом.

Заламање, скрњивање, запрашивање сумпором ради сузбијања *оидиума*, јесу све начини, који дају добре успехе кад цвет винове лозе не замеће.

По себи се разуме, да земљиште влажно ваља исушити и оцедити; приступ ваздуха ваља олакшати, јер то потпомаже цветање.

Исецање годишњих прстенова такође потпомаже заметање цвета као год што потпомаже и крупњање зрна на гроздовима.

Размножавање берландијера зеленим резницама. — Познато је већ, да се берландијери, та најодличнија сорта за кречна земљишта необично тешко прпори. При најбољој пажњи једва да се добије прпорака за половину од других, и то врло непоузданих. У Француској огледано је, да се прпоре зелене резнице, па је тај начин дао повољне резултате. То бива, укратко, овако. —

Познато је, да је ради добивања лепих и дебелих резница од америчких лоза потребно ову више пута заламати. То исто ваља радити и код берландијера, само с том разликом, да код ове сорте не треба бацати одломљене делове. Ови су драгоцени материјал за размножавање берландијера зеленим резницама. Ради тога ваља од тих заломака одмах уклонити лишће, тако да остане само половина дршке. Овако припремљене заломке треба завити у овлажен чаршав и оставити гдегод у хладовину. После их треба скратити на 20 см., тако да буду имали највише по 2—4 окца. Доле ваља пресећи до самог чвора. Кад се и то уради, онда тако спремљене зелене резнице треба побости у топлој леји, која се гради као и за рано поврће од коњског ђубрета са 15 см. дебелим слојем од песка изнад ђубрета. За сађење треба најпре обележити редове, који треба да буду раздалеко 8—10 см., а резнице у врсти 5 см. На 1 м² иду дакле 170—200 резница. Побадају се косо, и то тако да за 5 см. буду дебљим крајем у песку, а за 15 см. изнад овога. За првих 8 дана морају се сваких четврт до пола часа прскати водом да се не осуше; а то се најбоље удеси прскалицом за перопоспору. Исто тако, с почетка морају се прозори мало покрити танком хартијом да не буду зелене резнице сувише изложене сунцу. Кад је време облачно, није потребно тако често прскати. После 8 дана ваља већ прскати 3—4 пута дневно, а касније само 2 пута. С почетка треба леју ређе отварати; а чим рез-

нице добију нове листиће треба то чешће чинити. Ноћу и јутром може се прозор са свим скинути. Разуме се да коров ваља брижљиво плевити. У јесен, пред мразеве, треба пажљиво лозу извадити и утрапити је у песку, најбоље у подруму или земуници. Да не би од влажнога песка била изложена труљењу, треба песку додати мало истуцаног дрвеног угљена. У пролеће идуће године ваља је упрпорити у земљи са више песка; и до јесени добиће се доста и изврсних прпорака.

Гора за домаћу потребу у срезу: јасеничком и гружанском (окр. крагујевачког); беличком и левачком (окр. моравског), ражањском (окр. крушевачког), жичком и драгачевском (окр. рудничког), посавском и врачарском (оку. подунавског); златиборском (округа ужичког), и параћинском (окр. моравског). — 1. *Јасенички срез.* Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године издата је једна шумска објава, по којој је осечено: 5 букових дрвета од 51—60 сантиметара у пречнику дебелих.

По такси није издата ни једна шумска објава.

2). *Гружански срез.* — Осечено је и то:

а) по такси:

9 букових дрвета од 51—60
8 „ „ „ 61—70 и
6 „ „ „ 71—80 сантиметара у пречнику.

На име таксе за шумски фонд наплаћено је 112 дин.

б) бесплатно:

23 букова дрвета од 51—60
8 „ „ „ 61—70 сантиметара, и 80 кубних метара дрва за гориво.

3). *Белички срез.* — Издато је 62 шумске објаве по којима је осечено:

а) по такси:

60 букових дрвета од 41—50
41 „ „ „ 51—60
1 „ „ „ 61—70 и
1 „ „ „ 71—80 сантиметара у пречнику дебелих.

На име таксе за шумски фонд добивено је 355 динара.

б) бесплатно:

37 букових дрвета од 41—50
9 „ „ „ 51—60
6 „ „ „ 61—70 сантиметара у пречнику

4). *Левачки срез.* — Издато је 35 шумских објава по којима је осечено:

а) по такси:

4 букова дрвета од 51—60
2 „ „ „ 61—70 и
5 „ „ „ 71—80 сантиметара у пречнику.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 56 динара.

б) бесплатно:

9 букових дрвета од 51—60
52 „ „ „ 61—70
9 „ „ „ 71—80 и
70 кубних метара дрва за гориво.

5). *Ражањски срез.* — Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године осечено је:

а) по такси:

2 букова дрвета од 31—40
4 „ „ „ 41—50
179 „ „ „ 51—60
24 „ „ „ 61—70
27 „ „ „ 71—80
9 „ „ „ 81—90
6 „ „ „ 91—100 и
1 „ „ „ 101—110 сантиметара у пречнику дебелих.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 1134 данара.

б) бесплатно:

2 букова дрвета од 41—50
256 „ „ „ 51—60 и
6 „ „ „ 61—70 сантиметара у пречнику дебелих.

6). *Жички срез.* — Осечено је за домаћу потребу:

а) по такси:

1 граничево дрво од 51—60 сантиметара у пречнику дебело.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 10 динара.

б) бесплатно:

2 букова дрвета од 51—60 сантиметара, и 320 кубних метара дрва за гориво.

7). *Драгачевски срез.* — Издато је 4 шумске објаве и то оним лицима, која се поред земљорадње занимају и прерадом дрвета у пољопривредне и друге направе — као кућевном индустријом. По овим објавама осечено је:

2 лежећа јелова дрвета од 41—50 и
6 „ „ „ „ 51—60 сант. у пречнику дебелих.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 60 динара.

Бесплатних сеча није било.

8). *Посавеки срез — Умка.* Издато је шумских објава 130 и по њима осечено:

а) по такси:

15 букових дрвета од 31—40
59 „ „ „ 41—50
201 „ „ „ 51—60 и
15 „ „ „ 71—80 сантиметара у пречнику дебелих.

Наплаћено је таксе 1101 динар.

б) бесплатно:

29 букових дрвета од 51—60
94 „ „ „ 71—80 сантиметара
10 кубних метара дрва за гориво.

9). *Златиборски срез.* — Издато је од 1. Новембра 1898. до 1. Маја 1899. године 10 шумских објава по којима је осечено:

18 борових (лежећих) стабала од 11—20
40 „ „ „ „ 41—50
5 јелових „ „ „ 11—20 сантиметара у пречнику дебелих.

На име таксе за шумски фонд наплаћено је, (као за у пола употребљива дрвета) 143 динара.

Бесплатних сеча није било.

10). *Врачарски срез.* — Од 1. Новембра 1898. до 2. Маја 1899. године извежено је из државне шуме на „Авали,“ и то:

47 кола огранака по такси 3 динара
85 „ „ „ „ 2 „ од кола.

Осим тога осечено је у држав. шуми у атару општ. Рипањске 30 кубних метара дрва за гориво.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 341 динар.

11). *Параћински срез.* — Издато је шумских објава 64, по којима је осечено:

а) по такси:

50 букових дрвета од 21—30
3 „ „ „ 51—60
14 „ „ „ 81—90 сантиметара, и
5 кола дрва за гориво.

На име таксе наплаћено је за шумска фонд 165 дин.

б) бесплатно:

5 букових дрвета од 41—50 сантиметара, и 595 кола дрва за гориво.

М.

Гајење младих прасади. — Одбијену прасад од крмача треба хранити што снажнијом и свежијом храном. Храну им ваља давати по 6—8 пута на дан. На овај ће

начин прасад јести почешће, али по мање; неће се никада прејести, а ни храну неће растурати. Много ће се лакше одранити, ако им се буде давало по ¾—1 литра млека, на дан и грло. Ову им количину млека ваља давати до свршетка једанајесте или дванајесте недеље. После овога времена, може им се давати помало и киселога млека, али и то пажљиво.

Кад прасад буду навршила четири месеца, може им се без опасности давати чврста храна.

Судови, из којих се прасад хране, треба да су чисти да се храна у њима не кисели. Чистоћа треба да је у толико већа, кад се прасад хране са млеком, пошто се оно иначе лако квари и кисели.

Прасадима особито добро чини кретање по чистом ваздуху. Поред остале користи које од кретања имају, мање ће се разболевати од црвеног ветра и сличних болести.

Зараза земље бактеријама (нитрагин и алинит). — До скоро се говорило да биљке узимају своју азотну храну само из земље, у облику нитрата, т. ј. соли азотне (шалитрене) киселине. Ну испитивањем Х. Хелригла, бив. управника агрономске станице у Бернбургу, доказано је недавно, да биљке могу да усвајају или асимилишу и слободни азот (гушик) из ваздуха; у томе им помажу неке сићушне гљивице бактерије, које се држе са вишим биљкама н. пр. лептирњачама, на заједничко живљење (симбиоза). С тога су неки агрономи, као Др. Салфелд и Др. Нобе дошли на срећну мисао, да земљу вештачки заразе или накалеме тим бактеријама што асимилишу ваздушни азот. Тим се много уштеди азотног ђубрета, који би се иначе морао употребити за поправу земљишта. Тако је постало Нобеово средство „нитрагин“, које се производи у чувеним фабрикама боја у Хехсту у Немачкој; оно се састоји из чистах култура нарочитих бактерија у желатини. Раствором овог нитрагина овлажи се семе пре сејања или се њим попрска извесна количина земље, и тим се унесе у њиву мноштво корисних бактерија. Притом се узима једна доза фабричног нитрагина на ¼ ектара њиве. Истој врсти, т. ј. да употреби за земљорадњу богато благо азота из ваздуха, служи и најновије слично средство, алинит. Ово се производи у фабрикама боја Бајера у Елберфелду у Немачкој и доноси се у трговину у облику жутог прашка. Помоћу њега могу жита да се исхране азотом и на земљишту, које се култивише из земље, т. зв. Bacillus Elleubacheusis. По тврђењу агронома *Карона*, овај бацил је у стању да асимилише слободан азот из ваздуха и да га преобрати у једињења, којима се могу исхранити више биљке, н. пр. жита. *Карон* је на своме имању чинио огледе са овим средством још 1892 па је нашао да је принос овса био 135 на калемљеном земљишту, а на некалемљеном само 100. Слични огледи чињени су 1894-95 и са пшеницом, па је утврђено, да алинит може да замени вештачко азотно ђубре (шалитру, амонсулфат итд.).* *Карон* узима као доказану ствар, да у земљи има, сем бактерија на кржицама лептирастих биљака, и других бактерија, које прикупљају азот, и да калемљење поменутим бацилом у алиниту може да учини са свим излишним ђубрење акотом. Ну, при свем том, потребна су даља научна истраживања у овом праву, да би се употребила права истина. *П. М. Илић.*

*) Колика је потрошња вештачког ђубрета у неким земљама биће јасно, кад се има на уму, да се у самој Немачкој утрошило г. 1893. око 90 милијуна марака на то.

ГЛАСНИК

Постављења по пољопривредној струци. — Указом од 19 маја ове године постављени су:

За среског економа треће класе среза деспотовачког округа моравског, Владимир Кушаковић, ванредни писар четврте класе Министарства народне привреде и вршиоц дужности наставника ратарске школе у Краљеву;

За контрактуалног среског економа друге класе среза рамског округа пожаревачког, Венцеслав Валента, економ треће класе виноделско-воћарске школе у Букову;

За контрактуалног среског економа друге класе среза јасеничког округа подунавског, Антоније Целба, воћар виноделско-воћарске школе у Букову;

За среског економа друге класе среза масуричког округа врањског, Јеврем Мићић, економ треће класе управе топчидерске економије, и

За среског економа треће класе среза сврљишког округа нишког, Тодосије Радичевић, писар четврте класе управе топчидерске економије.

* * *

Указом од 20 маја ове године постављен је за инспектора друге класе одељења за шумарство у Министарству народне привреде, Јаков Марковић, секретар прве класе Министарства Финанција.

Комисије за ограничавање шума. — На основу чл. 5. закона о шумама Министар Нар. Привреде, одредио је комисије за ограничавање шума и то:

У округу врањском: Светозара Јањића, члана касационога суда; Вићентија Бешевића, окружног начелника у пензији, и Савка Кучпарића, државног подшумара;

У округу крајинском: Настаса Антоновића, члана апелационог суда; Јована Јекића, шумарског инжињера, и Димитрија Милојевића, секретара начелства окр. крајинског;

У *округу подунавском:* Стевана Д. Поповића, државног саветника; Јована Николића, члана апелационог суда, и Славољуба Илића, окружног шумара;

У округу рудничком: Николу Младеновића, председника чачанског првостепеног суда; Михаила Марковића, помоћника начелства, и Драгутина Краловеца, окружног шумара;

У округу ужичком: Николу Смаћића, вишег контролора министарства војног; Тасу Кузмановића, председника ужичког првостепеног суда, и Игњата Мирковића, окружног шумара.

Летњи калемарски курсови за учитеље и свештенике. — По решењу Министра Народне привреде приредиће се и ове године *курсови за зелено калемљењу лозе у вези са вежбањем у калемљењу воћака окулирањем (с пупољком) за учитеље основних школа и свештенике.*

Курсови ће ти бити у расадницима нижих пољопривредних школа (у Букову и Краљеву), топчидерске Економије и у лозним расадницима, у Нишу, Смедереву и Александровцу (жупском), а *трајаће 7. и 8. јуна о. год.* (другог и трећег дана Духова).

Саучесници имају се непосредно пријавити дотичним управама, и понети собом оштар нож за калемљење.

Упутство за ограничавање државних шума. — Прописао је г. министар народне привреде и она су штампана у 110 броју *Српских Новина* од 19 маја ове године. Упутства ова прописана су на основу члана 148 закона о шумама и носе датум 15 маја 1899. године К'ШБр 8381.

Стање летине, воћњака и винограда у месецу мају. — *Озима и јара жита.* Озима жита сва су добро изимила у целој земљи. Само у две општине среза копаоничког округа крушевачког и у једној општини среза лужничког окр. пиротског измрзли су озими усеви месеца Децембра прошле године. Нешто су жита слабија и застала у порасту у срезу пчињском округа врањског, срезу јасеничком округа крагујевачког и околини Прокупља, због суше која је владала почетком пролећа. На више места у срезу копаоничком округа крушевачког, жита су полегла услед плаховитих киша.

Кукуруз свуда је посејан и врло добро напредује. Доцније усејан прашен је, а ранији увелико се окопава. Кише је имао довољно.

Виногради, стари, где их има, добар су род понели и добро се држе. Тако исто и они на америчкој подлози добро се држе. Местимично се појавила перонспора а има и еринозе, но штете неће бити, јер махом свуда је благовремено предузето прскање бордовском чорбом. Слаб су род понели виногради у срезу јасеничком округа крагујевачког и у срезу нишавском округа пиротског, а и у неким крајевима ваљевског округа.

Воћњаци у опште добар су род понели и добро се држе. Али за време цветања промрзли су у срезовима: неготинском и крајинском округа крајинског и срезу голубачком округа пожаревачког. У срезу беличком округа моравског и срезу јасеничком округа подунавског, велику је штету воћњацима причиняла гусеница, те род опада. Слабо су воћњаци родили у срезу зајечарском и околини Зајечара, по свој прилици због мразева који су били за време цветања.

Баштенски усеви добро напредују.

Дуван је расађиван и како је било доста влаге, то је се свуда добро примао.

Конопља за сада такође добро напредује.

Траве на ливадама и пашњацима, у срезу пчињском округа врањског, у срезу јасеничком окр. крагујевачког, у срезу нишавском окр. пиротског, срезу поцерском округа подринског и околини Прокупља доста су слабе због суше која је владала почетком пролећа. Иначе, свуда, траве су добре како на ливадама тако и пашњацима.

Грађ је падао у ових девет округа: ваљевском, врањском, крушевачком, моравском, нишком, подринском, пожаревачком, рудничком и ужичком. Највећу је штету нанео летини у неким селима среза поцерског и посаво-тамнавског округа подринског и среза посавског округа ваљевског.

И. К.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК VI. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 10. марта 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Драгутин М. Јовановић, Илија Кремић, Милан Јованић и Паја Т. Тодоровић.

Бележио писар Станислав Симић.

Прочитан је записник V. седнице — Одбор усвоји.

53. Председник износи на решавање питање о вршењу дужности друштвеног секретара, пошто у прошлој седници није изабран секретар. После дужег саветовања — Одбор реши: да дужност друштвеног секретара привремено врши друштвени писар Станислав Симић, који ће примати и плату из плате секретара. За вршење писарске дужности, Одбор овласти председника, да прими лице које он изабере. Примљено лице примаће плату из плате писара, а међу тим да се распише стечај за секретара по Правилима.

54. Прочитан је предлог Управника друштвеног добра о набавци извесних справа за справљање јабуковаче на друштвеном добру — Одбор реши да се овај предлог упути на дубљу штудију надлежној секцији, а у исто време да се умоли и г. Министар Нар. Привреде, да и он овоме предлогу поклони своју пажњу.

55. На питање Уредника у колико примерака да се штампа садржај *Тежака* за прошлу годину — Решено је: да се штампа у 1800 примерака, у колико је штампан и *Тежак* у прошлој години.

56. По предлозима управника друштвеног добра: да се на добру у Шапцу подигне једна повећа шупа, да се од постојећег коша направи један повећи амбар, и да му се прошири стан — Решено: да Друштво по овим предлозима не предузима ништа, пошто је у изгледу, да ће се још ове године друштвено добро уступити Држави.

ЗАПИСНИК VIII. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва
држане 29. марта 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Александар М. Секулић, Драгутин М. Јовановић, Илија Кремић, Др. Марко Т. Леко, Милан Јованић, и Паја Т. Тодоровић.

Бележио вршилац дужности секретара писар Станислав Симић.

Прочитан је записник VI. седнице; — По учињеним исправкама одбор га усвоји.

58. Саопштено је писмо г. Министра просвете и црквених дела од 10. ов. мца. ПБр. 2584, којим извештава, да је у вези друштвеног писма од 6. ов. мца. Бр. 523, наредио свима школским одборима да своје школе претплате на *Тежак*. — Одбор прими к знању и реши: да се и оним основним школама које су раније послале целу претплату за ову годину да Тежак у пола цене. Вишак положене претплате за ову да им се рачуна као положена претплата за идућу годину.

59. Вршилац дужности секретара реферише; да количина плавог камена којом Друштво располаже, неће бити довољна да подмири потребу винодељаца у овој години; па с тога моли Одбор да реши, да се у што краћем времену набави још 20.000 кгр. плавог камена, као и да одреди начин на који да се ова набавка изврши; — Решено: да се за ову годину набави још 10.000 килограма плавог камена. Набавка да се изврши преко Српског Конзулата у Трсту ако се отуда добију повољни услови.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 23. броја Тежака: *Чланци*: О поправци домаће живине страним расама. — Планинске сувати и млекарство (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 24. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 13. ЈУНА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПОЉОПРИВРЕДНО ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ

Познато је да је у данашње просвећено доба човек успео, само ако је увиђаван, да се брани од опасности, које га окружавају. Данас, готово у свакој држави, свако може обезбедити своју кућу од пожара, свој живот од опасности које га свакодневно прате, своје разноврсне послове, којима се одаје.

Обезбеђивање, благодарећи савршенству свога уређења, пружа у садашње доба скоро потпуно јемство свакоме обезбеђенику, нарочито од пожара, на случај смрти и при неким другим врстама обезбеђења. На овоме пољу рада лична предузимљивост постигла је неоспорно озбиљних и плодних успеха.

Обезбедна друштва, образована у циљу обезбеђивања од пожара и на случај смрти раде правилно и на задовољство својих обезбеђеника.

На жалост, не може се то исто рећи и *о обезбеђивању пољопривредних производа*, на пример од *града*, од *помора у стоци*, од *поплава* или друге какве *најезде*. У томе погледу лична предузимљивост скоро је немоћна.

Данас у Србији има, уколико знамо, 6 обезбедних друштава,*) рачунајући ту и *Београдску Задругу за међусобно помагање и штедњу*, која је ту скоро отпочела и послове обезбеђивања.

Сва ова обезбедна друштва обезбеђују скоро једино од пожара и на случај смрти а врло ретко и врло тешко од гра̀да а скоро никако од помора у стоци. То, другим речима, значи да српски земљорадник у тренутку кад ми ове редове пишемо и у тренутку кад их он буде читао и о овоме послу размишљао, нема где и нема код кога да повољно обезбеди своју летину од гра̀да, који му је

*) То су: *Њујорк, Норд Бритиш Меркантиле, Анкер, Грешем* и *Асикурационни Генерали.*

Еквитебл, како чујемо, не прима више *нова* обезбеђења.

сваког лета пустоши, пити своју стоку од помора, који му често грла десеткује. Ми и данас, као и пре 50 година, видимо како наш земљорадник нема никакве скоро безбедности у пословима пољске привреде, видимо га у оном истом неспокојству, у оном истом страховању од сваког облачка, ма да се данас од њега више тражи и ма да се он сада *више* усиљава да из земље црпе богатства, која чине благостање и понос народа.

Право је и потребно је поклонити већу пажњу *Пољопривредном обезбеђивању*, јер је оно, поред свога посебног задатка, једино кадро да олакша решење питања о *Пољопривредном кредиту*.

Капитали ће се, сасвим природно, оног истог дана окренути пољској привреди, *када у њој буду налазили довољно јемства у озбиљној залози, јер није реч само о томе да се земљораднику нађе новаца, него треба још и дати му средстава да тај новац, тај дуг враћа у одређеним размацима времена или да га ослобађује о утврђеном року*.

Пољопривредник, поред тога што треба да обезбеди своју кућу од пожара и свој живот на случај смрти или изнемоглости, и поред тога што ваља да се постара и за оне, који су му мили и драги, треба нарочито да обезбеђује своју *летину од града и своју стоку од помора*.

Обезбеђење ово може бити *обавезно* или *узајамно*. Било оно обавезно или узајамно, држава има неоспорно право и неодложну дужност, да врло строг и сасвим трајан надзор води над *Обезбедним друштвима* и њиховим пословима.

Оног дана, кад држава путем свога законодавства среди питање о *Пољопривредном обезбеђивању;* оног дана, кад *сви* земљорадници, користећи се законским одредбама, буду обезбеђени на један или други начин и за један или други случај, оног дана они ће спокојније гледати у будућност, јер ће знати да ће им се накнадити или олакшати губици, којих их снађу. Ово обезбеђивање *свију*, да би се сваки *посебице* обезбедио, јесте главни смер сваке здраве привредне политике и зато ми с пажњом очекујемо потоње мере за решење питања о *Пољопривредном обебеђивању* и по дужности својој упућујемо све српске земљораднике да се за обезбеђивање спремају и то како од **града и помора у стоци**, тако и од **сваке друге најезде**, *којој се* **сваки за себе** *не би могао успешно одупрети*.

КОРИСТИ ОД ГАЈЕЊЕ КУКУРУЗА

I.

Кукуруз даје многобројних производа, који су корисни како човеку тако и домаћој стваи. Тако, *зрно кукуруза*, самлевено и претворено у хлеб или кашу, чини основицу хране већег дела становништва како Србије, тако и Влашке, Бугарске, југозападне Француске, Италије, Шпаније, Америке, Мексике, Португалије.

Хлеб од кукурузног брашна зове се у Србији *проја*. Каша, справљена од кукурузног брашна, зове се у нас *качамак*, у Румуна мамаљуга, у Талијана *полента*.

У качамак, који Мексиканци једу, додаје се и помало *паприке*. Српски качамак једе се махом врућ, сам за себе, или са сиром, сланином или с млеком. У поленту се додаје млека и, ређе, ваниле или коре од лимуна.

Од кукурузног брашна прави се и скроб, једна врста чорбе, коју народ једе.

Брашно од белог кукуруза даје више хлеба но брашно од жутог кукуруза.

Не треба заборавити, да се брашно кукурузно лако може да ужеже, јер садржи 3—4 на 100 неког жућкастог уља и 8—9 на 100 масних делова. Кукурузно брашно садржи мало лепка.

Брашно кукурузно чува се више месеци, али је најбоље млети толико, колико се може утрошити или продати за 1 или 2 месеца.

Колико ће се од 100 кгр. кукуруза у зрну добити брашна, то зависи од врсте кукуруза и од воденице, у којој се меље.

Брашно кукурузно садржи 8 а брашно пшенично 18% мекиња.

Боја кукурузног брашна *бела* је и *мало жућкаста*, *јасно жута* или *затворено жута*.

Пет кгр. кукурузног брашна упијају 8 литара воде.

Кад се с кукурузним брашном помеша и мало пшеничног брашна, онда се проја не суши као од самог кукурузног брашна.

Коренови (корење, клипови, кукуруз) од ситних врста кукуруза мећу се и у *туршију*, и то док су врло млади и одмах после свилања; мећу се у сирће као год оно и ситни краставци.

Коренови, док су им зрна у млеку, *пеку се* поред огња или на роштиљу и *кувају* у *води*. Први се тада зову *печењаци*, *пурењаци* а други *кувани кукурузи*, под којим се именом продају по градовима.

Понегде се кукурзно зрневље, док је у млеку, једе онако и *некувано* и *непечено*.

II.

За храну домаће стоке, од кукуруза се употребљава: *зрело зрно, кукурузовина* (тудузина) *шаша, кочањике*.

Зрно. — Зрно кукурузно, цело или прекрупљено или самлевено, сухо или наквашено, успешно се употребљава за храњење и гојење говеди, свиња и живине. Понегде се кукурузно зрно даје и коњима уместо овса.

Зрно кукурузно као сточна храна игра улогу, која је сваког дана све значајнија. До скора се нису познавале знатне уштеде, које се постижу употребљивањем кукурузног зрна при храњењу домаће стоке нити су били познати повољни успеси, који се овом врстом хране могу да добијају.

И збиља, кукуруз је од свију жита, која се као храна дају домаћој стоци, најјевтиније зрно, а сем тога кукуруз даје најбрже и најбоље успехе.

Ако се хранива вредност кукурузног зрна упореди с хранивом вредности осталих жита, добија се овај однос:

	Протејина	Масних делова
Кукуруз садржи	11%	7·—%
Пшеница „	13 „	1·50 „
Пшеничне мекиње	13 „	3·50 „
Овас	12 „	6 — „
Раж	11 „	2·— „
Јечам	10 „	2·— „

Кукурузно зрно на 100 делова садржи: скроица (штирка) 68·45; лепка и беланчевине 12·50; масног уља 7—8·80; декстрина и глукозе 4; кончевине (целулозе) 5; фосфата креча, алкалских соли 1·25.

Као што показује предњи преглед, само се овас приближава кукурузу својом хранивом вредношћу; али кукуруз има ту превагу над овсем, што не садржи *авелина*, то јест што нема оне материје, које има у овсу, која дражи и која негоди свој домаћој стоци; сем тога, кукуруз је јевтинији, јер обично 100 кгр. овса стају по 2—3 динара скупље но равна количина кукурузног зрна.

Најзад, велике количине ове стрмнине, овога жита, претварају се данас у *алкохол*. Од 100 кгр. зрна добија се 34 литра алкохола од 90 степена јачине.

Кукрузовина. — Кукурпз није пољопривреднику користан само по зрну које му даје; он му тако исто врло важне услуге чини и својом *стабљиком*, кукурузовином или тулузином, као *зелена* или укишељена или *суха* сточна храна.

По озбиљним рачунима принос с једног ектара износи:

Зрна 30 ектол. по 72 кгр.	2.160	кграма
Суве тулузине	3.240	„
Шаше	430	„
Кочањика	650	„
	6480	кгр.

којој се количини може додати и 1200 к„р. лишћа и овршака, који би се могли добијати скрњивањем.

Може се, дакле узети, да се на сваких 100 кгр. кукуруза у зрну добија још и:

Суве тулузине	150	кграма
Шаше	20	„
Кочањика	30	„
Овршака и лишћа	35	„

што све чини изврсну сточну храну.

Суха тулузина (кукурузовина), која се у нас добија при гајењу кукуруза за зрно, нарочито она, која на себи има лишћа, сецка се на сецкалици и даје рогатој стоци, пошто се покисели и после мекињама. Али у нас има још много и много домова, где сецкалице нема и где се кукурузовина пред стоку баца онако цела, како се из снопова одреши и по земљи, често пута и по снегу, разастре.

Зелена тулузина (кукурузовина), која се у нас добија проређивањем оцака или кућица, који имају више од 3 стабљике, даје се стоци онако узелено, пошто се мало провене. Ово одабирање и сечење зелене тулузине из њива виђа се у рамском и голубачком срезу, где се тим начином земљорадници помажу да своју рогату стоку преко лета изране. Сем сувишних стабљика у појединим оцацима они у току лета одабирају и српом или косиром секу и сваки струк, који није понео рода, и тај им посао доноси двојаке користи.

У околини Крушевца земљорадници сеју кукурузно семе *на сачму*, и косе зелену тулузину и њоме стоку хране. Они кажу: *храним волове сачмом*, што значи, зеленим кукурузним стабљикама, сејаним на сачму, на омашке.

Покошена или пожњевена зелена тулузина везује се у снопове и носи онамо, где ће се стоци давати. Она се стоци даје онако цела, и пошто се мало провене, или се *кисели*. Како то бива поменуто је у 22 броју *Тежака* од ове године у чланку *Справљање и сиремање сена*, као год што је и раније у Тежаку ово кисељење зелене сточне хране препоручивано. Управо ко год хоће да гаји кукуруз за *зелену сточну храну* — а он се за то корисно већ одавно и на много места у туђини гаји — тај тим самим мора помишљати и на ово кисељење зелене тулузине.

Кукурузно семе за зелену сточну храну сеје се од Ђурђев-дана па до Св. Илије, према потреби и према времену. На један ектар иде по 150—200 литара зрна кукурузног по запремини, кад се сеје на омашке; а кад се сеје у редове, онда по 70—100 литара.

Принос кукуруза за зелену сточну храну колеба се између 15.000 и 100.000 кгр. с једног ектара; 50.000 кгр. важи као добар принос.

Шаша. — Шаша је онај омотач корена или клипа. Шаша се брижљиво и врло корисно употребљава. Спољашњи омотачи шаше дају се *воловима* и *кравама;* унутрашњи омотачи шаше, која је мекша, узимају се за пуњење *душека, узглавника, сламњача*; за овај посао шаша је врло здрава и врло мека. Спољашњи омотачи не узимају се за овај циљ, јер су круњи и много шуште кад се на њих седа. Килограм шаше за душеке продаје се 0·10—15—0·50 динара.

Шаша се употребљава и за израђивање артије, познате под именом *кукурузне артије* или *артије од кукурузног лишћа.*

Кочањке, кочањике — употребљавају се за *гориво.* Оне дају жарку јасну, пријатну ватру, али која кратко траје. Кочањике се од неког времена натапају смолом и по трговинама продају за *потпаљивање горива*, по 0·40—0·60 динара један ектолитар по запремини.

Кочањике, самлевене *у брашно*, дају, веле, некакав побож јевтино хлеб и скроб, само нико не казује колика је вредност овој храни и који је то народ, који се њом храни.

Ово брашно има неког значаја само неродних година кад је сточна храна скупа и кад нема мекиња.

Пепео од кочањика, шаше и *суве тулузине* добар је за ђубрење земаља.

* * *

Многобројне су и значајне, дакле, користи, које имамо од гајења кукуруза, како у израни становништва тако и у израни домаће стоке, и ми на те користи свраћамо и овога пута озбиљну пажњу и наших земљорадника, и наших *меродавних* кругова.

Прошлогодишња шира од каламљене лозе и хибрида који рађају

Да би се знало: како је у ком крају и од којих сората грожђа каламљене лозе и хибрида који рађају добивена шира прошле јесени, прибављени су подаци мерења шире из свих државних лозних расадника, као и од путног наставника виноградарства за округ крајински. Од лозног расадника крајинског осем тога добивени су подаци о шири из винограда *на песку* који је у Радујевцу.

Подаци су ови од јаког интереса за све оне који раде на обнављању винограда америчком лозом; и ми ћемо их овде изнети по реду.

1. **Из лозног расадника крајинског.** — (Школе за Винодеље и Воћарство). Саопштавају се резултати који су добивени у *време бербе*, од 21 до 30 септембра пр. год. При топлоти — 14° показале су сорте:

	% шећера	‰ киселине
а, *каламљена лоза*		
Скадарка	19·25	8·75
Зачинак	17·75	8·80
Багрена са лисичином и зелеником	17·5	9·00
Ситна и Крупна Белина	16·5	7·00
Далматинка (као Прокупац)	17.00	9.00
Дренак*).	16.2	5·8
Адакалка*)	17·3	6·75
Смедеревка*)	19.00	7·25
Рајнска Грашевина (Ризлинг*)	19·5	7.20
Црвени Мускат (рани)	24·4	10·00
б, *Хибриди који рађају*		
Јорк Мадера	23·00	9·5
Хибрид Фран	22·00	9·5
Жакез	20·3	14·00
Отело	17·00	7·00
Хербемон	18·5	11·8
в, *На живом песку*		
Скадарка	21·80	6·5
Зачинак	20·50	6.9
Прокупац	20·50	6·4

*) По мерењу на дан 10 септембра.

2, **Из округа крајинксог**. Мереље је вршено у *време бербе*, у другој половини септембра.

а *Каламљена лоза*

Код Николе Димића из Неготине, помешане сорте . . . . . 18% шећера,
Код Јов. Матејевића из Неготина помешане сорте . . . . . 18% шећера.
Код Јордана Анђелковића и Синова из Неготина, помешане сорте . . . . . 17% шећера,
Код Димитрија Костића из Неготина помешане сорте . . . . . 19% шећера,
Код Стојана Милосављевића из Неготина, помешане сорте . . . . . 18% шећера,

б, *Хибриди који рађају*

Код Стојана Милосављевића из Неготина
Јорк Мадера . . . . . 22% шећера,

Путни наставник виноградарства наводи још и ово: „Сва су вина са каламљене лозе у овој (тј. прошлој) години *врло доброг* квалитета, и што је најглавније *како боју тако и укус нису ни у колико изменила од пређашњих вина са домаће лозе.*“

3. **Из лозног расадника у Нишу.** Мереље је вршено у *берби* (29 септембра).

а, *Каламљена лоза*

Прокупац . . . . . 17% шећера,
Смедеревка . . . . . 15% шећера,

б. *Хибриди који рађају*

Отело . . . . . 20% шећера.
Хибрид фран . . . . . 19% шећера.

4, **Из лозног расадника у Смедереву.** Шира је мерена за *време бербе.*

а, *Каламљена лоза*

Смедеревка (Белина смедеревска) . . . 16% шећера,
Прокупац (Хрскавац) . . . . . 18% шећера,

б, *Хибриди који рађају*

Жакез . . . . . 20% шећера,

5, **Из жупског расадника у Александровцу.** Шира је мерена кад је грожђе било потпуно зрело, па је показала:

Каламљена лоза

Хрскавац (на Рип. Монтиколи) . . 10% шећера,
„ (на Рип. Порталис) . . . . . 15% шећера,
Просечно . . . . . 12·5 шећера.

Из лозног расадника у Топчидеру нема података, а из узрока што због незнатне количине грожђа нису ни предузимана мереља шире.

Као што се види, подаци овакови какви су нису још тако потпуни, да би се могли примити без примедбе. Нарочито истичемо недостатак, што се није обазирало на врсту *подлоге* код калемљене лозе; јер по упоређењима у Француској, врсте подлоге код једних истих сората домаће лозе које су накалемљене утицале су како на количину тако и на каквоћу рода[1]). Но за праксу и за прве радове у нас, и овакви подаци могу нас задовољити.

Крајина је по подацима, имала ширу најбоље каквоће. *Скадарка* по саржини шећера заузимље опет прво место; па за њом Рајнска Грашевина (Ризлинг) и Смедеревка. Још су ове у неком погледу и боље јер показују сразмерно мање киселине; али како је то грожђе за Крајину страно, јер је чувено крајинско вино правила Скадарка (Четерешка) са Зачинком, то Скадарка на сваки начин има право да се на њу најпре баца поглед. *Црвени Мускат* је рана сорта, зато показује тако велики проценат шећера (24), али и необичну количину киселине (10%).

Значајни су подаци о шири из округа крајинског. По процентима који су напред забележени, просечни проценат је *18·4*, а варира од 17 до 19. Овај проценат не показује каламљена лоза нигде на другом месту; а то је доказ, да каламљена лоза у виноградима даје плод боље каквоће, јер су и положаји погоднији. Крајина, дакле, има будућности и са каламљеном лозом.

После крајинског расадника и Крајине боље односе саржине шећера показују подаци из смедеревског расадника, и то, за чудо, *Прокупац* са 2% већу садржину од *Смедеревке*. За овим расадником долази нишки, у коме *Прокупац* такође предњачи *Смедеревки*; а по најслабију ширу показао је жупски расадник, што се има приписати непогодном положају расадника за каламљену лозу.

Хибриди који рађају свуда показују у опште већи проценат шећера од каламљене лозе: али упоредно с тим иде и већа количина киселине. Размера ова као да најбоље још стоји код: Јорк Мадере, Хибрид Франа и Отела; али и код њих иде доста преко обичне садржине (6%). Најгори је овај однос код: Жакеза и Хербемона. Но, ваља знати још и то, да шира у свих ових Хибрида има сразмерно знатно више тако званих „екстрактивних састојака“ који утичу на јачу густину шире, те се у самој ствари услед тога смањује проценат шећера, који мереља показују. Тек тачна хемиска анализа показала би праву садржину шећера; а ова извесно не би препоручила ове Хибриде за непосродну производњу вина.

Веома су значајни подаци о шири са винограда на живом песку у Радујевцу. Све три наше најбоље винске сорте лозе успевају, као што се види, на потпуно задовољство, дају род врло добре каквоће, како по проценту шећера, који је већи но код каламљене лозе (код Скадарке за 2·55, код Зачинка за 2·75 и код Прокупца за 3·5%) тако и по размери овога према киселини, не би се имало готово више шта пожелети. И ми свраћамо пажњу имаоца пешчаних земљишта у нас на ову чињеницу, која сама собом говори. За сада нема бољег начина за што корисниjу употребу таквих земљишта од виноградарства. Велике површине таквих земљишта која се пружају дуж Дунава готово непрекидно од Рама до Тимока, створиле би нам благостање коме се и не надамо. Погледајмо само на велике мађарске пешчане равнице; од пређе пусте површине сада су се окитиле виноградима, који стотинама пута доносе већи приход но пре. — — **Ђ.**

[1]) *Тежак* бр. 43 пр. г. стр. 308.

Чешки или руско-пернавски лан на пожешкој смотри

Производња конопље и лана по здравом схватању је не само *потреба*, већ и неодложна *дужност* наше земље, која годишње преко 18,000.000 динара изда на страну за разне тканине и прерађевине вунене, памучне, конопљане и ланене.

Грдна је то сума!

Од тога је увезено у Србију само на памук, конопљу и лан што спада, *а што би се све могло подмирити производњом конопље и лана у земљи*, — у вредности:

ГОДИНЕ	ДИНАРА
1886	7,849.828
1887	6.644.919
1888	6,592.090
1889	6,655.744
1890	7,647.808
1891	8,588.761
1892	6.502.476
1893	7,567.854
1894	6,759,158
1895	4,364.633
1896	6,960.632
1897	10,495.004

Кад би се у земљи проширила производња конопље и лана, и прерада би се увеличала и усавршила, те би се оволики огромни увоз памука, конопље и лана свео на најмању меру. Где има доста конопље и лана, па се још и лепше прерађују, ту се и памук потискује и употребљује у најограниченијој мери.

Јади и туга човека притисну кад погледа колико се много памука увози у једну земљорадничку земљу, *у којој и лан и конопља могу славно успевати*, а шта тек да се мисли, кад се у статистику загледа, па се види: да ова земља увози чак и оно, што би требала да извози: *конопљу и лан!*

На жалост наша је земља увезла конопље и лана:

ГОДИНЕ	У ВЛАКНУ	У ПРЕДИВУ	У ТКАНИНИ	У УЖАРИЈИ
	Д И Н А Р А			
1886	18.600	48.900	708.797	97.076
1887	33.100	24.100	674.253	124.244
1888	41.546	22:869	741.418	250.419
1889	46.976	12.295	603.462	169.494
1890	29.457	13.680	734.329	132.880
1891	34.485	19.752	992.242	154.719
1892	7.653	11.161	648.710	119.331
1893	11.164	8.693	812.985	134.533
1894	763	8.255	680.964	93.959
1895	585	12.323	546.917	54.171
1896	3.786	26.530	817.765	99.511
1897	6.643	115.730	1,068.834	126.856

Чак и државне ткачке школе увозиле су са стране ланено влакно!

Цела Србија имала је 1893 године под ланом 1825·29 хектара! Просечна цена ланеном повесму била је од 1 килограма:

ГОДИНЕ	ДИНАРА
1886	1·13
1887	0·88
1888	0·81
1889	1·32
1890	1·08
1891	0·78
1892	0·17
1893	1·10
1894	1.29
1895	0·82

Према томе за првих пет година (1886—1890) просечна је цена ланеном повесму била 1·04, а других пет (1891—1895) 1·03 дин.

Тако статистика прича, али је факт: *да у Србији није нигда било ланеног повесма за продају у велико*, т.ј. у толикој количини, колико би требало, па да подмири потребу бар једне ткачке радње. Цена ланеном повесму бележена је, извесно, по цени једног или два повесма, које су жене између себе где-где трампљавале и продавале.

И баш та оскудица у производњи лана и недостатак лана доброга, дали су повода Српском Пољопривредном Друштву, да дође на сретну мисао: да поради на увеличању производње лана, бесплатним раздавањем семена чешког или боље рећи пернавског лана.

Последице тога рада друштвеног осетиће се и брзо и приметно, јер су се оне у околини Пожешке Подружине Српског Пољопривредног Друштва у пуном изразу већ појавиле.

Још 1888 године ја сам набавио семе овог лана и сејао га. Подружина је тај исти лан од постанка свога и сејала сама и у народ уносила, и производња овог лана данас је тако проширена у срезу пожешком, да је ретка кућа која га не сије.

Смотра пољопровредног напретка, коју је Пожешка Подружина држала 27, 28 и 29 септембра 1898 г., дала је неочекивани резултат: више је било изложено овог лана и у семену и у влакну, него и конопље и домаћег лапа!

До пре неку годину редак је био у селу пољопривредник, који је сијао лан; данас је редак који га не сије:

И што је врло занимљиво, похвално и важно за оцену како је народ у овоме крају заволео ланено повесмо, да наведемо факт: да га радије прерађују за домаћу потребу, него конопљу. Кад су поједини излагачи у Пожези питани за цену ланеног повесма, сваки је одговорио да њему треба, а кад им је већа количина иската за откуп по 1·50 дин. од 1 кгр., сви су као по команди одговорили: *да они лан цене више од памука, да памук не куцују од како овај лан производе, и да га неће да продају.*

Економ подружински, који је био изаслат у срез да откупљује ланено повесмо, те да би се тим откупом народ покренуо на проширење сетве овог лана, вратио је се без иједног повесма. „Нико неће да прода, нико неће да се од лана растави,“ известио је Подружину његин економ.

И народ има разлога да тако цени овај лан, јер је он особите каквоће.

На смотри у Пожези изложени чешки лан био је тако леп и јак, да је зачуђавао посетиоце са стране.

До душе, дао се опазити на многим повесмима недостатак разумевања у мочењу и преради, али ће се и то поправити дужим радом и практиком, а и Друштво ће, кад томе буде време, послати нарочитог стручњака, да народ у овоме поучи.

Па и без разумевања у мочењу и преради, пољопривредници су много постигли, јер су сва повесма, као што рекосмо, била лепа и јака, а нека су у толикој мери била фина, да би се могла таква само пожелети.

И принос овог лана у овоме крају врло је значајан. Са једног простора од 1250 □^{m}, на коме је засејан овај лан, добивено је 41·5 кгр. леног повесма, отрљеног и очишћеног.

Према томе, 1 хектар дао би 332 кгр. повесма.

Ресултат је много одмакао приносу лана, какав је забележен 1893 год. Тада је забележен принос од 1 хектара у округу ужичком 140, а у Србији 280 кгр. повесма!

К томе треба додати још и семе, које има вредности и за продају, и за цеђење олаја, и за храну стоке.

Још је само једна погрешка код наших пољопривредника, као и код свију почетника, што лан не гаје нарочито за влакно, а нарочито за семе: јер, *кад се лан ретко сеје, даје добро семе, али лоше влакно*, и кад се густо сеје, даје добро влакно, али лоше семе. Но, и то ће се временом поправити, и лан ће се тада неоспорно сматрати као један од најкориснијих пољопривредних усева, по томе што 1) из његовог стабла добијамо влакно, 2) из семена зејтин, 3) дрожда, која остане после цеђења зејтина из ланеног семена, изврсна је храна за све врсте стоке, 4) мекиње ланене такође су добра храна, нарочито за краве музаре, јер су краве у толико млечније, у колико се више том храном хране. Даље, поздер, који остаје при трљењу лана, ако се сагори, даје доста пепела, који се корисно може извући на оно земљиште, на које желимо посијати лан.

Л—ћ.

ВАЖНОСТ И УПОТРЕБА СОЛИ

(по Meissel-у)

Со је неопходно потребна и то како за хранење тако и за образовање животињског тела; нема готово ниједног органа, који се може без соли образовати, нити дејствовати.

— Со је саставни део готово свију органа животињског тела. Со је нарочито за варење врло важна, јер она пре свега увећава лучење сокова, који варење потпомажу, те тиме варење бива боље и јаче. Сем тога со убрзава крвоток, помаже растење длаке, она дражи и увећава похоту. Сем тога со не само да дејствује као и остали зачини, увећавајући прохтев, већ она слаби успављујуће дејство водене као и минералним материјама сиромашне сточне хране. Најзад со поправља или прикрива непријатан укус рђаве хране, ну она није у стању да рђаву и покварену сточну храну учини безопасном.

Потреба соли није само за разне животиње различна, већ она зависи и од хране, којом се животиња храни. Сразмерно највећу потребу соли имају овце и козе, мању говеда и свиње, а најмању коњи и магарци. Према томе треба удешавати давање соли. Кад се коњи хране овсом и сеном није им ни потребно со давати. Травождери пак врло ретко налазе у својој храни довољно соли, за то је готово увек корисно додавати им соли. Кад стока ради онда је додавање соли што више неопходно.

Правило је, да стоци треба тим више давати соли у колико се њено хранење више разликује од природног хранења. Исто тако треба стоци сразмерно више соли давати онда, кад се храни сточном храном, која има доста калијумових а нема довољно натријумових једињења, — као што је н. пр. репа, кромпир, жито, мекиње, уљане погаче, покисло и рђаво сено, — него онда кадсе стока храни храном, која има доста натримјумових једињења, као нпр. млеко, добро ливадско сено, детелина и др.

Количина додате соли зависи од величине и раста домаће стоке. Просечно пак треба соли додавати:

биковима и воловима за гојење	40—60 грама
теглећим воловима	30—40 „
кравама	20—30 „
јунадима	10—20 „
овцама и козама	3—10 „
коњима и магарцима	10—20 „

С погледом на величину треба домаћој стоци давати 4—6 грама соли на 100 килограма тежине грла и то младим и млечним грлима више.

Ако се грлу дају веће количине соли, 10 грама на 100 килограма тежине, варење ће се пре успорити него ли увећати, а и лучење млека ће се умањити. Кад се со у великим количинама даје она производи хронично тровање, слабљење, бљување, пролив, учестано мокрење, побацивање (код бремених грла), запаљење желудца и црева, па најзад и смрт.

Пролазно, као лек, може се говедима и коњима давати по 100 до 150 грама, овцама и свињама по 20 до 30 грама соли на једанпут, а и то врло пажљиво, јер од велике количине соли грло може од грчева да угине.

Дејство соли увећава се, кад се стоци одмах по солењу неда да пије воде.

Со се даје стоци на разне начине. Или се она по храни поспе, или се добро с храном измеша нпр. с мекињама, или се даје у помијама.

Добро је сваком грлу давати засебно одређену му количину соли, и то сваког дана, премда се то може и само 2—3 пута недељно чинити. Со треба да је добро истуцана, да велико комађо не би у стомаку дуго слузокожу дражило. Кад се со даје овцама, треба пазити, да им она не пада на руно, јер тад то бива узрок, да се овце лижу и да вуну једу.

Добро је стоци давати камену со да лиже, јер тада она лиже онолико колико јој треба, само у том случају треба да се крупица тако намести и удеси, да стока не може веће комаће ломити.

Давање стоци да со лиже, у многим је случајевима чак и боље него кад се со даје помешана с храном.

У трговини се налази и тако звана „сточна со;“ то није ништа друго до обична со, само што је нечиста за људску употребу, или како се каже, што је *денатурисана*, тј. покварена хотимице, да не служи ничему другом сем за солење стоке. Ово кварење или денатурисање врши се обично пеленовим прашком 0,25% или оксидом гвожђа 0,5%. Обе ове ствари нису шкодљиве. **Мил Ј. Бајић.**

БЕЛЕШКЕ

Боровнице (Vaccinium myrtillus). — Северни делови Јевроне и Азије домовина су *боровнице*, биљке која 30-50 см. високо расте. Она расте без неге, посјева, обрађивања, као самоникла биљка, у густом жбуњу и често заузима велике, и широке и дугачке просторе.

Боровница има и у нас у Србији, али се на њих не обраћа пажња, коју оне заслужују. Прва је Пожешка Пољопривредна Подружина, која је у свом крају живо отпочела радити на употреби и преради боровнице.

О боровици било је напомена у *Тежаку* од пр. године, а овом приликом износимо о њој још неколике податке. Тако *Губенсов* пише о боровници: „Цвет јој много обилује медом, пчеле бивају пуно задовољне богаством овога цвета, који пада баш у најпотребније доба. Лист и зелени леторасти снажна су храна за краве, овце и козе. Целу биљку беру и за добре паре продају кожарима, који је употребљавају за бојење кожа. Осушени лист меће се у ракију стомаклију, коју пију немоћни. На неким тржиштима боровница је важан тржишни предмет. Тражња боровнице јача се сваке године, а то је најбољи доказ, да су људи упознали и оценили добре особине њезине. Боровнице су било свеже, сушене или прерођене добро средство за одржавање здравља. Већ се у свету учестано чује: „Од кад боровнице једем, лекар ми слабо треба“.

Л—ћ.

О запату прасади. — Од ране младости треба прасад наникавати да храну што боље сажвакују, како би се лакше са пљувачком измешала. Тога ради, треба им давати прекрупу саму за себе, а за тим их понудити свежом водом. Иначе, ако се прекрупа даје заметена, па још са већом количином воде, онда ће је она више пити но жвакати. Храну им треба давати по 6—8 пута на дан и то тачно у једно исто време. На чистоћу судова треба обратити особиту пажњу, јер је чистота први услов на добар пораст и развијње прасади. Тако исто, веома је потребно, пуштати прасад да што више ришкају, како би имали прилике да нађу и узму из земље оне минералне делове који су им потребни за развијње костију.

Сузбијање кромпирове болести. — Одмах у почетку кад се појавила *кромпирова гљива*, услед које је кромпир боловао и много страдао, препоручиваше разна средства за сузбијање ове болести, али се ни с једним не постиже жељени успех; нека од њих беше несигурна у свом дејству, нека се показиваше, у већем размеру употребљена, као неподесна, или су за собом остављала зле последице, које су горе биле и од саме болести. На послетку се привредници задовољише и ограничише на томе, да гаје само оне сорте кромпира, које су поменутој болести одољевале, али се и у много кишовитим годинама и на њима болест указивала, и ако у мањој сразмери и слабије у разоравању кртола.

У Француској, Енглеској и Немачкој нису никако ни престајали са истраживањем сигурнијих средстава против поменуте болести, и по свима до најновијих дана чињеним опитима као да су доста сигурно средство пронашли у *зеленој галици* (зеленом витриолу, зеленом или пакленом камену). Ово средство није шкодљиво, при том је данас врло јефтино и врло се корисно може употребити на сваком земљишту, а нарочито на пескуши, а може и на врло разне начине да се корисно употреби. У 100 литара воде, треба растопити $2^1|_2$ килограма зелене галице, и тим раствором попрскати кромпир први пут одмах чим никне, па онда то прскање понављати сваких сваких 10—12 дана, ако би се болест у већем размеру појавила, што ће се врло лако познати по увелом лишћу и лози, као и по рђастим и плеснивим пљоштама на површини лишћа и лозе, *што је управо и прави знак да је кромпир оболео*, јер се у тим рђастим и плеснивим пљоштама болест и састоји. Ако се одмах у почетку не предузме речено прскање, него се напусти и болест развије онда ће се она с лишћа и стабла (лозе) спустити на кртоле, и онда су кртоле пропале; ништа их више поправити не може.

Прска се прскалицом, као и оно виногради што се се прскају против пероноспоре, само што кромпир морамо прскати јаче, шта више и земљу око лозе треба попрскати па и само ђубре којим ћемо кромпириште ђубрити можемо сваке сигурности, ради истим раствором попрскати, ал овде можемо то учинити и обичном заливачом (кантом) кроз решетку.

Свестраним опитима доказано је, да су кромпири; па и они најранији, који су за време, кад се болест у околини појавила, прскани поменутим раствором, остали сасвим здрави и потпуно очувани од болести, шта више, боље су и родили но иначе.

Професор *Dr. Штрекер*, који је пõнајвише опита у том погледу чинио препоручује, да се, за сађење одређене кртоле, поменутим раствором оперу. Он вели, да му се на тај начин, за 7 последњих година, никад није појављивала болест, ни на једној сорти његових кромпира, док су на другим местима и најтврђе сорте боловале и пропале.

По неким градинама и у нас се већ појављује ова болест, па с тога наше читаоце за времена упућујемо на средства, којима се ова опасна кромпирова болест сузбија.

др. Радић,

Колико је пшенице било засејано у 1897. години.

а). *Озимице:*

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товарима	укупан принос у товар.
Ваљевском	20.782·19	10·8	224.448
Врањском	13·804·66	19·25	265.740
Крагујевачком	20.010·63	14·00	280.149
Крајинском	10.334·63	31·62	326·781
Крушевачком	4.720·82	14·25	67.272
Моравском	14.651·78	12·43	182.122
Нишком	14.274·95	16·40	234.109
Пиротском	14.832·69	16·33	242.218
Подринском	42.626·76	11·00	468.894
Подунавском	48.687·53	11·12	541.405
Пожаревачком	24.988·22	11·62	290.363
Рудничком	7.958·50	13·21	105.132
Тимочком	5.648.16	10·50	59.306
Топличком	9.892·31	11·00	108.815
Ужичком	6.696·88	6·00	40.851
Београду	65·60	3·71	243
Србија	**259.976·31**	**13·33.**	**3,437.848**

б. *Јарице:*

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС СА 1 ХЕКТАРА У ТОВАРИМА	УКУПАН ПРИНОС У ХЕКТАРИМА
Ваљевском	34·15	6·75	231
Врањском	986·81	12·37	8.496
Крагујевачком	355.04	8·50	3.025
Крајинском	3.632·70	11·95	43.411
Крушевачком	289·76	12·25	3.500
Моравском	2.205·30	9·25	20·399
Нишком	530·15	12·12	6.425
Пиротском	479·78	10.10	5.048
Подринском	72·36	5·00	362
Подунавском	339·75	10·17	3.455
Пожаревачком	2.223·16	6·67	14·828
Рудничком	477·57	9·36	4 470
Тимочком	7.411·54	11·75	87.086
Топличком	272·95	8·17	2.230
Ужичком	727·28	5·00	3.636
Београду	7·80	10·17	79
Србија	**19.767·00**	**9·34**	**206.731**

Свега и озимице и јарице:

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРЕНОС У ТОВАРИМА	ВРЕДНО Т ПРЕНОСА У ДИНАРИМА
Ваљевском	20.816·34	224.679	3,754.029
Врањском	14.491·47	274.236	4,566.386
Крагујевачком	20.366·57	283.174	4,689 361
Крајинском	13.967·33	370.192	5,401.101
Крушевачком	5.010·58	70.822	1,223.096
Моравском	16.857·08	202.521	3,149.202
Нишком	14.805.10	240.534	3,764.357
Пиротском	15.332·47	247.266	3,657.064
Подринском	42.699·12	469,256	4,137.384
Подунавском	49.027·28	544.860	8,668.723
Пожаревачком	27.211·38	305.191	4,678.578
Рудничком	8.436·07	109.602	1,794.185
Тимочком	13.059·70	146.392	2.220.767
Топличком	10.165·26	111.045	1,641.245
Ужичком	7.424·16	44.487	741.153
Београду	73·40	322	5.448
Србија	**279.743·31**	**3,644.579**	**57,092.079**

С.

ГЛАСНИК

Зимска пољопривредна школа у Краљеву. — Г. Министар Народне Привреде решио је, да се и при Ратарској Школи у Краљеву од идуће зиме установи зимска пољопривредна школа, као што, већ постоји и при Виноделско-воћарској, но, разуме се, с правцем ратарско-сточарским. У школу ће се примати зрелији младићи, па и они који одслуже војску, и имаће наставу и издржавање бесплатно. Школа ће трајати 3 зимска месеца: децембра, јануара, и фебруара. Програм ће се удесити, да се саучесници за то време што боље спреме за свој позив практичнога земљорадника. Видније место уступиће се и *прерађивању млека*, која је радња за крајеве, одакле ће се питомци узимати, од великог значаја- — Поздрављамо овај корак, који обећава врло повољне ресултате.

ДОПИСИ

Буково код Неготина, маја, 1899. г.

Желим изнети опширан извештај о утицају овогодишње зиме и пролећа на воћарство, а у напред напомињем да народ овде не памти, да је икад владала оваква зима са оваквим осетним и значајним променама.

Месец Децембар, Јануар, Фебруар и Март јесу обично најважнији месеци у воћарству, јер у њима лежи летња берба и још и пораст и опстанак воћака.

Може бити да се слабо о томе до сад водило рачуна као што се у опште о свачему мање водило рачуна, јер је било свега и свачега, па се лакше и сигурније радило; наше су привредне гране доносиле своје производе куд и камо сигурније но данас. Ни једна грана није данас без осетног непријатеља, који не само што доноси великих штета, него се врло тешко сузбија. Непријатељи ови шире се из дана у дан све више и више.

Било је времена када воћарство није имало толико непријатеља колико их сада има и ако је отуда било каква неуспеха, он није долазио од непријатеља, но од недовољне пажње воћара. — Сем многобројних непријатеља, воће страда и од *непогода*, а између свију непогода од *мраза* највише.

Не знам и није ми могуће прикупити податке из других крајева Србије, како и у колико је ова зима штодила воћарству. Могу замислити да неће много боље бити, али колику је штету нанела овој школи, то знам и о томе хоћу да известим поштоване читаоце *Тежака*.

Јануар је месец када се обично спремамо да проведемо у топлим собама из којих гледамо како на пољу пуцају гране од мраза, како јаја и чауре гусеничне мрзну, како мрзну гљиве. Али ове године није било ни довољно снега ни леда, но сунце грејало у тој мери да је у невреме пробудило наше тада још успаване воћке, сок им се кренуо, и на поједине делове воћке (круне), на пупољке, нарочито цветне, утицало до те мере, да смо страховали да ћемо имати сувише рано пролеће. Воћке, нпр. крушке, толико су кренуле да се цвет имао само да отвори, кајсије и бадем цветали су. Не потраја дуго и дође 23. фебруар, те под утицајем хладноће од 11°R. за 3 дана све пропаде. Красна берба која се очекивала од воћа, упропашћена је а још што је горе и опасније и читаве воћке су страдале. Само оне воћке које доцније цветају, као јабуке и то позне сорте, одржале су мало рода; тако исто трешње су одржале рода али врло мало. А пошто је поред оне хладноће пао и доста велики снег, одржале су се и оне воћке или они пупољци који су били **испод** снега, као јагоде. Малина неће бити нимало, рибизла и огроза врло мало. Дакле, ове године нема воћа. Колико ће га имати до године, кад сад читаве старије воћке морамо да сечемо, јер су сасвим промрзле, као бресквe и кајсије па чак и 50—60 годишњи ораси, то се не може знати; штетне последице од зиме 1898-99 дуго ће се на воћарству осећати.

Народ сад уплашено гледа оне воћке које ни сада у Мају, још нису потерале; види шта је и сече оне младе воћке за које је он и труд и рад уложио да их одгаји и кад је то учинио и очекивао род, уједанпут један мраз све то уништи.

Како воћарство овде има мало пријатеља, просто се плашим да и овај малени број не изгубимо, јер нарочито округ крајински, који је једва почео обнављати воћарство, очекивао је ове године лепу награду за свој рад, али на несрећу и то смо изгубили, изгубили ову годину а сигурно и више у колико су воћке промрзле.

Не знам како други окрузи, али округ крајински остаће ове године без воћа.

Много се због овога плашим да не дође до тога да покривамо бресквe и кајсије, који се посао у хладнијим пределима свуда мора предузимати. Јер не треба заборавити да бресква и кајсија нису воћке за воћњаке, нису дрвеће за самосталан положај. Одкуда код нас оне јаке коврџљавости листа, него само због јаке промене времена и то нарочито у Фебруару и Марту месецу. Није рђаво покривати ове воћке сламом чак док не прецветају. Цветање наступаће овде у своје време, јер нити сунце нити топлота могу изазвати кретање сока док је дрвеће у слами. Зашто су ове године бресквe остале без коврџљавости? Зато што су оне воћке које су остале здраве тек у Априлу поново кренуле и ново лишће образовале, када је већ мање променљиво време настало. Покривање бресака је једино средство противу коврџљавости листа.

Али кад се данас воћкама не указује ни она најглавнија нега, како ће се још воћке и покривати! Колико ће ту одгајивача бити! Ту треба много рада и много издржљивости. Воћарство то заслужује; воћарство треба да се брани у Србији и да се чува, јер ваља знати да овако красне бресквe и кајсије може само Србија да има.

Сад да још наведем једну штету од мраза нанесену самом расаднику.

Ја сам лањске године очењем на шљиву двогубо и високо накаламио више од 600 комада бресака и кајсија. Од тих немам ништа, све је од овог мраза промрзло. За мене може бити зазорно што нисам покривао, али нисам могао замислити да ће до овога доћи. Ја сам у почетку своје службе овде бресквe и кајсије очењем и ниско калемљење покривао, но сам тај рад обуставио и нисам се кајао. Но каламио сам прилично бресака и кајсија спајањем што ће нас извући из незгоде. Иначе у расаднику све је добро. Све расте лепо и брзо.

Сад пинсирамо расадник, садимо цвеће, у повртњаку се ради, а ђаци су још на калемљењу лозе.

Антоније Целба.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 24. броја Тежака: *Чланци*: Пољопривредно обезбеђивање. — Користи од гајење кукуруза. — Прошлогодишња шира од калемљене лозе и хибрида који рађају. — Чешки или руско-пернавски лан на пожешкој смотри. — Важност и употреба соли. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Допис.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 25. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 20. ЈУНА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА

Пољопривредно удруживање зове се уједињавање пољопривредника у неком заједничком пољопривредном циљу. Удруживања ова честа су и многобројна и готово се мора рећи, да пољска привреда и не може бити без удруживања, чему је доказ њихово, у неку руку, самоникло стварање још од најстаријих времена. Ту су вам најразноврсније уредбе, које зависе од нарави, од привредних месних прилика а нарочито од заједничких потреба, за подмирење којих она се и образују.

Обрађивању земље на иоле већој просторији може се приступити само под тим условом, ако се сме рачунати на суделовање многих руку.

Кад пољопривредник своју земљу сам обрађује, он мора да погађа настојнике, рабације, овчаре, виноградаре, косаче, уопште да узима раднике који су вични овим или оним пословима, према газдовању, које је на имању усвојено. Наднице, које им он плаћа, представљају удео тих његових сарадника у пословима, којима он управља. То је најнесавршенији вид удруживања, јер сваки од ових сарадника не уноси увек свеколики корисни рад, који би могао развити.

Ствари не иду боље ни онда, кад који закупник ради уместо сопственика закупом за новац тако, да се сопственик не брине савршено ни о чему што се дешава на имању које је он издао под закуп; међутим и овде има два удружења: удружење сопственика и закупца, и удружење закупца и његових посленика. И ова удружења имајуману, која долази отуда, што они, који се овде удружују, имају противне рачуне. Послови иду према људма, нарочито према сватању, знању, карактеру и средствима која имају сопственик и закупац. Сопственици ваља да потпомажу закупце, да олакшавају извесне послове, који дуже трају и који, као на пример одводњивање, поправ-

лају земљу даље од рока који је закупом утврђен; сигурност уговарача треба да буде узајамна и потпуна.

Удружење је тешње између сопственика и наполичара; ту су уговарачи више упућени на успех посла и успеси су, на много места, доиста и врло повољни, нарочито у пределима где продавање стоке чини основицу пољоприв. газдовања. У овом удружењу сопственик може да држи руководитеља, који и сам има рачуна да послови на имању напредују и то нарочито онда, ако сопственик према наполичару задржи само неке послове а остале повери своме руководитељу, који је у место сопственика стално на имању; то је опет засебан облик удружења. Уговор о наполичарству уместо да обухвати све гране пољопривредне производње, може да се односи само на једну грану, на пример на гајење винове лозе. И ту онда има врло разноструких удружења; виноградар се обично плаћа по количини бербе виноградске. Исто тако овде може бити удружења ограничених само на један једини посао, на пример на гајење свилених гусеница, и то један да даје семе и лишће а други све своје време и свој рад до коначне бербе мехурака и њихове деобе. Има предела, где сопственици уступају неке земље за гајење извесних усева или да их разору и претворе у зиратну земљу. Дешава се, да појединн сопственици извесна своја грла уступају другима под условом, да их за извесно доба године хране и употребљавају а да за њих и неку таксу плате.

Ако се изиђе из области једног пољопривредног имања и ако се сврати пажња на односе, које многи суседни пољопривредници по сили околности морају између себе да одржавају, онда се виђају многобројна удружења за врло разне циљеве:

удружење за чување и испашу стада;

удружење за уништавање штетних и ловљење опасних животиња;

удружење за чување или заједничку заштиту разних усева у добу кад се приближава берба и кад се крадљиваца ваља плашити;

удружење за закуп и одржање лова или риболова на већем или мањем простору;

удружење за набављање или продавање намирница у заједници, јер се тако јевтиније врши пренос железницом;

удружење за набављање, удешавање и употребу справа или машина (вршилица, цедница, млинова) које служе на изменце или у исто доба пољопривредрицима једног истог краја;

кооперативна удружења за потрошњу;

удружења за набављање, одржавање и употребу приплодних мушких грла: пастува, бикова итд.;

удружења за извршење одводњивања на распарчаним имањима;

удружења за просецање и одржавање путева кроз пољска имања;

удружења за сечу закупљених шума;

удружења за утврђивање и употребу пескова крај обала;

удружења за прављење сира, да би се од овчег или крављег млека извукла највећа добит, итд.

У извесним случајевима пољопривредници се удружују за предузећа, која захтевају посебну управу и изискују нарочита знања и изучавање; предузећа се ова онда поверавају неколицини, који се у управу бирају; чланови удружења подносе трошкове према пространству својих земаља, које улазе у та предузећа. На тај начин постају синдикална удружења или синдикати, који имају стално или пролазно опредељење, према циљу коме се тежи. Таква су синдикална удружења за наводњивање; удружења за утврђивање обала и брањење од поплава; удружење за просецање и одржавање канала и исушивање; удружење за чишћење речних корита; удружење за борбу против филоксере итд.

И у земљорадњи, као год и у свима занимањима, има пријатељских удружења или удружења за узајамну помоћ; тако, између ученика једне исте пољопревредне школе. У ову врсту могу се убројити и месна удружења, као што су удружења између земљорадника, која се час зову братства, а час удружења за узајамну помоћ. Сваки члан плаћа по некакав улог, по пола или цео динар месечно. Кад је ко од чланова болестан и не може да савлада своје пољске послове, онда председник празником позове чланове удружења и ови му поору њиву, оберу кукуруз или загрну виноград. Негде се уложеним новцем исплаћују лекар и лекови а негде се заједничким новцем почасте чланови за заједничком трпезом о каквом годишњем празнику.

Последња врста удружења, једна од најважнијих, јер она засеца у рачуне и потребе највишег рада, **потребе напретка**, јесте врста удружења, којима је циљ да претресају, да огледају, да потпомажу нове начине рада, корисне проналаске, да изналазе средства за борбу против несрећних случајева у пољској привреди, средстава да се црпе већа добит од имања, најзад, да се усавршавају и људи и све остало што се односи на живот земљораднички. То су: Пољопривредна друштва; Пољопривредне Подружине; Баштованска друштва; Шумарска друштва; Друштва за аклиматизовање биља и животиња; Коњарска друштва; Друштва за потпомагање млекарске радиности; Друштва за поправљање приплодних грла од појединих раса итд. Земљорадници, који се одају једној истој грани, удружују се такође да се саветују и да бране своје заједничке рачуне; тако постоје: удружења између оних, који гаје шећерну репу и одају се шећерној индустрији, или удружење за пециво пића; удружење за пиварство; удружење за гајење јечма; удружење за гајење хмеља, итд. Окружни економи могу се такође удруживати ради усавршавања у пословима, које руководе.....

У пољској привреди, усамљеност значи — **слабост и сиромаштво; удружење** *значи* — **моћ и богатство.**

О ПОДИЗАЊУ ВИНОГРАДА НА ПЕШЧАНИМ ЗЕМЉИШТИМА

Драгоцено искуство, које је стечено најпре на песковитим обалама морским у Француској, да су виногради тамо остали не дирнути од филоксере, покренуло је многе где има песковитих земљишта, да на овима подижу вино-

граде. Први огледи на томе нису остали безуспешни. Прво је, што су таква земљишта, ако је то био живи — „летећи“ — песак, везана, те нису чинила даље штете осталим земљиштима, која су се могла обрађивати, и усевима на њима; а друго, што су таква земљишта, која су била или сасвим непроизводна или су давала слабе приносе, постала много употребљивија. Па како се и даље тежило, да се песковита земљишта засађују лозом, то је и вредност њихова јако одскочила.

После Француске можда ниједна земља није се у толикој мери користила тим искуством као Мађарска; тако да је она већ и сада можда прва земља, у којој виногради на пешчаним земљиштима по површини има понајвише. Земљишта, која се никада нису мислила узимати у обрађивање, засађена су виновом лозом, која лепо напредује, даје добар род, од кога се добива и доста добар производ, — вино. Упоредно са обнављањем винограда на америчким подлогама, подижу се и виногради од чисте домаће лозе на песковитим земљиштима, тако да се Мађарска живо жури, да своју производњу вина, која је услед филоксерне заразе јако стукнула назад, поврати на старе ноге. Нарочито за *ширу потрошњу вина* у земљи, где је увелико продаја кварених и фасификованих вина, која се радња у знатним размерама, у пркос строгим законским мерама, на дрске начине врши, препоручује се све више — сађење лозе на песковитим земљиштима. Ма да вино, које се из винограда на песковитим земљиштима добива, није каквоће као вино са обновљених винограда; опет: једно, што га се може добити у већим количинама, а друго што се услед знатно мањих трошкова може јевтиније продавати, моћиће сасвим избити потрошњу кварених и фалсикованих вина, која упропашћују здравље народно.

Примери, које можемо видети у Мађарској, треба и нас да побуде да пођемо на том путу. И у нас има такође доста пешчаних земљишта, мање или више подесних за обрађивање, а и таквих која до сада нису могла да послуже никаквим пољопривредним циљевима, те, као не производна земљишта, ослобођена су и државнога пореза. Прорачунато је од прилике, да у самим срезовима: рамском и голубачком има око 5000 хектара живога песка, који је до сада био скоро сасвим непроизводан. А колико још хектара пешчаних земљишта и живога песка остаје у срезовима: кључком и белопаланачком? Кад би се сва та земљишта засадила виновом лозом, могла би приносе од њих најмање да упетороструче; а колико би то утицало на благостање тамошњега народа, колико би и јавно здравље у нас добило, јер нема сумње да се и у нас троши много неприроднога и кваренога вина?

Да се песковита земљишта и у нас могу успешно употребити за засађивање домаћом лозом показује оглед, који је извршила Виноделско-Воћарска школа засађивањем винограда на пешчаном земљишту у Радујевцу. Виноград је подигнут од Скадарке и Прокупца: и обе ове сорте добро успевају, а нарочито Прокупац. И вина из тога винограда доста су добра.

Примеру школином следовали су и други. Тако у селу Корбову подигнуто је већ прилично винограда на пешчаним земљиштима и успевање као и род њихов задовољава њихове власнике.

Па и даље уз Дунав има погдегде подигнутих винограда на пешчаним земљиштима; само више Ђердапа корист ова још није се увидела. Голубачки и рамски срезови остали су готово не дирнути. Ма да је овде и већа потреба, да се пескови вежу, и знатно већа површина, која лежи неупотребљена; и ма да су ови крајеви у прилици, да одмах преко Дунава, у базјашкој равници, виде живе примере, како се на живоме песку подижу гроздани виногради.

Бринући се за привредни напредак и благостање свих крајева наше земље Министарство Нар. Привреде предузело је кораке, да се пешчана земљишта ових срезова стручно оцене и испитају, па да се по том подесним мерама покрену ти крајеви на подизање винограда на песковима. Но, ослањајући се на ранија стручна испитивања и на пример, који даје *кличевачко виноградарско друштво* својим виноградом на живом песку, ми се надамо, да ће се пешчана земљишта споменутих срезова моћи најкорисније употребити за гајење винове лозе, на којима ће и виногради бити потпуно трајашни.

По чувеном француском научару *Фоексу*, пешчано земљиште, које има најмање 60% белутковог песка има се сматрати као „имуно,“ а то значи: да филоксере домаћој лози не може ту ништа шкодити, нити у њему она може опстати. Али се уз то изискује: да у земљи нема глине, а нема ни много хумуса, па се ограничава донекле и ђубрење сточним ђубретом.

Пошто се испита земља, онда се приступа припремању земље за сађење лозе. Најкорисније је и овде земљу *рилати* (риголати), као и за сађење америчке лозе. Треба знати, да рилање руком не може да се замени плужењем; те с тога не треба у томе ништа штедити.

Као што је напоменуто, у винограду Виноделско-Воћарске школе понајбољи се показао Прокупац. У Мађарској пак за сађење на песковима препоручују: Скадарку, Динку, Сланкаменку и још неке мађарске сорте, које су за производњу увелико особито добре. Исто тако по искуствима у Мађарској за сађење се препоручује растојање редова 1·20 м., а размак чокота (у врстама) 0·60 м. Ако се мисли, да је то често, онда треба да буде растојање редова 1·10 а размак чокота 0·70 м. Број чокота биће и по једном и по другом начину један исти.

Оволико растојање препоручује се за одгајивање *без иритака* (кола). Управо, овако одгајивање и моћи ће да појевтињи производњу, те да вина, добивена са песковитих земљишта, ценом сузбију потрошњу туђих и неваљалих вина.

Нека би и ове напомене биле подстрек онима којих може да се тиче. — — Ђ.

ИСЕЉАВАЊЕ СЕЉАКА У ГЕРМАНИЈИ

У немачкој царевини живо се сада сви позвани кругови: владе, Народне Скупштине, пољопривредна друштва, приватна удружења и поједине особе а не мање и социјални реформатори старају да отклоне опасност, која пољској привреди прети од исељавања сељака у градове. Појава исељавања сеоског становништва у градове и индустријска средишта у свима је земљама јевропске културе подједнака; те с тога и мере, које су у Германији против овог зла предузете, скрећу на себе општу пажњу.

Невоља пољске привреде са оскудице у радницима изазвала је евангелско-социјални конгрес, скупштину једну, коју су руководили одлични стручни научари, да предузме анкетно истраживање о положају сеоских радника те да на тај начин пронађе дубље узроке јакој навали овога реда становништва у градове. Истраживање се ограничило на протенстанске пределе Северне Германије и томе послу одазвало се око иљаду евангелских сеоских свештеника, којима су се углавном и били обратили. Из анкетног прегледа, који је саставио професор *Маркс Вебер* из Хајделберга, излази пре свега озбиљни факт, да по општем мишљењу *садашња оскудица радника у пољској привреди још ни из далека није достигла свој врхунац*. Исељавање сеоских радника у градове може још и јаче наступити. Ово стање, које је равно стању сељака и у западним државама, у Инглеској и у Француској, нужним начином мора до крајности повећати ревност надлежних кругова да сеоска газдинства одрже у животу.

И пруска Народна Скупштина у једном низу седница занимала се овим питањем. Њена саветовања изазивају свестрану пажњу већ и због тога, што су у скупштинском претресу живо учествовали и потпредседник државног министарства *Др. Микел* и министар земљорадње *Хамерштајн* као заступници владе. Као резултат саветовања ваља пре свега поменути примање предлога посланика *Гампа*, који је предлог и влада живо заступала: *да се оскудици у радницима помогне „смишљеним насељавањем малих и средњих земљорадника а тако исто и сеоских радника стварањем задруга и њихових савеза уз приномоћ државе у оним срезовима, који су за то подесни.“* Потпора државе састојала би се у суми од 10 милиона марака за именовани циљ из државне благајнице и у опште из државних средстава.

У претресу је са разних страна а нарочито и од стране министра *Д-р Микла* помињато, да је насељавање сеоских радника и земљорадника на подесном земљишту „за дуго и дуго најважније средство у отклањању оскудице у радницима.“ У прилог таквог рада на овој области говори и успех од законодавства о рента-добрима, успех који је тако јасан и очигледан, да га признају и све разне партије; чак и одлучна опозиција говори о „изврсном закону о рента-добрима.“ Не мање но 146.000 ектара земље великих имања на овај је начин дељењем на деонице добивено за насељавање.

Како од стране владе тако и од стране разних беседника главна тежина полаже се на то, да се јакој навали сеоских радника градском животу изиђе на сусрет тиме, *што би се у њима будила тежња да стекну и имају своју властиту грудву земље.* За остварење овога плана пруска влада намерава Народној Скупштини поднети предлог за закон, којим ће се насељавање сеоских раденика и малих земљорадника тако уредити, да се овај посао остави приватном предузећу а држава да под извесним јемством пружа своју помоћ. Приватна предузећа дужна ће бити да своје планове о насељавању подносе *Генералним комисијама*, које већ постоје у дотичној области за извршење закона о рента-добрима, које ће те планове прегледати и подносити влади за одобравање кредита. Насељавање, које се одобри, вршиће се под назором те Генералне комисије.

Министар земљорадње *Хамерштајн* изразио се такође за насељавање државних домена. Само би се за ово морало бирати толико бар родно земљиште, да оно насељеницима обезбеђује довољну ренту и што је могуће сталније приносе.

Пошто је овде реч о добивању радне снаге као год и о *ојачању сеоског становништва*, то ће нови закон тражити да реши питање и о томе, како да се помогне па да и сасвим убоги становници дођу до какве непокретне сопствености. Овај се циљ може постићи само државном помоћи. Две ствари ваља ту добро уочити. Пре свега дотична власт мора имати уверења, *да сеоски надничар, коме она рента-имање предаје, за његово обрађивање има пуну склоност* и друго, *то имање мора имати не само све потребне зграде него и стоку, семе итд. у довољној мери, јер нови насељеник нема никаквих средстава за рад. Нови насељеник доноси собом своју радну снагу и познавање земљорадничких послова. Чак су му потребне олакшице и у служењу у војсци и у плаћању пореза.*

* * *

Немачка пољопривредна штампа овој намери жели сваку срећу а ми је овде у *Тежаку* приказујемо с тога, да наши читаоци виде шта **сада** велике и напредне државе раде за одржавање и јачање сеоског становништва а шта је мала и вазална Србија законодавним путем већ урадила још пре четврт века познатим законом о пет плугова земље.

Друга је, наравно, ствар и крупно питање: зашто се не ради у духу тога закона, него се и поред њега српском сељаку често продаје и пет последњих дана земље и све до голе душе, те се тиме ствара стање, које као што се из предњег види, сада свој Јевропи задаје бриге, ствара се *сеоско бескућништво.*

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О ХРАНЕЊУ СВИЊА

С погледу на гојазност свиња, оне се у главноме могу поделити на двоје: на оне које се могу потпуно угојити, и на оне, које се не могу потпуно угојити. Дивљачне свиње не могу се потпуно угојити, а питоме — културне могу. Дивљачне свиње имају велику и дугачку главу, њушку велику а тако и ноге. Лице им је суво а не меснато. Чекиње су им густе и крупне, те зато и зиму лакше подносе. Махом су плашљиве, па кад их што узнемири, онда им се лећне чекиње накостреше. Такве свиње нису за гојење. Ма колико хране да се на њих утроши, ипак се оне не могу угојити. Зато при избору свиња за гојење, ваља избегавати оне, које се одликују предњим особинама. Напротив оне свиње, које имају малу главу, меснато лице, кратак врат и удове, чекиње меке и ређе, те се могу добро угојити и са мање хране, јер су то питоме свиње.

Културне расе свиња, нису тако плодне, а бивају и неплодније, ако се још у сродству паре. Добре су за укрштање са простим свињама и тада су плодније и у опште издрживије а добро се и гоје.

Што се држања свиња у опште тиче, може се рећи: да оне неће ни велику топлоту ни велику хладноћу. Умерена топтота најбоље им годи. Кад је велика врућина, треба у храну којом их хранимо, насути по мало сирћета колико тек да се ова мало закисели. Или, ако има опалога зелена воћа, онда им се оно у место сирћета може давати. На тај ће начин лакше сносити велику летњу припеку.

Овакву им храну треба давати нарочито онда, кад у газдинству нема довољне воде.

Зна се, да свиње храну слабо жвачу, и зато је потребно исту тако приуготовити, како би је лакше вариле. Бундеве и дулеци могу се и онако давати, али је много боље кад се скувају. Где има могућности да се и кромпир даје, треба га скувати, па онда давати, ма да кромпир нема у себи оне хранљивости која је за гојење потребна.

Кад се зрна дају старијим грлима, онда их треба скувати, па тако давати. То се чини зато да их лакше сваре. Али, најобичније се зрно меље и прави прекрупа, па свиње њоме хране. У таквом је облику оне најлакше и најрадије узимају. Кад се пак зрна дају младим прасадима, треба их покиселити, па тако давати. Сува зрна код прасади проузрокују лак пролив, а код крмача рђаво утичу на лучење млека.

Овас се сматра као јака храна, али за свиње није тако погодан, јер не могу да сваре пљевицу — омотач зрна.

Јечам је врло добра храна за гојење свиња, јер даје врло укусно месо. Па и за прасад јечам је врло добра храна. Кукуруз је такође врло добра храна за свиње. Само и њега треба прекрупити па тек онда давати. Мекиње, исто тако добро хране, али се дају и па чишћење свињама, кад ове од које друге хране добију затвор.

Веома добро чини свињама, кад им се свагда у одређено време даје храна. Тако исто ваља пазити, да она буде и једнаке топлоте. Не треба да је неки пут хладна сувише, а други пут опет да је одвише топла. Треба да је стално умерене топлоте. Одвећ топла храна није за свиње; слаби им се стомак те после не може храну да вари. И зато на ово треба добро пазити.

Стоци у опште, а гојазним свињама нарочито после хранења, треба мира. Јер, ако их ма што буде узмемиравало, онда ће оне узалуд трошити храну, јер се неће гојити како треба.

По себи се већ разуме, да чистота треба да буде што већа. Свеже воде како за пиће тако и за купање свиња треба да има у изобиљу, па у успех не треба сумњати.

Ове неколике напомене неће бити на одмет одгајивачима а и онима који се занимају гојењем свиња, па зато их и исписасмо. **И. К.**

ИСКРИЦЕ

Међународна баштованска изложба у Петрограду. — Радови оцењивачког суда готови су.

Француским излагачима досуђено је 10 почасних награда, 46 златних, 58 сребрних и 1 бронзана медаља.

Велика почасна награда досуђена је Министарству Земљорадње у Француској. Ево којим је речима, г. *Јермолов*, министар земљорадње у Русији, јавио ову вест г. *Виже-у*, министру земљорадње у Француској:

„Петроград 26. маја 1899. год.
Његовом Превасходству
Господину *Виже-у*
министру земљорадње Париз.

„Председавајући данас свечном раздавању награда Међународне баштованске изложбе, ја сам срећан што могу јавити вашем Превасходству, да је Оцењивачки суд велику почасну награду града Петрограда досудио Министарству земљорадње у Француској, чија је изложба силно припомогла успеху овога дела.

„Са своје стране, ја сасвим особито желим изјавити вам, Господине Министре, своје осећаје дубоког признања на тако живом уделовању којег сте се изволели примити у организовању француског одељења, које је било најлепши украс наше изложбе, и које је задобило једнодушно одобравање како Оцењивачког суда тако и посетилачког света.

А. Јермолов.“

БЕЛЕШКЕ

Јечма било је засејано у 1897. години. —

а). *Озимца:*

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товарима	укупан принос у товар.
Ваљевском	1.680·17	8·30	13.945
Врањском	3.839·71	13·50	51.833
Крагујевачком	2.143·18	12·50	26.790
Крајинском	773·17	12·00	9.278
Крушевачком	2.185·07	17·62	38.501
Моравском	4.546·37	14·14	64.286
Нишком	4.682·86	12·80	59.941
Пиротском	1.473·26	12·43	18.313
Подринском	5.248·74	10·67	56.004
Подунавском	3.239.61	12·87	41.694
Пожаревачком	2.610·41	9·14	23.859
Рудничком	608·53	12·14	7.388
Тимочком	791·11	9·00	7.120
Топличком	1.368·10	8·45	11.560
Ужичком	278·52	6·75	1.880
Београду	55·35	12·29	680
Србија	**35.524·16**	**11·53**	**433.075**

б. *Јарика:*

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС СА 1 ХЕКТАРА У ТОВАРИМА	УКУПАН ПРИНОС У ХЕКТАРИМА
Ваљевском	55·96	8·60	448
Врањском	3063·58	13·75	42.124
Крагујевачком	1251·50	13·50	16.895
Крајинском	1014·17	7·10	7.201
Крушевачком	1827·55	15·65	28.601
Моравском	6074·28	12·00	72.891
Нишком	6901·58	17·20	118.707
Пиротском	2328·91	12·91	30.066
Подринском	80·44	5·00	402
Подунавском	1377·10	12·71	17.503
Пожаревачком	4270·69	9·25	39.504
Рудничком	603·27	10·00	6.033
Тимочком	5965·69	11·55	68.904
Топличком	4092·02	9·17	37.524
Ужичком	494·36	5·64	2.788
Београду	14·80	13·83	205
Србија	**39.415·90**	**11·07**	**489.796**

в) Свега и озимог и јарог:

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРЕНОС У ТОВАРИМА	ВРЕДНО Т ПРЕНОСА У ДИНАРИМА
Ваљевском	1.736·13	14.393	126.227
Врањском	6.903·29	93.960	784.566
Крагујевачком	3.394·68	43.685	359.091
Крајинском	1.787·34	16.479	121.945
Крушевачком	4.012·62	67.102	564.328
Моравском	10.620·65	137.177	1,068.609
Нишком	11.584·44	178.648	1,459.554
Пиротском	3.802·17	48.379	435.895
Подринском	5.329·18	56.406	423.045
Подунавском	4.616·71	59.197	473.576
Пожаревачком	6.881·10	63.363	513.874
Рудничком	1.211·80	13.421	113.273
Тимочком	6.756·80	76.024	672.052
Топличком	5.460·12	49.084	357.722
Ужичком	772·88	4.668	47.334
Београду	70·15	885	7.956
Србија	**74.940·06**	**922.871**	**7,529.147**

С.

Пуцање против града. — Један од најодличнијих агронома, Др. *Отави*, народни посланик у италијанској Скупштини, поднео је виноделском одсеку Међународног Конгреса, који се прошле године месеца септембра састао у *Лозани* (Швајцарска), врло занимљиво саопштење, које се односи на огледе, који су у Аустрији чињени о пуцању у циљу да се спречи образовање облака, из којих град пада.

Како се дошло до тих огледа и какве су резултате они показали, ми смо изложили у чланку **У одбрани од**

града, на који поштоване читаоце упућујемо, кад овим поново о том предмету говоримо.

Др. *Отави* скренуо је пажњу Конгреса на значај, који би се имао у томе, да се и у другим виноделским пределима понове огледи о пуцању у облаке.

У колико ће ови огледи имати практичне вредности и у колико ће се ово пуцање с рачунске стране моћи заступати, остаје да се види и самим огледима утврди.

Напослетку, зашто *и пуцање против града* не би постало један начин неговања винове лозе, као год оно и *вештачки облаци*, који се праве да бране виноград од позних мразева и који се све више и више примају као предохрана од мразева?

Тренутак је, у осталом, подесан да се и о томе поведе реч. — Показати да би топовски барут могао послужити и каквом другом послу сем убилачког дела, значи потпомагати опште разоружање на начин да буду задовољни и они, који би много жалили за потпуним нестанком топовске владавине!

ГЛАСНИК

Краљев поклон. — Његово Величанство Краљ Александар благоволео је наредити, да се о Његовом трошку преко Српског пољопривредног друштва набави и пошље манастиру Драчи у срезу гружанском једно требило (тријер) за пречишћавање жита, у вредности око 300 динара. Како смо сазнали ова је справа набављена и послата поменутом манастиру.

Помоћ Српском пољопризредном друштву. — Српско пољопривредно друштво добило је у овој години на име помоћи од среза млавског 500 и среза крајинског 150 динара. Нека је и од наше стране хвала млављанима и крајинцима који помажући ово Друштво новчаним средствима у остварењу његових циљева знатно помажу унапређење пољске привреде у нашој отаџбини.

Нов члан добротвор Српског пољопривредног друштва. — Скупштина округа крушевачког на своме састанку држаном у овој години решила је, да свој округ упише за члана добротвора Српског пољопривредног друштва са улогом од 500 динара.

Нови чланови утемељачи Српског пољопривредног друштва. — За чланове утемељаче овога Друштва уписали су се: срез посавски у округу подунавском. г. Љуба Павковић трговац из Шапца и г. Пера М. Дамњановић економ из Смедерева. Прописни улог по 100 динара положили су друштвеној благајници.

Помоћ добру Српског пољоприведнот друштва. — — Народ среза поцерског желећи дати доказа, колико цени услуге које чини угледно добро Српског пољопривредног друштва код Шапца ширећи практично пољопривредно знање у околини, послао му је на име помоћи 100 динара.

Постављења по пољопривредној струци. — Указом од 5. ов. м. постављени су: — За економа у школи за винодеље и воћарство у Букову, Алекса Б. Ђорђевић, учитељ у Црвеној Јабуци;

за економа II класе у управи топчидереке економије, Милоје Вучковић, стручни економ VI класе министарства народне привреде, и

за писара IV класе у управи топчидерске економије, Димитрије Миљковић, практикант управе државне ергеле.

Крвава ваш у Угарској. — По поузданим извештајима које је Министарство Народне Привреде добило, у Угарској је у извесним крајевима, на воћкама констатован најопаснији штеточина — *Крвава ваш*. Угарско Министарство Земљорадње издало је ради тога строгу наредбу о обавезном утамањивању тога инсекта, како би се ширењу стало на пут. Инсекат је најшкодљивији *јабукама;* па онда крушкама, дуњи, па и ружи (шипку). Воћке које су јако нападнуте пропадају извесно, а пре а после, само ако се не лече средствима која су препоручена, и не примењују најтачније мере, којима се спречава преношење и ширење заразе. Једна од најглавнијих је мера: не куповати и не преносити воћње саднице јабукове и ту и каламе гранчице, из места и расадника, где има заразе. С тога, нека је нашима најозбиљније препоручено из крајева који су заражени у Угарској нипошто не узимати саднице и калемгранчице.

Ево места и граница где је крвава ваш у Угарској опажена:

Од комитата пожунског иде и на југ до Зале, од комитата Барање на север до комитата Фејера, а с ове стране Тисе од закључно Чонгради до Бихара, и од ове линије местимично све до доњег Дунава (државе), као и у комитатима Хуњац и Брашо.

Станица за откупљивање свилених мехурака. — Ове године, г. Мориц А. Тајтацак, подигао је, према својој обавези две станице за откупљивање свилених мехурака, и то једну у Јагодини, за округ моравски, а другу у Крушевцу, за округ крушевачки, пошто је у та два округа раздавао семе свилених буба.

Станице ове уређене су овако:

1. За станицу узет је локал који је окренут тако, да се у њ ступа из дворишта;

2. У том локалу намештен је 1 сто за писара, 1 сто за исплату и 1 сто за државног контролора и повереника општинског. Испред стола писарског, намештена је децимална вага, која је тирана према општинској вази, с потврдом надлежног општинског органа (носи) да је вага тачна.

За примање мехурака, намештен је на вагу лакши сандук од еспапа и тежина овога тарихана гмизом (сачмом). Гмиза је у ушивеној кеси која је утврђена за вагу. Пошто је тежини сандука подложна променама, вага се тарира после сваких пет дана.

3. На угледном месту у станици и испред станице утврђене су по три кутије са стакленим поклопцем у којима су мустре I., II. и III. класе, а на зиду испред стола писара и ваге обешена је црна табла висине 80 см. а ширине 60 см. на којој су црвеном бојом исписани ови подаци:

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ				
	кила	грама	динара	пр.
I. класа				
II. »				
III. »				
Свега				

4. Чим који одгајивач ступи по реду да прода своје мехурке, запише му се на табли име и презиме и место одакле је, затим премере мехурци I. класе које ради тога сручи у сандук и забележи њихова тежина на табли. Затим се метне застор (платно) на те мехурке, на овај сруче мехурци II. класе, премере, упише њихова тежина на табли и напослетку стави на мехурке ове класе други застор и онда сруче мехурци III. класе, премере, забележи њихова тежина на табли и израчуна колико одгајивачу треба платити за сваку класу на по се и за све укупно. Кад одгајивач добије новац, добије и дупликат-признаницу, онда се табла обрише и пушта други.

5. У дворишту су на висини од 50 см. изнад земље постављене на ногарима лесе за смештај и сортирање мехурака по класама, а према мустрама у станици. Да овај рад иде што брже, г. Тајтацак има раденице веште овом послу, те оне обучавају у томе одгајиваче а и саме врше сортирање ако то захтевају одгајивачи.

6. За време откупљивања мехурака присуствују: један орган државне власти и један повереник општине у којој је станица. Њихове су дужности:

а) да у случају какве неуредности приликом откупа саставе записник и овај затим пошљу начелству;

б) да пазе, да сваки одгајивач по списку донесе на откуп најмање половину произведених мехурака и да другу половину, ако је не би задржао за домаћу потребу, уступа такође г. Тајтацаку, по исту цену као и прву половину;

в) да пазе, да се откупљивање мехурака не врши ван станице, било за рачун г. Тајтацаков или за рачун лица, које би му у овоме конкурисало; и

г) да сваког дана за време откупљивања мехурака подносе министарству: колико је тога дана откупљено мехурака од сваке класе на по се, а колико укупно.

Пољопривредна земаљска изложба у Сегедину. — Земаљски савез угарски пољопривредни удружења, приређује у Сегедину од 3. до 10. септембра ов. год. (по нов. кален.) под покровитељством Његовог цас. и крал. Височанства надвојводе Јосифа уз припомоћ угарског министарства народне привреде пољопривредну изложбу.

Изложба се дели на 6 главних група:

I. Изложба стоке и сточних производа;
II. „ пољски и биљни производа;
III. „ виноградски и вртарски производа;
IV. „ пољопривредни машина и оруђа;
V. „ кућевне и пољопривредне индустрије;
VI. „ шумарства и лова.

Зајмови пољопривредним радницима у Данској за куповање земље. — Данске Скупштине усвојиле су ту пре кратког времена предлог закона, који је данска влада поднела и којим се овлашћује Државна благајница да на зајмове пољопривредним радницима одвоји 10 милиона динара ради куповања пољопривредног имања.

Сваки дански поданик, који има 25 година, који докаже да је довољно штедљив и поштен и који има 400 динара, може купити пољопривредно имање које не сме бити скупље од 4000 динара. Држава ће му дати у зајам седам десетина од вредности тога имања, дакле 3600 динара.

За првих пет година дужник ће држави полагати годишњи интерес по 3% или по 108 динара; после овог рока он ће сваке године сем интереса од 3% отплаћивати још и годишњину по 1% од половине дужне суме на име отплате дуга. Пошто сума износи 3600 динара, то ће дужник имати да плаћа по 108 и још 18, дакле свега по 126 динара. Исплата друге половине зајма, т. ј. оних других 1800 динара, извршиће се после тога полагањем годишњине по ½% или по 9 динара. Цео дуг исплатиће се одприлике у току од 45 година.

Обавезнице на непокретно имање ослобођавају се и папирне и свију осталих такса. Државна благајница може издати толико обавезница колико износи сума ових зајмова.

Стечај за пољопривредне списе. — *Француско друштво за потпомагање народне индустрије* издаће од 1900. до 1903. године велике новчане награде писцима најбољих списа о овим предметима:

1900. године: награду од 2000 динара *Кромпир као људска храна;* 1500 динара: *Најбоље суврсте пиварског јечма* (гајење најмање на два ектара); 3000 динара *Обнављање винограда на кречовитом кредастом земљишту;* 2000 динара *Привредно проучавање каквог индустриског средишта у Француској.*

1901. године: 2000 динара *Мотор који тежи мање од 50 кгр. на коњску снагу;* 2000 динара *Прибор за сушење дрвета са непрекидним дејством;* 3000 динара *Пречишћавање пијаћих вода;* 2000 динара *Пољска привреда и пољска економика какве области или кога округа;* 3000 динара *Пољопривредна употреба воде у великој земљорадњи;* 2000 динара *Болести јабуковаче, средства да се оне предупреде и зауставе;* 1000 динара *Практичка средства да се ослободимо бухача;* 3000 динара *Индустриски синдикати за производњу и за продају.*

1902. године: 2000 динара: *Упоредни физички и хемијски састав земљишта једног од пољопривредних предела Француске;* 2000 динара *Гајење винове лозе у разним пределима Француске, утицај ђубрења, начина справљања вина на каквоћу вина.*

1903. године: 3000 динара *Квасци и дијастазе алкохолске, који суделују у производњи пића;* 1200 динара *Најбоља справа или машина подесна за малу и средњу привреду.*

Обрасци, списи, описи, и т. д. треба да се предаду секретару Друштва пре 31. децембра оне године, која претходи издавању награда.

ДОПИСИ

Шарбановац (Црна Река) маја 1899 г.

Као што је познато, земљиште праве Црне Реке у већем делу непропустљива је црна смоница, која сушу боље подноси, но влажна и сувише кишовита времена. Ове године, цела зима и пролеће беху сухи, те тако озима жита не иструнуше, као што је то за ових последњих десетак година готово редовно бивало, а јара се посејаше у растрошену и оцедиту земљу; и тако у изгледу је да ће у нас ова година бити родна. Јечмови су тако добри, да их подавно оваквих није бивало.

У овом срезу — бољевачком — нема ни једног винограда подигнутог на америчкој подлози. Тако исто сточна репа непозната је овом срезу, а луцерко једва ако буду имали 2—3 домаћина.

Ране шљиве већином су издале, а пожеге су добро понеле. Ну овамо нема уређених шумадијских шљивара, него су овамошњи шљивари шипрази и лугови.

*

Прошле године по целом округу осниване су земљорадничке задруге, па је и овде основана, ну само на хар-

тији. Задруга има и дневнике и печате и улагачке признанице, и све, али само задругара нема. Овоме је узрок, не само неразвијена свест нашега сељака, него и веште сплетке зеленаша против задругара. Ја сам човек преко педесет година, а више од половине века свога живим са сељаком овдашњим, и мислим да га доста добро познајем. У след овога, створио сам убеђење: ако власт — држава — не нађе каквог другог начина, сем досадањег, ми ћемо још дуго и дуго нашем сељаку објашњавати и доказивати корист од поменутих задруга, па ипак ће неразвијена свест и зеленашки интереси, као и досад, остати победиоци.

Зимус је основана и у Бољевцу земљорадничка подружина, чијем се успеху треба надати, јер је Бољевац варошица и среско место, па као такво, има више и свеснијих људи, и више додира са вићенијим људима из народа Дај Боже, да се овде бар покаже какав успех.

Као што се види, довде има и милога и немилога, ну о следећој појави, уверен сам, да нико никад није мислио, да овако нешто може код нас бити:

Већ је скоро 10 година како се трудим да у свом имању подигнем што више облагорођених воћака, с тога, што у воћу и воћњацима налазим великога задовољства, и што хоћу да свом селу покажем: да је слађа крушка воденача од опоре и сухе дивљаке. Кроз све ово време, мени су калеми, ако не у првој, оно у другој години, руком чепљени и секиром сечени! С почетка мислио сам, да се ово само мени овако чини из какве пакости или ината, па сам, што но кажу, с пушком у руци чувао их. Ну ова се варварска обест не заустави само на мојим калемима, него пређе и на калеме других домаћина, премда их је таквих врло мали број. Тако: 7. априла, један од ових домаћина дође у општинску судницу са два очепљена једно-годишња ластара жалећи се на овако безбожно и варварско дело, али како је дошао, тако је и отишао. На двадесет дана пре овога, ја сам, као сваке, тако и ове године, накаламио повише подлога. И када сам сутра дан 8. истог месеца и по десети пут отишао да их обиђем, на моју жалост, нађох их по што су се примили, све ишчепљене.

Ово је жива истина, која би поружила и посрамила, чини ми се, и дивљаке, шат ће што год утицати и на црноречког потпланинца, ако ово писмо буде у „Тежаку“ оштампано.

Паун Мирчић.

СТЕЧАЈИ

Стечај за подношење чланака за Пољоприв. Календар за 1900 годину. — По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за поучни део Пољопривредног Календара за 1900 годину потребни ће бити чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење риба у рибњацима;

Храна и храњење српског сељака;

Гајење живине;

Сувати, као пашњаци за извозну рогату стоку;

Кромпир као сточна храна;

Рад кравама;

Поткивање коња;

Болест свилца;

Машина косилица, и машина жетелица;

Мрква за људску и сточну храну;

Ремонтски заводи као установе за унапређење коњарства;

Употреба меда;

Размештај пољопривредних зграда на осредњем сеоском имању;

Држање коза и савремено шумарство;

Гајење овнова шкопаца;

Кутња башта у селу, где треба да буде и како је ваља уредити;

Шећерна репа;

Берландијери и њихови хибриди за кречна земљишта;

Паковање и пренос воћа на даља тржишта са обзиром на наше планинске крајеве;

Прерађивање јагодастог воћа (малина, огроза, рибизла, купина);

Пољопривредна приповетка.

Величина радова, рок подношаја и награде по Правилнику, као и прошле године.

Бр- 7465. Од Управног Одбора Српског Пољоприв. Друштва 4. јуна 1899. године у Београду.

ОБЗНАНЕ

Одгајивачима свилених буба. — Стављам до знања одгајивачима да ћу откупљивати мехурке у округу крушевачком и моравском до 10. јула ове године.

Откуп мехурака за округ моравски вршиће се на свиларској станици у Јагодини *у општинској кући.* За округ крушевачки на станици *у првој српској крушевачкој свилари.*

Моле се одгајивачи да доносе неумртвљене мехурке и то тек на 6—8 дана по завијању и да сваки понесе *Свиларску листу,* као што је наређено 17. јануара 1899. год. ЗБр. 7457/98 из одељења за Земљорадњу и Сточарство Министарства Нар. Привреде.

ПОВЛАШЋЕНИ СВИЛАР ЗА ОТКУП МЕХУРАКА

М. А. Тајтацак

1—2

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 25. броја Тежака: *Чланци*: Пољопривредна удружења. — О подизању винограда на пешчаним земљиштима. — Исељавање сељака у Германији. — Неколико напомена о хранењу свиња. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Дописи.* — *Стечаји.* — *Обзнана.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 26. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 27. ЈУНА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ЖЕНА У ДОМАЋЕМ ЖИВОТУ

Ма како да је важност жене, као мужевљеве сапутнице у животу, признавата још у средњем веку, ипак данашње друштво још није како треба оценило праву вредност њезину у домаћем животу. То потцењивање жене у опште, а нарочито у домаћем газдинству, и код нас је веома видно и уочљиво, поред свега тога што наш народ радо признаје: *да кућа не лежи на земљи, већ на жени.*

Како је год важан женин положај у кући богаташа и имућних домаћина, тако је исто он важан и у кући људи потребитих, па и оних убожака. Да је та женина важност Богом дана, најбољи нам је доказ Свето писмо, које у самом почетку свом вели: *„да је Бог створио Адаму другарицу и сапутницу Еву, знајући по своме свезнању да би самоме човеку било мучно у животу и да му живот не би био потпун, када не би било жене.* Па и природа и сав наш живот уверава нас, да се без жене не може бити у домаћем животу. Није жена од потребе само за то, да би се људство обнављало и множило, већ и ради нечега узвишенијег.

Жена се пуним правом назива „владарка у домаћем животу.“ Особина њезина, која је тако високо уздиже, уређена је и засађена је у срцу јој од саме природе, те је тако лако појмити: како целокупно уређење домаћег живота зависи једино од ње.

Тај појав не опажа се само код народа образованих, но и код необразованих, па и код самих дивљака. Може се рећи, да се у целоме свету захтева од жене да домаћим животом сама руководи и да у њему заводи поредак. Па с тога је нашим женама намењена велика и за људство одвећ важна задаћа. И ко прати кретање људства, мора признати да се сваки народ развија према томе: *какве су му жене.* Ако су оне какве треба да су као мајке

и домаћице, онда ће и народ напредовати у свима правцима, нису ли то, онда с народом бива обратно.

С тога је појамна жудња сваког родољуба, да наше девојке добију што боље и приличније образовање, јер само васпитана и добро упућена девојка може бити ваљана газдарица и домаћица. Више пута бива, да и мање васпитана девојка постане покашто ваљана газдарица и добра жена, али су ти примери ретки и губе се у другима супротнога правца.

Ако је оправдано гледиште, да се само образован човек може свестрано одликовати, онда је куд и камо оправданије у колико се то односи на женскиње у опште: јер оно може само тако као што треба одговарати својој задаћи, када је упућено како треба, иначе ће своју задаћу вршити само механички и без потребног разумевања. Обично се вели, да одвећ образоване жене нису добре домаћице и да за се полажу велике захтеве, али због појединих изузетака не сме се порицати цело правило.

С тога је дужност мушкињу, да на васпитање жена, како оно опште, тако и стручно, обрати довољну пажњу, како би оне што свестраније и боље одговарале Богом даном им позиву.

Чим крочимо први пут у чији дом, одмах ћемо на први поглед моћи оценити: каква је ту домаћица. У кући где је заведен поредак, видећемо до најмањих ситница да је све у своме реду, како у погледу чистоте, тако и у погледу укуса.

Ма на што да бацимо поглед, у свему видимо нежан укус наших домаћица, па било то у соби или кујни, ћилеру или подруму; било то на дому привредникову или трговчеву, свештеникову или учитељеву, на дому богаташеву или обичног надничара: свуда ћемо одмах познати каква је домаћица, која управља кућом.

Па и цела породица биће онака, каква је домаћица у њој. Где су чељад чиста, како треба одевена, па ма рухо било и сиромашније, види се да то у ред доводи поуздана женска рука. И деца таких матера свагда ће бити уљудна и послушна, а нигда распусна и упорна. Па и остала чељад приказиваће нам се вазда као углађена и у погледу опхођења добро упућена.

Најглавнија женина задаћа у домаћем животу јесте — *дечје васпитање*, јер добру мајку не може нико деци накнадити. Мајка показује неоспоран утицај на правилно васпитање и морални напредак деце своје, само она може одгајити у деци покољење напредно, морално, карактерно. У томе погледу жену у друштву не може нико заменити. Деца се вазда све више приљубљују уз мајку, више но уз оца, и само честита мајка биће у стању најлакше стишавати васколике страсти и лоше невике дечје; ако то није у стању она учинити, онда није нико други.

Па *и на самог човека има паметна жена јак утицај* и у стању је да стишава све страсти и навике његове. Човек, који има образовану и паметну жену, нигда не може у својој страсности тако дубоко забраздити па и онда, када би то и било, својим разумним опхођењем и тактом жена га изводи на прави пут и њиме опет овлада. Ниједан човек нема те издржљивости и самоодрицања као жена. Срећа и спокојство сваког домаћег живота зависи највише од жене, јер ако је она појмила своју животну задаћу, сваки човек хита задовољан мирном уточишту свога милог дома. Томе домаћем огњишту свак радо хита, па био то великаш или раденик, богат или убог. И ма како да је земорен пословима својим, када га код куће очекује верна животна пратилица, дух му се разведрава, јер она ступа преда њ као светитељка и заштитница душевног спокојства.

Од каке је големе важности положај женин у кући, то се најбоље може видети по ономе, шта све раде жене наших пољопривредника. Докле се људи баве ванкућевним пословима, дотле је сва унутрашња управа куће у женином рукума, која подиже и гаји стоку и живину, бави се млекарством и ситнијим пољским радовима, поред својих редовних послова као што су: кување јела, снабдевање чељади рубинама и гајење и подизање подмлатка.

Па када се на свему тако јасно види, како је женин положај у кући важан, скоро неопходан, онда је природно да му се мора поклонити достојна пажња. С тога би нам била дужност да се нашем женскињу помогне и олакша вршење дужности, које су му Богом и природом опредељене, а то се може учини једино васпитањем, које ће одговарати његовом узвишеном позиву у кући и у друштву. У првоме реду то је школина задаћа, која поред писмености ваља да даје нашем женскињу и она основна знања како општег, тако и стручног образовања, која ће му доцније као мајкама и домаћицама бити од неоцењене користи. И само на тај начин ми можемо смело гледати у очи будућности, јер ће нас заменити здраво и напредно покољење, које ће у свему појмити своју животну задаћу.

Путни учитељ као пијонир пољопривредног напретка

Онако исто, као што је жива реч још пре толико столећа за хришћанство била једно од најснажнијег оружја у борби му против незнања и дивљаштва, тако је она и данас још најуспешнији посредник и покретач сваком људском напретку; а ова жива реч на пољопривродној области — то је *путни учитељ*.

Као истински срећене ризнице за образовање пољопривредног становништва ваља, додуше, сматрати *Пољопривредне школе* и оне ће то и у будућности доиста и бивати у све већој мери; али Путни учитељ ни поред школа није излишан него напротив тек онда баш и потребан. Потребан, да доцније попуњава празнине школског образовања, којих ће празнина увек бити и да школско знање одржава у непрекидној сагласности с искуством, које брзо напредује, те да и истински потпомогне ницање и развијање оног семена, које је школа посејала. Јер, не треба заборављати да при новачењу у пољопривредном газдовању само знање није ту меродавно, него да у томе послу извесну улогу игра и одлучност, па да се ово знање према сумњивој околини и стварно у живот, у праксу пренесе; а ову одлучност у послу млади пољопривредник много лакше показује тек по обавештењу и подстицају Путног учитеља, ако је он успео да за преображај и поправке задобије пажњу својих слушалаца или ако их је бар припремио за боље сватање тога преображаја и тих поправака.

Али, ако је, по овоме, Путни учитељ за стручно образованог пољопривредника вазда драгоцени саветник, то

што би тек без њега почињао читави безброј земљорадника, који нити су походили какву стручну школу, нити су у младости коју годину били на пракси нити су куд путовали? Од прва дана у животу они су се редовно припијали за ону малу грудву очинске земље, немајући ништа друго пред очима до очински начин газдовања и не чујући ништа друго но да су им и отац и деда били добре газде да су онде онако радили и да им је добро било. Тако упућени, садашњи земљорадници боре се на живот или смрт, ступају у борбу за коју нису спремни, какве још никада није било и о којој они никада нису мислили, у борбу против **сувишне производње** осталих држава и осталих делова света; они виде да им се измиче земљиште испод ногу и хватају се час лево час десно за сламку, не знајући већ шта управ да раде.

Ето, тиме је за данашњег Путног учитеља истакнут најистинитији, најтежи али и најблагодарнији задатак: *да земљорадника упућује да се окрене самом себи, да не изгледа на државне потпоре и потпомагања*, **него да помоћ тражи сам у себи, у својим пословима као јединке,** *уколико се то тиче техничких поправака свога газдинства и повећавања својих приноса, и* **у удруживању,** *где оно има да значи заступништво заједничких интереса* читавих заједница или читавог једног реда људи.

Рђаво свађена реч о *државној помоћи* у овоме погледу често и шкоди; јер баш земљорадници мање познају многостручне задатке државе но други држављани и махом имају нетачну представу о начину и путу како се ова помоћ добија; за њих је држава у многом погледу онај чинилац, који сваком оскудноме и може и мора да помогне: али да се та помоћ може чинити само на штету других пореских глава и да и за то прва погодба јесте *организација земљорадничког реда и властите снаге*, то они лако не свађају. До овог сазнања вредности властите им снаге и властитог им пословања ваља да их доведе Путни учитељ; у овом правцу он им непрекидно мора крепити и вољу и веру. У томе, као што смо већ рекли, лежи његов најтежи али, ако му за руком испадне, и његов најблагодарнији задатак.

Да ли ће се у даљој будућности некад прилике променути и учинити да Путни учитељ буде излишан, данас је узалудно питање. Садашњост и најближа будућност захтевају га да што брже изједначава по неке заостале недостатке у образовању недавне прошлости, колико је то потребно за одолевање кризи која постоји. Стручне школе за ово су, на жалост, још недовољне; досећакати пољопривредној кризи, — то може само Путни учитељ.

Уопште може се рећи, да су се данас развила два облика *Пољопривредног путног учитељства*, који међутим много пута и један у други прелазе.

То су: 1. *Путни учитељ* у правом првобитном смислу, који у првом реду утиче *поучавањем* или живом речи и особом својом, који народски проповеда, подстиче и сам извршује само прве послове у практичном извршењу предложених мера, — и 2. *Пољопривредни комесар*, *Пољопривредни саветник*, *Пољопривредни инструктор*, *Пољопривредни инспектор*, или ккко се иначе називао, код кога је предавање споредан посао а главни задатак трајно помагање при извршавању пољопривредних мера, на пример при уређивању млекарских завода, при новом постројавању сточних зграда и уређењу ђубришта, при уређењу ливада и при наводњивању, при приређивању пољопривредних изложаба и утакмица, при припремама за уједињавање имања итд.

Разлика између ова два облика пољопривредних Путних учитеља види се из циља, коме тежи њихов рад. Путни учитељи прве врсте имају пред очима више аграрно политичку и социјалну страну данашњег пољопривредног живота, не искључујући по себи се разуме сасвим ни пољопривредну технику; — напротив Путни учитељи друге врсте посвећују се, пре свега другог, поправкама пољопривредне технике у разним засебним гранама пољске привреде. У многим државама ови облици Путних учитеља нису строго подвојени; превлађује час један час други правац, као год што на понекој малој области рада и само сједињење обеју дужности у једној личности може да има свога битног оправдања.

Ми ћемо при разлагању, које долази, имати у виду само Путног учитеља прве врсте, који у свима правцима пољопривреднку мора да буде саветодавац и помоћник, а који извршење већих, трајнијих послова оставља дотичним техничким стручњацима. Његов задатак описао је *К. Лангсдорф*, ту недавно ево овако: „Задатак Путних учитеља није свршен давањем поука и подстрекавањем при предавању. Напротив њихово пословање има да се распростире и на претходно изучавање стварних прилика, многих одношаја и на потоње потпомагање при уређивању имања а где је потребно и при продужавању оних уређења, која су већ остварена. Као крајњи циљ својих послова Путни учитељи треба да имају пред очима нарочито да буде свест о **користима удруживања,** *било ради* **кредита** *било* **обезбеђивања, поправака, одгајивања, набављања и промета.**“

На који начин и којим средствима поједини Путни учитељи могу да испуне свој задатак, то тако стоји до њих лично, као год што од путника зависи избор пута у Рим, да је тешко какву год методику излагати за Путно учитељство. Овај је посао тако многостран и има тако много захтева као год и сам живот и што би год опширније било такво једно упутство Путном учитељству, у толико би оно за појединог учитеља лично и за све уопште можда неупотребљивије било. С тога ћемо овде навести само нека *начела*, која су из самог искуства изведена.

И ако *иредавање* чини најважнији део пословања Путног учитеља, оно је ипак без даљег рада, који час претходи поуки час за њом долази, тек од недовољног дејства; напротив предавање се мора **вешто припремати, смишљено извршивати и у последицама узастопце пратити**

1. Под *припремањем* ваља, наравно, пре свега разумети претходно обавештавање о *местним приликама*, које се обавештавање, уколико је могућно, треба да ослања не само на казивање других него и на своје властито посматрање на лицу места.

2. *Умешно извршивање* предавања има већих тешкоћа но што се мисли; слабо опште и стручно образовање слушалаца велика је сметња успеху а тако и сама неједнакост њиховог схватања. Само онде, где Путни учитељ већ познаје своје слушатеље, он ту с приличном сигурношћу може да подеси своје предавање. Али као неопходне претпоставке за корисно предавање вреде свуда ове:

а). Путни учитељ мора бити *народски*. О овој особини која се од Путног учитеља у свако доба и свуда захтева, не би требало много говорити, кад се ово *народско понашање* често не би гледало једино у употребљавању народских и месних речи и изрека. Али то није довољно. Путни учитељ треба да буде *народски* у бољем смислу, пре свега у садржини својих разлагања, која треба да излазе у једну јасну целину, која не губи своју прегледност ни одвећ опширним доказивањем нити постаје неразумљива, што је слушатељи с малим знањем не сватају. Путни учитељ сваког тренутка мора бити у живом саобраћају са својим слушатељима и са њиног лица непрекидно читати: куда они за њим могу да иду а куда не, те да се према томе на згодном месту заустави, да нешто понови, да нешто ближе објасни, да замерку одмах одбије или да по могућству брже у говору одмиче. Какав случајни разговор лако ће предавању дати драж и Путни учитељ својом неусиљеном веселошћу увек ће зачињавати своје предавање. Коме то од природе није дато, тај нека диже руке од Путног учитељства; јер баш сеоски свет је више но икоји други немилосрдан противник сваког претварања. Није за разумљивост неког предавања на одмет потпомагање *очигледношћу*. Каква добра слика предмета, о коме се говори,

казује често у једном тренутку више но објашњавање од четврт часа; још је боље ако је Путни учитељ и добар цртач те слушаоци гледају како црта за цртом долази и како од њих постаје предмет, о коме је реч. Али од свега је најбоље, ако Путни учитељ све предмете, о којима кад буде предавао, могадне да покаже *у природи*. Кад, на пример, идући кроз поља и ливаде, говори о пољорадњи и ливадарству; кад пред сточним зградама и пред ђубриштем говори о тим предметима; кад на многим грлима која је видео, објашњава мане и особине домаћег соја, — то никад не промаша своје дејство и чини те је предавање *народско* у најбољем смислу те речи;

б). Предавање треба увек да се прилагођава *месним приликама;*

в). Путни учитељ треба увек да има пред очима *решење једног извесног практичног задатка.* Свако предавање треба да излази на један *закључак, који је за дате месне прилике практички извршив.* Овај закључак мора да остане у памети слушалаца и цело предавање треба да се своди на то. Да се то постигне треба, наравно, владати предметом, о ком се предаје и тако припремати слушатеље да и сами до тог закључка дођу и да га запамте;

г). *понашање слушалаца по свршетку предавања* увек је важан основ за оцену успеха од тог предавања. На то нека Путни учитељ обрати пажњу и нека се према томе други пут управља;

д). ако се за време кратког прекида предавања између слушалаца почне развијати *претресање о изнетом предмету*, тада Путни учитељ може бити задовољан. Ако је у таквим приликама још и толико смотрен да после свршеног предавања пусти да се још онде пред њим продужи разговор и ако га не прекида запиткивањем: ко жели да говори, онда се слушаоци сами између себе изјасне *за* или *против* и Путни учитељ може бити уверен о успеху, који је постигао, и

ђ). напослетку Путни учитељ мора бар толико исто *говорити срцем, колико памећу.* Његови слушаоци не смеју у њему гледати господина, који хоће само да беседи, него доброг пријатеља, који не жали труда да се упозна са ситним и крупним невољама и страдањима земљорадника и који према свему томе има топлог саучешћа. Као год што се лекар не сме плашити од какве гадне болести, тако се ни Путни учитељ не сме бојати ситних и често гадних прилика по малим имањима; за њ ове прилике не смеју бити ништа друго до последице несретних одношаја, наспрам којих је потребно наклоно саучешће и озбиљна опомена, а никако одсечна и заједљива критика.

Кад се Путни учитељ тако и срцем приближио земљораднику, тек тада сме се усудити да додирне понеко осетљиво место, које иначе не трпи отворен разговор и тада се сме надати да ће понеке ране и излечити, које обично важе за неизлечиве, често само с тога, што су они, који од њих страдају, сувише спори и неповерљиви.

3. Да Путни учитељ треба *да помаже и при практичном извршивању онога што је предлагао*, било својим продуженим бављењем у месту било благовременим наknадним распитивањем и новим узастопним подстрекавањем код оних, који су предузели извршење његових предлога и прикладним чланцима у друштвеним листовима, то се у опште и по себи разуме, и у овом посебном случају тако је тешко сложити то у прописе, да за све то једино меродавно може да буде савесно сватање и вршење дужности Путног учитеља.

* * *

На завршетку разлагања о *Путном учитељу као пијониру пољопривредног напретка*, да наведемо речи *Паиста*, овог старог практичара, школског трудбеника и најстаријег борца за *Пољопривредно путно учитељство*, које овако гласе:

„Путне учитеље ваља уопште сматрати као пијонире за остварење пољопривредног напретка у сеоском становништву. И ако се од њих нека дубока срећена поука не може очекивати, како због велике разлике у моћи сватања слушалаца тако и због кратког времена, ипак ће они свраћати пажњу на недостатке који постоје и указивати на оно што би било још потребно; они ће побуђивати даље размењивање мисли и непрекидно саветовање, па тиме изазвати и стварни рад. Да у Путном учитељу треба да се спаја и неуморна ревност и знање и вештина да се јасно изражава те да пажњу изазива, лако ће се увидети, као год и то, да се увек ретко налази човек таквих особина и да ће то нарочито у почетку имати својих тешкоћа у налажењу људи за овај посао, и напослетку да Путни учитељ, пре но што би се појавио, треба да је пољопривредне прилике у месту и пределу проучио и практички оценио, без обзира на то, у ком се циљу имају држати његова предавања и без обзира на границе, које им се буду одредиле.“

ЖИВА ГРЛА ИЛИ ЈАЈА?

Поправка наше живине, у којем било правцу, најбрже ће се извести укрштањем са страним признатим расама. До њих можемо засада доћи набавком живих грла или јаја са стране, јер већина наших државних живинарника тек се сад заснива и док сами не запате потребна јата, нису у могућности да задовоље наше приватне одгајиваче живине.

Ну, питање је сада па и после кад наши живинарници проради, шта је боље: набавити жива грла за заснивање приплодног стабла или јаја? И једно и друго има својих мана а и добрих страна, па с тога противника и присталица.

Набавком живих грла брже се постиже циљ, а и у толико сигурније у колико се види очима шта је и какво је набављено грло, дакле не купује се мачак у џаку. Међу тим набавком јаја долазимо до приплодног стабла тек после године дана, а у питању је да ли ћемо у опште до нечега доћи т.ј. да ли ће се испилити или ће нам квочке узалуд на њима лежати и најзад да ли је у њима баш оно, што смо желели да добијемо, т.ј. да ли нам није подваљено.

Ну, набавка живих грла има и својих мана услед којих се не препоручује. Све кад страна грла и у најповољнијем стању стигну, што су ретки случајеви, ипак кућају неко време услед промене климе и навика, па не носе ни јаја док се не привикну на воду и ваздух, на нов живинарник и другу храну, на страна лица, која их хране и на која се морају тек привикнути. Ако је број добављених живих грла велики, треба само један слабуњавко међ њима да се разболи, па ће не само сви дошљаци, већ и сва остала живина да се зарази. Да се пак увозом и провозом живих грла најлакше увуку и шире заразне области опште је позната ствар. Кад се још узме у обзир да су жива приплодна грла доста скупа, јасно је, колика се штета може претрпети, кад подлегну тим променама.

Имајући досад наведено у виду, много је боље заснивати приплодно стабло живине набавком јаја. Расквоцаних кокошака или ћурака лако је у нас наћи, треба само од солидних и поузданих живинарских завода добавити јаја, па сам уверен, да ће се, и ако спорије, ипак постићи задовољавајући ресултати. Из добављених и код нас испиљених јаја доћи ћемо до приплодног стабла, *које се из малена привикло нашој клими и нашим приликама, те је и издржљивије*, а то је од таког значаја, да се не сме превидети. Најзад набавком јаја искључена је могућност преношења заразних болести, сем можда наследних, које се налазе већ у клици. Па и проценат пилења биће задо-

вољавајући, кад се јаја поруче од живинара или завода, који неће хтети да наруше свој углед ради неколико јаја. Разуме се по себи, да се и у најповољнијем случају неће испилити сва јаја, али, и ако се три четвртине не испиле, ипак то није толика штета, као кад угине једно грло, које нас је стало 20 па и до 50 динара, а уз то још можда изазвало помор целога јата.

Од грла, која се произведу из набављених јаја, може се доћи до ванредно добре приплодне живине, ако се за будући приплод одвајају за пилење само јаја оних грла, која су најбоља.

Набавком јаја, која су се код нас испилила, дошао сам до врло добрих и издржљивијих грла, него што су она, која су пре кратког времена жива са стране стигла. Тим нећу да кажем, да ова нису добра, али сам већ морао да притичем и лековима у помоћ, што прошле године није био случај код живине, која је произведена из јаја.

Многи се жале, да им се јаја, која су са стране набавили, нису испилила. Ну, томе могу бити разни узроци, а кривица делом до њих самих, а и до онога, од кога су јаја набављена. Ја се не могу пожалити. Минорке, Худане, црне Лангсане (Ленгшене), шарене и црне Плиму-Рок и Браме, као и америкапске ћурке, које данас видимо у живинарнику Ратарске Школе, произведене су прошле и претпрошле године из јаја и то набавком само по 10—12 ком. једне расе, а то је, поред већ напред наведеног довољан доказ да је успех повољан кад је извор сигуран. Подизањем државних живинарника у нас, избећи ћемо потребу набавке јаја са стране, а тим и несигурне изворе, те ћемо се уверити да производња приплодних грла и јаја није тако несигурна, као што се мисли.

Вл. Ђ.

БЕЛЕШКЕ

Овса је било засејано у 1897. години. —

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товар.	укупан принос у товар.	вред. приноса у дин.
Ваљевском	6.246·57	6·70	41.852	351.138
Врањском	11.119·77	18·31	203.603	1,630.860
Крагујевачком	5.712·28	15·50	88.540	716.289
Крајинском	167.66	6·90	1.157	8.423
Крушевачком	4.438·78	13·24	58.769	456.047
Моравском	5.922·29	9·43	55.847	429.463
Нишком	8.577·25	16·96	145.470	1,166.669
Пиротском	12.234·15	20·00	244.683	1,994.166
Подринском	14.733·74	19·67	289.813	2,269.236
Подунавском	5.124·72	11·12	56.987	466.724
Пожаревачком	2.310·21	6·37	14 716	120.230
Рудничком	5.702·52	12·14	69.229	522.679
Тимочком	4.723·18	10·37	48.979	390.852
Топличком	3.742·41	9·27	34.692	237.293
Ужичком	9.305·24	7·29	67.835	522.330
Београду	26·91	11·39	307	2.975
Србија	**100.087·68**	**12·16**	**1,422.479**	**11,285.374**

Ражи било је засејано у 1897. години. —

а). *Озимице:*

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товарима	укупан принос у товар.
Ваљевском	12·05	4·60	55
Врањском	4.880·31	16·50	80.525
Крагујевачком	122·19	8·75	1.069
Крајинском	1.787·85	13·00	23.242
Крушевачком	894·21	11·62	10.391
Моравском	881·37	14·17	12.489
Нишком	5.460·26	14·60	79.720
Пиротском	3.050·92	11·32	34.536
Подринском	52·67	6·62	349
Подунавском	410·43	13·17	5.405
Пожаревачком	1.495·19	13·07	19.542
Рудничком	1.281·98	12·43	15.935
Тимочком	1.651·89	8·07	13.331
Топличком	2.460·67	10·50	25.837
Ужичком	694·79	5·00	3.474
Београду	16·80	5·90	99
Србија	**25.153·58**	**10·58**	**325.999**

б. *Јарице*:

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС СА 1 ХЕКТАРА У ТОВАРИМА	УКУПАН ПРИНОС У ТОВАРИМА
Ваљевском	0·70	5·50	4
Врањском	2440·64	20·25	49.423
Крагујевачком	130·85	11·75	1.537
Крајинском	1388·39	6·00	8.330
Крушевачком	650·32	13·50	8.779
Моравском	326·12	9·40	3.066
Нишком	655·53	8·16	5.349
Пиротском	1981·20	21·05	41.704
Подринском	12·38	10·00	124
Подунавском	124·54	7·33	913
Пожаревачком	156·70	7·50	1.175
Рудничком	1186·36	10·00	11.864
Тимочком	1645·39	10·00	16.454
Топличком	914·47	8·00	7.316
Ужичком	439·73	4·75	2.089
Београду	—	—	—
Србија	**12.053·32**	**10·21**	**158.127**

в) Свега и озимице и јарице:

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС У ТОВАРИМА	ВРЕДНОСТ ПРИНОСА У ДИНАРИМА
Ваљевском	12·75	59	579
Врањском	7.320·95	129.948	1,276.089
Крагујевачком	253·04	2.606	26.060
Крајинском	3.176·24	31.572	286.042
Крушевачком	1·544·53	19.170	144.925
Моравском	1.207·49	15.555	138.751
Нишком	6.115·79	85.069	756.263
Пиротском	5.032·12	76.240	667.100
Подринском	65·05	473	5.137
Подунавском	534·97	6.318	70.256
Пожаревачком	1.651.89	20.717	202.198
Рудничком	2.468·34	27.799	301.897
Тимочком	3.297·28	29.785	326.741
Топличком	3.375·14	33.153	250.968
Ужичком	1.134·52	5.563	55.908
Београду	16.80	99	1.278
Србија	**37,206·90**	**484.126**	**4,510.192**

С.

Практичан начин припињања стоке на паши. — Сви земљорадници имају између имања, а нарочито међу њивама засејаним пшеницом, кукурузом и т. д. прилично великих „складова“ који су обрасли врло бујном травом, а коју врло радо пасу коњи, волови и т. д. Ова трава досада није ни на шта употребљавана, и већином је пропадала; да се коси, не може, да се жње, нема шта, а стока

да је пасе, прави штете; па ипак ја сам пре неки дан видео једног старца како ову траву корисно употребљива а ево како:

Отишао да њиву праши прашачем, и повео собом једну козу. На „складу“ (синору) до пута између имања његовог и његовог суседа побо у земљу један кочић, и за њега везао један конопац (5—10 мет.), на другом крају конопца ударио у земљу на складу други кочић и конопац између ових кочића добро затегао. На овом конопцу има један натакнут од гвожђа прстен (беочуг, гривна) и он је за овај прстен једном кратком врпцом од 30—40 с. м. везао козу; коза иде са овим прстеном дуж конопца од коца до коца и сву траву пасе, па кад траве овде нестане, онда се први кочић премести иза оног другог опет на склад, и ето траве поново свуда око целе њиве или пута.

Овако се исто везују по складовима и травним путовима коњи и волови, и ја сваком јемчим, да стока нити може нити хоће по њиви да иде даље од склада, већ само њим, и просто сву ону траву збрише.

Ову практичну досетку, види се изазвала је оскудица и ја видећи ово данас први пут, износим читаоцима *Тежака* ради знања, а ко покуша и опроба неће се кајати.

Обрен Н. Бојић.

Трава као споредна корист од шума — У оним пределима, где нема паше за стоку и где нема ливада, трава из шума може да даје сасвим знатан годишњи принос. Где се једном осетила потреба да се има шумске траве, ове изврсне хране за музну стоку, ту се приходи, који се продајом траве годишње добијају с мало рада могу осетно да повећају. Ради тога препоручује се да се трава рано изда под закуп или иначе прода, како ће купци имати прилике да закупљена или купљена травна места очисте од опалог грања, кртичњака и т. д. пре но што и сама трава избије. Даље, из шума се може много раније да има траве као зелене сточне хране но на прилику са њива засејаних разним семеном или са ливада, те се и на тај начин благовременим давањем под закуп или продајом шума у погледу приноса може да искористи. Сточар рану зелену храну сточну плаћа увек радије, јер доцније, она наравно има све мању вредност.

Травна места у шуми ваља и неговати; издаци, који се на то учине, нису претерани и увек се човеку убрзо исплаћују. Пре свега ваља избегавати и по шуми не правити претеране и некорисне ривотине и колосеке. Где се то не може избећи, онда избачени колосек ваља после свршеног извлачења дрва поравнити а и подесним семеном од трава засејати. У опште сејањем врста трава, подесних за предео и положај, може се постићи видна поправка шумских трава. Места, на којима расту отровне или киселе траве најбоље је сасвим разорати у своје време засејати изабраним семеном.

Травна места у шуми ђубре се нешто мало лишћем и опалим грањем и тако се објашњава појава, што та места управо неограничено дају приносе.

Трава из наших шума искоришћује се пуштањем стоке у шуму ради паше и на то се наплаћује у корист државне или општинске итд. благајне извесна такса, која је према домаћој стоци овако одређена:

За једно грло: коња, вола, краву, бивола, магарца и козу 1 динар; за једно свињче 0·50, за једну овцу 0·20 динара. За теле. биволче, ждребе, магаре, јагње и јаре, кад су на сиси, не плаћа се ништа; а кад су одлучени плаћа се као и за одрасла грла. (Шумски ценовник за 1899 годину, од 22. децем. 1898. г. КШБр. 13255).

Пописивање воћака. — У статистикама још нема **тачног** броја воћака по воћњацима, чији велики народно-привредни значај данас нико не оспорава, и то је једна осетна празнина статистике. Вредост пописивања зависи од највеће тачности пребројавања воћака, те с тога овај посао и ваља предузимати с највећом савесношћу. Као и при многим статистичким пописима тако се и овде често наилази на отпоре или на неповерење многих воћара, који у том пописивању хоће да виде само припремање за какав нов порез. — Да наведемо један пример: Нека од јужнонемачких држава пре неколико година предузимала је и велики попис воћака. Као смотрени људи, воћари нису бројали и оно дрвеће, које је ускоро после бројања требало крчити, па ни оно млађе, и свој рачун заокруглили наниже. Годину дана после пописа јак некакав мраз уништи велики број воћака; брижна влада хтела је учињену штету да утврди статистички, да би у случају потребе могла давати саднице за попуњавање. Предузе се пребројавање измрзнутих дрвета и сада воћари помислиште у себи: и опет не треба бројати само сасвим изумрло дрвеће; ово и оно дрво претрпело је извесно какву год штету од мраза, од кога ће још угинути; према томе је и бројано и рачун заокругљен — навише. *Рачун је показао* **више измрзлих** *дрвета, но што их је по службеном бројању могло бити.*

Види се, да је прави пут — најбољи пут.

ГЛАСНИК

Слана у месецу Јуну. — Град ове године почео је падати раније, но што се могло очекивати. Штета од града несумњиво је велика и у толико већа што је овај крупнији. Али она није никада тако велика, као од слане, пошто она махом заузима веће просторе. И, као год што нас град није поштедио, тако нам је и слана ненадно и неочекивано пала. Ноћу између 31. Маја и 1. Јуна пала је слана *местимично* у овим срезовима: јабланичком, лесковачком јасеничком (краг.) жупском, темнићском, деспотовачком, соко-бањском, нишком, алексиначком, нишавском, бело-паланачком, хомољском, голубачком, звиждском, млавском, трнавском, љубићском, моравичком, бољевачком, зајечарском, добричком, прокупачком, косаничком, ужичком и пожешком. А у *целом срезу* пала је у овим срезовима: ражањском, копаоничком, сврљишком, лужничком, таковском, студеничком, заглавском и златиборском.

Осим слане било је и снега у општини плочкој среза жупског и на Бруснику, Јавору и Језеру среза моравичког, који је веома много оштетио не само усеве него и воће и винограде.

Најјача слана пала је у долама поред река, потока а и по брдима у заклоништим положајима. Од ове слане највише су оштећене: кукуруз, пасуљ, дулеци и баштенски усеви. На многим местима, почели су се усеви опорављати од слане, те ће се штета тиме неколико умањити. На доста пак места пропали су кукурузи, пасуљ и поврће тако, да су се морали по други пут пресејавати и расађивати. Много је већа и осетнија штета по долама и око река но у вишим и отворенијим местима. По оне усеве, који се сад опорављају, штета би далеко већа била, да је одмах наступила врућина. На оним местима где је кукуруз пропао, а одмах није ништа засејано, може се посејати *кукуруз за зелену храну стоке*, те ће ова бити у толико боља и имаће већу цену, па ће се тако бар у неколико накнадити штета коју је слана кукурузу нанела.

За унапређење ланарства у источној Ческој. — У седници Ческе земаљске Скупштине од 25. априла ове године прочитан је извештај земаљске културне комисије о предлогу посланика *Фрање Ховорке* и другова, који се односи на трајно потпомагање оних срезова који су пострадали у источној Ческој. Из опширног и сасвим стручног извештаја ваља поменути овај став: „До душе, за опадање ланарства понајпре кривица пада на владу, која је пропустила национално-економски значај ове биљке штитити стварним озбиљним царинским уредбама, али ипак велику кривицу носе и предионичари, који се у време највећег развића и најлепшег цветања ланарске радиности нису у довољној мери бринули за обезбеђење добре домаће сировине, но су управ као намерно увозили лан из свију могућих предела света, чиме су нашој пољској привреди у великој мери пашкодили.“ Извештај завршује предлогом, који је и Земаљска Скупштина усвојила: „Земаљска Скупштина изволеће одлучити: 1. Скупштински одбор позива се да најбрже с краљовском владом поради у правцу, да се у срезовима, који су пострадали и беде допали, лан државном потпором гаји и прерађује и да се ланени производи купују за државне потребе. 2. Земаљском одбору ставља се у дужност, да у све земаљске заводе уведе ланене производе“.

Плетарска радионица виноделско-воћарске школе. — Још поодавно ради у школи за Виноделье и Воћарство (у Бокову) учитељ плетарства и питомци школски уче се успешно и томе послу. Али како плетарство, као рад, има у нас и погодаба и будућности, то је на предлог управе школе Г. Министар Народне Привреде решио, да се установи нарочита и потпуно уређена радионица плетарска при истој школи, у којој ће се поред ученика школе примати и ванредни занатски ученици само за тај посао. Правила о уређењу и руковању том радионицом потписана су; и она је већ отпочела рад по новом устројству. Руководилац радионице је учитељ плетарства г. *Арн. Храдецки.*

Примена Рентгенових зракова у пољској привреди. — Талијански професор *Карло Марангони* изнашао је ту скоро нову примену фотографисања и онога, што се оком не види. Реч је о истраживању ларви од инсеката који буше дрво по гранама воћака и винову лозу.

Пошто се ове гране фотографишу помоћу Рентгенорих зракова, добијају се снимци на којима се чисто виде сенке ларви и лутака, које су у гранама и виновој лози.

Марангони размишља о справи, која би олакшавала изналажење ларви.

Узајамно пољопривредно обезбеђивање. — Министар трговине у Француској, на молбу *Друштва француских пољопривредника*, одлучно је 23. априла ове године: да *Друштва за узајамно обезбеђивање* одсада на име кауције улажу по 40.000 динара уместо 200.000 динара, колико су досада улагала.

Ми ово бележимо ради подсећаја онима, који би се бавили питањем о *Пољопривредном Обезбеђивању*, које смо питање додирнули чланком *Пољопривредно обезбеђивање* у 24. броју *Тежака.*

Извоз млека из Ердељске у Турску. — У Ердељској образује се једна задруга, која хоће да извози млеко у Турску. Поводом налога угарске владе Турску и источне дунавске пределе пропутовали су инспектор за млекарство *Винценц Нађ* и професор оријенталске академије у Будапешти, *Ад. Штраус;* по извештајима њиховим овај је извоз сасвим могућан. Особито је Цариград повољан трг за млеко, масло и т. д. јер ту живе 300.000 хришћана, који без крављег млека тешко могу да буду. За болнице и за децу кравље млеко не може да се набавља; само се козје млеко у незнатној количини може да добија по 45 крајцара литар. Турска је влада благонаклоно према овом послу расположена. Санитетски савет већ се изјаснио да предложи влади да закључи уговор о испоручивању млека. Њени заступници имаће у Ердељску да преговарају о извршењу овог предлога. Већ је била једна скупштина ердељско-саских пољопривредних подружина, које се налазе у окрузима херманштатском, гроскокелском и кронштатском, на којој је био и сточни земаљски инспектор *Пиркнер*, који је ту скупштину и сазвао и на којој је о овој ствари говорено и ова мисао радосно поздрављена. Пошто угарска влада ову млекарско-извозну задругу, која се образује, не само потпомаже потребним капиталом у суми од 100.000—120.000 динара под повољним условима, него то предузеће и у сваком другом виду снажно подупире, то се о њеном напредовању не може ни сумњати.

Пољопривредни списи за награду. — *Друштво француских пољопривредника*, које постоји исто онолико колико и *Српско Пољопривредно Друштво*, расписује сваке године *Стечаје* за најбоље поуке из пољске привреде. Тако је за 1900. годину расписало стечај за најбоље поуке о овим питањима:

1. *Исушивање земље.*

2. *Употребљивање фосфата у храњењу стоке;*

3. *Одбрана винограда од шкодљивих инсеката;*

4. *Историја виноградарства и винарства кроз цео деветнаести век;*

5. *Напреци, који су већ остворени и који се тек имају остварити у шумарству и у примени дрвета у буди ком облику;*

6. *Хемијска и органска ђубрива, намењена производњи баштованске зелени на отвореном пољу;*

7. *Како се јевтино и брзо може добијати што више бела шећера а што мање отпадака;*

8. *Болест пчела* **трулеж**, *практична средства да се она предупреди и сузбије;*

9. *Проста и практична ручна књига о задругама за узајамну помоћ и ужитак, које би се оснивале у корист пољопривредног становништва;*

10. *Ергеле и ремонти Немачкој и у Аустро-Угарској;*

11. *Пољопривредна удружења у иностранству, законодавство по коме она раде, њихови послови, њихово грушисање, постигнути успеси.*

Такмичари за награду под тачком 7 морају се пријавити у дому Друштва пре 1. октобра; такмичари за награду под тач. 6. пре 1. децембра. За све остале награде рок пријаве утврђен је за 31. децембар 1899. године.

Сем тога Друштво ће наградити:

а.) *Завод за гајење риба који се најбоље одржава и којим се најбоље рукује;*

б). *најбољу практичну поуку о индустриском справљању напитака од меда;*

в). *завод којим управљају мирски свештеници који шире пољопривредну наставу у најбољој сагласности с циљем Друштва.*

За ова три стечаја пријаве се примају до 31 децембра 1899.

Списи, који се подносе на стечај, треба да су у рукопису и да нису још штампани.

Стечај, расписан раније за *Поуке о најбољим предохрањивим или лековитим средствима од епизотичког побацивања крава,* — продужава се до 1902. године; награда је 3000 динара.

Друштво француских пољопривредника издаће награду и оном пољоправредном удружењу, које пре заседања 1900 године, буде извршило *Нарочите огледе с једном или другом врстом пољопривредних справа.* — Ови би се огледи имали чинити по програму који би се саставио у договору између удружења и секције за пољопривредно грађевинство.

Стечај, који Друштво расписује за *Учитеље и учитељице основних или слободних школа*, важи за осам округа (долазе имена).

Затим се одређује коме округу припадају награде, које су извесни завештаоци раније завештали за извесне школе и за *Усавршице у гајењу пшенице.*

Најзад, Друштво расписује нов стечај за *Монографије пољопривредних општина* —и на то одређује суму од 1000 динара, коју ће издати у једној или више награда.

За овај стечај списи у рукопису треба да се предаду секретару Друштва најдаље до 31. октобра 1899. године.

СТЕЧАЈИ

Стечај за подношење чланака за Пољоприв. Календар за 1900 годину. — По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за поучни део Пољопривредног Календара за 1900 годину потребни ће бити чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење риба у рибњацима;
Храна и храњење српског сељака;
Гајење живине;
Сувати, као пашњаци за извозну рогату стоку;
Кромпир као сточна храна;
Рад кравама;
Поткивање коња;
Болест свилца;
Машина косилица, и машина жетелица;
Мрква за људску и сточну храну;
Ремонтски заводи као установе за унапређење коњарства;
Употреба меда;
Размештај пољопривредних зграда на осредњем сеоском имању;
Држање коза и савремено шумарство;
Гајење овнова шкопаца;
Кутња башта у селу, где треба да буде и како је ваља уредити;
Шећерна репа;
Берландијери и њихови хибриди за кречна земљишта;
Паковање и пренос воћа на даља тржишта са обзиром на наше планинске крајеве;
Прерађивање јагодастог воћа (малина, огроза, рибизла, купина);
Пољопривредна приповетка.

Величина радова, рок подношаја и награде по Правилнику, као и прошле године.

Бр- 7465. Од Управног Одбора Српског Пољоприв. Друштва 4. јуна 1899. године у Београду.

ОБЗНАНЕ

Благодарност. — *Стојан Стојићевић*, земљорадник из М. Црнића, уписао се за члана утемељача *Стишке Пољоприв. Подружине* са улогом од *педесет динара.* Улог је положио благајнику.

Управни одбор Стишке Пољоприв. Подружине, у име свију чланова, овим изјављује г. Стојану најсрдачнију благодарност, са жељом да га Бог дуго поживи, и да се и други на њега угледају.

Из седнице управног одбора Бр. 23.

Изложба коња и трке у Шапцу, која се имала држати на други дан Свете Тројице, 7. Јуна, одложена је за 8. Август због велике воде.

Одгајивачима свилених буба. — Стављам до знања одгајивачима да ћу откупљивати мехурке у округу крушевачком и моравском до 10. јула ове године.

Откуп мехурака за округ моравски вршиће се на свиларској станици у Јагодини *у општинској кући.* За округ крушевачки на станици *у првој српској крушевачкој свилари.*

Моле се одгајивачи да доносе неумртвљене мехурке и то тек на 6—8 дана по завијању и да сваки понесе *Свиларску листу*, као што је наређено 17. јануара 1899. год. ЗБр. 7457/98 из одељења за Земљорадњу и Сточарство Министарства Нар. Привреде.

повлашћени свилар за откуп мехурака
М. А. Тајтацак

2—2

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 26. броја Тежака: *Чланци*: Жена у домаћем животу. — Путни учитељ као пијонир пољопривредног напретка. — Жива грла или јаја? — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Обзнана.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 27. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 4. ЈУЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на годину 8 дин. на пола године 4 дин. друштв. чланови помагаче чланови свих друштв. подружина, основ. школе, војници сталног кадра и ђаци, манастири и земљорад. задруге добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину, ВАН СРБИЈЕ, на годину 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплати код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ примају и поште. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

НЕКОЛИКО ОПШТИХ НАПОМЕНА О ЛУЧЕЊУ СВИЊА ЗА ГОЈЕЊЕ

Сваки брав није подобан за гојење. Зато, при избору брави за гојење, ваља обратити што већу пажњу, па узимати само таква грла, која ће се моћи потпуно угојити. Иначе, ако се при лучењу не буде на то пазило, већ се брави буду узимали без избора, онда ће се и време и капитал трошити без рачуна.

Има извесних знакова и правила, којих се ваља држати при лучењу свиња за гојење. И, ко на све те знаке буде како треба при лучењу пазио, тај се неће жалити како у своме обору има „љуте“ свиње. А одиста трговцу или одгајивачу, не може бити свеједно имао у своме обору добре или лоше свиње. Добре се свиње пре угоје, па се пре могу и уновчити; а лоше свиње дуже се хране и више коштају. По томе: капитал уложен у добре свиње, пре ће се моћи обрнути, но онај што је уложен у лоше, а то у овој врсти трговине много значи.

При куповини свиња за гојење треба пазити на: расу, здравље, старост и телесно развијње.

Свиње од раса које брзо расту и развијају се, те су боље за гојење од оних које се спорије развијају. Али ни чистих енглеских а ни мелеза, не може се на нашим пијацама толико наћи, да се састави један чопор од 100—150 брава бар приближно једне старости; па зато о знацима и особинама ових свиња за сада не може бити говора.

При одгајивању наших свиња за гојење треба пазити на то, да им је глава умерене величине са кратком њушком. Лице да им није суво већ меснато; уши да су умерене величине, јер кратке а усправо стојеће уши имају махом дивљачне свиње. Врат да им је кратак а при том меснат. Леђна линија да је што правија и да задњем делу постепено пада. Крста треба да су широка и округла

а не сува и стрменита. Труп да је пространо заокругљен, јер су у таквом трупу добро развијена плућа и здрав стомак, те се храна брзо претвара у крв и тело. Трбух не треба да им је много велики и висећи, пошто то често може бити знак и какве болести. Ноге треба да су им кратке, месната са финим костима и што удаљеније једна од друге. Свиње, које имају високе, а при том суве ноге, нису добре за гојење. Тело треба да им је обрасло чекињама умерене величине и дебљине, и да лепо леже на телу. Одвише крупне и накострешене чекиње, а нарочито оне на леђима и више репа, имају плашљиве и дивљачне свиње, а те нису за гојење. Даље, треба пазити да су што мирније ћуди, и да се од свачега не плаше, јер и плашљиве свиње нису добре за гојење.

При куповини и лучењу свиња за гојење ваља добро пазити и на њихово здравље. Јер само здраве свиње могу добро да троше храну и брзо се угоје. Слабе и болешљиве свиње, не само што не могу да троше храну корисно него се морају више времена на храни и трошку држати, поред тога што се непажњом при куповини може још и каква зараза у обор унети. Врло је дакле нужно, да они, који свиње купују, мотре у првом реду да свиње буду здраве, па да оне браве, који им се ма и најмање учине сумњиви, не купују, па ма како им се ниском ценом нудили.

Многи при лучењу свиња за гојење не пазе, па на храну мећу свиње разне старости, а то је погрешно. Јер докле млада и још неразвијена грла, троше храну на свој пораст и развиће, дотле се старија и развијенија већ у велико гоје, те за клање не стасавају у једно доба. Веома је дакле потребно стављати на храну браве једне старости тако, како ће се бар приближно једнако гојити и у једно време стасати за клање.

Свиње од благороднијих раса могу се стављати на храну и пре навршетка године. Међутим, наше свиње најбоље је стављати на гојење од једне и по до две године старости, јер су тада најјешније.

При одвајању свиња ваља пазити и на то: јесу ли грла још од малена добро храњена, јер ако у младости нису добро храњена, доцније се теже гоје, па ма како им се снажна храна давала.

У осталом, у интересу је самих одгајивача да прасад а доцније и назимад што боље хране, јер ће их бољом ценом продати, а купци имаће већега рачуна да овако добро храњена грла више плате, јер ће их лакше и са мање хране угојити.

По себи се већ разуме, да ваља метути на гојење поштројене браве. Непоштројени, а нарочито мушки брави, теже се гоје и месо им је неукусно. Па и женска грла много је боље стављати на храну поштројена, јер често јављање жара омета их у гојењу, а узнемиравају тада и остале браве којима је мир нарочито после храњења потребан.

Свиње за посјек за кућевну потребу треба метнути на храну, кад мину летње врућине како им ове не би досађивале. А сем тога, у то доба, има доста отпадака од воћа очињака а стижу и дулеци, те се све може користно употребити за храну.

Где се свиње гаје у велико, трговине ради, и где има потребне удобности да им се преко лета може понудити доста воде за купање и лађење а у зимње доба добар заклон од мочари и хладноће, ту се могу метати свиње на храну у свако доба.

Ово неколико општих напомена о лучењу или одвајању свиња за гојење износимо овде, јер држимо да им је сад време. **И. К.**

ЖЕТВА

Берба је завршетак и крунисање у радовима пољске привреде
Гаспарен.

Није довољно што је земљорадник добро извршио орање, сејање и неговање усева; што је благословом божјим добио добро убокорена и добро класала жита; потребно је још да паметним и смишљеним пословима обезбеди жетву, збирање плодова. Има ту мера смотрености које ваља предузимати, има припрема које ваља извршити и које домаћин не може ни заборавити ни пренебрегнути а да се не изложи опасности да у последњем тренутку проигра сав успех својих радова преко године.

Често се земљорадник поређује с поглаваром војске; то је поређење увек сасвим оправдано; доба жетве јесте дан велике битке, која треба да одлучи судбу бербе. Непријатељ кога ваља победити то је: киша, жарко сунце, презрело жито, полегло влаће,... или то су радне руке којих нема, оруђа која се крхају, жетелице машине које се кваре; то су, напослетку, све оне тешкоће које трају све док се жетва, здрава и чатава, не свезе — у житницу.

Земљорадник, који на жетву помишља тек у очи дана кад треба већ да жање своје жито, изгледа на домаћина, који би се сетио да је позвао много пријатеља на ручак управ у тренутку, кад се седа за трпезу. *У пољској привреди* **предвидети** *нешто значи толико исто колико то и* **урадити**.

Једна од главних погодаба да се обезбеди успех жетве, јесте *брзина* којом се послови морају руководити. Није довољно имати доста руку или справа и машина па да се брзо влаће жање, снопови везују и товаре; ако су путеви у рђавом стању, ако се точкови кола заглибљују у дубоке коловозе, ако се имају да прелазе потоци или шанчеви, земљорадник ће, савлађујући ове препреке, губити драгоцено време, а време, за трајања жетве, као што се зна, вреди злата. Да би се, дакле, брзо жело, треба претходно оправити путеве који воде у засејане њиве а преко шанчева направити мостове и тако олакшати прелаз колима и рад запрегом.

Никада не треба губити из вида да су прилике, под којима се жетва предузима, сасвим изузетне. Издатак, у обично време и врло велики и некористан, у тренутку жетве сасвим је неопходно потребан. Он се често пута стоструко накнађава спречавањем губитка, који се њиме избегавају. То је нека врста уплате за обезбеђење од рђаве жетве.

Кола за превоз жита треба да се брижљиво прегледају, да се оправе и ако буде потребно стегну.

Тешки послови око жетве захтевају и добру храну за радну стоку, оброци се постепено увећавају, како коњима тако и воловима.

Ако се хоће да врше на гувну, треба унапред изабрати место и очистити просторе за стогове.

Прављење ужета пре почетка жетве такође је важан посао а стоји земљораднику до избора, да ли ће за ово узети сламу, пруће, лику или рогоз.

Важна брига земљорадника на неколико дана пред саму жетву, то је да спреми и одабере довољан број људи за

овај посао, били то жетеоци, били косачи или радници уз машину жетелицу или машину вршилицу.

Најзад добро је да се за ово доба и за ове радове спреми пића, које крепи и које освежава, да би ожеднелим и угрејаним радницима гасило жеђ и задржавало их да не пију много воде, од које се могу и разболети.

После свију ових припрема, смотреном земљоделнику остаје да распореди како ваља своје посленике, држећи се начела о подели рада, тако, да жетеоци или косачи не посустају од посла, док возиоци и други немају шта да раде.

Оруђа и справе за сређивање стрмнина јесу: **срп, коса, машина жетелица, машина вршилица, справе за чишћење зрна.**

Срп — је најстарије оруђе које се употребљава за сређивање стрмнина кад су за жетву зреле. Српом могу жњети сви, нарочито женскиње, деца и старци; он се нарочито употребљава где су земље неравне. Жетеоци праве руководи, који су увек правилни.

Коса — за кошење стрмнина увек је *с наслоном*. За кошење стрмнина косом захтева се вешт и снажан радник.

Машина жетелица — сасвим је усавршна у садашње доба. Оне које су као добре признате, жању добро, зрно не млате и влаће распоређују у правилне руководи. Машине жетелице све се више и више шире у пределима, где је земљиште равно, где мало има радних руку и где су наднице скупе. Пошто су за појединог земљорадника врло скупе, најбоље је набављати их *заједнички*, па се заједнички њима и служити.

Уопште, раније се жању песковита или шљунковита земљишта но глиновита; раније осредње но родне земље; раније у равници но по планинама.

Срмнина је добра за жетву кад јој влаће има жуту мало зеленкасту боју, кад јој је зрно толико тврдо, да се ноктом запара или кад још није достигло сву своју редовну чврстину.

Сређена мало пре своје зрелости пшеница има више трговинске вредности. Покожица је тања, боја отворенија, брашно издашније и беље и *боље се у руци омиче. Сређено одвеђ зрело*, зрно је блеђе, тамније споља и рожастије изнутра; сем тога оно при млевењу никад не даје тако лепо брашно, јер му покожица увек задебља до потпуне зрелости; најзад оно под утицајем топлог и јаког ветра врло лако опада. Кад се пшеница жање *мало зелена* слама јој је мекша, хранивија, зрно мање опада али је вршидба нешто тежа.

Свуда је боље жњети раж на неколико дана пре потпуне јој зрелости; јечам, кад је зрео а овас кад му је слама још помало зеленкаста, јер му клас онда мање опада.

Једина незгода коју има жњевење стрмнина пре зрелости, у томе је што је сушење дуже траје ако би дуже кише наступиле.

Полегле стрмнине треба увек сређивати пре оних, које су усправне. Оне стрмнине, од којих се хоће да има семе, сређују се свагда последње.

Укратко речено: стрмнине не треба сређивати ни одвеђ рано ни одвеђ позно; ко на то мотри, тај добија *зрно које је тешко и чија је боја више трговинска.*

Пре но што се почне жетва ма које стрмнине, ваља пажљиво прегледати њиве, да би радове почели на оним местима, где су усеви више одмакли у својој зрелости.

Врло је важно да се косач стрмнине уме добро окренути према страни света, нарочьто ако је ветар нешто јачи. Ветар који долази с леве стране косачу најбољи је, јер је влаће природно према коси нагнуто. Ветар, који дува у лице најгори је. Ветар позади, не чини никакве сметње.

Вршидба. — се предузима или одмах по жетви на гувну и под ведрим небом, или се летина свози у двориште под заклон и вршидба предузима зими.

Вршидба коњима врло је одавна позната; за њу су још за време Римљана знали сви народи на југу Јевропе. Гувно, на коме се врше, или је на имању самога домаћина, или је негде на општинском имању заједничко, општинско.

Вршидба машином вршилицом знатно убрзава посао вршења стрмнина. Машине вршалице врло су различите. Покрећу се живом или парном снагом. Неке од њих, поред вршидбе, зрно још и *чисте.* — Машине ове често су сопственост предузимача. који иду од имања до имања. Предузимач нуди машину и угаљ који јој треба а накнаде добија 40, 50 или 60 пара од сваког ектолитра зрна, које машина оврше. Земљорадник даје воду и сву радну снагу, коју вршидба захтева а то је 12, 16 и 18 људи, од којих сваки треба да има *свој* посао. Лепо удешена и покретана паром, машина вршилица за један дан од 10 часова, кад је летина добра, може да оврше од 120—150 ектолитара пшенице.

Вејање, ветрењање, чишћење овршеног зрна. — Зрно, које је земљорадник овро, треба да се пажљиво овеје, проветрења, очисти, било да се намењује за продају, било да се чува за семе.

Зрно се *веје лопатом на гувну, ветрења ветрењачом* и *чисти* или *машином вршилицом ири самој вршидби* или доцније нарочитим справама *тријерима.*

Вејање зрна, о коме говори и Свето Писмо, употребљавали су Грци и Римљани а оно се и до дана данашњег одржало и у нас и у многих народа у туђини. — При овом вејању најтеже зрно најдаље је од вејача; лако зрневље увек је најближе месту на коме вејач стоји, јер је најлакше.

Ветрењача брже и јевтиније одваја прашину, плеву, коровско семење од доброг зрневља.

Од пре 30 година ветрењаче су веома усавршене. При ветрењању ветрењачом потребна су два радника. Један рукатком окреће крила која праве струју ваздуха на сита, други сипа зрно које се хоће да ветрења, пази на рад и прима очишћено зрно. Ако је жито пуно плеве и прашине потребан је и трећи радник; он стоји с леве стране ветрењаче и прутићем непрестано одгушује прво сито размештајући смесу која се хоће да чисти, што много олакшава брзину ветрењања. — Радник, који окреће рукатку, треба да ради лагано и сасвим подједнако, да ветар не би семење изван ветрењаче избацивао.

Кад се у каквој житници или магази има да ветрења пшеница, раж или овас а веома су измешани с прашином, плевом и т. д. треба ветрењачу наместити близу врата куда ветар дува, да би ова нечистоћа излазила напоље из одаје и да се не би развејавала по унутрашности житнице и ширила по зрну које је већ поветрењано.

Тријери — су бољи од ветрењача и најсавршеније ветрењаче не могу да их замену. По свом склопу врло су разни. Они, који се највише цене и који су најраширенији, удешени су да непрекидно раде.

Тријери извршују четири посла: *издвајају прашину уродицу* и *камичке;* у нарочити суд сипају *снетљиво зрно, коровско семе* и *ситно зрневље;* из зрневља које се чисти издвајају *најлепша зрна за сејање*, и у нарочити суд пресипају *трговинско зрно.*

Тријери су скупе справе за појединог земљорадника. И њих је најбоље куповати *заједнички* и *заједнички се њима служити.*

* * *

Приспео је давно очекивани дан жетве. Час је и значајан и озбиљан. Род је зрео и сада има да се збира. Пожуримо се. Неколико само дана оклевања могу нам упропастити мучан рад од толико месеци.

ПРАКТИЧНИ КАЛЕМАРСКИ КУРСЕВИ У 1898. ГОДИНИ

Са обнављањем винограда америчком, издржљивом лозом наступила је потреба спремити што већи број радника, који ће знати лозу каламити и вршити све остале послове које изискује нов начин подизања винограда. Ради тога законом о обнављању и унапређењу виноградарства стављено је у задатак лозним расадницима: да послуже и као школе, у којима ће се на повременим курсевима моћи видети и научити сви послови, потребни за обнављање и одгајивање винограда. По члану 17. истог закона обавезне су општине, од којих год се затражи, послати на те курсеве младиће о своме — општинском — трошку, ако се ови не би могли сами издржавати. На тај начин учињено је да се практично знање о новом начину подизања винограда и стално и поуздано шири, и то међу саме произвођаче, који, кад такве мере не би било, тешко и да би дошли до увиђавности да им је то потребно.

Захваљујући тој одредби законској, и прописима Правила и Упутстава за извршење закона који су ту одредбу још боље објаснили и поступак за извршење прописали, практични калемарски курсеви у прошлој — 1898 — години били су врло добро похођени. Приређени су: курсеви за зрело каламљење и сађење лозе и курсеви за зелено каламљење лозе; и то:

а, *За зрело каламљење и сађење лозе*: у расаднику крајинском (Виноделско-воћарске школе) — три, који су трајали непрекидно од 25 фебруара па до 20 марта, и сваки курс по 8 дана; у расаднику топчидерском — један који је трајао од 1—10 марта; у расаднику нишком — два, који су трајали од 1—16 марта, сваки по 8 дана; у расаднику смедеревском — један, који је трајао од 1—8 марта; у расаднику жупском — два, који су трајали од 25 фебруара до 16 марта, сваки по 10 дана.

б, *За зелено каламљење лозе*: у расаднику крајинском — један, који је трајао од 10—16 маја; у расаднику топчидерском — два, који су трајали од 25 маја до 5 јуна сваки по 5 дана; у расаднику нишком — два, који су трајали од 26 маја до 6 јуна, по 5 дана; у расаднику смедеревском — један, који је трајао од 17—21 маја (други је курс приређен по иницијативи самог руковаоца за добровољне слушаоце и трајао је од 27 маја до 2 јуна); и у расаднику жупском — један, који је трајао од 1—6 јуна.

За курсеве у расаднику крајинском позвано је 12 општина округа крајинског да пошаљу своје младиће — курсисте; за курсеве у расаднику топчидерском позвано је из 12 општина округа подунавског и 22 општине окр. моравског (срезова: беличког и параћинског и градова: Јагодине, Ћуприје и Параћина); за курсеве у расаднику нишком позвано је из 19 општина округа нишког и из по 1 општине округа врањског и пиротског; за курсеве у расаднику смедеревском познано је из 10 општина округа пожаревачког и за курсеве у расаднику жупском позвано је из 26 општина округа крушевачког (срезова жупског и трстеничког).

Курсиста је било:

а, *на курсевима за зрело каламљење и сађење лозе*:

у расаднику крајинском: општинских		17
„ „ топчидерском: општинских	81	
добровољних	12	93
„ „ нишком: општинских	75	
добровољних	9	84
„ „ смедеревском: општинских	10	
добровољних	39	49
„ „ жупском: општ. и добровољних		125
Свега		368

б, *на курсевима за зелено каламљење*:

у расаднику крајинском: општинских		6
„ „ топчидерском: општинских и добровољних		51
„ „ нишком: општинских	43	
добровољних	2	45
„ „ смедеревском: општинских	7	
добровољних	54	61
„ „ жупском: општинских и добровољних		56
Свега		219

Општински курсисти највише су посетили курсеве у расадницима: жупском, топчидерском и нишком, мање у смедеревском, а најмање у крајинском; међутим *добровољних слушалаца* највише је било у смедеревском расаднику, а то су махом радници, Власотинчани, који долазе на рад у смедеревским виноградима.

Према години 1897. број курсиста у 1898. знатно је одмакао. Тако у 1898. години било је *више* курсиста:

а, на курсевима за зрело каламљење 221, (у 1897. год. било је свега 147).

б, на курсевима за зелено каламљење 21, (у 1897. год. било је свега 198).

Мимо ове курсеве, у прошлој години приређени су и *особени* — специјални — *калемарски курсеви за учитеље основних школа и за свештенике*. Курсеви за учитеље основних школа приређени су у свима државним лозним расадницима, па и у Ратарској школи; а за свештенике приређен је један курс у расадницима Виноделско-воћарске школе. Са каламљењем лозе било је на овим курсевима везано и вежбање у каламљењу воћака.

Први курс за учитеље био је 6 и 7 априла (о васкршњим празницима) и посетили су га:

у расаднику нишком	38	учитеља
„ „ топчидерском	26	„
„ „ Ратарске школе	19	„
„ „ Виноделско-воћарске школе	14	„
„ „ жупском	8	„
„ „ смедеревском	7	„
Свега	112	учитеља

Други курс за учитеље био је 25*) маја (о Духовима), и посетили су га:

у расаднику нишком	20	учитеља
„ „ топчидерском	15	„
„ „ Виноделско-воћарске школе	10	„
„ „ жупском	6	„
„ „ Ратарске школе	4	„
„ „ смедеревском	3	„
Свега	58	учитеља

Курс за свештенике, само из *епархије* тимочке, одређен је био од 5—7 маја (3 дана), али је држан само 1 дан; јер свештеници који су курс походили нису имали воље да остану даље, услед малога броја. На курсу је било само 6 посетиоца, међу овима 1 калуђер.

На позив команданта дунавског артиљеријског пука (у Смедереву) руковалац смедеревског лозног расадника држао је *дводневни курс војницима* истога пука. Курс је био 28 и 29 октобра; а присутни су били 82 војника са 1 наредником. Поука је била о каламљењу и неговању америчке лозе.

По томе, руковаци државних лозних расадника и управе нижих пољопривредних школа и топчидерске еко-

*) У неким расадницима био је овај курс, услед ружног времена, 26 маја; у смедеревском расаднику трајао је два дана 25 и 26 маја.

У нишком расаднику на овом курсу биле су 2 учитељице и 1 свештеник.

номије били су у прошлој години јако заузети калемарским курсевима. Али је и успех био врло повољан, јер је *укупно слушалаца, на свима курсевима, било 846*. Број један, који нас на сваки начин може да задовољи. Разуме се да је знатан број оних који су као слушаоци два пут увршћени: један пут као слушаоци курса за зрело каламљење, а други пут као слушаоци курса за зелено каламљење. С друге стране је ту опет једна добит, што су такови курсисти спремни за један и други посао, те су потпуни калемари. — — **Ђ.**

БЕЛЕШКЕ

Гора за домаћу потребу у срезу : таковском (рудничког округа); трстеничком (квушевач. округа); јабланичком (врањског окр.) бољевачком (тимочког округа); и пољаничком (округа врањског). — 1. *Таковски срез.* — Од 1 Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године издато је 43 шумске објаве, по којима је осечено:

а) по такси:

6 букових дрвета од 31—40
11 „ „ „ 41—50
4 „ „ „ 51—60
1 „ „ „ 91—100 сантиметара у пречнику дебелих. — На име таксе наплаћено је за шумски фонд 57·80 динара.

б) бесплатно:

4 букова дрвета од 31—40
44 „ „ „ 41—50
23 „ „ „ 51—60
16 „ „ „ 61—70
21 „ „ „ 71—80
4 „ „ „ 90—100 сантиметара у пречнику; и 20 кубних метара дрва за гориво.

2. *Трстенички срез.* — Издато је 2 шумске објаве по којима је осечено:

3 (изваљена) јелова дрвета од 51—60
3 „ „ „ „ 61—70
1 „ „ „ „ 71—80
11 „ „ „ „ 81—90 и
2 „ „ „ „ 91—100 сантиметара у пречнику дебелих. На име таксе наплаћено је 260 динара.

Горњи број дрвета добила су за домаћу потребу лица из реда варошког становништва. Земљорадници се нису обраћали за гору за домаћу потребу.

3. Јабланички срез. — Издато је 251 шумска објава, по којима је осечено:

а) по такси:

10 букових дрвета од 5—10
80 „ „ „ 11—20
127 „ „ „ 41—50
79 „ „ „ 51—60
48 „ „ „ 61—70
16 „ „ „ 71—80
22 „ „ „ 81—90
1 „ „ „ 91—100
14 растових дрвета од 21—30 и
8 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих; и 1000 комада грабових прута за поплетање плота.

На име таксе за шумски фонд добивено је 1157 динара.

б) бесплатно:

43 букова дрвета од 41—50
88 „ „ „ 51—60
22 „ „ „ 61—70
7 „ „ „ 71—80
24 „ „ „ 81—90
1 „ „ „ 91—100 и
1 растово дрво од 91—100 сантиметара.

4. Бољевачки срез. — Издато је шумских објава 66, по којима је осечено:

а) по такси:

133 букова дрвета од 31—40
2 „ „ „ 41—50
4 „ „ „ 51—60
1 „ „ „ 61—70
15 „ „ „ 71—80 и
19 „ „ „ 01—100 сантиметара у пречнику дебелих.

Наплаћено је таксе за шумски фонд 289 динара и 70 пара динарских.

б) бесплатно:

12 букових дрвета од 41—50
39 „ „ „ 51—60
3 „ „ „ 61—70
3 „ „ „ 71—80
11 „ „ „ 91—100 сантимет. у пречнику.

5. Пољанички срез. — Издато је шумских објава 131 по којима је осечено:

а) по такси:

34 букова дрвета од 41—50
23 „ „ „ 51—60
24 „ „ „ 61—70
10 „ „ „ 71—80
10 јасенових дрвета 71—80 сантиметара; и
30 кола дрва за гориво.

На име таксе наплаћено је за шумски фонд 364·60 динара.

б) бесплатно:

5 букових дрвета од 31—40
93 „ „ „ 41—50
233 „ „ „ 51—60
59 „ „ „ 61—70
34 „ „ „ 71—80
7 „ „ „ 81—90 сантиметара у пречнику дебелих; и 199 кола дрва за гориво од сухе по земљи лежеће горе и искорутина. *М.*

Изналажење количине сена у пласту. — Тешко је, без мерења на вази, тачно одредити тежину сена у пласту. При томе се морају имати у виду разне околности т. ј. да ли је сено крупно или ситно, у којем је добу пораста ливада кошена и колико је дуго лежало сено у пласту. Кад је сено крупно т. ј. кад се састоји из биљака, које имају дебље стабљике, неће бити тако тешко, као пласт исте запремине, у којем је ситније, нежније сено, јер се ово боље слеже и збија. Боље се слегне и збијенији је пласт, ако је трава кошена у време цветања, него ли кад трава презре. У великих пластова су доњи слојеви, услед притиска горњих, збијенији него у мањих пластова. Збијеније је, па и теже сено у пластовима, који дуже времена леже, него у тек зденутим пластовима. При оцени тежине сена у пласту треба, дакле, све ово имати у виду. Један кубни метар сена садржи у средњу руку од прилике 60 до 70 кгр. Кад се дакле хоће да изнађе тежина сена неког пласта, треба прво изнаћи, колико у њему има кубних метара сена. У тај циљ ваља прво измерити обим подине и висину пласта (од средине подине до у врх). Обим подине треба поделити бројем 3142 и тада ћемо добити пречник основе (подине) пласта, на којој лежи. Кад пречник

поделимо с 2 добићемо полупречник. Сад треба полупречник помножити самим собом, добивени производ помножити с бројем 3.142, па овај производ помножити с висином пласта и добивени број поделити с 3. Број, који на тај начин добијемо, количина је сена у кубним метрима. Кад се кубни метри, према напред изведеним околностима помноже са 60—70 кгр., добићемо приближну тежину сена у пласту. *Вл.*

Крупника је било засејано у 1897. години. —

У Округу	хектара	принос са 1 хект.	укупан принос у товар.	вред. приноса у дин.
Ваљевском	20·60	5·60	115	920
Врањском	335·25	5·20	1.743	15·391
Крагујевачком	29·44	6·50	191	1.364
Крајинском	1.269·64	9·62	10.944	69.494
Крушевачком	103·85	8·25	857	6.530
Моравском	243·5	10·67	3.665	27.268
Нишком	1.374·16	10·40	14.291	114.185
Пиротском	93.69	7·62	714	5.534
Подринском	8·25	3·20	26	207
Подунавском	50·50	20·00	1.010	7.646
Пожаревачком	105·72	7·40	782	5.388
Рудничком	488·51	8·90	4.348	34.349
Тимочком	1.640·30	9·75	15.993	110.991
Топличком	317·12	6·00	1.903	10.467
Ужичком	1.775·07	4·50	7.988	64.144
Београду	0·80	20·00	16	153
Србија	**7.956·42**	**8·91**	**64.586**	**474.031**

Елде је било засејано у 1897 години

У Округу	хектара	принос са 1 хек. у товарима	купни упринос у товарима	вред. приноса у динарима
Ваљевском	0.25	2·50	1	14
Врањском	11.35	5·50	62	837
Крагујев.	0·20	5·00	1	13
Крајинском	0·36	10·00	4	28
Крушевач.	15·20	9.00	137	891
Моравском	1·93	3·50	7	96
Нишком	—	—	—	—
Пиротском	—	—	—	—
Подринском	—	—	—	—
Подунав.	1·97	10·00	20	380
Пожарев.	2·86	4·00	11	209
Рудничком	710·77	11·71	8323	96713
Тимочком	1·00	4·00	4	45
Топличком	89·13	7·00	624	5653
Ужичком	990·67	6·26	6202	83727
Београду	1.10	10·00	11	209
Србија	**1826·79**	**6·80**	**15407**	**188815**

Проса је било засејано у 1897. години.

У Округу	хектара	приос са 1 хек. у товарима	укупни принос и товарили	вред. приноса у динарима
Ваљевском	5·91	6·40	38	513
Врањском	31·43	15·33	482	8112
Крагујев.	0·50	5·20	3	41
Крајинском	7·34	5·67	42	344
Крушевач.	1·46	10·25	15	116
Моравском	12·91	10·00	129	2419
Нишком	1·85	8·85	16	141
Пиротском	14·50	2·70	39	403
Подринском	26·07	13·65	356	3204
Подунав.	15·34	13·00	199	3433
Пожарев.	12·75	15·00	191	4011
Рудничком	289·04	14·00	4047	33388
Топличком	3·15	5·00	16	146
Тимочком	22·68	6·50	147	1041
Ужичком	113·84	6·08	692	9107
Београду	2·75	13·00	36	252
Србија	**561·52**	**9·41**	**6448**	**66671·—**

Знаци старости гусака. — Плодност у гусака јавља се већ при крају прве године старости, па траје до десете године и дуже, али су ипак за приплод најбоље двоготке и троготке. Гусани су потпуно развијени тек кад наврше две до три године, с тога их млађе не треба ни употребити за приплод. При избору грла за приплод треба, дакле, пазити и на старост гусака. Површним посматрањем, тешко је оценити старост, јер и ако младе гуске имају оштре нокте на прстима, мали и мекан табан, мекана крила, а ноге и кљун отворенije боје, ипак то нису поуздани знаци, по којима се може тачно сазнати старост гусака. „Rhein u Wiedztg“, вели, да се с потпуном сигурношћу може тачно оценити старост гусака на овај начин. Непосредно уз најдуже перо на крилима (поред вила) има гуска двамала, уска, шиљата, врло чврсто усађена тврда перцета. Једно је од њих нешто веће. На спољашњој страни тог већег перцета налази се, кад гуска наврши прву годину старости, попречке перо зарез, који изгледа, као да је троивичном турпијом у перо урезан. Концем сваке идуће године старости има на перу по један такав зарез више, тако да двоготка има два, троготка три итд. зареза. *Вл. Ђ.*

Виноградске бербе у Француској од пре једног столећа. — Од 1800 до 1850. године, највећа берба забележена је 1847 године, када је достигла 54 милиона 315.000 ектолитара; најмања берба је 1830 године, само 15,282.000 ектолитара.

У 1850 години, берба је била 45,266.000 ектолитара; али *оидиум* се појави и она у 1852 години спаде на 28 милиона ектолитара: у 1853 год. на 22 мил. ектолитара; у 1854 год. на 11 мил. (најмања у овоме столећу); у 1855 год. на 15 мил. и у 1856 године 21 милион. Затим, пошто се лоза излечила, берба се повећа брзо: 35 милиона ектолитара у 1857, 45 милиона у 1858, 54 милиона у 1859 години.

Од 1860 до 1870, највећа берба јесте 1869, када је достигла 71,375.965 ектолитара; најмања берба је 1861. године 29,788.243 ектолитра.

У низу година од 1871 до 1880 налази се најзнаменитија берба која је икад у Француској забележена: 83,632.391 ектолитар у 1875. И том истом низу година налазе се значајне бербе: 1874 године 63,146.125 ектолитара и 1871. године *57,084.054* ектолитара.

У 1879 години улази се у низ рђавих или лоших берба, изузев 1893. годину;

1879	год.	25 милиона	ектолитара.
1880	„	29 „	„
1881	„	34 „	„
1882	„	30 „	„
1883	„	36 „	„
1884	„	34 „	„
1885	„	28 „	„
1886	„	25 „	„
1887	„	24 „	„
1888	„	30 „	„
1889	„	23 „	„
1890	„	27 „	„
1891	„	30 „	„
1892	„	29 „	„
1893	„	50 „	„
1894	„	39 „	„
1895	„	26 „	„
1896	„	44 „	„
1897	„	32 „	„
1898	„	32 „	„

Светска производња кромпира и пшенице. — Земља која производи највише кромпира јесте Германија, са средњом годишњом бербом од 280 милиона цената; затим долази:

Француска	са 135	милиона	цената;
Русија	„ 113	„	„
Аустрија	„ 83	„	„

Енглеска	„	57	милиона цената;
Белгија	„	46	„ „
Угарска	„	30	„ „
Холандска	„	23	„ „

По запремини годишња берба износи, 95,888.400 куб. метара, у Јевроии и 6,754.400 кубн. метара у осталом свету, дакле укупно 102,643.000 кубних метара.

Што се тиче пшенице, светска производња 1898 год. достизала је цифру 957 милиона ектолитара, докле је средња годишња производња од 1891—1898 год. била само 888 милиона дакле укупно 7.104,000.000 ектолитара за свих осам година, Колика је запремина ове количине видеће се кад кажемо да би, кад би је хтели целу сложити, требало саградити житницу од 12 километара дужине, 6 километара ширине, што значи 72 милиона квадратних метара површине и 10 метара висине.

ГЛАСНИК

Нов утемељач Српског Пољопривредног Друштва. — Г. Ђорђе Милојевић трговац из Марковца, уважавајући рад Српског Пољопривредног Друштва, изволео се уписати за члана утемељача и улог од 100 дин. одмах положити. Нека је хвала г. Милојевићу на пажњи, којом потпомаже напредак српске пољопривреде. *М.*

Стање летине, вотњака, винограда и ливада у месецу Јуну. — *Озима и јара жита.* И ако је прошла зима била прилично сува, озима су жита ипак боља од јарих. Јара су жита слабија зато, што је цело пролеће било више мање сушно. Но ако и једна и друга и нису била онаква, каква су очекивана, ипак су у почетку улевала наду на добру жетву. Но, та нада, као да ће нас у неколико и да изневери. У неким источним и југо-источним крајевима нашим владала је и суша скоро целога пролећа, па и у овом месецу, те су жита махом остала лака и штура. Но сем суше, која је нарочито обухватила срез пчињски, лужнички, нишки, зајечарски, бољевачки, прокупачки, лепенички, јасенички (краг) било је и јаких олуја, које су на много места оштетиле стрмне усеве, јер су омлатиле род. Иначе, свуда у осталим срезовима, како озима тако и јара жита добра су и даће добру жетву. Јечам је зрео и поодавно се коси а тако и раж. Припос, може се узети да им је *средњи*. *Кукуруз.* — Рани кукуруз нешто се боље држи од позног. У оним местима где су кише ређе падале, и једни и други застали су од суше и киша би им била веома потребна. На против, у оним местима, где су кише чешће падале ту се кукуруз добро држи.

Слана, која је у почетку овога месеца пала, и кукуруз је знатно омела, а на много их је места и са свим уништила. Онде, где их слана није много оштетила, опорављају се и тако штета неће бити онако велика како је у почетку изгледало. Ако им киша што пре падне, онда ће се опоравити и онамо, где за сада слаби изгледају. Иначе, кад се у опште узме, кукуруз се још добро држи и можемо се надати доброј берби само ако га суша још више не омете. — *Виногради*, како стари, тако и они на америкаиској подлози, доста се добро држе и добар су род понели. Прскање бордовском чорбом свуда је предузето тако, да су до сада на неким местима већ и по трећи пут прскани. Род је за сада свуда добар и ако га што доцније не омете, имаћемо добру берву. Нешто су слабије виногради родили у округу ваљевском, у срезу нишавском, округу пиротском и срезу јасеничком округу крагујевачког, јамачно због пролетне хладноће. *Вотњаци* узев у опште, свуда су добро родили и добро се држе, сем оних места у којима је род пропао од мраза за време цветања. На много места вотњаци су тако добро родили и род им се добро држи, да се гране морају подупирати да се не изломе. Нису најбоље родили вотњаци у срезу пчињском, лепеничком, сврљишком, трнавском местимично, у срезу зајечарском и околини Зајечара. И овде ће бити по свој прилици узрок онај мраз који је пао у време цветања. *Баштенски усеви* у оним местима, где је киша чешће падала, добро напредују и добро се држе. Напротив баштенски су усеви рђави у оним местима где киша дуже времена није падала и где није било могућности за заливање. Слана, која је освануда 1 ов. месеца на много места нанела је врлу велику штету баштенским усевима. Онде, где их је слана мање дохватила, ту се опорављају и штета неће бити тако велика. На много их је места слана са свим уништила, тако, да су се морали поново засејавати и расађивати. — *Дуван* је добар и још се добро држи, ма да би му било потребно кише. — *Конопља* је такође засада добра и добро се држи, али је у неким крајевима, у којима суша од дужега времена влада, застала у порасту, те би јој свакојако киша била потребна. Лан се већ у велико чупа. Припос му није рђав. — *Ливаде* су скоро већ покошене. У оним крајевима где киша дуже време није падала, траве није било колико је требало. Нарочито је мало сена нађено у ливадама ових срезова: пчињског, подгорског, јасеничког, моравског, нишког, с. бањског, сврљишког, нишавског, белопаланачког, азбуковачког и качерског, а нарочито у брдским положајима; иначе, свуда су ливаде добре а тако и пашњаци те ће сена имати доста а и траве за напасање стоке.

Од *елементарних непогода* у току овога месеца било је снега, слане, града, јаких олуја и ветра.

И ако је *град* на више места падао, није свуда велику штету нанео. Највећу је штету причинио у срезу поцерском и непосредној близини Шапца и у општини блацкој среза прокупачког. *Слана* је такође нанела врло велику штету особито кукурузима и поврћу. *Олуја* је такође причинила врло велику штету. Стрмна жита која су била зрела отресла је са свим. Читава дрва а и гране ломила је и силно зелено воће отресла. Зелен кукуруз такође је поломила, а зденута сéна и стогове хране разнела је и велику штету нанела. Дај Боже да Јули буде за привредника у опште бољи.

Изложба и конгрес помолошки у Вервену, у Француској. — Изложба и конгрес помолошки, који приређује *Помолошки Синдикат Француски*, биће у Вервену од 5 до 8 октобра ове године.

Изложба обухвата воће за цеђење сока и стоно воће, јабуковачу и крушковачу, ракије, и саднице родних воћака; пољопривредне справе.

Синдикат је ставио на дневни ред ова питања, да их конгрес проучи, и то:

А. — Гајење дрвећа за јабуковачу и за крушковачу. — Избор подлога. — Расадници. — Сађење. — Ђубрење. — Каламљење. — Неговање. — Избор суврста. — Врсте за препоруку у свакој области.

Б. — Болести и непријатељи дрвећа за јабуковачу. — Лекови и средства да се они сузбију и уништавају. — Заштита птица које се инсектима хране.

В. — Берба, чување, паковање и пренос воћа. — Мере смотрености које ваља предузимати. — Сушење.

Г. — Справљање јабуковаче. — Шира. — Цеђење. — Квасци. — Врење. — Одржавање и запаравање буради. — Претакање. — Мерење превреле јабуковаче. — Чување

јабуковаче. — Њене болести. — Шећер. — Танин. — Киселина. — Алкохол. — Препицање (дистилација).

Д. — Улога синдиката према потрошачима и друштву за продају воћа, јабуковаче, крушковаче, ракије. — Набавке, и т. д.

Ђ. — Радионице за справљање јабуковаче. — Уређење. — Прибор. — Справе и оруђа. — Цистерне, и т. д.

И свако друго питање, које се односи на помологију моћиће се претресати на конгресу ако се на време поднесе председнику, те да се Одбор изјасни о умесности стављања и тога питања у ред питања за проучавање.

Радови, поднесени конгресу о питањима која се стављају на проучавање, посебно ће се прегледати и о њима поднети нарочити извештаји општој седници. Они ће добијати и награде према вредности и према значају. Њих ваља нарочито за овај конгрес писати.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Шиљем две лозе ишчупане, које су биле потерале на ластари окржљавили и ударили натраг. Од исте лозе — Порталис — која је у једно време посађена једна, трећина је приспела за каламљење, а једна трећина сада добро напредује, али неће пристати да се може окаламити, а једна трећина остала је са кржљавим ластаром с неке пак усануо је ластар и види се да почиње из земље да избија. Молим за што скорије обавештење за моје даље управљање.

(Голубац) *А. Поповић.*

Лоза, коју сте послали на испитивање, болује од *Антракнозе* (богиња). Болест ова нарочито јаче спопада *Порталис* и може је са свим омести у развијању. Као лек препоручује Вам се: прскање лозе раствором од зелене галице и креча, на начин као што се бордовска чорба употребљава противу Пероноспоре (Пламењаче на виновој лози). За састављање смеше узима се 2·5 килограма зелене галице и 2·5 кгр. негашена креч на 100 литара загрејане воде. Справља се на сличан начин као бордовска чорба, а прска се прскалицом за Пероноспору. *Боље успех* у лечењу лозе док је у вегетацији, биће ако употребите: прашак од сумпора и креча; препоручује се и сам прашак од креча, али је боље обадвоје у мешавини. Ради тога треба први пут запрашивати кад је ластар од 8 до 10 сантиметара; и ако болест и даље напредује, онда треба понављати сваки 15 дана, и то тако да се пропорцији сумпора додаје све више креча. На тај начин, од $^1/_5$ креча треба повећати размер на $^3/_5$.

Као средство за *сиречавање* болести препоручује се раствор зелене галице са сумпорном киселином. Ради тога узети 50 килогр. зелене галице, 100 литара воде и 1 литар сумпорне киселине. Вода треба да је топла. Употребити ваља у јесен, за 8 до 15 дана пре огртања винограда, и то на тај начин, да се заражено чокоће овом смешом, и то док је још топла, премаже све до земље.

— — *Ђ,*

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Подизање дудова у циљу гајења свилених буба, од *Благ. Д. Тодоровића.* Друго издање. Београд. Штампарија Павловића и Стојановића. Београд 1899. Цена 0·20 динара.

Ова мала књижица, која износи 23 стране, јавља се већ за кратко време у другом издању. То је доказ да је она потребна; а уједно и — доказ да свиларство, које беше у нас занемарено, хвата све јачега корена, и да се тежи, да се оно рационално поведе.

Поука у овој књижици води читаоца од збирања семења дудовог, припремања земље за дудов расадник, па му казује све послове одгајивања и неговања дудова, пресађивања и неговања у циљу што обилатије производње дудовог лишћа за гајење свилених буба. У тексту су и 20 слика, које, и онако јасан, кратак и прегледан слог, веома допуњују и чине да се поука боље утврђује.

Према вредности и потреби ове књижице за сваког оног који жели да добије јасно знање у подизању дудова ради гајења свилених буба, цена је врло незнатна, те и то књижицу веома препоручује. Ниједна основна школа не треба да буде без ње; а свештеници и сваки пољопривредни дом, коме гајење свилених буба може да буде осетна потпора, треба да су ревносни купци ове и оваквих књижица.

— —*Ђ.*

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 27. броја Тежака: Неколико општих напомена о лучењу свиња за гојење. — Жетва. — Практични калемарски курсеви у 1898. години. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Питања и одговори.* — *Књижевни преглед.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 28. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 11 ЈУЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лека, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

ЗАПИСНИК

СВЕЧАНЕ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ДРЖАНЕ 26. ЈУНА 1899. ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

Били су: потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Милутин М. Савић, Др. Марко Лека, Александар М. Секулић, Паја Т. Тодоровић и Илија Кремић.

У одсуству Председника председавао потпредседник г. Мата Јовановић, бележио секретар г. М. Јовановић.

Потпредседник изјављује да је 24. ов. мес на Иван-дан у 6 часова пред вече извршен атентат на живот *Његовог Величанства* ***Краља Милана,*** Команданта Активне Војске, *почасног члана Српског Пољопривредног Друштва,* у часу када се враћао у Двор из Активне Команде.

Од убилачке руке Божје Провиђење заштитило је драгоцени живот Узвишеног Родитеља Највишег Заштитника Српског Пољоприв. Друштва, *Његовог Величанства* ***Краља Србије Александра I.*** на срећу васколиког културног напретка обновљене српске Краљевине — Одбор уз бурни одзив радосног одушевљења што је злочиначки покушај ометен милошћу Божјом, одлучи:

да се у записник ове свечане седнице упише: да Српско Пољопривредно Друштво с гнушањем осуђује злонамерни злочин и изјављује своју радост што је сачуван драгоцени живот *Његовог Величанства* ***Краља Милана,*** *почасног члана Српског Пољопривредног Друштва;*

да Председништво уради шта треба, да Управни Одбор у име Друштва изјави корпоративно ову своју радост *Његовом Величанству* ***Краљу Александру I.*** *и Његовом Величанству* ***Краљу Милану.***

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва био је примљен 1. ов. мес. у $11^1/_2$ часова пре подне у аудијенцију код *Њихових Величанстава* ***Краља Александра I.*** и ***Краља Милана,*** Команданта Активне Војске, и, преко свога Председника, г. Раше Милошевића, изјавио Им своју радост за сретно спасење драгоценог живота *Његовог Величанства* ***Краља Милана,*** *почасног члана Српског Пољопривредног Друштва* осуђујући с гнушањем злонамерни злочиначки покушај.

ЧЛАНЦИ

ГАЈЕЊЕ НИСКИХ ВОЋАКА

Ниске воћке стижу на род најраније, још прве или друге године по присађивању (каламљењу); род је код њих најкрупнији и најлепши те отуда и најцењенији за јело и трговину, такво је воће, право *стоно* (асталско) воће. Оваке воћке могућно је најбоље неговати а с тим и сачувати од штеточина па и непогода. Удесне су за све положаје, а може им се наћи довољно места и у најмањој градини и у најтескобнијем дворишту. Па и зидови, нарочито ако су на присојним странама, најбоље се могу покрити овим воћкама, а разни облици (пирамиде, шпалири и кордони) у којима се гаје ове воћке, најбољи су украс у свакој градини и у сваком дворишту. И за самог воћара оне су поред користи које има од њих врло драгоцене и зато, што се на њима може понајбоље упутити у све радње, које оне, према своме облику, захтевају, и на тај начин познати њихову природу, живот. Орезивање ниских воћака је данас права вештина, јер од те радње зависи *заснивање облика* који се жели имати а сем тога и *родност* и *трајашност* ових воћака, те зато, ко само отпочне гајење оваких воћака, мора на крају крајева постићи жељени успех, јер погрешке, које учини у претходној години, у стању је уочити и поправити у идућој години. По томе, ове су воћке, кад се на њима може човек учити и научити да влада природом воћака и да уз то има од њих и лепе користи, право задовољство за сваког привредника. Приговорима, да овакве воћке рађају мало, да су кратког века, да захтевају многу негу и да се морају чешће ђубрити, нема нити може бити места. Ове воћке рађају *сразмерно* **врло много**, и баш зато што рађају много, изнуре се брзо да их је с тога потребно чешће ђубрити но високе воћке. Ово у толико пре, што оне узимају храну из плићих слојева но високе воћке, јер им жиле не иду тако дубоко у земљу, као жиле високих воћака. Али, зар је то тако тежак посао нарочито у случају, кад се ове воћке гаје у градини? Градина без ђубрета не може се ни замислити, а кад се за површе ђубри, онда се у исто време ђубри и за ове воћке. Зато се ове воћке с правом зову још и *градинарске*, јер је њихово гајење од највеће користи, кад су у градинама, с једне стране зато, што се овде земља најбоље обрађује, а с друге, што се ова још и најбоље ђубри. Да ове воћке трају дуго, треба дакле земљу добро обрађивати чешће ђубрити, а сем тога, треба бити и начисто с тим, да шкартиране воћкице намењене за подизање високих воћака, нису удесне за ниске воћке, као што то многи мисле и раде, јер што није добро за високе воћке, не ваља ни за ове, ниске, воћке. Ниске воћке најтрајашније су и највише користе само онда, кад се за њих узму нарочите подлоге. Тако нпр. за јабуке није добро узети за подлогу ма коју младицу (дивљаку) произведену из семена, већ или младицу *цетроваче јабуке* (Paradies), ако се желе произвести пирамиде или шпалири (палмете), или младицу *холандске јабуке* (Doucin), ако се желе произвести кордони. Најмање пак може бити прекора, да се око ових воћака мора много пословати, јер ни један привредник не треба и не сме дангубити, а према томе, колико се времена може утрошити на гајење ових воћака, може се узети већи или мањи број. Колико се пажње у последње доба, поклања ниским воћкама, најбољи је у осталом тај доказ, што им се одређује место и између високих воћака, где се чувају дотле, док се високе воћке добро не склопе и док не стигну на снагу да обилно рађају. Прва корист од земљишта у оваком случају је, као што се види од ниских воћака, и она је свакојако већа но корист која се има од гајења пољских усева између воћака, а и за само напредовање високих воћака много је боље кад су ту ниске воћке но — усеви.

Толико, за препоруку ниских воћака. Они, који имају најмање баштице, требало би, да прихвате гајење ових воћака, јер је оно врло корисно.

ОПАДАЊЕ ПЕРЈА У ДОМАЋЕ ЖИВИНЕ

Опадање перја, мењање перја, митарење у домаће живине, то је повремена болест, којој подлеже све птице; према годишњем добу, према стању здравља појединих грла митарење траје дуже или краће, теже је или лакше; сва грла не губе своје перје у исто доба ни у једном истом живинарнику у коме се са живином на исти начин ступа, нити на истом положају, где се живина налази под истоветним приликама. То је добро, јер би домаћице, пошто за време митарења носење јаја сасвим престане, остале за то доба без потребне количине јаја.

Митарење је врло често и узрок помору код грла наших живинарника а домаћице се на ту болест довољно и не осврћу.

Шта је, дакле, то митарење?

То је потпуно мењање перја по наредби природе, било што је оно старо одвећ ослабило у току парења, или за време носења јаја, или извођења младунаца, било што је постало неподесно да врши своју главну улогу која се састоји у томе да одржава топлоту и да живину штити-ћава од хладне зиме, која се приближава. Ето зашто перје опада при свршетку лета и с јесени.

Физиолошки појав митарења састоји се у опадању старог перја и у његовом замењивању новим перјем; али ово опадање и ово замењивање бива постепено; перје око репа опада прво, затим оно око врата, после тога оно с крила тако, да тело никад не буде сасвим наго и да се ново перје показује поред старог перја, које је још на свом месту.

У време, кад митарење отпочне, перје које је обично сјајно, добије затворенију боју. И кад, најзад, немадне више своје чврстине, оно опада.... Кад се кокошка ма и пажљиво узме у руке, перје јој остаје у рукама.

Ако се у време митарења кокошка добро храни а нарочито у почетку самог митарења, онда оно пролази без потреса, без штете за грло и сврша се брзо; за осам до петнаест дана или за три седмице најдаље перје је потпуно обновљено; кокошка престаје носити за ово време јер крв која је давала градиво за перје, не може у исто доба давати градиво и за јаја.

Али ако је количина а нарочито каквоћа хране оскудевала пре и за време митарења, оно онда иде споро, врши се полако и по кадкад постане истинска болест којој грла често и подлегну а ова болест долази им од просте малокрвности или захладнелости, јер грла нису више заштићена довољним перјем.

Да би се овим незгодама доскочило, треба повећати храну; сем обичног зрневља треба давати наквашеног хлеба и коју прегреш семена од конопље, зрневља које је и врло масно и које врло надражава. Не треба ни зеље заборавити, пошто за митарењем долази права грозница када је ово зеље, које освежава, неизоставно потребно.

И пловке страдају при митарењу. Опадање и израстање перја иде истина брзо, али се понекад и отегне и тек постепено добијају сјајно перје, као и пре митарења.

И код ћурака и гусака за време митарења опажају се исти знаци болести, која се опажа и код кокошака.

Укратко, ми светујемо својим читаоцима који имају живине, да пазе на доба митарења и да предузму све мере смотрености, да би тиме спречили случајеве, који би им могли бити од велике штете.

БЕЛЕШКЕ

Панађури у мају. — У месецу *Мају* било је 14 панађура и то:

1. *Зајечарски панађур 1, 2 и 3 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	277	385·—	45·— дин.
Крава	20	75·—	40·— „
Телади	17	100·—	30·— „
Коња	78	340·—	25·— „
Кобила	59	120·—	28·— „
Ждребади	16	100·—	16·— „
Оваца	438	8·—	6·— „
Коза	88	10·—	6·— „
Јагањца	360	4·—	2·— „
Јарића	108	4·—	2·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	3.274	0·50 дин.
Ракије	7.605	0·35 „
Пшенице	3.424	0·12 „
Кукуруза	39.524	0·07 „
Ражи	274	0·09 „
Јечма	1.284	0·09 „

Укупан обрт панађура био је 95.874·57·— динара
Приход панађура био је 659·— „
Расход „ „ „ 258·30 „

2. *Чачански панађур 1, 2 и 3 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	707	400·—	40·— дин.
Крава	218	120·—	35·— „
Телади	167	30·—	8·— „
Коња	72	400·—	20·— „
Кобила	22	300·—	20·— дин.
Ждребади	25	50·—	10·— „
Оваца	300	10·—	6·— „
Коза	100	10·—	4·— „
Јагањаца	400	8·—	4·— „
Јарића	100	4·—	2·— „

Укупан обрт панађура био је 200.788·— дин.
Приход панађура био је 2.518·65 „
Расход „ „ „ 679·20 „

3. *Уички панађур 1, 2 и 3 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	970	480·—	45·— дин
Крава	211	236·—	36·— „
Телади	71	50·—	8·— „
Коња	166	400·—	15·— „
Кобила	44	320·—	12·— „
Ждребади	7	280·—	7·— „
Оваца	51	8·—	6·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	1.500	0·80 дин.
Ракије	1.640	0·60 „

Укупан обрт панађура био је 329.674·50 дин.
Приход панађура био је 1.711·55 „
Расход „ „ „ 359·— „

4. *Горњомилановачки панађур 9, 10, 11 и 12 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	1.002	350·—	80·— дин.
Крава	110	180·—	50·— „
Телади	54	35·—	12·— „
Коња	67	300·—	40·— „
Кобила	42	150·—	35·— „
Оваца	305	10·—	7·— „
Коза	63	9·—	8·— „
Јагањаца	382	6·—	4·— „
Јарића	90	4·50	3·50 „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	3.700	0·60 дин.
Ракије	6.233	0·40 „
Кожа (ком.)	420 (од комада)	1·80 „

Укупан обрт панађура био је 255.490·20 дин.
Приход панађура био је 1.649·— „
Расход „ „ „ 477·90 „

5. *Прокупачки панађур 9, 10 и 11 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	305	220·—	30·— дин.
Крава	62	120·—	20·— „
Телади	37	71·—	9·— „
Коња	50	200·—	24·— „
Кобила	14	120·—	20·— „
Ждребади	1	29·—	—·— „
Оваца	199	13·—	8·— „
Коза	32	8·—	5·— „
Јагањаца	109	5·—	3·— „
Јарића	209	4·50	3·— „
Свиња	105	10·—	12·— „
Прасади	10	10·—	4·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Вина	149	0·50 дин.
Ракије	5.267	0·25 „
Пшенице	85	0·13 „
Вуне	134	1·60 „

Укупан обрт панађура био је 58.063·37 дин.
Приход панађура био је 1.434·65 „
Расход „ „ „ 257·— „

6. *Арилски панађур 15, 16 и 17 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	50	115·—	50.— дин.
Крава	21	100·—	40·— „
Телади	10	30·—	9·— „
Коња	3	70·—	31·— „
Оваца	327	12·—	8·— „
Коза	138	13·—	8·— „
Јагањаца	770	5·—	3·— „
Јарића	70	5·—	3·— „
Свиња	57	36·—	6·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Ракије	2.900	0·30 дин.
Пшенице	8·112	0·15 „
Кукуруза	6.193	0·11 „
Ражи	2.140	0·14 „
Јечма	2.605	0·13 „
Вуне	390	1·60 „
Лоја	270	1·— „
Кожа (ком.)	600	(од комада) 1·60 „

Укупан обрт панађура био је 20.879·28 дин.
Приход панађура био је 401·— „
Расход панађура био је 161·— „

7. *Бајинобаштански панађур 21, 22 и 23 Маја*

Број продате стоке		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	115	115·—	30·— дин.
Крава	70	90·—	28·— „
Телади	46	20·—	12·— „
Коња	32	260·—	25·— „
Кобила	13	80·—	20·— „
Ждребади	7	60·—	45·— „
Оваца	60	11·—	9·— „
Коза	140	9·—	6·— „
Јагањаца	140	4·—	2·50 „
Јарића	138	3·—	2·20 „
Свиња	121	35·—	13·— „
Прасади	30	6·50	3·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена једног килограма
Вина	300	1·— дин.
Ракије	830	0·40 „
Пшенице	400	0·16 „
Кукуруза	650	0·10 „
Вуне	60	1·60 „

Укупан обрт панађура био је 25.078·30 дин.
Приход панађура био је 962·10 „
Расход „ „ „ 236·— „

8. *Крагујевачки панађур 21, 22 и 23 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова и крава	897	405·—	70·— дин.
Телади	200	200·—	50·— „
Коња и кобила	158	160·—	26·— „
Ждребади	14	160·—	10·— „
Оваца	815	8·—	5·— „
Коза	100	10·—	6·— „
Јагањаца	716	4·—	3·— „
Јарића	80	3·—	2·50 „
Свиња	30	80·—	15·— „

Домаћих производа продато је килограма		Цена од килограма
Ракије	2.400	0·40 дин.
Вуне	300	1·30 „

Укупан обрт панађура био је 265.520·— дин.
Приход панађура био је 1.772·05 „
Расход „ „ „ 299·05 дин.

9. *Лесковачки панађур 21, 22 и 23 Маја*

Број продатих грла		Највећа и најмања цена једног грла	
Волова	250	200·—	20·— дин.
Крава	99	90·—	15·— „
Телади	1	20·—	—·— „
Коња	193	310·—	16·— „
Кобила	10	120·—	18·— „
Оваца	530	7·—	6·— „
Коза	410	6·—	5·— „
Јагњаца	720	3·—	2·40 „
Јарића	640	3·20	2·50 „

ПОДЛИСТАК

СРП

О овом неугледном а ипак тако корисном оруђу, које многи и не поштују, хоћемо данас да прогововимо неколико речи. Срп се по достојанству утешно може мерити с плугом; јер срп је постојао још и онда, када је човек своје бедне колибе правио на колу; срп је гледао читаву поворку фараона који су поносито седали на египатски престо и опет у прашину падали; срп је Грцима и Римљанима важио као знамење ратарства и зато је био стални придев богиње, која је ратарству председавала; напослетку срп је још и сада поред плуга најважније пољопривредно оруђе.

Чудновато је што о српу нема ни песме ни спева, у коме би се он према значају величао. Тако исто нема ни описа ни расправа, које би срп описивале с културноисторијске стране онако, као што има о плугу, који су тако многи песници опевали и тако многи писци описали. То, зар, и не стоји ни до чега другог до управ до неугледности српа!

Међу оруђем ратарства срп је прави патријарах а с друге опет стране право дете по простоти свога облика. На прилику, какве је све промене у току времена плуг прошао! Од првобитног зашиљеног дрвеног штапа или куке, којом се трошна земља површно парала до челичног и парног плуга наших дана: каква силна разлика, какав горостасан напредак технике! Напротив срп је још и данас оно што је био пре иљаде година; сем градива ново доба на њему скоро ништа није умело поправити.

Латински писци, који су писали о Пољској привреди, придају српу придев *messoria*, (то јест *за жњевење*), *lunata (као полумесец)* и *dentata*, *(назубљен)*. Римљани су, као што је познато, били не само ратнички но и пољопривредни народ првог реда и доста се често дешавало, да су римски батаљони у освојеним земљама мач замењивали плугом, српом и косиром само да би у њима привреду одомаћили. У самој Италији у време дубокога мира многи је мач, много пута натопљен крвљу непријатељском, прекиван у скромни срп, онако исто као што је шлем употребљаван за кошницу. То показује онај епиграм *Марцијала* који носи наслов *Срп и коса* и који гласи: *Сигуран мир и мене је опредељио за миран рад. Сад сам пољопривредник а пређе сам био војник.*

Напослетку још једну реч о облику овог оруђа. Не зна се откуд то, али тек види се, да су најважнија оруђа сликана према извесним органима људским. Тако је мањ чисто подражавање руци с песницом, у којој је био какав камен за разбијање тврдих предмета. Први човек требало је само да камен утврди на какво кратко држање, па је први мањ био готов. У самој ствари камен то и значи. Тако је и са српом. Ми морамо узети да се зрело влаће у најстарија времена или чупало или да се само класје кидало. Али пошто је то врло неугодно било, то се могло

Домаћих производа продато је килограма		Цена једног килограма
Ракије	20·000	0·35 дин.
Пшенице	16.000	0·15 „
Кукуруза	22.000	0·07 „
Јечма	30.000	0·08 „
Вуне	8.000	1·50 „
Кожа (ком.)	2000	1·70 „

Укупан обрт панаћура био је 103.074·50 дин.
Приход панаћура био је 948.50 „
Расход „ „ „ 284·90 „

10. *Стубички панаћур 21, 22 и 23 Маја*

Број продатих грла		највећа и најмања цена једног грла		
Волова	902	400·—	60·—	дин.
Крава	204	165·—	30·—	„
Телади	65	50·—	15·—	„
Коња	42	200·—	10·—	„
Кобила	32	150·—	10·—	„
Ждребади	11	80·—	7·—	„
Оваца	15	6·50	5·50	„

Укупан обрт панаћура био је 237.701·— дин.
Приход панаћура био је 1.746·38 „
Расход „ „ „ 357·— „

11. *Трстенички панаћур 21, 22 и 23 Маја*

Број продатих грла		највећа и најмања цена једног грла		
Волова	395	300·—	36·—	дин.
Крава	47	100·—	40.—	„
Телади	100	150·—	25·—	„
Коња	69	150·—	28·—	„
Ждребади	2	100·—	70·—	„
Оваца	1500	16·—	7·—	„
Јагањаца	86	5·—	3·50	„
Јарића	15	4·—	2·50	„
Свиња	26	36·—	14·—	„

Домаћих производа продато је килограм		цена од килограма	
Вина	380	0·80	динара
Ракије	1565	0·50	„
Кожа (ком.)	365)од ком.)	2·05	„

Укупан обрт панаћура био је 104.860·— дин.
Приход панаћура био је 934·50 „
Расход „ „ „ 269·59 „

12. *Јагодински панаћур 27, 28 и 29 Маја*

Број продатих грла		највећа и најмања цена једног грла		
Волова	1001	500·—	60·—	дин
Крава	174	120·—	40·—	„
Телади	41	70·—	25·—	„
Коња	40	180·—	20·—	„
Кобила	6	100·—	20·—	„
Ждребади	3	150·—	20·—	„
Оваца	50	8·—	7·—	„
Коза	10	8·—	7·—	„
Јагањаца	91	6·—	3·—	„
Јарића	3	4·—	3·—	„

Домаћих производа продато је килограма		цена од килограма	
Вина	156	0·80	динара
Ракије	1210	1·40	„
Вуне	50	1·60	„

Укупан обрт панаћура био је 302.396·30 дин.
Приход панаћура био је 961.36 „
Расход „ „ „ 255.10 „

13. *Нишки панаћур 27, 28 29 и 30 Маја*

Број продатих грла		највећа и најмања цена једног грла		
Волова	573	300·—	40·—	дин.
Крава	61	225·—	20·—	„
Телади	26	55·—	6·—	„
Коња	270	360·—	10·—	„
Кобила	93	200·—	26·—	„
Ждребади	5	20·—	10·—	„
Оваца	200	8·—	4·—	„
Кзоа	350	9·—	4·50	„
Јагањаца	1398	5·—	3·—	„
Јарића	1890	5·50	3·50	„
Свиња	49	80·—	15·—	„

Домаћих производа продато је килограма		цена од килограма	
Вина	874	0·50	динара
Ракије	1.142	0·60	„
Пшенице	12.448	0·17	„
Кукуруза	11.816	0·08	„
Ражи	398	0·10	„
Јечма	4.679	0·10	„
Вуне	2.028	1·80	„
Лоја	224	1·—	„
Кожа (ком.)	485 (од ком.)	1·—	„

Укупан обрт панаћура био је 195.023·24 дин.
Приход панаћура био је 1.714·80 „
Расход „ „ „ 262·— „

14, *Пожаревачки панаћур 27, 28 и 29 Маја*

(искључиво за продају и куповину коња)

Број продатих грла		највећа и најмања цена једног грла		
Коња	32	600·—	24·—	дин.
Кобила	7	500·—	20·—	„
Ждребади	2	300·—	20.—	„

Укупан обрт панаћура био је 12.024·— динара
Приход панаћура био је 49·50 „
Расход „ „ „ 49·50 „

* * *

У прегледима о панаћурима у току Маја имамо у појединостима податке за сваки панаћур посебице, али да би добили преглед о целокупном промету њиховом скупићемо их уједно.

одмах доћи на мисао, да се рука, која се при овом послу као лук савијала, замени комадом кремена, којим се као ножем већ служило и који је само према том циљу ваљало подесити и за згодно дрво привезати.

И ако пољска привреда наших дана има сасвим друго обележје но она у прошлости и ако она употребљава све више машина жетелица, ипак је још и данас као год и пре иљаде година срп оруђе за жњевење, оруђе, којим сваке године замахују милиони вредних руку. Када приспе дан жетве, сва двориштa по селима одјекују од оштрења српова и откивања коса. То значи спремати се за велику битку, то значи толико урадити да би се човечанству још за једну годину дана више прибавило хране, зашта оно има и српу да захвали!

Цару Константину, кад је полазио против *Максенција* појавио се крст на небу и поред њега речи: *У овом ћеш знаку победити.* И земљорадницима се сваког месеца јавља значајан један знак на небу: сјајни срп месеца. Ако они то истински појме, т.ј. ако као оно Грци и Римљани срп свате као знак ратарства, онда ће и њиховом оку онамо горе бити јасан натпис: *У овом ћеш знаку победити.*

* * *

Сећајмо се велике истине, да нама људима, као год и народима уопште само озбиљан, частан рад може да донесе спас и благослов!

У месецу Мају било је 17 панаћурских дана а 14 панаћура; на њима је продато:

Крупне стоке (волова, крава, телади, коња, кобила и ждребади) 11.273 грла.

Ситне стоке (оваца, коза, јагањаца. јарића, свиња и прасади) 15.064 грла.

Пића (вина и ракије) 61.125 килограма.

Хране (пшенице, кукуруза, ражи и јечма) 162.042 килограма.

Других производа (вуне и лоја) 11.456 килограма.

Кожа животињских (овчјих, козјих, јагњећих и јарећих) 3870 комада.

Укупан обрт свих четрнаест панаћура изнео је 2,204·347 динара; прихода је било 17.463·04 динара, а расход је износио 4.175·54 динара.

Просечна цифра промета једног панаћура била је 157.453 динара, а просечна цифра обрта једног панаћурског дана 129.667 динара. *С.*

ГЛАСНИК

Подизање Главинићеве сушнице о државном трошку. — Министар Нар. Привреде одобрио је, да се о државном трошку подигне по једна Главинићева сушница и то у:

Лозници, среза ваљевског окр. ваљевског, код општинске судинице.

Остружњи, среза подгорског, округа ваљевског (на граници округа подринског), у чувеном вотњаку Филипа Павловића; *)

Становима, среза гружанског, окр. крагујевачког, на изабраном земљишту за вотњи расадник истога среза;

Љубићу, среза љубићског, окр. рудничког, на имању Вучића Дмитровића; и,

Клуцима, ср. јадранског, окр. подринског, на имању Луке Лесића.

Г. Коста Д. Главинић, професор Велике Школе, као конструктер ове сушнице, умољен је, да се подизање сушнице у поменутим местима врши под његовим руководством, на што се овај врло радо и одазвао, а да би се дала прилика и осталима, који би хтели подићи оваке сушнице, било изнова или преправљањем својих домаћих сушница, умољен је г. Главинић, да се свуда одазове, т.ј. да се и те сушнице подигну под његовим руководством.

Пријава приватних лица има врло много, и зато што г. Главинић неће моћи свуда да стигне где се позива, Министарство Нар. Привреде ставило је на расположење г. Главинићу два свршена ђака ратарске школе, да их обучи у подизању ове сушнице, па да после, као изасланици Министра Нар. Привреде руководе ове послове у местима где се буду одредили.

За сушнице које се подижу о државном трошку и за оне приватних лица, која су се пријавила до одређеног рока, израђени су железни (гвоздени) и извесни дрвени делови у Београду, а надлежним начелсвима је опет наређено, да прибаве остали материјал — с тим су упозната и приватна лица — те ће се тако подизање ових сушница извршити лако и брзо.

Г. Главинић је већ поодавно на путу.

Сушнице се подижу свуда по оном моделу Главинићеве сушнице у Г. Добрињу, ср. пожешког, окр. ужичког, поглавито с тога што је она, према моделу Главинићеве сушнице у Топчидеру, врло слична домаћој сушници, те се с тога може и много лакше одомаћити, но свака друга сушница која се по сличности више или мање удаљава од домаће. То се у осталом најбоље огледа сада, јер је одзив за ове сушнице, како се само пожелети може. *Б.*

*) Има шљивар од 20.000 дрвета

Железнички вагон за извоз воћа. — Дирекција мађарских државних железница израдила је нарочите вагоне за пренос свежега стоног воћа и грожђа, пакованог у корпама, за извоз у стране земље, а особито — из Кечкемета у Берлин и Хамбург. Вагони су у облику кола и сандука са фијокама. Кад се отвори париска изложба намерава се да се особени вагони, потоварени разним сортама воћа, пошаљу непосредно у Париз. Осем тога, за изложбу воћа спремиће се и послати такав вагон као изложбени предмет.

Извоз мађарског сена у Грчку. — У Грчкој се до сада поглавито набављало сено из Мађарске. Од скоро у набављању сена узима удела и Холандска. Приватни троше овога сена у већим количинама; па и за војску стара се једно друштво да протура то сено. Међутим, како ни једно сено није тако добро за коње, по предлогу једне комисије закључено је, да се од лиферанта док траје уговор прима искључиво мађарско сено. Не би ли наши извозници огледали извоз нашега сена у Грчку, које по питомости и хранљивости извесно не изостаје од мађарскога.

ДОПИСИ

Александровац, (Жупа) јуна 1899.

На првом месту нека је хвала надлежним чиниоцима на оснивању овог нашег расадника, који ће нашем привреднику пружити све оно, што му је потребно са овом новином. Овде је настало право такмичење у подизању и неговању нових винограда и могу с правом утврдити: да ће Жупа у течају 10 година давати онолико приноса, колико је и пређе давала.

Но о свима овим појединостима, говорићу други пут, а сада да приопштим једно подузеће жупске пољопривр. Подружине.

Већ годину дана како се управни одбор носи мишљу да приреди једну изложбу свега што се производи и израђује у срезу, и тога ради обрати се ово окружном и среском началнику за новчану помоћ.

Нека је велика хвала овим пријатељима економног напретка — Подружини је омогућен сјајан успех, јер од округа има 1000 х. д. (за 1898 г. примила је 1000 дин. од округа) и од среза 500, те је услед тога на скораашњем скупу утврђено: да изложба среза жупског буде 19. септ. ове године у Александровцу.

Да би се ова изложба припремила и приредила у свима појединостима, те да би своме правом циљу одго-

ворила, одбор је умолио г.г. чиновнике и виђене пријатеље пољопривреде овог среза да се приме управе појединих одељења, како би својим знањем и угледом допринели постижењу успешнијих резултата.

Одзив округа и среза изазвао је код грађанства тако расположење да су одмах прегли свом збиљом прикупљању производа.

За управника ове изложбе изабрат је г. Душан Кремановић, руковаоц овд. расадника. Одељења изложбена су ова: I. Винодеље, II. Воћарство, III. Ткива и рукотворине, IV. Сточарство, V. Пчеларство и Свиларство и VI. Ратарство и Повртарство.

Могу напред утврдити, да ће ова изложба испасти на опште задовољство, тим више, што су јој управне снаге све одличне, и што ће се са те изложбе за прославу Српског пољопривредног друштва 30 октобра у једном засебном павиљону и београдском свету приказати да је и жупска Подружина достојна потпоре Српског Пољопривр. Друштва и високе пажње Највишег Заштатника *Његовог Величанства Краља* **Александра I.**

Надамо се да ће нас Министарство Нар. Привреде и Српско Пољопривредно Друштво удостојити своје пажње и дати нам могућности да се и привреда Жупе развије до оног ступња, до кога наша мила отаџбина и жели.

поп **Гера.**

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IX. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 9. априла 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић; благајник г. Благоје Д. Тодоровић; Одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Илија Кремић, Коста Д. Главинић и Паја Т. Тодоровић; као гости г. г. Светолик А. Петковић и Веселин М. Ћоћић редовни чланови.

Председавао председник г. Раша Милошевић,

Бележио вршилац дужности секретара С. Симић.

Пре но што се прешло на дневни ред председник саопшти поздрав учитеља округа Ужичког са плетарске курса Пожешке подружине. — Одбор прими са захвалношћу, с тим, да се овај поздрав одштампа у *Тежаку*.

60. Председник саопштава, да су подружине: Крушевачка, Ресавска и Медвеђска послале извештаје о држаним Калемарским Курсевима у прош. месецу а Левачка о избору нове Управе — Одбор прими к знању с тим, да се ови извештаји упуте уредништву Тежака ради штампања.

61. Председник саопштава да је у варошици Бољевцу поново образована Подружина за срез Бољевачки, која је постојала до 1886 године, и да је послала своја правила с молбом, да их Друштво одобри и прими Шудружину у свој састав. — Примљено к знању и решено, да се правила ове подружине упуте г. Благоју Д. Тодоровићу друштвеном благајнику на преглед и мишљење.

62. Саопштен је акт Крушевачке Подружине од 9 пр. мес. бр. 132. којим јавља, да је на држаном годишњем збору 8 пр. мца. допунила члан 9. својих правила са увођењем *великих добротвора* у који је ред између осталих уврстила и Српско Пољопривредно Друштву. — Примљено к знању с тим да се овај акт упути г. Благоју Д. Тодоровићу друштвеном благајнику на мишљење.

63. Саопштено је писмо одбора за приређивање 4 конгреса Српских Земљорадничких Задруга у Нишу којим позива Друштво да учествује на овај конгрес. — Решено је да Друштво пошаље своје изасланике на овај конгрес.

64. По добивеним одговорима од пријављених такмичара за поткивање волова по модерном начину радње на расписани стечај — Решено: да се овај предмет упути одбору за приређивање утакмица и т. д. на мишљење.

65. По жалби Тимочке Подружине од пр. мца бр. 117 за помоћ која стоји у вези са њеним актом од 24 пр. мца бр. 131. којим пита шта да ради, кад јој се од стране Министарства Народне Привреде коме се обраћала за помоћ, саветује, да своје земљиште понуди срезу или округу за срески расадник односно Опитну станицу.

С погледом на то, што је држава решена, да у месту у коме је Подружина оснује срески расадник или пољопривредну станицу, а пошто је могућно да ће овај случај наступити и код других Подружина које имају земљишта а налазе се у среским или окружним местима. — Решено: да се саветује Тимочкој Подружини, да своје земљиште понуди држави а она да продужи рад на другим тачкама својих правила. Овај предмет да се упути Одбору на измену друштвених правила, да поднесе своје мишљење за све Подружине које би дошле у овај положај.

66. По молбама г. г. Драг. Н. Лапчевића председника, Николе А. Јовановића секретара и Радомира Кораћа економа пожешке Подружине, да им се исплате трошкови учињени приликом упоредних проба сушница у Добрињи — Решено: на им се изда по 50 динара и да на ову суму пошљу посебне признанице.

67. По реферату уредника о награди радова штампаних у 6—13 броју *Тежака* од ове године — Одбор одреди награде.

68. По молбама: Српског православног црквено певачког друштва у Фочи и дружине „Побратимства“ ђака Велике Школе да им се *Тежак* шаље бесплатно. — Усвојено је мишљење Књижевног Одбора да им се Тежак за ову год шаље бесплатно.

69. По молбама г. г. Д-ра Лазе Димитријевића лекара из Смедерева да му се пошље два броја Тежака у којима је његов последњи рад штампан, и Васе Гребенаровића телеграфисте из Пирота да му се Тежак шаље у пола цене. — Усвојено је мишљење Књижевног Одбора, да се г. Димитријевић претплати бар на пола године, иначе се не могу комплекти *Тежака* кварити; а г. Гребенаровићу неможе се дати *Тежак* у пола цене.

70. По молби управника Школског Музеја у Београду, да Друштво поклони Школском Музеју по 1 примерак од пољопривредних књига које има — Усвојено је мишљење Књижевног Одбора, да се школском Музеју поклони по 1 примерак од свију Друштвених издања од којих има повећи број.

71. По молби г. Д-ра Ђорђа Радића, да му се исплати вредност клишета, која је предао Друштву уз неке његове радове у 1894|5 години — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се г. Радићу вредност ових клишета исплати из партије непредвиђених трошкова.

72. Предлог уредника *Тежака*, да се поради на надлежним местима, да се: Манастири, војници, Земљорадничке Задруге и њихови задругари у већем броју претплаћују на *Тежак*, како би била оправдана жртва коју Друштво подноси спуштањем претплате у пола цене — По мишљењу Књижевног Одбора, усвојен је с додатком, и за чланове помагаче и чланове подружина.

73. По питању уредника могу ли у *Тежаку* писати и примати за то награду и они који нису његови претплатници, нити га иначе по правилима примају; као и да ли се може преко Тежака одговарати на питања и онима

који Тежак не примају. — Усвојено је мишљење Књижевног Одбора, да они који *Тежак* не примају не могу бити ни његови сарадници, нити им се могу преко Тежака давати одговара на питања, која би у тој намери управљали.

74. На питање уредника у колико примерака да се штампа Тежак у II тромесечју ове године. — Усвојено је мишљење Књижевног Одбора, да се *Тежак* и у II двомесечју штампа у 2000 примерака као и у I.

75. Уредник *Тежака* реферише да је потребно да се у *Тежаку* доносе и метеоролошка посматрања, која би се могла добијати од овдашње Опсерваторије. Но пошто Опсерваторија даје ове податке под условом да се редовно и у целини штампају а простор листа то не дозвољава: то предлаже, да се умоли г. Министар Народне Привреде да отвори Друштву потребан кредит код Државне Штампарије, како би *Тежак* од сада по потреби и ова метеоролошка посматрања доносио макар и као прилог *Тежаку*.

По мишљењу Књижевног Одбора. — Усвојен је предлог уредника.

76. Уредник *Тежака* изјављује да би и *Тежак* требао да донесе извештај о свечаном отварању Кланице, као врло важне пољопривредне и привредне установе, но пошто Друштво није имало свога изасланика на овој свечаности: то пита да ли би се могао штампати у Тежаку извештај, који би се саставио по подацима из домаћих листова. — Решено: да се штампа у Тежаку извештај о свечаном отварању Кланице, но да се напомене, да је тај извештај састављен по подацима из домаћих листова, пошто ово друштво није било позвано те према томе није ни имало свога изасланика на овој свечаности.

77. По молби г. Морица А. Тајтацака да Друштво поради на надлежном месту да се семе од свилених буба за раздавање одгајивачима, као и произведени мехурци могу слати Државним Железницама као брзовозна, а да се таксира као споровозна роба II класе. — Решено да се умоли г. Министар Грађевина, да одобри подвоз семена и мехурака свилених буба на Државним Железницама као што молилац тражи.

78. По молби Књажевачке Подружине, да Друштво за Књажевац и околину само њој шаље плави камен на распродају, с тим да га она продаје својим члановима по коштању а нечлановима са 10% скупље како би на тај начин добила што више чланова и тиме што боље осигурала свој опстанак. — Решено: да Друштво не може поступити по молби Подружине из разлога што оно не одобрава да се нечлановима продаје плави камен по скупљој цени него члановима и да подружина треба да нађе други начина да приволи онамошња лица и корпорације на упис у чланство.

79. По молби Пиротске Подружине, да Друштво поради, да прикупљени чланси улози за Нишавску Подружину која се до сада није могла образовати, припадну њој; пошто она врши и сада као и пре све услуге пољопривредницима из Нишавског среза. — Решено: да Друштво не може по овој молби ништа да ради, пошто Нишавска Подружина није ни постојала као његов саставни део: но да Пиротска Подружина треба сама да поради на надлежном месту да јој се ова молба оствари.

80. По молби Ужичке Подружине да јој Друштво одреди кредит од 500 динара ради набавке и распростирања пољопривредних справа и алата у онамошњем крају. — Решено да Друштво не може по овоме тражењу задовољити Подружину, пошто и само набавља справе и алате за готов новац или са врло малим почеком.

СТЕЧАЈИ

Стечај за подношење чланака за Пољоприв. Календар за 1900 годину. — По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за поучни део Пољопривредног Календара за 1900 годину потребни ће бити чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење риба у рибњацима;

Храна и храњење српског сељака;

Гајење живине;

Сувати, као пашњаци за извозну рогату стоку;

Кромпир као сточна храна;

Рад кравама;

Поткивање коња;

Болест свилца;

Машина косилица, и машина жетелица;

Мрква за људску и сточну храну;

Ремонтски заводи као установе за унапређење коњарства;

Употреба меда;

Размештај пољопривредних зграда на осредњем сеоском имању;

Држање коза и савремено шумарство;

Гајење овнова шкопаца;

Кутња башта у селу, где треба да буде и како је ваља уредити;

Шећерна репа;

Берландијери и њихови хибриди за кречна земљишта;

Паковање и пренос воћа на даља тржишта са обзиром на наше планинске крајеве;

Прерађивање јагодастог воћа (малина, огроза, рибизла, купина);

Пољопривредна приповетка.

Величина радова, рок подношаја и награде по Правилнику, као и прошле године.

Бр- 7465. Од Управног Одбора Српског Пољоприв. Друштва 4. јуна 1899. године у Београду.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 28. броја Тежака: Гајење ниских воћака. — Опадање перја у домаће живине. — *Подлистак:* Срп. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Допис.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Стечај.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 29. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 18. ЈУЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЉНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

О ОТХРАЊИВАЊУ ПРЕКОБРОЈНЕ ПРАСАДИ

Дешава се често да понека крмача опраси више прасади но што има сиса, те их не може да одхрани како треба.

Кад су прасад од обичнога запата и кад је уз то још и крмача слабо млечна, онда је најбоље прекобројну прасад одбацити. Али, ако су прасад од бољега запата а крмача је при том још и добро млечна, онда такву прасад не треба одбацивати, већ их треба ма којим начином отхранити. У таквом случају, ваља се овако помагати: Ако имамо коју крмачу од које су прасад скоро одбивена а млеко јој још није пресушило, треба прекобројну прасад подметнути под њу. А да би их што пре приљубила, треба јој за време докле прасад сишу, дати што да једе, али тако, да се она том храном позабави. За време тога њенога хранења, прасад ће сисати а она неће толико пажње обраћати. Тако треба продужити све дотле, докле крмача прасад потпуно не приљуби и докле ова толико не одвркну да се могу хранити. А ако такве крмаче са одбијеним прасадима немамо, а имамо крмачу са више сиса а мање прасади, онда прекобројну прасад можемо под њу подметнути. Но, како се зна, да крмача туђу прасад мрзи и не пушта под-а-се, то, да би их лакше примила, треба сву прасад недељно једном или два пута купати млаком водом, у коју ваља додати нешто мало размућена катрана или неколико капи петролеума, тако, да сва прасад подједнако миришу, па ће крмача онда приљубити и ону подметнуту прасад. Но ипак, докле се крмача на њих потпуно не навикне, треба нарочито у почетку на њу пазити.

Је ли случај да ни ове крмаче немамо, онда прасад треба оставити њиховој матери да их она отхрани. Да би сисање ишло лакше и правилније, треба спремити већу котарицу или какав сандук, па онда половину прасади

од крмаче одвојити и оставити у сандук, а она друга половина нека остане да сише крмачу код које треба да остане 1—2 часа. После тога њих треба метнути у сандук, а ону из сандука пуштити да сишу и тако то наизменично сисање продужити докле прасад не наврше бар две недеље дана. При подметању прасади под крмачу, ваља слабијим прасадима давати да сишу оне сисе што су на грудима или средње, јер је у њима млеко боље и више га има, како би се у порасту изједначила.

После, пошто прасад на овај начин храњена наврше две недеље, онда им треба поред сисања давати по мало топлог обранога млека. Од прилике после четири недеље може им се давати по мало покисељене пшенице, на коју кад се навикну, онда је с првим отхранивањем свршено.

Налазимо да горње напомене не могу бити на одмет нашим одгајивачима свиња, па зато их овде истакосмо, ако би се хтели користити њима.

И. К.

ЗАДРУГА ПРОИЗВОЂАЧА СУВИХ ШЉИВА

Производња сувих шљива може се сматрати као једна од најважнијих привредних грана у нашој земљи. Сваке године доноси она земљи леп приход, а по кад-кад надмашује у приходу и најважније пољопривредне гране: извоз свиња и пшенице.

Година 1897. истиче се над свима осталим годинама. Тада је извезено:

1, сувих шљива	375.000	товара
2, сирових шљива	120.500	„
3, пекмеза	96.300	„
Укупно	591.800	товара

Или: 59,180.000 кгр.

Вредност ове робе, како је на царинарницама пријављивана, износи:

1, сувих шљива	12,570.000	дин.
2, сирових шљива	844.000	„
3, пекмеза	3,225.000	„
Укупно:	16,639.000	товара

Према извештајима *Тржишних одбора*, а за време од 1. септембра до 15. новембра прошле 1898. године, прегледано је:

У Шапцу	18,986.049	кгр.
„ Београду	7,656.498	„
„ Ваљеву	5,313.394	„
„ Крагујевцу	1,669.816	„
„ Обреновцу	1.222.040	„
Укупно	34,847.797	кгр.

Када се овом броју додаду количине које су извезене из Јагодине и Младеновца, као и оне које су извезене у почетку године и после 15. новембра до конца децембра, у суми од 5,280.800 кгр. онда се види да је 1898. год. извозом сувих шљива надмашила 1897. годину.*)

Но у погледу вредности ове робе, 1898. год. изостаје далеко иза 1897. год. Томе је узрок ниске цене, које су владале прошле године. Док су шљиве најобичније каквоће плаћане 1897. год. по 28 и 30 динара, дотле је најбоља каквоћа 1898. год. плаћана по 25, а највише по 28 динара.

*) Пошто смо овај чланак већ завршили били, сазнали смо, да је прошле године извезено: 40,130.632 кгр. сувих шљива, у вредности: 7,828,138 динара. *Писац.*

То, што се цене сувим шљивама тако јако колебају не може ни у колико слабити тврђење: да је та роба од великог значаја по наше домаће благостање и да јој треба поклонити велику пажњу.

Без обзира на то ко највећу корист црпе од сувих шљива, већ сам тај факт што та роба уноси у земљу знатну своту новаца, довољан је да привуче нашу пажњу и да нас упути, да потражимо пута и начина: како би се та привредна грана заштитила, а уз то боље развила и унапредила.

Познато је економско правило: да ниједна грана производње не може напредовати, ако произвођач није довољно награђен. Сваки рад тражи награду, т.ј. хоће да се рентира. Рад, који се не рентира, или се напушта или се тек по невољи одржава.

Што вреди у опште, то вреди и посебно за производњу сувих шљива.

Произвођач је сувих шљива *сељак*. Ако сељак од тог свог рада види довољну хасну, он ће га продужити и тежиће да дође до што веће хасне. Буде ли противно томе, он ће тај рад подржавати од невоље, а кад види да од њега нема ни оно што невоља тражи, напустиће га сасвим.

И кад дође до тога, онда нема више оне привредне гране, која је земљи тако леп приход доносила била. Сељак не производи, трговац нема робе, а држава остаје без новчаних извора.

С тога заштитимо сељака, заштитимо произвођача, ако желимо да заштитимо производњу и све користи које од ове имамо.

Познато је, да наш сељак нема од сувих шљива оне користи, које би требало да има. Узроци су томе разни, али су најглавнији:

1, што је приморан да на зелено своју робу прода; и

2, што између њега и потрошача има много више посредника него што је потребно.

Дакле, наш сељак, произвођач сувих шива, има да се спасе:

1, од зеленаша, и

2, од многих посредника.

А има ли пута и начина за то? Има. И тај би пут и начин био, да произвођачи сувих шљива образују задругу.

Ево како то мислимо.

Према подацима, којима располажемо, у прошлој години било је произвођача сувих шљива:

1, у ваљевском округу	5.541	
2, у подринском округу	14,685	
Укупно	20.226	

Број села, која имају преко 20 произвођача, износи:

1, у ваљевском округу	95	
2, у подринском округу	293	
Укупно	388	

Ми узимамо овде само два округа, с тога, што су они најјачи производњом сувих шљива. У та два округа прегледано је прошле године: 25,522.063 кгр, и то само у времену од 1. септ. до 15 новембра. Кад би се узела у рачун цела година, број би достигао 30 милијуна.

За ова два округа могла би се створити једна задруга, и то на овим основима:

1, капитал задругин образује се уделима. Сваки удео гласи на 50 дин. а уплаћује се за 50 месеца, по 1 динар месечно.

Кад би сваки произвођач узео по 1 удео, њих 20.000 произвођача уплатили би за 50 месеца 1 милиун динара.

2, у сваком месту, у коме има најмање 20 задругара, постоји *месна задруга*. Задругари из места, у којима нема 20 задругара, могу бити чланови најближе им месне задруге.

3, свака месна задруга има своју управу, а *главна управа* задруге налази се у Шапцу.

4, главна управа има своја заступништва у Ваљеву и Обреновцу.

5, чланове за главну управу бирају изасланици месних задруга, а чланове управа при заступништвима бира главна управа.

6, главна благајна задруге постоји у Шапцу. Она има своје филијале код новчаних завода у Ваљеву и Обреновцу.

7, у Шапцу, Обреновцу и Ваљеву постоје стоваришта за примање и продају сувих шљива. Стоваришитима рукују главна управа и њезина заступништва.

8, задруга даје позајмице својим чланов. са 4% камате.

9, задругари месне задруге склапају међусобни уговор, по којем један за све и сви за једног гарантују за исплату дуга.

10, позајмице се дају на лично јемство и на јемство целе месне задруге.

11, задругар, који је јемац за другога, може добити зајам само на јемство месне задруге.

12, на име зајма може се издати највише:

а, ако јамчи задруга — два пута онолико колико износе удела зајмотражиоца;

б, ако јамче задругари лично, онолико, колико износе укупни улози зајмотражиоца и јемаца.

13, као гарантија зајму служе: у првом реду, удели дужника, у другом реду суве шљиве; у трећем реду, остала имовина дужника и јемца.

14, сваки дужник и сваки јемац обвезује се, да ће своје шљиве уступити на продају задрузи.

15, на име провизије за продају шљива задруга наплаћује по 2% од продајне вредности робе.

16, сваки дужник и јемац дужан је своје шљиве предати задрузи најдаље до 1. новембра.

17, пријаве за зајмове подносе се главној управи или заступништвима.

18, од чистог прихода, који задруга буде имала по својим пословима, један део уноси се у резервни фонд а остатак дели се на задругаре.

То су главни основи на којима би имала да почива ова задруга. Ближи прописи о њезином раду имали би се утврдити Правилима.

Оваква задруга била би у стању да произвођаче сувих шљива сачува од зеленашких руку и да им осигура што већу добит. Отклоњене би тада биле и неприлике, које произвођачи имају услед сувише велике ревности пореских органа. Нарочито би велике услуге чинила задруга с пролећа, кад је задругар у новчаној оскудици, па нема откуд порез да плати. Сваког таквог задруга би кредитовала и на рачун његов предавала власти дужну порезу.

*

Можемо овом приликом саопштити читаоцима овог листа, да је у Министарству Народне Привреде већ покренута мисао о оснивању такве једне задруге. Потребни подаци прикупљају се, и када се са тим буде готово, приступиће се изради правила.

О раду Министерства на овоме ми ћемо читаоце *Тежака* још који пут известити. **К. П.**

БЕЛЕШКЕ

Пасуља било је засејано у 1897. години. —

а). *Самог пасуља:*

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товарима	укупан принос у товар.
Ваљевском	245·71	9·50	2.334
Врањском	139·33	9·50	1.324
Крагујевачком	388·87	11·90	4.628
Крајинском	203·87	15·50	3.160
Крушевачком	153·49	11·50	1.765
Моравском	447·17	11·86	5.303
Нишком	271·53	13·30	3.584
Пиротском	123·39	7·50	925
Подринском	394·74	9·67	3.817
Подунавском	588·96	14·25	8.393
Пожаревачком	532·56	15·87	8.452
Рудничком	366·07	14·57	5.334
Тимочком	203·47	11·62	2.364
Топличком	278·14	15·00	4.172
Ужичком	459·64	7·93	3.645
Београду	1·62	14·24	23
Србија	**4.798·56**	**12·10**	**59.223**

б. *Пасуља са другим усевима:*

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС СА 1 ХЕКТАРА У ТОВАРИМА	УКУПАН ПРИНОС У ТОВАРИМА
Ваљевском	1.620·24	3·60	5.833
Врањском	2.168·37	4·75	10.300
Крагујевачком	737·90	7·50	5.534
Крајинском	1.773·57	4·62	8.194
Крушевачком	1.673·81	6·50	10.880
Моравском	5.199·06	4·30	22.356
Нишком	3.708·14	5·20	19.282
Пиротском	1.160·60	4·75	5.513
Подринском	1.755·90	5·17	9.078
Подунавском	7.552·05	2·77	20.919
Пожаревачком	10.333·05	5·31	54.868
Рудничком	2.446·08	2·88	7.045
Тимочком	1.614·13	6·25	10.088
Топличком	1.166·86	2·83	3.302
Ужичком	2.407·07	2·60	6.258
Београду	2·10	2·77	6
Србија	**45.318·93**	**4·48**	**199·456**

в) Свега самог пасуља и с другим усевом било је засејано у 1897 години:

У ОКРУГУ	ХЕКТАРА	ПРИНОС У ТОВАРИМА	ВРЕДНОСТ ПРИНОСА У ДИНАРИМА
Ваљевском	1.865·95	8.167	143.086
Врањском	2.307·70	11.624	209.697
Крагујевачком	1.126·77	10.162	163.100
Крајинском	1.977·44	11.354	229.010
Крушевачком	1.827·30	12.645	221.540
Моравском	5·646·23	27.659	492.607
Нишком	3.979·67	22.866	379.804
Пиротском	1.283·99	6.438	118.073
Подринском	2.150·64	12.895	190.330
Подунавском	8.141·01	29.312	573.636
Пожаревачком	10.865·61	63.320	1,084.672
Рудничком	2.812·15	12.379	222.946
Тимочком	1.817·60	12.452	176.445
Топличком	1.445·00	7.474	136.999
Ужичком	2.866·71	9.903	134.483
Београду	3·72	29	609
Србија	**50.117·49**	**258.579**	**4,477.037**

С.

Мере противу уношења болести Блекрота (црне трулежи) на лози. — Познато је већ из неколиких чланака, који су у *Тежаку* донесени, да болест Блекрот (Black-rot) у Француској, нарочито на југу, чини многе

штете. Па како је опасност да се она не разнесе и у друге земље, као год и филоксера, то је дужност свих влада да предузму мере противу њеног уношења у земљу.

На предлог чувеног директора пољопривредне школе у С. Михелу (у Тиролској), Е. Маха, пољопривредни савет донео је једногласно ову одлуку:

1, С погледом на опасност од уношења Блекрота (црне трулежи) на лози у Аустрији и из обзира на то, што се потреба издржљивих лоза за подлогу већ и сада бар приближно, у земљи може подмиривати, Пољопривредни савет моли Министарство Пољске Привреде, са чијим се досадашњим поступком односно питања о Блекроту он саглашава, да за у будуће не даје више никоме одобрење за увоз лозе из иностранства.

2, Ако се покаже, да се које године неће моћи потреба у подлогама за обнављање филоксером упропашћених винограда потпуно подмирити, то нека се у одиста доказаним случајевима (под сходним мерама обазривости) допусти увоз лозе из Мађарске, докле буде важило да виноградарске области у Мађарској још нису заражене Блекротом. Да се набавка може учинити, потребан је пристанак земаљског Одбора и комисије противу филоксере.

3. Министарство Пољске Привреде постараће се, да потпомогне производњу подесног лозног материјала за обнављање од филоксере пропалих винограда у земљи, како у државним расадницима, тако и у покрајинским, расадницима пољопривредних удружења па и приватних, да би се тиме аустријско виноградарство у сваком погледу учинило потпуно независним.

4. Од начелног одбијања сваке молбе ради увоза лозе са стране, може Министарство само онда одступити, кад се тиче увоза врло ограниченог броја лозе за огледање нових препоручљивих сората (нпр. нових Хибрида). Набављање ових сората моћи ће вршити само Министарство, пазећи на све потребне мере обазривости.

5. Министарство ће изволети издати потребне наредбе у овом правцу, и све одлуке у погледу на ово обзнаниће у службеним листовима политичких власти у виноградским пределима, као и у важнијим стручним новинама.

Деловање зелене галице на уништавање корова. — У *Тежаку* је било говора о уништавању корова зеленом галицом. Огледи који су чињени раствором 15% зелене галицо противу *Поионца* показали су оваке ресултате:

1, махунастим усевима и репи прскање овим раствором шкоди јако, зато се овај поступак за ове усеве не препоручује;

2, младој подсејаној црвеној детелини негде је мање, а негде више шкодило, зато је остало да се чине опажања у наступајућој години;

3, осталом корову, као: кукољу, паламиди шкоди прскање овим раствором, али их не уништава;

4, противу пољских пужева као да је употреба овога средства најуспешнија.

Одсецање репова коњима. — Велико-британско пољопривредно Друштво, закључило је, да се почевши од ове године на изложбама, које ово Друштво приређује, не примају више ждребад са сеченим реповима; а од 1900 године да се не примају ни једногодишњаци, од 1901 ни двогодишњаци. У седници кад је ова одлука донесена био је и принц Христијан од Шлезвиг-Холштајна, који је „купирање“ назвао једном „суровом, непаметном модом.“

ГЛАСНИК

Распис бугарског Министарства Нар. Привреде о гајењу шећерне репе. — Да би се постакло шире гајење шећерне репе за потребу шећерне фабрике која је подигнута код Софије, бугарско. Министарство Народне Привреде издало је распис начелствима округа софијског, ћустендилског и татарпазарџиског. Саопштавамо тај распис у целини (по *Оралу*).

„Министарство Нар. Привреде дознало је, да су земљорадници из срезова софијског, новоселског, искарског, царибродског, радомирског и ихтинског, у којима се прошле године почела гајити шећерна репа, отказали да улазе у преговоре са управом шећерне фабрике у Софији, да продуже и ове године гајење репе.

Познато вам је, Г-не начелниче, какво је старање употребило и употребљава Министарство Нар. Привреде да створи шећерну индустрију у нашој земљи, те да се и у нас почне гајити шећерна репа. Министарство је рачунало и рачуна да је дужно да се зато стара и брине, јер је уверено, да ће гајење шећерне репе реформирати и побољшати нашу земљорадњу, као што је реформирало и побољшало земљорадњу осталих јевропских држава.

Наша пољска привреда почива поглавито на гајењу зрнасте хране. Тај начин рада пољопривредног има много незгода и недостака. Прво и прво, он уводи велику једнообразност у земљорадњи, а та је једнообразност штетна како у погледу на сигурност усева од елементарних штета, као: града, суше, кише, мраза итд., тако и по приход од усева. Последице од града и кише прошле и претпрошле године, као и ниска цена жита пређашњих родних година, још нису ишчезле, те Министарство нема потребе, да вам наводи друге доказе за горње тврђење. Осем тога, гајење само зрнасте хране има и ту важнуману, што групише послове само на извесне месеце у години, те их земљорадник једва може да савлада, шта више бива принуђен да узима надничаре, а у друго доба године нема ни сам шта да ради. Додамо ли тој мани и то, што зрнаста храна изнуrава и укоровљује њиве, те треба да им претходи угар, који ма да умањава рад умањава и посејану површину, умањава и нечист (бруто) приход газдинства, као и ту околност, што се, у намери да се посејана површина и нечист приход не би умањили, све више и више преоравају ливаде и пашњаци, услед чега се од стоке откида храна а држи се толико исто ако не и више стоке но пре, те повлачи за собом и опадање домаћег сточарства, — све то ће вас уверити, каквих големих мана има наша једнообразна житна производња и како то спутава напредак наше земљорадње и сточарства.

Све ове мане биле су раније и у пољској привреди других јевропских земаља, па су биле одстрањене кад су заведене биле и друге врсте усева осем жита, а нарочито је у том погледу начинило преврат увођење сејања детелине и репе.

Из овога што је досада речено, биће вам јасно, да, ако се и у нас заведе гајење шећерне репе, постићи ће се у земљорадњи ове поправке:

1, Земљорадња ће бити више разнообразна а мање страдати од елементарних штета и спуштања цене житу;

2, Земљорадницима ће се дати плаћени рад за више дана у години и поделиће се тај рад равномерно;

3, Побољшаће се сточарство, почем ће му се дати јевтинија храна;

4, Смањиће се површина угара а увећаће се површина под усевима јер ће њиве бити разрађене и ишчишћене, као да би биле угарене, а то значи, да ће се увећати и приходи земљораднику;

5, Изазваће се потреба и могућност употребе савршенијих справа за обрађивање земље.

Имајући у виду све ове користи које ће донети гајење шећерне репе, како у опште пољској привреди у земљи, тако и оним земљорадницима која почињу репу гајити, Министарство вас моли, да бисте све могућно учинили, да подручни вам органи, а особено срески начелници, стражари и општински председници у срезовима: софијском, новоселском, искарском, царибродском, радомирском и ихтиманском обавештавају земљорадинке да ступе у везу са управом фабрике и да наставе гајити шећерну репу. Тај споразум се у толико више жели, што сами земљорадници, чак и они који су сејали репу минуле године, нису могли још да разуму и оцене све користи, које ће им поступно доћи и које су горе наведене. Истина, минуле године неки земљорадници који су гајили репу нису били задовољни и нису добили више од 3000 килограма на декар (10 ара), али су други били задовољни и добили су чак по 4500 килограма на декар. Узрока неуспеха код првих има много, но главнији су били ови:

1, Што су упутства од стране фабричних инжењера дата земљорадницима на брзу руку, многи земљорадници нису били ни приуготовили на време њиве и кад су инжењери дошли са сејалицама, семеном идр. да сеју, требали су да чекају и да губе угодно време за сејање, као и што су многа сејања извршена на крају месеца јуна место што је требало да буде најдаље до 15 маја;

2, Што њиве, које су, како је горе речено, наклоњене коровљењу, нису опрашене у време, те да коров не буде могао сметати растењу репе. На западу где су њиве од корова очишћене, земљорадници гледају да изврше окопавање на време, а то код наших није био случај, те услед тога је рад био већи, а корист мања него што би могла бити, да су окопавања била у време.

3, Прорећивање је било такође касно, у пркос саветима фабричких инжењера. Та оно није ни извршено као што би требало.

Шта и како треба да се изврше сви горњи послови, они који се тиче моћи ће се научити када прочитају или чују упут шећерне фабрике у распису њеном под Бр 1. Они земљорадници који учине све по упуту, моћи с мање рада и бриге, као у прошлој години да добију по 3000 килограма репе или по 45 динара на декар; а могу да добију још и више, као што су добили вреднији и усталашнији земљорадници минуле године.

Један од најјачих навода противу гајења шећерне репе јесте то, што се изискује много рада. Истина је, да око репе има више рада но на житу; али она даје и већи приход од последњег и оставља за собом добро изугарену њиву. Осем тога, минуле године су сами земљорадиници увеличали себи посао, јер су закаснили са окопавањем, па су и при вађењу репе увеличали себи посао без потребе. Није нужно да се репа чисти на тај начин као што су је већином прошле године чистили; него репу о репу ваља ударати да спадне земља па после тога да се лишће на репи одреже равно.

Напред су наведене користи, које ће гајење шећерне репе дати земљорадњи и земљорадницима. Овде ће се учинити једно испоређење какву превагу има гајење шећерне репе над житом. При том не треба мислити, да гајење шећерне репе искључује гајење жита; напротив за жито ће остати и места и времена за рад; јер репа ће узети место празног угара и радиће се не у добу када се сеје, жање, превози и врше жито. У другим државама је забележено, да са гајењем репе површина и производња жита не само није умањена, него је увеличана. Ево и тога испоређења:

шећерна репа	*жито*
1, Репа, као што је речено, даје већи приход на декар. Осем тога, не купује се ни семе, ништа. Посао ће и добро и лако вршити сам народ и у то име управа фабрике ће закључити уговор само за по 5 декара на сваку кућу.	1, Жито, као што је речено, даје мањи приход по декару, од којега треба да се одвади количина семена, које се код репе даје бесплано.
2, Фабрика даје унапред по 10 динара на декар за олакшање послова преко лета.	2, Код жита таква се капара не добива.
3, Фабрика приређује утакмицу, према распису од 7. дец. пр. г. Бр. 1, и даје награде оним земљорадницима који су постигли најбоље ресултате. Она даје резанце бесплатно, којом земљорадници могу да хране и гоје стоку целе зиме.	3, Код жита нема никаквих награда и добива се слама која није тако хранива.
4, Репа се продаје одмах и фабрика исплаћује пошиљку.	4, Код жита често мора да се чека добра цена и много пута се продаје на почек.
5, Код репе нема страха од мраза, града и кише.	5, Код жита се плашимо од мраза, зимског времена, од кише и града у летње време.
6, Репа оставља њиву добро обрађену и ишчишћену од корова, као да је била под празним (црним) угаром.	6, Жито оставља њиву још већма укоровљену.

Министарство је извештено, да фабрика ни на који начин не може и неће да повећа цену репи.*) У другим се државама, додуше, плаћа нешто скупље, али тамо фабрика не плаћа пољопривредне инжењере који ће да уче народ да гаји репу, и за пољопривредна надлештва, а у некима се не даје бесплатно семе и отпаци се продају скупље. При том, у другим државама је и земља скупља, закуп је скупљи, земља је изнурена, па треба да се ђубри. Све су то околности, у којима се бугарски земљорадник не налази; или ако се узме земља под закуп плаћа се 5 до 6 динара. Напоменуто је, да се у другим државама плаћа репа нешто скупље од 1000 килограма, али је и жито тамо скупље, па ипак тамошњи земљорадници имају рачуна и много бити захвални гајењу шећерне репе.

На крају, Министарство се нада, да земљорадници не треба да се обескураже од прошлогодишњег првог огледа; но напротив, треба да се користе прошлогодишњим примером, па да поправе грешке гајења репе и да буду захвални за награду и горди на то, што производе спровину за наш — бугарски шећер. Нека, у осталом, сваки настане да произведе колико се може више килограма репе од декара и тада ће имати већу корист. Уз то, Министарство је извештено, да је фабрика предузела мере да помогне земљораднике, односно времена вађења, да уклони тегобе при увозу репе и уопште друге тегобе, које су биле минуле године.

За Министра итд.“

---

*) *Опаска од уреднишшва.* Како смо ми дознали, управа шећерне фабрике је повећала цену шећерној репи, и то: 20 динара хиљаду килограма, кад се преда на железничкој станици, а 21 динар иста количина кад се преда фабрици. То увећање требало је да буде још у зиму, да би могли земљоралници да оставе за репу боље и добро обрађене њиве, које су већ засејане другим пролетњим усевима. Садашња цена шећерне репе је доста добра и ми смо уверени, да ће земљорадници из софијског и суседних му округа да почну сејати и гајити ту тако корисну биљку.

Седми међународни конгрес марвено-лекарски, — биће ове године у Баден-Бадену од 26—30 овог месеца (или 7—12 августа по новом календару). Главни предмети за већање на овоме конгресу ови су: Мере за предохрану од ширења сточних зараза путем међународног промета стоке; сузбијање шапа и устобоље; сузбијање туберкулозе код домаћих животиња; сузбијање свињске куге; прегледање меса итд. На челу одбора који руководи конгресом налазе се тајни главни владин саветник Др. *Литин* (Lydtin) као председник и Др. Кашпар као главни секретар.

Питања су доиста важна; и нама је веома по вољи што можемо јавити, да наше Министарство Унутрашњих Дела шиље на овај конгрес свога главног марвеног лекара, редовног члана друштвеног г. *А. Поповића* Дознајемо, да на конгрес од своје воље иде и г. О. Репић, иарвени лекар окр. пожаревачког, такође редовни члан друштвени. На тај начин, наша ће земља преко ова два представника бити у положају да се ресултатима већања овога конгреса непосредно користи.

Колико ужички округ може ове године дати јабука. — Према прибављеним подацима од среских власти, окр. ужички може дати ове године *зимских*, **трговинских** јабука, поглавито **Сенабија и Ђула** на 700.000 килограма. Највише биће јабука *у срезу ирногорском* на 450.000 килограма (у општинама: скакавачкој, косјерићској, субјелској, сечоречкој, радановачкој и маковишкој), затим у *срезу ариљском*, на 140.000 килограма (у општинама: ариљској, добрачкој и радобуђској), па онда у *срезу пожешком* на 60.000 кгр. (у општинама: глумачкој, каменичкој, рошкој и годовичкој) а најмање у *срезу ужичком*, на 50.000 килограма (у селима: Губином Долу, Рибашевини, Гостиници, Буару, Дубоком, Стапарима и Скржутима).

За летње и јесење јабуке нема података, но може се узети да ће их бити далеко више но зимских.

Толика се количина јабука може добити по извештајима среских власти, но да ли је она и тачна не зна се, а и у будуће оваки извештаји биће несигурни све дотле, док се и у нас не почну ценити и брижљиво прибирати статистички подаци. По нашем мишљењу, поменути округ по своме положају и по погодбама за успевање јабука, треба да дâ знатно већу количину јабука, но што то показује горњи извештај.

Имамо при руци у овом погледу и извештај Пожешке Пољопривредне Подружине. Она тврди, да се само из среза пожешког, кад јабуке добро роде, може извести трговинских, зимских, јабука, на 600 вагона!

Добро би било сазнати право стање. Свршени ђаци ратарске школе, којих у овоме округу има већи број, могли би и у овоме користити.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Поука о поткивању стоке, — (коња, магараца и волова), са 89 слика у тексту, израдио † **Љуб. Јовановић,** бив. војни марвени лекар. — Ову књигу, штампало је ових дана Министарство Нар. Привреде у државној штампарији, о државном трошку. Књига има 98 страна у формату школских уџбеника, осмине, а говори о *поткивању коња, поткивању магараца и мазага и поткивању волова.* На првој страни износи се циљ по коме поука ова има читаоца да упозна с грађом копите и да покаже, како се добром негом и правилним поткивањем могу сачувати копите од свега, што уди њиховом здрављу и природном развићу; да читаоца упозна са здравим и правилним као и болесним и неправилним копитама и како их ваља поткивати итд.

У делу **о поткивању копита** изложени су ови одељци:

I. **Грађа копите**: 1. *Кости копите и њихово спајање* а) копитњача, б) крунњача, в) жабичњача. 2. *Жилави и опружљиви делови копите* а) Везнице, б) Тетиве, в) Рскавице. 3. *Крвни судови и живци копите* а) Артерије, б) Вене, в) живци. 4) *Меснати делови копите* а) Месната превојница, б) месната круна, в) меснати (лиснати) обвој г) Меснати табан, д) месната жабица. 5. *Рожни делови копите* а) Рожна превојница. б) Рожни обвој. 6. *Рожни табан.* 7. *Рожна жабица.*

II. **Копитна механика или еластичност копите.**

III. **Здрава и правилна копита.**

IV. **Нега копита.** 1. *Чишћење и ирање копита.* 2. *Влажење и облагање копите,* 3. *Мазаље копите,* 4. *Умерено покретање,* 5. *Обрезивање копита.*

V. **Поткивање.** 1. *Историја поткова.* 2. *Циљ, корист и штета од поткова,* 3. *Начини поткивања,* 4. *Поткивање правилних копита* а) скидање старе потковице с копите. б) Припремање копите за поткивање, в) Удешавање (мерење) потковице на копити, г) Прикивање потковице за копиту, д) Зимски ков, ђ) Кајарење. 5. *Поткивање неправилних и болесних копита, с погледом на неправилне ставове и кретање коња:* а) Велика копита, б) Мала копита, в) Шиљаста копита, г) Стрма или козја копита, д) Крива копита, ђ) Пљосната копита, е) Неједнаке копите, ж) ждребећа копита. 6. *Болесне копите*: а) Узана копита, б) мека копита, в) Крта копита, г) Трошна копита, д) Пуна копита ђ) Копита са слабим петама, е) Срнећа копита. 7. *Став и кретање коња,* а) Неправилан положај предњих ногу — Ноге врло зближене једна другој. Ноге врло удаљене једна од друге. Ноге у натраг повијене. Ноге коленима примакнуте. Козје ноге. Ноге унапред подвијене. Укрућене ноге. Медвеђи став. б) Неправилан положај или построј задњих ногу — Ноге унапред положене. Ноге одвеч усправљене. Сабљасте ноге. Кравље ноге. Ноге копитама примакнуте и размакнуте, в) Неправилно покретање ногу — Избацивање ногу. Одвеч кратко у дугачко корачање. Нервозна нога или петлов ход. Увијање ногу. Нарамљивање. Кошење. Сустизање. Спотицање.

VI. **Преглед поткова у страним државама.** а) у Енглеској, б) Француској, в) Шпанији, г) Италији, д) Шведској, ђ) Белгији, д) Данској и Русији — ж) Турској.

VII. **Болести копите.** а) *Повреде* 1. Уков, 2. Набод, 3. Жуљеви, б) *Раздвој рожне коре:* 1. Корушне пукотине, 2. Рупе на корузи. 3) Шупљи обвој. в) *Трулење жабице.*

Овај део, запрема 88 страна.

У другом делу, **поткивање магараца и мазага,** помиње се да се магарци и мазге поткивају на исти начин као и коњи. Има свега девет реди.

У трећем делу: **Поткивање волова,** говори се о грађи папака и поткивању папака. Одељак запрема нешто више од шест страна.

Слике у књизи јасне су, и њима се слог објашњава потпуно.

Књига је врло важна за нас а да је и стручно разређена јамчи нам и њен рецензенат, г. Алекса Љ. Поповић главни марвени лекар.

Није одређена цена књизи, али свакојако не треба да је скупља од 1 динара.

Писац је био редовни члан друштвени, и вредан сарадник *Тежака.* Умро је пре две године. и тако није био срећан да види одштампан овај свој рад.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК X. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 17. маја 1899. год. у Београду.

Били су: председник Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, Одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Драгутин М. Јовановић, Илија Кремић, Милутин Савић и Паја Т. Тодоровић.

Председавао председник г. Раша Милошевић

Бележио вршилац дуж. секретара Станислав Симић.

Пре но што се прешло на дневни ред председник саопшти:

Да су се г. г. Љуба Павковић трговац из Шапца и Пера М. Дамјановић економ из Смедерева уписали за чланове утемељаче овог Друштва и положили друштвеној благајници прописни улог по 100 динара

Да је друштвено добро у Шапцу добило од среза Поцерског на име помоћи 100 динара: и

Писмо г. Милана Јовановића окр. шумара из Трстеника, којим јавља, да је Скупштина окр. Крушевачког решила да упише округ за члана добротвора овога Друштва са улогом од 500 динара. — Одбор прима са захвалношћу.

Прочитано писмо г. Ст. Фрицмана председника винодељске задруге у Неготину којом пита:

1. Да ли му Друштво може ставити на расположење потребну количину сумпора за сузбијање оидиума кад се појави и по коју цену?

2. Да ли неће сумпор шкодити околним усевима кад би га ветар разносио, а нарочито кад су у цвету? и

3. Да ли је опробана смеса коју професор Nessler препоручује уједно и противу пероноспоре и оидиума и да ли је утврђено њено корисно дејство.? — Решено да се одговори г. Фрицману:

1. Да му Друштво може ставити на расположење потребну количину ситног сумпора по 0·60 пара дин. килограм;

2. Бојазан да ветар не разноси прашак сумпора на околне усеве кад су у цвету и тиме им шкоди, није оправдана, пошто се оидиум и непојављује на ветровитом времену, те га онда није ни потребно сузбијати.

3. О емулзији коју је изумео професор Nessler још није потврђено у пракси њено практично дејство.

81. Чита се записник о раду седнице Сточарске Секције по предлогу Пожешке Подружине о оснивању Сточарског и Млекарског Завода на Маљену. — Одбор прима с тим, да се питање о изради угледних правила за Млекарске Задруге повери секцијама за Сточарство и Законодавство.

82. Прочитано је писмо дирекције Српских Државних Железница од 5 овог мца бр. 19.155|98 г. којим извештава, да је г. Министар Грађевина по предлогу неколико посланика Народне Скупштине одобрио за пренос пољопривредних справа и алата на Државним Железницама повластицу у пола цене постојеће тарифе, и то само за оне пошиљке где је Српско Пољопривредно Друштво предавалац и прималац робе. Поводом овога решења дирекција пита: да ли је вољно Друштво да ову повластицу прими на се како би могла у том погледу издати станицама потребне наредбе. — Решено да се повластица прими с благодарношћу и да се о томе извести Дирекција. За послове који би се поводом ове повластице повећали, па се узме још једно лице.

ЗАПИСНИК XI. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 4. јуна 1899. год. у Београду

Били су: председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, Одборници: г. г. Александар М. Секулић, Алекса М. Живановић, Драгутин М. Јовановић, Илија Кремић, Др. Марко Т. Леко, Милутин Савић и Паја Т. Тодоровић.

Председавали: у почетку члан одбора г. Милутин Савић а затим (кад је дошао) председник г. Раша Милошевић,

Бележио вршилац дужности секретара С. Симић.

83. Председавајући саопштава да је на дневном реду избор друштвеног секретара према расписаном стечају од 1 априла тек. године бр. 2.641 и да су се на стечај пријавили г. г. Андреја Јовановић и Милутин Јовановић срески начелници у пензији. — Одбор одлучи:

1. Да плата изабраном секретару буде 2.400 дин. годишње; и

2. Избор да се изврши тајним гласањем (цедуљама).

Пошто су цедуље отворене нађено је да је г. Милутин Јовановић добио 4 а г. Андреја С. Јовановић 1 глас, 2 одборника гласали су празним листама. Г. Драгутин Јовановић као брат г. Милутина Јовановића није учествовао у овом избору, а г. Раша Милошевић дошао је пошто је избор био извршен.

Према овоме вишином гласова изабран је за секретара г. *Милутин Јовановић* коме ће се плата рачунати од дана кад ступи у дужност. Председништво је овлашћено да по чл. 25. друштвених правила са г. Јовановићем направи уговор.

Г. Станислав Симић друштвени писар који је до сад вршећи дужност секретара и примио и плату из плате овога, да од сада прима плату која је у буџету предвиђена на писара.

84. Благајник реферише о стању друштвене благајне за месеце: Март и Април тек. год. (в. реф. бр. 5.840 и 5.841). Примљено к знању.

85. Уредник Пољопривредног Календара предлаже чланке који треба да уђу у календар за 1900 год. Одбор усваја.

86. По реферату уредника о награди радова штампаних у 14—17 броју Тежака од ове године. — Одбор одреди награде.

87. По оцени рецензената и мишљењу Књижевног Одбора примљени су рукописи *Гајење пољских усева* и *Поуке о одгајивању стоке* који су поднесени на расписани стечај од 12 Августа 1897 год. бр. 4.006 да се штампају као практичне поуке но пошто се по примедбама рецензената поправе. Кад су завоји отворени видело се, да су писци *Гајења пољских усева* г. г. Паја Т. Тодоровић и Благоје Д. Тодоровић, а Поука о одгајивању стоке г, г. Пера Д. Тодоровић и Паја Т. Тодоровић.

88. По оцени рецензената и мишљењу Књижевног Одбора — примљен је рукопис *О производњи раног поврћа* од г. Д-ра Ђорђа Радића да се штампа као практична поука с тим, ако писац пристане да се слике у бојама замене тамним сликама.

Рецензентима да се изда на име награде по 40 динара.

89. Прочитана рецензија о рукопису Пољопривредне зграде од г. Николе Б. Несторовића архитекте Министарства Грађевине. — Решено: да се рукопис Пољопривредне зграде

препоручи г. Министру Народне Привреде, који има сретства да овај спис прими и награди; јер би овака ручна књига олакшавала рад сресни и окружни Економа при пројектовању пољопривредних зграда у народу. Рецензентима који су овај рукопис оцењивали да се изда на име награде по 40 динара.

90. По мишљењу Књижевног одбора — Решено да се рукопис *Млекарство*, који је Друштву предат 22 Октобра 1896 године с мотом „Млеко је прва човечија храна“ врати писцу, пошто га оцењивачи нису могли прегледати а већ одавно стоји, те да г. писац с њиме учини распоред како за добро нађе.

91. Уредник Пољопривредног Гласника износи Одбору цене трију београдских штампарија које подносе своје понуде о штампању овога списа. Одбор саслушав уредника и мишљење Књижевног Одбора — Одлучи:

1. Прима се понуда г г. Павловића и Стојановића овд. штампара који нуде да штампају један табак:

Словима цицеро с проредом	38·00	дин.
„ „ без прореда	40·50	„
„ гармонд медијавел с проредом	41·00	„
„ „ обичан „ „	41·00	„
„ петит медијавел „ „	53·00	„

артија као што је *Пчелар*

Од дана предаје рукописа па за месец дана могу избацити 10 табака.

Коректура би се имала платити само у томе случају кад би се мењали читави ставови. Обичне исправке језика не плаћају се; и

2. Слог овог часописа да буде гармонд медијавел (бр. 2) већином, само петит медијавел (бр. 4.) књижевни део часописа.

92. По молби г. Велислава Јањића економа из Атенице, да му Друштво откупи неку количину књига *Лутајуће душе* у пола цене — Усвојено мишљење Књижевног Одбора, да се попуђена књига не може откупити пошто се Друштво не бави питањима која су у њој изложена.

93. По молби власника и уредника Српског Гласника у Пакрацу да му се шаље Тежак у замену — Усвојено мишљење Књижевног Одбора да се Тежак шаље уредништву Српског Гласника у замену.

94. По молбама Сувојничке, Бољевачке, Подгорачке, Суховске, Медвеђске, Драгољске, Островичке и Бучјанске основне школе, да им се даду на поклон или по спуштеној цени разни предмети, (семена и алати) као и по предлогу Управника Друштвеног Добра да се школи Моклишкој и у опште основним школама дају саднице са Друштвеног Добра са 20% јефтиније — Усвојено мишљење Одбора за напредније начине радње, да Друштво не може чинити школама помоћ с тога, што нема сретава за то; но да се све школе упуте да оно што им је потребно траже од својих општина.

95. По молбама Пожешке Подружине, да јој се набави и поклони једна центри фугална машина за сортирање жита, и да се набави 100 кгр. Тетовског пасуља ради раздавања Подружинама — Усвојено мишљење Одбора за напредније начина радње, да се умоли г. Министар Народне Привреде, да набави једну центри фулалну сортиралицу жита ради пробе у ком пољопривредном заводу; и да се у своје време набави 100 кгр. Тетовског пасуља и разда Подружинама ради огледа.

96. По молби начелника среза Златиборског, да се срезу Златиборском за украс места око Краљеве Чесме бесплатно да потребна количина од цвећа и енглеске траве и 100 садница благородних воћака. — Усвојено мишљење Одбора за напредније начине радње да се срезу Златиборском ради наведеног циља уступи на јесен 100 садница разних воћака са Друштвеног Добра у Шапцу.

97. По молби Стишке Подружине, да јој се за њене чланове да 10 кгр. рафије у пола цене. — Усвојено мишљење Одбора за напредније начине радње да јој се неможе учинити по молби.

98. По молби школе Суховске, да јој се поклони по 1 примерак пољопривредних књига и прибор за каламљење — Усвојена су мишљења Књижевног и Одбора за напредније начине радње да јој се поклони по 1 примерак пољопривредних књига у вредности до 10 динара.

99. По молби Медвеђске Бачке Пољопривредне Подружине да јој се укаже помоћ у пољопривредним књигама, семену и справама — Усвојено мишљење Одбора за напредније начине радње, да јој се поклони по 1 примерак књига од којих Друштво има повише у вредности до 20 динара.

100. По молби Пожешке Подружине да се на рачун њене помоћи за ову годину исплати г. Димитрију Ђорићу трг. овд. њен дуг у 137·10 динара — Решено: да Друштво не може на рачун помагања исплаћивати Подружинске дугове.

101. По молби г. Ранка М. С. Пешића, да му се за сређивање дугова претплате за „*Тежак*“ од ранијих година да на име награде по 150 динара месечно — Решено да се г. Пешићу за овај рад изда на име награде одсеком 240 динара из партије ванредних прихода.

102. По молби г. Светолика Петковића управника Друштвеног Добра, да му се одобри 25 дневно осуство ради лечења у бањи — Решено да му се одобри тражено осуство, с тим да га употреби пошто се сврше радови око жетве. Док буде на осуству да га у дужности заступа економ добра.

103. Благајник реферише, да је по споразуму са председником послао прош. мца. Управи друштвеног добра по њеном тражењу за потребу добра 400 динара, и да је изасланику који је том приликом обишао Добро издао на име дневнице 20 динара, и тражи да Одбор одобри ове издатке. — Одбор одобри ове издатке с тим, да издата сума Управи у 400 динара падне на терет добра, а дневница изасланика на терет партије, која је у друштвеном буџету за то предвиђена.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 29. броја Тежака: О отхрањивању прекобројне прасади. — Задруга произвођача сувих шљива.— *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевни преглед.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

БРОЈ 30. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 25. ЈУЛА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ВАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

МРКАЊЕ ОВАЦА

Овце се држе и гаје углавноме ради меса, млека и вуне; али често бива да се од држања и гајења њиховог траже у исто време све три ове користи, као што је то још по невољи код нас, ма да смо и ми овда-онда покушавали, да производњу вуне или производњу меса више истакнемо укрштањем оваца с приплодним грлима страних раса, које су познате са боље вуне и веће гојазности.

Сваки одгајивач мора још у напред пречистити питање: шта му се у приликама, у којима живи, више плаћа и према томе одлучиће се за један или други или трећи правац држања и гајења оваца.

Али, држале се овце и гајиле у ма ком од ових праваца, одгајивач увек мора пре свега обраћати пажњу на избор приплодних грла, доба њихова спаривања и на ток бремености оваца.

Пошто је сада време размишљању о тим пословима, то износимо неке најважније напомене у томе погледу у намери да њима користимо одгајивачима ове врсте домаће стоке.

Избор приплодних грла — Важно је учинити добар избор приплодних грла, како би се с успехом очекивало, да подмладак одговори циљу, који се држањем и гајењем оваца жели постићи.

Мужак. — Избор приплодног овна управља се према циљу, који се хоће да постигне и онда се према томе циљу и узима из раса, које истакнутоме циљу најбоље одговарају.

Кад се свршило питање о избору расе, онда треба обратити пажњу на године приплодног грла; ован стаје на снагу у 3. години и за приплод је употребљив до 7. године, али је најбоље доба око пете године. Затим треба

испитати полне органе; они треба да су правилно развијени и без икаквих видних недостатака. Тело треба да је правилно, колико је могућно крупније, тако, да крупноћу представљају само трговински делови прве каквоће. Задњи део тела широк и пун, крста развијена, ребра округла, плећке у гребену заокругљене, врат кратак, глава фина и мала, ноге кратке; труп што је могућно крупнији.

Женка. — И приплодна овца треба да има исте особине као и мужак како по крoју тако и по развићу тела, све према циљу, који се у гајењу жели постићи.

Ако се овце држе и гаје ради млека, онда женке за приплод ваља узимати из подмлатка оних оваца, које јагње по два јагњета; оне су обично добре млечаре. Најзад, ма какав био циљ, коме се тежи, овца којој је задњи део тела широк и виме потпуно развијено, представљаће добру приплодну овцу и такву овцу ваља пре сваке друге и узимати за приплод.

Мркање оваца. — Кад је свршен избор приплодних грла, ваља обратити своју пажњу како на доба тако и на начин њихова спаривања.

Пре свега, младом овну не треба за мркање пуштати више од 40 оваца; за овна у пуној снази, од 3 до 5 година, може се пуштати и до 80 оваца.

Мркање оваца бива на ова три начина: 1. у слободи; 2. из руке и 3. мешовитим мркањем.

1. *У слободи.* — Мркање оваца у слободи врши се без утицаја човека. Овај начин, најпростији и најраширенији, јесте у исто доба и најгори. И доиста, све овце ни по крoју и облику тела ни по осталим својим особинама нису за једног истог овна. Сем тога, ован се по овом начину у почетку мркања сувише раздражава, скаче без реда и скокови му остају без последица, а то бива с тога, што је време и сувише кратко за потпуно развиће семена, које у овом случају до јајника долази још неразвијено. То исто бива и при свршетку мркања, јер умор чини те су последњи скокови неплодни. Најзад једна од најтежих мана јесте она запажена наклоност, коју ован покадкад показује према извесним овцама на штету оних, које у мркању презире.

2. *Из руке.* — Све незгоде мркања у слободи отклоњене су при мркању из руке. Брига и посао у овом другом начину, истина су већи, али он је једини, коме треба прибегавати па да се добијају повољни успеси при овом потпуном одабирању грла.

3. *Мешовито мркање.* — При овом трећем, мешовитом начину мркања стадо се дели у одељке и онда сваки одељак добија по једног овна према способностима или особинама расе или соја који он представља. — Ово је начин, који се препоручује сваком одгајивачу, који не би могао руководити мркање својих оваца по другом начину, мркању оваца из руке.

Жар траје по два дана а јавља се сваке три седмице. Бременост траје пет месеци, и према томе: *да ли се жели летње, јесење, зимње или пролетње јагњење, удешава се и* **доба** *мркања.*

Бременост у оваца. — Одгајивач оваца треба добро да мотри како на храну и храњење оваца док су под бременом тако и на њихово неговање. Храњење и кретање стада у то доба морају га у највећем степену занимати.

У почетку бремености одгајивач мора избегавати свако прекомерно кретање оваца, које ваља хранити и неговати онако, као и пре доба мркања. Тек доцније, између другог и трећег месеца бремености, он од времена на време може бременим овцама давати мало боље хране и остављати им мало више одмора. Не треба, наравно, заборављати да ова храна има не само да одржава тело бремене овце но и да потпомаже развијање зачетка. По томе, количина хране која је у почетку била довољна за саму женку, одмах бива недовољна кад је још младунац у утроби почне да дели.

ПОДЛИСТАК

НЕ НА ВЕРЕСИЈУ

На први поглед може изгледати мало и чудновато, када се одраслом и већ свршеном човеку рекне: *старај се, да свој живот тако удесиш и у ред доведеш, како ништа нећеш бити принуђен да купиш на вересију, већ само за готов новац.* Па ипак је та реч на своме месту, јер што се тиче њезине важности, било би излишно то нарочито наглашавати и истицати.

Материјално је благостање темељ умном и моралном богаству, а о материјалном богаству може само тако бити речи, ако се достојна пажња поклони штедњи, која је, по народним речима, јача и претежнија и од саме тековине.

Штедња је врлина, а за наш сеоски свет, о коме се не може рећи да је баш раскошан, она је још једна и од највећих. Колико и колико пута човек се тешки, када учини излишан издатак, тиме што је то ситница. А баш се те ситнице понајчешће и намећују бескорисној потрошњи.

Да наведемо само један пример.

Пушење је већ и на селу узело сав мах, нарочито код млађих људи. Али, ко на прилику посведневно уштеди само половину паклета обична дувана, тај може, рачунајући да то не вреди више од 15 пара, уштедити годишње 55 дин. или за 10 година 550 динара, а за 20 година 1.100 динара итд. А ако се ту још урачуна и интерес за све то време, заједно са интересом на интерес, онда ће се тај капитал још и удвојити за непуних 10 година, ако је интерес само 7%.

А колико је још таких „ситница“ међу свакодневним набавкама, без којих се може рахат бити?! Оне истина чине мали и незнатни дневни издатак, али при годишњем свођењу рачуна, представљају неприличну цифру.

А у којим приликама наш сеоски свет често прелази границе своје имућности и повећава у јачој мери своју пасиву?

Да оставимо на страну народну годину и друге трепутне потребе, ми ћемо само поменути: дању, славу, свадбу и крштење, у којим се приликама новац нештедимице расипа, без икаква обзира на имовно стање. И од стотине примера где су поједини сеоски домаћини падали у зеленашке канџе, 50% чине почетак домаће весеље и ненадна жалост. С тога сви пријатељи народнога напретка ваља да прилагодним начином одучавају наш сеоски свет од раскошне гозбе и да утичу на њ што је могуће више живим примерима.

И земљорадник, као и трговац, занатлија, чиновник и сваки други, мора се строго кретати у границама своје имућности, јер је то једна од најјачих полуга за спокојан и срећан живот. Он мора водити строг рачун како од својих прихода, тако и од својих расхода, те на крају године да свођењем тога рачуна увек има на уму претежност

Ако је могућно, одгајивач треба своје овце да изгони на оближње пашњаке, да се дужим ходом не би мориле, а тако исто да избегава свако давање хране, која превире, јер они гасови, који би се у желудцу издвајали, могу да буду узрок побацивању оваца.

Последњих дана бремености треба овце најбрижљивије чувати од повреде при улазу кроз вратнице, при улазу у тор и при излазу из тора, како се овце никад не би при проласу боковима ударале и врата сувише загушивале. Исто тако овце ваља чувати од гоњења пасâ, од прескакања шанчева, преко врзина и преко барица, јер све то може да шкоди и да им буде узрок побацивању.

Пошиљање воћа писмоносном поштом у пакетима до 5 килограма тежине

Воћарство је у нас врло дарежљива привредна грана. Од сувих шљива, пекмеза и свежег (сировог) воћа уноси се у нашу земљу сваке године из страних земаља око петнаест и више милиона динара. Нарочито је последњих година приметан извоз свежег воћа а поглавито јабука.

Свеже воће у нас, а нарочито кад је година добра, није имало скоро никакве вредности, јер се због врло јевтине цене, није имало рачуна износити на трг, и с тога, а поглавито, што су у нас још слабо познати начини прераде воћа, оно је највећим делом пропадало или врло примитивно употребљавано.

Но, последњих година, као што је поменуто, свеже воће цени се знатно више, нарочито од доба, кад је за њ створен трг у страним земљама и од кад се куповина воћа почела вршити на лицу места.

И ако се произвођачи на овај начин, према ранијим годинама знатно помажу, ипак се не може узети, да они добивају и праву вредност продатога воћа, јер онда не би било добити за посреднике. А кад се томе дода да посредници траже још и велику зараду, онда је тиме лако објаснити, зашто је у местима где нема воћа, цена сразмерно велика и оних година, кад воће тако рећи прероди. Само се на тај начин може објаснити, зашто је у Београду, Пожаревцу итд. свеже воће редовно врло скупо тако да се оно, код толиког нашег воћа и данас уноси из суседних места Аустро-Угарске. Док се на извесним пограничним тачкама наше воће извози у великим количинама, дотле се оно због скупога посредништва, увози у Београд из Аустро Угарске и то не баш у тако незнатним количинама.

Овоме треба тражити и наћи лека.

Знатна количина воћа могла би се у Београд и остале градове где нема воћа отправљати по *Правилнику о отправљању поштанских пакета до 5 килограма тежине писмоносном поштом* од 16 марта ове године, само кад би се у овај унеле извесне измене и допуне.

Да би се што боље уочила оправданост овог нашег захтева, потребно је, да пре тога поменемо неколике одредбе из поменутог Правилника, који је издан једино у циљу што бржег и јевтинијег поштанског саобраћаја.

*

Те су одредбе:

Чл. 1. Све поште у Србији примиће по унутрашњем саобраћају на отправљање све приватне пакете до 5 килограма тежине, са или без вредности, са доплатом или без, и отправљати их одмах писмоносном поштом.

Чл. 2 Вредност ових пакета као и доплата не могу бити већи од 500 динара.

Чл. 3. Пакети могу садржавати разне ствари намењене трговини или потрошњи, дневне намирнице, индустријске производе, мустре, привредне производе, адиђаре, злато, сребро и друге драгоцености — једном речју све предмете законом допуштене.

Неће се примати на отправљање ствари и течности које би могле да покваре остале предмете, ако нису добро упаковане и осигуране, лако запаљиве и експлозивне материје, које би биле опасне по живот и здравље званичника.

Сем тога такође се неће примати на отправљање по овом правилнику, новац било металан или папирни, и ма каква рукописна саопштења,

---

првих наспрам других. И само на тај начин моћи ће се сачувати да не пада у опаке дугове. *да не узима ништа на вересију.*

На жалост, та се животна истина ни приближно не уважава у оној мери, колико то она заслужује по својој важности.

Куповање на вересију непријатна је ствар за свакога у опште, а за нашег земљорадника, који је махом неписмен, лаковеран и на много места окружен и таким људима, који су вазда склони да његову слабост експлоатишу на свој зеленашки начин, оно је још и опасно.

Пре свега, куповање на вересију *као навика* све се више у човеку развија, док не пређе у сталан обичај, од кога се с муком може одвићи. Ко једном на то привикне, он ће узимати радо на вересију и онда, када баш и има новаца, узимаће чак и оно, без чега може бити, да не рекнем што му је сасвим непотребно. Зар сваки од нас не може лако наћи таквих живих примера у својој најближој околини, међу својим пријатељима и познаницима?

Познавао сам једнога од наших окружних лекара, човека дорасла своме позиву, код кога је навика куповања на вересију била јако укорењена, да му је она, тако рећи, била већ прешла у крв. Он би узимао на вересају све што му треба за кућу, па и онда, када је имао новаца да све то плати. Рачуни су за тим летели са свију страна и док је исплаћивао старе, под притиском, акцептирајући их какви су да су, јер тада о спору није могло бити ни речи, дотле је ревносно правио нове. При сеоби, услед премештаја, повериоци му развукоше сву имаовину. Он је материјално све дубље тонуо, али није престајао и даље узимати на вересију, па макар му повериоци понудили на продају и крупицу соли. И данас тавори старе дане своје под огромним теретом сваковрсних подужица, као вечити предмет пљачке разних зеленаша.

Чуднавата је моћ навике. Ко јој једном подлегне, с муком се ње куртализава. То је опште правило, које се може пуним правом применути и на овај посебити случај.

Куповање на вересију у јакој је вези и са непотребним издацима.

Ко се јаче уплете у вересију, купује често и ствари, које му нису од преке потребе, јер не може да изађе из атара повериоцу, који на њ навађује. А позната је истина: ко купује оно што му не треба, продаваће и оно што му треба.

Куповање на вересију жива је згода за рад наших зеленаша.

Ко од нас не зна каку муку мучи зеленаш, докле само први пут не обавије своју мрежу око безазлене жртве, која му се после из ње не може лако извући. А када се то постигне, све остало иде лако. Сељак је обавезан да од свега што у кућу уноси узме удвојено. У таким приликама не пита се: је ли роба добра и да ли јој је цена умерена. Што се тиче новаца, зеленаш их не тражи, он великодушно чека до нове жетве, или док приспе шљива. Вересија се уводи у тефтер, коју притврђује још и дужникова јавна исправа... тек да се има нешто и од руке... смртни

Чл. 4 Ствари забрањене чланом 3. одбиће се од отправљања при примању, но ако се то не би приметило, па би се доцније, ма којим путем, дознало, онда ће се пошиљалац казнити за обману власти по кривичном закону.

Чл. 5· Паковање ових пошиљака треба да буде уопште тако, да се садржина, без повреде пакета, не може извући. Кутије, јача, дебља хартија, допуштене су.

Пакет може бити запечаћен или на свима ивицама, или само на крају завезака канапа. Но на место печата, допуштено је употребити и пломбу или трговачку марку (виђету) итд.

Једноставне ствари од блеха, гвожђа, дрвета итд. као поједине делове, сабље, разне алатке, кавезе итд. допуштено је слати отворено, без икаквих завоја, снабдевене само цедуљом са адресом.

Обим ових пакета не може бити дужи од 1 м. ни виши и шири од 0·50 м.

Одредбе прописане за поштанску манипулацију аманетне службе, које се односе на доставу и разне повреде при примању и предаји, и поступци у тим случајевима, примењиваће се и за ове пошиљке.

Чл. 6. Уз сваки пакет пошиљалац је дужан да приложи и попуни спроводни лист на коме је утиснута поштанска марка од 10 пара.

За пакете с доплатом мора бити и спроводни лист и лист доплате нарочито прописан.

Поред осталих рубрика на спроводном листу, пошиљалац је дужан да стави отисак истог печата којим је и пакет запечаћен. Ако је пакет затворен виђетом, онда ће се и на спроводни лист ставити иста виђета, ако ли је пломбом, онда ће се на спроводном листу то означити и додати знаци пломбе.

Чл. 7. Такса за ове пакете наплаћује се:

а) по тежини за сваки пакет до 5 кгр. тежине 50 пара.

б) за доплату на сваких 100 динара или разломак по 25 пара.

Ова такса наплаћује се без разлике за сва места у Србији.

Такса се наплаћује у поштанским маркама, које се лепе на десној страни спроводнога листа.

Плаћање је таксе обавезно унапред, како за обичне пакете, тако и са доплатом.

*

Правилником овим постигнут је збиља знатно бржи саобраћај, јер, изузевши новца и још неколиких предмета, може се све слати писмоносном поштом, наравно до 5 кгр. тежине. По томе, писмоносна пошта врши у пуном смислу речи аманетну пошту, а то је за живљи саобраћај од неоцењене вредности, нарочито за места, где се аманетна пошта врши преко недеље само једном или два пут.

Али, да ли је тај Правилник згодан и за пошиљање воћа у пакетима одређене тежине?

Према чл. 3. истог Правилника воће се може уврстити било као *намирница* или *као пољопривредни производ*, али при свем том биће редак случај, да на пошти буду и пошиљке ове врсте, само с тога, што би поштанска такса са осталим трошковима око преноса, била несразмерна према цени воћа, т.j. Београд би имао на овај начин добављено воће скупље но досада, или у најмању руку исто толико скупо, као и сада.

За доказ овога, нека послужи овај пример.

Најлепше јабуке ђуле и сенабије продају се у Краљеву, Чачку, и Ужицу најскупље по 0·20 дин. килограм. Таквих јабука могло би се поштом пренети, рачунајући ту и дару (до 0·5 кгр.) свега 4·5 килограма.

По томе трошак би био овај:

1. За 4·5 кгр. по 0·20 дин.	= 0·90
2. За спров. лист (чл. 6).	= 0·10
3. За доплатни лист (чл. 6.)	= 0·10
4. Такса за доплату (чл. 7. а)	= 0·50
5. Такса за доплату (чл. 7. б)	= 0·25
6. Издатак за кутију или сандуче	= 0·15
Свега · ·	2·00

Трошковима овим треба додати још и трошаринску таксу која износи око 0·10 дин. Отуда 4·5 кгр. јабуке стале би 2·10 динара, а то је од килограма скоро 0·50 динара. Преносни трошкови на овај начин изнели би 0·30 пара, дакле за 0·10 динара више но што је вредност самих јабука, рачунајући од килограма.

Произвођачу у овоме случају не би се ништа помогло, па и ако је у могућности да избегне посреднике а ни потрошачи јабука у Београду не би се ништа користили, јер по ту цену па и јевтиније, они и данас добивају поменуте сорте јабука. Деца сиромаха и сиромаси у опште, у Београду, и осталим градовима где је воће скупо, биће и даље жељни да јабукама бар окваше уста, или ће и даље куповати натруле и у опште кварне јабуке, пошто су ове сасвим јевтине па и ако живе у воћарској земљи — Краљевини Србији!

Зашто дакле да се не помогне произвођачу, кад му се може помоћи? Зашто да се сиротињи не олакша добивање намирница? Зашто да се сиромашној деци крати овако лепа, здрава и потребна храна?

Бог нам је дао да имамо доста воћа, и онда зашто да се њиме не користимо, зашто да нам пропада? Треба израчунати где је права корист. Рачун показује: да код *велике таксе* за воће, поште неће имати никаква прихода а произвођачи и потрошачи користи никакве, а обратно, код *мале таксе*, поште ће имати велики приход а и произвођачи и потрошачи имаће велике користи, управо биће сви потпуно задовољни

С тога је наше мишљење, да поштанска такса за воће и то она *по тежини* не треба да буде ни у ком случају већа од 0·10 дин. и да остале таксе за спроводни лист, за доплатни лист и за доплату, треба сасвим да отпадну. Па и трошарина на пошиљке ове врсте не треба да се наплаћује, јер и она поскупљује пошиљку, а међутим не чини никакву суму прихода.*)

*) Од септембра до 31. децембра пр. г. добивено је у Београду у име трошарине од сировог воћа 7080 дин. То је од воћа које се доноси на трг колима, железницом итд. а *не и поштом.*

смо људи. Дани се нижу за данима, па стигне и време исплате. При родној години ствар се свршава на обичан начин: поверилац купи од дужника сировину пошто сам хоће, али када година омете, онда те рачуне поткусурују обично волови из јарма, а често их измирује и најбоље парче земље.

Куповање на вересију има и других, ситнијих незгода. Човек се осећа према повериоцу обавезан, стешњен у својој слободи. Када је то у већем размеру, губи од свог угледа у својој околини. Што је ближе дану плаћања, све је јаче нерасположен, брижан и самим собом незадовољан. Оно му, као и свако дуговање у опште, ремети душевно спокојство, без кога и нема праве среће.

Сваки земљорадник, који је рад своме напретку, ваља да унесе у своја животна правила на првоме месту штедњу, а затим да се чува вересије као живе ватре. Зато сваком узвикујемо:

Не на вересију!

Наплаћивањем само таксе од 0· 10 динара, колико се плаћа и за писмо, издаци би били за горњу тежину јабука:

1). За 4·50 кгр. јабука	0·90
2). Такса по тежини	0·10
3). За кутију	0·15
Свега	1·15

На тај начин килограм јабука стаје између 0·25 до 0·29 дин. т.ј. трошкови од килограма износе за четвртину вредности робе која се шиље и толико је, право да се плати.

Оваквом дозволом поште би показале леп приход; утицало би се и с те стране на унапређење воћарства; градови у којима је до сада било скупо воће, имали би га у изобиљу, а из суседних пограничних места, не би имао нико рачуна да и воће увози у земљу, која њиме тако обилује.

Ако је у којој страној држави велика такса и на воће, то не мора и не треба да важи и за нас. За наше прилике рачун показује да би овако било најбоље па — тако би требало и да буде.

КРВАВА ВАШ

(Schizoneura lanigera)

Најопаснији непријатељ воћкама приближио нам се у суседство. Досада смо читали, да је само у неким крајевима Немачке чинио штете и имаоцима воћака задавао бриге и посла, а сад се сазнаје са сасвим поуздане стране — да га има и у Угарској. Сумња се сасвим оправдано да је пренета с воћкама из расадникâ; па да се и у Угарској из расадникâ даље шири. То је један инсекат који се зове *крвава ваш*, — сродна са лисним вашима, које се вијају по лишћу и зеленим леторастима, али не живи на лишћу него на дрвеним деловима воћке. Од врста воћака највише — и скоро искључиво страда од ње *јабука;* али прелази и на крушку, дуњу, па и ружу.

Као што се поуздано зна, овај љути штеточина још није опажен у нас, и желети је да се и не опази. Али како нам је већ у суседству није ништа немогућно, да се пренесе и к нама. С тога ћемо читаоце *Тежака* упознати са овим опасним штеточином и показати средства за његово сузбијање.

Крвава ваш зове се с тога, што кад се згњечи пусти сок који је црвен као крв.

Има два облика крваве ваши: *бескрилна* и *крилата*. Бескрилна је малена (око 1·5 мм. дужине), мања је од маковог зрна; по леђима је обла, од средине шира а позади се завршује тупим врхом (тртицом). Боје је љубичасто мрке; с леђа пак више је плавичасто мрка и блиста се услед дугих, беличастих вунастих власи, којих има много на тртици, па се ове отиру и опет друге нове расту. Има и сразмерно кратке чланковите пипке као и чекињасту сисаљку за бушење коре. — Крилата је ваш мало већа; три чланка из којих је састављено тело мало су више размакнути; очи су крупније, пипци тањи, леђа су мрке боје као чоколада и имају беличасте власи. Крила која су стакласто светла склапају се на телу слеменасто и много су дужа од тела.

Бескрилне крваве ваши рађају живе младе, без претходног оплођења. Младе вашчице се пресвуку неколико пута, па и оне после 2 недеље чине исто; и тако се наставља множење преко лета у 8—11 колена (генерација). Размножавање је огромно; јер свака ваш роди 30—40 младих ваши, тако да се преко лета од једне једите намноже милионима нових ваши. О јесени (у септембру а некад и у августу) роде се и такве ваши, које имају почетке крила, од којих постају крилате ваши. Ове су такође женке и плоде се без оплођења; само с том разликом што оне траже друга места, дакле заснивају нове насеобине. Оне рађају младе од две врсте: веће и мање и без сисаљке, а највише 5—10 на броју. Веће су боје жуте као мед, и то су женке; а мање су зејтињаво-зелене и то су мужаци. Када се спаре, женке снесу по једно зимско јаје, на исти начин као и филоксера, из којега исте јесени (или на пролеће) измиле ваши, које презиме, и то су родоначелнице родних стабала, свако од 8—11 колена.

Због тога што крвава ваш својом сисаљком може да пробије само мекану и младу кору и делове дрвенога ткања, настани се најпре на младом дрвету, ластарима и рањавим местима, као у: пукотинама од мраза, на ранама од рака (живе ране), расцепима на кори, повредама (од зареза и нагњечења), спојним местима од каламљења, огризотинама (од мишева, зечева и гундеља) итд. Већином има крвавих ваши на оној страни грана и гранчица која је у заветрини и која је заклоњена од кише.

Где крвава ваш убоде кору, на скоро се то место надује и начине се громуљасти отоци и ожиљци, који се распрсну и начине се повеће ране. Гранчице услед тога не могу да се развију, ослабе, не могу да сазру, па ако не угину од рâна оне угину од зиме. Које услед тога што крвава ваш сиса сок, које услед многих гука и рана и цела воћка малакше, престане рађати, те пре а после сасвим пропада, суши се.

Влага и хладноћа мало уди крвавој ваши. Зими се завуче дубље у пукотине, или се сакрије испод ожиљака, највише ако сиње до земље и до корена, па у пролеће опет се враћа на посао, ако се у томе не спречи срдствима за утамањивање.

Да на воћки има крваве ваши може се познати по овим знацима. Ако се на кори гранчицâ, грана и дебла опази плавичасто бели прамен од вуне, поуздано је да је ту крвава ваш. Треба само разгрнути вунасту навлаку, па ће се опазити ситне ваши, које као троме животињице живе у читавим насеобинама, густо једна уз другу. Кад се неколико размрскају ноктом, на нокту ће се показати црвена мрља као крв, као што је напред речено. Вуна некад јако вири из пукотина и рâна, а то бива у мају и јуну; у јулу и августу, док траје суша, има је мање, па се доцније с јесени опет више јави. Зими се једва може опазити, и ране су тада љубичасте боје.

Са једног дрвета на друго шири се зараза поглавито крилатом ваши. У лето крилате ваши лете великом лакоћом, а и ветар их разноси далеко, па кад падну на јабуку одмиле на доњу страну листа, ту се смире, и онда почиње плођење, као што је описано.

Даље, зараза се шири још:

1, преношењем заражених садница јабукових (крушнових итд.);

2, преношењем заражених калам-гранчица, и

3, прелажењем из заражених башта и вотњака у здраве.

За сузбијање крваве ваши не може појединац, сам по себи, много што да учини. Ту је потребно *узајамних* мера. Те се састоје у овоме:

1, Сви имаоци јабука (крушака итд.) дужни су целог лета редовно сваких 14 дана прегледати сва места где би могло бити крваве ваши; па чим се опази плавичасто-бела вуна треба је одмах добро ишчеткати и затим та места намазати средствима, која ће се ниже навести. Младе гранчице на којима има ваши треба одсећи и одмах спалити. У баштама и вотњацима заражене воћке у опште не треба дуго трпети; чим им употребљена средства не помажу, треба их ископати и спалити, да се од њих не шири зараза на здраве. На њихово место не треба опет садити исту врсту воћака. Ископавање да буде у лето; а ако се то уради зими, онда треба и земљу око ископане воћке откопати и уклонити, па на место ње другу донети.

2, Сваког пролећа пре листања; а најдаље до 1 априла, дужан је сваки заражену воћку на стаблу близу корена (на поданку), пошто се земља мало откопа брижљиво очистити и кратком четком и средствима, која ће се навести, добро ишчеткати. При том ваља нарочито имати у виду места, на којима су ваши биле прошле године.

3. Било крваве ваши не било, ране на воћкама, ма од чега произашле, треба одмах брижљиво очистити и замазати воћарским воском, али тако да се рана овим потпуно покрије.

4. Не узимати саднице и калам-гранчице из расадника и предела, где је доказано да има крваве ваши, ни под каквим погодбама. Докаже ли се да су заражене, треба их безусловно спалити. Ако ли су пак добављене из сумњивих места, онда их треба добро оштром четком ишчеткати па окречити; дубља места где четка не би допирала треба замазати воћарским мелемом: од $^2/_3$ иловаче, $^2/_5$ говеђе балеге и $^4/_5$ креча (или истуцанога угљена дрвеног) са водом, или јаком сапуњавицом (од зеленог сапуна), да би се поништило легло, ако би га било.

5. Не допуштати прелазак људи из заражених башта и вотњака у незаражене.

На крају да наведемо средства, која се употребљавају противу крваве ваши. —

Средства има доста, којима се ваш може уништити, али се тешко опет може доћи овима до сваке ваши. С добрим успехом употребљавају се ова средства.

1, Сапуњава вода, која се прави од $^1/_2$ килограма сапуна са 8 литара воде; или још боље, ту количину сапуна растворити у алкохолу (шпиритусу), па онда додати 8 литара воде.

2. У 1 литру воде меке (кишне или текуће) скувати 15 дека сапуна (натроновог) за прање и онда овоме додати 2 литра топлог петролеума (гаса). Ову смешу треба добро размутити, што се подесно може постићи обичном штрцаљком, услед чега смеша буде као узмућено млеко (емулсија).

После ових препоручују још: 1, Неразблажени шпиритус или метил-алкохол; 2, 4 дела карболне киселине са 10 делова воденог стакла; 3, Катран од каменог угља; 4, Петролеум и 5, Ланено уље.

Сва ова средства треба каквом китком (квастном) или четком премазати на местима која су заражена, и то што дубље, како би она допрла до свих ваши у пукотинама. Све неравни на кори треба срезати, да би се тако лекови могли боље размазати. Одрезану кору треба бацити на ватру.

— — **Ђ.**

ИСКРИЦЕ

Свечана годишња седница француског пољопривредног друштва. — Свечаној годишњој седници француског пољопривредног друшва, држаној мес. јула ове године, председавао је министар нар. привреде, г. *Ж. Диши*. Отварајући седницу, министар је овако поздравио чланове друштва:

Господо,

Ја сам се с великом готовошћу одазвао позиву вашега друштва и срећан сам што су ми прилике, одмах сутрадан по саставу министарства коме припадам, донеле велику почаст да овде с вама заседавам. Ви и сами знате да ја не мислим држати никакву беседу; ја немам ни најмање тежње да ма чему учим учене чланове вашега друштва, људе од науке и практике, који су у исто доба и учитељи агрономије и понос наше пољске привреде.

Она дуга и славна прошлост вашега удружења, оне строге погодбе његовога обнављања јесу поуздано јемство његове високе стручности, његове плодне посленост. Амо човек не долази да кога учи, него да се сам учи.

Али, Господо, има нешто за шта бих вас и ја молио, онако исто као што су то чинили и сви моји претходници, који су ово место заузимали, а то је да ми подносите корисне предлоге, да ми дајете драгоцена обавештења. И да бих укратко, једном речи, исказао своју мисао, ја бих вас молио, да ваше друштво сматрам, као државни савет мога министарства.

Наша заједничка сарадња, овако смишљена и овако поверљива, припомоћиће извршењу наше заједничке задаће, која се састоји у служби општим интересима наше пољске привреде, што ће рећи интересима целе Француске."

Председник друштва, пошто је заблагодарио министру и поменуо имена чланова, које је смрт у току године друштву отргнула, износи рад друштва и изјављује, да су одборске седнице биле испуњене поучним саопштењима, после којих су се отварала занимљива претресања.

Председник истиче нарочито оне седнице, у којима се водила реч о количини семена, које се у разним земљама Јевропе сеје на један ектар; о употребљивању машина у пределима где постоји наполичарство; о санитетској полицији домаће стоке; о гајењу хељде у Русији, — што је и у *Тежаку* приказано — и о пољопривредној статистици, о којој председник рече, да и овако непотпуна као што је, ипак чини врло велике услуге.

Затим је секретар прочитао извештај и онда се приступило раздавању награда по овим секцијама: у секцији за велику земљорадњу; секцији за посебне усеве; секцији за шумарство; секцији за сточарство; секцији за пољопривредну економику, статистику и законодавство; секцији за пољопривредну природну историју, и у секцији за пољопривредну механику и наводњивање.

У секцији за сточарство прву награду добила је удова госпођа *Гролије* за услуге, које је земљи учинила ширењем *дурхамске* расе говеди.

БЕЛЕШКЕ

Ране сорте грожђа. — У расаднику *школе за Виноделе и Воћарство* у Букову (одељење у Братујевцу) опажен је шарак од извесних ранних сората грожђа још у *јуну* о. г.; и то: 24 јуна опажен је на лози *Мадлен-Анжевен* и *Мадлен Ројал*, а 26 јуна на лози *Модри Португизац*.

Ова је појава за нашу земљу једна новина; и она може да заинтересује јако све наше виноградаре, који обнављају винограде на америчкој подлози, јер добивајући рано грожђе могу га по боју цену продати и на тај начин трошкове око подизања и обдржавања винограда себи знатно олакшати. За виноградаре близу градова и који се могу лако користити железничким и паробродским саобраћајем ово нарочито има важности.

Заштитна марка за хански јечам. — Зна се, да је ханski јечам („Хана-јечам") не само један изврсни пи-

варски јечам, него да даје и врло велике приносе. Разуме се, да се овим особинама одликује само *прави* хански јечам. Под именом овога јечма продају се и друге сорте јечма, које немају тих особина; и пољопривредници кад их посеју и пожњу онда тек виде да су преварени. У циљу том да се ханском јечму очува добра продаја и да се он још и оплемени, склопило се у Прерави (Моравска) друштво, од произвођача ханског јечма, које ће да гаји само најбоље варијетете ханског јечма и под надзором Преравске Контролне станице семена. Од тога друштва моћи ће се добити јечам за семе, а и за пиварску потребу, најбоље каквоће. Да би се избегле преваре, ваља пазити на заштитну марку, које има на џаковима, а то су два јечмена класа између којих се налази пуно име друштва: „Genossenschaft der Hanagerste—Producenten in Prerau in Mähren."

Лана и конопаља је било засејано у 1897. години.

а) Лана. —

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товар.	укупан принос у товар.	вред. приноса у дин.
Ваљевском	418·42	3·90	1.632	93.024
Врањском	1·25	3·00	4	364
Крагујевачком	2·29	5·00	11	737
Крајинском	19·39	6·60	128	8.576
Крушевачком	7·45	5·33	40	2.880
Моравском	15·06	5·87	88	6.336
Нишком	10·45	2·90	30	2.106
Пиротском	0·62	3·10	2	220
Подринском	334·53	7·75	2.593	287.823
Подунавском	46.51	9·80	456	30.552
Пожаревачком	16·91	1·95	33	2.211
Рудничком	33·78	3·96	134	14.874
Тимочком	34·21	2·08	71	6.461
Топличком	0·20	4·30	1	67
Ужичком	15·17	1·40	21	2.331
Београду	—	—	—	—
Србија	**956·24**	**4·46**	**5244**	**458.616**

б) Конопља;

У Округу	хектара	принос са 1 хек. у товарима	купни упринос у товарима	вред. приноса у динарима
Ваљевском	384·99	3·20	1232	60.368
Врањском	1273·40	5·92	7539	444.801
Крагујев.	270·71	13·75	3722	279.150
Крајинском	189·17	5·33	1008	81.648
Крушевач.	538·10	9.75	5246	299.022
Моравском	687·94	6·40	4403	259.777
Нишком	646·37	10·80	6981	383.955
Пиротском	363·30	3·77	1370	84.940
Подрин.	454·09	10·83	4918	413.112
Подунав.	304·37	5·33	1622	128.138
Пожарев.	816·11	11·00	8977	745.091
Рудничком	414·97	6·04	2506	283.178
Тимочком	633·42	8·75	5542	376.856
Топличком	456·46	7·50	3423	225.918
Ужичком	765·12	2·70	2066	208.666
Београду	0·32	5·33	2	124
Србија	**8.198·84**	**7·27**	**60.557**	**4,274.744**

ГЛАСНИК

Потрошња млека у Берлину. — По подацима берлинског трговинског друштва од 1897. године укупни увоз млека у 1897. год. износио је:

железницом . . . . . 115,383.081 л.
сувоземним путем . . . . . 41,600.000 „
6709 музара у самом Берлину, по 10 литара дневно, давале су . . . . . 24.458.650 „

што чини свега 181,441.731 л. или на једну главу становништва и на један дан по 0·29 литар.

Највећа даљина из које је млеко у Берлин довожено, износи 170 и 130 кметара. Да би се млеко боље одржавало, оно је из ових великих даљина редовно било у разхлађеном стању, а често је и као ледено млеко довожено.

Потрошња јаја у Паризу. — По последњим статистичким подацима трошаринске управе у Паризу за 1897. годину, овај велики град потрошио је 35,526.642 килограма јаја. Пошто је усвојено да један килограм јаја доста тачно одговара 20 јединица, то онда износи суму од 710,532.840 јаја коју су Парижани поменуте године потрошили.

У 1896 години, ова је сума износила 513,202.040 јаја. Колику суму динара представља ова посебна трговина?

Да би се она оценила, треба водити рачуна о крупним, средњим и ситним јајима. Крупна, по 15 у килограм, вреде 105 до 120 динара илјада; средња, по 17 у килограм, вреде 80 до 95 динара илјада; и ситна, по 22 у килограм, вреде 54 до 70 динара илјада.

Пре 100 година, илјада јаја није вредила више од 78 динара.

У садашње доба цифра промета у павиљону Главних продавница, који је одређен за продају јаја увелико, представља без мало 90 милиона динара на годину.

Значајан извоз прасади из области Хановера. — Око 70.000 прасади натоварено је од 1. априла 1898. до 1. априла 1899. године на железничкој станици Хоја и отправљено. У целој области Хановеру, па шта више, у целој Германији нема ниједнога места, из кога би се толико свиња извозило. После станице Хоја највише прасади извозе станице у Сику, Басуму и Твистрингену.

Насељавање радника и малих земљорадника у Немачкој. — У Берлину се 5. јула ов. г. основало *Немачко друштво за насељавање*. Оно ће се, на основу *Правила*, занимати деобом имања и насељавањем насељеника без икаквог свог капиталистичног рачуна, и то немачких сељака, рукоделаца и радника и од њих састављати поједине општине. У надзорном одбору су директор министарства Др. *Тил*, тајни саветник *Пост*, пољопривредни саветник *Нобе*, професор *Серинг*. Пруска влада већ је Друштву предала неколика државна имања ради насељавања.

Угледни вотњаци у Шлезији. — У прошлој години одобрено је и сада је подигнуто четири угледна воћњака. За ове угледне воћњаке заузимао се путни учитељ *Вихман*. Дрвеће је добро израсло и оправдава најбоље наде. Пре неког кратког времена јављено је баштованском удружењу, да је влада одобрила да се подигне још 11 угледних воћњака, и то све у два округа. Ставља се у изглед да ће највиша власт ове угледне воћњаке прегледати. Идуће јесени подићи ће се по један угледни воћњак на још 10 места. И свуда ће путни учитељ давати поуке о уређењу башта, о сађењу и о неговању воћака.

Путне бачије у Америци. — У Канади врло се много за унапређење млекарства ради од стране владе; но пошто сваки земљорадник нема средстава и времена да походи коју *Млекарску школу*, то му се она тако рећи доноси у

кућу. Приступило се, дакле, уређењу такозваних *Путних бачија*.

Прибор ових путних бачија овај је:
Један ручни сепаратор за добивање павлаке;
Један апарат за испитивање млека;
Један суд за масло и кајмак;
Једна справа за мешење масла;
Једна вага;
Два термометра;
Једна ведрица;
Једно цедило, и
Друге ситне справе.

Све справе и сав прибор слаже се у ковчеге тако, да се лако преноси; то све скупа не тежи више но 226 кграма.

Један учитељ млекарства и један помоћник иду махом заједно; први је искусан мајстор за справљање масла. Они са својим прибором у једном месту остају обично по два дана. У сваком месту *Месни одбор* мора се унапред побринути за простор где ће се држати предавања а тако исто и за потребну количину млека и павлаке. Једног дана држе се по два скупа, на којима се практички показује: *испитивање млека и справљање масла*. Учитељ објашњава сваки појединн посао а по један час одређује се обично за предавање и разговор.

Опазило се, збиља, да је домаће масло знатно боље у оним местима, у која су долазиле ове путне бачије. Пошто је прављење масла на сеоским имањима махом задатак женскиња, то много женскиње одлази на скупове, посматра све радове, разгледа судове и прибор и како убрзо увиди да се с њима боље ради но са старима, оно набављају нове судове и нов прибор и по тим новим начинима поправља своје прерађевине млека, те тако од њега има и већу добит.

Амерички кукуруз на светској изложби у Паризу 1900. године. — Уопште свет мисли да су амерички производи јевтини само због срећне утакмице америчких пољопривредника. Не одричући значај јевтиноће, која је без сумње главни чинилац њиховог успеха, није можда на одмет уочити оне доиста невероватне напоре, што их Американи чине да би за своје производе нашли нове тргове, или да би своје старе тргове још више појачали.

Сад се чује да Американи намеравају давати награде хинеским гостионичарима који би код својих посетилаца развијали укус према јелима, у којима има највише брашна.

Они се још нису ни смирили у Филипинима а овамо се брину да сазнају: да ли се међу становницима ових острва не би могао развити укус према житу.

Они, даље испитују, какве би особине требала да имају жита, која би се у Француској највише увозила.

Ова тако значајна трговинска посленост, која се опажа у америчких привредника, распростире се на све њихове производе.

Ево, на пример, шта се може читати у погледу кукуруза:

„На изложбу у Паризу 1900 године послаће се збирке кукуруза. Намеравају од кукуруза направити један од најугледнијих предмета у америчком одељењу изложбе. Наравно да се спремају да овај важни производ амерички тиме популаришу у целом свету. Досада странци су необично мало употребљавали кукуруза. Па ипак то је хранивији производ но раж и јечам, производи од којих се бесконачно више троши у Јевропи. Све ово ширење које се чини у прилог кукуруза, има велика значаја за Американе. То је производ, од којег Американи имају готово монопол, и то је најважнији од усева у Сједињеним Државама. Покушај, који хоће да учине на изложби 1900. излагањем кукуруза ради отварања нових тргова кукуруза, извесно ће бити крунисан успехом. У ствари, кукуруз је већ на путу да осваја нове тргове; али његове особине као производа за храну далеко су од тога да се знају по правој вредности њиховој. Извоз кукуруза последњих година био је овај:

1894	године	за	330,000.000 динара
1895	„	„	140,000.000 „
1896	„	„	500,000.000 „
1897	„	„	890,000,000 „
1898	„	„	1060,000.000 „

Ови напреци обадравају. И има изгледа да ће се још и појачати ако се ширење, које се почело ради веће потрошње у староме свету, продужи паметно и неодступно. Све што има везе с кукурузом на изложби 1900 године пратиће се с великом пажњом у земљи.“

На овај амерички поход француска пољопривредна штампа изјављује, да има наде, да ни француски произвођачи неће остати у позадини и да ће се умети користити изложбом 1900. године те да ће и они као и Американи ширити потрошњу производа, који су одлика Француске привреде.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 30. броја Тежака: Мркање оваца. — Пошиљање воћа писмоносном поштом у пакетима до 5 килограма тежине. — Крвава ваш. — *Подлистак:* Не на вересију. — *Искрице. — Белешке. — Гласник. — Обзнана. — Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 31. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 1 АВГУСТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛНОГ КАДРА И ЂАЦИ, МАНАСТИРИ И ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ, ВАН СРБИЈЕ, НА ГОДИНУ 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лека, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

УДРУЖЕЊЕ ЗА ИЗВОЗ И ПРЕРАЂИВАЊЕ ВОЋА

Као и од сувих шљива и пекмеза тако и од свежих и прерађених јабука, могла би се уносити у нашу земљу знатна сума новаца, кад би се извозу свежих јабука и преради ових поклонила нарочита пажња. Приход овај за кратко време достигао би приход који се има од сувих шљива и пекмеза или бар не би био тако незнатан, као што је данас. Трговци у близини места производње јабука, често нуде произвођачу јабука тако незнатну цену, да му се у томе не хвата ни дангуба, и зато се овај продукат, а нарочито кад воће и обилно роди, носи на трг више *узгред*, колко да се не иде празних руку. Јабуке у том случају, оду у бесцење, а што се не прода, иструли и пропадне, јер још није ушло у обичај да се од њих прави јабуковача, кува пекмез, да се суше итд. Отуда настаје потреба, да извозу и преради јабука треба поклонити озбиљну пажњу, да би се и у ствари добио тако силни новац који се за њих може имати, и, да се на тај начин помогне произвођачу. А да су наше јабуке нарочито зимске, поглавито сенабије и ђуле, изврсне за извоз, најбољи је доказ тај, што се од неколико година на овамо, јагме за њих чак и страни купци.

По нашем мишљењу, велику би услугу привредницима у овоме могла да учине *нарочита удружења за извоз и прераду воћа*, поглавито јабука и крушака, кад би се она организовала било личном или државном иницијативом. Но да би ово удружење могло и у ствари снажно и сигурно радити у оквиру своје задаће, потребно је пре свега, да је и оно *снажно*, тј. *да је склопљено из имућних и солидних чланова, и да за свој рад има наслона* и *на државу, тј. да од ове има извесних олакшица па и помоћи.*

Пре свега, таквом удружењу требала би држава да дâ:

1. Стручно лице, за прераду воћа и да ово плаћа из својих, државних, средстава;

2. Да бесплатно или знатно спуштеном ценом олакша пренос воћа железницом;

3. Да омогући пошиљање воћа, писмоносном поштом, у тежини пакета до 5 килограма, но да се такса за ово од њега за пошиљке у земљи не наплаћује, или да буде сасвим незнатна. Такса у IV. члану *„Правилника о отирављању поштанских пакета до 5 килограма тежине писмоносном поштом,“* за пошиљање воћа овим путем, сувише је велики, тако, да се,сигурно, ниједна овака пошиљка, неће моћи запазити на пошти; и

4. Да осигура удружењу интерес на заложени капитал до 6% и на тај га начин постави у положај, да ради ако не са сигурном добити а оно бар без штете.

Мило нам је што је министарство народне привреде узело на се бригу, да у ужичком округу, на овим основама, организује овако удружење, и сад је на виђеним људима тога краја: да ли да заложе своје капитале на овај и тако користан рад, или да за њ набављају и даље стране — крпе.

Б. Д. Т.

О СУШЕЊУ ШЉИВА

(ПОСВЕЋЕНО ПРОИЗВОЂАЧИМА СУВИХ ШЉИВА СРЕЗА АЗБУКОВАЧКОГ)

Данас сваки произвођач сувих шљива добро зна колико се губи на шљивама у тежини, у квалитету и у цени, с тога што при сушењу много пекмеза из њих исцури, оде у штету и шљива остане мршава и лака. Зато је била одавно велика потреба да се наше просте и старинске сушнице (пушнице лимане) некако поправе и на савршенији начин удесе, како бисмо добијали што већу корист од ње. Особито је ово питање од велике важности за оне крајеве наше лепе отаџбине, у којима се народ готово једино или највише занима шљиварством. Тако у нашем срезу азбуковачком, шљива је *једини* производ, који се одавде извози, и помоћу кога народ подмирује своје приватне и државне потребе. Срез је овај за воћарсво, а нарочито за шљиварство подесан и климатичан, и заиста осталих производа као: пшенице, кукуруза, стоке, итд. има тако мало да једва подмирује домаћу потребу становништва.

Као што рекох, дакле овај срез (а и многи још ваљда други), занима се искључиво производњом шљива; а шљиве су овде у опште добре и махом крупне, па је с тога и питање о савршенијем сушењу њиховом од врло велике важности.

Према досадањем искуству стеченом од нове *„Главинићеве сушнице,“* мора се доиста признати да је њом и цела ова ствар решена. Она је и јевтинија, и простија, и боља. Она даје шљиве меснатије, сувље и теже; она даје нов приход од 6—8 дин. на сваких 100 килограма, она даје врло много ко уме и мало да мисли.

„Али свака новина, па и ова нова пушница, некако се тешко, тромо, уводи у употребу. Њена је корист осведочена, па опет сељак наш слуша а не чује, трепће а не гледа „разуме,“ а опет нешто сумња! И ако и у овоме послу пољопривредне Подружине и среске власти не буду главни и брзи покретачи, то ће се више година почекати док се Главинићева Сушница свуда уведе у употребу.

Да би се опет овоме што више помогло, тј. да би се наш сељак произвођач сувих шљива могао *одмах* помоћи, и пре но што би сачекао да после неколико година подигне *„Главинићеве Сушнице,“* ја сам за ове 2—3 године опробао и нашао да се и на овим нашим обичним пушницама може доскочити; те да се шљива добро осуши а да из ње за време сушења нимало пекмеза не поцури.

С тога сам рад у интересу наших сељака, саопштити ово у овоме листу, како би се одмах сваки још ове јесени користити могао.

Дакле, да би се при сушењу шљива избегло цурење пекмеза у штету, те нам шљива постаје лошија и лакша, па дакле и јевтинија треба при сушењу ово радити:

1, Треба на пушници отворити 4 рупе ради вентилације (промаје) ваздуха, и то: две рупе доле на бâнкȕ испод доњег дизмета, по једну испод оба реда лесе, и две рупе горе на штукатору по једну изнад оба реда леса. Доње рупе могу бити велике у ширину 4—5 сантмет. дугачке 7—8 сантмет. а горње рупе у пречнику 7—8 сантиметара. На горње рупе треба поставити по један плехани чунак од 50 сантиметара висине, који ће извући сву пару из сушнице. Кроз доње рупе улазиће сув ваздух у сушницу, и терaће кроз њу ону пару и росу из шљива на више кроз горње рупе и чункове. На овај начин шљиве ће се постепено сушити и неће из себе испуштатн пекмез, већ ће у њој остати сва снага.

2, У почетку шљиве имају у себи највише воде, те могу да процуре, зато треба, пошто се све лесе од једаред наложе, после 10—12 сати сушења све лесе извадити на поље, да шљиве на ваздуху мало провену, да се мало стињу, а за то време ће се и сушница просушити, па после 20—15 минута треба опет вратити шљиве у Сушницу, појачати мало ватру, и тако за све време мотрити да шљиве не процуре. После 24—30 сати биће шљиве суве, једре како се само пожелити може.

Као што се види ова је радња врло проста али је од велике користи јер нам даје много бољу и скупљу робу. По овоме упуству прошле године у овоме срезу чињена је проба на 30 Сушница, и на њима сам се уверио да су шљиве са ових сушница показивале 10—15 комада мање у фунти (½ килогр.) и да су од осталих продаване по 6 па и 8 динара скупље на метар — центу. Дакле овако простом радњом може много да се користи нарочито наш сиромашни сељак, који има обичну сушницу; јер кад он добије на фунту 10 комада онда на кило добија 20 комада а на метарценту читавих 20 кила сувих шљива, поред добитка у бољој проданој цени од 6 динара по сваком метру. Дакле ова двострука добит износи најмање 8—10 динара по новом говару, и то само зато што су шљиве сушене у сушницама, које имају ову вентилацију.

Да су прошле године све наше сушнице у овоме срезу имале овај пропуст (вентилацију), и да су свуда шљиве сушење на горњи прост начин —, наш би срез био у великој добити.

Азбуковица наша извози најмање 300 вагона сувих шљива, а на сваких 100 кила добило би се по горњем рачуну 8—10 динара, а то чини на 300 вагона 240—300 хиљада динара. Зар је то мала сума за наш срез. А колика би она била за целу Србију?

Цео наш срез плаћа непосредне порезе 160.000 динара, а сам добитак од шљива који можемо да имамо, ако сви ову поправку на сушницама учине, износио би преко 240.000 динара, па сад помислите колика ће бити корист за овај срез ако сваки на својој сушници направи оне отворе и узради онако како сам овде изложио.

Да је све ово одиста истинито и пробом поврђено позивам се на ове произвођаче као сведоке: Јакова и Брачу Пановиће из Селанца, Тодора Ковачевића, Милу Степановића, Влајка и Тривуна Марковића из Узовнице. С тога се надам да ће ове јесени сви азбуковчани пожурити, да на овај начин шљиве суше, јер је то само у њиховом рођеном интересу, па ћу онда и ја бити сигуран да ће ми сваки искрено остати благодаран.

Софроније Р. Лазић.
трговац

ВАНИЛА

Међу нашим читаоцима има и много љубитеља цвећа, па је право да и њих у неколико задовољимо, дајући им од времена на време по неку поуку и по струци *цвећарства*.

И *цвећарство* је једна позамашна грана привреде, која сваким даном све знатнија бива, све више пријатеља задобива, а с привредне стране све кориснија постаје. Замислите се у том погледу за 25 година у назад, и погледајте како се од тога доба до данас цвећарство развило, како је својом лепотом и мирисом присвојило и старо и младо, и богато и убого, и то од смерног и у народу освештаног *босиљка*, до горостасне и величанствене тропске *палме*, која, својим џиновским лишћем, домове и палате раскошних богаташа краси.

Ја држим да нема никога међу нама, ко не би уживао у лепоти и мирисном цвећу, али нас је врло мало, који умемо цвеће, као што треба, да негујемо и у пуној лепоти очувамо, да нам оно заиста буде право уживање, да буде прави украс наших башта и домова.

Сви су културни народи радили и дан-дањи непрестано и страсно на томе раде, да своје суграђане што боље упознају с негом цвећа, желећи тиме, не само да распростиру ову лепу грану домаће привреде, него да уједно облагорођавају ум и срца својих суграђана.

Стари Римљани још, радо и страсно неговаше цвеће и говораше: „*Где се у дому пева и цвеће негује, — онде се о злу не мисли.*“ Тако и јесте!

Овом приликом изабрао сам *ванилу*, — цвет, који је са свога ванредно пријатног мириса свакоме мио, и који се на прозорима у саксијама врло радо негује, јер добро негована *ванила*, преко целе године без престанка цвета.

Ванилу или *ванилију* (хелиотроп), добили смо из јужне Америке; она је у отвореној башти *једногодна* биљка, јер ју и најмања слана спржи, али у саксији, добро негована, траје више година.

Ванила расте 60-180 сант. високо; *цветови* су јој скупљени у гроњу, па, или су *отворено-плавети* или *отворено* ил, *загасито-љубичасти*, или су *зеленкасто-бели*. У ових последњих је мирис јачи, са загасито-љубичастим цветом.

Ванилу изводимо најпре из семена, а после ју размножавамо *кључицама*, или тако званим *шелцерима*.

Ванила је у нас врло омиљено цвеће, али је то биљка, која има и својих ћудй. На пољу усађена, она најлепше цвета, а да нам и у кући у саксији добро цвета, треба ју сместити на највидније место, а где није ни прехладно, ни претопло. На прозору, или непосредно до прозора, то је најподесније место за њу. Где нема довољно светлости, тамо јој понајпре лишће жути и отпада, а на претоплом месту пренагло бујa и неће да замеће цвета. Преко лета треба *ванилу*, са саксијом заједно, негде на подесно место у башти у земљу до обода укопати, а пре но што хладније време пред зиму наступи, треба ју из земље извадити, мало огранке подкресати и опет у кућу на зимовиште унети. На тај начин у саксији најбоље напредује. Ми можемо *ванилу* и без саксије преко лета у земљу укопати, па ју пред јесен из земље извадити и у саксију пресадити, али је то много заметније. Истина, онако без саксије у земљу укопана, много бујније порашћује и боље цвета, али се то и у суксији да постићи на тај начин, кад поједине струкове од времена на време будемо заливали размућеном крављом балегом. Преко зиме, у кући, треба *ванилу*, као и остало цвеће, врло умерено заливати.

Ванила

„Пелцери“ или „кључице“, најбоље се и најсигурније примају у месецу јуну и јулу, а да се свака кључица сигурно баш прими и брже ужили, треба их покрити чашом; на тај ће се начин за 3-4 недеље ужилити. За кључице треба узети мало зрелије, али на баш сасвим дрвенасте кључице, које не треба да буду дуже од 5-8 сант. али треба имати на уму и то, да су из семена изведени струкови много здравији и бујнији и да боље цветају, само кад се може добити добро, здраво семе.

Млађи су струкови много лепши, угледнији, пунији лишћа и цветова, а у старијих се грање разреди и оголе, и што је струк старији, тим је, не само неугледнији, него му је и цвеће много блеђе и слабијег мириса. Чим почну старији струкови да се разређују и оголављају, треба их бацити, а то можемо без бола у души тим лакше учинити, што се младе биљке, било из семена, било кључицама, врло лако и подићи дају.

др. Радић.

БЕЛЕШКЕ

Попаша у државним шумама у срезу: алексиначком, звишком, моравском — Ирћиловица, посавском — Умка кључком, хомољском бело — паланачком и трстеничком у 1898. години. — 1. У *алексиначком срезу*. — Од 1. Априла до 1. Октобра 1898. године пуштено је по такси: оваца 272; свиња 15 и говеди 97. Свега 384 грла разне стоке. На име таксе добивено је 240·50 дин.

Оних лица, која имају права на бесплатну попашу своје стоке, није било нити им је ова дозвољавања.

2. *У звишком срезу.* — било је на попаши у државним шумама: оваца 60; коза 66; коња 4 и говеди 96. Свега 226 грла разне стоке.

На име таксе добивено је 176·20 динара.

Басплатне попаше није било.

3. У *Моравском срезу — Прћиловица.* — било је на попаши: оваца 64; свиња 58; коза 3; коња 10 и говеди 129 по такси, а бесплатно 4 говеди. Свега 264 грла разне стоке.

На име таксе наплаћено је 202·10 динара.

4. *У посавском срезу — Умка* — пуштоно је на попашу: оваца 507; коза 122; коња 10 и говеди 23. Свега 662 грла разне стоке. За овај број стоке наплаћено је 371.90 динара.

Бесплатне попаше није било.

5. *У кључком срезу,* — било је на попаши: свиња 18; коза 780; говеди 25. Свега 823 грла разне стоке. На име таксе наплаћено је 580 динара.

Бесплатног пуштања стоке на попашу није било.

6. *У хомољском срезу.* — било је на попаши: оваца 302; свиња 5; коза 110 и говедп 55. Свега 472 грла разне стоке. — За овај број стоке наплаћено је 385·50 динара.

Бесплатне попаше, није било.

7. *У белопаланачком — срезу* — било је на попаши; 50 брава оваца. — На име таксе добивено је 25 динара.

8. *У трстеничком срезу* било је на попаши: говеди 19; и свиња 5. Свега 24 грла говеди и свиња. За овај број стоке добивено је 21·50 динара.

М.

Жиропаља у државним шумама. — Од 1. Октобра 1898. до 1. Фебруара 1899. године било је у жиропаљи, и то:

1. *У алексиначком срезу*: 268 брава свиња. На име таксе добивено је 134 динара;

2. *У расинском срезу*: 891 брав свиња. На име таксе наплаћено је 445.50 динара;

3. *У трстеничком срезу*: 75 брава свиња. На име таксе наплаћено је 37·50 динара; и

4. *У хомољском срезу*; 836 брава свиња. На име таксе добивено је 458·50 динара.

Давање дозвола и наплату таксе, извршио је не надлежно суд општине Вуковачке због чега је, за 479 брава свиња наплаћено 280 динара дакле више 40·50 динара но што је по ценовнику требало наплатити. Мало је требало, па да искусе казну и чланови општинског суда, за чињење онога што у њихову надлежност не спада. Овај случај требао би да послужи осталим општинским судовима за поуку, па да у оне шуме и утрине, на које немају судску тапију или извршну пресуду; не пуштају стоку својих грађана без предходног одобрења Господина Министра народне привреде, Ма ове шуме и утрине биле уписане и у пописне књиге као својина њихове општине или села, јер ће само на тај начин моћи одклонити од себе одговорност а од својих пак грађана могућу штету.

При давању одобрења за попашу и жиропаљу, — судске пресуде као и пресуда избраних судова, које су донесене на основу тач. 2. §. 434. грађанског судског поступка и у којима је реч о *Синору* а не о *Својини* немају оне важности какве имају пресуде које говоре о својини шуме, те с тога, при пуштању стоке на пашу и жиропаљу у ове шуме треба за њих и за утрине тражити одобрење Министра Нар. Привреде, уз које тражење треба приложити и оверен препис тапије или судске пресуде, па ако се то одобрење добије онда пустити стоку на пашу и жиропаљу, иначе не

М-

Кромпира је било засејано у 1897. годиии.

У Округу	хектара	принос са 1 хект. у товар.	укупан принос у товар.	вред. приноса у дин.
Ваљевском	488·44	40·50	19.782	204.744
Врањском	223·73	67·50	15.102	90.763
Крагујевачком	415·91	57·50	23.915	231.976
Крајинском	287·19	80·00	22.975	169.785
Крушевачком	172·46	55·00	9.485	73.888
Моравском	409·89	131·43	53.872	646.464
Нишком	189·46	57·20	10.837	102.301
Пиротском	166·14	26·70	4.436	27.281
Подринском	637·19	95·00	60.533	627.727
Подунавском	716·25	87·50	62.672	518.297
Пожаревачком	461·81	72·50	33.481	280.236
Рудничком	561·74	85·00	47.728	358.110
Тимочком	265·39	86·57	22.975	192.760
Топличком	228·36	53·33	12.178	64.543
Ужичком	1067·42	23·20	24.764	123.820
Београду	3·77	109·00	378	3.489
Србија	**6.294·85**	**79·49**	**425.133**	**3,716.184**

Сочива је било засејано у 1897. години.

У Округу	хектара	принос са 1 хек. у товарима	укупни упринос у товарима	вред. приноса у динарима
Ваљевском	1·00	3·25	3	143
Врањском	7·60	3·83	29	454
Крагујев.	0·79	3·25	3	80
Крајинском	70·60	20·25	1.430	42.900
Крушевач.	4·19	7·00	29	761
Моравском	43·44	10·00	434	8.680
Нишком	77·15	9·20	710	11.829
Пиротском	13·79	3·27	45	653
Подрин.	1·78	15·50	28	1.136
Подунав.	26·34	10·00	263	6.641
Пожарев.	39·28	10·40	409	6.749
Рудничком	6·23	4·00	25	833
Тимочком	104·44	13·50	1.410	38.775
Топличком	0·98	5·00	5	154
Ужичком	0·03	4 00	0.10	3
Београду	0·50	10 00	5	123
Србија	**398·17**	**8·27**	**4.828·10**	**119.914**

Дувана је било засијано у 1897. години.

У Округу	хектара	приос са 1 хек. у товарима	укупни принос и товарили	вред. приноса у динарима
Ваљевском	0·28	7·70	2	318
Врањском	95·06	17·20	1.635	259.965
Крагујев.	—	—	—	—
Крајинском	18·91	10·00	189	21.735
Крушевач.	184·08	10·00	1.841	377.405
Моравском	—	—	—	—
Нишком	741·17	48·00	35.576	7,293.080
Пиротском	—	—	—	—
Подринском	—	—	—	—
Подунав.	0 49	7·90	4	636
Пожарев.	0·04	7·90	0·3	48
Рудничком	0·32	7·90	3	468
Топличком	—	—	—	—
Тимочком	—	—	—	—
Ужичком	92·90	16·00	1 486	231.816
Београду	—	—	—	—
Србија	**1.133·25**	**14·75**	**40.736·3**	**8,185.471**

ГЛАСНИК

Елементарне непогоде. — Онда, кад је време већ у велико приспело да наш пољопривредник види резултате свога мучнога рада, када се надао богатој жетви и берби, за један минут тако рећи, све његово надање отишло је и распрсло се као сапуњави мехур. Елементарне непогоде лишили су га не само добре жетве и бербе, него су уништиле све што је сејао, садио, копао и неговао тако, да сад не види ништа више до голу црну земљу. Онуда, куда је пролазио весела лица и пуна срца, данас очајно ода и разгледа пустош коју му град за собом остави Његово очајање у толико је веће, што је сада касно да би што год за своју исхрану засејати могао.

Од 8 па до закључно 16 ов. месеца било је града у у овим местима: Врагочаници, Стапару, Црнљеву, Причевићу, Остружњу и Осладњу среза подгорског. Град је био јак, крупан и нанео је целој летини врло велику штету. Даље града је било у општинама: степошкој, и Ђунискоj окр. крушевачког, лабуковачкој среза соко-бањског; Катуну Добрујевцу, Врелу и Палиграцу среза алексиначког; Гредетину, Трњану и Прњиловици среза моравског округа нишког. У срезу бело-паланачком округа пиротског било је града на више места, који је осетне штете нанео: усевима, вотњацима и виноградима.

У срезу азбуковачком а у селима: Царини, Драгодолу, Горњој и Доњој Љубовиђи падао је тако јак и крупан град да су поједина зрна била тешка до половине килограма, и све је смлатио и уништио тако да ништа остало није. Тако исто падао је јак и крупан град у неким селима среза рађевског да је све уништио те ништа остало није од људске и сточне хране. Вотњаци и виногради такође су отрешени и омлаћени да ни од њих ништа нема. Чак и стоке побијене има која се затекла по пољима без заклона.

Град је оштетио још и ова места: Костомлатицу и Срнећи до у срезу пољаничком, Луково у срезу пчињском. А било га је још и у овим срезовима: моравском округа пожаревачког, драгачевском, тимочком зајечарском и златиборском, и свуда је причинио врло велику штету усевима, вотњацима и виноградима.

Но сем града за ових седам дана било је и тако плаховитих киша од којих су надошли потоци и реке те се вода из корита излила и велику штету нанела усевима, ливадама и пашњацима. Имало је места у којима је киша падала за свих прошлих седам дана с малим прекидима, те је ометала сваки рад у пољу. Због тога су и откоси стрмнина а и сена пропадали у пољу, где се нису могли осушити.

Елементарне непогоде код нас све су чешће а штете које оне собом донесе готово су непрегледне и неоцењиве. Време је крајње да надлежни и то што пре размисле о осигурању летине од елементарних непогода.

Пелегринова пећ удесна је и за сушење воћа. — Ову пећ ми смо описали у 7. броју *Тежака* (стр.51) од ове године. Њу је набавио г. Мориц А. Тајтацак трговац из Крушевца ради умртвљивања и сушење мехурака и у томе је постигао сјајан успех. Све мехурке, које је откупио од одгајивача послао је још пре месец дана од чести у Италију, а од чести у Француску, јер се ова роба у поменутој пећи може потпуно спремити за извоз за 18 до 20 часова, иначе, да се мехурци осуше на начин као што се то обично ради, треба 100 до 180 дана, према томе, да ли је лето сушније или влажније. Но што највише задивљава, ова је пећ врло удесна и за сушење воћа. Наравно, да би се пећ за ову потребу имала у неколико изменути, а на који начин, с тим као да је већ начисто њен конструктер г. Пелерино. У Крушевцу, приликом постављања поменуте пећи (позван је нарочито за то из Италије), на питања; „да ли би се у овој пећи могле сушити шљиве?“ одговорио је: „Могу те још како,“ „Гледаћу, да вам подесим за ту потребу једну сушницу на сличан начин као што је ова, и верујем, да ће шљиве из ње излазити као на сунцу сушене.

Поменута пећ, прима на један пут 1000 кгр. мехурака, и стаје око 10000 динара.

Идуће године до маја г. Тајтацак, односно фирме *Фаркић и Анђелковић* имаће још две оваке пећи које ће примати по 3000 кгр. мехураке, и тако, Пелерино ће имати прилике, да нас најмање још једном а вероватно и ускоро посети.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Пољопривредна читанка, *за основне и продужне сеоске школе, израдио Д. Ј. Путниковић*, учитељ. Београд, издање књижаре В. Валожића, 1899. Цена 1 динар. Стр. 127.

Сећамо се с каквим се објашњењима и разлозима изнет пред Народну Скупштину предлог *закона о народним школама*. Као главна побуда да се дотадашњи закон о основним школама мења била је: што школе, онакве какве су, не одговарају потребама живота народног.

Нећемо да испитујемо да ли је и за какву потребу било, што су се деца у основним школама, по пређашњем уређењу, товарила оном масом знања, која је за њихово доба била одиста велика. Поред многостручности предмета, и програми ових били су такви, да је школовање деце било везано искључиво за собу. И признатији педагози већ су признали да се у умном образовању претеривало, те је у интересу нараштаја и будућности нам народне ваљало од тог правца одступити. Отуда је и поникла намера за преуређење основне наставе, а поглавито — у правцу: да се у школе унесе физички *рад*. Са овим је везан појам „привреда;“ те је по томе и новом правцу дат назив „*привредни*“ с којим се и пред Народно Представништво изашло.

Последица овога је, да је пољска привреда, и као предмет и као рад, добила у основним школама важно место. Законом су: „пољопривредне поуке“ и „пољска привреда“ унесене међу наставне предмете, а за рад пољопривредни уџемчено је свакој школи земљиште. Прописано је *аривремено*, како се имају ове нове поуке предавати у школама, али се до потпуног програма, распореда и упутства за предавање и рад још није дошло.

При свем том, књижевност која има да потпомогне обрађивање ове новине у основним школама, почиње да се јавља. Вредни учитељи, који су се до сада такмичили у писању разних „познавања природе,“ земљописа па чак и „хришћанских поука,“ ево их готових и на овоме послу. За њих је потпуно чист положај. Они налазе да пољопривредне поуке треба у школи учити из **читанака**; и како има већ таквих читанака на другим језицима, а ту је и покоја домаћа пољопривредна књига, то је онда ствар готова. Мисао, која је са оваквом готовошћу примљена у Народном Представништву, остварује се — читанкама!...

Но да пређемо на оцену књиге.

Садржина **читанке** може да се подели на: *стручни*

део: приповетке и песме и *хигијенски део.* Последњи, — приповетке, песме и хигијенски део — има око 43 страна; или према целој књизи износи *око 35%*. У стручном делу говори се: о земљи, копању и орању, а у томе о плугу, ралици, брани, дрљачи и ваљку; за тим: о ђубрењу, исушивању земље, сејању, корову и о окопавању, жетви, косидби и вршидби; после, о користи од воћака, о крушки, закону о унапређењу воћарства, воћу из семена, каламљењу, чувању од слане димом (у приповетци) и о брању и продавању воћа; па онда: о виновој лози, ријању, испитивању земље, сађењу и каламљењу лозе и прскању; из шумарства — о шуми и подизању шума; из сточарства: о нашој стоци, одабирању и укрштавању, храњењу, о надуну и о стајама за стоку. Затим се говори о детелини и вилиној косици, о ливадама, о пољопривредном биљу. На крају кратки су чланчићи: о старој и новој кошници, свиленој буби, колико вреди тичије гнездо, тичије кућице, корисне и штетне животиње, савршеније справе и алати, пољопривредна друштва, пољопривредне установе у Србији, пољопривредна књижевност и о осигуравању.

Одредбе и називи *врста земље* (стр. 15) непотпуни су и нетачни. У пољопривредној књижевности врсте земље не зову се: кречна земља, глина итд., него: кречуша, глинуша, а глина је механичко-физички саставни део земље оране. Никакви знаци нису наведени за познавање ових врста земаља; а без тога поука нема вредности.

Место „*Копање и орање*“ (стр. 16. и 17.) боље је било да је узет наслов: обрађивање земље. Одредба ових радова такође је непотпуна.

Слаба је поука, кад се нека справа осуди а не каже се и чиме се може заменути. Тако о *ралици* (стр. 18 и 19) вели се, да њом не треба никако орати, међутим има положаја земљишта, где се она не може заменути обичним плугом. За такве су положаје тако названи *брдски* плугови, обртачи, те је требало ове препоручити, а они су у нас прилично познати (нарочито у ужичком и рудничком окр.) И о *илугу* нема скоро никакве поуке, која је за почетнике потребна.

Угар (стр. 59) врло је слабо и нестручно израђен. Никакве поуке о том тако важном раду.

О *трновој брани* (стр. 22) ваљало је писати као о справи коју не треба употребљавати; — највише још може да буде на месту за влачење ситног семена. Међутим *дрљачу* је ваљало јаче истаћи као неодољиву справу; исто тако и *ваљак*. О дрљачи је непотпуно, нарочито није истакнута њена важна употреба на ливадама и детелиштима.

Чланак „*Благо у ђубрету*“ (стр. 24.) приличан је. Само је испуштено да се каже: колико треба да стоји ђубре на ђубришту и како га ваља товарити са ђубришта. Називи: пиштевина, штала, шталска итд., неумесни су, јер се каже: осока, стаја, стајска (назив овај писац доцније употребљава, стр. 93).

Да ли се неће унети забуна код деце, кад се у песми *Орачу* (стр. 5) каже да је у пољу „големо благо... ту закопано,“ па се на стр. 24. то исто каже и за ђубре: „*У ђубрету лежи закопано благо?...*“

У чланку „*И друкче се ђубри*“ (стр. 32) говори се чак о фабричким врстама ђубрета и како се оне продају, а није ништа речено о *мешанцу* (компосту), ђубрету од живине, па на сваки начин нешто и о људским избацајима и о уличном блату. Исто тако могло се више рећи о *пепелу*, а додирнути и ђубрење *кречем*.

Исушивање долази редовно као претходан посао обрађивању, а овде је после ђубрења. И тај је чланак слаб, а опис „најпростијег начина“ и нетачан.

Чланак *Земљорадња у Палестини* савршено је непотребан, јер никому не служи онакав рад за углед. Место тога боље би било да је што год речено о каквом раду из Чешке.

У важној партији о *Сејању* учињене су такође крупне погрешке. — Препоручено је потапање семена у раствор плавог камена, а тај раствор описан је свега са ово неколико речи: „На 5 хектолитара жита узима се 1 кгр. плавог камена.“ А колико треба узети *воде* па *да буде* раствор, то је испуштено. Ни један други начин приређивања — препаровања — семена за сејање није морао да се напомене, само да је овај један описан како треба. *Мењање семена* такође је слабо, па и погрешно. О *начинима сејања* није казано одређено.

У чланку *Жетва и Косидба* (стр. 49) ваљало је истаћи и већу вредност сламе за храњење, кад се жито раније жање. Кад је препоручена употреба косе за жњевење, ваљало је колико толико рећи о тој коси, којом се жито може косити.

Не знам зашто су потребни написи: о *Пиринчу* (стр. 55), *Гајењу пиринча у Кашмиру* (стр. 56). Зар опет „пунити главу о камили и носорогу, док се не познаје добро ни домаће говече и коњ“?!

Користи од воћака (стр. 57.) нису исцрпене. Предмет овај је много занимљивији, те га је требало и исцрпније обрадити.

Пресађивање воћака (стр. 64.) нетачно је израђено. Нико данас не сматра за рационално пресађивати некаламљене воћке на стално место, па то се не сме заступати ни у овакој поуци. Исто тако јама за сађење воћака треба да буде и дубља и шира, но што је овде препоручено.

Код *Каламљења воћа* (стр. 65.) није ништа речено о *прибору* за каламљење. Говори се о завоју и мазању каламова, а нигде се не види, чиме то све ваља радити. То је један важан недостатак.

Каламљење пупољком (стр. 69.) никад не почиње од *априла*, бар не у нас, а у Чешкој још теже.

Чланак о *Слани и Диму* (стр. 70) боље је израђен, ма да је у виду приповетке.

О *Брању и продавању воћа* (стр. 75) речено је врло мало, тако као ништа.

О *Ријању* (стр. 77) такође је непотпуно.

Слаба пракса пишчева огледа се и код *Сађења и каламљења лозе* (стр. 79), кад вели да се на зрело калами лоза: „*у јесен, зими* и у пролеће.“ Готово исто је тако погрешно и кад се каже за зелено каламљење да се ради: „кад је лоза зелена (у пролеће и преко лета).“

Чланци из *Сточарства* слаби су у опште и непробрани.

Међу *Штетним животињама* (стр. 111) сасвим су изостали — *лептири*, чије гусенице праве огромне штете пољској привреди. У чланку „*колико вреди тичије гнездо*“ (стр. 105) спомињу се, као штетне, „гусенице и бубице,“ али је овде место било навести бар главније врсте.

У **читанци** овој нема ништа из *градинарства* и о *цвећу*, ма да су ове гране заступљене у свакој школској књизи.

Закључујемо. — Поред онога што смо у почетку у опште рекли о појави ове књиге, налазимо, да она *са овим* погрешкама и са оваквом непотпуношћу није требала да се даје у руке омладини.

— — Ђ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 26. јуна 1899. год. у Београду

Били су: председник г. Раша Милошевић, потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г. г. Александар М. Секулић, Илија Кремић, Др. Марко Леко, Милутин Савић и Паја Т. Тодоровић.

Председавао потпредседник г. Мата Јовановић; бележио секретар Милутин М. Јовановић.

Прочитане записнике IX, X и XI седнице — Одбор усвоји.

Пре него што се прешло на дневни ред, потпредседник саопшти: да се г. Ђорђе Милојевић трговац из Марковца уписао за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и улог у 100 динара положио — Одбор са захвалношћу прими к знању.

104. По тач. 5. програма друштвеног рада за ову год. Одбор за изложбе итд. за сада предлаже:

1. Да изложба буде 29 августа ов. год. као што је и програмом утврђено.

2. Ако нема никакве сметње због сточне заразе, да се изложба приреди у Паланци, иначе ставља се у изглед Крагујевац, Баточина, Рача и Младеновац, јер су ово најзгоднија места, где би се нашло у близини воде, а крај железничке су пруге, те би био олакшан пренос свега што је за изложбу потребно.

3. Да би и за ову изложбу требало покушати, да се удејствује помоћ од месне општине, од округа или среза, па и од новчаних завода или других установа, на које се може рачунати да ће помоћи. Тога ради да се од стране Друштва овласте и изашљу нарочита лица да утврде споразум са месним властима онога места, које буде изабрано, па и са представницима новчаних завода и других корпорација, ако их буде; о помоћи; о изложбеном простору, о материјалу, о радној снази за уређење изложбеног простора и о свему осталом што, по завршеној изложби, не би за Друштво имало никакве вредности. Од ресултата, које буду постигли изасланици, зависиће: какав ће се програм изложбе, односно награда итд. пројектирати, због тога је нужно, да се ово сврши најдаље за 10 дана.

4. Из искуства стеченог до сада о свима сметњама, које се стављају излагачима, разним погрешним тумачењима, Одбор налази, да је нужно изаслати бар једно лице, у сва места, која буду спадала у одређени изложбени рејон, да народ о свему што се изложбе тиче, обавести; да излагаче и пријављена грла у привремене спискове упише и за свако пријављено и уписано грло, пријављеном излагачу преда привремену карту са назначеним бројем списка и знака одељења; да разгледа и по могућству оцени све боље домазлуке говеди и свиња из истих издвоји за изложбу згодна грла као представнике домазлука, а поред тога да проучи све прилике под којима се који домазлук развијао, и да ли би се он под иначе измењеним приликама могао да одржи са особинама које већ има; и

5. Да се изабере директор изложбе, чије ће се наредбе, у интересу реда, за време изложбе слушатй и који ће издатке за изложбу оверавати — Одбор усвоји предлоі у целини. За изасланике, који ће изабрати место, преговарати и закључити споразум о свему што је у тач. 3. предлога изнесено, изабра г.г. Александра М. Секулића и Благоја Д. Тодоровића.

За изасланике пак, који ће извршити послове изнесене у тач. 4. предлога, изабра г.г. Вучка Богдановића и Илију Кремића; и

За директора изложбе изабра г. Александра Секулића.

105. Пошто ће се по тач. 17. програма друштвеног рада у овој год, о Слави друштвеној прославити и тридесето-годишњица друштвеног рада и опстанка, Одбор за Славу, изложбе итд. предлаже овакав програм:

I. Програм славе.

Српског Пољопривредног Друштва које стоји под највишом Заштитом Његовог Величанства Краља Србије. Александра I.

На дан Св. Краља Милутина 30. октобра ове год. Српско Пољопривредно Друштво слави своју Славу у своме дому (Немањина улица — 11) по овоме реду:

1, У 7 часова ујутру богослужење у Вознесенској цркви, коме ће присуствовати Председник са Управним Одбором, члановима друштвеним, пољопривредницима и пријатељима Пољске Привреде.

2. У 8 и по часова скуп свих друштвених чланова, пољопривредника и осталих гостију у друштвеном дому а за тим:

3. У 9 часова водоосвећење са сечењем колача. На молитве одговара умољени хор певача.

4. По свршеном сечењу колача свечана прослова тридесето годишњице:

Председник у свечаном говору пропраћа цео друштвени рад: износи рад друштвеног самоопредељења, рад практични и рад књижевни за свих 30. год. упоређујући га са садашњим стањем.

За овај говор секретаријат да спреми све о друштвеном практичном и административном раду; Уредништво *Тежака* о књижевном раду и благајник о средствима новчаним којима је Друштво располагало и на који су начин прибављана.

5. По свршеном говору послуживање гостију уз свирање војне музике. Дочекивање гостију траје цео дан.

6. Свечано отварање изложбе воћа и пшенице са њеним производима. Изложба да траје 5 дана са бесплатним уласком.

7. Истог дана (30. октобра) у вече банкет 30. годишње свечаности. На овај банкет да се позову сви живи оснивачи добротвори, утемељачи, помажући, и редовни чланови.

8. Свечано затварање изложбе последњег дана у 11 часова пре подне.

II. Програм Изложбе.

1. *Воће*:

а, *Јабучасто:* јабуке, крушке, дуње и мушмуле;

б, *Коштичасто:* конзервисане и свеже очуване шљиве, бресквe, кајсије, трешње и вишње;

в, *Језграсто:* ораси, лешници, кестење и бадем; и

г, *Јагодасто*: конзервисане малине, рибизле, огроз, смокве итд.

2. *Пшеница и њени производи.*

а, Све сорте пшенице:

Целе биљке са жилама

Зрно: са гувна (испод вејалице) пречишћено (тријерисано) за трг и пречишћено за семе.

б, Брашно: обично за сељачки хлеб и бело (млинско по свима Бр.

в, Криз

г, Мекиње

д, Паспаљ

ђ, Уродице пшеничне.

За излагање ових предмета, да се спреми нарочити локал — павиљон.

За извршење овога програма да се изабере приређивачки одбор — Одбор усвоји овај предложени програм у целини.

У приређивачки одбор изабра: г.г. Рашу Милошевића, председника, Благоја Тодоровића благајника, Пају Тодоровића, Живка Шокорца, Милоша Хаџи Поповића и Милутина М. Јовановића секретара с тим да проучи питање о локалу и о свему шта буде потребно нашао, па да поднесе своје мишљење.

106. Одбор за утакмице итд. налази да се у овој години могу приредити само утакмице плугова за орање, дрљача и ваљака. С тога предлаже за ове утакмице овакав програм:

I. Да се утакмице приреде у Топчидеру од 14. септ. о. г. па док буде потребно под овим условима:

1. Право на такмичење да имају они мајстори, који се баве израђивањем горе речених пољопривредних справа овде у земљи.

2. Сви делови ових справа, у колико је то, према њиховој конструкцији, могуће постићи, да буду ручна израда из радионице такмичара — мајстора.

3. Награђени такмичар, дужан је дати Друштву писмену обавезу, да ће се и у будуће бавити израђивањем оних справа за које је награђен онаке исте доброте, као што су оне, за које је и награђен.

II. Такмичење да се изврши ако се до конца августа пријави најмање по три такмичара за сваку групу справа на по се.

III. Пријаве да се могу примати само до конца авг. ов. год. У пријавама сваки такмичар да тачно и опредељено означи:

а, Име и презиме;

б, Место становања (где израђује справе);

в, Је ли плуг (ако ово пријављује) за тешке, лаке или брдске земље;

г, Тежину справе;

д, Од каквог су материјала поједини делови;

ђ, Цена справе;

е, Је ли за продају;

ж, Знак — жиг мајстора такмичара;

з, Од кад се такмичар занима израдом пријављених справа;

и, Је ли српски поданик;

ј, Колико је приближно таковних справа израдио, а колико би од сада могао израђивати;

к, Пристаје ли на услове под 3. под којима се утакмица приређује;

IV. Оцену да изриче оцењивачки суд Српског Пољопривредног Друштва. Оцена да се изврши за плугове на дубини орања од 15 — 25 см. а са обзиром на материјал, конструкцију; тежину, употребљивост и руковање, правилност орања и потребну запрежну снагу; а за дрљаче и ваљке на правилност и чистину рада.

V. Награде да буду:

За плугове за тешке земље;

За плугове за лаке земље;

За брдске плугове;

За дрљаче, и

За ваљкове.

Награђенима да се издају и *Уверења* о добивеној награди.

Пренос справа отуд и одовуд да буде о друштвеном трошку и то само железницом или лађом од ма које станице, а пренос сувим до станице да сноси дотични такмичар — Одбор усвоји овај програм с тим да се умоли г. Министар Народне Привреде, да за овај циљ из средстава којима располаже, одреди помоћ.

Према томе, ако г. Министар одреди нужну помоћ, и према суми коју буде одредио, да се одреде награде.

107. Чита се писмо Г. Министра Народне Привреде ЗБр. 2416. од 11 маја тек. године, којим позива Друштво да приступи образовању Подружине за околину Београда срез врачарски, у циљу унапређења *градинарства, живинарства, млекарства и воћарства* — Одбор усвоји предлог г. Председника, да се за сада позове из околине неколико виђенијих сељана на предходни састанак, и испита могућност остварења ове жеље г. Министрове, а потом да се сазове збор за образовање Подружине, коју би Друштво помагало и упућивало у раду на унапређењу градинарства, живинарства, млекарства и воћарства.

108. По реферату уредника о награди радова штампаних у 17 — 26 броју *Тежака* од ове год. — Одбор одреди награде.

109. На предлог г. Благоја Д. Тодоровића благајника друштвеног а поводом молбе подружина: жупске и осталих, да се подружинским члановима добротворима, утемељачима и почасним издају повеље друштвене — Одбор реши да се подружинама издају за њине добротворе, утемељаче и почасне чланове друштвене *Повеље* но тако, да се на њима означи која их Подружина даје и да се за сваку *Повељу* наплати такса коштања од *два* динара од Подружине.

110. На предлог г. Благоја Д. Тодоровића, да се. г.г. рецензентима. за оцењивање списа поднесених Друштву, одреде награде — Одбор одреди свакоме по 40 динара у име награде.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 31. броја Тежака: Удружење за извоз и прерађивање воће. — О сушењу шљива. — Ванила. — *Белешке. — Гласник. — Друштвени и подружински послови. — Обзнана. — Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 32. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 8. АВГУСТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

БЕРБА ВОЋА

Не треба тако равнодушно гледати како се разбијено и покварено воће доноси на трг и како народ бербом воћа и воћке квари. Треба знати да се и берба воћа убраја у веома важан посао.

Народ обично бербу воћа врши млаћењем рода моткама, или воће тресе, да плод опадне. Кад се млати онда се одламају и многе родне гранчице, па се на тај начин смањује берба у идућој години. То исто бива и кад се воће тресе, само је тада штета нешто мања.

И један и други начин бербе, пошто плодови падају на земљу са извесне висине, како је која воћка висока, даје већим делом онакво разбијено и покварено воће какво га на тргу гледамо. Такво неугледно воће нема никакве вредности. Међутим од лепих јабука и крушака које имамо могли би смо имати добар приход.

Како онда треба брати воће?

Воће се бере само руком и то: руком ваља ухватити род положеним палцом или кажипрстом у правцу петељке рода, и овај откинути с целом петељком; ако је воће зрело то иде врло лако. Да се руком свуда дохватити може, треба при брању имати довољно дугачке стубе, које се наместе између грана, док се дрво не обере. При намештању треба пазити да се гране не ломе. Још треба имати и дугачких кука којима ће се прихватити танке и дугачке гранчице, где се род не може руком дохватити. Место ових кука употребљавају се и берила разног облика. Треба пазити да при берби ниједан плод не падне на земљу. Пошто се ипак дешава да по који плод падне на земљу, то да се не би разбио, ваља прострети пре бербе на земљу сламу или сено. И кад се воће тресе нпр. оно, које ће се употребити за разну прераду нпр. јабуке за јабуковачу, шљиве за ракију, треба такође застрети сламу или сено около воћке.

А кад знамо како да беремо, онда треба знати и кад да беремо. Воће ваља брати само онда кад је добро зрело. Јабучасто воће је зрело, кад је семе у плоду црно и ако се лако од дрвета одваја, а воће јесење буде још и жућкасто или црвенкасто.

Коштичаво воће је приспело за бербу, кад је месо омекшало и кад се такође од дрвета лако одваја.

Не ваља брати воће по кишовитом времену, јер овако обрано брзо труне нарочито кад је у гомилама. Црвљиво воће треба одмах одвојити за другу употребу а не за продају. Сем тога треба после бербе воће сортирати, и то најбоље и најкрупније одвојити од средњег и ситног, јер тиме добијамо боље цене. А већ мешати покварено са лепим и здравим воћем и тим убијати цену и лепом — нема смисла.

Зимње воће не треба брати рано у јесен, но треба причекати до половине октобра, а никад не брати га раније, сем у случају ако би се појавили мразеви или снег изненадно. Као правило у овом послу треба да важи да воће не треба брати док лишће не почне опадати, јер докле на дрвету има лишћа, воће још расте и сазрева. Обрано воће незрело, ускоро увене, смежура се и буде неукусно. Што дуже остане воће на дрвету то боље сазри, и у толико је боље и — скупље.

А. Целба.

СОРТИРАЊЕ ШЉИВА И СПРАВЕ ЗА ТО

У нас већ има на повише места тако званих тријера за сортирање *сувих* шљива, али нема нити се на то помишљало да треба сортирати и *сирове шљиве*. А ово је за наше произвођаче врло важан посао.

О овоме послу, кад није раније било, барем сада треба повести речи, те да се може справа или решето за сортирање зелених шљива набавити пре но што овогодишње сушење отпочне. А ове године наићи ће сазревање шљива пре и брже но што се раније мислило. Зато и треба са набавком прибора пожурити.

Најглавнији је разлог за сортирање сирових шљива тај што се само тако могу одвојити ситније шљиве које треба бацити у кацу за ракију или казан за пекмез. Познато је да се суве шљиве плаћају по крупноћи, и то тако, да оне које су крупније и којих мањи број иде у пола килограма плаћају се двапут и петпут скупље но оне ситне којих има по 100 и 120 у пола килограма. Зато и треба оне шљиве сушити које се боље плаћају и за које се највећа цена може добити.

Други је разлог сортирању сирових шљива тај, што се шљиве једнаке крупноће подједнако суше те не треба при подбирању сваки час вадити лесе, јер се тим послом дангуби и много топлоте узалуд губи и шљиве „повраћају“ у влази те дуже остају у сушници.

Трећи је разлог тај, што се само она роба која је тако по крупноћи пречишћена носи на тргове, а тиме уштеђује се на преносу јер се она која је ситна и која би само убијала цену крупније робе никако и не појављује.

Корисно је, и ради се и сортирање сувих шљива, и отуда постигнуте користи нису мале, али бесумње време је да се и овоме сортирању *сирових* шљива укаже она пажња коју оно заслужује према користи што отуда долази.

Каквих има у опште справа за сортирање и како оне раде?

И овде као и свуда у оскудици прибора и новца да се купи боља справа довија се свет како ко може те шљиве по крупноћи одваја.

Тако једни начине мреже исплетене од канапа на кроз њих пропуштају те ситније шљиве пропадају, а крупније се преко тих мрежа скотрљавају у подметнуте корпе. Други граде решета од калаисаних жица са отворима разне ширине.

Код једних справа удешен је нарочити прибор за трешење и дрмање тих решета; код других то дрмање ради подвајања шљива врши се рукама итд.

Ми ћемо и неким сликама олакшати упознавање тих справа и начин рада. А ставићемо и цене и по неке друге

ПОДЛИСТАК

СА ИСПИТА

ЈЕДНЕ ЧЕШКЕ ПРОДУЖНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ

Једнога дана марта месеца год. 1895. позва ме школски надзорник г. Подхајски, да одемо у једно село неколико сахати далеко од Прага. Видећете, рече ми, сем основне школе и другу једну нову школу, која је тамо тек ове године отворена. Кад ми још каза да је то продужна пољопривредна школа и да је тога дана испит у њој, заинтересовало ме је још више. Неколико сличних пољопривредних школа већ сам дотле био видео, а сад ми се дала прилика да будем на испиту, да видим резултат такве једне школе. И бејах овом љубазном човеку врло захвалан.

Нама се придружи и учитељ г. Либицки такође врло љубазан човек, који онда беше секретар великог патриотског друштва „Средишне чешке школске матице“.

Седосмо у јутру на железницу и за пола сахата бесмо у Крчи. Тек што пођосмо мало пешке, кад нас срете фијакер који беше послао г. надзорнику управник једног добра из оближњег села. На колима стигосмо у село једно на ручак, а по ручку се кретосмо даље. У 1½ бесмо у селу Јасењице. Одмах одосмо школи. Тамо нас је чекало пуно сељана, који беху дошли на испит своје нове пољопривредне школе.

С ђацима и свима сакупљеним људима одосмо право у цркву. Надзорник прво оде на гроб бив. председника пољопривредног Друштва овог округа, који беше умро пре кратког времена. Пошто по том одстојасмо у цркви молепствије, на крају кога се отпева химна, вратисмо се у школу, где одмах поче испит.

Као што рекох ово беше продужна пољопривредна школа, отворена тек ове године. Предавања су у њој држала два учитеља овдашње основне школе; часови су држани у згради основне школе вечером, празником до подне а средом и суботом по подне. Ђака беше 26, све сеоски младићи од 18—25 година. Сви беху лепо обучени, а неколицина њих имађаху и џепне сатове. Сељана беше 90—100.

Оно, што не бих нашао ни у оним нашим школама, које постоје 10, 20 година, видех у овој новој чим у њу ступих. Свуд около видео сам наставна средства ове нове пољопривредне школе, као збирку жита разних притврђених на црном картону, слику ливадских трава, слику болести кромпира, слику пријатеља и непријатеља воћа, слику болести пшенице, слику делова коњског тела, живине идр. Ово беху махом слике куповане, али сем њих и учитељи су нацртали слике одводњавања земљишта идр. неке; прибрали су збирку минерала важних за земљорадњу, (којим се ђубри или поправља земља или од којих постаје земља распадањем), око 50—60 флашица разног семења и неколико таблица на којима је исписано какав је и колики хемијски састав кога усева и т. под.

И ако ово беше нова школа, њена ђачка књижница

податке који могу бити потребни. Но бесумње су најјевтиниja она решета која израђује Лазар Јовановић фабрикант сита по 8 и по динара комад. А тако исто, по казивању г. Тадића, посланика из Љубовије, израђује један сељак из околине таква решета са чијим су радом задвољни. Ова решета морају се рукама дрмати те да шљиве пропадају или да се преко њихових отвора крећу. Или потребне олакшице мора удешавати сваки себи, према месту и средствима која има при руци. Кад се решето утврди на сошицама и подмећу повеће корпе, па рукама изазива покретање и дрмање решета онда ће се сортирање вршити доста брзо и лако.

За сортирање сувих шљива већ су трговци набављали много савршеније справе; а за велике количине које прелазе преко руку трговаца са сувим шљивама, то се може исплатити и ако су нешто скупље.

Први проналазак у прављењу тријера за сортирање шљива учинио је неки *Феликс* (M. Félix de Castelmoron). Он је начинио справу од избушеног плеха, који је тако утврђен, да се може покретати тамо-амо као при сејању брашна. Мењајући плехове, на којима су избушени отвори разне величине могле су се добити разне сорте, као што је то захтевала трговина. Но при овоме суве шљиве пролазећи кроз рупе залепљују их, те се временом и тај посао отежа и успори.

Да би се ова незгода отклонила начини се једно дрвено ћерчиво које је заднивено решетком, на којој су отвори или петље удешене према оној крупноћи шљива коју желимо издвојити. Четири мала точка и две гвоздене летве озго носе ову направу тако, да се она може кретати тамо-амо. Кад човек има неколико таквих ћерчива једнаке величине но с петљама разне ширине при дну онда може врло лако и на прост начин радећи на измеинично, да шљиве потпуно сортира. Само ваља да је у тој цељи решетка сасвим тачно удешена, јер мала разлика у петљама па пречи ово издвајање.

Још простије сортирају се шљиве тријером некога *Трифла* (La trieure de M. Truffel, de Miramont, Lot et Garonne).

Ова справа састоји се из једног четвртастог ћерчива, које лежи на 4 ножице. У овом ћерчиву утврди се изнутра кожним каишима друго ћерчиво, које се у првом комотно кретати може и које има рамове преплетене жицама металним. На две унутарње стране првога ћерчива утврђена су један према другим два челична федера. Помоћу ових федера олакшава се кретање тамо-амо, које се производи руком на рукуници, што је за тај циљ у оном унутарњем ћерчиву утврђена. Решета за сортирање нису једнака за све рамове, по су ужа на прегради једнога краја тријеровог, а све шира што ближе другоме крају. Преграде су намештене одозго на унутарњем четвороугаонику и ћерчива од решетака привезана су за њих шарчицама за ћерчива, око којих се могу лако покретати, а оне шљиве које не пропадну, тим покретањем решетака преруче се у суседну прегради и ту даље сортирају. Број преграда може се умложити или умањити као и број рамова — све према томе колико се има дневно израдити и на колико сорти издвајати.

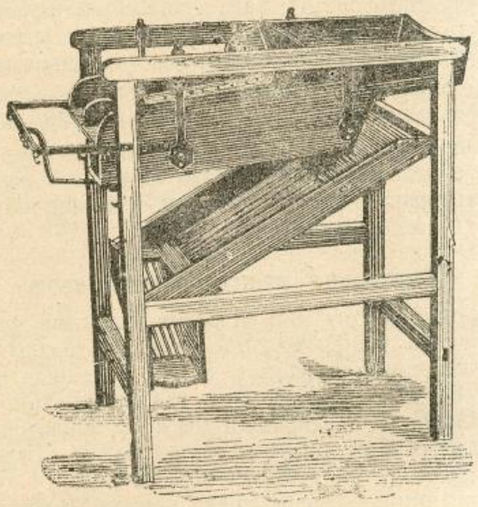

Ево како апарат ради. Најпре се мету шљиве на прву прегради на узану решетку; најситније шљиве пропашће, чим се четвороугоник почне дрмати. На тај начин добијамо

већ имађаше 45 књига, јер у Чешкој не само школе него готово свака установа, чим се отвори, одмах се постара да има и своју књижницу.

На другој страни били су ђачки радови: писмена вежбања, рачунање и цртање. Од писмених вежбања сваки је ђак имао: писма, молбе, дописне карте, упутнице, рачуне, менице, признанице итд. Све оно што му у животу треба да напише и онако како је то у употреби. За оваква ђачка вежбања има нарочито штампаних листа меница, рачуна идр. истог облика као и оне које су јавној употреби, само се бојом или друкчом хартијом разликују од истих званичних листа.

На средини зида беше слика скоро умрлога председника пољопривредног Друштва, пок. Пароубека, који је много учинио за пољопривреду овог округа и чијим заузимањем се ова школа и отворила.

Кад сви у школу уђоше, прво председник општине поздрави госте и захвали им што су посетили ову њихову школу. Затим испит поче.

Пошто су ђаци испитани из рачуна и геометријског мерења и прорачунавања, предузе други учитељ да пита из ратарства. Питао је о хранењу биља па о ђубрету. Ту се умеша г. надзорник да пита, а по том и сам у кратко истаче важност ђубришта и ђубрења завршујући тиме, да се познаје какав је који земљорадник по томе, како му је ђубриште. Погледај му ђубриште, па ћеш знати какав је то пољопривредник и домаћин, рече г. надзорник. Он то рече ђацима, али то слушаше и оних 100 сељака.

У даљем испитивању нарочито је поменуто како је пољопривреднику једна од првих потреба у кући, *сат*, по ком ће време тачно знати и тачан у свему бити. Даље се истаче да је пољопривреднику такође потребно да има уза се свој бележник, те да забележи и прорачуна кад шта треба. Слушајући ово, ја сам се бојао да мене не запита ко: како је овамо код нас где ни све варошке куће немају сата и где се време мери онако од прилике и где се место бележника још у рабош реже.

Пошто се испиташе ђаци и о другим што су учили онако само у главном, изађе један младић и стаде декламаторски говорити подужи чланак из њихове пољопривредне читанке о Кроуском, који је био сељак отресит, предусретљив и вредан па је своје селанце дотерао и уредио тако, да је оно данас најбоље у Чешкој. Томе човеку подигнут је споменик у селу његову, а рад његов ушао је у читанку пољопривредну.

Затим још два ђака изговорише тако исто друге чланке о другим заслужним људима за пољопривреду.

После овога устаде један ђак па се окрете нама и старешинама општине, те показујући руком на слику покојног председника пољопривредног друштва, дрљивим гласом замоли, да им се дозволи да чувају као светињу тај спомен на њега. Беше врло дирљив трепутак слушати тако одавање поштовања заслужним људима. Још више дирну осећања наша, кад устаде г. надзорник и кад поче ређати заслуге тога човека и препоручивати сељанима да као аманет чувају и одржавају ову школу, у спомен оснивача њена, покојног Пароубека.

прву класу (најситнијих) шљива. Затим помоћу шарки прикованих за горњу површину преграде, преврне се решетка са заостављим шљивама на њој, што нису кроз решетку прве преграде пропале, и тиме ће се шљиве изручити на другу најближу преграду. После тога наставља се радња, као и у првом случају. Пошто се сврши ово издвајање добићемо две категорије шљива, које пропадају у корпе подметуте испод тријера. Продужавајући радњу на тај начин, док прве шљиве бачене у тријер доспу до последње преграде издвојићемо их потпуно и сортирати по крупноћи. Трифел је тако доспео, као што се види, да у један мах издвоји све категорије шљива, које трговина захтева. Ово је напредак огромни. Судије на утакмици у Ажењу 1879. г. досудиле су му златну медаљу за овај диван проналазак.

Ова справа у Француској купљена је поскупо; но је тако проста да се у нас може начинити за 120—180 динара.

По препоруци *Л. Бригијера*, који је ову, као и ону првашњу описао и по коме се ово на јавност износи, треба Трифлову справу од времена водом и крпом или сунђером испрати, па ће радити брже и боље.

Сортирање пештанским тријером.

Код наших трговаца са сувим шљивама ради се од неког времена тријером, који у три сорте сортира шљиве и који је начињен и ради у свему као нека ветрењача. На њему се находи један кош (левак), у који се сипају шљиве, што ће се сортирати и два косо намештена решета, која су међусобом под углом састављена. Шљиве се из коша пропуштају на решета, која се ставе у дрмање, па једне — крупније — прећу преко решета и падају у подметнуту котарицу; друге пропадну на оно доње решето, где се тако исто издвоје: на оне — крупније — које прећу (то је друга класа) и оне најситније које пропадну (то је трећа класа).

Дрмање се производи рукуницом, која се у кругу покреће.

Пештански тријер има 4 резервна решета, од којих само 2 раде, а 2 су за резерву, или кад би се хтеле шљиве у више сората издвајати.

Београдски трговци обично раде тако, да се шљиве које се из коша пропусте и на прво косо положено решето дођу одма у две гомиле издвоје једне, које пропадну на доње решето (Бр. 2) и друге, које не могу да пропадну (Бр. 1) но које се прекотрљају и у подметнуту корпу упадају.

Од шљива, које кроз прво решето пропадну, могли би још и даље сорте добијати, кад би хтели, но обично се удесе така решета и тако се ради њима, да кроз друго ништа не пропадне, но се само преко њега прекотрљају и у подметнуту корпу хватају.

За брзи рад овим тријером потребно је 5 људи који се овако на послу распореде:

Један доноси у корпи шљиве и сипа их у кош;

Други окреће точак, којим се дрмају решета;

Трећи руком трља шљиве преко решета, да лакше и брже пропадају оне које су ситније;

Четврти односи крупније шљиве које су прешле преко првог решета;

Пети прима у засебну корпу ситније, шљиве које су преко другог решета прешле, и њих односи на своје место.

На дан могу да се преберу и сортирају пештанским тријером око 100 метарценти.

Ових година при раду долазило је од шљива крупнијих преко првог решета између 90—100 у пола кила; а од ситних од 110—120 и више.

Но из многих крајева, нарочито из Јарменовца, Страгара и других места од вештијих људи излазиле су и таке шљиве, којих није више од 70 ишло у пола кила.

Рад овим тријером није заметан. А кад се сваки дан у подне и у вече мокрим сунђером или влажном крпом опере решета, онда иде посао много лакше.

Овај тријер при раду издваја у исто доба и све ђубре плеву, земљу и петељке од шљива. Све то пропада кроз оба решета на једно место, на једну гомилу, и може се у подметнуту корпу ухватити и шљиве на тај начин лако очисти. На сваки начин, кад би се и трећа сорта шљива издвајала кроз доње решето, онда би махом са том сортом шљива и горе поменути предмети пропадали.

Покрај тога овим тријером а помоћу удешених решета, могу се и други предмети сортирати и по крупноћи издвајати. Тако нпр. ораси, лешњици, пасуљ, боб итд. Тријер стаје око 180 динара а тежина му је 175 кграма.

Ту г. надзорник нарочито удари гласом на то како су оваке школе врло потребне, а како их Чешка има тек око 100 са 2000 ђака, док их н. пр. Витембершка има преко 600 са преко 20.000 ђака.

После речи г. надзорника и онога ђака, ја спазих многе очи пуне суза, а до мене брисаше очи председник суседне општине. Ја сам пак у себи шапутао речи: где се овако цени рад заслужних људи, ту ће их увек бити и после смрти једног други ће га замењивати.

После овога раздадоше се награде ђацима у књигама. Тиме беше завршен испит. Ђацима рекоше да могу ићи кући. Но они се сад само измешаше с осталим људима и сви остадоше ту, одмах после испита деловођа пољопривредног друштва отвори скуп тога друштва, који је био за данас сазват. После читања записника и одавања поште умрлом председнику, отпоче се дабата о питању које онда бриге задаваше целој околини. То беше питање о цени шећерне репе. Фибриканти беху оборили цене, сељани незадовољни тиме нападали су их толико, да напослетку мораде ућутати један изасланик шећерне фабрике, који беше покушао да правда поступке фабриканата. На крају скуп донесе одлуку да се осуђује поступак фабриканата и да зато пољопривредници овог округа неће да више сеју репу, ако им се не учине уступци и цене какве су пређе биле.

*

Враћајући се са овог испита и овог скупа, ја бејах пустио г. надзорника да иде напред са сељанима, који га окружише и с њим о свачем разговараху; а ја заостадох погнуте главе и у мисли удубљен. Мислио сам: у овој земљи пољопривредници су тако далеко измакли од нашег сељака, сваки је довољно упућен у рационалном обрађивању земље и газдовању; школа пољопривредних имају од сваке врсте: виших, средњих, нижих и оваких продужних, а опет ето како г. надзорник вели како је све то мало, како треба много више и ето како овај народ сам оваке школе подиже и одржава, јер за ову школу скупило се око 100—150 фор. од округа, од пољопривредног друштва и од општине, па је све то било довољно да се почне и овако лепо нова школа отвори.... А ми у Србији, нит' оваких школа имамо, нити их држава подиже, нити их сами привредници умеју заснивати, нити коме тако што на памет долази.

Још бих тако премишљао, да ме не прекиде глас г. надзорника, који ме је већ тражио.

Прошло је већ подоста од овог, што испричах, а мени је још живо пред очима слика оних ђака и сељака, оне школе и њених испита. Оно интересовање, оно старање да се младеж поучи, научи и упути што више и боље у послу пољопривредном заслужује да га овде поменем не би ли се и код нас ко год сетио да овоме следује и на сличном послу отпочне бар што год радити.

Д. Ј. П.

Француски тријер биће подесан за нашег произвођача, који својом домаћом чељади узгред сортирање врши испред саме сушнице. За тај циљ, може да се начини врло прост и јевтин тријер са два решета.

Кад се желе шљиве издвајати у више од 2—3 класе као што се нпр. у Француској ради где се у један мах 8—10 класа добија, онда има овај француски тријер ту добру страну, што далеко лакше може тај већи број класа по крупноћи да издвоји, но пештански.

ПОДИЗАЊЕ ВИНОГРАДА НА ЖИВИМ ПЕСКОВИМА

У 25 броју „Тежака“ изашао је један чланак о горњем предмету. Како је ово питање врло важно то мислим и ја да коју о томе речем и тај чланак у неколико допуним.

У срезу рамском округа пожаревачког и кључком окр. крајинског находи се 3000—4000 хектара под живим песком. Како је ово земљиште за сада од врло незнатне користи, шта више и од штете, јер оно како је сада даје само могућности да се и друга зиратна земља све више и више засипа и тако да још више штете износи. Да ово неби било потребно је, пре свега, спречити даље ширење живих пескова, а ову земљу која је сада под живим песком учинити да даје што више користи. Као што је у горњем чланку изложено песковита земљишта имају ту добру особину, да су према филоксери „имуна.“ Ова је особина добро дошла да се на тим песковима подижу виногради од домаће, некалемљене лозе.

Ја сам испитао 20 разних живих пескова из горе наведених срезова, а из општана села Костолца, Корбова, Кусића, Пожежене, Вајуге, Затоње, Мале Врбице, Рама, Кладова и В. Градишта. Сви ови пескови имају 91—99% Кладова и В. Градишта. Сви ови пескови имају 91—99% песка разне крупноће а највише од пречника 0·2—0·5 мм. (53—89%. Што се тиче ранећих материја, некоји су тако добри, да се могу и са обичном земљом мерити. Таки су пескови на пример из деонице села Затоње, утрине Костола, деонице села Вајуге, Државно земљиште „Чаир“ (код Кладова), деонце кладовске и појединаца села Кусића. Некоји пескови су пак доста слаби, што се ранећих материја тиче, тако нпр. појединаца села Пожежене, утрине Корбовске, утрине В. Градишта и утрине села Кусића.

Да није само гола фраза да на живим песковима може лоза да успева, види се и из тога, што на неким од тих пескова постоје виногради већ 7 година. Ја сам анализао неколико вина са тих винограда и нашао да су некоја не само добра, ну шта више и изврсна како по хемиском саставу, тако и по укусу. Па још кад се узме да су то била вина из прошле, по винарству врло лоше године, а сем тога познато је, да млади виногради не дају у опште вино најбоље каквоће, то се може рећи, да су наши живи пескови погодни за успевање домаће лозе и да дају добро вино и да ће се у будуће његова каквоћа и побољшати.

Истина пека су вина била доста слаба и не најбољег укуса, али то се дешава и са другим винима.

Ево тих анализа:

АНАЛИЗА ВИНА СА ЖИВИХ ПЕСКОВА

					Алкохол vol % на 15° C	Екстракт	Глицерин	Цел. киселина као винска израч.	Сирћетна киселина	Пепео	Алкалитет пепела
1	Бело 1898	Домаћа лоза	Н. Панић	Вајуга	Боје црвенкасте мутно судовно и врло слабо	7·50	1·550	0·347	0·666	0·372	0·442	4·76
2	Црно 1898	„	Н. Намца	»	Боје отворено црне, мало мутно а нешто и судовно	10·20	1·880	0·429	0·645	0·194	0·242	12·40
3	Црно 1898	„	С. Аранђеловић	„	Боје отворено црне, мало мутно укуса пријатног	9·40	1·990	0·544	0·504	0·122	0·271	9·00
4	Црно 1898	„	Ј. Станојевић	»	Боје отворено црвено црне, мало судовно, бистро, доста слабо	8·40	1·750	0·416	0·732	0·250	0·244	6·04
5	Бело 1898	„	П. Бролажан	»	Боје слабо црвенкасте, мало мутно, укуса пријатног, јако	11·25	1·94	0·652	0·560	0·111	0·186	4·42
6	Црно 1898	»	П. Сперлић	»	Боје отворено црне, мало мутно укуса врло пријатног, јако	10·60	2·07	0·567	0·500	0·097	0·269	5·20
7	Бело 1898	Скадарка	Винод. Воћар. школа		Боје црвенкасте, мало мутно укуса врло пријатног	10·00	1·85	0·561	0 750	0·169	0·184	3·92
8	Црно 1898	Скадарка	„ „	»	Боје отворено црне, бистро укуса пријатног	10·70	1·86	0·414	0·690	0·208	0·290	6·59
9	Црно 1898	Прокупац	„ »	„	Отворено црно, мало мутно музирајуће, нешто опори (горчи)	10·65	2·01	0·389	0·993	0·245	0·320	8·79
10	Црно 1898	Зачинак	„ «	»	Боје лепе црвено црне, бистро укуса врло пријатног	10·25	2·49	0·566	0·642	0·121	0 304	8·17
11	Црно 1896	Домаћа лоза	» »	«	Боје црвено црне, бистро укуса врло пријатног	10·65	2·21	—	0·774	0·291	0·298	7·28

Из пољопривредне хемиске и огледне станице 14. јула 1899 год.

Милан Ј. Бајић.

АНАЛИЗА ГРОЖЂА

Прошле године извршио сам у овд. пољопривредној хемиској и огледној станици анализе некојих врста грожђа. Грожђе сам добио из лозног расадника у Смедереву и Нишу и од начелника среза лесковачког из Лесковца. Грожђе сам сам умуљао и пресовао и тако добивену ширу анализао.

Као што је познато прошла година дала је грожђе доста слабо шећером, што су и моје анализе потврдиле.

Држим, да неће бити на одмет, ако ове моје истина недовољне анализе саопштим, у толико пре што мислим у будуће, што је могуће више анализа грожђа да предузмем.

Анализао сам:

1. *Пловдина* из Смедерева.

Специфична тежина шире	1.0652
шећера	13.29%
киселина	0.540
пепео	0.276
алкалитет пепела	1.96
фосфорне киселине	0.0226

2. *Пловдина из Ниша.*

специфична тежина	1.0674
шећер	13.85
киселина	0.513
пепео	0.219
алкалитет пепела	2.66
фосфорне киселине	0.0156

3. *Смедеревка* из Смедерева

специфична тежина	1.0700
шећер	15.41
киселина	0.922
пепео	0.246
алкалитет пепела	2.22
фосфорна киселина	0.0178

4. *Смедеревка* из Ниша

специфична тежина	1.0681
шећер	15.13
киселина	0.807
пепео	0.217
алкалитет пепела	2.78
фосфорна киселина	0.0147
стреша	0.556

5. *Прокупац* из Ниша

специфична тежина	1.0818
шећер	16.66
киселина	0.885
пепео	0.347
алкалитет пепела	3.73
фосфорна киселина	0.0153
стреш	0.573

6. *Прокупац* из Лесковца

специфична тежина	1.0827
шећер	16.73
киселина	0.709
пепео	0.486
алкалитет пепела	4.58
фосфорна киселина	0.0345

7. *Динка* из Лесковца

специфична тежина шире	1.0796
шећер	16.52
киселина	0.319
пепео	0.460
алкалитет пепела	4.64
фосфорна киселина	0.0236

8. *Грашевина* (белина) из Лесковца

специфична тежина шире	1.0764
шећер	16.42
киселина	0.379
пепео	0.406
алкалититет пепела	3.84
фосфорна киселина	0.0320

9. *Отело* из Ниша

специфична тежина шире	1.0874
шећер	17.96
пепео	0.656
алкалитет пепела	4.50
фосфорна киселина	0.0409

Киселину код Отела није било могуће одредити, јер шира беше тако интензивно црне боје, да није било могуће разликовати је од лакмуса.

Као што се из анализа види, кад не узмемо у обзир Отело, највише су шећера а најмање киселине имали динка и грашевина; доста шећера а најмање киселине прокупац. Смедеревка је имала мало шећера а највише киселине. Најмање шећера имала је пловдина.

М. Ј. Бајић.

БЕЛЕШКЕ

Гора за домаћу потребу у срезу: лесковачком и темпиħском расинском (крушевачког округа); прокупачком (топличког округа); јадранском (подринског округа); и качерском (рудничког округа) 1. *Лесковачки срез.* — Од 1 Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године издато је 4 шумске објаве, по којима је осечено:

18	букових	дрвета	од	51—60
2	„	„	„	61—70
15	„	„	„	71—80
1	„	„	„	81—90
2	„	„	„	91—100 сантимет. у пречнику дебелих.

На име таксе наплаћено је у корист шумског фонда 195 динара.

Бесплатне сече није било.

2. *Темнићски срез.* — Издато 131 објава по којима је осечено и то:

а) по такси:

12	букових	дрвета	од	6—10
1	„	„	„	21—30
2	„	„	„	31—40
252	„	„	„	41—50
7	„	„	„	51—60 сантиметара у пречнику;

— На име таксе добивено је 792·40 динара.

б) бесплатно:

30	букових	дрвета	од	21—30
38	„	„	„	41—50
11	„	„	„	51—60 сантиметара у пречнику.

3. *Расински срез.* — Издато је 215 шумских објава, по којима је осечено:

а) по такси:

34 букових дрвета од 41—50
80 „ „ „ 51—60
2 „ „ „ 61—70
2 „ „ „ 71—80
14 растових здравих дрвета 51—60
6 „ „ „ од 61—70
4 „ „ „ „ 71—80
1 „ „ „ „ 81—90
4 растов. дрвета упола здравих 51—60 сантиметара у пречнику дебелих.

На име таксе наплаћено је у корист шумског фонда 672 динара.

б) бесплатно:

80 букових дрвета од 41—50
218 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику и 205 кубних метара дрва за кориво.

Г. Министар Нар. Привреде изволео је одобрити, да се у циљу чишћења државних шума у срезу расинском, могу давати дозволе за сечу сухе горе која по земљи лежи и искорутина, и преко лета и то оним лицима, која за гору плате таксу одређену *ценовником.*

Она лица, која би имала потребе, да ове кладе узимају из државних шума, имају се обратити окружном шумару у Крушевцу, који ће их одвести у шуму и показати где им се шта може за сечу одобрити. Ако се дотичном лицу свиди, да узме гору, коју му је шумар показао он ће од шумара узети белешку о количини потребне му сухе горе, а у којој белешци треба да буде означено врста шумског дрвећа и пречник у сантиметрима. Са овом белешком дотично лице обратиће се среском начелнику, коме ће таксу платити и узети прописану шумску објаву са којом ће се по ново јавити окружном шумару те да му овај дозволи сечу и извоз плаћене горе.

4. *Прокупачки срез.* — Издато је 1400 шумских објава по којима је осечено:

а) по такси:

461 букова дрвета од 41—50
645 „ „ „ 51—60
7 „ „ „ 61—70
3 растова „ „ 31—40
18 „ „ „ 41—50
175 растово дрво „ 51—60 и
29 „ „ од 61—70 сантиметара у пречнику дебелих, и 1569 кубних метара, 9 (воловских) кола (са 2 вола) и 490 товара (на коњу или магарцу) дрва од сухе горе која по земљи лежи и искорутина.

На име таксе наплаћено је у корист шумског фонда 7925 динара.

б) бесплатно:

89 букова дрвета од 41—50
289 „ „ „ 51—60 сантиметара у пречнику дебелих; 105 кубних метара, и 10 кола дрва за гориво.

5. *Јадрански срез.* — Издато је 12 шумских објава по којима је осечено.

а) по такси:

10 кубних метара дрва за гориво. На име таксе наплаћено је 5 динара.

б) бесплатно:

110 кубних метара дрва за гориво, — од сухе по земљи лежеће горе и искорутина.

6. *Качерски срез.* — Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године издато је 365 шумских објава, по којима је осечено, и то:

а) по такси:

4 граничева дрвета од 41—50
49 букових дрвета од 51—60 сантиметара; и
70 кубних метара дрва за гориво. — На име таксе наплаћено је у корист шумског фонда 265·40 динара.

б) бесплатно:

443 „ „ „ 51—60
28 „ „ „ 61—70
2 „ „ „ 71—80 сантиметара у пречнику дебелих; и
500 кубних метара дрва за гориво, — од сухе горе која по земљи лежи и искорутина. *М.*

Шта вреде јаја као храна? — Кад је реч о јајима као храни, онда се махом мисли на тичија, и то нарочито на *кокошија јаја.* Просечна тежина кокошијег јајета износи 52 грама. Од тога се рачуна 6 грама на љуску (лупину) 30 грама на беланце, а 16 грама на жуце. У беланцету је махом воде и беланчевине, која добро храни, а у жуцету има поред беланчевине и масти. Ево им саставних делова на 100 делова материје:

Жуманце има:	54 дел.	воде	15 дел.	беланч.	28 дел.	масти		
Беланце	„ 85	„	„ 13	„	„ —	„	„	
Цело јаје	„ 73	„	„ 14	„	„ 109	„	„	

Према овоме је жуманце богатије и беланчевином него беланце, па с тога боље и храни. Сем тога се жуманце боље и вари и у тело прима него беланце, и ако се мора рећи, да ни беланце није тако тешко, као што се до сада мислило. Барена јаја проглашена су баш због тврда беланцета као тешко сварљива храна и с тога се махом препоручује, да се јаја пресна или ровита једу. То је заблуда, јер је и кухано јаје с здрозданим беланцетом лако сварљиве — нарочито, ако се беланце добро прожваће и уситни.

Исто је тако заблуда, да је јаје млого боља храна и од самога меса или млека, па да га ваља давати, где год треба снажно хранити. Једно јаје вреди за исхрану човека од прилике исто толико колико му вреде 40 грама (4 дека) меса, или 150 грама (= 1½ деци) млека — и ништа више. *М.*

Сточне заразе у појединим државама. Године 1896. било је:

	прострела	беснила	сакагије	
„ Белгији	257	29	106	случајева
„ Бугарској	24	14	17	„
У Великој Британији	1077	675	1602	„
„ Италији	601	непозната	101	„
„ Румунији	90	92	99	„
„ Србији	61	6	1	„
„ Француској	непознато	1589	595	„
„ Холандији	248	3	43	„
„ Швајцарској	251	129	90	„

То је, наравно, по званичном извешћу а је ли у ствари тако, друго је питање.

Упада у очи велики број сакагије у Вел. Британији и велики број беснила у Француској. *М.*

Дајте свакој воћки довољно простора. — Често се у старијим вотњацима вића сувише густо дрвеће. У највише случајева воћке се узајамно гоне у висину и отимају о сунце и ваздух, те с тога горње гране истина остају здраве али доње пропадају тако, да воћке сасвим слабо рађају. Одвећ густо дрвеће и земљу јако засењава, те се због тога између воћака не може ништа гајити.

На сувише угусто посађене воћке нападају разне болести а и крвава ваш далеко више спопада густо посађене јабуке не оне, што раздалеко стоје.

Из свију ових напомена излази, да је густо сађење дрвећа не само некорисно, него да може да буде и штетно, те због тога свакој воћки треба дати толико простора, колико јој је према гранању довољено.

Уопште ваља се увек придржавати стеченог искуства, па крушке не садити испод 8, јабуке испод 10 метара, коштичаво воће а нарочито шљиве испод 5 метара са сваке стране. Крушке и јабуке које бујно расту, боље је да имају још по 2 метра више простора у сваком правцу.

По себи се разуме да се ове напомене не односе на ниске воћке, које, као што се зна, не достижу ни ону дужину века, као високе воћке.

Јабуковача гради се у Немачкој на овај начин. — Сабране јабуке измуљају и истиште — тако да од 100 кгр. воћа буде 50—60 литара јабукова сока. Тај сок се разблажује водом, али не чистом него оном, којом је она истиштена комина од јабука била преливена, па се с ње одлила. Од те воде дода се соку махом исто толико колико је и њега — дакле на оних истиштетних 50 литара сока 50 литара воде са комине — а да опет за то вино не буде слабо и лоше додаје се тој смеси 10% шећера — дакле на оних 100 литара 10 кгр. Та зашећерена смеса загреје се на 15°Ц, па јој се онда дода нешто мало квасца (маје). Од њега за неко време преври, па се онда отаче као и друго обично вино. Најбоље је додати том соку (или управо тој смеси) квасца од вина, јер од њега добије јабуковача неки особити кус и мирис, који подсећа на право вино. *М.*

ГЛАСНИК

Нов министар народне привреде. — Указом Његовог Величанства Краља од 30. јула ове године уважена је оставка досадашњем министру народне привреде, господину *Сими М. Лозаницу* и за заступника министра народне привреде постављен је господин *Вукашин Ј. Петровић*, министар финанција.

Нов члан утемељач Срп. Пољоприв. Друштва. — Г. Васа Свиларковић и синови трговци из Параћина изволели су се уписати за члана Утемељача Српског Пољопривредног Друштва и улог чланси у 100 динара одмах при упису положили друштвеној благајни. Хвала.

Пола милиона динара за једну пољопривредну школу. — *Георгијос Аферов*, познати грчки филантроп, који је 26 јула ове године по новом календару умро у Александрији, оставио је у своме тестаменту 500.000 динара за зидање једне пољопривредне школе у Ларисси.

Изложба млечних производа у Петрограду. — Слободно економско друштво у Петрограду приређује у септембру ове године изложбу млечних производа, која ће трајати месец дана. У међународном одељењу биће изложене машине и справе за млекарство, начини отпрвљања и разни прибор за пренос млечних производа, даље конзерве од млека, млечни шећер, казеин, итд. Руско министарство финанција одобрило је страним излагачима увоз њихових производа без царине; царина се плаћа само онда, ако се изложени предмети продаду у Русији.

СТЕЧАЈИ

Стечај за подношење чланака за Пољоприв. Календар за 1900 годину. — По одлуци Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за поучни део Пољопривредног Календара за 1900 годину потребни ће бити чланци који ће расправљати ове теме:

Гајење риба у рибњацима;

Храна и храњење српског сељака;

Гајење живине;

Сувати, као пашњаци за извозну рогату стоку;

Кромпир као сточна храна;

Рад кравама;

Поткивање коња;

Болест свилца;

Машина косилица, и машина жетелица;

Мрква за људску и сточну храну;

Ремонтски заводи као установе за унапређење коњарства;

Употреба меда;

Размештај пољопривредних зграда на осредњем сеоском имању;

Држање коза и савремено шумарство;

Гајење овнова шкопаца;

Кутња башта у селу, где треба да буде и како је ваља уредити;

Шећерна репа;

Берландијери и њихови хибриди за кречна земљишта;

Паковање и пренос воћа на даља тржишта са обзиром на наше планинске крајеве;

Прерађивање јагодастог воћа (малина, огроза, рибизла, купина);

Пољопривредна приповетка.

Величина радова, рок подношаја и награде по Правилнику, као и прошле године.

Бр- 7465. Од Управног Одбора Српског Пољоприв. Друштва 4. јуна 1899. године у Београду.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 32. броја Тежака: Берба воћа. — Сортирање шљива и справе за то. — Подизање винограда на живим песковима. — Анализа грожђа. — *Подлистак:* Са испита једне чешке продужне пољопривредне школе. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Стечај.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 33. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 15. АВГУСТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

РАНЕ И ДРУГЕ БОЉЕ ВРСТЕ ГРОЖЂА

Види се из извештаја *школе* виноделске у Букову, да су неке врсте грожђа, које она гаји, још̀те Јуна месеца омекшале и добиле шарак, и да су неке у половини Јула биле потпуно зреле а друге то почетком Августа достиг̀ле.

Познато је да су многи у нас тражили да из Струмице у Македонији и др. делова Отоманске Царевине, увозе грожђе поглавито за јело и то Београђанима и становницима других места у Србији, зато, што грожђе тамо раније стигне, и што се за то грожђе, као и за сваку прву воћку највећа цена добија.

Кад се узме на ум, како су Смедеревци и други, који су обновили своје винограде на америчкој лози, размножавали поглавито Смедеревку, Адакалку, и др. неке сорте које не сазревају рано, и који се такође спремају да своје грожђе на продају изнесу, али тек Септембра месеца, — онда је питање умесно и важно: зашто не би наши виногради, кад имају бољег рачуна, гајили оне ране врсте, које прве долазе на пијац, које се најбоље плаћају и најмање од конкуренције штете?

У околини великих вароши, а нарочито у Енглеској подижу се шта више нарочите оранжерије — стакларе — за рано одгајивање грожђа, на што се у нас и не мисли. Али би то требало барем да нас подсети да оним врстама грожђа већу пажњу обратимо, које саме собом раније сазревају.

Тако исто умесно је питање: зашто наши виногради не обрате своју пажњу и оним врстама грожђа које се гаје по осталим чувеним виноградима у Јевропи, а овде су у расаднику показали добре резултате т.ј. дали грожђе врло добро. Овде се помиње нарочито Рајнски Ризлинг, који даје изванредно добро вино и др. неке. Ово треба

наши виноградари да опробају, јер је то за њихову корист. Нарочито кад се зна, да се неке од страних врста винове лозе примају у много бољој сразмери на оним америчким подлогама које се данас препоручују и хвале, као Порталису и Монтиколи, но домаћа Скадарка и др. неке врсте.

Као што домаће позне врсте треба избегавати, тако исто треба избегавати и америчке позне врсте, а то су; Жакез и Хербемон. Оне су сумњиве у сазревању тако, да само у неспреченом сазревању и то кад је добра јесен може грожђе добро да узри и употребљиво вино да. А у годинама кад има Пероноспоре и кад је јесен хладна остане грожђе незрело и вино без вредности. Има и др. разлога због којих треба избегавати ове две врсте, али овде није намера да се то износи у детаљу, већ само да се обрати пажња виноградарима, пошто је време за поручбину лозе, а и могућност да се о свему обавесте и увере они који то обавештење желе имати.

Сад је време да виногради на ове напомене обрате своју пажњу; а другом приликом могу се све оне ране врсте по имену и особинама описати, које заслужују размножавање, а тако и оне позне, које треба избегавати.

МЕСО И МЛЕКО ОД ОВАЦА

Месо. — Производња меса од оваца управља се према томе, шта се на оближњем тргу тражи: да ли месо од јагањаца или месо од одраслих оваца. Отуда и она три назива: 1. *јагње сисанче*; 2. *шиљеже*, 3. *овца* (или ован).

1. *Јагње сисанче.* — Одгајивање јагањаца сисанчади тесно је везано за трговинску вредност млека у оном пределу, у коме се одгајивач налази. Ако је продајна цена млека већа од цене млека кад га животињски организам претвори у месо, онда одгајивач има више рачуна да јагње што пре прода. — Јагње за промет има значаја тек у добу од једног и по месеца; оно онда може да тежи и до 12 килограма и плаћа се од 10—14 динара а и више. Тада се јагњад кољу и од тога доба настаје права производња млека. То се ради онде, где се прави овчи сир а тако исто и у близини великих градова где се литар млека плаћа по 0·20 до 0·30 динара.

2. *Шиљеже.* — Шиљежад се кољу у добу од 8 до 9 месеци. Овај начин држања оваца даје повољних новчаних прихода; јер месо тада достигне цену и до 1 динара; сем тога шиљежад врло брзо расту тако, да се одгајивач овом брзином може да користи, те да више меса произведе, што није могућно постићи, кад се хоће производња меса од одраслих оваца.

Производња меса држањем шиљежади утолико је корисниja, уколико се могу употребити извесни отпаци, као што је дрождина од репе, која на овај начин налази врло повољну употребу.

Најзад, увек ваља држати и гајити грла раног телесног развића, која брже достижу доба зрелости но друга. Овом се брзином и у овом случају одгајивач користи, јер та грла брже усвајају своју храну и тако се за иначе подједнако време постижу веће добити.

3. *Овца* (*ован*). — Производња меса у одраслих грла оваца дели се у две сасвим оделите класе.

Пре свега, одгајивач може приступати гојењу грла, која су у другим одгајивачким циљевима постала неспособна. То су приплодна грла оваца и овнова. И доиста, кад ова грла достигну повећу старост, кад почну опадати у правцу у ком су дотле држана, она и онда још представљају извесну вредност, коју ваља имати у виду. Њихово је месо, истина, слабије каквоће, али је ипак употребљиво. Погрешно је држати ова грла у њиховој улози и далеко после тога, пошто су прешла крајњу тачку своје корисне службе. То је и штетно, јер вредност коју она представљају, на тај се начин само смањава; с дана у дан, грло које стари постаје неподобно за гојење и на крају крајева даје само жилаво месо с непријатним мирисом и укусом, што се на трговима врло мало цени.

Друга класа грла, која се ради меса хоће да искористе, узимају се из реда грла, која су достигла или прешла одрасло доба и која су нарочито намењена за држање и гајење ради меса. Пре свега, бирају се грла раног телесног развића, од 3 па до 5 година, већином мушка грла, која су раније пошкопљена и која имају беспрекорни облик тела за гојење.

Гојење треба да је кратко, храна да је утолико боља, што се више приближава крај гојењу. Грла не треба да се крећу, треба да су негде у полутами, на умереној топлоти. Грла треба ошишати, јер то појачава прохтев јелу. Оброку се додаје по 50 до 60 грама ланеног семена на једно грло и на један дан. Проветравати стаје и одржавати савршену чистоту.

После свега тога остаје, да се гојење продужи до тачке, коју само искуство може да одреди. Претерану угојеност ваља избегавати; месо онда не исплаћује труд и трошак.

Раса оваца, трава по ливадама и пашњацима и поднебље једино утичу на каквоћу меса; ту се ништа много не може мењати, само треба пазити на негу, коју човек има да врши.

Млеко. — Производња млека у оваца обично није предмет нарочитог одгајивања оваца. Но свакако, у извесним пределима и у извесним приликама, млеко као да игра најважнију улогу у држању оваца.

Одгајивач оваца може се користити њиховим млеком на два сасвим оделита начина:

1. Употреба млека, онаквог како се од оваца добија, или продаја млека, и

2. Прерађивање млека.

1. *Продаја млека.* — Овај начин држања оваца и користења њиховим млеком оправдан је и често пробитачан само у домашају великих градова. Олакшано продавање млека не захтева никакве трошкове око чувања млека и ако су преносни трошкови нешто већи, одгајивач налази своје добити у повољној цени млека, које често продаје по 0·30 до 0·35 динара литар.

Јагњад се држе две до три недеље после јагњења и то с једне стране да се не би губила вредност коју она представљају ако би се одмах поклала а с друге стране да она вимену овчем створе ону посленост у лучењу млека, коју посленост често сисање јагањаца боље припрема но рука човечја.

После одбијања јагњади овце ваља мусти трипут на дан; оне се музу у подједнаким размацима и добро је да се измузају до крајње могућности.

2. *Прерађивање млека.* — Употреба млека овчег за справљање сираца заузима врло значајно место у млекарској индустрији. Сирци рокфорски, који су тако на гласу, справљају се скоро искључно од овчег млека.

Количина млека, коју једна овца може да даде, зависи колико од расе толико од хране и неге.

Храна оваца млечара треба да је у свако доба године обилна, нешто мало водена. Ако има и мирисавих биљака, то је само од користи за каквоћу млека.

Кад се пази на избор грла која су млечна; кад се пази на њихову храну и негу и кад се одржава потребна

чистота млека и судова, држање оваца ради млека може да буде врло корисно, било да се млеко **продаје** било да се **прерађује**,

ЈАБУКА

После шљиве — пожеге — мађарке, прво место од разноврсних врста воћа, заузима јабука, а после ње орах. Остале врсте воћа, гаје се више ради тога, да се њихов плод као свеж употреби.

Јабука је понајздравија воћка и троши се у врло великој количини. Плод свеж једе се преко целе године, а преко зиме је права благодет у свакој кући где је има на оставу — сместишту у повећој количини. Има сорти јабука, које почињу зрети од 15. маја па све до конца октобра. Јесењих и зимских сорти има велики број које на сместишту преко зиме дозревају и трају до Васкресенија, па неке још и даље.

Због те своје трајашности и добрих особина, убројава се у економно воће, т.ј. оно, које има врло велику потрошњу кад се преради. Нашој земљи, у више прилика, донела је она леп новац. Наша шумадијска колачарка прокрчила је себи пута на страни и, само кад роди, има лепу цену. Који још не зна за ужичку сенабију и зеленику, које редовно видимо у зиму и у пролеће на нашим важнијим пијацама, као: Београд, Обреновац, Шабац итд. Славонска срчика извози се вагонима за Беч и друге светске пијаце. Стране сорте јабука, као зимска бела калвилка, зимска златна парменка, графенштајнка, Лепа Понтоаскиња и многе друге, продају се по великим варошима на комад.

У преради воћа, јабука заузима угледно место. Од ње се прави вино звано јабуковача, које се нарочито у Мачви и неком делу Поцерине справља, и одлично је пиће за сваког без разлике, а нарочито за раденика у летње доба. Кад би пољопривредници у тим крајевима били поучени у разумном прављењу јабуковаче као што се то на страни ради, онда би била права благодет, нарочито сада, кад нам је филоксера и пероноспора опустошила виноградe те у многим винодељским крајевима нема грожђа ни за јело а камо ли за вино. Они раде то обичном ступом, цеде врло примитивним пресама, сипају у свакојаку бурад, не пазе на врење, не претачу уредно; — па онда није ни чудо, што им се укисели пре времена. Само онај, који је имао прилике да посматра овај начин справљања јабуковаче, веровао би овом незграпном раду, иначе други не би, јер није видео како је то скопчано с великим мукама и дангубом.

У другим државама: Немачкој, Француској, Ческој, Аустрији, то се ради рационалније и боље и отуда добивена јабуковача, може да замени потпуно обична наша вина. У Немачкој има многобројних фабрика које у своје време пред зиму, накупују по 10.000—20.000 мет. центата јабука, па их после оставе на сместишту и преко целе зиме употребљавају на прерађивање. На такав начин добивена јабуковача може трајати по неколике година.

Поред огромне производње јабуковаче у европским државама, Америка опет снабдева велики део потрошача, а нарочито Француску где се увозе просто баснословне количине. Да се оволико јабуковаче у Европу увозе, Америка треба да благодари и по већој употреби сахарина, јер иначе не би могли да извозе такве грдне количине.

Па и осушена јабука има вредности за стран свет. Они је употребљавају за јело и за справљање вина. Њено је сушење врло корисно, јер једно одрасло дрво јабуково може дати 4—500 кила рода, од кога се може осушити 1 товар који на страни преставља вредност 40—50 динара. Овај начин прераде јабука, треба да узме маха нарочито у родним годинама, кад је цена свежем плоду ниска. У подрин. округу ове је године отпочело сушење и како уверавају они, који су овом радњом отпочели, плаћа им се са по 16—20 дин. од мет. центе. Ако они то осуше добро, ако има ко да их поучи које сорте треба да суше, онда ће бити велика добит за нашу земљу, јер ће после шљиве, сува јабука заузети друго место. Ако се сад у првом почетку буде уговило укусу страних потрошача, онда нећемо дочекати ни једну родну годину, да нам јабуке оду по 6—8 динара велика кола која у себе примају 5—600 кила или да њима хранимо стоку.

У погледу на земљиште, јабука није велики пробирач. Ниске земље, отворене равнице, луке око потока и река, — то су места најподеснија за гајење јабука. На местима где вода стално не стоји, може се она садити на нарочито за то подигнутим хумкама — брежуљцима. Та кад је могла блатљава Холандија да подигне на овај начин огромне воћњаке, зашто онда да ми не би могли подићи по нашим друмовима, општинским утринама и многим приватним имањима. — Она подноси донекле и висине, нарочито онде, где је земљиште у орници плодно и без камена и где су шумовита места.

У погледу на особине самог земљишта, она подноси тежу иловачу, а многе сорте могу успевати и на лакшим земљама. Главно је, да је горњи слој земље плодан, да има хумуса и без камена, јер јабукове жиле иду по површини, те их услед тога јаки ветрови изваљују. — Чисто песковите и лапорасте земље нису за јабуку.

Јабуке се производе из семена и каламе. Из семена произведене и некаламљене, доносе род доцкан и то ретко кад да задржавају све своје особине. Због тога их ваља изводити присађивањем (каламљењем) тада су сигурније и пре донесу рода.

Саднице јабукове могу се добити из разних расадника куповином, али је врло корисно да их свако, нарочито сељак изводи сам каламљењем.

Према веку — старости јабуке, употребљавају се и разне подлоге. Тако, ако се хоће да подижу горостасне јабуке које ће да трају преко 100 година, онда треба сејати семе од оних шумских дивљака које су здраве, одрасне и које имају дуг век. Отуда добијене дивљаке здравије су и не подлеже тако црвоточини као оне подлоге, које су изведене из семена питомих јабука. На ово се мора мотрити понајвише у том случају, ако се хоће отуда добивене саднице да засађују поред друмова, општинским утринама и свима оним земљиштима где се хоће јабучар у велико да подиже.

Ко хоће да има јабуку средњег века, која ће трајати од прилике 30—50 година, он треба да употреби за подлогу Холандску јабуку — P. Doucin — Она се ређе изводи из семена, но понајвише из изданака зато, што има особину на то избијање, као и наша дуња, због чега би је требало уврстити више у род шибља, него ли у одрасло дрвеће. Жиле су у ове подлоге доста крте и иду по површини земљишта, због чега јабуку на њу треба каламити при земљи. На њој накалемљене јабуке доносе род друге или треће године. Плод је чист, крупан, сочан и у опште има све боље особине, него ли каламљена на стогодишњој дивљаци. Јабуке каламљење на њој подижу се у облику полустабла и ниском — чучавом зато, да их ветар не ломи и не савија.

На овој подлози може јабука успевати и онде, где је место сувише топло и где је горњи слој сувише плитак, само што би се у том случају морали побринути, да је с времена на време по мало пођубримо и да јој орезујемо круну. У томе случају јабуке пре рађају и чисте су.

Каламљене јабуке на овој подлози, могу се садити у воћњацима и баштама у растојању од 4—5 метара, због

чега се то сађење најтоплије препоручује у великим варошима и у опште местима скученим, где се на малом простору хоће повелика количина садница да посади. Отворена, незаграђена места, пису за ово сађење, а стока се у такове воћњаке не сме ни пошто пуштати. Сем овога, ова је подлога још и за оне привреднике, који су стари или слаби, и иначе за свакога, који час пре жељно очекује род са своје воћке.

Трећа врста је подлоге: Петровача јабучица — P. paradies — која има најкраћи век. Она траје 10—15 година па после изумире. Она се изводи понајчешће из изданака. Жиле су у ове подлоге још кртије и иду плиће у земљу, него ли што је то у горње подлоге, зато се најобичније употребљава за гајење јабука у врло ниским облицима, као; пирамиде обичне и вретенасте, једнокраке и двокраке корпдоне, мале палмете итд. За неуке у орезивању круне зимском и летњем, најбоље је да их гаје у облику џбунова. — Каламе се редовно при земљи.

Плод — род је на овој подлози још кориснији и бољи и зато се треба постарати за обилније ђубрење и правилније орезивање круне. Највише се сади у високим воћњацима међу редове, па таман докле високо воће у велико почне доносити род, у томе сврши оно свој живот.

За мале просторије у варошима и због лепоте плода, врло се много препоручује њено гајење нарочито онде, где се хоће да чине опити са гајењем многих сорти јабука.

(свршиће се)

Пољопривредне школе у Турској и пољопривредна Велика Школа у Халкали.

Турска до пре десет година још није имала установе, која би у земљи ширила благодети савремене пољопривредне науке.

Садашњи владар који просвету у својој земљи помаже у сваком погледу, решио се да у неким знатнијим местима подигне пољопривредне школе, по угледу на европске, у којима би се спремали млади, ваљани пољопривредници. Његов први корак за остварење ове намере био је тај, да набави ваљане наставнике.

Да узме странце, било је из више разлога незгодно. Пре свега незнање турскога језика сметало би наставницима при предавању; још већа би пак незгода била од овога узимања странаца у службу, та, што они не познају пољопривредне прилике у Турској.

С тога се дошло на мисао да се ваљани млади људи пошљу у иностранство; и заиста се једно одабрано коло упути да у разним великим школама у Немачкој и Француској стече потребна знања.

Многи привредник, који је у осамдесетим и почетком деведесетих година учио у Хале-у, Килу и Бону, сећаће се својих турских другова који су својом љубазношћу брзо стекли поштовање својих другова.

За то време у Турској је одређен број школа и назначена су места, у којима их треба подизати. Према онамошњим месним приликама, пошло се са врло правилнога гледишта, да се оснује само једна Велика школа, чији ће главни задатак бити научно образовање младих пољопривредника; а осем тога решено је да се подигне још неколико школа, у којима ће се више обраћати пажња на практичну страну, али да се и најважнија основна знања предају, и ако, наравно, не у толикоме обиму, као на поменутој Великој Школи. С тога су те школе и назвали још *практичним* пољопривредним школама.

Пољопривредна Велика Школа подигнута је у Халкали, близу Цариграда, а осем ње подигнуте су још само две практичне пољопривредне школе, и то у Бруси и Солуну. Овим трима школама придружила се у последњој години још и четврта, у Ангори, која је нарочито основана с тога, да младе привреднике поучава у *гајењу оваца и коза*, што је у ономе крају од врло велике важности.

С обзиром на пространство земље, број школа је врло мален, али кад се помисли, да дотле није било никаквих пољопривредних студија у Турској, онда је појмљиво, што се прво хтело огледати, како ће ове школе утицати на тек после да се, према потреби, подижу и друге.

Осем ових школа установљен је у разним крајевима царевине већи број *угледних добара*, и управа над њима поверена је млађим пољопривредницима, који су се у иностранству школовали. Задатак је ових угледних добара да унапређују и поправљају пољопривреду у земљи. Таквих угледних добара има: у Сивасу, Алепу, Конији, Адани, Ерзеруму и Дамаку.

Благодарећи моћној заштити владаревој и снажној помоћи министра привреде, домена и шума, *Селима Мелхаме-паше* ове установе напредују преко очекивања и данас, и ако постепено, опажа се њихов добар утицај на развитак пољске привреде у земљи.

Пољопривредна Велика Школа у Халкали удаљена је 12. к.м. од Сан-Стефана станице на прузи Источне Железнице. Грађење школе стало је, заједно са намештајем, 945.000 динара а годишњи буџет одређен је на 189.000 динара.

И новац за подизање школе и годишњи буџет дала је, односно даје *Пољопривредна Банка*, једна од најблаготворнијих установа у Турској.

Нека је допуштено бацити летимичан поглед на постанак и развитак ове банке. Пре су у целој турској царевини биле *земљорадничке штедионице*; али оне нису могле напредовати. Пре осам година ове су штедионице преустројене и њиховом основном главницом установљена је *Пољопривредна Банка*, чије је главно седиште у Цариграду, а која има филијале у целој држави, скоро у сваком срезу вилајета. Сваки сељак осем десетка, који улази у државну касу, улаже и по $1\frac{1}{2}$ проценат у Пољопривредну Банку. Један проценат служи на повећање основне главнице банчине, док се не попне на 200 милиона динара; $\frac{1}{2}$ процената одређено је искључно за унапређење просвете у Турској. Две трећине целокупног прихода банчиног служе за унапређење пољске привреде.

За уплаћени новац сељак добија 4% интереса, док за узајмљени новац који се даје само на непокретно имање, мора да плати 6% интереса. Овако преустројена Банка се из године у годину развија и, што је главно, ужива највеће поверење у сеоског света.

Него вратимо се школи у Халкали! Године 1891. отворена је велелепна школа која би могла чинити част сваком великом европском граду. У почетку с овом школом била је спојена и *Ветеринарска школа;* али су је доцније одвојили и у Цариграду за то подигли нарочиту школу, јер је преношење болесних грла, што је било неопходно потребно ради показивања ученицима, било скопчано са врло великим тешкоћама; место ње у Халкали подигнута је *Шумарска школа*, у којој се спремају шумарски надзорници.

Број ученика на Великој Школи у Халкали износи 80 и 90. Да би се и сиромашним ученицима дало могућности да се онде школују, и да би се боље пазило на ученике, уређен је интернат. О младим пољопривредницима води се у школи највећа брига. Они имају промајну проводи се у школи највећа брига. Они имају промајну проводи страну собу за спавање, изврсно турско купатило и џамију. Кујна је према приликама, врло добро подешена те се на лицу свију огледа задовољство.

У школу се примају само они ученици, који имају толико претходна знања, да би могли с разумевањем пратити предавања, т.ј. тражи се испит зрелости из реалке.

Ученицима је просечно по 18 година. Да би добили сведоџбу морају да сврше четворогодишњи течај, на крају којега полажу испит, а после положеногa испита издаје им се диплома. Осем петка, турске недеље, држе се сваког дана практична вежбања, и то овим редом: вежбања почињу пре подне у $8\frac{1}{2}$ часова и завршује се у 11, после одмора од једног часа наступају предавања из разних наука и трају до три часа по подне.

Школом управљају два директора, старији и млађи. Осем њих има још 14 наставника. Међу овима има и два млада доктора: *Ариф — бej* и *Ђемил — бej*, који су се школовали у Немачкој.

Сигурно ће многе занимати да бар најважније чују из наставног плана. Од основних наука предају се Ботаника, Хемија, Минералогија, Зоологија, Физика, Метеорологија, Игијена, Аграрно Право, Математика са практичним премеравањем земљишта и Ветеринарство; од техничких предмета да споменемо Науку о управи добара, Гајење Биља, Сточарство, Виноградарство, Воћарство, Повртарство, Шумарство, Грађевинарство и Технологију.

Осем одаја за збирке, за хемиске лабаторије и за Млекарство, школа има још и просторан Расадник са угледним воћњаком, виноградом и дударом, а овима се придружује још и шумски и воћни расадник. Млекар је врло добро уређен, и у њему се справљају све врсте сира.

Са Великом Школом спојено је једно *Угледно добро*, величине отприлике 600 ха. Лепо двориште са ваљаним сточним стајама, наслонима и радионицама итд. сачињава средиште. Од стоке има 36 крава музара, домаће и алепорасе. Да би се укрштањем и правилним избором приплодних грла поправила домаћа раса, која је у опште врло опала, имају два бика, алепске и кримске расе.

Било се већ скоро доспело до доброг успеха; али прошле 1898 године напђе говеђа куга на стоку и већим делом потамани што се беше постигло. Да би се зарази стало на пут и да би се у исто доба чинили огледи с пелцовањем, Министарство привреде наручило је *Данy*-ев серум из Париза и наредило да се у бактеоролошком заводу у Цариграду учине покушаји пелцовањем болесне и здраве стоке. Успех ових покушаја укратко је овај: Пре пелцовања гинуло је по 60—65 процената, по извршеном пелцовању овај се број спустио на 22 процента — успех, који је од највећег значаја за сузбијање говеђе куге, која се често у Турској појављује.

За обрађивање земље имају 12 пари волова. Ма да, сем ових, имају још и 22 коња, међу њима и једног правог арапског пастува, ипак се само волови употребљавају за орање, док се коњи узимају само за саобраћај.

Гајењу оваца на овоме добру поклања се нарочита пажња, и поглавито се иде на то, да се укрштањем и правилним избором приплодних грла увећа производња како *вуне* тако и *млека*. Ради укрштања Министарство је набавило мерино — и саусдаун — расу. Првом расом постигнути су преко очекивања добри успеси, пошто данас на имању има оваца од мерино и домаће расе, и оне скоро за трећину дају више вуне, која је и по каквоћи боља од прећашње.

Укрштање пак енглеске саусдаун расе са домаћом дало је неповољне успехе; енглеској раси као да не годи оно поднебље.

За производњу млека на имању има 400 оваца музара: оне за време муже, која траје 100 дана, дају дневно просечно по 200 литара млека; свака, дакле, овца даје по пола литра. Сем тога свака овца даје по $1\frac{1}{2}$ кгр. вуне на годину.

Великих заслуга за побољшање раса стекао је *Ерам ефендија*, по чијим су упуствима, а кадкад и под личном управом његовом, постигнути поменути успеси.

Што се тиче *Пољских усева*, то се на имању гаје ове врсте: кукуруз, стрмнине, окопавине, сточни боб, еспарзета и луцерка, дуван, репица и кољеника. Начин газдовања је и екстензивни и интензивни. Екстензивно је газдовање обично домаће, то ће рећи, сеју се једне године стрмнине, па се идуће године угари, после чега се опет сеју стрмнине. Плодоред при интензивном газдовању овакав је: прве год. на пођубреној њиви окопавине, друге стрмнине, треће и четврте године еспарзета или луцернка, пете године стрмнине, па тако се почиње опет изнова.

Каквоћа земљишта у великој мери отежава обрађивање; земља се састоји из тешке иловаче, чија здравица има врло много креча и тако је чврста, да скоро никако не пропушта ни кишницу ни снежну воду. Према овакоме земљишту набављене су и справе за његово обрађивање. Осем Саковог плуга са једним и с два раоника, употребљава се поглавито тешки брабантски плуг, а екстирпатори и гвоздене дрљаче разбијају грудве. Енглеска парна вршилица има да покаже ученицима, како је много корисниja она од уобичајене домаће вршидбе саоницама. На овој вршалици има и нарочита справа, тако звана „Саман справа“. „Саман“ је нека врста сечке која се добија при вршидби саоницама и која је ондашњем становништву неопходно потребна. Ова сечка заиста и јесте боља од оне која се добија сецкалицом. Слама се оштрим кремењем, које је намештено на доњем делу саоница, више иситни у ситне комадиће, него што се сецкалицом исецка и тако постане подеснија за храњење стоке; стока је врло радо једе и замењује сено, којег онде врло ретко има. Да би се овај саман, ова сечка и вршилицом добила намештена је на машини справа, која се састоји из два ваљка, који растру и ситне сламу.

Напослетку, употребљавају се и *машине сејалице* и *косилице*, са нарочитим направама за *везивање снопова*.

Из овога се може видети да је Турска на најбољем путу, да се, помоћу оваког уређења, на пољопривредноме пољу стално и поуздано развија.

ИСКРИЦЕ

Туберкулоза на кравама Инглеске Краљице и употреба туберкулина. — Стабло говеди Инглеске Краљице пре кратког времена побијено је до последњег грла, јер се већина крава показала као туберкулозна. Ствар је у исто доба била од великог значаја с погледом на питање о вредности проба с туберкулином код говеди. Стабло говеди, које је боравило у Виндзору, састојало се из 40 крава, највећим делом краткорогих и џерсејских, а све су се налазиле у повољном стању и биле су привидно здраве. Ипак оне су под надзором двају краљевских сточних лекара туберкулином испитане, пошто се топлота сваке поједине краве пре тога марљиво измерила и као правилна утврдила. После пелцовања показао се неочекивани појав, да су 32 од ових крава биле туберкулозне, јер им је топлота скочила за по један степен. Пет крава изгледаху да су здраве а код 3 остале стање здравља остаде сумњиво. Краљица после тога издаде Своју наредбу, да се цело стабло побије, и побијене краве однесу у краљевску ветеринарску

школу: Од 34 грла, која су неправилно високу топлоту показала, било их је 33 туберкулозних, док су оне остале боловале од других болести. Од четири краве, на које је пелцовање остало без икаква утицаја, три су биле здраве а четврта имала је малу жлезду, у којој су нађене туберкулозне бакциле. Обе последње краве, које су као сумњиве сматране такође су као туберкулозне нађене. Ова факта су утолико чудноватија, што је ово стадо живело под околностима, какве се, по себи се разуме, као најбоље замислити могу и да се тако понајпре могло од болести сачувати. Овим је дат доказ, да ниједно једино стабло није сигурно од туберкулозе, сем ако се од увожења каквог туберкулозног грла на све могуће начине чува. По овим начелима саставиће се ново стабло крава у Виндзору, пошто ће се сва купљена грла претходно пелцовати туберкулином и само онда примити, ако не покажу никакве промене. У осталом из овог саопштења излази да промена при пелцовању и онда наступа, ако грло болује од какве друге болести; али на крају крајева вредност туберкулина у овом погледу у пуној је мери доказана.

БЕЛЕШКЕ

Источно-фризијска овца млечара. — О вредности ове одличне расе оваца изражава се Др. *Сетегаст* овако: У многом погледу од великог је значаја источно-фризијска овца млечара, која припада краткорепој долинској раси оваца приморских предела Северног Мора, која је несумњиво у блиском сродству с холандском долинском овцом и која је у Источној Фризији домаћа од незампамћених времена. Сасвим се она умесно зове *овца млечара*, јер се одликује особином млечности у толиком степену, у каквом иначе једва да је има у ма које друге расе оваца. Тачни подаци са најсигурније стране слажу се у томе, да ова овца, ускоро по јагњењу, даје дневно по 3—5 литара млека, а у току једног годишњег доба, т.ј. отприлике у току 6 месеци по 300—500 литара чистог млека, које по садржини масти једва да изостаје иза крављег млека. Овче млеко уопште је двапут толико масно као кравље млеко, по томе оно има око 8% масних делова.

Заслужује пажње и производња *вуне* у источно-фризијске овце млечаре, јер одрасла грла дају по 3—5 килограма чисте вуне, која се према данашњим тржишним ценама плаћа неопрана 1·50 а опрана 2·50 динара од килограма. Она даје бољу вуну какву дају и инглеске расе с дугом вуном, и с тога је особито подесна за конац, од кога се плету чарапе, у ком циљу у источно-фризијским домовима налази јаке потрошње.

Плодност фризијске овце задивљује, јер она редовно јагњи по 2, не ретко 3, изузетно чак и по 4 јагњета и добро их одрањује. Са овом особином иде упоредо и рано телесно развиће. У добу од 9 месеци млада се овца мрче, а и овнић је од толико месеца полно развијен. Женска грла овог узраста теже отприлике по 50—65 килограма, а овнићи од године дана и по 100 и више килограма.

Врста и плодност ове овце доносе, по себи се разуме, и то, да ова овца захтева пристојну количину и добре хране. При свем том она није ждера, то јест, *она обилато исплаћује храну, која јој се обилато пружи.* А добру храну давати то још није каква несавладљива тешкоћа. Држана од пре толиких година у Ческој, ова се овца млечара као одлична показала. Огледи за увођење ове овце чине се најбоље с јагњадма, која се најјевтиније и најлакше добијају априла и маја месеца, када им је отприлике по 10 до 12 недеља.

Кратке напомене о гајењу пловака. — 1. Чварци су изврсни за пловке.

2. Избегавајте препуњавање стаја.

3. Прва јаја ретко су оплођена.

4. Пловке су добре носиље, али рђаве водиље.

5. Сено, слама или лишће добра су простирка.

6. Дрвени ћумур у храни младих пловака спречава болести.

7. Погрешка је младим пловкама остављати велики испуст.

8. Не држите никад пловке и пилиће заједно на једном испусту, јер пловке воду испогане.

9. Где има воде за купање, ту се може држати мање плована.

10. Као што су Браме међу кокошкама, тако су Пекинке међу пловкама најмање болестима изложене.

11. Кад се полуодрасле пловке одвећ у тескоби држе, тада почну да једу перје.

12. У неупотребљене испусте за пловке, сејте лети раж или овас, да би их очистили.

13. Седам дана пред клањем не храните пловке зеленом храном, јер месо од тога пожути.

14. За десет седмица гајење једне дебеле пловке стаје по 45 пара динарских хране на сваких пола килограма тежине.

15. Од 7 година приплодна пловка још је толико снажна и способна за производњу колико и трогодишња кокошка.

16. Чупање живих пловака не исплаћује се; сем тога то је и мучење животиња, које ваља одбацити.

17. Пловке Пекинке врло су плашљиве. Кад се човек међу њима налази, нека ходи полако и нека их забавља.

18. Никада пловке носиље не храните зрневљем, него меком помешаном храном. Кад се зрном хране, оне не носе.

19. Храните пловке двапут дневно; јутром и вечером.

20. Добра храна за пловке носиље јесте ова: $2^1/_2$ дела обарених кромпира, репе, сечке од детелине, $2^1/_2$ дела кукурузна брашна, $2^1/_2$ дела пшеничних мекиња, $1^1/_2$ део брашна од самлевеног меса, 1 део оштрог песка; све добро измешано и водом толико налије, да се храна још може да разазна.

Дајте само толико хране, колико пловке чисто могу да поједу.

Ако се даде толико хране, да оне целог дана имају да једу, оне губе прохтев јелу.

ГЛАСНИК

Нов Министар Нар. Привреде. — Указом Његовог Величанства Краља од 4. овог месеца постављен је за Министра Нар. Привреде, г. *Живан Живановић*, државни саветник.

Распродаја приплодне стоке. — По предлогу Управе државне ергеле господин Министар Нар. Привреде изволео је одобрити, да се запат беркширског соја свиња у Добричеву а тако исто и стадо свилоруних оваца меринорамбуље распрода, а сем тога, да се из запата говеда лаванталско-маријаховске расе издвоје и распродаду сва грла која нису потпуно добра за приплодно стабло.

Продаја ће бити 21. овог месеца у Ћуприји.

Од *говеди* продаће се: 7 крава и 1 јуница: од *свиња:* 4 приплодне крмаче, 2 приплодна нераста, 2 назимца мушка и 14 прасади, мушких и женских; од *оваца:* 5 приплодних овнова од 2—3 године; 36 приплодних овнова двогодаца, 182 грла старих приплодних оваца, 28 грла шиљежица и 97 које мушких које женских јагањаца.

Стечај Савеза живинарских друштава у области Саксонској. — Савез живинарских друштава у области Саксонској и пограничним земљама расписао је стечај, који овако гласи: *Изнаћи начин, како да се што сигурније одреди старост кокошијих јаја а да се она не отварају.* Стечајем се жели постићи то, да се изнађе вештина, како да се стварно доскочи злоупотребљавању продаваца јаја, који свакипут доказују да су јаја *свежа* и да се отклони свако обмањивање света, који јаја купује. Расправе се подносе у завоју, на коме има бити и каква изрека и то до 1 новембра ове године. Поднесене предлоге оцењиваће комисија која ће се одредити и која ће своја саветовања држати о *Изложби живине* 10—13 новембра ове године у Хали. Као награда за најбоље решење одређено је 30 динара.

Млекарска изложба у Прагу. — Чески одсек земаљског културног савета за краљевину Ческу приређује уз припомоћ Министарства Нар. Привреде и чеког земаљског Одбора *Млекарску изложбу* у индустријској палати у Прагу од 20. септембра до 1 октобра ове године. Ова изложба има да покаже напредак млекарске радиности уопште а посебице у Ческоj. Стална Изложба од 20 септембра до 1. октобра ове године дели се у научно и техничко одељење и приступачна је домаћим и страним излагачима. У овој изложби заступљене су ове гране: 1. Књижевност, Грађевинство, Књиговодство, Статистика, Слике, Обрасци, Научна средства и Уређење млекарских задруга. 2. Огледи и контролисање. 3. Помоћна средства за млекарску радиност, као средство за бојадисање и за укисељавање, Сириштa, Презерве, Хартија, Станиол, Картони итд. 4. Судови, машине и преносна средства за млекарско газдовање. 5. Потпуно уређење млекара за ручан и механички рад. 6. Типско кућне млекарство у разним пределима.

Повремена изложба, која ће трајати од 24. до 28. септембра ове године и која је приступачна само излагачима из Ческе садржаваће производе, који су израђени од млека домаћих грла стоке. Овој изложби производа циљ је да пружи преглед млекарске радиности у Ческоj и ова треба да даде прилике, да се произвођачи упознају и зближе с потрошачким круговима. За оцењивање изложених производа одредиће се одаје, где ће се ти производи јести и кушати. Даље, ова изложба биће спојена с показивањем и с предавањима стручњака. А држаће се и један *Млекарски конгрес* свију, који се баве млекарством.

Први конгрес стрељачких дружина противу града. — Овај први конгрес држаће се у Италији у другој половини октобра у Касали Монферато. Циљ је конгресу, да заједнички проучи до данас постигнуте огледе и резултате. На конгресу ће уделовати све особе технике и науке, које су се досада овим питањем бавиле. У првом реду обезбеђен је пристанак *Алберта Штилера*, председника општинског суда у Фајстрицу, и врло заслужног за ову ствар, творца замисли о огледима пуцања против града, коме се има благодарити и за изложбу првих огледа пуцања топовима.

Награде за поправке сточних зграда у Салцбургу. — Аустријско министарство нар. привреде расписало је за војводство Салцбург државну помоћ од 2000 динара ради поправке сточних зграда у 1899 години. Право на утакмицу имају пољопривредници из све четири жупе ове земље; али пошто се овим иде на то, да се у одгајивачким пределима брдским, где нема поправљених сточних зграда или где ових тек ретко и има, пруже очити примери, то се такмичари из ових предела нарочито и траже. Могу добити награду само оне поправке сточних зграда, које се тичу сточних стаја за зимовање стоке и где се ђубриште и јама за осоку удесе ван сточне зграде. При поправкама сточних зграда ваља обратити пажњу на ове тачке: 1. Ваља особито пазити, да сточна зграда има довољно светлости, подесним направама да добија чиста ваздуха, да има подесну топлоту, довољно простора и чистоће; тако исто ваља пазити и на спретну поделу, на удесно испуштање стоке на појила и у случају пожара, на лако припошење хране и простирке и на удешавање испуста за телад. 2. Под сточне зграде може бити од дрвета, цемента или камених плоча. 3. Ђубришта према положају могу бити отворена или покривена, а тако исто прима се и свака јама за осоку, какве има у оном крају, само ако је добро направљена и ако осоку не пропушта.

Пријаве за утакмицу подносе се до свршетка августа ове године преко подружина Салцбуршког Пољопривредног Друштва главном одбору истог друштва. Поправке сточних зграда морају бити готове до 15. октобра ове године.

У исто доба расписао је и главни одбор Пољопривр. Друштва у Салцбургу стечај за помоћ, коју је салцбуршка Скупштина у суми од 2000 динара одредила за поправке сточних зграда и пашњака у 1899 години, за шта вреде исти услови, као и награду аустријског министарства народне привреде.

Млекарске Задруге у Ческоj 1898 године. — Мисао о задругарству задобија све више привржeника у ческих пољопривредника. Тако је првој ческоj Млекарскоj Задрузи, која је основана 1895 године, за 1896, 1897 и 1898 годину приступило још 17 задруга, те их тако сада има 18 са 953 члана. Удела има свега 1792, по којима је уплаћено скоро 20.000 динара. Све ове задруге прерадиле су 1898 године 21.568 ектолитара млека и израдиле 771 центу бутера, од куда су имале преко 200.000 динара прихода. Цена млеку од једног литра иде од 4, 5, 6—7 и по крајцара.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРИРЕЂУЈЕ ОД 14. СЕПТЕМБРА ОВЕ ГОД. ПА ДОК БУДЕ ПОТРЕБНО У ТОПЧИДЕРУ

НАГРАДНЕ УТАКМИЦЕ

У РАДУ ПЛУГОВИМА ЗА ОРАЊЕ, ДРЉАЧАМА И ВАЉЦИМА

ПОД ОВИМ УСЛОВИМА:

I. Право на такмичење имају они мајстори, који се баве израђивањем горе речених справа овде у земљи.

II. Сви делови ових справа, у колико је то, према њиховој конструкцији, могуће постићи, да буду ручна израда из радионице такмичара — мајстора.

III. Награђени такмичар дужан је дати Друштву писмену обавезу да ће се и у будуће бавити израђивањем оних справа, за које је награђен, онакве исте доброте, као што су оне за које је награђен.

IV. Такмичење ће се извршити ако се до конца августа ове год. пријави најмање по три такмичара за сваку групу справа на посе.

V. Пријаве прима Српско Пољопривредно Друштво у Београду до конца августа ове год. У пријави ваља назначити тачно и опредељено: а.) Име и презиме мајстора— такмичара; б.) Место становања (где израђује справе); в.) Ако плугове пријављује, је ли плуг за тешке, лаке или брдске земље; г.) Тежину справе: д.) Од каквог су материјала појединн делови; ђ.) Цена справе; е.) Је ли за продају; ж.) знак — жиг мајстора такмичара; з.) Од кад се такмичар занима израдом пријављених справа; и.) Је ли српски поданик; ј.) Колико је приближно таковних справа израдио, а колико би од сада могао израђивати; к.) Пристаје ли на услове под III. под којима се ова утакмица приређује.

VI. Оцену ће изрицати оцењивачки суд Српског Пољопривредног Друштва. Оцена ће се извршити за плугове на дубини орања од 15—25 с.м. а са обзиром на материјал, конструкцију, тежину, употребљивост и руковање, правилност и потребну снагу запрежну; а за дрљаче и ваљке на правилност и чистину рада.

VII. Награда има девет и то:

За плугове за тешке земље две: I-ва 130 II-га 90.
„ „ „ лаке земље две: I-ва 120 II-га 80.
„ „ обртаче за брдске земље две: I-ва 150 II-га 120.
„ дрљаче две: I-ва 130 II-га 80.
„ ваљке I 100 динара.

Награђенима издаће се и Уверење о добивеној награди и изради справе.

VIII. Пренос справа железницом или лађом од ма које железничке или паробродске станице до Београда односно до Топчидера и натраг сноси Друштво, а пренос сувим до и од станице сноси дотични такмичар.

IX. Приступ је свакоме слободан.

Бр. 7757. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 22. Јула 1899. год. у Београду.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 33. броја Тежака: Ране и друге боље врсте грожђа. — Месо и млеко од оваца. — Јабука. — Пољопривредне школе у Турској и пољопривредна Велика Школа у Халкали. — *Искрице.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 34. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 22. АВГУСТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ДОМАЋИЦА

Као год што је доба жетве победа земљорадникова и као год што је доба виноградске бербе слава виноградарева, тако је исто међудневица доба журнога спремања за домаћицу. Она, истина, још од раног пролећа брижљиво надгледа своју башту кућњу, свој млекар и свој живинарник; она целог лета спрема радинима храну, бели платно и спрема одећу за сву кућну чељад.... али, кад дођу међудневице, као што су сад настале, домаћица има пуне руке посла. Она сада збира плодове, спрема што дому треба и сада слави победе своје!

Она ће у зимње дане, када се сва чељад дома налазе за домаћу трпезу имати граха и сочива, дуња и јабука, сувих шљива и ораха, пекмеза и колача, — имаће све сласти, које су њене вредне руке за кућу спремиле....

Право је речено, да је домаћица темељ куће, да је она владарка дома.

И кад би сеоске домаћице могле, као што не могу, и кад би оне умеле, као што, на жалост, још не умеју, да корисно употребљавају све плодове, који се по сеоским домовима расипају или који и пропадају почевши од првих трешања па до последњих шљива, благостање би се дома само тиме извесно удвојило.

А, ето, то је све посао домаћице. Дом, којим управља добра домаћица, увек је добар дом. У њему све блиста, у њему је све на своме месту. Ту је поредак а с поретком тих и обилат живот, јер је дом за целу годину снабдевен свима намирницама, које чине те је сладак и онај мучно зарађен хлеб земљорадников.

* * *

Држава чини велике напоре и подноси безбројне жртве да унапреди своју пољску привреду, да васпита ново по-

кољење умних земљорадника, који би стајали на висини сувременог напретка и сувремене пољопривредне науке, која је обогатила друге народе, наше такмичаре на привредноме пољу и мегдану. Ама, ваистину, то је тек половина њезинога посла. Има, истина, доста мајки које и саме умеју спремити своје кћери да буду достојне домаћице. Али има их још много, и одвише много, које то саме не умеју и које то саме не могу. *Ето, због чега би било мудро да држава и за младо сеоско женскиње отвара практичне пољопривредне школе и да приређује практичне течаје, те да и оно прибавља знања из пољске привреде и домаће економије, пређо потребна и младоме сеоском женскињу данашњега времена.*

Лепо је видети женску младеж која у прсте зна рачуницу, која историју Египћана, Асираца и Персијанаца, Грка и Римљана зна онако исто добро као и историју своје домовине; то је врло лепо, ето то школско знање. Али оно што је још корисније за свакодневни живот, то је да оно уме спремити и поставити трпезу за кућње званице, да уме зготовити укусну чорбу и паметно управљати кухињом, која је домаћа лабораторија; то је да уме много а с малим спремити и увек вавек на тавану, у подруму и млекару, за сваки случај, имати оно што је у дому потребно; да зна добро урадити оно, што се и мора доиста добро извршити, — све знања, како да се улепша и без осетних трошкова допуњава и најскромнији оброк и да се чини да живот породице буде пријатнији и веселији.

* * *

Вама, млади земљорадници, који сте се имали где школовати и за практични живот спремити, док за ваше вршњакиње још нема другог учитеља сем рођене им мајке нити друге пољопривредне школе сем очинскога им дома, вама овом приликом упућујем очински савет: да оног дана, када приспе час да себи бирате сапутницу у животу, не разабирате о њезину миразу. Разбирајте о вредноћи и окретности руку њезинихи о умењу њезином да паметно рукује кућном својом. Таква жена донеће вам и богатство и срећу. Жена без тих врлина донеће вам само мираз, можда и велики мираз, али она ће га својом неумешношћу брзо — расточити;

ЈАБУКА

(свршетак)

За извођење дивљака, употребљава се најобичније семе од дивљих јабука. Оно се при справљању јабуковаче у корита из комине испира дотле, док се све семе одвоји. После тога осуши се и чува за јесен до времена сејања. Увек је боље јесење сејање него пролетње, јер у пролеће посејано семе слабо ниче. Сеје се од прилике онако под мотику, као што наши сељаци сеју конопљу, — само мало ређе. Посејано семе не сме бити изложено штеточинама, и идућег пролећа и лета пошто семе поникне, треба га више пута плевити и прашити.

Отуда добивене дивљаке треба расадити у расадник идуће године, ако су израсле у величини $^1/_2$—$^3/_4$ метра; у противном, треба их оставити још за једну годину у семеништу.

Земљиште у расаднику треба прекопати у дубини до 50 см. и дивљаке у тако приправљеној земљи расадити у јесен пошто лист опадне, или у пролеће. Жиле им треба скратити за једну трећину оздо као и стабаоце до на половину.

Растојање редова треба да буде 60—70 см. а дивљака у редовима 50.

На овако приправљеној риљаној земљи, могу се дивљаке каламити очењем још истог лета, док на просто пооранoj или прекопаној треба после 2 или 3 године. За 2 године тада одрасту јабукове саднице тако, да су удесне за преношење на стално место.

Јабука се прима каламљењем на све досад познате начине. Но очење иде најбрже, јер један извежбан радник

ПОДЛИСТАК

СТАРЕ БЕРИЋЕТНЕ ГОДИНЕ

Сваки онај, који је год имао прилике, да говори са нашим старим земљорадницима могао је чути од њих тешке и дубоке уздахе за оним старим срећним беричетним годинама, за оно срећно и благословено време. Чуо је како се у то време мало радило а много имало; како се орало ралицом, а често пути прекопавало и мотиком; како о ђубрету и ђубрењу, па и о јесењем орању, нико није имао ни појма, па су, опет, у то време биле плодне, беричетне године. У то време, као да је и небо било другојачије: јер су кише, у то време, чешће падале; провале облака, града, претеране жеге, као и голомразице као да су у то време млого ређе наступале и много мању штету причињавале. Сваке зиме снег је дебео падао, који је по неколико месеци трајао. Све ово врло је повољно утицало на старе плодне, беричетне године.

Но, ово је све било и прошло, данас је наступио нов обрт у свему, па и у овоме. Данас наша поља оремо два пута, па и гвозденим плуговима; оремо с јесени, земљу ђубримо, дрљамо, па опет, често пути не роди нам ни толико, колико да се до новине исхранимо. Данас нас често посећавају лети велике суше, а зими, опет, голомразице без снега.

Зашто је и од куда је код нас овакав обрт наступио у течају од неколико деценија? Одговор је колико прост, толико исто јасан и разговетан.

У стара времена насељеност је, сразмерно, била врло мала. Потребе за живот биле су врло мале; онда се трошило и у кући, и у општини, и у срезу, и у округу и у држави врло мало. Међутим, земље је у то време било и сувише много, која је била обрасла богатом, разноврсном шумом. Земља је била врло богата хумусом, црницом, — те је на њој богато напредовало све наше културно биље.

Па с тога, када су наши стари хтели да гаје биље, онда су они известни део шуме крчили, разоравали, често пути и прекопавали, па засејавали усевима. Пошто је ово земљиште хумусом било врло богато, то је на њему све бујно расло, развијало се и богате плодове доносило. Чим је беричет почео опадати, знак је, да је земља почела слабити, па с тога се са овим крчењем и засејавањем биља ишло даље. Беричет је на овим новим земљиштима, крчевинама, био у свему одличан.

Пошто је у то време наша отаџбина била богата шу-

може окаламити 3—400 ком. На притајно окце у другој половини месеца јула, најбоље је очити, — тада се окца ухвате за дивљаку и преспавају целу зиму, па у пролеће при најбурнијем кретању сокова истерају тако, да се већ друге године може развити круна. Сем овога начина, лепо се прима на просто и енглеско спајање, па онда на исечак, само што се на ове начине окалеми мања количина дивљака. На процеп и под кору, и ако се добро прима, не би се могло препоручити због тога, што се при спојеним деловима остављају велике ране због којих дрво добије трулење па потом и болест.

Каламљење треба извршити увек при земљи сем у случају ако су шумске дивљаке. Такве треба калемити у круни.

Кад су јабукове саднице већ одгајене у расаднику, што ће на добро приправљеној земљи бити после 2 — 3 године, расађују се јабуке на стално место.

Ако се саде поред путова, онда треба бирати оне сорте које бујно расту, а растојање да буде 10 метара. Које су сорте стране и домаће подесне за овај циљ, навешћемо мало ниже. Јабуке које слабије расту, могу се садити у растојању на 6—7 метара. Ово исто важи и за општинске утрине.

У воћњацима, где се воће мало боље чува и негује, могу доћи и јабуке краћег века и боље асталске сорте. За њих је доста растојање 7 метара, а 8 метара, ако се хоће између њих да гаји поврће, окопавине или сасвим ниско воће.

Сва ова растојања важе за јабуке, које су махом каламљене на дивљакама које имају дуг век. Међутим оне јабуке које су каламљене на подлози P. Doucin и ако су осредњег раста, могу се садити само у затвореним баштама и у растојању 3—5 метара. Сасвим ниски облици као пирамиде, палмете, кордони на 3 метара.

На подлози петроваче јабуке каламљена јабука, па ма у коме облику била, сади се редовно на 2 — 3 метра. Понајчешће је место оваквим садницама у повртњаку или у међупростору воћњака са високим воћем. На овај се начин још понајбоље изупотребљује само земљиште и привреднику доноси велике користи.

Само сађење, орезивање круне и остало све што треба наћи ће читаоци у прошлогодишњим календарима и друштвеном органу „Тежаку“.

Јабуке, као висока стабла одгајена, могу се садити с коришћу по друмовима, утринама, великим воћњацима и у малим просторијама око дворишта.

У погледу на избор сорти, може се препоручити за сађење;

I. *По друмовима и другим путовима.*

Бојкиња	Лимуни ренета
Клудирева јесења ребрача	Кожарка „
Зимска златна парменка	Француска ренета
Пурпурна кусинотка	Крупна Бонкиња
Шампањска ренета	Пругаста Кардиналка
Злато жута „	Бели цвет
Крупна касерска ренета	Шарлах црвена парменка
Харбертова „	Краљевска краткопетељка
Обердикова „	Прозрачна од Кронцеља
Бауманова „	Бела зимска ребрача
Париска ромбур „	Црвена јесења „
Бленхајмова златна „	Паркерова пепинка

II. *По великим воћњацима као асталско воће и за економију.*

Оманка	Ренета топчидерска
Шарламовски	„ париска златна
Данцишкиња	Јабука из Сачишта (Грчка)
Бела кардиналка	Виргинска ружичарка
Графенштајнка	Коксова помона
Краљевска краткопетељка	Црвена гвоздењача
Ренета Бауманова	Зуквача папеле
„ Кармелитова	„ јесења
„ Орлеанска	„ летња
„ Црвенкаста	Бела рузмаринка
„ Англетер	

III. *По дворштима и затвореним а топлијим положајима.*

Црвена астраханка	Ренета муссатска
Бела „	Цар Александар
Бленхајмова златна ренета	Брескваста летња црвена
Петровача	Мајска јабука
Принцова јабука	Црв. Графен штајнски
Ренета ананас	Јесења калвилка

мом, то је и киша чешће орошавала наша поља, јер знамо, да шуме имају ту силу и моћ, да привуку облаке, који су пуни кишом, те да се иста равномерно просне над пољима.

Из ових разлога, заиста је и било старих плодних, берићетних година за које наши стари тако горко жале, при свем том, и ако у то време, нити се знало за гвозден плуг, нити за ђубре и ђубрење, а још мање за прашаче, огртаче, мењиво газдовање, нити је, чак, и било потребе за то.

Међутим, данас је сасвим нов обрт наступио. Данас се народ намножио; земља је остала иста, али нема више крчевине, повине, која је била врло богата хумусом, већ стара т.ј, једна земља, на којој смо приморани, скоро, непрестано производити усеве. Данас се много више троши у свакој кући, а још више у општини, срезу округу, држави. Данас, нити има преко лета оних добрих, берићетних киша, нити пак, преко зиме, оних дебелих снегова.

Шта треба да радимо, да, опет, имамо плодних, берићетних година, и ако смо, често пути, приморани, да једну њиву непрестано оремо и засејавамо. Шта треба да радимо, да нашу опалу производњу, доведемо и попнемо на достојну, на толику висину, како ћемо моћи створити снажан, дубок и неисцрпив извор, из кога ћемо моћи све наше намирнице, подмирити?

Ми морамо на наше шуме данас обратити што већу пажњу, како на производњу, тако исто и на негу и употребу јер оне нам, поред многобројних непосредних користи, дају кишу и снега, умеравају две крајности: жегу и цичу, с тим нам дају и здравље.

Морамо се свагда и у свему придржавати онога правила: „Све у своје време и на своме месту.“ Морамо и последњу стопу земље обрадити. Морамо у своје време орати, ђубрити, држати, сејати, влачити, и то све што бољим и савршенијим земљоделским справама и машинама, тако да нас с једне стране рад јевтиније кошта, а с друге да се он што боље, што брже и потпуније изврши. Морамо у своје време сејати, прашити, окопавати, жњети. Морамо плодове, што је могуће боље чувати, и, што је тако исто главно сачекати и продати их у оно време и онда, када за исте на пијаци најповољније цене можемо добити.

Ренета коксова оранжаста
„ француска
„ канадска
„ ананас
„ орлеанска
Шарлах црв. парменка
Прозрачна од Кронцеља
Виргинска ружичарка
Лепа понтоаскиња

Саднице од ових јабука с малим изузетком могу се добити на добру Срп. пољопривр. друштава код Шапца, код виноделске школе у Букову и Топчидерској економији,

Од домаћих сорти јабука, могу се препоручити за сађење поред друмова и великим јабучарима, следеће сорте:

Тврдаја (ужичка)
Црвеника „
Сенабија црвена (ужичка)
Медењача „
Зеленика црна „
„ бела „
Бедрика (поцерине)
Колачарка гружанка
Колачарка мачванка
Зуква (мачванка)
Аџијка „
Гуњевка „
Ђуларе (Трнаве руднич. округ
Срчика славонска
Тетовка

Од свију ових сорти могу се добити саднице једногоде из расадника Добра друштвеног.

Од не мање су важности и сорте јабука добивене из Бугарске које су награђене на воћарској изложби у Тустендилу, а од којих је Српско пољопривредно друштво добавило плодове и калем гранчице. Ове се сорте као једно — год. каламци (саднице) могу добити опет на Добру друштвеном. Има их 11, а те су;

Ајванка
Белвица
Кичевка
Момица
Циганка
Нарка
Арапка
Белвица
Кланашка
Полабија
Бошњанка

На подлогама кратког века треба каламити ове сорте:

Ананас ренету
Бауманову ренету
Шарламовски
Коксову помону
Глорију мунди
Крупну каселерку
Прозрачну од Кронцеља
Лепу понтоаскињу
Цара Александра
Ренету од канаде
„ мускатску
„ орлеанску
Принцову јабуку
Рибетонову пепинку
Калвилку црвену јесењу
„ белу зимску

Све ове сорте рађају обилато, рано и дају добар и изгледан род, а на подлогама кратковечним, све ове особине бивају још боље тако, да дрва мала начичкана родом, просто заносе човека.

Светолик.

БЕЛЕШКЕ

Штете од поплава, града и слане у месецу Јуну. — По добивеним извештајима у месецу Јуну било је поплава, града и слане у разним крајевима наше отаџбине, те податке средили смо према данима у којима је било тих непогода, и износимо их у следећим прегледима:

1. *Јуна у свануће пала је слана*: — 1) у селу *Пранањима* (среза таковског), и оштетила је ране кукурузе и пасуљ на површини од 60 хектара, штета је процењена на 30.000 динара. 2) у селу *Големом Селу* (среза пољаничког), оштетила је ране кукурузе и пасуљ на површини од 300 хектара, штета је процењена на 130.000 динара: 3) у селима *Власу*, *Градњи и Станцими* (среза пољаничког), оштетила је кукурузе и пасуљ на површини од 23 хектара, штета износи на 2.800 динара; 4) у селима: *Прибоју и Стубну* (среза пољаничког), оштетила је кукурузе, пасуљ и баштене усеве, на површини од 160 хектара и штета износи 20.000 динара; 5) у селима: *Лепенцу*, *Сувој Морави*, *Житорађи и Прекодолцима* (среза пољаничког), оштетила је кукурузе и пасуљ на површини од 575 хектара, штета је процењена на 7.500 динара; 6) у селима *Равној Реци и Солачким Сенима* (среза пољаничког) и оштетила је кукурузе и пасуљ на површини од 3 хектара, штета износи 200 динара;

2 *Јуна падао је град*: — у селу *Прекорађи* (среза косаничког) био је средње величине и оштетио је усеве на површини од 11 хектара, а штета је процењена 740 динара.

3 *Јуна падао је град*: — 1) у селу *Д. Црнитову* (среза добричког), био је крупан и оштетио је винограде на површини од 25 хектара, штета износи 5.000 динара; 2) у селу *Драшковцу* (среза добричког) био је јак и оштетио је усеве у опште, на површини 100 хектара а штета износи 15.000 динара; 3) у селу *Брестовцу* (среза лесковачког), био је средњи и оштетио је усеве и нешто винограда на површини од 70 хектара и штета износи на 5.000 динара;

4 *Јуна падао је град*; — у селима *Беркорцу* и *Гушици* (среза колубарског под.), био је средње величине и оштетио је усеве, воћњаке и винограде, на површини од 92 хектара штета износи на 3.300 динара;

5. *Јуна падао је град*: — 1) у селу *Табановцима* (ср. млавског), био је средње величине, оштетио је усеве конопљу, воћњаке и нешто винограде на површини од 120 хектара, штета је изнела на 3.000 динара; 2) у селима *Бабовику Владимирцима* и *Крнулама* (среза посаво-тамнавског био је ситан и оштетио је у неколико пшеницу, јечмове, зобове, кукурузе и воћњаке на ширини од 2.000 хектара, штета је процењена на 3.000 динара; 3) у селу *Причевићу* (среза подгорског) био је средње величине и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 100 хектара и штета је изнела на 10.000 динара; 4) у селу *Бегомужевићу* (среза подгорског) био је средње величине, оштетио је усеве на површини од 100 хектара и штета је изнела на 6.000 динара; 5) у селу *Жупањцу* (среза подгорског, био је осредњи и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 50 хектара штета је изнела на 5.000 динара; 6) у селу *Јаловнику*, *Јазовнику* и *Крнићу* (среза посаво-тамнаског) био је јак и оштетио је усеве, воћњаке, и винограде и баштенске усеве на површини од 800 хектара, штета је процењена на 30.000 динара; 7) у селу *Пајазитову* (среза крагујевачког) био је ситан и оштетио је у неколико воћњаке и винограде на површини од 200 хектара а штета износи 2000 динара; 8) у салу *Лужници* (среза крагујевачког) био је ситан и оштетио је нешто воћњака и виногради на површини од 300 хектара, штета је процењена на 3.000 динара; 9) у селима: *Живцу*, *Кланици*, *Лозници* и *Словцу* (среза ваљевског) био је средње јачине и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 380 хектара а штета је процењена на 20.000 динара; 10) у селу *Великој Плани* (среза орашког), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 300 хектара и штета износи на 30.000 динара; 11) у селу *Власини* (среза масуричког), био је средње јачине и оштетио је жита и конопљу на површинии од 175 хектара, штета износи на 5.000 динара; 12) у селу *Зрмбаји* (среза моравског), био је слаб и оштетио је кукуруз, пшеницу, раж, јечмове, елду и конопљу на површини од 6 хектара а штета износи 600 динара; 13) у селима: *Брзеку*, *Грашевцима и Шошићу* (среза копаоничког), био је јак и оштотио је бела жита, кукурузе и шљиваке на површини од 80 хектара, штета је процењена на на 6.000 динара.

6. *Јуна падао је град:* — 1) у селу *Грљишту* (среза зајечарског), био је крупан и оштетио је усеве, воћњаке а највише винограде на површини од 40 хектара, штета је процењена на 10.000 динара; 2) у селу *Вратарници* (среза зајечарског), био је ситан и слаб и није никакве штете усевима нанео; 3) у *вароши Зајечару*, био је ситан и редак и није никакве штете усевима нанео; 4) у селу *Ста-* (среза рађевског), био је ситан и слаб и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 800 хектара, штета је процењена на 5.000 динара; 5) у селу *Осипаоници* (среза смедеревског), био је јак и оштетио је усеве и воћњвке на површини од 200 хектара а штета је процењена на 10.000 динара; 6) у селима: *Губином Долу* и *Рибашевини* (среза ужичког), био је средње јачине, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 300 хектара и штета је изнела 8.000 динара.

19. *Јуна падао је град:* 1) у селу *Црној Бари* (среза мачванског), био је јаки и густ оштетио је усеве и воћњаке на површини од 1503 хектара, штета је процењена на 60.100 динара; 2) у селу *Бадовинцима* (среза мачванског), био је врло јак и оштетио је усеве на површини 300 хектара, штета је процењена на 30.000 динара; 3) у селима *Табановићу и Причиновићу* (среза мачванског), био је врло јак и оштетио је усеве на површини од 200 хектара и штета је изнела на 20.000 динара; 4) у селу *Глоговцу* (среза мачванског), био је јак и оштетио усеве и воћњаке на површини од 500 хектара, штета је процењена на 50.000 динара; 5) у селу *Дреновцу* (среза мачванског), био је ситан и слаб, оштетио је пшеницу, зоб и воћњаке на површину од 1.000 хектара а штета је процењена на 6,000 динара; 6) у селу *Прњавору* (среза мачванског), био је доста јак у величини ораха и оштетио је кукуруз и баште на прослору од 60 хектара, штета је изнела на 3.000 динава; 7) у селу *Грушићу* (среза поцерског), био је врло јак оштетио је усеве на површини ов 30 хектара, а штета је изнела на 3.000 динара; 8) у селу *Волујцу* (среза поцерског), био је врло јак и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 300 хектара, штета је процењена на 50.000 динара; 6) у селима *Варни, Јевремовцу, Маовима* и *Метковићу* (среза поцерског), био је врло јак и оштетио је све у опште на површини од 1.000 хектара, а штета је процењена на 200.000 динара; 10) у селима: *Метлићу* и *Румској* (среза поцерског), био је јак и оштетио је усеве и винограде на површини од 100 хектара, штета је изнела на 20.000 динара; 11) у селу *Бојићу* (среза поцерског), био је јак и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 200 хектара. штета је процењена на 16.000 динара; 12) у вароши и општини *Шабачкој*, био је врло јак и крупан и оштетио је усеве, воћњаке и виногруде на површини од 1816 хектара, штета је процењена на 164.000 динара; 13) у селима: *Глашинцима, Житорађи* и *Речици* (среза добричког), био је јак и крупан и оштетио је усеве и винограде на површини од 500 хектара и штета је изнела на 30.000 диоара;

28. *Јуна падао је град:* — у *Варварину*, био је јак и оштетио је усеве и винограде на простору од 65 хектара а штета је изнела на 1.800 динара.

29. *Јуна падао је град:* — 1) у селу *Орашци* (среза посавског вал.), био је врло јак и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 104 хектара и штета је процењена 8.400 динара; 2)у селу *Седлару* (среза ресавског), био је врло јак и крупан оштетио је све усеве и воћњаке на површини од 350 хектара а штета износи 70.000 динара; 3) у селима: *Куниновцу и Роћевцу* (среза ресавског), био је врло јак и крупан, оштетио је усеве, воћњаке и ливаде на површини од 200 хектара' а штета је процењена на 40.000 динара; 4) у селу *Бобовцу* (среза ресавског), био је врло јак и крупан, оштетио је жита, кукурузе, конопљу и баштене усеве на површини од 300 хектара,и штета је изнела на 60.000 динара;

30. *Јуна падао је град:* — 1) у селу *Губеревцу* (среза лесковачког), био је средње јачине и оштетио је винограде на површини од 60 хектара, а штета износи 1.000 динара; 2) у селу *Кораћици* (среза космајског), био је јак и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 80 хектара а штета износи на 20.000 динара; 3) у селу *Кумодражу* (среза врачарског), био је средње јачине и оштетио је жита и кукурузе на површини од 150 хектара, штета износи 8.000 динара; 4) у *Белом Потоку* (среза врачарског) био је јак и оштетио је жита, кукурузе и баштене усеве на површини од 60 хектара, а штета је процењена на површини од 300 хектара а штета износи на 20.000 динара; 5) у селу *Чумићу* (среза крагујевачког), био је ситан и густ, оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површинн од 300 хектара а штета износи на 20.000 динара.

* * *

Као што видимо из досада изложеног и у месецу Јуну било је доста елементарних непогода али ипак мање него што их је било у Мају, јер у Јуну број оштећених места у половину је мањи, а и вредност штете у половину па и више мања је од штете у Мају. Тако у Јуну од 30 дана у месецу 10 их је било са непогодама, које су ухватиле 80 места које вароши, варошице села и заселака. Оштећени простор преставља нам површину од 16.548 хектара, а оштећена су махом стрмна жита, кукурузи, конопља, баштени усеви, виногради, воћњаци и ливаде. Вредност пак штете по процени општинских власти износи суму од 1,150.440 динара.

Ако ли пак сада ове бројеве упоредимо међу собно, онда добијамо: да је једног дана када је била непогода просечно захваћено 8 места, оштећена површина износи 1.624 хектара, а вредност штете 115.044 динара.

С.

ГЛАСНИК

Олакшице за набавку семена свил. буба и откупљивање мехурака. — Министар Привреде решио је да се г.г. Фаркићу и Анђелковићу, трг. из Крушевца уступи набавка семена свилених буба и откупљивање мехурака, под обавезом:

1. Да код надлежног суда протоколишу своју фирму за ову радњу;

2. Да за пет година и то о свом трошку врше набавку семена произведеног по Пастеровом начину за одгајиваче у окрузима: крушевачком, моравском, пожаревачком, подунавском, крагујевачком и нишком;

3. Да сваке године буду дужни набављати између 100—200 кгр. овог семена;

4. Да у августу сваке године, пре поруџбине семена одреде количину семена коју имају набавити за сваки округ и да набавку семена изврше тек онда, пошто распоред о томе утврди Министарство Нар. Привреде;

5. Да набављену количину семена буду дужни предати одмах Министарству Нар. Привреде ради испитивања;

6. Да одгајивачима буду дужни давати бесплатно потребну количину семена, захтевајући од сваког одгајивача:

а). Да потпише један примерак свиларске листе ради потврде примања добивене количине семена и пристанка на све обавезе које се тичу одгајивача, а други примерак такве листе задржати за уписивање осталих података ради предаје откупљивачима г.г. Фаркићу и Анђелковићу.

б). да гаји свилене бубе по штампаном упуству Министарства Нар. Привреде и упуству органа које би за овај циљ одредио Министар Нар. Привреде.

в). Да неће ни од кога другог примати семе ради гајења;

г). Да за гајење неће употребити домаће семе;

д). Да добивено семе неће ником давати ради гајења;

ђ). Да од добивених мехурака неће производити семе;

е). Да ће најмање половину произведених мехурака продати г.г. Фаркићу и Анђелковићу, и том приликом предати им свиларску листу, и показати целокупну производњу мехурака а од г.г. Фаркића и Анђелковића узети признаницу на откупљену количину мехурака: и

ж). Да ће за сваку кутију семена (десет грама), ако не би хтео продати најмање половину произведених мехурака платити без икаква изговора двадесет динара и то шеснајест динара у корист државне касе а четири динара за г.г. Фаркића и Анђелковића, а десет динара, и то осам за државу а два за г.г. Фаркића и Анђелковића, ако би другу половину произведених мехурака продао коме другом лицу;

7. Да буду дужни о раздатој количини семена поднети Министарству Нар. Привреде најдаље до 20. маја, свиларске листе, те да се према овима саставе спискови за откупљивање мехурака за сваки округ на по се, како би им се најдаље до 10. јула вратили, те да по њима врше откупљивање мехурака;

8. Да ће у поменутим окрузима и за означен број година (тач. 2. 0. решења) од сваког одгајивача откупити најмање половину произведених и неумртвљених (живих) мехурака, а на случај да би одгајивач хтео продати и другу половину; да су дужни откупити и те мехурке ценом као и прве мехурке;

9) Да ће неумртвљене мехурке плаћати и то:

а). *Прву класу* у коју се имају уврстити сви лепи, здрави тврди и чисти мехурци (не смеју бити ни мало пржави) и сви тврди и чисти мехурци, чије су бубе боловале од *кречавице*, по два динара и петнаест пара од килограма;

б). *Другу класу* у коју се имају уврстити сви слаби, мекани и мало пржави мехурци, чије су бубе боловале од *саљивице* и тако зване *двојке* т.ј. мехурци, у којима има по две и више лутака, по један динар од килограма и

в). *Трећу класу*, у коју се имају уврстити сви слаби и влажни мехурци, т.ј. у опште врло лоши мехурци, који могу упржати и друге мехурке, килограм по двадесет и пет пара;

10. Да буду дужни подићи у сваком округу потребан број станица за откупљивање мехурака узимајући за основу да на сваких двадесет килограма раздатог семена буде по једна станица;

11. Да ће станицу за откупљивање мехурака уредити на начин који је описан у претпису министарства народне привреде од 21 априла 1899. године ЗБр. 2006.

12. Да ће приликом откупљивања мехурака бити дужни дати сваком одгајивачу потребну помоћ, било у обучавању одгајивача у сортирању мехурака било у самом сортирању ако ово буде захтевао одгајивач;

13. Да ће до 1. маја идуће године подићи у близини железничке пруге (Лапову, Ћуприји, Јагодини или у ком другом месту) две Пелегринове пећи које могу примити на један пут по три хиљаде килограма неумртвљени мехурака, а уз то и потребне зграде за смештај и манипулацију мехурцима; и

14. Да ће у вредећим државним хартијама давати држави сваке године у име кауције по 20% вредности набављеног семена и то одмах, чим се семе преда Министарству ради испитивања.

Министарство Нар. Привреде, у поменутом решењу, своме обвезало се:

1. Да ће сваке године штампати потребан број поука о гајењу свилених буба ради раздавања одгајивачима, без обзира да ли ови такву поуку већ имају или не;

2. Да ће штампати потребан материјал за сређивање података о количини раздатога семена одгајивачима и откупљених мехурака;

3. Да ће порадити код Министра Финансија, те да се приликом откупљивања мехурака не тражи од одгајивача наплата дуговне порезе, нити да се произведена и откупљена количина мехурака порезује на одгајиваче, и откупљиваче г.г. Фаркића и Анђелковића;

4. Да ће порадити код Министра Грађевина:

а). Да се неумртвљени (живи) мехурци, који се буду експедовали државном железницом, експедују брзовозом а такса да се рачуна као товар — споровозна роба; и

б). Да се г.г. Фаркићу и Анђелковићу ставе на расположење (бесплатно) две карте друге класе за све железничке пруге, а за време од 1. априла до закључно 31. јула;

5. Да ће порадити код Срп. Пољопривредног Друштва те да на адресу овога могу увозити без наплате царине и царинских трошкова одређену количину семена свилених буба, Пелегринове пећи, делове ових и остале потребе које су у вези са овом граном, и

6. Да ће за откупљивање *мехурака* поставити у договору са општинском власти где је станица за откупљивање, мехурака нарочите кантролоре и овима ставити у дужност:

а). Да мотре, да сваки одгајивач по списку, донесе на откуп најмање половину произведених мехурака и да другу половину, ако је не би задржавали за домаћу потребу, уступају такође г.г. Фаркићу и Анђелковићу, по исту цену као и прву половину;

б). Да пазе, да се откупљивање мехурака не врши ван станице, било за рачун г.г. Фаркића и Анђелковића било за рачун другог ког лица;

в). Да сваког дана, за време откупљивања мехурака подносе извештај Министарству Нар. Привреде: колико је тога дана откупљено мехурака од сваке класе на по се;

г). Да о свакој неправилности за време откупљивања извештавају окружно начелство и Министарство Народне Привреде;

д) Да по свршеном откупљивању мехурака, поднесу Министарству Народне Привреде извештај о целокупном раду и списак лица, која нису хтели продати прву половину мехурака овлашћеним откупљивачима г.г. Фаркићу и Анђелковићу, као и списак оних лица, која су другу половину или целу количину, продали коме другом лицу; и

ђ). Да Министарству Нар. Привривреде предлажу за награде најбоље одгајиваче свилених буба.

ДОПИСИ

Бањани, (ср. тамнав.) јула 1899. год.

И у овој околини као и свуда у огромној већини наше Отаџбине, земљорадња и сточарство, као две најглавније привредне гране, подједнако су заступљене, и овима се обраћа доста пажње, и ако се исте ни приближно нису попеле на достојну висину.

На воћарство се обраћа достојна пажња, а с године у годину све већа и већа. Јер од ове приведне гране, често пути, може се имати много веће користи, него што се има од других привредних грана.

У овој околини има пољопривредника који засејавају и то:

Пшеницом . . . . . 30 хектара;
Кукурузом . . . . . 25 „
Јечмом . . . . . 5 „
Овсем . . . . . 5 „

а да не речем, да млади г. Милентије Д. Петковић, из Калиновца, засејава:

Пшеницом . . . . . 60 хектара;
Кукурузом . . . . . 40 „
Јечмом . . . . . 10 „
Овсем . . . . . 5 „
Пасуљом . . . . . 3 „

Како на гајење кукуруза тако исто и на сва ова стрмна жита, обраћа се, довољно пажње, према приликама у којима се наш земљорадник налази. Како за кукуруз, тако исто и за стрмнине оре се два пута и то гвозденим плуговима; ђубри се; дрља се; сеје се све у своје време и онда, када му је време.

Од домаће стоке у овој се околини гаје: говеда, коњи, свиње, овце, а козе врло ретко. Има домаћина, који имају преко 100 грла говеди, 100 и више комада свиња; оваца тако исто; а неки и по 15 коња.

Стрмна жита од снопа, дају и то:

Пшеница . . . . . 3—7 килограма;
Јечам . . . . . 3—4 „
Овас . . . . . 3—4 „

Кукуруз један хектар добрих година, као што је ова може дати 2000 килограма у зрну.

Шљиве су родиле одлично и оне правилно сазревају.

Поред свега овога мило ми је, што могу и ово јавити да се сва стрњишта угаре одмах, чим се усев пожње.

Са **Дели-Јована,** 15. августа 1899. г.

Околина планине Дели-Јована у округу крајинскоме, овога лета није имала ни мало кише све до 10. ов. мес. што се приписује влади западнога ветра, која овоме крају увек доноси сушу. По томе лако је појмити каква је могла бити летина на овако дуго-трајној суши. Услед оволике суше, кукурузи доста рђаво стоје, особито познији за које нема изгледа, да ће се опоравити ни после ове дво-дневне кише, која је за сада земљу добро натопила.

Напротив жетва пшенице и друге стрмнине била је добра и преко очекивања задовољила је овдашње тежаке, ма да је било доста и гари, извесно услед лошег квалитета семена какво га је прошлогодишња жетва била дала. Цена је пшеници на неготинском тргу 12 динара, а јечму и ражи по 10 динара 100 килограма. Купаца је довољно.

Ливаде су дале мало сена, и зато се сточари сада сигурају и лисницима.

Што се пак тиче шљива и осталог воћа ово је у селима од северне и западне странэ Дели-Јована прилично родило, док напротив у свима осталим селима с источне и јужне стране Дели-Јована све до Неготина, нема апсолутно никаквог воћа, јер је ово још у цвету пролетос измрзло.

Виногради у колико их где има и домаће и америчке лозе родили су врло добро, и то само они, који су прскани док на против они који нису прскани страдали су од пероноспоре, и ово је баш најочигледнији пример за још неверне и тврдо-главе тежаке, шта им ваља у будуће радити те да и они имају хасну од својих винограда. — Садања киша учинила је добро за винограде ако је само више не буде, а поправиће се и градинарски усеви и трава за стоку.

Здравље стоке у опште узев добро је, а и цена је истој повољна. Крајем пр. мес. држан је тродневни сточни трг у селу Сиколу, на коме је нарочито говеди било доста и добро су продавана.

Пчеле су се слабо ројиле услед слабе паше.

Жир је и то горунов и граничев добро родио, а буков само местимично.

Овде је била и шумска комисија, која је највећи део планине Дели-Јована у атарима села: Сикола, Поповице, Плавне, Црњајке, Танде и Лука, ограничила као држанну својину. Овим су заузети и многи забрани, којима су поједини сопственици до сада располагали, а на које нису имали прописних доказа сопствености, те зато им је остала још једина нада, да се бар пореза што скорије ослободе.

J.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 3. јула 1899. год. у Београду

Били су: Потпредседник г. Мата Јовановић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Др. Марко Леко, Милутин Савић, Паја Тодоровић, Александар Секулић и Илија Кремић.

Председавао потпредседник г. Мата Јовановић, бележио секретар г. М. Јовановић.

Прочитани записник XII. седнице — Одбор усвоји.

111. Друштвени секретар извештава да су послови у Друштву толико нагомилани да је немогуће савладати сваки у своје време, ако се не утврди довољан број радне снаге, који ће стално послове предузети и отправљати кад је коме време.

Предлаже да канцеларијско особље, које се сада на раду налази остане стално са оваком поделом у раду:

Један да рукује магацином и свима стварима, које су за продају одређене; да води магацинску књигу (јер за ову годину почето је да се заводи у магацинску књигу тек 24. пр. мес. па се не зна право стање магацина и његовог обрта); да води бригу о свима поруџбинама; да се стара да се поручбине на време подмире; и да се брине о свему што у ову врсту послова спада;

Други да се брине о експедицији ствари и материјала који се железницом, лађом или поштом отправљају; да води бригу о уредној експедицији писама пакета и *Тежака.*

Трећи да води деловодну књигу и регистар (у који је тек сад отпочето да се уводи па због тога досада и нема архиве нити су актови сајуживани) да здружује актове, да води бригу о друштвеној архиви и да се стара да буде свакад у потпуном реду, јер без уређене архиве не може бити везе у раду нити брзог и тачног отправљања послова.

Четврти да преписује и отправља омању друштвену преписку, да се стара и уредно води спискове: друштвених чланова, чланова свих секција и претплатника и све остале послове да врши, који у ову врсту долазе.

Поред ове четворице, да се постави још један за помоћника благајнику, који ће израђивати благајничку преписку, водити бригу и понављати тражења наплате разних друштвених примања и помагати благајнику у израђивању свих благајничких послова, које благајник не може да постигне услед увећаног новчаног обрта.

Све остало израђиваће секретар као што је Правилима и Пословником предвиђено — Одбор, уверен да су послови у Друштву умножени и да је у интересу друштвеног гласа нужно да се брзо и тачно отправљају, усваја предлог с тим, да се особље, које није буџетом предвиђено плаћа из партије на набавку плавог камена, и осталог. У исто време овлашћује се председништво, да може још

једно лице узети за помоћника благајнику и плату му одредити.

112. По питању уредника *Тежака*: у колико примерака да се штампа *Тежак* у III-ћем тромесечју — Одбор усвоји мишљење Књижевног одбора да се штампа у 2000 примерака.

113. Књижевни Одбор предлаже да се „*Практичне Пољопривредне Поуке*“ штампају у 1500 примерака досадашње величине и досадашњег слога, онде где се штампа и „Пољопривредни Гласник“ — Одбор усвоји овај предлог Књижевног Одбора.

114. По изложби Стишке Пољопривредне Подружине да јој се поклони осам календара за ову годину што их није могла распродати, да их разда својим вредним а сиромашним члановима — Одбор усвоји мишљење Књижевног одбора — да се поклони.

115. По предлогу г. Др. Марка Лека да се *Тежак* даје у замену за часопис *Lavoura* — Одбор усвоји мишљење Књижевног одбора — да се даје.

116. Чита се писмо писаца „*Поука о одгајивању стоке*“, којим извештавају Друштво, да су рукопис исправили по примедбама г. г. рецензената, а само неке примедбе рецензената г. Црногорца нису могли усвојити — Одбор одлучи, да се „*Поука о одгајивању стоке*“ штампа онако како су је г. г. писци поправили по усвојеним примедбама.

Коректуру да држе писци.

117. Чита се писмо писаца „*Гајење пољских усева*“ којим извештавају Друштво, да су рукопис исправили по примедбама г.г. рецензената само нису могли усвојити, да количину семена за сејање од појединих усева заокругле, јер је тачно претворена из хектолитара у товаре — килограме. Даље налазе да ће за целину и потпуност поуке бити корисније ако се штампају и све најне биљке, ма да о њима има засебна поука; јер је сасвим на месту, кад је реч о гајењу пољских усева не откидати одељке о тим биљкама, које такође долазе у усеве — Одбор одлучи да се „*Гајење пољских усева*“ штампа по усвојеним примедбама г.г. писаца.

Коректуру да држе писци.

118. Секретар подноси спис „*Подизање винограда америчком лозом*“ који је намењен за Практичне Пољопр. Поуке од писца под именом „Виноградар са Локве и Високе — Одбор прими с тим да се умоли г. Павле Т. Тодоровић, да спис прегледа и своју оцену поднесе.

119. Чита се предлог г. Живка Шокорца редовног члана, да се о слави друштвеној ове год. приреди инструктивна земаљска пољопривр. изложба — Одбор усвоји мишљење Одбора за Славу изложбе итд. да се не може примити предлог г. Шокорца, јер ће Друштво по усвојеном програму о својој слави ове год. приредити изложбу воћа и пшенице са њеним производима.

120. По молби г. Павла Радосављевића да му се положи 15 дин. за књиге његове, што су на изложби у Пролупљу раздане излагачима — Одбор усвоји мишљење Одбора за изложбе итд. — да му се плати ових 15 динара.

121. Чита се писмо Душана С. Ђурића из Речке, којим шаље 15 дин. као половину цене плуга прашача — окопача, да му се исти пошље према одборској одлуци од прошле године — Одбор реши: кад је већ новац послао да му да у пола цене, као што је раније решено.

122. Чита се писмо Бугарског Министарства Трговине и земљоделства, којим тражи да му се пошље по један примерак Правила овога Друштва, његових Подружина и Кола Јахача Кнез Михаило — Одбор реши да се пошље оно што има.

123. Чита се молба г. Димитрија Буринчића редов. члана, да му се да 10 кгр. ланеног влакна и 5 кгр. семена ради извесних огледа — Одбор реши да му се учини по молби.

124. Благајник извештава, да је г. Димитрије Буринчић поднео рачун по коме има Друштво да му плати 594·30 динара у злату и 76·10 у сребру на име дневница и путовања по Бачкој ради проучавања мочења и прераде конопље, а по решењима Управног одбора од 24. јуна и 14. августа и 3 октобра пр. год. Бр. 3998, 4340 и 4757 — Одбор реши да се исплати рачунајући злато по курсу оног времена када је овај трошак учињен.

125. Благајник подноси изјаву г. Буринчића, којим моли да му се одреди накнада за 15 дана бављења у Београду што је пробавио ишчекујући опредељење Друштва — Одбор реши, да му се плати за ових 15 дана накнада на разлог месечне плате од 100 дин. која му је доцније одређена.

126 Чита се писмо „Дриносавског Кола јахача Кнез Михаило за округ ужички“, којим моли, да му Друштво укаже помоћ било у новцу или поучним књигама — Одбор одлучи да нема места молби, пошто Кола јахача имају државну помоћ као и Друштво. Послати 25 комада пољопривредних календара, да се раздаду одгајивачима као поклон приликом свечаности.

127. Чита се писмо Дирекције Државних железница од 18 пр. месеца Бр. 8238, којим се саопштава Друштву да је г. Министар грађевина одлучио: да за пренос семена свилених буба не може се одобрити нижи подвоз јер су транспорти овога врло малени. А за пренос мехурака свилених буба домаће производње одобрено је путем рефакције став I класе споровозне робе, а да се преносе као брзовозна роба свима возовима сем конвенционалних. — Одбор са захвалношћу прими к знању.

128. Подружине ресавска и медвеђска подносе извештаје о државним курсевима о калемљењу лозе — Одбор прими к знању.

129. Прочита се писмо Управитеља друштвеног добра у Шапцу, којим извештава Друштво да је 19 јуна т. г. град причинио штете усевима за 1100 динара — Одбор прими к знању.

130. Управник друштвеног добра јавља да је од г. Јеврема С. Јовановића новог закупника земљишта г-ђе Магазиновићке наплаћено 220 дин. накнаде за земљиште које је било у закупу друштва — Одбор прими к знању.

131. Чита се молба Павла Петковића друштвеног питомца да о школском ферију може доћи кући — Одбор одлучи да остане тамо и за то време да се потруди да прибави што више знања, ради чега је онамо и послат.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 34. броја Тежака: Домаћица. — Јабука (свршетак). — *Подлистак*: Старе берићетне године. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 35. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 29. АВГУСТА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ДОМАЋЕ ОГЊИШТЕ

Под небом нема народа, који се не би одушевљавао домаћим огњиштем, придавајући му особиту важност. Био Словенин или Германац или Романац, сваки са свога гледишта и својих домаћих прилика преузноси чари свога дома и радо подноси све напоре, да му што поузданије обезбеди опстанак.

Енглез, који своје *ја* пише великим писменом, поносито узвикује: *„моја кућа, то је моја тврђава,“* докле синови нашега народа скромно веле: *„Моја кућица, моја слободица!“*

То величање и преузношење домаћег огњишта, код свију народа подједнако, има својих разлога, који су јасни, лако уочљиви и не дају се спорити.

Остављајући на страну друге народе, да бацимо, у овоме правцу, само један летимичан поглед на наш народ, па ћемо тада лако уочити и оценити сву чежњу, која се свија око домаћег огњишта.

Ко је год пратио живот народни *својим очима*, могао је јасно из живих примера видети: како су осећај и тежња за оснивањем и одржањем домаћег огњишта тако јако развијени у срцу и души нашега народа, да су, тако рећи, тесно с њим срасли и постали од њега нераздвојни. Нема тога међу нама, који не зна безброј примера: где остарели и изнемогли отац неће да иде својој оделитој деци, која су се заимала и огаздила, јер он не може да напусти своје домаће огњиште, или где се млада удовица мучи и злопати са ситном дечицом, а неће да се преуда, само из тога разлога: *да јој се не утули оган на домаћем огњишту*. Таких и тима сличних примера има небројено много.

Па не само то. Тежња *не само за одржањем, већ и за ширењем домаћег огњишта* тако је јако укорењена код нашега народа, да му је она постала, тако рећи, ка-

рактерна црта у животу. Колико је и колико наших сеоских домаћина пало у руке разним зеленашима само за то, што су хтели да по што по то увећају своју имаовину и размакну границе своме дому!

Али, на жалост, у последње време велика немаштина и све јача оскудица почињу у народу остављати дубока трага: злокобни добош већ је многе сеоске породице оставио без крова над главом им и тако почео стварати у земљи један нов ред- људи, за који, срећом, све доскора ми нисмо знали. И докле на западу раднички редови, састављени из реда који је изгубио своју привредну самосталност, налазе уточишта по фабрикама и радионицама, те се тако хлебом хране дотле су они код нас упућени искључно на надничарство у земљорадњи те лети како тако животаре, а зими у правом смислу пропадају од голотиње и глади.

Може да ће неко, када ушчита ове редове, сумњиво завртети главом, ама неће имати право. Статистика је ту, да цифрама утврди ове наводе. Она је тачна и њој се мора веровати. И по њезином уверавању, данас не само да је велики број наших сеоских породица потпуно изгубио своје домаће огњиште, већ се тај број, с дана у дан, још и знатно повећава, те судови општински у све обилнијем броју издају она уверења, којима се тврди: како се од тога и од тога пореског дужника није могла извршити пореска наплата, *јер више нема нигде ништа, ни од кретног, ни некретног имања!*

И ма како да је слика оштра и страшна, не треба пред њом затварати очи, већ свежој рани потражити лека.

Докле су биле у јеку наше породичне задруге, које се данас, на велику штету, тако брзо губе и ишчезавају, оне су, поред осталих користи које су доносиле, биле још и поуздан и моћан бранич домаћег огњишта и привредне самосталности нашег сеоског света. Са њиховим нестајањем опажа се огроман назадак и у овоме правцу, јер се имања распарчаше, те инокоштина не може да одговара свима захтевима добро уређена дома.

Али, шта нам сада, према овим приликама, остаје да радимо? Како да притечемо у помоћ онима, који ту помоћ тако жудно ишчекују?

Ма колико да је подизање народног благостања предмет старања државе, ипак је помоћ њезина недовољна да задовољи хитне потребе друштвене и привредне. Иницијативе за сличне послове ваља да се прихвате и појединци.

Али то је ствар сувише тешка и немогућа, рећи ће можда неко.

Јесте тешка, ама није немогућа, одговарамо ми и ево нас да и примером то утврдимо.

Један народ, близак нам по крви, јако се истакао међу осталима својим културним напретком, који је дубоко захватио све слојеве његове. Узмите коју год хоћете грану народне привреде и радиности, па ћете се уверити, да је у њој постигнут до дивљења неочекивани успех. А за тај вредни, издржљиви и културни народ, *народ чешки*, може се с пуно права рећи: да му је држава не само мало где помагала, већ му је, у много прилика, још и одмагала, истичући разноврсне сметње његовом буђењу и напретку. Навикнут да се вазда наслања само о своју снагу, вредне и удружене појединачке руке његове ревносно су притицале у помоћ народу, где се год за то потреба указала, па је и успех од тога био несумњив.

Важност домаћег огњишта и свега дома од претежног је значаја у сваком погледу. Домаће огњиште нашег сеоског света потпуно одговара његовим жељама и сновима; ту он вазда налази извор, са кога црпи нову снагу, и душевну и телесну, која му је у животу тако потребна. И ма како да је, услед умножених потреба, и личних и државних, управљање домом можда по негде и по тешко, ипак се ту најјаче испољава мушко достојанство домаћиново.

ПОДЛИСТАК

ГОВОР
ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА ЕПИСКОПА ШАБАЧ. ДИМИТРИЈА
ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ

Његово Преосвештенство Епископ шабачки, Г. Димитрије, одмах по пријему управе шабачком епархијом, отпочео је ревизију над црквама поверене Му епархије. Вршећи своју званичну дужност, Он се латио и пољске привреде, на чему смо Му веома благодарни.

Овом приликом хоћу да изнесем говор, који је држао у Ћелијама код цркве ћелијске на дан 26 маја.

После водоосвећење, Његово Преосвештенство г. Епископ, изговорио је народу реч дивну, пуну морала и љубави према Богу и ближњима. После ове своје званичне речи ушао је међу народ и извештавао се о стању летине. Народ Му је одговарао: како је прошла година била особито добра, како је ова оприличила, и ако Бог дâ, да ће и она добра бити. Даље народ је напомињао, како су њихове земље мршаве, кршевите и не могу добро да рађају, како нема довољно стоке, да земљу ђубрењем поправљају, како и стока не може добро да напредује јер је паша дивљачна, па на многим местима и говеда промуте итд. Тада је Његово Преосвештенство од прилике изговорио ово:

„Браћо и децо моја драга, немојте се много жалити на ваше земље. Јесу оне и мршаве и кршевите, али паметан рад све то може да поправи. Ја сам прошао доста света и много сам видео. Видео сам како људи у корпама о себи или стоци износе земљу из равница и засипају кршевита и брдовита земљишта и на њима сеју усеве и засађују воће, винограде и шуме и верујте, имућнији су него наш народ, који за ово још нема потребе, али би требао да чува своје кршеве од даљег оголићења: убрањујући стоци да за неко време по њима не иде док се шума не подигне, подижући и сам шуме; одвраћајући поточиће да не јуре на све стране и тиме чине пустош односећи земљу, јер за кратко време имаћемо две штете: кршеве потпуно голе, а равнице засуте камењем. Земљу треба поправљати и ђубрењем и дубљим орањем. Стоке би могли имати и више, а довољно би било и ово што имамо, кад бисмо је паметније гајили. Против рђавих трава има лека: преорите ливаде, посејте је питомим биљкама, детелином и другим, па ћете добити и више и боље хране за стоку. У том случају стока вам не мора ићи по пасиштима, те пасући и траву газити. Оваквим гајењем могли бисте имати и више и бољег соја стоке.

После, браћо и децо моја, ви из ваше наивности и незнања дангубите не радећи у многе радне дане. Онда кад је орање у највећем јеку, ви о земљи не радите у све четвртке од Ускрса до Спасова-дне; не радите на трсковиту среду, водену суботу, у младе петке, на омање свеце као на св. Јеремију, Јоване, Огњену Марију, Пантелију итд. бојећи се воде, грома, болести на себи и стоци итд.

Узевши у опште наша је кућа, како она на село, тако и ова у граду, први завод за васпитање и стварање карактера у опште. А грађанском животу служи још и као први, прѣуготовни прелаз. Да нам стање и целокупни изглед и саме државе стоји у непосредној вези са тим, какви су нам поједини домови — излишно је нарочито истицати.

Па када је то наше домаће огњиште, којим се Србин вазда одушевљавао, од тако пресудне важности, како у погледу васпитном, тако и у погледу економном; када је у тако тесној вези са животом народним, онда нам је свима једна од најпречих дужности: *да помоћ указујемо онамо, где је она најпотребнија, јер је у питању привредна самосталност толиких појединаца, који су саставни део наше опште целине.*

Чувајмо своје домаће огњиште!

Закачите и плуг за кола кад од куће на гувно пођете да пшеницу носите у амбаре

Ма колико да је давњашња горња изрека, она се ипак многим земљорадницима мора још непрекидно ради подсећања понављати. Она, као што и сама казује, садржи савет: *да се стрњишта после жетве што пре изору.*

Овим разоравањем пожњевених житних поља постиже се двојаки циљ: 1. земљиште се боље мрви и атмосферски утицаји јаче делују на орѣницу; 2, уништавају се шкодљиви корови и коровско семе а тако исто и биљни и животињски непријатељи.

Земљиште, налазећи се под стрмним усевом од јесени или од пролећа, отврдне на површини својој и с тога, ако се оно после жетве разоре, онда то разоравање олакшава јаче деловање ваздуха и кише а тим и боље распадање минералних састојака хране. Стрњика, која на њиви стоји незаорана, и онај свакојаки коров, кад се заору и кад почну трулити, образују у земљишту резерву хране за потоње усеве. Да се ова резерва по могућству и увећа често се одмах по разоравању житних поља засејавају лиснате биљке, које брзо расту (као што су бела слачица, вучац итд.), да се после с јесени заору као благотворно зелено ђубре. Ове биљке, као такозвани *скупљачи азота* усвајају потребан азот из ваздуха и у зеленом ђубрету предају га зиратном земљишту.

Али главни циљ при разоравању житних поља лежи у заоравању испалог зрневља од стрмнина и семена од корова, а тако исто и у уништавању и самог корова. Кад стрњишта стоје неразорана, онда остаје и један велики део испалог житног зрневља и коровског семена на површини земљишта, које кад се тек при орању пред сејање заоре, оно клија и закоровљује потоње усеве. Друкче бива при раном разоравању стрњишних поља; заорано под плитку бразду, ово семење почне одмах да клија и да се даље развија, чиме се после при јесењем орању постиже као нека врста зеленог ђубрења и земљиште се чисти. Но како се један део пољских несносних корова плоди и својим жилама и изданцима, то је разоравање као год и у опште чешће орање најбоље средсто за сузбијање њиховог.

И стрмнине страдају од разних биљних и животињских непријатеља, разних лисних гљивица и врста бубица. Налазећи се на стрњици, ове се гљивице све више размножавају а бубице могу да носе и своја јаја и да им се и ларве даље развијају.

Разоравањем стрњишта постиже се још једно дејство, а то је што се при мрвљењу земљишта пернатим пријатељима пољске привреде пружа згодна прилика, да истражују и уништавају онај штетни гад. Овога гада има нарочито много после благе зиме, каква је у нас била прошла зима; у таквој прилици имамо два разлога да најснажније природу потпомажемо у њезином послу уништавања.

А како се управ заоравају стрњике?

Понегде се мисли да је у толико боље што год се овлашније овај посао сврши; другде опет заоравање стрњике скарификатором сматра се као довољно. Али ово је све само полутанство.

Стрњика и коров морају се правилним орањем тако заорати, да се танким слојем земље потпуно покрију. Дубоко орање овде није нимало оправдано, јер зрневље од

То је, децо моја грех и према нашој вери и према самима себи. Наша света црква одредила је дане у које не треба радити, то су недеље и остали празници у календару обележени црвеним словима. Па чак и у те дане наша света црква одобрава вам да радите кад је нужда. Покошено сено треба покупити на сваки празник ако видите да ће да покисне; тако и шеницу пожњети да не презри, или да је град не упропасти, јер, децо моја, запамтите ову изреку: *„Бог даје, али у амбар не уноси“*. Ви имате своје свештенике, своје учитеље, упитајте њих кад треба, а кад не треба радити. Свештеници вам могу дозволити да и на веће празнике радите, јер је то право њима Богом дано: *„Што они разреше ња земљи и Бог ће разрешити на небу“*.

Запамтите, децо и браћо моја, што паметније будете радили своју земљу, тим ћете бити и имућнији и тако ћете боље моћи послужити своме Краљу и Отаџбини и лакше и брже ослободити нашу подјармљену браћу Србе, што још стењу под туђим господарством.“

Нас је говор Његовог Преосвештенства веома задовољио и ми Му и овим путем изјављујемо своју најдубљу благодарност са уверењем, да је Преосвештени Епископ поред своје званичне, испунио и патриотску своју дужност и желимо и молимо Га, да то и у будуће чини.

Смео бих рећи: ко би наш народ одучио од празновања малих празника, водених четвртака, трсковите среде итд. итд. учинио би толико, колико кад би га научио рационалном раду задржав му ова празновања. Господин Епископ је својим говором учинио доста за пољску привреду. А реч епископска је моћна, она ће учинити дејство и у садашњости и у будућности.

На свештеницима и учитељима је а нарочито на првима, да ову реч владичину још дубље и чврше усаде и и утврде у срцима нашега у незнању и заблудама огрезлог народа. Учитељи и свештеници, бавећи се у народу и с народом, не треба само да угађају народним слабостима и заблудама, већ да исте осуђују и искорењују и дају стварне и корисне поуке, па ма се то и косило са популарношћу.

Са своје стране имали бисмо порадити и на томе да и цркве, као сада школе, уређују своја имања, да буду угледна а не само да се дају под аренду. Јер кад данас код школа има доста угледно уређених школских башта у којима раде махом веома сиромашни раденици — учитељи, без ичије помоћи, цркве, са својим капиталима и свештеници, боље награђени, могли би тим пре уредити црквена имања — *црквену башту*, која би на развиће пољске привреде могла утицати као и школска башта, и једна другу допуњавати у утицању на народ. Похвално је од Епископа Жичког г. Саве, што је пре неколико година наредио да се црквене порте уређују, јер ће осећања, која је светиња храма и служба божија произвела у души народној бити још боље утврђена лепотом порте и околине њене.

Лелић. **Мих. Ступаревић.**

стрмнина и семење од корова тиме одвеч дубоко долазе под земљу и не доспевају да клијају, пошто клијање тек онда наступа, кад ово семе доцнијим орањем више површини приспе.

Овим се објашњава и оно непрекидно ћикање слачице по овсиштима; она се после жетве с јесени не разоравају него пред зиму дубоко поору.

Плитко али увек добро орање при заоравању стрњике јесте најбоље. А, по себи се разуме, овај се посао што брже после жетве мора извршити.

БЕЛЕШКЕ

Дебљина лужника у пречнику. — Лужник г. Јована Ћириловића, народнога посланика из Новака, среза тамнавскога окр. ваљевскога, који је продао неким крајишницима за дуге а за цену од 420 динара, дебео је у пречнику три метра и 15 сантиметара. Ово је дрво било у средини његовог забрана, који је састављен из следећега шумскога дрвећа и то: лужника, бреста, јасена и по неког клена, у месту званом „Котлина," у долини реке Тамнаве, а у даљини од исте на 800 метара.

Стабло овог дрвета од земље било је високо 7—8 метара, и тек после развило се у четири подједнака стуба, који су изгледали као добра четири грма и сваки је био у пречнику преко метра дебео. Ови стубови имали су гране на форму Платана.

И остало шумско дрвеће из кога је овај забран састављен (лужник, јасен, брест, клен), такође су необичне дебљине у пречнику, необичне висине и необичне лепоте како самога стабла, тако исто грана. Тако има брестова и јасенова, који су дебели у пречнику по два метра.

Што ово шумско дрвеће овако бујно расте и овако невероватну дебљину и висину достиже, има се приписати како положају самога земљишта, тако исто његовим хемијским и физичким особинама, дубини истога, као и благом поднебију овога богатога предела.

Овај лужник, цар шумскога дрвећа, о Косовској битци, био је, веруј, зрео младић, бар у својој стотој години!

Пекмез од крушака. — Ма да је најобичнији и најприроднији материјал за кување пекмеза шљива пожегача, опет пекмез се може с коришћу правити и од свакога другога воћа, као и од грожђа. У *Тежаку* је било више пута говора о кувању пекмеза од шљива и том приликом напомињато је, да се исти може кувати и од осталога воћа; али, нарочитога чланка о кувању пекмеза од крушака, бар, у колико је нама познато, није било. Па с тога намера нам је, да на овоме месту напишемо овај чланак под горњим насловом. Пишемо просто онако како смо прошле године овај пекмез кували за Пољопривредну изложбу Срп. Пољопривредног Друштва.

Пекмез се кува и може се с коришћу кувати од свију врсти јесењих крушака, као што су: водењаци, арапке, такуше, полошке, зимњаче итд. Правило је, да, у колико су крушке крупније, једнообразније, зрелије, слађе, здравије, да ће од таквога материјала увек бити пекмез слађи и постојанији. То тврди и теорија и практика. Истина, произвођачи пекмеза од шљива у великоме раде обратно. Они за пекмез употребљавају онај материјал, који се за сушење шљива не може употребити, као што су: шљиве ситне, црвљиве, недозреле итд, али у томе страшно греше, пошто се зна, да, у колико је бољи овај материјал, у толико ће и пекмез бити бољи, слађи и постојанији.

Пошто су спремљене крушке од којих ћемо пекмез кувати, онда исте, ако су прљаве, оперемо у чистој води, па их ножем сечемо на дре или на четири кришке, кору с крушке ољуштимо ножем, семе и онај тврди обмотач, који семе обмотава, ножем очистимо. На овај начин спремимо овога материјала пун бакрач, успемо мало воде и метнемо га на ватру да се кува. Из почетка треба, да је јака ватра и не треба мешати; али после, пошто се пекмез почне укувавати и у колико се више укувава, у толико треба да је ватра слабија и да се пажљивије меша, тако, да ватра напослетку само тиња, иначе ће загорети. Пекмез треба што боље укувати, јер у колико се боље укува у толико је и слађи и постојанији.

Пошто је готов, онда га треба скинути с ватре, изручити у земљане чисте, глеђосане судове или и дрвене, повезати каквом чистом крпом, озго метути круг од дрвета, да у њ не би прашина падала па га оставити на какво чисто место, где је топлота приближно подједнака, а на каквој клупи од земље 40—60 см.

Тако се пекмез кува у малим количинама и тај је пекмез бољи. У великим количинама кува се тако исто, само с том разликом, што се кува у казанима и што се не љушти кора с крушака, нити се вади семе, нити његов обмотач. Па с тога се овај пекмез, када се у велико кува, мора цедити кроз често гвоздено решето, докле се горњи пекмез, када се у маломе кува, не цеди. Пекмез у великим количинама оставља се у бурад.

О потребном кредиту на плату и додатке окр. шумара и другог шумарског особља у 1899 години. — Бројно стање шумарскрг особља по појединим окрузима било је на дан 1. Јула ове 1899. год. овако:

У ОКРУГУ	Бројно стање особља					Потребно је за целу 1899. годину					
						плата		додатак		Укупно	
	шумара	подшумара	чувара	радника	Укупно	динара	пр.	дин.	пр.	динара	пр
Ваљевском	1	—	3	—	4	4880	—	600	—	5480	—
Врањском	—	2	6	—	8	7548	20	360	—	7908	20
Крагујевач.	—	1	6	2	9	7260	—	—	—	7260	—
Крајинском	—	1	4	—	5	5055	60	360	—	5415	60
Крушевач.	2	2	7	—	11	11.490	40	1560	—	13.050	40
Моравском	1	—	5	—	6	7223	80	600	—	7823	80
Нишком	1	—	5	—	6	6538	60	600	—	7138	60
Пиротском	—	—	2	—	2	1720	—	—	—	1720	—
Подринском	—	—	3	—	3	2520	—	—	—	2520	—
Подунавском	1	1	6	5	13	11.478	60	600	—	12.078	60
Пожаревач.	1	—	5	—	6	5720	—	600	—	6320	—
Рудничком	2	—	9	—	11	11.820	—	1200	—	13.020	—
Тимочком	—	—	2	—	2	1520	—	—	—	1520	—
Топличком	1	1	3	-	5	5755	60	960	--	6715	60
Ужичком	1	1	9	—	11	10.623	—	960	—	11.583	—
Свега	11	9	75	7	102	101.153	80	8400	—	109.553	80

Према горњем прегледу: утрошиће се за целу 1899. годину сума од **109.553 динара и 80 пара** динарских. М.

Гора за домаћу потребу у срезу: нишком, пчињском, космајском, поцерском, и моравском у Прћиловици. — 1. *Нишки срез.* — Од 1. Новембра 1898. до 1. Априла 1899. године издата је 1 шумска објава, и по истој осечено:

4 букова дрвета од 51—60 сантиметара у пречнику. — На име таксе наплаћено је 20 динара.

2). *Пчињски срез.* — Издато је 13 шумских објава и по овима осечено бесплатно: 130 кубних метара дрва за гориво и то од сухе по земљи лежеће горе и искорутина.

3). *Космајски срез.* — Издато је 187 шумских објава по којима је осечено:

а) по такси:

4	букових	дрвета	од	11—20
23	„	„	„	21—30
42	„	„	„	31—40
175	„	„	„	41—50
344	„	„	„	51—60
28	„	„	„	61—70
3	„	„	„	71—80
2	„	„	„	81—90 сантиметара у пречнику дебелих.

— На име таксе наплаћено је 2078·60 динара.

б) бесплатно:

1	буковых	дрвета	од	11—20
8	„	„	„	21—30
24	„	„	„	31—40
74	„	„	„	41—50
74	„	„	„	51—60
34	„	„	„	61—70
4	„	„	„	71—80
2	„	„	„	81—90 сантиметара у пречнику.

4). *Поцерски срез.* — Издато је 18 шумских објава по којима је осечено, и то:

а) по такси:

12 букових дрвета од 71—80 сантиметара у пречнику дебелих, и

15 кубних метара дрва за гориво. — На име таксе добивено је 87 динара.

б) бесплатно:

5 букових дрвета од 61—70 сантиметара у пречнику и 159 кубних метара дрва за гориво од сухе горе и искорутина.

5. *Моравски срез Прћиловица.* — Издато је 1082 шумске објаве по којима је осечено:

а) по такси:

841 буково дрво од 51—60

23 „ „ „ 61—70 оантиметара у пречнику; 32 кубна метра и 3 кола дрва за гориво. — На име таксе добивено је 4017·52 динара.

б) бесплатно:

547	букових	дрвета	од	51—60
579	„	„	„	61—70
6	„	„	„	71—80 сантиметара у пречнику дебелих;

656 кубних метара; и

21 кола дрва од сухе по земљи лежеће горе и искорутина.

ГЛАСНИК

Припрема за измене и допуне у закону о чувању пољског имања. — Писмом својим од 9. јула ове године г. Министар Нар. Привреде изволео је јавити и уредништву *Тежака*, како је одлучио да се у закону о чувању пољског имања учине извесне измене и допуне и да је ради тога наредио, те је овај закон прештампан у виду предлога за закон о изменама и допунама, од кога је један примерак послат и Уредништву *Тежака*, да се о његовим изменема и допунама отвори претрес у границама које допуштају обзири дужног поштовања према једном закону, који још вреди и за чије се измене и допуне тек чине припреме.

Уредништво *Тежака* моли своје сараднике и пријатеље пољске привреде, да му изволе доставити своје гледиште на измене и допуне у закону о Чувању пољског имања, од којег им је разаслат по један примерак на проучавање.

Саслушаће се мишљење свију предлагача и оценити умесност предложених измена и допуна, па ће се о свему донети одлука у секцијама и у Управном одбору, као што је г. Министар Нар. Привреде својим писмом и тражио.

Положили испит. — Привремени калемари Управе Топчидерске Економије г.г. Мирко Глигоријевић и Михаило Вукадиновић, свршени ученици Ратарске школе у Краљеву, положили су 20. о. мес. калемарски испит и тиме задобили право на звање калемара и помоћника среских економа.

Гајење ниских воћака у Топчидеру. — Из разлога, што ће се у среским воћњим расадницима који се оснивају по закону о унапређењу воћарства производити поглавито саднице за економно, високо, воће и то првенствено од домаћих сората које позно стасавају, указала се потреба да воћњи расадник управе Топчидерске економије узме у будуће други правац рада, т.ј. да управо обрати поглавиту пажњу производњи градинарства, ниских воћака, и на тај начин пружи могућности привредницима из градова те да и они могу имати користи од воћа.

Да би се то постигло, Министарство Нар. Привреде издало је наређење Управи Топчидерске Економије да гајење ниских воћака врши у будуће у толикој мери да се могу посматрати сви облици оваког гајења и да се родом с тих воћака може подмиривати и неки део престонице. Тога ради захтевало је од Управе:

1) да одмах избира положај за гајење ниских воћака у свима облицима и тај рад отпочне у току ове године;

2) да учини избор у сортама воћа по времену стасавања које су удесне за поједине облике;

3) да на овај начин опроба гајење и домаћих сората воћа, како раних тако и позних и тако сазна који је облик најподеснији за поједине сорте; и

4) да на извесном делу гаји и лозу на овај начин.

О извозу грожђа из наше земље. — На питање, какве погодбе постоје за извоз грожђа из наше земље, Срп. Кр. Државна Трговинска Агентура у Будим-Пешти дала је овакво обавештење:

1.) „Прошле године на овд. воћној пијаци није било „Смедеревке.“ Доношено је, међутим, било маћедонско грожђе, које је имало с прва цену од 20, а доцније и 25 до 30 кр. за 1 кгр. Новосадско је било за 5 кр. ниже.

Ових је дана већ доношено на пијацу новосадско грожђе и продано је по цену од 30—32 кр. кгр. Каква ће доцније бити цена тешко се може предвидети, јер ће на њу утицати колико понуда и тражња, толико и квалитет грожђа.

2.) Паковање се препоручује (због ниже царине) у судовима, који неће више ватати од 5 кгр. и то; у корпицама са заклопцима или у сандучићима са прорезима. Ако се употребе сандучићи онда треба да су обложени тулом. Корпа има готових, а сандучићи би се свакако морали поручивати.

3.) Пошиљке најбоље да се врше у вагонима „брзовоз.“ Ми немамо тачне податке о томе колико би возарина стајала довде од полазне станице (Дирекција Срп. Државних Железница могла би дати најтачније податке), али она би по свој прилици износила између 1·20—1·80 фор. од 100 кгр. према величини пошиљке.

Наша је тачна адреса за пошиљке воћа у опште:

Königl. serb. Staats Handels Agentie, Budapest, Donauuferbahn.

А уредили смо најтачнију продају и обрачунавање са комитентима.“

Заједничко путовање угарских сељака у Париз. — Управа *Јужноугарског пољопривредног сеоског друштва* предузима 9. Септембра 1900. године пут у Париз на светску изложбу за који је у изгледу овакав распоред: у Инсбруку, Цириху и Базелу по један дан задржавања, у Паризу седам дана, а у повратку у Келну, Франкфурту, Минхену, Линцу, Бечу, Будим Пешти и Темишвару по један до два дана задржавања.

Слободан увоз препарата противу болести винове лозе и воћака у Русију. — Средствима којима се спречавају или лече болести на виновој лози и воћкама, као што јављају руске „С. Петербуршке Новине“, допуштен је слободан увоз у Русију. Та су средства: сумпор, плави камен, зелена галица, сумпорноугљени калиум и препарат, који је назван и „Bouillie intnotanée Eclair“, а справља га Верморел (Vermorelle у Villefranche-у (Француска). Потребно је за увоз нарочитог потврђења од Одсека Пољоприв. или Филоксерне комисије, или од лица којима се то повери. Дотичним властима је само издат налог да мотре да се ови препарати, који се пуштају без наплате царине, употребе искључиво за потребе пољске привреде.

Кварено вино у једној болници. — Јављају, да је у великој болници *Милосрдне Браће* у Загребу нађено доста вина које је било или сасвим вештачко, или је јако помешано водом. Поред свеколике претње од стране старешине болнице, патера Ленђела, власт је једно буре од 25 хектолитара источила у канал, а 150 хектолитара денатурирала. Заиста — права „милосрдна браћа!....

Вагони за извоз воћа. — Сви су изгледи да ће ове године извоз воћа бити врло повољан, те је с тога Дирекција Српских Државних Железница ставила у саобраћај на главној железничкој пруз̀и 35 вагона с полицама удешених за пренос воћа. На овај начин, Дирекција је извозу воћа дала и то на време ону олакшицу какву смо и ми желели. Хвала јој!

Комисионар за продају српског воћа у Будим Пешти. — Најјачи је комисионар за продају нашег воћа у Будим Пешти *Краљевско Српска Трговинска Агенција.* Да у томе послу предњачи, могућно је с тога, што је у овом погледу учинила од своје стране све што се од ње могло очекивати тражити. На име:

1. Довољно је само да се Агенција извести о пошиљању воћа и да пошиљалац нареди како да му се добивени новац пошље, тј. трговац кад пошље своје воће на Агенцију, не мора ићи у Будим Пешту.
2. Продају воћа и остале робе, врши најсавесније;
3. Трговцима са слабијим капиталом, шаље до обрачуна потребне суме новаца телеграфским путем чим роба приспе и
4. Извозници воћа, који шаљу воће на адресу: *Königserl. st. Handelu-Agentie Budapest Donausferbahn* не морају плаћати Дирекцији наших железница подвознину унапред.

Зато и они извозници воћа, који досада нису ступили у везу с поменутом Агенцијом, нека похитају то учинити што пре.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIV. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 17. јула 1899. год. у Београду

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Д. Тодоровић, одборници: г.г. Др. Марко Леко, Милутин Савић, Драгутин Јовановић, Александар М. Секулић и Милан Јованић.

Председавао председник г. Раша Милошевић бележио секретар М. Јовановић.

132. Пре него што се прешло на дневни ред, председник саопштава да се за члана утемељача уписао Васа Свиларковић и синови трговци из Параћина, и улог у 100 дин. послао друштвеној благајни — Одбор прими са захвалношћу.

133. Прочитани записник XIII. седнице управног одбора — Одбор усвоји.

134. Благајник чита изводе о примању и издавању па према томе и о стању друштвене благајне за месеце: мај и јуни ове год. који гласе: — Одбор прими к знању.

(Види на страни 279.)

135. Секретар реферише да је Одбор за напредније начине радње изјавио своје мишљење и предложио помоћ за ову годину само оним Подружинама које су у своје време поднеле програм свога рада за ову год. По овоме питању — Одбор усваја мишљење Одбора за напредније начине радње и одредио у име помоћи за ову годину:

Подружини стишкој у справама 100 динара;

Подружини грочанској у справама и садницама вотњим 100 динара;

Подружини крајинској у справама и новцу 300 дин.;

Подружини пиротској у справама 300 динара;

Подружини сеђевачкој у справама 150 динара дин.;

Подружини крушевачкој у справама и новцу 300 дин.;

Подружини ужичкој у справама 200 динара;

Подружини пожаревачкој у справама 150 динара;

Подружини тимочкој у справама и новцу 300 дин.;

Подружини жупској у справама 200 динара;

Подружини медвеђској у справама 100 динара;

Подружини пожешкој у новцу 300 динара;

136. Чита се писмо г. Министра Нар. Привреде од 12 јула т. г. ЗБр. 3672, којим извештава Друштво да му је ставио на расположење суму од 1000 динара у сребру из благајне Министарства на име давања награда израђивачима плугова, дрљача и ваљака који би на утакмици ове награде заслуживали — Одбор за захвалношћу прими к знању с тим да Одбор за изложбе, утакмице итд. одреди и предложи награде и даље уради све што је потребно за извођење утакмице.

137. Чита се писмо г. Министра Народне Привреде од 9. јула тек. год. ЗБр. 3834. којим шаље 100 примерака одштампаног закона о чувању пољског имања да се разашљу Подружинама и угледнијим друштвеним члановима да по њима учине предлоге за измене и допуне. Па кад те предлоге и секција претресе и састави један, укупан предлог по коме би се закон о чувању пољског имања имао изменити и допунити или и на сасвим другој основи израдити, да се Министарству Нар. Привреде достави на употребу — Одбор са захвалношћу прими к знању.

137. По молби Божидара Живчевића чувара државних шума у срезу голубачком, да се *Тежак* даје у пола цене и чуварима шума — Одбор усвоји мишљење Књижевног Одбора — да се даје.

138. По молби жупске Пољопривредне Подружине, којом је молила Министарство Нар. Привреде да јој од своје стране одреди новчану помоћ за изложбу, коју намерава ове године приредити — Одбор усвоји мишљење одбора за изложбе, утакмице итд. да се умоли г. Министар

СТАЊЕ БЛАГАЈНЕ

Српског Пољопривредног Друштва за месец Мај и Јуни 1899 год.

Ред. број	ПРИМАЊА	до маја дин.	до маја п.	за мај дин.	за мај п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	40720	74	19003	85	59724	59
2	Депозит у новцу	—	—	36087	19	36087	19
3	Депозит у хартијама	—	—	8359	50	8359	50
	Свега	40720	74	63450	54	104171	28

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до маја дин.	до маја п.	за мај дин.	за мај п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	31961	63	19077	15	51049	78
2	Капитал. пољ. фон. код Упр. Ф.	17661	24	—	—	17661	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	5539	50	—	—	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	2820	—	—	—	2820	—
5	На штедњу код Управе Фон.	—	—	9970	35	9970	35
6	Готова новца у каси	—	—	2687	81	2682	81
7	Привремени издатци	—	—	14447	60	14447	60
	Свега	57982	37	46188	91	104171	28

Ред. број	ПРИХОД	до маја дин.	до маја п.	за мај дин.	за мај п.	Свега дин.	Свега п.
1	Остатак по днев. касе за 1899. год.	1855	08	—	—	1855	08
2	Државна помоћ	6250	—	—	—	6250	—
3	Од претплате „Тежака“	2487	30	779	40	3266	70
4	„ улога чланова добротвора и утем.	3190	—	100	—	3290	—
5	„ „ „ помагача	341	50	8	—	349	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	74	90	—	—	74	90
7	„ продаје књига	370	55	118	10	488	62
8	„ „ календара	2017	65	158	—	1275	65
9	Од „ семена	7486	25	1526	95	9013	20
10	„ „ справа	6519	35	1838	20	8357	55
11	„ наплате дуга за семе и справе	845	—	—	—	845	—
12	„ продаје плав. камена и прскалица	7842	27	14467	60	22309	87
13	„ друштвеног добра у Шапцу	316	60	—	—	316	60
14	Ванредни приходи	1124	32	7	60	1131	92
	Свега прихода	40720	74	19003	85	59724	59
	По одбитку расхода	—	—	—	—	51049	78
	Остаје за 1 Мај	—	—	—	—	8674	81

Ред. број	РАСХОД	до маја дин.	до маја п.	за мај дин.	за мај п.	Свега дин.	Свега п.
1	Пољопривредном фонду	—	—	—	—	—	—
2	Депозиту приход Пољпр. фонда	—	—	—	—	—	—
3	На нагр. по рас. стеч. за напредн. начине радње	—	—	—	—	—	—
4	На прирећ. и држање 1 окр. излбж.	—	—	—	—	—	—
5	„ помаг. Подруж. које имају свога земљишта	625	75	—	—	625	75
6	На издржавање друштв. питомца	829	—	109	—	938	
7	„ остала помагања пољопр. проучавање прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	309	90	—	—	309	90
8	На трошкове око друштв. славе	—	—	—	—	—	—
9	„ прирећ. изложбе приликом друштвене славе	100	25	—	—	100	25
10	На набавку књига, новина, дрвореза и повез књига и календара	1036	47	—	—	1036	47
11	„ издавање практ. пољоприв. поука	—	—	—	—	—	—
12	„ „ пољоприв. списа	—	—	—	—	—	—
13	„ „ 25-год садрж. „Тежака“	—	—	—	—	—	—
14	„ награде сарадн. Тежака и Календ.	759	60	173	45	933	05
15	На набавку и експедицију семена	8644	29	772	75	9417	04
16	„ „ „ „ справа	13968	94	386	45	14355	39
17	„ набавку и експедицију плавог камена и прскалица	483	55	15948	70	16432	25
18	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	840	45	57	—	897	45
19	На експед. Тежака, Календ. и књига	111	80	—	80	112	60
20	„ плату управн. друшт. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	1702	96	1000	—	2702	96
21	На плату секретара	250	—	125	—	375	—
22	„ „ писара	345	—	80	—	425	—
23	„ „ плату експедитора	155	22	80	—	235	22
24	„ плату двојице послужитеља	630	—	160	—	790	—
25	„ награду благајнику	320	—	80	—	400	—
26	„ „ уреднику „Тежака“	280	—	70	—	350	—
27	На подизање павиљона изложбеног, претресање ограде, обрађ. друшт. врта, и поправку куће	71	90	45	—	116	90
28	На ванредне издатке	496	55	—	—	496	55
	Свега расхода	31961	—	19088	15	51049	78

Ред. број	ПРИМАЊЕ	до јуна дин.	до јуна п.	за јуни дин.	за јуни п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	59724	59	40655	90	100380	49
2	Депозит у новцу	—	—	32693	04	32693	04
3	Депозит у артијама	—	—	8159	50	8159	50
	Свега	59724	59	81508	44	141233	03

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до јуна дин.	до јуна ц.	за јуни дин.	за јуни п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	51049	78	27204	75	78254	53
2	Капитал пољ. фон. код Упр. Ф.	17661	24	—	—	17661	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	5539	50	—	—	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	2620	—	—	—	2620	—
5	На штедњу код Управе Фон.	—	—	1770	25	1770	35
6	Готовина у новцу	—	—	27059	81	27059	81
7	Привремени издаци	—	—	8327	50	8327	60
	Свега	76870	52	64362	51	141233	03

Ред. број	ПРИХОД	до јуна дин.	п.	за јуни дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Остатак по днев. касе за 1898. год.	1855	08	—	—	1857	08
2	Државна помоћ	6250	—	—	—	6250	—
3	Од претплате „Тежака“	3266	70	747	90	4014	60
4	„ улога чланова добротвора и утем.	3290	—	100	—	3390	-
5	„ „ „ помагача	349	50	2	—	351	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	74	90	—	—	74	90
7	„ продаје књига	488	62	24	60	513	22
8	„ „ календара	2175	65	108	—	2283	65
9	„ „ семена	9013	20	724	—	9737	20
10	„ „ справа	8357	55	2720	50	11078	05
11	„ наплате дуга за семе и справе	845	—	60	75	905	75
12	„ продаје плав. камена и прскалица.	22309	87	36159	15	58469	02
13	„ друштвеног добра у Шапцу	316	60	—	—	316	60
14	Ванредни приходи	1131	92	9	—	1140	29
	Свега прихода	59724	59	40655	90	100380	49
	По одбитку расхода	—	—	—	—	78254	53
	Остаје за 1 Јули	—	—	—	—	22125	96

Ред. број	РАСХОД	до јуна дин.	п.	за јуни дин.	п.	Свега дин.	п.
1	Пољопривредном фонду	—	—	—	—	—	—
2	Депозиту приход Пољопр. фонда	—	—	—	—	—	—
3	На нагр. по рас. стеч. за напредн. начине радње	—	—	—	—	—	—
4	На прирећ. и држање 1 окр. изложбе.	—	—	—	—	—	—
5	„ помаг. Подруж. које имају свога земљиште	625	75	—	—	625	75
6	На издржавање друштв. питомца	938	—	212	80	1150	80
7	„ остала помагања пољопр. проучавање прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	309	90	20	—	329	90
8	На трошкове око друштв. славе	—	—	—	—	—	—
9	„ прирећ. изложбе приликом друштвене славе	100	25	—	—	100	25
10	На набавку књига, новина, дрвореза и повез књига и календара	1036	47	—	—	1036	47
11	На издавање практ. пољоприв. поука	—	—	200	—	200	—
12	„ „ пољоприв. списа	—	—	—	—	—	—
13	„ „ 25-год садрж. „Тежака“	—	—	—	—	—	—
14	„ награде сарадн. Тежака и Календ.	933	05	274	80	1207	85
15	На набавку и експедицију семена	9417	04	—	—	9417	04
16	„ „ „ „ справа	14355	39	1639	90	15995	29
17	„ набавку и експедицију плавог камена и прскалица	16432	25	23197	75	39630	—
18	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	897	45	48	60	946	05
19	На експед. Тежака Календ. и књига	112	60	—	—	112	60
20	„ плату управн. друштв. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	2702	96	436	—	3138	96
21	На плату секретара	375	—	160	—	535	—
22	„ „ писара	425	—	125	—	550	—
23	„ „ експедитора	235	22	80	—	315	22
24	„ „ двојице послужитеља	790	—	160	—	950	—
25	„ награду благајнику	400	—	80	—	480	—
26	„ „ уреднику „Тежака“	350	—	70	—	420	—
27	На подизање павиљона изложбеног, претрчање ограде, обрађ. друштв. врта, и поправку куће	116	90	140	—	256	90
28	На ванредне издатке	496	55	359	90	856	45
	Свега расхода	51049	78	27204	75	78254	53

Народне Привреде да јој, поред суме која је одређена од стране Друштва у име помоћи, из својих средстава одреди 300 динара за овај циљ.

139. По молби г. Уроша Палеташевића учитеља, да му Друштво да једну прскалицу, да под његовим надзором њоме послужује сиромашне сељане који имају винограде — Одбор усвоји мишљење Одбора за напредније начине радње, да се не може по тражењу учинити, јер су дужне општине да набаве и сиромашнима на послугу дају и прскалице и плави камен.

140. По молби Лазара Станојевића трговца из Смедерева да му се дозволи да може на друштвену адресу увести 50 килограма конаца за везивање лозе — Одбор усвоји мишљење Одбора за напредније начине радње — да му се не може дозволити.

141. По тражењу Ристе Пауновића из Лазова, за чији је рачун послан један плуг брдски обртач преко ласовачке земљорадничке Задруге, да се овај плуг прими натраг, пошто није за његову употребу — Одбор усвоји мишљење Одбора за напредније начине радње, да се плуг прими натраг и новац врати, ако је у исправном стању и ако није њиме више рађено но само пробан.

142. По изјави г. Милана Петровића економа из Вражогрнца, да су друштвене прскалице, које се код њега налазе искварене и да их није могао у пола цене продати — Одбор усвоји мишљење Одбора за напредније начине радње: ако г. Мил. Петровић неће прскалице да прими у пола цене а не може по то ни да их прода — да их врати Друштву.

143. По молби Виноделске Задруге у Вражогрнцу да јој се поклоне две прскалице: једна сифонија и једна нехвилова, које су употребљаване а налазе се код Милана Ј. Петровића — Одбор усвоји мишљење Одбора за напредније начине радње — да се поклони.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 35. броја Тежака: Домаће огњиште. — Закачите и плуг за кола кад од куће на гувно пођете да пшеницу носите у амбаре. — *Подлистак*: Говор Његовог Преосвештенства Епископа шабачког г. Димитрија за пољску привреду. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 36. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 5. СЕПТЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

УЗАЈАМНО ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

Белгија, ова мала држава са 6 милиона душа, често пута износи добре мисли, које затим у својим скромним границама испитује уколико су остварљиве и које понекад, пошто себи прокрче пута и пошто их приме и други народи, постају крупна дела и корисне установе образованог света.

Овде ваља тражити значајно и поучно порекло једној установи, којој као да је намењено да добије велика значаја и да однесе велики један привредни успех.

Од пре скоро половине столећа већина народа у Јевроии и Америци истражују практична пута и начина да своје земљораднике обезбеде од губитака, који настају од помора стоке.

Године 1882. састави се у једном пољопривредном средишту у области Брабанту, у Белгији, једно Друштво по начелу узајамности, да би својим члановима, у случају каквих губитака стоке поводом болести или каквог несрећног случаја, обезбеђивало извесне накнаде.

Законодавци су се противили законском признању овог удружења, позивајући се на закон од 1851. године о узајамним друштвима.

Али после повољног извештаја државника, који на овом пољу има највеће поштовање, председника *Главне Комисије Друштава за узајамну помоћ*, барона *Т. Руденбека* влада пристаде на законско признање.

Установа се ова с прва краја споро ширила; очекивали су се најпре резултати искуства. Године 1891 било је тек седам Друштава ове врсте. Међутим влада је била покушала обезбеђивање стоке оснивањем обласних штедионица. Али *Главна Комисија* не одбри овај поступак и доказа, да је боље да се приватне установе на чврстој основи изазивају и потпомажу.

Искуство је оправдало овакво мишљење и од 1894.

године влада се труди, да препоручује Друштва образована приватном иницијативом и да их потпомаже потпорама (које су уосталом сасвим скромне); закон од 24. јуна 1894. године изречно је одредио, да ова Друштва могу добијати законско признање.

После ових напора настало је слободно образовање ових Друштава од којих је 99 већ признато и 180 још непризнатих; ових 279 удружења имају 27.235 чланова. Вредност обезбеђених грла стоке, којих по последњем службеном извештају има 75.893 грла, цени се на 23,960.642 динара. У години 1897. ова су Друштва својим члановима, којима је стока угинула, исплатила 139.384 динара, која је сума подмирена уплатама чланова (свега 146.683 динара) и потпором владе (15.683 динара).

Укупна сума резервног фонда свију оних 279 удружења износи већ 104.449 динара.

На основу закона од 1894. године ова Друштва, ради бољег свршавања својих послова, могу састављати Савезе.

* * *

Све су ово свршени чинови, којима не треба ни препоруке нити какве даље потврде. Њих је ускуство освештало. И ми их саопштавамо свима читаоцима, који би се изближе хтели бавити предметом о Обезбеђивању стоке.

Главна Комисија Друштава за узајамну помоћ у Белгији израдила је и *Угледна Правила*, која је белгијско Министарство народне привреде штампало, да би им олакшало ширење по народу.

Створено из приватне иницијативе и засновано на узајамности, обезбеђивање стоке јесте можда најпростији и најпрактичнији облик обезбеђивања, јер ова малена, ова месна узајамност загрева срца, појачава заједничке интересе и међу људма ствара високо морално осећање заједнице.

О ПАКОВАЊУ И ПОШИЉАЊУ ГРОЖЂА

Продаја свежега грожђа има за многе виноградске крајеве већу вредност него ли кад се оно прерађује у вино, нарочито ако су то неке боље асталске сорте, или у опште такве које су подесне за већи промет. Овај начин не само да даје понајбоље зараде мањим сопственицима винограда, него ли и већим.

Кад се грожђе непосредно продаје не само да отпада онај рад који је потребан за прављење вина, прибављање судова па и ризик хоће ли се успети да се добије добро вино, него се свеже грожђе сигурније и продаје, и нема свих оних тешкоћа које се често јављају при продаји вина. Но, да ли ће се у неком крају утврдити у јачој или слабијој мери продаја свежега грожђа и трговина грожђем, зависи колико од мањег или већег удаљења од потрошачког тржишта, толико и од сората грожђа које се за то могу употребити. Следује, дакле, да се у једном крају створи јачи извоз грожђа, није довољно само да буде непосредна продаја и близина тржишта које јаче троши грожђе, него је потребно да се и подесне сорте грожђа производе у довољној количини; као и да уз то буде добро уређена трговина грожђем. Где се од стране тесногрудих пијара и трговчића цена грожђу скупо одређује и кад, услед нерационалног паковања, грожђе долази на тржиште у неугледном и рђавом стању, тамо се јамачно не може очекивати да се добије и стална и велика радња грожђем.

Ма да у многим виноградарским крајевима има грожђа од много руку, које је одлично и за вино, а признато је на месту и као грожђе за јело, опет оно није подесно за већу трговину, или с тога што се рђаво пакује, или што поради спољашњега изгледа не може да се такмичи с другим сортама, .па макар ове биле по укусу и каквоћи лошије. Свагда треба имати у виду, да је за све сорте асталскога или пијачнога грожђа једна од главних погодаба: да има леп изглед и да се не квари. Све сорте у којих је грозд збијен, с меком кожурицом и ситним зрневљем нису подесне за већу трговину и даљи пренос. За то се траже у првом реду сорте растреситије, рехаве, с великим гроздом, зрном крупним, меснатим и с тврђом кожурицом, па онда и да је лепе боје. Изузетак је само код врло раних сората, које, пошто долазе као прве на тржиште, скупље се плаћају па ма и да нису подесне за пренос, за продају у месту или на оближњим тржиштима могу да буду од значаја.

У јужним земљама и пределима има много сората, које имају све особине што се траже од доброг, трајашног и подесног за пренос грожђа; али у севернијим земљама већ је мање таквих. Међу такво грожђе долазе у првом реду много раширене сорте Шасла или Ранке (Племенике), које се с правом рачунају као најодличније сорте за јело (асталске) и у сваком погледу одговарају свима захтевима. Ту долазе: Црвена Краљева и Праскова Племеника, Рана бела, црвена Ранка са многим одступањима. У Тиролској се гаји много сорта која се зове Крупни или Племенити Фернач (Gross-oder Edelvernatsch), а познат још и под именом Франкенталер, Модри Тролингер, Блак-Хамбург и Мераиско Лечилишно грожђе, — сорта која заслужује много пажње као асталско грожђе за даљи пренос. Па и разне сорте Дамасцена (Пармаци) броје се међу најбоље сорте асталског грожђа. Добро се плаћа а и много се тражи Бела Тамњаника (Мускателер). Више локалног је значаја као пијачно грожђе Модри Португизац, јер се не може на даље преносити, али има вредности као рана сорта; и Зелени Силванац који се у већем размеру расашиље из Рајнскога Пфалца. Сорте Хониглер и црвена Динка, која се у великим количинама шиље из Мађарске, нарочито из Великог Мароша, мало су такође подесне за даљи пренос, јер, ма да су растреситог грозда и слатке, па и лепог изгледа, имају танку кожурицу и меку садржину, па брзо и труну. При свем том ове две сорте највише се носе на Бечко тржиште, у северне земље Аустрије па знатним делом и у северну Немачку, и то од пре три деценија, јер вредни трговци из Великог Мароша знађаше још одмах с почетка да зналачки уреде трговину у великом размеру.

За стални и успешни извоз грожђа потребно је не само подесан избор сората, да ових буде у довољним количинама и да се могу давати умереном ценом, него се мора обратити велика пажња и упутном паковању. Задатак је овоме, — да грожђе не само дође до одређеног места здраво, него да задржи и своју свежину и лепоту, као и мирис. По томе, даље пошиљање из неког предела може бити успешно само онда, ако се грожђе брзо и што више може већом пажњом преноси; а то се постиже ако има *непосредног* преноса на железници и лађама.

(свршиће се)

УТИЦАЈИ НА КАКВОЋУ МЛЕКА

При образовању млека ови чиниоци играју улогу:

1. *Индивидуалност и раса крава.* — Готово у сваком повећем целеру крава има музара, које дају посно млеко,

а и таквих, које са истом храном дају масно млеко — једна околност, која, изгледа, да долази од индивидуалности дотичнога грла и која даје један миг за рационално одгајивање и добит при држању крава.

На основу горњих сазнања, а с обзиром на то, да су горње склоности наследне и дају се брижљивим избором и одгајивањем до извесног ступња и појачати, то се рационалним правцима при одгајивању успело, да се издвоје и одгајују расе, које производе у опште масно млеко а и такве, које се одликују великом количином млека.

Но како је огледима утврђено, да се у свима расама без разлике налазе добре и лоше музаре и да је разлика у каквоћи и количини млека код добрих музара ма какве расе много мања, него што је та разлика код добрих и лоших музара једне исте расе — то се не може узети као правило, да свака крава безусловно мора давати масно млеко односно већу количину млека — само због тога, што она припада раси, од које би се ова особина могла очекивати.

За праксу из овога се може извући поука да за корисно држање крава музара, није довољно само узети и неговати такав сој, који је са своје производње млека познат, већ је нужно произведено млеко сваке краве по каквоћи и количини испитивати, па их онда издвајати. А ако не би одговарале ни једној ни другој постављеној цељи т.ј. не би давале нити масно нити више млека, треба их из домазлука благовремено уклањати, како би се потребним избором горње особине могле што више и брже појачавати.

2. *Храна.* — Међу практичним сточарима постоји мишљење, да је избором хране могућно садржај масти у млеку по вољи до знатних мера извишавати или смањивати. Особито пада у очи то, што свугде, где се употребљава разнолика храна, такође владају и најразличнија мишљења, која дотични заступају и бране; готово не постоји ниједан прописно удешен оброк хране, који се не би код једног или другог показао као најподеснији и најбољи за добијање што маснијег млека.

Сви они, који су по разним опитним станицама чинили опите у овом правцу, слажу се у томе, да се у садржају масти произведеног млека, не може никаква разлика приметити при храњењу обичном храном — у колико ова садржи у себи потребне хранљиве делове у довољној количини. Свакојако, има извесних материја (као маст и лој) које обична храна не садржи бар не у већим количинама, које су у извесним случајевима садржај масти у млеку. повећале; у другим случајевима пак, или су остале без утицаја, или су, шта више, доносиле губитак масти у млеку С обзиром на дејство таквих хранивих материја, мишљења се далеко разилазе и нико неће бити у стању, да посигурно одреди унапред: какво се дејство при њиховој употреби у датом случају може постићи.

Свака битна промена у храни појављује се обично у промени каквоће млека, које је у једном случају маснije у другом посније. Но ова промена није трајна, пошто млеко, после извесног времена, тежи опет свом првашњем саставу.

Опити, који су у овом правцу с већим бројем крава музара чињени давањем разно састављање хране и то кроз дуже време, показали су у опште, да се мењањем хране не може никаква разлика да постигне у саставу млека. Изгледа да у обичним приликама каквоћа произведеног млека више зависи од нервног стања дотичног грла, као и пожуде при узимању хране односно ненаклоности к њој. Због овога, одгајивач млечне стоке не сме се ослањати само на своју готовост и умешност при хранењу и мислити да је у стању сам да дâ одлику млеку. Но ипак за то, не стоји ни овде разлог да начин хранења није битан за добит, јер и ако се тим каквоћа млека не може изменити, ипак се разумним хранењем може млечни производ повећати и то без икаквих већих трошкова за оброке хране. Као правило може вредити, да сочна храна са ужим хранивим односом (где су беланчевинасте материје у сразмери према угљеним хидратама и масним деловима у већој количини заступљене) највећу производњу може донети и да се добро хранење увек добро исплаћује, претпостављајући да је правилан избор у кравама већ извршен. Напротив недовољна и неподесна храна смањује количину и при дужем давању проузрокује промене и у самом саставу млека. Интересантно је, да се у овим случајевима та промена у томе састоји, што је количина у садржају масних делова обично већа од средње количине (3·5%) док остали чврсти саставни делови, особито сиревине, много су нижи. Због тога се из оваког млека теже добија добар сир него масло.

3. *Време муже.* — После чињених опита са великим бројем музара у овоме правцу, утврђено је, да кад се краве у нередовним растојањима премена музу, онда млеко добијено у краћим растојањима обично има више масних делова, него млеко, које је после дужег времена помужено. Ако се мужа врши више од три пута дневно, то количина масти у помуженом млеку неће постати већа, напротив, опити су показали да бива противно.

4. *Јутарње и вечерње млеко.* — Упоређивањем анализа јутарњег и вечерњег млека, дошло се до противуречних резултата: или је прво или друго имало више масних делова, што, опет, може бити узрок држање муже у нередовном размаку времена. Или то стоји, да се при једнаким размацима у времену, не може приметити никака разлика у саставу млека код једне исте краве.

5. *Начин муже.* — Ако се учини ма каква измена у обичајеном начину муже, одмах се, и то код већине крава, показује мањак у садржини масти помуженог млека. У колико је више крава нервознија, у толико ће се и већа промена показати. Неке су краве у овом погледу тако примчеве да измена мужача или одступање од уобичајене брзине при мужи, проузрокује знатне промене у млеку.

Ако се мужење врши потезом или применом машине, такође ће се увек смањити садржај масти и то кад кад до знатнога степена. При неким опитима, који су чињени машином за мужење, смањио се масни садржај тако добијеног млека за више од трећину средње количине оног млека, које је добијено мужом руке. Ова појава наступа још очигледније, кад краве пред мужу гоне пси или се ма из ког узрока узнемире. Најбољи резултати постизавају се када се при мужи држи увек једног и истог начина — најбоље руком и када се са музарама што блаже поступа.

6. *Прво и последње млеко.* — При сваком мужењу прво млеко садржи много мање масти него оно на крају мужње. Примећено је, да последње млеко садржи до 12% док прво једва до 1% масти. Због овога треба све млеко измусти и добро измешати, како би се при узимању и испитивању пробе могао прави просек целе количине оценити.

7. *Доба лучења млека.* — Прво млеко, које се добије после телета, зове се колострум. Ово се млеко разликује од правог необично великим процентом беланчевине, који је за 10—15 пута већи него код редовног млека. Осим тога, такође садржи и велику количину минералних састојака, док масни делови, шећер и сиревина изостају испод просека. Ови знаци (сразмера саставних делова) брзо ишчезавују тако, да млеко после 5—7 дана добије опет своју ранију особину. Од овога времена, постепено се умножава проценат свију чврстих састојака које се у њему налазе до краја лучења млека.

Количина масти у млеку. — Испитивањем млека у разним стадијама мужења показала су, да постоје велике разлике у количини садржаја масти. Тако млеко у првим зрацима (млазевима) садржи једва 1—1·2%, у првој четвртини измуженог вимена 2·1%, у половини 3·6%, у три

четвртине 5·2%, у последњем зраку (млазу) 7·1% и напослетку у капима 10—12% масти.

Из овога излази, да је за рационално добијање млека нужно сву количину измусти и добро је измешати, јер се само тако може при испитивању доћи до тачних резултата, па, према томе, и правилне оцене.

О САМОВЛАСНОЈ ГОРОСЕЧИ У ДРЖАВНИМ ШУМАМА

Министарство народне привреде на основу *чл. 143. закона о шумама*, добило је од појединих првостепених судова од 1. Септембра до 31 Децембра 1898 године 184 судске пресуде, којим је пресудама осуђено због горосече и других кривица у државним шумама 227 лица. Овај број пресуда и лица дели се по судовима овако:

Редни број	НАЗИВ СУДА?	количина		Осуда се састоји у		
		пресуда	казн. лица	количина дана затвора	Накнада штете шум. фонд. дин.	п.
1	Алексиначки	26	35	546	472	30
2	Врањски	8	8	83	1333	—
3	Горњо Милановачки	17	20	187	474	—
4	Начелн. ср. космајског	1	1	—	15	—
5	Крагујевачки	13	21	606	535	—
6	Крушевачки	25	33	366	1027	—
7	Зајечарски	1	1	60	454	—
8	Лесковачки	1	1	10	81	—
9	Неготински	3	5	195	859	—
10	Прокупачки	6	8	226	617	50
11	Пожаревачки	23	26	424	1457	—
12	Ћупријски	11	15	236	323	—
13	Шабачки	2	2	90	50	—
14	Ужички	47	57	727	727	—
	Свега	184	227	2751	10.506	30

Из горњег прегледа види се; *да је за месец Септембар, Октобар, Новембар и Децембар* послато од појединих судова Министру народне привреде свега *184 пресуде које су пресуде изречене над 227 лица, а која су лица по горњем броју пресуда имала да одлеже 2751 дан затвора, или да се толико дана употребе на шумске и друге пољопривредне државне послове, и да накнаде шумском фонду вредност посечене горе у суми од 10.506 динара и 30 пара динарских.*

Члан 108. закона о шумама помоћиће нам, да сазнамо колико је бројно дрвета могло бити посечено на самовласан начин, па да накнада штете шумском фонду износи суму од *10.506·30 динара.* — Ако узмемо, да је горњи број осуђених горосечаца секао само она дрвета која су најспособнија за грађу а то је од *41 до 50 сантиметара дебљине* у пречнику, који је пречник мерен на висини једног метра над земљом онда је могло бити осечено:

350 дрвета од црног ораха, мечје леске, питомог кестена, лужника, границе, бељика (горуна) тисе, црног бора, оморике или дрвета, која су са стране донесена у циљи размножавања у нашим државним шумама; или

552 дрвета од јеле, смрче, цера, јасена, дивљег кестена, јавора, белог ораха, граба, букве, белог и црног бреста, липе и багрена; или

2101 дрво од јове, тополе, свих врста врба које код нас расту и осталог шумског дрвећа које није горе побројано.

Да видимо сада, колико би се могло добити дрвета за суму од 10.506 дин. и 30 пара по *Ценовнику* за домаћу потребу?

По *Ценовнику* шумских продуката од 1894 године, који је важио и онда кад су ови кривци осуђени, могло се добити за домаћу потребу и то:

2626 дрвета од јеле или смрче; или

2101 дрво од белог или црног бора, лужника, границе или бељика (горуна); или

3502 дрвета од букве, цера, белог или црног бреста, белог или црног јасена, граба, брезе, липе, клена, дивље крушке, трепетљике (јагњеде) и врбе; или

5253 дрвета од дивље јабуке; или

3001 дрво од беле и црне тополе. Из овог упоређења види се да се за суму од 10.506·30 динара може добити из државних шума 4 до 6 пута више дрвета но што су горњи кривци на самовласан начин посекли.

Ну поред тога, што се кривци, због горосече осуђују на лежање затвора и накнаду штете шумском фонди они сносе још и ове штете;

1.) Дангубе око ислеђења по 3, 4 и више дана;

2.) *Одузима им се самовласно посечена гора, од горе израђена грађа или дрва и они од исте горе не могу имати никакве користи;*

3.) *Одузимају им се алати и све оно оруђе, које им служи за извршење самовласне горосече;*

4.) по чл. 52 закона о шумама, она лица, која плаћају испод 15 динара годишње непосредне порезе *не плаћају ни таксу за гору* која им је потребна за направу куће, стаја за стоку и смештај хране и направу потребног земљоделског алата. Али, ако та лица, секу гору у државној шуми на самовласан начин, *то и она плаћају накнаду штете шумском фонду исто онако, као и она лица, која плаћају преко 15 динара годишње непосредне порезе, и*

5.) Поред затвора и накнаде штете, ових 227 лица имају да плате:

а) *судске таксе 3405 динара;*

б) *просечна дангуба сведоцима 908 динара*

в) *95% имало је судског заступника, чија накнада просечно по 30 износи 6810 динара*

г) *двојици присутника код иследне власти по 1 = 454*

Свега 11.577 динара. — Кад се овој суми дода досуђена накнада штете шумском фонду у 10.506·30 динара, онда су ових 227 горосечаца имали да плате укупно 22.083 *динара и 30 пара* (не рачунајући овде и ону суму која је добивена за одузета оруђа) На сваког кривца дакле пада да плати за горосечу просечно по *97·28* динара и да одлежи *12 дана* затвора.

Да се сада упитамо ко је у већој добити, да ли онај који самовласно узима гору из државне шуме или онај који редовним путем до горе долази? — И ако се дешава, да по какав страстан горосечац по неколико пута упадне у државну шуму, по неко дрво осече и прода или употреби на своју корист а и срећа га послужи да га нико не ухвати, ипак он ће пре или после бити ухваћен, када ће платити и ону горосечу за коју није ухваћен а докаже се да ју је извршио.

Многи горосечци лакоме се на чињење штете у државним шумама и због тога што немају никаквог свог имања на веле, ако за горосечу будемо и осуђени, затвор ћемо одлежати а што се тиче плаћања накнаде штете ова нам се не може и нема од чега наплатити пошто немају никаквог свог имања. Изгледа нам да није тако као што горосечци мисле него мало друкче. И она лица која, по несрећи, немају нигде ништа од кретног или непокретног имања, као жива створења морају од нечега живети, значи да су упућена у службу или надницу и тиме да прибављају себи потребе за живот, и по томе дакле, закон је дозволио, да се на половину зараде таквих лица може ставити забрана за обезбеђење и приватних дугова а још пре за измирење дугова по пресудама судским, које стоје у вези са кривичним делима.

Несавесни родитељи и старатељи шиљу своје малолетнике, да самовласну горосечу у државним шумама изврше, мислећи да ће њихово малолетство утицати на то, да за ту горосечу не буду осуђени, па и ако буду осуђени да ће се они одбранити од плаћења општинским уверењем,

којим ће доказати да ти малолетници немају нигде ништа од чега би се досуђена накнада и судски трошкови могли наплатити. — И ако се дешава да општински судови са својим одбором неправилно издају уверења, која су противна одредби чл. 105. закона о шумама јер по овом члану наведеног закона опет за штете које малолетници учине у државним шумама одговорни су родитељи, старатељи итд.

Било је случајева, да првостепени судови ваљда омашком пера не ставе у пресуди, да се накнада штете шумском фонду и осталих трошкова, које малолетник или и пунолетан син као очев задругар има по судској пресуди да плати, да ту накнаду плате њихови очеви те то, ваљда, и даје повода општинским судовима да издају уверења о немаштини, која се уверења косе са одредбом чл. 105 закона о шумама.

Довде наведено, треба да послужи као поука у овоме:

1.) Да се земљорадници за потребну гору за домаћу потребу благовремено обрате и добију од државне власти потребно одобрење па сечу безбрижно врше;

2. Да општински судови не издају Уверења и оним лицима, која су малолетници или живе као задругари на имању својих очева, а које њихови очеви нису редовним путем искључили из права наслеђа; и

3. да не мисле, да ће она пресуда, која се не изврши у току једне године застарити и да ће се ма и на тај начин дотични кривац ослободити плаћања накнаде штете, јер судска пресуда уподобљава се јавној исправи и за њену застарелост потребује више година, да се по њој ништа не предизима па тек онда да се дотично лице може бранити застарелошћу.

АМЕРИКАНСКЕ РАНЕ БРЕСКВЕ — ШЕФТЕЛИЈЕ

О томе нема спора, да бресква у свима српским крајевима врло добро успева, и кад би се само мало више пажње при нези ове племените воћке поклањало, била би то једна од најдрагоценијих међу нашим воћкама, као што је она то заиста у јужнијим српским крајевима, где на негу њену више пажње и труда полажу.

Крупније сорте, које смо за прошлих 20 годинâ добили, већином су пореклом из Француске, где се на негу ове рајске воћке много полаже а где су се, односно крупноће и изврсности свију осталих особинâ, постигли сјајни успеси. Само је једно што им се мора приговорити, а то је, што су за наше климатске прилике много осетљиве, па се с тога морају садити на оним местима, која су од севера, и у опште од хладних ветровâ заклоњена. Кад се само хоће, може им се баш у свакој градини наћи, или направити заклоњена места.

Увођењем *рâних америчанских бресакâ* пак, добили смо сорте, много издржљивије, које ни приближно нису тако осетљиве као француске. *Све* америчанске рâне сорте, потпунце подносе наше климатске прилике, и могу у сваком облику и на сваком месту добро да рађају. Разуме се, да је боље, кад и оне имају заклона од севера, али га *не морају* имати у тој мери, као француске сорте.

У жбунастом и полувисоком облику као да најбоље рађају, али су им плодови најкрупнији на „палметама“.

Као рâно воће за продају *(јер најраније од њих већ у првој половини месеца јуна сазревају)*, од велике су драгоцености, јер се могу, нарочито у већим градовима, у поменуто доба врло скупо продати; а шта мислите, какво је то задовољство и нâслада и за домаћина самог, кад око Видовдана има зрелих бресака?!

Као добре, и у нас опробане, *чвршће* сорте, — по сопственом искуству — могу препоручити следеће:

На прво место у том погледу стављам сорту.

Wilder (види слику, која ову сорту у природној крупноћи — преко половине пресечену — приказује). Ова сорта заслужује, да јој се у свакој домаћој градини одреди пристојно место.

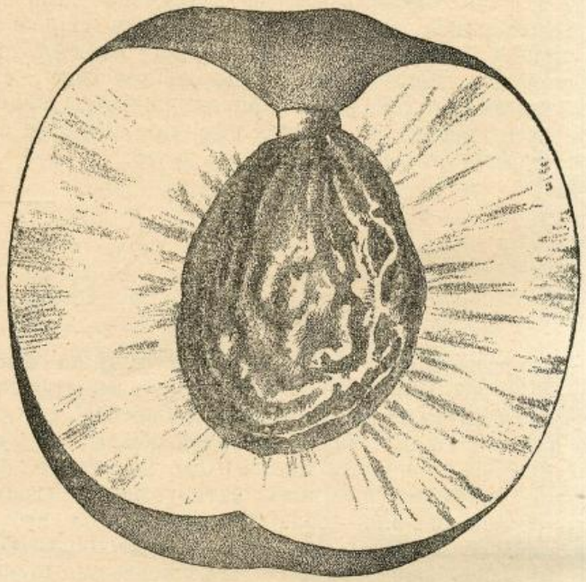

Дрво врло добро и снажно порашћује, и обилато рађа у ма ком облику, али *најбоље* у облику „палмете“, уз неки од севера заклоњен зид, повиши плот итд.

Плод је, као што се по слици види, врло крупан, ретко кад сасвим округао, са узаном браздицом.

Кожа је јако мањава; с прîсоја је лепо румена или црвена, а бива да је и цела површина сасвим румена.

Коштица је јајаста, на доњем крају поширока, јако и дубоко забражђена.

Месо је с почетка чврсто, доцније се топи и од коштице одваја, румено је, или руменилом само надахнуто, око коштице као крв црвено и ванредно мирисљаво.

Сазрева у јулу ил' августу; то зависи од положаја.

Још су *врло добро* сорте: Briggs red May, са осредњим, врло сочним плодовима — једна од најранијих; Alexander, са доста крупним и врло крупним плодовима.

Осим ових, препоручујем још и сорте: Amsden, Harper, Waterloo, Cumberland, Kanada, Condor и Honeywell.

д-р Радић.

ИСКРИЦЕ

Вино и лекарство. — *Куанон*, француски пољопривредни писац, претресајући питање о употребљавању вина и шта о томе мисле поједини лекари, вели: Ничему се не треба чудити при свршетку овога столећа! Ту скоро наступила је некаква уображеност, коју као да потпомажу и извесни лекари, да се не пије вино. То, како изгледа постаје све више и више мода претварати се као да се ништа не пије сем воде. И ту војну води — женскиње.

Што се при кратким посетама пред ручак, код посластичара или у каквој чувеној бакалници, кључају *портом*,

ксересом или и каквим другим америчким напитцима истих хигијенских особина, то није ништа, а попити чашу вина за столом, е, то је нешто, и то не ваља. Шта би се о том женскињу рекло? Погледајте само оне отмене Енглескиње и Американке; та оне су тек отмене; при ручку по један напрстак воде и то је све. Каква отменост!... Тако могу да раде и друге и то у толико лакше, уколико се, веле, ове госпође и ове госпођице, ови обрасци умерености при столу, нимало не снебивају, да се, чим се у своје одаје врате, добро поткрепе шампањцем или још боље каквим америчким напитцима, од чије се јачине оне ту нимало не плаше!

*

Госпође и госпођице, допустите да пред вама бранимо пијење вина, овога извиканога, проклетог напитка! Ваше старе-мајке и ваше мајке пиле су вина за столом. И ако би се ствар даље испитивала, вино би по вама, њиховим кћерима, посигурно парницу добило. Народ своју снагу црпе у своме вину, и то како снагу физичку тако и снагу моралну. После тога, дивећи се женскињу, ми не знамо шта би оно добило, ако би се напитцима поамерикапило или поенглезило. Вино вам даје здравље и милошту. Одржавајте вином и једно и друго.

Вино је веома благотворна храна, ако је по вољи Ескулапима нове школе, што се види по оном крепосном дејству вина код особа, које су изнурене старошћу, болешћу или недовољном храном.

Питање о томе: које вино треба пре пити: црно или бело или обрнуто, нема оног значаја, који му се у последње време приписује. Као и у погледу воде, лекари су, чини ми се, без довољне оцене, препоручивали пре употребу белих вина.

Оба вина, и црно и бело, имају својих особина.

Ако црно вино има већу храниву вредност него бело, бело вино опет више дражи. Црно вино боље је кад се жели да обнови снага каквог болесника, да убрза оздрављивање. Бело вино боље је, кад ко има споро, тешко или болно варење.

*

Дакле, пијмо вина, сви, и бела и црна; пијмо га паметно. Ми Французи, остаћемо и онда добри Французи са својим народним генијем, а ви, Париске, ви ћете у исто доба бити још увек и лепе!

БЕЛЕШКЕ

Чепркање кокошака и његов утицај на носење јаја. — Као што је познато, кокошке које показују склоност претераној гојазности нису никако добре носиље. Али узрок овоме њиховом гојењу, није само одвећ обилата или неподесна храна, него и много пута њихово некретање. Добра носиља не сме и не може никад бити угојена. Али ако се хоће да се кокошка при доброј храни која што више потпомаже носење јаја, не угоји а ипак да буде сасвим здрава и свагда добро јешна, онда се ваља бринути, да јој се варење потпомаже довољним кретањем. Ово кретање кокошка налази у шврљању и чепркању. Сама јој је природа ноге удесила за чепркање и трчкарање; с тога се кокоши убрајају у птице које чепркају и које трче. Не достаје ли кокошци прилика за чепркање, онда ће се ускоро приметити и назадак у носењу јаја па с тога и гојење кокошке. Али земљорадник своје кокошке држи мање ради меса, него ли ради носења јаја. И кад кокош немајући прилике да чепрка, почне да опада у носењу јаја, то ово не бива само због немања оно неколико црвића или зрнаца, која при чепркању налази, него баш поглавито са оскудице кретања и рада, који су за добру носиљу безусловно потребни. Оно мало хране коју кокошка ишчепрка из ђубришта и земље, имају велику вредност не као храна него напротив зато, што она кокошку гони све више и више на посленост. Ако кокошка ваљаном употребом својих ногу и прстију не може свагда да нађе кретања, она и зими промрзне много пре, и просто није здрава.

Свеколико разложно држање, храњење и неговање кокошију може се овако исказати:

1. Кокошарник нека је што сувљи, видан и на сунчаном месту, које је заклоњено од промаје и влаге, јер промаја и влага чине те су кокоши веома примчиве за свакојаке болести;

2. Сваки кокошарник мора имати још и какав заграђени простор за испуст (двориште кокошарника тако да се за сваку кокош има рачунати по један квадратни метар простора), а тако исто да има и прилике за чепркање. У дворишту кокошарника никад не сме бити без песка и пепела за купање — прпорење. Мотке за седала треба у кокошарнику да су све на подједнакој висини и то по 60 до 80 сантиметара над земљом а толико исто и једна од друге удаљене. Не треба да су сувише танке, да би кокошке удобно на њима могле седети;

3. Зими нека се кокошке држе на што топлијим местима, која су од мраза заклоњена, али нека им се свако дневно допушта по неколико часова кретања у слободи, где треба и да се хране;

4. Храњење нека се састоји из добре довољне хране, која потпомаже носење јаја; нека се пази и на промену хране и нека се кокошкама увек даје зелене хране, зими купуса итд., и

5. Свеже воде за пијење треба кокошкама свакодневно давати, и то зими пошто се мало смлачи.

Шећер као сточна храна. — *Главно друштво за шећерну индустрију у Аустро-Угарској монархији* поднело је молбу ц. и кр. Министарству финанција, у којој указује на успешне огледе, које су инглески и немачки пољопривредници постигли употребом шећера као хране за гојење стоке. Инглески пољопривредници, који се баве гојењем стоке, добијају ову нову сточну храну свакако врло јевтино а и у Немачкој је шећер као храна за стоку ослобођен порезе. Но да се сточни шећер не би могао употребљавати и за људско уживање, предвиђен је у закону особени начин кварења шећера, да се додавањем материја које непријатно миришу и које имају непријатан укус, учини неудесним за уживање људско за храњење стоке израђени шећер. *Главно друштво за шећерну индустрију* предлаже, да се аустријска влада угледа на Немачку и да у споразуму с угарском владом изда закон о порези на шећер, по коме би се шећер за храну стоке без порезе употребљавао.

Храњење свиња травом и слободно кретање с погледом на напредовање свиња. — На једној североамеричкој огледној станици чињени су огледи са свињама, да би се изближе оценила вредност храњења травом и вредност кретања. За ове огледе служило је 15 свиња, које су биле подељене у 5 једнаких одељака. Грла 1. и 2. одељка смештени су у тескобне сточне стаје и то она 1. одељка добијала су зрнасту храну и свеже накошене траве. Грла 3. одељка држана су у покретном обору од дасака на паши тако, да им је овај покретни обор сваког дана трипут с места на место по пашњаку премештан и давана им зрната храна. Грлима свиња 4. и 5. одељка остављено је на истом паш-

њаку слободно кретање; сем тога грла 4. одељка добијала су зрнасте хране док су грла 5. одељка остајала без икаквог додавање хране, дакле била су упућена искључиво на пашу. Зрнаста храна у свима случајевима састојала се из јечма, пшенице и мекиња.

Успеси, који су овим огледом добивени, могу се укратко овако изложити:

1. Слободно кретање на доброј паши поред давања зрнате хране чинило је најповољнији утицај на напредовање свиња;

2. Храњење травом у тескобној сточној стаји поред истовременог давања зрнасте хране давало је већи прираштај по тежини но храњење зрнастом храном без додавања траве, а зелена храна изгледаше да је од веће вредности за слађе примање целог оброка;

3. Храњење травом само за себе имало је на прираштај по тежини тек слаб утицај и чист добитак доводило је уопште у питање;

4. Свиње, које су у ограниченом простору на паши биле, примале су 7 инглеских фуната зрнасте хране на дан више но свиње без храњења травом у сточној згради држане; али ова више примљена храна сразмерно је слабије сваривана, и

5. Кретање изгледа да је потребно кад се хоће да грла примају веће количине хране и да их боље сварују.

С погледом на ове поставке при огледима у храњењу у Америци, *Новине удружења немачких одгајивача свиња* изјављују, да је и на њиховим зборовима чешће примећавано, да је за добивање доброг меса и чврсте сланине од свиња, поред довољног кретање, најбоље хранити их зрневљем.

Ко хоће да има меса од стоке, мора својој стоци поред обилате беланчевинасте хране допуштати и довољно кретања. Најбоља зрнаста храна јесу јечам и грашак; они дају укусно месо и дебљину. Као замена може се узимати и раж слабије каквоће.

Што се тиче начина давања зрневља нека је напоменуто, да читаво зрневље даје најбоље месо по каквоћи. Ипак оно се само онда сме цело давати, ако су свиње још од младости навикаване на примање целог зрневља.

Ново средство за утамањивање филоксере. — Ма да у подизању винограда америчком лозом имамо поуздано средство за обнављање винограда на положајима где су ови и пре били, ипак особина да америчке лозе не могу да издрже велике проценте кречњака у земљи, многе још гони, да, с једне стране истражују боље подлоге, којима ће се та незгода избећи, а с друге стране да траже поузданијег лека којим ће се филоксера моћи утамањивати, а да употреба овога не уди лози. И сада јављају о једном новом леку, названом „*фосфорни калциумкарбид.*“ Деловање овога, по дојакошњим испитивањима, слабија је од деловања сумпорног угљеника; али је друга добра страна његова, да није опасан при употреби, тј. не експлодира као сумпорни угљеник, и што непосредно не уди лози. Осим тога, одвајање фосфора из овога препарата, као и неких других храњивих састојака, утиче те је пораст лозе бујнији, напреднији, па и шира садржи већи проценат шећера. Ма колика количина овога средства да се употреби, грожђе неће добити никакав нередован укус и у опште никакав непријатан утицај не показује се на ширу и вино.

Даља испитивања овога средства у зараженим крајевима наставиће се, — с надом , да ће се у овоме одиста наћи средство, којим ће се питање о уништавању филоксере, које још стоји отворено, повољно решити. Да се та нада оствари могли бисмо ми пожелити али никако пак не смемо на то чекати, и да се не користимо обилато што се већ с најповољнијим успесима постиже, а то је: да подижемо винограде каламљењом америчком лозом, и да на томе свим силама порадимо.

Грожђана плесањ. „попел,“ „маћа“ „оидиум,“ Oïdium Tuckeri)“ у Мађарској, па гдегде и у нас појавила се прошле године, позно у лето, нова болест на виновој лози, која поглавито чини квара на грожђу, названа *Грожђана плесањ,* у Приморју „попел,“ „маћа“ итд. У нас је она нова болест, као год и у Мађарској, док је у јужним крајевима и у Јадранском Приморју она редовна. Сасвим је умесно било надати се, да ће се она ове године у нашим крајевима поново појавити, па вероватно и у јачој мери. И одиста има извештаја, да је има готово у свима лозним расадницима, но у слабој мери, тако да неће скоро бити ни од каквог утицаја. Мало јаче је има у смедеревским виноградима, али употреба средстава као да ни тамо неће оставити видна трага.

Грожђана плесањ, или како је већ позната и у обичном говору под правим јој — научним — именом *Оидиум* најпре и најчешће се опажа на одринама (шпалирима ,чардаклијама). По грожђу и петељкама нахваћа се као пепељаво брашно, — „пепељак;“ а тако исто и по лишћу и младом ластару. Код нас се већином јавља само на грожђу. Омотана кожица од зрна не може даље да се развија, док семе у унутрашњости зрна јача, те кожица распрсне и семе вири из зрнаца. Грожђе се за тим осуши или иструне.

Као год и за Пероноспору тако и за Оидиум имамо поуздано средство. То је *сумпор.* За употребу приправљање му је врло лако. Само га ваља истуцати, па просејати. Сумпорни цвет, који се такође продаје по дућанима и апотекама, скупљи је, али опет није тако добар као обичан истуцани сумпор који се купује у шипкама.

Употреба је такође лака. Треба узети обичну китку (квастну) замочити је у сумпорни прашак, па растурати по чокоту, а поглавито по оболелим деловима (грожђу, лишћу итд.) Још боље се тај посао врши *дувалкама* (меховима,) нарочито за тај посао удешеним, које такође нису скупе, и има их у Срп. Пољопривредног Друштва. Онамо, где се много има да запрашује, употребљавају апарате, који од прилике изгледају као прскалице — за Пероноспору. у *Тежаку* су већ приказане раније ове справе.

Где се ова болест редовно и израније јавља, тамо је запрашивање сумпором редовна радња, као што је прскање противу Пероноспоре. Први пут се запрашује још у мају, па доцније још 2 пут. Кад се Оидиум опази на чокоту ваља одмах предузети запрашивање. Сумпор потпуно поништи гљивицу, која производи болест, те ова не може да заражује остало чокоће. С тога нека сваки марљиво прегледа чокоте по винограду и одринама, и чим опази знаке Оидиума, нека одмах употреби средство. Кад се на овај начин марљиво болест сузбија, вероватно је, да ће јој се тако и клица убити, да се неће више ни појављивати.

Да се запраши хектар винограда потребно је 10—25 килограма истуцаног сумпора. Трошак сразмерно није голем, али је много већа вредност грожђа, која се тиме сачува од губитка.

Највећа садржина алкохола код природног вина. — Границе докле иде садржина алкохола у природним винима јесу: за лака столна вина 8—11 волуменских процената, за јача финија вина 11—13 процената. Врло јака вина показују садржину алкохола од 14—15 процената; преко тога од 16—18 процената налази се само у дестилованим винима. Ово је уједно и крајња граница докле долази садржина алкохола природним превирањем; јер она већ почиње спречавати олкохолно врење. Већа садржина алкохола неминовно долази од вештачкога додавања.

Прпорење Берландијера. — У 14 броју *Тежака* изашао је један чланак под називом „*Нов начин ожиљавања (прпорења) лозе,*“ и у истом се говори о прпорењу лозе, а нарочито се удара на Берландијер како се ова сорта врло тешко прпори, и слаб проценат примања даје тако, да тешко прелази 20, а обично се колеба од 10—15%

Моје двогодишње искуство о прпорењу Берландијера овако је: Берландијера не смемо резати са чокота пре него што потера ластаре у дужини од 1 десиметра; и на тако орезаној лози нове ластаре треба оченути, а резнице одмах прпорити. Овако упрпорен Берландијери дао ми је прошле године 52% примања јер од 5000 ком. упрпорених резница добивено је добрих 2600 ком. прпорака. И то је такви проценат био овде где се није заливало преко лета, а без сумње да ће много већи проценат бити онде где има довољно воде за поливање прпоришта.

ГЛАСНИК

Још неколико речи о извозу млека из Ердеља у Турску. – Накнадно белешци у *Гласнику* **Тежака** од 27. јуна ове год. приказујемо овде сада још и то, да је у Херманштату по настојавању угарског Министарства трговине образован један Одбор од пољопривредника, који се баве сточарством, чији су чланови на једном збору, који је пре краткога времена био сазван, примили на се обавезу, да једну количину млека, отприлике од 15.000 литара најмање, спремљену по методи смржњавања, коју је изумео шведски инжињер *Касе*, пошље у Цариград, али тако да се пренос ове нове пошиљке врши у обичним железничким вагонима без даљих измена или нарочитог подешавања њиховог. Ради уверења колико ће издржљивости овако спремљено млеко показати наспрам утицаја топлоте, овај је Одбор, 25 јуна ове године наручио те му је из Малме у Херманштат отправљена пробна пошиљка. При испитивању ове пошиљке, које су вршили судски хемичари 2 јула ове године, утврђено је да се млеко, згрснуто до испод тачке мрзнења, у ваљкастим судовима од лима од по 250 литара и окружено увађаним омотачима који млеко издвајају, и отправљено преко Копенхагена, Штетина, Одерберга и Херманстата, после извршеног крављења у топлој води показало као сасвим добро.

Уређење угледне и поучне бачије у Форалбергу. — Уређење угледне и поучне бачије у Брегенцервалду, у Форалбергу, обезбеђено је. Велика заслуга за то припада *Сигмунду Буркарту* и *Јосифу Валду*. Пошто је изабрано подесно место, поменути стручњаци поднели су тачно разрађене предлоге и планове Министарству народне привреде. Оно је одмах с готовошћу ове предлоге примило. Али да време, док се потребне суме не одобре и у буџет не унесу, не би узалуд пролазило, и да би се ова ствар неодложно уредила. оба стручњака с одобрењем Министарства народне привреде чине и даље кораке па по усвојеним плановима приступају и подизању зграде и уређењу поучне бачије. Укупни трошкови износе 70.000 до 90.000 динара. Министарство ће затим примити поучну бачију и предати је земљи Форалбергу, који је за потпору истој бачији већ одредио годишњу суму од 2500 динара. Поучна бачија установиће се у Дорену у Брегенцервалду; општина је потребно земљиште бесплатно уступила и обвезала се и за неке друге олакшице у зидању. Зидање ће почети још ове године и грађа се већ прибира. Поменути стручњаци закључили су и уговоре с општином и утврдили свакодневно испоручивање млека најмање по 2.000 литара.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XV. СЕДНИЦЕ
Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 12. августа 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Тодоровић чланови одбора: г.г. Др. Марко Леко, Коста Главинић, Александар М. Секулић и Илија Кремић.

Председавао, председник г. Раша Милошевић бележио секретар, г. М. Јовановић.

144. Прочитани записник XIV. седнице — Одбор прими.

145. Чита се пасмо г. Косте Главинића, којим тражи да се реши питање: Има ли Књижевни Одбор право да напише појединих писаца мења и измењене штампа и не питајући писца, пристаје ли он на измене или не. — После дуже дебате Одбор објасни ово питање: да Књижевни Одбор, по Правилнику за књижевне послове, има право да радове за *Тежак* поправља и дотерује, кад писац ни на који начин не изјави да не допушта поправљање. Да се не би у будуће слична питања износила пред Управни Одбор да Уредништво *Тежака* на згодан начин упозна писце са овим објашњењем ради управљања.

ОБЗНАНЕ

Важно за пољопривреднике. — Срп. пољопривр. друштво набавља и ове године требила (тријере) за чишћење жита, пољопривредницима који му се за то обрати.

За добар избор требила (тријера), веома је нужно послати општу пробу жита оне околине у којој ће се требило употребљавати. И ако на први поглед ова напомена не изгледа тако важна, опет је она од пресудног значаја за добар избор требила; јер је тачним испитивањем утврђено: да зрно пшенице и корова у разноликој околини мења свој облик. Проба не сме бити од лепога производа а још мање, да је вештачки из разних најкоровљивији врста састављена. За ову пробу довољно је 5 килограма жита. Пробе се могу послати поштом и за то се не плаћа поштарина кад се упуте на адресу: „Српском пољопривредном друштву, Београд: Ценовник тријера Друштво шаље онима који затражи.

Преглед 36. броја Тежака: Узајамно обезбеђивање домаће стоке. — О паковању и пошиљању грожђа (свршиће се). — Утицаји на каквоћу млека. — О самовласној горосечи у државним шумама. — Америкапске ране брескве — шефтелије. — *Искрице. — Белешке. — Гласник. — Друштвени и подружински послови. — Обзнане.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на год. 8 дин. на пола год. 4 дин. друштв. чланови помагачи чланови свих друштв. подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорад. задруге и чувари држав. шума добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу год. ВАН СРБИЈЕ, на год. 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплати код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ примају и поштк. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ЈОШ ЈЕДНА РЕЧ О СОРТИРАЊУ СИРОВИХ ШЉИВА

У 32. броју „Тежака“ од ове године поменуто је шта вреди сортирање *сирових* шљива као и то да ћемо се понова вратити на тај предмет.

Ово данас чинимо и у приложеној слици приказујемо једну справу за сортирање, израђену у Сзв. Немачкој, коју је поручило Министарство и која по изгледу може потпуно да задовољи потребу за коју је намењена.

У исто доба желели бисмо поменути и то да је Министарство добавило од Игњата Милутиновића земљоделца из Дрљаче (срез азбуковачки) и ону справу коју овај израђује за тај циљ. Справа је налик на разбој у коме се место пређе наместе косо положене, у потребном одстојању утврђене шипке или летве између којих пропадају шљиве ситније а преко којих се скотрљавају крупније.

Справа стаје 15 динара. Покретање се извршује врло лако и за сортирање подесно.

Разаслате су јесенас у народ и справе које у Београду израђује Лазар Јовановић фабрикант сита. То је дугачко летвама оивичено решето од металних калајисаних жица, које у две три величине по крупноћи сортирају.

Оно је још је вјтиније и за пренос лакше од свих осталих.

О намештању и раду ове справе препоручује се ово:

Пободу се у земљу 2 коца 70 сантиметара дугачка, један према другоме у растојању од 60 сантиметара, а затим друга два дужа од 100 сантиметара, у истом међусобном размаку од 60 сантиметара. Ови да су удаљени од првих за 10 сантиметара. У ова четири побивена коца треба ударити са њихове унутарње стране по један обичан гвозден клинац и то тако, да им крајеви буду мало навише издигнути. У оне краће кочеве треба ударити клинце 45 сантиметара над земљом. На четири краја решета

утврде се гвоздене кукице, за које треба везати по парче дебља канапа, дугачко до 20 сантиметара и на растојању од 10 сантиметра од кукица, треба начинити на свакоме канапу по једну петљу, којима ће се решето окачити о клинце на кочевима. Кад је све ово готово онда треба окачити решето помоћу начињених петљи на канапима о она четири клинца на кочевима тако, да онај крај решета, на коме је чешћа мрежа, и на коме је прикована шира летвица, дође до виших кочева, а онај други крај код нижих. Овако окачено решето биће благо нагнуто к земљи, и кад се на горњи део решета са чешћим рупама полако сипају шљиве каквом корпицом, карлицом или сандучетом, о решето руком тамо и овамо овлаш дрма, про падаће кроз горњи део решета најситније а кроз други део крупније шљиве; најкрупније пак падаће преко доњег краја решетовог. Ако подметнемо попреко испод решета две лесе које нису шире од 1 метра, а непосредно испод решета с доње стране трећу, падаће сортиране шљиве на лесе, са којих се могу сручивати свака сорта на засебну гомилу. Место леса могу се подметнути плитки сандуци или кошеви.

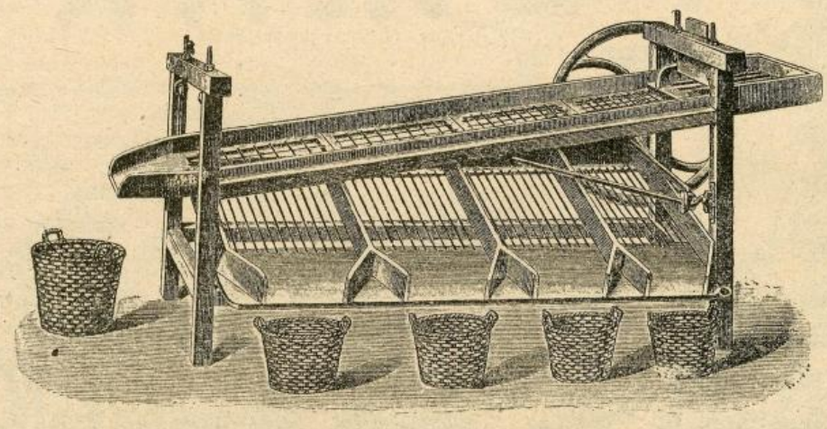

Наше занатлије, који се баве израдом оваквих справа моћи ће у Топчидеру и Београду видети све овде и раније у означеном чланку именоване справе па нека оно што је добро подражавају а што је лоше одбацују при изради нових справа које ће за нас и наше прилике боље одговарати.

Кад један земљорадник може нешто подесно да замисли и оствари, зашто то не би могао занатлија који треба још хитрије да смишља и боље да подешава сваку па и ову направу.

Сви треба да помажемо земљораднику па да нам земљорадња напредује.

ОДГАЈИВАЊЕ ЈАБУКОВИХ САДНИЦА *)

Од неколико година, а нарочито за последње две године, наше јабуке извозе се у знатним количинама и како изгледа, тај извоз биће из године у годину све већи и већи. А да се томе можемо и надати, потребно је, да се оне у расаднику почев од сејања па до пресађивања на стално место и даље одгаје као што треба, јер само као такве могу ући како ваља и давати род којим се може — такмичити.

Јабуке је најбоље размножавати семеном но добивене младице (дивљаке), треба пре но што стану па род *навргнути изабраним сортама*, јер је искуством доказано, да се из семена скоро свакад добива род лошијих особина, од рода из којег је семе убрано. Само у случају, кад се желе произвести нове сорте јабука, може се вршити размножавањем семеном, но данас хвала Богу има тако много сората, да нам је тај рад сасвим излишан.

Холандска јабука (Doucin) и *Петровача јабука* (Paradies) које се јако цене за подлоге ниских воћака, могу се размножавати и *прпорцима*, кад се једногодишње гране (леторасти) засаде па из њих избију жиле, али с тога што такви прпорци ретко кад имају довољно жила, радије се размножавају *нагртањем*. За овај циљ прекрати се воћка до земље, па се изданци који потом избију, кад достигну висину 15—20 см. загрну земљом за 10—15 см. После 4 недеље понови се загртање, при чему се пази, да овом приликом буду земљом покривени нешто више отприлике за 20 см. Из делова изданака под земљом, избиће још исте године доста и добрих жила, тако, да се већ с јесени могу одвојити од мајке и пресадити на стално место или још боље у растило. Ако није тај случај, онда их треба задржати на истом месту до идуће јесени. Наравно да ће развијање жила бити у толико брже, у колико је земља бољих особина. Ова радња може се поновити на истој воћки сваке или сваке друге године.

Главна производња младица које ће се присадити (калемити) за високе или средње воћке, *ваља дакле да се врши из семена*, па зато овом раду треба и да обратимо највећу пажњу.

Потребну количину семена за овај циљ можемо или сами прибрати или га од кога купити. И у једном и у другом случају ваља да се сетимо ових правила:

1. Семе ваља да је потпуно развијено, да је здраво и свеже и да је убрано с воћака осредње старости. Из семена с болесних воћака добивају се обично младице кржљава раста;

2. Погрешно је тврђење, да је семе од дивљих јабука званих „киселача“ много боље за сејање од семена племенитих воћака, с тога, што је веле потпуно развијено а с тим и здравије и издржљивије од семена питомих јабука, па да га зато треба претпоставити семену питомих воћака. Искуством је напротив доказано, *да је за сејање далеко боље семе од племенитих воћака, јер су ове биљке много лепше и бујнијег раста;*

3. У колико је семе старије па и ако је иначе здраво и потпуно развијено, у толико је мање клијаво па зато и у толико лошије за сејање. Семе јабука задржава клијавост шест месеци. Посејано после тога времена, а нарочито ако се до сејања не чува као што треба, не ниче добро.

Семе ако га сами збирамо, ваља што боље опрати у води, оцедити и осушити га у хладовини на промајном месту, па затим усути у кесице које пошто се вежу, обесити на месту, где их чувати до сејања.

Најбоље је извршити сејање у јесен, зато, што семе ниче једначије и потпуније но у пролеће а ако се оно ма због чега одложи до пролећа, онда је добро да се пред сејање држи дан два у сланој и млакој води или у кречници.

Земљу, на којој ће се сејати, ваља поделити у леје као и кад се лук сади, па онда мотичицом повући у подједнаком растојању пет браздица. У ове браздице засејати семе у даљини за 2—3 см. зрно од зрна, и покрити га

*) Види о овоме: Одгајивање јабукових пресадница до пресађивања на стално место на стр. 166. *Пољопривредног Календара* за ову (1899). год. и чланак *Јабука* на стр. 259. *Тежака* од ове године.

земљом толико, колико да се не види. Да би се семе сачувало од мишева, добро је да се пре сејања помеша с поздером, оштрим песком, истуцаном срчом итд. а да га тице не би вадиле, треба леје затрнити или начинити страшила и чегртаљке. Ако се сеје у пролеће, онда леје треба чешће заливати.

Кад семе проклија, онда с леја чистити коров и младе биљке заливати, пазити притом, да се за време суше заливају ређе али у јачој мери. Добро је кад се води дода и мало осоке.

Ако су биљке честе, онда их ваља разредити још док је коров на леји, па почупане, пошто им се скрати сржна жила за $^1/_2$—$^1/_3$ пресадити (пикирати) или на истој леји ако има наредичавих места, или на нарочито припремљеној леји. То треба урадити у доба кад се на њима појави трећи лист, не рачунајући ту и клијавце, па их затим за који дан засењавати и заливати.

После године дана добро развијене младице треба извадити из ових леја и пресадити у леје на земљи, која је изриљана најмање за 40 см. дубоко и што боље уређена. Слабије младице пак ваља задржати на истој леји још 1 годину. Пре пресађивања ваља им скратити жиле на $^1/_2$—$^1/_3$ дужине, тако, да заостали део не буде већи од 8—10 см. Стабло не треба орезивати. На свакој леји ваља извући мотичицом бразде у растојању за 10—15 см. па у ове усадити младице, пазећи притом да и оне једна од друге буду исто толико удаљене као и ред од реда.

Преко лета треба и овде чешће чистити коров и земљу прашити и заливати. Овде треба младице да стоје једну а највише две године, а затим их пресадити у нарочити одељак, *растило*, где је земља с јесени изриљана за 50—60 см. дубоко и добро пођубрена зрелим ђубретом.

Дивљаке које ће се на пролеће пресадити у растило, треба ископати из земље још с јесени, сортирати их по величини па их затим негде у башти или подруму утрпати покрити им жиле земљом или песком и чувати до пролећа. Преко зиме може се знатан број окаламити из руке (зимско каламљење).

Одељак за растило односно цела Воћарска башта, ваља да је у доброј загради јер између свеколиког воћа младице јабука највише страдају од зечева.

Сађење младица почиње од фебруара до априла и то пошто мину најјачи мразови, јер кад се сади с јесени, онда услед тога што немају дугачких дебелих жила могу да измрзну па и сасвим да пропадну.

Ако се јабуке желе вадити из растила као једногодишњи присади (калами) и ако је притом земља добра и снажна, таква и треба да је онда их треба садити раздалеко за 30—40 см.; ако се гаје као високе воћке, растојање не треба да је од 40—50 см.; а ако се желе гајити у облику пирамида, палмета (шпалира), кордона итд. онда у одстојању за 1 метар.

У оних дивљака код којих су жиле орезане у јесен приликом ископавања из земље, треба на пролеће пре сађења још једном орезати жиле до места докле је то потребно, јер се на тај начин лакше примају.

При самом сађењу ваља пазити, да се младица не посади дубље него што је пре тога била.

Прве године ваља с младице уклањати изданке који избију из земље, а друге године скратити им дебло до земље (врата) па од младара што избију задржати најбољи и присадити га на најзгоднији начин. Младице за производњење ниских воћака, могу се наврнути (очити) још прве године, а да би се рад олакшао, треба на 14 дана пре очења скратити младар за 15 до 20 см. изнад земље.

Код оних јабучица код којих је преко зиме извршено зимско присађивање, треба уклонити све изданке и то у доба кад младар из присада израсте за 6—10 см. а с присада одрешити везу кад достигне висину од 15 см.; но ако су изданци бујни, а присад је притом слаб и сумљив. онда изданке само скрњити или између њих задржати један и то најјачи, привезати га уз притку да право расте, па га у своје време присадити, а место, на коме је раније извршено наврtање, позније одсећи и рану премазати воћарским воском.

У растилу ваља да се присаде све младице и да се код високих и осредњих воћака произведу на потребној висини *7—8 грана*, а код ниских воћака још и *облик круне*. Према томе воћке у растилу могу пробавити 3 до 4 па и више година.

Младице јабука (подлоге) најбоље је присадити *очењем* и *спајањем*, и то или *при земљи* (изнад врата) или у *висини круне*. Само холандску јабуку и петроначу јабуку, треба наврtати увек *при земљи*.

Све сорте одређене за високе воћке, које су иначе спорог раста, треба присадити у круни, а ако се и подлога развија споро, онда је пре тога присадити при земљи, сортама које расту бујно нарочито се цене: Transparent de Croncels, grosse Fresquin, Noire de Virty, Бојноткиња Олга жута Парменка итд. и кад се произведу до потребне висине, онда је у круни присадити изабраним сортама.

Очење на *будни пупољак* треба извршити у *априлу;* вијоке за ово присађивање треба одсећи с грана од прошле године, у доба од јануара до марта и до употребе чувати их у песку. Позније у јулу и августу, присађују се младице још само на *притајни пупољак*.

(свршиће се)

О ПАКОВАЊУ И ПОШИЉАЊУ ГРОЖЂА

(свршетак)

Код пошиљања грожђа има разних начина паковања; а ови се управљају према томе, да ли је грожђе од какве финије и скупље сорте које се шиље на даља одстојања, или су јевтиније сорте за ближа потрошачка места. Више пута код тих начина одлучују месне прилике, какве се величине и облика котарице или корпе употребљавају. Тако се још одмах у почетку за пошиљање грожђа из Великог Мароша употребљавале округле корпе од неољуштеног врбовог прућа, у које стаје 10—15 килограма грожђа, па се тако и сада ради. Грожђе се правилно и пажљиво сложи све по слојевима, тако да се у средини извиси и преко руба корпе; затим се добро стресе и покрије комадом тула, који се, добро растегнут, зашије за руб корпе Слика 1. показује нам такву једну мађарску корпу с грожђем. Ма да овако паковано грожђе на једном омањем одстојању од неколико железничких часова, као што је до Беча, из Великог Мароша увек добро долази, опет овај начин паковања има своју ману, што се због округлих облика корапа не може довољно да искористи простор у вагону, услед чега се трошкови преноса, нарочито за даља одстојања, морају много да повећају. Мимо то, просте корпе, кад се испразне, не могу се у месту продати, а опет повратак на даљем путу не би се рентирао.

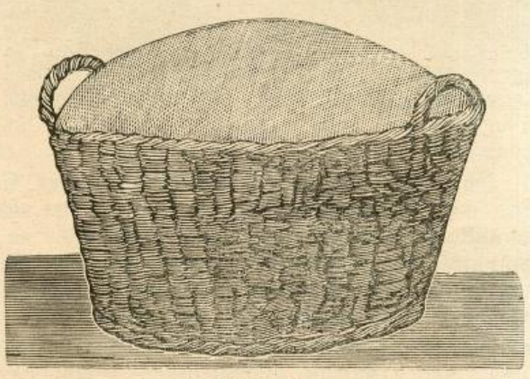

Слика 1.

Много су боље четвртасте, дугачке котарице са заклопцима и дршком, као што је на сл. 2. Заклопци су приковани код дршке. Котарица се напуни грожђем најпажљивије, па кад се заклопци спусте и зашнирају онда се грожђе толико притисне да се од клатења не може по-

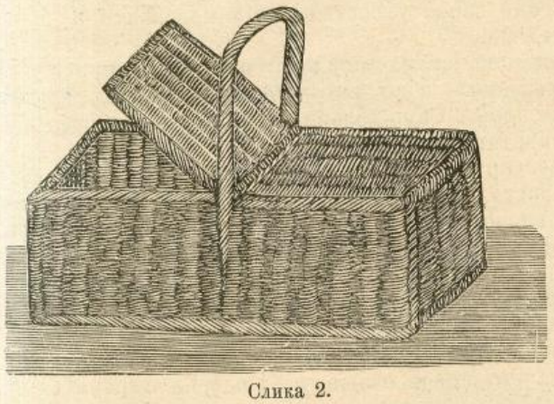

Слика 2.

кретати. Истина су такве котарице скупље, нарочито ако се граде од ољуштеног, финијег врбовог прућа; али се простор у вагонима може најбоље да искористи, јер се оне могу сместити не само сасвим једна уз другу, него и једна на другу у више редова. Већ се и тиме изравна мало већа цена ових котарица; но, како се оне услед боље форме и употребљивости у месту могу лакше и по погодну цену продати, то је употреба оваквих котарица знатно корисније.

Од столарских струготина или од расцепљене трске могу се такође правити такве исте четвртасте котарице за пошиљање грожђа, као што показује сл. 3. Код ове је један поклопац, и он се увуче испод дршке и добро зашнира.

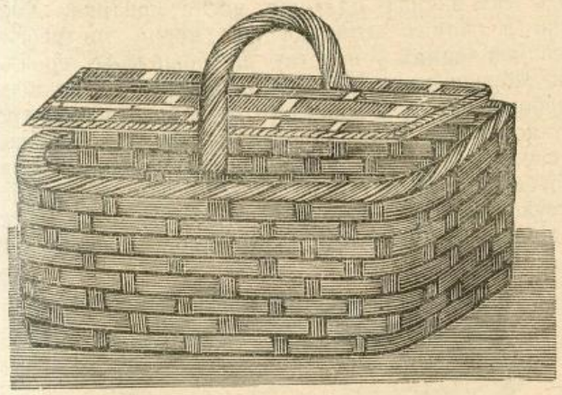

Слика 3.

За пошиљање обичног грожђа на тржиште, на мања одстојања и са непосредним преносом на жељезници и лађи, узимају се обично такве веће котарице, ма да и у овој прилици треба увек избегавати много велике котарице јер и код тврђих сората може се понешто грожђа изгњечити, кад се високо једно на друго сложи.

За шиљање малих количина грожђа непосредно поручиоцима, као и мањим продавцима, у ком случају се већином шиље поштом и чешће претоварује, употребљавају се котарице од 5 килограма, као што се види на сл. 4. Оно се за такве мање пошиљке узимају често корпе без дршке, и тада је трошак поштански мало јевтинији; али је боље у неком погледу узимати котарице с дршком, јер се такве при паковању у колима, као и при претоваривању мање штете. Осем тога такве се котарице морају држати увек усправљене, те се и грожђу мање штете наноси.

За фино скупље грожђе, које се већином само у мањим количинама шиље, треба по особеном начину паковати; а то се и исплаћује за такво грожђе, јер се скупље продаје. У ту сврху заслужује пажње начин паковања у Северној Америци, где се не само грожђе и воће на најдаља одстојања шиље у великим количинама железницом, него се практичном и најупутнијем начину паковања с

Слика 4.

правом поклања највећа пажња. Тамо се за паковање и пошиљање воћа не употребљавају плетене корпе или котарице, него такве, које се граде од танких дрвених дасака и то тако, да се оне на механички начин, машинама, савију да нигде не пукну, и дотерају се на одређени облик. Овакав начин паковања (амбалажа) одликује се како постојаношћу и лакоћу, тако и допадљивим обликом и јевтиноћом. Слика 5 показује такву котарицу, на којој се заклопац утврђује особеним квакама од жице, а уз то се оловом (пломбом) затвори тако, да се за време преноса не може отворити.

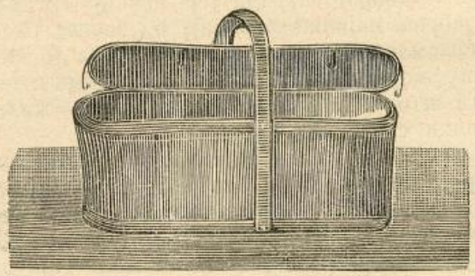

Слика 5.

Да би се котарице могле у већем броју заједно шиљати, праве се од ужих дасака ковчези (сандуци), или веће корпе од танких дасака у које се сместају мање, тако да је грожђе или воће отворено и лако спаковано, али опет је обезбеђено од сваке повреде каквим притиском или спољашњим утицајем. У сл. 6 приказана је корпица

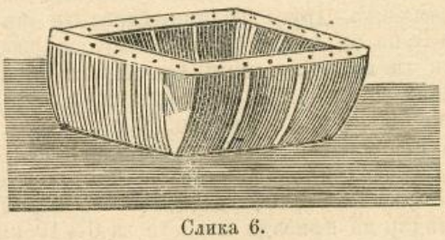

Слика 6.

за уметање, од којих се неколико могу спаковати у ковчегу или већој корпи. Слика 7. показује већу корпу, у којој су осам корпица (сл. 6). Већа корпа је згодна и за

пренос, а такве се могу у вагонима добро сложити, те да се простор што боље искористи.

Сад се фино асталско грожђе скоро искључиво шиље у мањим дрвеним ковчезима. Овај начин паковања најпре је употребљен у Француској, па сад и из Италије иде рано грожђе на тај начин спаковано на далеко. Тако се разашиље и зими грожђе добро конзервисано. Ту су мали ду-

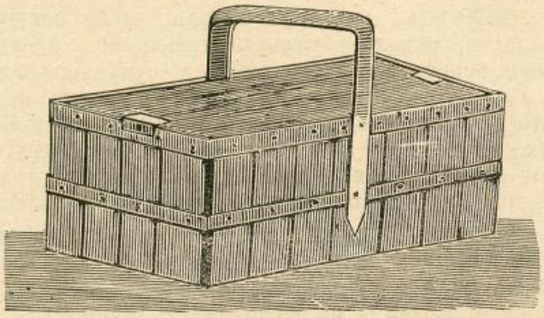

Слика 7.

гачки ковчежићи, високи око 10 см.; а праве се од танких дрвених дашчица. У њима може да стане 2—3·5 килограма грожђа. Споља је угорена фирма пошиљаочева. На две супротне стране пробушене су рупе, да би се избегло знојење грожђа. Кад се дигне заклопац, који је укован особеним клинцима, и подигне лист хартије видеће се зрно до зрна лепо поређано, а около заокружена шиљцима од хартије, тако да изгледа као да нема петељке. То се ради на тај начин, кад се при пуњењу ковчежић са поклопцем који је овлаш закован спусти доле и дно уклони. Ковчежић се обложи оивиченом хартијом, и онда се грожђе пажљиво сложи и добро притисне, да петељке и шепу-

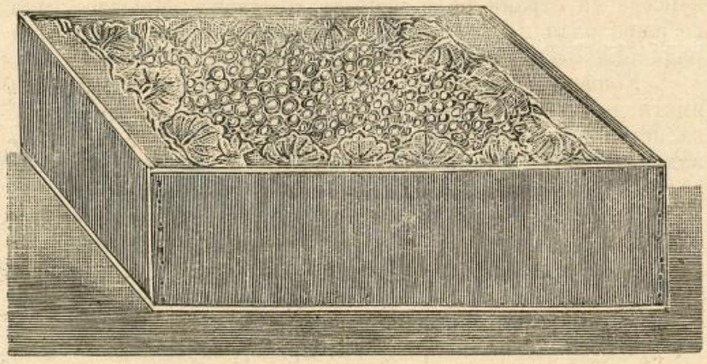

Слика 8.

рина дође навише, а зрна на ниже. Тако се ковчежић напуни, да грожђе мало буде и више руба; затим се притисне дном од ковчежића и добро закује, тако да се грожђе које је притиснуто, не може кретати. Разуме се, да се за овај овако смишљени начин паковања може употребити само растресито, с тврдом кожурицом, меснато грожђе, које се и тражи највише.

Кад се грожђе бере у винограду, а тако исто и при паковању, ваља свагда на то мотрити, да оно не буде повређено и да задржи своју свежину и мирис. Грожђе ваља онда брати кад је таман зрело; никада пре, ни после; па онда — и само по сувом времену и кад се роса с њега осушн. Ако у грозду има зрна болесних или повређених, треба их исећи особеним шиљастим маказама; при том грозд, како при брању тако и при паковању, треба увек држати за петељку и избегавати сваку повреду. Земљом упрљане гроздове, као и оне који су покапани соком, од нагњеченог зрневља, треба безусловно уклонити при паковању. За даље транспорте треба корпе или котарице унутра свагда поставити чистом крутом хартијом, тако да на грожђе не пада спољна прашина, или да се од плетива повреди. У великим корпама потребно је дно покрити најпре танким збијеним слојем ситне дрвене вуне, на који ће доћи хартија па онда грожђе. Да би ваздух могао допирати до грожђа и на тај начин се избегло знојење, треба на хартији којом се корпе облажу избушити неколико омањих рупа.

Преносимо овај чланак у *Тежак* из немачких *Општих Виноградарских Новина* које уређује познати виноградарски стручњак Антонио дал Пијаџ, — са уверењем да ћемо користити нашим читаоцима, и да је поука ова дошла баш у своје време.

— — Ђ.

РАТАРСКЕ ШКОЛЕ И ПОЉОПРИВРЕДНИ НАПРЕТЦИ У ЧЕШКОЈ

Чешка нам Чешка у многоме погледу може послужити као узор, то је ствар, која не потребује многог објашњења. Нарочито је несумњив и јасно обележен напредак њезин у пољској привреди. С тога неће бити без значаја, да се обазремо на развитак и стање њених ратарница, које су по напредак њене пољске привреде од тако големог утицаја.

Прва ратарска школа у краљевини Чешкој основана је 1850. у Либверду, одакле је 1879. премештена у Чешку Липу. Затим су ратарске школе ницале овим редом: у Писку (1870), Клатови (1872), Мл. Болеслави (1883), Кутној Гори (1884), Литомерицу (1885), Буђејовици (чешка и немачка) (1886), Трутнову (1888), Хебу (1891), Пилзну (1892), Костелцу (1896), Хумполцу и В. Миду (1897).

Школска Правила за ове школе накнадно су мењана у годинама: 1884, 1890 и 1894.

Сада да се изближе упознамо са уређењем њиховим.

Све те ратарске школе, које постоје поред зимњих пољопривредних школа, имају циљ да младићима, који су свршили основну и грађанску школу, даду теоријског а у вези са тим и практичног знања у тој мери, да по свршетку ових школа самостално могу управљати осредњим пољопривредним имањима. Поред тога, ове ратарске школе спремају и ниже особље при обрађивању великих пољских имања, а осим тога, ове школе имају за циљ и васпитну страну својих ученика. Тако оне постојано дејствују на васпитање карактера код омладине.

Гајећи опште, стручно и морално васпитање, чешка ратарница гледа да то постигне: изучавањем теоријским, које се простире на привреду у опште, на основне појмове из природне историје и на предмете општег васпитања, на практично изучавање, при коме се питомци вежбају у свима разноврсним пословима вртарским и земљоделским уопште, који су тако неопходни сваком пољопривреднику; честим излетима, који се чине на угледна пољопривредна имања и у индустријске заводе.

Време је учења на овим ратарницама две године, а свака школска година има два течаја. Школска година почиње 16. септембра, а свршава се 31. јула. Између једне и друге школске године има распуст од 14 дана и он бива у времену, када школска управа нађе то за најподеснije с погледом на пољске радове. Ученици се примају у завод само у почетку школске године.

У школу се примају они младићи, коју имају најмање 14 година, а осим тога лекарским уверењем докажу да су здрави и телесно развијени. Осим школске сведоџбе, морају донети још и допуштење родитеља. У један разред не може се примити више од 20 ученика. Првенство имају земљораднички синови дотичнога краја и уопште они, који се по свршетку ратарнице мисле стално посветити пољопривредним пословима.

Ово су предмети, које су на ратарници дужни ђаци изучавати:

	I. година		II. година		
	1 течај	2 течај	1 течај	2 течај	
Веронаука	20	20	20	20	часова
Матерњи језик	60	40	60	40	„
Рачун	60	40	60	40	„
Мерење и цртање	80	80	60	80	„
Географија	40	20	—	—	„
Природопис	120	80	—	—	„
Наука о времену	60	40	—	—	„
Хемија и хем. технологија	60	40	20	—	„
Гајење пољопривредних усева	40	80	120	100	„
Гајење и подизање стоке	20	20	80	80	„
Наука о здрављу стоке и њезино поткивање	—	—	20	20	„
Рачуноводство	—	—	60	60	„
Познавање закона	—	—	20	20	„
Шумарство	—	—	20	20	„
Пољопривредно грађевинарство	—	—	20	—	„
Пољопривредни разговори	—	—	20	—	„
Практична вежбања	120	200	130	200	„
Свега	700	680	700	700	„
Други земаљски језик (необавезан)	20	20	20	20	„
Наука о човечијем здрављу	—	—	20	20	„
Телесно вежбање (необавезно)	20	—	20	—	„
Певање (необавезно)	—	20	—	20	„

Наставнички збор ратарске школе састоји се из наставника редовних, који су нарочито постављени за дотичну школу, и из помоћних учитеља; 2 су редовна наставника при свакој ратарници, од којих је један управник а у исто доба води и економију школе. Помоћни су учитељи: вероучитељ, учитељ језика и земљописа; сточни лекар, учитељ законодавства и учитељ пољопривредне праксе.

Свака ратарница мора да има покрај себе земље за обрађивање у величини средњег пољопривредног имања, *но која мора доносити приход*. Ако нема земљу сопствену, она је узима под закуп. Осим тога свака има још збирку најпотребнијих предмета за изучавање, радионицу, књижницу и неколико пољопривредних листова.

Трошкови на издржавање ових школа нису свуда једнаки; тако годишњи буџет за издржавање ратарске школе

у Чешкој Липи	износи	4275	форината	годишње
„ Писку	„	4583	„	„
„ Клатови	„	3300	„	„
„ Младој Болеслави	„	4500	„	„
Кутној Гори	„	2700	„	„
„ Буђејовици (Чешка)	„	4150	„	„
„Буђејовици (Немачка)	„	3350	„	„
„ Трутнову	„	4500	„	„
„ Хебу	„	3400	„	„
„ Пилзну	„	5000	„	„
„ Раковњику	„	2950	„	„
„ Литомерици	„	4500	„	„
„ Хумполцу	„	3750	„	„
„ Костелцу	„	3600	„	„
„ В. Миту	„	3800	„	„
Винарска школа у Мелници износи		4400	„	„

При оснивању тих школа важно је то, што се вазда имала у виду потреба онога краја, где је школа оснивана. Тако су ратарске школе у Трутнову и Хумполцу основане *за гајење лана*, у Вис. Миту *за ливадарство*, у Раковњику *за гајење хмеља*, у Литомерици *за воћарство*.

Осим поменутих школа, у Троји подигнут је *иомолошки завод*, *винарска школа* у Мелници и *млекарска* у Фридланду.

Ове, 1899 год., донета је одлука, да се оснују још две ливадарске школе у краљевини Чешкој, са буџетом од по 7000 фоината а за толику исту суму умољена је и држава. Где ће се, у којим местима, те школе подићи, то још до данас није одлучено. Док једни нагињу Прагу, где би те школе биле у непосредној вези са културнотехничком канцеларијом, дотле други заступају гледиште да се подигну у унутрашњости земље из више разлога.

За унапређење ливадарства у последње доба приређује се *Практични ливадарски курсеви*. Тако се сваке године приређују по два таква курса чешка, а два немачка. На тај циљ стављена је на расположење годишња сума од 4200 форината. Чешким курсевима управља чувени стручњак, проф. *Болек*.

За изучавање грађанских ђака у војној поткивачкој школи одобрила је чешка земаљска скупштина годишњу помоћ у 476 форината, а сада су сви припремни послови посвршавани, да се отвори *самостална поткивачка школа за чешку омладину*.

Ратарске се школе разликују од школа са зимњим течајем по томе, што трају целе године, као и по томе, што се у летњим месецима највећа пажња обраћа *на практичну обуку ђака*.

Да би се могло како ваља одговорити потреби, која се појављује за учитеље вишег стручног образовања, чине се учитељима све могуће олакшице, да могу походити више курсеве на страни ради свога усавршавања. Међутим, сада се живо ради на томе, да учитељи чешки не морају тога ради ићи одсада никуд даље од Прага.

Уопште се признаје, да би ти учитељи морали већ имати довољну претходну спрему, и теоријску и практичну па истом тада да могу походити више курсеве а они се махом узимају из оних свршених ђака виших пољопривредних школа, који још имају и трогодишњу праксу.

Савез професора и учитеља пољопривредних школа у краљевини Чешкој на прошлогодишњем скупу свом, после дужег саветовања, донео је овај закључак: да се треба латити свију оних мера, које иду у прилог бољег и стручнијег образовања млађих пољопривредних наставника и да у томе погледу ваља предузети преображаје, који ће ићи у прилог народном бољитку.

Да би се изазвало што многобројније похођење зимњих и пољопривредних школа у Чешкој, учињени су с надлежне стране кораци, да се ђацима, који с добрим успехом сврше сличну школу у Чешкој, чине извесне олакшице при испуњавању војне обавезе. Тиме се не мисли, да се само заштите интереси пољопривредних школа, већ да се помогне чешки средњи ред сељачки, који само тако може одолети у овој тешкој борби за свој опстанак, ако подмладак његов душевном снагом надмаши своје супарнике.

БЕЛЕШКЕ

Пожега, пожешка, српска шљива, читловка (Hauszwetsche). — Род осредњи и крупан, овалан, с једне стране више испупчен (погрбљен), црно плав с плавом и подебљом петељком и многим ситним тачкицама а по који пут и рђастим пегама. Месо зеленкасто жуто или златолико, чврсто, сочно и врло слатко, изврсно за јело и за сушење; од коштице одваја се лако. Суве шљиве и пекмез од ове џепаче сматрају се свуда као најбоља трговачка роба. Сазрева септембра. Дрво снажног раста, рађа обилно кад је на умерено влажним земљама а нарочито кад се за подлогу узме џанарика (Prunus Mirabolana); иначе кад се размножава изданцима, дрво је омање, и много краћег века.

Име *Пожега* добила је од славенске вароши *Пожеге*

где је за време Марије Терезије много сађена по нарочитој заповести граничарског команданта пуковника Голубовића, а постојбина јој је по свој прилици Босна.

По Лукасовој Помологији, шљива *Мађарка*, спада у групу *Урмача*, а *Пожега*, односно *Сриска* шљива у *Цепаче*, те по томе није никако на свом месту што нашу *сриску шљиву* називамо *мађарком!* Жеља је, дакле да у будуће називамо ову шљиву само *Сриска шљива* или *Пожега*.

О нитрагину.*) — Да би се сазнала права вредност нитригина, т.ј. да би се видело, како ђубрење нитрагином утиче на плодност земљишта, на коме се легуминаче култивишу, иницијативом пруског министарства народне привреде чињени су 1896. и 1897. год. на разним местима опити с нитрагином. Од дванајест њих, који су правили те пробе с нитрагином, само четворица имали су у неким својим опитима несумњива успеха т.ј. добили су резултате који показују, да се на земљишту, које је нитрагином вештачки нађубрено добија бољи принос но од земљишта, које није нитриганом нађубрено било. Од ђубрења нитрагином може се очекивати успех само на таквом земљишту, у коме или још нема у довољној количини или никако нема тих легуминозних бактерија, нарочито тамо, где није успевала ни дивља ни култивисана легуминоза. Па и на таквом земљишту показивало се, да вештачко ђубрење нитрагином не беше од користи, док напротив ђубрењем таквога земљишта *земљом*, на којој се култивисала легуминоза таквим природним ђубрењем увек је успеха било. Према досадањим опитима изгледа, као да се легуминозна бактерија најбоље развија и множи у земљи, на којој се легуминозе обделавају и да би нитрагинске бактерије требало култивисати у земљи или сличној смеши а не у маси желатинској, како се фабрички производи.

Други опет објашњавају, да у поменутим опитима с нитрагином није било успеха с тога, што се већим делом или није радило строго по упуствима о употреби нитрагина — или су била изабрана сасвим неподесна земљишта.

Они исти, који су 1896. и 1897. год. правили пробе с нитрагином, у години 1898. као што неки тврде, добили су већ, пошто су у неколико изменили пређашњи начин ђубрења натригином, повољније резултате.

Као што се из овога види, питање о ђубрењу земљишта нитрагином, није још довољно проучено.

Др. Л.

*) *Тежак* XXVIII (1897.г.) стр. 101., „Један нов начин ђубрења", (помоћу бактерија.)

Ослобођавање воде од бактерија озоном. — Кад под извесним приликама електричне варнице дејствују на ваздух или чист кисеоник, онда, као што је познато, кисеоник прелази у озон, који много снажније но кисеоник дејствује. И утицајем кисеоника нечисте воде постепено се пречишћавају, само то пречишћавање кисеоником не свршава се тако брзо као озоном. Опитима доказано је, да се нпр. речна вода, која има много органских материја може озоном брзо и лако да пречисти. Само 3—4 килограма азона било је довољно, да за време од 20 минута уништи све клице, којих је било на 3 милијуна у 500 кубних сантиметара воде. Значајно је, да се у спровођењу озона кроз воду, одвећ незнатна количина озона потроши и далеко већи део озона, који је кроз воду прошао, може се по нова за пречишћавање воде употребити.

Воде, које су од хумуса и тресета мрко обојене, могу се озоном и помоћу гвожђа разбојадисати тако, да могу после тога послужити за пиће и другу домаћу потребу.

Др. Л.

ГЛАСНИК

Одликовање. — Указом Његовог Величанства Краља од 28. августа ов. год. одликован је *орденом* **Светог Саве** *петог реда*, Јаков Савковић, пољопривредник из Липовца, среза јасеничког округа крагујевачког.

Постављења по пољопривредној струци. — Указима Његовог Величанства Краља од 1 септембра ове год. постављени су:

за начелника треће класе министарства народне привреде у одељењу за земљорадњу и сточарство Душан М. Спасић инспектор треће кл. истог министарства и одељења.

У министарству народне привреде:

за секретара треће класе одељења за земљорадњу и сточарство Никола Вељковић, капетан пристаништа у Београду, свршени ђак земљоделско шумарске школе;

за стручног економа друге класе одељења за земљорадњу и сточарство, Благоје Д. Тодоровић, секретар четврте класе истог одељења.

У управи топчидерске економије:

за ванредног секретара треће класе министарства народне привреде, а да врши дужност управника топчидерске економије и прима плату из плате овога Мирко Миљковић, помоћник прве клесе управе државне ергеле.

У управи државне ергеле:

за помоћника друге класе, Сретен Јевтић, рачуновођа прве класе исте управе;

за ванредног писара четврте класе министарства народне привреде, а да врши дужност рачуновође управе државне ергеле и прима плату из плате овога, Јован Влајић, званичник исте управе;

за писара четврте класе, Љубомир Ковачевић економ; и

за писара пете класе, Огњан Луковић, службеник исте управе.

* * *

за среског економа прве класе, а да врши дужност економа округа тимочког, Милан Грковић, проф. школе за винодеље и воћарство;

за среског економа прве класе, а да врши дужност економа округа топличког, Јоца Марковић, економ ратарске школе;

за среског економа друге класе за срез јадрански округа подринског, Милан Петровић писар друге класе министарства народне привреде;

за среског економа друге класе за срезове гружански и крагујевачки округа крагујевачког, Веселин Ћојић, руковаоц окружног расадника америчке лозе у Крагујевцу;

за среског економа треће класе за срез пожешки округа ужичког, Јован Ломић, писара четврте класе министарства народне привреде;

за среског економа треће класе за срез орашки округа подунавског, Сава Јовановић, писар пете класе управе државне ергеле;

за среског економа треће класе за срез нишавски округа пиротског, Павле Радосављевић, економ;

за среског економа треће класе за срез азбуковачки округа подринског, Милоје Петровић, економ;

за ванредног писара четврте класе министарства народне привреде, а да врши дужност среског економа за срез алексиначки округа нишког и прима плату из плате овога, Петар Трифунац, руковаоц среског расадника америчке лозе у Алексинцу; и

за ванредног писара четврте класе министарства народне привреде, а да врши дужност среског економа за срез колубарски округа ваљевског, Милен Миленовић, помоћник економа округа моравског.

Ужичка Пољопривредна Подружина, — приређује на Крстов дан 14 септмбра ов. год. у Ужицу, Окружну изложбу све домаће стоке (осим коња и пернате живине) и сточних производа. Ваљаним одгајивачима стоке и произвођачима сточних производа издаће се око 2500 динара као награде у новцу и пољопривредним справама.

Изложба ће бити подељена у четири групе: Прва група — Говеда — има 4 одељења и то:

I. одељење Краве са овогодишњим теладима;
II. „ јунице (до 2 год.) не припуштане парењу;
III. „ јунци до 2 године старости.
IV „ бикови старији од 2 године;

Друга група — овце — има 3 одељења и то:

I. одељење овце;
II. „ овнови
III. „ јагњад

Трећа група — Свиње — има 3 одељења и то:

I. одељење перастови;
II. „ прасад (мушка и женска);
III. „ крмаче са прасадима;

Четврта група, сточни производи: сир, кајмак, масло, млеко, вуна итд.

Право излагања говеда имају сви одгајивачи у ужичком округу, који докажу: да су познати као одгајивачи стоке; да су краве које желе изложити са овогодишњим теладима бар две године у њих; да су остала говеда (бикови, јунци и јунице) у њих отељена или да их држе бар од 1 јануара ове године.

Остали услови могу се сазнати код Пољопривредне Подружине у Ужицу.

Жупска Подружина Срп. Пољопривр. Друштва, приређује 19, 20 и 21 септембра ове године у Александровцу среску изложбу свих пољопривредних производа. домаће стоке, сточних производа, рукотворина и тканина,

Изложба ће бити подељена у две групе. Прва група има 10 а друга 5 одељака.

За изложене предмете на овој изложби раздаће се на име награда у новцу и пољопривредним справама на 2500 динара.

Право излагања на овој изложби имају пољопривредници среза жупског.

Пријаве прима писмено или усмено жупска пољопривредна Подружина у Александровцу.

Пријављене предмете за изложбу треба донети најдаље до 14. септембра а сву пријављену стоку 19. септембра најдаље до 8 часова из јутра.

Остали услови могу се сазнати код Пољопривредне Подружине у Александровцу.

ДОПИСИ

Тулари (ср. тамн.) Августа 1899. год.

Летина је ове године у овоме месту и околини у свему врло добра. То долази како од вредноће овамошњих становника који своја поља брижљиво и доста умешно обрађују; тако и друго још и отуда, што овога лета летини пада киша баш онда када јој је најпотребнија.

Кукурузи и пшенице се овамо у највећем и подједнаком размеру производе.

Пшеница је овамо раније пожњевена. Пошто се она увелико сеје то се ова косом сређује. У овој околини има једна жетелица. Пшеница је већ на измаку вршаја. Врше се коњима, по има већ и по која вршача. И ако је пшеница лањске године била боља, опет је и ове године добра и врло добра.

Пошто киша, а нарочито ових дана пада често, то кукурузи обећавају богату бербу.

Шљиварство се овамо у велико гаји. На ову привредну грану обраћа се доста пажње. Шљиве су родиле *врло добро*. И земљиште и сви остали услови врло су повољни за ову нашу привредну грану. Шљиве су крупне и врло правилно зру.

Стоке а особито говеда у овој околини има доста. Има домаћина, који имају преко 100 грла говеда. Стока је обична наша домаћа и већином врло ситна.

Па и ако је ова година овако родна то ће, опет, од ње произвођач мало користи имати, а зеленаш велике. Јер знатан број земљеделаца из сиротнијег реда, и ако су нашли приличне количине пшенице, то, опет, немају ни за панаџију, јер су је продали зеленашима у месецу мају и јуну за порез по 7 динара од 100 старих ока?! Ови зеленаши купују пшеницу на зелоно али тако у очи саме жетве. Проценат је њихов 500— 600% па и већи?!

Земљорадничке су задруге најпозваније, да овоме стану на пут.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изашао је: *Извештај о прослави* **друге Славе** *Српског Пољопривредног Друштва (30 октобра 1898. године)* и **друге Поучне Изложбе** *на дан славе,* у Београду.

Извештај садржи: О програму славе. — О програму Поучне Изложбе. — Напомене излагачима. — Изложени предмети: I. Воћарство, II Млекарство, III Пчеларство, IV Технички усеви (лан и конопља). V Помоћна средства.

Оцена изложених предмета. Имена награђених излагача, по горњим гранама.

Кратак преглед предложених лица за одликовање похвалницама за најбоље изложене предмете.

Издаци око Славе и Поучне Изложбе. — Поклони Српском Пољопривредном Друштву.

Честитка Српском Пољопривредном Друштву од *Његовог Величанства Краља* **Милана,** *почасног члана Друштва.*

Објашњења излежбених предмета: I. Свеже воће. II. Суво воће. III. Конзерве. IV. Пића. V. Млекарство. VI. Пчеларство. VII. Технички усеви. (лан и конопља). VIII. Помоћна средства.

Списак излагача.

Извештај о анализи ракија (шљивовице, клековаче, дреновача и вишњеваче).

Извештај о анализи меда, воска и ракије. Поздрави.

Преглед 37. броја Тежака: Још једна реч о сортирању сирових шљива. — Одгајивање јабукових садница (свршиће се). — О паковању и пошиљању грожђа (свршетак). — Ратарске школе и пољопривредни напретци у Чешкој. — *Белешке. — Гласник. — Дописи. — Књижевни огласи.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 38. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 19. СЕПТЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ТЕЖИНА И КРУПНОЋА СЕМЕНА ЗА СЕЈАЊЕ

Кад приноси стрмнина, које се гаје, почну да опадају, онда се одмах замишља да су се сорте стрмнина изметнуле и да ваља тражити друге, које ће датим приликама боље одговарати и већи принос доносити. У таквим приликама мора се веровати свему што се чује, докле год у земљи не буде завода, који би увелико чинили огледе о гајењу и приносу сората, те да се на основу тих огледа могу да препоручују оне, које би заслуживале да се и даље гаје. Али ако се и која од подесних сората гаји више година, она обично почне мање рађати, ма да се поздраво не може рећи, да се и она изметнула. Па шта је управ узрок смањивању приноса ових?

Ако се пажљивије испитају све прилике, у којима се газдује, врло ће се често наћи, да је *недовољно иремање семена за сејање прави узрок смањивању иниоса.*

* * *

Семе се састоји из клице и брашна. Пошто се при клијању развија клијавац, то се брашно троши. Докле год клијава биљка не доспе на површину земље, то јест докле год она не пусти прве зелене листиће, дотле се она сама собом не може хранити, него је приморана да своју храну црпе из готовине хране у брашну. Али, како *ову* храну не може ништа заменити, ни добра земља, ни обилато ђубрење па ни повољне прилике времена, то је јасно *да што је год већа ова готовина хране у брашну, утолико ће се и клијавац бујније моћи да развија.* Ако ли ко мисли, да и ситније зрневље може да је даје здраве клијаве биљке и да је тиме постигнут онај циљ семена да биљку ствара, онда је тај у заблуди. Најсигурнији знак садржине хране у некоме зрну, јесте његова *тежина.* Ако,

дакле, земљорадник хоће из свога зрневља, које у житници има, да добије најбоље семе за сејање, он пре свега мора одабрати и издвојити најтежа зрна.

Појмови *тешко зрно* и *крупно зрно* досада су за сејање сматрани као да значе једно исто. Док се пређе вејањем жита сасвим лепо издвајало зрневље по тежини, докле се доцније тај посао пренебрегавао јер се ветрењачом и требилима зрневље углавноме по крупноћи издваја.... Тек у најновије доба почела се сортирању *по тежини* већа пажња поклањати, па се и фабриканти машина старају да израђују машине за сортирење по тежини. Кад је реч о житу, тежину и крупноћу ваља строго разликовати и при припремању семена за сејање, на прво место долази *тежина* па онда *крупноћа*.

У којој мери тежина семена утиче на биљку, која из њега израсте, утврђено је многобројним огледима. По подацима тих огледа сортираним семеном за сејање постигао се вишак у приносу од 1217 килограма зрна према несортираном семену за сејање. Тежина једног ектолитра такве пшенице скочила је од 77·2 на 78·7 килограма. Вишак у приносу одговара новчаној вредности од 220 динара, која је вредност постигнута једино добрим сортирањем. Трошкови за ово сортирање према засејаној површини износе од 2 до 5 динара на један ектар; ако се они одбију од оног горњег вишка у приносу, онда као добит остаје 218—215 динара.

После свију огледа може се казати: *да количина приноса расте с тежином зрна; да тешко зрневље даје опет већу количину тежег зрневља и да тешко зрневље производи биљке које су способније за живот, које се брже развијају и боље бокоре.* Пошто се, дакле, тешким зрневљем производе биљке које су родније, које брже расту, које су за отпор способније и у приносу сигурније, то је по томе *тежина зрна најважнија особина семена за сејање, те се зато и сортирање семена за сејање врши најпре* **по тежини** па тек онда по **крупноћи и облику зрна**.

* * *

Које су машине за то потребне и како оне раде?

ОДГАЈИВАЊЕ ЈАБУКОВИХ САДНИЦА

(свршетак)

На пролеће потера најпре петровача јабука, затим холандска јабука, а најпосле младица произведена из семена. Ово је врло важно да се зна, кад се жели извршити очење, нарочито у случају кад се има да присади у великој количини, тј. треба најпре очити петроваче јабуке, затим холандске а најзад младице изведене из семена.

Код очених јабука, треба с јесени кад подлога очврсне, узри, и кад лишће опадне, орезати подлогу на патрљ, тј. скратити је за 10—20 см. изнад присада. У исто време, треба с присада одрешити и везу, ако то раније није учињено, а да би се овај рад олакшао, онда приликом очења не треба везивати везу на мртви чвор, већ на замку. Везу ваља попустити на 3—4 недеље по очењу, па је и тада везати на замку. Ко пропусти, да везу не попусти, тај доводи јабуку у велику незгоду, јер се због дебљања присада затеже све више, па то буде узрок те сокови не круже правилно.

На пролеће треба с патрља уклонити све изданке чим израсту за 5 см. пазећи при том, да се не повреди младар који је потерао из усађеног окца. Након 8—14 дана, јављају се и други изданци, које такође треба уклонити, чим се укажу. Све изданке треба одсећи, а никако их не ваља очешивати или ломити. Уклањањем изданака јабука се знатно појачава.

Кад младар из присада израсте до 8 см. онда га треба што пажљивије привезати за патрљ, пазећи при том, да прва веза буде при основи младара, а кад израсте за 20 см. онда га везати и при врху патрља. Патрљ треба уклонити у августу, тако да засек буде у једној равнини са горњом основом младара (место одакле избија младар). Ако је засек усправнији или косији, рана много теже зарашћује, због чега се и присад ослабљава. Није добро да се патрљ уклања тек идућег пролећа, као што то неки раде јер и у том случају рана теже зарашћује.

Ако је младица присађена на други који начин, онда се младар често не може везати за патрљ, јер га у највише прилика и нема. У таком случају треба имати потребан број притака и ове, ако је присађивање прм земљи, побити у земљу, а ако је присађивано у круни, онда их утврдити за дебло или за јаче гране и младар привезати. Притка ако се побија у земљу, треба да је удаљена од дебла за 6—10 см.

Младаре не треба скрњивати у току прве године код високих воћака, а код ниских воћака у облику пирамида и усправних кордона, ваља скрњити тако, да не буду већи од 80 см.; а кад се гаје у облику чаше онда да не буду већи од 70 см.

Да присађене јабуке не буду *високе воћке*, треба с њима овако радити:

У *првој години*, младар који је потерао из присада треба пустити да се слободно развија, а ако на присаду има више младара или да је овај буди чиме спречен у развијању онда за продужење дебла ваља изабрати најснажнији побочни младар и привезати га за притку да право расте. Побочне младаре не треба преко лета скрњивати, као што то неки раде, њих треба скрњити само у случају, ако је за продужење дебла узет побочни младар, да би се тиме потпомогло развијање продужења — главног младара.

У *другој години* не треба продужење дирати т.ј. ваља га оставити какав је, па и у случају кад се има уверења да се не би могао развити. Побочне леторасте треба орезати на 2—4 ока; нижи леторасти ваља да су поступно дужи од летораста на њима, по чему излази, да најнижи леторасти ваља да су и најдужи. Велика је погрешка кад се дебло сасвим очисти од гранчица, што се иначе чешће вија, јер у таком случају оно остане тање, виткије и много доцније ојача но иначе. Кад продужење дебла израсте за 10—15 см. што бива отприлике у мају, онда ваља уклонити оне побочне младаре у близини места одакле почиње продужење, а оне који су отприлике за 30 см. испод места где почиње продужење, треба скрњити на 10 см. Остале младаре пустити да се слободно развијају и може се десити да се врх младара не здрвени, потпуно до јесени па да с тога пропадне преко зиме, у ком случају пропадне и вршни пупољак, који служи за продужење дебла, а може се десити и да младар омету у развијању инсекти или друге какве незгоде, те је зато свакад добро, да се у близини продужења задржи као резерва по један побочни младар и овај привеже за горњи део који му служи у место патрља. У оваком случају треба за развијање дебла узети свакад најјачи побочни младар не пазећи на то, да ли је за неколико сантиметара виши или нижи, јер то није тако од значаја. Све младаре изнад овог младара треба уклонити, а задржани патрљ, чија дужина износи 10—20 см. одсећи тек онда, кад се види да ће младар који је за њ привезан моћи и сам да расте у истом правцу. Уклањање патрља врши се у јулу или августу, према томе, да ли се овај рад има извршити у већој или мањој мери. Ако се

побочни младари не ће употребити за вијоке (калам гранчице) било за очење или присаћивање, онда их треба орезати у јулу на 10—15 см. а ако се желе употребити, онда их у наведеној дужини одсећи тек онда пошто се подмири потреба у вијокама.

У *трећој години*, неки део воћака, ако су повољне прилике, већ достигне, а неки и престигне висину на којој круну треба добити. Најбоља је висина за високе воћке 1.70 м. За круну треба узети побочне летораste у близини вршног пупољка, а оне летораste који прелазе висину круне, скратити за 20 см. изнад места на коме се жели извести прво гранање. С воћкама које нису достигле потребну висину, ваља поступити на исти начин као и у другој години.

Ако је дебло врло снажно, онда треба уклонити неки део побочних летораста, пазећи при том, да се понајпре уклоне најснажнији. А ако је дебло кржљавога раста онда је боље да се наведени леторасти не уклањају дотле док дебло довољно не ојача.

Преко лета у јулу, августу или септембру, ваља скратити на 10—15 см. све гранчице дуж дебла, а летораste (младаре) који ће се употребити за развијање круне, не дирати. И краће гранчице од 10—15 см. по дужини дебла не треба уклањати, а ако међу њима има и таквих које се рачвају, онда уклонити нови (млађи) ракаљ.

Да се добије ваљана круна, потребно је шест грана: *вршна* и *иет побочних*. Али с тога што се може десити да се приликом копања, паковања и преноса садница оштети која грана или да се која грана ма због чега позније не развије као што треба, свакад је боље имати у круни 7—8 летораста, те да се на случај потребе може задржаним гранама заменити оштећена или неподесна грана.

У *четвртој години*, треба код оних воћака код којих се досада није могло извршити орезивање ради добивања круне, извршити ово орезивање и то у случају, ако су достигле потребну висину, а ако нису, онда их задржати још једну годину, да се развију колико треба.

С воћака, које су прошле године орезане ради развијања круне, ако су довољно ојачале, ваља у августу, почевши од врата па до круне, очистити све гранчице.

Ако има и таких воћака, у којих средња дебљина не износи више од 3 см. у пречнику а да нису веће од 1 м. онда су такве воћке још слабе, па им зато гранчице по дужини дебла треба и даље чувати; таквим воћкама добро је, да се вршни летораст скрати на 2—3 ока, и гранчице по дужини дебла до места где се рачвају.

Воћке у којих је дебло скоро подједнако по целој дужини, нису тако добре као воћке у којих је дебло у дну шире, с тога, што се тада лако повијају тј. круну не могу да држе усправно, па зато, да би се избегло произвођење таквих воћака, ваља гранчице дуж дебла чувати дотле, док воћка довољно не ојача, јер оне служе за појачавање, а чим воћка ојача колико треба, онда их уклонити. По томе, у колико су воћке слабије, у толико пада касније и уклањање ових гранчица. Летораsти који су задржани за круну орезују се дуже или краће, према томе, да ли је дебло слабије или снажније. Ако је дебло слабо, онда се орезује јаче док воћка не ојача, а ако је снажно орезивати слабије тј. приступити развијању круне.

У новије доба јако се препоручује произвођење *осредњих воћака* у којих се дебло грана већ на висини од 1·5 м.; цене се с тога: што раније стасавају на род; што рађају редовно и обилно, јер се саде на мањем одстојању, па се тако боље заштићавају од ветрова; што се берба врши брже и лакше и што се могу лакше и боље неговати. С њима се иначе поступа у свему као и с високим воћкама, а једина је разлика у томе, што се код њих већ у другој односно у трећој години образује круна, те се тако за једну до две године могу раније пресадити на стално место.

Јабука је врло удесна да се гаји у облику *ниских воћака, кржљуша* нарочито у случају кад се за подлогу узме *Петровача јабука* (Paradies) или *Холандска јабука* (Doucin). Тада се воћкама дају врло разни облици, т.ј могу од њих да се подижу: *пирамиде* (обичне или немачке правилне или француске, полијелејне, пресличасте, крилате и стубасте) *чаше*, *палмете* или *шпалири* (с косим гранама, водоравним гранама, у облику светњака виљушке и лепезе) и *кордони* или *гирланде* (водоравни, усправни, коси, талласасти и спирални.)

Гајење ниских воћака изискује доста вештине и праксе. Рад је овај толико компликован, да би нас одвео далеко, ако би овде хтели говорити и о томе, како се производе и даље негују поменути облици ниских воћака.

У току од три године моћиће се на свакој воћки добити ваљана круна, и кад се то постигло, онда је тиме учињено све што је потребно па да се могу пресадити на стално место у башти, вотњаку, имању, поред путева итд. Ради тога све такве воћке, саднице, треба из растила ископати најбоље у јесен, чим опадне лишће, и спремити их за сађење на стално место.

Само пак вађење, ископавање, садница треба извршити врло обазриво. Најпре треба одгрнути мотиком горњу земљу, и мотичицом иситнити и уклонити ону земљу што је између жила, па жиле које су дебеле одсећи или прекратити на дужини од 40—60 см. од дебла. Затим около воћке опкопати земљу и воћку превалити на једну страну и том приликом и испод ње поткопати земљу што боље, па је пажљиво ишчупати. Добром поделом рада може се удесити, да се овај посао врши врло брзо. Не треба вадити воћке кад је јака зима, јер тада могу жиле да промрзну, а као такве и не ваљају, јер не ће моћи потерати коренове длаке тј. оне ситне, кончасте жилице којима воћка прима храну из земље.

Ако се ископане воћке не би могле одмах усадити, онда их треба што боље утрапити, да им се жиле не осуше. За трапљење ваља ископати јаму за 60 см. дубоку и до 1 м. широку а у дужини колико је потребно за све воћке, саднице, па сваку воћку усправити у јаму и жиле загрнути земљом за 85 см. У таком случају као што се види, покрива се и дебло за 25 см. Омање воћке могу се трапити и косо, кад им се на жиле нагрне што више земље.

Ако би утрапљене саднице морале у трапу презимити, онда земљу ваља покрити шушњем, сламом или нагрнути још један слој земље. Сламу и шушањ треба нанети кад се земља замрзне. да се на тај начин спречи приступ мишевима, јер се они овде радо скривају.

При ископавању и трапљењу воћака ваља обратити пажњу и на то, да се не откину значке с воћака, те да се тако не причини збрка у сортама.

Ако је потребно да се ископане воћке некуд пошаљу, онда их ако су такве да се по 10—15 могу свезати у један дењак увезати и до круне омотати сламом а између њихових жила метути што више маховине. Кад се воћке шаљу с јесени, онда и маховина ваља да је сува, а ако се шаљу на пролеће, онда је навлажити. Свакад је добро да је завој што дебљи.

Кад се задоцнило шиљањем садница и ако се желе подаље испратити, онда је добро да се жиле пре паковања замоче у блато од смонице и говеђе балеге, па затим поспу прашином и влажном маховином добро обложе. Кад се овако спаковане воћке омотају и подебљим слојем сламе онда могу издржати пут и од неколико недеља.

На случај, да дењак у путу задеси мраз, онда га не треба одмах распаковати по примању, већ га чувати 7—8 дана у каквој умерено топлој одаји, и тек после овог доба, тј. кад мраз поступно ишчили, одрешити завој.

Најзад, ако се примети да су се воћке у путу нешто сасушиле, онда их треба покрити влажном земљом, под којом ваља да престоје 7—8 дана, или им поновити засеке на жилама, па их потопити у воду, а горње делове чешће кропити. Овакве воћке ваља садити тек онда, кад се запази да им је кора глатка, а ако је напротив наборита и смежураста, треба их шкартирати. — ж.

Пољопривредни односи у срезу тамнавском округа ваљевског

Тамнавски срез у окр. ваљевском по положају је свом један од најравнијих срезова у Краљевини Србији, земљиште је једно од најплоднијих у Отаџбини.

Равнице су око пограничне реке Колубаре, реке Тамнаве, која овај срез, готово, средином пресеца, затим око омањих речица и потока, које протичу кроз овај богати срез. Остала земљишта, и ако нису сасвим равна, опет су на местима доста равна или са благим нагибом. Земљишта брдовитих, апсолутно шумских у овоме срезу и нема.

По оваквим положајима земљишта око Колубаре, Тамнаве идр. добре су ливаде, попаше, њиве за кукурузе шуме, а по осталим, опет, положајима лепо напредују: пшенице, јечмови, овсеви, винова лоза, а нарочито воћарство, коме се овамо велика пажња поклања.

Становници су овога среза врло богати, али и такве тврдице, да ово просто прелази у болест. Нигде нисам видео овако сигурне људе и оволике тврдице.

Задруге у овоме срезу нису баш сасвим пропале, као по другим местима. Има домова, у којима живи по 30—50 душа. Од каквога су значаја задруге по наш сељачки свет, то је свакоме познато.

У овоме су срезу најглавније пољопривредне гране: Земљорадња, Сточарство и Воћарство.

Земљорадња и сточарство. — У овоме срезу има много домаћина, који имају по 50—100, па и више хектара земље, да не речем, да млади пољопривредник, г. Милентије Д. Петковић, из Калиновца има 210 хектара земље. Има много домаћина, који засејавају и то: пшеницом по 30, кукурузом по 25, јечмом по 5, овсем по 5 хектара, — крупник и раж се не сеју —, а г. Петковић засејава и то: пшеницом по 70, кукурузом по 40, јечмом по 5, овсем по 12, пасуљем по 3 хектара. Ова су земљишта равна, а и у повећим парцелама, — по 10—20—30—40, па и више хектара — и са великом се коришћу употребљава овде плуг окопач, а г. Петковић има и жетелицу.

Како на гајење кукуруза, тако исто и на гајење стрмнина обраћа се довољно пажње. Тако како за кукуруз, тако исто и за стрмнине два пута се оре гвозденим плуговима, дрља, ђубри, сеје окопава, а жање у своје време и онда, када је чему време.

Сточарство — је у овој околини врло развијено. Од домаће стоке гаји се највише говеда, затим свиње и овце; потом коњи; козе се врло мало гаје. Говеда су врло ситна тако, да пар волова, често пути не вреди више од 100!

Воћарство. — Ниједна наша привредна грана са сразмерно мањега земљишта, мање капитала и радне снаге не даје тако богате приходе, као што то нам даје шљиварство.

Да се на шљиварство велика пажња обраћа, да напоменемо само ово. Млади пољопривредник, г. Петковић, има шљивар у величини 20 хектара и спрема се, да још једну њиву од 13 хектара шљивама засади. Млади овај воћар гаји шљиварство и уопште воћарство по свима правивима научнога воћарства.

Шљиве се овде употребљавају: за пециво ракије, за сушење на пушницама, и за кување пекмеза. Највећа количина шљива, употребљава се за сушење. За сушење шљива свака, скоро, кућа има пушницу.

Шумарство. — Овај срез није баш тако обешумљен као што има срезова. И ако је, истина, реткост опет у овоме срезу има код појединих домаћина добрих и сачуваних забрана тако, да је човеку милина да их види.

Да је код нас нестало шуме, то ће послужити и овај пример. Ђ. Максимовић, из Калиновца, среза тамнавскога округа ваљевскога, продао је 65 лужникових дрвета за (1.000) једну хиљаду дуката у злату и 400 динара у сребру, неким предузимачима за дуге. Дакле, када се урачуна ажија на злато, онда је сваки лужник продао по 200 динара у сребру.

Шуме су у овоме срезу: јасенове, брестове, кленове, лужникове, граничаве, церове; букових шума на мало места има. Шуме су природне; но, већ, осећа се потреба и важност и за вештачке шуме. Тако на више места видео сам: растових, лепих, младих, густих вештачких шума, које су подигнуте из семена, жира. На шуме се обраћа довољно пажње, како на негу, тако и на сечу. Природни су услови у овоме срезу у свему повољни.

Виноградарство је било прилично развијено, али је услед филоксерне заразе, већ сасвим упропашћено. Нови виногради на подлози америчке лозе, још се не подижу. И земљиште, и положај, и сви остали услови подесни су за подизање винограда.

Свилене бубе — у овој околини гаје се у незнатној мери. Највећи је овоме узрок незнање. Семе се добива од „Српског Пољопривредног Друштва," преко среског начелника.

Пчеларство се такође гаји у незнатном броју. Мало има домаћина, који имају по 20—40 košnica. Узроци су овоме: незнање и нестајања природних услова. Но и на овој привредној грани енергично ради млади пољопривредник, г. Петковић. Он има уређени пчеларник. Пчелари Берзонкама.

Баштенско поврће производи се колико за кућу; но, када је сушна година, онда се купује од баштована.

Пољопривредници продају своје производе: на Убу, у Обреновцу и Шапцу. Највише продају у Шапцу и ако им је ово место најудаљеније. Путеви су врло добри и равни, те им је на тај, начин саобраћај, олакшан. Сваки пољопривредник има кола и коњска и воловска за пренос свога производа на тргове.

УДЕОНИЧАРСКА ДРУШТВА ЗА КЛАЊЕ СВИЊА У ДАНСКОЈ

Поводом забране увоза свиња из Данске у Немачку, образована су у Данској многа удеоничка друштва за клање свиња. Циљ је овим друштвима да својим члановима олакшају извоз свињског меса, те да своје свиње лакше и боље продају.

Правила свију ових кланичних друштава једнака су и има петнаест година како она по њима раде. Циљ је овим предузећима да од свињскога меса справљају разну робу, како би на тај начин пољопривредници и одгајивачи свиња, ове што боље могли продавати. Правилима је одређен круг догона свиња за кланицу. Имаоци удеоница главни су купци свиња за кланицу; али сем њих имају то право и други с којима кланична управа закључи погодбу; но они немају права на онолику добит колико прави удеоничари.

Удеонице ових друштава не могу бити мање од 100 ни веће од 1000 динара. Сви удеоничари солидарно су одговорни за суме које на ово име прикупе. На овај начин друштво је у стању да одмах има потребан капитал за почетак рада. По томе што сви удеоничари солидарно одговарају: један за све и сви за једнога, то сваки од њих има право пуноважно издавати обвезе Банци од које новац узимају. Ове обвезе њихове солидарне одговорности, депоноване су и чувају се у каси дотичне Банке.

Кад се деси случај да који удеоничар затражи своју суму, томе се она исплаћује, али његова удеоничарска обавеза остаје и даље. У случају смрти удеоничара, обвеза прелази на његова наследника, који је такође у пуној вредности депонује, или доводи јемца који треба да је збору акционара добро познат. Удеоничарска обвеза може се пренети и на друго лице само по пристанку чланова

удеоничара, којима то лице мора бити такође добро познато.

Удеоничари су обавезни набављати кланици потребне свиње од дана њенога отварања па за десет година. Ова се обвеза не односи на перастове, крмаче и прасад, а тако ни на оне свиње, које други чланови тога друштва могу куповати и продавати. Исто тако, ова обвеза не односи се ни на оне свиње, које удеоничари могу трошити на храну својих надничара и раденика.

Сваки удеоничар, који би продавао свиње противу Правила, казни се са по 20 динара. Кланица је дужна примити свако здраво свинче, које јој удеоничар пошаље. Удеоничари могу свиње предати најближем станишту а пошиљка одатле па до кланице врши се о трошку кланице. Кад се деси да се плати повећа цена за пренос свиња до кланице, тада она вишак трошкова прима на себе. Обрачунавање бива по тежини заклатога брава, а тада се по могућности одмах и плаћа. Не плати ли се тога дана, онда се мора платити после осам дана по предаји, рачунећи по цени онога дана кад је бравче заклато. Али, обично се при предају исплаћује ¾ утврђене цене.

Кад се продају теже свиње од утврђене тежине, тада им се одбија 28% од живе тежине.

По Правилима уговорени дуг при оснивању кланице, мора се исплативи за 10 година. А да би се то постигло, узима се за резервни фонд 5% чисте добити. На место управног одбора, чији је задатак да пази на правилност рада и да добро познаје све оне који са кланицом раде постоји надзорни одбор, који се и бира из разних срезова.

Колики су обим узеле ове установе у Данској, види се из статистичкога прегледа за 1897. годину, у коме је истакнут и рад Главнога збора удеоничарских кланичних друштава.

Овај преглед обухвата 21—25 удеоничарских кланица, чији основни капитал износи 2,185.000 динара. Основни капитал код појединих кланица био је 35—187.000 динара. Обртни капитал износио им је укупно до 1,358.000 динара.

Од ове 21 кланице њих пет радило је са обртним капиталом од преко 100.000 динара. Укупан капитал у 1897. години износио им је 26,541.770 динара. Три кланице имале су свака више од по два милиона динара, а ниједна од њих није имала мање од пола милиона динара.

У ових 21 кланици 1897. године заклато је 464.851 комад свиња појединих удеоничара и 22.451 комад купљени су од других. Највећи број свиња који је био потребан кланици износио је 43.260 а најмањи 9.500 комада.

Кланице су имале 41.728 удеоничара. Број оних који су при кланицама били ма каквим послом заинтересовани износио је од 700—5000. Сталан број раденика износио је 460. Од овога броја њих 35 имали су годишњу зараду сваки преко 1200 динара; 300 имали су по 800—1200 динара, а 116 раденика зарађивали су по 400—800 динара на годину.

ИСКРИЦЕ

У виноделском Одељењу Пољопривредне Изложбе у Сегедину. — На дан 22. августа ове године отворена је у Сегедину, у Угарској *Пољопривредна Изложба*, о којој је и у броју 25. *Тежака* било речи. Отварању ове *Изложбе* присуствовао је и надвојвода *Јосиф*, који је и заштитник њен. Кад је он, отворив Изложбу, свршио говор, војна је музика одсвирала химну а силовити мерзери из угледног винограда загрмили поздравним метцима и огласили да надвојвода отпочне преглед изложбених одељења.

После неколико минута надвојвода је, у пратњи министра народне привреде, Дарањија, председника Изложбе Александра Вујановића и многобројне свите. дошао у *Виноделско Одељење Изложбе*, где га је дочекао комесар тога Одељења, Д-р Друкер.

Пажњу надвојводину у првом реду привукоше мерзери, постројени на улазу угледног винограда и намењени за пуцање у облаке.* Обрнувши се комесару, надвојвода запита: „Да ли су ови мерзери били они, из којих се мало час пуцало.“? Пошто је комесар одговорио да јесу, надвојвода додаде: Да ли се, збиља, можемо надати, да ћемо се овим мерзерима успешно бранити од градоносних облакова“? Комесар рече: „Овај начин одбране постоји у Штајерској од пре 5—6 година и од тога доба у томе пределу није више било никакве штете од града. У Угарској ове се године по наређењу министра народне привреде чине први огледи пуцањем у облаке и то у белоградском округу у Полгарди и у залском округу на бадачоњском брду. Ма да ови огледи још нису довршени, опет се још сада може рећи, да се пуцањем у облаке може да утиче на градоносне облаке.“

Затим је настало прегледање виноградских садова. Ту ће надвојвода запитати: „Да ли све ове лозе воде порекло из песковитих замаља“: — и кад му је то објасњено, он рече: „ Мени је филоксера управ користила, јер данас берем трипут више грожђа, но пре десет година.“

*) Види: **У одбрани од града** у 22. броју *Тежака*, и даље: *Пуцање против града* бр. 25. *Тежака; Први конгрес стрељачких дружина противу града*, бр. 33. *Тежака*, све од ове године.

Кад се дошло у одељак вина, и кад су прегледане боце вина на једном постољу од 20 метара дужине на коме су боце у 6 редова поређане биле, надвојвода ослови комесара: „Колико је управ излагача изложило своја вина и колико има свега боца вина“: Комесар објасни: „Из свију виноградских предела Угарске заступљено је око 150 виноградара са скоро 600 сората вина. Што се тиче порекла, већина је из Алфелда а не мање од 195 сората вина с песковитог земљишта. Сва су вина претходно испитивана па на Изложбу само она пуштена, која су издржала оцену Оцењивачког суда, али је веома мало одбијено.“ Надвојвода се онда смешећи окрете својој свити: „То тек мора бити тежак посао окушати оволика вина.“

На реду су биле подрумарске справе и оруђа сегединске фирме Отовај и син за израђивање гвоздене робе. Непосредно до овог одељка налазила се изложба *Угарског Винодеља*, где је сопственик и уредник тих новина К. Барош надвојводу с дубоким поштовањем предусрео. Министар Дарањи у томе тренутку обрати се надвојводи овим речима: Допустите Ваша Висост, да Вам представим Карла Бароша, једнога од најревноснијих бораца у угарском виноградарству“ на што надвојвода пријатељски пружи руку г. Барошу.

Прегледан је затим Књижевни одељак, па се дошло до изложбе грожђа, где је и Александар Адамовић из Новог Сада имао врло брижљиво сређену збирку, на коју је, а нарочито на неколике гроздове. високом госту свраћена пажња с изјавом, да ова година није нимало повољна за грожђе. Надвојвода тада примети: „У моме винограду и најповољније године нема овако дивних гроздова.“

После тога надвојвода прегледао је многобројне цеднице из бечке фирме Мајфарта под једним шатором у дну виноделског одељења Изложбе.

Колективној изложби бихардијоске и тарчалске винарске школе надвојвода је поклнио особиту пажњу, питајући комесара за многе изложене предмете. Пред рељефном мапом тарчалске школе изјави надвојвода: „Овај завод још не познајем,“ — на што министар народне привреде за-

моли: да би Његова Висост једном и токајско — хеђалски предео изволео удостојити своје високе посете, који предео на пољу обнављања винограда одиста има шта добро да покаже.

Затим је долазио најзанимљивији одељак у виноделском одељењу Изложбе: *изложба свију непријатеља винове лозе*. Ову је изложбу уредио професор А. Лендл а она углавноме личи на какву матору лисицу, која посматра своје младунце, што се по прашини играју. Надвојвода је овај одељак с допадањем расматрао, па додаде: „Непријатељи винове лозе почињу се у последње време тако јако множити, да ће виногради самo огорченом борбом бити у стању да своје винограде очувају."

Напослетку, разгледавши још прскалице за перонспору и прибор за филоксеру, надвојвода је отишао из виноделског одељења Изложбе, оставив својим големим познавањем ове гране пољске привреде јак утисак на свима присутнима, који су га срдачно испратили.

БЕЛЕШКЕ

Брага. — У Румунији прави се од ситне проје једно нашој бози врло слично пиће, које се *брага* зове. То се пиће прави овако: Узме се 35 килограма истуцане ситне проје и са 400 литара воде прво се кува 3 сата, затим се остави један сат на миру и понова се још 2 сата кува. Добивена тестаста маса растури се на сто, да се расхлади и затим се помеша с водом и у једну кацу остави 8 сати да превире. После врења процеђена мутна течност, док је свежа, продаје се под именом *слатке* браге, а кад се устоји после неколико дана, као *кисела* брага.

Из следећега упоређења види се, да је румунска брага једно пиће које је нашој бози врло слично:

	Боза:	Брага:
Специфична тежина	1.027	1.0253
Екстракта	10%	7.01%
Алкохола	1%	1.6%
Млечне киселине	0.75%	0.36%
Слободне угљене киселине	0.25%	0,17%
Протеина	0.79%	0.98%
Пепела	0.175%	0.29%

Др. Л.

Употреба персулфоцијанске киселине место фосфора у фабрикацији жижица. — Персулфоцијанска киселина ($C_2 H_2 N_2 S_3$) добија се као споредан продукат у фабрикацији гаса за осветљење, који се из каменога угља производи а и у фабрикацији соде. Цена је персулфоцијанске киселине сада већ за 70—75% нижа од цене фосфора. Та је киселина боља од жутога фосфора што није отровна и што није експлозивна. Поред тога те нове жижице од персулфоцијанске киселине свуда су запаљиве. Према томе боље су и од оних од црвенога фосфора, какве се у нас производе, које истина нису отровне и с тога боље од оних обичних жижица од жутога фосфора, али те наше или тако зване шведске жижице имају, као што знамо, туману, што се не могу свуда запалити. *Др. Л.*

Др. А. Зега и Р. С. Мајсторовић — публиковали су у немачким новинама: „Chemiker Zeitung" (1899. 23 стр. 544—45) анализе *српскога кукуруза* и разних производа, који се из кукуруза праве, као што су: куван кукуруз, кокице, разне врсте проје, мастан и постан качамак, цицвара и боза и описали су, како се у главном ти производи у нас праве. *Др. Л.*

О бактеријама у прашини поливених и неполивених градских улица. — Испитивана је (бактериолошки) улична прашина пре и после поливања, па је нађено, да прашина улична после поливања има два пута више бактерија но пре поливања. У прашини поливених и неполивених улица има разних бактерија, и то како оних, које по здравље нису опасне тако и оних, које разне заразне болести изазивају. Зато што се у прашини поливених улица број бактерија, међ којима има и оних, које заразне болести изазивају, **услед влаге** удвојава, с хигијенскога гледишта не би дакле корисно било поливати улице. Али из других неких хигијенских разлога, поливање улица, ако се само правилно врши ипак је корисно.

Како ли тек може бити штетно по здравље становника оних домова, у којима се под ради прања и поливања претерано и непажљиво кваси?! *Др. Л.*

Исцеђени сок од квасца као ферменат алкохолнога врења. — У квасцу као што је познато, налази се један сићушни биљни организам, једна гљивица, која се научно Sacharomices cerevisiae зове, и која изазива алкохолно врење, т.ј. шећер у раствору претвара у алкохол и угљену киселину. У новије доба један немачки научњак пронашао је, да и сок исцеђен из квасца, дакле без тих гљивица може да изазове врење. Тај сок из квасца добивен је на овај начин: Са пиварским квасцем добро се промеша и изгњечи извесна количина песка и инфузорне земље и онда се добивена тестаста маса размути у извесну количину воде, па се затим та смеша постепено цеди под притиском од 4—500 атмосфера. Да би се процеђена течност избистрила, понова се мућка с инерузорном земљом и процеди. На тај начин добије се једна не сасвим бистра (опалишућа) течност жућкасте боје, која има карактеристичан мирис на квасац. Кад се та течност помеша с јаким раствором шећера у води, после краткога времена, после $^1/_4$ до 1 сата настаје врење т.ј. развија се угљена киселина и ствара се алкохол.

Врење помоћу исцеђенога сока из квасца, држи се, да не изазива какав организовани ферменат, као што је онај, који се у квасцу налази, већ један од неорганизованих фермената, држи се дакле, да се у исцеђеном соку од квасца налази један такав неорганизовани ферменат, коме је дато име *Цимаса*, који је у стању да изазове алкохолно врење.

Тај проналазак може имати врло велике и теоријске и практичне важности; значајно је за сада, да према тим опитима с исцеђеним соком од квасца, оне живе ћелице у квасцу нису једини покретачи алкохолнога врења, као што се то доскора држало, већ и да неорганизовани ферменти — хемијска једињења — могу да изазову алкохолно врење. *Др. Л.*

Дрво од 6000 година. — Као најстарије дрво на свету означава се кипар, који се уздиже на тргу пред црквом Свете Марије Тулске, недалеко од града Ојака, у југозападној Мексици. Швајцарске *Шумске новине* пишу о томе: Ово дрво, мексикански кипар, има огромне размере и изванредно велику старост. Ову старост оцењивали су ботаничари; млађи *Декандол* цени да му има 6000 година, док други не више од 2000 година. Још Фердинад *Кортез* логоровао је, веле, при освајању Мексике 1519 године с целом својом војском у хладу овог кипра, а по мишљењу других, јако притешњен од уроњоника, да је под њим провео врло брижну ноћ, због чега је ово дрво добило назив *Дрво тужне ноћи*. *Милер*, који је онај предео обишао 1857 године, вели да је изглед овог голијата неописано величанствен. У висини за 1·6 метара над земљом стабло има обим од 30·80 метара, што значи без мало 10 метара у у пречнику. Висина износила му је 36 метара, обим круне, која је почињала отприлике на 8 метара изнад земље. износио је 160 метара.

ГЛАСНИК

Учење млекарства на пољопривредном одсеку савезне Политехнике у Цириху. — По наређењу швајцарског савезног већа а по предлогу швајцарског школског савета програм учења на пољопривредном одсеку савезне Политехнике у Цириху тако је проширен, да је сад на овом заводу и оним младићима, који би се стручно хтели посветити грани *Млекарства*, дата прилика да се ту научно образују. Програм у прва три семестра у главноме не разликује се од општег плана учења на пољопривредном одсеку. Тек с четвртим семестром издваја се нарочито образовање за *Млекарство* и за ученике који *Млекарство* хоће да уче, настају дотичне специјалне гране на место оних из општег плана учења за пољопривреднике, који даље стоје од привреде, која се поглавито бави *млекарством*. Настава у млекарским стручним наукама поверена је досадашњем доценту *К. Бехлер-у* у Цириху а за наставу у Бактериологији позван је *Др. Р. Бури*, праћашњи асистент на пољопривредној огледној станици у Бону, затим асистент швајцарске пољопривредно-хемијске станице за испитивања у Цириху и доцент за Бактериологију на пољопривредом одсеку Политехнике. Предавање Физиолоогије и *Патологије млечне жлезде* поверено је директору циришке ветеринарске школе професору *Др. Чоке-у* који ову наставу, уколко се она дотиче ветеринарско-научне области, још одавно предаје на пољопривредном одсеку а предавање о Методама хемијског испитивања млека и млечних производа *Др. Винтерстајну*, асистенту пољопривредно-хемијске лабараторије и приватном доценту за кемију на савезној Политехници. Ученицима млекарства дата је могућност, да се по свршетку целог курса подвргну дипломском испиту. Погодбе за примање ученика млекарства исте су као и за остале ученике пољопривредног одсека. За даља обавештења ваља се обратити директору одсека, професору *Др. А. Кремеру*, у Цириху.

Курс за употребу воћа у Клостернајбургу. — На ц. кр. енолошком и помолошком заводу у Клостернајбургу држаће се од 9—11 октобра ове године курс за употребу воћа тако, да ће пре подне од 8—10 часова бити предавања а од 10—12 часова а тако исто и после подне демонстрације и практична вежбања, нарочито о сушењу воћа и справљању вина од воћа. Курс је бесплатан. Они, којих би се ово тицало, имају се пријавити до 8. октобра управи завода.

Највећа њива на свету засејана пшеницом. — налази се у Калифорнији; она износи 9600 ектара и обухвата графство Фресно и Мадеру.

Необично голема пастрмка. — уловљена је ту скоро, и дугачка је 58 сантиметра, дебела 32 сантиметра а тешка 3·5 килограма. У околини се не памти, да се толика пастрмка икад уловила.

Кутње баште око дворца Инглеске Краљице у Виндзору. — Оне заузимају површину од близу 40.000 квадратних метара. Један главни баштован и двадесет помоћника раде у тим баштама. У нарочитим стакларама, које се осветљавају и загревају електрицитетом, одгајују се јужни плодови. Године 1898., воћњак је донео 20.000 крушака и 400 мерица јабука. Сем тога, убрало се 2500 килограма грожђа, 1250 килограма јагода, 1100 килог. рибизла и 500 килограма трешања. У стакларама произвело се 250 дања ананаса, 400 лубеница и 6500 бресака свију суврста.

Крај аустро-угарском извозу оваца у Француску. — Године 1895. Аустро-Угарска је у Француску извезла преко 200 000 оваца; 1898 године још само 14.000 а ове 1899. ни ова се цифра не може достићи. Једина аустро-угарска фирма, која је од 1880. год. у Паризу имала огранак за увоз оваца у Француску, по нужди је увоз напустила. И увоз оваца из Немачке и Русије у Француску постигла је иста судба. Мањак, који је настао опадањем увоза из ових трију земаља, покриће се прво добро смишљеним подизањем овчарства у Француској и Алгиру а после и увозом из прекоморских земаља.

Имајмо на уму ово стање ствари.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVI. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 19. августа 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Тодоровић чланови одбора: г.г. Милутин Савић, Др. Марко Леко, Александар М. Секулић, Паја Тодоровић, и Илија Кремић.

Председавао председник г. Раша Милошевић, бележио секретар, г. М. Јовановић.

146. Прочитани записник XV. седнице — Одбор прими.

147. По достави благајника драгачевске пољопривредне Подружине, да је иста на крају пропасти своје, коју је начелник сресни са својим извештајем спровео г. Министру Народне Привреде и изјавио мишљење да се изашље нарочито стручно лице, које ће прегледати и констатовати право стање ове Подружине — Одбор усвоји мишљење друштвеног благајника да се у смислу чл. 57. друштвених Правила упути један члан одбора да учини нуждан извиђај. За овај посао Одбор изабра г. Илију Кремића члана Одбора с тим овлашћењем да не само учини потребан извиђај, него по потреби и за обновљење Подружине.

Узгред да оде и извиди како стоји са пожешком пољопривредном Подружином.

148. Секретар реферише да је програм за утакмице справа одштампан и да су награде овако распоређене:

За плугове за лаке земље:
I-ва 130, II-га 90 динара . . . . . = 220
За плугове за лаке земље:
I-ва 120, II-га 80 динара . . . . . = 200
За плугове обртаче за брдске земље:
I-ва 150, II-га 120 динара . . . . . = 270
За држаче:
I-ва 130, II-га 80 динара . . . . . = 210
За ваљке:
I-ва . . . . . = 100
Свега 1000 дин.

Одбор усвоји.

149. Чита се писмо г. Министра Нар. Привреде, којим извештава Друштво да се са обзиром на болест, ове године не може приређивати изложба свиња у местима, која је Друштво за приређивање изложбе именовало, и да се због тога одређена сума за награде неће ни изузимати из благајнице Министарства. Пошто је друштвена жеља била

да се приреди изложба говеди и свиња, па кад то не може ове године да буде из разлога које је г. Министар изнео, то одбор усваја мишљење Одбора за изложбе итд. да се пројектована изложба говеди и свиња одложи за идућу годину.

150. По реферату уредника Тежака о награди радова штампаних у 27, 28, 29 и 30 броју Тежака од ове године. — Одбор одреди награде.

151. По молби г. Светолика Петковића, да, његовог сина Павла, Друштво пошаље у Гајзенхајм у место С. Михел; да му одобри повишицу штипендије због скупоће стана, хране, школарине и осталих трошкова и повишицу за подвоз до Гајзенхајма — Одбор реши да друштвени питомац Павле С. Петковић у наступајућој школској години почев од октобра продужи своје школовање у Гајзенхајму, али му се не може повишавати штипендија нити давати подвозни трошак.

Због тога што је Павле дошао својој кући, не сачекав друштвено решење да о ферију остане тамо, да му се штипендија не даје за све време, које буде провео код своје куће.

152. Чита се писмо жупске пољопривредне Подружине, којим шаље на увиђај распоред изложбе, коју приређује у Александровцу 19 септембра ов. год. — Одбор одобри распоред а уједно за своје изасланике за ову изложбу изабра г.г. Рашу Милошевића председника Друштва и Велимира Виторовића председника крушевачке пољопривредне Подружине, који ће и извештај поднети.

Оним члановима Управног Одбора, који би ову изложбу хтели да посете, да се олакша трошак у подвозу.

153. Чита се писмо ужичке пољопривродне Подружине, којим шаље на увиђај распоред изложбе, коју ће приредити у Ужицу 14. септембра ов. год. — Одбор одобри распоред а за своје изасланике за ову изложбу изабра г.г. Пају Т. Тодоровића члана одбора и Милутина Јовановића друштвеног секретара. Они ће и извештај поднети.

154. Чита се мишљење г. Благ. Д. Тодоровића друштвеног благајника о учињеним изменама и допунама у правилима крушевачке пољопривредне Подружине — Одбор усвоји мишљење референта да не би требало да се и Срп. Пољопривредно Друштво сматра као „велики добротвор“ зато, што је Подружина друштвени орган и што је помоћ коју јој Друштво даје, највећим делом — државна т.ј. Министарства Нар. Привреде.

Што се тиче одлуке о „доплаћивању“ сума редовних чланова, па да се уврсте у утемељаче или добротворе, кад је збор подружински примио, — може остати и ако се такав рад код других друштава избегава.

155. Секретар реферише, да је од штампарије Павловића и Стојановића примљено 1495 комада књига *Поука о одгајивању стоке* — Одбор прими к знању с тим да се разда свима, који по Правилима добивају друштвена издања бесплатно, а што остане да се продаје по одређеној цени.

156. Чита се изјава г. Др. Ђорђа Радића, да пристаје да слике, у његовом делу „О производњи раног поврћа“ буду црне у место бојадисаних — Одбор прими к знању с тим, да се слике, по мишљењу уредника Тежака — референта за књижевне послове, штампају у тексту.

157. Писар друштвени г. Симић доставља да је од друштвених кошница добивено 30 кгр. меда и 3.600 кгр. воска, па моли да се одреди цена — Одбор прими к знању с тим, да се мед продаје по 2 дин. — килограм а восак по погодби.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изишле су:

1. Практичне пољопривредне поуке, IV. свеска О одгајивању стоке, са 2 слике у тексту. Написали Паја Т. Тодоровић-Ђаковчић и Пера Тодоровић.

Садржина ове свеске;

Увод
Појаве прилагођивања
Закони о наслеђивању
Одабирање приплодних грла
Остали називи у одгајивању стоке
Начини (методе) гајења.
Одгајивање подмлатка,

Ова IV свеска *Практичних пољопривредних поука* велика је 4 табака, 8° а цена јој је 60 пара.

2. Практичне пољопривредне поуке, V. свеска Гајење пољских усева. Написали Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић и Благ. Д. Тодоровић.

Садржај је ове свеске:

I *Жита:* пшеница, раж, јечам, овас, кукуруз, просо, хелда, сирак.
II *Варива:* грашак, грах, сочиво, боб.
III *Усеви за иредиво:* лан, конопља.
IV *Уљевни усеви:* репица, ланик, мак, сунцокрет.
V *Фабрички усеви:* хмељ, дуван, чешљуга, водопија.
VI *Усеви за бојење:* броћ, сач, катанац, трандавиље.
VII *Усеви за зачин:* хрен, слачица, ким, аниж.
VIII *Кртоласти и коренасти усеви и дулеци:* кромпир, морска репа, угарњача, мрква, дулеци,
IX *Усеви за сточну храну:* питома црвена детелина, бела детелина, изродица, руменика, луцерка, кривовија, луцерка пескара, црна вија, еспарзета, грахорица, вучак, коленика, мухар, серадела, грашак, раж, кукуруз.

Ова V свеска *Практичних пољопривредних поука* велика је преко 9 табака, 8° а цена јој је 60 пара.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 38. броја Тежака: Тежина и крупноћа семена. — Одгајивање јабукових садница (свршетак). — Пољопривредни односи у срезу тамнавском округа ваљевског. — Удеоничарска друштва за клање свиња у Данској. — *Искрице. — Белешке. — Гласник. — Друштвени и подружински послови. — Књижевни огласи. —Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ТИМАРЕЊЕ, ЧЕТКАЊЕ И ПРАЊЕ КРАВА МУЗАРА

Ништа се ново неће изнети ако се овде истакне велики значај чистоте при држању наше домаће стоке. Ако је тимарење и четкање неопходни услов лепоте и здравља код запрежних и јахаћих коња, ово тимарење и ово четкање нису од мање вредности ни за краве музаре. Тимар и четкање подижу им не само спољашњи изглед и крепе здравље, него имају велика значаја и на количину и каквоћу млека.

И доиста, свакодневно искуство учи нас да краве музаре, тимарене и четкане редовно и марљиво сваког дана, имају глатку и сјајну длаку, да слаће једу, да су мирније и да се боље одмарају. А све то није ништа друго но просто последица испаравања коже, које тим бива лакше и живље.

Длака домаће стоке, која се не тимари и не четка, убрзо се покрије читавим слојем перути и свакојаких ситних тела, која запуше кожне поре и обуставе правилно испаравање. Ова тела, којима се длака покрила, проузрокују непрекидни свраб. Стока се непрестано врпоље да би час језиком, час ногама, дохватила сва места свога тела, којима свраб непрестано досађује. А, нико, ваљда, неће порицати, да је одмарање прекопотребно здрављу домаће стоке.

Сем тога искуство доказује, да крава музара, држана сасвим чисто уредним тимарењем и четкањем, даје више а тако исто и бољег млека. Опазило се, збиља, да је крава музара после редовног чишћења давала по читав литар млека на дан више но пре овога чишћења. Сточна вага је ту да покаже, да је тимарење и чишћење тако исто врло повољно и за повећање тежине. Напослетку с неотимарене и неочеткане краве музаре опадају длаке и падају заједно с перути и прашином у млеко за време муже, што нимало није ни здраво ни пријатно.

Тимар и четкање не треба да обухвати само неке делове тела, него да се распростре свуда, по целом телу: и врат , и леђа, и бокове, и трбух, и ноге, и главу и реп; све треба истимарити и ишчеткати. Виме и чапоньке ваља редовно прати, и то виме двапут на дан. То се ради свежом и млаком водом. После прања, виме ваља каквом чистом крпом избрисати да од испарења воде не назебе. Кад се виме држи сасвим чисто, све се ређе и ређе јавља онај непријатан укус млека, који најчешће долази од нечистоће вимена.

Грла, која би упочетку била плашљива и осетљива према тимарењу и четкању, лако се на све то навикну, ако се с њима благо и пријатно поступа.

ГЛАВИНИЋЕВА И ДОМАЋА СУШНИЦА

Решењем Господина Министра Народне Привреде од 31. пр. м. ЗБр. 4773. одређена је комисија, којој је стављено у задатак:

1. Да у присуству конструктера г. Косте Д. Главинића, проф. В. Школе, изврши сушење шљива на Главинићевој сушници у Суботици, срезу посаво-тамнавском, округа ваљевског, која је подигнута на имању Браће Лукића.

2. Да на домаћој сушници Браће Лукића, изврши такође пробу сушења шљива; и

3. Да према тим пробама сушења шљива утврди:

а) Разлику између домаће сушнице у Суботици и Главинићеве сушнице у истом месту; и

б) Разлику између Главинићеве сушнице, у Г. Добрињу, срезу пожешком, окр. ужичког, и Главинићеве сушнице у Суботици.

О своме раду у овом погледу, комисија је утврдила записник, који се, ради оних, који се интересују овим питањем, предаје јавности.

Рађено 11. септембра 1899. године у Суботици, срез посаво-тамнавски округ ваљевски.

ЗАПИСНИК

О извршеном сушењу шљива у домаћој Главинићевој сушници у Суботици среза посаво-тамнавског, окр. ваљевског, према решењу г. Министра Нар. Привреде од 31. пр. месеца ЗБр. 4773.

I.

Домаћа сушница у Суботици.

Сушница је ова удаљена од Главинићеве сушнице за 30 мет. а обе су својина Браће Лукића. И једна и друга подигнуте су у шљиваку Лукића. Шљиве за сушење нису пребиране.

1. Наложено је на 12 леса сирових шљива 474 килограма.
2. Отпочето је сушење 9. септембра у 5 часова и 25 минута по подне.
3. Прве суве шљиве пребране су 10. септембра у 11 часова и 25 минута пре подне. Према томе трајало је равно 48 часова.
5. Утрошено је сирових букових дрва 770 кгр.
6. Добило се сувих шљива 121·100 кгр.
7. Од 100 кгр. сирових шљива добило се 25·55% сувих.
8. За 100 кгр. сувих шљива утрошено је дрва 635·950 килограма.
9. За 1 кгр. сувих шљива утрошено је дрва 6·359 килограма, и
10. Од 1 кгр. дрва, добило се сувих шљива 0·157 кгр

II.

Главинићева сушница у Суботици.

1. Наложено сирових шљива на 12 леса 459·500 кгр.
2. Отпочето сушење 9. септембра у 5 часова и 25 минута.
3. Прве суве шљиве пребране су 10. септембра у 5 часова и 25 минута пре подне, дакле после 12 часова.
4. Сушење је довршено 10. септембра у 7 часова по подне. Према томе трајало је 25 часова и 35 минута.
5. Утрошено сувих букових дрва 225 кгр.
6. Добило се сувих шљива 147·100 кгр.
7. Од 100 кгр. сувих шљива утрошено је дрва 153·230 килограма.
8. За 1. кгр сувих шљива утрошено је дрва 1·532 кгр.
9. Од 1 кгр. дрва добило се сувих шљива 0·653 кгр.

III.

Главинићева сушница у Г. Добрињу.

Средња проба, према извештају од 18. септембра пр. год. ЗБр. 5909. показала је ове ресултате:

1. Наложено сирових шљива 469·500 кгр.
2. Утрошено дрва 244 кгр.
3. Сушење трајало 33 часова и 36 минута.
4. Добивено сувих шљива 139·950 кгр.
5. Од 100 кгр. сирових шљива добивено 30·39%.
6. За 100 кгр. сувих шљива утрошено 176·050 килограма дрва.
7. За 1 кгр. сувих шљива утрошено дрва 1·760 кгр.
8. Од 1 кгр. утрошених дрва добивено сувих шљива 0·599 кгр.

IV.

Разлика између домаће и Главинићеве сушнице у Суботици.

1. На домаћој сушници наложено је, на подједнаком броју леса, више сирових шљива 14·500 кгр.
2. Прве суве шљиве изашле су на Главинићевој сушници за 6 часова раније.
3. Сушење на Главинићевој сушници трајало је за 22 часа и 25 минута мање но у домаћој.
4. Домаћа сушница утрошила је више 544·600 кгр. дрва. (Сува дрва нису удесна за домаће сушнице).
5. Главинићева сушница дала је од сваких 100 кгр. сирових шљива, више 6·460 кгр. сувих но домаћа.
6. За сваких 100 кгр. сувих шљива, домаћа сушница утрошила је више 482·720 кгр. сирових дрва но Главинићева.
7. Према томе, на сваки килограм сувих шљива, Главинићева сушница уштеђује по 4·820 кгр. сирових дрва.
8. Од 1 кгр. дрва, Главинићева сушница даје више 0.496 кгр. сувих шљива.

V.

Разлика између Главинићеве сушнице у Г. Добрињу и Главинићеве сушнице у Суботици (рачунато према средњим резултатима у Г. Добрињу).

1. У Г. Добрињу наложено је више сирових шљива за 10 кгр.
2. У Г. Добрињу, утрошено је више дрва за 19 кгр.
3. У Г. Добрињу, трајало је сушење дуже за 8 часова и 1 минут;
4. У Г. Добрињу, добивено је од сваких 100 кгр. сирових шљива по 1,620 кгр. мање но у Суботици.
5. У Г. Добрињу утрошено је за сваких 100 кгр. сувих шљива више сувих дрва за 22·820 кгр.
6. Према томе, на сваки килограм сувих шљива, утрошено је у Г. Добрињу више сувих дрва за 0·228 кгр.
7. За сваки килограм утрошеног горива, добивено је у Суботици више сувих шљива за 0.228 кгр.

По томе, најбоље резултате показала је Главинићева сушница у Суботици.

Домаће сушнице, према учињеним пробама, показују свуда подједнаке ресултате са врло незнатним разликама.

Присуствовао сушењу конструктер
Коста Д. Главинић,
проф. В. Школе

Чланови комисије:
Благ. Д. Тодоровић,
стручни економ мин. нар. привреде
Никола С. Белобрк,
економ

ЗБр. 5057. Из одељења за земљорадњу и сточарство Министарства Нар. Привреде, 15. септембра 1894. године у Београду.

ЖИТНИ СКОЧАЦ

(Elater lineatus или Agriotes segetis)

Чим се с пролећа укажу зелене биљчице стрмних жита (овса, пшенице или јечма), могу се одмах запазити, да су неке између њих више или мање увеле. Такве биљке вићају се местимично по целој њиви а по који су пут и у већим или мањим круговима, гумнима. Увелост биљака продужава се до маја и јуна, па и даље, управо дотле, док биљке не добију влат или сламку.*) Исто тако увелост запажа се и на озимим стрмнинама (ражи и пшеници) и то с јесени, одмах чим поникну

По неких година увелост заузима велике размере, да због ње пропадне знатан део биљака, чиме се наравно смањи знатно и жетва таквих стрмнина

*

Незнатан је број пољопривредника, који знају прави узрок увелости. Обично се мисли, да она долази или од лоше погоде или од неродне, испошћене земље. Неки опет верују, да је томе узрок хладно време, неки, да то долази од росе итд. међутим, врло је мали број оних, који су начисто с тим, да ова штета стрмнинама и другим биљкама, долази од извесних инсеката — зарезника.

Да је то у истини, може се сваки уверити врло лако. Треба само ишчупати увелу биљку па је што боље разгледати. Тада се мора наћи на жилама или стабљици већа или мања раница а одмах затим и црвићи — ларва.

*

Увелости биљака могу бити узрок више различних инсеката. По томе, који су инсекти, и увелост се показује с једним или другим знацима. Тако у извесним случајевима, биљке увену *на један пут* тј. све лишће клоне врло брзо. То је тако звана *нагла* увелост. На биљкама су овом случају повређени подземни делови, а надземни су напротив цели, неповређени. Увелости овој узрок су мали црвићи, *ларве*, из рода Agriotes-a (фамилија Elatridae-е), познати у нас под именом *скочаца*. Црвићи ови живе и у земљи где нагризају беле подземне делове стабљике.

У неким случајевима увелост се јавља и под другим знацима. Најпре ужутне само вршни лист а остало је лишће међутим отворено зелене боје. Увели врх вршног листића стрчи из нижег, зеленог лишћа, као каква жута стрелица. Мало по мало, па увене и остало лишће и повређена биљка угине сасвим. То је тако звана *поступна увелост*. У ове увелости и лишће и подземни делови увелих биљака нису нимало повређени, и кад се сламка расцепи, онда се у њој могу наћи подубоке ранице. Сржни чланци испуњени су у овом случају црвоточином у чијој је средини једва приметан мали прозрачани безбојан црвић ларви *јечмене* или *шведске мушице* (Chlorops или Oscinis pusola) или тако звање *пшеничне мушице* (Chlorops или Oscinis taeniposus) или *овсене мушице* (Chlorops или Oscinis frit)

Увелост биљака долази по који пут и од црвића *хесенске мушице* (Cecidonia destructor), но разлика је у томе, што се ларве (црвићи) ове мушице налазе испод лишћа, што на биљкама нису повређени надземни делови и што увела биљка не ужутне.

Ми ћемо се за овај мах упознати са увелошћу коју изазива **житни скочац**

*

Скочац је најобичнији инсекат не само у своме роду већ и међу осталим инсектима с којима има веће или мање сличности.

Савршени инсекат, буба, има пипке кончасте на којима је трећи чланак нешто мањи од последњег. Вратни штит који је испупчена облика (јастучаст широк је колико и дугачак. Штитић је јајаст. Поклопци крила ширине су као и вратни штит, сужавају се потупно почевши од средине к стражњем делу и на сваком виде се по осам редова црних удубљених тачкица у подједнаком одстојању. Други и чет-

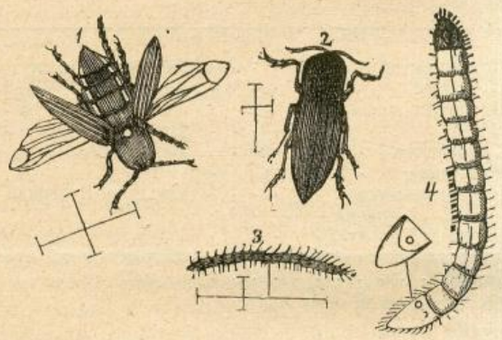

1. Савршени инсекат с раширеним крилима; 2. Савршени инсекат (буба) са заклопљеним крилима; 3. ларва (црвић) скочца у природној величини; 4. Ларва увећана. Крст показује природну величину инсекта.

врти ред ових тачкица, рачунајући од шва (места где се састају крила) нешто је тамније боје од осталих редова. Ноге су обрасле жуто сивим длакама. Доња страна је нешто затвореније боје но горња. Дугачак је 10 а широк 3·5 мм. Јавља се у јуну до идућег пролећа. Као савршен инсекат, буба, може се рећи да није штетан. Скочац зове се зато, кад хоће да се покрене, легне на леђа, па затим скочи у вис дочекав се на ноге.*)

Ларва (црв) дугачка је 18 до 20 мм. Она је танка, жута и тврда; кожа је врло тврда, жуто љаштава с појединим чекињама. Има шест кратких ногу на грудима. Тело је ваљкастога облика и завршује се не баш оштрим врхом. Има дванаест прстенова; на последњем, дванаестом, виде се две црне, елиптичне утискотине, а по средини осталих прстенова је пругасто удубљење као иглом шупљикаво (штеповано). Глава је широка као и остало тело. Пипци су четвородели а налазе се на горњем делу главе. Ларва живи више година на жилама различних биљака, нарочито стрмних жита.

Лутка је бела с црним очима над којима је мрки рожић. Стражњи део завршује се двема бодљикама налик на реп. Живи у земљи, у *јуну*, и то без чауре — кокона.

(свршиће се)

*) Сламка је стабло у стрмнике; она је права и члановита; док је млада пуна је сржи, а кад остари *шупља* је јер тада сржи нестане.

* Том приликом пушта и неки глас, *цвркуће*.

ШЉИВОВИЦА

Један од најблаготворнијих производа наше земље, без сваке сумње да је шљива. Њена разноврсна употреба учинила је, да она у нашој домаћој економији игра врло знатну улогу. Шљива се може разнолико употребити. Тако, као *сирова* троши се врло много у земљи а у последње време почела се као таква и извозити; као *сува* постала је одавна један од најважнијих извозничких производа, готово исто толико знатна је и њена употреба за грађење *пекмеза* пециво и *ракије;* на најзад да напоменем, да се од ње може и *вино* градити. И ако у Србији имамо врло много врста шљива, опет је пожега и најраспрострањенија а и најпогоднија за све горе поменуте циљи. Остале врсте шљива мање су распрострањене а имају и мању употребу; троше се као *сирове* и за грађење *ракије.* Ту превагу над свима осталим шљивама, дају пожеги прво њене хемијске особине, — најбогатија је шећером а најсиромашнија киселином, — а затим и њене физичке особине: лепа боја, крупноћа, леп облик, особина цепања идр. Као што је речено, шљива је врло погодна за грађење ракије; зато ћемо се тиме мало ближе да упознамо. Најважнији састојак шљиве јесте *шећер.* Овај има особину да под утицајем сићушних гљивица (кваса, стеље) прелази у вреље, да се распада, и да гради *алкохол* и угљену киселину; сем тога приликом вреља постају у малим количинама и неки други састојци, од којих долази мирис и арома ракије. Што год је у некој шљиви више шећера, то ће да се вршењем гради и више алкохола, и тиме ће се добити јача ракија, односно биће је више.

Ја сам испитао неколико врста наших шљива, и нашао да су после пожеге, која има највише шећера, најпогодније за ракију трноваче, талијанке, па онда ранке и најзад ценерике жуте.

АНАЛИЗА ШЉИВА

	ВРСТА	МЕСТО И ГОДИНА	тежина 1 комада шљиве	тежина 1 комада коштице	сока	ћелијног ткања	100 гр. меса (шљиве без коштице) садржи: Воде	Суве супст.	Инвертног шећера	Тростаног шећера	Киселине јабучне	Пепела
1	Пожегача незрела	Ботаничка башта 28/VII 92	16.66	0.637	98.22	1.78	87.90	12.10	4.23	3.00	1.363	0.652
2	„ „	Топчидер 3/VII 98	19.60	0.790	98.17	1.83	82.28	17.72	4.05	—	0.821	0.670
3	Пожегача зрела	Ритопек 3/IX 98	18.80	0.700	97.85	2.15	79.69	20.31	7.65	4.50	0.459	0.761
4	„ „	Стојник 9/IX 98	14.90	0.700	98.03	1.97	81.73	18.27	7.50	4.54	0.396	0.853
5	Трновавача	Велико Село јули 1898	26.30	0.589	98.42	1.58	82.30	17.70	5.34	4.97	0.476	0.062
6	Талијанка		42.35	1.440	98.95	1.05	82.70	17.23	6.36	4.06	0.383	0.808
7	Ценерика жута	Околина Београда 1899	12.82	0.374	—	—	—	—	1.49	5.08	1.100	—
8	„ црвена	» » »	10.44	0.410	—	—	—	—	2.61	2.36	1.990	—
9	Ранка (црвењача)	» » »	16.66	0.541	—	—	83.12	16.88	2.17	7.05	0.658	—
10	Тургуља	» » »	22.72	0.491	—	—	83.40	16.60	2.33	5.11	1 190	—
11	Јајара	» » »	27.79	1.183	—	—	85.13	14.87	2.32	4.84	0.971	—

И ако је грађење ракије мање више сваком познато опет има на много што шта да се обрати пажња, многе ситнице да се исправе, многе погрешчице да се отклоне. Уопште треба да се при грађењу ракије обрати пажња на три радње: грађење *џибре, вреље и печење ракије.*

Грађење џибре. Прво треба обратити пажњу на шљиве; не треба за ракију никако узимати *труле* и *покварене* шљиве, већ здраве и зреле обично оне ситније, које смо пребрали, пошто смо крупније за сушење употребили.

Друго, не треба шљиве никако целе у кацу метати, већ их претходно *измуљати.* Јер ако се мету целе шљиве, вреље не само да неће да буде брзо и правилно, већ неће на тај начин ни сав шећер да пређе у алкохол. И једно и друго није од мале важности, јер ако вреље буде неправилно а успорено, добићемо и неправилан продукат а и дати могућности, да се џибра *поквари.* А ако сав шећер не пређе у вреље, добићемо од шљиве мање асне. Најбоље је измуљати шљиве помоћу муљаче за грожђе. Ваљке муљаче треба тако удесити, да буду подаље један од другога, да се неби коштице ломиле. Може се пак један део коштица и изломити, јер ће тада ракија да добије неку нарочиту арому, која долази од једног тела, амигдалина, који се у коштици налази, и који се приликом вреља распада у цијановодоничну киселину и бензалдехид. Оба ова тела приликом печења прелазе у ракију. Ако баш немамо муљачу при руци можемо радити и овако: у једном чабру обичном дрвеном муљачом измуљати шљиве, што је могуће боље и тако измуљане сунути у кацу за вреље. Као што је већ речено не треба ни у ком случају узимати труле и покварене шљиве јер ће се од ових џибра уплеснивити и покварити.

Вреље џибре. Од вреља џибре зависи врло много доброта ракије. Ако је вреље било добро добићемо не само бољу ракију него ћемо је добити и више. Зато треба измуљане шљиве изручити у какву подесну кацу или још боље *бачву.* Ни једну ни другу не треба до врха напунити, већ оставити празнине, да се неби услед вреља џибра просипала. Ако смо метли шљиве у кацу, треба ову овлаш затворити После два дана наступиће вреље у велико, и тада треба џибру с времена на време промешати, да се неби на површини скрама ватала и да би било вреље што правилније, онда се неби градило много сирћетне киселине.

После 10—15 дана биће вреље у главном завршено, а то ћемо познати по томе, што ће се маса умирити и што ће престати избијање клобукова угљене киселине. Када је вреље довршено, треба бачву *добро затворити.* А ако смо радили у кади, треба сву џибру изручити у какву згодну *бачву*, ову напунити до врха и затворити. У крајњем случају ако немамо бачве на расположењу, треба кацу у којој је џибра превирала, напунити до врха. У том циљу треба увек да имамо једну помоћну мању кацу, и да у овој метемо шљиве да превиру, како би из ње могли главну кацу допунити. Кад смо ово учинили треба кацу, што је могуће боље *затворити.* А ово ћемо учинити ако преко каце метемо какву честу крпу а преко ове удесан капак. Можемо у осталом капак и земљом добро облепити да не би ваздух улазио. Ово затварање има задатак, да што је могуће боље спречи грађење сирћетне киселине а и буђање. И једно и друго врло је шкодљиво, јер једно што се тиме умањава количина алкохола (сирћетна киселина постаје из алкохола) и ракија добива неки нарочити кисео укус па и непријатан мирис. Ако у једној џибри има много сир-

ћетне киселине, то ће ова приликом печења прећи у ракију, па пролазећи кроз бакарне цеви (кроз табарку), растварање извесну количину бакра у толико више у колико је џибра била киселија. И на тај ће начин да ракија садржи често много бакра, а веће количине бакра не само да су шкодљиве већ шта више и отровне. Зато треба нарочито пазити *да нам џибра, пошто је преврела, буде добро затворена.*

Печење ракије. Пошто је џибра преврела, може се из ње одмах пећи ракија. Ну боље је, да џибра неко време постоји и да се пече после неколико месеци у зиму. Овим стајањем довршава се друго полагано врење, а ово има нарочитог утицаја на арому ракије. Ракија из разних шљива може се одмах после 3—4 недеље пећи, јер се може на врућини џибра врло лако покварити, укиселити и уплеснити.

Приликом печења ракије најглавније је пазити да џибра не загори, да се ракија не надими, јер ће тада ракија добити неки нарочити доста непријатан укус изглед и мирис. Друго на шта треба пазити, то је да се казан не препуни, те да приликом кључања не пређе мало џибре у ракију. Па најзад треба гледати, да се сав алкохол и џибра предестилише као и то да кључање не буде испочетка сувише јако, како неби могао сав алкохол, при пролазу кроз лулу, да се довољно разлади и пређе у течност.

Ну као што је наглашено најглавније је пазити да нам *џибра не загори.* Од овога се можемо сачувати: Ако казан не затворимо одмах, већ га оставимо отвореног и непрестано *мешамо све* док џибра не почне да кључа и тада тек казан затворимо. На овај начин се може само у неколико спречити опасност, да џибра не загори, али што је најглавније том се приликом изгуби један део ракије. Боље ћемо спречити да џибра не загори, ако на дно казана метемо један слој крупне чисте сламе, па преко ње сипамо џибру пажљиво. Најбоље ћемо спречити да џибра не загори, *ако у казану на једно 10—15 см. од дна удесимо једну ситно избушену преграду* која ће бити покретна. На тај ће начин на дно казана, где је највећа ватра, бити само течна џибра а густиш ће бити горе и тиме смо отклонили опасност да овај загори; добро је сипати у казан најпре мало воде. Ово је једна направа, која би врло мало коштала, а правила би нам велике услуге. Још је боље ако у казан наместимо један мањи избушени казан, па у овај сипамо џибру, тако, да ће тиме у додиру са првим казаном бити само течност; сем тога добри су и казани, који су тако удешени да се џибра може мешати, а да се казан не отвара. Најбољи су пак за печење ракије они казани, који се загревају воденом паром. У њима не може џибра апсолутно никако да загори, а може се из њих сав алкохол да предестилише.

При печењу ракије треба пазити и на то, да је вода у табарци увек довољно хладна. При печењу ракије треба увек одвајати „*првенац*“ за себе а онај други део почења за себе. Првенац треба оставити, а онај други део препећи. Препећи се може или сам за себе или тако, ако се овај „други део“ једног печења, дода новој џибри за друго печење. Последњи део „патока“ садржи нарочито много тзв. фузла, те је зато једно непријатна за пиће а друго и шкодљива. Да би се тог фузла ослободили треба патоку за себе још једном па и двапут препећи,

При печењу ракије треба имати увек при руци алкохолометар („град“). Ракију треба градити од два квалитета „љуту“ од 50% или 20 гради и обичну 35% или 14 гради. Јачу ракију од 22 града и слабију од 12 гради не треба никако градити.

Да напоменем најзад, да ракија приликом стајања губи од своје јачине, али добива бољу арому и пријатнији мирис — укрти се.

М. Ј. Бајић.

ВИНОДЕЉЕ У ЧЕШКОЈ

Свима је познато, како се чешки народ, по пробуђењу из дубоког заноса после несрећне белогорске битке, почео невероватном брзином опорављати на свима пољима, у свима правцима, да данас неоспорно може не само нама, већ и од нас напреднијим народима послужити за пример културног напретка, који је широко обухватио све слојеве народне.

Али данас, на жалост, имамо да забележимо и један неуспех њихов, лоше стање једне гране њихове пољске привреде — опадање виноделја.

И ма како да се опште, Богомдане прилике за развијање и напредак виноделја у Чешкој, ни из далека не могу испоредити са приликама у нашој благословеној домовини, ипак је код њих виноделје било на гласу, те је као важна привредна грана доносило знатне годишње дохотке.

О садањем пак врло неутешном стању чешког виноделја дао нам је врло јасну слику чувени њихов виноделац, *Јозеф Шимачек*, на предавању држаном на XXI главном скупу *Виноделског Друштва за краљевину Чешку*, у Височанима. И тим предавањем његовим и ми ћемо се у главноме послужити, те да нам што јасније буде: садашње стање њиховог виноделја, какве узроке они наводе томе опадању и какве мере препоручују за појачање и поправку.

Од старог, чувеног виноделјства у чешкој краљевини, чијем су напредовању преци њихови поклањали необичну пажњу, данас је остао само један мали, незнатан део, коме такође прети озбиљна опасност, да и њега сасвим нестане.

И онде, где су негда као у нашој Крајини, били богати, родни виногради у огромном пространству, данас се од њих сачувало једино име, које опомиње на негдашње цветање чешког виноделјства. Данашње најлепше и најновије предграђе Прага, подигнуто је на земљишту негдашњих винограда и носи име: *Виногради.*

Пре 540 година Карло IV издао је законе за подизање винограда око Прага и у целој Чешкој. И када би се само летимице уставили на негдашњим прописима и одредбама о виноделју, добили би смо јасну слику: како се су не само чешки краљеви, већ и племство њихово, па и сами велики и мали поседници винограда свима силама трудили, да заједничком снагом уклањају виноделју с пута све сметње, како би оно имало што јачи полет. У томе су се циљу доносили закони, издавале наредбе и прописивала правила.

Тако је стање било све до тридесето-годишњег рата. По тој страховитој периоди од негдашњих величанствених винограда остале су само рушевине. Тај остатак давао је, истина, мало користи, ама ипак још толико, да се виногради нису сматрали као терет. И од тога доба виногради су и даље опадали. Тек од године 1866. поче се чешком виноделју обраћати већа пажња, и по предавању др-а *Шмита*, држаном године 1869 у клубу *Земљорадничког удружења* у Прагу, изгледаше да су за чешко виноделје настали опет лепши дани. Скупштина године 1870 одобри потребан кредит за отварање једне виноделске школе у Трожи, а године 1887. за подизање сличних школа у Мељнику и Литомерици. За овим се основаше виноделска удружења за Мељник и околину и виноделске секције при пољопривредним друштвима у Литомерици, као и Земаљско Виноделј. Друштво. Осим тога покрете се и један стручан лист и подиготе се неколико угледних винограда, да би се само помогло оронулом виноделју — ма све у залуд.

Поред свију тих предузетих мера за унапређење виноделја у Чешкој, оно је с дана у дан све више опадало и ништа не беше у стању да томе стане на пут.

Тако *Јозеф Шимачек*, који је године 1897 пропутовао виноделске крајеве: Мељник и Черносек, да се лично увери о стању чешких винограда, сапштава добивене утиске у редовима, који следују:

„Када сам са царско-краљевским инспектором за виноделье, *Ф. Курманом*, од 25—31 августа пропутовао кроз један део чешких винограда, наишао сам на многе у врло бедном стању. Видели смо јадно, закржљало чокоће, чија пропаст није још далеко. Њих је пероноспора јако окужила, да је пропао не само плод, већ је и чокот изгледао сасвим уништен. Ми питасмо омање газде, чланове месне комисије, зашто нису и сами уништили ове бедне винограде, па их заменили бољима, на што нам они одговоришe: да из пијетета хоће да сачувају очевину. Када их упитасмо: зашто се боље не брину о ономе, што им је у наслеђе остало, они нам рекоше: Та ми и сами немамо ништа, и сами ћемо као виноделци да пропаднемо. Том приликом и сами смо дошли до уверења, да би народ радо био економан, ама немање довољног капитала узрок је његовој непредузимљивости у овоме правцу. Они пак, који су имали боље винограде, жалили су се, да не могу да виде користи ни од грожђа, ни од вина. И по њиховом мишљењу, у томе и лежи главан узрок њихове пропасти. Они су отворено говорили, да добро све знају шта лоза потребује, но само нам, веле, створите добру потрошњу производима, па ћете се ускоро уверити, како ће у нашем крају процветати виноделье.

Оваке и овима сличне тужбе изјављиваху и богате газде. Рекли бисмо по свему, да најбоље иде винарским трговцима, који врло мало имају својих винограда, већ вино и грожђе купују по потреби.

Садашње стање виноделья у Чешкој, могло би се од прилике овако да определи:

1. У Чешкој има доста подесне земље за гајење и подизање винограда, али нема зато предузетника;

2. Виногради дају, истина, при добром раду неки приход, али је овај неједнак и несигуран;

3. Вино чешких винограда је добро и скупоцено, ама се не тражи, и

4. Што нема брзе и поуздане проће, ни подесна начина у брању, нарочито у лошим и средњим годинама.

Моја тежња, да скренем пажњу надлежних кругова на стање берковичких винограда од 1873 године, није уродила никаквим плодом. Сви предлози о оснивању *заједничких продавница вина* и шиљање истих на Изложбе, истина нису никада одбијени, ама нису ни прихваћени онако, како је то предлагано. *И ето, у томе лежи сав наш неуспех.*

Све што у Чешкој није пошло за руком, нашао сам у Тиролу већ остварено, када сам године 1897 присуствовао VI виноделском конгресу у Тријенту. Тамо постоје *Заједничка тржишта за продају вина*, *Заједничке крчме за продају на ситно*, *Заједничке Изложбе* и разна *Виноделска удружења*. Све те установе спојене су са пољопривредном земаљском школом у Сан Михелу. У пуној мери признајем важност овога завода и стављам га нашим заводима за углед. Овај завод стоји у јакој вези са виноделцима и њиховим Задругама. Он им на захтев притиче у помоћ својим искуством, саветом и делом. Он их поучава помоћу предавања путних учитеља, путем новина итд. И ја сам чинио покушаје, да нешто и код нас учиним на сличним основама, па и мени, као и многим другима, није пошло за руком.

С погледом на данашње стање чешког виноделья, требало би се прихватити ових мера:

1. Да се израде Статути за удружење оних лица, који вино производе, оних који га троше у већем размеру и капиталиста, па то Друштво да ступи у везу са заступницима Првог општег винарског стоваришта чешких гостионичара у Прагу;

2. Да се по што по то створи потрошња чешком вину и то: а) установом Заједничког винарског тржишта; б) куповањем грожђа од наших виноделаца, којима на тај циљ давати по нешто новаца и унапред; в) подизањем Заједничких продавница; д) приређивањем Колективних изложаба; ђ) издавањем и разашиљањем циркулара, којима се препоручују чешка вина;

3. За поменути циљ да јсе потребан новац стави на расположење средством земаљске и државне субвенције.

За извршење ових послова ваља да се Одбор друштвени појача признатим стручњацима.“

И ето, та и таква средства препоручује чувени стручњак чешки, помоћу којих се нада, да ће оронуло виноделье чешко добити јачег полета, те ће на тај начин моћи у току времена достићи пређашњу висину, на којој беше за времена славних владалаца чешких у средњем веку.

ИСКРИЦЕ

Из беседе г. Мелина. — У пољопривредној Подружини среза ремирмонског, г. *Жил Мелин*, пређашњи министар земљорадње, познат и нашим читаоцима из ранијих **Искрица**, држао је важан говор о пољопривредним питањима синдикатима, узајамном обезбеђивању, предеоним банкама, и т.д. Пошто је позвао своје слушатеље да се све више и више користују установама за узајамно обезбеђивање и пошто је напоменуо, да је предеона пољопривредна банка за Исток била прва, која се по новом закону на француском земљишту установила, он је рекао да, поштујући слободу рада, школа друштвених преображаја којој он припада, истражује сва средства и путеве, који би били подесни да предупређују и ослабљавају последице, које слободна утаклица ствара на штету како произвођача тако и на штету потрошача.

„Ја мислим, да се без повреде слободе рада лако до тога може доспети, ако се у нашу привредну уредбу уведе она свемоћна полуга, онај велики регулатор, који се зове **узајамност.** Интереси потрошача налазе свога јемства и своје одбране у кооперативним удружењима за потрошњу, као год и интереси произвођачâ у кооперативама за производњу, и у свима узајамним удружењима, којима је циљ да земљорадника подржавају у борби и да подјемчавају његову безбедност: друштва за кредит, за обезбеђивање, за помоћ и за уживање.

„Тако ће сви посленици, споразумевајући се и потпомажући се узајамно, једнога дана доспети да буду истински чланови, и да својом заједницом изравнавају друштвене неједнакости, на које се највише жале“.

ГЛАСНИК

Програм воћне изложбе у Шведској. — За унапређење воћарства а нарочито воћне трговине држе се у главном граду Шведске, у Штокхолму, у месецу јулу, августу, септембру, октобру и децембру Изложбе, нешто о трошку савеза баштована а нешто о трошку пољопривредних друштава. Шведска влада при тим Изложбама одобрава бесплатан подвоз изложбених предмета на свима државним железницама. Новчане награде или споменице не раздају се при

овим Изложбама али се излагачима издају повеље за изванредне услуге. Као главно начело за ове Изложбе предвиђено је у Програму ово: сви плодови, који се на смотру износе, морају се исто као оно за трг ради продаје сложити у ковчежиће, котарице или друге какве судове, и при оцени изложених плодова морају се дубље испитивати не само каквоћа њихова, него и брижљиво и циљусходно паковање. Даље се зактева, да се меки плодови, као трешње и шљиве, морају слагати у количинама од 10—20 литара, тврди плодови, као јабуке и крушке, у количинама од 20—100 литара. Све воће, изнесено на смотру, мора имати име сорте и име излагача; тако исто мора се даље назначивати, у коликим се количинама и по коју цену воће може куповати.

Неоспорна ова начела заслужују свуколику пажњу и неће промашити, а да непосредну продају воћа потрошачима не изведу на бољи пут и произвоћачима не обезбеде већу добит. Вештина да се воће циљусходно пакује, то јест, да је за трг спремно, мора се особито потпомагати; једно питање, по коме још много има да се ради.

Немачке новине, по којима ово овде саопштавамо вели: *Нека би ова начела и на немачким воћним изложбама нашла достојне пажње.*

Навала у чешке средње пољопривредне школе. — Ове године навала је у чешке средње пољопривредне школе необично жива. Тако на пример, у пољопривредну школу у *Хрубиму* пријавило се за прву годину преко 70 ђака, од којих је могло бити примљено само 50, пошто паралелни разреди нису одобрени. Исто је тако било и на средњој пољопривредној школи у *Роудњици*. — Што веома у очи пада а од великог је значаја, јесте то: да су многе чешке сељачке породице читав ред својих синова слале у те школе, да се спреме за практични позив. — То је најбољи доказ, да је организација тих завода одлична и да они потпуно одговарају сувременим потребама.

Статистика пива у Аустро-Угарској у год. 1898. Лист „*Dambrinus*“ о производњи пива у суседној нам држави доноси ове податке: године 1898 имала је Аустро-Угарска 1.602 пиваре и то Аустрија 1516 а Угарска 86. Према години 1897 број пивара се знатно смањио. Подизањем великих пивара мале се пиваре губе и ишчезавају. Пива је произведено г. 1898: у Аустрији 19,421.064 хект. у Угарској 1,557.599 хектолитара. У Аустрији се производња повећала, у Угарској није. — Пореза су платиле пиваре у Аустрији 1898 године 36,750.899 форинта, у Угарској 3,259.131 форинта. — На једну пивару долази просечно 13.096 хектолит. пива. Има пивара, које производе огромну количину пива. Таква је једна пивара у Чешкој у Пилзну: чувена пилзенска грађанска пивара, која је у исто време и највећа пивара у Чешкој; године 1896|97 произведено је у тој пивари 647.788 хектолитара пива. Акционарска пивара на Смихову производи годишње преко 450.000 хектолитара. За то опет има пивара, у којима се годишње производи пива само по неколико хиљада хектолитара.

У *Немачкој* просечно на једну пивару долази само по 3265 хектолитара. Године 1898. Немачка је имала 26.340 пивара, у којима је произведено пива 66,415.320 хектолитара и за само једну једину годину попео се тај број за 4,936 887 хектолитара — а баш у томе времену нестало је 896 малих пивара.

Целокупан порез од пивара у Немачкој износио је 51,484.401 форинту, док је у Аусро-Угарској само за $^1/_3$ произведена пива био 40 милиона форинта, што значи да су пиваре у Аустро-Угарској у много већем размеру оптерећене порезом, од својих другâ у Немачкој, јер докле се у Немачкој плаћа на један хектолитар пива само 80 крајцара, дотле се у Аустро-Угарској плаћа 1·67 форинта. Примећава се, да се потрошња пива повишава у свима земљама

ОБЗНАНЕ

Спуштене цене подвоза за Изложбу грожђа у Смедереву. — Свима посетиоцима Изложбе грожђа у Смедереву јавља се, да су Дирекције Аустријског паробродског друштва и Српског бродарског друштва одобриле подвоз у пола цене са свију паробродских станица дуж Саве и Дунава и то тако да се при поласку на Изложбу плати цела карта која ће у исто доба важити и за повратак, пошто се предходно од Изложбеног Одбора овери да је дотично лице посетило Изложбу.

Ова повластица вреди од 25 до 30 септембра ове године.

Важно за пољопривреднике. — Срп. пољопривр. друштво набавља и ове године требила (тријере) за чишћење жита, пољопривредницима који му се за то обрати.

За добар избор требила (тријера), веома је нужно послати општу пробу жита оне околине у којој ће се требило употребљавати. И ако на први поглед ова напомена не изгледа тако важна, опет је она од пресудног значаја за добар избор требила; јер је тачним испитивањем утврђено: да зрно пшенице и корова у разноликој околини мења свој облик. Проба не сме бити од лепога производа а још мање, да је вештачки из разних најкоровљивији врста састављена. За ову пробу довољно је 5 килограма жита. Пробе се могу послати поштом и за то се не плаћа поштарина кад се упуте на адресу: „Српском пољопривредном друштву, Београд: Ценовник тријера Друштво шаље онима који затраже.

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке среде од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ПРВА СМЕДЕРЕВСКА ИЗЛОЖБА ГРОЖЂА

ПРОГРАМ

26. СЕПТЕМБРА ПРЕ ПОДНЕ,

1. Приређивачки одбор са грађанством и музиком дочекује госте на „Пристаништу Краља Милана“ и железничке станице;
2. Иде се у нову цркву на благодарење;
3. После службе божије са свештенством, литијом, гостима, певачком дружином и грађанством иде се изложбеној згради;
4. Председник Суда општине града Смедерева, благодари гостима на посети;
5. Свечано отварање изложбе.

ПОСЛЕ ПОДНЕ

1. Разгледање изложбе.
2. Рад Муљачом Веље Виторовића, и цедницом у локалу, односно дворишту зграде и упознавање осталих справа и прибора.

У ВЕЧЕ

СВЕЧАНА ЗАБАВА СА ИГРАНКОМ

27. СЕПТЕМБРА ПРЕ ПОДНЕ

Збор виноградара и разгледање изложбе.

ПОСЛЕ ПОДНЕ

Излет у виноград Његовог Величанства Краља Србије Александра I. где ће се такође извршити практичне примене справа за грађење (цеђење) вина са потребним упутствима.

28. СЕПТЕМБРА ПРЕ И ПОСЛЕ ПОДНЕ

1. Излет у приватне винограде.
2. Рад справама за цеђење црног и белог вина у локалу изложбеном.

29. СЕПТЕМБРА ПРЕ ПОДНЕ

Оцењивачки одбор оцењује изложене предмете.

У 5 САТИ ПО ПОДНЕ СВЕЧАНО ЗАТВАРАЊЕ ИЗЛОЖБЕ

У ВЕЧЕ БАНКЕТ

ПРИРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног стуица по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од стуица.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 39. броја Тежака: Тимарење, четкање, и прање крава музара. — Главинићева и домаћа сушница. — Житни скочац. — Шљивовица. — Виноделье у Чешкој. — *Искрице.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 40. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 3. ОКТОБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ГОВОР
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I.

Приликом аудијенције, дате члановима IV Конгреса Земљорадничких Задруга у Нишу

Кад је трећег дана Конгреса, 18. септембра ове године прочитана расправа *Спајање добара и организација рада у пољопривреди*, председник Конгреса позвао је Задругаре и госте, да сви скупа оду у Двор на подворење код Његовог Величанства Краља, јер се приближило време, заказано раније за пријам. Задругари и гости под предвођењем председника, г. Вукашина Петровића, и осталих чланова Управе, дошли су у Двор око 10 часова. Цело двориште нишког Дворца било је испуњено присутним задругарима. У 10¼ сишао је с горњег боја Двора Његово Величанство Краљ Господар с Његовим Величанством Краљем **Миланом** и дошав међу Задругаре назвао им је Бога, на што је следовало громогласно: Бог Ти помогао, Господару, и дуготрајно: Живео!

У име задругара Господара је поздравио председник Конгреса г. Вукашин Петровић и захвалио Њиховим Величанствима на пријему.

Његово Величанство Краљ на председников поздрав благоволео је одговорити овим речима:

„Ја вам благодарим на поздраву, којим Ме поздрављате од стране задругара Земљорадничких Задруга. Ваша је установа у нашем народу новијега порекла. Она је тек последњих година почела да добија облик и почела је да се развија у нашем народу. Кад је та установа почета у нашем народу, ви сте Мене, господине министре, који сте данас на челу Земљорадничких Задруга, за ту установу заинтересовали. Ја сам видео да је то једна установа, која може нашем народу, који је поглавито пољопривредник и земљорадник, да помогне ојачањем његове привредне снаге. Ја сам у врло много прилика, приликом састанка Народне Скупштине и приликом путовања по земљи истицао нарочиту важност у раду на подизању наше народне привреде. С тога што сам сматрао да наша Отаџбина, која има велике задатке пред собом, која је имала да постане и да се створи у овом 19-том веку, која има да следује далеко већим и старијим државама, да наша држава одиста може да буде снажна, да може да следује осталим европским

државама, само тако ако буде јака и снажна, ако у њој буде привредно благостање, с тога сам Ја пратио развиће ваше установе и зато је лане Моја влада поднела закон о Земљорадничким Задругама, који је закон вредна и родољубива Народна Скупштина одмах решила и примила. Тај је закон с тога поднесен, да би се једној тако важној установи као што су Земљорадничке Задруге дала закона подлога, да би се њихов развитак обезбедио и осигурао. Мени је мило што у том раду Задруге нема политичких трзавица и политичких смутњи, него се искључиво ради оно што може да користи задругарима, народној привреди и народном благостању.

Ја сам пре две године, у Моме писму, казао Моме народу, да је престало време политичке борбе и да је наступило време да се озбиљно ради на напретку народне привреде. Земљорадничке Задруге су потпуно верна слика и потпуно су онаке, као што сам у Моме писму Моме народу казао да треба да буде. У Земљорадничким Задругама не ради се по политичким предрасудама, него се ради на ономе што може да подигне благостање народно. С тога ћу Ја увек дз потпомажем вашу установу и желим вам у свему успеха и напретка. С тога ћу данас да дођем на ваш збор са Мојим Узвишеним Оцем да вас посетим.“

Дуготрајно: живео и живели захори се из свију грла раздраганих Задругара, који одмах затим на позив председников сви похиташе натраг у дворану, где се седнице држе, да дочекају Њихова Величанства.

У 11 часова пре подне довезла су се у скупштинску дворану Њихова Величанства у пратњи Краљевске Владе и Својих свита. Њихов улазак у дворану поздрављен је најодушевљеније од стране Задругара.

Одмах затим председник са неколико речи захвали се Њиховим Величанствима што су одликовали својом високом посетом Конгрес и позва вредног задругара г. Мих. И. Поповића свештеника, члана управног одбора азањске Земљорадничке Задруге да прочита своју расправу „О моралном утицају Земљорадничких Задруга.“

Ову расправу слушала су Њихова Величанства са највећом пажњом и интересовањем.

После свршене расправе Његово Величанство опростило се са Задругарима пожелевши им успеха и истрајности и удалило се из дворане испраћено бурним и одушевљеним усклицима Живео! Живели!

ЧЛАНЦИ

РАСПАРЧАВАЊЕ ЗЕМЉИШТА

Љубав непокретном имању велики је чинитељ у животу сеоском свију народа. Земљораднику она даје снаге у непрекидном раду, издржљивости у свакодневним искушењима. И ништа га, одиста, не може задржавати а да све више не прибавља земље, главне мете његовога частољубља.

С гледишта социјалног као год и с гледишта приватнога, то је здрава и плодна страст, али, рђаво руковођена, она има и својих опасности. — Да наведемо само једну од њих.

Распарчавање земљишта, терано у данашње време до крајности, јесте један и то не од најмањих узрока опадању пољске привреде. Распарчавање ово долази од многоструких узрока, између којих **начин деобе**, како се она врши по нашим селима, заузима прво место.

Отац породице има, рецимо, 3 ектара и то му је земља за стрмнине, за виноград, ливаду с воћкама, башту, пашњак. Његова деца обрађују с њим то имање; она су се ту родила и ту хоће да живе. После смрти очеве, ваља делити тај скромни иметак. Кад отац има троје деце, било би разложно удесити тако, да се свакоме одели по један ектар. Али овде неће тако бити. Свако од ове деце хоће да има свој део у разним положајима тако, како би имало виноград, ливаду, земљу за стрмнине, пашњак, башту. Отуда оно комадање, оно кајишање које при сваком новом покољењу иде све даље и даље тако, да по целом имању ствара безброј ситних деоница скоро без икакве вредности, јер се, тако рећи не могу ни да обрађују.

Ово претерано распарчавање земљишта има жалосних последица.

Оно отежава свеколико привређивање; оно онемогућава јаче обрађивање а ово јаче обрађивање једино је које се исплаћује. На парчету земље од неколико ара не могу се применити ни нове машине које смањују број надница, нити извршити икакве трајне поправке.

Оно је штетно по земљорадника и због огромног дангубљења, које долази од идења с једног парчета на друго, и преноса оруђа за рад час тамо час онамо.

Оно отежава припремање земље, спречава одводњивање и наводњивање, увећава трошкове око куповине и поскупљује послове ограничавања имања.

Из ових неколиких навода, а они нису једини, виде се опасности од распарчаности земаља.

* * *

Може ли се ту помоћи и којим средствима?

У Њемачкој, у великом војводству Луксенбургу, у Аустрији, предузимане су корените, могло би се рећи драконске мере. Владе ових држава сматрале су да распарчаност наноси голему штету обрађивању земље, па према томе и народном благостању; оне су узакониле уједињавање имања. По томе закону, кад у једном месту две трећине становника реше, онда се приступа новом и сразмерном дељењу непокретне сопствености. Вештаци деобничари, с пуномоћством у руци, састављају деонице; они иду чак дотле, да досуђују и накнаде у новцу, које један санаследник има да плати другом, ако добија већи или бољи комад земље, само да се избегне распарчавање.

Дејство од ових преображаја одмах се опазило. У великом војводству Луксенбургу јединица некретне сопствености изменила се за врло кратко време на велику корист земљорадње.

Свакојако ваља казати, да је пре но што се прибегло *закону о уједињавању имања*, ваљало припремати јавно мишљење смишљеним и трајним обавештавањем. Стручњаци, тако цењени у појединим државама, прирећивали су о овом предмету предавања и по најудаљенијим селима; они су о овој ствари упознавали и децу објашњавањем по школским баштама. И новине по окружним градовима, које своје читаоце привлаче проучавањем њихових *животних питања* а не заћевицâ вршиле су свој утицај. А сопственици, опет, покретали су то питање у законодавном телу.

* * *

Распарчаности земаља могло би се, зар, доскочити и *заједничким обрађивањем земаља*, али како је *узајамност* међу земљорадницима још и сувише слаба и неразвијена, то ће још много година протећи док се штетне последице распарчаности земаља могадну блажити заједничким припремањем земље, сејањем усева, срећивањем летине и деобом и продајом приноса.

Има и други један начин, којим се сузбија распарчавање имања. То је ограничење путем законодавства, да се извесни делови имања, не смеју делити испод јединице, коју би закон поставио, на пример испод *једног ектара*. Али би и та мера у примени имала својих тешкоћа и могла би убрзати да један део подмлатка немадне ни *окућнице око* **домаћег огњишта**, о чијем смо великом значају ту скоро у *Тежаку* говорили.

* * *

У оваквом једном питању, које засеца у најживотније интересе државе, јавна реч и јавно сватање могу много да олакшају поправљање злоупотреба, које претераним распарчавањем земље шкоде како приватним имањима тако и целокупном благостању народном; управ могло би се рећи: претерано парчање земље пропаст је малог земљорадника.

ЖИТНИ СКОЧАЦ

(Elater lineatus или Agriotes segetis)

(свршетак)

Кад се ишчупа из земље увела биљка овса, јечма или раж, онда се може видети, како се ларва овога инсекта зарила предњим делом у младу стабљику (сл. 2) и како је штети. Биљке штети одмах изнад жила, тј. не излази никад на површину земље. Отуда су надземни делови биљке сасвим цели а само су оштећени делови у земљи. Због ових повреда биљка престане развијати се и ускоро клоне и ужутне. По томе, кад се у овако увеле биљке осматра само њихов надземни део, онда је лако могућно извести погрешан закључак, т.ј. да је таквој увелости узрок нпр. погода или што друго. Напротив, кад се мало брижљивије осмотре надземни делови могућно је врло брзо пронаћи штеточину на самом делу.

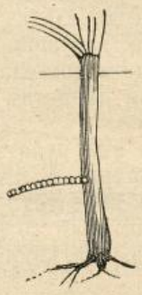

Сл. 2. Ларва посматрана у тренутку кад чини штету

У повређених биљака отпочне жутити најпре вршни лист, па се затим жутило шири све више и више наниже и већ *другог дана* ужутне цела биљка. Кад ларва прегризе врат биљке, онда је могућно биљку ишчупати из земље сасвим лако, наравно без жила, јер кад се повуче изгледа да је већ била откинута. Најнижи део биљке изеден је, оглодан сасвим.

Биљке с таквим знацима јављају се чим поникну. Увелост се простире често врло нагло да то јако пада у очи.

На поменути начин ларва житног скочца штети *озиму* и *јару раж*, *озиму* и *јару пшеницу*, *јечам* и *овас*. Но осем ових биљака, она штети и *шећерну* и *сточну репу*, *грашак*, *хмељ*, кукуруз, лан, мркву, посађени *кромпир* (нарочито у парчадима (кад се сече), који због тога не може да проклија) итд. Није дакле велики пробирач, и зато је утолико већи штеточина.

У Западној Јевропи, скочац је права беда, управо бич, за земљораднике. Нарочито велику штету причињава у Енглеској. Пре неколико година Лондонско Пољопривредно Друштво прибрало је податке колику штету причињава скочац онамошњим пољопривредницима и том приликом уверило се, да је штета од овога инсекта одиста врло знатна. Тако је тада утврђено, да је у неким крајевима уништена $^1/_8$, у неким $^1/_5$, у неким $^2/_5$ а у неким шта више и $^1/_2$ жетве.

Ларве скочца покрећу се врло лако по обрађеним пољима, јер им је тело дугачко, те се извијају као змија. При ходу користи се и сваком шупљиком у земљи, те се зато може, према потреби, зарити у земљи плиће или дубље. Кад је земља тврда, онда се креће врло заморено и такав пут за њих је често и врло опасан па и смртоносан.

Утврђено је, да је ларва скочца највише настањена у земљама под пиљним биљкама, затим под јарим и озимим житом и на угару а најмање је има у земљи под ливадама и пашњацима.

Женка потпуно развијена инсекта скрива своја јаја у мају првенствено у земљу на којој су пиљне биљке*) а затим у земљама под озимим усевима, јер у таквим земљама могу ларве наћи хране у изобиљу. Из јаја измиле ларве, црвићи, већ после неколико дана, који живе у земљи 3 до 4 године, па се затим учауре. Након две недеље изађе из чауре, у јуну, савршен инсекат — скочац. Скочци остану у земљи до пролећа идуће (пете) године и тада изиђу на површину земље, где се хране озимим стрмнинама и разним травама, па се затим у мају, зарију поново у земљу где снесу јаја ради заснивања новог колена, подмлатка.

Стрмном житу наносе нарочито велику штету кад је пред овима гајен који усев на угару. (боб, кромпир, купус, угарњача итд.). У том случају заостају на њиви делови стабљике тих биљака, који доприносе те је земља мекана, а то је таман жива згода за скочце, и то утолико више, што ту њихове ларве налазе и довољно хране, па се тако побуђују, да своја јаја остављају у већој количини.

Исто тако примећено је да у местима где је одомаћено гајење пиљних биљака, скочци односно њихове ларве, наносе нарочито велику штету *другом усеву*, т.ј. стрмнини, која је засејана за усевом после детелине. Обично се после детелине засејава који јари усев а после овога долази тек озими. За јари усев узима се најчешће овас, а за њим долази или озима раж или озима пшеница. У таквом случају, скочац није тако штетан за овас као за раж и пшеницу.

По ономе што знамо, да ларва у земљи живи око четири године, природно је, да ће је бити у већој количини кад је у земљи која се често не обрађује, него кад се чешће оре, јер се приликом обрађивања земље мора изнети сваком приликом већа или мања количина ларви и на тај начин многе изложити сигурној пропасти, нарочито, ако су ту и птице које их радо тамане.

Тако нпр. код обичног трећачења, биће мање штете од скочаца него нпр. код шестогодишњег плодореда, где се поље држи три године под детелином, с тога, што се земља у првом случају чешће оре него у другом. То се може најбоље видети из приложене таблице у којој § означава преоравање а по који пут и друго орање у место држања.

шестогодишњи	трогодишњи	плодоред
пролеће јесен § угар озима жита	пролеће јесен § угар озима жита	1899
озима жита и детелина с мишијим репом (Phleum pratense)	озима жита §	1900
детелина	§ јара жита §	1901
детелина	угар § озима жита	1902
детелина §	озима жита §	1903
§ јара жита	§ јара жита §	1904
угар §	угар §	1905

Ако претпоставимо да ће скочац 1900. године у оба поља (у мају) оставити своја јаја у земљу под озимим житом, онда ларве које се буду развиле из тих јаја, ваља да живе у земљи најмање три године, па да затим као савршени инсекти 1903. године могу и сами носити своја јаја на другом ком месту. Код шестогодишњег плодореда, за све време од четири године њива се неће преоравати ни једном, међутим код трогодишњег плодореда (трећачења), та ће се

*) Најрадије на поља засејана детелином у смеси с мишијим репом (Phleum pratense).

њива за то време преорати најмање четири пута а осем тога и више пута предрљати. На тај начин, на првој њиви биће мање скочаца, јер ће се уништавати приликом сваког орања, него на другој њиви где се ово не врши.

Од птица, нарочито приликом орања, највише уништавају ларве скочаца: свраке, вране и чворци, јер се у њиховој утроби с пролећа, налази мноштво ларви овога штеточине.

*

Има више средстава која се употребљавају за уништавање скочаца или за смањивање штете коју они причињавају а најважнија су:

1. Чешће обрађивање земље, да се ларве скочаца изнесу на површину, и на тај начин дâ могућности птицама, да се могу њима хранити;

2. Скупљање ларви приликом обрађивања земље или на који други начин. У околини Рингелхајма (у Немачкој) употребљавају се често деца за скупљање ларви. Један дечко скупи, веле, за једно после подне на 800 ларви а плаћају им за сваких 100 комада по 5 фенига (око 0·30);*)

Пуштање оваца на пашу по скидању усева, да се њива тиме што боље утâба, и на тај начин спречи излажење скочаца из земље;

4. Ваљање њиве што тежим ваљком или одмах после сејања озимих жита или после ницања усева, с јесени или пролећа. Поникла јара жита (овас и јечам) треба ваљати само онда, кад се утврдило да има скочаца. Ово средство највише је у примени у Немачкој и Холандији.

5. Тврди се, да на уљане (репичине и слачинине) колаче наилазе врло радо ларве скочаца, и да затим одмах сврше — угину. Тога ради многи ове колаче издробе у величини лешника, па их укопају у земљу за 7 до 8 см. Неки их употребљавају као прашак који мешају или с ђубретом или са семеном. Средство ово употребљава се, у новије доба и у Угарској. У велико се верује, да за три године употребљено може уништити све скочце. Биљкама ништа не уди, напротив оне још боље расту т.ј. служи им као добро ђубре;

6. За мамац употребљавају многи, нарочито у Холандији и кромпир, који секу исто онако као и кад га саде. На кромпир који посаде као и обично, нађе за 4 до 5 дана доста ларва и ове затим проналазе и убијају. Кромпир се за овај циљ полаже у земљу у априлу. За неког сељака из Холандије утврђује се, да је 1883. године потаманио на овај начин на 200.000 ларви, на њиви величине од 1 хектара.

7. Енглески баштовани употребљавају за мамац салату, коју разреде по лејама, на којима растиње страда од скочаца. Преко ноћ нађу ларве скочаца на салату где остају до зоре, те их зато рано изјутра другог дана треба покупити и уништити. Наравно, да је ово средство неподесно и за њиве, т.ј. кад се скочац има да уништава на већим површинама;

8. Препоручује се и сејање жита омашке (на сачму) у место на врсте, јер је примећено да засејано у врсте страда знатно више, него кад се посеје омашке. Исто тако запажено је, да и усев чије је семе плиће сејано страда мање од скочаца него кад се дубље сеје.

9. У Енглеској сеју с јесени, као озими усев, *белу слачицу*, (Sinapis alba), па кад на пролеће буде у цвету онда је заору. Верује се да ларве, кад се хране остацима заоране слачице, морају угинути, и зато је ово средство у Енглеској, може се рећи, врло обично.

10. У најновије време у Северној Америци, употребљава се с врло добрим успехом за уништавање скочаца, раствор сичана. За овај циљ разместе се по њиви мале гомилице детелине које се попрскају раствором сичана. На 100 литара воде узима се 25—30 грама сичана. Да би ларве пре наишле, узима се за мамац прошино брашно и шећер (на 10 делова брашна један део шећера) и њима се потрусе гомилице детелине после прскања.

Б. Д. Т.

*) На овај начин, ове године г. Жика Бошковић, председник општине јагодинске, плаћао је деци по 0·10 дин. за 100 ком. лептирова, и постигао врло леп успех. Уништена је маса лептирова за незнатну суму. **Врло похвалан пример.!**

ДВОСТРУКА БЕРБА ИЛИ ПЕТИОТИЗИРАЊЕ

Двоструком бербом зове се зато, што се од једног кључка може произвести двогуба количина вина.

За двоструку бербу морају се имати понајпре потребне каце са 3 данцета. Ради лакшега руковања те каце не смеју бити веће од 10—15 акова. Од трију данцета, једно и то најдоње непомично је, а друга два не смеју бити у кади као обично уметнута него да се могу вадити. Средње данце мора бити испод горњега за 25 см. раздалеко и треба да је по целој површини избушено тако, да само за то служи, да количину испод течности држи, јер комина не сме да дође на ваздух, пошто би се упалила. Зато се мора код двоструке бербе и брзо радити, јер кључ или комина не сме да постане мрка или да се упали.

Чим се, дакле, грожђе окруни на крушачу и измуља (на решетки од калаисане жице), одмах треба ширу оточити или одвојити од комине, и одмах да дође у каце за двоструку бербу или Петиот. У ту сврху нека је се у млакој води раствори 10—12 килограма обичнога белог шећера по хектолитру. Када се каца напуни комином, од које је шира оцеђена онда се у њу налива та слатка и млака вода дотле док дође преко средњега избушеног данцета; и пошто смо кацу до горњега данцета том слатком водом напунили, затвори се каца горњим данцетом и замаже, да ваздух у каду не може да улази.

У средини горњега данцета треба да има рупа на коју се сада одмах намести врањ за врење шире. У просторијама у којима се овај посао ради треба наместити и пећи (фуруне) да се ако треба може и ложити, и то до 20°C. То ће насигурно требати онда чинити, ако комина не би за 24 сати почела да ври.

За 8 дана треба то врење да буде готово. Ако смо могли брзо радити те да се комина не упали већ остала свежа и након овог првог врења, онда по довршетку врења треба вино од комине оточити, и онда се може цели по ступак поновити. Само се такво друго вино не сме да меша са оргиналним, већ треба да се као тање вино понаособ држи и негује. Најзад, исте каце којима се служимо за крушење и муљање грожђа, могли бисмо преправити са још 2 данцета, па да у њих сипамо толико слатке воде колико је оцеђено слатке шире.

Славољуб Сивош.
подрумар у Букову.

ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА У СЕГЕДИНУ

Одкад је *Друштво за пољску привреду у Шкотској*, које је образовано 1784 године, у почетку овог столећа истакло приређивање повремених изложаба, и одкад је *Краљевско пољопривредно друштво за Енглеску* 1840 године углавноме основано ради унапређења пољске привреде држањем годишњих смотри, отада те *Краљевске смотре* вреде као образац, по коме су се смотре и изложбе заводиле и по другим државама. У Немачку су ове смотре пресађене 1887; у Италији приређивање пољопривредних повремених изложаба по инглиском обрасцу чак је и законом уређено и поверено Пољопривредним Подружинама уз припомоћ државе, па и

Француска има ових изложаба, које су свуда за собом оставиле сјајан успех у подизању свију грана пољске привреде. Овај повољан успех покренуо је прошле године и *Земаљски Савез пољопривредних друштава у Угарској* те је одлучио, да одсада приређује повремене веће пољопривредне изложбе и да изношењем добрих примера и појмљивих успеха пружа земљораднику темељит путоказ за његов рад и његове планове и тиме да утиче на ширење пољске привреде. И доиста у Угарској се можда још у далеко већој мери осећа потреба за таквим мерама но у другим напредним земљама, јер је у Угарској пољска привреда најзнатнија привредна грана становништва, где се средњи и мали сопственици према махом напреднијем великим сопственицима држе још првобитног начина привреде, који више не одговара захтевима времена, те је за јачање ових средњих и малих сопственика најбоље средство — поучна изложба, која их гони на поређивање и угледање.

I.

Прва угарска изложба ове врсте приређена је од 20 до 28 августа ове године, у Сегедину, у срцу Алфелда, који се још од ваикада сматра као слика угарске народне земљорадње. За ову изложбу, коју је и лепо време послужило, може се рећи да је врло добро приређена била, јер јој се по стручној уредби нема шта много замерити. Простор, који су заузимали изложбени предмети, износио је 20.000 квадратних метара а број самосталних излагача премашао је 1000. Број посетилаца, готово искључно из пољопривредних кругова и, што је вредно забележити, из великог броја сеоских пољопривредника, износио је око 85.000. Опажала се и велика воља ка куповини изложених предмета, нарочито изложене стоке и машина; као највећи купац јавило се кр. угарско Министарство народне привреде, коме се придружила и кр. српска влада. Изложба није имала мањка.

II.

Најпоучнији и најобилатији део изложбе било је **Одељење за живу стоку и сточне производе.** Било је изложено 1300 говеди, 410 коња, 467 оваца и 697 свиња. Ваља поменути да у Одељењу стоке нису била грла само из државних завода, него су, благодарећи настојавању пољопривредних друштава и државним сточним инспекторима, били достојно заступљени и запати великих и средњих имања, као год и сеоских сопственика.

Млекарска изложба давала је слику о брзом полету угарске млекарске привреде, што се види и по увећању млекарских задруга.

И млади кр. угарски *Завод за кондиционирање вуне* имао је лепу и сасвим стручно уређену изложбу.

Врло су значајни успеси из *Живинарства.* Било је изложено преко 2000 грла живине; као извозни предмет живина представља у Угарској вредност од преко 70 милиона динара. Било је изложено не само појединих примерака живине од чистих раса у кавезима, него у 40 двориштa и читави живинарници. Нарочито падаху у очи укрштања угарске домаће кокоши с *илимесрок* и *лангсхенима.* Скоро сва изложена грла продата су.

Пчеларска изложба била је потпуно представљена како у производима тако и справама и живим пчелама у кошницама, што је било привлачна тачка за сеоске посетиоце.

Рибарска изложба обухватала је рибе из угарских већих рибњака и показивала и нов полет речног рибарства, које је регулисањем река јако оштећено било.

Изложба паса, која је сада први пут држана, имала је готово све само дивне примерке.

III.

Поред изложбе стоке главно одељење било је **Одељење за ратарство и биљне производе.**

Изложба дувана, приређена од стране кр. угарске огледне станице за гајење дувана у Дебрецину и главне дуванске управе, представљала је упоредо најглавније стране и домаће сорте дувана у осушеним и свежим примерцима, успехе огледа у ђубрењу, а тако и начин брања и сушења.

Гајење лана и конопље било је представљено производима одличних произвођача.

Изложба хмеља приказивала је развој ове младе гране угарске земљорадње, која видљиво оправдава наде, које се на њу полажу.

Изложба вештачких ђубрива садржавала је производе угарских фабрика за ђубрива.

Одсек за културно инжињерство изложио је планове и рељефе наводњивања, одводњивања и дренаже.

Колико јединствена толико и поучна *изложба ратарских школа* потпуно је испуњавлла свој циљ: да представи најважније тренутке образовања и васпитања у овим заводима за мале земљораднике и да сеоске посетиоце тиме подстакне живљем притицању овим заводима.

IV.

Одговарајући полету угарског виноградарства и **Одељење за виноградарство и подрумарство** било је обилато заступљено. Особито изложба *вина* и *грожђа* била је сасвим значајна и истицала се потпуном збирком свију сората, које се у Угарској гаје на песковитом земљишту, — нарочито се грожђе излагало ради јачег *извоза*, коме предстоји лепа будућност. Није изостајала ни збирка лоза и *поучан угледни виноград*, који се састојао из збирке живих чокота однегованих на разним америчким подлогама, а тако исто ни потпуна збирка справа и машина разних фирми, а није изостајала ни једна станица, која је радила, о пуцању у облаке ради растеривања градоносних облакова.

V.

У *изложби воћа* било је вредно видети велику збирку *јабука*, *крушака*, *шљива* и разне производе прерађеног воћа, које је још мало уобичајено, машине за то прерађивање и начине паковања воћа, као год и изложбу школских средстава.

VI.

Изложба пољопривредних машина доказивала је, да се ова млада радиност већ може да такмичи с иностранством, ма да је изложба сама још сразмерно мале размере представљала. Било је 45 излагача са преко 500 машина, све у лепим и добрим примерцима.

VII.

Као додатак била је приређена и *Изложба пољопривредне и кућевне радиности* у којој је прву улогу играла кућевна радиност, сасвим укусно уређена и доиста успешно изведена. Велики је обим имала и изложба сродних грана радиности док је права пољопривредна радиност излагањем млинова, казанџиница и фабрика уља испала сразмерно најслабија.

VIII.

У вези с Изложбом држан је и *Пољопривредни конгрес* који је живим учешћем у претресању био посвећен читавом низу привредно-политичких и стручних задатака и тако добро дошао да допринесе расветљењу некојих питања и да утврди везу заједнице међу друговима по истом занимању. О садржини конгреских саветовања овде се не може говорити. Поменућемо само укратко, да су на земаљском конгресу угарских пољопривредника држана ова предавања: Подизање земаљског благостања; Нов облик скидања терета с непокретне сопствености; Измена закона о зеленаштву; Развијање задругарства, Обезбеђивање од

пожара, од града, живота и ужитка; Угарско планинско газдовање.

Специјална стручна саватовања држана су на земаљском конгресу пчелара, на конгресу за земаљско виноградарство и подрумарство и на конгресу пољопривредних учитеља. Ако још поменемо главну скупштину јужноугарских сеоских удружења, трке коња, прескакање за награду и трке у касу, као год и награђивање слугу и разне стручне екскурзије по околини, онда смо прилично исцрпели набрајање стручнога програма.

IX.

Изложба је у првом реду показала привредне одношаје великог Алфелда. Поређењем система газдовања и производа рационалне велике земљорадње и малих и средњих газдинстава показивала су се савршенства и мане привреде. С тога је ова Изложба особито малом алфелдском земљораднику пружала многоструку прилику за поуку и, износећи слику пољопривредног напретка, она је била озбиљна опомена за оне, који се још непрестано држе старих предања. Али је *Пољопривредна земаљска изложба у Сегедину* била и први силни излив пробуђене самосвести угарских пољопривредника, јер је она постала њиховим ситним али многобројним прилозима властите им снаге а не приређена искључно потпорама озго, дакле готово као сасвим самостално дело њихово, које уједно спаја сарадњу владе и посленост друштава и рад многих појединих стручних снага.

СРЕДЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ У ЧЕШКОЈ

У Краљевини Чешкој постоје сада три средње пољопривредне школе: у Хруђиму, Роудњици и Кадану.

У Хруђиму године 1862. била је подигнута пољопривредна школа као одељак онамошње реалке; но већ године 1863. одвојила се и постала самосталан завод. У години 1881 била је смештена у згради, у којој се и данас налази, купљену за 30.0000 форината. Но тада школа није долазила у ред средњих завода своје врсте. Тек године 1885—86 хруђимска пољопривредна школа преустројена је и уздигнута на степен средњег пољопривредног завода.

У Храхолушкама код Роудњице општине у срезу роудњицком године 1863. подигле су земљоделску школу, која је године 1885—86 такође уздигнута на степен средње пољоприрредне школе.

У Кадану била је од 1862—63 до 1887—8 земаљска школа која је у 1887—8 претворена у средњу пољопривредну школу. Садашњу школску зграду купила је држава 1870 године за 50.000 форината.

Средње пољопривредне школе чешке с дана у дан постају све значајније, а што је веома важно и што јако у очи пада, то је, што је похођење тих школа с године у годину све јаче и многобројније.

Тако су те школе имале ђака:

Године	у Хруђиму	Роудњици	Кадану	Свега
1885-6	24	18	13	55
1886-7	47	21	27	95
1887-8	61	41	48	150
1892-3	76	51	87	214
1893-4	88	70	122	280
1894-5	97	77	126	300
1895-6	136	101	145	382
1897-8	155	105	136	396
1897-8	177	106	122	405

При тим трима средњим пољопривредним школама износио је просечни годишњи трошак на једнога ђака:

у 1892-3 години 180·58 форината
„ 1893-4 „ 155·57 „
у 1894-5 години 145·91 форината
„ 1895-6 „ 137·19 „
„ 1896-7 „ 150·01 „
„ 1897-8 „ 157·48 „

Веома је важна појава, *да велика већина ђака, по свршетку тих пољопривредних школа, одлазе на своја породична добра, где добивено знање примењују.* И они на тај начин постају најватренији пионири пољопривредних напредака.

На развитак средњих пољопривредних школа у Чешкој од јаког је утицаја био осигуран и обезбеђен опстанак њихових наставних снага. На тај начин наставничко тело попуњавано је најбољим пољопривредним професорским снагама.

Издатак на све пољопривредне школе у Чешкој износио је:

у 1895-96 години 52.445·58 форината
„ 1896-97 „ 59.405·92 „
„ 1897-98 „ 63.777·69 „

Уређења средњих пољопривредних школа, одобрена скупштином 14 октобра 1884 год. и затим неколико пута мењана и допуњавана, 1899 године поново су према савременим потребама поправљена, којом су приликом те школе прешле у управу земаљску.

Према уређењу, циљ је средњих пољопривредних школа, да своје ученике, осим општег знања, спреме још и таким знањем теоријским и практичним, које им је неопходно потребно за успешну привреду на већим пољопривредним добрима, или у служби на разним државним имањима.

Свака потпуна средња пољопривредна школа има трогодишње учење (шест полгођа).

У средњим пољопривредним школама изучавају се ови предмети: Наука о моралу, оба земаљска језика (чешки и немачки) и Књижевност, Земљопис и Историја, Математика (рачуница и алгебра), Физика и Метеорологија, Хемија, аналитична и пољопривредна, Природна историја, Наука о биљним болестима, Анатомија домаће стоке, Гајење усева, Подизање стоке, Домаћа економија, Организација сеоских добара, Рачуноводство, Технологија пољопривредне индустрије, Шумарство, Воћарство, Виноградарство и Повртарство, Сточно лекарство и Поткивање коња, Пољопривредно грађевинство, Познавање закона, Практично мерење и цртање. Даље долазе практична вежбања с демонстрацијама.

Скупштина је изјавила жељу да се предавања из Хигијене на средњим пољопривредним школама поверавају само лекарима, као стручним лицима.

Средње пољопривредне школе треба да имају, у колико је то могуће, своје сопствено или под закуп узето имање али свакојако морају да имају у довољној мери земље за пољопривредна вежбања. И на томе парчету земље производе се најразличнији пољопривредни усеви нарочито они, који се не гаје у народу у великој количини. На тим имањима за ђачка пољопривредна вежбања гледа се на то, да ђаци добију прилику, да се упознаду са свима разноврсним пољским радовима.

Сваки наставник поклања нарочиту пажњу методичном начину учења. Празно предавање, диктирање и механичко учење на памет строго се избегава.

Учење се врши начином дедуктивним и за време учења наставник је с ђацима у сталном сабрањају, да их на тај начин бадри на заједнички рад. При учењу нарочита се пажња обраћа на правилно исказивање мисли и на строгу употребу књижевног језика.

Осим одређеног поља за пољопривредна вежбања, сваки завод мора да има још и Ботаничку башту, Вотњи расадник, Мали виноград, Мали хмељник и по могућству Шумски расадник.

Ко хоће да буде примљен за ученика прве године средњег пољопривредног завода, мора да испуни ове погодбе: да има пуних петнаест година; да поднесе уверење

о своме владању, ако не долази непосредно из средње школе; да поднесе сведоџбу из које ће се видети, да је с добрим успехом свршио нижу гимназију или нижу реалку, или грађанску школу, и Уверење да је у стању о своме трошку посећивати завод. Исто је тако допуштено, да средњу школу као нередовни ђаци могу походити они младићи, који су свршили нижу пољопривредну школу. Сваки је ђак дужан положити школској благајници на име уписа 5 форинта, на име школарине 40 форината и за лабораторију 5 форината.

Паралелни разреди на пољопривредним школама неће се установљавати. Земаљски Одбор доноси одлуку о томе, колико се ђака редовно може примити у прву годину. Ограничено примање ученика у те школе и одлука да се паралелни разреди неће отварати, неопходно је потребно, јер знатно утиче на успех предавања на средњим пољопривредним школама, где се нарочито при практичним радовима не може препоручити велики број ђака. Али, када број пријавних ђака за прву годину буде толико нарастао, да се не могу сви примити, онда ће се приступити или отварању четврте, нове средње пољопривредне школе, или претварању које од дојакошњих нижих школа у средњи завод. Према томе сада се надлежни чиниоци већ носе мишљу да ниже пољопривредне заводе у Табору и Либверду уздигну на степен средњег пољопривредног завода.

За предавање предмета, које смо већ побројали, при свакој средњој пољопривредној школи има 6 редовних наставника. Један је од њих управник. Испитани наставници носе назив „професор“ и у свему се равнају онима на средњим заводима.

Управника и редовне навтавнике поставља Земаљско Веће.

Прва и најјача дужност сваког наставника јесте, да се свима силама труди за напредак завода. Нарочито мора се старати, да школа напредује у сваком погледу *и да ученици буду не само у школи спремни већ спремни и за живот. А у томе правцу морају предходити својим примером како у школи, тако и ван ове, а нарочито морају строго пратити сваки научни напредак.*

Управник средње пољопривредне школе одговоран је за целокупно управљање заводом; он је у правоме смислу управник школе и његин заступник према трећима.

Како су средње пољопривредне школе заводи земаљски, то је појамно, да Земаљско Веће води о њима највећу бригу.

За дуго се водио спор о томе, да ли је добро да *Месне кураторије*, које су досада водиле непосредни надзор над овим школама, и даље имају ту власт над њима. И Земаљско Веће усвојило је и за даље старо правило.

Истина има средњих пољопривредних школа (на пр. у Моравској) где нема тих *Месних кураторија*, и где непосредно управљање заводом пада на самог управника; али ваља имати на уму, да у чешкој краљевини те школе нису осниване као школе земаљске, него су истом касније прешле у земаљску управу.

Кураторије тих средњих пољопривредних завода састављају: 1. председник, кога именује Земаљско Веће; 2. владин заступник; 3. заступник Земаљског Већа за краљевину Чешку; и 4. један од месних особа која има највећих заслуга за дотичну школу око његина успеха и напредовања.

Измене о Уређењу средњих пољопривредних завода могу се чинити само у споразуму с владом, која има и право надзора преко својих органа.

Тиме, што су решењем Скупштине године 1899 примљене те школе у управу земаљску и што је стање наставника њихових поправљено и обезбеђено, постављен је чврст темељ њиховом напредовању. И нема сумње, да ће те школе бити од неоцењене користи по *општи пољопривредни напредак* у краљевини Чешкој, који се напредак већ знатно свуда и опажа.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

За које време сазревају поједине сорте грожђа. — У школи у Гајзенхајму на Рајни бележено је за 6 година, колико времена треба појединим сортама грожђа да сазру од цветања. Просечно нађено је, да од цветања па до мекшања грожђа треба: Раном црном Бургундцу 50 дана, Раном Малингеру 55 дана, Мадлен Анжевини 50 дана, Лауренту 60 дана, Мадлен Ројалу 61 дан, Зеленом Свиленом грожђу 65 дана, Раној црвеној Велтлиндерки 69 дана, Црном Португисцу 70 дана, Црвеној Ранки 75 дана, Мускат-Ранки (Раној Тамњаники) 70 дина, Краљевој Ранки (Känig-Cutedel) 71 дан, Белој Ранки 71 дан, Рулендеру или Сивом Клевнеру 71 дан, Раној црној Италијанској Грашевини 72 дана, Зачинку (Farbtraube) 74 дана, Зеленом Силванцу 76 дана, Црном Бургундцу 77 дана, Белом Елблингу 79 дана, Црној Тамњаники 80 дана, Белој Грашевини (Ризлингу) 80 дана, Црвеној Ружци (Траминеру) 80 дана, Скадарки (црној) 84 дана, Белом Бургундцу 85 дана, Жутој Тамњаники 86 дана, Фурмипту (Жутој Мослависки, Mosler) 87 дана, Црвеном Цирфандлеру 90 дана, Италијанској Грашевини 90 и Зеленом Орлеанцу 92 дана,

Утицај доба (старости) на количину и каквоћу млека код крава. — У Алгају су чињени огледи од 1894 године у погледу на то: да ли и уколико има утицаја доба (старост) крава на количину и каквоћу млека, па се дошло до оваког резултата: Количина и масноћа млека расте све до после петог телета: затим просечно понајлак опада. Код понеких крава је у томе изузетак. Тек после трећег телета укупна количина млека може да пређе 3000 килограма. После другог телета добива се за 200 килограма више млека но после првог; а после петог телета повећа се количина за четвртину више од првог телења. Најмасније је млеко после трећег и четвртог телења. Специфична тежина млека је највећа после првог, а најмања после шестог телета; али је разлика у садржини млека уопште кроз све време врло мала.

ГЛАСНИК

Курс за учитеља пољопривредних школа у Прагу. — У октобру ове године заказан је курс за учитеље пољопривредних школа, нарочито нижих пољопривредних и зимских. Задатак је овоме курсу, да учитеље покрене на јачи духовни рад и да их упозна са новијим добитцима науке. Курс ће се држати на немачкој техничкој школи у Прагу, и састојаће се из неколиких предавања, од којих ће свако заузети 5—6 часова. — Програм ових предавања овакав је: Дворски саветник Дг. Ј. Улбрих, Одабране партије из Народне Економије; Дг. А. Верунски, Поглед на Аграрну Политику; Барон С. Лудвиг, о Хипотекарном Кредиту; Дг. Ј. Улбрих, Фонд обезбеђења Фрање Јосифа; Дг.

Ј. Лоштак, о Мелиорационом фонду; проф. Дг. Брунер. Пољопривредна Микологија, специјална Бактеорологија, бактеоролошке, микроскопске и хемиске демонстрације; проф. Дг. Епштајн, Методе испитивања важнијих пољопривредних врста хране; проф. Х. Декслер, Профилактично каламљење домаћих животиња; преф. В. Рипл, Одабране партије из науке о Мелиорацијама; проф. Дг. Пихл, Одабране партије из науке о земљи са особитим погледом на домаће одношаје.

Опет о извозу грожђа у Б. Пешту. — У допуну ранијег саопштења о погодбама за извоз грожђа из наше земље у Будим-Пешту, кр. срп. *Трговинска Агентура* дала је ова накнадна објашњења:

„1). Овде се (т.ј. у Будим-Пешти) могу набавити корпе за паковање грожђа само у вацком казненом затвору, по цену од 13 фор. за 100 комада. Кад би биле послате брзовоз могле би бити у Младеновцу за 10 дана:

2). Грожђе се продаје чисто без корпи. Мерење се врши с корпама и одбија се просечна тара, обично ½ кгр. на корпу.

3.) Разлика у доласку робе на овд. пијацу између брзовозног и споровозног шиљања у једном је дану. Обично се, међутим, шаље споровоз као воћна пошиљка, када иде брже од других споровозних пошиљака;

4.) Подвознина до Будим-Пеште из Србије, из Београда, чини око 2. фор. по једном метру, што зависи од количине која се у 1 вагон упакује. Препоручује се, међу тим, утовар од 50 и до мет. због обрачунавања подвознине Увозна царина чини 2. фор. у злату. Уз то долазе стварни издаци око продаје, који чине незнатну суму, и наша провизија. Брзовозни пренос повећава подвознину за 100%, и по предњим речима није за препоруку.“

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Услед појављеног питања међу виноградарима, о кидању лишћа на чокотима ради бржег сазревања грожђа, потписати најучтивије моли Друштво да их изволи известити:

1) Хоће ли виноградима шкодити кидање лишћа око рода — грожђа; и

2) Хоће ли брже сазрети род са истом бујношћу и процентом шећера, или ће кидање сметати бујношћу рода и квалитету?

21 Септембра 1899 год.
Сурдулица.

Понизан,
Стојан Ј Ђорђевић
економ из Сурдулице

Одговор. Кидање лишћа није неопходно потребно. То се чини и може се препоручити само у том случају, кад лишће сувише засењује род; но и тада може се покидати само оно лишће, које је над *трећим* листом више рода на ластару. Физиолошки је доказано, да су за претварање шећера и сазревање грожђа потребна најмање 3 листа који су непосредно изнад рода; те ако би се и то лишће покидало била би последица непотпуно сазревање и умањивање шећера. Род треба да је изложен светлости и топлоти, али то не сме да буде нипошто на штету правилности животнога тока чокота

— — **Ђ.**

ОБЗНАНЕ

Важно за пољопривреднике. — Срп. пољоприв. друштво набавља и ове године требила (тријере) за чишћење жита, пољопривредницима који му се за то обрати.

За добар избор требила (тријера), веома је нужно послати општу пробу жита оне околине у којој ће се требило употребљавати. И ако на први поглед ова напомена не изгледа тако важна, опет је она од пресудног значаја за добар избор требила; јер је тачним испитивањем утврђено: да зрно пшенице и корова у разноликој околини мења свој облик. Проба не сме бити од лепога производа а још мање, да је вештачки из разних најкоровљивији врста састављена. За ову пробу довољно је 5 килограма жита. Пробе се могу послати поштом и за то се не плаћа поштарина кад се упуте на адресу: „Српском пољопривредном друштву, Београд: Ценовник тријера Друштво шаље онима који затражи.

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 40. броја Тежака: Говор Његовог Величанства Краља Александра I. — Распарчавање земљишта. — Житни скочац (свршетак). — Двострука берба или, петиотизирање. — Пољопривредна изложба у Сегедину. — Средње пољопривредне школе у Чешкој. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Питања и одговори.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 41. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 10. ОКТОБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на год. 8 дин. на пола год. 4 дин. друштв. чланови помагачи чланови свих друштв. подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорад. задруге и чувари држав. шума добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу год. ВАН СРБИЈЕ, на год. 10 франк. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплати код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ.** ПРЕТПЛАТУ примају и поште. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: **СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО**

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: **АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ**

РАСПИС МИНИСТРА ФИНАНСИЈА

Свима пореским одељењима.

По члану 22. тачки г. закона о непосредном порезу, ослобођене су од плаћања пореза сеоске куће, намењене становању пољопривредника. Искључујући сеоску кућу из појма пореских предмета, законодавство је самим тим обележило ово имање као неодступну погодбу за лични и породични опстанак сеоског пољопривредника. Доследно оваквом гледишту законодавства било би, да се ово исто имање које у начелу не може бити предметом пореске обавезе, не може ни да прода за наплату пореза, који се дугује на остало имање или приход поменутих лица.

Да бих оваквом схватању дао и практичне важности, на основу чл. 124 закона о непосредном порезу, наређујем одељењу да оно, сагласно мом распису од данашњег Пр. Бр. 25834, *ни у ком случају не излаже продаји сеоску кућу с плацем у величини од 20 ара* (2000 квадратних метара).

Нека одељење појми велику начелну важност јавних интереса, којима је ово наређење намењено, па нека се истог тачно придржава не правећи никаквих погрешака, ни изузетака. А да би за њ знале и општинске власти, ди би се, на случај потребе, могли овим наређењем користити и они, којих се тиче, — наређујем даље, да га одељења доставе и општинским властима, а преко ових, на зборовима, да са његовом садржином упознаду и сеоски грађане.

ПБр. 25872.
9. септембра 1899. године
у Београду.

Министар Финансија
Вук. Ј. Петровић с. р.

Члан 22 тачка *г* закона о непосредном порезу гласи:

„Ослобођавају се од пореза: Све зграде по селима, које се не помињу у члану 19 под *б*“

Члан 19 под *б* гласи:

„Порез на зграде наплаћује се:

На све грађевине у селима, у којима су: трговачке магазе, механе, дућани, парни или водени млинови, воденице (изузимајући поточаре) стружнице, трговачки кошеви с оборима и куће које се дају под кирију.“

Члан 124 закона о непосредном порезу гласи:

„Сва упутства за извршење овога закона прописаће Министар финансија по саслушању Главне пореске управе“

Распис од 9. септемура 1899. год. ПрБр. 25834. гласи:

„Од оних дужника, који сем пореза за текућу годину, дугују још и порез за раније године, а за измирење истога сами понуде, да им се који део од имања узме у попис и прода за рачун пореског дуговања, нека одељење и не тражећи дозволе од Пореске Управе, прими предлог дужников, узме у попис и изврши продају одређеног дела имања и на тај начин наплати дужни порез.

Али, ни тада, одељење не треба да излаже продаји већи део имања, него само онолики, колики је потребан за измирење дужног пореза.

По извршеној продаји одређеног имања и измиреног дужног пореза, ако би било каквог вишка, претеклог из продајне цене, одељење га неће издавати сопственику, а још мање његовим повериоцима, без доказа о купљеном, новом непокретном имању; ако дужнику, по одбитку проданог имања, није остало колико треба по тачци 4., § 471. грађ. поступка.

Међутим, у селима, сеоска кућа с плацем, која служи за становање пољопривредника, и која је, по чл. 22. тач. г нак. о непосредном порезу, ослобођена од плаћања порезе, да се ни у ком случају не узима у попис и не излаже продаји.

По овоме, нека се одељење од сада управља.“

Саопштавамо онај предњи Распис заједно с члановима закона о непосредном порезу и с Расписом, на који се позива и скрећемо пажњу својих поштованих читалаца на ове одредбе и на упутства, која г. министар финансија о њима даје Пореским одељењима. У исто доба молимо своје читаоце да у *Тежаку* изволе разгледати раније саопштења, која с питањем *о домаћем огњишту сеоских земљорадника* стоје у вези, како би на тај начин што боље уочили велики значај овога питања и догледали огромне тешкоће да се оно повољно реши.

Са своје стране *Тежак* ће и даље износити своје скромне напомене и пружати своје прилоге за решење питања о опстанку и напредовању реда становништва, који се зове *ред земљорадника*, којих како ту скоро, у свечаној једној прилици, лепо напомену г. Петровић, министар финанција, од 2,300.000 душа у Србији има 1,930.000.

ЧЛАНЦИ

ГАЈЕЊЕ РАНОГА КРОМПИРА И ЦРНОГА ЛУКА УВЕЛИКО

Одкако су почеле да се подижу фабрике шећера и шпиритуса, као споредне пољопривредне гране, отада је земљорадња веома напред коракнула. Сировине, које се у овим фабрикама прерађују, шећерна репа и кромпир, могу се увелико гајити и прерађивати.

Од колике је користи гајење ових окопавина на целокупну пољску привреду опште је познато. Тиме, што се земља морала боље обрађивати, што су се брижљивије морале неговати ове окопавине за време свог растења, и што се земља морала више ђубрити, учињено је те је родност земље знатно повећана.

Боље обрађивање није било од користи само за шећерну репу или кромпир, већ је било добро и за усеве, који су се *после* њих сејали, те је и жетва била обилатија, а последица свега тога је та, што је вредност земље двојином и више скочила, те је тиме подигнуто и благостање земљорадника.

Како је са сејањем репе и кромпира, тако је и са гајењем баштенских усева увелико.

Подизањем фабрика за конзерве и презерве, добрим гвозденим и воденим путевима, и повећаном потрошњом брашна, поводом намножавања људства, сада се знатне количине поврћа могу гајити и потрошити, док пређе, кад се скоро само свеже поврће трошило, и кад се није могло тако лако а често и никако извозити, ни мање количине нису се могле употребити.

И ако се неке врсте поврћа ни приближно не гаје у толикој мери, у коликој се гаје репа и кромпир, ипак има много чињеница које иду у прилог гајењу поврћа, и оно се све више шири.

Већина врста поврћа тражи јаку земљу и велику негу, али не црпе сувише земљиште, и сви други усеви одлично успевају на земљишту, које је пре тога поврћем било засејано. Што се земљиште више ђубри, тим је родније. Земља се обрађивањем сасвим од корова чисти, а то је од велике користи и за усеве, који се доцније сеју, а и уопште за пољску привреду.

У свима пределима, у којима се, поред ратарства и поврће увелико гаји, опазиће се да све биљке одлично често и сувише бујно успевају.

Многи од земљорадника рећи ће, да је ово или оно покушавао али да није ништа добро искусио. Узрок овој незгоди треба тражити махом у рђавом избору врста поврћа, јер има поврћа, које се не може никако увелико гајити; које се, гајено само у малим количинама може употребити, и ако се увелико гаји, тешко га је потрошити; таквом поврћу потребна је већином велика нега и вртарско стручњачко знање. То су махом оне врсте поврћа, које се у сразмерно малим количинама додају јелу (тако звана зелен). Оне се, понајвише, и гаје по вртовима у близини оних места, где се и троше, т.ј. близу већих градова. Ако би пак пољопривредник и ове врсте поврћа хтео да гаји у већим количинама, морао би потрошњу обезбедити код фабрика за конзерве, код великокупаца, као што се то чини са шећерном репом.

Али има поврћа, које не тражи тако јаку земљу и велику негу, које се скоро исто онако гаји, као и остали усеви, које се може дуго чувати, коме је потрошња обезбеђена и које је због ових одлика врло подесно за гајење у већим количинама.

Од многих врста поменуће се овде само *Рани кромпир* и *Црни лук*.

Обе ове врсте, нарочито рани кромпир, могу се у већим количинама гајити, а није им потребна земља особите каквоће. На сваком земљишту, на коме само успева позни кромпир и шећерна репа, успевају и рани кромпир и црни лук. Док се рани кромпир у месецима јуну, јулу, августу и септембру увек добро плаћа, дотле је лук, као зачин, познат у целом свету а и извозни је предмет. Гајење овог поврћа је исто као и код осталих окопавина; оно скоро увек добро роди, а род му се може лако и дуго чувати.

Величина простора који за ове усеве ваља употребити, зависи од каквоће земљишта, величине целог имања, броја радника и могућности, да се набави довољна количина ђубрета.

Али на већини имања ретко кад да је сва земља подесна за сејање овог поврћа, те се онда на подесноме земљишту оно гаји сваке четврте или пете године. На већим имањима изаберу се за гајење најзиратније њиве, а у Саксонској има имања, на којима је по 100—150 дана орања под црним луком, а 2—3 пута већи простор под кромпиром. На мањим имањима од 10—40 дана орања, на којима се живи поглавито од поврћа, засејава се њиме половина свега земљишта.

Узмимо да је на земљишту, које се има спремити за рани кромпир, а за овим за лук, било пре тога посејано жито. Одмах по жетви ваља њиву плитко поорати, и ако је икако могуће, треба с јесени 300—350 товара стајског ђубрета на дан орања разастрети и то још једном преорати у средњој дубини. За успевање раног кромпира и лука неопходно је потребно, да се оволика количина ђубрета употреби. Њива ће се оставити да тако преорана презими, па ће се тек у пролеће, пред само сејање, дубоко преорати. Треба нарочито пазити, да земља не буде сувише влажна, јер се у том случају стврдну грудве, а то је од велике штете по усев, који воли трошну, у горњим слојевима растреситу земљу. Често се, и то баш на њиви за кромпир, тешко греши. Често ће се видети у пролеће, кад је за друге послове у пољу још велика влага, у данима, кад пада киша, или одмах затим, да се ору њиве, одређене за гајење кромпира; то се свети земљораднику доцније при вађењу кромпира, нарочито ако после таквог орања настане суша.

Пошто се поорало, треба само неколико пута олако повлачити, да се земља не би сабила.

О густини сађења кромпира мишљења се у многоме разликују; најзгодније је садити у размацима од 50 см. у четврт; тако биљка има довољно простора да се на све стране развија, док међутим, кад су врсте, уздужне и попречне, на неједнаком растојању, то није могућно. Где се гаји у мањим количинама и где се често први род раног кромпира употребљава за јело. сађење бива овако: Пошто се обележе квадрати, онда сејачи свуда, где се врсте укрштају, забадају по један кромпир, и то пажљиво, да се клица не би оценула; други пак сејачи иду за њима и малим мотикама притисну кромпир па овлаш поравне оџак. И ови радови треба да се врше, кад је сасвим лепо сухо време. Проклијан кромпир ниче по правилу за 14 дана раније, те се с тога може раније и вадити, а то је важно због скупоће младог кромпира. Али се опет често дешава, да позни мразеви у априлу или у мају униште биљку, која је сувише рано никла. На мањем простору могу се између оџака сејати репа, пасуљ, итд., али на већем простору, па још ако није чист од корова, не би ово било за препоруку. Рад би се отежао, не би се могли употребити коњски прашачи и окопачи, а користи од чистог усева треба много више ценити, него мале добити од споредних усева Рани кромпир ваља за време растења прашити и окопавати, као што се обично и чини.

Крајем јуна почиње кромпир да се вади.

Нарочите врсте препоручивати као најбоље, није могуће; то зависи од земљишта и од потрошње. Могла би се преповучити врста „Јули“ коју је *Паулзен* одгеговао а која може да поднесе свако земљиште и свуда се много троши. Ова је врста лепе сплашности, жућкасте боје укусна, добро роди и има свуда купаца. Могле би се још даље препоручити ове врсте: за роднију земљу „Фарбингски најранији,“ „округли модри,“ Рихтеров „јајасти модри,“ и „малта-кромпир,“ који се гаји у неким пределима; а на посниjем, песковитом земљишту добро успевају разне врсте „ружичастог црвеног“ кромпира.

Највише се троши овај кромпир у пределима у којима има много фабрика и у већим градовима

Сем непосредне користи, које се имају од гајења кромпира у томе, што се кртоле троше или продају, од великог су значаја и посредне користи од сејања кромпира. Ево како. Рани кромпир, пошто му је мало времена потребно за растење, испости мало земљу, те на њој могу добро успевати све пољопривредне биљке, које се за њим посеју; а пошто се већ у почетку лета повади, то се њива може три четири пут преко лета преорати и влачити. Тиме се земља очисти од корова и истроши, а то је за позније усеве од толике важности, да се не може довољно нагласити. Даље, пољопривредник се може користити зеленим ђубрењем, јер после раног кромпира успевају добро све биљке за зелено ђубрење, што после ражи и пшеница и не бива, јер би се семе за зелено ђубре онда доцно посејсло, те не би имало времена, да се довољно развије. Баш и кад не би било непосредне користи од гајења раног кромпира, довољне су и ове посредне да га за гајење препоруче.

(свршиће се)

Да ли је у производњи вина допуштена употреба шећера

Ретко је који од производа изложен тако разноврсном начину дотеривања, као вино. Зато, што се у поправљању вина врло често претерује, и тако се далеко иде, да у произведеном вину покадкад нема ни трага сока од грожђа, прописиване су у где којим државама врло строге мере противу оних, који се недопуштеним средствима у производњи вина служе. Једна је од тих мера нпр. и ова, *да се под именом вина има сматрати само оно пиће, које је без икаквих додатака из самога сока од грожђа алкохолним врењем произведено.*

Према томе у производњи вина не би се могла допустити на употреба шећера, јер вино које је шећером дотеривано, не би се већ према горњем захтеву могло сматрати као пиће, које је *без икаквих додатака* из самога сока од грожђа произведено.

Али, пошто се умереним додатком шећера само повећава количина једнога природнога саставнога дела у соку од грожђа, и пошто се тим додатком само побољшава каквоћа вина, то се не само допушта већ се шта више и препоручује, да се *по потреби* у производњи вина шећер употреби.

У Француској, која се као што је познато одликује производњом изврснога вина, потрошено је 1890. године за поправку вина преко 26 милијуна килограма шећера.

Да би се употреба шећера у производњи вина олакшала, смањена је у Француској и трошаринска такса на шећер и то од 50 на 24 динара на 100 килограма шећера.

По тој смањеној такси могло се добити за три хектолитра вина до 20 килограма шећера а за три хектолитра воде, којом се комина прелива до 50 килограма шећера. Као што се из овога примера види, чине се у Француској и извесне олакшице само да би се што боље вино, помоћу шећера произвело.

Кад је година добра, т.ј. кад је грожђе од природе довољно слатко, онда је употреба шећера разуме се излишна, али, кад у шири нема довољно шећера, онда се мора шећер употребити, јер ако се не употреби, добиће се одвећ слабо неукусно вино, које се и лако квари.

Ове године имао сам прилике да видим и опробам ширу из Смедерева и са београдског топчидерског брда. И из једнога и другог места шира је била слаба и није имала више од 11—13% шећера.

Од такве шире не може се очекивати добро вино.

Шира треба да има бар 16% шећера, те да се из такве шире добије вино, које ће имати око 9½ запр. % (запреминских процената) т.ј. у 100 *литара* вина 9 и по *литара* алкохола.

Вино, које нема 8 запр. % алкохола врло је слабо и лако се квари. Преко 8 па до 10 запр. % то су већим делом још лака вина. Тек од 11—12 запр. % рачуна се вино, да је снажно. Вино, које има 13 запр. % алкохола већ је врло снажно, а од 14—15% то су најјача асталска вина. Вина, која имају преко 15 запр. % алкохола рачунају се већ у дезертна вина.

Ове бројеве, који нам казују колико има алкохола у 100 делова вина не треба мењати с бројевима, који нам показују јачину ракије у „градусима“. Ракија од „12 гради“ има 30% алкохола а вино од 15% нема више од „6 гради“. У градусима изражене су количине алкохола, које су у 40 делова неке алкохолне течности налазе.

На укус вина поред алкохола јако утичу и друге тако зване екстрактивне материје, које се у вину налазе. Али о томе другом приликом. Сад је главно било видети, како се вина по јачини разликују, те да видимо даље како ћемо сазнати колико кад треба шири додати шећера, па да се добије довољно јако вино.

На најпростији начин може се приближно сазнати јачина шире помоћу *Клостернајбуршкога широмера*. То је обичан *„градус“* и на подели његовој обележен је проценат шећера, тако да се може одмах према томе, до које поделе потоне широмер у ширу, сазнати колико процената шећера има у шири. Поред тога широмера, добро је имати и један термометар, ако га у самом широмеру већ нема. Термометар је потребан да се види какве је температуре шира јер није све једно, да ли се топлија или хладнија шира мери. На сваком широмеру забележена је температура, коју шира за време мерења треба да има. Мерење се обично врши на температури од 14°Р. или 17·5°Ц. Ако је температура виша, онда је хлађењем треба снизити до 14°Р. а ако је испод 14°Р. онда се мало загреје и дотера до 14°Р. Кад се на то *не пази* па кад је шира хладнија од 14°Р. онда ће се наћи више, кад је пак топлија од 14°Р. онда ће широмером, *који је удешен за температуру од 14°Р*, наћи мање шећера но што га у ствари има.

Ширу треба мерити одмах чим се исцеди, дакле пре но што наступи врење. Ако је врење наступило, онда мерење не вреди, јер је већ извесна количина шећера прешла у алкохол и широмером наћиће се једно с тога мање шећера а друго и што услед алкохола течност постаје ређа. Мерење шире широмером за време а и после врења, нема дакле никакве вредности. У том случају могла би се пошто главно врење пређе, послати проба превреле течности којој *хемијској лабараторији*, да се према количини алкохола и према количини евентуално непреврелога шећера одреди количина шећера, која би се имала додати.

Из шире, која има *10% шећера* може се добити вино са *6 запр. % алкохола*. Према томе може се лако израчунати, колико треба додати шећера шири, па да се добије вино оне јачине, коју би желели да има.

Широмером сазнајемо дакле колико шећера има у 100 литара шире и према томе може се лако одредити, колико шећера треба додати, те да се шира довољно ојача. Количину шећера, коју смо широмером нашли треба одузети од количине шећера, коју би желели да шира има и остатак показаће нам колико треба додати шећера.

Тако да би нпр. добили довољно снажно вино, које ће имати до 12 запр. % алкохола треба шира да има 20% шећера. Широмером нашли смо да има 14% шећера, Онда треба додати 6 килограма шећера на 100 литара шире.

За тај посао треба употребити обичан бео *чист* шећер, какав нам и иначе за домаћу потребу служи, а може се узети и тако звани „ситан шећер у џаковима,“ ако је довољно чист и осетно јевтинији од шећера у главама.

Шећер се додаје шири или пошто се прво у води раствори и тај раствор сипа у ширу или се непосредно меће у ширу где се и раствара. Да би се лакше растворио, добро је да се шећер ситно истуца. Ако се раствор шећера у води додаје шири, онда сразмерно употребљеној количини воде, треба додати више шећера.

Било да се употреби шећер растворен у води или да се раствара у шири, нарочито ако се у шири раствара, мора обратити највећа пажња, да се на дну бурета не одвоји гушћи раствор шећера, већ у целој маси шире, свуда подједнако мора шећер бити распоређен, а то се може лако постићи *снажним мешањем*.

Још у почетку овога столећа, граф *Шаптал* професор хемије у Монпеље-у, који је доцније био и министар у Француској, препоручио је да се шира, која мало шећера има и која је одвећ кисела, мермерним брашном (истуцани мермер) од киселине ослободи и за време врења или пре тога да се дода толико шећера, колико добра шира треба да има. Тај начин поправљања вина према имену онога, који га је први препоручио, зове се *Шапталисање*.

Што се тиче ослобођавања вина од сувишне киселине, о томе засада не мислимо говорити, само ћемо напоменути, да и ослобођавање вина од сувишне киселине није никакав грех у производњи вина.

Кад година није као што ваља и кад се добије сувише кисело вино, грех би био, ако се не би поправило, кад се поправити може.

Тек пошто вино преври и пошто се оточи може се ценити, да ли га и на који начин треба од киселине ослободити.

О томе питању говорићемо другом приликом, кад му буде време, ако нам се прилика укаже.

Др. Марко Т. Леко.

БЕЛЕШКЕ

Први град према добивеном извештају падао је у овој години *27 Априла* у селу *Гузевју* среза масуричког, био је врло јак и оштетио је само воћњаке, јер усеви су били још врло мали, штета није могла бити процењена пошто је воће тек пупољало и где где цветало.

Штете од поплава и града у месецу Мају. — По добивеним извештајима у месецу Мају било је поплава и града у разним крајевима наше отаџбине, те податке средили смо према данима у којима је било тих непогода, и износимо их у следећим прегледима:

5. и 6. Маја била је велика поплава у селу *Врњцима* (среза трстеничког), оштетила је усеве земљишта разрила и однела на површини од 1200 хектара, штета је процењена на 100.000 динара.

5. Маја падао је ситан град са плахом кишом у селу *Рокцима* и засеоцима *Зарићима* и *Бујићу*, (срез моравичког), оштетио је усеве и воћњаке на површини од 150 хектера, штета је изнела 1500 динара.

Од 5 Маја почео се разливати Дунав у атарима села *Кулича*, *Липа* и *Шалинца* и поплавио је 500 хектара њива и ливада. Поплава је трајала целога Маја и причинила је штете на 50.000 динара.

6. Маја падао је град средње величине у селима *Лопашу* и *Почековини* (среза трстеничког), оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 600 хектара и штета је процењена на 200.000 динара.

8. Маја падао је град: 1) у селу *Врутцима* (среза ужичког), био је ситан и оштетио је усеве и воће на површини од 50 хектара и штета је изнела 1500 динара; 2) у селима *Дугој Пољани*, *Чегровцу* и *Ћелијама* (среза жичког), био је величине лешњика, и оштетио је винограде, усеве и воћњаке на површини од 260 хектара и штета износи 45.000 динара; 3) у селу *Шаренику* (среза моравичког), био је јак и крупан, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 120 хектара и штета износи до 5000 динара; 4) у селу *Добрачама* (среза ариљског), био је средње величине и јак, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 400 хектара и штета је процењена до 5000 динара.

9. Маја падао је град: 1) у селу *Мишљеновцу* (среза [illegible]ог), био је величине лешњика и оштетио је жита,

орања
и кромпиро[illegible]
о којима се живи
вина свега зем[illegible]

конопљу и воћњаке на површини од 50 хектара и штета је изнела до 1000 динара; 2) у селу *Мелници* (среза млавског), био је слаб и није никакве штете причинио; 3) у селима *Баричу* и *Бикињу* (среза голубачког), био је средње величине и оштетио је махом усеве на површини од 400 хектара и штета је процењена на 14000 динира; 4) у селима *Радошевцу* и *Усју* (среза голубачког), био је средње величине и оштетио је винограде на површини од 10 хектара а штета износи до 8000 динара; 5) у селу *Уровцу* и засеоку *Брескви* (среза посавског ваљ.), био је средње величине, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 100 хектара и штета је процењена на 10.000 динара; 6) у селу *Равном Делу* (среза пољаничког), био је јак и крупан, оштетио је усеве на површини од 60 хектара и штета износи до 2000 динара; 7) у селу *Врутцима* (среза ужичког), био је средње величине, оштетио је усеве и воће на површини од 200 хектара и штета је изнела на 6000 динара; 8) у селу *Себечевцу* (среза расинског) био је величине лешњика и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 150 хектара а штета износи 5000 динара; 9) у варошици *Кучеву* (среза звишког), био је ситан и није никакве штете причинио; 10) у селу *Крепољину* (среза хомољског), био је ситан и густ, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 10 хектара и штета износи до 5000 динара; 11) у селу *Трешњевици* (среза драгачевског), био је јак и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 300 хектара а штета је процењена на 28.000 динара; 12) у селу *Кисиљеву* (среза рамског), био је средње величине и оштетио је винограде, конопљу и раж на површини од 57 хектара, а штета је процењена на 10.000 динара; 13) у вароши *Вел. Градишту*, био је средње величине и оштетио је винограде на површини од 50 хектара, штета износи 7000 динара; 14) у засеоку *Бруснику* (среза ариљског) био је величине лешњика са плахом кишом, оштетио је усеве воћњаке и земљишта на површини од 112 хектара, и штета износи до 9000 динара; 15) у селу *Дубрави* (среза моравичког) био је јак и оштетио је усеве, ливаде и воћњаке на површини од 53 хектара, а штета је процењена на 5300 динара; 16) у селима *Сирогојну*, *Рожанству* и *Трнави* (среза златиборског), био је средње величине са јаком кишом, оштетио је усеве и воћњаке на површини од 100 хектара и штета износи до 3000 динара; 17) у селу *Ђуракову* (среза рамског), био је ситан и оштетио је усеве и ливаде на површини од 15 хектара а штета износи 500 динара; 18) у селу *Звечки* (среза посавског ваљев.), био је крупан и оштетио је пшеницу и воћњаке на површини од 129 хектара и штета је процењена на 14.400 динара; 19) у селу *Јовановцу* (среза крагујевачког) био је врло јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 150 хектара, и штета износи 15.000 динара; 20) у селу *Цветојевцу* (среза крагујевачког) био је јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 200 хектара и штета је процењена на 11.000 динара.

9. Маја била је поплава: 1) у селима *Браничеву* и *Пониквама* (среза голубачког), оштетила је кукурузе, жита и ливаде на површини од 340 хектара и штета износи до 60.000 динара; 2) у варошици *Голупцу* и селима *Воилову*, *Малешеву* и *Сладинцу* (среза голубачког), оштетила је усеве на површини од 25 хектара и штета износи на 10.000 динара.

12. Маја падао је град: 1) у селу *Грабовцу* (ср. трстеничког), био је густ а ситан и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 20 хектара и штета износи до 2000 динара; 2) у селу *Богдању* (среза трстеничког), био је густ а ситан и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 12 хектара и штета износи до 1.000 динара; 3) у селу *Црниљеву* (среза подгорског), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 1500 хектара, а штета је процењена на 15.000 динара; 4) у селима *Богдинцу*, *Милушинцу* и *Сесалцу* (ср. бањског), био је слаб и оштетио је понешто од усева, воћњака и винограда на површини од 40 хектара, штета износи 1.000 динара; 5) у селима *Блендији* и *Дугом Пољу* (среза бањског) био је средње величине и оштетио је шљиваке и винограде на површини од 20 хектара, штета износи 1.000 динара; 6) у селу *Грдовићу* (среза ариљског), био је величине ораха и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 70 хектара и штета је процењена до 3.200 динара; 7) у селу *Дражеву* (среза посавског под.), био је средње величине и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 200 хектара, штета је изнела на 5.000 динара; 8) у селу *Јасенку* (среза посавског под.), био је средње величине и оштетио је жита и кукурузе на површини од 20 хектара, штета је процењена на 4.800 динара;

12. и 13 Маја падао је град у селима *Мровски*, *Голочелу* и *Црниљеву* (среза посавотамнаског) био је мешовит и оштетио је усеве шљиваке и винограде на површини од 800 хектара и штета је изнела до 7.000 динара;

13. Маја падао је град: 1) у селима *Горњој Сипуљи* и *Помијачи* (среза јадранског), био је јак и крупан, оштетио је све у опште на површини од 750 хектара и штета је процењена на 70.000 динара; 2) у селима *Доњој Бадањи* и *Доњој Сипуљи* (среза јадранског) био је врло јак и оштетио је све у опште на површини од 1390 хектара, штета износи до 60.000 динара; 3) у селу *Матијевцу* (среза посавотамнавског), био је крупан и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 1.040 хектара и штета је изнела 4.000 динара; 4) у селима *Власаници*, *Дебрцу* и *Новом Селу* (среза посавотамнавског), био је јак и величине ораха, оштетио је све у опште осим кукуруза на површини од 1.170 хактара и штета износи до 70.000 динара; 5) у селима *Бобовику*, *Владимирцима*, *Крнулама* и *Скупљену* (среза посавотамнавског), био је величине лешњика и оштетио је пшеницу и воћњаке на површини од 500 хектара и штета је изнела до 2000 динара; 6) у селу *Јаловику* (среза посавотамнавског), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке винограде и поврће на површини од 2.000 хектара, и штета је процењена на 60.000 динара; 7) у селима *Белотићу* и *Пејиновићу* (среза посавотамнавског), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини 1430 хектара, и штета је процењена до 3.000 динара; 8) у селима *Звезду* и *Прову* (среза посавотамнавског), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке, винограде и ливаде на површини од 300 хектара, и штета је изнела до 5.000 динара; 9) у селу *Грабовцу* (среза посавског ваљ.) био је јак и оштетио је пшеницу и јечмове на површини од 32 хектара, а штета је изнела до 5.000 динара; 10) у селима *Букору*, *Криваји* и *Метлићу* (среза поцерског), био је јак и оштетио је усеве, воће, винограде и поврће на површини од 2.900 хектара, штета је процењена на 300.000 динара; 11) у селу *Никучанима* (среза поцерског), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 200 хектара и штета је изнела до 65.000 динара; 12) у селима *Варни*, *Горњој Врањској* и *Метковићу* (среза поцерског), био је средње величине и оштетио је све у опште на површини од 1.000 хектара, штета је изнела до 150.000 динара; 13) у селу *Кртински* (среза посавског ваљ.), био је јак у величини ораха, оштетио је све у опште на површини од 560 хектара и штета је процењена на 56.000 динара; 14) у селу *Десићу* (среза поцерског) био је крупан и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 200 хектара, штета износи до 2.000 динара; 15) у селу *Волујцу* (среза поцерског), био је крупан и оштетио је усеве, винограде и воћњаке на површини од 100 хектара и штета износи до 1.200 динара; 16) у селу *Грушићу* (среза поцерског), био је крупан и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 300 хектара, штета износи до 2.000 динара; 17) у селу *Дворишту* (среза поцерског) био је крупан и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 120 хектара и штета износи до 1.400 динара; 18) у селу *Горњој Борини* (среза рађевског), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке,

виноградe, ливаде и повpће на површини од 150 хектара и штета је процењена на 30.000 динара; 19) у селу *Радаљу* (среза рађевског), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке, винограде, ливаде и повpће на површини од 500 хектара, и штета је процењена на 90.000 динара; 20) у селима *Малом Зворнику* и *Сакару* (среза рађевског), био је средње величине и оштетио је усеве, воћњаке, ливаде и баште на површини од 200 хектара, и штета је изнела до 30.000 динара; 21) у селу *Костајнику* (среза рађевског) био је крупан и оштетио је све у опште на површини од 400 хектара, штета је изнела до 15.000 динара; 22) у селу *Дрену* (среза посавског вал.), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке, винограде и жир на површини од 139 хектара, штета је процењена на 13.300 динара; 23) у селу *Орашцу* (ср. посав. вал.), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 21 хектара и штета је изнела до 1.600 динара; 24) у селу *Ушћу* (среза посавског вал.), био је величине ораха и оштетио је усеве, воћњаке, винограде и жир на површини од 913 хектара а штета је процењена на 133.000 динара; 25) у вароши *Лозници*, био је величине лешњика и оштетио је усеве, и воћњаке на површини од 430 хектара, и штета износи 61.000 динара; 26) у селу *Доњој Брезовици* (среза рађевског), био је јак и оштетио је све у опште сем кукуруза на површини од 800 хектара, штета је процењена на 100.000 динара; 27) у селу *Завлаци* (среза рађевског), био је јак и оштетио је све у опште сем кукуруза на површини од 800 хектара, и штета је процењена на 100.000 динара.

14. Маја падао је град: 1) селу *Малој Крсни* (среза смедеревског), био је средње величине и оштетио је усеве на површини од 250 хектара, штета је процењена на 16.000 динара; 2) у селу *Рашаницу* (среза млавског), био је средње величине и оштетио је само воћњаке на површини од 30 хектара, штета је изнела 600 динара; 3) у селу *Четережу* (среза моравског пож.), био је величине лешњика и оштетио је усеве и воће на површини од 120 хектара, штета је процењена на 2000 динара.

15. Маја падао је град: 1) у селу *Церови* (среза рађевског), био је величине лешњика и оштетио је све у опште на површини од 600 хектара, шгета је изнела на 60.000 динара, 2) у селу *Ликодри* (среза рађевског), био је крупан и оштетио је све у опште на површини од 390 хектара штета је процењена на 30.000 динара; 3) у селу *Толисавцу* (среза рађевског), био је средње величине оштетио је усеве и воћњаке на површини од 160 хектара штета износи 9.000 динара; 4) у селу *Белој Цркви* (среза рађевског), био је средње величине и оштетио је све у опште на површини од 180 хектара, штета је изнела 10.000 динара, 5) у селима *Дворској* и *Великом Селу* (среза јадранског), био је ситан и оштетио је воћњаке на површини од 40 хектара, штета је процењена на 3.000 динара; 6) у селу *Горњој Буковици* (среза азбуковачког), био је ситан и оштетио усеве и воћњаке на површини од 800 хектара штета је изнела на 15.000 динара;

17. Маја падао је град: 1) у селу *Славковици* (среза колубарског вал.), био је ситан и оштетио је усеве на површини од 345 хектара, штета је процењена на 7.000 динара; 2) у селу *Азањи* (среза јасеничког под.) био је средње величине али јак и оштетио је усеве и винограде на површини од 200 хектара, штета је процењена на 20.000 динара; 3) у селу *Божурњи* (среза јасеничког краг.), био средње величине и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 850 хектара и штета износи 13.000 динара; 4) у селима *Кушиновцу* и *Суботици* (среза ресавског), био је крупан и оштетио је усеве, воћњаке и ливаде на певршини од 600 хектара, штета је процењена на 36.000 динара; 5) у селима *Горовичу* и *Жабарима* (среза лепеничког) био је средње величине али јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 200 хектара, штета је процењена на 150.000 динара.

21. Маја падао је град у селу *Братићу* (среза жупског), био је ситан и оштетио је шљиваке и конопљу на површини од 10 хектара штета је изнела на 1.000 динара;

24. Маја падао је град: у селу *Брасини* (среза јадранског), био је средње величине и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 800 хектара, штета је изнела 1.000 динара.

25. Маја падао је град: 1) у селу *Стрижи* (среза параћинског), био је крупан и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 1.400 хектара, штета је процењена на 50.000 динара; 2) у селима *Беочићу и Лоћики* (среза беличког), био је ситан и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 200 хектара, штета је изнела до 2.000 динара; 3) у селу *Дљину* (среза драгачевског), био је средње величине и оштетио је усеве и воћњаке на површини од 200 хектара, а штета износи 20.000 динара; 4) у селу *Чибутковици* (среза колубарског под.), био је средње величине и оштетио је усеве воћњаке и винограде на површини од 250 хектара, штета је процењена на 8.000 динара; 5) у селу *Барзиловици* (среза колубарског под.), био је средње величине и оштетио је усеве, винограде, воћњаке и конопљу на површини од 400 хектара и штета је процењена на 20.000 динара; 6) у селу *Дудовици* (среза колубарског под.), био је средње величине и оштетио је усеве, конопљу шљиваке и винограде на површини од 350 хектара и штета износи на 15.000 динара; 7) у селу *Смрдљиковцу* (среза колубарског под.), био је средње величине и оштетио је усеве, конопљу, воћњаке и винограде на површини од 350 хектара, штета је процењена на 10.000 динара; 8) у селу *Рујевцу* и *Узовници* (среза азбуковачког), био је јак и густ, оштетио је усеве, воћњаке и винограде на површини од 210 хектара а штета је процењена на 10.000 динара.

27. Маја падао је град: 1) у селу *Белом Пољу* (ср. студеничког), био је величине ораха и оштетио је ране усеве на површини од 150 хектара и штета износи 4000 динара; 2) у селу *Црвенчеву* (среза нишавског), био је ситан и оштетио је винограде на површини од 15 хектара, штета је процењена на 1000 динара; 3) у селу *Паљевљу* (среза пчинског), био је јак и оштетио је усеве, воћњаке и винограде и на површини од 50 хектара, штета је изнела на 5000 динара; 4) у селима *Доњем Жапском*, и *Ристовцу* (среза пчинског), био је величине ораха и оштетио је стрмна жита, винограде и воћњаке на површини од 180 хектара а штета износи на 21.000 динара; 5) у селу *Дубници* (среза пчинског), био је ситан и оштетио је усеве на површини од 10 хектара, штета износи 1000 динара; 6) у селима *Горњој Отуљи* и *Преображењу* (среза пчинског) био је средње величине и оштетио је усеве и винограде на површини од 120 хектара, штета је процењена на 1500 динара; 7) у селима *Буштрању*, *Буљесовцу*, *Горњем Жапском* и *Коцком* (среза пчинског), био је врло јак и оштетио је усеве, конопљу и винограде на површини од 1200 хектара, штета је процењена на 50.000 динара; 8) у селима *Бабици*, *Доњем Левићу*, *Стануловићу*, *Судимљу* и *Чокотару* (среза косаничког), био је величине лешњика и оштетио је усеве и ливаде на површини од 250 хектара и штета је процењена на 25.000 динара.

Као што видимо из досада изложеног, месец Мај био је обилан са елементарним случајевима, јер од 31 дана у месецу 14 их је било са непогодама који су захватиле 147 места, које вароши, варошица, села и заселака. Оштећени простор преставља нам површину од 37.728 хектара, а оштећена су махом жита, воћњаци и виногради, а где где кукурузи, конопља, жир и ливаде. Вредност пак штете по процени општинских власти изнела је суму од 2,719.800 динара.

Ако сад ове бројеве упоредимо међусобно онда добијамо: да је у данима када је град падао просечно дневно захватио 10 места, просечна цифра у једном дану оштећене површине била је 2694 хектара, а просечна дневна штета 194.271 динар.

С.

Празник „дрво-сађење“ — У Америци постоји леп обичај, да сваке године њихове народне школе у известан дан, празнују велики празник дрвосађења који они зову дан дрвећа. Постанак тога празника није давнашњи, већ је почео од 1872 год. и дао је Америци огромне резултате. У државици *Небраски*, која је дотле била без шума, губернатор се домишљао, како да је пошуми и паде му на памет срећна мисао да предложи школама да установе названи празник за децу. Послушаше га, и установише. Прва година дала је милион садница а остале године за њом давале су ни више ни мање но 400 милиона. Брзо се распростре овај обичај по целој Америци и благодарећи њему, многи крајеви који су били без шума, или у којима није било баш никаквог растиња, постадоше шумовити и то све трудом питомаца народних школа.“

Директор народних школа у Бесарабији (у Русији) издао је распис потчињеним му школама, да и они заводе празник „дрвосађења,“ у њиховим школама и у том распису навео је за пример што горе исписасмо. Он вели, да није нужно доказивати, како би установљење таквог обичаја у Русији, а нарочито у јужној Русији, *где је несумњиво доказано, да су честим неродицама, у већини случајева узроци оскудност шума које се грамжљиво и варварски истребљују* услед чега атмосферска таложења која од времена на време падају, брзо се испаравају, те усеви подлеже рђавом утицају суше.

Ну с правом вели „Одески Листок“ (из кога вадимо ову белешку), да се не треба ограничити само на школске баште и на воће, него треба устројавати овај празник тако да му саучасник буде и сам народ, те да се засађују дрвећем путеви, стене и друга оголићена места, као и засађивање паркова итд.

Опит празника „дрвосађења“ био је устројен прошле године у једном реону харковске губерније, и дао је красан ресултат. Као што се види, велика Русија хоће да заводи лепе американске обичаје.

А да ли би нама користио оваки обичај мислим да и нама није нужно то доказивати. Па да ли ћемо бити срећни да поздравимо коју нашу школу са увођењем овог донста лепог празника? Идемо да видимо. Ми ово износимо таман у згодан час, кад се још ове године може то покушати. *Д. Б.*

Коза или крава? — *У* последње време пољопривредници на западу обраћају мало већу пажњу гајењу коза. Да би се видело колико је коза за економију важна, један чески лист ставља ову сразмеру између козе и краве, која је рачуном ухваћена у Швајцарској, где се гајењу коза велика пажња обраћа.

Коза по тежини својој од 35 кгр. потребује дневно око 1·05 кгр. сена, а за то дâ у средњу руку 1·72 литра млека. Ако рачунамо литар млека по 15 пара, то за 100 кгр. сена што коза утроши добијамо 24·50 динара.

Крава напротив по тежини својој од 450—500 кгр. потребује дневно 12 кгр. сена а даје сразмерно 5 литара млека. Да би се изравнала млечности козе, морала би давати 19—20 литара или четири пута више. Храном једне краве могу се добро издржати 8 коза. Тих осам коза дале би годишње 2900 литара, млека, док крава даје само 1800 литара. Кад се то уновчи онда 8 коза дају годишњи приход од 432 динара а крава само 270 динара.

Из овог рачуна види се, да је коза далеко пробитачнија за гајење, од краве, и да наш народ право има што вели, да је *коза сиротињска мајка.*

Услед овога, у Немачкој обраћају особиту пажњу гајењу коза и заводе тамо нарочите заводе ради распространења а доказ о томе још и тај, што се из Швајцарске много коза извозе за Немачку.

У погледу на гајење коза, поједине државе по статистици овако стоје: Швајцарска на 1000 становника има 146 коза; Аустрија 43, Ческа 56, највише коза има Грчка, 1725 на 1000 становника.

Истина је, да коза сатире шуму и да је штетна за баште и воћњаке, те из тих разлога неки би, да их сатру. Али, кад се узме у обзир њена корисност, а сем тога и могућност да се спречи од штета, онда би доиста вредно било да се наш пољопривредник заузме за гајење коза, јер никако коза није крива што чини штету, него је крив онај што је пушта. Та наши неки крајеви покосиште шуме и за невине овчице, а камо ли за козе, али, томе нису криве ни овце ни козе, већ једино наша — немарност.

Марљивом домаћину дакле коза може бити од велике користи. *Д. Б.*

ГЛАСНИК

Државни питомци по пољопривредној струци. — Министарство народне привреде расписало је 15. маја ове године *Стечај* за бирање младића, који ће се послати у стране земље, да о државном трошку изуче пољопривредне науке. У *Стечају* биле су изложене ове погодбе за пријем и избор ових младића:

1. Кандидати за ове питомце треба да су свршили најмање целу реалку или гимназију и да су положили испит зрелости с одличним или врло добрим резултатом;

2. да нису млађи од 18 ни старији од 22 године;

3 да су здрави и телесно развијени и без мана, које би им сметале да буду угледни чиновници и наставници пољопривредних школа; и

4. да су доброг владања.

Изабрани питомци имају дати обавезу, коју ће сами написати и коју ће потписати и њихови родитељи или закони старатељи:

а). да ће за прописано време свршити течај средње или више пољопривредне школе, коју Министарство народне привреде буде одредило; да ће на тој школи полагати све испите, који се према уређењу школе полугодишње, годишње и по свршетку течаја полажу; да ће из свију слушаних предмета или група имати оцене, које одговарају оцени српских школа најмање *добар*; да ће, ако овакав успех не могадну показати држави српској вратити сав новац који она на њихово издржавање и школовање буде потрошила, и да ће, ако школу с траженим успехом сврше после тога пробавити најмање годину дана једино у пракси, и

б) да ће по свршетку школе и праксе одмах ступити у државну службу која им се буде дала или у Одељењу за земљорадњу и сточарство, у ком ће случају бити административни чиновници Министарства и ту остати најмање пет година, или у пољопривредним школама, у коме случају биће дужни полагати професорски испит и у школи остати најмање пет година. Ова служба има почињати од најмање класе или плате.

Рок за подношење пријава био је до 1. јула ово године.

Од докумената тражена је школска сведоџба о положеном испиту зрелости, крштеница и лекарско уверење.

Избор питомаца вршила је нарочита комисија и било је одређено да то буде 4 августа ове године у дому Министарства народне привреде, где су сви кандитати имали лично предстати.

Напослетку је у *Стечају* напоменуто и то, да ће изабрани младићи од часа избора остати у Министарству, које ће их одмах о државном трошку упутити на *претходну*

праксу најпре на државном имању у Топчидеру а одатле шиљати и у друге пољопривредне заводе. Та претходна спрема трајаће до 1. октобра ове године, докле се изабрани питомци имају поново изјаснити: *желе ли своју будућност да траже и нађу у пољопривредном занимању и онако, како се овим Стечајем од њих тражи или не.* У првом случају упутиће се у школе, које им се буду одредиле, у другом ићиће сваки својој кући.

На расписани *Стечај* пријавило се свега 39 младића, и то техничара 5, филозофа 7 и правника 8; матураната 10 (реалца 2 и гимназиста 8); студената пољске привреде на вишим школама 5, на средњим школама 2, свега 7; богослова 1; учитељских приправника 1 и непознате спреме 1, свега 39.

Од ових 39 младића, по комисијском прегледу отпало је:

а) по годинама	4
б) по претходној спреми	5
в) по стању здравља	8
г) због недоласка на преглед	2
ђ) због доцне оријаве	1
Свега	20

Остало за такмичење 19

Од ових 19 младића било је:

1. по *укупним оценама* матуритетских сведоџаба:

а) одличних	2
б) врло добрих	16
в) добрих	1
Свега	19

По оценама било је:

I. *Из математике*: одличних 5; врло добрих 11; добрих 3.

II. *Из физике с хемијом:* одличних 1; врло добрих 2; добрих 1.

III. Само *из физике:* одличних 6; врло добрих 8; добрих 2.

IV. *Из јестаственице*: одличних 4; врло добрих 13; добрих 2.

V. *Из језика:* а) *немачког*: одличних 5; врло добрих 6; добрих 2.

б) *француског*: одличних —; врло добрих 6.

По владању, сви су били *примерног владања*, сем једног, који је имао *добро владање*.

Комисија је предложила 10 кандидата за државне питомце и господин Министар народне привреде изволео је изабрати 9.

Изабрани су ови младићи:

1 Димитрије Николић, правник I год. из Свилајнца;

2. Јован Александровић, матурант гимназије, из Прахова, округа крајинског;

3. Миодраг Обреновић, матурант реалке, из Београда;

4. Војислав С. Марковић, техничар II год., из Ужица;

5. Василије Танасић, филозоф I године из Љубовиће округа подринског;

6. Борислав Милутиновић, филозоф II год., из Вршца;

7. Јован С. Вуковић, правник II године из Београда;

8. Александар Г. Јовановић, филозоф III године из Крагујевца;

9. Велимир Стојковић, филозоф II године, из Крагујевца.

На *претходну пољопривредну праксу* изабрани питомци распоређени су овако:

У нижу пољопривредну школу у Краљеву: Димитрије Николић, Јован Александровић, Војислав С. Марковић, Василије Танасић, Александар Г. Јовановић.

У нижу пољопривредну школу у Букову: Миодраг Обреновић, Борислав Милутиновић, Јован С. Вуковић и Велимир Стојковић.

Са претходне праксе из обеју школа ови су питомци позвани у Министарство 26. септембра а 28. у ½ 6 часова изјутра отпутовали су у школе и то:

I у **Аустрију** *(Беч):*

Александар Јовановић и Војислав Марковић

II у **Немачку** *(Хоенхајм)*:

Димитрије Николић, Василије Танасић и Јован Александровић

III у **Француску**

а) *у Монпелије:*

Јован Вуковић и Велимир Стојковић

б) *у Гриньон:*

Борислав Милутиновић и Миодраг Обреновић

Комисију за избор ових питомаца састављали су:

г. Милутин Савић, начелник одељења у Министарству народне привреде;

г Др. Павле Поповић, инспектор санитетског одељења у Министарству унутрашњих послова:

г. Душан Спасић, инспектор одељења у Министарству народне привреде;

г. Александар Секулић, и

г. Павле Тодоровић, секретари Министарства народне привреде.

ОБЗНАНЕ

Важно за пољопривреднике. — Срп. пољопривр. друштво набавља и ове године требила (тријере) за чишћење жита, пољопривредницима који му се за то обрати.

За добар избор требила (тријера), веома је нужно послати општу пробу жита оне околине у којој ће се требило употребљавати. И ако на први поглед ова напомена не изгледа тако важна, опет је она од пресудног значаја за добар избор требила; јер је тачним испитивањем утврђено: да зрно пшенице и корова у разноликој околини мења свој облик. Проба не сме бити од лепога производа а још мање, да је вештачки из разних најкоровљивији врста састављена. За ову пробу довољно је 5 килограма жита. Пробе се могу послати поштом и за то се не плаћа поштарина кад се упуте на адресу: „Српском пољопривредном друштву, Београд: Ценовник тријера Друштво шаље онима који затражи.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 41. броја Тежака: Распис Министра Финансија. — *Чланци*: Гајење ранога кромпира и црнога лука увелико (свршиће се). — Да ли је у производњи вина допуштена употреба шећера. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 42. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 17. ОКТОБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЋАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лека, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЗАКОН

ЗА

Устројство министарства за народну привреду од 21 децембра 1882. године.

СА

Изменама и допунама од 4. октобра 1899 год.

Члан 1.

Поред министарства која у смислу §. 2. закона о устројству централне државне управе од 10 марта 1862. већ постоје, установљава се још и министарство за народну привреду.

Члан 2.

Задатак је министарства за народну привреду:

а), да се стара о мерама за унапређење свију грана пољске привреде (земљоделства, сточарства, пчеларства, свилоделства, *ветеринарства, пољопривредне технике,* итд.) за унапређење и развитак трговине, заната, индустрије, саобраћаја и радиности у опште;

б), да води надзор над свима школама и заводима за наставу, по напред изложеним предметима, као и надзор над свима заводима, друштвима итп. за новчане и друге спекулативне радње, (банке, кредитне заводе, берзе, приватне штедионице, друштва за пловидбу, железничка, индустријска друштва итп.);

в), *да даје мишљење по чисто народно-економној страни поште, телеграфа и железница (у погледу такса и тарифа);*

г), да води бригу о развитку рударства;

д), да прикупља, разрађује и редовно јавности предаје статистичке податке по свима гранама државне управе и по свима правцима народнога живота.

Члан 3.

Министарство за народну привреду према задатку своме има ова одељења:

1, Одељење за *пољску привреду и ветеринарство.*
2, Одељење за шумарство.
3, Одељење за саобраћај, трговину и радиност,
4, Одељење за рударство.
5, Одељење за статистику.

На челу ових одељења стоје начелници. *Свако одељење има потребан број инсиектора, секретара, инжињера, писара и званичника.*

Према указаној потреби министар може поједина одељења раздвајати у одсеке за нарочите гране послова.

Прелазно наређење

Члан 4.

Старање о чувању здравља домаће стоке као и управа над марвеним лекарима — ветеринарство — што се по члановима 1. и 2. овога закона одузима из надлежности Министарства унутрашњих послова, потиаиће под надлежност Министарства народне привреде од 1. јануара 1900 год.

До нарочите организације ветеринарске струке под Министарством народне привреде, у погледу старања о чувању здравља домаће стоке и права и дужности марвених лекара, важиће сви прописи закона о уређењу санитетске струке и о чувању народног здравља, од 30. Марта 1881. год. и измена и допуна овога закона од 11 Јуна 1884. год. као и сви прописи уредбе и расписи, издати на основу овога закона.

Члан 5.

Закон овај ступа у живот од дана Краљева потписа.

ЧЛАНЦИ

УЗАЈАМНОСТ У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

Многи могу да помогну једноме, један многима — тешко. То треба да нам увек лебди пред очима као мисао водиља. Колико има села, која чине управ једну једину велику породицу, где блиско сродство постоји у целом селу. Па и у таквим селима, где се замишља истинска слога, може се ипак наћи освете, мржње и раздора. Ту самовољно један другом загорчава онај и без тога сасвим горак, мучан живот сеоски. И кад би ко суседу, који је у невољи, могао помоћи једним динаром, он га радије још дубље гура, јер је можда пре толико година имао некакву малу свађу с њим.

Ево једног малог примера узајамне помоћи. У *** селу 40 малих и већих домаћина живе у највећој слози. Учитељ у том селу, стари, добар човек са проседим власима, увео је овај леп пример на који се могу и други угледати: Полазећи с начела, да се ни сваки клинац у зид не може увек утврдити, он је домаћине топлим речима покренуо да при могућим штетама од пожара, погорелцу, који своју летину није обезбедио, дају по неку накнаду тако, да сваки према приликама изда неки број снопова жита, исто тако и неку количину сточне хране.

Можда је и понеког од поштованих читалаца већ снашла несрећа да гледа како му у диму и пламену пропада имање и зграде са свом летином. И како у таквој несрећи многи и многи нису знали, чиме своју стоку да изране, па чак ни шта сами да једу! Како би се ту блатворно показало ово дело љубави према ближњему, ово дело братства!

Кад 40 домаћина узајамно на се приме часну обавезу, да ће сваки од њих погорелцу поклонити по десет снопова жита или, ако је само слама и сточна храна пропала, по 100 кгр. сламе и по 100 кгр. сточне хране (сена, сламе итд.). онда погорелац већ има 400 снопова жита, или 4000 кгр. сламе и 4000 кгр. сточне хране. Овом количином хране он већ може изићи на крај до идуће године. У току тога времена он може нешто од стоке продати или сточне хране докупити. Домаћинима приложницима такви заједнички издатак неће нимало бити тежак, ако помисле, да је и њих несрећа могла снаћи, или да им се у будућности она још може и навратити.

Свакојако има случајева, где ни овај начин припрема ништа не помаже, а то је ако половину села одједном пожар упропасти. Али су такви скучајеви тако ретки, да се на њих не треба ни осврtати. У осталом онда је ствар власти да ту помаже и да прибавља снажну потпору од државе. И суседна села требала би тада сложно у помоћ да притичу. Данас мени, сутра теби! Треба свако да помишља.

Тако исто бива и с подизањем погорелих зграда, нарочито где се још није одомаћило *обезбеђивање зграда од пожара.* Лепо дело љубави према ближњему суседи могу ту да учине, ако сваки од њих, према приликама, довуче по неколико кола бесплатно до места, где ће се зграда подизати. Набавка грађе за зидање погорелцу свагда је највећа тешкоћа.

Има и других начина узајамне помоћи. Ниједан земљорадник, ма колико да је имућан, не може поносито тврдити, да никад у невољу неће запасти. Колико већ има случајева, да су за мало година богати земљорадници непредвиђеним ударцима судбе у горку нужду западали и име им и поверење на нулу спадало. Тада је, наравно, добар савет скуп. Има случајева да је земљораднику за некаквих 150 динара пописивано и продавато имање и то много и много испод цене, само с тога, што толико новаца није убрзо могао наћи, а зеленаш неће да га чека. Где постоје ваљане *Земљорадничке Задруге*, такав случај једва да би се могао и појавити. Али и онде, где таквих *Задруга* још нема, ваља размишљати о средствима, како би се нагла оскудица овог или оног суседа могла срећно савладати. Један мали пример, како су сељаци у Н. једном свом суседу, који је био у нужди, помогли да се извуче испод терета. Христифор је био душеван човек, али је у своме животу имао много несреће. У двадесетој години већ је морао самостално да ради, јер му је отац умро а мајка болесна и за рад неспособна била. Кад се оженио, још је све ишло како тако, бар могао је плаћати текуће интересе и овде онде понешто од главнине. Али доцније сва зла сручивала су се на њ као из рукава. У четири седмице липсале су му две краве од заразне болести, а идуће године доживео је неродну годину. Био је много запао. И где се зло једном усели, одатле се лако не изгони. Христифор је читаве месеце боловао а петоро незаштићене му деце с болесном мајком горко су се мучила око болесничке

му постеље. Кад се напослетку придигао, он се запрепатио од ужаса, кад му се казало, шта је све дужан. Од тога часа сасвим му је загорчало. Са разних страна претило му се продајом имања и како се он за оно доба није могао помоћи, то је и одређена продаја имања. Тада се добри суседи, њих петнаест на број, удружише и суму, због које је Христифор допао беде, заједнички узајмише и за Христифора исплатише. Сваки је сусед био ризиковао 30 динара а тиме је Христифор спашен. Христифор је, кад су боље године настале, своје повериоце до последње паре исплатио а и деца су већ стала на снагу и помажу родитељима.

И ето видте! Што један не може, могу десет, што десет не могу, сто могу. С тога у нужди стојте свагда верно један уз другог, не мислите злобно: Марко или Јанко нека и пропадне, јер вам је можда негда сламку на пут бацио! Будите великодушни у опраштању! *Скупљајте живо угљевље с глава својих непријатеља*, као што је писано!

Али има још и других начина узајамних услуга. Често пута је скупоцена услуга и добар савет, и добра реч. Тако је Јован Лекић хтео да испроси Марију Животе Радишића из Н. и већ је све било готово, кад стари Радишић од једном ни да чује о каквој прошевини. Јован је тек доцније сазнао, да га је неки сусед оданде из села ,с којим је у омрази живео, код потоњег му таста не може горе оцрнио, рекавши да је он и пијаница и раскошник. Тек кад су Јованови пријатељи Радишићу ствар објаснили, свршила се свадба.

Не пакостите дакле својим суседима неоправданим оценама него им чините сваку узајамну услугу.

И ако је који сусед болестан па није у стању да савлада нагомилане послове, тако, да има опасности, да ће му летина пропасти, онда му притеците у помоћ и посвршавајте му заједнички најважније послове!

И кад знате какав савет, који би суседу у невољи могао бити од користи, то га не крите и не тајите него отидите и саветујте га, помозите му! Како би бедан био онај човек, који би краву суседову, која се од детелине надула, од миле воље пустио да пропадне, кад би трокар или прево, које је кришом набавио, могао позајмити те да краву спасе!

Размислите само па ћете и сами наћи још много и много таквих узајамних услуга, какве се у животу обично чине. И кад год сте какву малу помоћ од суседа примили, сматрајте то као дело пријатељства, као дело љубави према ближњему и старајте се да му то стогубо вратите!

ПРВА ИЗЛОЖБА ГРОЖЂА У СМЕДЕРЕВУ

Година 1882 била је судбоносна за наше Виноградарство. Пољопривредницима је она остала у памети да се никада не заборави; јер је тада у нас први пут откривена филоксерна зараза, — и то у виноградима *смедеревским*. После тога је зараза нађена у пожаревачким виноградима, крајинским итд., тако да данас, после 17 година, имамо само окрајке Србије, где филоксера још није показала свога зуба.

Смедеревски виногради били су вазда на цени због своје ненадмашне „Смедеревке“, — сорте грожђа, одличне као асталске, а добре и за вино. Но филоксерна зараза нагло је вршила свој чин разоравања.... Убрзо је нестајало дивотних смедеревских винограда, који су око путника који се поред њих лађом на Дунаву провозили тако пријатно мамили. Требало је пружити ма какво средство противу тога. И доиста државна управа огледала је да у томе помогне — с једне стране, што је предузимала сузбијање тако названим „културним радовима,“ употребом сумпорног угљеника и осталих средстава, а с друге стране оснивањем „*расаднице за америчку лозу*“, која је била прва у нашој отаџбини. С културним радовима и у нас, као и у другим земљама, није се далеко дошло, те је остало — да се од старих винограда дижу руке, а да се подижу *нови* виногради, новом лозом која се у „расадници“ отпоче гајити и производити.

Како је почетак био необично тежак! Новој лози приступало се с неповерењем. Нико није хтео веровати да и приватни могу чинити оно исто, што се чини у државној расадници; да се на америчкој лози калами Смедеревка. Од таквог посла одбијали су се још више, када се видело да се каламљењем примао мали проценат, те је услед тога изгледало да је подизање винограда један рад који се протеже у недоглед, поред тога што он стаје и труда и трошка, који је за човека поле слабијег стања скоро немогућ, ако не жели да западне у дугове. Друга појава, да чокоће од каламљење лозе, које је било на мало кречнијој земљи, жути, опада, па да се и суши, још је више успоравала рад, и већ се дошло дотле да се изгуби свака нада да ће рад икада добити полета. При свем том неколико скромних радника чинили су даље огледе, у тишини па често и потпуно изоловани од света. Нешто читањем а нешто угледањем на успехе, који су се отпочели задобијати у Вршцу, Араду и т д. они су марљиво пресађивали знање у својим виноградима. Пронађоше се нови начини каламљења, који су давали веће проценте примања; донесеше се и нове подлоге: „Порталис“ и „Рупестрис“, и наскоро се почеше пунити чланци у винограду каламљеном лозом, — угледа се напослетку, и род, и то онакав исти као и од старих винограда, ако не у нечему бољи. Разви се утакмица, прибавише се радници, засадише се матичњаци од нових сората за подлогу. и виногради, од пређе парлози, опет се заокруглише, зелено чокоће гордо показиваше вредноћу, усталашност и истрајност Смедереваца. Они се прибраше и охрабрише добрим успесима, тако да је по попису од 1897 године било већ 10% обновљених винограда, а у овој години извесно се тај проценат попео на 20%.

У таквим приликама није било тешко остварити мисао о приређивању једне *изложбе грожђа* у Смедереву, како би се показао у новом облику продукат смедеревских винограда, и пут како се до њега дошло. Уређења обновљених винограда смедеревских доиста су права практична школа за све оне, који желе приступити обнављању винограда, те је било сасвим на месту, изложбу везати са *разговорима виноградара*, у којима би се нарочито истакла искуства Смедеревца, а уједно и на делу видела та искуства. Предлог о приређивању *Прве изложбе грожђа* у Смедереву, која би била у вези са *зборoм* виноградара, покренут од руковаоца смедеревског лозног расадника, који је прихваћен од Министарства Народне Привреде, примљен је од конференције виђенијих сопственика винограда и виноградара смедеревских. Као ретко у таквим приликама, општина Смедеревска примила се одмах домаћинства, те је узела на себе да она сама поднесе све трошкове за изложбу, па и на подизање једне *засебне зграде* за то, ради чега је вотирана била сума од 5000 динара. Због краткоће времена зграда није подигнута; али одлука је донешена, да се ова има на сваки начин подићи идуће године, те да се тако Смедереву обезбеди стално приређивање изложбе грожђа сваке године. За тај циљ нема сумње да ће Смедереву помоћи округ па и земља; јер је положај Смедерева као биран да буде место за изложбе грожђа, па и вина, у ширем размеру, за округ па и за целу западну половину Отаџбине.

Према циљу и значају ове прве изложбе састављен је овакав **Програм**: *26 септембра*. Пре подне: Приређивачки Одбор са грађанством и музиком дочекује госте на пристаништу Краља Милана и железничкој станици; иде се у нову цркву на благодарење; после службе божије са свештенством, литијом, гостима, певачком дружином и грађанством иде се изложбеној згради; председник општине

града Смедерева благодари гостима на посети; *свечано отварање изложбе.* После подне: *разгледање изложбе: рад муљачом Веље Витороваћа и цедницом у локалу, односно средишту зграде и упознавање осталих справа и прибора.* У вече: свечана забава са играном. — *27 септембра,* Пре подне: *Збор виноградара и разгледање изложбе.* После подне: *Излет у виноград Његовог Величанства Краља Србије Александре I, где ће се такође извршити практичне примене справа за грађење (и цеђење) вина са потребним упутствима. — 28 септембра.* Пре и после подне: *Излет у приватне винограде; рад справама за цеђење црног и белог вина у локалу изложбеном. — 29 септембра.* Пре подне: *оцењивачки суд оцењује изложене предмете;* у 5 часова свечано затварање изложбе. У вече: банкет.

Дан, 26 септембра, освануо је мио за Смедеревце, ма да је падала јака киша, која у ово доба, нарочито за смедеревску Белину, не беше повољна. Гости се са Смедеревцима помолише Богу и за здравље Највишег Заштитника српске пољске привреде, па се упутише лепо опремљеној згради гимназијској, у којој је изложба грожђа. Пошто је учињен обред освећења, председник општине града Смедерева поздравио је Министра Народне Привреде г. Живана Живановића, и као Министра и као заступника Владе Њ. В. Краља, захваљујући му што је својим присуством дао већега значаја овој њиховој привредној свечаности, и што је дошао да се лично увери о усталашности и успесима Смедереваца на овоме новом пољу привреде народне. На овај поздрав г. Министар Народне Привреде изјавио је, да Смедеревцима доноси поздрав од Њ. В. Краља Александра и као владаоца а и као виноградара, и Краља — Оца Њ. В. Краља Милана, који је такође виноградарству свагда поклањао своју пажњу. У име Владе Њ. В. Краља и у име своје он захваљује Смедеревцима, што су се међу првима истакли на обнављању винограда не презајући ни од трошкова ни од трудова, и што на овако свечан начин показују резултате тога рада, који служи другима за углед. Пожеливши им истрајност, он је отворио изложбу.

После овога је настало прегледање изложбе. Најпре се улази у један повећи локал у коме је изложено *грожђе.* Пред вратима на уласку налазе се две повеће саксије са целим чокоћем и родом, од Смедеревке и Црвеног Дренка, два *главна* представника смедеревских винограда, који су показивали необичну родност. Унутра у локалу поређано је грожђе у котарчицама и тањирима: по полицама поред дувара, по укусно израђеним етажерима за воће и грожђе, што је рад плетарске радионице Винодел.-Воћарске школе, и по зидовима у разним фигурама. Осем тога било је и овде неколико саксија са чокоћем с родом. Грожђе је донекле груписано по сортама, а негде и по излагачима. Разуме се, да је највећи део „*Смедеревска Белина*“, — како је Смедеревци зову, — па онда *Црвени Дренак, Адакалка, Краљев Дренак, Црни Дренак, Бели Дренак, Женски Прсти, Црвена Ранка, Лисичина, Ружица, Прокупац, Бела Тамњаника, Скадарка, Зачинак, Динка*; а од страних сората поглавито: *Верцус, Калабрезер,* разне *Црне, Црвене* и *Беле Тамњанике, Тролингер* (бели и црни), *Шасла* разни, *Арамон, Манага* и др. Од Хибрида америчких било је: *Отело, Жакез, Јорк-Мадера.* Најугледнија и најразноврснија је била група грожђа из *винограда* Његовог Величанства **Краља,** у којој поред скоро свих домаћих сората има пуно страних, међу којима прво место заузимају француске сорте. Лепа и поучна је група г. Пере Дамњановића, а по броју сората најобилатији су били излагачи г.г. Влада Станковић и Воја Марковић, купци винограда пок. Венијамина Лазаревића. После ових је највише сората изложио г. Јаничије Константиновић, пред. општине града Смедерева. Укупно узевши било је на изложби заступљено 53. сорте које домаћих а које страних, а огромна је већина ових које спадају у сорте *сатлнога* (асталскога, десертнога) грожђа. По томе смедеревски виногради, почевши од Смедеревке задржавају тип столнога грожђа. Што се тиче каквоће у опште се може узети да је одлична. Смедеревка је веома крупна, само би јој требало да још сазрева. Остале сорте су, како по крупноћи тако и по зрењу, нормално, изузевши понеки Дренак. По томе, најглавније сорте у смедерев. виноградима: Смедеревка и Дренак (црвени) позне су сорте.

У другом локалу је изложбе: *муљача и сортирача* г. Веље Витороваћа, о којој даје објашњења сам конструктер и уједно демонструје. И ова справа сврађа велику пажњу на себе, што чини част њеном конструктеру. У истом је локалу *муљача* из фабрике Р. Гоћевца у Београду, као и потпуни прибор свеколиког ручног алата виноградарског, а затим и једна *каца* за врење. У ходнику, који води у двориште, изложена је *цедница* (преса), којој је конструктор И. Столић, колар из Смедерева. Цедница је по облику рајнских цедница; гвоздени делови су саливени у фабрици Р. Гоћевца.

(свршиће се)

ПРИМОРСКИ БОР

(Pinus maritima. Lam., фран. Pin maritime; P. de Bordeax; P. des Landes)

Овај страни бор расте од природе самоникло у топлим пределима по приморју и на острвима Средоземног мора. Нарочито је погодан за пешчане пределе и за живе пескове; он је управо дрво живог песка. Још пре 200 година почели су Французи овим бором да пошумљавају живе пескове на обалама Атланског мора. У томе су толико успели да су не само пошумили стотинама хиљада ектара пешчане просторије, него су тим спречили даље засипање позадних родних земљишта и претворили велике пусте и необрађене округе Ланда и Жиронда у производно земљиште, створили право благостање за онамошње становнике, где је пре тога дошло било до расељавања. И ако је ово бор топлих предела, искуством се утврдило да он ипак добро успева и у умерено топлим земљама.

И у нашој земљи покрај Дунава на Раму, између Градишта и Голупца и код Кладова има прилично просторије, на 5000 ектара под живим песком, који стоји непроизводан и још постепено засипа позадна родна земљишта, на велику штету суседног становништва.

Од прошле године у нашем Министарству Народне Привреде понова се покренула веома умесна мисао, да се на том живом песку између Градишта и Кладова подижу у већем размеру виногради од домаће винове лозе. Тога ради предузимано је и проучавање тога земљишта. Ну, разуме се, да се то сађење лозе не може извршити са успехом, док се год претходно живи песак не стани и не учврсти, и док се према владајућим ветровима не начине стални заклони од живе шуме, која може успевати на таком земљишту и заклањати да ветар песак не разрива и не развејава, те лозне садове да не затрпава и не подрива. У засебном расаднику на том нашем живом песку што пре учинити оглед, да ли ће овај приморски бор добро напредовати, што је велика вероватноћа, било би од велике економске вредности тога краја.

Овако корисно и важно шумско дрво за пошумљавање пешчаних поља заслужује да му и опис изнесемо овом приликом по француском извору.

Приморски бор уврштен је у племе Abietineae, у род бора, а у врсту приморског бора.

Лист је четина, дугачка 10—25 см; крута, врхом бодљива, отворено зелена с обе стране мало лаштећа, по две четине у једној усмини. Четине отпадају тек треће године постепено тако, да једне четине отпадају а друге одрастују, зато је круна борова увек лети — зими зелена.

Цвеће једнодомо, мушко и женско на једном дрвету, састављено у ресе. Мушке ресе жућкасте, јајасте, дугачке 1. см; са прашницама двооким. Женске ресе ситне су, румено љубичасте са љуспама црепасто поређаним, скривају по два заметка. Женске ресе одрастају у шишарице са дрвенастим љуспама, које скривају по једну крилату семку. Шишарице дугачке 14—18 см; скоро седеће, суноврате, усамљене, купасте и мало дугуљастог врха, црвенкасто жуте и сјајне; љуспе ромбичне, по средини са пупчастим облуцима. Крилате семке доста крупне, дугачке 8—10 мм; једна страна сјајно црна а друга тамно сива са ситним црним пегама; крила четири пута колико семка, црвено мрка, уздуж љубичасто пругаста. Семка ниче са 8 клијаваца. Дрво расте високо, кора на дрвету црвенкасто жута, подебела и дубоко испуцала.

Приморски бор може да порасте до 30 мет. високо и до 1 метра дебљине у пречнику. Дебла је правог и облог. Расте брзо и стално. Круне пирамидалне и у старије доба, ретке, прави слаб хлад и заклон, захтева више светлости, и подноси већу разређеност. Живи до 300 година.

Укорењава се врло снажно. Сржни корен, перчин пушта дубоко и побочне дебеле жиле пружа надалеко, из којих се опет пуштају у дубину мањи многи перчини. Ово снажно укорењавање, брзо растење у младости и на најпоснијем песку и што је свагда зелен, лиснат, чини овај бор врло погодним за пошумљавање живих неплодних пескова само где му је још уз то клима повољна.

Овај бор стаје рано на род, већ од 12. године; али му је у младости много семе штуро, тек средњега доба роди здраво семе и сваке године редовно. Цвета у Априлу или Мају. Семе сазрева у јесен друге године по цветању а у пролеће само испада из отворених шишарица и развејава се. Празне шишарице са отвореним љуспама стоје на гранама по неколико година, па онда опадају.

Расте у приморју Средоземног и Атланског мора, у топлим и умереним пределима, на песковима и силикатним земљиштима, а избегава кречну земљу. У планинама пење се до 1000 мет. висине. Добро напредује где је средња годишња температура 12° Ц. Подиже се сејањем из семена или још боље сађењем садница изведених у расаднику.

Дрво, боровина од приморског бора је због многих већих ходника смолних, и то млађи слој, крајика жућкасто бела а срчевина, средина отворено црвенкаста или мрко црвенкаста; доста чврсто дрво, на ваздуху потпуно осушено тешко је 0·523 до 0·769, врло је трајашно у води и мокроти, али осредње еластично. Најсмоловитије дрво од свију четинара у Европи, па и од нашег црног бора.

Боровина од 50 годишњег стабла већ је стигла у опште за стругање и за разноврсне столарске израђевине. Употребљује се доста и за бродарске израде. Праве се добри и трајашни прагови железнички, телеграфски стубови, подупирачи у рудницима; изврсни и дуготрајни шипови у води и земљи, греде и балвани. Од прерађивања млађег борја добијају се изврсне мотке за виноградске притке. По потреби дрво се и лако импрењује, т.ј. убразгавају се разне консервујуће течности ради дуже трајашности. Боровина од борова, из којих је вађена смола, тврђа је и трајашнија, јер је више прожмата смолом, али је лошија за тесање и стругање зато што је многим насецањем дебло искварено и спорије и неједнако расло. Дрво је још и добро гориво, пуца кад гори и искре далеко одлећу.

Осим употребе дрвета од приморског бора, највећа је и главна корист што се из њега вади много цењена смола, која се течна и сгуснута разно прерађује и добро продаје за многу употребу.

У пределу Ланда и Жиронда у Француској читава борја звана „Пињада (Pignadas) употребљују се поглавито за вађење смоле и отуда сопственици имају велике приходе, око 20—25 дин. годишње по ектару под борјем.

Вађење смоле врше тамо на прост начин. Око 35. године узраста кад бор достигне 30 см. дебљине у пречнику на 1. мет. висине од земље, стигао је и за вађење смоле. На једној страни дебла огули се обичном сикиром кајиш коре до саме белике (бакуља) 8—10 см. широк и затим се нарочитом сикирицом издубљеног сечива као дубачем издубе од врха до дна на тој огуљотини бељика дубоко 3 см. То се зове *насека* (засека). При дну насека укопа се и удеси какав земљани глеђосан лонац, у који се спроводе из дна насеке низ плехани точуљак течна смола, терпентин, који истиче из дрвета и испод коре. Ова насека продужава се сваке недеље помало у врху од исте ширине док за 5 година буде дугачка 3—4 метра. После прави се до прве насеке друга одмакнута 5—6 см. итд. редом сваке пете године по једна насека у наоколо око целог дебла, па се затим и старе зарасле насеке понова насецају исто тако. Вађење смоле врши се сваке године од маја до октобра. Да не би бор сасвим малаксао и омањио смолу, после сваке 8 или 10 године прегреши се с насецањем једне године. Из једног бора може се овако вадити смола по 150 година.

Пањеви овако насецаних борова изваде се и ситно исцепају па се у нарочитој зиданој пећи (жезница, катрâна) жеже из тога катран и угљен као последњи производи.

Од отпадака смоловитих прави се непотпуним сагоревањем „*гар*“ (кињерус). Од витких и смоластих жила овог бора плету се лепе котарице и други свакојаки плетери. Шишарице се троше много за потпалу ватре.

На који начин пак треба сејати и садити овај бор са другим пешчаним биљкама на песковима ради утврђења и заклона ових, то имају да кажу стручни и искусни шумари, кад се томе послу буде приступило.

К. Б. Ђ.

СРЕДЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ У ЧЕШКОЈ

(СВРШЕТАК)

Велика сметња успешном развитку средњих пољопривредних школа у краљевини Чешкој истицала се у томе, што ти заводи не имађаху подесних зграда и других потреба и што положај њихових наставника не беше довољно обезбеђен. На тај начин стручне пољопривредне снаге које су се већ истакле и прочуле на јавном пољу, не нахођаху свога рачуна, да се примају наставничких места при тим средњим пољопривредним заводима. Но и те су сметње решењем скупштинским за годину 1899 отклоњене које решење дословце гласи: да се средње пољопривредне школе у Чешкој примају у земаљску управу и да се одмах приступи поправци материјалних односа њихових наставничких снага“.

Нова грађевина средње пољопривредне школе у Роуднници била је свечано отворена у дан 17 септембра ове године а припремни радови за подизање сличних грађевина у Хруђиму и Кадању већ су предузети. И скупштина је одлуком својом одобрила, да се трећина целокупног тропка око подизања тих нових грађевина исплати из државне благајнице.

По напредак средњих пољопривредних школа у Чешкој од најјачега је утицаја одлука скупштинска, да се ти заводи приме у државну управу. О том преображају још године 1893. било је речи на народној скупштини, где су прочитане многе представке пољопривредних друштава и наставничког особља пољопривредних завода: да држава узме у своје старање све те школе, да им се призна право јавних школа, те да се на тај начин изједначе са осталим сличним државним заводима, и да наставници њихови могу доћи тако до свију права, која имају и остали државни чиновници и службеници. Но тада су све те привредне

молбе и сви ти умесни захтеви упућивани на — стрпљење.

Када је већ питање о примању тих пољопривредних завода у државну управу било довољно објашњено са сваке стране и када је решење његово постало неодложно, онда је следовала скупштинска одлука о томе, пошто се и на најнадлежнијем месту дошло до уверења: да је напредак средњих пољопривредних школа постао несумњив и очигледан, а трајање њихово обезбеђено, као што то најбоље тврде статистички подаци о похођењу тих школа. У исто доба донесене су још две једновремене одлуке. Једна о томе: да се Зимње пољопривредне школе потпуно одвоје од средњих пољопривредних школа, а друга: да наставници средњих пољопривредних школа убудуће примају своју плату на државној благајници и да се изједначе у праву са осталим државним службеницима.

У Моравској, Шлезији, Галицији и Буковини средње су пољопривредне школе давно прешле у потпуну државну управу, која се о њима стара како у погледу наставе, тако у погледу свију издатака, које захтева издржавање њихово.

Управа средње пољопривредне школе *у Хруђиму*, у споразуму са општинском управом тога места, изјавили су свој пристанак да предаду држави у потпуну и неограничену својину како школску зграду са окућницом, тако и сав намештај школски, као и учевне збирке, које представљају вредност од 16.000 динара. Осим тога општина се обвезује, пошто држава прима ту њезину пољопривредну школу, да и даље плаћа у заводу фамулусе, да је снабдева огревом и осветљењем и да све ситније оправке на згради врши о своме трошку. Пристаје и на то, да се Зимња пољопривредна школа одвоји од средње, пошто то захтева успех обеју школа.

Управа средње пољопривредне школе *у Роудњици* такођер је изјавила свој пристанак да школу преда држави у својину заједно са целим имањем, које служи ученицима за практичну обуку. Исто тако предаје држави и све збирке, као и поклоне, које је школа добила од разних дародаваца. Али тражи само једно јемство да се у току времена школа не може кретати из Роудњице и да се на њој предавања вазда чине на чешком језику. Што се тиче одвајања Зимње пољопривредне школе, то, пошто се средња школа сели у ново подигнуту грађевину, стару радо оставља слушаоцима Зимњих пољопривредних течаја.

Па и управа *Кадањске* срење пољопривредне школе радо је пристала, да пређе школа у државну својину.

На тај начин свршен је успешно и тај посао, те је Скупштина донела свој закључак у овоме што иде:

1. Средње пољопривредне школе у Хруђиму, Кадању и Роудњици прима држава под своју управу и водиће старање о њима;

2. Земаљском Одбору ставља се у дужност, да се он постара о свему, што је у вези са предњом одлуком, у погледу школских зграда, осталог имања, збирака и свију осталих ствари по инвентару;

3. У државни буџет за 1899 год. улази сума од 5.000 форината за поправку и издавање плата наставничког особља дотичног завода, и

4. Земаљски Одбор водиће старање о томе, да се Зимске пољопривредне школе у Хруђиму, Кадању и Роудњици оделе од средњих пољопривредних школа.

Сада остаје да још и влада да свој пристанак, те да се испуни давнашња жеља свију пријатеља чешког пољопривредног напретка.

Када је тако постигнут успех у погледу обезбеђења средњих пољопривредних школа у Чешкој, те су оне на тај начин скинуте с дневнога реда, већ су се почеле увелико чинити припреме за оснивање *Велике пољопривредне школе* у рангу факултета. И на све стране држе се зборови те се на тај начин, а и путем штампе ради живо на томе да се заинтересује свет за тај највиши пољопривредни завод; наставничке се снаге одабирају и уопште чине припреме за скоро отварање тога завода, који ће по свој прилици бити у Прагу. Уопште узевши, Чеси се од оснивања тога завода надају великом успеху, јер су несумњиво уверени, да ће он попунити једну празнину, која се сада код њих јако осећа.

Желимо им и у томе погледу сваки напредак.

ПРОТИВУ САТИРАЊА ШУМА

Зашто се шуме нагло сатиру и на који се начин може овоме сатирању стати на пут?

Ми ћемо овде изложити само два узрока сатирања наших шума и изнети два начина, да се овоме сатирању стане на пут.

Данас је већ сваком познато, који ма колико толико размишља о нашем шумарству, или који се бави шумским питањима, да је прво и најглавније, управ основ и камен темељац, да се једном изведе подела и ограничење шума, као што је то прописано законом о шумама. Јер докле се год ово питање не изведе и не расправи, дотле не само, што о каквом рационалном газдинству овом привредном граном не може бити ни говора већ ће се непрестано, као и досада, систематично упропашћавати наше шуме. И у колико се ово питање што пре реши и изведе утолико ће бити веће користи од шумарства и обратно, уколико се овим буде више одуговлачило, утолико ће се више сатирати наше шуме.

Ми знамо, а то зна и сваки, да има случајева где између приватних лица и села, или општине или државе или општине и општине или општине и државе није расправљено питање о својини шума. У овим случајевима ради се ово двоје: или се две противне стране парниче, а ове се парнице, већ се само по себи разуме, отегну као источно питање тако, да, докле се ово источно питање сврши, дотле се шуме упропасте, а парничари, опет, око парнице потроше не само спорно земљиште, већ често и по које друго парче земље. Или се заинтересовани и не парниче, већ грабе обојица ко ће више посећи шуме пошто се не зна чија ће својина остати. А да би се ова шума што брже посекла, ту разуме се помогне и село. А кад се шума посече, онда, обично, од ње дижу руке обадве стране.

Познато је, да се гора највише сатре гладних и неродних година, као што је то 1897. године било. Многим нашим пољопривредницима је шума, као неки кредитни завод. Ако ни са које друге стране не може доћи до новаца, онда он заметне сикиру на раме, па хајде у шуму. Једнога дана одсече по 60—80 па често и по 100 растових дрвета испод 5. см. дебљине у пречнику; други дан товари и тера на пијацу. За горњу количину дрва, зими узме, просечно по три динара, а лети 1·50. Заиста лепа зарада, а још лепше газдовање овом привредном граном!! Један дан секо дрва, други дан опет дангубио. Домаћин са дететом, колима и воловима дрежди на пијаци по цео дан, па прода дрва 1·50 дин., од тога купи дувана, папира, 500 грама „погане“ соли, преко тога, што претекне, остави механцији па се у вече често пута и два сата ноћи враћа дома певајући. У по неким селима има по неколико кућа, које само од горе живе, јер оне нити ору, нити копају. Разуме се ови људи 10% горе секу из своје а 90% из туђе шуме. Дакле, на овај начин само се шума сатире, а међутим продавци се нимало не користе.

Да би се овоме нагломе сатирању шума на пут стало, да наши пољопривредници не би имали овако јаке потребе, да гору сатиру дужност је наша: шумара, учитеља свеште-

ника, појединих друштава, државе, владе као у опште све интелегенције, да ради на томе, да се усаврше све наше привредне гране како главне тако исто и споредне с једне, а с друге, опет стране, поучавати наш народ сваком даном приликом, а и ђаке у школи, о важности наших шума, као и о штетним последицама, које наступају нагло, пошто се шуме затру.

И ово двоје, када се постигне, када наш народ буде потпуно уверен о користи о важности својих шума, као и штетним последицама, које наступају, када сэ ове упропасте, а међутим да му се да могућности да од осталих својих привредних грана, може своје разноврсне потребе подмирити, онда неће имати ни воље, ни потребе да своје шуме. ово неоцењено благо, сатире.

Да би, пак, од осталих привредних грана имао што веће и постојаније приходе, то и пољопривредник мора знати оно свето педагошко правило „Све у своје време и на свом месту.“ Тако и у земљорадњи, да се у своје време нађубри, да се зна каквим ђубретом треба ђубрити; да се на своје време пооре, подрља, посеје пожње, и што је толико исто важно, прода.

Када би се оваква пажња обратила на све привредне гране, онда у таквим приликама наши привредници не би имали ни воље, а још мање потгебе, да овако нагло и душмански сатиру своје шуме, после кога опустошења наступају грозне несреће.

Већ је крајње време стати на пут овом сатирању шума, а да би се истом на пут стало, то треба усавршити остале наше привредне гране, па када се то постигне, онда ће горосеча у оваквом размеру сама по себи нестати; а с тим ћемо уједно од ове привредне гране имати оне користи, које оам она по самој својој важности и треба да даје.

БЕЛЕШКЕ

Проценат шећера, киселине, пектина, гуме, беланчевине и воде у воћу. — По *Фрезенију* има у 100 делова воћа по тежини и то:

У	шећера	киселине	пектина гуме и беланчев.	воде	укупно
Кајсијама	1·57	0·67	8·01	89 75	100·00
Бресквама	1·89	1·09	6·92	90·19	100·00
Шљивама	2·12	1·30	7·08	92·50	100·00
Ренклодама	3·12	0·91	10·76	85·21	100·00
Мирабелама	3·50	0·58	5·75	90·09	100·00
Малинама	4·00	1·45	1·39	93·16	100·00
Купинама	4·44	1·19	1·44	92·93	100·00
Јагодама	5·73	1·31	—	—	—
Брусницама	5·78	1·34	0·55	92·93	100.00
Рибизлама	6·10	2·04	0·14	91·72	100·00
Шљивама (цепачама)	6·26	0·89	3·87	88·98	100·00
Огрозду	7·15	1·48	1·12	90·25	100·00
Крушкама	7·45	0·07	3·11	89·37	100·00
Јабукама	8·37	0·75	4·20	86·68	100·00
Вишњама	8·77	1·28	1·83	88·12	100·00
Дудињама	9·19	1·86	2·04	86·41	100·00
Трешњама	10·79	0·62	1·71	86·88	100·00
Грожђу	14·94	0·74	1·50	82·82	100·00

Проценат шећера и киселине у шири различнога воћа, и колико шири треба додати шећера. — Проф. Др. Неслер саставио је таблицу из које се види проценат шећера и киселине у вину различнога воћа, затим колико се добива алкохола из шећера којег има у шири и колико би шећера требало додати на 10 литара шире или 11 кгр. рода па да се добије боље вино. Ево те таблице:

ШИРА ОД	шећера			киселине				на 10 лит. шире				
	најмање	највише	у средњу руку	најмање	највише	у средњу руку	од шећера у шири добива се алкохола	треба додати шећера ако у шири има шећера %				воде
								7	9	12	17	лит
Рибизла	7·7	4·8	6·4	2·5	1·7	2·1	3·5	5·0	6·6	9	13·0	30
Огроза	8·2	6·0	7·0	2·4	1·0	1·4	4·0	3·2	4·3	6	8·8	18
Купина	—	—	4,0	—	—	0·2	2·2	1·0	1·4	2·0	3	0
Бруснице	5·3	4·8	5·0	2,0	1·3	1·7	2·7	4·2	5.6	7·6	11	24
Малина	4·7	2,8	3·9	2·0	1·0	1·4	2·1	3·2	4·3	6	8·8	18
Јагода	9·1	3·1	6·3	1·6	0·5	0·9	3·5	2·0	2·6	3·7	5·5	8
Шљива	6·8	5·2	6·1	0·9	0·7	0·8	3·4	—	—	—	—	—
Трешања	13·—	3·4	10·2	2,0	0·3	0·9	5·5	—	—	—	—	—
Јабука	10·6	4·9	7·2	1·9	0·3	0·8	4·—	—	—	—	—	—
Крушака	9·2	6·5	8·2	0·6	0·1	0·2	4·5	—	—	—	—	—

ГЛАСНИК

Ужичка окружна изложба стоке и сточних производа. — Као што је објављено у 37. броју *Тежака* од ове године, ужичка Подружина приредила је на дан 14. септембра *Изложбу стоке и сточних производа за ужички округ.* У *Извештају* биће опширније речи о овој Изложби, а сада ћемо овде да саопштимо поздраве, који су тога дана измењани.

На изјаве љубави и оданости Његово Величанство Краљ *Александар I*, благоволео је отпоздравити овим Својим Краљевским одговором:

Председнику сточарске изложбе

Ужице.

Благодаран на поздраву, који ми шаљете са данашњег вашег скупа Ја вам желим успеха у вашем по народ и земљу корисном послу

АЛЕКСАНДАР

Узвишени Родитељ Његовог Величанства Краља — Његово Величанство Краљ Милан, Командант Активне Војске, удостојио је Подружину овим одговором:

Председнику окружне сточарске изложбе

Ужице.

Срдачно благодарим вредним привредницима и поздрављам их, као и моје сугрђане, придружујући се њиховим усклицима верности према Краљу Александру I, и желећи им успеха у њиховој корисној изложби.

МИЛАН

Господин Министар Народне Привреде послао је овакав отпоздрав:

Начелнику округа

Ужице.

Одбору данас отворене сточарске изложбе изјавите у моје име најсрдачнија честитања и жеље Министра Привреде за сваки напредак сточарства и земљоделства у томе крају.

Министар Привреде,
Живан Живановић

Председник Српског Пољопривредног Друштва Раша Милошевић послао је следећи телеграм:

Пољопривредној Подружини

Ужице.

Српско Пољопривредно Друштво честита изложбу и жели успех, а истрајност за напредак пољске привреде.

Председник, **Милошевић.**

Поздрави подружине гласе:

Његовом Величанству, Господару и Краљу Србије, Александру I.

Ниш.

Из Ужичке Саборне цркве, где је чиновништво и многобројно грађанство послало топле молитве престолу Бога за упокој и спас племените душе Творца и Ослободиоца Србије Вашег Прадеде, Кнеза Милоша Великог, отворена је данас у граду Ужицу у славу Вашу многобројно посећена сточарска изложба, са које са највећом љубављу и верношћу најоданије поздрављамо Највишег Заштитника Српског Пољопривредног Друштва и његових Подружина, Господара и Краља Србија, узвикујући:

Да живи Његово Величанство преузвишени и мили Краљ Србије Александар I.

Председник,
Алекса Ђ. Поповић.
Потпредседник,
Љубомир П. Ћирић.

Његовом Величанству Краљу Милану, Команданту Активне Војске.

Ниш.

Отварајући окружну сточарску изложбу у граду Ужицу, хитамо да у највећој преданости поздравимо свога Првог Грађанина и почасног члана Српског Пољопривредног Друштва кличући:

Да живи Узвишени Краљев Родитељ Његово Величанство Краљ Милан, Командант Активне Војске.

Председник,
Алекса Ђ. Поповић.

Потпредседник,
Љубомир П. Ћирић.

Господину Живану Живановићу Министру Народне Привреде

Ниш.

Изложбени одбор отварајући сточарску изложбу у граду Ужицу благодари Вам што поклањате озбиљну пажњу и бригу пољопривреди и сточарству у нашем народу, као извору моћи богатства и благостања народног.

Председник,
Алекса Ђ. Поповић.

Потпредседник,
Љубомир П. Ћирић.

Последице самовласног присвајања и сечења државних шума. — Мијаила Велимировића тежака из Дреновца у срезу црногорском окр. ужичког, по тужби окруж. шумара, првостепени ужички суд својом пресудом од 14. јуна ове године Бр. 16.974, осудио је на дванаест година робије у тешком окову, а поред тога још и на три године полицијског надзора и на плаћање оштете за извршену паљевину и сечу државне шуме. — Мијаило је могао бити без овога. У памет се горосечци! *Ј.*

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 42. броја Тежака: Закон о устројству Министарства Нар. Привреде. *Чланци*: Узајамност у пољској привреди. — Прва изложба грожђа у Смедереву (свршиће се). — Приморски бор. — Средње пољопривредне школе у чешкој (свршетак). — Противу сатирања шума. — *Белешке. — Гласник. — Обзнане. — Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 43. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 24. ОКТОБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ЧУВАЊЕ ВОЋА ПРЕКО ЗИМЕ

Истина је да имамо у Србији доста воћа, нарочито јабука и то лепог воћа, које се на страним пијацама одликује и радо троши.

Али имамо га, кад га и други и сваки има, па кад су му цене свакојаке и обично врло мале. Нагомила се овако са свих страна, па га толико има, да дође због тога до таквих цена, да често немамо рачуна ни да га беремо. А кад треба имати у виду још и то, да ће воћа све више имати, онда шта ће после бити?

Треба размишљати о бољем начину, како би се сувишак воћа или како би со она количина којој је цена сувише ниска, очувала до времена, када ће и њима бити погодна цена.

Начин је тај, правити за воће нарочите локале у које би сву количину воћа, коју не би могли продати, преко зиме сместили и одавде по потреби и према ценама продавали у свако доба, кад се за то укаже прилика. Зимско ово време треба рачунати од новембра до маја месеца. У ово доба, долазе дани, кад сваки хришћанин тражи јабуку, долазе дани, када ничега свежег нема сем јабуке, долазе дани, где велики број болесника тражи воће.

Французи и Белгијанци чувају воће у удешеним локалима преко зиме и увек га продају са 50% скупље но они који га продају с јесени.

Кад још узмемо и то, да крушке без икаквог квара и штете целе зиме могу издржати и кад узмемо и то да се у већим варошима извесне сорте јабука и крушака у свако доба, сваки дан на комаде а не на килограме због своје особине по 1 динар и више продају, онда не треба више разлагати ову ствар, но на основу толиких наведених доказа, прихватити овај начин чувања воћа.

Што се локала тиче, могу послужити собе, шупе и др. али најбоље је за тај посао удесан подруми или за-

себне зграде. У главноме локал или место, које бирамо за чување воћа, мора да се одликује оним особинама, које воћу годе, а то је: мора бити тако удешено, да се може по вољи и само по потреби удесити приступ ваздуха и сунца; јер сунце убрзава зрелост, што мора од нас зависити, кад ћемо воће имати зрело, за кад нам треба. Топлота да буде око + 6° Ц и то топлота умерена. Што се тиче влаге, не мора бити локал ни сувише влажан ни сувише сув; јер ако је сувише сув, испарава се вода из воћа врло нагло и воће смежура, губи укус и лепоту а ако је опет сувише влажан, изазива трулеж. Ако је локал влажан онда ваља имати при руци дрвена угљена или хлорна креча, јер су ови удесни за усисавање влаге. У локалима за воће, не смеју се чувати с воћем заједно ствари, које сувише миришу, као: црни лук. кисео купус и др., јер воће прима овај мирис и квари укус. Локал ваља да је патосан а пре него што се воће унесе у локал, локал ваља сумпорисати да се уништи плесањ. Сумпорисање треба да траје 24 сахата.

У локал ваља наместити полице 60—70 см. широке у растојању за 30—35 см. а могу бити високе до близу тавана. Намештање полица може бити и по средини локала а и поред зидова, како је коме удесније, но на зид не треба да се наслањају, да воће не би примило влагу и да би се са свих страна могло лакше прегледати. Полице су или од летава или од дасака; ако су од дасака ваља их покрити песком а ако су летве онда хартијом или сламом од ражи. Пре него што се унесе воће у овако спремљен локал ваља воће на удесном месту танко распрострети и за неколико дана чувати, да се добро осуши; па после тачно прегледати сваки род да се ниједан покварен не унесе у локал за чување, и том приликом добро сваки плод обрисати чистом сувом крпом, да се тиме одклони све, што би могло трулеж изазвати. Воће пак меће се на полице једно поред другог у једном највише у два слоја и то овако: да крушке стоје са петељком а јабуке са чашицом у вис. Чим је воће унесено, после 4—6 дана отпочне прегледање истог и одвајање трулих плодова, који се посао овако целе зиме врши. У овој прилици врши се проветравање, испуштање влаге, која се нарочито у почетку гомила, пошто чим се воће у подрум унесе испарава много воде, више но доцније. Проветравање треба вршити само кад је време суво и без мраза и кад спољна топлота није већа од + 12° С.

Зрело воће које овде постепено сазрева, троши се одмах чим дозри. Вербу воћа за овај посао треба вршити тек онда, кад лишће са дрвета отпочне падати; јер се тек онда може са сигурношћу чувати, кад се на дрвету потпуно развило.

А. Целба

ПРВА ИЗЛОЖБА ГРОЖЂА У СМЕДЕРЕВУ

(свршетак)

Одмах по отварању изложбе послати су телеграфски поздрави Његовом Величанству *Краљу Александру I*, и Његовом Величанству *Краљу Милану*. Одговори Њихових Величанстава гласе:

Председнику изложбе грожђа

Смедерево.

Радујући се, што је прегаоштвом мојих драгих Смедеревaца виноградарство код њих узело новог полета и тиме напредак једне гране народне привреде за будућност у целој околини заједчен, — благодарим на поднесеним изјавама и желим вашој изложби леп успех.

АЛЕКСАНДАР

Срдачно благодарим мојим сугрђанима на поздраву одазивајући му се жељом, да изложба испадне сјајно, управо онако, како и заслужују трудови Смедеревaца на подизању њихових винограда, рада корисног не само за њих, но по целу народну привреду.

С њима заједно кличемо:

Живео Александар I, који је у томе погледу као Краљ Србије претходио примером.

МИЛАН

Поздрави пак гласили су овако:

Његовом Величанству Краљу Србије Александру I.

Ваше Величанство!

У тренутку свечаног отварања прве изложбе грожђа, шаљемо изразе поданичке оданости и верности Вашем Величанству, заштитнику целокупне српске привреде.

И у овој свечаној прилици за нас, дубоко благодарни што је виноград Вашег Величанства био узор и извор поуке, расадник непосредног обделавања виноградарства и центар на који је усредсређена наша пажња, а чега је резултат ова привредна светковина, ми одушевљено кличемо:

Да живи Његово Величанство Краљ Александар I.
Да живи Његов светли Дом.

(Потписи приређив. одбора)

Команданту Активне Војске Његовом Величанству Краљу Милану

Ниш

Ваше Величанство,

Приликом свечаног отварања прве изложбе грожђа поздрављамо Ваше Величанство, нашег узвишеног почасног Грађанина, као ваздашњег штитиоца свих привредних и културних установа, које под владом Династије Обреновића налазе тако моћне потпоре.

Изјављујемо нашу оданост и верност Дому Обреновића и одушевљено кличемо:

Да живи Његово Величанство Краљ Александар I.
Да живи Његово Величанство Краљ Милан.

(Потписи приређив. одбора)

Прегледање изложбе било је целог дана веома живахно. И велико и мало толико се заинтересовало, да је била права навала. Међу посетиоцима приличан део био је Београђана и из оближњих градова и места, као и из унутрашњости, а виђале су се и приличне групе сељака. Руковаоцима и особљу лозних расадника допуштено је било, да могу такође посетити изложбу и збор, те је и ових било у знатном броју.

Не мање интересовање било је и за одељење у коме су виноградарске справе. У овоме се под руковођењем г. В. Виторовића радило муљачом његове конструкције, који је рад пропраћен с највећом пажњом.

У вече тог — првог — дана била је свечана *забава*, на којој је био беседник наш уважени старина и члан оснивач Срп. Пољопривредног Друштва г. Коста Цриногорац, директор гимназије. Разуме се да је говор био о *Смедеревки;* и г. Цриногорац је богатим подацима и добрим познавањем изнео историјски део Смедеревке и њене особине које је одликују. Беседа је била сасвим на свом месту и

с пажњом саслушана, те је говорник изазвао велико одобравање. Нека је и од наше стране хвала нашему уваженом старијем другу, што је, као увек, и у овој свечаној прилици умео изабрати тему и обрадити је да изазове опште допадање.

*

27. септембра, други дан изложбе, намењен је био *Збору виноградара* и *изласку у виноград Њ. В. Краља.*

Збор се окупио био у локалима основне школе. Око $8^1/_2$ часова пре подне Збор је отворио председник Приређивачког Одбора, г. Милан Ђорђевић, начелник окр. подунавског. После поздрава предложио је Збору за председника г. Милутина М. Савића, начелника Министарства Нар. Привреде, коју је кандидацију Збор једногласно примио. За секретаре изабрани су г.г. Благоје Д. Тодоровић, стручан економ Министарства Нар. Привреде и благајник Срп. Пољопривредног Друштва, и Милутин Ковачић, свршени правник и сопственик имања из Смедерева. На предлог председника Збор се сагласио да се на почетку рада пре свега пошаљу од стране Збора поздрави и изрази дубоке захвалности: Његовом Величанству Краљу Србије *Александру I*, и Његовом Величанству *Краљу Милану*, Команданту Активне Војске. Ти поздрави гласе:

Његовом Величанству Краљу Александру I.

Збор виноградара у Смедереву сматра за своју прву и најсветију дужност, да се у почетку рада поклони Вашему Величанству, првом виноградару и највишем Заштитнику пољске привреде наше и моли Га, да своју неисцрпну бригу и даље благонаклоно поклања ревновању српских виноградара, који ће у томе бити неуморан, а све на славу својега узвишеног Господара и добро привреде нам народне.

Живео Његово Величанство Краљ Александар I.

Председник збора,
М. Савић

Његовом Величанству Краљу Милану Команданту Активне Војске

Ниш

Збор виноградара у Смедереву, месту које се дичи почасним грађанством Вашега Величанства, моли Вас, да, као свагдашњи Заштитник привредне нам снаге народне и предводник многих и успешних усавршица у пољској привреди, благоволете примити његов најсрдачнији поздрав са најпокорнијом молбом, да пољској привреди поклањате и даље Своју високу пажњу, те да уз војно јаку Србију видите ускоро и свестрано привредно унапређену Србију, а све на славу узвишеногa Вам сина, нашега љубљенога Господара, коме из дна душе узвикујемо:

Да живи Његово Величанство Краљ Александар I. Живео Његово Величанство Краљ Милан!

Председник збора,
М. Савић

Мимо то Збор је усвојио да се поздрави Председник Министарства и Министар Иностраних Дела, г. Др. Владан Ђорђевић, под чијим је министровањем пре 10 година у Нишу одржан сличан збор са изложбом вина, као и Министар Нар. Привреде г. Живан Живановић.

Његово Величанство *Краљ Милан* изволео је отпоздравити Збор овим телеграмом:

Са захвалношћу примам поздрав вредних виноградара у дубоком уверењу, да сваки за се и сви скупа привредници доприносе не само моралном и материјалном унапређењу државе но и јачању војене снаге својим радом, обилним и темељним за одбранбену моћ државе, под мудром културном владавином моћнога Заштитника српске привреде Краља Александра I.

МИЛАН

Од Господина Председника Министарства стигао је овакав отпоздрав:

Молим вас господине председниче, да пред одличним Зором виноградара будете тумач моје искрене захвалности на његовом поздраву и спомену скромних услуга које сам имао срећу да учиним народној привреди и виноградарству пре 10 година, кад сам као Министар просвете управљао и министарством народне привреде. Нека Збор верује, да ћу и у овоме положају који ми је поверио наш премилостиви Господар и Краљ уложити сву своју снагу и сву истрајност у извршење државнога програма Господаревог, у коме уређење народне привреде заузима тако светло место.

Поздрављам вас оним усклицима којим данас сви добри Срби почињу и — свршавају све народне послове, усклицима: Живео Краљ!

Др. Владан Ђорђевић

Да би се Збору рад олакшао утврђен је раније дневни ред. И тако на првом месту узето је у претрес питање:

1, *О значају риголања земљишта за подизање винограда на америчкој подлози.*

Дебати је претходио говор председника г. Савића о том питању. Затим је по довољном објашњењу донета одлука:

Да је риголање земљишта неопходно потребно и врло корисно за успевање каламљене лозе, и то не оно у наизменичним шанчевима него једноставно ореко целе површине, а у дубини најмање 60 сантиметара. Само на стрменим положајима, ако се не би могло одмах терасирати, наизменично риголање могло би се увести. А где је из буди којих разлога потребна и већа дубина, онда треба то имати на уму, да у сиоменуту дубину дође горња плодна земља. И у једном и у другом случају земљу није потребно ђубрити при риголању.

Друго питање је било:

2, *О значају испитивања земље у погледу на садржину кречњака за одређивање подлоге, с погледом на физичке особине земље.*

Збор се по овоме питању сагласио на ову одлуку: *Да је неопходно потребно испитивати тачно колико у земљишту на коме се жели подићи виноград има процента кречњака, па према овоме извршити избор лозе која одговара томе земљишту: и тога ради Збор налази, да је похвално наређење државне управе, по коме се уз пријаву за лозу изискује и пошиљање пробе земље ради испитивања садржине кречњака и што се тако важан рад за осниваље винограда на америчкој подлози, којим је једино могућно обновити наше виноградарство, врши бесплатно. У исто време Збор изјављује жељу, да сваки правилно и савесно узима пробе и да уз њих шаље и остале потребне податке, јер другачија радња омета и шкоди самоме виноградару; а исто тако желети би било, да се и издавању и продаји лозе од стране приватних обрати пажња, како би се и те лозе могле засађивати само на испитаном земљишту.*

После овога је било на реду питање:

3, *У ком правцу и растојању треба садити лозу у винограду.*

По овоме је донета овака одлука:

Да сађење лозе ваља вршити у правцу подневка (који се добива, кад се пободе каква подужа права мотка и од ове ухвати правац сенке у подне), *а растојање чокота од чокота, које зависи од бујности сората и положаја, треба да је у равници 1·5 м. а на стрменитим положајима 1—1·20 м.*

Затим је дошло на ред питање:

4, *О избору сората домаће лозе за каламљење.*

Одлука гласи: Збор, налази *да у погледу избора стоних сората треба тежити да се гаје, нарочито у близини великих градова и за извоз, само врло ране и врло позне сорте грожђа, јер се њима највише награђује труд виноградара, а за вино узимати само познате домаће сорте и ове подизати у винограду у чистим садовима.*

И најзад је узето у претрес питање:

5, *Како треба садити каламљену лозу.*

Збор се сагласио на ову одлуку: Збор налази, *да окалемљено* (спојно) *место треба да буде равно са земљом на земљама са благим нагибом, а на стрменим положајима, на подножју вала да је над земљом, по средини равно са земљом, а у врху — под земљом.*

Остала питања која су била стављена на дневни ред овоме Збору нису се могла расправити због кратког времена. С тога је донета одлука, да се ради ових сазове један ванредан збор. Та су питања:

1, Избор америчке лозе за подлогу с погледом на издржљивост противу филоксере и прилагођавања на земљиште.

2, Како треба орезивати чокот за прве три године.

3, Како и у ком облику треба одгајивати чокот од важнијих сората домаће лозе и како га треба орезивати после три године.

4, О заштити винограда противу града.

5, О оснивању виноградарске задруге, заједничког подрума и подрумарског прибора.

6, О заједничкој набавци препоручљивих средстава за сузбијање Пероноспоре и Оидиума, и

7, О потреби плетарске школе у Смедереву.

Збор је трајао до 1 час по подне, а узело је учешћа око 200 саучесника, већином Смедереваца, а био је прилично број и сељака. У говору су највише узимали удела смедеревски виногадари. Особље лозних расадника припомогло је много, да се код појединих питања унесе што више објашњења и искуства.

Око 3 часа по подне био је свечан поход у виноград Њ. В. *Краља*, који је од Смедерева пешачки удаљен за $^3/_4$ часа. Цео Приређивачки Одбор са свима гостима и музиком на челу дошао је у виноград, где их је администратор Крунских Добара, г. Јоца Павловић, с познатом својом љубазношћу примио и уз помоћ руководаоца винограда г. Т. Николића провео по винограду и показао уређење и ред у њему. Осем тога гости су проведени кроз локале, у којима су справе и разни прибори виноградарски за неговање вина и за печење ракије у најбољем реду намештени; па онда им је показан и подрум испод Двора, који је у последње време основно оправљен, да може потпуно ад послужи за рационално неговање вина. Гости су у винограду имали многоме чему да се обавесте и науче, па уживајући у оном дивотном погледу на широк далековид и пространу Банатску равницу, сваки је отуда с највећим задовољством отишао. Још су се скоро сви саучесници са уваженим заступником Високог Домаћина сликали пред Двором, те да се и на тај начин забележи овај тако јединствени поход.

*

28. септембра, трећи дан изложбе био је одређен за „*излет у приватне винограде.*“ Поједини посетиоци изложбе користили су се приликом те изашли у неколико винограда, да се на деду увере, како Смедервци подижу своје винограде. Али корпоративни излет није могао бити приређен услед дочека Његовог Преосвештенства, епископа шабачког Господина *Димитрија*. Господин Епископ, особити пријатељ пољске привреде наше, а нарочито виноградарства, чији је напредак тако радо пратио и проучавао у Француској, био је врло задовољан са изложбом; а прегледајући неколико винограда смедеревских похвалио је трудове и прегаоштво Смедеревца, да чувени глас своје Смедеревке поново поврате, обнављајући винограде на поузданој основи америчке лозе.

Са Господином Епископом дошли су и сви ђаци *Богословије* с неколиким професорима, које је дочекао ректор Богословије г. Кирило, бавећи се још од првог дана изложбе у Смедереву. Па и ђаци државне *Трговачке Школе* са својим директором г. Борисавом Тодоровићем и неколиким наставницима посетили су изложбу истог дана. Сви су они, после изложбе, посетили и виноград Њ. В. *Краља*.

*

29. септембра, четврти дан намењен је раду *Оцењивачког суда*. У вече у 5 часова Оцењивачки суд је био готов, и пред сакупљеним грађанством и Приређивачким Одбором, а у прусуству изасланика г. Министра Народне Привреде, прочитан је записник о наградама.

По овоме одликовани су: *Похвалницом Министра Народне Привреде:* Виноград Његовог Величанства *Краља*, Владимир Станковић и Воја Марковић, Јаниније Константиновић, Пера М. Дамњановић, Браћа Т. Тодоровић, Арнаутовић и Чупић, Јеврем Гавриловић, Стојан Николић, Димитрије Николић, Јован Флорић, Лазар Станојевић, Вучко Богдановић, Светозар Ристић, Танасије Марковић и Син, Живко С. Симић, Љуба Рајковић, Јеврем Ж. Марић, Благоје Јоцић, Никола Р. Младеновић, Живко Ђукић, Спасоје Стевановић, Алекса Ћирић, Душан Митровић, Никола Николић, Симић и Павловић, Хајим Елијас, Јован Ј. Рашић, Бранко Ж. Јевремовић, Риста Петровић, Цветко Т. Петковић и Коста Т. Петковић.

Наградама пак награђени су ови:

Новчаном наградом *од 100 динара* у сребру, Димитрије Константиновић; пулверизатором за Оидиум Јоца Нешић; прскалицом за Пероноспору и дуваљком за Оидиум Прока Петковић; прскалицом за Пероноспору Петар Митровић; дуваљком за Оидиум Михајило Д. Живковић; стакленим врањем и Кундеовим ножем, Никола Наумовић и Ђорђе Дамњановић; боцом за доливање и Кундеовим ножем Коста С. Николић, Димитрије Драговић и Димитрије Ђорђевић; кљештима за каламљење плутом и кљештима за увијање жице Коста Манојловић; Кундеовим ножицама и Кундеовим ножем, Јован Милановић, Панта Ђушић, Ђорђе Костић, Димитрије Јовановић, Јован Миленковић, Манасије Николић, Живка Миленковић, Павле Стевановић, Сретен Адамовић, и Стојан Ристић; Кундеовим ножем, Стев. Вељковић, Никола Ј. Николић, Стојан Николић и Таса Николић.

Осем тога одликовани су *похвалницом*: за муљачу и сортирачу за грожђе, Вељa Витровић наставник из Крушевца; за муљачу Ранко Гоњевац, из Београда; за цедницу Илија Столић колар из Смедерева; за кацу за превирање кључка Петар Традлер качар из Смедерева.

Награде су одмах раздате онима, којима су досуђене. За набавку ових награда, као и за повчану награду од 100 динара, одредио је господин Министар Нар. Привреде 300 динара из чистог прихода Државне Класне Лутрије.

После овога је председник Приређивачког Одбора затворио изложбу, бацивши у кратко поглед на значај изложбе по материјално благостање Смедеревца. Затим је узео реч изасланик Г. Министар Нар. Привреде, те је у подужем говору додирнуо појаву филоксерне заразе у нас и рад на обнављању виноградарства, па је истакао колико су на обнављању Смедеревци допринели, што су енергично у првим редовима ишли у том раду напред, угледајући се на живе примере у винограду Његовог Величанства *Краља*. Пожелео је да се до године изложба веже с продајом смедеревског грожђа. Говор је примљен са одобравањем и усклицима: Да живи Његово Величанство Краљ Александар I!

На *заједничкој вечери* која је тог дана била пало је пуно патријотских и стручних здравица; и тиме је завршен низ свечаности, који је везан био са — *првом изложбом грожђа у Смедереву.*

И посетиоце и Смедеревце изложба је ова потпуно задовољила; она је била једна смотра од досадашњих радова, да послужи за углед и управљање за будуће радове. Нека је част и слава Смедеревцима!

— — Ђ.

ГАЈЕЊЕ РАНОГА КРОМПИРА И ЦРНОГА ЛУКА УВЕЛИКО

(свршетак)

Претпостављајући да ће се на њиви, на којој је био посејан рани кромпир, до године садити црни лук, рећићемо овде и о томе неколико речи.

Ако је после вађења раног кромпира посејан какав усев за зелено ђубрење, или ако је њива више пута преоравана, ипак се мора у јесен последњи пут поорати. Дубина бразде зависи од каквоће земље, али ипак мора бити дубока најмање 25—30 сантиметара. Ако земља нема довољно кречних састојака, што врло често бива, биће добро да се њива у јесен кречом нађубри. Њива тако поорана треба да презими.

У пролеће треба њиву неколико пути подрљати и повлачити, да би се неравнине поравниле, и да би се коровско семе још у клици утрло.

Пошто се њива на горњи начин буде повлачила, чека се 8—14 дана, па се онда лук сади. Земља се дрљачом и ваљком добро припреми; нарочито је важно да се пре сађења још једном повлачи, па онда приступи сађењу.

Ако се лук сувише дубоко посади, онда се не могу добити лепе округласте главице, но дугуљасте, које се нерадо купују.

Количина семена зависи од његове каквоће, т.ј. од његове моћи клијања.

Растојање између врста треба де је 15—20 см.. Ако су врсте сувише ублизо, онда је тешко плевити их од корова, а и главице су ситније. Уопште пак треба пољопривредник да гледа, да добије што крупније главице, јер се за извоз траже само крупније. Ситније су главице већином за домаћу употребу. Што се тиче врсте лука, треба употребити ону врсту, која се у месту или околини највише троши.

Чим лук никне и покаже перје, треба га прашити. Према потребама може се њива четири пута прашити и требити.

Чим се перје почне сушити треба лук вадити; јер ако би и даље остао у земљи, почне да се квари, нарочито ако је кишовито, јер онда почне наново да тера жиле.

Повађени лук треба разастрети у редове и неколико пути превртати, док се сасвим не осуши; ово је неопходно потребно, ако се хоће, да лук што дуже траје.

Тешко је сачувати лук од кварежи. Ма како да се осуши и да се остави и на најбоље проветраваноме месту и у најтањим слојевима, ипак се горњи слојеви влаже и губе боју, а ако је наслаган у више слојева, чак и трули и тиме се много оштети.

У стајама или на тавану, где ће се лук оставити, треба на растојањима од по један метар начинити усправне преграде од сламе, које ће бити 10 см. дебеле. Између тих преграда треба наслагати лук, па га озго покрити сламом. Испарење од лука примаће усправне, сламне преграде а сламни покривач упијаће влагу из горњег слоја. На тај начин може се лук остављати у слојевима 2—3 м дебелим, па ипак да не претрпи никакве штете.

И ако *чист приход* од лука, није тако велики, ипак је, исто као и код раног кромпира, од велике важности за усеве, којима се засејавају њиве, где су пређе били посејани лук и кромпир, што се такве њиве морају сасвим очистити од корова. После лука може сваки усев добро успевати. При четиргодишњем мењању могао би се усвојити овај обрт:

1. Рани кромпир у стајско ђубре; 2. лук; 3. репа, позни кромпир и др. (окопавине); 4. стрмнина.

А при петогодишњем мењању: 1. рани кромпир у стајско ђубре; 2. лук; 3. озимица; 4. окопавине; 5. јарица.

На жалост гајење поврћа ни дан данји у пољопривреди не заузима оно место, које му приличи. По стручним се листовима, истина, наилази овда-онда на чланке о гајењу поврћа, али су ти чланци важни само за гајење по вртовима, али не и за сејање увелико, у пољу. Зато смо овим редићима тек ради подсећаја хтели свратити пажњу земљорадника и на гајење овог поврћа *увелико*.

Одлуке I, II и III конгреса земорадничких задруга у Србији

У свесци за август ове године **Земљорадничка задруга,** орган *Главнога савеза српских земљорадничких задруга*, поред остале корисне садржине, донела је **Одлуке I II и III конгреса српских земљорадничких задруга.** Ми их овде у целини саопштавамо:

Одлуке I-ог конгреса

А.

Конгрес констатује да су наше земљорадничке задруге основане по начелу Рајфајзеновом, дојакошњим успесима засведочиле:

I. Да најбоље могу заменити породичне задруге које су на измаку свога распадања;

II. да су најподесније да очувају малу својину;

III. Да су у стању да усаврше производњу применом рационалног рада и савршенијих справа, као и утицањем на удруживање у различита удружења за производњу, обезбеђење, посредовање итд.;

IV. да су најподесније за сузбијање зеленаштва, које је већ тако опасно постало за малу својину у нас;

V. Да заједничком (колективном) одговорношћу према повериоцима стварају такав однос међу својим задругарима да у успеху и судбини једног задругара учествују сви остали и обратно, чиме се спречавају несавесност, нерад и неморал;

VI. Да су по склопу и положају најпоузданије јемство за здраву и сталну организацију земљорадничког кредита.

Б.

И доноси ову

Резолуцију

I. Да је у интересу пољопривреде и државе, да их што више буде у нашој земљи;

II. Да је највећа сметња њиховом постајању и развијању оскудица у новцу, те према томе, да је прва дужност Савеза Српских Земљорадничких Задруга да се стара за изналажење потребног кредита, којим би се олакшало ширење и омогућио напредак земљорадничких задруга,

III. Да би се олакшало стварање земљорадничких задруга потребне су законе мере, које би регулисале правни однос земљорадничких задруга како према задругарима тако и према повериоцима и властима.

За постигнуће истакнутог циља потребно је даље:

IV. Да се на људе који у народу живе и који су позивом и спремом својом најпозванији да му предњаче, као што су свештеници, учитељи, школовани економи, писмени сељаци, утиче живом и писаном речи и ступа с њима у непосредну везу, те да се што пре упознају с организацијом и врлинама земљорадничких задруга, како би се од њих створили пионири за подизање нових земљорадничких задруга;

V. Да је дужност државе да помаже Савез Српских Земљорадничких Задруга у постизању ове огромне задаће, која обезбеђујући велики број грађана и унапређујући народну производњу, унапређује и обезбеђује државне интересе. Та помоћ у првоме реду исказала би се у организовању јевтиног кредита за земљорадничка предузећа, прибирањем капитала фондовних: среских, окружних и употребом прихода за привредне циљеве, као и годишње буџетске позиције одређене на помагање земљорадње и сточарства;

VI. Да је према стеченом искуству из досадањег рада земљорадничких задруга пека потреба, да услед недостатка у данашњим законима, господин министар народне привреде још сада и пре но што се донесе нарочити закон за земљорадничке задруге, објасни однос и делокруг окружних, среских и општинских власти према Савезу Српских Земљорадничких Задруга и према земљорад. задругама.

В.

Да би земљорадничке задруге, које већ постоје, могле свој задатак што боље постизавати и свој благотворни утицај све даље ширити потребно је:

VII Да поред средстава што их за подмирење кредита добије од државе, Савез Српских Земљорадничких Задруга поради, да се и остали новчани заводи, окрузи, срезови, општине и друге корпорације заинтересују капиталима којима располажу за кредитовање земљорадничких задруга;

VIII. Да се дејствује код земљорадничких задруга, које већ постоје и оних, које се буду основале, да се свест о штедњи: сталној, обичној и дечјој распростре међу сеоско становништво.

За штедњу дечју (ђачку) да се умоли Учитељско Удружење да оно од своје стране поради све где треба те да се она заснује бар код свих оних школа где има земљорадничких задруга.

IX. Да се дејствује код земљорадничких задруга да, ради бољега постигнућа свога циља, раде на остварењу нових удружења, као што су: удружење за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа, стоке и заједничког рада; удружења за прераду сточарских производа; удружења за израду ситних пољопривредних справа; удружења за набавку пољопривредних намирница и заједничку продају производа; удружење за обезбеђивање од елементарних случајева и на случај болести, старости и смрти;

X. Да се дејствује на земљорадничке задруге да установљавају заједничке кошеве ради обезбеђивања својих задругара у случају оскудице у храни и семену, и да стварају фондове за пољопривредна предузећа, који служе као извор на набавку већих пољопривредних справа, стоке за приплод итд.;

XI. Да земљорадничке задруге дејствују на своје задругаре да се сузбије ширење луксуза, страних фабриката, и свих штетних навика, као што су: празноверице, неоправдане гозбе и томе подобно.

Г.

С обзиром на стање у ком се налази општа спрема данашњих земљорадника за рад, који им је стално занимање и с обзиром, на то, да се ниво те спреме може подићи једино средствима којима држава располаже, те према томе да је то и њена дужност, конгрес изјављује:

XII. Да Савез Српских Земљорадничких Задруга подејствује преко господина министра народне привреде, да се у најскоријем времену заведе рационална очигледна практична школска настава, која се најбоље може организовати на угледним добрима. Ова организација да обухвати уједно и потребу у подмиривању пољопривредника у опробаним справама, доброј стоци, аклиматизованом семену, радионицама за оправку пољопривредних алата, нарочито компликованих машина, а по могућству да обухвати и заједничке житнице за сношење хране и за заједничку продају итд.

XIII. На завршетку, за успех земљорадничких задруга и целога рада Савеза и конгреса потребно је да се констатује, да само у правно сређеним приликама може бити првих услова, који обезбеђују производњу и потрошача. Ради тога умолити господина министра народне привреде да својим ауторитетом подејствује да се путем закона и савесним вршењем њиховим створе такви правни односи у земљи, који ће безусловно огарантовати личну и имовну безбедност, а у случају повреде права да се даде брзо и правилно задовољење оштећеноме.

Одлука II-ог конгреса

I.

Поводом расправе г. Раше Милошевића: *О организацији земљорадничког кредита:*

Саслушав расправу г. Раше Милошевића о организацији земљорадничког кредита, и ценећи труд који је уложен у ту расправу, да расветли економско стање народа у Србији, конгрес изјављује своје признање г. Раши Милошевићу за учињену му услугу тим радом његовим и изјављује, да односно практичне стране његове, коју прима к знању, сматра за потребно нагласити, да и ако признаје, да су велика материјална средства потребна да би се земљораднички кредит могао успешно развити и свугде где треба доспети, располагање са тим кредитом не треба да дође у зависност од државе, и да у никаком случају не сме онемогућавати приватну иницијативу толико потребну за развој земљорадничких задруга.

II.

Поводом питања: *Производи ли наш народ више, него што му треба? Ако производи више, чиме се може објаснити што он и у просечно добрим годинама купује крану у јануару или семе за усев у фебруару и марту? А ако не производи више, чиме се правда онај силан извоз наших производа у стране земље, па и када су цене ипјачне врло ниске?*

И питања: *Према уједињеној установи купаца, која у берзама и другим установама налази свога израза и која цене земаљским производима подешава за своје смерове, крајње је време, да се у интересу општем приступи начину заједничке продаје земаљских производа, те да се земљорадник сачува од неприлике, да своје производе у бесцење даје. Има ли услова за ову установу код нас, и како би се она могла остварити?*

Други конгрес српских земљорадничких задруга, по свестраном претресу 4 и 8. тачке свога дневнога реда, утврђује: да је целокупна производња нашега народа већа него што је нужно за подмиривање његових потреба, али да распарчаност и раздружен земљорад, са другим друштвеним приликама, доприносе, да један део његов трпи оскудицу у подмиривању најпречих потреба. Утврђујући тако своје мишљење, конгрес налази, да би се привредна снага нашега народа знатно појачала, када би се нашло пута и начина, да се пољопривредници ослободе од досадашњег (зеленашког) начина задуживања у опште и продавања својих производа у невреме.

Да би се, у овоме правцу, постигло оно чему се тежити мора, конгрес налази, да би државна управа, уз

припомоћ земљорадничких задруга, требала да се стара за оснивање и одржавање установа, које би нашег произвођача ставиле у могућност, да своје производе не продаје у невреме и бесцење.

Одлука III-ћег конгреса

I.

Саслушав расправу г. *Данила Милојевића*, конгрес налази:

1, да је оснивање земљорадничких задруга уопће већ како то захтевају и начела земљорадничког кредита и наше привредне и друштвене прилике;

2, да се одиста на првом месту мора рачунати на месну штедњу, т.ј. на новац који се путем штедње може наћи у самом селу где се задруга налази; али се не може одрећи да је корисно да се земљорадничким задругама притече у помоћ и кредитом — позајмицом — ван села, кредитом Главне Земљорадничке Задруге и других, приватних, новчаних завода. Само што овај кредит треба да се даје обазриво и у што је могућно мањој мери, како би се оставило слободно поље за развијање личнога старања, самопомоћи, које је толико потребно за одржање и напредак земљорадничких задруга;

3, да је ради саме ствари желети, да сви интелигентни људи, који на селу живе, као што су свештеници и учитељи, узму учешћа у оснивању и раду земљорадничких задруга, пошто они и најбоље могу да разумеју, па и другима да објасне смисао и основе земљорадничких задруга и да руководе послове њихове. Ради тога конгрес изјављује, да је потребно да се учитељи, који су чланици земљорадничких задруга, не премештају без оправдана узрока или своје молбе, и ставља у дужност управи Главнога Савеза да у том смислу умоли Краљевску Владу, како би се земљорадничким задругама, које с успехом служе унапређењу наше народне привреде, загарантовао сталан успех и рад.

II.

Поводом расправе г. *Вељка Поповића*, конгрес налази:

да оснивање задруга за прераду сточарских производа а особено ***млекарских задруга****, треба да иде напоредо с оснивањем земљорадничких задруга за кредит, и да треба да се оснивају на основама на којима почивају и земљорадничке задруге за кредит, у колико се ове основе могу применити и на ову грану привреднога делања.*

III.

Поводом расправе г. *Мих. Аврамовића*, конгрес налази:

да је увођење савршенијих пољопривредних сирава, на основи коју расправљач предлаже, и врло потребно и једино могућно, с обзиром на наше прилике. Ради тога конгрес ставља у дужност управи Главнога Савеза, да што пре изради и практична упутства за остварење тога предлога.

IV.

Поводом расправе г. *Милутина Симића* конгрес:

изјављује своју захвалност расправљачу на труду који је уложио да докаже сагласност земљорадничких задруга с начелима Христове науке и одлучује да се ова расправа преда Архијерејском Сабору, с молбом да је благослови и препоручи свем свештенству, како би родољубиво свештенство наше узело што живља учешћа у покрету земљорадничких задруга.

V.

Поводом расправе г. *Милића Радовановића*, конгрес одлучује:

1, да ваља порадити код Краљевске Владе, те да држава наша подигне омања житна слагалишта у важнијим производњачким местима, а управу истих да под извесним погодбама повери земљорадничким задругама. Та слагалишта имала би користити нашим пољопривредницима да на залогу својих производа могу добијати позајмице, чекајући на бољу цену;

2, како су ове установе важне и са гледишта наше извозне трговине, то ваља у истом смислу порадити код Краљевске Владе да држава наша подигне и једно или више великих модерних слагалишта, у сразмеру наше извозне трговине, у Београду.

VI.

После дебате о тачци 11. дневнога реда, у којој се дебати констатовало да је за расправу постављенога питања потребно поглавито стручних и статистичких података, којих у овом тренутку недостаје, конгрес одлучује:

ставља се у дужност управи Главнога Савеза да нађе и понуди које стручно лице да сиреми за четврти конгрес особену — стручну — расправу о овом толико интересном и значајном питању по наш привредни живот, на основи које би се могло с више поузданости приступити расправљању његову.

БЕЛЕШКЕ

Проценат сирћета, сирћетне киселине, катрана и угљена у различном дрвећу. — Из 100 делова;

ДРВЕТА	добија се делова (процената)			
	дрвеног сирћета	сирћетне киселине	катрана	угљена
јелевог сувог (на вазд. сушено)	40·6	2·8	9·4	28·3
борового » » » »	44·9	2·7	20·1	28·0
јелевог » » » »	40·9	2·4	11·0	26·1
аришевог » » » »	42·8	2·9	9·5	22·6
врбовог » » » »	43·4	6·3	6·2	23·6
јасеновог » » » »	46·8	4·0	6·4	23 7
јаворовог » » » »	42·2	5·5	6·2	26·3
липовог » » » »	46·2	6·3	8·9	21·8
грабовог » « » »	48·3	6·1	4·9	23·9
буковог » » « »	46·3	5·3	6·2	23·8
брезовог » » » »	48·0	5·7	6·0	21·1
јововог » » » »	47·7	3·9	5·2	24·0
растовог » » » »	47·6	5·4	6·4	24·9

Количина пепела и поташе у шумском дрвећу. — Искуством се сазнало да се може добити из једног кубног метра:

ДРВА	Пепела	Поташе		Да се добије 100 кгр. пречишћене (калциниране) поташе треба простора
		сирове	калцинирање (чисте)	
	хек.литра	килограма		
јаворових . . . .)	0·153	1·58	1·36	73 куб. метара
јагњедових (јасик ·	0·057	0·30	0·28	374 » »
брезових	0·073	0·49	0·45	219 » »
букових	0·102	0·63	0·53	183 » »
растових	0·085	0·59	0·53	183 » »
јовових	0·076	0·86	0·70	128 » »
јасенових	0·102	0·63	0·57	173 » »
грабових	0·130	1·00	0·90	110 » »
борових	0·068	0·29	0·27	365 » »
брестових	0·165	1·00	0·85	110 » »

ГЛАСНИК

Набавка приплодних свиња шумадијског соја. — Већ од дужег времена наши свињарски трговци а и понеки одгајивачи доводе са стране нерастове разних раса и сојева ради укрштања са нашим свињама, да им на тај начин ускоре и повећају гојазност. Држава наша такође је набављала стране расе свиња а нарочито енглеске: јоркширску и беркширску ради укрштања са нашим домаћим свињама. И у томе мешању толико се успело, да је данас доста тешко наћи чист стари шумадијски запат свиња. На многим грлима може се лако уочити по неколико различитих крви од разних раса и сојева; што значи, да се при спаривању није водило довољно рачуна, већ се мешала једна крв с другом и онда, кад зато није имало оправдана разлога.

Но ово разно укрштавано спаривање и мешање крви није дало најбоље резултате. Истина, јоркширске и беркширске свиње добро троше храну и добро се гоје, али им сланина није онако добра као у наших свиња. И буђеновачке свиње добро се гоје, али на кантару нису онако тешке као наше. — Више су што но веле — „шупље“.

Наше домаће свиње шумадијског соја, поред осталога као да се одликују још и тиме: што лакше одољевају разним болестима па и свињској кузи. У том погледу много су мекше енглеске и буђеновачке свиње. Због тога су у последње време свиње шумадијског соја на доста великој цени, јер се на јако траже за запате и добро плаћају.

Да би се очувале добре особине наших шумадијских свиња од страних мешавина, Министарство народне Привреде засновало је нарочит запат у Добричеву, где ће се одгајивати добра приплодна грла и одатле раздавати народу ради приплода.

У тој цељи оно је изаслало нарочита лица, те су за сада набавила 13 крмача и 2 нераста из неколико шумадијских села. Набављена грла већ се налазе на свом месту у Добричеву.

За ових 15 грла Министарство је исплатило 1.757 динара, у коју суму улазе и трошкови до места, те свако грло просечно кошта по 117 динара. Без трошкова свако грло коштаће просечно нешто мало више од 109 динара.

Паметним одабирањем при парењу грла и добром храном и негом, овај шумадијски сој свиња може се дотерати још до веће крупноће и боље гојазности и тада не ћемо имати потребе по скупе новце доводити са стране приплодна грла сумњиве вредности а још сумњивијег здравља.

Хоће ли се ово наше надање испунити, зависи ће од умешности руковаоца овога запата.

И. К.

ОБЗНАНЕ

Саднице облагорођених воћака и украсног шибља на продају. — На имању Српског Пољопривредног Друштва у Шапцу има на продају велика количина садница разних облагорођених воћака, украсног шибља и четинара.

Који би желео набавити ове саднице нека се изволи обратити непосредно Управи друштвеног добра у Шапшу.

Важно за пољопривреднике. — Срп. пољопривр. друштво набавља и ове године требила (тријере) за чишћење жита, пољопривредницима који му се за то обрати.

За добар избор требила (тријера), веома је нужно послати општу пробу жита оне околине у којој ће се требило употребљавати. И ако на први поглед ова напомена не изгледа тако важна, опет је она од пресудног значаја за добар избор требила; јер је тачним испитивањем утврђено: да зрно пшенице и корова у разноликој околини мења свој облик. Проба не сме бити од лепога производа а још мање, да је вештачки из разних најкоровљивији врста састављена. За ову пробу довољно је 5 килограма жита. Пробе се могу послати поштом и за то се не плаћа поштарина кад се упуте на адресу: „Српском пољопривредном друштву, Београд: Ценовник тријера Друштво шаље онима који затражи.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 43. броја Тежака: *Чланци*: Чување воћа преко зиме. — Прва изложба грожђа у Смедереву (свршетак) — Гајење ранога кромпира и црнога лука увелико (свршетак). — Одлуке I, II и III конгреса земљорадничких задруга у Србији. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 44. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 31. ОКТОБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПОДАЦИ

О бројном имовном и умном стању нашега народа

Ма колико интересантна толико и важна тема била је предмет красног једног предавања, које је на једном од састанака овогод. IV конгреса српских земљорадничких задруга, који је држан у Нишу 16, 17. и 18. септ. држао председник конгреса г. Вукашин Петровић, министар финансија. Пошто то предавање заслужује пажњу и најширих читалачких кругова, то га овде доносимо у целости: [1])

Браћо задругари!

Поштовани гости!

И ако се нисам за времена пријавио, да ћу говорити и на овом конгресу нашему опет сам сматрао да је боље да се разговорим са вама, о корисним стварима, па макар обишао ред, него ли држећи се прописаног поретка — да ћутим.

И кад узех реч, да се са вама, задругарима и друговима на корисном послу народњем, разговорим не учиних то ни са каквог другог разлога, него да вам пружим прилику, да чујете о својој отаџбини истину, да сазнате о себи самима како је ваше стање, како је народ, којега смо чланови и делови.

Као оно добра браћа или боље да речем, као искрени пријатељи, као прави задругари, дужни смо један другога да обавештавамо; један другоме да казујемо што знамо, да један другога поучавамо у добру своме и свога народа.

Ви, који живите по селима, који се бавите пољском привредом и сточарством, казујте нама људима од пера и од науке што вас тишти, што вам недостаје, па да будете срећнији и задовољнији него што сте. Ми ћемо вас задругарски саслушати; пружити вам, колико смо кадри, савета, дати вам упутства и помоћи вас од сваке руке, да стечете уверење, да у нама имате не само пријатеље своје, него праве задругаре ваше.

Ми, опет, људи од књиге, људи писмени, сматрамо да нам је дужност да вас обавештавамо не само о ономе

[1]) *Српске Новине* бр. 211. од 21. септембра 1899. године.

што стоји у непосредној вези са занимањем вашим, него да вас упознајемо са корисним делима и мислима својих и других добрих људи; да накнадимо у вама недостатке који долазе од мање писмености и од немаштине времена, да се бавите књигом и писменим радом.

Ако будемо радили како рекох, видећемо вајде и једни и други. Нама људима од књиге и науке ваља да познамо живот нашега народа, па да будемо кадри одговорити нашој најтоплијој жељи, жељи да будемо од користи народу, коме с поносом припадамо.

А који ће нам боље, верније и искреније моћи да предочи светле и тамне стране у животу народњему, него ви, задругари наши, који сте, као и ми, синови Богом благословене мајке нам Србије? Који ће са више интереса, са више воље и са више пожртвовања да ради на бољитку своје отаџбине, него ми, чланови највеће и најважније задруге њене.

Полазећи са гледишта, које обележих рад сам да вас, задругаре, овом приликом обавестим о бројном, имовном умном и физичком стању нашега народа.

Вама ће ваљда чудновато изгледати, што сам изабрао ово што поменух, да изнесем пред конгрес земљорадничких задруга. Али разумећете ме одмах, чим вам објасним, да и овакав говор може да има вредности и за нас, чланове земљорадничких задруга.

Прво је правило у животу, да човек треба сам себе да позна, ако хоће с успехом да се креће међу људима. Па како ћемо да се познамо, ако не будемо казивали један другоме: какви смо? Да би познали нашу земљу, у којој не само живимо и мремо, него која нас храни и од зла брани, треба да знамо све што је на њој, а понајпре треба да сазнамо наше привредно стање. А када се будемо са тим упознали, видећемо да ли смо се користили том науком и у самом нашем послу, у погледу на наше задруге.

После овога краткога обавештења, дозволите ми да вас, на основу службених података добивених пописом од 31 декем. 1895 године, упознам са оним о чему обећах говорити.

Наша отаџбина заузима површину од 48.302 квадрат. километра или 4,830.200 хектара. У њој има 24 вароши, 54 варошица, 3189 села и 790 заселака. Кућа има у Србији 358.714. Становника има у нашој отаџбини 2,312.484. Од овога броја долази на сеоско становништво 1,971.259 од кога се броја издржава земљорадњом 1,932.660. Наши пољопривредници сами раде своју земљу; јер нема више слугу по селима у целој Србији него 12.302. На варошко становништво долази 341.225. Најнасељенији крај наше земље је Мачва, а најмање насељена је Косаница. Домородаца има 2,217.393 а досељеника 95.091. Највише досељеника било је у срезу косаничком, а најмање у црногорском.

Свега домова (кућа) има у нашој земљи 359.027. Од ових су приватне: У варошима 48.685, по селима 306.372, свега дакле 355.057, остале су или државне (1.130) или окружне (32) или среске (82) или општинске (1371). Сем тога има земуница (885) черги (157) и пустих зграда (313). Приватних зграда има највише у ужичком округу а најмање у крајинском. У 329.577 домова станују сами сопственици њихови. Сељачки становници станују без мало сви сами у својим домовима, т.ј. не седе под кирију нити издају своје куће коме под закуп. Од сто сеоских становника седе у својим кућама 98; само два од сто станују у туђим кућама.

Свега домаћина у Србији има 375.196.

Од тога броја имају непокретна имања:

у селима	300.275
по варошима	35.228
Свега	335.503

А немају га:

у селима	10.068
по варошима	29.625
Свега	39.693

По брачном стању изгледа наш народ у Србији овако:

Нежењених и неудатих и то:

мушких	167.387
женских	91.235
Свега	258.622

ожењених и удатих

464.477 461.468

Удових

мушких — женских

42.079 75.602

Разведених

1818 1958

Деце испод 15 година:

мушке женске

510.833 495.627

Мушких свега	1,186.504
женских	1,125.890
Више мушких	60.704

По годинама старости има у нас деце испод 15 год. 1,006.459. Од 16 до 70 год. 1,268.342., преко 70 година 37.683. Главну радну снагу представља становништво између 16. и 70. год; а оно износи, као што горњи бројеви показују једва нешто преко половине целокупног становништва.

Овај појав доказује, да се у нас много физичке снаге народне изгуби између 6. и 16-те године, па на више. Рђава нега, неподесна храна и неудобни станови, — а у неколико и сувишно напрезање у првој младости, покосе многу радну снагу у најбољим годинама. Ваља наши задругари да скрену својим сугрђанима пажњу на ову околност, те да родитељи нашега подмлатка не смеју с ума, да грдно штете и себе и своју отаџбину, када нејаку чељад оптерећавају тешким пословима. Пописом је утврђено, да има у селима много више деце до 15 година старости и стараца преко 70 год. него ли по варошима. Тек после 15-те године пропада сеоски подмладак. Овоме ваља тражити лека. Лекари, учитељи и свештеници, проучавајте овај појав и износите му узроке, да би му се нашао лек. Физичка снага нашег народа није слаба. Српски синови нису мекушци, али се нико па ни ми не можемо да боримо с Богом и с природом

Ако би умну снагу мерили но писмености, не би могли њоме да се похвалимо. Писменост је у нас слаба. По селима нашим немамо више писмених него 184.000 душа од којих знају писати и читати 178.044 а само читати њих 6.115. То значи да од сто сеоских становника једва 11 знају да читају и пишу. Женскиње на селу стоји горе него мушки. Од њих једва 1 од сто зна да чита и пише; докле је проценат у мушкараца већи, т.ј. 22 (непуних) знају да читају и да пишу. По варошима има више писмена света. Има га свега 134.442; или по проценту 52; т.ј. од сто варошана педесет и два су писмени. Највише писмених становника има округ крагујевачки, најмање округ топлички.

Интересно је видети како је писменост у нас за последњих 10 година напредовала. Било је писмених:

1895.	*1890.*	*1884.*
321.222	241.378	177.489

На 1000 становника долазило је писмених:

139	112	94

Основних школа било је:

977	714	617

Наставника било је:

1.816	1.345	922

Ђака у почетку школске године:

90.004	65.660	45431

Пада у очи, да се писменост не шири у нашем народу према броју ђака. То јест, мање је писмених људи, но што би требало да буде према броју ђака. Ово долази сигурно од туда, што деца, пошто изиђу из школе забатале књигу, па се одају само привредним пословима, помажући своје родитеље у тешком тежачком раду.

Но да школа није остала без последица по умну снагу нашег народа, доказује умна бистрина његова. Не ја, него сви који изближе познају наш народ, и то баш српски народ у Краљевини Србији, признају, да је то један од најумнијих народа у Европи. Имао сам прилике и да читам путописе странаца, који су пролазили кроз нашу лепу Србију и да их слушам, па сам увек нашао, како потврђују оно исто што сам и сам опазио; а то је: да је наш народ, по умној снази, најјачи од свих народа на свету. Не може та бистрина да се припише самој школи; јер ако би сама школа утицала на умно развиће народа, морали би други народи, који имају више школа, да стоје над нама, у погледу умне снаге. Природне погодбе, дугогодишња борба за одржање своје вере, народности и слободе, утицали су на умно развиће нашега народа. Сада је престала потреба за борбу око одржавања народних особина, али у народу је остала она умна снага, која је заснована напред споменутим приликама. Овој умној бистрини нашега народа има се приписати, што је установа наша, наше задруге, тако брзо ухватила корена у њему, што се тако нагло шири и одомаћује. Од ње очекујемо да ће ускоро цела наша лепа отаџбина представљати једну огромну задругу, која ће боље него ма што друго ујемчити привредни напредак народњи. Да овако говорим даје ми права појав, који се огледа у ширењу наших задруга. Докле смо лане имали свега 4557 чланова у нашим задругама, имамо их сад, после године дана, већ 7188.

Наш народ занима се преимућствено земљорадњом и сточарством. Напред сам вам изнео податке, да се 1,932 660 становника (од 2,312 984) занима земљорадњом и сточарством. Сада ћу вам рећи, да од 4,830.260 хектара, што има наша Србија, падају у приватну својину и својину општина 2,707.068: а државна својина и општенародна захвата простор од 2,123.192 хектара. У таквој земљи могу наше задруге чуда учинити. Оно се мора признати, да наш свет из године у године све више ради и обрађује своја имања. То доказују подаци, које вам ево износим из наше статистике. По тим подацима било је обрађене земље, засејане разним усевима:

1889 — 648.399 хектара
1893 — 1,185.082 „

На тој површини добијена жетва од стрмних жита и кукуруза представљала је вредност, у 1893 г. се 71,102.635 динара; вредност шљива износила је 32,976.132 динара: виногради су дали принос од 20,613.230 динара. Целокупна вредност жетве изнела је 1893 год, у нашој отаџбини 192,274.022 динара Упоредо са напредовањем у обрађивању земље, напредује наш народ и у сточарству. Ово је доказано пописом од 1895, који кад се упореди са оним од 1893, даје резултат, да је у 1893 било свега домаће стоке 5,374.956; а по попису од 1895 било је 5,619.030. Напредак се опажа код коња, којих је било:

	1890	163.391; —	1895	169.735
код говеди,	„	819.251 —	„	915.403
код оваца	„	2,963.904 —	„	3,094.206

Само код свиња има незнатан назадак.
908.603 — 904.446

Према овим подацима, нема основа бојазни, да Србија у сточарству опада. Напротив; она хвала Богу и у овом погледу напредује, напредује полако али стално.

Највише рогате марве има у округу рудничком (96.046) најмање у тимочком (34 750) и према броју становништва најбоље стоји са стоком руднички округ; јер долази на 1000 становника 598 комада рогате марве; најгоре пак пожаревачки, где на 1000 станоеника не долази више него 281 комад рогате марве.

Свиња има највише у подринском (132.117) а најмање у пиротском округу(13.476). На 1000 становника долази у округу подринском 697 комада свиња а у пиротском само 107 комада. После подринског округа најбогатији је свињама ваљевски, према броју становништва, а највише их на броју има у округу подунавском. У овцама стоји на првом месту округ тимочки, јер на сваких 1000 становника има 2578 оваца; бројно најбоље стоји у овом погледу окр. пожаревачки, јер има највише оваца (286.859). Најгоре пак стоји округ подрински, јер нема више него 166.447 оваца.

Коза има највише у врањском округу (80.920) а најмање у подунавском (7327). Целокупна вредност наше домаће стоке износи 140,377.681 динара дакле с главе на главу подељена ова вредност представља суму од 61 дин.

Говеда представљају највећу вредност (78,434.045), биволи најмању (395.272). Свиње представљају вредност од 14,497.000 а овце 19,467.912 динара.

Подаци са којима сам вас довде упознао, показују јасно на коју страну ваља сви да скренемо нашу пажњу, ако смо себи ради добра. И државна Управа и народ сам ваља пољопривреди и сточарству да поклоне свуколику пажњу. У тим гранама наше народне привреде лежи темељ привредној снази наше отаџбине.

Што је зависило од државне Управе, она је учинила своје. Ујемчивши законом о задругама слободу развијања наше установе и пруживши још угледну материјалну помоћ, државна Управа доказала је, да је правилно схватила свој задатак и да је пренўла знатном снагом да му се одазове. Земљорадничке задруге немају шта много више да траже од државне Управе.

Али у толико више је нама дужност, да се заложимо за све оно што ће користити нашој пољопривреди и сточарству. Ми, који знамо да проценимо вредност наших задруга за напредак пољопривреде и сточарства, ми морамо у свакој прилици да отварамо очи неуком и необавештеном народу.

Ако се одма и не опазе очекивани напретци, не треба да малаксавамо у раду око оснивања и одржавања земљорадничких и сточарских задруга. Напретка мора бити не само за целину него и за свакога појединца. Набавком савршенијих пољопривредних справа за заједничку употребу задругара уштеђује се време и добија се бољи производ у већој количини и одабранијој каквоћи. Заједничком продајом производа добија се у бољој цени; а задружном штедњом ствара се прилика сваком задругару, да се помогне новчано, те да не падне у руке кајшарима и зеленашима.

Велики успеси не долазе брзо нити се постижу од једном. Ваља сталнога рада и издржљивости. Обадве ове особине нису несавладљиве. Са мало добре воље и мушанске решивости, могу се оне показати и применити у свакој општини наше отакбине. Наш народ је показао у свакој прилици да је склон добру. Ваља ми, задругари, да представимо маси народној да јој без удружене снаге нема бољитка. Пољопривредницима је здружена снага потребнија него ма ком другом реду становништва. Ви, који сте се већ удружили, изнесите пред осталу браћу вашу, која се још размишљају, добре стране наших задруга, па ће она, ако Бог да, до године, када се опет састанемо показати још лепши успех него што је ово-годишњи, с којим можемо бити потпуно задовољни. А ми, људи од пера и науке, стајаћемо увек са вама, као искрени задругари, да вам пружимо поуке, да вас упознајемо са стањем наше лепе Србије и да износимо успехе, које је постигао остали напреднији свет у пољопривреди, сточарству и другим корисним установама по народ и његову привреду.

Наша је земља мала; наш је народ малобројан. За то пружимо један другом пријатељску руку, оканимо се политичких заћевица, угледајмо се на задругарски живот у осталих напреднијих народа, у којих се задругари не сма-

трају као солидарни ни са каквом ни религијозном ни политичком сектом. Ако будемо тако радили учинићемо да од наше мале земље црпимо што већу корист за себе и за своје потомство, а наш малобројан народ да покаже и на привредном пољу своју обилату мудрост, којој се диви цео образовани свет.

И КОНОПЉА ЦРПЕ ЗЕМЉУ

Једна од највећих грешака наших пољопривредника при гајењу конопља, та је, што они узастопце из године у годину сеју конопљу на једну исту њиву, која чак добија и своје нарочито име *конопљиште*.

Бива код нас, нарочито око Лесковца, да се *конопљишта* преносе с оца на сина, па се чак и при продаји у тапијама бележе као *конопљишта*.

Погрешка ова, која долази с незнања, од великог је значаја за поправку нашег конопљарства, јер та, по изгледу мала погрешка, узрок је, што је наша конопља рђавог квалитета.

Познато је, сада већ и нашим најпростијим сељацима, да кад се на једној истој њиви сеје какав усев тај неће дати добар род. С тога је заведен тако звани *усевни ред*, на који пољопривредници строго пазе. Али за дивно је чудо, да код наших пољопривредника за конопљу не важи никакав усевни ред.

Међутим, због овога наши произвођачи конопља имају врло велике штете. Пре свега конопља која се често сеје на једној истој њиви, не даје једро и масно влакно него посно и лако. Онда произвођач губи и у цени и на кантару. У цени, јер посну кудељу ко разуме, неће да плати добро, и на кантару, јер је лакша много од оне која се сеје на новој земљи. Сем тога, такво је влакно и врло слабо. Док напротив кад се конопља сеје на све нове и нове земље, она даје влакно једро, масно, меко и тешко, па и јаче што се све скупље плаћа.

Наши произвођачи све ово незнају с тога, што они ђубре сваке године, „конопљишта,“ те им конопља израсте висока и они су са тим задовољни. То је истина, али истина је и то, да ће таква конопља дати на кантару много лакшу кудељу, него ли она конопља која је сејана на новој њиви, и која изгледа по порасту млого мања. Кад би наши произвођачи обратили на ово пажњу и чинили пробе, они би се и сами о томе уверили.

Научни људи одавна су се уверили помоћу науке, да и конопља црпе земљу онако исто као и сваки други усев. Ми нећемо овде наводити што научени људи веле, али ћемо да наведемо, како су то у другим земљама и прости људи увидели, па ћемо да изнесемо овде ради примера, како они гаје конопљу те да им ова неисцрпи земљу.

У Италији нпр. конопља је врло млого распрострањена, а особито у западним крајевима њеним, где врло добро успева и високо расте. Нарочито се одликује околина Болоње, која је у целом свету позната са својом јужарији. Тамо се конопља гаји на овај начин: Њива одређена за конопљу у Августу месецу пооре се и засеје каквом било мехунастом биљком за сточну храну као; граорицом, бобом итд. У марту месецу затим тај усев се преоре и затрпа а после овога, ђубри се кокошијим или голубијим ђубретом ситно истуцаним, житким човечијим ђубретом или црвима из мехурака свилене бубе. После овога, њива се засејава конопљом и у јесен коси или чупа, Идуће године на ту њиву већ не сеју конопљу, већ је преоравају и без икаквог ђубрења, засејавају пшеницом, те добијају прекрасну пшеницу која даје 35—40 метар цената са х—ра. Те године конопљу сеју на другој њиви, а она после пшенице, треће године опет се сеје мехунастим биљкама за сточну храну и тек после ових опет конопљом. — На тај начин они имају увек добру конопљу која се на далеко и скупо цени.

Као што се види, италијански тежаци сами су пронашли да треба мењати њиве за конопљу, а да то није добро сигурно не би ни чинили него би и они као и ми радили.

С тога, ко од наши произвођача жели да има добру конопљу и да од ње добије велику корист, треба да ову ђубри или као и до сада, или за предходеће усеве, обичним стајским ђубретом са додатком пепела и креча, па ће бити сигуран, да ће имати и тежу и лепу конопљу но сада.

Д. Буринчић.

ДВОГУБО КАЛЕМЉЕЊЕ ВОЋАКА

Међу појединим сортама воћака има их таквих, које расту врло споро, а има их и таквих, које од природе расту криво, те им се гранчице као срп к земљи увијају. Да од првих одгајимо високо стабло, које је приспело за пресађивање на стално место, требало би нам скоро 15 година, а од других можемо добити усправно стабло само онда, ако су непрестано за притку привезане.

Дугогодишњим искуством дошло се до уверења, да воћке, које су привезане за притку, расту врло полагано и шире се у дебљину неједнако. То полагано растење и неједнако ширење дебла тумачи се тако, да притка засењује с једне стране дебло, те поради тога не долази до њега онолико ваздуха и светлости као кад расте без притке. Сем тога, употребљавање притке за привезивање младих воћака доста је и скупо, а нарочито у великим воћњацима.

Многи ће запитати, зашто онда да се мучимо у воћњаку с таквим кривим и спорим сортама, кад је њихово гајење скупље и трудније од гајења осталих воћака? Томе ћемо одговорити, да управ те сорте доносе најфинији и најукуснији род, а поради тога, и много се траже, зато је вредно, да их свакако у воћњаку гајимо, особито сад, кад их можемо лакше и брже одгајити помоћу двогубог калемљења.

Ово калемљење састоји се у том, да се најпре дивљака накалеми при земљи сортом бујног и усправног пораста. Кад смо од те сорте одгајили дебло од извесне висине, накалеми се ово у висини другом неком сортом, која споро или криво расте и која ће образовати круну.

За одгајивање воћака на овај начин није потребито коље, а одгајене воћке имаће врло лепо, право и јако стабло. Послови при двогубом калемљењу теку овим редом:

Дивљаке, кад су дебеле као гушчје перо, накалеме се у Јулу или Августу окулирањем. Пошто су се калеми примили, скрате се дивљаке позно у јесен или рано с пролећа над уметеним окцем 10 до 15 сантиметара; тако добивамо над окцем парче чапура, за који ћемо доцније привезати благородни летораст, да право у вис расте. У Августу, кад се летораст добро здрвени, одсече се чапур, а летораст остави се да унапред расте без икаквог потскресивања, да што пре достигне висину до 2 метра. Побочне се гране такође преко лета само скраћују, на 8—10 сантиметара а доцније се сасвим одсеку, кад стабло довољно одебља. Кроз једну или две године сигурно ће благородни младар на овај начин достићи висину око 2 метра.

Кад је стабло толико порасло, накалеми се у висини од 150 до 180 сантиметара неком сортом, коју желимо имати и која ће образовати круну. Начин калемљења, који се том приликом употребљава, јест спајање, псд кору и окулирање. Спајање је ипак за ово каламљење у висини најподесније, јер за ово можемо узети у предлежећем случају калем са 5—6 пупољака од којих ћемо одмах добити све главне гране у круни. Ако се случајно калем не би примио, или ма на који начин покварио, треба да одсечемо

горе стабло и добићемо тако од оне прве ниске накалемљене благородне сорте при врху нове гране за круну, која ће исто доносити благородни род.

Овај начин одгајивања воћака шири се све више, нарочито у великим воћњацима, јер воћке се могу одгајити на овај начин са 30% јевтиније. Четврте године можемо на овај начин добити већ воћку готову за пресађивање на стално место, док је то код других начина могуће само у веома повољним приликама.

Сорте воћака, које расту бујно и усправно и лепим се плодом одликују, те које су поради тога при двогубом калемљењу подесне за ниско калемљење дивљака, јесу ове:

а) *Јабуке:* енглеска зимска парменка, ренета каселска, ренета обердикова, ружица виргинска.

б) *Крушке*: енглеска масленка, Хардијева масленка, добра Лујза од Авранта, нова Поатова.

в) *Шљиве:* Халарасова, Катаринка, лепа Лувенка. Од њих се обично одгаји стабло, на које се у висини окулира бреска, кајсија или сорта шљиве, која споро расте.

Код трешања се двогубо калемљење не употребљава, јер се оне и онако одликују својим брзим и усправним порастом. Оне се гаје као дивљаке до жељене висине па се онда у тој висини калеме.

Ф. Јерговић.

СИРЋЕ

У домаћем газдинству игра сирће од вајкада знатну улогу и то за зачин, као средство за конзервисање (одржавање) као лек идр. Сирће није ништа друго до разблажена сирћетна киселина. Сирћета има више врста, ну најбоље и најобичније је винско сирће, по том долази сирће од воћа; у последње је пак време право винско сирће веома потиснуто а на његово место дошло је вештачко сирће т.зв. есенција. И ако истина ова може у неколико да замени природно сирће, опет она није оно, што је сирће. Сирћетна есенција је готово чиста сирћетна киселина, и из ње се гради „сирће," додавањем воде; а у правом винском сирћету, као и сирћету од воћа, поред сирћетне киселине налазе се и неки други мање више важни састојци, који дају сирћету нарочити укус и мирис.

На зато, што је с једне стране сирћетна есенција увек лошија од правог сирћета, а друго што је она врло опасна течност, шта више и отровна, треба ову из домаћег газдинства сасвим избацити. Исто тако треба се трудити, да се избаци из употребе и сирће добивено ма на који други фабрички начин и да се троши само винско, воћно па најзад и ракијско сирће. Ово треба и зато што је Србија једна винарска и воћарска земља, па је срамота, да ми потрошимо своје производе и не производимо оно, што можемо, већ да и то врло просто средство у главном увозимо са стране, тим пре, што је грађење сирћета врло проста ствар. Сирће се гради у главном помоћу две методе, прво оксидацијом алкохола и алкохолних пића и друго сувом дестилацијом дрвета. На овај други начин добивено сирће није за домаћу употребу добро, зато ћемо се упознати само са добивањем сирћета на онај први начин.

Алкохол има особину да се оксидише и да гради сирћетну киселину, с тога и сва алкохолна пића приликом оксидације прелазе у сирће. Оксидација алкохола у сирћетну киселину бива у главном под утицајем једног фермента — гљивице *Mycoderma aceti*, ова гљивица производи т.зв. *сирћетно врење*.

За развијање ове гљивице потребно је, да су пића довољно разблажена, т.ј. да не садрже више од 12% алкохола најбоље је 8 до 10%. Сем тога потребно је довољно ваздуха а и топлоте. Најбоље је за грађење сирћета топлота 25 до 35° С.

Сад да пређемо на опис грађења некојих врста сирћета.

Винско сирће. Кад слабија вина дуже стоје у отвореном а при том непуном бурету, почињу да се брзо кваре, укиселе — *цикну*. Често то бива у толикој мери, да се вино више не може пити. Кад вино почне да се кисели, треба још за рано ово спречити, претакањем у мало буре, пастеризирањем, сумпорисањем или најзад брзим трошењем. Ако је кварење заузело већег маха, треба то вино употребити за *грађење сирћета*. Најобичнији а у исто време најлошији и најспорији начин грађења сирћета јесте, кад се тако већ цикнуто вино остави самом себи, док потпуно не укисне. Много је боље градити сирће на овај начин. У једно буре сипа се за једну трећину кључалог јаког винског сирћета и на њ сипати 10 литара вина, које је намењено за грађење сирћета. После осам дана треба досути нових 10 литара вина и тако после сваких осам дана доливати по 10 литара вина, док буре не буде за две трећине пуно. Потом треба половину од тог награђеног сирћета оточити, и на остатак продужити доливање сирћета. И тако радити све док се не буде све намењено вино укиселило. Буре у коме се сирће кисели треба да има отворене две рупе, да би ваздух боље струјио.

Ако хоћемо да градимо сирће умаломе, то треба узети какав погодан лонац или ћуп па у њ сипати 1 литар кључалог сирћета а по том 1 литар вина. А после сваких 2—3 дана доливати по 1—2 литра вина. Судове ове треба држати на топлоти, најбоље у кујни.

Брзо се пак гради сирће на овај начин. Треба удесити у једном бурету уздуж по средини једну избушену преграду, са обе стране ове преграде треба избушити на данцету по три рупе, да би ваздух довољно струјио. Једну половину бурета треба напунити струготинама дрвета (шушкама); па буре наместити тако, да преграда буде хоризонтална (водоравна). Затим треба до преграде налити у буре вина коме је ¼ сирћета додата. Затим се отворе оне рупе које су више преграде, а оне које су испод преграде треба да су затворене. После 6—12 сати буре се обрне на другу страну при чем се оне рупе које су биле отворене затворе, а оне друге (горње) отворе. Ово се понавља сваких 6 или 12 сати. После 8 дана биће све вино претворено у сирће. А то ће бити утолико пре што је буре чешће обртано. И у овом случају треба да буре стоји на каквом топлом месту (кујни).

Кад је вино већ добро укишељено, треба га оточити у друго буре. А прво буре треба поново напунити, не мењајући шушке, новим вином. Једне исте шушке могу да трају врло дуго времена. Ако је сирће случајно мутно, то га треба бистрити исто онако као и вино, помоћу желатина, беланчевине рибљег мехура идр. Мутно вино може се избистрити пре него што се из њега буде сирће градило. Бистрење се врши у кацама напуњеним струготинама буковог дрвета. У овим се кацама остави вино да неко време постоји, па се по том лагано оточи. Ако сирће нема лепе боје може се бојити помоћу печеног шећера, сока од зове или боровнице.

Да би се добило сирће са добрим и пријатним мирисом може му се додати који струк *козлаца*. Сирће се може градити и од греша и то или се греш измуља и оцеди, па се са њим даље ради као са вином, или се само греш измуља, па му се дода сирћета и остави да се укисели, па тек се тада оцеди.

Сирће од воћа. Сирће од воћа гради се или кад се јабуковача или крушковача остави да се на онај исти начин као и винско сирће укисели; или кад се воће нарочито јабуке измуљају и оцеде, па им се дода сирћета, и поступа као што је већ познато. Много је лакши начин грађења сирћета од воћа, кад се ситне киселе јабуке а нарочито дивљаке измуљају, па сруче у какву кацу и на њих сипа за једну трећину воде, па се потом великим камењем притисну исто онако као што се кисео купус притиска. Ова се каца намести у близини пећи и остави све дотле док садржина у њој није потпуно преврела, потом се сирће оцеди и изручи у какво буре, које

треба увек пуно држати, и то најбоље у подруму или другом ком месту. Врањ на бурету не треба да је затворен, већ само да је рупа каквом крпом покривена.

Овако сирће треба да стоји бар пола године пре него што се буде трошило, да би се потпуно укиселило.

У малом се може градити сирће, када се свакодневни отпатци воћа остављају у какав лонац коме се дода воде и сирћета и остави близу пећи.

Од свега воћа може се на ове начине сирће градити.

Сирће од пива. Остаци пива могу се врло добро за сирће употребити. У том циљу треба их сипати у каково буре, коме је предходно мало сирћета предато. У осталом и овде се ради на оне исте начине као и при грађењу винског сирћета. *Сирће од меда* може да се гради кад се раствори 4—5 кгр. меда у 50 литара воде и остави да преври, па се после са тиме поступа као и при грађењу винског сирћета. *Сирће од слада* (малца) гради се кад се слад (клијали јечам) уситни и размути, у води, па пошто се оцеди треба тој води (раствору) додати мало пивског квасца и оставити да преври, и даље поступати по већ познатим методама. *Сирће од ракије.* За грађење сирћета од ракије треба ракију водом толико разблажити да буде имала само 8—10% алкохола. Са тако разблаженом ракијом поступа се даље исто онако као к са вином. Добро је при грађењу сирћета од ракије, да се овој додаду трошке од леба, како би сирћетне бактерије нашле потребну храну. *Сирће од репе.* Кад се рэпа измуља и пресује, па остави да сок преврe може се од овог градити такође сирће. *Грађење т. званог брзог сирћета.* Из свих поменутих течности гради се сирће на брз начин ако се направи нарочита каца са избушеним преградама (данцима) при дну и при врху. Простор између тих преграда напуни се крупним шушкама буковог дрвета, или петељкама од грожђа (шапурином) и лозом. За тим се сваког сата сипа преко првог данцета по 5—8 литара течности (вино, пиво, ракија) којој је додато сирћета да полако на ниже капље. Кад смо сву количину течности на тај начин пропустили, треба са истом тачношћу поновити сипање још неколико пута, док се ова потпуно не укисели, а то ће бити за 6 до 8 дана.

М. Ј. Бајић.

БЕЛЕШКЕ

Количина семена и простора за 1000 садница и најважнијег шумског дрвећа. — Да се из семена произведе:

1000 САДНИЦА	потребно је			
	семена	простора за сејање	простора у расадн. кад се једном расађују	простора у расадн. кад се два пут расађују
	кгр.	квадратних метара		
јаворових	0·09	1·08—1·21	23·4—24·5	43·2—54·0
буковых и грабових	0·84	1·08—1·26	23·4—24.5	43·2—54·0
растових	0·48	7·20—9·00	23·4—24·5	43·2—54·0
јасенових	0·084	1·08—1·26	23·4—24·5	43·2—54·0
смрчевих, бор. и аришевих	0·078	0·72—1·08	9·0—10·8	18·0—21·6
јелових	0·14	1·44—1·80	9·0—10·8	18·0—21·6

Колико се добива семена из шишарица. — Да би се знало колико се из извесне количине шишарипа може добити семенс, узима се да један хектолитар:

ШИШАРИЦА	тежи	даје семена	
		са крилима	без крила
	килограма		
смрчевих	25—34	2·25—3·60	1·23—1·70
аришевих	36	3·37—4·50	1·80—2·70
црног бора	?	2·17	1·80
јелових	25—30	2·25—2·37	1·50—2·25
белог бора	50—55	1·57—2·25	0·75—0·90

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 6.септембра 1899. год. у Београду.

Били су: Председник г. Раша Милошевић, благајник г. Благоје Тодоровић чланови одбора: г.г. Милутин Савић, Др. Марко Т. Леко, Александар М. Секулић и Милан Јовановић.

Председавао председник г. Раша Милошевић, бележио секретар, г. М. Јовановић.

157. Прочитани записник XVI. седнице — Одбор усвоји.

158. Благајник чита извод о стању друштвене благајне за месец јули ове год. који гласи: (види стр. 351.)

159. Секретар реферише да су према одборској одлуци од 7 фебруара т. г. прибрани извештаји од пријављених такмичара за поткивање волова по модерном начину, и сад остаје да се изврши оцена. По овоме питању — Одбор усвоји предложене кандидате за чланове оцењивачког суда г.г. Перу Д. Тодоровића марвеног лекара, Милутина Јовановића друштвеног секретара и Николу Вељковића секретара Министарства Народне Привреде.

160. Секретар реферише да је г. Павле Т. Тодоровић поднео своју оцену о спису *Подизање винограда америчком лозом* — Одбор усвоји мишљење референта за књижевне послове, да се по оцени рецензента спис прими за *Практичне пољопривредне поуке*, ако писац усвоји учињене примедбе, и према њима рукопис исправи.

161. Секретар реферише да је од штампарије Павловића и Стојановића примљено 1476 комада књига *Гајење пољских усева* — Одбор прими к знању с тим да се разда свима, који по Правилима добивају друштвена издања бесплатно, а што остане да се продаје по одређеној цени.

162. Уредник *Тежака* као референт за књижевне послове, реферише да писце: *Поука о одгајивању стоке* и *Гајење пољских усева* треба хонорисати па предлаже да се награде по 70 динара од штампаног табака — Одбор усвоји предлог.

163. По реферату уредника Тежака о награди радова штампаних у 31, 32, 33, 34 и 35 броју *Тежака* од ове год. — Одбор одреди награде.

164. Чита се одлука Књижевног Одбора, да се, по оцени рецензанта, не може примити спис *Наше отровне змије* да се штампа као друштвено издање. Уједно пред-

СТАЊЕ БЛАГАЈНЕ

Српског Пољопривредног Друштва за месец Јули 1899 год.

Ред. број	ПРИМАЊА	до јула дин.	до јула п.	за јули дин.	за јули п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	100380	49	25132	10	125512	59
2	Депозит у новцу	—	—	34263	16	34263	16
3	Депозит у хартијама	—	—	6159	50	6159	50
	Свега	100380	49	65554	76	165935	25

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до јула дин.	до јула п.	за јули дин.	за јули п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	78254	53	45256	—	123510	53
2	Капитал. пољ. фон. код Упр. Ф.	17661	24	—	—	17661	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	5539	50	—	—	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	620	—	—	—	620	—
5	На штедњу код Управе Фон.	1770	35	—	—	1770	35
6	Готова новца у каси	—	—	2835	63	2835	63
7	Привремени издатци	—	—	13998	—	13998	—
	Свега	103845	62	62089	63	165935	25

Ред. број	ПРИХОД	до јула дин.	до јула п.	за јули дин.	за јули п.	Свега дин.	Свега п.
1	Остатак по днев. касе за 1898. год.	1855	08	—	—	1855	08
2	Државна помоћ	6250	—	4000	—	10250	—
3	Од претплате „Тежака“	4041	60	891	95	4906	55
4	„ улога чланова добротвора и утем.	3390	—	—	—	3990	50
5	„ „ „ помагача	351	50	—	—	351	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	74	90	—	—	74	90
7	„ продаје књига	513	22	37	20	550	42
8	„ „ календара	2283	65	94	50	2378	15
9	Од „ семена	9737	20	824	75	10561	95
10	„ „ справа	11078	05	3210	30	14288	35
11	„ наплате дуга за семе и справе	905	75	41	70	947	45
12	„ продаје плав. камена и прскалица	58469	02	15262	60	73731	62
13	„ друштвеног добра у Шапцу	316	60	—	—	316	60
14	Ванредни приходи	1140	92	169	10	1310	02
	Свега прихода	100380	49	25132	10	125512	59
	По одбитку расхода	—	—	—	—	123510	53
	Остаје за Август	—	—	—	—	2002	06

Ред. број	РАСХОД	до јула дин.	до јула п.	за јули дин.	за јули п.	Свега дин.	Свега п.
1	На помаг. Подруж. које имају свога земљишта	625	75	—	—	625	75
2	На издржавање друштв. питомца	1150	80	—	—	1150	80
3	„ остала помагања пољопр. проучавања прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	329	90	831	05	1160	95
4	„ прирећ. изложбе приликом друштвене славе	100	25	—	—	100	25
5	На набавку књига, новина, дворереза и повез књига и календара	1036	47	9	45	1045	92
6	„ издавање практ. пољоприв. поука	200	—	—	—	200	—
7	„ награде сарадн. Тежака и Календ.	1207	85	253	55	1461	40
8	На набавку и експедицију семена	9417	04	3766	95	13183	99
9	„ „ „ „ справа	15995	29	8709	—	24704	29
10	„ набавку и експедицију плавог камена и прскалица	39630	—	29799	85	69429	85
11	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	946	05	241	60	1187	65
12	На експед. Тежака, Календ. и књига	112	60	82	45	195	05
13	„ плату управн. друштв. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	3138	96	785	10	3942	06
14	На плату секретара	535	—	200	—	735	—
15	„ „ писара	550	—	125	—	675	—
16	„ „ плату експедитора	315	22	80	—	395	22
17	„ плату двојице послужитеља	950	—	160	—	1110	—
18	„ награду благајнику	480	—	80	—	560	—
19	„ „ уреднику „Тежака“	420	—	70	—	490	—
20	На подизање павиљона изложбеног, претресање ограде, обрађ. друшт. врта, и поправку куће	256	90	2	—	258	25 90
21	На ванредне издатке	856	45	60	—	916	45
	Свега расхода	78254	53	45256	—	123510	53

лаже да се г.г. рецензенти награде са по 40 динара — Одбор усвоји одлуку и предлог Књижевног Одбора.

165. Чита се извештај начелника среза пожешког о стању Пожешке Пољоприв. Подружине — Одбор одлучи да се сачека извештај друштвеног изасланика г. Ил. Кремића, који је одређен да изврши и сазна све што је нужно о овој Подружини.

166. Секретар реферише о предрачунској цени предузимача за изложбени павиљон, и моли да се питање о изложбеном локалу дефинитивно реши, јер је за то крајње време — Пошто је предрачунска цена сувише висока, то Одбор реши да се покуша не би ли се добило одобрење да се на магацину с лица улице пробију и наместе прозори и удеси за изложбу, а ако се у томе не успе, онда и ове године распоредити локале канцеларије за изложбу у колико је то могуће без великог премештања канцеларијских ствари.

167. Секретар реферише да за утакмице плугова, дрљача и ваљака, која ће бити од 14 т. мес. па докле буде потребе, треба да се изабере Оцењивачки Суд — За чланове Оцењивачког Суда одбор изабра г.г. Благоја Тодоровића, Николу Вељковића, Милана Јовановића и Милоја Вучковића.

168. Чита се писмо суда општине грочанске, којим доставља о неуредностима и жалосном стању грочанске пољопривредне Подружине — Одбор реши: да се умоли г. Милосав Петровић редовни друштвени члан, да изврши и сазна право стање у коме се Подружина налази па о томе да поднесе Друштву извештај:

169. Чита се писмо Начелника среза лесковачког Бр. 8955 ИБр. 232. којим јавља да је продато и покретно и непокретно имање пок. Младена М. Маринковића бившег писара из Печењевца, па по одбитку порезе, трошкова и такса око пописа и продаје, није ништа остало за наплату дуга, што је поч. Младен дуговао Друштву у 203·09 дин, са интересом 6% год. до дана наплате. — Одбор прими к знању с тим, да се предложи Збору да се ова сума расходује као пропала.

170. По питању економа среза јасеничког може ли Друштво справе и алат, што буде требало за срез, давати на вересију тако, да се у идућој години исплате — Одбор

реши да не може јер постоји и ранија одлука да се *никоме* ништа не даје на вересију.

171. Чита се писмо г. Благоја Д. Тодоровића редов. члана, којим предаје Друштву 275 књига *О подизању дудова* с молбом да се за његов рачун продају по 0·20 дин. комад — Одбор прими,

172. Чита се писмо Министарства Народне Привреде којим шаље 50 примерака *Кратке поуке о познавању и сузбијању крваве ваши на воћкама*, да се са њима учини распоред по нахођењу Друштва — Одбор прими са захвалношћу.

173. Чита се писмо Министарства Народне Привреде. којим шаље 1600 комада *Поука о гајењу шећерне репе*, да се бесплатно даје свима лицима приликом раздавања семена од шећерне репе — Одбор прими са захволношћу.

174. Чита се писмо Министарства Народне Привреде којим извештава Друштво, да је споредна царинарница I кл. на железничкој станици *Eisenstein* увршћена у ред оних, преко којих се може увозити прорашће и биље предвиђено чл. 3. конвенције о филоксери изузев лозу — Одбор прими к знању, с тим да се ово саопшти и Управи друштвеног добра.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Готова је

САДРЖИНА ТЕЖАКА
ЗА ПРВИХ 25 ГОДИНА

УРЕДИО

Благоје Д. Тодоровић

Садржина је формата *Тежака* у коме он данас излази. Уређена је *по писцима* и *струкама*. Радови г.г. писаца изнесени су оним редом, како су у *Тежаку* штампани а радови по струкама сређени су по *азбучном реду*.

Овом *Садржином* корисно ће се послужити како поштовани читаоци *Тежака*, тако и пољопривредни писци, јер и једни и други могу имати лака и брза прегледа по сваком питању, које би их занимало.

Изишао је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА

1900. ГОДИНУ

ГОДИНА XVIII.

УРЕДНИК

Паја Ј. Тодоровић — Ђаковчић

ЦЕНА 0·50 ДИНАРА

Садржај је овога *Календара* ово:

Календарски део, са свима досадашњим одељцима, а одељак о пошти и телеграфу попуњен је и обавештењима о телефону.

Пољопривредни подсетник са пробраним одељцима, потребним за *практичну* употребу, по свима гранама пољске привреде, у неколико и из најновијих закона пољопривредних.

Поучни део, у коме су ови чланци:

О гајењу шећерне репе;
Мрква као сточна храна;
Гајење коза и савремено шумарство;
Омањи рибњаци за гајење шарана;
Корие за извоз и пренос свежега воћа;
Храна и храњење нашега народа;
Жена у нашем домаћем газдинству.

Изишао је и

ПОЉОПРИВРЕДНИ ГЛАСНИК
ПОВРЕМЕНИ СПИС

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

СВЕСКА I.

УРЕДНИК

Александар М. Секулић

ЦЕНА 1·50

Садржај ове 1. свеске ово је:

СТРАНА

Предговор

Чланци I.—XIV.

Кратак поглед на наше земљорадне односе и привреду ранијих година, од Д-ра *Милована Спасића* 1
Пољопривредно или агрикултурно инжињерство, од *Н. И. Стаменковића* 8
О хранивим материјама биљним уопште и о азотном питању напосе, од *М. Т. Грковића* 22
Сађење воћака и другог дрвећа поред друмова и путова уопште, од *Н. И. Стаменковића* . . 32
Промене у животиња услед припитомљавања, од *М. Петровића* 49
Помолошки системи и њихов значај за развој воћарства, од *Б. Д. Тодоровића* 59
О подизању шума на природан начин, од *М. Јовановића* 84
Историја домаћих сисара, од *Симе Тројановића* . 96
Свилени мехурак, од *Б. Д. Тодоровића* 101
О пиринчу, од *Ж. Ј. Јуришића* 135
Предео Тимока у области економској, од *Д. К. Јовановића* 154
Гајење змијака у циљу храњења свилених буба, од *Б. Д. Тодоровића* 180

Пољопривредни преглед

Белешке

Инглеска пољска привреда 193

Гласник

Српско Пољопривредно Друштво 195
Министарство Народне Привреде 199

Књижевност

Horticulture dans les cinq parties du monde, par *Charles Baltet*, Pariz 1895 202

Преглед 44. броја Тежака: *Чланци*: Подаци о бројном имовном и умном стању нашега народа. — И конопља црпе земљу. — Двогубо калемљење воћака. — Сирће. — *Белешке.* — *Друштвени и подружински послови*, — *Књижевни огласи.*

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЛУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ТРЕЋА СЛАВА
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво славило је 30. октобра своју славу Светога Краља Милутина, трећу по реду, и том приликом приредило *поучну изложбу*, која је такође трећа по реду.

По Програму, који је раније објављен, Управни Одбор са многим пријатељима Друштва присуствовао је светој литурђији у вазнесенској београдској цркви, одакле су се сви после службе вратили у друштвени дом, пред којим су се још од самог јутра вијале честе гомилице гостију из унутрашњости Србије.

Око пола десет часова дошло је Његово Високопреосвештенство архиепископ београдски и митрополит Србије господин *Иноκентије* у пратњи архимандрита и ректора Богословије господина *Кирила* и после водосвећења приступило се сечењу колача. На ектенија одговарало је певачко друштво *Станковић*, које је за то умољено и коме нека је велика хвала.

Сечењу колача изволели су присуствовати Председник Министарског Савета, Министар Иностраних послова, господин д-р. Владан Ђорђевић, Министар Финансија господин Вукашин Петровић, Министар Народне Привреде господин Живан Живановић, многи од чланова добротвора и утемељача; изасланици Подружина, много почасних и редовних чланова Друштва, Председник општине града Београда и веома много гостију из појединих округа Србије.

Како је за ову славу и ову изложбу Друштво везало и *Прославу тридесето годишњице свога досадашњег рада*, то је председник Друштва, г. Раша Милошевић, том приликом држао говор, у коме је изнесен рад Друштва

за минулих 30 година у свима правцима његовог настојавања да се пољска привреда у Србији унапреди.

После тога настало је послуживање славским колачем а затим је председник Друштва замолио господина Министра Народне Привреде да изволи отворити трећу поучну изложбу Српског Пољопривредног Друштва. На поздрав председника г. Милошевића, господин Министар Народне Привреде отпоздравио је овим говором:

Господине председниче,

Ја се сматрам за срећног што ми је пало у део да овога пута отворим изложбу Пољопривредног Друштва а у исто време четврту изложбу ове јесени у нашој земљи. После изложбе грожђа у Жупи; после сточарске и пољопривредне изложбе у Ужицу; после изложбе грожђа у Смедереву, данас смо на прагу четврте изложбе — изложбе Пољопривредног Друштва.

Имајући част да данас, о дану славе и тридесетогодишњице Пољопривредног Друштва отворим ту изложбу, ја се радујем што могу да констатујем овде, да је у нашој пољској привреди у току времена наступио велики покрет у сваком правцу. Тај се покрет не може цифрама овога тренутка назначити, али примера ради, подсећам само присутну господу да је у шесдесетим годинама, кад су први шлепови српског жита отишли до Пеште, била приповетка у српском народу, да је српско жито доспело на јевропске пијаце. Почетак је био скроман и нејак.

Данас, шлепови и бродови разносе много српско жито са обала наших у иностранн свет. Данас се вагонима и возовима извозе наше суве шљиве, које велику добит нашем народу осигуравају, и с тога дајемо у свему за право Пољопривредном Друштву што је обратило пажњу на ову грану као и на воћарство уопште. Ту лежи велика задаћа за привреднике, а велики извор богатства за земљу нашу. Један једини Немац из Виртемберга, извезао је 80 вагона јабука за своју земљу, да и не говоримо о другим покушајима те врсте, који нашу воћарску производњу могу окуражити.

Данас су лозни расадници прекрилили плодне делове и брда свуда тамо, где је расла лоза и где је треба поново подићи. Данас се по свима срезовима ради на подизању угледних имања, где ће се подићи и расадници за воће о коме је реч данас, и које је поред жита главни предмет изложбе. Једном речи, у нашој пољској привреди појавио се такав полет, какав може благодарношћу обвезати сваког наспрам свију и сваког, који је имао удела у том покрету, а у првом реду наспрам Пољопривредног Друштва.

Ја се сматрам, као што рекох, за срећног да могу овај напредак констатовати, на првом месту пред г. председником министарског савета, који је први као министар народне привреде, пре једне деценије, изнео свој пољопривредни знаменити програм, и који данас, са свога високог положаја помаже мени и дејствује у равној мери, да се све учини за српску пољску привреду (Живео!).

Но, међутим, да се све ово постигне, да се управо сви ови лепи почетци постигну, за то је требало времена, велика стрпљења и пожртвовања. Српска држава је учинила све што је могла а чиниће и убудуће, али држава не може безусловно све учинити својим средствима, ако немадне са собом и пред собом људе од приватне иницијативе, који ће, сваки на своме имању и добру, следовати примеру државе, следовати примеру Матице пољопривреде српске, као што је Српско Пољопривредно Друштво; који ће следовати и намерама српске владе, која је готова, да помогне сваког домаћина саветом, наградама и свима средствима, да у своме подузећу успе.

Кад то све знамо, онда налазећи се под кровом Пољопривредног Друштва, ја се у овом свечаном тренутку придружујем изјавама признања и благодарности свима који су радили на напретку овога Друштва и одајем част и поштовање свима присутнима и неприсутнима, који су доживели, да после тридесет година, присуствују овоме свечаноме дану, као што је између осталих и уважена старина г. Милован Спасић (Живео!).

Господо, као министар народне привреде ја бих желео и радовао бих се — а мислим да ово говорим сасвим у смислу намера целокупне српске владе — ако под овим кровом и одсада буде воље, мира, слоге и трудољубља; ако сваки, који пређе овај праг, буде одушевљен, да оно од чега живи наш народ, од чега сви живимо, буде унапређено, да буде српска пољска привреда напредна, богата, срећна и обилна. Ту је извор нашега благостања; ту је темељ нашега материјалног богаства.

Пошто смо под преосвећеним свештенодејством Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита прославили славу у част српског светог Краља Милутина, под чијим је духовним покровитељством ово Друштво, а имајући у овом свечаном тренутку као и увек на уму, да је највиши покровитељ и заштитник Пољопривредног Друштва Његово Величанство Краљ *Александар* (Живео! Живео! Живео!) који се са неисцрпним старањем брине за свако добро наше привреде, то са узвиком: *Да живи Краљ!* оглашујем, да је трећа поучна изложба Пољопривредног Друштва отворена. (Бурно: Живео! Живео! Живео!)

О СИРИШТУ

Млеко је као што знамо, врло непостојана течност. Чим се помузе почиње већ да се мења, и после извеснога времена толико се измени, да се и по укусу и по изгледу од свежега млека знатно разликује.

Чисто свеже млеко држи се много боље на хладноћи но у топлоти. На температури од 1—2 степена више нуле може се држати и месец дана а да се не уквари.

Млеко се квари т.ј. прогруша утицајем киселине, која се у млеку ствара или уопште кад у млеко каква киселина доспе.

Онај саставни део млека, који млеку сладак укус даје и који се *млечни шећер* зове, тај саставни део мења се и прелази у млечну киселину утицајем једнога сићушнога једноћелијског биљнег организма, једне гљивице, која се у ваздуху, посуђу и на другим предметима налази.

У ваздуху, посуђу и на другим предметима има много таквих микроскопских биљних организања, који су у стању да у телима животињскога а и биљнога порекла изазову процесе врења, труљења и распадања. Такви сићушни биљни организми зову се микробе, бактерије, микро организми итд.

Бактерија, која је у стању да изазове распадање и претварање млечнога шећера у млечну киселину, и која се у млеку веома јако множи тако, да су незнатне количине те бактерије у стању, велику количину млека да укиселе, та бактерија зове се „бактерија млечне киселине.“

Уопште довољно је, да у млеко или на друго какво тело биљнога или животињскога порекла доспе само клица какве бактерије и ако је за њено развијање земљиште подесно, она се нагло развија и множи и тиме изазива разне промене у телу, у коме се налази. У томе се и састоји особено дејство бактерија или тако званих организованих фермената. —

Кад се у млеку налази или нарочито дода каквакиселина или распадањем млечнога шећера у млеку постане млечна киселина, млеко се дакле прогруша т.ј. дејством киселине

одваја се из млека једна чврста сираста маса, која је пре тога у млеку растворена била. Само дотле, док млеко није кисело, то чврсто тело може се одржати у раствору, али чим се млеко укисели оно се у облику сирасте нерастворљиве масе из млека одваја.

На сличан начин, као бактерија млечне киселине, дејствује и *сириште* на млеко, т.ј. веома мала количина извеснога тела, које се у желудцу сисара налази, у стању је као бактерија млечне киселине велику количину млека да усири. Тела која слично као бактерије дејствују, а у ствари нису бактерије т.ј. нису организовани живи створови, већ мртва тела, таква тела зову се *ферменти*. И бактерије су ферменти, али за разлику од мртвих фермената, бактерије се *организовани ферменти* зову.

Процес, који ферменти уопште изазивају може се упоредити с процесом врења. Као год што се шећер, једно сложено тело, утицајем квасца (такође једнога биљног микро-организма — бактерије) распада на проста тела: шпиритус и угљену киселину, тако и други ферменти имају ту особину, да на сложена тела дејствују и да их на простија разлажу.

У облику једнога сложеног тела налази се и она сираста маса растворена у млеку. То сложено тело утицајем сиришнога фермента разлаже се и из млека одвојена сираста маса, један је од производа тога разлагања.

Не упуштајући се у даље објашњавање од значаја је овде поменути, да сираста маса одвојена из млека помоћу киселине, није у свему једнака са сирастом масом, која се помоћу сириштa из млека одваја. И једна и друга сираста маса истина служи као материјал за производњу сира, али поред осталога и у каквоћи сира има разлике. Сир који је добивен помоћу сириштa бољи је од онога, који је помоћу киселине из млека одвојен.

Пошто је сир из киселога млека од мањега значаја, то ћемо се овом приликом задржати само код сира, који је помоћу сириштa добивен.

Пре свега, да се мало ближе са самим сиришћем упознамо.

У производњи сира од великога је значаја каквоћа употребљенога сириштa. На каквоћу сириштa, уколико ми је познато, не обраћа се у нас довољно пажње, и с тога неће бити излишно, ако о сиришту проговоримо коју реч више.

Сириште. то је онај ферменат, који се у *слузној кожици желудца* свакога сисара, нарочито одојчета налази.

Желудац, који се за справљање сириштa узима, треба добро очистити, јер у нечистом желудцу, нарочито ако није добро од своје садржине ослобођен, поред друге нечистоће има и огромна маса микро-организама, који, као и други ферменти, приликом сирења млека, а и за време сазревања сира, разне промене у сиру изазивају, тако да они могу бити узрок и рђавој каквоћи добивенога сира. С тога у производњи сира, мора се обратити највећа пажња, *како на чистоту уопште*, тако и на чистоту сириштa.

Уколико ми је познато, у нас није обичај, да се из желудца извади садржина, већ се заједно са садржином суши, и за сириште поглавито се јагњећи желудац узима. Међутим сириште из очишћенога телећега желудца сматра се као најбоље, а врло је добро и сириште из прасећега желудца.

Да би добили што боље сириште, препоручују неки, да на 12 часова пре клања, не треба давати телету да сиса нити га иначе за то време хранити. То по свој прилици важи и за другу одојчад, која се и ради сириштa кољу. Добро сириште прави се на овај начин:

Прво се желудац с поља и изнутра добро очисти и водом мало пропере — дуго се не сме у води држати, јер вода раствара ферменат — затим се завеже један крај желудца и надује, па се онда и други крај завеже, и тако очишћен и надувен желудац остави се једно три месеца, да се суши. Старији желудац — само не старији од године дана — бољи је од свежег за справљање сириштa с тога, што се у осушеном желудцу сасуши и слуз, која иначе јако смета, да се у већој количини добије јачи раствор сириштa. У свежем желудцу слуз јако смета цеђењу. Поре на цедилу, кроз које се раствор сириштa цеди, брзо се од слузи испуне и цеђење се тиме јако успорава, тако да је врло тешко добити већу количину *јачега* и бистрог раствора сириштa.

Осушени желудац пре но што се из њега одваја сириште, добро се с поља водом опере, затим се опет осуши и горњи и доњи убрани део осушенога желудца исече се и не узима се за справљање сириштa, јер има много слузи а мало фермента. Затим се очисти од масти и од мрких и крвавих делова, који се на осушеном желудцу налазе. Да би се неједнако дејство појединих желудаца у колико је то могућно избегло, одмах се узме 5 или 6 желудаца, расеку се уздуж, положе се једно на друго, замотају се у облику цигаре и канапом се та труба чврсто веже. Кад затреба од те трубе секу се као од кобасице колути у дебљини од 5 м.м. Ти колути прелију се водом или прокуваном сурутком. Сурутку ваља прокувати, да би се умртвили микро-организми, који их свака сурутка у великој количини има. За преливање не сме се узети врела, већ млака, највише да је 37°Ц. топла. Ако се узме вода, онда треба додати соли, да би се труљење спречило. Од особитога је значаја температура, на којој се сириште справља. На температури од 35—37° Ц. аајбрже се ферменат раствара и на тај начин добија се најјачи раствор. Најбоље је остáвити, да се исечени и водом или сурутком преливани колути од желуца на топлом месту раскиселе. Али треба пазити, да температура те течности не пређе 37° Ц. јер на вишој температури губи се ферменат. Пошто се поменути колути од желуца довољно раскиселе, течност се кроз чисту крпу процеди и процеђена течност служи затим за сирење.

На разним местима и за разне врсте сирева, добија се сириште на разне начине. Ми смо овде изнели један од најпростијих начина, по коме се добро сириште може добити.

У старој немачкој Форма — Копеји, књизи у којој је прописано, како се лекови праве, прописан је за справљање сириштa овај начин;

Желудац младога телета — одојчета — прво се водом опере и онда се на унутрашњој страни желудца остружe слузна кожица. На три дела те остругане масе узме се 26 делова белога вина и један део соли, па се то све остави три дана, да се кисели, а за то време чешће, добро се промеша и затим се процеди. Процеђена течност, под именом *Liquor seriparus*, служи за сирење млека.

Ко није у стању сам добро сириште да припреми, најбоље ће учинити, ако купи готово чисто израђено сириште.

Има више од 25 година, како се фабрички у облику течности а и у облику прашка производи сириште.

За добијање фабричкога сириштa узима се желудац из кога се на особени начин углавном само чист ферменат одваја т.ј. одваја се само оно тело, које сирење млека изазива. Према томе фабричко сириште није дакле ништа друго, до пречишћено природно сириште из телећега желудца.

Нарочито оно фабричко сириште у *облику прашка* јако се цени. Врло се добро годинама држи, не квари се. Оно сириште у течном облику као *сиришна есенција*, није тако постојано.

Од пречишћенога природног сириштa у облику прашка довољно је у обичним приликама узети само 1 до 3 грама па да се том количином 100 литара млека усири. — Није ни скупо. Један грам тога прашка стаје око 3 паре дин. па и тај незнатан издатак за фабричко сириште, надокна-

ђује се тиме, што се добија чистији и бољи сир, и већа количина, но обичним непречишћенмм сиришћем.

Цена је тога фабричкога сиришта у прашку за сада ова:

Кутија	од 1 килогр.	Марака	20·—	или динара	око 30·—
„	„ 500 грама	„	10·10	„ „	„ 15·15
„	„ 250 „	„	5·15	„ „	„ 7·75
„	„ 100 „	„	2·10	„ „	„ 3·15
„	„ 50 „	„	1·10	„ „	„ 1·65

Фабричко сириште у прашку или тако звано „чисто природно сириште“ изгледа као крупно брашно или као врло ситан песак, боје је готово беле, мало је жућкасто, нема никаквога мириса а укуса је сланог од соли која је ради лакше примене чистом сиришту нарочито додата.

Поред тога што је поузданије узети фабричко сириште у прашку но се бавити припремањем сиришта и употреба тога фабричкога сиришта врло је проста.

За време док се млеко загрева, раствори се извесна количина тога прашка у хладној води и тај раствор, кад се млеко до извесне температуре загреје, успе се и добро измеша с млеком и даље се наставља сирење као с обичним сиришћем. Уз сваку кутију фабричкога сиришта приложена је и једна кашичица, која хвата 2—3 грама прашка, колико је обично потребно, да се 100 литара млека усири. За растварање једне кашике тога прашка узима се једна половина до 1 литар хладне воде. Тим раствором може дакле обично да се усири сто литара млека на температури од 35° Ц. а за време од 40 минута. Ако је потребно да се млеко брже усири, нпр. за 30 мин. на 35° Ц. онда треба узети $1^1/_2$ кашику прашка, за 20 минута 2 кашике итд. Разуме се, да и онда треба узети више прашка, ако се па нижој температури сири. У колико је температура млека нижа, у толико се мора узети више прашка па да се за исто време млеко усири. Међутим правило је, да се сиришту, пре но што се употреби одреди јачина, т.ј. за које време и коју количину млека може извесна количина сиришта да усири.

Од температуре, од количине сиришта и од састава млека зависи време, за које ће се извесна количина млека усирити.

Јачина сиришта обично се одређује на температури од 35° Ц. а за време од 40 минута, т.ј. од онога тренутка кад се млеко помеша са сиришћем, па док се прогруша, треба да прође 40 минута. За та одређивања узима се или сасвим свеже млеко или млеко, које је за сирење одређено. Јачина сиришта одређује се на овај начин:

Узме се један децилитар млека у чаши, која се спусти у већи суд с водом и ту се загреје до 35° Ц. Затим се дода извесна количина растворенога сиришта и посматра време, за које ће се млеко усирити. Ако смо нпр. узели 1 грам вештачког сиришта у прашку и растворили у 100 грама воде, и од тога раствора усули 1 грам (1 кубни сантиметар) у један деци или 100 грама*) млека, које је на поменути начин загрејано на 35° Ц. па нађено, да се млеко прогруша за 4 минута и 10 секунада, онда можемо лако израчунати, коју количину млека може 1 грам тога сиришта у прашку да усири за време од 40 минута, за које се обично млеко сири.

Од онога раствора сиришта у прашку, у коме има на 100 грама воде 1 грам прашка, узели смо само 1 грам а то одговара количини од $^1/_{100}$ грама прашка; са $^1/_{100}$ грама прашка усирено је 100 грама млека за 4 мин. и 10 сек. или за 250 секунада, а да смо узели цео грам прашка, усирили би исту количину млека за стоти део времена т.ј. за 2.5 секунде. Кад дакле један грам вештачког сиришта у прашку може за 2.5 секунде на температури од 35° Ц. да усири 100 грама млека, онда је лако сазнати, коју ће количину млека, иста количина сиришта усирити за 40 м. или 2400 секунада.

2.5 секунада 100 грама млека
2400 „ × „ „

$$\times : 100 = 2400 : 2.5$$

$\times = 96.000$ грама или 96 литара млека. Та количина млека може се дакле за 40 минута на температури од

*) 1 деци и 100 грама није иста количина млека; 1 деци има отприлике 103 грама млека, али у овом нашем случају, та разлика није од значаја.

ПОДЛИСТАК

СЕЋАЈТЕ СЕ ВЕРНОГ ЧУВАРА КУЋЕ И ДВОРИШТА

„Дајте ми амо ковчежић с алатима, неколико али не сасвим кривих клинаца а притом и које ваљано парче платна, које вам је остало од пређашњег спремања шатора у башти.“

Тако једног зимњег дана по подне говораше ујак Рајко кад је из града дошао у посету својим сестрићима Љубомиру и Владимиру, који се на својим тоциљајкама по великој бари у дворишту забављаху.

„Та погледајте“ настави он даље, када му је било донето све што је тражио. „Како изгледа кућица у којој један *Тирас* треба целу зиму да проведе.“ „Зар није срамота да тако верни пријатељ, који дан и ноћ чува наше имање, нема угодног заклона од ветра и непогоде?

Треба само мало труда и сиротој животињи муке би се уштедиле.

Брзо, Љубомире, кућица од дасака не сме бити окренута ветру и непогоди. Тако, сад је на згодном месту. А ти, Владимире, запуши пажљиво све пукотине, све рупе из којих су поиспадали чворови, иловачом и маховином, док ја искварени кров поправим летвама. А сад ћемо оно велико парче двогубо савијеног платна укуцати на улазак. Оно мора допрети до земље. Гледајте само како *Тирас* може сасвим угодно да га помери на страну кад улази или излази. Тако то брани од кише и ветра. Али сад ми дајте и мало сухе сламе. Лежиште његово мора се бар сваке недеље обнављати, јер ће га иначе спопадати болести и ваши.

Овде на уласку наместићемо даску која ће бранити пролаз нечистоћи и влази.

Јесмо ли готови?

Оба дечка потврдише.

Нисмо, кажем вам.

Кров се мора још сламом, земљом и бусењем покрити. Јер као што ми осећамо зиму, исто је тако осећа и ово створење, без помоћи.

То запамтите. Нарочито домаћим псима, за време јаке хладноће треба спремити угодно и топло лежиште у кући или у стаји али свакако у каквом топлом простору. Тиме они не губе од своје опрезности али су од болести заштићени. Или мислите ли ви ваљда да један пас који је на ланцу, и који пола ноћи проведе урличући, а дању као без памети игра, да га то мучи посве дуго време. Сачувај боже. Костобоља и назеб муче га, када на ланцу цепти везан и изложен студеном ноћном ваздуху и источном ветру који сече. На полутрулој слами и скоро опалој колиби не налази он прво никаког заклона од непогоде те од мраза и болова не може да спава. Није никако чудо ако један створење најпосле постане пакосно и тужно. У почетку оно заиста није такво, а они гласови уздаха које оно даје у дугој леденој зимњој ноћи, то су преклињања и молбе за сажаљење. Наравно, ви на то и не помишљате, зато

35° Ц усирити једним грамом примењеног вешгачког сириштa у прашку.

Таквом простом пробом може се као што видимо лако сазнати јачина сириштa и одредити количина сириштa, која је потребна, да извесну количину млека правилно усири.

Уколико је сириште боље утолико је мања количина потребна, да извесну количину млека усири. Чисто фабричко сириште, пре но што се са сољу разреди, тако је јако, да се једним грамом таквога чистог сириштa могу усирити 1000 литара млека.

За разне врсте сирева, на разне начине сири се млеко. За извесне врсте потребно је, да се млеко што брже усири а за друге опет, процес сирења треба дуже да траје, те се и с тога мора одређивати јачина сириштa.

(свршиће се)

ЗИМЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ У ЧЕШКОЈ

У организацији пољопривредних чешких школа настао је важан обрт, како је на скупштини њиховој донесена 1884 године измена и допуна школских статута. Према тој новој измени године 1885-6 промењене су пољопривредне школе у *Табору* и *Либверду* у више заводе земаљске, пољопривредне школе у *Хруђиму*, *Храхолушкама* код *Роудњица* и у *Кадању* беху организоване у средње школе а поред њих основане су још школе *земљоделске*, *школе за домаћице и зимње пољопривредне школе.*

Године 1860 беху у целој Чешкој свега две пољопривредне школе са 17 учитеља и 154 ђака;

Године 1884 било је: средњих пољопривредних школа 2 са 29 учитеља и 234 ђака; једна шумарска школа са 6 учитеља и 80 ђака; нижих пољопривредних школа 8 са 52 учитеља и 325 ђака; једна винарска школа са 3 учитеља и 25 ђака; разних земљоделских школа било је свега 2 са 11 учитеља и 60 ђака.

Свега је било: 14 школа са 101 учитеља и 724 ђака.

Најстарија зимња пољопривредна школа беше у Чешкој основана год. 1883 у Јичину и Куклену, а после тога дошле су:

Год. 1884 у Новом Бицову;
„ 1885 „ Хруђиму и Роудњици;
„ 1886 „ Чешком Броду, Хоровицима и Литомишљу;
„ 1887 „ Селчанима и Либерици;
„ 1888 „ Јиндр. Храдцу, Хумполцу, Кадању и Полици;
„ 1889 „ Рокичанима и Лоуну;
„ 1890 „ Фридланду;
„ 1893 „ Волињи;
„ 1895 „ Табору, Жатци, Бенешову Стоду и Шлункову;
„ 1897 „ Опочну;
„ 1898 „ Бероцну, Брандису и Гросдорфу.

Зимња пољопривредна школа у Шлункову је истина основана год. 1883, али је у недостатку ђака год. 1888 била затворена и тек год. 1895. опет отворена.

Зимња пољопривредна школа у Полици због недовољног броја ђака била је год. 1894-5 пренесена у Опочно, а она у Хумполцу била је год. 1897-8 претворена у земљоделско-ланарску.

Задатак је зимњих пољопривредних школа, да би се сеоска омладина, по свршетку основних школа, могла у најкраћем времену и што згоднијим и јефтинијим начином снабдети пристојним знањем за будући позив свој.

Зимње пољопривредне школе јесу дворазредне, то јест оне су тако уређене, да би се добивено знање у I. одељењу прве зиме, могло допунити у II. одељењу друге зиме. При петомесечним курсевима учење почиње или $^{16}/_{10}$ и траје до $^{15}/_{3}$ или почиње $^{1}/_{11}$ и траје до $^{31}/_{3}$, што сваке године одређује Кураторијум.

С наставом тако се удешава, како ће пољопривредна наука на првом месту бити заступљена и то у оноликој мери, колико је ученицима од потребе, да могу бити разумни и практични пољопривредници.

Основу за учење — по предлогу колегија зимњих пољопривредних школа — одређује Земаљски одбор.

На зимњим пољопривредним школама уче се ови предмети:

	у I. год.		у II. год.	
Вера	20	часова	20	часова
Језик и писменост	60	„	60	„
Земљопис	20	„	20	„
Рачун	80	„	40	„
Мерење и цртање	100	„	60	„
Природопис	60	„	—	„
Хемија	100	„	40	„
Гајење пољопривредних биљака	60	„	100	„
Гајење домаће стоке	80	„	60	„
Наука о здрављу стоке и поткивање	—	„	40	„
Деловодство	—	„	120	„
Познавање закона	—	„	20	„
Ручни радови	40	„	40	„
Краснопис	20	„	—	„
	Свега 640	час.	640	час. г.

Учебни материјал ограничен је само на најважније предмете и дану међу не сме ни у ком случају прекорачити. На зимњим школама не гледа се на то, да ђаци науче много, већ темељно од онога, што им је неопходно потребно. Због тога наставници у својим предавањима морају се што више придржавати очигледности.

Зимске пољопоивредне школе подижу се само омде, где се потреба њихова јако осећа и где општина у издржавању тих школа притиче у помоћ држави.

Организацији зимњих пољопривредних школа пребацују се многи недостатци и мане; пре свега пребацује им се то, што се у тим школама ђаци уче само теориски и веле, да се на тај начин, без праксе, не може омлади-

---

што то нисте знали, али одсад кад сте то дознали надам се да ћете на то пазити, да ћете свог доброг *Тираса* најмање по неколико сати од ланца ослободити да се може по вољи кретати, ложу му тачно обнављати, и да ћете се увек старати да све рупе добро буду запушене, да је завеса у исправном стању и да је кров добро покривен. Кад би имали још какав кутић стари, у коме се *Тирас* добро може склонити тим боље за његово здравље.

И још нешто, около кућице псеће мора бити потпуна чистоћа, не заборавите то; осим тога суд за пиће мора се чистом и свежом водом пунити, суд за јело мора се добро прати јер окорели крајеви кваре јело. Најмање једном дневно, а то вам неће шкодити — морате пазити да добије добро топло јело. Кости које су му пријатне могу му се давати само као додадак, а не као главна храна.

Тако сад знате шта вам ваља чинити, ако хоћете да будете господари добре животиње и да задобијете њену привржености.

на добро спремити за будући позив свој. Те су замерке управљене онда противу основа целе органцзације зимњих пољопривредних школа, пошто се при пето месечном *зимњем учењу* у тим заводима ђаци се не могу и практички спремати.

У седници, коју су 1898 год. држале управе свију зимњих пољопривредних школа, донесена је ова одлука:

„Зимње пољопривредне школе у краљевини Чешкој захтевају још многе реформе, ако се хоће да оне потпунце одговоре намењеном циљу. Прва задаћа њихова била је ограничена само на теоријску обуку. Но како се видело да је тај начин учења непотпун и да не одговара потпуно потребама мањих пољопривредних газда новога доба, то треба исто довести у везу с новим, продужним пољопривредним школаме, које су у свему на модерној основи.“

Зимње пољопривредне школе биле су овако посећене:

	год. 1897-8	год. 1898-9
у Бенешови	ђака 29	21
„ Ч. Броду	„ 43	39
„ Нов. Бицову	„ 21	27
„ Хоровицама	„ 28	44
„ Ј. Храдцу	„ 34	37
„ Хруђиму	„ 28	25
„ Јичини	„ 30	38
„ Куклену	„ 40	38
у Литомишљу	„ 30	39
„ Лоуну	„ 28	39
„ Опочну	„ 72	59
„ Рокичанима	„ 28	31
„ Роудњици	„ 33	37
„ Селчанима	„ 18	15
„ Сланем	„ 39	52
„ Стракоњицу	„ 28	23
„ Табору	„ 50	53
„ Волињи	„ 23	15
„ Бероуну	„ 37	45
„ Брандису	„ 11	23
„ Фридланду	„ 44	40
„ Кадању	„ 24	25
„ Либерци	„ 25	28
„ Жатци	„ 18	21
„ Шлукнову	„ 12	23
„ Стоду	„ 20	23
„ Гросдорфу	„ 17	28
	Свега 811	861

Трошак на те школе износи:

На 30 чешких . . . . 44.393 фор.
„ 7 немачких . . . 12.600 „
Свега . 56.993 фор.

БЕЛЕШКЕ

Од угљене киселине очистити бунаре, подруме итд. — Није једанпут било, да човек сиђе да очисти бунар, па кад сиђе до извесне тачке, а он остане мртав Ми знамо такав један случај, где су неколико људи остали мртви, и бунар су тај после затрпали. Млоги су тако исто вечно заспали и у подрумима, где су чували и пазили на врење вина. То долази отуда, што се у подрумима од врења вина развија *угљена киселина*, а у дубоким бунарима, на дну којих тешко може ваздух допрети, скупља се та иста угљена киселина, као тежа од ваздуха. Она је отров за сваки живи створ, па и за човека, кад почне да удише тај отровни ваздух. У таквом ваздуху не може ни ватра да гори, и зато се саветује, да се у дубоким бунарима и подрумима најпре спушта и уноси запаљена свећа, пак онда човек. Где се свећа угаси, ту има отровне *угљене киселине*.

Ну има начина, да се таква места могу очистити од тог отровног гаса. Не морају се дакле бунари затрпавати и подруми рушити, што наноси доста велике материјалне штете. Ево тог начина:

По опитима Сосјера, зна се, да живо угљевље има моћ усисавања угљене киселине и да је за 24 сата удише 53 пута више, но што је обим самога угља. Благодарећи тим опитима, Хуберт, професор дортмундске колегије у Сједињеним Државама, дошао је на ту срећну мисао, да тим живим угљевљем чисти бунаре, подруме идр. од угљене киселине. У том циљу, он је још пре неколико година чинио пробе, које су сјајно испале, и ко их зна, он се њиме сада и користи. Није згорега, да и читаоци „Тежака“ то сазнају. То се чини овако:

Ако ће се чистити нпр. бунар, онда се спушта у њ до површине воде у једном металном сандуку 5—6 литара (по запремини) живог угљевља. Чим почне угљен да се гаси, он одмах почиње да усише угљену киселину, и усише је у 53 пута више од своје тежине. Тиме је бунар очишћен, што се може познати, кад се спусти запаљена свећа. Ако није сва угњена киселина очишћена, онда се то чини и по други пут другом порцијом угљена. На тај начин и најдубљи бунари очистиће се од угљене киселине.

Количина уља. — Из 100 килограма:

СЕМЕНА	добија се % уља
буковог	22
лесковог	52
липовог	35
смрчевог	20
аришевог	17
боровог	21

Сорте грожђа на првој изложби грожђа у Смедереву — (од 26—29 септембра о. г.) — На првој изложби грожђа у Смедереву биле су заступљене ове сорте:

I. Домаће сорте

(и које су раније одомаћене)

1, Белина — смедеревка,
2, Прокупац,
3, Бели дренак,
4, Адакалка,
5, Црни дренак,
6, Ситни црни дренак,
7, Црвени дренак,
8, Краљев дренак (Кравље сисе)
9, Женски прсти (Дамски прсти)
10, Бела тамњаника,
11, Црна тамњаника,
12. Лисичина,
13, Динка,
14, Црвена Ранка,
15, Скадарка,
16, Зачинак,
17, Зелени дренак,
18, Зеленика,
19, Ружица,
20, Воловско око,
21, Ћилибарка,
22, Врањско бело,
23, Зачинак,
24. Бела ранка.

II. Стране сорте

1, Веријус,
2. Црни пролингер,
3. Црвени Калабрезер,
4. Орлеанска белина,
5. Малага,
6. Ћилибарска бланж,
7. Фердинанд Лесепс (бело),
8. Малога — Розакија,
9. Русцикер,
10. Султанија,
11. Млечна тамњаника,
12. Солунски дренак,

13. Арамон,
14. Македонско Бело.
15. Азијски дренак.
16. Кавкаско грожђе.
17. Црно француско.
18. Мирисавка Астраханска,
19. Персијско црно,
20. Мирисавка Хамбуршка,
21. Шасла Офис,
22. Мирисавка Крем,
23. Першун — грожђе,
24 Мирисавка Дг. Роб,
25. Шасла Наполеон.

Послењих 10 сората било је искључиво у групи грожђа из винограда Њ. В. *Краља.*

Американске сорте

(Хибриди)

1. Отело,
2. Жакез
3. Бакус — Хибрид,
4. Јорк — Мадера,

По томе било је сората:

Домаћих	24
Страних	25
Америчких	4
Укупно	53 сората

Но, у смедеревским виноградима има *више* сората, но што је на изложби било. Нарочито треба споменути неке *ране сорте*, које су раније стигле и за изложбу се нису могле одржати. Ту спада нпр. Мадлен Анжевина, Мадлен Ројал, Пертугизер, Бургундер, и друге сорте.

Јесу ли међудневичка јаја најбоља за чување.? — У свима слојевима нашега народа јако је укорењено мишљење, да су међудневичка јаја најбоља за чување, јер се она, веле, најдуже могу да одрже у свежем стању. С тога наше домаћице, како оне по селима, тако и оне по паланчицама, које гаје живину, прикупљају јаја нанесена у то доба и остављају за оно време, када кокоши већ престану носити.

Међудневице зову се оне три недеље дана између Госпође мале и велике (од 15 августа, до 8 септембра).

Сада да видимо, је ли то веровање њихово и оправдано и с научног гледишта, јер ма да је тај народни обичај свуда у земљи јако распрострањен, ипак нигде нисам могао чути и разлога томе, већ је вазда следовао један, те један одговор: „ваља се тако“, „тако је радила и моја мајка“ итд.

Чување јаја може се вршити на разне начине и када се у томе поступа како треба, она се могу одржати у добром стању и по шест месеци.

Када се јаја за трговину консервују, дакле у већој количини, ту онда не одлучује годишње доба за њихово остављање, већ најнижа цена. Трговци, који се баве већим извозом, обично за чување јаја употребљавају креч. На два килограма свежа креча прида се десет литара воде и када креч буде загашен а промешан, остави се да се охлади. Тада се у нарочити суд наслажу свежа јаја, а по дну суда мете се довољна количина чистог песка, па се онда јаја прелију оном кречном водом, али тако, да вода огрезне по врху После шест месеци, јаја тако сачувана, истина нису кварна, ама добију мирис креча.

Ако се пак хоће да се јаја сачувају за домаћу потребу, онда је најбоље оставити јаја *међудневичка из тога разлога: што се живина у то доба махом рани зрном, а то је од утицаја на каквоћу јаја. Према томе, сасвим је оправдано мишљење наших домаћица да су за чување и оставу најбоља међудневичка јаја.*

Још је боље, када се у томе времену одвоји петао од кокошију, ако хоћемо да међудневичка јаја остављамо за зиму, јер се јаја са клицом много пре кваре.

За домаћу потребу чувају се јаја на разне начине:

1. У кречу, као што смо већ мало час нагласили;

2. У гомили пшенице или јечма, али тако, да јаје једно друго не додирује;

3. У полици, која је преградама изукрштана. У тим преградама провртене су рупе, но толике, да јаје кроз њих не може да пропадне. Те рупе треба да су што чешће. У те рупе наслажу се јаја. Но сваких осам дана морају се јаја превртати, тако, да им једном дође врх горе, и други пут доле. Полице морају бити у хладном, сухом и чистом простору, где има довољно ваздуха.

4. Запређавање јаја у пепео, песак, очинке, плеву струготине дрва итд. Само ти предмети морају бити сасвим суви и ничим да не ударају.

5. Натирање јаја зејтином, растопљеним воском, само се после два месеца то пора опет поновити.

6. Пуштају се за неколико часова у јак раствор кујинске соли, па се онда затрпају у пепео или песак.

Сви су ови начини чувања јаја за то управљени, да се спречи приступ ваздуха у јаје, а то се може једино постићи, када се савршено затворе оне поре на љуски од јајета.

Јаја, која намењујемо чувању, треба да добро претходно оперемо, да на њима не остане нечистоћа изнета, јер се таква јаја брже кваре.

ГЛАСНИК

Извоз грожђа из Смедерева. — Дознајемо да је ово дана појачан извоз грожђа из Смедерева у стране земље. Грожђе се преноси у Ковин, и одатле иде железницом у Пешту. и остала већа места. Један је вагон отишо и у Берлин. Смедеревско грожђе отвара, дакле, себи пута на јевропска тржишта; као позна сорта она се баш сад тражи и може се добро уновчити. Лепа и сува јесен у октобру допринела је, да је Смедеревка могла лепо узрети и добити свој карактерни изглед, којим она може поднети на најугледнијој трпези. Но, са увећаним извозом осетила се опет јака оскудица у подесним котарицама за слагање и пренос грожђа. Да је тога довољно било; још би можда било и јачега извоза. Огледано је, да се пакује и у дрвеним сандучићима, Посредник за извоз грожђа била је Трговинска Агенција у Будим-Пешти; а на сваки начин и *изложла грожђа у Смедереву* пронела је глас смедеревском грожђу, те је настала јача тражња истога на страним тржиштима. Ми не сумњамо, да ће се смедеревком задовољити укус фиших јевропских потрошача, а нарочито што је она сад, позно отпочела да се извози, када она и јесте за потрошњу.

Плетарска школа у Смедереву. — Од како је у Смедереву коракнуло обнављање винограда, те тиме повећан извоз грожђа које је за јело, осећа се жива потреба у подесним котарицама и корпама за слагање (паковање) и пренос грожђа. Котарице и корпе у којима се сада грожђе у Смедереву пакује не само да не одговарају погодбама за пренос грожђа, него се и не производе у довољној количини. Услед тога отворена је читава радња грађења котарица за грожђе *у Ковину* на Аустро-Угарској страни, а за потребу Смедереваца. Пруће се носи из Годомина и села на утоку Мораве у Дунав — у Ковин, па се отуда овамо шиљу готове котарице. Сасвим је на месту било раз-

мислити о томо, не би ли се могла у нас створити радионица за израду тих котарица, кад је материјал — сировина — већ ту у изобиљу. И решење је, како смо дознали, већ ту. Општина града Смедерева одлучила је, да се потпомогне оснивање *Плетарске школе* у Смедереву, на циљ које одобрено је 1000 дин.; и да се школи од општинског земљишта уступи 3 хектара за подизање врбовника. Како смо могли сазнати, и округ подунавски поднеће све жртве да се ова намера изведе.

Комисија за избор врста и сората воћака за среске воћне расаднике. — Да би се могао саставити подесан избор врста и сората воћака, које би се имале размножавати и производити у нашим сресним воћним расадницима г. Министар Народне Привреде решио је да тај избор састави комисија. За чланове те комисије одређени су г. г. Милутин Савић, начелник Министарства Народне Привреде, Благоје Д. Тодоровић, стручни економ истог Министарства, Антоније Целба срески економ, Војтех Бурјан воћар топчидерске економије, Антоније Мајеровић, воћар Виноделско-воћарске школе, Светолик Петковић управник Добра Српског Пољопривредног Друштва у Шапцу, прота Вићентије Поповић из Јежевице (испод Јелице) и Вељa Виторовић, наставник гинмазиски у Крушевцу и председник крушевачке Подружине Српског Пољопривредног Друштва. Комисија је почела свој рад 1 Новембра ове године.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке **среде** од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изишао је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА

1900. ГОДИНУ

ГОДИНА XVIII.

УРЕДНИК

ЈАЈА Ј. ЈОДОРОВИЋ — ЂАКОВЧИЋ

ЦЕНА 0·50 ДИНАРА

Садржај је овога *Календара* ово:

Календарски део, са свима досадашњим одељцима, а одељак о пошти и телеграфу попуњен је и обавештењима о телефону.

Пољопривредни подсетник са пробраним одељцима, потребним за *практичну* употребу, по свима гранама пољске привреде, у неколико и из најновијих закона пољопривредних.

Поучни део, у коме су ови чланци:

О гајењу шећерне репе;
Мрква као сточна храна;
Гајење коза и савремено шумарство;
Омањи рибњаци за гајење шарана;
Корпе за извоз и пренос свежега воћа;
Храна и храњење нашега народа;
Жена у нашем домаћем газдинству.

Готова је

САДРЖИНА ТЕЖАКА

ЗА ПРВИХ 25 ГОДИНА

УРЕДИО

БЛАГОЈЕ Д. ЈОДОРОВИЋ

Садржина је формата *Тежака* у коме он данас излази. Уређена је *по писцима* и *струкама*. Радови г.г. писаца изнесени су оним редом, како су у *Тежаку* штампани а радови по струкама сређени су по *азбучном реду*.

Овом *Садржином* корисно ће се послужити како поштовани читаоци *Тежака*, тако и пољопривредни писци, јер и једни и други могу имати лака и брза прегледа по сваком питању, које би их занимало.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 45. броја Тежака: *Чланци*: Трећа слава Српског Пољопривредног Друштва. — О сиришту. (свршиће се). — Зимње пољопривредне школе у Чешкој. — *Подлистак:* Сећајте се верног чувара куће и дворишта. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Обзнане.* — *Књижевни огласи.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 46. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 14. НОВЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ТРЕЋА ПОУЧНА ИЗЛОЖБА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво приликом своје славе Светог Краља Милутина на дан 30. октобра приређује и *поучне* изложбе из појединих грана пољске привреде, онако како је то Правилима одређено.

Таква једна поучна изложба приређена је и ове године и то из *ратарства*, из кога је узета само *пшеница и њени производи*, и из *воћарства*, с главном тежњом на *изложбу јабука*.

Отворена 30. октобра ове године у подне говором господина Министра народне привреде, који смо у броју *Тежака* пред овим у целини саопштили, ова *поучна изложба*, трећа по реду, трајала је после тога 31. октобра, 1. 2 и 3. новембра до подне.

Пошто ће како о слави тако и о поучној изложби изићи опширан *Извештај* онако, као и досада, то ми овом приликом напоминьемо само то, да је у одељењу пшенице и њених производа било свега 87 излагача и то излагача пшенице 66, излагача брашна 16 и излагача уродице 5. У одељењу воћа било је свега 452 излагача, и то:

Излагача	јабука	291
„	крушака	63
„	дуња	20
„	мушмула	18
„	ораха	14
„	сувих шљива	21
„	пекмеза	6
„	јабуковаче	7 и

12 излагача: слатка сока од малина, оскоруша, сувих јабука, ракије од јабука и пекмеза од јабука.

Немамо тачних података о броју посетилаца поучне изложбе, али смемо рећи, да је у току 30 и 31 октобра,

1. 2. и 3. новембра ову изложбу посетило преко 3000 посетилаца.

У подне 3. новембра, на позив Друштва дошао је доста великп број чланова оснивача, добротвора и утемељача, почасних и редовних чланова и више пријатеља и гостију из унутрашњости.

Пошто су сви присутни заузели места у дворници друштвеној, у којој је за овај мах била изложба воћа, председник Друштва, г. Раша Милошевић, обративши се господину Министру народне привреде, који је и тада изволео одазвати се позиву Друштва, у кратким напоменама изложио постанак, уређење и приређивање поучних изложаба приликом славе друштвене, па изјавивши, да ће Друштво на започетом послу и одређеном правцу истрајати на корист српског земљорадника а на славу Највишег Заштитника Српског Пољопривредног Друштва, *Његовог Величанства Краља* **Александра I**, (бурно Живео, Живео, Живео) замолио је господина Министра да ову поучну изложбу, која је у име Бога трећа по реду, изволи закључити.

Министар народне привреде, господин Живан Живановић, одобравајући приређивање поучних изложаба и желећи да се то приређивање стално изводи и признавајући и овом приликом заслуге како оних, који су ово Друштво основали тако и оних, који су га прихватили и у њему рад корисно придружили изјављује, да ће као члан краљевске Владе, кад му се зато потреба укаже, Српско Пољопривредно Друштво, које ради на унапређењу пољске привреде у Србији, у којој земљорадња и сточарства надмашују сва друга занимања, снажно и обилато потпомагати јер је уверен, да ће се под кровом Српског Пољопривредног Друштва и одсада налазити људи, који ће на започетом послу истрајати предњачећи добром вољом, слогом и љубављу, те тиме у пуној мери припомоћи да Друштво још за много година слави своју славу Светога Краља Милутина и да приређује овакве и још богатије поучне изложбе. А сада, наставио је господин Министар, у свечаном тренутку када се трајање ове треће поучне изложбе Српског Пољопривредног Друштва приближава своме крају, ја, позивајући вас, Господо, да сви заједно који смо овде у дому Српског Пољопривредног Друштва, узвикнемо Живео Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва, *Његово Величанство Краљ* **Александар I**, објављујем да је трећа поучна изложба Српског Пољопривредног Друштва од овога часа службено закључена. (бурно *Живео, Живео, Живео.)*

После тога настала је скромна закуска, при којој је министар, г. Живановић, напио прву здравицу *Његовом Величанству Краљу* **Александру I**, под чијом моћном заштитом Српско Пољопривредно Друштво, вршећи свој благодатни утицај, слави своју трећу славу и утешно погледа на своју трећу скромну али зато ипак веома поучну изложбу пшенице и воћа. Затим су се низале здравице редом, који је за ову малу гозбу утврђен: *Његовом Величанству Краљу* **Милану**, српским пољопривредницима, првоме председнику Српског Пољопривредног Друштва г. Миловану Спасићу, првом министру народне привреде г. Јеврему Гудовићу, Подружинама Српског Пољопривредног Дрруштва, које раде у правцу, којим иде Српско Пољопривредно Друштво и које Друштво потпомаже и морално и материјално.

Одлични гости разишли су се у 1 час по подне пожелевши Српском Пољопривредном Друштву, да за много година слави своју славу и приређује своје поучне изложбе.

КУТЊА ГРАДИНИЦА

У ваљевској Колубари, о прослави светом Пантелији, бијаше нас неколико гостију у једног свечара, осредњег и имањем и задругом. Седећи пред кућом овог свечара падаше нам у очи на 100 корака од куће један комадић земље, добро обрађен и потпуно раван. Поиздалека се виђаше како је на том комадићу препуно и зеленила и шаренила. Ради тога један гост припита домаћина, шта му је у оној оградици. „То ми је кутња градиница, за прве потребе кутње, хајдете да видите.“ Отишли смо и видесмо један комадић земље од 1 и по мотике, неједнаких страна. а потпуно заравњен. Иза те градинице протицаше поточић, који је наш домаћин згодно навраћао кад и кад на ову градиницу и то тако лако, да мислиш док длан о длан и сав се поток расплинуо по многим јазићима у градиници, и сву је тако рећи, поплавио. У тој градиници бијаше свега што ти срце заиште. Прво падаше нам у очи неколике кошнице *сандучаре*, подалеко размакнуте једна од друге, па две дугачке леје, пуне ситних а присађених (окалемљених) воћкица; неколике лукове леје почупане а други се зелене, аљма тек посађена; неколико врста грахова, неколико руку купуса, кромпира, роткава, цвекле, паприке, патлиџана — свега површа. У ономе крају људи слабо раде о виноградима, па опет у овог домаћина бијаше и неколико винових лоза и то свака бијаше и друкчијег листа, и друкчијег пораста и рода. Опет тамо амо беше растурено свакојака цвећа, да ока одвојити не можете.

Један гост рече: „Мили Боже, свему ли ти овај човечић достигне, и кад му је овде овако како му је на њиви и ливади?“ Други рече: „вала лако му је и бити добро у овакој згоди; види само у каквој је равни као на тепсији! Па ова му је земља и без зноја добра, а ево му и воде као послане. Нека де би био у мојим врлетима!“

На ову реч одмах је пошао и приговор: како у првог суседа његова, одмах преко потока, иста је и земља и вода, иста питомина и земље и ваздуха, па опет у њега нема оваког благодета; даље да се и у највећој врлети може леја уравнити, да се и најмршавија земља још може погнојити, и да свуда Бог помогне где год најпре вредне руке запну.

Сеоска кућа српска обично има око себе вотњак, ограђен *градином* од различите руке: негде прошћем, негде врљиком у плесма, негде пердом а негде је вотњак опшанчен па бедемом засађена жива ограда. Оваки вотњаци по западним и југозападним крајевима наше отаџбине заузимају по неколико ектара земље и на број по неколико иљада засађених шљива.

У старим и иоле снажним задругама, уз кућу, по средини вотњака, има и по један мали комадић земље, засебно ограђен и зове се у највише крајева *градиница*. Она се овако зове сигурно зато, што је у вотњаку, у великој градини, управо што је градина у градини. У тој градиници нису шљиве онако честе као у осталом вотњаку, него су разређене или их никако и нема, те градиница стоји у вотњаку као неки пропланак у шуми.

У градиници су обично кошнице, у њој су лукове леје, понешто вишње за меку бураниjу, паприке, рена и осталог површа. Осим ових усева у градиници свагда има места, где женска чељад гаје по понешто за чисто своје

потребе. Ту је, у раније време, свагда била и леја броћа, коју су уређивале жене и обично је гнојиле кокошињаком из кокошара. Ту је убокорен: матичњак, па перуника, селин сунцокрет и морска репа, а неће изостати ни калопер, ни пелин божје дрвце. А редовно саде и расађују у градиници женске руке: Кадипу, босиљак, чубер, ђул (*Artemisia annua*), милоглед и остало цвеће. У понекој такој градиници има толико цвећа, да се њиме накити читава моба жетелаца, берилаца, купилаца, прељâ и прèлâца итд. Не треба нам напоминьати да кадшто, од расположене мобе сасвим пострада цветни део сироте градинице, али то вредне девојачке руке опет брзо поправе. Градиницу обично одржавају у реду стари људи који су већ оставили својим млађима тешке пољске послове. Они гледају кошнице и оне корисне усеве. Онај други део радила су и одржавала у реду женска чељад. У градиници се ради припадом, махом јутром и вечером, или на пресвечаницима. —

Како је градиница стара наша установа може се видети и по томе, што она има пуно имена и сваки крај српски управо друкчије је зове. Тако подалеко растурена реч за градиницу јесте *врт*, па онда башта или *башча*, осибито по варошима: затим *перивој* или *целивој* зову је Срби Далматинци; а где што у српском приморју зову је по талијанскоме: *цардин*. Где што пак градиница се зове *бостан* и ако у њој нема ни диње ни лубенице, а негде се опет она зове заносним именом *ђулистан*, или ђул-башта.

Али од свију ових имена, којима нећемо овде тражити порекла, најраспрострањеније име за ову установу, особито у сеоском свету, јесте *градиница*, управо од Искре до Трста и од Будима до Солуна. На Тимоку и на Горњој Нишави задржавају за њу још пуно име *градина*, сигурно зато, што других градина тамо и нема мимо ње, јер је све друго земљиште употешено.

А треба ли управо помињати, како су оваке градинице често и од старина у песму певане, а можда се баш у њима и многа појетска мисао зачела, можда и многи лепи стих склопио који се преносио на далека покољења те и до нас доспео, да нас суморне разгали и загреје, или клонуле подигне? Тако:

„Дуни ми дуни ладане.
Дођи ми дођи драгане
У моју *башту* зелену
Под моју ружу румену....

Или:

„Ја ћу бити у *ђул-башти*,
Босиљак сејати,
По мирису ми дођи....

Затим:

„Везир Зејна по *бостану* шета
По бостану и по *ђулистану*....

Па онда:

„Перивоју цвеће моје,
Ја те гојим добро моје.“

Или:

„Да ја знадем моје бјело лице,
Да ће тебе млад војно љубити,
Ја бих ишла у *зелену башчу*,
Сву бих ружу по башчи набрала.
Из руже бих воду извијала,
Те бих тебе лице умивала,
Кад млад љуби нека му мирише.“

У наше браће Словинаца:

„Си младенци *врт* зелени.“

Даље:

„Видјети је фиолице (љубичице)
Јер по *вртих* всих.“

Па:

„Цвала јесам рожа кот на *врти* цветје.„

У раније време кућа сеоска обично је грађена мало друкчије него данашња. Она је редовно имала своју *диванану*, а то је био повисок отворен ходник, сунцу окренут. На диванани су се у вече старији одмарали, изјутра се договарали, ту су се најчешће походници дочекивали. Таке се куће још одржавају по источним крајевима нашим, а на западу се губе. Према овакој диванани обично се подизала кутња градиница па уочи свеца и других веселих дана гусле су брујале са диванане, а јуначка или љубавна песма пуштала је своје крилате таласе по китњастој градиници.

Ето о тој лепој установи наших старих, о кутњој градиници, ваља нам прозборити неколико речи, те шат тиме подстакнемо садашње домаћине, сеоске као и варошке да се сете дедовске установе и да је оживе колико на понос и здравље толико и на материјалну корист своју и своје породице. Проговорићемо управо: о избору земљишта за градиницу, о величини њезиној, о ограђивању, о уравњивању и гнојењу њезину, па о засађивању и заливању њезину. А користи од добро уређене градинице толико су разнолике, да се не могу лако ни побројати, а толико су опет драге дому и домаћима да је излишно на њих подсећати.

Готово ваља као правило утврдити да градиницу треба подизати што је могућно ближе кући. А старо је правило опет, да кућу не ваља подизати где нема близу воде, па ако не би било изворске онда бар речне, поточне, бунарске или језерске. Старија кућишта а то ћемо одмах сазнати кад се само почнемо распитивати о томе, бирана су млого брижљивије и пажљивије, него данашња. Тако уз први услов није могло бити још и да кућа није заклоњена од северног ветра, и да није довољно сунцу отворена, да није на довољно сувом земљишту. Кад ове услове има земљиште на коме је кућа, онда ма како врлетно да је, ма како да је посно и каменито, на њему се може најлепша кутња градиница подићи. Само у таким приликама ваља одмах бити начисто, да градиница треба да остане стална као и кућа сама, с тога је треба тако и подизати и утврђивати. Ту је већ земља сунцу окренута и већ заклоњена од љута северног ветра, за њу ће бити довољно воде, а за остало лако ћемо се збринути.

Величина земљишта за домаћу градиницу не треба да се управља свагда према величини саме задруге, него према згоди његовој. Јер ако је задруга мала, а има довољно згодна земљишта, има близу воде, па се још може згодно навратити да тече по лејама, онда и једна кућа може обрађивати повећу градиницу. А градиница најбоље плаћа труд раднику, управо боље него ли и једна друга врста пољорадње. С ње можемо скинути свега што нам кући треба, сем себи хлеба и стоци сена, и још уз то можемо с ње скинути и порезу.

Градиница од 10 м. у дужину и толико у ширину, колико се она често обрађује и уз средње варошке куће, па до 2 пут, 3 пут, 4 пута и 5 пута толико, није много само ако има уз кућу довољно земље зато. Најчешће јој се оставља ширина ополика колико је заклања од севера кућа или и још која зграда уз кућу, па се остало накнађује дужином. Ако ли од северне стране стоји какав брег стена, забран, вотњак или шума, онда јој другог заклона и не треба.

Ако ли уз кућу нема згодног земљишта за градиницу истом онда га ваља ван куће потражити. А кад то већ мора бити, онда треба свагда бирати земљиште близу воде: близу потока, каквог извора, баре, језера, речице итд. а поред тога још да је равно. У пиротским и врањским крајевима може се видети поред какве речице или потока читав низ оваких градиница. Али ове градинице обично су мање него ли што би могле бити да су уз кућу.

Кад је већ изабрано земљиште њега ваља добро заградити и то свега, јер оно се нигда *не употешава* ни у заједницу какву. Ограда треба да је тако тврда, да брав у њу продрети не може. За ограду може се употребити све што прилике допусте. Ако је земљиште поред вало-

вите речице, онда има изобиља камена, те није ружно озидати ограду од камена а оставити пропуст за воду (у неколиким селима у Пчињи тако раде). Ако је у страни онда ваља свагда горњу страну објазити подубоким јазом, а с доње стране ма колико подзидати остало врљикама, прошћем или напослетку и трњем допунити. У равну земљишту најпостојанија је ограда: опкопати свуд однаоколо дубок (од 1 м.) шанац, сву избачену земљу сложити у бедем унутра а по бедему засадити живу ограду. За то згодно служи мрко трње, гложја, чалија (дрâч) итд. што је лако по трњацима накопати и по бедему подубоко с кореном засадити; а ако је могућно набавити семена, онда можемо за то употребити и страно биље: багрен и гледичију; можемо употребити и шибље које стока не брсти нпр. „*живу ограду*“ (Licium barbarum) и друго слично шибље ако га близу имамо. Али кад засадимо живу ограду онда нам је ваља и трњем бранити све док се не отме. Једанпут подигнута жива ограда остане трајно.

(свршиће се)

О СИРИШТУ

(свршетак)

У правилној производњи сира мора се обратити пажња како на каквоћу и врсту млека, тако и на количину сириштa, температуру и време, за које се млеко усири.

Од млека, а много више од начина израде зависи каква ће се врста сира добити.

Свако млеко ма каквог порекла оно било, може се употребити за производњу сира; али, сир се поглавито из доброга крављег, овчег и козијег млека производи.

Као год што смо у стању, да сазнамо јачину и каквоћу сириштa, тако исто може се испитивањем млека сазнати, да ли је оно за производњу сира, помоћу сириштa употребљиво. Примера ради навешћемо овде само једну и то најпростију пробу, која се оснива на осетљивости једне вештачке боје (ализарин — плаветна боја) према киселини

Та се боја продаје у облику кашасте масе, од које се 5 грама раствори у 100 грама шпиритуса. Кад се неколико капи тога раствора успе у извесну количину млека (једно 15—20 грама млека) које се у једној стакленој цевчици (епрувети) налази, и све се то добро измућка, онда, ако је млеко за производњу сира добро, после 5 до 10 минута смеша ће се обојадисати ружичасто. Ако се пак та боја не појави или смеша само пожути, онда млеко, које се тако према поменутом раствору ализаринске боје понаша, није добро за производњу сира.

Има и других, поузданијих проба, које служе за то испитивање млека. Главно је за сада, да се зна, да је у правилној производњи сира потребно и да има начина, којим се може сазнати, да ли је извесно млеко за производњу сира употребљиво.

Ако хоћемо да добијемо добар сир морамо дакле пре свега имати и добро млеко и добро сириште,

Показали смо, које је сириште по најбоље и како се сазнаје јачина сириштa, а у главном поменули смо да има начина, којим се може познати, да ли је млеко за производњу сира употребљиво, сад да видимо, како се у главном из млека, помоћу сириштa, сир производи,

Тек у новије доба, приступило се научном испитивању процеса и појава у производњи сира. Али у тим испитивањима није се још успело, да се у довољној мери објасне узроци карактеристичких особина, особеногa укуса и мириса појединих врста сира. Велика се пажња у последње доба обратила организованим ферментима, који без сумње у производњи сира врло велики значај имају. Могућност није искључена, шта више вероватно је, да од појединих организованих фермената и погодаба под којима они живе и изумиру, зависе особине произведеногa сира. Ако је то заиста тако, онда ће се на сваки начин временом постићи и то, да се у неколико слично производњи пиварскога квасца, помоћу појединих одвојених и однегованих фермената, под извесним погодбама, производи каква се хоће врста сира.

За сада, производња разних врста сирева оснива се у главном на предањима, која су с једнога колена на друго прелазила. Тако од вајкада, на основи тих предања, прави се у нас наш обичан сир и кашкаваљ, у Швајцарској ементалски сир, у Француској рокфор и бри, у Италији пармезан и горгонзола, у Холандији едам итд. При свем том, и ако се научним испитивањем у производњи сира није још могло постићи оно што се жели, ипак и оно што се на основи искустава постигло, без сумње од толике је вредности, да заслужује, да се о томе у овом нашем стручном пољопривредном листу говори. Штете од тога не може бити, а довољна је корист и ако се оваквим поукама успе, да се произвођачи сира покрену на размишљање о усавршавању онога начина, кога се они у производњи сира обично придржавају. Овом приликом не намеравамо упуштати се у описивање начина, како се поједине врсте сирева производе већ покушаћемо само, да углавноме изнесемо, како се у опште сир производи. Број разних врста сирева није мали. Познато нам је више од сто разних врста сирева, али, према начину израде све те многобројне врсте сирева можемо у главном поделити у две велике групе. У једну, тако звану групу *тврдих сирева*, као што су наш кашкаваљ швајцарски сир из Ементала, француски рокфор, италијански пармезан, холандски едам итд. у другу групу *меканих сирева*, као што су наш обичан мастан сир, швајцарски из Невшателa, француски бри, италијански страхино итд. Поред тога имамо још и сиреве из *киселога млека* као што су немачки сиреви из Харца, Тирингена, Дрезде, шајнцаповски сир итд.

Напослетку и из *сурутке* праве се разне врсте сирева (цигер).

Овом приликом можемо узгред поменути, да има и *вештачког* тако званог *Маргаринскога сира*. Има скоро 20 година како се почео у Америци тај сир производити. Сад се производи и у Немачкој и другим земљама. Као материјал за прављење тога вештачког сира служи обрано млеко и вештачки бутер (маргарин), свињска или друга која маст. Главни део и највећа вештина у производњи вештачкога сира састоји се у машинском мешању (емулзовању) обранога млека с вештачким бутером или другом којом машћу. Из те смеше (емулзије) одваја се за тим сир исто онако као и из чистога небранога млека. Вредно је поменути још и то, да има и *биљнога* (вегетабилног) сира; у Јапану прави се из зрна извесне биљке (соја) нека врста сира, која је под именом *јапанскога нато* позната.

По количини масти у сиру, разне врсте сирева деле се на ове четири велике групе:

1. *Премастан сир* или *сир с повлаком*. Тај сир добија се из „небранога млека“ т.ј. из млека са кога повлака није скинута и са додатком повлаке или из врло маснога овчег млека, као што је наш обичан врло мастан сир. Од страних сирева у ту групу долазе: страхино, емперијал итд.

2. *Мастан сир* добија се из чистога небранога млека без нарочитога додавања повлаке. У масне сиреве разуме се швајцарски сир, рокфор, итд.

3. *Полу-мастан* сир из смеше обранога вечерњег и небранога јутарњег млека, као што је пармезански и друге такве врсте сирева.

4. *Постан* или *мршав* сир гради се из млека, које је или сасвим или само од чести обрано. У ту врсту сирева спада и већина најразноврснијих сирева из киселога млека. Ради сирења млека, служе разне врсте бакарних

добро калајисаних котлова са заклопцима, који поред осталога служе нарочито и за то, да се загрејано млеко за време сирења, не би сувише расхладило.

Најпростији котао, какав се и у Швајцарској примењује сличан је нашем обичном котлу, само што не лежи као наш, на сачаку, већ виси над ватром и то обешен је тако, да се простим покретом вешала о која виси, може лако, чим се млеко до извесне температуре загреје, од ватре уклонити. Проста конструкција тих верига с котлом види се из слике 1. Онај усправни дирек *а* покретан је око своје осовине, с тиме се може и повећи котао лако од ватре одмакнути.

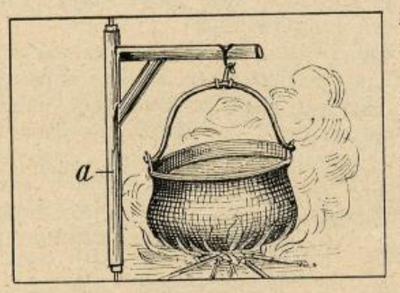

Сл. 1.

Има и других врста котлова за већу производњу сира и то у нарочитим озиданим пећима, које су ипак тако удешене, да се или котао или ватра може лако уклонити, чим се млеко до извесне температуре загреје,

За прераду сирасте масе ради одвајања сурутке, служе ове примитивне справе:

1. *Сиреџарска мистрија*, која је од дрвета или од калајисанога гвозденог лима. Она је 22 сантиметара дугачка, 32 см. широка и 4 до 5 см. дубока с држаљом од 15 см. дужине. Слика 2. показује, како изгледа са стране а слика 3. показује како та мистрија изгледа кад се одозго гледа.

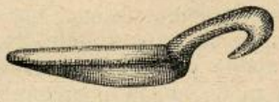
Сл. 2.

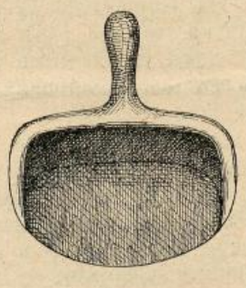
Сл. 3.

Далеко је боље и економније ако се млеко ради сирења, *воденом паром* загрева. Помоћу водене паре много је чистији рад, лакше се удеси и одржава она температура, која је за сирење потребна, а и накнадно загревање усирене масе, кад је потребно, нпр. за производњу тврдих сирева, може се врло лако извршити.

Место обичних котлова, за већу производњу сира, служе и четвртасти судови с равним дном и то од калијисанога гвозденога лима, тако зване американске таве или онеиде. Ради правилнијега и бољег загревања, те су таве смештене у веће судове, у којима се вода налази, тако, да се или непосредно ватром или боље још паром, загревањем те воде, млеко, до извесне температуре загрева. За сирење узима се млеко или одмах чим се помузе и онда се обично не мора нарочито загревати, јер је за сирење довољно топло, или, као што се већим делом чини, помеша се млеко које се у вече помузе с оним од ујутру и та се смеша прво загреје колико треба према врсти сира, која има да се произведе и то обично између 25 и 38° Ц. и онда се приступа сирењу.

Ако се жели, да сир има извесну боју, онда, пре но што се дода сириште, успе се боја у млеко и добро се промеша. За бојење сира производе се нарочите боје, које се могу лако набавити а које нису по здравље шкодљиве. Главни је саставни део тих боја за сир, *сафран* за жуту а орлеан, такође једна биљна боја, за црвенкасто-жуту боју.

Према врсти сира, која се има произвести, удешава се начин сирења.

За производње *тврдога сира*, сири се млеко на температури од 28 до 35° Ц. и додаје се толико сиришта, колико је потребно да се млеко за 40 минута усири.

Код производње *меканога сира* сири се на температури од 20 до 28° Ц. и количина сиришта удешава се, да процес сирења што дуже траје. Тако нпр. ради производње француског сира *бри*, додаје се тако мала количина сиришта, да сирење, два а покад кад и три сата траје.

Према количини млека и сиришта, може се, као што смо раније већ показали, лако израчунати *време*, за које ће се млеко усирити.

На неким местима, сири се млеко и за производњу *меканога сира* онако исто, као и за тврд сир. Време за које сирење траје, шта више удешава се употребом веће количине сиришта и тако, да се сирење и за 10—15 минута сврши. Тако се нпр. производи извесна врста мађарскога меканог овчег сира.

Сирење млека за *тврд сир* врши се по правилу на вишој температури и за краће време с тога, да би се добила чвршћа сираста маса, из које се накнадним разбијањем и ситњењем, сурутка лакше и у већој количини одваја.

Кад се пак сирење врши на нижој температури и с мањом количином сиришта, дакле за дуже време, онда се добија порознија сираста маса, из које се теже сурутка одваја.

Има меканих сирева, који су мекани не толико због веће количине сурутке, колико због веће количине масти, коју садрже.

Пошто се сирење млека правилно доврши, приступа се одвајању сурутке.

Од врсте сира зависи и начин одвајања сурутке.

Као што смо већ поменули. за производње меканог сира, не мора се сираста маса од сурутке у оној мери одвајати, као код тврдога сира.

У колико се сираста маса у ситније делове разбије, у толико се од сурутке може боље одвојити. Али у том ситњењу сирасте масе несме се претерати, јер тиме може лако сираста маса извесну количину масти, да изгуби.

2. *Сиреџарски плоснат нож* (слика 4.), који је 80 см. дугачак.

3. Мећаица (слика 5.) од дрвета са штапом, који је 80 см. дугачак.

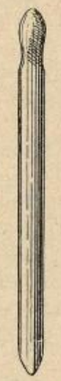
Сл. 4.

Сл. 5.

За прерађивање сирасте масе, као и за сирење млека има и других справа и машина, о којима, овом приликом не може бити говора. Они који би се и за друге савршеније сиреџарске справе и машине интересовали као и у опште о производњи сира, могу се лако или из већих дела о производњи сира, или код Српскога Пољопривредногa Друштва у појединим случајима обавестити. —

Са сиреџарском мистријом исеку се и преврну већа парчета усирене масе, сиреџарским ножем ситније се та парчета исеку, а мећаицом напослетку иситни се даље сираст амаса, колико је то према врсти сира потребно. Кад се мећаица употреби, онда се њом ситњење сирасте масе обично продужује дотле, док се не добију делови у величини ораха или зрна ситне проје.

У производњи тврдога сира, да би се сурутка од сирасте масе што боље одвојила, не само да се сираста маса јако иситни, већ се иситњена сираста маса и накнадно загрева на температури од 55 до 60° Ц. и за време загревања још се и јако меша.

За производњу *меканога сира*, или се узимају већи комади сирасте масе и остављају, да сурутка сама колико може истече, или и ако се ситни, не ситни се тако јако, као за производњу тврдога сира.

Пошто се дакле према потреби сирасте масе преради, приступа се одвајању сурутке.

Помоћу сирењарске мистрије може се у главном сурутка исцрпе.

И за одвајање сурутке има нарочитих справа као нпр. шмркова а и цедила, која су тако удешена, да се црпљењем ваздуха испод цедила, т.ј. из суда, на коме цедило лежи, сурутка од сирасте масе брже и боље исцрпе.

Сираста маса, која је у главном од сурутке одвојена, прерађује се за тим у нарочите *калупе* и *пресе*. И облик а и величина калупа, према врсти сирева врло је различна. По облику има их четвртастих, колутастих, кугластих итд. а по величини има их за количине сира испод једнога и преко сто килограма.

Има врло простих а и врло сложених калупа и преса у производњи сира. Ми ћемо се и овде ограничити само на неке опште напомене, које се на калуповање и пресовање сира односе.

За производњу мекане врсте сира, сираста маса обично се прво под слабим притиском пресује, па онда се или одмах мење у калупе или се пре калуповања соли.

У немачком млекарском листу *Milchzeitung* од 1895. год. стр. 353 описана је једна врло практична, тако звана *Шахова машина* за производњу сира. Та је машина у новије доба још и измењена и усавршена. У производњи тврдих сирева пресује се сираста маса обично под врло јаким притиском, како би се тиме по могућству сва сурутка исцедила. У производњи тврдих сирева главно је, да је у сирастој маси, цела маса подједнако влажна односно подједнако сува. С тога мора се обратити велика пажња приликом израде сирасте масе а и пресовања, те да поједини делови сирасте масе не буду влажнији а други сувљи. Ако се у појединим деловима сирасте масе налази већа количина влаге, онда у тим деловима врење је спажније и није као што треба да буде т.ј. у целој маси равномерно. Да би дакле превирање сира било у целој маси равномерно, мора се у преради и пресовању масе обратити највећа пажња тако, да је у целој маси пресовање и калуповање сирасте масе *влага* распоређена.

Остаје нам још у кратко да покажемо, како се сир *соли* и како се напослетку ради *сазревања* негује и чува.

Сир се соли од чести ради укуса, од чести, да би се од извесне количине влаге ослободио и од чести, да би му се процес сазревања регулисао. Солењем регулише се процес сазревања тиме што се додатком соли спречава развијање многих микроба, које би иначе штетно на каквоћу сира приликом сазревања могле утицати.

Кад се комад несланога сира на површини посоли, онда, со, која се на површини у влази сира раствори, пробија у унутрашњост и из сира истерује влагу на површину. Том се приликом маса сира купи и постаје лакша, јер количина соли, која у сир продире знатно је мања од количине воде, коју је со из сира истисла. У почетку солења, кад се комад сира пресече, јасно се на пресеку виде два слоја, од којих онај ближе површини збијенији и чвршћи од онога у средини, који је још мекан остао.

За солење треба употребити *сасвим чисту со*, каква се и и за солење јела узима.

Према врсти сира, која се помоћу сириштa добија, солење је врло различно. Мекан сир у опште соли се после калуповања а и ако се пресује, онда и после пресовања. Поједини комади сира соле се по целој површини и остављају се у сушницама све дотле, док се на површини не просуше. За време солења, да би со у масу сира подједнако продрла, треба сир чешће обртати.

У производњи тврдога сира имамо три начина солења.

1. За простије врсте тврдога сира, соли се сираста маса одмах чим се од сурутке одвоји. На сваки литар млека, које је за сирење употребљено, узме се по 1 до 5 грама соли. Из сирасте масе, која је тако посољена, истина лакше се и под мањим притиском одваја сурутка али каквоћа сира, који је на тај начин посољен, није доста добра. Тако се соле само лошије врсте тврдога сира.

2. *Солење у саламури.* Саламура, то је јак раствор соли у води. Води се додаје толико соли, колико може да раствори и у такав јак раствор соли, у коме увек има и нешто нерастворене соли, остави се пресовање сирасте масе једно 3—4 дана. За то време непрестано се додаје толико соли, колико још може вода да раствори и тиме се ојачава саламура, коју вода из сира разређује. Поред тога, да би саламура што јачи била, и комади сира посоле се на површини.

3. Суво солење. Све боље врсте сира, које се на онај начин, као чувени швајцарски елементалски сир производе, соле се суво. Пресована сираста маса оставља се прво неколико дана на ваздуху да провене и онда се на површини и са стране свуда подједнако чистом ситном сољу руком натрља. Чим се раствори со, појаве се на сиру капљице раствора соли, које се такође руком или четком по сиру подједнако размажу. Кад се види да се површина сира почиње сушити обрне се комад сира и доња страна исто се тако посоли. Тај начин солења понавља се све дотле док сир кроз и кроз не добије довољно слан укус. —

Од температуре, количине влаге у ваздуху и у сирастој маси зависи начин солења и време, за које ће се солење довршити. Ако је температура ваздуха виша и мање влаге има у ваздуху, онда се мора чешће солити, но кад је хладније и кад има више влаге у ваздуху. Код сирасте масе, која мање влаге има, солење дуже траје, но код влажније сирасте масе. —

На завршетку да кажемо и коју о *сазревању сира*. Разне врсте сира ради сазревања, негују се на разне начине, тако, да се може рећи, колико врсти сира има, толико има и разних начина, по којима се сир ради сазревања чува и негује.

Мекане врсте сира, само су на површини сасушене, и оне брзо сазревају а и брзо се троше, а тврде врсте сира треба да леже и да се негују више месеца док сазру. Посољени сир, пре но што се пренесе у просторије, у којима превире, остави се још неко време у топлијим сувим просторијама, у којима се соли, да би се на површини просушио. За време тога сушења а и солења, може већ процес сазревања да наступи. Ради сазревања сир се држи у нарочитим подрумима, у којима је и *стална температура и стална количина влаге*. Промена температуре и промена количине влаге, може врло неповољно да утиче на сазревање сира.

Пећине у стенама јако се цене као подруми за сазревање сира, јер је у њима сразмерно лако у разна доба године одржавати сталну температуру и сталну количину влаге. Тако, чувени италијански сир *Горгонзола* из Ломбардије, само ради правилнога сазревања, преноси се и то са доста великим трошковима, из околине, у пећине, које се у околини места *Леко*, налазе.

Тамо где нема таквих пећина, вештачки се за тај циљ удешавају нарочити подруми.

Поред сталне температура и сталне количине влаге, у таквим подрумима од великога је значаја и *чистота ваздуха*. Доказано је, да недовољно чист ваздух, приликом сазревања, врло неповољно на каквоћу сира утиче.

У подрумима, у којим се чува сир ради сазревања, треба одржавати температуру око 10° Ц. и с тога, по потреби, морају се подруми зими и грејати.

За одржавање пак сталне количине влаге, потребна је у извесним приликама и *вештачка вентилација* и потребне су справе за снабдевања просторија потребном количином влаге. Вентилисањем може се уклонити сувишна влага а по потреби, ако не би било довољно влаге, она се вештачким путем повећава.

Као год што имамо справе за мереље температуре — *термометре* или топломере, тако има и справа за одређивање количине влаге у ваздуху, које се *хигрометри* или влагометри зову.

У просторијама, у којима тврд сир сазрева, количина влаге по хигрометру или влагомеру, не сме бити испод 90 процената а боље је ако има и 95% влаге. За сазреваље меканих сирева, пак, ваздух не сме бити толико влажан и не би требао да има више од 75—80% влаге.

Ради сазревања полаже се сир на полице, које су у више спратова, једна више друге на ногаре намештене. У размаку, колика је отприлике дебљина појединих комада сира, поређају се свежи сиреви прво на горњу полицу, јер је горе бар за 1—2° температура виша но на поду. Затим се сиреви постепено преносе у ниже полице, где је температура нижа. У колико је сир зрелији, у толико му је за одржаваље потребна нижа температура.

Има и таквих ногара с полицама, на којима се то спуштаље а и превртаље сирева може машинским путем извршити. — Зрео, добро израђен сир одликује се пријатним укусом и врло је добра и снажна храна.

Разне врсте сирева разликују се међусобом по изгледу, боји, по укусу и мирису.

Најважнији и најкарактеристичнији саставни део свију врста сирева, једно је тело, које је слично беланчевини, и које се *казеин* зове. То се тело одликује веома храњивом снагом. У млеку има просечно 3% а у сиру има тога тела 25 до 35%. Други је битни саставни део сира, *маст* (масло, бутер). Просечно у млеку има на 3·7% масти. Пошто и у обраном млеку остаје увек извесна количина масти, то и постан сир има на 10% масти, док у масном има 25—30 а сир с повлаком и преко 30% масти. Према количини *казеина* и *масти* у млеку и сиру види се већ од прилике количина сира, која се из извесне количине млека може добити. Просечно и добија се из 100 литара млека око 10 килограма сира.

За један и то најмањи калуп швајцарскога сира од 50 килограма, према томе потребно је 5 до 600 литара млека, а за калупе од преко 100 килограма треба имати и у један мах прерадити преко 1000 литара млека. —

Сваки сир, кад се сагоре оставља извесну количину *пепела*. У сиру има отприлике 5% пепела или *минералних материја*. Те минералне материје већим делом састоје се из соли, која се за сољеље сира узима. Поред те соли има у сиру нешто мало и других минералних материја, које се у млеку налазе.

Млечни шећер, кога у млеку има просечно 4·9% већим делом приликом сирења остаје у сурутки и само мала количина млечнога шећера прелази у прогрушану масу и сир и ту се приликом сазревања распада.

Вода, која се у већини и других животних намирница налази има је и у сиру и износи ⅓ до ½ целокупне масе сира.

У сиру дакле просечно има:

	мастан сир	полу мастан	постан	српски сир из окол. Београда	кашкаваљ
Воде:	38·0%	40·0%	46·0%	45·93%	35·72%
Казеина:	25·5 „	29·0 „	34·0 „	20·62 „	24·24 „
Масти:	30·0 „	24·0 „	11·5 „	28·85 „	31·00 „
Пепела:	5·0 „	5·0 „	5·0 „	4·48 „	6·28 „
Млеч. шећ.:	1·5 „	2·0 „	3·5 „	1·27 „	2·74 „

Ако смо овим нашим описом у стању били, да поштоване читаоце *Тежака* ближе упознамо с једним веома важним и корисним привредним производом и ако смо успели, да нашим произвођачима сира бар у неколико покажемо пут, који води усавршавању производње сира и дали им повода за размишљаље о усавршавању те производње — ако смо даље у томе ма у колико успели, постигли смо циљ, који је овоме чланку О сиришту и сиру одређен.

Др. Марко Т. Леко

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — Приликом славе и изложбе изволели су се уписати за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва г.г. *Др. Владан Ђорђевић* Председник Министарског Савета и Министар Иностраних Дела, *Коста Николић* трговац у Кнез Михаиловој улици, *Таса Банковић* заступник управника Задруге за помагаље и штедњу и *Ђорђе Одавић* мењач овдашњи. Улог утемељачки положили су друштвеној благајни.

Нека је и од наше стране хвала именованој господи који на овај начин дају могућност Српском Пољопривредном Друштву да лакше свој циљ постизава.

Нов члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва. — Господин *Франц Нехвил* фабрикант из Беча, желећи дати доказа колико цени рад Српског Пољопривредног Друштва изволео се уписати за члана *добротвора* са улогом од 500 динара. Г. Нехевил је послао писмо са улогом тако, да је оно стигло 30. октобра ове године, дакле на дан славе и тридесетогодишњице друштвене.

Нека је од наше стране велика хвала г. Нехвилу који се као странац нашао побуђен да помогне ово наше Друштво и да му овим олакша потоњи рад на унапређењу српске пољске привреде. Износећи ово на јавност желимо, да се и други имућни људи угледају на г. Нехвила и уписиваљем за чланове докажу колико цене рад једнога Друштва које има велике заслуге за нашу пољску привреду, а да је пољска привреда извор народног благостања то је без сумње свакоме познато.

Нова управа свештеничког удружења монашког реда. — На осмој редовној скупштини свештенства монашког реда, која је држана 4. Октобра ов. год. у манастиру Раваници изабрата је нова управа за 1900. године.

Председник, Архимандрит Гаврило Буковачки. *Потпредседник*, Игуман Јосиф Раванички. *Чланови:* Архиман. Теодосије Студенички, Архимандрит Вићентије Сретенски, Игуман Методије Витовнички, Игуман Мијаило Боговаћски Игуман Рафаило Велућски. *Секретари*, Игуман Методије Витовнички, и Јероном Мијаило Враћевшнички.

Први међународни конгрес за пуцаље у облаке против града. — Овај конгрес држан је 6—8 новембра по новом календару у Касала-Монферато, у Италији. Што се овај конгрес, који има велика значаја за виноградаре свију земаља, могао ове године држати, у првом је реду заслуга председника општине Алберта Штигера. Прошле године познати талијански пољопривредник *Др. Едуард Отави* ишао је с неколико пратилаца у Штајерску, да прегледа станице за пуцаље у облаке које онамо постоје од пре четири године. Искусан у свима виноградарским питаљима, *Др. Отави* одмах је сватио користи од пуцања у облаке и од тога доба пропутовао је целу Горњу Италију радећи свуда као апостол за ове огледе. Поводом његовог живог настојавања већ је и у Пијемонту, Ломбардији и Венецији, подигнут прилично велики број станица за пуцаље у облаке. Тако исто *Др. Отави* у договору с Пољопривредним Друштвом у Касали предузео је корак да се сазове конгрес на коме ће се претрести неколико пи-

тања, која се на ову ствар односе а која још нису расветљена. Професор *Мат. Ј. Дудан* био је на овоме конгресу и тврди, да су се у свима виноградским областима, где су чињени огледи с пуцањем у облаке ради одбране од грáда, постигли повољни успеси. На конгресу било је око 500 особа а г. *Штигер* изабран је за почасног председника. Италијанска влада поклањала је пажње овоме Збору, јер су на конгресу били изасланици Министарства народне привреде. просвете и министарства војног. —

Извештај комисије о избору подесних сората воћа за среске воћне расаднике. — Комисија састављена према решењу Господина Министра Народне привреде које смо саопштили читаоцима Тежака, проучила је питање о избору подесних сората воћа које би се имале размножавати у среским воћним расадницима и о томе је поднела г. Министру свој извештај. Из тога извештаја доносимо ове податке:

1. При избору сората комисија је изабрала од домаћих сората воћа оне које су већ са своје доброте задобиле стране тргове, а при том су и најважније сорте у појединим крајевима наше отаџбине;

2. Од страних сората изабрала је оне које су у светским трговима највише цене и траже и за које се у нас утврдило, да могу лепо напредовати;

3. Обратила је пажњу на то, да поједини крајеви добију такав сортименат воћа који одговара поднебљу тих крајева и потребама домаћим и трговинским; и

4. Пазила је на то, да тај сортименат буде по могућству што мањи, да би се тиме, нарочито за трговину, добила што једноличнија роба, а да у њему буде ипак заступљено воће за сваку употребу.

Користећи се својим искуством и искуством Српског Пољопривредног Друштва до кога је оно дошло прибирањем сората воћа из свих крајева наше отаџбине приређивањем инструктивне изложбе воћа о својој слави, комисија је утврдила:

1) да у погледу успевања појединих врста и сората воћа, Србију треба према њеном положају поделити у ова четири воћарска краја:

а)Врањски, крагујевачки. моравски, подунавски и пожаревачки округ;

б) Ваљевски, подрински, руднички и ужички округ;

в(Крушевачки, нишки, и топлички округ и

г) Крајински, тимочки, и пиротски округ.

2. Да у појединим воћарским крајевима треба гајити од јабука и крушака и то:

а) **У првом воћарском крају** (врањском, крагујевачком, подунавском и пожаревачком округу);

Од јабука домаћих: колачарку, ђулу, стрекњу, шуматовку и кадуману.

Од јабука страних: словенску срчику (Grüne Fïrstenapfel), гравенштајнку, Обердикову ренету и Бленхајмову ренету.

Од домаћих крушака: зимску караманку.

Од крушака страних: тиквичицу Боскову, воденачу Наполеонову, Лионку и такушу Есперенову.

б) **У другом воћарском крају** (ваљевском, подринском рудничком и ужичком округу);

Од јабука домаћих: Маљенку, подринку, колубарку и сенабију.

Од јабука страних: белу рузмаринку, будинку, дуњицу. (белу зимску калвилку — ребрачу) и шампањску ренету.

Од крушака страних: Поатову, водењачу Лигелову, Декантову зимску и Вајлеровку (W. Mostbirn).

в) **У трећем воћарском крају** (крушевачком, нишком и топличком округу):

Од јабука домаћих: Расинку, тетовку, јастрепчанку и дугу (дугајлију).

Од јабука страних: Енглеску златну парменку, Бауманову ренету, машанску и париску зуквачу — рамбурку;

Од крушака домаћих: зимску караманку.

Од крушака страних; Харденпотову зимску. Нелисову зимску, војводкињу анжулемску, Пастрмку и Красанку.

г) **У четвртом воћарском крају** (округу крајинском, пиротском и тимочком):

Од јабука домаћих: Зајечарку, тимочанку, ресавку и сладунку;

Од јабука страних: Малинку зимску, штетинку црвену, краткопетељку и бонкињу.

Од крушака домаћих: такушу крупну.

Од крушака страних: Анжевинку, водењачу Дилову, Поповачу (Pasterenbirn) и Мотовку.

3. да од домаћих крушака треба размножавати само зимску караманку и крупну такушу и то прву у првом и трећем а другу у четвртом воћарском крају. Остале домаће зимске сорте нису за трговину па ни за прераду, и да их с тога ваља заменути оним страним сортама које су поменуте у сваком воћарском крају.

4. Да од *дуња* треба размножавати у расадницима само домаће сорте и то: врањску дуњу, крушевачку, лесковачку и радујевачку (последњу особито на песку).

5. Да исто тако и *орахе* треба размножавати у воћном расадницима само од домаћих сората, а на прво место: орахе: алексиначке, крушевачке, сурдуличке, манастира Троноше и оне поред Дрине.

6. Да би се могао учинити бољи избор домаћих сората *трешања, вишања, кајсија и бресака*, треба приредити нарочиту изложбу, а дотле за среске расаднике набавити у свима расадницима стране сорте и то од;

Трешања: Лионку ранку, Елтонку, циновну Хеделфицгерску и крупну Гермерсдорф, Лауерманову и Дроганову жуту

Амарела: амарелу слатку и Гобетку.

Вишања: Краљевску црну, мајску црвену и шпанску.

Кајсија: Голубову шећерну, Нанцишку, Рауслебенку, крупну ранку и Турску.

Бресака: мајску, краљ Александар, Вилдерову Беатрич, вёлску, лепојку, крупну мињонку р галанду.

7. Да од *шљива* треба у свима расадницима размножавати само Српску шљиву и то присађивањем (каламљењем) на џанарики (Prunus Mirabolana);

8. Да се *бадем* у среским расадницима може размножавати само у заклоњеним положајима ради огледа и ради подлоге; и

9. Да се *кестен* не мора размножавата у среским расадницима, пошто његов род одгајен у нас не може бити никад извозна роба.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.). Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 46. броја Тежака: *Чланци*: Трећа поучна изложба Српског Пољопривредног Друштва. — Кутња градиница (свршиће се). — О сиришту (свршетак). — *Гласник.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 47. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 21. НОВЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на год. 8 дин. на пола год. 4 дин. друштв. чланови помагачи чланови свих друштв. подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорад. задруге и чувари држав. шума добивају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу год. ВАН СРБИЈЕ, на год. 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплати код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ примају и поште. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПРОСЛАВА ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво намеравало је своју двадесетпетогодишњицу прославити 1894. године и за тај дан почело спремати *Споменицу*, у којој би се изложила историја 25. годишњег рада друштвеног. Кад се та намера друштвена онда није остварила, то је прошле године одлучено, да се приликом треће славе и треће поучне изложбе за 1899. годину прослави и тридесетогодишњица друштвеног рада, што је, као што смо јавили, и учињено колико скромно толико и нечујно.

По обећању, које смо дали, овде у целини доносимо говор председника Српског Пољопривредног Друштва, г. Раше Милошевића, који је тада држао и који овако гласи:

Поштовани гости

Претпрошле године, о првој друштвеној слави, ја сам био срећан, да у врло кратким потезима изнесем бледу слику друштвеног делања од његовог постанка. Данас после 30 год. друштвеног рада, ја се налазим у врло тешком положају, да тако обилат рад нашега Друштва у овој свечаној прилици изнесем у правој његовој вредности, а да не заморим пажњу гостију наших дугим говором. Па ипак ја се усуђујем да, колико је то могуће у овој прилици, изпесем што вернију слику нашега Друштва од постанка његова па до данашњег дана, а да не изазовем прекоре да сам наше поштоване госте заморио.

* * *

Г. Г. Милован Спасић, Чедомир Мијатовић, Крста Петровић и Алекса Стојковић писмом од 7 октобра 1868. год. позвали су г. г. Јосифа Панчића, Арсенија Ристића, Милана Муловука, Косту Црногорца, Сергију Станковића и Фрању Вшетечког, да се 10. истог мес. састану у здању Министарства Финансија и договоре: како би се и на који начин могло основати „Земљоделско-шумарско Друштво“.

На томе I-вом састанку утврђена су начела друштвеног делања и закључено је било да на основи њиховој, израде пројект статута г. г. Милан Миловук, Коста Црногорац, Алекса Стојковић и Чед. Мијатовић.

На другом састанку 10. новембра 1868. прочитан је пројект друштвеног Устава. Пошто је претрешен, измењен и допуњен, примљен је са решењем да се спроведе г. Министру финансија на одобрење.

На трећем састанку 4. децембра 1868. год. прбчитана је молба г. Министру финансија, којом је спроведен на одобрење „Устав Друштва за пољску привреду". Том молбом покретачи су молили:

1. да се бесплатно печата све што Друштво, сходно Уставу свом, издавало буде;

2. да се даје годишња помоћ у новцу бар по 500 # ц. као и Ученом Друштву;

3. да му се дâ стан за смештај канцеларија, уредништва и осталог;

4. да писма и аманете, које Друштво шаље или који Друштву долазе, поште носе бесплатно;

5. да се дâ повластица за унос свих пољопривредних справа и потреба, без наплате ђумручине и осталих такса; и

6. да може на државним земљиштима у Топчидеру и Љубичеву чинити пољопривредне огледе.

По овој молби донесено је решење и Г. Министар финансија писмом својим од 13 јануара 1869. год. ЕБР. 3636/68 извештава „*Дружину на установљењу Друштва за пољску привреду радећу*", да је Правитељство одобрило да се „Друштво за пољску привреду" установи и да је поднесени му Устав Друштва потврдио (13 јануара 1869. год.) За тражену помоћ, влада је вољна учинити предлог законодавној власти, и то тек онда, кад Друштво ступи у живот — кад се конституише и отпочне радити, па се као таково за помоћ обрати.

Све што је дотле рађено било је припремање, стварање Друштва, а *16 јануара 1869 год.* изабрана је привремена управа у коју су ушли:

За председника г. Милован Спасић; за секретара и уредника Тежака г. Милан Миловук а придодат му у помоћ г. Арса Ристић одборник; за благајника г. Чед. Мијатовић; за одборнике: г.г. Др. Јосиф Панчић, Фрања Вшетечка, Крста Петровић, Арса Ристић, Сергије Станковић и Коста Црногорац. Тога дана је мисао о установљењу Друштва постала дело; тога дана је и по форми ступило у живот „*Друштво за пољску привреду.*" За ову тековину дугујемо вечну благодарност творцима њеним, а међу њима највише уваженом старини г. Миловану Спасићу, јер је он први ову мисао и покренуо.

Од тада отпочиње делање Друштва; отпочиње рад друштвене управе.

Тешко бреме старања да се Друштву осигура опстанак, управа друштвена драговољно је и са патриотским осећајима примила на се, не зазирући ни од каквих тешкоћа, које свакоме предузећу у првим данима коче точак правилног кретања и развијања.

Прва привремена управа друштвена склопљена из људи које сам већ именовао; из људи пуни енергије, љубави и самопоуздања у истакнуту идеју, имала је да своје делање упути правцем којим ће се најсигурније постићи циљ, који је Друштво у свом Уставу обележило; ради кога је и установљено.

Значајно је, шта је све у Устав као циљ друштвени унесено!

Значајно је с тога да се види; да се измери и оцени, колико је патриотизма у људи, који први покренуше, припремише и основаше Друштво, које и данас тежи и ради на остварењу онога циља који је обележен пре 30 година.

Ја сам у овој прилици и на овом месту дужан да се тој потреби одужим.

Дакле ево шта је унесено у „Устав Друштва за Пољску Привреду" у одељку I-вом.

„Установа и циљ Друштва"

§. 1.

„Ради унапређења пољске привреде, т.ј. земљоделства, сточарства и шумарства са свима њиовим гранама у нашој отаџбини, установљава се у Београду Друштво, које ће као самостална правна личност према овде напоменутој, а у §. 2. ближе опредељеној цељи радити под називом: „Друштво за пољску привреду."

§. 2

„Цељ је овога Друштва, да се у нашој отаџбини унапреде и распростране сва знања о пољској привреди.

Према овом у радњу Друштва спада:

1. Да издаје лист за пољску привреду.

2. Да издаје повремени спис за пољску привреду, у коме ће се јавности предавати оне расправе и испитивања, која ће осветлити стање наше пољске привреде и која су иначе општег научног садржаја.

3. Да издаје популарне књиге за распростирање најнужнијих пољскопривредних знања.

4. Да испитује прилике у којима се наше земљоделство, сточарство, и шумарство налази, и да тражи пута и начина, како да се незгодама и сметњама доскочи.

5. Да изучава у нашој отаџбини земљиште, биље и животиње по свима отношајима, који су нужни, да се наука о пољској привреди унапреди.

6. Да расписује, досуђује и издаје награде ради завођења напреднијих начина радње по свима гранама пољске привреде.

7. Да се стара о усавршавању справа за пољску привреду, као и о томе, да се ове и у самој отаџбини нашој израђују.

8. Да приређује изложе производа по свима гранама пољске привредэ и да одређује награде онима, који шта најбоље произведу, и

9. Да промишља и ради о свима осталима стварима, које спадају у круг друштвене радње".

Осим овога стављено је у дужност Друштву још §. 4. тач. 4. „да чини влади предлоге у интересу пољске привреде у отаџбини," а тако исто у §. 5. да „Осим дужности, које из цели друштвене истичу (§. 2.), Друштво даје, на позив Министра финансија, своје мишљење о питањима која се тичу пољске привреде"

За овако огромну задаћу, нарочито у времену, када се у нас о напреднијој пољској привреди није ни појма имало, потребна је била јака материјална и морална потпора. Ову је потребу увидела прва друштвена управа, и свесна тога да су за опстанак Друштва неопходно потребна што јача материјална средства и што већи број чланова, прва јој брига беше, да се молбом обрати г. Министру финансија за помоћ која је раније тражена, а нарочитим штампаним позивима да се позову сви пријатељи пољске привреде на упис у чланство.

Ко зна шта би било, и да ли би се ова установа, и поред најбоље воље, могла одржати да се није влада онако предусретљиво одазвала молби друштвеној и да није овластила Г. Министра финансија:

1. да може „Друштву за пољску привреду" као помоћ од стране државе издати за 1869. рачунску годину до 200 дуката из кредита одређеног буџетом на потпомагање земљеделства, шумарства и рударства;

2. да може допустити Друштву да на земљиштима правитељ. у Топчидеру и Љубичеву, а снагом дотичних завода чини опите пољскопривредне; и

3. да може бесплатно уступити Друштву, у коме од правитељствених здања неколико соба за његово сместиште.

Према раду, које је Друштво развило у свима правцима, најпре у Уставу а доцније у Правилима, обележног циља, материјална средства, којима је Друштво до 1871. год. располагало, била су недовољна, с тога се тада обратило молбом за повећање државне помоћи на 1000 дук. цес. Све до 1892 год. толику је помоћ и уживало а у 1892 г.

повећана му је помоћ новчана на 20.000 динара а сада ужива 25.000 динара.

За овако издашну новчану помоћ Друштву, од његовог постанка па до данашњег дана дубока захвалност припада родољубивим владама, јер су се све, са највећом готовшћу, трудиле да се опстанак Друштва с те стране осигура.

Сјајан одзив пријатеља, који се у прво време уписаше за чланове Друштва, нарочито за чланове помагаче, те својим улозима увећаше материјалну помоћ државну, потенцирао је рад Друштва.

Осећајући јаку потребу за што већим бројем чланова редовних, који ће својом сарадњом помоћи да се углед Друштва што јаче развије, предложени су ванредном збору, који је сазван 11. маја 1869. год. да рад привремене управе одобри и сталну изабере, поред чланова оснивача још и ова лица г.г. Др. Јанко Шафарик, Јосиф Пецић, Јован Бенђик, Јован Екер, Антоније Крагујевић, Иван Протић, Радојица Шарчевић, Стеван Мачај, Ђорђе Рушчуклић, Др. Аћим Медовић, Јован Драгашевић и Др. Ђорђе Радић.

Из године у годину Друштво се старало да коло својих чланова прошири. Какво је бројно кретање чланова било кроз свих 30 година види се из овог прегледа:

Било је у год.	Ч Л А Н О В А ДОБРОТ.	УТЕМЕЉ.	ПОЧАСНИХ	РЕДОВНИХ	ПОМАГАЧА
1869	—	2	—	23	314
1870	—	5	6	34	437
1871	—	5	5	37	434
1872	—	6	5	37	536
1873	—	6	6	42	543
1874	—	6	8	44	553
1875	—	6	10	54	517
1876 и 1877	—	6	10	55	525
1878	—	6	10	55	487
1879	—	6	11	56	433
1880	—	6	11	54	409
1881	—	6	12	70	412
1882	—	6	14	70	422
1883	—	4	14	79	426
1884	—	7	14	90	442
1885	—	7	19	109	442
1886	—	9	20	109	456
1887	—	14	20	114	незна се
1888	—	15	21	121	„
1889	—	19	25	136	„
1890	—	19	25	136	„
1891	—	20	26	140	„
1892	—	21	26	140	„
1893	4	22	47	144	„
1894	4	23	47	166	„
1895	4	31	54	173	„
1896	5	37	62	173	„
1897	17	59	62	188	222
1898	22	89	76	188	223

Као год што се Друштво старало да материјалне изворе за свој опстанак увећа и осигура тако му је исто много стало да стече што јаче моралне потпоре.

Године 1893. на изричну молбу Главног Збора благоволео је примити под Своју моћну заштиту Српско Пољопривредно Друштво *Његово Величанство Краљ Господар* ***Александар I.***

Овај свечани моменат прослављања друштвене 30-то годишњице, згодна је прилика да Друштво изјави своју најдубљу благодарност Његовом Величанству Краљу Господару на високом одликовању овога Друштва и ја сам уверен да ћу погодити жељу вас свију, ако, у израз своје захвалности, узвикнемо: Живео Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва *Његово Величанство Краљ и Господар Србије* ***Александар I.***

Тако исто Друштво је сретно што на челу својих почасних чланова, међу којима има и одличних странаца, има највећег пријатеља српске пољске привреде и витештва, *Његово Величанство Краља Милана* команданта Активне Војске и узвишену матер друштвеног Заштитника *Њено Величанство Краљицу Наталију*. И њима Друштво дугује благодарности на пажњама, које су му од првих дана поклањали. Ја се радујем што ми се дала прилика и сада, да с вама заједно, у знак дубоке захвалности и признања узвикнем: Живели!

Морална добит, коју Друштво ужива тиме што у редовима својих чланова има највиђеније достојанственике и научаре, — велика је. Свима а највише онима, који су се Друштву било својим знањем, било својим ауторитетом или добровољно понудили или на позив одазвали, прилика је да се у овом свечаном тренутку изјави признање и захвалност. — Слава им и хвала!

За лакше и непосредно утицање Друштва на унапређење пољопривреде у појединим местима наше земље, оно је још у прво време „Уставом“ предвидело оснивање Подружина (§. 23.) и одредило круг њиховог рада (§.24.)

Почетком 1868. год. установила се била у Београду Дружина Техничара у намери да издавањем популарних списа и држањем популарних предавања и састанака, технички језик и техничко знање у народу распростире, усавршава и одомаћи.

Ова Дружина писмом својим од 26 фебр. 1869. год. известила је Друштво за пољску привреду да је у својој годишњој седници закључила да се споји са Друштвом за пољску привреду под овим условима:

1. Да Друштво за пољску привреду дода своме имену речи „и технику“

2. Да овако спојено Друштво постоји као једно у обзиру на своју администрацију, али у обзиру свога рада да се подели на два равноправна одсека: један за пољску привреду а други за технику.

3. Да сваки редовни члан Дружине Техничара буде редован члан Друштва за пољску привреду и технику.

4. Техничка Дружина на корист спојене дружине преноси сав свој капитал у 1321 грош.

Ова представка поднесена је ванредном збору. У II. седници овога збора, која је била 1 јуна 1869 год. решено је да се предлог Техничке Дружине не може примити.

Прва Подружина образовапа је 23. фебр. 1869. год. у Шапцу, а затим друга 5. марта исте год. у Чачку, даље су у разним годинама образоване још у Алексинцу Зајечару, Бољевцу, Жагубици, Сврљигу, Лозовику, Ваљеву, Пироту, Петровцу и Параћину, но ниједна није била сретна да се одржи. Неке су пропале у самом почетку а неке после краћег или дужег покушаја рада. По свима изгледима највише су пропадале с тога, што није било спремних људи, који би оваку установу умели повести правим путем њеног делања, јер докле је таких људи у којој Подружини било, дотле је и постојала.

Подружина које и данас постоје има 37.
и то у овим местима:

Крушевачка, у Крушевцу од 29 јан. 1883. год.
Моравска у Прћиловици од 30 апр. 1887. год.
Обреновачка у Обреновцу од 18 апр. 1890 год.
Лужничка у Бел. Води. од 22 феб. 1892 год.
Крајинска у Неготини од 1 марта 1892 год.
Колубарска у Лазаревцу од 16 марта 1892 год.
Смедеревска у Смедереву од 28 децем. 1893 год.
Пожешка у Пожези од 6 јануара 1893 год.
Ресавска у Свилајанцу од 25 фебр. 1894 год.
Јовачка у Јовцу од 1 јан. 1895 год.
Љубићска у Мрчајевцу од 14 маја 1895 год.
Медвеђска у Медвеђи од 4 фебр. 1896 год.
Грочанска у Гроцки од 26 марта 1896 год.

Моравичка у Ивањици од 7 апр. 1896 год.
Жупска у Александровцу од 7 апр. 1896 год.
Ужичка у Ужици од 1 јула 1896 год.
Књажевачка у Књажевцу од 2 марта 1897 год.
Ариљска у Ариљу од 29 марта 1897 год.
Топличка у Прокупљу од 17 априла 1897 год.
Левачка у Рековцу од 21 септ. 1897 год.
Моравска у Ореовици од 23 новем. 1897 год.
Тимочка у Зајечару од 1 јула 1897 год.
Сићевачка у Сићеву од 1 јан. 1898 год.
Сврљишка у Дервену од 2 фебр. 1898 год.
Трстеничка у Трстенику од 2 марта 1898 год.
Стишка у Батуши од 8 јуна 1898 год.
Пожаревачка у Пожаревцу од 19 апр. 1898 год.
Лепеничка у Рачи од 10 апр. 1898 год.
Грделичка у Грделици од 11 апр. 1898 год.
Б. Баштанска у Б. Башти од 11 апр. 1898 год.
Вел. Кршљан у Вел. Крсни
Голубачка у Голупцу
Гор. Милановачка у Гор. Миланов.
Жичка у Краљеву од 14 јан. 1891 год.
Нишка у Нишу
Пиротска у Пироту од 8 1896 год.
Темнићска у Варварину од 7 апр. 1891 год.

Од ових Подружина велика већина нема свог земљишта, на коме би се могло завести примерно газдовање. Њихово дејање у главноме своди се на посредовање између пољопривредника и Друштва; на приређивање изложаба и практичних курсева. Ово двоје: приређивање изложаба и практичних курсева, показало је најбоље резултате и оправдава и постојање Подружине и уложени труд и материјалне жртве.

Велике сметње имало је Друштво у првим данима свога постанка због локала за смештај своје канцеларије, књижнице, збирке и осталог.

И ако је још 1869 год. г. Министар финансија од владе овлашћен био, да може уступити Друштву у коме од правитељствених здања неколико соба за његово сместиште, ипак је Друштво у томе трпило велику оскудицу, јер се у државним здањима није могло одвојити онолико локала, колико је Друштву потребно било.

Кад се Друштво установило, оно је себи за циљ поставило поред осталог и то, да по народу нашем распростире разне савршеније пољопривредне справе и машине. И у овоме је влада била у помоћи, јер је прво издала решење, да се све справе што долазе на Друштво ослобођавају ћумручине а друго она је у 1873 год. о државном трошку направила у парку код Минист. финансија један магацин за смештање справа и уступила га Друштву. Овај магацин и данас служи Друштву за речену потребу, и тиме је била подмирена само та потреба, али утолико се више јавила потреба да Друштво има своју зграду за канцеларије, збирке итд. у непосредној близини магацина, јер је иначе руковање магацином било толико отежано да је било тако рећи и немогућно.

Та и остале околности принудило је Друштво те се по решењу VI. редовног Главног збора, обратило понова молбом г. Министру Финансија да му уступи потребан простор за подизање зграде одмах више магацина, па да о свом трошку потребну зграду озида.

На оваку представку г. Министар је молбу уважио 9 децем. 1874 год. Е№ 4561 и Друштво се одмах обратило молбом г. Министру Грађевина, да нареди да се план и предрачун за здање друштвено у подручном му Министарству изради пославши му уједно и свој програм о потребним просторијама. Кад је план и предрачун био готов, Друштво је основицу предрачуна, без цена послало тројици најсолиднијих предузимача. Од предрачуна, који су од предузимача добивени, најјевтиниј и најпробитачнији је био г. Ернеста Гајзлера. Услед тога одбор је изабрао г. Милована Спасића председника Друштва, пок. г. Јована Ристића редовног члана и начелн. Мин. Грађ. и г Милисава Миловановића благајника да са реченим Гајзлером у погодбу ступе с тим, да се за здање друштвено може платити до 1800 ♯ц. а то је нешто мање од предрачуна Гајзлеровог. Како је г. Гајзлер на ову суму пристао то су речена господа уговор саставила и пошто га је Одбор одобрио, иста господа су га, по овлашћењу одборову од 23 марта 1875 г. потписала и грађење здања надзирава ла. Но како се због терена увидело да се поради веће сталности здања, морају учинити неке промене, што је и учињено, утрошено је на зграду више 57 ♯ц. Тако дакле Дом Српског Пољопривредног Друштва, у коме је оно и данас, творовина је оних патриота, који и Друштво основаше. И за ову тековину потомство им дугује захвалност, која се речима не може исказати јер је и то био један важан услов за опстанак Друштва.

Први годишњи збор а од постанка Друштва VII. на реду, држан је у овоме дому 23. нов. 1875 године.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

КУТЊА ГРАДИНИЦА

(СВРШЕТАК)

Изабрано земљиште, било равно или страновито, ваља нам за леје нарочито уравњивати Уравњивањем треба нам очувати сву земљу на леји од кишног спирања а и од спирања оне воде којом ћемо их заливати, па и оно што већ мора с водом поћи, и оно да на згодном месту заустављимо те да после на леје вратимо. С тога можемо имати овде три руке уравњивања: или ћемо уравњивати за заливање живом водом коју ћемо навраћати на леје; или ћемо уравњивати за заливање судом из руке (бунарском водом); или ћемо напослетку уравњивати да нам лејy сама киша залива.

За свако уравњивање треба нам *равњача и конац*. Равњачу ћемо начинити од обичне даске помоћу онаког шестара којим се среже дно за видрицу. На четвртастој дашчици, од 20 см. у свакој страни, треба нам најпре једну страну, рецимо *АБ*, под конац (или добрим лењиром) управити. Сада нам треба удесити шестар од 15 см. зâхвâта, па га пружити из ћошка *А* на дашчици и другим крајем (који смо умочили у мастило или истуцан па у води замешен угљен с огњишта) описати лук *1,2*. Затим из другог ћошка уравњене стране из *Б* повући други лук *3,4* те да пресече први лук у тачки *В*. Сада ћемо затегнути конац из *А* на *В*, или лењир положити, па туда плајвазом обележити пругу. Тако ћемо исто учинити и из *Б* на *В*. По тим двема пругама пресећи ћемо дашчицу, чувајући добро да не закачимо тачке *В*. Тим путем имаћемо од дашчице начињен троугао од две једнаке стране (по 15 см.) а она основна биће од 20 см. Основну страну *АБ*, преполовићемо, а половина ће јој бити на 10 см. и од *А* и од *Б*, управо у тачки *О*. Са троуглова врха *В* до *О* повући ћемо праву пругу *ВО*, па ћемо туда урезати врхом ножа или танком (много неразврнутом) тестером бразду, у коју може улећи обичан конац. Танким јексерчићем утврдићемо крај конца у врху троуглову *В*, пружити га до *О*, па ту везати за њ пушчано тане или какву осредњу драмлију. А пошто је олово подебље од конца онда у тачки *О* удубићемо и

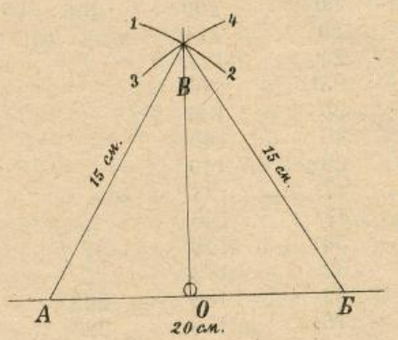

њему место у дасци. Овим се начином справи равњача и помоћу њезином лако ћемо уравњати леје, јер кад нам на концу, под који догонимо леју равњача на основици стоји, а конац с куршумом лепо пада у урезану бразду, онда је тај правац потпуно раван.

Уз овако справљењу равњачу треба нам свагда имати и спреман *конац* за градиницу. За то ће нам згодно подоћи тврд канап од неколико метара дужине (најзгодније онолики колико износи ширина градинице), и два кочића за које ћемо везати крајеве канапове и на један од њих канап намотавати. Кад пак станемо краће леје уравњивати и одмеравати згодно нам може послужити место конца и лењир, дугачак 2 м. а широк 10 см. начињен од праве даске.

С овим припремама можемо приступити размеравању земљишта у градиници. Ту се опет сваки човек управља по своме нахођењу и према ономе шта све хоће да ради у својој градиници т.ј. хоће ли у њој држати и кошнице, хоће ли имати крај за воћно растило итд. Али овде ћемо навести један од најпростијих распореда. Ако је земљиште повелико и равно, онда градиница, осим обичних стаза између леја, треба да има и по неку широку стазу (од једног метра), нпр. једну уздуж по средини, и једну по пречке опет по средини. А пошто се једна леја од метра ширине остави свуда поред ограде унаоколо, онда и до тих леја могу се оставити опет широке стазе. Чим то размеримо одмах је већ земљиште подељено на четири комада, која ћемо назвати овде четири *поњаве земље*. Сваку поњаву делићемо затим у леје од по једног метра ширине, остављајући између њих обичну стазу за пролаз или за пропуштање воде. Дужина ових леја може бити колико износи ширина или дужина саме поњаве, или може бити краћа, управо може бити према томе како ко што жели у њих сејати, или садити. Лукове леје обично се граде подугачке, за разну зелен онолике колико желимо имати које зелени. За сејање рецимо јабучног, крушковог итд. семена, обично се остављају леја онолика, колико нам семе засеца, или то сејемо у обичну леју па забележимо каквим знаком докле нам је шта.

Није свеједно у размеравању хоћемо ли леје окренути уздуж или попречке. А да би се боље разумело шта је уздуж, шта ли попречке, утврдићемо овде, да је правац од севера на југ дужина т.ј. да је најјужнији крај најнижи, а најсевернији највиши, а то ће и бити свагда кад је земљиште окренуто јужној страни а од северне заклонито. У тој прилици треба да су све леје попречке положене, сем оних у које ће се сејати биљке што високо расту нпр. сунцокрет, морска репа, пасуљ приткаш, црвени патлицани итд. јер те биљке могу хладом заклонити усев у најближој леји над собом. Те биљке треба сејати у леје што су око ограде, или им градити уздужне леје.

Овако до ситница може се размерити земљиште само кад је градиница у равни. Кад ли је у благој страни, онда треба најпре поњаве заравнити па истом онда леје размеравати. А кад је страна стрменита, онда се мора најпре свака појединa леја уравњивати и то почевши од најгорње па спуштајући се наниже. Ваља нам овде напоменути да највише смета уравњивању градинице, што се наши земљорадини боје од ископане *мртвице*. Јер уравњивањем се скине *живица*, па често и заспе мртвицом и онда нема рода од усева. Али тога се не треба плашити, јер ми свакојако морамо градиницу добро гнојити, а друго можемо танак слој живице с површине најпре скинути и у гомилице збити, па онда мртвицу откопавати с горњих крајева и свлачити на доње, и кад смо донекле уравнили онда растурити живицу по површини.

Било земљиште благог или оштрог нагиба, свада нам ту треба изнад ограде дубоко објазити тако, да нам преко ограде не може кишна бујица провалити у градиницу. На стрменом земљишту широке стазе не ћемо ни остављати уздуж, него само попречке. Да би једну поњаву земље у градиници уравнили, треба нам најпре затегнути конац, па на њега ставити равњачу те измерити колико нам треба земље с једне стране скидати и на другу превлачити. То се одмах запази чим затегнемо конац уздуж и попреко. А кад уравнимо земљу на поњави, лако нам је размерити леје по њој. На оштром нагибу (стрмени) морамо уравњивати концем и равњачом сваку леју. Почећемо с врха и прва леја ићи ће нам попречке. Ширине ћемо јој оставити 1 метар. С горње стране свући ћемо земљу на доњу и тако уравнити, да сва вода која кишом падне на ту леју, на њој и остане а да се не слива ни на једну страну. Тако ће се на њој задржати и она вода којом је будемо кад и кад заливали. С тога ту нам треба затегнути конац и у дужину и у ширину, управо на све четири стране леје пре него што почнемо копати, па после под конац земљу нагртати. На уравњеној леји треба нам ивице изгрнути, т.ј. грабљама ваља сву крупнеж земље извући на ивице, те да су оне уздигнуте онако као што су у плитке тепсије *усне* уздигнуте. Тада може вода по леји и пливати а да се не прелије.

Испод прве леје ваља нам тако исто уравнити и другу па трећу итд. Тада ће нам све леје изгледати као благо нагнути басамаци. Ако ли је земљиште стрменитије, и ти ће нам басамаци изгледати стрменитији. На припоритој стрмени морамо доњу ивицу сваке леје утврдити бусењем с какве лединe, или ако има близу камена можемо ту ставити по један ред камена те ће изгледати као каменом подзидата. Наравна ствар овакав рад може нас стати подоста муке, али не треба жалити, јер у такој градиници може све напредовати још боље, него да је у равни, јер ће ту бити свагда више топлоте и не може бити заклона од већих биљака мањима. А то се опет може радити када се друго шта и не ради: у сред зиме, на пресвечаницима и када сви укућани могу припомоћи. Један пут овако утврђене леје у градиници могу остати трајно, јер сваку ћемо засебно прекопавати и гнојити идућих година, некварећи ни уравњивања ни ивица.

Кад нам је близу оваке градинице поток, речица или иоле појачи извор треба нам свуда изнад леја, узаним јазом пропустити воду, онако одприлике као што то раде наши баштовани, т.ј. тако да нам вода из пропуштеног јаза на отворено место на ивици уђе у леју и расплине се по њој свуда подједнако. А кад је једна леја заливена онда се ивица затвори а на другој се леји отвори, и тако се све леје залију. По уравњеним и згодно размереним лејама врло је лако поградити ове јазове и пропусте за воду. А оваки јазови и пропусти зову се у југоисточним крајевима нашим, *ваде*, а њива која се помоћу тих ва́да залива, каже се *подвађена њива*. Све ливаде поред река и речица подвађене су, и с тога се оне по двапут косе, а цене се по трипут и четири пута скупље од толиких истих, које нису подвађене.

Кад смо земљиште размерили и уравнили, леје по њему поградили, и још их и подвадили, онда нам се ваља постарати да су нам леје довољно и погнојене. То треба у градиници да буде с тога, што усеви градинички јако црпе земљу, и што нам треба с мало земље много користи скинути.

Градиницу можемо погнојити на више начина. Тако ако имамо близу шуме, па ма то био и најмањи забранчић, лешћар итд. можемо отуд лако згрнути добра гноја за градиницу. Испод лишћа у шуми обично има где тањи где дебљи слој црне растресите земље а тежином лаке. Згрнути танак слој те земље, пренети је на леје у градиници, сигурни смо да ће нам на тој земљи свашта најбоље напредовати. Младој шуми могло би се, до душе, удити овим дизањем њена ђубрета, али неће снажној одраслој шуми.

Други извор за гнојење градинице може бити свака повећа пишталина, чега баш изобила има у оним крајевима где су земље врлетне и посне. У пишталинама се редовно налази дебео слој црне добре земље и њу можемо с мало

више труда, пренети у нашу градиницу и погнојити је. За то нам треба најпре будаком кроз средину пропустити подубок јарак а тако исто и с горње стране попречке, одакле вода подувире и оставити тако подуже времена. У јарак ће се вода оцедити а пиштaлина осушити. Тада ћемо црну земљу откопати и пренети у градиницу. Наравно не треба нам овде напоминьати, да овим путем можемо кад што погнојити и читаве њиве и ливаде, јер су где што ове пиштaлине простране, а гнојна земља у њима износи по пола метра и више у дубину. А не треба нам ни то овде напоминьати, да се овим радом може учинити и друга корист, како себи толико и својим суседима, јер исушујемо мочарна места која су повољна легла метиљу што на кишним годинама из свакових места почини грдне штете стоци.

Ако ли нам је градиница близу каквог повећег друма, можемо се и тим послужити те да погнојимо мршаву градиницу. Друмска је прашина добро ђубре за многе градинске усеве. Те с друма накупити, нпр. после мале кише и посути по лејама, поправићемо тиме прилично земљиште у градиници.

Али поменути извори за гнојење градинице поретки су, њих ниједнога близу никако и нема, с тога нам остаје да градиницу гнојимо другим изворима. Зна се да је најчешћи извор за то: ђубре наше домаће стоке, које се нагомилава по кошарама нпр. овчјим, козјим, говеђим, коњским или око свињаца и по свињским оборима. Понајчешће се у нас ово ђубре избацује пред кошару и трпа на гомилу, па кад се мисли да се довољно згорело, онда се товари и разноси где треба њиме што погнојити. Али тај извор треба оставити за веће потребе, за њиве и ливаде, за воћњаке и винограде, а нашу кутњу градиницу може довољно погнојити један најјевтинији и најлакши извор. Њу ће довољно погнојити сваке године домаће *буњиште*, само ако га уредимо како ваља.

Буњиште је у нас обично она страна што је испод куће. На буњиште се избацује сметлиште из куће и из осталих зграда. Ту се просипају сплачине и сви отпаци од хране, и људске и сточне. Близу је буништа, ако већ није и на самом буњишту, и корито за лужење рубља (кошуља). По буњишту редовно рију прасци, чепркају кокоши глођу пси и мачке итд. На буњишту је свакојака нечистоћа, то је *буњак*, с тога гата се да ноћу не ваља ићи на буњиште, и то гатање није без смисла. А кад се буњиште лепо уреди, онда ће се од куће отклонити нечистоћа и од свега што је могло кућну најближу околину ружити начиниће се добар извор за чисту добит, за довољно и најснажније гнојење кутње градинице.

Ако нам је могућно подићи градиницу близу куће, онда је најбоље у њезину најближем ћошку уредити буњиште тако, да се може лако преко ограде сметлиште и свако друго ђубре бацати а сплачине испод ограде пропуштати. А буњиште се уређује од прилике овако: треба измерити четвртаст комад земље, од по 2 м. у дужину и у ширину (или и веће где је кућа задружнија). На тој површини треба ископати земље до 1 м. у дубину, а дно поравнити. Ако је земљиште много шупљикаво, и оспито, онда ваља ивице поставити даскама а дно набити маљем, па онда наћи иловаче те њоме полепити саставке, између дасака и дно. По бедему треба посејати биљке крупна листа нпр. сточне бундеве итд. Ако немамо близу какво дрво које ће захлађивати буњиште од јужнога сунца онда по бедему с те стране треба ударити две три *бркље* па уз њих посејати натêгā, врговā и тикавā, и оне ће својим лишћем заклањати буњиште од сунца. Ако се одкуд може згодно сливати кишница у буњиште, треба испод бедема избачене земље удесити згодне пропусте за то сливање.

У овако спремљено буњиште треба бацати све што је у кући за бацање, не пропуштајући ни орезане нокте своје, ни љуштике кад ољуштимо крушку или јабуку те да уста оквасимо. Уз буњиште треба утврдити и корито за лужење рубља и удесити тако да се сав луг са корита слива у буњиште. Ту близу треба утврдити и корито за сплачине, које се сипају прасцима итд. па и њега наместити тако, како ће се све што се проспе, сливати испод градиничне ограде у буњиште. Како помије од рубља, тако сплачине од судова, испирања каца и буради, сирних чаброва итд. све ваља просипати на буњиште и нигде на другу страну. Над буњиштем треба клати све што се коље за кутњу потребу нпр. живину, јагањце, јариће, прасце сав кутњи *посек*, па све отпатке од клања треба бацати на буњиште. Све сметлиште свију кутњих одаја и осталих стаја, вајата, кочињака итд. па чак и свињца ако је близу ваља бацати на овакво буњиште. И кад се буде плевило у градиници сав почупани коров треба побацати на буњиште.

Буњиште се полако пуни, али ваља нам припазити, да сметлиште у њему никад није суво. Оно не ваља ни да плива у води, али треба да је свагда умерено влажно. Ради тога кад нема сплачина ни помија, треба буњиште поливати чистом водом особито за време великих суша. Кад се донекле напуни, рецимо до 20 см., онда се може десити да се на близу осећа из њега задај. Кад се то осети, треба буњак у буњишту грабљама заравнити, па по њему посути танак слој ситне земље, најбоље са самог бедема који га је оивичио, и онда поново сипати по томе нови буњак. Докле се год буњиште пуни буњаком, треба нам се постарати да кроза њ пролази ваздух све до дна. А то се постиже тиме ако буњак не набијамо, и ако га од времена на време коцем избушимо на неколико места.

Уређено буњиште то је уређена и кућа и кућно двориште, то је најпречи пут свикавању реда у животу и одраслих и деце у кући. Ту се може човек лако уверити, како ситнице редовно збиране, чине врло лепу корист кући, и наобрат: да човек који ситнице потцењује не заслужује да има ни што крупније. Још нам ваља запамтити, да ђубре са буњишта најбоље гноји од сваке друге врсте ђубрета, и за кутњу градиницу нема га бољег. Оно се у пољопривреди зове: *компост* или *мешанац*.

Погнојену земљу на лејама ваља нам чувати, да је не сноси обична киша а особито бујица. Ради тога згодно ће нам бити да на крају попречних стаза „*оградимо котлове*,“ а то су осредња удубљења колико што запремају плитки котлови. Ту ће нам се зауставити сва снесена гнојна земља с леја, те је можемо позније, на суву времену, опет одатле на леје вратити.

Шта се све обично сеје у градиници и шта се још сејати може, готово је тешко и побројати, а и не треба то бројати, јер би се могло коме учинити да преко побројенога ништа друго и не ваља метати у градиницу. Све што се од биља може у лонцу укувати, у ватри само или у тесту умешено испећи, све што се с ножа у сласт може појести, све што се своме миломе као слатка пошта и драг поздрав може послати, свакојако цвеће чиме се и млад и стар може накитити и пријатна мириса намирисати — све се то може у градиници гајити. У градиници могу бити згодно распоређене, и најпаметније гајене кошнице. У градиници можемо најзгодније вршити свакојаке пробе и о пољском биљу за усев и о гајењу воћног и шумског дрвећа, само ако нам је и за то довољно велика. Али она нам треба да буде и растило за разноврсно воће, треба да *присадимо* (окалемимо) сваку воћку и одатле да је у воћњак пресађујемо.

БЕЛЕШКЕ

Стрнинна за стрнинном не сме се сејати. — Основа сваког обрађивања земље јесте мењање усева. Као што је познато наука је поставила правило, да се по могућности два усева исте врсте никад један за другим не ређају, него да се стрнине, окопавине и лиснати усеви узајамно смењују. То има повољна утицаја не само на потрошњу хране у земљи, него и на механичке особине и закоровљивање њиве. С погледом на ове последње две тачке гајење стрнине за стрнином особито је опасно и подноси још само на јако обрађеном земљишту, које је снажно и потпуно чисто од корова. Али и онде, где и ови услови постоје, гајење стрнине за стрнином опасна је ствар.

Као што је познато полегање стрнина, које се из године у годину све више и више шири, долази унеколико и од извесних гљивица, које влат над самом земљом толико ослабе, да не може да носи тежину класја. Досада се мислило да свака врста стрнине има по једнога таквог посебнога штеточиву, који није шкодљив другој стрнини. Али је професор *Др. Франк* по многобројним саопштењима из праксе и испитивањима, која су потом чињена, доказао да није тако. Он тврди, да штеточина на пшеници чини исте пустоши и на јечму.

По томе гајење пшенице за јечмом мора необично јако потпомагати полегање, јер се стрњиком јечменом у земљу уносе извесне гљивице. Пошто оне у заораној стрњици налазе сасвим повољну храну у оранници, то се оне и размножавају да затим зазеленелу пшеницу употребе као одлично боравиште преко зиме. Кад иду́ће године у опасно доба настане влажно а топло време, онда ето вам полегања — једне појаве, која је при гајењу пшенице за јечмом често већ посматрана, али није била објашњена.

ГЛАСНИК

Говор председника Српског Пољопривредног Друштва, г. Раше Милошевића, пре отварања треће поучне изложбе Српског Пољопривредног Друштва, на дан славе Светог краља Милутина, 30. октобра 1899. године.

Господине министре,

Као највишем представнику оне државне власти, коме је у овоме тренутку краљевским поверењем пало у део да водите бригу о српској народној привреди обраћам се и молим, да пре него што отворите врата просторија, у којима су изложене овогодишње воће и пшеница будете добри да саслушате неколико речи, које потичу из дубине душе човека, који је у овом тренутку представник једног Друштва које је узело на себе бригу да се добровољно стара о пољској привреди наше земље.

30 је година, Господине Министре, како ово Друштво постоји, трећа је година како ово Друштво слави своју славу, а уз њу приређује и инструктивну изложбу пољских производа.

Прва инструктивна изложба уза славу обухватила је све пољске производе. Тада се запазило, да се у овим маленим просторијама не може да свати поређа и прегледа она обилност што их наша благословена земља и вредне руке наших ратара дају. Та прва инструктивна изложба пољских производа и нас је научила, да не можемо темељито проучити све што наша земља даје. Друге године сузили смо обим наше инструктивне изложбе, али, једну врсту пољских производа нисмо могли изоставити, а на име наше воће. Па и ове године поред пшенице њега смо опет изнели пред посетиоце наше славе и изложбе. И за то Друштво има пуно оправдања, јер ова два наша пољска производа, г. Министре не само да нас хране, не само да њиме подмирујемо наше физиолошке потребе, него су та два производа и главни извори, из којих наше финансије црпу своју храну. Ја мислим, г. Министре да имам основаног права да ово тврдим, јер кад је сама шљива једне године за извоз свој унела у земљу око 20 милиона франака, више дакле од трећине целокупног нашег извоза, онда је Друштво учинило добро, што приређивањем инструктивне изложбе воћа, тежи да помогне нашем пољопривреднику и на овај начин, да се спрема да у гајењу воћа гледа главни извор свога богатства. Кад успемо г. Министре, да и остало наше воће у том правцу гајимо, да га учинимо способним да може издржати конкуренцију на страним пијацама; кад од свију наших врста јабука и крушака, ораха и дуња проберемо такве врсте, које могу после бербе да остану неповређене од зуба времена неколико месеца, да имамо воћа за продају онда кад воћа у опште нема, онда ћемо наше пародне приходе знатно појачати. Циљ је ових инструктивних изложаба да покаже нашем народу, коју врсту појединих воћака треба да гаји као трговински артикал. Пшеница г. Министре храни народ, она је и један наш јак извозни артикал, али је будућност и обилност наших финансијких извора од пољских производа у воћу; поклонимо и овоме нужну пажњу нашу.

Овим нашим инструктивним изложбама хоћемо да укажемо једнуману нашу, која је и могла бити оправдана док смо на наше воћарство гледали као на објект нашег личног задовољства. Досада смо се носили мишљу, па њу остваривали да у нашем воћњаку имамо разноврсних воћака. У 10 дрвета јабука или крушака имамо 10 разних врста јабука, по 30—40 разних врста рода. Оваква радња није за трговину. Трговац кад дође и види на нашој изложби једну врсту јабука, нпр. колачарку, он одмах пита колико вагона има, и кад добије одговора, да нема ни 50 кгр. онда је за њега овај плод постао беспредметан. Њему треба много, и то једне исте врсте, онако од прилике, као што пита за шљиву пожегу. Потребно је дакле да је има доста. Наш је дакле циљ да од ових разних врста јабука, крушака, издвојимо оне, које су трговачки артикл, и гајењу тога воћа да упутимо нашег привредника. Ова збирка овде, што је видите, то су модели оног воћа, које наш привредник треба да гаји, и ресултат је овог одабирања био тај, да се одмах после Извештаја са наше прве изложбе опазило да се маса наших привредника обраћа за калемгранчице оних воћака, које су наше експертне комисије нашле за најбоље, за воћке, за које може новац да се добије и ван наше земље. Истрајмо, г. Министре на томе систематском ма и тешком путу, али ће нам он неминовно донети велике користи.

Ето таку изложбу, таквог воћа, таких пољских производа, ја Вас молим да будете добри отворити.

Бесплатна лоза из државних лозних расадника. — Да би се у покрајинама у нас, које су највише оште-

ћене од филоксерне заразе, олакшало обнављање винограда, и пољопривредници подстакли на рационалнији рад у том правцу, Г. Министар Народне Привреде решио је, да се резнице од свих сората издржљиве лозе, изузев Хибриде који непосредно рађају, издају бесплатно. Расадници из којих ће се ова лоза бесплатно издавати ови су: крајински (Виноделско-воћарске школе у Букову), нишки (у Нишу) и жупски (у Александровцу); а покрајине, за које важи ово бесплатно издавање, јесу: кријински округ, нишки округ и срез власотиначки округа врањског, и крушевачки округ. Погодбе пак за бесплатно издавање резница ове су:

1, да се једноме лицу не може издати више од 2500 резница, све што се преко овог броја изда има се наплаћивати по одређеној цени;

2, да прималац лозу посади само на правилно припремљеној земљи, риголаној на 70 см. дубине;

3, да ће прималац лозу употребити искључиво за сопствену потребу, и на свом земљишту;

4, да ће од примљене лозе одвојити извесан део и засадити матичњак, како би у будуће сваки сам могао лозу производити за проширење винограда; и

5, да прималац лозе, по могућству, зна каламити или бар кога има у кући који уме каламити.

Да се пољопривредници могу користити овом олакшицом, потребно је да буду уврштени у распореде лозе. За јесење издавање лозе ове године по распоредима, који су одобрени, важи олакшица од дана када руковаоци споменутих расадника добију наређење Г. Министра Народне Привреде, а ова су им из Министарства послата 12 овог месеца.

Одобрени распореди лозе за јесење издавање ове године. — Распореди лозе за јесење издавање готови су за све државне лозне расаднике, и они су руковаоцима дотичних лозних расадника разаслати. Први је распоред послат руковаоцу јагодинског лозног расадника, и то 28 октобра о. г. а последњи жупском лозном расаднику, и то 12 новембра ов. г. Пријављено је за лозу ове године необично много, нарочито код жупског лозног расадника. Оних који су се овом расаднику непосредно јавили износи број преко 800. У Крајини је покрет ове године такође живљи; затим — из околине Ниша и среза космајског. Услед тако јаке тражње, морао се готово свима број смањити, нарочито у калемовима; прпорци и резнице мање су смањивање, изузев у жупском расаднику, где је смањивање морало бити знатно.

Сви који су уврштени у распореде биће извештени преко надлежне власти; и они могу лозу сами узети, или, ако се пренос може вршити железницом и лађама, поручити, да им се пошаље. На железници лоза се вози као брзовоз, и бесплатно. Али да се лоза по одобреним распоредима може примити потребно је управама расадника поднети уверење: да ће се примљена лоза посадити на риголаној земљи и на сопственом земљишту. Уверења ова издају општински судови бесплатно.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изишао је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА

1900. ГОДИНУ

ГОДИНА XVIII.

УРЕДНИК

Паја Ј. Тодоровић — Ђаковчић

ЦЕНА 0·50 ДИНАРА

Садржај је овога *Календара* ово:

Календарски део, са свима досадашњим одељцима, а одељак о пошти и телеграфу попуњен је и обавештењима о телефону.

Пољопривредни подсетник са пробраним одељцима, потребним за *практичну* употребу, по свима гранама пољске привреде, у неколико и из најновијих закона пољопривредних.

Поучни део, у коме су ови чланци:

О гајењу шећерне репе;
Мрква као сточна храна;
Гајење коза и савремено шумарство;
Омањи рибњаци за гајење шарана;
Корие за извоз и пренос свежега воћа;
Храна и храњење нашега народа;
Жена у нашем домаћем газдинству.

Готова је

САДРЖИНА ТЕЖАКА

ЗА ПРВИХ 25 ГОДИНА

УРЕДИО

Благоје Д. Тодоровић

Садржина је формата *Тежака* у коме он данас излази. Уређена је *по писцима* и *струкама*. Радови г.г. писаца изнесени су оним редом, како су у *Тежаку* штампани а радови по струкама сређени су по *азбучном реду*.

Овом *Садржином* корисно ће се послужити како поштовани читаоци *Тежака*, тако и пољопривредни писци, јер и једни и други могу имати лака и брза прегледа по сваком питању, које би их занимало.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 47. броја Тежака: *Чланци*: Прослава тридесетогодишњице Српског Пољопривредног Друштва (наставиће се). — Кутња градиница (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник. Књижевни огласи.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 48. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 28. НОВЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, на год. 8 дин. на пола год. 4 дин. друштв. чланови помагачи чланови свих друштв. портужина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорад. задруге и чувари држав. шума добивају лист у пола цене, ако положе предплату унапред за целу год. ВАН СРБИЈЕ, на год. 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фр. или 3 фор. а. вр. кад унапред положе претплату и кад се претплати код свог удружења преко кога ће им се и лист слати. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ примају и поште. На основу највишег решења од 1869. г. № 204. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПРОСЛАВА ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

(НАСТАВАК)

Рад друштва.

I. *Административан рад.* Цео рад Друштва од његовог постанка па до данашњег дана, кретао се правцима који су обележени најпре Уставом а доцније правилима његовим.

Руковођење друштвеним радовима у смислу друштвених правила поверавано је Управном одбору. По Уставу Друштва, који је г. Министар финансија одобрио 13. јануара 1869. год. ПБр. 3636/68 г. Управни Одбор, састављен од председника, секретара, благајника и 6 одборника бирао је Главни Збор (§ 28.) из редовних чланова (§ 33.) и то председника, на годину дана (§ 29.) а тако исто и одборнике, благајника на једну или више година (§ 32.) а секретара на три године (§. 31.) Тако је било све до 23 августа 1872 год. када је Устав, у неколико измењен, добио владалачку потврду. По овако измењеном Уставу председника је из редовних чланова постављао Књаз на предлог Министра финансија и то за годину дана, а благајника секретара и одборнике бирао је Збор.

16. октобра 1881 год. Устав је замењен Правилима Српског Пољопривредног Друштва. По њима друштвену управу састављали су председник, секретар, благајник и 6 одборника, којима се за замену придаје и 3 заменика. Само секретара бирао је Одбор а све остале бирао је Збор на годину дана.

По правилима од 24 марта 1887. и изменама и допунама од 18 фебр. 1888. и 30 јануара 1893 год. која данас важе, Управу друштвену састављају: председник, потпредседник, дванаест одборника благајник и секретар (чл. 20). Само секретара бира друштвена управа, а остале чланове управе бира, из редовних чланова, Збор на 2 год. Одборнике бира тако, да сваке године половина одступа.

Административно особље од постанка Друштва било је: председник односно потпредседник са секретаром и благајником.

И ако је административно особље бирано све до 1887

год. на једну, а од тада на две године, Друштво је сретно било да се за свих 30 год. изменило на положају председника само 8. и то овим редом 1 г. Милован Спасић, 2. Атанасије Николић. 3. Чеда А. Поповић, 4. Срета Л. Поповић, 5. Коста Таушановић, 6. Светозар Милојевић, 7. Милан Антић, 8. Раша Милошевић; потпредседника 9 и то: 1. Алекса Спасић, 2. Срета Л. Поповић, 3. Коста Црногорац, 4. Лаза Јовановић, 5. Алекса Љ. Поповић, 6. Пера Д. Тодоровић, 7. Јаков А. Марковић, 8. Милосав Куртовић, 9. Мата Јовановић; благајника 5 и то: Чеда Мијатовић, 2. Сергије Станковић, 3. Милосав Миловановић, 4. Вучко Богдановић, 5. Благ. Д. Тодоровић. а секретара 12 и то: 1. Арса Ристић, 2. Др. Ђорђе Радић, 3. Гаја Матић, 4. Живко Шокорац, 5. Коста Таушановић, 6. Алекса Љ. Поповић, 7. Светозар Гавриловић, 8. Душан Спасић, 9. Савко Кучпарић, 10. Милутин М. Јовановић, 11. Благоје Тодоровић, 12. Славко Илић.

Друштвена администрација била је час јача час слабија како је у којој години, јаче или слабије, Друштво долазило у додир, било са надлештвима било са приватним лицима.

Како је у којој години била развијена администрација, ја ћу се послужити деловодним књигама, у којима је увођено све што је преко друштвене канцеларије прешло.

Тако дакле уведено је:

у	1869	год.	незна се
„	1870	„	„ „
„	1871	„	410 предмета
„	1872	„	801 „
„	1873	„	1039 „
„	1874	„	1067 „
„	1875	„	935 „
„	1876 и 1877	„	646 „
„	1878	„	670 „
„	1879	„	805 „
„	1880	„	371 „
„	1881	„	368 „
„	1882	„	815 „
„	1883	„	1585 „
„	1884	„	1369 „
„	1885	„	1935 „
„	1886	„	2532 „
„	1887	„	2874 „
„	1888	„	3015 „
„	1889	„	2810 „
„	1890	„	2550 „
„	1891	„	2880 „
„	1892	„	2806 „
„	1893	„	2730 „
„	1894	„	2812 „
„	1895	„	3000 „
„	1896	„	3921 „
„	1897	„	5700 „
„	1898	„	6447 „

И ово је једна врло лепа слика, како се рад Друштва развијао. Из ње се види да је рад Друштва у погледу администрације у последњим годинама достигао меру каквог повећег државног надлештва. Из овога се даје извести још и то, од колике је потребе што постоји Српско Пољопривредно Друштво.

II. *Практичан рад.* Како Друштво није имало могућности ни другог начина да прибави земљиште, на коме би одпочело свој практички рад, оно је одмах чим је образовано тражило и добило дозволу да може на државном земљишту у Топчидеру и Љубичеву, чинити огледе. Овако и на овај начин чињени огледи нису могли дати сигурне ресултате, на које би се могла наслонити препорука друштвена за културу извесног усева или за какав бољи начин рада, зато, што огледи нису могли бити под надзором, онога, који је тим огледима одредио намеру. Сигурни ресултати практичних радова друштвених постављени су на друштвеном угледном имању у Шапцу.

Кад је 1869 год. 23 фебруара основана прва Подружина у Шапцу са задаћом, која је одређена била Уставом друштвеним, настала је свим силама, да добије од општине потребно земљиште, на коме би завела угледно газдовање по упутствима Друштва за пољску привреду.

Општина шабачка уважавајући циљ Друштва, уступила је у мају 1870 год. Шабачкој Пољопривредној Подружини од своје земље 50 дана орања, да речена подружина чини на тој земљи разне пољопривредне опите. Како ни Друштво а ни Подружина неимаћаху толико срестава, колико је нужно да се 50 дана орања земље претворе у угледно добро, Подружина је само неки део овога земљишта употребила за огледе, а остало је давала у наполицу. Тако је то ишло до 1872 год. Тада је Друштво донело одлуку да се на извесном делу тога земљишта заведе и отпочне подизати *воћарство*. Како је Подружина кратко време постојала и радила, то је сво имање подружинско узело Друштво у своје руке 1887 год.

Од тога времена Друштво је највећу пажњу обраћало томе имању у Шапцу, и покушавало је час на један час на други начин, да од њега створи угледно газдинство. Али како су с једне стране друштвена материјална средства недовољна била, а с друге пак стране, што није имало школованог и спремног управљача, коме би се имање могло поверити да њиме управља онако, како то пољопривредна наука тражи, морало се задовољити и онаким ресултатима какви су постизавани са управљањем оних, којима је имање поверавано. Тада је стечено убеђење да за угледно газдовање није довољно бити само вредан раденик, него је неопходно потребна уз то још и стручна спрема, и с тога је 1881 год. постављен за надзорника и воћара на друштвеном имању г. Светолик Петковић свршени ђак Земљоделско Шумарске Школе.

Трудом овога човека, који је и данас друштвени чиновник — управитељ добра у Шапцу, дотерано је да данас то имање има сталан сортименталан воћњак, уређен воћњи расадник и уређено економско добро. Преко 15 година служи оно привредницима онамошњег краја као углед. Ту им се дала прилика да виде савршеније справе за обделавање, и да се обуче како се њима рукује.

У колико само Друштво није могло непосредно практичким радом да утиче, у толико је јаче у том правцу помагало оне Подружине, које су имале и стварале угледна имања за своју околину, а и поједине привреднике, који су се у томе одликовали.

Даља, врло корисна радња Друштва у правцу практичнога обучавања, јесу практични курсеви а инструктивне предавања у вези са практичким радом.

Такве курсеве и предавања или је приређивало Друштво или његове Подружине.

Прво инструктивно предавање о раду ручном вршалицом било је 1873 год. на имању у Шапцу, друго вршалицом за сточну запрегу, 1880 у околини Београда и тако, према потреби и приликама, приређивана су у разним годинама и местима о разним предметима, више таквих предавања.

У једно доба Друштво је покушало да за оваква практична предавања спреми нарочите своје *путне економе*, али није успело, јер је за то требало доста материјалних срестава.

Поред побројаних начина утицања на практичан рад, Друштво је много полагало на подстрекавање — изазивање појединих привредника на увођење практичнијег и бољег газдовања. У 1890 год. први пут Друштво је почело расписивати награде за увођење напреднијих радова. Од тада до сад расписане су награде за ове напредније радове:

1 За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза, у вези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље, где је то потребно. Награда 150 дин. Могу се такмичити земљорадници из срезова јасеничког (окр. смед.)

параћинског (окр. ћупр.) беличког (окр. јагодин.) и морав. (окр. алекс.) Рок 15 јули 1890 год.

2. За рационалну употребу и прераду млека и то:

а) за стало производјење доброг сира у већем размеру који би био маснији и укуснији но што је садашњи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос. Награде 200 дин Рок за пријаву 1 окт. 1890 год. Могу се такмичнти окрузи: крушевачки чачански и ужички.

б, за производњу доброг сира кашкаваља. Награда 100 дин. Рок 1 окт. 1890. Могу се такмичити окрузи: пиротски и врањски.

3. За добру и угледну стају за десет грла крупне стоке с подесним унутарњим распоредом. Награда за најбољу 300 дин. Рок 1 окт. 1890 год. Могу се такмичити привредници у окр. ужичком.

4. За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница; на правилност растојања воћака, начин пресађивања и негу, а на простору најмање од $^1/_2$ ектара. Награда 250 дин. Рок пријаве 1. септ. 1892 год. Могу се такмичити окрузи: подрински, ваљевски и шабачки.

5. За виноград засађен америчком лозом и окаламљен домаћим од најбољих врста на површини од најмање 10 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Награда 200 дин. Рок пријаве 1 септ. 1892 год. Могу се такмичити виноделци у срезу крајинском.

6. За правилно засејано и однеговано детелиштс (где се разуме и луцерка) на површини најмање од 1 ектара. Нмграда 100 дин. Рок 1 август 1892 год. Могу се такмичити окрузи: црноречки и књажевачки.

7. За извршену комасацију — уједињење имања у величини најмаље 10 ектара, на коме је уведен систематски усевски ред од најмање 4 усева без угара са сејањем које пиће биљк или с правилном употребом угара. Награда 300 дин. Рок за пријаву 1 јули 1893 год. Могу се такмичити привредници у Стигу.

8. Ко изведе у расаднику 500 двогодих борића црних или белих на песковитом земљишту у срезу рамском или гобубачком окр. пожаревачком за засађивање пескова. Награда 300 дин. Рок за пријаву до 1 јула 1895 год.

9. Ко на ма којој брдској страни, на усамљеној чистини удаљеној свуда у наоколо од ма какве шуме на 2500 метара, у срезу и округу нишком, подигне 1 хектар велики сад из семена вештачким сејањем и то мешан највише бељиком па буквом јавором и јасеном. Награда 250 дир. Рок за пријаву до 1 јула 1895 год.

10. За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине, на површини од најмање 4 хектара која може бити и у више комада. Награда 300 див. Рок за пријаву до 1 априла 1894 год. Могу се такмичити привредници у округу подринском.

11. За рационално уређен пчеланик са најмање 20 кошница са покретним сађем. Награда 250 дин. Рок за пријаву до 1 априла 1894 год. Могу се такмичити окрузи: ваљевски и подунавски (изузев Београд)

12. За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница; даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу а на површини најмање од $^1/_2$ хектара. Награда 250 дин. Рок за прнјаву до 1 септ. 1894 год. Могу се такмичити срезови добрички и јабланички.

13. За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини од најмање пола хектара. Награда 100 дин. Рок пријаве до 1 авг. 1893. год. Могу се такмичити срезови: жички и студенички.

14. За правилно засејано однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини најмање 1 хект. Награда 100 дин. Рок до 1 авг. 1893 год. Могу се такмичити срезови крагујевачки и гружански.

15. За виноград. засађен америчком лозом и окалемљен домаћим од најбољих врста на површинн од најмање 20 ара с тим, да свака врста лозе буде издвојена. Награда 300 дин. Рок до 1 септ. 1898 год. Могу се такмичити привредници из Жупе.

16. За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћим од најбољих врста на површини од најмање 20 ара, с тим да свака врста лозе буде издвојена. Награда 200 дин. Рок 1 септ. 1898 год. Могу се такмичити привредници из околине Ниша.

17. За сталну употребу плуга прашача и окопача у вези са правилним сејањем. Награда 150 дин. Рок до 1 априла 1896 год. Могу се такмичити привредници из Добрича и среза лесковачког.

18. За сталну употребу жетелице. Награда 300 дин. Рок до 1 маја 1896 год. Могу се такмичити привредници из Стига.

19. Првом удружењу у Србији са показаним успехом и ресутатом за заједничку набавку и употребу пољопривредних справа. Награда 300 дин. Рок до конца 1898 год.

20. Који учитељ или учитељски збор може да покаже добро уређену школску башту од најмање 10 ара, у којој ће бити добро подигнуто воћно и лозно растило са пчеларником од најмање 10 кошница са покретним сађем. Награде I 300 II 200 дин. Рок до конца 1897 год.

21. Ко од поткивача одпочне подкивање волова да не обаљује са савршенијим алатом и подковицама дакле по модерном начину. Награда 300 динара Рок до конца 1898 год.

22. Ко постигне најбољи успех у пошумљивању једног хектара живог песка пајасеном или багремом у току од три године тај ће се сад наградити са 200 дин. Рок за пријаву 1 март 1899 год.

23. За рационално подигнут виноград на песку а на простору најмање од пола хектара с обзиром на припремање и правилно засађивање земљишта, као и на избор подесних сората, винове лозе за ову потребу. Награда 400 дин. Рок пријаве 1 јули 1900 год.

24. Ко први са успехом засади на живоме песку у срезу рамском или голубачком округа пожаревачког 500 двогодих белих или црних борића и очува их у добром стању тако, да у времену оцењивања буду у 5-тој или 6-тој години. Награда 500 дин. Рок за пријаву 1 јули 1901 год.

25. Ко на ма којој брдској страни у срезу нишком на усамљеној чистини удаљеној свуда унаоколо од ма какве шуме на 2500 метара подигне из семена вештачким сејањем сад на простору од 1 хектара, и то помешан највише бељиком, буквом и јасеном. Награда 400 дин. Рок за пријаву до 1 јула 1901 год.

26. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији са села пријави с писменим уверењем Друштву, да је сам одгајио и држави за војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артилерију. Награда I пријавнику 500 и II 400 дин. Рок за пријаву до конца 1903 год.

27. Који се од одгајивача коња у Краљевини Србији из вароши пријави писменим уверењима Друштву да је сам одгајио и држави зи војну потребу продао два рудна коња затворених боја за пољску артилерију. Награда 300 дин. Рок за пријаву до конца 1904 год.

28. За правилно подигнут воћњак од једне или више врста воћака с обзиром на избор врста воћака и пресадница, даље на правилност растојања воћака, начин засађивања и негу, а на површини најмање пола хектара. Награда 200 дин. Рок до 1 септ. 1900 год. Могу се такмичити срезови: нишки окр. нишког и белопаланачки округа пиротског.

29. Ко подигне угледни живинарник за ове четири врсте пернате живине: кокошке, ћурке, гуске и пловке од најмање 300 комада, но тако, да једна или две преовлађују према месним приликама у којима одгајивач газдује и према томе шта се на најближем тргу највише тражи и плаћа. Награда 300 дин. Могу се такмичити окрузи: подунавски, подрински и пожаревачки. Рок за пријаву до конца 1900 год.

Од ових 29 расписаних награда само су 9 досуђене и издате и то:

1. У 1892 год. Јовану Тодоровићу из Јежевице срез пожешког за добру и угодну стају за стоку. 150 дин.

3. У 1894 год. Михаилу Ступаровићу учитељу у Келијама за уређен пчеланик 250 дин.

4. Опет у 1894 год. Божи Новаковићу економу из Краљева за луцериште 100 дин.

5. У 1895 год. г. Мелентију Стевановићу игуману манастира Радовашнице за правилно подигнут воћњак 250 дин.

6. У 1896 год. Алекси Милошевићу из Рогљева за правилно подигнут виноград на подлози америчке лозе 200 дин.

7. У 1896 год. Алекси Нешићу из Вел. Села за сталну употребу жетелице 300 дин.

8. У 1898 год. Огњану Луковићу економу из Стањева — Жупа за правилно подигнут виноград на подлози америчке лозе 300 дин.

9. 1898 год. Милићу Милојевићу економу из Горње Драгуше за правилно подигнут воћњак 250 дин.

III. *Изложбе.* Не може се спорити, да се на унапређењу пољске привреде много може урадити и приређивањем Изложаба. Ову неоспорну истину проценили су врло добро они исти пријатељи Друштва, који га и основаше, јер су у Уставу, циљ друштвени обележили и тиме „да приређује изложе производа по свима гранама пољске привреде и да одређује награде онима који шта најбоље произведу“.

Прву Земаљску Пољопривредну Изложбу Друштво је приредило 27 септембра 1870 год. у Крагујевцу.

На овој Изложби учествовало је: 543 излагача са 913 предмета а издато је 135 награда. И ако је ово била прва Изложба, ипак се из ових цифара види, да је Изложба потпуно задовољила и охрабрила Друштво да и даље продужи рад на приређивању изложаба. Тако је одмах за овом приређена друга Изложба у Топчидеру 19 септембра 1871 год. и тада је било изложено 954 предмета.

У 1872 год. 24 септ. приређена је трећа Изложба опет у Крагујевцу и учествовало је 733 излагача са 1257 предмета. Тада је издато на име награда 204 # ц. и то 102 # ц. у новцу и толико у справама.

Четврта Изложба приређена у Топчидеру 29 септембра 1874 год. На овој Изложби учествовало је 455 излагача са 1221 предмета издато је 140 награда у вредности 921 # ц. и 27 гроша.

После ове Изложбе Друштво за дуго није приредило више ни једну оваке врсте. Кад му није било могуће да приређује Земаљску Изложбу, коју је желело о друштвеној 25 годишњици, и која би одговарала и времену и захтевима, Друштво је у толико више помагало своје Подружине у приређивању месних Изложаба.

1891 год. Друштво је приредило Изложбу из воћарства у Крушевцу уз окружну Изложбу Крушевачке пољопривредне Подружине, а 1894 у Обреновцу Изложбу говеда домаћег соја. На овој Изложби 263 излагача изложили су 502 грла и то: 85 крава с теладима, 199 јунади до 2 год., 53 јунади преко 2 год., 133 грла: волова и остале гојазне стоке, 32 грла мелезана разне старости. Тада је издато у име награда 3687·85 динара и то: у пољопривредним справама 2427·85 дин. а 1260 у новцу. Ова сума издатих награда најбоље казује, како се због тога желело, да се овом Изложбом не само изазову привредници на учешће, већ да се доиста и убеде, колико се много полаже на добро гајење и неговање говеди и да се, због тога, нису ни мало жалила материјална сретства. Тако исто приредило је Изложбу говеда у Свилајанцу 19 и 20 августа 1895 год. на којој је било изложено 519 грла и то: крава с теладима 153, јунаца и јуница 152, бикова и крава без телади 112, волова и гојазне стоке 102. На име награда издато је 3240 дин. а осим тога и поклоне.

Најзад 14 октобра пр. године приредило је Друштво Изложбу говеда и оваца, за округ топлички. За ову изложбу пријавило се 249 излагача и изложено је: 54 краве с теладима, 156 јунаца и јуница, 63 бикова и крава, 92 вола, свега говеди 365 грла и 320 оваца и овнова. На име награда издато је у справама и стварима 3600 у новцу 1600 свега 5200 дин.

Сем ових изложаба, Друштво је приредило инструктивну Изложбу справа у Шапцу 1890 год. приликом занатске Изложбе, за тим 1892 год у Добричеву утакмицу плугова у орању, 1893 год. смотру справа и пробу плугова у раду у Београду и Топчидеру и најзад 14 пр. месеца у Топчидеру опет утакмицу у раду плуговима, дрљачама и ваљцима.

(свршиће се)

НАШЕ И СТРАНЕ СОРТЕ ЈАБУКА

Као воћар и надзорник добра Српског Пољопривредног Друштва код Шапца, имао сам испочетка највише посла са воћарским расадником. Са вотњаком имао сам врло мало, или ни мало. Калем гранчице добивао сам само из топчидерског расадника и од приватних где сам могао пронаћи какву добру сорту.

Доцније видео сам, да су имена појединих сората прекрштена тако, да се није могло дознати право име страно, одакле су поједине сорте набављене, а ово је много сметало сваком посленику на овом пољу, јер се није могао управљати: како коју сорту, и у ком облику гајити треба. С друге стране, у нашој земљи нису се могле добити калем гранчице. Постојао је само топчидерски расадник и друштвено добро у Шапцу. Школе у Краљеву и Букову, тада још не беше.

Напослетку, кад се овако није могло даље, решим се и предложим Друштву: да се потребан сортименат воћа за друштвено добро набави са стране, нешто у садницима нешто пак у калем гранчицама. Оно прихвати овај предлог и одмах у року од три године, буду набављене саднице. и калем-гранчице. Са ових садница, сечене су доцније калем-гранчице и дивљаке каламљење.

Велики број сората није набављен из узрока тог, што је познато, да се многе сорте између себе врло мало разликују по својим особинама, па и те мале особине измене се или климом и земљиштем, или и самим местом на дрвету где се плод налази.

После тога, купци, који нису вични сортименту воћа, узимају саднице по ценовнику и онако од ока од оних сората, о којима ништа не знају и, тако падају у врло велику грешку. Доцније кад им воће породи, виде опет шта су учинили, да су се у грдноме сортименту, превртући листове ценовника, изгубили. Двоструку штету имају још купци, ако им продавци садница подваљују и не изводе их на прави пут.

Да не би овога било, ја сам се држао једнога правца. Саднице су избиране по сортама свега до 50 и то од оних, које су на помолошким конгресима (Немачкој) у Триру, Готи, Берлину, Потсдаму и Наумбургу усвојене као одличне сорте за гајење високог и ниског воћа. Осим тога, набављане су неке и ван ових конгреса, али у малој количини. При овом раду служио сам се највише помологијом Лауховом,*) јер сам налазио да је код њега срећен материјал као што треба, што сам се доцније из мога практичног рада и уверио. Наше помологије немамо и зато се морало прибећи страној.

Саднице и калем гранчице набављане су већим делом из Рајтлингена, Штутгарта, Франкфурта и других места. Малим делом набављане су из Аустро-Угарске. Разлог за набавку овога материјала из Немачке тај је, што се отуда добивају много оригиналније сорте, него је то случај са набавком из Аустрије.

Вотњак подигнут на друштвеном добру од ових садница као и од оних из свога расадника, већ је у велико

*) W. Lauche, Deutsche Pomologie. Verlag von Paul Pareu, Berlin.

стигао на род. Нарочито су јабуке велике одрасле и по велике количине рода доносе. Род је код њих потпуно развијен, добар и веран оригиналу, — управо онакав какав је у Немачкој, а у доста прилика, много бољи него у својој постојбини, те готово све сорте зру много раније. Овоме је по најглавнији узрок киша, па потом и земљиште. Разлика је код неких сората 10, 20 па и 30 дана; код неких је пак она и по 2 месеца. Треба имати у виду још ову разлику, да је се она појавила на друштвеном добру у расаднику који лежи у великој отвореној равници и који има потежу и доста хладну орницу и здравицу. По другим жупнијим местима, као: Београду, Смедереву, Нишу итд., зрење је далеко раније

Зна се, да је јабука воћка најздравија за јело, па према томе и најраспрострањенија и да има много веће вредности зими неголи преко лета и у јесен. Преко лета, слабо ће се ко машити за њу, пошто има крушака, ораја, бресака, грожђа и сваковрсног воћа. Међутим, од ових страних јабука, врло мало има сорти које би могле, да трају преко зиме, те су потрошачи упућени једино на домаће сорте.

Да је доиста овако у ствари са зрењем навешћу неколике сорте са добра друштвеног. Тако:

Бела Астраханка по Лауху, летња је јабука и зре у Немачкој концем Јула. Код нас зре половине Јуна.

Крупна Бонкиња, зре сасвим у зиму. Родна је јабука, мане јој нема, али је код нас већ зрела у почетку Септембра.

Бела Кардиналка је врло добра и крупна јабука, рађа истина доцније, али јој род може да стоји по 3 месеца. Код њих зре у Октобру, овде још у почетку Септембра.

Шарламовска, врло лепа и укусна јабука. зре концем Октобра. — Код нас може се убројати у летње сорте, јер се већ у Августу не налази на дрвету.

Црвена гвоздењача је крупна и трајашна јабука, дрво јој расте не обично велико са округластом крупом. Род доноси доцније и по Лауху не трули никад и одржава се у лето. — У расаднику нашем ова сорта, доноси доиста добар род, али с дрвета увек опада, ма да је тврда и постојана јабука. Зрење по свој прилици биће јој око конца Септембра.

Гравенштајнка, јесте једна сорта од најбољих јабука и по укусу и по разноврсној употреби њеној. Дрво расте велико са лепом округлом круном, које доцније доноси рода. Зре у Септембру и одржава се при најбрижљивијем чувању до нове године. — Код нас је зрела већ у Августу. У Смедереву још раније.

Цар Александар је једна од најкрупнијих јабука која код њи зре концем Октобра. Код нас се може наћи зрела и у Августу.

Краљевска краткопетељка има плод осређан и може се употребити за сваковрсне циљи. Зре у Децембру. — И овде може доста да траје, али се може јести већ и у Октобру.

Зимска златна парменка, својом јабланастом круном и плодом, просто да занесе човека. И Немци је много хвале. Зре у Октобру и одржава се до Марта. — Код нас је обратно. Она почиње да зре још у Јулу, род јој је бољи и крупнији но у њеној постојбини. У Београду и у Смедереву зре још раније и род јој је много савршенији него у друштвеном расаднику и ако су из њега саднице купљене.

Ананас ренета, тврда је и доста постојана јабука. Код њих зре у Новембру и одржава се до Фебруара. Не увене ни код нас, држи се добро, али је у Августу већ зрела.

Крупна каселерка ренета је једна од најпостојаних јабука, употребљива за све циљи: јабуковачу, јело и сушење. На сместишту почиње зрење тек у зиму и траје до Августа. Родна преко сваке мере и због сувише густог лишћа, треба јој орезивати круну на већој висини, јер плодови при ниско одгајеној круни, труну и опадају. Бар тако је у друштвеном расаднику. Треба је пробати на мало оцеднијим положајима, где нема тако атмосферске влаге, тамо ће се сигурно добити повољнији резултат.

Бленхајмова златна ренета. Врло крупна и добра јабука, зре у октобру и добро чувана, траје преко целе зиме. — Код нас зре 1½ месец дана раније. И она као и каселерка имаће код нас лепе будућности.

Париска рамбур ренета зре у Немачкој у новембру и траје до пролћа, — код нас у септембру.

Виргинска ружичарка летња је јабука и доспева у својој постојбини крајем јула. Код нас је зрела концем јуна. У Београду у друштвеној башти дозрева прве половине Јуна и то на кордонима.

Према овоме, у погледу јабука, ми смо упућени на наше домаће сорте. Оне су трајашније и прилагодније за наше земљиште. Сортименат је наших јабука, Богу хвала, обилат. Да је тако, нека нам послуже као доказ оне јабуке које су изложене у два маха на изложби коју је Српско Пољопривредно Друштво приредило о својој слави која пада 30 Октобра. На тим имзложбама и ако је доцно, види се богат материјал од домаћих сорти, док од страних сорти видимо ретко коју и то која се у погледу зрења примакла своме крају. Пољопривредни Заводи и школе, нису нам могли изнети верну слику страног сортимента на изложби, што све иде у корист наших јабука. Топчидерска економија изнела је до душе један сортименат, али, и то је с великом муком очувано до изложбе.

Наше колачарке мачванске и шумадијске, изврсне су и у погледу каквоће и у погледу трајашности. Оне истина нису пријатне да се употребљују одмах с' дрвета, али при добром чувању претуре Божић и тада је права посластица, јер својим укусом и пријатном киселином, надмашују свако воће.

Групу колачара допуњују код нас, још и једна лепа и трајашна сорта која се налази код Срба мухамеданске вере у М. Зворнику и Сахари под именом, Слатка Колаћуша или „Јелифалме“.

После њих долазе Сенабије из свију наших крајева. Мачванске и оне из подринског округа, ситније су, али и трајашне. Оне из ужичког округа још су боље, а нарочито из среза пожешког. У ужичком округу има још много постојаних сорти, које они зими и у пролеће доносе вређама на наше пијаце Обреновац, Београд, Шабац и др. Те су сорте: Тврдаје, црвене и беле Зеленике, Љутаче Црвенике и Медењаче. У вотњаку друштвеном прошле године донеле су први род саднице од Црвенике и Тврдаје, који је тако о Митров-дану био тек у пола зрео, док од страних јабука није било апсолутно ни једне на дрвету.

Ђуле-ђулаје, врло су добре јабуке, а исто тако и Бедрике. Од последње, доносили су ми род моји ученици који су тада слушали курс у Марту месецу; он је био тако укусан и сочан, да не може бољи бити а не крпаст као што су многе слатке сорте које се до тога времена очувају.

Поред ових, има у нашој земљи још доста сорти, које заслужују размножавање. Прибирање њихово већ је отпочето на изложбама друштвеним и неће бити далеко време, кад ћемо имати уређену нашу помологију, одакле ће се моћи свако поучити: какве му сорте јабука ваља гајити у своме вотњаку.

У расадницима државним и Српског Пољопривредног Друштва у Шапцу може сваки добити младе саднице и калем гранчице од оних сорти домаћих јабука, које су већ усвојене као добре.

Ово неколико речи изнесох из два разлога:

1, да наши расадници обрате још већу пажњу на гајење наших јабука, и

2, да се купци одврате од набавке садница страних јабука, или, ако их узимају, да их набављају у мањим количинама.

Последњи је разлог тако јак, да га нико оборити не може. Навешћу само 2 примера: Један љубитељ воћа из Алексинца набавио је до 500 садница од страних сората, а из наших расадника. Шта ће да ради кад стигну на род

толике саднице и дозру све у Августу и Септембру? Да храни стоку или да прави јабуковачу. Други пример: Један је округ набавио саднице опет из наших расадника од страних сората и засадио је поред путова на 10—15 километара. Код приспу на род, зрење почеће од 15 Јула, па се продужава до конца Септембра. По земљи лети туштa и тма јабука, али од њих никоме и никаква ваjда, до једино деци која ће једући их, добити многе болести. Оно што се је тражило, да народ подизањем воћа, поред другова, смањи себи окружне прирезе, промашило се, али то мора тако да буде свугда, где се ради без плана и предрачуна. Да је то посађено домаћим позним сортама, род би се продао одмах по брању пред зиму, или би се чувао до боље цене.

С овим не мислим да омаловажим стране сорте, јер ми то није ни циљ; оне су истина ароматичније и у многим особинама боље, али нису бар код нас за културу у велико. Међу њима има и зимских које би код нас по дуже трајале али по моме мишљењу, требало би да одреде наши стручњаци са разних крајева у договору: које сорте, и колики њихов број треба препоручити за гајење.

Светолик

ИЗЛОЖБА СТОКЕ У СЕГЕДИНУ

Ко је проучавао седамнаест већих сточних изложаба, које су до сада држане у Угарској, па их се сети поводом скорашње Сегединске изложбе, тај мора признати да је напредак, који је за последњих 25—30 год. учињен, управо огроман нарочито у гајењу коња и волова. Овај се напредак показује код многих корисних домаћих животиња не само по већој количини, него и по приметном побољшању каквоће и по великој разноликости стоке. Тако пир. нема ни једне врсте коња, а да их не би било и у Угарској, и једва ако има једна или две суврсте које се у њој не гаје. Исто тако мучно да има какве боље расе говеди, оваца, свиња или пернате живине, која се не би и у Угарској гајила. Није, дакле, чудо ако каква већа Изложба, као што је била она у Сегедину, пружи како обичном гледаоцу тако и стручњаку врло занимљиву слику, коју не може чак ни сећање на лепу Изложбу о иљадугодишњици у Пешти 1896. године да помрачи, ма да је она, по нашем мишљењу, надмашила сегединску изложбу у сваком погледу. Што је пак и сегединска изложба била тако значајна и поучна има се, по нашем мишљењу приписати великоме одушевљењу свих чинилаца њихноме пре даноме раду, великом пожртвовању и разним и врло знатним олакшицама, које су указиване како излагачима тако и посетиоцима. Има се даље заблагодарити јужној Угарској, којој припада највећи део успеха, а напослетку, без сумње, и тој околности, што је ова изложба први јавни рад Земаљског Савеза угарских пољопривредних друштава. Истина врло многи добри, и многи од првих одгајивача у земљи, нису учествовали; да пак њих нема на величанственој слици, запазили су само они, који су као стручни познаваоци изложене предмете основно проучавали. Само су они осећали, да би успех био куд и камо лепши и потпунији, да су дошли и они, који су изостали. Да је пак успех и овако испао преко сваког очекивања, објаснiће се из овог што иде.

Коњи. Језгро изложбе коња, којих је било на 400, сачињавању грла мањих пољопривредника из појединих жупанија, и од тих грла једва да је било неколико, која не би привлачила нашу пажњу. Енглески и арапски полукрвни коњи, који воде своје порекло од државних пастува, а који су својина мањих пољопривредника, врло су мало давали повода замеркама, па било да се узимало у обзир јако развиће костију, или лепота облика, или правилност у развитку мишића и ногу, — те се могло уочити, како је значајан напредак на овоме пољу учинило оно разумевање ствари у вези с државним уређењем, о државним паставима у окрузима, где има одгајивача. Напредак, успех на овоме пољу општи је и достиже свој врхунац у војним и лакшим јахачким коњима. Од како је пре шест година пуковник *Д' Орсеј*, командант државне ергеле у Мезехеђешу, предузео с успехом кораке, да унапреди гајење крупнијих теглећих коња, који се више траже за иностранство, од тада се ова врста приметно намножила и усавршила, тако да се смело већ може говорити о овом земаљском соју. Изложена грла овог соја наишла су на опште признање, и чак су и награђена. Међу изложеним коњима већих и великих одгајивача, видели су се поред једнога или два енглеска пунокрвна коња, и неколико дивних липицанских и мелеза арапског и западног соја; парочито су падали у очи енглески јахаћи и теглећи коњи бољег соја. Поглавито су били заступљени: запат надвојводе *Јосифа* у Кишјене-у, даље запати г.г. графа Јулија Андраши-ја, барона од Герлици, Др. Горове, барона Павла од Сенткерести-ја. Грла ових излагача с погледом на спољашњи облик на племенитије порекло и на финији састав костију, прави представници такозваног племенитог мађарског коња, који је на далеко познат. Њихови су излагачи с правом заслужили награде и одликовања, која им је оцењивачки суд досудио. Као сој за приплод првога реда, који је и познат свуда, сме се слободно поменути шпански коњ и коњ нониусове крви града Дебрецина, који су дивним примерцима били заступљени.

Говеда. — Изложба говеда, на којој је било око 800 угарско-ердељских, 300 риђих (црвених) и шарених, 50 сивих (зазавичасте боје), 150 домаће расе и 100 разним укрштањем добивених, сем тога и неколико бивола, изостала је бројно 1400 комада куд и камо од изложбе, иљадугодишњице на којој је било, 2200 грла кад се ту урачуна и изложба босанско-херцеговачка. И с погледом на разноликост раса није ова изложба достигла ону од 1896. године; јер је на изложби иљадугодишњице било много више врста него на сегединској; што се пак тиче каквоће, сегединска је врло мало заостала за оном. Нарочито пинцгавска и мађарско-ердељска раса, затим монтафонска, а и укрштањем добивена грла, могу се потпуно мерити са онима на изложби иљадугодишњице. Изгледа, да је мађарско-ердељска раса била најбоља на изложби. Али и није то био обичан призор гледати у један мах једно поред другог 800 грла, од којих се не зна које је лепше, и међ којима је било од најмлађих до најстаријих, мушких и женских и подесних за све одгајивачке циљеве. Ако игде, овде је Оцењивачком суду било врло тешко; јер поред грла од старих, чувених одгајивача, блистали су и лепи производи мањих одгајивача у великоме броју и отежавали су посао судијама.

Биће да је највише привлачила пажњу изложба маркграфа Палавичинија. У његовоме крду било је на 150 грла, и то бикова, крава и волова разне старости. Такву збирку колико је познато, није до сада никада један једини сопственик изложио. Привлачила су пажњу и добила прву награду грла Војнића; заслужено признање одато је дивним грлима из Мезехеђеша; исто тако грлима надвојводе *Јосифа*, која су показивала прави алфелдски тип и која су се међу собом такмичила о лепоту и каквоћу; овима не уступају ни говеда кнеза Сулковског, графице Вечеј, града Дебрецина, графа Чеконића, барона Шењеја, итд. Од представника ердељскога типа, истицала су се грла шперкерског домазлука у Сент-Деметру Јулиуса Барчаја, као и ердељски сој за млекарство од Лесаја; таква су и говеда графа Телекија, графа Васа и Алберта Шомођија. Ова у свакоме погледу одлична збирка мађарскога правола, очит је доказ, да у местима, која су најподеснија за ову пасмину, дакле у Алфелду и Ердељу, та раса не само није запуштена, већ напротив још је омиљена и нагло се поправља.

(свршиће се)

ГЛАСНИК

Говор Г. Министра Народне Привреде, држан приликом свечаног затварања инструктивне изложбе, приређене о славн Српског Пољопривредног Друштва, на дан 3 новембра ове године.

Господо,

Из извештаја, који смо саслушали од Г. Председника Пољопривредног Друштва, као и од онога што од изложених предмета видимо пред нама, у овој сали, а у другим одељењима, долазимо до лепог закључка: да ова изложба, и ако је оглашена као мала и скромна, — а и ми је тако називамо — није била само гола форма и парада јесења, него изложба, која има своје стварне вредности.

Та је стварна корист у томе, што овако добијамо прилике да се од времена на време, упознамо са оним, што наша земља има, јер, иначе, један грађанин из једног краја не зна шту има у другоме крају. Овако пак кад се стекну сви пријатељи привреде и домаћини, и кад донесе сваки своје производе на ову опште земаљску изложбу, као и на изложбе предеоне, које смо овде ономад, приликом отварања ове изложбе, споменули онда се има тачан преглед свега природног блага, које наша земља производи и може још у већем степену да производи.

У томе је значај изложбе.

Али, у земљи, где све то постаје, где је још све у полету и повоју, те су изложбе од двогубо веће важности.

Ја сам и ономад казао, а и овом приликом исто понављам, да у пуној мери дајем за право Српском Пољопривредном Друштву, што обраћа пажњу на воће и воћарство.

Српско Пољопривредно Друштво мора да ствара оно што треба да буде као погодба свакоме правилном напретку, а то је, *Организацију рада.* И ако многи људи, жртвујући себе и своја средства, раде често на дохват; ако сав тај рад и све те жртве немају полазне тачке и плана у себи онда је то, више мање, пропао посао. Јер која је вајда, ако ће се неко и сатрети у некоме послу, који му неће донети користи?! Ако неко нпр. у ваљевској Подгорини или на Тимоку хоће да подиже једну сорту воћке, од које нема користи т.ј. која тамо не успева, онда је неко позван, да организује тај посао и рад. Тај организатор треба да буде онај, који је то и до сада био — Српско Пољопривредно Друштво.

Наравна ствар оно не треба да је усамљено. Поред њега се сад организује један други покретач — а то су оне привредне установе што их заспива Министарство Народне Привреде у угледним имањима и пољопривредним станицама, и на чему наше Пољопривредно Одељење ради са свима силама. Примера ради, нека буде овде споменуто, да је последњом наруџбином набављено 200.000 воћних садница, које ће се пресадити и окалемити у нашим привредним среским имањима, и после раздавати народу, за његову употребу, на пресад и облагорођавање воћака.

Да би тај посао био као што треба, и да би се успело, то сам ја, на предлог нашег вредног начелника одељења за пољску привреду, одобрио, и господа, која су овде, састала су се за време ове изложбе у једну конференцију, у нашем Министарству, те да се изведе на чисто: *која воћка може да успева у коме пределу Србије, па да се она и одомаћи у томе крају?*

Али, то што ради Министарство Народне Привреде неће бити нешто друго, чиме ће се потирати рад Пољопривредног Друштва. Министарство је увек поносно на све успехе Пољопривредног Друштва. То је посао, који треба да иде упоредо, и да се свуда среће онде, где ће од тога бити користи.

Опет се устављам на ономе, што сам већ нагласио, и што желим т.ј. да Пољопривредно Друштво тамо напољу у далеким огранцима српске пољопривредне области, унесе организацију у овај посао.

Као што смо из извештаја Г. Председникова чули, и као што видимо, из ове изложбе, Пољопривредно Друштво испуњава оно што се од њега жели. И, данас, кад завршујемо његову изложбу, поред све материјалне и стварне потпоре, о којој смо и ономад говорили, и коју Краљевска Влада у пуној мери жели да учини Пољопривред. Друштву, — ми спајамо све жеље у то: да успех Пољопривредног Друштва буде успех наше целокупне привреде, и желимо, да они, који су били и досада његови трудбеници, буду му још већи пријатељи, а који нису знали за то, да се што више прилагоде њему, јер поука која је у току пуних тридесет година, одавде потекла била је и биће поука и стварна и поучна. На тај начин ми ћемо дочекати да оно што се код нас сматрало ко симболички знак поклона и у чему се оличавала по народној естетици љубав и пријатељство, т.ј. *сриска јабука* као и све јесење воће: крушке, дуње ораси итд. буде предмет наше привреде, производње и извозне трговине, и да допринесе и новчаном напретку, онако као што знамо, и као што је казао Г. Председник за шљиву, која је данас један велики и главни наш извозни артикал.

Са тим жељама да Пољопривредно Друштво успе у томе, ја му благодарим на приређеној изложби и желим му да истраје на томе путу, а вас, господо све молим, да га, као његови чланови потпомажете, јер без опште сарадње ништа се не може учинити.

Господо, као што нам је ономад, на прагу ове изложбе при отварању њеном била прва реч, да се сетимо нашег Краља и Господара, нека нам буде и завршна реч на овој изложби: *Да живи наш мили Господар Његово Величанство Краљ Александар!!* (Громко Живео! Живео! Живео!)

Нека би изложба ова била срећна у својим ресултатима и последицама, и од овога тренутка она је службено затворена. (Бурно Живео!)

Стечај за питомце практичне шумарске школе у Краљеву и Београду. — За спрему чувара шума а на основу члана 25-ог закона о шумама и решења Министра народне привреде од 9. октобра ове год. ШБр. 15.262 основаће се практичне шумарске школе у Краљеву и Београду.

У сваку школу примиће се о државном трошку по 25 питомаца, а о трошку општина, села, манастира, рударских предузећа и индустријских повлашћеника, онолико колико то према просторијама буде могућно.

За школовање о државноме трошку примаће се само они који испуне ове услове:

1). Да пошљу своју молбу овоме одељку до 1 децембра ове године;

2). Уз молбу да поднесу крштеницу из које ће се видети да нису млађи од 21 ни старији од 30 година;

3). Лекарску сведоџбу, да су здрави и телесно тако развијени да могу вршити сваки посао са јачим физичним напрезањем, и без мана, које би им сметале вршењу тешке службе чувара шума.

Нарочито здрав вид, добро чувење и здраве органе за дисање морају имати.

4). Школску сведоџбу, да су свршили 4 разреда основне школе.

5). Војничку књижицу, да су успунили војену обавезу;

6). Уверење општинске власти са садржином потврђеном среском влашћу, да је молитељ доброг владања, да није одан пороку пијанства и картама.

На дан 1. децембра имају лично предстати лекарском прегледу;

1). Одељењу шумарскоме у Београду, молиоци из ових округа; подунавскога, ваљевскога, крагујевачкога (среза

гружанскога), моравског, топличког, пожаревачког, крајинског, и подринског.

2). Управи ратарске школе у Краљеву, молиоци из ових округа: ужичког, рудничког, крушевачког, топличког, врањског, нишког и пиротскога, и среза гружанскога округа крагујевачкога.

Они који су доброга здравља са одговарајућом телесном висином и обимом прсију и здрави видом и слухом, принуститће се на претходни испит из читања, писања и рачунања, како је прописано за пријем у гимназију или грађанску школу, и они који издрже овај испит са добрим успехом задржаће се у заводу, остали кући отпустити са својим сведоџбама.

Првенство при избору имаће они, који су из планинских места, затим нежењени, затим они који су били у служби као стални шумски радници или чувари, затим који су већи чин у војној служби добили, и најпосле они, који су признати као добри ловци.

ШБр. 15.262. Из одељења шумарског министарства народне привреде, 29. октобра 1899 године у Београду.

Фабрикација шећера у нас, — у првој повлашћеној фабрици шећера Г.г. Голдшмита и Вајншенка — отпочеће идуће јесени од наше репе. За прво време фабрика ће куповати репу из околине Београда само у фабрици на Чукарици, а из даље околине на свима железничким станицама од Београда до Марковца, и на свима станицама смедеревске пруге као и на свима паробродским агенцијама од Београда до Шапца а на Дунаву до Костолца. Цену репе Г.г. фабриканти попели су и плаћаће репу у фабрици по 2 динара а на свима реченим станицама и агенцијама по 1·80 динара од сто кграма. Сем тога фабрика ће се сама бринути за добро семе, бесплатно ће давати на употребу сејалице за сејање репе ради олакшице рада и бесплатно ће слати своје стручњаке ради показивања како се који посао на репишту врши. Како шећерна репа даје два и три пута већи чист приход но ма који наш домаћи усев, то је желети да је наши привредници одмах почну сејати. Ко је сејао и гајио сточну репу, тај ће без икаква даља упутства умети да гаји и шећерну репу, а ко је није сејао одмах ће њено гајење сватити, јер је оно сасвим слично гајењу кукуруза: Ко се на то реши, *треба што пре да дубоко поугари њиву* где хоће да сеје шећерну репу, јер дубока угар осигурава богату жетву. Репа се не боји сушне године; кишна година особито јој годи; а град не може да је уништи јер расте у земљи. Зато искрено светујемо наше привреднике да сеју шећерну репу.

„О СИРИШТУ“ — ИСПРАВКА

У чланку *О сиришту*, или правилније **О сиру,** јер то је *прави* натпис тога чланка, који је штампан у 45. и 46. броју овога листа, има да се исправе ове крупније штампарске погрешке:

I. Погрешно штампано у истом реду, а треба одвојити у засебне ставове:

стр.	стубац	ред		
364.	II	24.	одозго:	„Овом приликом не намеравамо...
„	„	27.	„	„Број разних врста сирова.....
„	„	21.	одоздо:	„Вредно је поменути још.....
„	„	1.	„	„Ради сирења млека.....
365.	I	14.	„	„За сирење узима се млеко.....
366.	„	20.	одозго:	„Ми ћемо се овде ограничити...
„	„	29.	„	„У производњи тврдих сирова...
„	II	25.	одоздо:	„Промена температуре и промена
„	„	27.	„	„Ради сазревања сир се држи...
367.	I	20.	одозго:	„Зрео добро израђен сир.....
„	„	32.	„	„Према количини *казеина*.....

II. Страна 365. из I ступца од 25—32. реда одозго и обе слике 2. и 3. пренети у II стубац исте стране и то испред става (41. ред одозго): „2. *Сиреџарски илоснат нож.*“

III. Поједине погрешно штампане речи:

стр.	стубац	ред		
354.	II	20.	одоздо место	„организања“ — *организама.*
355.	свуда место	„желудца“	— *желуца.*	
355.	II	28.	одозго место	„ајбрже“ — *најбрже.*
„	„	30.	одоздо „	„Форма-Копеји“ — *фармакопеји*
364.	„	37.	одозго „	„шајцаповски“ — *Мајнца — ивски.*
365.	I	17.	„ „	„вериге“ — *вешала.*
„	II	10.	одоздо „	„сираст амаса“ — *сираста маса*
366.	I	8.	одозго „	„исцрпе“ — *исцрпсти.*
„	„	25.	одоздо „	„Солење“ — *Сољење.*
„	„	31.	„ „	„пресовање“ — *пресоване.*
„	„	31.	„ „	„калуповање“ — *калуповане.*
„	II	9.	одозго „	„пресовање“ — *пресована.*
„	„	9.	„ „	„сирасте“ — *сираста.*
„	„	10.	„ „	„масе“ — *маса.*
„	„	13.	„ „	„јачи“ — *јача.*
367.	II	2.	крајни „	„даље“ — *дакле.*
„	„	крајни	ред „	„О сиришту и сиру“ — *о сиру.*

IV. Изостављена реч: стр. 366. I стубац 30. ред одозго између речи: „влага распоређена,“ уметнути реч *подједнако.*

Умољавају се поштовани читаоци *Тежака*, да у поменутом чланку изволе исправити побројане штампарске погрешке.

ОБЗНАНЕ

Саднице облагорођених воћака и украсног шибља на продају. — На имању Срп. Пољоприв. Друштва у Шапцу има на продају велика количина садница разних облагорођених воћака, украсног шибља и четинара.

Који би желео набавити ове саднице нека се изволи обратити непосредно Управи друштвеног добра у Шапцу.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 48. броја Тежака: *Чланци*: Прослава тридесетогодишњице Српског Пољопривредног Друштва (свршиће се). — Наше и стране сорте јабука. — Изложба стоке у Сегедину (свршиће се). *Гласник. — О сиришту — исиравка. — Обзнана. — Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 49. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 5. ДЕЦЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОРТУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЛАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЛУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ПРОСЛАВА ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

(СВРШЕТАК)

IV. *Саветодавни и посреднички рад Друштва*, велики је и непрекидан од постанка његовог па све до данас. Са развијањем пољске привреде, развијао се и рад Друштва у овоме правцу, да је данас он готово најважнији део друштвеног делања. Мишљења, обавештења и упути по многим и разноврсним питањима из целокупне области пољске привреде, потицала су од Пољопривредног Друштва било да су их поједини привредници и удружења, било Министарство и друга државна надлештва изазивали и тражили, било да их је само Друштво истицало. Немогуће је овде изнети све предмете по којима је Друштво давало своје мишљење, али по својој важности заслужују да се помену они који су у друштвеним секцијама расправљени.

Тако расправљена су питања

1. О пољопривредним школама;
2. О пољопривредним станицама;
3. О сеоском кредиту;
4. О унапређењу винодеља;
5. О унапређењу воћарства;
6. О унапређењу пчеларства;
7. О унапређењу свиларства;
8. О подизању винограда на живоме песку;
9. О мерама за унапређење градинарства, живинарства, воћарства и млекарства у околини Београда;
10. О попису обрађене земље и жетвеног приноса;
11. О гајењу дувана у Србији;
12. О регулисању извесних речица у Србији.

Осим ових питања, која су расправљана у секцијама друштвеним, Друштво је сазвало 14—19 септембра 1880 год. Повремени Збор овде у Београду, на коме су претресана питања:

1. О мерама за унапређење сточарства с погледом на уређење државне ергеле. Референт † Чеда А. Поповић;

2. О мерама за унапређење ратарства с погледом на уређење државних добара и систематисање пољопривредне наставе. Референт г. Коста С. Таушановић;

3. О мерама за унапређење шумарства. Референт г. Алекса Стојковић.

Остали спремљени радови нису ни узимани у претрес због краткоће времена. Тако исто, спицијално из виноградарства и винарства претресана су врло важна питања на Збору винара и виноделаца српских, који је био сазван на Сретење 1889 год. у Нишу.

У 1890 год. сазван је био Шљиварско Житарски Збор, који је такође расправљао врло важна питања наше шљиварско житарске трговине.

Посредовање и сарадња Друштва у *набавци и распростирању семена и справа*, први је корак делања на унапређењу пољорадње. Док ово Друштво није постало ретко је било земљоделца, који је што знао о бољим и практичнијим справама, и бољим и кориснијим биљкама, а нарочито за сточну храну. Оно је прво почело обавештавати наше земљоделце о корисности бољих и савршенијих справа; оно је прво почело набављати гвоздене плугове, дрљаче, вршалице и остале справе од најпростијих до најсавршенијих.

Истина да је у првим годинама ово ишло врло лагано, и то зато што се и о самом Друштву мало у народу знало, а и што за јаче утицање у овоме правцу није било јаких материјалних средстава. Тек од 1883 год. овај рад Друштва почео се јаче развијати, тако, да је последњих година дотерано да је самог семена од луцерске детелине годишње растурено у народ на 10.000 килогр.

Вредно би било, кад би ми време а и пространство овога предмета дозволило, да изнесем преглед свега семена и справа, што је досада Друштво у народ протурило. Да би овај важан друштвени рад колико толико расветлио, ја ћу изнети овде бар вредност набављеног и протуреног семена и справа за неколико година, у којима је овај рад узимао већег обима. Тако дакле протурено је:

У 1890	год.	семена	и	справа	за	19061·55
„ 1891	„	„	„	„	„	32262·20
„ 1892	„	„	„	„	„	27780·60
„ 1893	„	„	„	„	„	18989·20
„ 1894	„	„	„	„	„	23738·35
„ 1895	„	„	„	„	„	36354·30
„ 1896	„	„	„	„	„	31274·35
„ 1897	„	„	„	„	„	28458·35
„ 1898	„	„	„	„	„	38014·19

И из ово мало података даје се извести доста тачан закључак о томе, колику је делатност развило Друштво и у овоме правцу утицања на унапређење пољске привреде у нас.

Исто тако једна врло важна радња Друштва је испитивање и *сузбијање филоксерне заразе* а у последње доба *и сузбијање пероноспоре*. Прво је Друштво увидело и обратило пажњу на опасност која прети виноградима од филоксере, и оно је 1876. изабрало нарочиту комисију за проучавање филоксерне појаве у нас и изналажење мера за њено сузбијање. У овој комисији били су г.г. пок. Др. Ј. Панчић, Милутин Савић, Милан Антић и Живко Шокорац. Овај избор одобрила је ондашња влада, и комисија је стално радила под председништвом познатог природњака пок. Д-р. Панчића.

Из Друштва је потекао *предлог о сузбијању Пероноспоре*. По томе предлогу а уз обилату помоћ Министарства Народне Привреде, отпочет је и непрекидно руковођен посао на сузбијању пероноспоре 1894 године.

Тешкоће, које је Друштво у почетку рада на сузбијање пероноспоре морало да савлађује, врло су велике биле чему су основ предрасуде, које су у народу јак корен ухватиле. Енергичним радом Друштва из године у годину успело се брзо, да се виноградари — привредници убеде о штетности пероноспоре и да се упуте и поуче о начину и средствима за њено сузбијање Данас је већ у томе толико постигнуто, да сваки поле имућнији и увиђавнији виноградар набавља и справу — прскалицу и материјал за справљање т.зв. бордовске чорбе за прскање винограда, и Друштво сада има искључиво да се стара за набавку прскалица и плава камена.

Колики је напредак у овоме постигнут може се извести из ових података набављених и растурених прскалица а тако исто и плава камена:

Дакле набављено је:

У 1894	год.	прскал.	203	ком.	плав.	кам.	11302	кгр.
„ 1895	„	„	100	„	„	„	—	„
„ 1896	„	„	245	„	„	„	10864	„
„ 1897	„	„	268	„	„	„	16007	„
„ 1898	„	„	560	„	„	„	38083	„

V. *Помоћ ратним страдалцима и поплављеницима.* — Поред побројаних радова, који улазе у оквир друштвеног делања на унапређењу пољске привреде, Друштво је узимало удела и у хуманитарним радњама. Тако оно је узело учешћа у прикупљању помоћи ратним страдалцима и поплављеницима.

Кад је после ратова за ослобођење и независност закључен мир, прва брига била је и држави нашој и њеним држављанима, да се помогне ратним страдалцима.

Није било довољно што је држава предузела мере, да се овим невољницима помогне, и то није извињавало никога да, на тај циљ, што жртвује од своје стране.

Тим појединцима требало је у првом реду да претходи Друштво за пољску привреду. И оно је заиста дало леп пример у овој ствари, јер је све оно, што му је преко најпречих издатака претекло, дало на набавку справа и семена за ратне страдалце а преко новина изјављивало да ће за оне новце, које би од појединих родољуба добило, набављати најпотребније земљоделске справе и алате и шиљати их ратним страдалцима.

Овоме позиву одазвали су се:

1 Одбор за помоћ ратним страдалцима са 1800 дин.

2. Добротвор народни и познати родољуб пок. Јов. Гавриловић са 1200 дин.

3. Саратовско Друштво црвеног крста преко Министарства финансија са 1350 дин. и

4. Српско Друштво За Пољску Привреду са 4200 динара.

За овај прикупљени новац Друштво је набавило:

614 ока лука арпацика;
119 „ бела лука;
163 ком. косира;
703 „ коса;
729 „ брусова;
по 28 „ раоника, цимера и цртала;
140 „ раоника челичних;
50 „ бургових плугова од ковног гвожђа;
307 „ мотика;
600 „ српова;
370 драма дуванског семена;

Овоме треба додати још што је Друштво из свог магацина дало:

26 комада коса;
350 ока пшенице;
350 „ јечма;
120 „ беле ражи;
508 „ кукуруза;
149 драма дуванског семена.

Даље поклон

50 драма дуванског семена од Луке Добрића;
135 „ дуванског семена од Т. Ђорђевића;
60 ока пасуља од Софије Пајка Илића

Све ово разаслато је начелништвима пострадалих округа: књажевачког, црноречког, алексиначког и крушевачког, и умољени су владини комесари г.г. М. Спасић и пок. В. Вујовић, те су учинили распоред по решењу Ванредног Збора, т.ј. веће земљоделске справе (као плугови) дате су општинама да их оне појединим страдалцима дају

на послугу, као општинску својину. Ситније справе и семење раздато је као поклон.

Кад је 1897 год. поплава опустошила многе крајеве наше отаџбине, онда је била нужна брза помоћ не само у храни него и у семену. Тада је Друштво набавило из одобрене државне помоћи за тај циљ и разаслало у име помоћи у семену:

ОКРУЗИМА	КИЛОГРАМА		КИЛОГРАМА		КИЛОГРАМА	
Подунав.	26000	кукуруза	3000	мухара	1000	сит. проје
Пожарев.	18000	„	2500	„	—	„ „
Морав.	24000	„	2000	„	1000	„ „
Крагујев.	18540	„	—	„	—	„ „
Крушев.	20000	„	—	„	1000	„ „
Руднич.	15000	„	—	„	1000	„ „
Нишком	18500	„	500	„	—	„ „
Пиротском	3000	„	1000	„	—	„ „
Ужичком	4000	„	—	„	1000	„ „
Крајинском	1000	„	300	„	—	„ „
Тимочком	2000	„	200	„	—	„ „
Подрин.	15000	„	3000	„	—	„ „
Ваљевском	6000	„	2000	„	—	„ „
Врањском	4000	„	500	„	—	„ „
Свега	175.040	„	15000	„	5000	„ „

И ако је Друштво од своје стране учинило све што је могло да се ово семе што пре пошље ипак је од њега слаба ваљда била, јер су га дотичне власти доцно раздале народу.

Онолико колико је у власти Друштва било оно је чинило држећи се старе изреке „Кад сваки учини колико може, учинио је оно што треба.“

VI. *Друштвене финансије.* — За време од 30 год. Српско Пољопривредно Друштво имало је примања и издавања 1.573.486 динара и 70 пара. Од те суме, примило је од државе у име помоћи 365.473 динара и 30 пара, а остала је сума од промета справа, семена, плава камена, књига, претплате на Тежак и од прихода с друштвеног добра у Шапцу.

У нарочитом *прегледу*, који је израђен за ову прославу и који ће се ускоро предати јавности, изложено је финансијско стање друштвено за минулих 30 година, и из њега могу поштовани гости сазнати до ситница све друштвене и приходе и расходе, а осем тога уверити се, да су друштвене финансије сваком годином приметно јачале и да је отуда и његов рад био све јачи и поузданији.

Важно је поменути, да је 1869 године, када је Друштво основано, било примања само 10.664 динара, а на крају 1898 дакле после 30 година 156.043 динара, т.ј. првобитна сума увећана је скоро за петнаест пута. Наравно према томе, и Друштво је бивало из године у годину све у бољој могућности, да живље ради на унапређењу наше пољске привреде, и како цифре тврде, оно је на то, поред труда издало и знатне суме.

За време од 30 год. Српско Пољопривредно Друштво постигло је да има овај Дом, без икаква дуга, а благодарећи племенитом одзиву чланова добротвора и утемељача, да има и пољопривредни фонд који данас износи на 25000 динара.

VII. *Књижевни рад.* — Прелазећи сада на *књижевне послове* Друштва, имамо поменути да су се ти послови у току прошлих 30 година, углавноме односили:

1. На уређивање и издавање практичнога листа *Тежака*, који је све *до ове* године био и једини лист Друштва;

2. На уређивање и издавање *Пољопривредног Календара*;

3. На спремање и издавање *Практичних пољопривредних поука*;

4. На спремање и издавање *Повременог списа — Пољопривредног Гласника*, и

5. На откуп и распростирање пољопривредних дела, која би се Друштву у једном или другом облику понудила.

Тежак излази од самог почетка Друштва. Сам за се, он је данас читава књижница, као залога свију оних вредних чланова и пријатеља овога Друштва, који нису жалили ни труда ни времена, да пољопривредној књижевности српској нуде своје скромне услуге кроз 30 минулих година.

Многобројни су радови, које *Тежак* у себи скрива, као што су многобројни и његови сарадници и сви његови трудбеници.

По формату *Тежак* је разно излазио, и то некад у формату 8° а некад у формату, у каквом и данас излази.

По времену излажења, он је излазио недељно, десетодневно, петнаестодневно и месечно.

По јачини, излазио је на табаку, на два табака и више и у читавим свескама.

Тежак се за све досадашње време штампао у државној штампарији, а од 1892 до 1896 још и *бесплатно*.

Сад се штампа по кредиту, који му је једнострано одређен у 6000 динара годишње, одакле се штампа и *Пољопривредни Календар*. Ако би молба Српског Пољопривредног Друштва нашла одзива у Народне Скупштине могли би смо очекивати да се или ова два издања друштвена штампају бесплатно или да им се на основу поменутог закона одреди кредит по томе, колико њихово штампање стварно и износи.

За све време од када *Тежак* излази, он се штампао и разашиљао у више стотина примерака, кад више кад мање. Од почетка ове године он се штампа у 2000 примерака и разашиље онима, који га по Правилима бесплатно добијају и онима, који за њ положе одређену претплату. У Друштву одсада неће бити вересије од претплатника *Тежака*.

Из *Садржине Тежака* за 25 година која ових дана излази, види се леп број *Тежакових* сарадника као што се виде, прегледно изложени и њихови многобројни радови по свима гранама Српске Пољске Привреде.

Пољопривредни Календар излази од 1883 године. То је књига која поред обилне *календарске садржине* и поред *подсетника пољопривредног* сваке године доноси и разноврсну и обилату *поуку* у пословима, који земљорадницу предстоје. За прошлих 17 година *Пољопривредни Календар* представља научни материјал, којим се сваки земљорадник корисно може послужити.

Практичних пољопривредних поука изишло је досада свега пет а за две је срећена и одобрена грађа, из чега нам ваља извући напомену, да у том правцу одсада ваља више радити.

После многих покушаја и после великих тешкоћа, ове је године изишла I свеска **Пољопривредног Гласника,** *повременог списа* Српског Пољопривредног Друштва, који по смислу друштвених *Правила* треба *да проучава стање наше пољске привреде и да расветљава сва научна питања на тој области људске посленост.*

За 30 минулих година Друштво је откупило више пољопривредних списа и тиме припомогло ширењу пољопривредних знања путем књиге, као што је олакшавало да се из *Тежака* прештампају неколике поуке, корисне нашем земљорадницу и његову подмлатку.

Из ових кратких напомена о књижевним пословима Српског Пољопривредног Друштва ви сте, Господо, чули да се ти послови огледају у *Тежаку*, *Пољопривредном Календару*, *Практичним пољопривредним поукама*, *Пољопривредном Гласнику* и промету других пољопривредних књига, али има нешто што бих ја врло радо поменуо у овој свечаној прилици и што би ви, можда, и очекивали: *какви*

су били ти послови књижевне природе, којима се Друштво за три десетолећа, од свога постанка па до данас бавило; колико су они користили српском пољопривреднику и у колико су они пронели светлост пољопривредне науке кроз све слојеве народног живота — ето на та питања ми вам не можемо сада одговорити, али, славећи данас своју тридетесетогодишњицу, Српско Пољопривредно Друштво сме да укаже и на тај споменик својих књижевних радова и да, предајући га млађем покољењу, које за нама долази, благодарно узвикне:

Слава слави оних, који су предано служили српском плугу и српској пољопривредној књизи а којих данас нема међу живим слављеницима;

Хвала труду и пожртвовању свују оних, који још и сада неуморно раде на српској њиви и на српској књизи;

Хвала српској држави, која је Српско Пољопривредно Друштво од самог постанка па све до дана данашњег веома обилато помагала.

Хвала српскоме Краљу, Највишему Заштитнику Српског Пољопривредног Друштва и Његову Дому, на великој бризи и свагдашњој пажњи према сваком раду овога Друштва, које данас слави своју тридесетогодишњицу и од беспристрасне историје очекује праведну оцену!

ОВОГОДИШЊА БЕРБА У ВИНОДЕЛСКО-ВОЋАРСКОЈ ШКОЛИ

Овогодишња берба грожђа у Винодел.-Воћарској школи извршена је са извесним новинама, које заслужују да изиђу у ширу јавност. Пре свега берба је била веома изобилна како досада није била ниједне године. Виноград на песку у Радујевцу родио је изванредно, а и садови на америчкој подлози били су богати грожђем. Прилика је била, да се ове године чине разна испитивања, која ће с једне стране обогатити наше знање о домаћим нам и страним сортама грожђа на разним подлогама, а с друге стране пружити што ширу праксу ученицима школе. Најзад управа школска ишла је још даље, те је предузела огледе извесних радња, које долазе у новије проблеме научне, огледе са *култивисаним* (вештачким) *квасцем.*

Од тих новина, које су вршене у Винодел.-Воћарској школи навешћемо овде неколико. —

Изаслат је агрикултурни хемичар Министарства Нар. Привреде, те је на месту анализао ширу од разних сората грожђа и на разним подлогама. Резултат тога рада изнеће се у *Тежаку.* Подаци су врло занимљиви и поучни, и ми враћамо унапред пажњу читалаца на њих, а још више на закључке, који ће се отуда извести.

Друга је важна новина — рад на муљачи *Тријумфу* која издваја зрна од шепурине. Муљача је набављена прошле године, па је ове године могла да се огледа. Тријумф одваја доста чисто зрно од шепурине, али је за посао умаломе, јер споро ради, а зрно сувише згњечи и у троп претвори. Може с најбољом коришћу да се употреби за муљање грожђа за *црно вино.*

Трећа је важна новина муљача од *Браће Мобила* из Амбоаза у Француској. Набављена је ове године. И она откида зрневље од петељака и муља га. Ради у сваком погледу изврсно и лако; а може да одвоји зрна од петељака и измуља за 1 сахат 3—4000 килограма кључа. Са овом интересном справом ми ћемо читаоце накнадно опширније упознати.

Огледи са *вештачким квасцем* (култивисаним гљивицама за превирање) од вина најчувенијега гласа, као: Рајнског Ризлинга, Бордоа, (Bordeaux Margaux) и Бургундца (Bourgagne) изведени су с великим интересом. Квасац је набављен преко познатог биолога — хемичара Жакмена из Института Ла-Клер у Марто-у у Француској.

Услед дугог пута гљивице су биле послате у сконцентрисаном латентном (мирном) стању. Пошто су у школи оживљене и размножене посејане су: оне од Рајнског Ризлинга у ширу од грожђа Ризлинга за бело вино, оне од Бордо-Маргоа у кључ Скадарке с додатком Зачинка, а оне од Бургундца у кључ Каменичарке, за црно вино. Уза сваки суд, засејан културним гљивицама, постављен је и напуњен истим кључом (односно широм) по један суд и остављен под потпуно једнаким приликама да превире са нашим обичним квасцем (ферментом), да би се јасно могло видети уколико овакав начин превирања са културним гљивицама утиче на будуће вино додавањем особина оних вина, од којих је квасац посејан, а о чему се у последње време толико говори у научном и практичном свету. Доцније ће управа школе подврћи ова вина и вештачкој оцени и хемиској анализи, а од истих изнеће и на Париску светску изложбу.

ИЗЛОЖБА СТОКЕ У СЕГЕДИНУ

(свршетак)

Сименталских говеди 1896. год. било је око 400, а у Сегедину једва да их је било 100. Од познатих одгајивача били су заступљени г.г. Вилхелм од Дери-ја, Дезидерије Перцел, граф Геза Апоњи и бароница Јесенски. Највеће одликовање досуђено је грлима г. Деријевим. Од фронтозус-говеда било је неколико црно-шарених са мајура Жомбоља; поред тога било је изложено врло лепих фрајбуршких и око 70 грла старо-бернских из крда графа Чеконића, барона Венкхајма и Филипа Екштајна, чија су грла добила већу награду. У групи пинцгавској, у којој је било више од 100 грла, мали саски одгајивачи из Ердеља приказали су заиста беспрекорна грла, која су добили многобројне награде. Највећом су наградом одликована грла Гезе Саламона из Палоче; али нису заостала ни грла Едмунда Гајарија, Коломана Пилера и витеза Винера од Велтена.

Оно мало холандских говеда која су приказана, нису могла на се свратити пажњу а грла јазавичасте (сиве) боје била су овога пута врло скромно, тако рећи сиромашно заступљена; било је свега 50 грла, према 300 на изложби иљадугодишњице. Будимпештански увозник Пик беше изложио пинцгавска, граф Сечењи Алгајска, други излагачи врло лепа Монтавонска грла; последња су добила награду.

Може се рећи да је изненадила збирка домаће расе, у којој је било око 150 грла, међу којима врло лепих примерака такозваног бољхадског говечета. Поред врло лепих грла малих одгајивача из разних жупанија, у овој групи истицала су се нарочито грла старих чувених одгајивача графа Гезе Апоњи-ја, Дезидерија Перцела и Гезе Јалића. С погледом на развијеност, лепоту облика и разноврсну корист, приближују се ова грла, која су добивена укрштањем са сименталском расом, знатно сименталским пунокврним грлима. Нарочито грла грофа Апоњи-ја, која су добила прву награду, стоје на врло високоме ступњу савршенства.

Исто је тако на сегединској изложби изненадила група од 100 грла, добивених укрштањем. На миленијумској изложби било је свега 40 таквих грла. Овај број показује одмах иначе познати факат, да је гајење укрштањем узело у Угарској већ нездраве размере, јер се на врат на нос укрштају грла, где апсолутно нема никакве потребе нити каквог оправдања. Оно што је у Сегедину било изложено, већином је похвалан изузетак, јер је било изложено много врло лепих грла; тако била су ту грла графа Паливичинија, где је укрштање извршено врло доследно и с великим стручњачким разумевањем. Стручњаци су показали велико интересовање и за грла г. Амброзија, добивена укрштањем сименталског говечета са холандским;

не мање су их заинтересовала грла, добивена укрштањем сименталске расе са угарско-ердељским сојем за млекарство, чије је производе изложио г. Емил Бауер у неколико врло лепих примерака.

Овце. Док је 1896. године не рачунајући босанску изложбу, било изложено 1500 брава оваца, ове је године било свега 350. Племениту мерино-овцу заступило је четири запата, међу којима су овце графа Каролија са бачије у Магочу, и графа Хуњади-ја са бачије у Ирмењу, стекле опште признање. Бачија графа Палавичини-ја, за кога мало час рекосмо да је двапут награђен, учествовала је богатом збирком рамбуије оваца; исто је тако богата изложба Ђорђа Пфафа. Велики број најлепше врсте угарске цакел-овце беху изложили чанадски владика и браћа Конер. Хајнрих Шосбергер и граф Јосиф Палфи беху изложили мерино-овце ранога телеснога развића и заслужили потпуно право на признање од стране Оцењивачког суда Лепе и одвојите типове угарске рацке-овце беху изложиле три општине темишварске жупаније, док ердељске цакел-овце није нико излагао. Зато се опет могла видети врло добра укрштања између фризландске и цакел-овце, цигајске и цакел, рамбуије и цакел и цигајске овце ванредно фине вуне са Жомбољског мајура грофа Чеконића.

Ко се навикао да код цигајске овце тражи само власнато, оштро руно, може лако посумњати у пунокрвност жомбољске цигаја-овце, и помислио би да је то мелез од цигајске и даун-овце. Енглеска овца за месо била је заступљена само једним примерком хемпширске овце Бидермана; али је и тај један примерак добио прву награду. Адолф Фести беше изложио неколико изврсних примерака, добивених укрштањем Француске мерино (рамбуије) овце с енглеском оксфордском; поједине од ових привлачиле су на се пажњу због своје необичне крупноће.

Свиње. Група свиња, којих је било око 600, учинила је да се заборави на сразмерно сиромашну изложбу оваца. Биле су изложене свиње већином мађарске расе (мангалице), али се могаше видети и јоркширских, поланкинеских беркширских и укрштањем добивених. Прва је награда досуђена цетелекским свињама Вертхајмштајна, које су биле на гласу у поседње доба; чувене свиње кнеза Сулковског и Јована Беретваша награђене су повељом; исто су тако одликоване и свиње Јосифа Варде, браће Корнштајна и Ловашија из Салонте. Врло лепе, беркширске и јоркширске вепрове беху изложили Ђорђе Пфаф и Филип Екштајн; привлачиле су пажњу и полан-кинеске свиње са имања барона Венкхајма у Камуту. Од свиња, које су добивене укрштањем биле су свиње Линскија и Отлика. Прве су добивене укрштањем мађарске расе с јоркширском, а ове друге укрштањем беркширске са полан-кинеском.

ГЛАСНИК

Говор Г. Раше Милошевића, Председника Српског Пољопривредног Друштва, држан приликом свечаног затварања инструктивне изложбе, приређене о слави друштвеној, на дан 3. новембра ове године.

Господине Министре,

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва сматрао је за своју част, да Вас умоли да онако исто, као што сте били добри, да отворите ову скромну изложбу Српског Пољопривредног Друштва воћа, пшенице и брашна, да тако исто, ову скромну изложбу својим присуством и затворите.

Као што сам при самом отварању изложбе поменуо Српско Пољопривредно Друштво стара се, да помоћу ових инструктивних изложаба одабере оно што је најбоље за гајење у нашој земљи, оно што може да послужи не само као украс љубитељима воћарства, него, у исто време и као један врло важан предмет за нашу трговину и економију.

Српско Пољопривредно Друштво никад неће стати на томе путу, него ће ватрено радити на тој својој, и ако скромној, али врло корисној и поучној установи, а то је приређивању инструктивних изложаба.

Ово је трећа година, како Српско Пољопривредно Друштво врши тај свој посао. Може бити, да нисмо учинили велика успеха у томе, али, свакако надати се да ће се ова корисна идеја, зачета у нашој средини, поступно развијати и донети оне благодети, које Српско Пољопривредно Друштво и српски привредници од ње очекују.

Они, који су се одазвали овом нашем позиву, нека приме, с наше стране, велику хвалу. То су људи који. не жалећи свога труда и трошка, дају могућности Српском Пољопривредном Друштву, да оно своју идеју, овако корисну по Србију, изводи.

Било је разних излагача, из разних крајева наше отаџбине; па и ако се изложба ограничила само на два главна пољопривредна производа, на воће, пшеницу и њене прерађевине, ипак се може рећи да је излагача било доста.

Ред је, Господине Министре, да учинимо једну смотру над овом изложбом, па да видимо: до каквих смо резултата дошли.

Према томе, ја ћу бити тако слободан, да овде, пред Вама, и свима добрим гостима, који су посетили ову нашу изложбу, па се потрудили да дођу и да присуствују њеном затварању, кажем, да је излагача брашна било 16, а излагача пшенице било је 66 на броју, из разних крајева наше отаџбине.

Оцењивачки суд, за ову групу изложбених предмета, нашао је, да треба предложити за награду, за извесне врсте пшенице ову господу: Косту Бунарџића, јер је његова пшеница била најбоља, јер хектолитар те пшенице тежио је 80·4 кгр. — За тим Ратарску школу у Краљеву итд. (чита из списка).

То су све личности, које оцењивачки суд предлаже, да се за пшеницу награде. За награду су узеги они излагачи чија пшеница тежи од 77·6 кгр. па на више на један хектолитар.

Од излагача брашна предложени су за награду. Бајлони и синови, млин „Захарија“, Кнежевић и Радовановић из Краљева.

Они су млинари индустријалци, а предложени су и Лолић и Јуришић, пољопривредници који се баве и млинарством у маломе размеру.

Из друге групе изложбених предмета, а то је воће, било је много више излагача, него из прве групе.

Тако је на овој изложби било:

Излагача јабука 291; крушака 63; дуња 20; мушмула 18; ораја 14; сувих шљива 21; пекмеза 6; јабуковаче 7; слатка 5; малинввог сока 1; оскоруше 1; сувих јабука 2; ракије од јабуке 2; пекмеза од јабука 1;

Од свију тих излагача, оцењивачки суд нашао је, да треба предложити за награду ову господу:

(Чита имена излагача, предложених за награду).

Дакле, свега је предложена за награду 69 излагача, који су изложили воће.

Од свега овога воћа, Господине Министре, одабрате су неке нове врсте, које нису биле прошле године, ради моделисања.

Прошле и претпрошле године ми смо моделисали ове врсте воћа: (чита из списка).

За ове две године ми смо моделисали 19 разних сората.

Ове године изложене су биле нове сорте јабука које ћемо такође моделисати а то су ове: (чита из списка).

Дакле, кад и овај број одабраних сората моделишемо имаћемо свега класификоване 33 сорте наших јабука.

Од крушака, узете су ове године да се моделишу ове сорте: (чита из списка).

Од дуња, узета је, такође неколико комада, да се моделише.

Из овога прегледа Господин Министар и остали гости виде, да је ова наша изложба доиста инструктивна.

До пре три године, зна се, да су постојале разне врсте и сорте српског воће, али није било некога, који ће то све да категорише, да прибере, да се нађе на једном месту оно, што је у нашој питомој земљи растурено по свима крајевима.

Кад би била та једина страна добра од ових изложаба, па би је требало гајити те да видимо каквих сората воћа има у нашој земљи.

Али, има још једна већа корист од ових изложаба. Ми се сећамо, прошле године, да од онога тренутка кад смо обзнанили, које су сорте воћа награђене, она господа, која су била срећна, да им се њихово воће огласи као најбоље, имала су пуне руке посла, давали су калемове гранчице, те тако су те добре врсте воћа распростре по целој нашој земљи. На тај начин, ми ћемо из године у годину доћи до тога, да се оно што није за гајење одбацује; или, бар, нека се као једна егзотична биљка гаји код нас; али, оно што има трговинске и економске вредности то ће, из године у годину, налазити све више земљишта у нашој пољској привреди.

Ја мислим, да су из ових неколико речи, и Господин Министар и сва остала господа, стекли уверења, да инструктивне изложбе крче пута ономе што је најбоље у нашој земљи.

Ми видимо, господо пред нама једну уважену старину једног заслужног човека, г. Крсмановића, који је онда, кад нико није ни помишљао на нашу пожегу шљиву, да ће она заузети тако важно место у нашој трговини, растурао сам по нашој земљи што више расада из Босне, и упознавао наш народ, да има још и друге врсте шљива, коју треба да гаје, и да та шљива обећава велике користи нашој привреди.

Хвала њему и свима онима, који нису жалили никад ни труда ни времена, да наш народ увиди користи од те шљиве и да је гаји. Тим путем треба да пођемо и у гајењу нашег осталог воћа, и ако тим правцем упутимо наше воћарство, ја се надам да ће и наше јабуке и наше крушке заузети онако исто видно место у нашој трговини као што је шљива задобила, иницијативом приватних људи.

Угледајмо се на старину Крсмановића, па упутимо и гајење воћа у оном правцу, који ће нам донети неизмерно богатство извозом његовим; и ја се надам, да ћемо од таквог рада имати у будућности велике користи и добијаћемо не само 20,000.000 динара за наше воће, него ћемо дотле доћи да ће нам извоз нашег воћа подмиривати све наше државне потребе.

Ја вас молим, господо у то име, да на томе пољу сви радимо, па ћемо од тога имати користи и ми појединци и цела земља.

Овом приликом, господо треба да се сетимо свагда онога човека, који ће својом бригом за пољску привреду, својим високим положајем, помоћи да од пољопривредног рада буде користи. Ја сам казао, прошли пут, да се од тога доба, од кад је Српско Пољопривредно Друштво добило за Заштитника Његово Величанство Краља Александра, опажа један јачи покрет у српској привреди.

Старајмо се, да и од сада будемо достојни оне заштите и оне заставе, коју високо држи Његово Величанство Краљ Александар. (Живео! Живео! Живео!).

Хвала Господину Министру, што није пожалио труда, да отвори и затвори ову изложбу, и што се сваком приликом ревносно пашти и брине за нашу привреду.

После свега овога, ја молим Господина Министра да буде тако добар, да ову скромну, али поучну изложбу затвори. (Живео).

„Која грозница мање, која зобница жита више“. — Један окружни старешина, чије часно име прећуткујемо, издао је пре кратког времена Наредбу, коју овде саопштавамо и коју нам је пропратио речима, које смо у наслову исписали.

„Зна се уопште и доказано је да се махом како болести људске, тако и сточне, најпре појављују у селима. И ако ово према првом и битном услову за здравље, који по селима постоји — чист и свеж ваздух — не би требало да буде, и да би према овоме, здравље требало да буде куд и камо боље, но што је у варошима, у којима ваздух није тако свеж и чист као у селима, опет редовно бива, да се разне болести, а нарочито тешко заразније, увек по селима пре појаве. Као узрок овоме узимље се као неоспорно доказано то: што је наш сеоски свет уопште готово свуда навикнут, да како своја домаћа сметлишта, тако и сточно ђубре, баца и слаже на камаре у непосредној близини својих станова. Ту тако на камари трулеће ђубре развијањем разних гасова по здравље штетних, кужи у непосредној близини ваздух, и тако рећи из прве руке, врло обилатим материјалом по здравље шкодљивим, снабдева све који се у близини трулећег ђубрета налазе, а већ је казато, да се станови сеоски налазе врло близу камара ђубретских.

Овом оваквом радњом или боље рећи нерадњом, чине се две велике штете, и здрављу и пољској привреди. Ђубре у авлијама па камаре слажено ту трулећи, права је куга за здравље и људско и сточно, а изнесено у поља и тамо разастрто, неоцењено је благо.

Код народа код којих је пољска привреда врхунац плодности постигла, поред других услова за то, главну улогу игра ђубрење. Тамо је ђубре материјал, који представља знатну новчану вредност, оно је врло пролазан продајни материјал.

Да се не би по уобичајеној практици ова штетност и по здравље и по пољску привреду и даље продужавала, начелство на основу § 326 крив. закона издаје ову наредбу да су у року до конца овога месеца сви становници сеоски дужни из својих авлија изнети ђубре и бацити и разастрти по својим имањима. Ко то не учини с њим да се поступи по § 329 кривич. закона.

У варошким општинама становници који немају поља избациће своја ђубра ван рејона варошког, а на место које ће општина одредити.

Наредбу ову саопштићете председницима општина у подручном вам срезу, да је строго изврше, и да је од сада сваке јесени и пролећа врше.

У случају неизвршења ове наредбе, председници општина одговараће вами за неизвршење наредбе, а ви по томе истом основу начелству.

Да би начелство по остављеном року за извршење ове наредбе, имало уверења је ли и уколико извршена, поднећете начелству тачан извештај на основу вашег личног уверења.“

И ми са своје стране велимо: ова Наредба, ако се тачно изврши учиниће, да *које грознице буде мање и које зобнице жита више.*

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVIII. СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држане 7. октобра 1899. год. у Београду.

Били су: Милутин Савић, Александар М. Секулић, Аца Живановић, Паја Тодоровић, Благоје Тодоровић.

Председавао члан одбора г. Милутин Савић, бележио секретар, г. М. Јовановић.

Пре него што је преступљено раду по дневном реду, председавајући саопшти да су се за чланове утемељаче уписали и прописни улог положили г.г. Мијаило Јовичић трговац и Бела Мајер гостионичар из Београда — Одбор прими к знању са захвалношћу.

Затим саопшти да је Друштво изгубило једног члана утемељача Нахмана Аврамовића Којена бив. трг. из Шапца који је 4 септембра ове год. умро — Одбор изјави своје жаљење указујући устајањем последњу почаст. „Бог да му душу прости."

175. Прочитани записник XVII. седнице — Одбор усвоји.

176. Благајник чита извод о стању благајне за месец август тек. године који гласи:

Одбор прими к знању.

СТАЊЕ БЛАГАЈНЕ

Српског Пољопривредног Друштва за месец Август 1899 год.

Ред. број	ПРИМАЊЕ	до августа дин.	до августа п.	за август дин.	за август п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	125522	59	11054	55	136567	14
2	Депозит у новцу	—	—	34034	06	34034	06
3	Депозит у артијама	—	—	6159	50	6159	50
	Свега	125512	59	51248	11	176760	70

Ред. број	ИЗДАВАЊА	до августа дин.	до августа ц.	за август дин.	за август п.	Свега дин.	Свега п.
1	По дневнику касе	123510	53	7476	85	130987	38
2	Капитал пољ. фон. код Упр. Ф.	17661	24	—	—	17661	24
3	Капит. пољ. ф. у артијама	5539	50	—	—	5539	50
4	Депозит разних лица у арт.	620	—	—	—	620	—
5	На штедњу код Управе Фон.	1770	35	—	25	1770	35
6	Готовина у новцу	—	—	5913	93	5913	93
7	Привремени издаци	—	—	—	—	14268	30
	Свега	—	—	—	—	176760	70

Ред. број	ПРИХОД	до августа дин.	до августа п.	за август дин.	за август п.	Свега дин.	Свега п.
1	Остатак по днев. касе за 1898. год.	1855	08	—	—	1855	08
2	Државна помоћ	10250	—	4000	—	14250	—
3	Од претплате „Тежака"	4906	55	1192	40	6098	95
4	» улога чланова добротвора и утем.	3990	90	—	—	3990	-
5	» „ » помагача	351	50	4	—	355	50
6	„ прихода на капитал пољ. фонда	74	90	—	—	74	90
7	» продаје књига	550	42	3	20	553	62
8	» » календара	2378	15	387	75	2765	90
9	„ „ семена	10561	95	398	40	10960	35
10	„ „ справа	14288	35	1221	40	15509	75
11	» наплате дуга за семе и справе	947	45	—	—	947	45
12	» продаје плав. камена и прскалица.	73731	62	3763	90	77465	52
13	„ друштвеног добра у Шапцу	316	60	—	—	316	60
14	Ванредни приходи	1310	02	88	50	1393	52
	Свега прихода	125512	59	11054	55	136567	14
	По одбитку расхода	—	—	—	—	130987	38
	Остаје за 1 Септембар	—	—	—	—	5579	76

Ред. број	РАСХОД	до августа дин.	до августа п.	за август дин.	за август п.	Свега дин.	Свега п.
1	Пољопривредном фонду	—	—	—	—	—	—
2	Депозиту приход Пољопр. фонда	—	—	—	—	—	—
3	На нагр. по рас. стеч. за напредн. начине радње	—	—	—	—	—	—
4	На приређ. и држање 1 окр. изложбе.	—	—	—	—	—	—
5	» помаг. Подруж. које имају свога земљиште	625	75	—	—	625	75
6	На издржавање друштв. питомца	1150	80	—	—	1150	80
7	» остала помагања пољопр. проучавање прилика у земљи и осматр. друштв. и подружин. послова	1160	95	38	—	1198	95
8	На трошкове око друштв. славе	—	—	—	—	—	—
9	» приређ. изложбе приликом друштвене славе	100	25	509	90	610	15
10	На набавку књига, новина, дрвореза и повез књига и календара	1045	92	1	—	1046	92
11	На издавање практ. пољоприв. поука	200	—	595	—	795	—
12	» » пољоприв. списа	—	—	—	—	—	—
13	» „ 25-год садрж. „Тежака"	—	—	—	—	—	—
14	» награде сарадн. Тежака и Календ.	1461	40	108	80	1570	20
15	На набавку и експедицију семена	1318	99	20	—	13203	99
16	» „ » » справа	24704	29	238	—	24942	29
17	» набавку и експедицију плавог камена и прскалица	69429	85	4365	90	73795	75
18	На огрев, осветлење, канцеларијске потребе и намештај	1187	65	489	75	1677	40
19	На експед. Тежака Календ. и књига	195	05	58	25	253	30
20	» плату управн. друштт. доб. у Шапцу и издржавање добра у Шапцу	3924	06	250	—	4174	06
21	На плату секретара	735	—	200	—	935	—
22	« » писара	675	—	125	—	800	—
23	» » експедитора	395	22	80	—	475	22
24	» » двојице послужитеља	1110	—	160	—	1270	—
25	„ награду благајнику	560	—	80	—	640	—
26	« » уреднику „Тежака"	490	—	70	—	560	—
27	На подизање павиљона изложбеног, претречање ограде, обрађ. друштт. врта, и поправку куће	258	90		50	259	40
28	На ванредне издатке	916	45	86	75	1003	20
	Свега расхода	123510	53	7476	85	130987	38

177. Прочитана је изјава писца *„Практичне пољопривредне поуке — Подизање винограда америчком лозом“* да усваја примедбе рецензента, и да је по њима рукопис исправио — Одбор реши да се дело прима за VII Практичну пољопривредну поуку и да се штампа у 1500 а г. рецензенту да се изда у име награде 40 динара.

178. По реферату уредника *Тежака* о награди радова штампаних у 36, 37, 38 и 39 броју *Тежака* од ове године — Одбор одреди награде.

179. Уредник *Тежака* реферише да сума, која је овогодишњим буџетом одобрена за штампање Тежака и Пољопривредног Календара, не може покрити потребу, па је нужно да се нађе начина како да се подмири потреба и за штампање Календара — Одбор реши да се пита Управа државне штампарије, колико ће требати да се доплати за штампање Календара у 8000 па према одговору да се потребна сума положи, како би Календар што скорије био готов.

180. Уредник *Тежака* предлаже да се писцима Практичних пољопривредних поука поклања по 25 примерака за њихову личну употребу — Одбор усвоји предлог.

181. Прочита се писмо изасланика друштвеног на изложби у Жупи г. Вел. Виторовића, којим јавља да је био на изложби и да ће опширан извештај поднети, а уједно моли да му се у име дневнице и осталих трошкова исплати по рачуну 80 динара — Одбор реши да му се рачун призна и исплати.

182. Чита се писмо друштвеног повереника за прикупљање предмета за изложбу о слави друштвеној г. Св. Петковића, којим пита хоће ли се издаватп излагачима награде, уједно пита и за трошкове за изласке у околину и паковање предмета — Одбор реши да се излагачи као и досада награђују похвалницама, а од трошкова да се признају само трошкови око паковања предмета за изложбу.

183. Чита се писмо г. Министра Нар. Привреде, којим извештава Друштво да је уступљена набавка семена свилених буба и откупљивање мехурака у шест округа за пет година г.г. Фаркићу и Анђелковићу, с тим да могу на друштвену адресу увозити потребну количину семена свилених буба, пелегринове пећи, делове ових и остале потребе које су у вези са овом граном, па моли да и Друштво усвоји поменуту обавезу и од своје стране учини шта треба — Одбор усвајајући обавезу прими к знању.

184. Чита се писмо г. Марка Ристивојевића књижара из Пожеге којим тражи 100 Календара за 1900 год. под условима са 20% рабата — Одбор одлучи да се и њему може дати као и осталим продавцима а не овако како тражи, пошто он није више уговором овлашћен, јер је своју кауцију изузео.

185. Чита се писмо Управника друштвеног добра у Шапцу којим шаље ценовник воћака и украсног дрвећа с молбом да се штампа у 1500 примерака — Одбор реши да се са штампањем ценовника причека о коначном уступању друштвеног добра Министарству Нар. Привреде.

186. Секретар Друштва предлаже да се за чланове оцењивачких судова који ће ценити изложене предмете о слави друштвеној изабере и то:

За I групу: воће сирово и прерађено г.г. Благ. Д. Тодоровић струч. екон. Мин. Нар. Привреде, Светолик А. Петковић управитељ друштвеног добра у Шапцу, Војтех Буријан, воћар Топчидерске Економије, Антоније Мајеровић воћар Виноделског Воћар. Школе; и Антоније Целба државни економ среза јасеничког.

За II групу: пшеницу са њеним производима г.г. Јакова Бајлони индустријалца, Милана Бајића агрик. хемичара Мин. Нар. Привреде, и Милана Јовановића члана фирме „Слуцки и Комп.“ — Одбор усвоји предлог.

ОБЗНАНЕ

Уредништво *Тежака, Пољоприв. Календара и Пољоприв. Гласника* налази се у **дому Српског Пољопривредног Друштва**, Немањина улица бр. 11.

Уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара* у уредништву је сваког радног дана од 5—7 часова после а недељом и празником од 11—12 часова пре подне.

Уредник *Пољопривредног Гласника* у уредништву је сваке среде од 5—7 часова по подне.

Седнице **Књижевног Одбора** држе се сваке среде од 5 часова по подне, у друштвеном дому.

Сви радови, намењени било *Тежаку*, било *Пољопривредном Календару* или *Пољопривредном Гласнику* шиљу се увек **Срп. Пољопривредном Друштву** које их прима, у списак заводи и по списку предаје уреднику коме припадају.

Саднице облагорођених воћака и украсног шибља на продају. — На имању Срп. Пољоприв. Друштва у Шапцу има на продају велика количина садница разних облагорођених воћака, украсног шибља и четинара.

Који би желео набавити ове саднице нека се изволи обратити непосредно Управи друштвеног добра у Шапцу.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 49. броја Тежака: *Чланци*: Прослава тридесетогодишњице Српског Пољопривредног Друштва (свршетак). — Овогодишња берба у виноделско-воћарској школи. — Изложба стоке у Сегедину (свршетак). *Гласник.* — *Обзнана.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 50. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 12. ДЕЦЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОРТУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЛУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ТОВАРЕЊЕ ЂУБРЕТА

Изгледа да је товарење ђубрета посао, о коме је сваки земљорадник и сваки пољски раденик довољно обавештен. Али није тако. Овај рад, ма колико да је прост, опет се врло често а можда и скоро увек сасвим непотпуно врши. Напомене и обавештења, која следују, показаће уколико је ово гледиште оправдано.

Товарење ђубрета увек тражи извесну окретност и извесну вештину, а да би се продужавало без прекидања и без дангубљења, ваља пре но што се послу приступи, довести у ред кола, саонице и сав остали прибор, што има да служи при преносу ђубрета, Ништа није горе, него кад се при самоме послу почне да трчи сад лево сад десно док се нађе ситница, која се раније није спремила. Док се тако тумара тамо амо, људи и запрега стоје и дангубе и драгоцено време пропада: јер нико неће спорити, да време није увек подесно за износење ђубрета, те се ваља журити, кад су дани за то повољни.

На сеоским имањима не ради се увек тако, како би се овај посао убрзао. Рекао би човек, да се чини све да се он отежа и омете.

При товарењу ђубрета не треба кола истеривати на само ђубре; боље је да она стоје поред ђубрета.

Зна се, да дугачка слама за простирку под стоку неповољно утиче на товарење ђубрета, његово стварање и разастирање. Дугачка слама врло се тешко и врло непотпуно плугом заорава; напослетку ђубре с дугачком сламом врло се неправилно у земљи распоређује; оно се пред плугом нагомилава те отуда бива да га на једном месту има одвише а на другом нимало или у недовољној количини. То све, опет, ствара велике неједнакости код усева.

Да се избегну ове незгоде, треба сламу за простирку сецкати на дужину од 20 до 30 сантиметара. Товарење

ђубрета ићиће много брже и много лакше. Сем тога, отуда настаје знатна уштеда и у самој слами за простирку, јер ако се она исецка, много се једначије простире под стоку. Мокрћ или испогањена слама може се лакше избацити а да се у исто доба не избацује и сува и чиста слама. Ако се слама сецка, она се пре свега једнобразно слаже на ђубриштy, а затим у пољу лакше плугом заорава. Ђубре је на тај начин боље, јер *исецкана слами упија више осоке.* Ако се, дакле, слама сецка, постиже се уштеда: у слами, у ђубрету, у раду, у времену, те се тако обилато исплати и рад и време, које се око сецкања употреби.

Али и онда, кад би слама била исецкана, неупутно је ако се при товарењу ђубре узима у *водоравним слојевима;* не, у *одвесним слојевими* ваља ђубре узимати.

Ево како ваља радити: кола увек ваља да су поред ђубрета. Затим се оштрим ашовом озго па наниже одвајају кришке ђубрета од 25 до 30 сантиметара ширине. Овај рад не захтева нимало више надница, но напротив мање. Кад се овако ради, онда се избегава оно извлачење, оно кидање при сваком потезу ашовом ради одвајања кришки из оне испреплетане гомиле ђубрета, што је увек врло тегобно.

Јасно је и по себи, да ће узимање ђубрета у одвесним слојевима бити лакше, ако је слама за простирку била исецкана. Сем знатне уштеде у надницама, овај начин пружа још једну другу, врло велику корист. Потпуније је мешање незгорелог и полузгорелог ђубрета горњих слојева са згорелим или доста згорелим ђубретом доњих слојева, те се тако добија једнобразније ђубре, што је неопходан услов за распоређење усева а по томе и за већи принос.

Ако се ђубре узима у водоравним слојевима, онда разни делови једне исте њиве добијају ђубре, које није једнако ни по зрелости па по томе ни по дејству.

Доводимо, дакле, кола увек наспрам јаме за осоку и узимајмо слојеве поменуте ширине до самога дна ђубришта. На тај начин кола ће ићи по чврстој површини. Ако се кола изводе на ђубре, стока и точкови кола заглибљују се увек за време товарења, а свима је познато, колико напора стаје и стоку и возара, колико се проспе вике и колико пута фијукне бич, док се изађе из оне глибовите гомиле.

На шта треба пазити при подизању свињаца и обора за гојење свиња?

Кад се свиње увелико, трговине ради гоје, онда се гојење врши у оборима и свињцима.

Од тога, како је свињац с обором удешен, зависиће и успех гојења.

Свињац с обором треба да је на каквом сувом и оцедном месту, јер влажно земљиште није за свињац. Ако је земљиште тако, да јако упија мокраћу и другу нечистоћу, онда се у њему лако развијају клице за многе болести, С тога треба строго мотрити: на каквом ће се месту подићи свињац.

И ако свињац треба да је на чистом и сувом месту, мора ипак бити заклоњен како од летње припеке тако и хладних ветрова зими.

Свињац треба да је лицем окренут источној или западној страни. Зидови свињца треба да су дебели, како би се преко целе зиме могла одржавати што равномернија топлота у њему. Зидови од крупнога камена и плоча нису тако добри, јер се зими јако расхладе, па се онда на њих скупља пара и претвара у капљице, те их влажи, а влажни зидови шкодљиви су по здравље свиња. Много су бољи зидови за свињац од добро печених цигаља, а висина не треба да је мања од 2·20 м. ни много већа од 2·80 м.

Кров на свињцу не треба да је много висок и хладан. Јер, кад је кров висок, а уз то још покривен хладним градивом, онда је у свињцу хладно. Понајтоплије градиво за кров јесте трска или слама, јер је топло, те се пара под њим неће згушњавати. А где се ово градиво не би могло употребити ма због кога узрока, већ које друго које је хладније, онда се преко таквог крова може набацати слама или кровина да би у свињцу било топлије. На, кад време попусти и отопли, онда се ова кровина може одбацити.

Што се тиче величине свињца и обора, она ће зависити на првом месту од тога: колико ће се грла на храни држати, а затим од цене земљишта, грађе и начина како је свињац направљен. Но, било да се држи више или мање свиња на храни, потребно је да имају толико простора да лако и нестешњено могу боравити. Разуме се да је на једно угојено свињче потребно 1·20—1·40 квадратних метара простора. Према томе ваља рачунати нуждан простор и за остале браве, али не губити из вида и онај простор који ће заузети ходник и потребан прибор и судови. При овом одређивању простора, ваља строго мотрити, да свињац не буде тескобан, јер је тескобан свињац веома шкодљив по здравље дебелих свиња. У тескобном свињцу тешко је вршити посматрање свиња, а то је потребно, како би се могло видети како који брав једе, а и да ли су сва грла здрава.

Да би преглед и посматрање свиња био лакши, а и да би свиње биле удобније смештене, кроз средину свињца треба направити ходник а с обе стране оделења у којима ће свиње боравити. Ширина ходника треба да износи најмање 1·30—1·60 метара, како би свиње могле лако улазити и излазити, а да се не гуше и не стешњавају. А сем тога, да је лак приступ с прибором за чишћење свињца.

Величина ових појединих оделења зависиће од броја свиња које се на храни држе. Преграда између појединих оделења треба да је од тврдог дрвета, а дирећи, даске и пречаге да су тако ужљебљене, да се оделења према потреби могу сужавати и проширивати. Врата на овим оделењима не смеју се отварати у ходник, већ у оделење, како не би спречавале пролаз свиња кроз ходник. А да би се избегле и могуће повреде, треба клинце, чворове и све друге шиљасте предмете тако стурпејисати и заокруглити, да се брави о њих не могу повредити.

Под у свињцу треба да је чврст и набијен тако, да се у њега не упија влага и мокраћа. Положајем пак треба да је нагнут одводном каналу толико, како би се у њега могла слевати мокраћа. Ходник треба да је нешто мало пупчаст а с обе стране да има олуке за оптицање мокраће у одводни канал. Одвише пупчаст ходник није за свиње, јер се оне по њему тешко крећу, а врло лако падају кад мало брже иду.

Врата на свињцу треба правити на највиднијем месту; треба да су двокрилна и да се лако отварати и затварати могу. С оне стране, с које јаки хладни ветрови дувају, не треба врата правити, како се свињац не би нагло расхлађивао. Да би што дуже трајала, треба да су обојена којом мрсном бојом и да се увек отварају упоље. И на њима не треба да има каквих шиљатих предмета о које би се свиње могле повредити.

И у свињцу као и у осталим стајама у којима се више стоке држи, ваздух се квари. Међутим, чист свеж ваздух свињама је веома потребан. С тога, ваља строго пазити, па у једном свињцу не држати много свиња како се

ваздух на би јако кварио. Чим се мало примети да се ваздух почео кварити, треба отварати врата и прозоре, како би ваздух био што свежији. Но, да се проветравање не би вршило само на ове отворе, праве се тога ради нарочити промајници. По изради има их разних, али се најобичније праве испод крова у дувару. Облика су већином четвртастога, а има и округлих, а и једни и други имају нарочите капке, који се по потреби могу отворити и затворити. Кроз ове промајнике излази топао, покварен ваздух напоље а свеж унутра.

Но има гасова који су тешки, па се само до извесне висине могу пети, те кроз горње промајнике не могу да изађу напоље. За њих се праве други промајници опет у дувару; но на висини од 60 до 70 сантиметара од пода, па се онда спроводе до изнад крова. Кроз ове промајнике ови гасови излазе напоље.

Али ни отварање врата а ни промајници, неће много користити ако се свињац нечисто држи. С тога, свињац треба чисто држати. Ђубре, брлог, просуту храну и све што би могло кварити ваздух, треба одмах чистити и уклањати.

Судови из којих се свиње хране, праве се махом од мекога дрвета, а то с тога, што је оно јевтиније те се лакше добавља. Међутим, у мекога су дрвета крупне шупљике, па се брзо напије течношћу од хране којом се свиње хране, а и другом нечистоћом, те постају легло разним заразним болестима. Зато ваља пазити, па судове за свиње правити од тврђега дрвета, које није тако шупљикаво и у које неће тако лако течност продирати. Но било да се судови праве од једне или друге врсте дрвета, треба их чисто држати; а то ће се лако постићи, кад се после сваког хранења оперу и оставе на какво промајно место да се осуше.

Кад се судови напоје течношћу од хране и другом нечистоћом, не могу се тако лако очистити, те храни дају рђав мирис и укус. С тога, много је боље држати камене или металне калајисане судове, у којима се храна неће тако лако кварити.

Обично се каже: свињче је прљава и нечиста животиња, док међутим то у ствари није. Свињче је чисто, па може се рећи чистије од многе наше домаће стоке. Оно неће никада изаћи под-а-се, као што то многа стока чини, већ то врши даље од онога места где се храни и лежи. А то, што оно свуда рипска и што често легне у какво блато или ђубре, чини само с тога, да се мало разлади: а да има воде оно то не би чинило.

То неоправдано уверење, да је свињче нечиста животиња и чини те се код нас врло мало и полаже на чистоту свињаца и обора. Тако, врло се често може видети, како многи својим свињама сипају храну у судове, који се из блата скоро и не виде; а многи је, нарочито ако је то чврста храна, бацају у оно блато, па је више пропадне, но што је свиње употребе. И, онда, није никакво чудо, што се наше свиње дуже времена гоје и што се на њих утроши више хране, но што би иначе требало.

Да је чистота код све стоке, а код свиња нарочито, веома потребна, потврђено је нарочитим огледима. Метнуто је на храну шест брава свиња, једне тежине и старости, па им је давата једна иста храна како по количини, тако и каквоћи. Три су брава сваки дан чишћена четком и чешагијом и уопште држата су веома чисто, а она друга три нису. Ова три брава што су чишћена, пре су се угојила и мање су хране потрошила од оних што нису чисто држата.

Ово је, дакле, јасан доказ да свињче није нечиста животиња, и да му је баш потребно понудити што већу чистоћу, ако се хоће да она напредује како треба. Јер не каже се бадава: „Стока тимарена и чисто држата упола је нахрањена“.

Поред тога, што чистоћа утиче на брже и боље гојење свиња, она је још неопходна и здравља ради.

Зна се, да се у нечистим свињцима и оборима свагда пре појави зараза, но у оним, који се чисто држе. Има случајева, да зараза престане, кад се свињац и обори очисте и дезинфикују како треба. Веома је, дакле, потребно, да се како свињац тако и обор сваки дан врло пажљиво чисте, те да се не би задржавало ђубре и друга нечистоћа да у свињцу труне и ваздух кужи. Судове из којих се свиње хране, треба врло пажљиво прати и чисто држати. Тако исто, ваља чисто држати и оне судове у којима се храна спрема и држи. Под, одводне канале, а тако и целокупан прибор стајски, треба такође чисто држати. Дезинфекцију ваља уредно у одређено време вршити; но ово средствима и по упуту сточних лекара.

Само овако радећи, може се очувати здравље код свиња како треба и осигурати капитал који је у њих уложен.

Свињама је такође потребна и извесна топлота. Влажан и хладан свињац нарочито зими није за свиње. У хладном свињцу маторије свиње отпочну опадати у снази, а млађе, нарочито прасад и побољевати се. С тога треба да је свињац сув и топао.

Кад се свиње држе у хладном свињцу, потребују више хране, но иначе. Најумереније топлота је за остале свиње 12° а за гојнице 8—10° R. У свињцу ове топлоте, оне се најбоље осећају; а да би се она могла одржавати, треба у свињцу држати топломер.

Но, као год што су хладни свињци шкодљиви свињама, тако исто и сувише топли нису добри. У сувише топлим свињцима свиње се разнеже и омлитаве тако, да лакше подлежу многим болестима, а изгубе и вољу к јелу.

Да би свињац зими био топлији, треба га подастирати сламом. Лети пак, кад је велика врућина, треба свиње да имају доста свеже воде за пијење и хлађење, а поред тога да је и свињац заклоњен од јаке припеке. Без довољно свеже воде, не може се ни замислити разумно одгајивање и гојење свиња.

У свињцу треба да има довољно светлости, како би се посматрање свиња, чишћење а и остали послови могли вршити тачно и уредно. Оним свињама, које се гоје, није потребна тако јака светлост, јер их она надражује, те се више крећу, а међутим њима је мир веома потребан нарочито после хранења. С тога потребно је велику светлост смањивати каквим заклонима.

И. К.

Први угарски земаљски виноградарски конгрес у Сегедину

Ми смо укратко упознали читаоце са мађарском земаљском пољопривредном изложбом која је била у Сегедину, Један од важнијих момената те изложбе био је *виноградарски конгрес* (збор). То је био први Збор те врсте у Угарској; и по разноликости програма, којим су обухваћена била значајна предавања, претресања и договарања о најважнијим питањима која се односе на земаљско виноградарство, привукао је пажњу многих непосредно интересованих и службених кругова, те је Збор био необично добро посећен. Ми ћемо са тога конгреса навести неколико главнијих тачака, које могу бити од интереса и за нас.

Предавања која су на конгресу држана била су ова:

1, О засађивању винограда на песковима и о припремању земље за то (Александар Рáц).

2, О неговању вина са нарочитим погледом на вина са пескова (Рих. Цаунер).

3, О одабирању винских и столних сората за винограде на песковима (Јос, Хајнрих).

4, О најопаснијим биљним и животињским непријатељима винове лозе и одбрани противу ових (Јос. Јаблановски).

5, О обезбеђењу винограда од града (Др. Ев. Друкер).

6, О потреби и начинима оснивања *Угарског удружења виноградара* (Карл Барош, уредник Ungar. Weinbau-a).

У првом предавању „*О засађивању винограда на песковима и о припремању земље*“ изнет је оглед, како се пре филоксерне заразе на винограде на песковима није полагала велика важност, нити се они рационално садили ни обрађивали. Данас је 50% од песковитих површина засађено воновом лозом. А да се добије добар виноград, који ће филоксери одољевати, а уједно давати род добре каквоће, потребно је пре свега: да је земља добра пескуша, да су одабране сорте лозе и да се ради као што треба. У првом реду говорник свегује, да се производња ограничи на подесна столна вина за ширу потрошњу.

У другом предавању — „*О неговању вина са нарочитим погледом на вина са песка*,“ говорник напомиње, како вина са живих пескова, услед тога што имају мање киселине, могу корисно да се мешају са винима с брда. Неговање вина почиње, као што је познато, још у винограду. С тога се морају узети у обзир ова начела: 1, Да се одаберу сорте грожђа које одговарају месту и положају; 2, да се сади у чистој садњи; 3, да се не мешају ране и позне сорте, беле и црне. Бербу треба отпочети још докле је зрно свеже и пуно. Не треба бербу дуго одлагати; јер је одлагање оправдано само за производњу слатких (шумивих) вина.

У трећем предавању, — „*О одабирању сората лозе за винограде на песковима*,“ говорник наглашује, да, ма да су толике површине пескуша у Мађарској засађене лепим виноградима и пољопривредном се становништву овим отвара нов извор зараде, ипак су се у овај рад провукле многе погрешке. Тако се хтело, на прилику, гајити само оне сорте, које дају вино боље каквоће. То није добро; јер брдска вина увек су боља, но са пескова. Говорник светује, да се у виноградима на песковима производе вина за масу, а то су обична, столна (асталска).

Земља за засађивање мора бити *имуна* (да не прима филоксеру). Осем тога морају се имати у виду ови погледи: 1, положај да није низак; 2, земља да је влажна; 3, да земља није посна; 4, да терен није брежуљаст; 5, да је доњи слој пескуше родан (пун хумуса).

После тога треба пазити на избор сората лозе. Црвене сорте (за шилераста вина) не исплаћује се гајити на песковима. Препоручују се као најподесније: Скадарка (четерешка), Португизац, крупан Бургундац и Арамон.

Мимо то, треба гледати и на положај, као и на доба сазревања. Ране сорте успевају само на нижим, а позне и за црно вино само на вишим теренима.

У предавању „*О најопаснијим биљним и животињским штеточинама лозе и одбрани противу ових*,“ говорник је говорио о двама непријатељима: *Грожђаној алесни* и *Грожђаном мољцу* (смотавцу). Противу прве мора се употребљавати сумпорни прашак. Противу другога познати су три начина: 1, најобичнији, али и врло препоручљив — скупљање гусеница; 2, запрашивање прашком за инсекте (Цахарлином), у вези са прскањем водом са простим сапуном; 3, одбрана у доба када се мољац налази у облику лептира, да се чокоће пошто се одгрне поново песком покрије.

Противу *Антракнозе* (Богиња на лишћу и ластару) добро је средство сумпор помешан са кречем.

У предавању „*О одбрани винограда од града*“ говорник се у првом реду занамао питањем о обезбеђењу (осигурању) винограда путем државе или удружења; расправљао је уређење и рад страних и домаћих друштава за обезбеђење против града, а налази да је и пуцање у облаке један важан начин одбране противу града. Затим је примљена одлука која се ниже наводи....

Наводимо и ове две важније одлуке, које су том приликом донесене.

Тако по питању „О засађивању пешчаних земљишта и припремању земље“ усвојена је ова одлука:

Збор се саглашава у томе:

1, Да би желео, да би онима, који се реше подизати винограде на песковима, ваљало свратити пажњу на подесан начин, да би они требали засађивати лозом само имуна песковита земљишта, која су за циљ гајења лозе потпуно подесна.

2, Да сматра за упутно, да виногадари треба у виноградима на пешчаним земљиштима да теже да поглавито производе вина за ширу потрошњу.

„О — обезбеђењу винограда противу града“ донета је оваква одлука:

Збор налази:

1, Да обезбеђење винограда, с погледом на велике таксе, које наплаћују како домаћа тако и страна Друштва, за сопственике винограда није корисно.

2, Узев у обзир онај знатан капитал који се услед тога, што се плод угарских винограда не обезбеђује, рескира, збор сматра као врло важно питање да се обезбеђење винограда противу штета од града реши на основи удружења.

3, Збор узима на повољно знање покрет о „Удружењу за обезбеђење пољопривредника“ о коме се много говори, придружује се радо тој мисли и постараће се да виногадаре покрене, да се код тог новог удружења, заједно са осталим пољопривредним произвођачима, пријављују.

4, Велики ризик обезбеђења винограда противу града може да се смањи само тако, ако виногадари што многобројније пристану уз то удружење. У том циљу моли се кр. угар. Министар Пољске Привреде, да то удружење потпомогне како морално тако и у материјалном погледу, и да нареди, да за све оне, којима се изда позајмица за подизање винограда, или који образују нове виноградске општине, обезбеђење буде обавезно.

5, С погледом на онај велики капитал, који је уложен у нове винограде што још нису на роду, као и у расаднике зрелог и зеленог каламљења и припорења лозе, ваљало би обезбеђење против града да се распростре и на младе винограде, као и на производњу лозе и каламова.

6, Конгрес шиље из своје средине комисију од 5 чланова, која ће да одреди начине за повољно решење питања о обезбеђењу од града у смислу установљења „Друштва за обезбеђење пољопривредника.“

Најзад конгрес се изјаснио за оснивање „Угарског земаљског виноградарског удружења,“ те је из своје средине изабрао комисију од 7 чланова, са задатком, да припреми све претходне послове за сазив генералне скупштине још у току ове зиме.

Додајемо, да је конгрес имао да испита и рад неколиких плугова — справа — за окопавање винограда. Биле су у утакмици четири такве справе: две од Кине-а, једна од Осборнија, названа „Колумбија“, и Шутлеворта, названа „Планет јуниор“. Између ових најподеснија је Осборнијева „Колумбија“. Обрађује земљу у ширини од 95 см. и може се добро удешавати (на ширину од 30 см.). Дужина и ширина може се регулисати и у току рада. Гвоздени делови су од изврсног челика, те справа може да ради врло добро и на каменитој земљи. Дневно може да се уради ½ до 1 хектара. Тежине 40 кгр. Цена 34 фор. (82 дин).

— — Ђ.

ИЗВЕШТАЈ

О утакмицама плугова, дрљача и ваљкова 15. и 16. септ. 1899. године

Српском Пољопривредном Друштву

Оцењивачки суд има част поднети Друштву свој извештај о утакмицама плугова, дрљача и ваљака, које су према друштвеној објави од 22 јула ове годинэ бр, 7757. извршена у Топчидеру, у следећем.

Такмичење је било 15-ог и 16-ог септембра. Такмичара је било свега 14, и то:

1). Ковачко-коларска задруга из Београда са 4 плуга, 4 дрљаче и једним дрвеним ваљком;

2). Сићевачка Пољопривредна Подружина, са 2 плуга;

3). Максим Поповић, ковач из Шапца, са 2 плуга;

4). Јосиф Стојиљковић, ковач из Лесковца, са 1 плугом;

5). Јанко Цимарик, ковач из Београда, са 2 плуга;

6). Миладин Буњетић, машин-ковач из Ниша са 1 плугом;

7). Радован Личанин, ковач из Жаркова, са 1 плугом;

8). Љуба Димитријевић, ковач из Пожаревца са 1 плугом;

9). Витомир Дујин, ковач из Београда, са 2 плуга;

10). Љуб. Петровић, ковач из Жаркова, са 1 плугом;

11). Влад. Нешић, ковач из Обреновца, са 1 плугом;

12). Никола Жежељ, ковач из Обреновца, са 1 плугом;

13). Илија Бугарски ковач из Железника, са 1 плугом;

14). Столарско-браварска задруга из Београда, са 2 дрљаче Кинеовог система.

Прво је извршено такмичење плуговима а за овим дрљачама. Такмичење ваљцима није било, пошто је у циљу такмичења свега један ваљак донешен.

I. Утакмица плугова.

За такмичење одређено је земљиште, које по своме теренском положају постоји на једној висоравни, благом нагибу северо-источној страни окренутом. Иначе земљиште је обрађено, њива са које је прошлога лета пожњевена пшеница.

Свакоме од такмичара одређен је известан простор земљишта, на коме су имали да отпочну орање За овим наређено им је, да сваки свој плуг удеси тако, како ће моћи да отсеца бразду по 25 см. широку и 20 см. дубоку, с тим, да кад који удеси плуг, јави Оцењивачком суду те да приступи оцењивању. Према овоме, кад се који од утакмичара јавио да је удесио плуг да оре у одређеној ширини и дубини, Оцењивачки суд приступио је оцењивању по реду. За орање употребљени су — као теглећа стока — волови, које је управа топчидерске економије за овај циљ ставила такмичарима на расположење.

Само пак оцењивање плугова Оцењивачки је суд вршио на следећи начин:

Свакоме је плугу одређена дужина бразде по 40 м. Да би се констатовала јачина снаге која покреће плуг при орању, закачен је између колечака дотичнога плуга и ојишта снагомер (динамометар). Од онога момента кад се плуг кренуо да оре у одмереној дужини (40 мет.) па до краја истога простора, гледато је у часовник и прибележавано за колико је секунада сваки плуг на по се стизао до другог краја одмереног простора. За овим, код сваког плуга односно код сваке бразде од такмичећих се плугова мерена је бразда на неколико места — како у ширини тако и у дубини, те је на овај начин код сваке бразде (за сваки плуг) изналажена средња ширина и дубина бразде. На овај начин изналажена је и кубатура сваке преврнуте односно изоране бразде. Помоћу снагомера, који је за сваки плуг означавао колико је килограма снаге требало да га креће при орању у овоме одстојању и помоћу кубатуре преврнуте бразде, — израчунато је код сваког плуга колико 1 кгр. снаге преврне кубних см. земље. Принцип је овога испитивања: уколико се са мање снаге плугом преврне већа количина односно већа кубатура земље, значи, у толико је плуг бољи — савршенији. При оваквом израчунавању, наравно, код сваког је плуга одбијен проценат сопствене његове тежине, што представља потребну снагу — силу за вучење плуга кад не оре.

Поред оваког испитивања, Оцењивачки суд обзирао се при орању и на чистину бразде, на употребљивост плуга и руковање, и уопште на правилност орања.

Са оваквим оцењивањем плугова, суд је дошао до резултата, који су у под ·/. приложеном табеларном прегледу изложени. Из ових података види се, да је од свих такмичара најповољније резултате показао Љуба Димитријевић.

ПОДАЦИ

О извршеној утакмици плугова у Топчидеру на дан 15. и 16. Септембра 1899. године

Редни број	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ УТАКМИЧАРА	Занимање	ОДАКЛЕ ЈЕ: место	срез	округ	ЗА КАКВЕ ЈЕ ЗЕМЉЕ ПЛУГ	КОЛИКО ЈЕ ПРОСЕЧНО ОРАО У САНТИМЕТР. широко	дубоко	КАКО УОПШТЕ ОРЕ	ТЕЖИНА сопствене (килограма)	ТЕЖИНА на снагомеру (килограма)	ПРОСЕЧНО ПРЕВРТЕ 1 КГР. СНАГЕ КУБ. СМ. ЗЕМЉЕ	ЦЕНА ЈЕ ПЛУГУ дин.	НАГРАЂЕН СА дин.	ПРИМЕДБА
1	Ковач. колар. Задруга		Београд			тешке	28	16·2	лоше	98	200	471	—	—	Иниц. Саков. плуга
2	» » »		»			»	24·75	20·8	врло добро	49	185	558	60	130	Обичан плуг бр. 1.
3	» » »		»			лакше	22·4	18·4	добро	36	170	450	54	—	» » » 2.
4	» » »		»			»	—	—	рђаво	30	105	—	48	—	» » » 3.
5	Сићев. Пољ. Подруж.		Сићево		Нишки	»	28·75	16·5	лоше	45	240	304	—	—	
6	» » »		»		»	тешке	28·75	17·25	прилично	50	260	354	—	—	
7	Максим Поповић	ковач	Шабац		Подрин.	»	24·33	18·83	добро	40	160	474	—	90	
8	» »	»	»		»	лаке	23.75	18·5	прилично	30	160	464	—	—	
9	Јосиф Стојиљковић	»	Лесковац			»	25·—	18·75	доста добро	40	187	477	65	—	
10	Јанко Цимарих	»	Београд			тешке	21·76	18·33	добро	36	160	433	—	—	
11	« »	»	»			лаке	20·2	16·4	доста добро	33	130	427	—	—	
12	Миладин Буњетић	м. ков.	Ниш			тешке	26·88	18·8	добро	118	225	438	120	—	Сав од гвожђа
13	Радован Личанин	ковач	Жарково	врачар.	Подунав.	лакше	25·4	16·6	»	29	160	509	60	80	
14	Љуба Димитријевић	»	Пожарев.			тешке	30·—	18·—	врло добро	30	170	618	70	120	Обичан плуг
15	Витомир Дујин	»	Београд			лаке	—	—	рђаво	30	140	—	45	—	
16	» »	»	»			тешке	22·83	16·5	лоше	32	150	455	45	—	
17	Љубомир Петровић	»	Жарково	врачар.	Подунав.	лаке	25·3	15·5	добро	30	160	323	55	—	
18	Владимир Нешић	»	Обренов.	посавски	»	»	24·66	17·33	доста добро	25	175	369	58	—	
19	Никола Жежељ	»	»	»	»	тешке	26·25	19·—	добро	25	175	449	60	—	
20	Илија Бугарски	»	Железник	врачар.	»	лаке	33·6	14·2	доста добро	30	125	458	60	—	

ковач из Пржаревца. Код његовог плуга сваки килограм снаге (која креће плуг) преврће 618 куб. с.м. земље; а за овим долази плуг № 1 Ковачко-коларске задруге. Но из обзира што је плуг ковачко-коларске задруге јаче конструкције те је према томе и сигурнији за теже земље — прва награда од 130 динара досуђена је ковачко-коларској задрузи; а прва награда (за лаке земље) од 120 динара досуђена је Љуби Димитријевићу. Друга награда (за тешке земље) од 90 динара досуђена је Максиму Поповићу; а друга награда (за лаке земље) од 30 динара досуђена је Радовану Личанину.

Сви изложени плугови за такмичење били су обичног система, са дрвеним гредељима. Од обртача за брдске земље — није било ниједног. Само су два плуга била са потпуно гвозденом конструкцијом, и то један ковачко-коларске задруге — имитација Саковог плуга, који се у осталом није показао добар за орање; а други Миладина Вуњетића из Ниша, који добро оре, само што му је је цена висока (120 динара) и што је доста непрактично руковање са истим.

II. Утакмица дрљача.

Као што смо у почетку овога извештаја напоменули, за такмичење било је свега 6 дрљача, од којих су две столарско-браварске задруге, а четири ковачко-коларске задруге. Обадве оне дрљаче столарско-браварске задруге једног су система (Кинсове дијагонале) само с том разликом, што је једна тежа. Остале четири су ковачко-коларске задруге, и то две дрвене са гвозденим клинцима а две су потпуно гвоздене — цик-цак.

При проби у раду, оцењивачки суд оценио је, да су дрљаче столарско-браварске задруге практичније — нарочито тежа — према чему јој је досудио I-ву награду од 130 динара; а II-гу награду од 80 динара, досудио је ковачко-коларској задрузи за гвоздену цик-цак дрљачу.

На завршетку овога извештаја, Оцењивачки суд сматра за своју пријатну дужност благодарити Друштву на указаном му поверењу.

Чланови оцењивачког суда:

Благ. Д. Тодоровић, Н. Вељковић, Милан Јованић, члан фирме Слуцки и комп., **М. Ж. Вучковић,** економ топчидер. економије.

БЕЛЕШКЕ

Ашенбрантов прашак против Пероноспоре. — Под руковођењем професора угар. алтенбуршке пољопривредне Академије извршени су овога лета упоредни огледи прскања лозе противу Пероноспоре Ашенбрантовим прашком, којега производи *Ашенбрантова* (Dr. Aschenbrandt) *фабрика хемијских производа и вештачких ђубрива* у Штрасбургу у Елсасу. Прашак овај познат је у саобраћају под именом „Kupfer-Zuckerkalkpulver“; а то значи: прашак од плавог камена и креча, помешан са шећером. То је беличаст, ситан прашак, који кад се раствори у води, течност добије плавкасту млечну боју. Главно је у њему плави камен; остале су примесе ради тога, да се течност боље залепи, нарочито је за то — шећер. Справља се тако, да се прашак сипа најпре у 40 литара воде и уз то непрестано меша, па се по том налије у суд и остали 60 литара воде. Цело спремање течности траје 10 минута, и одмх се сипа у прскалице за прскање. Према бордовској чорби Ашенбрантов прашак стоји овако:

1, Справљање течности је врло лако и захтева мало времена.

2, Раствор је јаког алколског деловања, и по томе невешт радник не може истим да опрљи нежно лишће лозино.

3, Раствор се лепи изврсно, и ма какве да су кише, од које се бордовска чорба неминовно спира, нису у стању да га сперу од зелених делова.

4, Кад се не употреби сва количина која је спремљена, заоставши раствор може да траје дуго у затвореном буретy, па да то ништа не утиче на употребљивост његову.

После три прскања, која су редовно вршена овим раствором, упоредно и са бордовском чорбом, изведен је овакав закључак:

Ашенбрантов прашак, како у раствору 3% тако и 2% безусловно брани чокот од Пероноспоре, и стаје знатно јевтиније него ли бордовска чорба, справљена од илавог камена и креча.

Вршено је прскање и са једнопроцентним (1%) раствором Ашенбрантовог прашка, па је успех био такође повољан. И на овај начин јевтинији је прашак за мање од половине вредности материјала који је потребан за бордовску чорбу.

Како се цена плавом камену како које године све више пење, ми би саветовали виноградаре да огледају употребу овог прашка, који, као што се из горњега види, заслужује сваке препоруке.

Цена овог прашка бележи се засада по 38 крајцара 1 килограм (око 0·90 дин.).

Неколико столних (десертних) сората грожђа за пескове. — На песковима могу се такође гајити и сорте грожђа за једо назване столне сорте, или десертне. По искуствима, добивеним у Мађарској, за тај циљ препоручује се што мањи избор сората. Погрешка је, што се хоће имати у свом винограду све што се код других види. Ваља се у томе обазирати не само на то, да се задовољи таштина, него и да користи, а то је управо и главно. За то избор од 3 највише 4 сорте може се свакоме препоручити, и то поглавито оних сората, које оближње веће тржиште тражи. По својој деликатности, на првом су месту француске *Шасла-сорте* (Ранке) које се уопште врло радо траже и троше. На хумуснијој земљи роде обилато. Нарочито је за препоруку *Шасла ружкрокан* (Chasselas rouge croquant) који даје врло укусно грожђе и подобно за транспорт. За украсе најбоље је *Златни Шасла* (Chasselas d'oré) у кога је грожђе много лепше, но у обичног белог Шасла. У Немачкој па и у угарској престоници, у новије доба највише се тражи *Мускат Отонел* (Muscat Ottonel) и *Пасатути* (Passatutti). Обе ове сорте прилично рађају и у песковима; нарочито Отонел није пробирач односно земље. Осем тога дају и вино с најбољим укусом. Од Отонела може се слободно правити десертно вино (Аусбрух). Који, дакле, хоће да засади на песку повише и столних сората, томе се препоручује да Шасла руж крокана засади ¾ а Шасла златног ¼. Између мирнљавих сората нека бира Отонел или Пасатути.

Ашенбрантов прашак против Ондиума. — Из фабрике Ашенбранта у Штрасбургу (у Елсасу) добива се прашак, који поред плавог камена и креча има и *сумпора*. Према томе подесан је за запрашивање чокота противу Ондиума. Прашак се растура обично љуваљком (ручним меховима), или помоћу апарата *запрашивача* од Вермолера названим *Торпиљ* (Torpille), или система „Eole“. Прашак

је ситан као бело брашно № 0., па се врло лепо може њим запрашивати. Доказују, да је много корисније употребљавати овај прашак противу Оидиума, него ли *сам* сумпор. Помешан сумпор са кречом боље пријања, те је деловање сумпора на уништавање гљивица јаче и поузданије. Како у прашку има и плавог камена, то при употреби овог прашка није потребно треће прскање противу Пероноспоре. Треба огледати.

ГЛАСНИК

Скромна прослава. — 17. новембра ове године навршило се пуних 25 година, како је штампан први рад нашег сарадника г. Павла Т. Тодоровића.

Тога дана, у само вече, неколико чланова Књижевног Одбора и редовних чланова Српског Пољопривредног Друштва, на позив секретара друштвеног, г. Милутина Јовановића, упутили су се у дом г. Тодоровића и честитали му свечаност двадесетпетогодишњег му књижевног рада.

Али није на томе остало. Министар Нар. Привреде, господин Живан Живановић, сазнавши доцније за ову скромну прославу, на предлог свога начелника, господина Душана Спасића, поднео је Његовом Величанству Краљу, указ, којим се г. Тодоровићу дарује орден Светог Саве четвртог степена, и то је г. Тодоровићу у своме кабинету на свечан начин и саопштио.

Ми честитамо г. Тодоровићу ову прославу и највише одликовање, које му је том приликом даровано, са жељом, да још дуго ради на пољопривредној књизи, на којој је и досада тако обилато радио.

Господину Министру Нар. Привреде благодаримо на пажњи коју је и овом приликсм указао трудбеницима српске пољске привреде.

Постављење. — Господин *Светолик А. Петковић*, уважени управитељ имања Срп. Пољопривредног Друштва у Шапцу, постављен је за државног економа округа подринског с платом од 3500 динара годишње.

Г. Петковић је дугодишњи управитељ друштвеног имања у Шапцу и вредан трудбеник Српског Пољоприв. Друштва на важноме послу унапређења пољске привреде у Србији.

У тренутку кад се Српско Пољопривредно Друштво пашта са својим честитим службеником, *Тежак*, лист друштвени, жели г. Петковићу добро здравље и сваки напредак и у новом му положају, у коме он и држави српској и Друштву може учинити лепих услуга. У исто доба ми га молимо, да ни у положају окружног економа државног не заборави на Српско Пољопривредно Друштво, које му је за дуги низ година поверавало своје најугледније место и одликовало га свим својим поверењем.

Награђени учитељи народних школа. — Према *Правилима о награђивању учитеља народних школа који раде на пољској привреди* и стечају, који је расписан 30 октобра пр. год. Збр. 6618, на предлог изасланика, који је по чл. 4 истих Правила извршио преглед и оцену радова учитеља који су се најбоље одликовали у практичним пољопривредним радовима и утицању овим на околину, Господин Министар Народне Привреде решио је, да се *новчаним наградама* награде:

1, *првим* двема наградама по 300 динара у сребру, Драгољуб Тодоровић, учитељ у Грбавчу и Светислав Јовановић, учитељ у Сепцима;

2, *другим* двема наградама, по 200 динара у сребру, Велимир Перишић, учитељ у Глумчу, и Новица Павловић, учитељ у Лужници; и

3, *трећим* двема наградама, по 100 динара у сребру Стеван Јовановић, учитељ у Рогачици и Саватије Грбић и Милорад Милошевић, учитељ у Бољевцу (по 50 динара)

Мимо ове, по решењу Господина Министра одликовани су *писменим похвалницама:*

Стеван Радовановић, учитељ у Великом Поповићу;

Манасије Стевановић, учитељ у Прибоју (пређе у Јашуњу) и Зорка Грбановићева, учитељица у Јашуњу;

Радоје Красић и Антоније Обреновић, учитељи у Ћићевцу, и

Глигорије Петровић, учитељ у Бубушинцу.

Нека је и од наше стране хвала Господину Министру.

Стечај за награде учитеља народних школа за год. 1899—1900. — *Према Правилима о награђивању учитеља народних школа који раде на пољској привреди* расписан је стечај за награде, које се имају издати наступајуће године. Те су награде:

1, две прве по 300 динара у сребру;
2, две друге по 200 динара у сребру и
3, две треће по 100 динара у сребру.

На учитељима је нашим, да се и даље покажу вредни ове пажње Г. Министра Народне Привреде.

Друштво за обезбеђење пољопривредника у Угарској. — На сегединској изложби покренута је међу угарским пољопривредницима мисао о образовању *удружења за обезбеђење — осигурање — пољопривредника.* Правила су усвојена и изабран одбор који је руководио уписом. Уписано је већ толико удела, да је одређена скупштина ради конституисања друштва. Поред виђенијих пољопривредника угарских, угарска влада је много настојавала да се ово друштво оствари. Ми ћемо донети ускоро један извод из Правила овога друштва.

Са првог међународног конгреса за пуцање у облаке у Казали (Италији). — У *Тежаку* је јављено о сазиву овог конгреса, који је трајао четири дана (6, 7, 8 и 9 новембра о. г. по нов. к.). Било је око 560 лица само из Италије, а из Аустро-Угарске ишао је познати градоначелник Виндиш-Фајстрица у Штајерској, Алберт Штигер, који је први организовао са успехом пуцање у облаке у одбрани од града. Дневни ред састојао се из 14 тачака, а за сваку тачку одређен је референат (известитељ). У тих 14 тачака садржана су питања: о резултатима пуцања у облаке у Штајерској и разним покрајинама италијанским; о научном предвиђању олује и објављивању (сигнализирању); о извршивању пуцања; о научним извођењима из праксе пуцања и о економској страни пуцања; о потреби регулисања пуцања законом итд.

Из расправа, које су вођене о појединим питањима, и које су од стране учесника конгреса са највећом озбиљношћу и стрпљењем саслушане, наводимо ове тачке:

1. конгрес се сагласио на основи признатих извештаја из Штајерске и покрајина у Италији, *да је пуцање у облаке аут, на коме се питање о одбрани од града са успехом решава;* да су резултати из године 1899 такви да могу потпуно да охрабре, и да треба тражити средства и начине, како би се искуства могла на широко употребити.

2. Метеоролошка служба још није тако организована, да се може општинама објавити наступање олује; али телеграфске и железничке станице могле би својим апаратима

јављати наступање олује, јер се на овима поремећај у ваздуху може опазити 3 до 4 часа пре олује. Неке телеграфске и железничке станице већ су то и чиниле, и давале знак истицањем заставе.

3. Штигер, кога су потпомогли многи практичари, потврдио је, да су за пуцање само *велике прангије* са упаљачима и *високи левци*; јер мање прангије и апарати, који се од неких препоручују, не могу да изазову потребан потрес. Ово је мишљење потпомагао и проф. Роберто, метеролог. По упутству Штигеровом, прангије треба да су ковane, 350-500 м.м. високе и шупље 25-30 м.м.; а левци да су 4 м. високи. За пуњење потребно је 150 до 200 грама простог барута (за распрскавање).

4. Огледима доказано је, да нити је механичко покретање ваздуха нити прстенови од дима узрок учинку (ефекту) пуцања, него да покрет експлозивних гасова производи вртлог, који под извесним погодбама изазива појаве да се у висинама, где се град ствара, покваре процеси (електрицитет, умешање хладноће итд.) који га стварају.

5. Извештаји о радовима на пуцање у облаке у Италији показали су једну потпуну организацију *дружина (консорција) за пуцање*. Податке које су оне прикупиле и изнеле пуни су вредности, и упознали су конгрес с многим опажањима, како у погледу на пуцање тако и на образовање грâда и разбијање олује. Лепи картографски нацрти показали су очигледно деловање пуцања на места где су биле станице за пуцање, као и с друге стране, падање грâда у пределима који су се граничили са овим местима. Из овога се, даље, сазнало, да у самој Горњој Италији има на 3000 станица за пуцање.... један број, који најбоље потврђује, да је *пуцање у облаке* доиста средство, „које је на путу да реши питање о одбрани од града“....

Аграрна скупштина у Араду (Мађарској). — *Савез угарских пољопривредника* у договору са *Пољопривредник Друштвом* арадског комитата сазвао је скупштину за 26 нов. о. год. по нов. к. Важно је знати, који су главни говорници били на овој скупштини. Професор *Александар Кароли* говорио је „о борби покретног капитала са непокретним“. Проф. *Роберт Зеленски* говорио је „о укинућу терминских радња без покривања берзе“. Професор *Мирко Сечењи* говорио је „о обезбеђењу од грâда и пожара“....

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изишао је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА

1900. ГОДИНУ

ГОДИНА XVIII.

УРЕДНИК

Лаја Т. Тодоровић — Ђаковчић

ЦЕНА 0·50 ДИНАРА

Садржај је овога *Календара* ово:

Календарски део, са свима досадашњим одељцима, а одељак о пошти и телеграфу попуњен је и обавештењима о телефону.

Пољопривредни подсетник са пробраним одељцима, потребним за *практичну* употребу, по свима гранама пољске привреде, у неколико и из најновијих закона пољопривредних.

Поучни део, у коме су ови чланци:

О гајењу шећерне репе;
Мрква као сточна храна;
Гајење коза и савремено шумарство;
Омањи рибњаци за гајење шарана;
Корпе за извоз и пренос свежега воћа;
Храна и храњење нашега народа;
Жена у нашем домаћем газдинству.

Готова је

САДРЖИНА ТЕЖАКА

ЗА ПРВИХ 25 ГОДИНА

УРЕДИО

Благоје Д. Тодоровић

Садржина је формата *Тежака* у коме он данас излази. Уређена је *по писцима* и *струкама*. Радови г.г. писаца изнесени су оним редом, како су у *Тежаку* штампани а радови по струкама сређени су по *азбучном реду*.

Овом *Садржином* корисно ће се послужити како поштовани читаоци *Тежака*, тако и пољопривредни писци, јер и једни и други могу имати лака и брза прегледа по сваком питању, које би их занимало.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 50. броја Тежака: *Чланци*: Товарење ђубрета, — На шта треба пазити при подизању свињаца и обора за гојење свиња? — Први угарски земаљски виноградарски конгрес у Сегедину. — Извештај Српском Пољопривредном Друштву. — *Белешке.* — *Гласник. Књижевни огласи.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 51. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 19. ДЕЦЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОРТУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Лекo, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

ХУМУС

С пољопривредног гледишта век, који се свршава, може се звати *век ђубрива*. Благодарећи тим ђубривима земљорадња се у свету савршено преобрзила; уосталом и наука је без мало успела проучити сва њихова најтајанственија дејства. Малобројни су данас пољопривредници који упорно још не признају значај ђубривима.

Да се постигне овај успех, научници су се много морали борити. Било је, наравно, да су неки од њих у жестини борбе и претеривали, те су с тога и они толико исто за осуду, колико и првобитно незнање, против кога су се они сви борили.

Има земљорадника који верују да је *само* хемијско ђубриво у макаквој земљи довољно давати повољне жетве; пред њиховим очима, *хумус* игра тек споредну улогу; некоји чак мисле да он никакву улогу и не игра.

Да видимо.....

Хумус, овај битни састављак орнице и стајског ђубрета, производ је распадања органисаних бића, стоке а нарочито биља (лишћа, стабљика, жилица, итд.) Овај преображај органске материје врше црви, гљивице и поглавито квасци.

Квасци су двојаки: *аеробијски*, који дејствују у додиру с ваздухом и који растварају шећерасте материје и сламну гуму; *анаеробијски*, који раде без ваздуха и који растварају кончасте (целулозне) материје, које чине скелет биљака. Минералне материје, којих има у биљу, издвајају се под утицајем оба квасца.

Хумус неког земљишта троши се брзо ако се ма због какве сметње поново не ствара. Обиље хумуса у неком земљишту распознаје се по његовој боји; она је утолико црња, што земљиште има више органских материја. Хумус се необично брзо исцрпљује у кредастим земљиштима; с тога и стајско па и свако друго органско ђубриво у тим земљама производи тако добра дејства, која су уопште

већа но дејства од ђубрења хемијским ђубривом. Најзад, изузев тресетна земљишта, дакле она, која су засићена органским материјама, стајско ђубре имаће увек јако дејство. И доиста, оно је основица при снажењу и опорављању земаља, које су усеви изнурили. У накнађивању плодоносних састављака, који су на тај начин земљи одузети, хемијска ђубрива имаће само допунску улогу, то јест само да појачавају биљну производњу.....

(свршиће се)

ВИНО ОД ЈАГОДАСТОГ ВОЋА

Све јагодасто воће: јагоде, купине, малине, дудиње, огроз, рибизле, боровнице, и др. могу да служе као врло добар материјал за грађење вина. Вино добивено од овога воћа, не само да је здраво и пријатно пиће, већ се шта више и као лек може употребити.

Истина јагодастог воћа нема код нас у бог зна колкој мери, али и оно мало, што га има, може да се врло добро употреби за грађење вина умаломе, за домаћу потрошњу.

У Средњој Немачкој гради се много од овога пића, шта више има радњи, које по 200 хектолитара вина годишње од јагодастог воћа производе.

У сваком воћу поред шећера најважнији је састојак киселина. Шећер даје приликом врења алкохол, и то уколико у једном воћу односно соку његовом има више шећера, утолико ће пиће од тог воћа сграђено садржавати више алкохола. Од 1% шећера постаје приликом врења око 0·6% алкохола по запремини. Да би једно вино било како за пиће пријатно, тако и да би се могло одржати, да се не уквари, треба да садржи што више алкохола. Вино испод 9% алкохола врло је слабо и лако се квари. Најбоље је да вино садржи 10—14% алкохола. Киселина, која се у воћу налази, углавном је јабучна, ова прелази већим делом и у вино, сем тога приликом врења гради се нешто и сирћетне киселине. Да би вино имало пријатан укус, не сме садржавати мање од 0·5% нити пак више од 1% киселине. Најбоље је кад у вину односно шири има 0·6 до 0·7% киселине.

Из тога излази, да шира, која је намењена за грађење кога вина, треба да садржи 20—26% шећера и 0·5—1·0% киселине, како би из ње постало добро и пријатно пиће.

Јагодасто воће по Barth-u садржи:

ВРСТА ВОЋА	КИСЕЛИНЕ У %			ШЕЋЕРА У %		
	НАЈ-ВИШЕ	НАЈ-МАЊЕ	СРЕДЊЕ	НАЈ-ВИШЕ	НАЈ-МАЊЕ	СРЕДЊЕ
Рибизле	2,5	1,5	2,0	7,7	4,8	6,4
Огроз	2,4	1,0	1,4	8,2	6,0	7,0
Боровнице	2,0	1,3	1,7	5,3	4,8	5,0
Купине	1,8	0,8	1,2	—	—	4.4
Малине	2,0	1,0	1,4	4,7	2,8	3,9
Јагоде	1,6	0,5	0,9	9·1	3,1	6,3
Бруснице	2,4	2,2	2,3	1,7	1.3	1,5
Дудиње	—	—	0,4	—	—	10,1

Из ове се таблице види, да ниједно јагодасто воће нема онакав састав, какав би му требала да има шира; већ свако има много мање шећера а све сем дудиња има много више киселине, но што је потребно. С тога при грађењу вина од јагодастог воћа, треба ширу удесити тако, да има киселине око 0·7%, а то ћемо урадити ако је водом довољно разблажимо, а потом јој додамо толико шећера да целокупна шира садржи око 24% шећера. Оволики процентат шећера треба довести с тога, што се овакова вина граде умаломе и најзад за лек па треба да буду што јача. Шећер, који се додаје, треба да буде наш обичан шећер у главама или коцкама.

При грађењу вина од јагодастог воћа треба обратити пажњу на пребирање, муљање, цеђење шире, разблаживање и додавање шећера, врење и неговање преврелог вина.

Пребирање. Пре свега треба изабрати потпуно здрава зрна и оставити их, да који дан на каквом сувом месту *дозру*. Јер јагодасто воће има особину, да обрано при стајању дозрева, т.ј. да добива више шећера. Пошто смо то урадили, треба пре него што би даље радили, издвојити сва зелена зрна, јер ова садрже много киселине а мало шећера; само зрела зрна треба муљати.

Муљање. Муљање се врши рукама или дрвеним муљалом. Још је боље ако се воће измуља обичном муљачом за грожђе. Како овог воћа обично нема изобиља, то се муљање може извршити и обичном машином за сецање меса, кромпира и др. Сем тога постоје и врло удесне т. зв. американске *муљачице за јагодасто воће*. Кад смо воће добро измуљали то треба јагоде, малине, купине и боровнице оставити, да онако измуљане на комини а на каквом хладном месту бар 24 сата постоје, па тек тада оцедити ширу (сок). Рибизле и огроз треба одмах оцедити.

Цеђење. Измуљано воће може се цедити кроз какву крпу или често сито, али је још боље ако се шира оцеди помоћу какве винске пресе. Има врло малих преса погодних за грађење вина умалом. Пошто смо ма којим начином оцедили ширу, треба остатку (комини) додати воде, и добро га измешати и попова цедити или пресовати. Ово се понавља још који пут, док се не употреби бар ¾ оне воде, коју смо израчунали да треба шири додати да би јој довели киселину око 0·7%. На тај ћемо начин из комине извући готово сав шећер а и киселину.

Додавање шећера. Као што је већ речено ширу јагодастог воћа треба разблажити до извесне границе и додати јој потребну количину шећера. Да би се знало докле треба да иде разблаживање и додавање шећера, треба испитати, колико нам шира садржи киселине а колко шећера. Киселину треба испитати титрисањем са познатим натријум или калијум хидратом, а шећер помоћу каквог тачног широмера. Ну, у недостатку оваког испитивања, можемо се служити помоћу средњих бројева састава појединог воћа из таблице и на основу њих израчунати потребну количину воде и шећера.

Тако на пример по тој таблици *јагоде* имају око 0·9% киселине, да би довели, да шира из јагода има 0·6% киселине треба на сваки килограм јагода додати 500 грама воде. Шећера имају јагоде 6·3 или кад смо додали воде, онда ће шира имати 4·2% шећера, да би количину шећера повисили на 22—24% треба шири од јагода додати на сваки литар ове 180-200 грама шећера, или на 1 кгр. јагода 300 грама шећера.

Рибизле имају од прилике 2,0% киселине; да би садржину киселине свели на 0·7% треба сваком килограму рибизла додати око 1,8 до 2 кгр. воде. Шећера имају рибизле 6·4% или кад смо им додали 1·8 кгр. воде, онда ће шира од ових имати око 2,3% шећера, да би садржину шећера повисили до 24% треба сваком литру шире додати око 217 грама шећера, што значи на сваки кгр. рибизла 618 грама шећера.

Купине имају око 1·2% киселине; да би добили ширу са око 0·6% киселине, треба на сваки килограм купина додати 1 литар воде. Шећера имају купине 4·4% или по додатку воде око 2·2%, да би количину шећера повисили на 24% треба сваком литру шире додати 218 гр. шећера, или на сваки килограм купина 456 грама шећера.

Малине имају 1·4% киселине; да би добили ширу са око 0·7% киселине, треба на сваки килограм малина додати 1 литар воде. Шећера имају малине 3·9 или по додатку воде њихова шира има око 2%, значи, да треба сваком литру сграђене шире додати по 220 грама шећера или 1 килограм малина 440 грама шећера.

Огроз има 1·4% киселине; да би му киселину разблажили на 0·7 треба сваком килограму огроза додати по 1 литар воде. Шећера има огроз 7% или по додатку воде његова шира има 3·5 шећера, значи, да треба сваком литру сагрђене шире додати око 205 грама шећера или сваком килограму огроза 410 грама шећера.

Боровнице садрже 1·7% киселине, значи, да треба сваком килограму ових додати око 1·5 литара воде. Шећера имају боровнице 5% или добивена шира разблажи-вањем водом има око 2% шећера, значи, да треба на сваки литар шире додати 220 грама шећера, или другим речима, на сваки кгр. боровница 550 грама шећера.

Дудиње имају око 0·4% киселине, значи да на сваки килограм дудиња треба додати 2 грама чисте винске киселине. Шећера имају око 10%, значи, да на сваки кгр. дудиња треба додати 140 грама шећера. Шећер и киселину треба у мало воде растворити, па додати дудињама и тад тек оцедити ширу.

Врење. Пошто смо на горе поменуте начине добили ширу, то треба оставити ову на ком топлијем месту, на температури 15—20° C да преври. Врење се врши или у каквом погодном омањем бурету, које треба да је $^5/_6$ широм напуњено. Врло је добро да се на буре намести т.зв. врањ за врење.

Ако имамо мању количину шире, то треба ову оставити да преври у каквој погодној стакленој флаши, нарочито су добре оне флаше у које се узима сирћетна киселина и др. Флашу треба зачепити пробушеним запушачем, и у рупу овога наместити савијену стаклену цев, чији је други крај спроведен у какву чашу напуњену водом. Сем тога и у ову флашу може се наместити врањ за врење, а има и нарочито за то удешених справица од стакла.

Неговање вина. После 8—12 недеља шира ће потпуно преврети и избистрити, с тога треба добивено вино оточити.

Ако је врење било у буретy то ћемо отакање извршити исто онако, на славину, као и отакање обичног вина. Ако пак имамо вино у флаши, то ћемо га оточити помоћу каучукног црева. У том циљу спустићемо један крај црева до близу дна флаше, а притом пазити, да се мутљаг, који је на дну, не додирне и не узмути; на други крај цеви сисаћемо ваздух устима док течност не пође. Суд из кога хоћемо да оточимо вино, треба да је виши од горњег дела оног суда у који отачемо.

Вино ћемо оточити или у буре и ово до врха напунити и добро зачепити; или ако имамо мало вина, то ћемо га оточити у обичне винске флаше и ове затворити.

Вино овако добивено може да траје годинама и са његове велике количине алкохола није подложно толико квару ни болестима вина.

Ко жели имати још слатко а јако вино може при грађењу количину шећера повећати.

М. Ј. Бајић

СРЕДЊА ПОЉОПРИВРЕДНА ШКОЛА У ХРУЂИМУ

О чешким пољопривредним школама било је речи на овоме месту само површно и у најкраћим потезима. Међутим, када је поправка нашег привредног и пољопривредног стања народног стављена на дневни ред. те се у томе правцу чине припреме и предузимају журни кораци, биће свакојако од неоспорне важности: да се изближе упознамо са свима чиниоцима, који крећу пољопривредни напредак код наше чешке браће, и са уређењем њихових пољопривредних школа у Хруђиму, које су од тако јаког непосредног утицаја по општи материјални напредак свога краја.

Средња пољопривредна школа у Хруђиму заузима, међу осталим школама своје врсте, врло угледно место. Она је најподеснији завод за васпитање и спрему синова имућнијих земљорадника, нарочито у оним деловима Чешке, где су услови за развитак земљорадње подесни и где цвета пољопривредна индустрија, као што је то источни део Чешке.

У средњу пољопривредну школу примају се ученици са сразмерно једнаким припремним знањем и то таквим, какво сваки имућнији земљорадник чешки жели и даје своме сину. И те ученике, са скоро истом спремом, за време од три године, уче стручни наставници у заводу не само у предметима стручним, тако рећи неопходним за земљоделски позив, већ и у предметима општега правца и значаја. А када се још узме у рачун, да је и сама основа за учење у томе заводу тако брижљиво изабрана и узета, онда је јасно: да таква пољопривредна школа има неоспорног утицаја на опште образовање чешких земљорадника, који су и онамо у већини, ма да не у оноликој, као што је то код нас.

На средњој пољопривредној школи учи се свему, што је земљораднику новијега доба од неопходне потребе. Поред предмета за опште образовање и поред темељног изучавања *наука пољопривредних* на основу природних наука, дуже се предавања у највећој опширности о *пољопривредној индустрији*, чији су основи тако потребни сваком пољопривреднику. Даље, поклања се нарочита пажња *повртарству*, нарочито се опширно изучава *хемија;* даље се изучава *сточно лекарство* и најзад обраћа се потребна пажња на то, да се ученици привилно и тачно науче *немачком језику.*

Који се предмети, с колико часова и у којој години уче на школи, о којој је овде реч, видеће се опширно из редова, који буду следовали.

А какве користи даје омладини средња пољопривредна школа чешка?

И ако су средње пољопривредне школе, у првоме реду, намењене томе, да спремају *рационално образоване земљораднике*: ипак свршени ученици тих школа могу бити исто тако још и добри *пољопривредни чиновници* — где се на државним доменама и већим приватним пољопривредним добрима могу врло корисно употребити. Пошто се свршени ученик такве средње пољопривродне школе снабде још и практичним знањем, тада је још и најбољи и најподеснији *закупац већег пољопривредног имања*, на коме би он с кориштњу могао примењивати у практици знање добивено за школском клупом. И баш онамо, у Чешкој, видело се на практици, да су свршени ученици средњих пољопривредних школа чешких, снабдевени још и искуством, показали невероватне успехе у својој делатности на закупљеним пољопривредним имањима. И у томе смислу делују и сви надлежни чиниоци, да за економе таквих имања долазе људи само са стручном спремом. Осим тога, ти свршени ученици могу даље *„ступати за редовне ученике вишег пољопривредног завода у Табору и Либверди“* — шта више они се примају за редовне ученике сличних највиших завода и ван граница своје домовине. Па и на политехничким заводима могу наставити своје студије у предметима земљоделским и хемијским.

То су несумњиве користи, које средња пољопривредна школа чешка пружа својим ученицима.

Осим тога, поједини свршени ученици средње пољопривредне школе чешке, који одвајају од својих другова спремом и усталаштвом, имају отворен пут за *наставнике на пољопривредним школама*, и као што су касније испити и показали, многи су се кандидати тога реда у томе погледу и одликовали. Па *и у заводима индустријским*, нарочито у шећерним фабрикама, они могу бити добри помоћни службеници, као и у фабрикама спиритуса.

Сада да се потање упознамо са основима и целокупним уређењем средње пољопривредне школе у Хруђиму.

Средња пољопривредна школа у Хруђиму отворена је почетком школске 1885—86 године. До тога доба, та је школа постојала пуне 23 године само као нижа школа

земљоделска. У школској години 1887—88 постала је потпуном школом, то јест школом са трогодишњим трајањем када су свршени ученици полагали први испит зрелости у њој. Од тога доба она се, с године у годину, све јаче развијала, добијајући и све већи број ученика.

Почетком школске 1895—96 године навала при упису ученика била је тако јака, да се морао у првој години поменуте школе основати упоредни разред, што се и године 1896—97 продужило и у другој години. Тако су у школској години 1897—98 била основана и два упоредна разреда у другој и трећој години, као и школ. 1898—99 год.

Да се часом осврнемо на таблицу, која ће нам најјасније представити бројно стање ученика те школе, као и успех њезин у погледу похођења за сразмерно кратко време.

Школ. год.	имало је у I год.	II год.	III год.	свега	положило испит зрелости
1885-86	24	—	—	24	—
1886-87	25	22	—	47	—
1887-88	17	22	22	61	20
1888-89	22	17	22	61	17
1889-90	24	22	16	62	14
1890-91	28	22	21	71	21
1891-92	31	27	20	78	17
1892-93	25	26	25	76	22
1893-94	38	25	24	87	21
1894-95	38	34	25	97	22
1895-96	68	34	33	135	32
1896-97	60	63	31	154	29
1897-98	56	61	60	177	51
1898-99	63	60	61	184	57

У школској 1896—97 години школа је обогаћена новом имаовином: добила је један добар део земље, који је одмах године 1897—1898 још и повећан, те је на тај начин дата ученицима прилика да се вежбају у пољопривредној пракси и да изводе разне огледе. У исто доба подигнуте су и нове, економне зграде и набављена стока, потребна за рад на имању. Да је то од велике користи за ученике, излишно је нарочито напоминьати.

Но најважнија година у историји средње пољопривредне школе хрушимске јесте, бесумње, школска 1898—99 година, јер је истом тада била испуњена општа, дугогодишња жеља свију пријатеља чешког пољопривредног напретка: да завод буде примљен у земаљску управу. Скупштина краљевине Чешке, на своме састанку од 22 марта поменуте године, донела је ову преважну одлуку:

1. Средње пољопривредне школе у Хрушиму, Кадању и Роудњици примају се у земаљску управу.

2. Земаљскоме Одбору ставља се у дужност, да предузме све, како би се средњим пољопривредним школама обезбедили дојакошњи прилози како државе, тако и месних чинилаца; да се сав иметак поменутих школа преда држави у својину и да се подизање нових школских зграда или грађевина уопште, или куповање земље за практичне пољопривредне радове ученика дотичних школа — има извршити уз државну помоћ и помоћ месних чинилаца, то јест тако, да држава и месни чиниоци имају дати на тај циљ једну трећину од целокупне цене.

Једновремено с тим одобрена су и нова Правила за земаљске пољопривредне школе, као и Правила, којима се поправља стање наставника на тим школама, јер су сада они у својим правима изједначени са осталим друговима својим других завода, што до тога доба није било.

И друге важне одлуке по школски напредак донела је чешка земаљска скупштина. Њој је поднесен предлог, да се за средњу пољопривредну школу подигне ново, савремено школско здање, који је предлог и усвојен с тим, да се за годину 1899 унесе у буџет сума од 70.000 дин. на тај циљ, то јест трећина целокупног коштања поменуте грађевине, а остале две трећине да дâ држава једну, а општина хрушимска једну.

Да ће те одлуке бити од благотворног утицаја на школски напредак уопште, разуме се само по себи. Завод ће дакле, постати школа краљевине Чешке и биће под њезином управом и у подесној згради, те ће се тако моћи успешно развијати.

У исто доба донесена је и та одлука надлежних чинилаца, да се редовни учитељи у својим правима потпуно изједначују са учитељима средњих грађанских школа.

Сада да видимо изближе какав је задатак и циљ средње пољопривредне школе чешке *према Правилима њеним.*

1. *Циљ пољопривредне средње школе.*

Циљ је пољопривредне средње школе, да ученике, који су се већ снабдели довољним припремним знањем, упозна не само са предметима општега образовања, већ поглавито и са знањем и практичном вичношћу на пољопривредној струци што им је у потоњем животу њиховом од неопходне потребе.

2. *Време учења.*

Време учења на средњој пољопривредној школи траје три године, а свака година има два течаја.

3. *Основа уџбена.*

Који се предмети изучавају на средњој пољопривредној школи и како су ти предмети распоређени по недељном броју часова на поједине течаје, најбоље се и најјасније може видети из прегледа, који садржи нормални распоред часова:

ПРЕДМЕТИ	ГОДИНА I		ГОДИНА II		ГОДИНА III		СВЕГА
	ПОЛУГОЂЕ 1	2	1	2	1	2	
	НЕДЕЉНО ЧАСОВА						
а) *Општи предмети.*							
Чешки језик	2	2	2	2	2	2	12
Немачки језик	2	2	2	2	2	2	12
Земљопис и опис места	2	2	—	—	—	—	4
Историја	—	—	2	2	—	—	4
Морал	1	1	1	1	1	1	6
б) *Припремни предмети.*							
Математика (рачун, алгебра, планиметрија, тригонометрија и стереометрија)	3	3	3	—	—	—	9
Физика и метеорологија	5	2	—	—	—	—	7
Хемија општа	6	3	—	—	—	—	9
Хемија пољопривредна	—	—	2	2	—	—	4
Минералогија, геогносија и геологија	—	4	—	—	—	—	4
Ботаника и патологија биља	3	3	—	—	—	—	6
Анатомија и физиологија биља	—	2	—	—	—	—	2
Зоологија	3	1	—	—	—	—	4
Анатомија домаће стоке	—	2	1	—	—	—	3
Народна економија	—	—	2	4	—	—	6
Општа статистика	—	—	—	—	2	—	2
в) *Стручни предмети.*							
Општа и посебна наука о гајењу пољопривредних биљака	—	—	5	5	—	—	10
Поправка пољопривредна и техничка	—	—	—	—	3	3	6
Наука о пољопривредној механици	—	—	2	2	—	—	4
Општа и посебита наука о подизању и гајењу домаће стоке	—	—	5	5	—	—	10
Наука о организацији и о управи пољопривредним добрима	—	—	—	—	5	5	10
Пољопривредно рачуноводство	—	—	—	—	1	1	2
Пољопривредна технологија	—	—	—	—	4	4	8
Шумарство	—	—	2	2	—	—	4
Воћарство и градинарство	—	—	—	—	3	2	5
Сточно лекарство и поткивање коња	—	—	—	—	1	1	2
Пољопривредно грађевинарство	—	—	—	—	2	—	2
Практично премеравање	—	—	—	2	—	—	2
Пољопривредно законодавство	—	—	—	—	2	2	4
Пољопривредна статистика	—	—	—	—	—	1	1

ПРЕДМЕТИ	ГОДИНА I	II	III				Свега
	ПОЛГОЋЕ 1	2	1	2	1	2	
	НЕДЕЉНО ЧАСОВА						
г) *Предмети практични, демонстрације, вежбања и шутовања.*							
Цртање топографско	2	2	—	—	—	—	4
» механичко	—	—	2	—	—	—	2
» грађевинарско	—	—	—	—	—	2	2
Краснопис	1	1	—	—	—	—	2
Геодеско мерење	—	—	—	—	—	2	2
Аналитична хемија	—	—	—	—	2	2	2
Практична предавања из минералогије	4	4	1	1	—	—	10
» » » ботанике							
» » » зоологије							
» » » метеорологије	—	—	1	1	—	—	2
» » » анатомије							
» » » механике	—	—	2	2	—	—	4
» » » рачуноводства	—	—	—	—	2	1	3
» » » технологије	—	—	—	—	2	2	4
Практика шумарска	—	—	—	—	1	1	2
» сточнолекарска							
» градинарска	—	—	—	—	1	1	2
Практично гајење биљака и нега стоке	—	—	—	2	—	—	2
Пољопривредна пракса	4	4	2	2	2	2	16
Недељни број часова	**38**	**38**	**37**	**37**	**37**	**37**	**224**
Усмена претресања за све године	—	—	—	—	—	—	1

Поред тих означених предмета, који се сматрају као обавезни, предавано је необавезно још и: певање недељно по 2 часа и музика такође по два часа.

Учење теоријско траје свакодневно од 8—12 часова; после по дне или се посвећује теоријском припремању или практичном вежбању и демонстрацијама.

4. *Ученички школски трошкови.*

Сваки је ученик дужан положити за благајну завода:

а) при ступању у школу једном за свагда на име уписа 5 фор.
б) школарину годишње . . . . . 40 „
в) таксу за лабораторију годишње . . . . . 5 „
г) „ „ књижницу „ . . . . . 2 „
д) за певање и свирање . . . . . 1 „

Школарина се плаћа за прво полгође при упису, за друго у течају четири недеље по започетку полгођа.

Сиромашни а добри ученици могу се ослободити плаћања школарине или сасвим, или неким делом, само остале трошкове сви без разлике морају сносити. О молбама за ослобођење од школарине одлучује професорска колегија.

5. *Почетак и свршетак школске године.*

Школска година почиње 18 септембра, а свршава се 15. јула.

6. *Примање ученика.*

Ко хоће да буде примљен у прву годину средње пољопривредне школе, мора приложити:

а) крштеницу да има 15 година, или бар да до краја прве школске године навршује 15 година;

б) уверење о владању, ако ученик не долази управо из школе;

в) сведоџбу, да је с добрим успехом свршио нижу гимназију или нижу реалку, или целу грађанску школу;

г) уверење о томе, да је у стању издржавати се у школи о своме трошку.

Свршени ученици нижих пољоприв. школа примају се за ванредне ученике средњих пољопривредних школа.

Ученици се примају искључно пре почетка школе.

У другу и у трећу годину примају се ученици с других средњих пољопривредних школа почетком појединих семестара.

Ученици с вишим школским образовањем могу изузетно бити примљени одмах у другу годину.

У току школске године не примају се нови ученици; за изузетне случајеве одлучује наставничка конференција.

7. *Наставници.*

Чланови наставничког збора средње пољопривредне школе јесу: управитељ, редовни професори, хонорарни, градинар и помоћни учитељи.

На средњој пољопривредној школи предају 6 редовних професора, које поставља Земаљски Одбор а потврђује царско-краљевска влада.

Један од тих редовних професора управитељ је школе.

Када захте потреба, Земаљски Одбор, на предлог професорског савета, поставља хонорарне наставнике.

Редовни наставници зову се професори и у свему се изједначују са професорима на средњим школама (гимназијама и реалкама).

8. *Испити.*

Крајем сваког течаја ученик добија течајну сведоџбу, која се оснива на оцењивању у току године и течајном испиту.

Ученици, који напуштају завод пред свршетак течаја добивају само Уверење о похођењу школе, у коме се само означава њихово владање, похођење школе и узрок, зашто школу напуштају.

Ученици, који су с добрим успехом свршили сва три разреда, дужни су подврћи се строгом испиту зрелости (матури) из ових шест предмета: из Науке о гајењу пољопривредног биља, из Науке о гајењу домаће стоке, из Науке о управи пољопривредним газдинством, из Механике, из Науке о мелиорацији (поправци земљишта) и из Пољопривредне технологије. Томе испиту — који је писмен и усмен — председава изасланик Земаљског Одбора; поред њега је присутан царско-краљевски владин комесар. Који од ученика положи тај испит, добија сведоџбу о зрелости (матури). Не положи ли, испитна комисија оцењује има ли право на понављање испита и за које време. За тај испит плаћа се унапред такса од 6 форината.

9. *Надзор над средњим пољопривредним школама.*

Земаљски Одбор има право непосредног надзора у свима средњим пољопривредним школама.

Надзор у погледу дидактичном врше двојица инспектора и то један у име царско-краљевске владе а други у име Земаљског Одбора.

За отправљање хитних послова и као месна надзорна власт, на свакој средњој пољопривредној школи постоји куратеријум, (школски савет), који се управља по Упуствима издатим од стране Земаљског Одбора.

Управитељ је непосредни представник наставничке колегије, а у погледу дидактичком и дисциплинарном одговорни старешина школе.

10. *Право једногодишње војне обавезе.*

Средња пољопривредна школа хрушимска изједначује се по свему са вишим гимназијама и сви они ученици, који су свршили III разред средње пољопривредне школе, најдаље до 31 марта исте године, када је време за ступање у војску, *добивају право једногодишње војне службе у аустријској војсци.*

Сиромашни ученици, који су свршили све три године средње пољопривредне школе с одличним успехом без испита зрелости, или који су положили испит зрелости с добрим успехом у присуству царско-краљевског владиног комесара, имају право на једногодишњу војну службу „о државном трошку.“

(свршиће се)

БЕРЛАНДИЈЕРИ И ЊЕГОВИ ХИБРИДИ

Познато је већ, да америчке лозе не подносе кречно земљиште. У томе се оне јако разилазе од наше, јевропске лозе, која не прави разлику: било земљиште много или мало

кречно. Из тога је узрока врло потребно, пре но што се приступи сађењу америчке лозе ради подизања винограда, земљу испитати у погледу на садржину креча (кречњака)

Да се сазна, да ли и колико има креча у некој земљи више пута се можемо послужити обичним огледом: кад се земља прелије јаким сирћетом. Али како се овим може сазнати само већа количина креча, то нам је потребно, за одређивање и мање количине послужити се справом, која се зове *кречомер* (калциметар). Ове справе већ има у свима лозним расадницима, и њоме се приближно тачно може одредити *колико од сто* (%) *има креча у земљи* која се испитује. У томе је и сав смисао прописа, да се лоза може издати из расадника тек онда пошто се земља испита, те да се, према нађеном постотку креча, одреди и лоза која пристаје за земљу.

За тако назване „бескречне“ и „мало кречне“ земље имамо одличних сората америчке лозе које се зову *Рипарије*. У другим земљама, па и у нас оне су послужиле као подлога за подизање највећег дела досада обновљених винограда. Посађене добро се примају; окаламљене примају добро све наше сорте домаће лозе, роде добро и род им је без примедбе. Али најбоља сорта Рипарије — Рипарија Порталис — највише да издржи 12% креча у земљи. По томе виногради на кречнијим земљама не могу бити трајашни на подлози Рипарија.

За „више кречније“ земље су *Солонис* и *Рупестрис*; — последњи нарочито, због доброг сроћивања са домаћим нам сортама обећава да буде најподеснија подлога за винограде на кречнијим земљама, лапорњачама. Но и њихова граница у подношењу креча у земљи не иде далеко. Најбоља сорта Рупестриса — Рупестрис Монтикола издржи редовно 25% креча. Солонис се пење мало даље; али која корист, кад као подлога има мању вредност.

Некако и у другим земљама, које су на гласу са свога виноградарства, па и у нас бољи виногради, који су давали чувенија и финија вина, били сумахом на кречнијим земљама. Како је циљ, а и корист, да се на истим местима и положајима, где су били стари поништени виногради, подижу нови, то је питање: да се нађе подесна подлога која ће издржати веће постотке креча, питање које непрестано још занима виноградаре. Француска нарочито обилује јако кречним земљама, на којима су били најчувенији виногради: у Шампању, Коњаку итд.; с тога се у њој не престају чинити огледи о издржљивости појединих одлика лозе на кречнијим земљама.

Врста лозе која је позната, да може да издржи највеће постотке креча у земљи, јесте: *Берландијери* и *Хибриди* од Берландијери-а

Берландијери, као врста америчке лозе, има ове особине: Чокот је снажан, раста пењућег, стабло средње дебљине. Лоза као ластар загасите је боје, на младим овршцима ретко прамење од вунастих длачица; а као зрео прут боје је циметске угасито сиве са седам јако истакнутих рубова. Лишће, док је младо, сјајно црвенкасто зелено, старије: средње величине, петоугално заокругљено, скоро целцато, једва зупчасто, средина листа дебела и широка; по ободу лист неодређен заокругљен, понекад ивице мало повијене. Горња страна листа је угасито зелена и сјајна, а доња (наличије) је отворено зелена, некад се сјаји, с нервима дебљим и обраслим кратким длачицама. Кривина код дршке дубока. Корен пушта плитко, водоравно, доста је јак, дебео и меснат. Грозд је средње величине, узан, са ситним зрневљем, врло тврдим, округлим, пепељастим и црним.

Од Берландијери-а има много одлика много више но што има од Рупестриса и Рипарије. Између њих постоје знатне разлике; а ове се односе: на бујност и издржљивост према кречу (адаптацији), тако да неке имају већу, а неке мању вредност за гајење. Ова разлика углавноме долази од мелезења (хибридације), које је вршено природним путем с другим лозама мање вредности. Чисти Берландијери пак деле се на две главне групе: Берландијери *маљави* (tomentum, томентоза) и Берландијери *глатки* (glabres).

У маљавих Берландијерâ су млад ластар и главни нерви на лишћу обрасли маљама, а споредни нерви су обрасли пуно крутим длачицама. Листови су велики (10 до 12 сантиметара), на доњој страни угасити, пругасти, понекад врло танки. Сорте које припадају овој групи немају за кречне земље никакве вредности; па зато их треба избацивати где се нађу.

Супротно овоме су *глатки Берландијери*. У ових је лишће ситније, дебље, чврсто; ивица у листа више или мање угњечена дуж главног нерва; лоза је угаситије боје. Маљâ готово никаквих нема, изузев на овршцима младих ластара; а и на главним и споредним нервима нађе се по која крупна длачица.

Но и међу сортама које спадају овој групи разликују се два одељења: 1, једне које имају лишће на доњој страни сивожуто и црно; и 2, друге, које имају лишће врло дебело, *тамно зелено*, *веома сјајно* на горњој страни, а *жуто зелено* и такође *сјајно* на доњој страни, с кратким и витким длакама по нервима. Сорте првога одељења су кржљавије и лошије; док сорте овог другог одељења много су боље за кречна земљишта и бујније су.

У Француској боље сорте Берландијери-а поделили су на шест кôла.

I *Коло.* — Боја у опште је јасно чисто зелена, лоза риђа (лешњикава сјаjна); лишће крупно, дугуљасто са ивицама које често иду паралелно; ивице често набране, сразмерно танке, витке и глатке. Младо лишће има златножуту боју, која неосетно прелази у сталну боју. Овршци ластара су пепељиве боје и танко карминасте. Кривина код дршке има облик ⋁. Коло врло мало маљаво. Овамо долазе:

1, *Мазадов Берландијери* (Mazade), сорта врло бујна, лишћа врло крупног; младо лишће врло је слабо црвено, ластар и младо лишће најмање је длакаво од свих осталих у овом колу.

2, *Ресгијев Берландијери* (Rességuier) *број 1* (сл. 1) Има особине које потпуно одговарају колу; сорта врло јаког пораста, с дебелом и дугом лозом.

Слика 1.

1, *Дењеров Берландијери* (Daignére). Сорта такође јаког пораста; од претходне разликује се само, што има унутра мало повијену лисну ивицу.

4, *Миљардеов Берландијери* (Millardet). Сорта има ситно лишће и овршци ластара су јако карминасти. Лишће је угасито; кривина код петељке јако је широка, прут, зрела лоза је сасвим сиве пепељаве боје.

II *Коло.* — У опште је боје угасито зелене и врло сјајне; зрела лоза је лешњикаве боје, сивоцрвена, јако пругаста. Лишће је боје угасито зелене, сјаји се као да је лаковано на горњој страни; заокругљено, дебело, са таласастом ивицом, често убрано као фишек, зуби јако отрти. Кривина код петељке има облик U, или лире, али различно. Младо лишће је боје бронзиране, љубичасто, пепељаво; доцније се још више бронзира, па онда нагло пређе у сталну боју. Овршци ластара су беличасти и танко карминасти. Сорте овога кола прилично су маљаве. Ту долази:

Ресегијев Берландијери број 2 (слика 2), — сорта од веће вредности, јер је издржљива од Хлорозе.

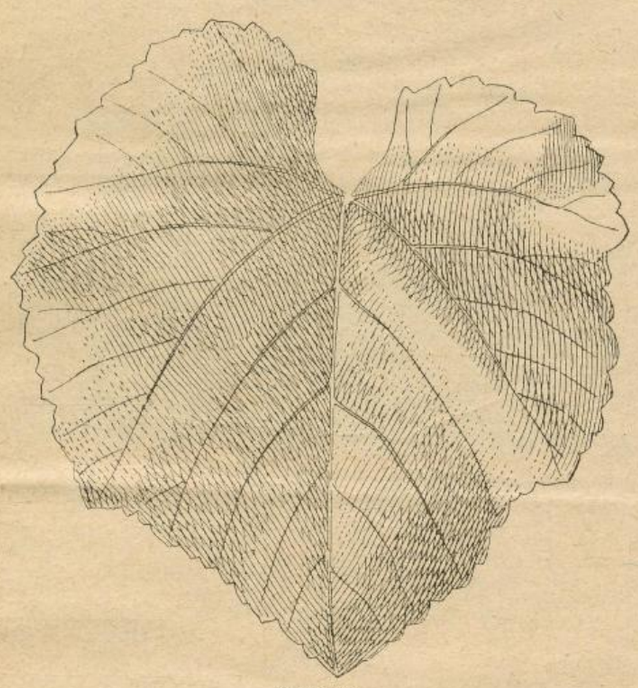

Слика 2.

III *Коло.* — Лишће је врло крупно, више или мање убрано дуж главног нерва, сјајно на обе стране. Нерви су црвенкасти и понекад та боја иде до средине листа. Зуби врло мешовити; кривина код петељке готово затворена. Овамо спада:

Берландијери од Лафона (de Lafont) *број 9.* Сорта је врло јаког пораста и издржљива од Хлорозе да јој равне нема.

IV *Коло.* — Лишће је сразмерно угасито; нерви бледозелени и не допиру до ивице; зуби су јасно обележени; длака има прилично на первима горње стране. Овршци ластара су жућкасто бели са лишћем јасно истакнуте карминске боје по ивици. Прут је прилично црвенкаст. У ово коло долази:

Берландијери од Анжака (d'Angeac). Може да издржи велике количине креча. Лоза је врло напредног пораста, има дебео прут. Најбоља подлога за земље врло кречне.

V *Коло.* — Лишће је врло крупно, заокругљено, сведено, дебело; младо лишћо је јако бронзирано и сјајно. Кривина код дршке је готово затворена. У ово коло долази:

Вијалин Берландијери (Viala) (слика 3). Пронађен је на најкречнијем земљишту у Тексасу. У порасту је слабија сорта од сората кола I II и III.

VI *Коло.* — Развијено лишће је врло значајно; у средини је испупчено, а по крајевима јако унутра савијено. Сорте које припадају овом колу мале су вредности. Ту долази *Школски Берландијери* (Berlandieri Ecole).

Као што се из овога види, Берландијери-а има много сората, које су веома различне вредности. Ми смо навели главније, да би се могле издвојити од оних које су мање вредности. У завичају свом, на југу Сједињених Држава, (у средини и на југу Тексаса, на југу нове Мексике и на северу Мексике) маљави Берландијери расте по обалама речним, док се глатки Берландијери пење у планинске регионе, који спадају у кредну формацију (кратецејску). Отуда су сорте, које припадају глатком Берландијери-у, издржљивије на великој суши (40—42° С.) а исто тако и на великој хладноћи (— 23° и — 28° С.). У Француској успева добро на северу као и на југу, тако да на њега поднебље готово ништа не утиче. У Тексасу на земљиштима, која су обилата растворљивим кречем, расте бујно и снажно, ма да

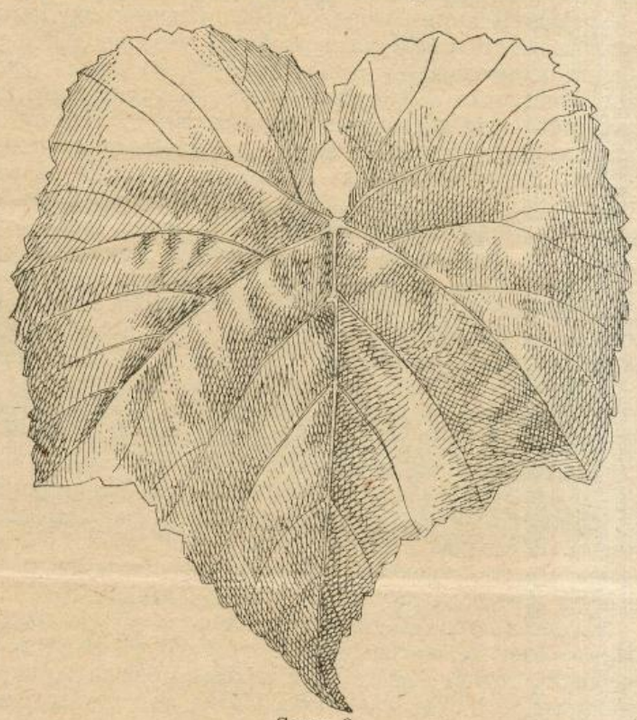

Слика 3,

је ораница махом слаба земља, а здравица бела и од испуцаних стена. И у свим тим приликама Берландијери је свагда зелен и јак, па била година најсушнија или најкишовитија. И у Француској је доказано, да Берландијери на кречним и јако кречним земљама одољева Хлорози, задржава зеленило и у томе је постојана. Тако у расадницима у Шампању (Charente), где у земљи има 43—50% креча, а у здравици и 68—75%; у Коњаку где има 48% а у здравици 75; у Жанте-у 32%, а у здравици 56% итд. У Тексасу пак, где Берландијери дивљи расте, нађено је у земљи креча 51—96%.

(свршиће се)

ИЗВЕШТАЈ
Српском Пољопривредном Друштву

По одлуци Управног Одбора од 19. августа о. г. као изасланик друштвени присуствовао сам на *Изложби стоке и сточних производа*, коју је приредила ужичка Подружина на дан 14. септембра о. г. у граду Ужицу, па ми је част поднети извештај о тој изложби. Подносим сам овај извештај с тога, што други изасланик, спречен послом, није могао доћи на изложбу.

Неколико речи унапред.

Ужичка је Подружина једна од млађих. Основана је 1896. године. Не могу да прећутим, да ми је драго било

кад сам чуо да је ова Подружина установљена била. Мене с ужичким крајем не везују никакви лични обзири; али с тога, што је тај крај, као удаљенији од центра, уживао и слабијег утицаја чиниоца који раде на унапређењу привреде народне, овако је удружење било тамо врло потребно. Надао сам се, да ће и *са успехом* радити, јер је и приватна иницијатива тамо јака, а кад се ова удружи, онда је успех неизбежан. Осем тога, Подружина има пред собом углавноме и скоро искључиво само две пољопривредне гране: сточарство и воћарство, те јој и то обезбеђује успех.

Подружина је доиста добро схватила свој задатак. Рад и утицај свој скренула је одмах на унапређење ове две гране. С једне стране основан је воћни расадник и прибављене облагорођене воћке, које има да служе као матице за размножавање добрих и препоручљивих сората, па онда, шиљани су „калемари“ који ће да уче народ бољим начинима калемљења и одгајивања воћака; а с друге стране приступило се редовном приређивању изложаба, по струци сточарства и сточарске производње, и утицању на набављање и разашиљање у народ благодарнијих приплодних грла. У том правцу она се журила да стане упоред својој старијој дружи — Пожешкој Подружини, а остале старије Подружине, којих има готово у сваком срезу ужичкога округа, оставила је далеко за собом. У осталом, њој је и дужност била да одмиче, јер се налази у окружном месту, где има више људи да је руководе а и да је прихвате. Као најближа окружној власти, њој и ова сврађа већу пажњу, даје јој потпору а поверава јој и послове које предузима у корист унапређења пољске привреде у округу. Накратко: Подружина ужичка, већ и по досадашњем, потпуно је оправдала свој постанак; а по раду и интересовању, које јој се поклања од стране грађанства и окружне власти, обећава да буде једна од највреднијих Подружина, које су данас у саставу Срп. Пољопривредног Друштва. Последица овога на сваки начин треба да буде, да јој и Друштво поклања достојну пажњу и да је по могућству што боље потпомаже у њеном делању...

Изложба стоке и сточних производа, коју је Подружина ова ове године приредила, *трећа* је по реду, а за не пуне $3^1|_2$ године њеног рада. Изложба је била окружна, а заступљене су биле све врсте домаће стоке, осем коња и живине; а од сточних производа било је: сира, кајмака, масла, млека, вуне итд. Позив за ову изложбу Подружина је издала 26 јула о. г. у коме је изложен „распоред изложбе,“ а додате су и „погодбе“ и „напомене“ излагачима.

Изложба стоке била је на вашаришту ужичком, а изложба сточних производа смештена је била у пространој радионици ужичке ткачке школе, која је непосредно до вашаришта. Изложбено место за стоку било је прецизно издељено по одељењима, нарочито оно за говеда, а за свиње и овце начињени су оборићи. Производи сточни поређани су били на широким клупама, и већином у судовима како су донесени. Ред је био уопште похвалан, тако да су и излагачи били спокојни, и прегледачи изложбе могли су по вољи разгледати изложена грла. Само за сточне производе имам да напоменем, да су могли остати дуже време, а не да се после прочитања записника Оцењивачког Суда, одмах разнесу, сваки своје, те је преглед од стране грађанства био готово искључен.

Упис пријава за изложбу трајао је закључно до 10 септембра. И до тог дана пријавило се 192 излагача са:

310 грла и

20 излагача са сточним производима. Свега је пријављено излагача 212. А по појединим групама долази грла:

1, Крава са овогодишњим теладима	37
2, Јуница	32
3, Јунаца	40
4, Бикова	37
5, Нерастова	5
6, Крмача	9
7, Прасади (мушких и женских)	34
8, Оваца	69
9, Овнова	14
10, Јагњади	33
Свега	310

По *срезовима* пријављено је грла овако:

I. Краве са овогодишњим теладима

1, из среза ужичког	12
2, „ „ златиборског	8
3, „ „ пожешког	6
4, „ „ рачанског	6
5, „ „ црногорског	5
6, „ „ ариљског	—
Свега	37

II. Јунице

1, из среза ужичког	13
2, „ „ златиборског	8
3, „ „ пожешког	6
4, „ „ рачанског	3
5, „ „ црногорског	2
6, „ „ ариљског	—
Свега	32

III. Јунци

1, из среза ужичког	15
2, „ „ златиборског	13
3, „ „ пожешког	6
4, „ „ црногорског	4
5, „ „ рачанског	2
6, „ „ ариљског	—
Свега	40

IV. Бикови

1, из среза пожешког	17
2, „ „ ужичког	8
3, „ „ златиборског	5
4, „ „ црногорског	4
5, „ „ рачанског	3
6, „ „ ариљског	—
Свега	37

V. Овнови

1, из среза златиборског	12
2, „ „ пожешког	2
Свега	14

VI. Овце

1, из среза златиборског	33
2, „ „ пожешког	20
3, „ „ ужичког	16
Свега	69

(свршиће се)

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50 фор.).
Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.
За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 51. броја Тежака: *Чланци*: Хумус (свршиће се). — Вино од јагодастог воћа. — Чешке пољопривредне школе у Хруђиму (свршиће се). — Берландијери и његови хибрнди (свршиће се). — Извештај Српском Пољопривредном Друштву (свршиће се). — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

БРОЈ 52. У БЕОГРАДУ НЕДЕЉА 26. ДЕЦЕМБРА 1899. ГОД. ГОДИНА XXX.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО. ЦЕНА ЛИСТУ: ЗА СРБИЈУ, НА ГОД. 8 ДИН. НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН. ДРУШТВ. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТВ. ПОРТУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ДРЖАВ. ШУМА ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОД. ВАН СРБИЈЕ, НА ГОД. 10 ФРАН. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.; НО СРП. ПОЉОПРИВРЕДНА УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ И ЛИСТ СЛАТИ. ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ. ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ПОШТЕ. НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД 1869. Г. № 204. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР: Др. М. Т. Леко, М. М. Савић, Д. М. Спасић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ЧЛАНЦИ

У Београду 25. децембра 1899.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

На данашњи благи дан поздрављамо овим лепим поздравом *Христос се роди* све осниваче Српског Пољопривредног Друштва, које су они створили и нама предали; све редовне чланове, који својим радом потпомажу задатак Друштва; све чланове добротворе, утемељаче и помалаче, који по својој племенитој готовости и својој материјалној могућности олакшавају Друштву да савлађује све тешкоће, на које наилази у своме важноме послу унапређења пољске привреде; све чланове почасне, који су понос Српског Пољопривредног Друштва; све пријатеље *Тежака* и свију књижевних послова друштвених; све чланове Подружина који надалеко проносе име Српског Пољопривредног Друштва и крче пута његову корисном утицају; све лореате пољопривредних Изложаба, који су својим смишљеним радом заслужили скромне награде и њима увеличали како своја имена тако и име својих Подружина и име Српског Пољопривредног Друштва, које је Изложбе потпомагало; све скромне сараднике на свима пољима пољопривредног рада и све трудбенике на пољопривредном препорођају пољске привреде и њених појединих грана; све учитеље пољопривредне омладине и све родитеље пољопривредног подмлатка српског, који ће, запојен духом родољубља и домољубља и темељно упућен, с љубављу и преданошћу прихватити и корисно продужити рад пољопривредног јачања миле нам домовине....

Христос се роди и вама свеколики земљорадници српски, који снагом руку својих превртете тешку грудву и знојем је лица свога заливате да обилно роди и напуни све житнице ваше.... да се храните и од-а зла браните.

Христос се роди и Теби, Највиши Заштитниче Српског Пољопривредног Друштва, Теби Краљу Господару, и Светломе Дому Твоме, сада и свагда за много и много година!

ХУМУС

(свршетак)

Сад, реч-две о *особинама хумуса.*

Зна се да је вода онај састав, који је биљу прекопотребан. Хумус има врло велику моћ *упијања* течности и гасова. Док 40 килограма кречног песка могу упити 80 килограма воде, дотле толика иста тежина хумуса упија осам пута више воде; што се тиче моћи *згушњивања* водене паре, она је четрдесет пута већа но иста моћ кречног песка. Не само да хумус може примити више воде но минералне материје, него још он ту воду спорије и губи: док се из кречњака испаре 75·9 грама, дотле равна тежина хумуса губи једва 20 грама. Благодатно је, дакле, дејство хумуса у зиратним земљама, нарочито за време суше.

Сем тога, хумус има и других физичких особина, које су бар толико исто значајне. Као год оно вода, тако и сунчана топлота битни је чинитељ растиња; с друге стране, сви знамо да бела боја без мало потпуно одбија топлотне и светлосне зраке а да их црна боја упија скоро потпуно. Кад, сад, неко земљиште има више хумуса, оно је тим тамније боје а што је тамније боје оно ће упијати више топлотних зракова, те ће и биље утолико повољније напредовати. Из овога се види, колика јо потреба на беличасте земље износити што више органских ђубрива.

Хумус има и јаку моћ *лепљивости* према кречним или белуткастим саставцима, док опет с друге стране смањује моћ лепљивости, коју у великој мери између себе имају честице иловаче.

Најзад, хумус физички игра велику улогу у примени растворних хемијских ђубрива: он према њима има јаку моћ *везивања* и тако он много смањује губљење растворних минералних соли, које би без њега собом кишне воде одвукле.

Ако су главне физичке особине хумуса многобројне и значајне, његове хемијске особине још су видније.

Хумусне су материје *киселе;* оне, дакле, имају особину да растварају алкалске материје, као што је на пример кречњак, те тиме у земљи стварају издвајање угљене киселине, којом се биље кроз жиле храна; пошто пак киселина хумуса није одвећ јака, то ово распадање бива доста споро а да би се угљена киселина, која се образује, у влази земље растворила и у атмосферу излапила; ову угљену киселину, дакле, везују биљке скоро потпуно. Киселина хумуса игра на природне фосфате још као неку улогу сумпорне киселине у справљању суперфосфата: она раствара извесни део фосфорне киселине. Ето отуда природни фосфати и имају тако силна дејства у земљама, које обилато имају органских материја, као што су тресетне земље.

Благодатно дејство киселине хумуса види се тако исто и на феладспату, јер она издваја поташу, соду и креч, саставке који као храна служе биљу.

Најзад ова киселина има, сем тога, моћ да везује карбонат амонијака, који се из ђубришта издваја и амонијачни гас, који кишна вода земљи приноси,

Научници, као што су *Бертело, Дехерен* и *Грандо* доказали су, да хумус тако исто и непосредно везује азот из ваздуха под утицајем нитричких квасаца. Ови квасци не могу опстати у земљиштима, ако у њима нема хумусних састављака. Увећати, дакле, садржину хумуса у неком земљишту, значи у неку руку принети му азотног ђубрива. — Хумус, уосталом, и сâм непосредно служи за храњење биља, као код што он има и ту моћ, да не дâ да се земљишта пресите водом а вероватно да он заједно с минералним саставцима образује истинска једињења, која жилице биљне једино и могу да усвајају.

Хумус, дакле, доиста има *главна* значаја у снажењу зиратних земљишта, јер као органско ђубриво он биљу приноси потребне плодоносне саставке, те тако припомаже, да се користимо и оним отпацима, који најчешће некорисно пропадају.

НЕГА ВОЋАКА ЗИМИ

Ако сувише важно и потребно је зими, за време кад воћка не расте, кад воћка спава и одмара се, исту чешће прегледати а тим подмирити потребу и рад, који у то доба долази. Главно је ту, чувати воћке од разних штеточина, као што су: домаћа стока (говеда) и разне друге животиње. Колико лепих воћака пропада или страда само од тога, што се од напада стоке, која по воћњацима овамо онамо иде, квари, љушти кора и изазивају ране, које су нарочито зими врло осетљиве.

Потребно је зато и због других животиња, дакле пре но што се стока пусти у воћњаке и наравно у јесен и чим се приближавају мразеви и снег, да стабло воћкама вежемо и то нарочито воћкама младим, код којих је кора још мека и нежна.

За ово везивање употребићемо: 1. Трску, које има доста свуда, где има бара и ритова; али ова трска може да послужи само за зиму, лети мора да се скине, јер задржава велику топлоту и влагу. 2. *Дугачку сламу* од ражи, али у виду оплетених конопаца, који се густо око стабла омотају. Другачије сламу привезати уз стабло не вреди, јер ће је стока растурити. 3. *Разни дрвомази* као нпр. узме се један део иловаче земље, оволики део балеге и мало креча, то се водом разреди, да буде густо и да се узмеша и мало говеђе крви и тиме стабло помоћу четке подебље замаже. Ово дејствује нарочито противу зечева. 4. Најбоље и најјефтиније средство је између осталих, употребити *трње*, које се помоћу жица уз воћке привеже и овако и више година и зими и лети остати може на воћкама и не шкоди. 5. Најбоље али најскупље средство је употребити *плетене кошеве* нарочито за тај посао, који се могу лети да склоне и чувају до употребе идуће зиме и даље докле трају.

Друге и много опасније штеточине воћкама имамо пред собом, који наше воћњаке, (шљиваре) сатиру а које само зими вреди чистити, једно с тога, што се те животиње налазе сад у виду јаја у гомилама а друго, што сваки више времена има зими но с пролећа да чисти, кад му и пречи посао предстоји и што скупљање штеточина у виду гусеница дуже траје. Те су штеточине *разни инсекти*, које треба од воћке удаљивати, чистити и таманити. Рад тај треба вршити са највећом пажњом, јер има велики број инсеката, који су људскоме оку тако сакривени да је исте тешко наћи а исти чим се развију и пробуде великих штета проузрокују како на листу, цвету тако и на плоду Обраћам пажњу на утамањивање у томе да се скупљена јаја зими спаљују а не остављају на зими на срећу ако их мраз уништи. Чувајте људи тице, које су најбољи скупљачи гусеничких јаја, нарочито зими који

који свуда тамо могу, где људско око не види и људска рука не може!

Ради лакшег чишћења истих штеточина, навешћу укратко где се налазе ова јаја из којих излазе гусенице и сатиру тако брзо воћку.

Јаја та налазе се обично у сувом листу, који је савенуо и висе у великом броју по гранама на танким и врло јаким паучинама, у којима се јаја налазе. Врло их је лако сада скупљати. У другом случају виде се сада јаја у црвеним (сивим) вунастим гомилама по стаблу и гранама са великим бројем белих јаја. Врло је лако исте помоћу ножа очистити, скупити и изгорети. Још се виде исте штеточине у виду прстенова на тањим гранчицама, које треба такође скупљати.

Ово ако урадимо сад зими, имаћемо наше воћњаке а нарочито шљиваре с пролећа сигурно чисте и лепо зелене. Гусеничка јаја и ларве налазе се и на старој кори, коју такође треба скидати и палити.

Скидање старе коре препоручује се и с тога, што се тиме чисти маховина и разне печурке, које се често на воћкама увелико налазе а које обично воћкама одузимају храну а пошто задржавају влагу на стаблу, исто труне и разне болести изазива, воћка слабо расте и рђаво роди. Чишћење ове коре врши се за тај посао нарочито спремљеним ножевима. Ножевима овим скине се сва стара кора само да се зелена одоздо не дира, јер могу да настану ране, сокови се више измешају и постану изданци. При чишћењу да се пази, да се и дебеле гране очисте а нарочито у њиним основима, где највише има нечистоће.

После очишћене коре, ваља све намазати јер без мазања, чишћење слабо би дејствовало, пошто и при највећој пажњи при чишћењу остају трагови од маховине, као што остају и гнезда гусенична, која кад се намажу дебелим слојем дрвомаза, сасвим се уништавају. За дрвомаз може послужити исти, што је горе наведен.

Са чишћењем везано је и прорећивање грана код воћака густог пораста, код воћака код којих се гране укрштају и тако другима сметају. Те се гране секу до самог дрвета помоћу тестера глатко и ране се воском (блатом, балегом) замажу. И суве се гране овом приликом секу, разни суварци и чапури и гране које су страдале од града или се поломиле од тежине рода или снега, ако снег падне рано у јесен док има лишће. Очистити све изданке, који воћкама храну одузимају и воћку неугледну чине.

У негу воћака зими (у јесен) разумемо ситњење земље око воћака, што се зове *обрађивање*.

Обрађивање, које се око воћке за 1—1½ метра врши, потпомаже развитак воћке, јер олакшава воћкама бољи приступ влаге и ваздуха, што нарочито жилама треба; и земља тиме постаје плоднија, коров се тамани и инсекти који се у земљи налазе, а то нарочито они инсекти, који нападају плод.

Потребно је да се земља око воћака два пута у години обрађује и то прво у јесен у Октобру и Новембру где се обично земља пригрне у виду брежуљка, која земља воћку против мраза чува, и други пут у пролеће, кад се земља у виду чанка одгрне да преко лета за скупљање воде служи.

Сигурно ће воћка помоћу ове неге остати здрава и родна.

А да воћка, којој је суђено да много година на једноме истоме месту мора пробавити, цео свој век овде провести, исцрпи земљу у својој околини јако и ако се земља не ђубри, храњење материје опет не враћају натраг, воћка ће да болује и страда. С тога морамо воћке ђубрити а то се опет врши најбоље зими.

Ђубрење врши се на разне начине:

1. Код млађих воћака у јесен пре но што се загрну, открију се пажљиво жиле свуда наоколо, па се овако жиле покрију старим изгорелим ђубретом зашто се најбоље препоручује ђубре из нужника, разређено јако водом и онда земљом загрну.

2. Прављење шанчева или рупа поред воћке наспрам круне, јер се зна, докле пушта круна своје гране, дотле иду и жиле. Ту је боље употребити и сипати течно ђубре са помешаним пепелом и то се сипа дотле, докле земља прима па се опет рупе или шанац затрпају.

Наш начин ђубрења шљивара, када се стара слама или сено или изгорело ђубре распростре по шљивару па преко тога пуштају свиње, није рђав.

Количина ђубрета за поједине воћке зависи од старости и врсте воћке; нема сумње да ће јабучастом воћу требати више но коштичавом, јер од јабучастог воћа тражимо бујнији пораст а од коштичавог да спорије расте, јер бујни пораст код коштичавог воћа изазива разне болести.

А. Целба

ИЗВЕШТАЈ
Српском Пољопривредном Друштву

(свршетак)

VII. Јагњад

1, из среза златиборског	21
2, „ „ пожешког	10
3, „ „ ужичког	2
Свега	33

VIII. Нерасти

1, из среза ужичког	5

Из осталих срезова није било.

IX. Крмаче (са и без прасади)

1, из среза ужичког	7
2, „ „ пожешког	2
Свега	9

X. Прасад (мушка и женска)

1, из среза ужичког	30
2, „ „ пожешког	4
Свега	34

Од пријављених грла *било је* на изложби:

1, Крава са овогодишњим теладима	33
2, Јуница	25
3, Јунади	27
4, Бикова	28
Свега	113

Према броју пријављених грла (146) доведено је за 77% (мање 33 грла).

Од свиња и оваца била су на изложби сва грла која су пријављена.

Осем споменутих одељења било је на изложби и *угледно одељење*. У овоме су били поглавито бикови, купљени за рачун округа ужичког на прошлогодишњим изложбама ове Подружине и који су дати појединим одгајивачима у округу ради поправке говеда. У истом су била и неколика грла, већином страних раса, која се нису такмичила за награду (бернске и маријаховске расе).

Изложбом је руководио *Изложбени одбор*, које му је председник био г. Алекса Поповић, адвокат и народни посланик града Ужица. Изложбу је отворио подпредседник Подружине г. Љуба Ћирић, школски надзорник за округ

ужички. Пошто су одаслати поздрави Њиховим Величанствима Краљу *Александру* и Краљу *Милану*, Г. Министру Народне Привреде и Срп. Пољопривредном Друштву, Оцењивачки суд приступио је оцењивању.

Оцењивачки суд подељен је био на четири секције: I. За говеда, II. За овце, III. За свиње и IV. За сточне производе. У свакој секцији било је по 5 чланова. Председништво суда поверено је било потписаном.

По оцени Оцењивачког суда досуђене су награде овако:

I. *За краве са овогодишњим теладима:* Прва награда од 120 динара у новцу Обренији Петронијевић из Ужица; друга награда, дрљача у вредности 65 динара Миладину Вељовићу из Ужица; трећа награда, сечка за репу, у вредности 55 дин., Бошку Стевановићу из Бранежаца; четврта награда, прашач и огртач комбинован, у вредности 36 дин., Зарији Зарићу из Сече Реке, пета награда, прскалица у вредности 34 дин., Вукосаву Мршовићу из Ужица; шеста награда, колекција воћарског алата, у вредности 20 дин., Ранисаву Максимовићу из Косјерића; седма награда, ђерзонка без прибора, у вредности 10 дин., Јоки Пауновић из Ужица; осма награда, крунач мали у вредности 8 дин., Велимиру Ивановићу из Б. Баште; девета награда, у новцу 5 дин., Веселину Варалићу, из Тометина Поља; десета награда, воћарске маказе у вредности 4·50 дин., Пауну Поповићу из Кућана.

II. *За јунице (до две године) не припуштане парењу*: прва награда, у новцу 100 динара, Стевану Савићу из Севојна; друга награда, плуг обртач, у вредности 65 динара Василију Марјановићу из Стапара; трећа награда, плуг у вредности 50 дин., Драгољубу Остојићу из Ужица; четврта награда прскалица у вредности 24 дин., Војину Ђокићу из Рибашевине; пета награда, колекција воћар. алата, у вредности 20 дин., Илији Гардићу из Качера; шеста награда, ђерзонка с прибором у вредности 16 дин., Васи Бугарину из Севојина; седма награда, ђерзонка без прибора, у вредности 10 дин., Ристи Наумовићу из Ужица; осма награда, крунач у вредности 8 дин., Страхињу Љубичићу из Карана; девета награда воћарске маказе у вредности 4·50 дин., Миладину Шућуровићу из Шљивовице; десета награда лампа за спаљивање гусеничног гнезда, у вредности 3 дин., Милији Томановићу из Дубоког.

III *За јунце до две године:* прва награда, у новцу 100 динара, Живку Малопарцу из Добриња; друга награда, плуг „обртач“, у вредности 65 дин., Драгутину Гајовићу из Тометина Поља; трећа награда сечка за репу, у вредности 55 дин., Милу Мутавџићу из Ужица; четврта награда, плуг окопач у вредности 40 дин., Димитрију Велчићу из Ужица; пета награда, колекција воћарског алата у вредности 20 дин., Вељку Божовићу из Субјела; шеста награда ђерзонка у вредности 10 дин., Малиши Атанацковићу из Ужица; седма награда, нож за сечење сена, у вредности 8 дин., Јовану Пештерцу из Ужица; осма награда, у новцу 5 дин., Стојану Делићу из Шљивовице; девета награда, четка за скидање маховине, у вредности 4·50 дин., Аксентију Чарапићу из Добриња; десета награда, лампа за спаљивање гусен. гнезда, у вредности 3 дин., Владиславу Словићу из Стапара.

IV *За бикове (старије од две године)*: прва награда у новцу 120 дин., Лазару Јовановићу из Рогачице; друга награда, ветрењача у вредности 70 дин., Милети Продановићу из Богданца; трећа награда, плуг у вредности 50 дин., Миловану Димитријевићу из Засеља; четврта награда у новцу 40 дин., Перишн Варалићу из Тометина Поља; пета награда, прскалица у вредности 34 дин., Јовану Јараковићу из Биоске; шеста награда, колекција воћар. алата у вредности 20 дин., Миленку Поповићу из Добриња; седма награда, у новцу 8 дин., Сретену Радибратовићу из Рожанства; осма награда, четка за скидање маховине, у вредности 4·50 дин., Милији Ивановићу; девета награда, у новцу 6 дин., Војину Ђокићу из Рибашевине; десета награда, лампа за спаљивање гусен. гнезда у вредности 3 дин., Станоју Бошњаковићу из Качера. — *Похвалницама* да се награде:

Војин Ђокић из Рибашевине, Вељко Лазић, економ из Стапара, Димитрије Станчић из Косјерића, Вукоман Милић из Субјела, Васа Радовић, пенсионар из Пожеге, Марко Матовић из Јежевице и Јоца Мићић из Чајетине, за краве са овогодишњим теладма; Живко Васовић из Косјерића, Миладин Николић из Рогачице, Недељко Челиковић из Стапара, Паја Поповић из Кућана, и Милош Јевремовић из Чајетине, за јунце; Вуле Вулетић из Душковаца за бика.

V *За овце:* прва награда, 40 динара, у новцу, Недељку Николићу из Алина Потока (за изложену свилоруну овцу) и од 20 динара, Драгутину Никићу из Чајетине; друга награда, канта за млеко, у вредности 10 дин., Милану Ерићу из Севојна; трећа награда, у новцу 6 дин., Јовану Неговановићу; четврта награда, у новцу 5 дин., Васи Вараги из Тометиног Поља; пета награда, берило за воће у вредности 4·50 дин., Бошку Стевановићу; шеста награда, детелине 2 кгр. у вредности 4 дин., Милисаву Чолићу из Севојне; седма награда, маказе за стрижење у вредности 3 дин., Спасоју Шуљагићу из Драглице; осма награда, воћарска тестера, у вредности 2 дин., Кости Дрндаревићу из Кућана; девета награда, грахорице 5 кгр., у вредности 1·50 дин., Алекси Ивановићу из Тврдића; десета награда еспарзете 2 кгр. у вредности 1 дин., Зарију Раковићу из Чајетине.

VI *Зи овнове:* прва награда, у новцу 20 дин., Павлу Јевремовићу из Чајетине; друга награда кошница с прибором, у вредности 16 дин., Спасоју Шуљагићу; трећа награда у новцу 8 дин., Драшку Никићу из Чајетине; четврта награда у новцу 5 дин., Алекси Иванићу из Тврдића; пета награда, у новцу 3·50 дин., Стевану Јевремовићу из Чајетине; шеста награда, маказе за стрижење, у вредности 3 дин., Митру Дабићу из Алина Потока; седма награда, воћарска тестера у вредности 2 дин., Сави Диановићу; осма награда, детелине 2 кгр. у вредности 4 дин., Васи Варагићу из Тометина Поља.

VII *За јагњад:* прва награда у новцу 15 дин., Сретену Радибратовићу из Рожанства; друга награда, канта за млеко, у вредности 10 дин., Зарији Раковићу из Чајетине; трећа награда у новцу 5 дин., Пауну Поповићу из Кућана; четврта награда, детелине 2 кгр. у вредности 4 дин.; пета награда, у новцу 3·50 дин., Спасоју Шуљагићу из Драглице; шеста награда у новцу 4 дин. Драгутину Никићу из Чајетине; седма награда маказе за стрижење у вредности 3 дин. Кости Дрндаревићу из Бураћа; осма награда, лампа за спаљивање гусен. гнезда у вредности 3 дин., Филипу Зарићу; девета награда, еспарзете 4 кгр. у вредности 2 дин., Бошку Стевановићу; десета награда, грахорице 4 кгр. у вредности 1·20 дин., Ранку Михајловићу; једанаеста награда у новцу 5 дин., Манојлу Чолићу из Севојна; и дванаеста награда, у новцу 10 дин., Новици Раковићу из Тврдића.

VIII *За нерасте:* прва награда у новцу 40 дин., Василију Цвијовићу из Белотића: друга награда, прскалица у вредности 34 дин., Малиши Атанацковићу из Ужица; трећа награда, кошница с прибором, у вредности 16 дин., Јакову Драгичевићу из Севојна; четврта награда, кошница без прибора, у вредности 10 дан., Вељку Лазићу из Стапара.

IX *За прасад (мушка и женска):* прва награда, прскалица у вредности 34 дин., Милошу Јовановићу из Стапара; друга награда, кошница с прибором у вредности 16 дин., Михаилу Радојичићу из Стапара; трећа награда, кошница без прибора у вредности 10 дин., Јеврему Радојичићу из Стапара; четврта награда, у новцу 8 дин., Милошу Зарићу из Пожеге; пета награда, у новцу 5 дин., Алекси Ивановићу из Тврдића.

X *За крмаче с прасадима:* прву награду у новцу 40 дин., Страхињи Љубичићу свешт. из Лелића; друга

награда, прскалица у вредности 34 дин., Малиши Атанацковићу из Ужица; трећа награда, ћерзонка у вредности 10 дин., Војину Ђокићу из Рибашевине; четврта награда, у новцу 5 дин., Јеврему Радојичићу из Стапара; пета награда, берило у вредности 4·50 дин., Михајлу Радојичићу из Стапара.

XI *За сточне производе:* прва награда, у новцу 20 дин., за изложено масло, Станку Бошковићу, из Ужица; друга награда, канта за млеко у вредности 15 дин., Милосаву Аћимовићу из Чајетине, за кајмак; трећа награда, у новцу 10 дин. Захарији Захарићу из Сече Реке, за сир; четврта награда, у новцу 8 дин., Павлу Савићу из Чајетине за млеко; пета награда у новцу 5 дин., Недељку Николићу из Алина Потока, за свилоруну црну вуну; шеста награда у новцу 5 дин., Драшку Никићу из Чајетине, за кајмак; седма награда, детелине 2 кгр. у вредности 4 дин., Паји Савићу, из Чајетине, за кајмак; осма награда у новцу 3·60 дин., Веселину Варагићу из Тометиног Поља, за сир; девета награда, маказе за стрижење, у вредности 3 дин., Алекси Вукотићу из Тврдића, за сир; десета награда, 5 кгр. лана, у вредности 2·50 дин. Стеванy Јевремовићу из Чајетине, за грушевину; једанаеста награда. мухара 5 кгр. у вредности 2·50 дин., Сави Диановићу из Јабланице за вуну.

XII *За угледно одељење:* похвалнице Малиши Атанацковићу из Ужица (за 2 јунице), Страхињи Љубичићу, свешт. из Лелића (за краву од 8 година са овогодишњим телетом).

Према овоме награде су распоређене на цео округ и долазе на срезове:

I. За краве са овогодишњим теладма.

1, ужички	4
2, златиборски	2
3, црногорски	2
4, рачански	1
5, пожешки	1
Свега	10

II. За јунице

1, ужички	8
2, златиборски	2
Свега	10

III. За јунце

1, ужички	5
2, пожешки	3
3, црногорски	1
4, златиборски	1
Свега	10

IV. За бикове

1, пожешки	4
2, ужички	3
3, златиборски	2
4, рачански	1
Свега	10

V. За овце

1, златиборски	5
2, ужички	3
3, пожешки	2
Свега	10

VI. За овнове

1, златиборски	6
2, пожешки	2
Свега	8

VII. За јагњад

1. златиборски	10
2, ужички	1
3. пожешки	1
Свега	12

VIII. За нерасте

1, ужички	4
Свега	4

IX. За крмаче

1, срез ужички	5
Свега	5

X. За прасад

1, ужички	3
2, пожешки	2
Свега	5

XI. За сточне производе

1, златиборски	7
2, пожешки	2
3, ужички	1
4, црногорски	1
Свега	11

Награђено је свега: 86 излагача, новцем и пољопривредним справама, и 13 похвалницама, — укупно 99. Вредност награда износи суму од 1864·20 дин.

Осем ових награда Подружина је раздала много књига пољопривредне садржине, тако да ниједан излагач није отишао без ма једног дара у књигама.

Пре раздавања награда потписани је нашао за потребно, да. као изасланик Друштвени и председник Оцењивачког Суда проговори коју реч сакупљеним излагачима и народу. У свом говору поглавито је истакао важност пољопривредних грана: сточарства и воћарства, на које је округ ужички упућен; показао је погодбе за производњу боље и корисније, производније стоке. Затим је говорио о изложби, као јаком средству за поуку, подстрек и утакмицу произвођача, и завршио је са начелима, којима се Оцењивачки Суд руководио у оцењивању.

После говора приступљено је читању Записника Оцењивачког Суда. Грла, за која су одређене награде, проведена су испред чланова Изложбеног Одбора и Оцењивачког Суда, и сопственицима су раздаване награде. Рад овај завршен је тек после 3 часа по подне....

Сад, на крају, и један поглед на ову изложбу уколико напред није речено.

Као што се из предњег поређења види, ужички срез, где се убраја и град Ужице, како по броју грла, тако и по броју раздатих награда, на првом је месту. Посебно, ужички срез заузима прво место код ових група: крава са овогодишњим теладима, јуница, јунаца, нерастова, крмача и прасади; док код бикова је на првом месту пожешки срез, а код оваца, овнова, јагњади и сточних производа истиче се на прво место златиборски срез. Ово је врло карактеристично, и чиниоцима на унапређењу ове гране пољске привреде у ужичком округу даје овај однос миг, у ком правцу имају да управљају свој утицај. Остали срезови, због слабијег учешћа, нису се могли у овом погледу добро окарактерисати; нарочито пада у очи, да срез ариљски није био представљен ни у једној групи.

Што се тиче материјала, који је на изложби био, свој суд о каквоћи његовој могу рећи за овај мах само о говедима, почем сам био у секцији за говеда, те сам и могао овима највише пажњу обратити. Ова изложба дала је понајбољи материјал у *биковима*, затим у јунцима, јуницама, и на последње место долазе краве с теладима. Бикови приватни, као и из угледног одељења, били су доиста већином добри. Уколико се оком може оценити, одабранији бикови били су доста правилне грађе; али и ијоле бољи бикови показују мешавину стране крви. Од домаћих, планинско-ужичких, бикова било је сразмерно врло мали број већ преовлађује крв колубарског соја, алгајске, па и маријаховско-лаванталске и бернско-сименталске расе. Ових, помешаних, сразмерно има понајвише колубарских, и тиме се потврђује што се чује, да народ онамошњи најрадије

поправља своја говеда колубарским биковима. Нарочито је пао у очи бик Лазара Јовановићи из Рогачице, који је добио прву награду, на коме су се могле опазити лепо карактери монтафонског типа; бик је средњега раста и особито ваљан за млечни приплод. Тежи бикови, и махом помешани, били су из пожешког и ужичког среза, а лакши из планинских срезова. Међу купљеним биковима, у угледном одељењу, има чистих и помешаних: алгајских, колубарских и маријахофско-лаванталских; бикови општине ужичке су алгајски и маријахофски. — По боји преовлађују сиви и мркосиви бикови, шарених готово и нема.

У *јунцима* има такође леп материјал, који је, поред одабранијих мушких приплодних грла, на сваки начин и ресултат подесних прилика за сточарство. Ова појава још је карактеристичнија, кад се јунци пореде с теледма, која уопште не дају најбољи утисак. *Јунице* су у развоју доста назадне, ма да имају неке врло лепе форме. *Краве* су веома лоше, тако да су се једва одабрале неколике да се могу наградити. Било је начело, да се првенствено узму у комбинацију краве домаћег соја; али како од ових није било ниједне, да бар приближно могу својим формама да задовоље Оцењивачки суд, то је за прву награду узета крава, која је имала жућкасту боју, али са изврсним знацима млечности. После ове је дошла крава с најкарактернијим знацима планинско-ужичког типа. Раста је омаленог, с ногама кратким, задњим делом доста развијеним, врло добрим знацима млечности, главом омаленом, сразмерно доста широкии челом, роговима ка челу савијеним, на врховима црним, и око очију и носу црним длакама. Све су краве, више мање, имале телад укрштану.

О говедима на ужичкој изложби могу, дакле, укратко ово рећи: Што се тиче типа, домаћи уступа место чистокрвним или укрштаним страним сојевима; приплод од ових је врло добар. По томе, и ужички округ, као и остали делови Отаџбине, приступа поправци говеда унашањем стране крви; и како се у томе показује повољан успех, то је поступак оправдан. Само бих био мишљења, да треба унети мало системе у овај рад. Кад већ округ сам, што му служи за похвалу, узима прву бригу да сточарство облагороди и начини га производнијим, онда бикове који се набављају у ту сврху не треба распоређивати свуда и од свих раса. Кад је већ ту и маријахофско-лаванталска раса, онда бикови ове расе имају се ограничити само на срезове: пожешки, ужички и у неким деловима рачанског и црногорског. Бикови алгајски и колубарски, лакши, могли би се држати по осталим срезовима и вишим местима рачанског и црногорског среза. На тај начин не само да би се свакој раси дале прилике, које су приближне њој, него би се доцније добила једнобразна стока, а то је не само за пољопривредне потребе корисније, него и за трговинске. Да је потребно овако радити, нека послужи, најзад, за разлог и онај *ситан* женски материјал, — краве које су биле на изложби, и за које су онако крупни бикови, нарочито маријахофско-лавенталски, потпуно несразмерни, те онда није ни чудо, што телад нису задовољавајућа....

На крају, дужност ми налаже, да нарочито не пропустим похвалити усталашност секретара Подружине, г. Рад. Кречковића, ђакона, који је својим умешним, енергичним и тактичним радом, по мишљењу свих, највише допринео повољном успеху изложбе и који уопште у отправљању практичних послова Подружине узима највише учешћа, а похвално уз то отправља и административне послове њене.

Прилажем и 5 фотографских слика грла са ове изложбе, на којима су исписана и потребна објашњења.

Захваљујући Друштву и овом приликом на поверењу молим га да верује, да му услуге моје стоје ваздa на расположењу.

П. Т Тодоровић
члан управ. Одбора

БЕРЛАНДИЈЕРИ И ЊЕГОВИ ХИБРИДИ

(СВРШЕТАК)

Издржљивост Берландијери-а према филоксери је одлична, издржљивост његова и према кречу је ван сумње; али има нешто што Берландијери-у много смета, те не може да послужи обнављању винограда на кречним земљама. То је особина — што се тешко размножава. Прима се и прпори се врло тешко, те је као подлога готово бескорисан. Ради тога предузето је, да се мелезењем са америчким врстама и јевропском лозом добију Хибриди, који би задржали њене добре особине а тешкоћу размножавања одстранили. Отуда данас има пуно Хибрида од Берландијери-а, као: Берландијери — Рипарија, Берландијери — Рупестрис, Берландијери — Монтикола итд.

Много су важнији *Хибриди од Берландијери-а*, у којима је помешана крв јевропске лозе — Винифере. У Француској произведени су више таквих; али на глас су изашли поглавито ови:

1, *Шасла — Берландијери* № 41, од Миљардеа и Грасеа. Веома је важна сорта својом издржљивошћу према Хлорози на лошијим земљама. Цени се и као сорта издржљива од филоксере.

2, *Тисеран* или *Каберне — Берландијери* № 333. из пољопривредне школе у Монпелију, који и каламљен остаје увек зелен, и за земље је веома кречне. Мислело се, да није издржљива сорта противу филоксере; али је то новијим испитивањем (у Коњаку) потрвено.*

Док се тако с једне стране тежи да се замена Берландијери-а нађе у подесним Хибридима, који ће очувати све добре особине његове на кречним земљама, дотле се на другој страни траже начини, да се *чист* Берландијери лакше размножава. Ради тога препоручује се: *каламљење Берландијери-а* на Рипарији, Рупестрису итд. Откопа се земља неколико сантиметара, па се на чокоту накалами резница од одабраног Берландијери-а (№ 2, № 1, Дењеровог итд.). Начин каламљења може бити: у процеп, према подлози. Овако се Берландијери прима врло лако; и прве године даје већ лепу лозу, резнице добре каквоће, које се могу употребити за каламљење.

За добивање прпорака препоручује се: *полагање положница у лето, прпорење у јесен или прпорење кад избије ластар.***

Да се добије што више положница, треба извршити каламљење по описаном начину. Преко лета ластаре треба заламати, у мају и јуну, да би боље напредовали. Око половине јула они се положе и покрију трошном земљом у виду хумке. — По другом начину ластари се чешће заламају у мају и јуну; тако потерају и побочни уз главне. У јулу се загрне око чокота ситна земља повисоко, потом се и метне слој ђубрења и начини хумка око чокота.

Прпорење кад избије ластар састоји се у овоме: Ни ујесен па ни преко зиме лоза се не сече, него се остави да се реже у половини пролећа, дакле после пупљења. Кад ластар избије за 3 сантиметра, приступа се резању лозе и сечењу резница. Свака резница треба да има 4 окца, или управо 4 младих ластара од 3 см. дужине. Земљу треба брижљиво припремити, па се резнице у овој пажљиво поређају и онда притисну ситном земљом или песком. Но пре прпорења потребно је ножем, са чистом сечивицом, одрезати ластариће све до основице, места одакле излазе. На овај начин прпорени Берландијери даје 30—90% примања. Штета само што овако позно резање лозе, ако се понавља неколико година, уназађује чокот, слаби му пораст.

Од прилике по овом последњем начину прпорен је Берландијери и у нас (у нишком лозном расаднику), и ре-

* *Тежак* о. г. број 6 страна 45.

** Le vignes américaines etc pár P. Viala et L. Ravaz стр. 91.

султат примања дао је преко половину (50%); док прпорен на обичан начин у другим расадницима, једва се добило по 10—15 (у Букову).*

У новије доба препоручује се за произвођење прпорака од Берландијери-а: *пиљење резница* и *ирпорење зелених резница*. По првом начину резнице се секу до самог најдоњег окца на чокоту; онда се на доњем крају удари маљићем да кора нешто испрска, али пазећи да се слепа (притајена) окца која су ту што мање повреде. После тога се резнице мећу у јаме косо али *насатице*, заривају земљом па одозго покрију ђубретом и земљом. Кад избију жилице после 8—10 дана саде се на стално место, или се прпоре али се притом пази, да се жилице не очену.** — Прпорење зелених резница бива од заломака који се добивају заламањем лозе. Ови се скрате на 20 сантиметара, тако да имају по 2—4 окца, а доле се пресеку до самог чвора, па се затим пободу у топлој леји, и то косо, да за 5 сантиметара буду у песку. За првих 8 дана ваља сваки $^1/_4$ до $^1/_2$ часа прскати водом, а доцније ређе (3—4 пута на дан); у исто време и прозор заклонити од сунца белом хартијом. С почетка треба прозор ређе отварати ради ваздуха; а доцније кад резнице добију нове листиће треба то чешће чинити, најзад се ноћу и сасвим скида. Ујесен пред мразеве прпорци се ваде и у подруму у песку трапе.***

Берландијери је важан, што *лако ирима каламљење, и што су каламови на њој, као подлози, родни*. То је доказано у Француској, где су на Берландијери-у каламљене разне лозе, као: Каринјан, Арамон, Аспиран, Фол-Бланш, Каберне, Мерло, Пино итд.; па с погледом на тачност срашћивања, сроћавање (афинитет), лепо развијање и родност каламова, Берландијери као подлога достојан је сваке пажње. И у погледу на задебљавање подлоге и калама на окаламљеном чокоту нема никакве разлике. Рано зрење каламова, по порећењу које је чињено, исто је као и код каламова на Ипарији.

Има врста и сората америчке лозе, које подносе такође кречно земљиште; али та моћ њихова, кад се као подлога *накалам*
време ужути и пр
није; и накаламљен
бујан, снажан и зелен,
и седмогодишњи чокоти
зелени и напредни у кречној
лонису, Жакезу итд. на истој земљи

О Берландијери-у, као новој лози
расадницима, има још мало искустава. У
саднику (Винодељско-Воћарске школе) Бе
набављен из Тексаса. По огледима у овом р
је издржљив на земљи са 60% креча (кречно
преко ове количине ужути, постаје хлоротичан.
каламљење није употребљив услед тешког пр
зелено каламљење прима се 80%. Пораст је слао:
2·5 м.; а лоза је танка. У жупском је расаднику на мести
са 22% кречњака; а изгледа да може да поднесе успешно
и до 60%. С каламљењем нису чињени огледи, али се
мисли, да би могао послужити као добра подлога за Зачинак а и за остале мање бујне сорте.**

У овој години у жупском је расаднику Берландијери необично јаког пораста. Лоза дугачка и дебела да у томе ниуколико не изостаје од осталих бујних сората (Рипарије, Рупестриса идр.). Готово исто је такав Берландијери и у нишком расаднику. Према томе, Берландијери-у и у нас биће задатак да лапорне, беле, жуте, кредне и јако кречне земље, које се налазе у Крајини, Жупи, око Ниша (подгорје Суве планине) итд., обнови виноградима. А својом јаком издржљивошћу према Хлорози и јаким кореном заслужује препоруку и за земље глинасто-силикатне, песковите или глинасте, као год и за положаје без разлике. Остаје само: *да се одабирањем издвоје добре сорте;* и да се *за размножавање, ирпорење, употребе начини, којима се постижу бољи ресултати.* Из тог узрока мора се засада код Берландијери-а претпостављати зелено каламљење.

— — Ђ.

* *Тежак* о. г. број 36 страна 287. Извештај по струци виноградарства за 1897. год. стр. 29.

** *Тежак* о. г. Бр. 23. страна 107.

*** *Тежак* о. г. Бр. 23. стр. 181.

* Извештај по струци виноградарства за 1897. стр. 29.

** Исто стр. 54.

ГЛАСНИК

Бесплатна лоза за школске баште народних школа. — Господин Министар Народне Привреде имајући у виду, што је по угледним плановима који су препоручени за оснивање и уређење школских башта, једно одељење у овима намењено *виноградарству* решио је, да се и ове године, као и прошле, за школске баште издаје америчка издржљива лоза бесплатно. За тај циљ моћи ће се издати највише до 300 комада, и то поглавито резница и прпорака, а каламова највише до 25 комада. Међу овом лозом не сме бити хибрида, који непосредно рађају.

Погодбе за ово издавање јесу:

1, да управе школске поднесу молбу најдаље до 1 фебруара идуће године;

2, да с молбом поднесу и уверење да је земља на којој ће се лоза садити испитана по садржини креча (кречњака);

3, да приложе и уверење од школског надзорника или месне општинске власти да је земља риголана у дубини 76 см.

Молбе с прилозима имају се поднети најближем државном лозном расаднику. После наведеног рока поднесене молбе неће се узимати у обзир.

Угледна сеоска добра. — У суседној нам Бугарској поднесен је Народном Собранију пројекат закона, по коме се имају у сваком округу основати угледна сеоска добра, слично као у нас пољопривредне станице. Имање састојаће се из 100 до 200 декара земље, са потребним бројем стоке и пољопривредних справа. У току за 5 година имају се установити 22 таква добра. Спадаће под надлежност Министарства Народне Привреде. Лица којима ће се поверити управљање добром имају бити домородци, у недостатку ових Словени. За послугу на добру узимаће се млади земљорадници који су већ ислужили војну службу и то под уговором за једну годину. Но допушће им се да остану и 2 године. Они ће се издржавати на добру, а неће имати никакву плату, изузев што се бољима могу давати награде од 50 до 100 лева. Програм тих добара углавноме слаже се са задатком наших окружних пољопривредних станица. Управитељ и особље дужно је сваком

поправља своја говеда колубарским биковима.
пао у очи бик Лазара Јовановићи из Рога дних школа из
добио прву награду, на коме су се могле, заједно са сво-
карактери монтафонског типа; бик је с
особито ваљан за млечни приплод, Теж овај је:
помешани, били су из пожешког и уж
из планинских срезова. Међу к
ном одељењу, има чист
барских и маријахо
ужичке су алгајск
ђују сиви и мрко

1 управитељ по 3600 лева (дин)
1 помоћник по потреби 2600 лева.
1 помоћник за специјалан предмет до 2600 лева.
1 слуге (ратари) у прво време до 600 лева.

БЛАГОДАРНОСТ

У *јунцима* **пријатеље и бив. ученике** и све остале, који одабранијих мулетку двадесет и пет година рада на пољоресултат подесњизи честиташе писмено двадесетпето-годишје карактерис подаровано ми одличије од Његовог Величануопште не *а*, молим да приме преко нашега *Тежака*, коме назадначе доста дугујем што сам по својим силама могао лош овом пољу што год привредити, моју дубоку захвалност. Старијима свако признање и пошта, а млађима од себе желим од срца да буду у положају, да могу доживети исте радосне тренутке, у којима сам се налазио у овим приликама по вољи Свевишњега.

Децембра 1899 год.
У Београду.

Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић
секрет. Мин. Нар. Привр. и редован члан
Српског Пољопривредног Друштва

ОБЗНАНЕ

Набавка. — Српском Пољопривредном Друштву потребно је за идућу 1900 годину *десет вагона* плава камена.

Услови по којима се ова набавка има извршити и време када се има испоручити, могу се видети у друштвеној канцеларији свакога дана за време канцеларијског рада.

Сви они који су вољни означену количину плава камена лиферовати, позивају се да закључно до 21 ов. м. поднесу своје писмене понуде.

Бр. 10997. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 9 децембра 1899 год. У Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изишао је

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
ЗА
1900. ГОДИНУ
ГОДИНА XVIII.
УРЕДНИК
Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић
ЦЕНА 0·50 ДИНАРА

Садржај је овога *Календара* ово:

Календарски део, са свима досадашњим одељцима, а одељак о пошти и телеграфу попуњен је и обавештењима о телефону

Пољопривредни подсетник са пробраним одељцима, потребним за *практичну* употребу, по свима гранама пољске привреде, у неколико и из најновијих закона пољопривредних.

Поучни део, у коме су ови чланци:

О гајењу шећерне репе;
Мрква као сточна храна;
Гајење коза и савремено шумарство;
Омањи рибњаци за гајење шарана;
Корпе за извоз и пренос свежега воћа;
Храна и храњење нашега народа;
Жена у нашем домаћем газдинству.

ЦЕНА МАЊИМ ОГЛАСИМА: Од **петит** врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 динара (2·50) фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од 100 јефтиније.

Преглед 52. броја Тежака: *Чланци*: Христос се роди! — Хумус (свршетак). — Нега воћака зими. — Извештај Српском Пољопривредном Друштву (свршетак). — Берландијери и његови хибриди (свршетак). — *Гласник.* — *Благодарност.* — *Обзнана.* — *Књижевни оглас.* — *Цене огласима.*

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

Г XI
РПІ
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26689

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:

ДР. М. Т. ЛЕКО, М. М. САВИЋ, ДУШАН М. СПАСИЋ, П. Т. ТОДОРОВИЋ,
А. ЖИВАНОВИЋ, Б. Д. ТОДОРОВИЋ

ПОКЛОН
УНИВЕРСИТЕТСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ
ОД
Г. Срп. Пољопр. Друштва

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

Година XXX

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ
1900

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНЕ „ТЕЖАКА“ ЗА 1899 ГОДИНУ

Објашњење: (гл.) значи да је рад штампан у Тежаку као *гласник*, (бел.) као *белешка*, (подл.) као *подлистак*, (искр.) као *искрице*, (пит. и одг.) као *питања и одговори*.

А. ПО ПИСЦИМА

I. САРАДНИЦИ

Администрација друштвена. — Семе од шећерне репе (гл.) 92. — Жива ограда (пит. и одг.) 92. — Поклон медвеђској Подружини (гл.) 100. — Управе пољопривредних Подружина у 1899. (гл.) 109. — Поздрав Српском Пољопривредном Друштву од учитеља окр. ужичког, са плетарског курса Пожешке Подружине (гл.) 174. — Курсеви крушевачке, ресавске и медвеђске Подружине за зрело каламљење лозе (гл.) 174. — Нова управа левачке пољопривредне Подружине (гл.) 175. — Нов члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 256. — Главинићева и Домаћа сушница 306. — Фабрикација шећера у нас (гл.) 384. —

Бајић, Ј. Милан. — Упутства за узимање проба за хемијске анализе 153. — Важност и употреба соли 189. — Подизање винограда на живим песковима 253. — Анализа грожђа 254. — Шљивовица 308. — Сирће 349. — Вино од јагодастог воћа 402. —

Батут, Милан Др. — Шта вреде јаја као храна (бел.) 255. — Сточне заразе у појединим државама (бел.) 255. — Јабуковача како се гради у Немачкој (бел.) 256. —

Белобрк, Никола. — О гајењу шећерне репе 98 и 107. —

Бојић. С. Обрен. — Практичан начин припињања стоке на паши (бел.) 205. —

Буринчић, Димитрије. — Празник дрвосађења (бел.) 327. — Коза или крава (бел.) 327. — И конопља пре земљу 348. — Од угљене киселине очистити бунаре, подруме итд. (бел.) 358.

Виловски Ст. Ђ. — Храњење говеди лети 147. — Како треба да изгледа добар приплодан бик и добра крава музара 163. —

Виторовић, Вељa. — Нова подружинска управа крушевачке пољоприв. Подружине (гл.) 126. — Велики добротвори крушевачке пољопривредне Подружине (гл.) 126. — Утемељачи пољопривредне крушевачке Подружине (гл.) 126. —

Главинић, Д. Коста. — Значај Главинићеве сушнице за производњу сувих шљива у Србији. 3, 32. — Петролеум као средство за чување дрвета (бел.) 6. — Извоз воћа из Чешке у Немачку (бел.) 6. — Фалсификовање вина у Угарској (бел.) 22. — Српско воће у Угарској (бел.) 37. — Један особен случај криумчарења талијанског вина у Угарској (бел.) 53. — Шта је потребно за Главинићеву сушницу и колико она стаје (пит. и одг.) 61. — О орезивању винограда подигнутих каламљеном лозом 75 и 82. — О орезивању и одгајивању калемљене лозе на лукове 90. —

Грковић, Т. Милан. — О образовању земљорадника читањем 137. —

Димитријевић, М. Лаза. Др. — Народно здравље 4 и 26. —

Ђорђевић, Владимир. — О поправци домаће живине страним расама 187. — Жива грла или јаја 204. — Изналажење количине сена у пласту (бел.) 213. — Знаци старости гусака (бел.) 214. —

Ђорђевић, Б. К. — Приморски бор 332. —

Илић, М. П. — Зараза земље бактеријама (бел.) 183. —

Јекић М. Јован. — Употреба и значај церовине у нас 26. — Сеча и припрема грађе за домаћу потребу (бел.) 37. — Казна по закону о лову (гл.) 54. — Шумски ценовник (гл.) 54, — Златиборски сувати (гл.) 69. — Такса за општинска уверења (гл.) 87. — Приход златиборских сувата (гл.) 126. — Сточни трг за Златибор (гл.) 127. — Последице самовласне горосече (гл.) 136. — Паша у Космају (гл.) 136. — Пошумљивање у округу крагујевачком (гл.) 158. — Последице самовласног присвајања и сечења државних шума (гл.) 336. —

Јерговић, Ф. — Двогубо каламљење воћака 348. —

Јовановић, Милутин. — Нов утемељач Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 215. — Ужичка пољопривредна Подружина (гл.) 296. — Жупска Подружина Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 296. — Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 367. — Нов члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 367. — Нова управа Свештеничког Удружења монашко греда (гл.) 367. —

Јовановић, А. Никола — У прилог гајења сунцокрета (гл.) 125. — Висока пажња. (гл.) 165. —

Јовановић, С. Ј. — Са плетарске изложбе 51. —

Јовичић, М. Петар. — Саднице од џенерике, од кога се могу добити (пит. и одг.) 7. —

Јуришић, Ј. Живојин. — † Стеван Т. Јакшић (некролог) 175. —

Кремић, Н. Илија. — Спремање справљање и хране за домаћу стоку 41. — Распоред државних пастува 59. — Прасење и неговање крмача 65. — Храњење прасади сисанчади 89. — Одгајивање прасади и њихово храњење 105. — Избор крмача и нерастова за приплод 145. — Справљање и спремање сена 170. — Гајење младих прасади (бел.) 182. — Стање летине, воћњака и винограда у месецу мају (гл.) 184. — О запату прасади (бел.) 190. — Неколико напомена о храњењу свиња 196. — Слана у јулу (гл.) 206. — Неколико општих напомена о лучењу свиња за гојење 209. — Стање летине, вотњака и ливада у месецу јулу (гл.) 215. — О отхрањивању прекобројне прасади 225, — Елементарне непогоде (гл.) 245. — Удеоничка друштва за клање свиња у Данској 300. — Набавка приплодних свиња шумадијског соја (гл.) 344. — На што треба пазити при подизању свињаца и обора за гајење свиња 394. —

Кречковић, Радован. — Ужичка окружна изложба стоке и сточних производа (гл.) 335 —

Кучпарић, Савко. — Млекарске Задруга (гл.) 54. — Планински сувати и млекарство 172 и 178,

Лазић, Софроније. — О сушењу шљива 242. —

Лапчевић, Н. Драгутин. — Биљне боје (бел.) 45. — Пољопривредни музеј (гл.) 46. — Калемарски курс у Пожези (гл.) 87. — Пожешко виноградарско удружење (гл.) 92. — Треба да зна сваки живинар (бел.) 100. — Избор пилади за приплод (бел.) 124. — Узроци неоплођености јаја (бел.) 125. — Четки или руско-перњавски дан на пожешкој смотри 188. — Боровница (бел. 190. —

Леко, Т. Марко Др. — О нитрагину (бел.) 29[illegible]. — О [illegible]обољавање воде од бактерија озоном (бел.) 295. Брага (бел.) 30[illegible]. — Употреба персулфоцијанске киселине место фосфора у фо[illegible]ији жигица (бел.) 302. — Др, А. Зеге и Р. С. Мајсторовић анализе (бел.) 302. — О бактеријама у прашини поливених и неполивених градских улица (бел.) 302. — Исцеђени сок од квасца као ферменат алкохола (бел.) 302. — Да ли је у производњи вина допуштена употреба шећера (бел.) 323. — О сиришту и сиру. 354, 364 и 384. —

Марковић, Данило. — Штројење оваца (пит. и о[illegible]47. —

Марковић, Јован. — Мухар, биљка за сточну храну 123. — Мењање длаке (бел.) 144. —

Милошевић, Раша. — Спољашњи трговински промет Србије у 1898. години 113. —

Милошевић, Сима. — Хељде је било засејано у 1897. (бел.) 214. — Крупника је било засејано у 1897. (бел.) 214. — Проси је било засејано у 1897. (бел.) 214. — Панађури у мају (бел.) 219. — Пасуља је било засејано у 1897. (бел.) 227. — Лана и конопље било је засејано у 1897. (бел.) 239. — Кромпира је било засејано у 1867. (бел.) 244. — Сочива је било засејано у 1897. (бел.) 244. — Дувана је било засејано у 1897. (бел.) 244. — Штете од поплаве, града и слане у месецу јулу (бел.) 268. — Штете од поплаве и града у месецу мају (бел.) 324. — Кад је и где падао први град у Србији (бел.) 334. —

Михајловић, Андра Др. — Цене земаљским производима 63. и 80. —

Несторовић, Б. Никола. — Живинарник 129. —

Нешић, Радомир. — Утицај на каквоћу млека 282. —

Новаковић, Љуба. — Један нов начин ожиљавања лозе 106. — Најновији огледи и искуства противу Пероноспоре 155 и 162. —

Петковић, А. Светолик. — Извештај Српском Пољопривредном Друштву 116. — Јабука 259 и 266. — Наше и стране сорте јабука 380. —

Петровић, Коста. — Задруга произвођача сувих шљива 226.

Петровић, Милан. — Гора за домаћу потребу у срезовима: голубачком, косаничком и студеничком (бел.) 149 — Употребљавање шумских кривача на шумске и друге пољопривредне радове (бел.) 157. — Гора за домаћу потребу у срезовима бело-паланачком, подгорском, алексиначком, кључком и добричком. (бел.) 164. — Попаша у државним шумама у срезовима поцерском, левачком, бољевачком, голубачком, поречком, рамском, темнићском, таковском, жичком и крајинском (бел.) 165· — Гора за домаћу потребу у срезовима јасеничком, гружанском, беличком, левачком, ражањском, жичком, драгачевском, посавском, врачарском, златиборском и параћинском (бел.) 182. — Гора за домаћу потребу у рудничком, крушевачком, врањском и тимочком округу (бел.) 213. — Попаша у државним шумама (бел.) 243. — Жиропаја у државним шумама (бел.) 244. — Гора за домаћу потребу (бел.) 254. — О потребном кредиту на плату и додатке окружних шумара и другог шумарског особља у 1899 години (бел.) 276. — О самовласној горосечи у државним шумама 284.

Петровић, Ранко. — Кутња градиница 362 и 372.

Нешић, С. М. Ранко. — Старе берићетне године (подл.) 266. — Дебљина лужника у пречнику (бел.) 276. — Пекмез од крушака (бел.) 276, — Пољопривредни односи у срезу тамнавском, окр. ваљевског 300. — Противу сатирања шума 334. —

Поповић, А. Срета. — У прилог гајењу и нези спрасних крмача (бел.) 45. — Утицај воде за пиће на млеко код крава музара (бел.) 63. — Неколико речи о плетарској изложби у Београду (подл.) 74. — Стогодишња прослава шећерне репе (подл.) 124. Жена у домаћем животу 201. — Како се може избећи да млеко код крава не отиче пре муже (бел.) 92. — Највећи млекарски завод у Чешкој (бел.) 124. — Не на вересију (подл.) 234. — Домаће огњиште 273. — Ратарске школе и пољопривредни напретци у Чешкој 293. — Винодеље у Чешкој 307. — Навала у чешке пољопривредне школе (гл.) 311. — Средња пољопривредна школа у Чешкој 318 и 333. — Зимње пољопривредне школе у Чешкој 357· — Јесу ли међудневничка јаја најбоља за чување (бел.) 359. — Средња пољопривредна школа у Хруњиму 402.

Путниковић, Ј. Димитрије. — Пољопривредне продужне школе (подл.) 138 — Са испита једне чешке продужне школе (подл.) 250.

Радић, Ђорђе Др. — Две најкрупније сорте лешника 30. — Пловка *Аулсбери* (бел.) 46. — Јечмена плева опасна је стоци као храна (бел.) 46. Како треба поступити са јајима која се са стране за насађивање добављају (бел.) 46. — Ново грдинарско оруђе 50. — Добар прашак за зубе (бел.) 68. Дојкиња не треба да пије никакво дражење пиће (бел.) 68. — Средство да се фитиљ на лампи не дими (бел.) 68. — Рудина ће бити преко лета зрелија и гушћа (бел.) 68. — Финије сорте зимских јабука (бел.) 68. — Талог од прже кафе (бел.) 68. — Злоћесина (леандер) је отровна биљка (бед.) 78, — Да ли је добро канаринкама давати мркву (шаргарепу) у храни (бел.) 78. — Коприва је и лековита биљка (бел.) 87. — Против стеница (бел.) 87. — Штипаљка за хватање гусеница (бел.) 100. — О покривању младих биљака 123. — Мајоран 142. — О окопавању поврћа 148. — Сузбијање кромпирове болести (бел.) 190. — Ванила 243. — Америчанске ране брескве (шефтелије) 285. —

Рашковић, Михаило. — Потреба проучавања српске помологије 119.

Ружић, М. Жарко. — Плетарство (бел.) 68. —

Савић, М. Лалко. — Главињићева сушница (тражи ближа обавештења) — (пит. и одг.) 47.

Савић, Милутин. — Кречење воћака (пит. и одг.) 87. — Сортирање шљива и справе за то 250. — Ране и друге боље врста грожђа 257. — Још једна реч о сортирању сирових шљива 289. —

Секулић, М. Александар. — Црта чуварности у нашег народа 2. — Поштуј хлеб који једеш (искр.) 6. — Попуј а по мало зиоруј (искр.) 6. — У орача прне руке а бела погача (искр.) 6. — Челин (искр.) 22. — Г. Хезе (искр.) 22. — Француско пољопривр[illegible]тво (искр.) 22. — Прва шумарска школа у Америци. 31. [illegible]редседника и потпредседника у Француском пољопривредном Друштву (искр.) 36. — Француско Пољопривредно Друштво најстарије у Јевроии 36. — Сељачка удружења у Русији. 42. — Правила о потпомагању пољопривредних просветних установа и огледних завода у Швајцарској 43, — Стогодишњи платан (бел.) 45. — Како се употребљава стајско ђубре 49. — Кад се краве зими теле два пут се теле (искр.) 52. — Пољска је привреда најкорисније занимање (искр.) 52. — Пољска привреда је прва од свију вештина (искр.) 52. — Моћ државе почива у рукама пољопривредника (искр.) 52. — Размештај по пољопривредној струци (гл.) 53. — Управа Срп. Пољопривредног Друштва (гл.) 63. — Осока и њена употреба у пољској привреди 66. — Приновљени чланови Српског Пољопривредног Друштва у 1899. години (гл.) 68. — Кутња башта 73. — Коза окозила петоро јаради (гл.) 78. — Насађивање кокошака 81. — У месецу марту забрањено је ловити рибе (гл.) 87. — Школа Пчеларско-Воћарске задруге за округ моравски у Параћину (гл.) 87. — Отварање кланице Српског Акционарског Друштва за земаљски сточни трг клање и прераду стоке, (гл.) 92 и 126. — Познавање земље 97. — Тежак у народним школама (гл. 100. — Главни Савез Српских Земољрадничих Задруга 100. — Постављења по пољопривредној струци (гл.) 109 и 119. — Забрањен риболов у речицама (гл.) 126. — Правилник за извршење закона о унапређењу сточарства (гл.) 126. — Измене и допуне у Правилнику за извршење закона о рибилову (гл.) 126. — Баштованско-воћарска изложба у Петрограду (гл.) 126. — Четврти међународни трг. пољопривредних справа и машина у Бечу (гл.) 126. — Убијање курјакова за награду (бел.) 143. — Гајење хељде (искр.) 149. — Колико се у Србији производи кукуруза (бел.) 149. — Прерађивање млека 156· — Ко је добар косач 161. — Извештај француског Пољопривредног Друштва руском министру народне привреде (искр.) 163. — Панађури који постоје сада до даље наредбе (гу.) 166. — Колико је у Србији 1897. произведено кукуруза (бел.) 174. — Панађури у марту и априлу 1899. (бел.) 180. — Виноград у цвету (бел.) 181. — Постављења по пољопривредној струци (гл.) 183. — Комисија за ограничавање шума (гл.) 183. — Уџуство за ограничавање државних шума (гл.) 183. — Пољопривредно обезбеђење 185. — Користи од гајења кукуруза 186. — Колико је пшенице било засејано у 1897. год. (бел.) 191. — Пољопривредна удружења 193.— Исељавање сељака у Германији 195. — Међународно баштован. изложба у Петрограду (искр.) 197. — Јечма је било у 1897. год. засејано (бел.) 197. — Пуцање против града (бел.) 197. — Постављења по пољопривред. струци (гл.) 198. — Зајмови пољопривредним радницима у Данској за куповање земаља (гл.) 199. — Пољопривредна земаљска изложба у Сегедину (гл.) 199. — Стечај за пољопривредне списе (гл.) 199. — Путни учитељ као пионир пољопривредногa напретка 202. — Овса је било засејано у 1897. години (бел.) 205. — Ражи је било засејано у 1897. години (бел.) 205. — Трава као споредна корист од шума (бел.) 206. — Пописивање воћака (бел.) 206. — За унапређење лозарства у Источној Ческој (гл.) 207. — Примена Рентгенових зракова у пољској привреди (гл.) 207. — Узајамно пољопривредно обезбеђење (гл.) 207. — Извоз млека из Ердеља у Турску (гл.) 207. — Пољопривредни списи за награду (гл.) 207. — Жетва 210. — Виноградарске бербе у Француској од пре једног столећа (бел.) 214. — Светска производња кромпира и пшенице (бел.) 214. — Изложба и конгрес помолошки у Вервену у Француској (гл.) 215. — Опадање перја у домаће живине 218. — Срп (подл.) 220. — Мркање оваца 232. — Свечана годишња седница француског пољопривредног друштва (искр.) 238. — Потрошња млека у Берлину (гл.) 239. — Потрошња јаја у Паризу (гл.) 239. — Значајан извоз прасади из области Хановерa (гл.) 239. — Насељавање раденика и малих земљораденика у Немачкој (гл.) 239. — Угледни воћњаци у Шлезији (гл.) 239. — Путне бачије у Америци (гл.) 239. — Подаци о бројном и имовном стању нашега народа 345. — Дајте свакој воћки довољно простора (бел.) 255. — Нов министар народне привреде (гл.) 256. — Пола милиона динара за једну пољопривредну школу (гл.) 256. — Изложба млечних производа у Петрограду (гл.) 256. — Месо и млеко од оваца 258. — Пољопривредне школе у Турској и Пољопр. Велика школа у Халколи 260. — Туберкулоза на кравама енглеске краљице и употреба туберкулина (искр.) 261. — Источно-фризијска овца млечара (бел.) 262. — Кратка напомена о гајењу пловака (бел.) 262. — Нов министар народне привреде (гл.) 263. — Распродаја прилодне стоке (гл.) 263. — Стечај савеза живинарских друштава у области Саксонској (гл.) 263. — Млекарска изложба у Прагу (гл.) 263. — Први конгрес стрељачких дружина противу града (гл.) 263. — Награда за поправке сточних зграда у Салцбургу (гл.) 263. — Млекарска задруга у Чешкој у 1898. (гл.) 263. — Домаћица 265. — Закачите и плуг за кола кад од куће на гувно пођете да пшеницу носите у амбаре 275. — Припрема за измене и допуне у закону о чувању пољског имања (гл.) 277. — Заједничко путовање угарских сељака у Париз (гл.(278. — Узајамно обезбеђење стоке 218. — Вино и лекарство (искр.) 285. — Чепркање кокошака и његов утицај на јаја (бел.) 286. — Шећер као сточна храна (бел.) 286. — Храњење свиња травом и слободно кретање с погледом на напредовање свиња (бел.) 286. — Још неколико речи о извозу млека из Ердеља у Турску (гл.) 288. — Уређење угледне и поучне бачије у Форалбергу (гл.) 295. — Одликовање (гл.) 295. — Постављења по пољопривредној струци (гл.) 295. — Тежина и крупноћа семена за сејање 297. — У винодељском одељењу пољопривредне изложбе у Сегедину (искр.) 301. — Дрво од 6000 година (бел.) 392. — Учење млекарства на пољопривредном одсеку савезне политехнике у Цириху (гл.) 303. — Курс за употребу воћа у Клостернајбургу (гл.) 303. — Највећа њива на свету засејана пшеницом (гл.) 303. — Необично голема па-

стрмка (гл.) 303. — Кутња башта око дворца енглеске краљице у Виндзору (гл.) 303. — Крај аустро-угарском извозу оваца у Француску (гл.) 303. — Тимарење, четкање и прање крава музара 305. — На беседи г. Мелина (искр.) 310. — Програм воћне изложбе у Шведској (гл.) 310. — Говор Његовог Величанства Краља Александра I. 313. — Распарчавање земљишта 314; — Пољопривредна изложба у Сегедину 316. — Распис министра финансија свима пореским одељењима 321. — Гајење ранога кромпира и црнога лука у велико 322 и 341. — Државни питомци по пољопривредној струци (гл.) 327, — Закон за устројство министарства за народну привреду од 21 децембра 1882. год. 329. — Узајамност у пољској привреди 330. — Подаци о бројном, имовном и умном стању нашега народа 345. — Трећа слава Српског Пољопривредног Друштва 353. — Сећајте се верног чувара куће и дворишта (подл.) 356. — Трећа поучна изложба Српског Пољопривредног Друштва 361. — Први међународни конгрес за пуцање у облаке противу града (гл.) 367. — Прослава тридесето-годишњице Српског Пољопривредног Друштва 369, 378 и 385. — Стрмнина за стрмнином не сме се сејати (бел.) 375. — Изложба стоке у Сегедину 382 и 388. — Стечај за питомце практичне шумарске школе у Краљеву и Београду (гл.) 383. — Која грозница мање, која зобница жита више (гл.) 390. — Товарење ђубрета 393. — Скромна прослава (гл.) 399. — Хумус 401 и 410. — Христос се роди 409 —

Сивош Славољуб. — Двострука берба или петиотовање 316. —

Симић Станислав — Краљев поклон (гл.) 198. — Помоћ Српском Пољопривредном Друштву (гл.) 198. — Нов члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 198. — Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 198. — Помоћ добру Српског Пољопривредног друштва (гл.) 198. —

Спасић М. Душан — Набавка приплодних говеда (гл.) 69. —

Спасић Милован — Живот и рад 2. —

Стојадиновић Петар — Пепео не треба бацати 99. —

Стојковић Велимир — Да се ускори клијање глоговог семена — коштица (бел.) 67 — Нова бурад (бел.) 126. —

Ступаревић Михаило — Говор Њег. Преосвештенства Епископа Шабачког Господина Димитрија за пољску привреду (подл.) 274.

Тодоровић Д. Благоје — Дувна 27. — Шареник (огрожњак) 29. — Пелегринова пећ за сушење и умртљивање мехурака и за сушење кукуруза 50. — Набавка семена свилених буба (гл.) 53. — Гусеница зоља 60. — Јабучна пипа 67. — Прост начин каламљења лозе (бел.) 77. — Јабучни смотавац 86. — Шта пијаница губи а шта добија (искр.) 86. — Храњење свилених буба лишћем поморанџастога трна (бел.) 109. — Житна вештица (Сова) 132. — Јабучни огњар 156. — Колико треба садница за хектар (бел.) 173. — Трећа пољопривредна станица (гл.) 175. — Воћни расадници у округу крагујевачком (гл.) 175. — Број воћних расадника (гл.) 175. — Станица за откупљивање свилених мехурака (гл.) 198. — Гајење ниских воћака 218. — Подизање Главиничеве сушнице о државном трошку (гл.) 222. — Колико ужички округ може дати ове године јабука (гл.) 230. — Поука о поткивању стоке (књиж. преглед) 230. — Пошиљање воћа писмоносном поштом у пакетима до 5 килограма тежине 235. — Удружење за извоз и прерађивање воћа 241. — Пелегринова пећ удесна је и за сушење воћа (гл.) 245 — Олакшице за набавку семена свилених буба и откупљивање мехурака (гл.) 269. — Положили испит (гл.) 279. — Гајење ниских воћака у Топчидеру (гл.) 277. — Вагони за извоз воћа (гл.) 277. — Комисионар за продају српског воћа у Будим-Пешти (гл.) 278. — Одгајивање јабукових садница 290 и 298. — Пожега, пожешка српска шљива, читловка (бел.) 294. — Житни скочац 307 и 316. — Проценат шећера, киселине, пектина, гуме, беланчевине и воде у воћу (бел.) 335. — Проценат шећера и киселине у шири различнога воћа и колико шири треба додати шећера (бел.) 335. — Проценат сирћета, сирћетне киселине, катрана и угљена у различном дрвећу (бел.) 343. — Количина пепела и поташе у шумском дрвећу (бел.) 343. — Количина семена и простора за 1000 садница и најважнијег шумског дрвећа (бел.) 350. — Колико се добива семена из шишарица (бел.) 350. — Количина уља из 100 килограма (бел.) 358. Извештај комисије о избору подесних сората воћа за среске воћне расаднике (гл.) 368. —

Тодоровић Т. Паја — Буџет пољопривредне струке министарства народне привреде за 1899 годину (гл.) 6. — Како се наш народ храни (књ. преглед) 7 и 24. — Распис о набавци прскалица и плавог камена (гл.) 23. — Пољска привреда у народним школама (гл.) 23. — Сорте америчке лозе које рађају 25. — Два начина обнављања винограда америчком лозом (бел.) 44. — Нешто о одгајивању телади (бел.) 44. — Багренове притке (бел.) 45. — Најиздржљивије лозе на кречном земљишту (бел.) 45. — Горивост појединих врста дрвета (бел.) 52. — Сечење врбовога прућа за плетарство (бел.) 52. — Суво земљиште и рупестрис (бел.) 52. — Америчке лозе на кречном земљишту (бел.) 52. — Хибрид Себл (бел.) 53. — О семену 57. — Оживљавање резница у маховини (бел.) 67. — Нове награде виноградарима (гл.) 69. — Први срески расадник лозе и воћа (гл.) 69. — Подружина сићевачка (гл.) 69. — Жупљани и обнављање винограда (гл.) 69. — Клијавост детелинског семена (бел.) 77. — Постављења у служби лозних расадника (гл.) 78. — Пољопривредна хемијска и огледна станица (гл.) 78. — Калемарски курсеви (гл.) 79. — Одговор на питање о сађењу резнице или прпорака америчке лозе (пит. и одг.) 79. — Пољопривредне књиге које су штампане у Србији 1898 године (књиж. прегл.) 79. — Лек противу шапа и устобоље 85. — Помоћ из Класне Лутрије (гл.) 100. — Средства за сузбијање Пероноспоре и Оидијума 115. — Кратко упуство за прскање винограда 121. — Како Енглези гаје свиње 131. — Везивање зрелих калемова гумом (бел.) 143. — Правила за сађење нових винограда (бел.) 143. — Правилник о сузбијању пламењаче (пероноспоре) на виновој лози (гл.) 144. — Како се у Аустро-Угарској воће преноси (гл.) 150. — Промене у особљу државних лозних расадника (гл.) 150. — Рајфајзенове позајмичне касе (гл.) 150. — Сремачка винодељска задруга (гл.) 150. — Каква се храна не сме давати кравама (бел.) 157. — Зимска винодељско-воћарска школа у Букову (гл.) 158. — У одбрани од града 171. — Размножавање берландијера зеленим резницама (бел.) 181. — Летњи калемарски курсеви (гл.) 183. — Прошлогодишња шира од калемљене лозе и хибрида који рађају 188. — Зимска пољопривредна школа у Краљеву (гл.) 191. — О подизању винограда на песчаним земљиштима 194. — — Крвава ваш у Угарској (гл.) 198. — Плетарска радионица у Винодељско-воћарској школи (гл.) 207. — Практични калемарски курсеви у 1898 години 212. — Болест антракнозе (пит. и одг.) 216. — Подизање дудова у циљу гајења свилених буба (књиж. прегл.) 216. — Железнички вагон за извоз воћа (гл.) 222. — Извоз мађарског сена у Грчку (гл.) 222. — Мере противу болести блекрота на лози (бел.) 227. — Деловање зелене галице за уништавање корова (бел.) 228. — Одсецање репова коњима (бел.) 228. — Распис бугарског министарства народне привреде о гајењу шећерне репе (гл.) 228. — Крвава ваш 237. — Ране сорте грожђа (бел.) 238. — Заштитна марка за ханski јечам (бел.) 238. — Пољопривредна читанка (књиж. прегл.) 245. — О извозу грожђа из наше земље (гл.) 277. — Слободан увоз препарата противу болести винове лозе и воћака у Русији (гл.) 278. — Кварено вино у једној болници (гл.) 278. — О паковању и пошиљању грожђа 282 и 291. — Ново средство за утамањивање филоксере (бел.) 287. — Грожђана плесањ (бел.) 287. — Највећа садржина алкохола код природног вина (бел.) 287. — Прнорење берландијера (бел.) 287. — За које време сазревају поједине сорте грожђа (бел.) 319. — Утицај доба (старости) на количину и каквоћу млека код крава (бел.) 319. — Курс за учитеље пољопривредне школе у Прагу (гл.) 319. — Опет о извозу грожђа у Будим-Пешту (гл.) 320. — Кидање лишћа око грожђа (пит. и одг.) 320. — Прва изложба грожђа у Смедереву 331 и 338. — Сорте грожђа на првој изложби грожђа у Смедереву (бел.) 358. — Извоз грожђа из Смедерева (гл.) 359. — Плетарска школа у Смедереву (гл.) 359. — Комисија за избор врста и сората воћака за воћне среске расаднике (гл.) 360. — Бесплатна лоза из државних лозних расадника (гл.) 375. — Одобрени распореди лозе за јесење издавање ове године (гл.) 376. — Овогодишња берба у Винодељско-Воћарској школи 388. — Први угарски земаљски виноградарски конгрес у Сегедину 395. — Ашенбрантов прашак против Пероноспоре (бел.) 398. — Неколико стоних сората грожђа за пескове (бел.) 398. — Ашенбрантов прашак против Оидијума (бел.) 398. — Награђени учитељи народних школа (гл.) 399. — Стечај за награде учитеља народних школа за годину 1899 и 1900 (гл.) 399. — Друштво за обезбеђење пољопривредника у Угарској (гл.) 399. — Са првог међународнога конгреса за пуцање у облаке у Казали (у Италији) (гл.) 399. — Аграрна Скупштина у Араду (Мађарској) (гл.) 400. — Берландијери и његови хибриди 405 и 414. — Извештај Српском Пољопривредном Друштву о ужичкој изложби стоке 407 и 411. — Бесплатна лоза за школске баште народних школа (гл.) 415. — Угледна еесоска добра (гл.) 415. — Благодарност 416. —

Целба Антоније — Берба воћа 249. — Чување воћа преко зиме 337. — Нега воћака зими 410. —

II. ДОПИСНИЦИ

Јекић М. Јован са Дели-Јована 271
Јеремић П. Светислав из Ужица 46
Лапчевић Н. Драгутин из Пожеге 88
Мирчић Наум из Шарбановца 199
Пешић С. М. Ранко из Крушевца 7, Бањана 270 и Тулара . . 279
Поповић Герасим поп, из Александровца 222
Целба Антоније из Букова код Неготина 192

Б. ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ

I. Од општега значаја

СТРАНА

Висока пажња (гл.) . . . 165
Говор Његовог Величанства Краља Александра I . . . 313
Говор Његовог Преосвештенства епископа шабачког Господина Димитрија (подл.) . . . 274
Домаћица . . . 265
Жена у домаћем животу . . . 201
Живот и рад . . . 2
Која грозница мање, која зобница жита више (гл.) . . . 330
Моћ државе почива у рукама пољопривредника (искр.) . . . 52
Не на вересију (подл.) . . . 234
Обезбеђење пољопривредно . . . 185
Обезбеђење пољопривредно узајамно (гл.) . . . 207
Образовање земљорадника читањем . . . 137
Огњиште домаће . . . 273
Подаци о бројном, имовном и умном стању нашега народа . . . 345
Пољска је привреда најкорисније занимање (искр.) . . . 52
Пољска је привреда прва од свију вештина (искр.) . . . 52
Попуј а мало и приоруј (искр.) . . . 6
Рентгенових зракова у пољској привреди примена (гл.) . . . 207
Старе беритетне године (подл.) . . . 266
У орача црне руке а бела погача . . . 6
Узајамност у пољској привреди . . . 330
Хлеб који једеш поштуј (искр.) . . . 2
Христос се роди . . . 409
Црта чуварности у нашег народа . . . 7
Чувара верног, куће и дворишта, сећајте се (подл.) . . . 356

II. Земљорадња

1. У опште

Галице зелене деловање за уништавање корова (бел.) . . . 228
Ђубре стајско како се употребљава . . . 49
Ђубрета товарење . . . 393
Жетва . . . 210
Житна вештица (сова) . . . 132
Житни скочац . . . 307, 316
Закачите плуг за кола кад од куће на гувно пођете да пшеницу носите у амбаре . . . 275
Зараза земље бактеријама (бел.) . . . 183
Земље познавање . . . 97
Конгрес први за пуцање у облаке против града (гл.) . . . 339, 367
Крупноћа семена за сејање . . . 297
Одбрана од града . . . 171
Осока и њена употреба у пољској привреди . . . 66
Пенео не треба бацати . . . 99
Пољска привреда у народним школама (гл.) . . . 23
Познавање земље . . . 97
Пуцање против града (бел.) . . . 137
Семе . . . 57
Сри (подл.) . . . 220
Стање летине . . . 184, 215
Стрмнину за стрмнином не треба сејати (бел.) . . . 375
Тежина и крупноћа семена . . . 297
Хумус . . . 401, 410

2. Ратарство

Детелинског семена клијавост (бел.) . . . 77
Дувана колико је било засејано у 1897 (бел.) . . . 244
Ељда — види Хељда . . .
Заштитне мере за ханси јечам (бел.) . . . 238
Јечам ханси (бел.) . . . 238
Јечма, колико је било засејано 1897 (бел.) . . . 137
Јечмена плева — види Плева . . .
Клијавост детелинског семена . . . 77
Конопља ђубри земљу . . . 348
Коцопље колико је било посејано 1897 (бел.) . . . 239
Кромпира колико је било посејано 1897 (бел.) . . . 244
Кромпира ранога гајење у велико . . . 322, 341
Кромпира, светска производња (бел.) . . . 214
Кромпирове болести сузбијање (бел.) . . . 190
Крупника, колико је било засејано у 1897 години (бел.) . . . 214
Кукуруза гајење од колике је користи . . . 186
Кукуруза колико је произведено 1877 (бел.) . . . 174
Кукуруза, колцко се производи у Србији (бел.) . . . 148
Лан чешки или руско-пернавски на пожешкој смотри . . . 188
Лана, колико је било посејано 1897 (бел.) . . . 239
Пчеларства у Источној Ческој, унапређење (гл.) . . . 207
Лука црнога гајење у велико . . . 322, 341
Мухар биљка за сточну храну . . . 123
Њива највећа на свету засејана пшеницом (гл.) . . . 303
Овса колико је било засејано у 1897 (бел.) . . . 205
Пасуља колико је било засејано 1897 (бел.) . . . 227
Плева јечмена опасна је стоци као храна (бел.) . . . 46
Проса, колико је било засејано у 1897 години (бел.) . . . 214
Пшенице колико је било засејано у 1897 (бел.) . . . 191
Пшеницом засејана највећа њива на свету (гл.) . . . 308
Ражи колико је било засејано у 1897 години (бел.) . . . 205
Расшис бугарскога министра народне привреде о гајењу шећерне репе (гл.) . . . 228
Семе од шећерне репе (гл.) . . . 92
Сочива колико је било засејано у 1897 години (бел.) . . . 244
Суицокрета гајење (бел.) . . . 125
Стогодишња прослава шећерне репе (подл.) . . . 124
Шенице светска производња (бел.) . . . 214
Шећерне репе гајење . . . 98, 107
Шећерне репе стогодишња прослава . . . 124
Хељде гајење (искр.) . . . 149
Хељде колико је било засејано у 1897 (бел.) . . . 214

3. Ливадарство

Златиборски сувати (гл.) . . . 69
Златиборских сувата приход (гл.) . . . 126
Косач, ко је добар . . . 161
Паша у Космају (гл.) . . . 136
Рудина и преко лета да буде зелена и густа (бел.) . . . 68
Сена у пласту изналажење количине (бел.) . . . 213
Сена мађарског извоз у Грчку (гл.) . . . 222
Сена справљање и спремање . . . 170

4. Виноградарство

Алкохола код природног вина највећа садржина (бел.) . . . 287
Америчке лозе на кречном земљишту (бел.) . . . 52
Анализа грожђа . . . 254
Антракноза — болест (пит. и одг.) . . . 216
Ашенбрантов прашак против Оидијума (бел.) . . . 398
Ашенбрантов прашак против Пероноспоре (бел.) . . . 398
Берландијера прирорење (бел.) . . . 287
Берландијера размножавање зеленим резницама (бел.) . . . 181
Берландијери и његови хибриди . . . 405, 414
Бербе виноградске у Француској пре једног столећа (бел.) . . . 214
Берба овогодишња Винод. Воћар. школе . . . 388
Берба двострука . . . 316
Блекрот на лози и мере противу њега (бел.) . . . 227
Бурад нова (бел.) . . . 126
Везивање зрелих калемова гумом (бел.) . . . 143
Вина талијанског, особени случај крijумчарења у Угарској (бел.) 53
Вина фалсификовања у Угарској (бел.) . . . 22
Вино и лекарство (искр.) . . . 285
Вино кварено у једној болници (гл.) . . . 278
Виноград у цвету (бел.) . . . 181
Винограда обнављање америчком лозом (бел.) . . . 44
Винограда подизање на живим песковима . . . 253
Винограда подизање на нешчаним земљиштима . . . 194
Виноградарско удружење у Пожеги (гл.) . . . 92
Винодеље у Чешкој . . . 307
Винодељско одељење пољопривредне изложбе у Сегедину (искр.) 301
Грожђа, неколике стоне сорте за пескове (бел.) . . . 338
Грожђа ране и друге врсте . . . 257
Грожђана плесан (бел.) . . . 287
Два начина обнављања винограда америчком лозом (бел.) . . . 44
Жупљани и обнављање винограда (гл.) . . . 69
Зимска винодељско-воћарска школа у Букову (гл.) . . . 158
Извоз грожђа из наше земље (гл.) . . . 277
Извоз грожђа из Смедерева (гл.) . . . 359
Извоз грожђа у Будим-Пешту)гл.) . . . 320
Изложба грожђа прва у Смедереву . . . 331, 338
Каламљења лозе прост начин (бел.) . . . 77
Кидање лишћа око грожђа (пит. и одг.) . . . 320
Конгрес први земаљско-виноградарски у Сегедину . . . 385
Кратко упуство за прскање винограда . . . 121
Кречна земљишта за које су америчке лозе подесне (бел.) . . . 45, 52
Курс калемарски у Пожеги (гл.) . . . 87
Курсеви калемарски (гл.) . . . 79
Курсеви калемарски летњи за учитеље и свештенике (гл.) . . . 183

СТРАНА

Курсеви крушевачке, ресавске и медвеђске Пољопривредне Подружине за зрело каламљење лозе (гл.) . . . 174
Курсеви практични калемарски у 1898 години . . . 212
Лишће око грожђа треба ли кидати (пит. и одг.) . . . 320
Лоза бесплатна за школске баште народних школа (гл.) . . . 415
Лоза бесплатна из државних лозних расадника (гл.) . . . 375
Лозе најиздржљивије на кречном земљишту (бел.) . . . 45, 52
Мере противу Блекрота на лози (бел.) . . . 227
Одгајивање калемљене лозе на лукове . . . 90
Ожиљавање лозе — нов начин . . . 106
Ожиљавање резница у маховини (бел.) . . . 67
Оидијум, како се сузбија . . . 115
Орезивање винограда подигнутих каламљеном лозом . . . 75, 82
Орезивање каламљене лозе на лукове . . . 90
Награде нове виноградарима (гл.) . . . 69
Паковање и пошиљање грожђа . . . 282, 291
Перонoспора како се сузбија . . . 115, 155, 162
Петиотизирање . . . 316
Подизање винограда на живим песковима . . . 253
Подизање винограда на пешчаним земљиштима . . . 134
Пожешко виноградарско удружење (гл.) . . . 92
Правила за сађење нових винограда (бел.) . . . 143
Правилник за сузбијање пламењаче (Перонoспоре) на виновој лози (гл.) . . . 144
Празник дрвосађења (бел.) . . . 327
Притке багренове (бел.) . . . 45
Припорење берландијера (бел.) . . . 287
Ране и друге боље врсте грожђа . . . 257
Ране сорте грожђа (бел.) . . . 238
Распис о набавци прскалица и плава камена (гл.) . . . 23
Распоред лозе за јесење издавање лозе, одобрен (гл.) . . . 376
Рупестрис и суво земљиште (бел.) . . . 52
Сађење резница или припорака америчке лозе (пит. и одг.) . . . 79
Сазревање појединих сората грожђа за које време траје (бел.) . . . 313
Сок од квасца исцеђен, као ферменат алкохола (бел.) . . . 302
Сорте америчке лозе које рађају . . . 25
Сорте грожђа на првој изложби у Смедереву (бел.) . . . 358
Сорте грожђа стоне, за пескове (бел.) . . . 388
Сремачка Винодељска Задруга (гл.) . . . 150
Стање винограда (гл.) . . . 184, 215
Увоз препарата противу болести винове лозе и воћака у Русији, слободан . . . 278
Упуство за узимање проба за хемијске анализе . . . 153
Упуство кратко, за прскање винограда . . . 121
Филоксера — ново средство противу ње (бел.) . . . 287
Хибрид Себл (бел.) . . . 53
Шећера употреба у производњи вина, да ли је допуштена . . . 323
Шира прошлогодишња од каламљене лозе и хибрида који рађају 187
Штројење окаца (пит. и одг.) . . . 7

5. Воћарство

Баштованско-воћарска изложба у Петрограду (гл.) . . . 126
Берба воћа . . . 249
Бресквe американске ране . . . 285
Вагони за извоз воћа (гл.) . . . 222, 278
Вино од јагодастог воћа . . . 402
Воће српско у Угарској (гл.) . . . 37
Воће у Аустро-Угарској како се преноси (гл.) . . . 150
Воћки свакој, дајте довољно простора (бел.) . . . 255
Воћни расадници у округу крагујевачком (гл.) . . . 175
Воћних сресих расадника број (гл.) . . . 175
Воћњаци угледни у Шлезији (гл.) . . . 239
Главиниčева и домаћа сушница . . . 306
Главиниčева сушница колико стаје и шта је за њу потребно (пит. и одг.) . . . 47, 61
Главиниčеве сушнице значај за производњу сувих шљива у Србији 3, 32
Главиниčеве сушнице подизање о државном трошку (гл.) . . . 222
Двогубо каламљење воћака . . . 348
Дувка — гусница . . . 27
Жива ограда (пит. и одг.) . . . 92
Железнички вагони за извоз воћа . . . 222, 278
Задруга произвођача сувих шљива . . . 226
Зоља — гусеница . . . 60
Извештај комисије о избору подесних сората воћа за среске воћне расаднике (гл.) . . . 368
Извоз воћа из Чешке у Немачку (бел.) . . . 6
Изложба у Вервену у Француској (гл.) . . . 215
Јабука . . . 259, 266
Јабука зимских финије сорте (бел.) . . . 68
Јабука наше и стране сорте . . . 380
Јабуковача како се прави у Немачкој (бел.) . . . 256
Јабукових садница одгајивање . . . 290, 298
Јабучна пипа . . . 67
Јабучни огњар . . . 156
Јабучни смотавац . . . 86
Комисија за избор врста и сората воћака за среске воћне расаднике (гл.) . . . 360

СТРАНА

Комисионар за продају српског воћа у Будим-Пешти (гл.) . . . 278
Конгрес помолошки у Вервену (гл.) . . . 215
Крвава ваш (гл.) . . . 138, 237
Кречење воћака (пит. и едг.) . . . 87
Курс за употребу воћа у Клостернајбургу (гл.) . . . 303
Лешника, две најкрупније сорте . . . 30
Нега воћака зими . . . 410
Ниских воћака гајење . . . 218
Ниских воћака у Топчидеру, гајење (гл.) . . . 277
Огрожњак — види шареник
Пекмез од крушака (бел.) . . . 276
Песак као средство за чување воћа (бел.) . . . 44
Пожега — види Српска шљива
Помологије српске, потреба проучавања . . . 140
Пописивање воћака (бел.) . . . 206
Пошиљање воћа писмоносном поштом у пакетима до 5 килограма тежине . . . 235
Програм воћне изложбе у Шведској (гл.) . . . 310
Простора дајте довољно свакој воћки (бел.) . . . 255
Проценат шећера и киселине у шири различнога воћа (бел.) . . . 335
Проценат шећера, киселине пектина, гуме, беланчевине и воде у воћу (бел.) . . . 335
Садница, колико треба на хектар (бел.) . . . 173
Саднице џанарикине од кога се могу добити (пит. и одг.) . . . 7
Сортирање сирових шљива . . . 250, 289
Сресни воћни и лозни расадник — први (гл.) . . . 69
Српска шљива (бел.) . . . 294
Стање воћа (гл.) . . . 184, 215
Сушење шљива . . . 242
Удружење за извоз и прерађивање воћа . . . 241
Ужички округ колико ове године може дати јабука (гл.) . . . 230
Читловка — види Српска шљива
Чување воћа преко зиме . . . 337
Шареник — гусеница . . . 29
Шефтелије — види бресквe
Шири од воћа колико треба за вино додати шећера (бел.) . . . 335
Шљивовица . . . 308
Штипаљка за хватање гусеница (бел.) . . . 100

6. Градинарство

Баштованско-воћарска изложба у Петрограду (гл.) . . . 126
Кутња башта . . . 73
Кутња башта око дворца инглеске краљице у Виндзору (гл.) . . . 303
Кутња градиница . . . 362, 372
Мајоран . . . 142
Мркву, да ли је добро давати као храну канаринкама (бел.) . . . 78
Окопавање поврћа . . . 148
Оруђе градинарско, ново . . . 50
Пикирање младих биљака . . . 123

7. Цвећарство

Ванила . . . 243
Злољесина — види Леандер
Леандер је отровна биљка (бел.) . . . 78
Пикирање младих биљака . . . 123

III. Сточарство

1. У опште

Златиборски сувати (гл.) . . . 69
Златиборски сувати колики приход доносе (бел.) . . . 126
Јечмена плева опасна је стоци као храна (бел.) . . . 46
Изложба стоке у Сегедину . . . 382, 388
Мухар, биљка за сточну храну . . . 123
Паша у Космају (гл.) . . . 136
Правилник за закон о унапређењу сточарства (гл.) . . . 126
Припињање стоке — практичан начин (бел.) . . . 205
Приплодне стоке распродаја (гл.) . . . 263
Стоке узајмно обезбеђивање . . . 281
Сточни трг за Златибор (гл.) . . . 127
Ужичка окружна изложба стоке и сточних производа (гл.) . . . 335
Хране за стоку спремање и справљање . . . 41
Шећер као сточна храна (бел.) . . . 286

2. Коњарство

Распоред државних пастува . . . 59
Репова коњских одсецање (бел.) . . . 228

3. Говедарство

Бик, приплодан добар, како треба да изгледа . . . 163
Воде утицај на млеко код крава музара (бел.) . . . 63
Говеда приплодних набавка (гл.) . . . 69
Доба (старости) утицај на количину и квалитет млека (бел.) . . . 313
Крава или коза (бел.) . . . 327

СТРАНА

Крава, приплодна добра, како треба да изгледа 163
Краве зими кад се теле, два пут се теле (искр.) 52
Млеко код крава музара да не отиче пре муже (бел.) 92
Телади одгајивање (бсл.) 44
Тимарење, четкање и прање музара 305
Храна, каква се не сме давати кравама (бел.) 157
Храњење говеди лети 147

4. Овчарство

Извозу оваца аустроугарском у Француску, крај (гл.) 303
Источно-фризијска овца млечара (бел.) 262
Месо и млеко од оваца 258
Мркање оваца 232

5. Козарство

Коза или крава (гл.) 327
Коза окозила петоро јаради (гл.) 78

6. Свињарство

Запат прасади (бел.) 190
Извоз прасади из области Хановера — значајан (гл.) 239
Крмача за приплод избор 145
Крмача спрасних гајење (бел.) 45
Лучење свиња за гојење 209
Нерастова за приплод избор 145
Обора за гајење свиња подизање 394
Прасади младих гајење (бел.) 182
Прасади одгајивање 105
Прасади прекобројне одхрањивање 225
Прасади сисанчади храњење 83
Прасади храњење 105
Прасење и неговање крмача 65
Свиња приплодних, шумадијског соја, набавка (гл.) 344
Свиња слободно кретање (бел.) 286
Свињаца за гојење свиња подизање 394
Свиње, како Енглези гаје 131
Храњење свиња 196
Храњење свиња травом (бел.) 286

7. Живинарство

Ајлсбер — пловка (бел.) 46
Жива грла или јаја 204
Живинар сваки шта треба да зна (бел.) 100
Живинарник 129
Живине домаће поправке разним расама 177
Знаци старости гусака (бел.) 214
Јаја или жива грла 204
Јаја међудневична, јесу ли најбоља за чување (бел.) 359
Јаја потрошња у Паризу (гл.) 238
Јајима, набављеним са стране за насађивање, како треба поступати (бел.) 46
Насађивање кокошака 81
Перја у домаће живине опадање 218
Пилади за приплод избор (бел.) 124
Пловака гајење — кратка напомена (бел.) 262
Узроци неоплођености јаја (бел.) 125
Чепркање кокошака утиче ли на каквоћу јаја (бел.) 286

8. Свиларство

Олакшице за набавку семена свилених буба и откупљивање мехурака (гл.) 269
Пелегринова пећ за сушење и умртљивање мехурака и за сушење кукуруза 50
Семена свилених буба, набавка (гл.) 53
Станице за откупљивање свиленик мехурака (гл.) 138
Храњење свилених буба лишћем поморанџастог трна 109

9. Рибарство

Измене и допуне у Правилнику за извршење закона о риболову (гл.) 126
Пастрмка, необично велика (гл.) 303
Рибе у месецу марту забрањено је ловити (гл.) 87
Риболов у речицама забрањен (гл.) 110

10. Сточно лекарство

Мењање длаке (бел.) 144
Сточне заразе у појединим државама (бел.) 255
Туберкулоза на кравама енглеске краљице и употреба туберкулина (искр.) 261
Устобоља како се лечи 85
Шап како се лечи 85

11. Млекарство

СТРАНА

Бачије путне у Америци (гл.) 239
Бачије угледне и поучне у Форалбергу (бел.) 288
Извоз млека из Ердеља у Турску (гл.) 207, 288
Изложба млечних производа у Петрограду (гл.) 256
Млека потрошња у Берлину (гл.) 239
Млека прерађивање 156
Млекарска задруга (гл.) 54
Млекарска изложба у Прагу (гл.) 263
Млекарске задруге у Чешкој (гл.) 263
Млекарски завод у Чешкој, највећи (бел.) 124
Млекарства учење на пољопривредном одсеку савезне политехнике у Цириху (гл.) 303
Млекарство и планински сувати 172, 178
Млеко и месо од оваца 258
Планински сувати и млекарство 172, 178
Сириште 354, 364, 384
Утицај на каквоћу млека 282

III. Шумарство и лов

Бор приморски 332
Боровница (бел.) 190
Глогово семена клијавост да се ускори (бел.) 67
Гора за домаћу потребу (бел.) 148, 164, 182, 213, 254
Горивост појединих врста дрвета (бел.) 52
Горосеча самовласна у држави 284
Горосече самовласне последице (гл.) 136
Дрво од 6000 година (бел.) 302
Дувна 27
Жива ограда (пит. и одг.) 92
Жиропаља у државним шумама (бел.) 244
Златиборски сувати (гл.) 69
Златиборских сувата, приход 126
Казне по закону о лову (гл.) 54
Комисија за ограничавање шума (гл.) 183
Курјакова за награду убијање (бел.) 143
Кредити на плату и додатак окружних шумара и другог шумарског особља (бел.) 276
Кривача шумских употребљавање на радове шумске и пољопривредне (бел.) 157
Лужника дебљина у пречнику (бел.) 276
Паша у Космају (гл.) 136
Пепела, колико има у шумском дрвећу (бел.) 343
Петролеум као средство за чување дрвета (бел.) 6
Планински сувати и млекарство 172, 178
Платан стогодишњи (бел.) 45
Попаша у државним шумама (бел.) 160, 243
Последице самовласног присвајања и сечења државних шума (бел.) 336
Поташе количина у шумском дрвећу (бел.) 343
Пошумљавање у округу крагујевачком (гл.) 158
Празник дрвосађења (бел.) 327
Притке багренове (бел.) 45
Простора колико треба за 1000 садница (бел.) 350
Проценат сирћета, сирћетне киселине, катрана и угљена у различном дрвећу (бел.) 343
Садница колико треба за хектар (бел.) 173
Семена колико се добива из шишарица (бел.) 350
Семена колико треба за 1000 садница (бел.) 350
Сеча и припрема грађе за домаћу потребу (бел.) 37
Такса за општинска уверења (гл.) 87
Трава као споредна корист од шуме (бел.) 206
Уља количина из 100 килограма шумског семена (бел.) 358
Учуство за ограничавање државних шума (гл.) 183
Ценовник шумски (гл.) 54
Церовине употреба и значај 26
Школа шумарска прва у Америци 31
Шуме да се спрече од сатирања 334

IV. Пољопривредна техника и примењене науке

1. Грађевинство

Награде за поправку сточних зграда у Салцбургу (гл.) 263

2. Агрикултурна хемија

Анализа грожђа 254
Анализе Д-ра А. Зеге и Р. С. Мајсторовића (бел.) 302
Биљне боје (бел.) 45
Земље, познавање 97
Галице, на уништавање корова деловање (бел.) 228
Нитрагин (бел.) 295
Проценат алкохола највећи код природног вина (бел.) 287
Проценат сирћета, сирћетне киселине, катрана и угљена у различном дрвећа (бел.) 343
Проценат уља у семену шумског дрвећа (бел.) 358

СТРАНА

Проценат шећера, киселине, пектина, гуме, беланчевине и воде у воћу (бел.) . . . 335
Упуства за узимање проба земље за хемијске анализе . . . 153

3. Климатологија

Град, кад је и где падао у Србији (бел.) . . . 324
Конгрес за пуцање у облаке против града (гл.) . . . 269, 367, 399
Недељни преглед времена у Србији . . . 93
Непогоде елементарне (гл.) . . . 245
Одбрана од града . . . 71
Пуцање против града (бел.) . . . 187
Слана у јулу (гл.) . . . 206

4. Технологија

Брага (бел.) . . . 302
Вино од јагодастог воћа . . . 402
Јабуковача како се гради у Немачкој (бел.) . . . 256
Млека прерађивање . . . 156
Персулфоцијанске киселине у фабрикацији жигица употреба у место фосфора (бел.) . . . 302
Сирће . . . 343
Талог од црне кафе (бел.) . . . 68
Угљену киселину уклонити из подрума, бунара и т. д. (бел.) . . . 358
Фитиљ на лампи да не дими (бел.) . . . 68
Шећера, да ли је допуштено додавати у производњи вина . . . 323
Шећера фабрикација (гл.) . . . 384

5. Хигијена и медицина

Бактерије из воде уклонити (бел.) . . . 295
Бактерије у прашини неповинених градских улица (бел.) . . . 302
Бактеријама зараза земље (бел.) . . . 183
Вино и лекарство (искр.) . . . 285
Дојкиње не треба да пију никакво дражење пиће (бел.) . . . 68
Јаја шта вреде као храна (бел.) . . . 255
Коприва је лековита биљка (бел.) . . . 87
Народно здравље . . . 4, 26
Пијаница шта губи а шта добија (искр.) . . . 86
Прашак за зубе, добар (бел.) . . . 68

6. Природна историја

Дувна . . . 27
Житна вештица (сова) . . . 132
Житни скочац . . . 307, 316
Зоља — гусеница . . . 60
Јабучна пипа . . . 67
Јабучни огњар . . . 156
Јабучни смотавац . . . 86
Коприва је лековита биљка (бел.) . . . 87
Крвава ваш . . . 237
Крвава ваш у Угарској (гл.) . . . 138
Соли важност и употреба . . . 189
Стенице како се тамане (бел.) . . . 87
Шареник (огрожњак) . . . 29

V. Пољопривредно законодавство и установе

1. Пољопривредне школе

Државни питомци по пољопривредној струци (гл.) . . . 327
Зимска винодељско-воћарска школа у Букову (гл.) . . . 158
Зимска пољопривредна школа у Краљеву (гл.) . . . 191
Зимске пољопривредне школе у Чешкој . . . 357
Испит у Чешкој пољопривредној школи (подл.) . . . 250
Курс за употребу воћа у Клостернајбургу (гл.) . . . 303
Курс за учитеље пољопривредне школе у Прагу (гл.) . . . 319
Курсеви калемарски (гл.) . . . 79
Курсеви калемарски летњи за учитеље и свештенике (гл.) . . . 183
Курсеви калемарски практични у 1898 години . . . 212
Курсеви калемарски у Пожеги (гл.) . . . 87
Курсеви крушевачке, ресавске и медвеђске подружине за зрело калемљење лозе (гл.) . . . 174
Млекарства учење на пољопривредном одсеку савезне политехнике у Цириху (гл.) . . . 303
Навала у чешке пољопривредне школе (гл.) . . . 311
Пола милиона динара за једну пољопривредну школу (гл.) . . . 256
Пољопривредне продужне школе (подл.) . . . 138
Пољопривредне школе у Турској и пољопривредна школа у Халколи 260
Ратарске школе и пољопривредни напреци у Чешкој . . . 293
Средња пољопривредна школа у Хрушиму . . . 403
Средње пољопривредне школе у Чешкој . . . 318, 333
Школа пчеларско-воћарска за округ моравски у Параћину (гл.) . . . 87

2. Удружења

Беседа г. Мелина (искр.) . . . 310
Бирање председника и потпредседника у француском пољопривр. друштву (искр.) . . . 36
Виноградарско удружење у Пожеги (гл.) . . . 92

СТРАНА

Друштво за обезбеђивање пољопривредника у Угарској (гл.) . . . 399
Главни Савез српских земљорадничких задруга (гл.) . . . 110
Говор г. Министра Народне Привреде приликом свечаног затварања инструктивне изложбе о слави Српског Пољопривредног Друштва, на дан 3 новембра (гл.) . . . 383
Говор председника Српског Пољопривредног Друштва пре отварања треће поучне изложбе Српског Пољопривр. Друштва (гл.) . . . 375
Говор председника Српског Пољопривредног Друштва приликом затварања изложбе о Слави Српског Пољопривр. Друштва (гл.) 389
Добротвори велики Крушевачке Пољопривредне Подружине (гл.) . . . 126
Жупска Подружина Српског Пољопривредног Друштва (гл.) . . . 296
Задруга произвођача сувих шљива . . . 220
Записник XXX главног збора Српског Пољопривредног Друштва 95, 106
Записник заједничке седнице . . . 70
Записник свечане седнице Управног Одбора Српског Пољопривр. Друштва . . . 217
Записник седница Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва . . . 8, 37, 47, 55, 64, 70, 80, 110, 111, 119, 127, 184, 223, 247, 271, 288, 350, 391
Збор годишњи Српског Пчеларског друштва (гл.) . . . 92
Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва за 1898 . . . 9
Извештаји Српском Пољопривредном Друштву . . . 5, 34, 116, 407, 411
Извештај француског пољопривредног друштва, поднесен француском министарству народне привреде (искр.) . . . 163
Кланице Српске, акционарске, отварање (гл.) . . . 92, 126
Мелини (искр.) . . . 22
Млекарске задруге у Ческој 1898 . . . 263
Нови чланови Српског Пољопривр. Друштва (гл.) . . . 63, 68, 126, 138, 175, 215, 256, 367
Подружина сићевачка (гл.) . . . 69
Пожешко Виноградарско Удружење (гл.) . . . 92
Поздрав Српском Пољопривредном Друштву од учитеља ужичкога округа (гл.) . . . 174
Позив на XXX главни годишњи збор . . . 1
Поклон Медвеђској Пољопривр. Подружини (бел.) . . . 100
Пољопривредна удружења . . . 133
Помоћ Српском Пољопривредном Друштву . . . 198
Правила Српског Пољопривредног друштва . . . 150, 158, 166
Прослава тридесетогодишњице Срп. Пољоприв. Друштва . . . 269, 378, 385
Рачун прихода и расхода Срп. Пољопр. Друштва у 1898 . . . 21
Свечана годишња седница Француског Пољопр. Друштва (искр.) . . . 238
Сељачка удружења у Русији . . . 24
Скромна прослава (гл.) . . . 399
Сремачка Винодељска Задруга (гл.) . . . 150
Трећа слава Српског Пољопривредног Друштва . . . 353
Трг, међународни, четврти, справа и машина у Бечу (гл.) . . . 126
Удеоничка друштва за клање свиња у Данској . . . 300
Удружење за извоз и прерађивање . . . 241
Ужичка Пољопривредна Подружина (гл.) . . . 296
Управа Српског Пољопривредног Друштва (гл.) . . . 63
Управе Подружина Српског Пољопривредног Друштва у 1899 (гл.) 109
Утемељачи Крушевачке Пољопривредне Подружине (гл.) . . . 126
Француско Пољопривредно Друштво, (искр.) . . . 22
Француско Пољопривредно Друштво, најстарије друштво у Јевропи 36
Хезе (искр.) . . . 22

3. Заводи и угледна имања

Краљев поклон манастиру Драчи (гл.) . . . 198
Млекарске задруге (гл.) . . . 54
Млекарске задруге у Ческој (гл.) . . . 263
Млекарски највећи завод у Ческој (бел.) . . . 124
Пољопривредна трећа станица (гл.) . . . 175
Пољопривредна хемијска и огледна станица (гл.) . . . 78
Пољопривредни музеј (гл.) . . . 46
Помоћ добру Српског Пољопривредног Друштва (гл.) . . . 138
Сремачка Винодељска Задруга (гл.) . . . 150
Угледна сеоска добра (гл.) . . . 415

4. Закони, правила, расписи и предлози

Закон за устројство министарства за народну привреду од 21. децембра 1882 . . . 323
Измене и допуне у Правилнику за извршење закона о риболову (гл.) 126
Казне по закону о лову (гл.) . . . 54
Правила о потпомагању пољопривредних просветних установа и огледних завода у Швајцарској . . . 48
Правилник за закон о унапређењу сточарства (гл.) . . . 126
Правилник о сузбијању пламењаче (пероноспоре) на америчкој лози (гласник) . . . 144
Припреме за измене и допуне у закону о чувању пољског имања (гл.) 277
Путни учитељ као пионир пољопривредног напретка . . . 202
Распис бугарског министра нар. привр. о гајењу шећерне репе (гл.) 228
Распис министра финансије свима пореским одељењима . . . 321
Распис о набавци прскалица и плавог камена . . . 23
Риболов забрањен у речицама (бел.) . . . 110

5. Кредитне установе

Буџет пољопривредне струке Министарства нар. привреде . . . 6
Зајмови пољопривр. раденицима у Данској за куповање земље (гл.) 199

СТРАНА

Помоћ из Класне Лутрије 100
Рајфајзенове позајмичне касе (гл.) 150
Штете од поплава и града у мају и јулу (бел.) 268, 324

6. Изложбе и утакмице

Баштованска међународна изложба у Петрограду (гл.) 126, 137
Винодељско одељење пољопривредне изложбе у Сегедину (искр.) . 301
Заједничко путовање угарских сељака у Париз (гл.) 278
Извештај о утакмици плугова, дрљача и ваљака у Топчидеру 1899 397
Изложба и конгрес помолошки у Вервену у Француској (гл.) . . 215
Изложба млечних производа у Петрограду (гл.) 256
Изложба стоке у Сегедину 382, 388
Млекарска изложба у Прагу 263
Награде нове виноградарима (гл.) 69
Плетарска изложба у Београду . . . . . 51 (подл.) 74
Пољопривредна земаљска изложба у Сегедину 193, 316
Прва изложба грожђа у Смедереву 331, 338
Програм воћне изложбе у Шведској (гл.) 310
Трг, међународни, четврти, пољопривредних справа и машина у Бечу (гл.) 126
Трећа, поучна изложба Срп. Пољопривредног Друштва 361
Ужичка окружна изложба стоке и сточних производа (гл.) 335

7. Статистика

Воћних сресних расадника број (гл.) 175
Дувана, колико је било засејано 1897 (бел.) 244
Елде, колико је било засејано 1897 (бел.) 214
Јаја, колика је потрошња у Паризу (гл.) 238
Јечма, колико је било засејано 1897 (бел.) 137
Конопље колико је било засејано 1897 (бел.) 239
Кромпира, колико је било засејано 1897 (бел.) 244
Крупника, колико је било засејано 1897 (бел.) 214
Кукуруза, колико је било засејано у 1897 (бел.) 174
Кукуруза производња (бел.) 148
Лана, колико је било засејано у 1877 (бел.) 239
Млека, колика је потрошња у Берлину (гл.) 239
Овса, колико је било засејано у 1897 (бел.) 205
Пасуља, колико је било засејано у 1897 (бел.) 227
Пописивање воћака (бел.) 206
Проса, колико је било засејано у 1897 (бел.) 214
Пшенице, колико је било засејано 1897 (бел.) 191
Ражи, колико је било засејано 1897 (бел.) 244
Сочива, колико је било засејано 1897 (бел.) 244
Ужички округ колико може дати годишње јабука (гл.) 230

8. Аграрна политика

Аграрна скупштина у Араду (гл.) 400
Вагони за извоз воћа (гл.) 222, 278
Друштво за обезбеђивање пољопривредника у Угарској (гл.) . . . 399
Заштитна мера за ханski јечам (бел.) 238
Извоз воћа из Чешке у Немачку (бел.) 6
Извоз грожђа из Србије (гл.) 277, 329, 359
Извоз прасади из области Ханновера, значајан (гл.) 239
Извоз млека из Ердеља у Турску (гл.) 207, 288
Извозу оваца аустро-угарској у Француску, крај (гл.) 303
Насељавање сељака у Германију 195
Насељавање радника и малих земљорадника у Немачкој (гл.) . . . 239
Пољопривредни односи у срезу посаво-тамнавском округа ваљевског 300
Распарчавање земљишта 314
Свиња мађарских извоз у Грчку (гл.) 222
Спољашњи трговински промет Србије у 1898 113
Увоз препарата противу болести винове лозе и воћака, у Русији, слободан (гл.) 278
Удружење за извоз и прерађивање воћа 241

9. Саобраћај и промет

Комисионар за продају српског воћа у Б. Пешти (гл.) 278
Панађури који постоје до даље наредбе (гл.) 166
Панађури у априлу (бел.) 180

СТРАНА

Панађури у мају (бел.) 213
Пошиљање воћа писмоносном поштом у пакетима до 5 кгр. тежине 235
Сточни трг за Златибор (гл.) 127
Цене земаљским производима 8, 63, 80, 88, 150

10. Радиност и занати

Плетарска радионица винодељско-воћарске школе (гл.) 207
Плетарска школа у Смедереву (гл.) 359
Плетарство (бел.) 68
Сечење врбовог прућа за плетарство (бел.) 52

VI. Књижевност

1. Прикази и оцене

Како се наш народ храни 7, 24
Подизање дудова у циљу гајења свилених буба 216
Пољопривредна читанка 245
Пољопривредне књиге штампане у 1898 години 79
Пољопривредни списи за награду (гл.) 207
Поука о поткивању стоке 230
Тежак у народним школама (гл.) 100

2. Књижевни огласи

Извештај о другој слави Срп. Пољопривредног Друштва 296
Одгајивање стоке, практична пољопривредна поука 304
Пољопривредни Календар за 1899 40
Пољопривредни Календар за 1900 . . . . . 352, 360, 376, 400, 416

3. Позиви на претплату

Од уредништва . 24, 72, 88, 143, 176, 240, 248, 264, 311, 320, 336, 392
Претплатницима Тежака 8, 64, 72, 112
Читаоцима Тежака 2

VII. Дописи

Из Александровца 222
Из Бањана 270
Из Букова (код Неготина) 192
Са Дели-Јована 271
Из Крушевца 7
Из Тулара 286
Из Ужица 46
Из Шарбановца 199

VIII. Личне вести

1. Одликовања

Испит положили (гл.) 277
Награђени учитељи народних школа (гл.) 399
Одликован (гл.) 295

2. Постављења, премештаји и унапређења

Нов министар народне привреде (гл.) 256, 263
Постављења и размештаји по пољопривредној струци . 53, 78, 100, 119, 126, 138, 150, 183, 295

IX. Некрологија

† Доброслав Петровић 127
† Стеван Т. Јакшић 175

X. Разно

1. *Стечаји:* 48, 56, 64, 71, 127, 133, 144, 200, 208, 224 256, 263, 339, 416, 583
2. *Обзнане:* 40, 48, 72, 88, 112, 144, 176, 200, 207, 208, 240, 248, 263 264, 283, 311, 312, 320, 326, 328, 344, 360, 384, 392, 416
3. *Позиви:* (на XXX главни годишњи збор) 1